LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929
1 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1073 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ա.ՊՐԻ՛Ք, Ա.ՊՐԻ՛Ք

Երէկ Թղթատարը մեզի յանձնեց Բարեգործականի սեպտ. 28 Թուակիր գեկոյցը,— առաջինը՝ ամառնային արձակուրդէն յետոյ:

Եւ խորու՜նկ սփոփանքով մը կարդացինք վերջին աւետիսը: Կ'ուզենք որ դուք ալ կարդաք խմբագրականի մը էջերէն, ոչ թէ կոմիւնակի լուրի մը կարգին:

Ահա թէ ի՛նչ.

—«Ինչպէս յայտնի է, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը յանձնառութիւն ստանձնած է Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման համար բրիտանական հայանպաստ կազմակերպութեանց վճարած գումարին հարիւրին տասը վճարել:

Սոյն կազմակերպութիւնը վերջերս 5550 անգլ. ոսկիի վճարում մը ըրած ըլլալով Աշխատանքի Միջազգային Պիւրոյին, որ կը զբաղի այս գործով, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 55 անգլ. ոսկիի վճարում մը կատարած է նոյն Պիւրոյին:

Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած վճարումներուն գումարը ցարդ կը հասնի հազար եօթը հարիւր յիսունըհինգ (1755) անգլ. ոսկիի:»

Հազար եօթը հարիւր յիսունը հինգ (1755) ոսկի,— Լա՛ւ կարդացէք եւ միտք պահեցէք:

Մեր ընթերցողները ծանօթ են գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին: Որոշուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի կայաններուն մէջ կծկուած 40,000 հայ գաղթականները մաս մաս դարձնել ինքնապահ, հող եւ տուն ճարելով անոնց: Քանի մը տարիէ ի վեր կը շարունակուին աշխատանքները, բայց դանդաղ կ'ընթանայ գործը, որովհետեւ պարբերաբար եւ մեծ դժուարութեամբ կը հայթայթուին անհրաժեշտ գումարները: Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը եւ կարգ մը մարդասիրական ընկերութիւններ — բոլորն ալ օտար —մինչեւ հիմա տրամադրուած գումարներով կրցեր են տեղաւորել 8000 հոգի: Մնացածին համար կը նախատեսուի հարիւր հազար ոսկի, գործածելի չորս տարիէն:

Այս տարի մասնաւոր ջանքեր կը թափուին կայանները նօսրացնելու, եւ արդէն պարպուած են շատ մը տաղաւարներ կամ վրաններ: Վերջին անգամ հոգատար իշխանութիւնը երեք միլիոն ֆրանքի նոր վարկ մը սահմանեց, եւ գաղթականներ կը տեղաւորուին Ալեւիներու երկրին մէջ ալ, յարմար վայրեր:

Ինչպէս շեշտած ենք միշտ, ամբողջ գործին ղեկն ու հոգը ինկած է օտարներու վրայ:

Շատ ալ չենք ուզեր հետաքրքրուիլ թէ անոնք ինչո՛ւ այսքան եռանդով փարած են գործի: Անշուշտ մեր սեւ աչքերուն համար չէ: Եւ եթէ կ'ուզէք, իրենց սեփական շահերն են որ մղում կուտան այս աշխատանքին: Կա՛յ, տակաւին, գաղթականներու տաղտուկը հաշուեյարդարի ենթարկելու անճարանքը:

Եւ սակայն, տեղաւորման այս ձեռնարկը համապատասխանէ մեր շահերուն:

Այստեղ ո՛չ գործիք դառնալու խնդիր կայ, ո՛չ ալ ուրիշ տարրեր թշնամացնելու նպատակ: Հայրենիք չունին Սուրիոյ և Լիբանանի այս 40,000ը, ինչպէս չունին տակաւին տասն անգամ քառասուն հազարներ: Հայրենիքին իշխանութիւնը լքած է զանոնք իրենց բախտին, և փոխանակ ափ մը հող ճարելու, ափերով շան-քարոզ, հող և աւազ կը լեցնէ անոնց աչքերուն և ականջներուն մէջ:

Այնպէս որ, անմտութիւն է օրը իրիկուն ընել հառաչանքներով կամ շաղակրատութիւններով: Քառասուն հազարի համրանք մը պիտի փրկուի թշուառութենէ, անասնական կենցաղէ և անբարոյացումէ, պիտի կապուի հողին ու արօրին: Գործին հիմը դրուած է արդէն, և տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ փարիլ անոր, ուժ տալ և լրացնել:

Դժբախտաբար, մենք այս գործին՝ կապուած ենք աւելի պակաս, քան Թրանսվալ բնակող օտար մարդասէր մը: Գործին կապուած մարդիկ — միշտ օտարներ — բերանացի եւ գրաւոր, հրապարակաւ թէ մտերմօրէն մեր երեսին զարկին մեր քար անտարբերութիւնը: «Իբրեւ թէ Չինացիներուն համար եղած ըլլային այս բոլոր աշխատանքները»:

Ոչ մէկը կարմրեցաւ: Ոչ մէկը յանցաւոր համարեց ինքզինքը:

Եւ ահաւասիկ ամէնէն իրաւասու օրկանը, Բարեգործականը կատարեալ պաղարիւնով կը յայտարարէ թէ վճարեր է իր վերջին առ հարիւրը—55 ոսկին, որով համագումար վճարած կ'ըլլայ 1755 ոսկին:

Ուրեմն, չորս տարուան մէջ, աւելի պակաս՝ քան Լիբանանի կառավարութեան առաջին անգամ բացած վարկը — 50,000 սուրիական ոսկի (մէկ միլիոն ֆրանք):

Աւելի պակաս՝ քան Միջազգային կարմիր Խաչին վերջին վարկը, հինգ հազար ոսկին (ուտելիք բաշխելու համար տեղաւորուած գաղթականներուն):

Աւելի պակաս՝ քան Բարեգործականի վարիչ-տնօրէնին, ձախողած փաստաբան Վահան Մալէզեանի երկու տարուան թոշակը (2400 ոսկին):

Պրպտեցէք, տակաւին, զանազան տեղեկագիրներ ու հաշիւներ եւ կը գտնէք բաղդատութեան ուրիշ եզրեր:

Ապրի՛ք, ապրի՛ք, փաշաներ, պէյեր եւ էֆէնտիներ:

Միայն սա վերջին յիսունըհինգ ոսկիներին համար, կ'արժէ՛ որ գոհաբանական պատարագ մը մատուցուի Պէյրութի գաղթակայանի փլատակներուն վրայ, «վերաբերմամբ» եւ քառաձայն երգեցողութեամբ...

Շ.

МАМОՒL

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐՈՒԱԿՆԵՐ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (15 սեպտ.).

— «Հակառակորդ մամուլը, գաղութային հանրային կեանքի ներդաշնակութիւան արգելք կը համարէ «դաշնակցութեան մենատիրական ձգտումները»:

Անցողակի ըսենք նաեւ, թէ անոնցմէ մէկը, «Պայքար», աւելորդ կը սեպէ գաղութային ընդհանուր կազմակերպութիւն մը, որովհետեւ «ոեւէ առեն Եւրոպա, Սուրիա կամ Ամերիկա նստած մարմին մը չի կրնար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ գաղութները կառավարել, անոնց պէտքերը տեսնել ու լրացնել»: Զգարկութիւն մըն է այս, որուն համաձայն չէ «Արեւ»: Ուրեմն ասիկա «Պայքար»ի գիւտն է միայն: Ասոր ի պատասխան ըսենք ու անցնինք, թէ ինչպէ՞ս է որ Ռամկավար-Ազատական կազմակերպութեան կամ Բարեգործականի կեդրոնը՝ Փարիզ նըստած՝ կրնայ կառավարել «ի սփիւռս աշխարհի ցրուած» իր մասնաճիւղերը կամ մարմինները: Արդեօք նոյն ձեւով կարելի չէ՞ վարել նաեւ համագաղութային կազմակերպութիւնները:

Սակայն դառնանք գլխաւոր պատրուակին, Դաշնակցութեան «մենատիրական ձգտումներուն», որ հակառակորդ թերթերը շարունակ կը հոլովեն:

Հնարովի պատրուակ մըն է ասիկա, որ իբրեւ զէնք կը գործածեն ոչ միայն այժմ, գաղութային ազգային կեանքի կազմակերպութեան առթիւ՝ ծածկելու համար իրենց իսկական եւ անխոստովանելի շարժառիթները, այլ շատ հինէն, մասնաւորապէս մեր անկախութեան օրերուն ալ կը խօսէին նոյն «մենատիրութեան» մասին:

Դաշնակցութիւնը՝ ըլլալով մենատիրութեան, բռնապետութեան, սակաւապետութեան դէմ մարտնչող, ժողովրդավարութեան պաշտպան կուսակցութիւն մը, անբնական է որ ձգտի մենատիրութեան: Իր կեանքի պատմութեան ընթացքին՝ ան տուած է հազարաւոր ապացոյցներ, թէ ինք կը խորշի կուսակցական կամ ոեւէ տեսակի մենատիրութենէ: Սակայն, այդ փաստերը կարեւորութիւն չունին: Հակառակորդ մամուլը կ'ուզէ միշտ յառաջ քշել նոյն պատրուակը:

Չենք մոռցած, անշուշտ, որ Հայաստանի անկախութեան օրերուն նոյն յանկերգը կը կրկնուէր, երբ անդին Հայաստանի դահլիճին տասը անդամներէն 5ը Ռամկավար կամ ժողովրդական կուսակցութեան անդամներն էին. այնպիսի պահու մը, երբ այդ մարդիկը, իբրեւ կուսակցական հոսանք, թերեւս իրենց ետեւ չունէին հինգ հարիւր հոգի»:

ՉԻՉԷՐԻՆ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ ?

Մոսկուայէն գերման թերթերուն կը հաղորդեն որ խորհրդային արտաքին գործավար Չիչէրին, որ երկար ատենէ ի վեր կը դարմանուի Գերմանիոյ մէջ, մտադիր է հրաժարիլ՝ առողջական պատճառներով: Հաւանաբար իրեն պիտի յաջորդէ փոխ-գործավար Լիտվինոֆ:

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութեան կազմակերպած Նաւասարդեան խաղերը: Ներկայ էր անսովոր բազմութիւն մը: Այս առթիւ լոյս տեսաւ «Հայ Սկաուտ»ի առաջին թիւը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան նոր օրացոյցին շուրջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Գիտական ակադեմիան վաւերացուց օրացոյցի բարեփոխման ծրագիրը, որ կը նախատեսէ հինգ օրէ բաղկացած շաբաթ մը՝ երկուշաբթիէն ուրբաթ, որ կը համապատասխանէ խորհրդային միութեան բոլոր ձեռնարկներուն եւ հիմնարկներուն մէջ ներմուծուած անընդհատ աշխատանքի շաբաթին:

Շաբաթ եւ կիրակի դուրս հանուած են օրացոյցէն: Տարուան ամիսներու թիւերը անփոփոխ կը մնան, միայն իւրաքանչիւր ամիս պիտի բաղկանայ վեց շաբաթէ: Ամիսներու 31րդ օրերը ջնջուած են նոր օրացոյցէն: Այս հաշուով տարին աշխատանքի 360 օր պիտի ունենայ: Յեղափոխական տօներու հինգ օրերը առանձին կը հաշուուին եւ ամսուան օրերու թիւին մէջ չեն մտներ:

Նահանջ տարիներու փետրուար 29ը եւս ամսուան օրերէն դուրս կը հաշուուի եւ ճարտարագործութեան օր մը կը կազմէ:

Ծրագիրը ներկայացուեցաւ կառավարութեան քննութեան:

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը հրատարակեց անընդհատ աշխատանքի հրամանագիրը: Չորս օրուան աշխատանքէ յետոյ, օր մը հանգիստ պիտի ընեն բոլոր աշխատաւորները: Պետական հիմնարկներու մէջ պիտի մտցուի օրական եօթը ժամուան աշխատանքը:

Անգլիա եւ Ռուսիա

Դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու նպատակով ձեռնարկուած անգլեւռուս բանակցութեանց մասին խօսելով, «Տէյլի Թելէկրաֆ» խմբագրականի մը մէջ կը գրէ թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը տեղի տուաւ Մոսկուայի պահանջներուն առջեւ և դրժեց խորհրդարանին տուած իր խոստումները՝ վախնալով որ ծայրագոյն ձախերու քննադատութեանց կ'ենթարկուի:

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ Հէնտըրսըն տեղի տուաւ այն կէտերուն վրայ, որոնք անցեալ յուլիս 31ին ձախողութեան մատնած էին Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի հետ իր բանակցութիւնները:

«Մորնինկ փոսթ» եւս կը հաստատէ թէ անգլիական ծայրագոյն ձախ տարրերը՝ Մոսկուայի ազդեցութեան տակ՝ ճնշում բանեցուցին աշխատաւորական նախարարներուն վրայ:

Աշխատաւորականներու պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» յոյս կը յայտնէ որ այսօր երեքշաբթի վերջնական համաձայնութիւն գոյանայ Հէնտըրսընի եւ Դովգաեւսկիի միջեւ: Այդ պարագային, արտաքին նախարարը առաջին առթիւ խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկէ Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու իր որոշումը:

ԱՐԳՈՍԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

Նշանաւոր Արգոսը՝ Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնը, որ խուզարկուած եւ փակուած էր Պոլտուինի կառավարութեան օրով, վերաբացուեցաւ փառաւոր շէնքի մը մէջ՝ «Պըշ Հաուս», որուն քանի մը յարկերը կը գրաւէ: Արգոսի գրասենեակներուն մէջ պիտի աշխատին մօտ 400 պաշտօնեաներ: Շէնքին տարեկան վարձքը հազարաւոր ոսկիներ պիտի արժէ Մոսկուայի կառավարութեան:

Անատոլուի քաղաքները պիտի վտարեն

Հալէպի «Եփրատ»ը կը տեղեկանայ թէ Անատոլուի մէջ մեծ քաղաքներէ հեռու գիւղերը ցրուած Հայերը հրաման ստացեր են հաւաքուելու Տիգրանակերտ ու Խարբերդ, որպէսզի Թուրքիայէն դուրս դրկուին:

Թուրք գիւղացիներուն պատուիրուած է գործ չտալ Հայերուն:

Հեռագիրը Արեւելեան Նահանգներուն մէջ

Թուրքիոյ թղթատարական-հեռագրական ընդհ. տնօրէն Ֆախրի պէյ, որ քննական պտոյտի ելած էր Արեւելեան Նահանգներու մէջ, Պոլիս վերադառնալով լրագրողներուն յայտարարեց թէ հեռագրական սպասարկութիւնը կանոնաւոր է այդ շրջանին մէջ: Միայն թէ ոչ կանոնաւոր շէնք կայ, ոչ ալ կահ կարասի: Գերման մասնագէտը 389 էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստած է թղթատարական բարենորոգման մասին:

Նոր աղէտ Տրապիզոնի շրջանին մէջ

Տրապիզոնի «Եէնի Եօլ» թերթը կը գրէ թէ Օֆի մէջ նոր հեղեղ մը պատահած է երեք գիշեր շարունակ տեղացող անձրեւներէն: Վնասներու մասին դեռ պաշտօնապէս տեղեկութիւն չէ առնուած:

Քանի մը օր առաջ, Օֆի մէջ ահագին ժայռ մը տեղէն փրթելով վար գլորած եւ ճամբուն վրայ տուն մը հիմնայատակ փլցուցած է: Ժայռին տակ մնացեր են նաեւ տունին մէջ գտնուած կին մը եւ մանուկ մը, որոնք կտոր կտոր եղած են:

Ի՞նչ կը քաշէ Տրոցկի

Տրոցկի, որուն անունը մոռցուած էր վերջերս, թղթակցի մը յայտարարած է թէ Ռուսիա վերադառնալու արտօնութիւն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԻՏՂՈՍ ԿԸ ԲԱՇԽԵՄ

Մեր կատուն մուկ մը բռնած սենեակս եկաւ: Չափազանց ուրախացայ, որովհետեւ տանս մէջ ապրող ամէն էակ ծոյլ ծոյլ չի նստիր... ռամկավարի պէս, այլ կ'աշխատի օրն ի բուն: եւ ուզեցի կատուս վարձատրել պատուանշանով եւ տիտղոսով:

— եկո՛ւր, եկո՛ւր տիտղոս մըն ալ քեզի տամ:

— Ի՞նչ տիտղոս: կ'ընդունիմ միայն այն ատեն՝ եթէ ճաշակիս համաձայն ըլլայ:

— Հայկական տիտղոսներ են:

— Ուրեմն անգործածելի:

— Ո՛չ, ամէն օր կը գործածուին եւ ամէն մարդ հատ մը կը կրէ իր անունին հետ, զորս կը դնէ թերթերու մէջ կամ կը յայտարարէ հանդէսներու պահուն:

— Օրինակի աղագաւ:

— կ'ուզե՞ս որ քեզի տամ «Հօկի Նախագահ» տիտղոսը, զոր կրնաս յայտարարել ամէն տեղ: Այդ տիտղոսը Հայաստան մտնելու ազատութիւն ալ կուտայ:

Մեր կատուն թաթը դունչին տարաւ եւ մտածեց:

— Այդ տիտղոսը ծագիս տուր, հաճոյք կը պատճառես, որովհետեւ իբրեւ Հօկի Նախագահ կրնայ միսի պատառ մը աւելի ուտել:

— Դուն չե՞ս ուզեր հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձուի տիտղոսը:

— Ձուկի մը պոչին հետ չեմ փոխեր այդ տիտղոսը:

— Լա՛ւ, կոչուէ՛ ռամկավար գործիչ:

— Որդի՛ մարդոյ, ռամկավար գործիչը մո՛ւկ իսկ բռնել չի գիտեր...

— Այն ատեն, կնքեցուք քեզ անդամ Հայ - Սիոնականներու Միութեան:

— Ե՞րբ տեսեր ես, որ կատու մը բարեկամութիւն ընէ ուրիշ կատուի մը հետ: Ես Միութեան անդամ չեմ կրնար ըլլալ, ոչ ալ՝ Հրեայ: Կը զարմանամ որ ձեր մէջ այդ տիտղոսը կրողներ կան:

—Օ՛, դեռ ի՛նչ տիտղոսներ ունի մեր ազգը, որ ուրիշ բան չունի:

Մէկը կը կրէ «Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Մ. այսինչ քաղաքին մասնաճիւղին», (սակայն պէտք է գիտնալ, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը աշխատաւորին դրամը կը հաւաքէ՝ 10,000ներ տալու համար ունեւորներուն), միւսը կը կրէ «կրթասիրացի քարտուղար» տիտղոսը, ուրիշ մը՝ հին հերոս, անծանօթ մը, նոր հերոս...

— Եւ բոլորն ալ մուկ մը իսկ բռնել չեն գիտեր ապահովաբար:

— Այո՛, այո՛:

— Այն ատեն փոխանակ ինծի տիտղոս տալու, խելք ըրէ բոլոր այդ տիտղոսակիրները փակել սենեակի մը մէջ, անօթի ձգել մէկ ամիս. նայէ թէ ի՛նչպէս մուկ բռնել կը սորվին, ի՛նչպէս...

ԾԱՓ-ԾԱՓ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՆՈՒԷՐԸ

Զակազիկի (Եգիպտոս) հայ բժիշկներէն Տոքթ. Ուրֆալեան, որ 35 տարիէ ի վեր նոյն քաղաքին մէջ կը գործէր, որոշած է այլեւս քաշուիլ գործէ եւ գաhիրէ փոխադրուիլ:

Մեկնելէ առաջ փափաքած է Զակազիկի մէջ յիշատակ մը ձգել եւ առ այդ կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած է 22 ֆէտտանի չափ հող մը, որուն եկամուտները պիտի յատկացուին քաղաքի բարենպատակ գործերուն: Նահանգապետը, համաձայնութեամբ նուիրատուին, այդ հողերը փոխանցած է տեղւոյն հանրային խնամատարութեան:

Բժիշկը որոշած է մեծ գումար մըն ալ նուիրել տեղւոյն հայութեան՝ ի նպաստ ազգ. վարժարանի մը կառուցման:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱ՞Ն ԹԷ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգրագիտութեան դէմ Հայաստանի Խորհրդային իշխանութեան մղած պայքարը կը շարունակուի նոր թափով մը, նպատակ ունենալով առաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին անգրագէտ չթողուլ երկրին մէջ։

Այս շարժումը, անկախ իր շարժառիթներէն և գործադրուած միջոցներէն, մէկնէ այն զրական քայլերէն, որու մասին մարդ չի կրնար առանձին գոհունակութիւն չզգալ։ Չէ՞ որ անգրագիտութեանը հետեւանքովը բռնապետութիւններ, տասնեակ ու հարիւր հազարաւորներով դատապարտուածենոչ միայն անվերջ զրկուելու քաղաքակրթութեան բարիքներէն, լոյսէն և յառաջդիմութենէն այլ եւ դատապարտուած՝ մոռնալու իրենց իսկ պատմութիւնը, հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալը։

Եւ ինչպէ՞ս չըսենք, որ նոյն այս չարիքի հետեւանքով ազգեր, դարերէ ի վեր իրարու կողքին ապրելով հանդերձ, մնացած են իրարու անծանօթ, անհաշտ եւ շարունակ թշնամական զգացումներով տարուած։

Արեւելքը նո՛ր է արթնցած, նոր է, որ կը գնահատէ չարիքին մեծութիւնը, ազգային գիտակցութեան ու վերածնունդի այս շրջանին։ Ազգերու անկախ գոյութեան պահանջին հետ, գրագիտութիւնը կը նկատուի արդէն բնական դաշնակից մը, աւելի կարեւոր եւ ուժեղ քան բանակները։

Այս անհրաժեշտութեան դէմ մեր հարեւանները, Թուրքիան և Պարսկաստանը մասնաւորաբար այս վերջին տարիներու ընթացքին անսպասելի և նոյնիսկ շատ կտրուկ յեղափոխական միջոցներով մեծ արդիւնքներ ձեռք բերին։ Եւ եթէ շարունակուի նոյն թափը, անտարակոյս այս երկիրները պիտի կերպարանափոխուին տարիներու ընթացքին։

Այս ասպարէզին մէջ, մենք մեր հարեւաններէն բարեբախտաբար քայլ մը առաջ անցած ենք։ Եւ ասիկա ոչ թէ այսօր, այլ երէկ շնորհիւ մեր վաստակաւոր նախորդներուն, մեր բազմազան ու բազմաթիւ դպրոցներուն, մեր եկեղեցիներուն և վանքերուն, որոնք եղած են լոյսի և գիտութեան իրական ովասիսներ։

Բայց եւ այնպէս, մենք եւս ունեցած ենք եւ ունինք անգրագէտներու բազմութիւններ ոչ միայն ներքին գաւառներու, այլ եւ բուն իսկ լուսաւորութեան կեդրոններու մէջ։ Տուժած ենք հաւաքապէս, անհատապէս այս ցաւի հետեւանքով։

Այս ցաւն է որ կը փորձեն դարմանել մեր երկրին մէջ. ինչպէս ցոյց կուտան Խորհրդային թերթեր։

Դիւրին չէ անշուշտ հինցած այս հիւանդութեան դարմանումը։ Յառաջացած տարիքը, յիշողութեան թուլացումը, վարժութիւնը, արմատացած սովորութիւնն ու մտայնութիւնը զըլխաւոր արգելքներ են առաջին գծի վրայ։ Չկամութիւն եւ անտարբերութիւնն ալ իրենց կարգին։ Ալ չենք խօսիր գործնական միւս արգելքներու մասին, որոնք յաղթահարուած կը թուին ըլլալ իշխանութեան կողմէ։

Թէ ի՞նչ արդիւնք է ձեռք բերուած այս քանի մը տարիներու ընթացքին, վիճակագրական թիւերով ու տուեալներով դըժբախտաբար հնարաւորութիւն չունիմ պարզելու հոս։ Սակայն այն վճռական և համոզուած շեշտը որ կը յայտնուի անգրագիտութեան դէմ եղած հրատարակութիւններու մէջ, կարծել կուտան թէ իրապէս մեծ յաջողութիւն է ձեռք բերուած։ Եւ տրամաբանօրէն պիտի հաւատանք, ուրեմն, որ Հայաստանի մէջ քանի մը տարուան ընթացքին անգրագիտութիւնը իրօք պիտի անհետանայ։

Այս ուղղութեամբ եղած ու ըլլալիք յաջողութիւնները Խորհրդային իշխանութեան զրական եւ արժէքաւոր գործերէն մէկը պէտք է համարել։ Եւ ամէն մէկ Հայ պէտք էր որ ներքին գոհունակութիւնով մը լցուէր այս փաստէն, եթէ միայն նոյն այս մարզին մէջ չյայտնաբերուէր նորօրինակ անարդարութիւն մը։

Նոյն Խորհրդային Հայաստանի մէջ, երբ մէկ կողմէ անխնայ պայքար է բացուած անգրագիտութիւնը վերջացնելու տարեցներու մէջ, միւս կողմէ մեծ թիւով հայ մանուկներ կը դատապարտուին մնալ անգրագէտ։ Եւ այս՝ ո՛չ թէ հայ ծնողքին անտարբերութեան, անուշադրութեան պատճառով, այլ Խորհրդ. իշխանութեան կարգադրութեամբ եւ հրամանագրով։

Մասնաւոր նամակներէ և թղթակցութիւններէ կը պարզուի որ, Հայաստանի դպրոցներու դռները փակ են «ունեւորներու» տղոց համար։ Ո՛չ միայն նորերը կը մերժուին, այլ եւ եթէ դպրոցին մէջ նկատուին այդպիսիներ, կ՚արձակուին այն առարկութեամբ թէ «ծնողքը կուլակ է», «աշխատաւոր չէ», «հակայեղափոխական է» եւլն։

Ասիկա արդէն անբացատրելի եւ անորակելի ոճիր մըն է նոր սերունդին հանդէպ։

Դրամատիրական եւ բռնապետական երկրի մը մէջ անգամ ծնողքին յանցանքին համար տղան չի զրկուիր ուսում ստանալու իրաւունքէն։ Թողունք որ այստեղ յանցանքին բնոյթն իսկ բոլորովին տարբեր է։ Որովհետեւ, եթէ փորձենք ծանօթանալ այս յանցանքներուն հետ, տարօրինակ կացութեան մը պիտի մատնուինք։

Այսպէս, օրինակ, գիւղացի երկրագործ մը եթէ իր հողը մշակելու համար պէտք ունենայ մէկ կամ երկու բանուորի, կը նկատուի ունեւոր (կուլակ) եւ կը դառնայ քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկուած քաղաքացի։ Թէ ինչ օրինական դժուարութիւններ կան այդպիսի քաղաքացիներու համար, բոլորովին տարբեր նիւթ է։ Յիշենք միայն այն փաստը, որ կացութենէն կը տուժեն ո՛չ միայն մեծերը, այլ եւ փոքր, անչափահաս անմեղները։

Դժբախտութիւնը այն է, որ այս տեսակի «յանցաւոր»ներու թիւը մեծ է Հայաստանի մէջ։ Որովհետեւ, եթէ մէկը բանուոր, խորհրդային աշխատակից, կարմիր բանակային կամ համայնավար չէ, անտարակոյս իրաւազուրկ քաղաքացի է։

Այս վերջինները ընդհանուր առումով կը նկատուին հակայեղափոխական, հակաշխատաւորական, որոնց մէջ մեծ է թիւը «գիւղական կուլակներու», «շահագործողներու» եւ «հարուստներու»։

Իսկ եթէ ընդունինք որ Հայաստանի ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնը կը պատկանի այս վերջին հատուածներուն, շնորհիւ իշխանութեան քաղաքական և ընկերային խաղերուն, ուրեմն մեր նոր սերունդին մեծամասնութիւնը այս ձեւով ահա կը զրկուի ուսումէն։

Դպրոցի— ինչ ատրճանի եւ ճիւղի ալ ըլլայ— այս տարօրինակ մենաշնորհը, ցաւ մըն է ահա՛, որ կը սպառնայ այսպէս անգթօրէն մեր մանուկ սերունդին։ Եւ երբ մէկ կողմէ «հարուածային» կարգով կրթութիւնը կը տարածուի տարեցներու մէջ, միւս կողմէ կրթութեան իրաւազրկումը անչափահասներուն կը պատրաստէ նոր անգրագէտներու խումբեր։

Եթէ այս է Խորհրդային արդարադատութիւնը, աւելորդ չե՞ն նոր նոր ճիգեր։

Ի՞նչ հարկ մեծերը, տարիքառածները հարկադրել գրելկարդալ սորվելու, երբ անդին փոքրերը խումբերով կ՚արտաքսուին դասարաններէն, եւ գունդագունդ կը ճամբուին դպրոցի դուռներէն։

Պայքարը անգրագիտութեա՞ն թէ գրագիտութեան դէմ է։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ...

ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐԸ

Գերման աջակողմեանները գործի վրայ են։

Անոնք երկրի ներսը ամէնէն անհաշտ հակաֆրանսական քարոզչութիւնը կ՚ընեն, դէմ են մինչեւ համաձայնութեան։ Կը խորհին հանրաքուէի մը միջոցով ներկայ կառավարութիւնը պետական դաւաճաններ հռչակել սոսկ այն պատճառով, որ ան ֆրանսացիներու եւ միւսներու հետ համաձայնած եւ Եանկի ծրագիրը ընդունած է։ Իսկ անդին՝ նոյն այդ մարդիկ խլուրդի գործեր կը տեսնեն, նրբանցքներու մէջ կը բանակցին ֆրանսացի աջակողմեան քաղաքագէտներու հետ եւ միասին արկածախնդրական ծրագիրներ կը յղանան։

Գերման մամուլը այժմ զբաղած է մերկացումներու մըրցումով մը։

Դեռ քանի մը օր առաջ, Պերլինի «Նացիոնալ-Լիպերալէն Քորրեսփոնտենց» թերթը, որ Շթրէզէմանի կուսակցութեան օրկանն է, ի պատասխան աջակողմեաններու անվերջ գրգռումներուն, կը սպառնար այս վերջինները վարկաբեկող մերկացումներ կատարել։ Եւ երբ դադար չառին թունաւոր գրգռումները Շթրէզէմանի եւ ներկայ կառավարութեան դէմ, երբ, ընդհակառակն, յօդուածի մը մէջ այս վերջինները իբրեւ «փուանքարէի եւ Պրիանի ճորտեր» որակուեցան,— նոյն օրկանը հրատարակեց յօդուած մը, որուն մէջ կը մատնանշուէր.

— «Գերման-ազգայնական երեսփոխան-Քլէօնէ 1926էն սկսեալ ճամբորդութիւններ կ՚ընէ դէպի Ֆրանսա եւ Անգլիա, քաղաքական առաքելութեամբ։ Ան բազմաթիւ բանակցութիւններ վարած է ֆրանսացի քաղաքագէտներու հետ եւ առաջարկած անոնց՝ ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինք մը կնքել եւ միացեալ ուժերով Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ արշաւել։»

Դարձեալ. «Նոյն անձը միեւնոյն նիւթին շուրջ բանակցած է է նաեւ անգլիացի քաղաքագէտի մը հետ, նմանապէս Փարիզի մէջ։ Ֆրանսացի ծանօթ զօրավար մը 1927-28ի ձմեռը Պերլին եկած է ծպտուած բանակցելու համար գերման զինուորականներու հետ, ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինքի մը շուրջը»։

Ֆրանսացի եւ գերման զօրավարները իրար քովբերողը եղած է գերման ազգայնական երեսփոխանը։ 1928ի գարնան բանակցութիւնները Փարիզ կը տեղափոխուին։ Անոնց կը մասնակցին ֆրանսական աջակողմեան ականաւոր երեսփոխաններ, նաեւ ծանօթ զինուորական մը։ Բանակցութիւններէն անշուշտ բան մը չի դուրս գար, քանի որ երկու երկիրներու պատասխանատու վարիչներն ալ դէմ են նման արկածախնդրական ծրագիրներու։

Ինչ կ՚ապացուցանեն, սակայն, կատարուած մերկացումները։ — Մէկ այն, որ Գերմանիոյ— նաեւ Ֆրանսացի եւ ամենազգի-աջակողմեանները կրկնակի խաղեր կը խաղան։ Երկրին մէջ անոնք անհաշտ քաղաքականութիւն մը կը վարեն, իսկ անդին «թշնամիին» ձեռք կ՚երկարեն, միայն թէ կարենան իշխանութեան գլուխ անցնիլ։ Անոնք պատրաստ են Եանկի ծրագրին պարտադրած հատուցումներէն աւելին վճարել, միայն թէ՝ ո՛չ իրենց գրպանէն, այլ ժողովուրդը քերթելով։ Իսկ այդ կրնան ընել եթէ տապալեն հանրապետութիւնը, եթէ իբրեւ մէկ-մէկ դիկտատորներ, այդ ժողովուրդը մտրակով կառավարելու հնարաւորութիւն ստանան։ Իրենց ֆրանսացի հոգեկիցները կրնան օգնել— անշուշտ լաւ գնով — կամ գոնէ չխանգարել։

Ամէնէն վտանգաւորը յղացուած արկածախնդրութեան բուն իսկ նպատակն է — զինուորական — արշաւանք Ռուսիոյ վրայ։ Ֆրանսացի զօրավարի մը հարցին, թէ ո՞վ պիտի վճարէ արշաւանքին ծախքերը, — Պ. Քլէօնէ պատասխանած է.— «Մենք կը հոգանք այդ մասին»։ Այստեղ աւելցնենք որ Քլէօնէ գործարանատէր մըն է եւ Ռուհրի խոշոր ճարտարարուեստի շրջանակներուն մարդը։

Շթրէզէմանի օրկանին մերկացումներէն յետոյ, դեմոկրատ «Եւրիտասարդ Գերմանացի» թերթն ալ ուրիշ մերկացումներ ըրաւ։ Ան ալ իր կողմէն պարզեց, որ աջակողմեան երկու լրագրողներ, խմբագիրները Հուկենպերկի թերթերէն մէկուն, վերոյիշեալ իմաստով բանակցութիւններ վարած են Փարիզի մէջ, ֆրանսացի երեսփոխան Փօլ Ռէյնոյի հետ, զայն համարելով փուանքարէի կողմէ յանձնարարուած։ Նոյն թերթը գրեց նաեւ, որ այս ամառ Փարիզ եղած է գերման զօրավար Լիպպէ, գիտութեամբ եւ յանձնարարութեամբ ծայրայեղ ֆաշիստ «Պողպատեայ սաղաւարտ» կազմակերպութեան, եւ հոն բանակցութիւններ վարած Անոլտ Ռէխպէրկի հետ, ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինք մը յաջողցնելու առաջադրութեամբ։

Այս առթիւ ալ աւելցնեմ որ Ռէյնօ կը սեպուի ներկայացուցիչ մը ռազմանիւթի ֆրանսական ճարտարարուեստին եւ փեսան է Schneider - Creuzotի՝ ֆրանսական Քրուփի։ Ան տէրերէն մէկն է նաեւ «Ժուռնալ»ի։

Գերման աջակողմեաններու պարագլուխները խեղճուկ փորձ մը ըրին՝ արդարացնելու համար իրենց անձը։ Անոնք չկրցան հերքել փաստը, բայց ըսին թէ՝ իբրեւ մասնաւոր մարդիկ վարած են բանակցութիւնները։ Երեսփոխան Քլէօնէ մինչեւ իսկ պատասխանեց, թէ իր տեսակցութիւններու մասին ժամանակին տեղեկացուցած է արտաքին նախարարութեան։ Վերջինս շտապեց լուսաբանել թէ ինք միշտ ալ դէմ է արտայայտուած այդպիսի քայլերու։ Իսկ ինչ որ կարեւոր է, Քլէօնէ բան չըսեր այն մասին թէ ինք ֆրանսացի քաղաքագէտներուն եւ զօրավարներուն առջեւ ինչ ծրագիրներ պարզած է՝ վեց ամսուան մէջ Մոսկուան առնելու համար։

Թոթովախօս «Հերքումներ»ը հազիւ լոյս տեսած, նոյն դեմոկրատ թերթը «Նոր» անուններ հրատարակեց, որոնք նմանապէս գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած են դաւադրական բանակցութիւններուն մէջ։ Անոնք բոլորն ալ գերման-աջակողմեաններու ծանօթ դէմքերու շարքին կը պատկանին, ոմանք երեսփոխան, անոնց մէկը, Լինտայնէր-Վիլտաու, գերման-ազգայնական խորհրդարանային խմբակցութեան երկրորդ նախագահն է։ Բանակցողներուն մէջ է եղած, վերջապէս, նոյնինքն Էհրհարտ, «Պողպատեայ սաղաւարտ» կազմակերպութեան եւ զինուած խումբերու տխրահռչակ պետը։

Եւ դեռ գերման դեմոկրատ ու ընկերվարական մամուլը կը սպառնայ նորանոր անուններ տալ, աւելի եւս պարզել երկրի հանրային կարծիքին առջեւ այն մութ խաղերը զորս կը խաղան գերման ֆաշիստները, վտանգի ենթարկելով այս երկրին տնտեսական եւ քաղաքական վերականգնումին մեծ գործը։

Ա.

ՄԵՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

Երկու շաբաթ է ընկ. Ա. Ջամալեան մեր շրջանին մէջ է։ Կոստանցայէն, Պազարճըքէն եւ Սիլիսթրէէն յետոյ՝ հրապարակային բանախօսութիւն նաեւ Պուքրէշի մէջ։ Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ցաչիա սրահին մէջ որ լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ։ Ընկ. Ս Սրենցի բացման խօսքէն յետոյ՝ ընկ. Ջամալեան սկսաւ իրբանախօսութեան, նիւթ ունենալով «Հայ ժողովուրդի կացութիւնը եւ իր ընելիքները»։

Բանախօսը նախ երեւան հանեց հայ ժողովուրդի յատկանշական մէկ գիծը.—աղէտները հազիւ անցած, հազիւ խաղաղ անկիւն մը գտած իրեն՝ հայ ժողովուրդը երեւան կը բերէ իր շինարար ոգին. կը վերստեղծէ իր տնտեսականը.իր տնական օճախը, եւ սնունդ կը ճարէ իր մշակոյթին, իր հոգիին համար։ Այսպէս է հիմա ան բոլոր այն ափերուն վրայ՝ ուր ճակատագիրը նետած է զինքը։ Բայց այս ժողովուրդը, աւելցուց դասախօսը, մատնուած է քաղաքական յուսահատութեան մը։ Ան ազդուած է կարծես աղէտներէն, անհամբեր իր քանդուած ընտանեկան բոյնը շինելու՝ ան կը տատամսի իր քաղաքական մտածողութիւնը վերագտնելու համար։ Ընկ. Ջամալեան երկարօրէն բացատրեց թէ աղէտները որքան ալ հզօր ըլլան եւ որքան ալ հսկայ՝ զոհերուն թիւը, պէտք չէ յուսահատին ժողովուրդները, որովհետեւ ժողովուրդներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ կ՚ազատագրուին այն ազգերը որոնք անոր կը ձգտին զոհաբերութեան գինով եւ չեն ընկճուիր անցաւոր աղէտներէն։ Ցիշեց Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի ազատագրութեան պատմութիւնը՝ որ մեզ ցոյց կուտայ պայքարի եւ զոհաբերութեան երկար շարան մը։

Դասախօսը յետոյ պարզեց թէ Հայոց պատմութիւնը վկայ է բազմաթիւ անկումներու եւ վերելքներու, գոգցեմթաններու եւ յարութեանց, եւ հետեւաբար արդարանալի չէ գաղութներու մէջ տիրող յոռետես տրամադրութիւնը՝ որքան ալ մէկ միլիոն եղբայրներու կորուստը կսկծացնէ մեր սիրտը։ Յոռետես ըլլալու պէտք չկայ, ըսաւ, մանաւանդ անոր համար որ աղէտներէն յետոյ մեր ձեռքը կըմնայ պայքարներուն պտուղը, մեր հայրենիքին ներկայ կորիզը։ Որքան ալ տիրէ հոն խորթ ռէժիմ մը՝ անոր գոյութիւնն իսկ կուսան մըն է մեր վաղուան յոյսերուն համար։ Պէտք չէ յուսահատիլ անոր տարածութենէն, որովհետեւ Պելճիքան, Հոլանտան եւ Ցանըմարքան որոնք կշիռ ունին աշխարհի մէջ, ընդարձակ չեն մեզմէ, հայ ժողովուրդի վերջին պատմութեան մէջ չէ եղած ջան մը ուր հոծ եղած ըլլա յութիւնը այնքան որքան կայ Հայաստանին մէջ առ 100 Հայ է բնակչութ Շեշտեց մասնաւորապէս տանի տնտեսական կարելիութ ները՝ որոնք հնարաւոր դարձնեն անոր ապրիլը, եւ ժողովուրդի աճման ընդունակու թիւնը։ Դիտել տուաւ որ Հայաստանը՝ թէեւ մեր գրութեան պայքարներուն մեր հետապնդածը չէ՝ ամենայնիւ իսկական Հայաս է, հայ ժողովուրդի տեսա սիրտը, ուր հիմնուեր են հայկական երեք համալսա ներ, ուր ծաղկեր է քրիստ թիւնը եւ ուրկէ ծաւալեր է մշակոյթը, եւ որ հիմա կորիզ կը դառնայ, եւ հնոց՝ բոլոր հայ հաւաքե համար։

Ընկ. Ջամալեան ի պարզեց մեր ընելիքները, իբրեւ «գաղութ», այլ կենդանի մասնիկը այդ Նիքին։ Շեշտեց որ օտար վրայ ապրող հայութիւնը է աջակցի հայրենի վեր թեան, մասնաւորապէս բոլոր այն ձեռնարկներուն հնարաւոր կը դարձնեն հայ ղովուրդին ապրիլը եւ գոյ դունակ կ՚ընեն օր մը գտնել բաւարար սահմանները, երկինքի մը տակ։

ԴԱՒԱԴԻՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 27 օգ «Յառաջ»ի Նոր Ջուղայի տուած տեղեկութիւնները բացուցած են Մագիստրոս ինչպէս պոլշեւիկները նեն «Նոր Ջուղայի ցարը»։

Մագիստրոսը բեմին խորհրդային հիւպատոս քանի մը խեղկատակ ու յակատար մանկլաւիկ հետ, մինչդեռ Սպահան ւիկեան հիւպատոսը վար եաեւէն յուշարարի դեր կը տարէ։ Խանգարուած է Նոր ղայի ներքին անդորր Երկու հակառակորդ կող համաձայնութեամբ ըն հոգաբարձութիւնը, դեռ ցած աշխատանքի լծուել րող արք.ի դաւաղրու շնորհիւ։ Մագիստրոսը հոգաբարձուներ, որոնք հպատակ դառնան իրեն եւ խայի խոնարհութեամբ բեն իր քմահաճոյքները միածնի յունիս 12 հրահանգը խրախուս Պարսկա-Հնդկաստանի նորդը։ Եւ ո՞վ կրնայ ինքը չէ պրոպագանդի ձեւը ներշնչեր Երեւանի ներուն։ Մեսրոպ արք կերպ է հասկցեր կաթող կան կոնդակին իմաստը թոյլ չտալ որ եկեղ չէնքերու մէջ տեղի հակախորհրդային (այդ բանը գոյութիւ Նոր Ջուղայի մէջ) ալ քերուն մէջ գումարել որոնց իր ղեկավարութ մունիստական ընթացք տայ Մագիստրոսը։

Եթէ մինչեւ այժմ Նոր ղայի մտաւորականութիւ ուզեր բացորոշապէս թալ առաջնորդին, միակ ճառն այն էր որ կը թէ «հեռատես - դիւ վերջ պիտի դնէ իր հակազգային գործունէ Սակայն «դիպլոմատ» ւորը աւելի կոյր թեամբ կը շարունակէ իր ղոններուն վրայ աւելցն կոմունիստ - պրոպագ «պատուանունը»։

տպացուցուց Էջմիածնի տօնի օրը, երբ վանքի եկեղեցիի բեմէն Հայաստանի ներկայ կացութիւնը նկարագրելէ յետոյ, հետեւեալ խօսքերով վերջացուց իր քարոզը.—

«Ժամանակներն են պահանջում այդ, եւ մի գուցէ Աստուծոյ կամքն է... Այսինքն Աստուծոյ կամքն է որ եկեղեցիները ախոռատան վերածուին, կաթողիկոսի եւ հոգեւոր իշխանութեան գլխին ամէն րոպէ չէկիստներու կարմիր մուրճն իջնէ, համայն Հայաստան աշխարհը սարսափի ու տառապանքի հովիտ դառնայ...»

Մեր առաջնորդը չի քաշուիր գէշերային խրախճանքներէ, ազգեցիկ մարդոց սպառնալիքներուն տակ կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէ, իսկ առիծ կը դառնայ խեղճ ու անճարակ գիւղացիներու առջեւ։ Կրթուած կղերական մը սապէս կը բնութագրէ Մագիստրոսը. «Սրբազանի համար փող ու կին»։ Անշուշտ այդպիսի կեղծաւոր փիլոնաւորը ժողովուրդի ցաւերը չի կրնար հոգալ. եւ կը նախընտրէ լրտես դառնալ խորհրդային իշխանութեան։

ՍԻՍ

Ի ՊԱՏԻՒ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ԵՒ Լ. ՇԱՆԹԻ

Ուրբաթ գիշեր, խումբ մը մտաւորականներ եւ պաշտօնակիցներ մտերմական սեղան մը սարքած էին ի պատիւ երկու վաստակաւորներու՝ Նիկոլ Աղբալեանի եւ Լեւոն Շանթի, որոնք մօտերս հիմը պիտի դնեն կրթական նոր ձեռնարկի մը։

Ներկայ էին մօտ 30 ընկերներ եւ համակիրներ։ Սեղանապետն էր Պրոֆ. Ն. Ադոնց։ Տաք մթնոլորտի մը մէջ, գնահատման եւ յաջողութեան խօսքեր արտասանեցին Ա. Վաչեանց, Ա. Գիւլխանդանեան, Ս. Վրացեան, Ռուբէն, Մ. Տէրպէտէրեան, Շ. Միսաքեան, Կ. Սասունի, Մկրտիչ Պարսամեան, Ց. Ապտալեան, Ս. Քոչարեան, Պրոֆ. Աշոտ Գասպարեան, Գ. Բալայեան, Սաքօ Ցակոբեան, Ս. Սասունի։

Միջանկեալ երգերէ յետոյ, խօսք առին երկու հիւրերը, պարզելով հայ գրագէտին եւ դաստիարակին պարտականութիւնները՝ հանդէպ այս տարաբախտ ժողովուրդին, «որ կրնայ ուսուցիչ մը ապրեցնել, բայց ոչ բանաստեղծ մը»։ Թէեւ չարչրկուած տարիքի եւ աշխատանքի բեռին տակ, երկուքն ալ խոր հաւատք ունին իրենց նոր ձեռնարկի մասին, եւ վստահ են թէ չպիտի պակսի համապատասխան աջակցութիւնը, բարոյական թէ նիւթական։

Հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1929-30ԻՆ

Նախապատերազմեան ցանքերու տարածութեան հասնելու տեսակէտէն, ընթացիկ տնտեսական տարին կը հանդիսանայ վերականգնումի վերջին տարին։ 1928ին ցանուած 335.000 հեկտարին դէմ, ընթացիկ տարուան ցանքերը կը հասնին 362,700 հեկտարի։ Հարիւրին 8,2 յաւելում մը։

Բայց, բամպակի ցանքերուն մէջ, բացը կը մնայ զգալի։ Նախապատերազմեան 15,200 հեկտարի դիմաց, այս տարի եղածը կը հասնի 13400ի։

Գիւղատնտեսութեան ընդհ. արտադրութեան արժէքի տեսակէտէն, դեռ 1927-28ին Հայաստան հասած է նախապատերազմեան մակարդակին։ Ընթացիկ տարուան մէջ գիւղատնտ. ընդհ. արտադրութեան արժէքի աճումը հասած է 5,8 տոկոսի։

Իսկ 1929 30ին գիւղատնտեսութեան հիմնական ցուցանիշները հետեւեալներն են.— Ցանքերու տարածութիւնը պէտք է աճի հարիւրին 7,5. որոնցմէ հացահատիկները 4. 1, իսկ զանազան նիւթեր 51. 8։ Առանձին ուշադրութիւն պիտի դարձուի բամպակի մշակման։

Անասնապահութեան զարգացումը կը դժուարանայ կերի պակասին հետեւանքով, որովհետեւ, Հայաստանի մէջ, անասուններու կերի աղբիւրները չեն մշակուած պէտք եղած չափով։

Գիւղատնտեսութիւնը աւելի զարգացնելու համար, նախատեսուած է 1,700,000 ր.ի երկրագործական մեքենաներ։

Անդրկովկ. Արհեստկց. խորհուրդի ընդհ. ժողովը բացուած է Երեւանի մէջ Սեպտ. 23ին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Սեպտ. 1ին, Հայաստանի բոլոր խնայողական դրամարկղներուն մէջ (բացի երկաթուղիէն) գոյացած գումարն էր 1.221,711 րուբլի, իսկ աւանդատուներու թիւն եղած է 24019։ Այս թիւերուն մէջ, գիւղերը կը մտնեն 6404 աւանդատուով և 442,776 աւանդով։

— Խոտի մթերքի ապահովման համար, զանազան շրջաններու վրայ դրուած էին հետեւեալ կանխավճար չափի պարտադրութիւնները.— Լենինական՝ 70000 փութ,— Լոռի-Փամբակ՝ 83000 փ.,— Էջմիածին՝ 45000 փ.,— Նոր Պայազիտ՝ 3000 փութ, ընդամէնը 233000 փութ։ 100.000ը արդէն յանձնուած է։

Լենինականի մէջ խոտի մթերման ծրագիրը հազիւ կարելի եղած է հարիւրին 45 համեմատութեամբ իրագործել, բերքի պակասին ու նաեւ շուկայի մէջ գիներու բարձր ըլլալուն հետեւանքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի կը գրէ.— Շատ որոշ է թէ Թուրքիա չի կրնար հեռուէն ու մօտէն չհետաքրքրուիլ արտասահմանի Թուրքերու վիճակով։ Եւ Թուրքին բարոյականին վայել վեհանձն շարժում մըն է բացէ ի բաց բարեկամին եւ թշնամիին յայտարարել թէ այս պարագան ուշադրաւ ծանրութիւն մը կը կազմէ բարեկամութեան թէ թշնամութեան նժարին մէջ։

Այս բնական զգացումէն դրդուած է որ, Ֆրանսայի հետ մեր կնքած դաշնագրին մէջ, պայման դրինք որ յարգուին Իսքէնտէրունի եւ շրջականներու Թուրքերուն իրաւունքները։ Նոյն զգացումով է դարձեալ որ մեր սիրտը կը դողայ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն վրայ։ Ի՞նչ հարկ երկարօրէն բացատրելու որ անոնք մեր հարազատ եղբայրներն են եւ անոնց ենթարկուած ամենափոքր վիշտը կը վառէ մեր սիրտին ամէնէն նուրբ երակները։ Եթէ հարցուի թէ պատրա՞ստ ես ի հարկին մեռնելու արտասահմանի ո եւ է Թուրքին համար, ամէն Թուրք անվարան պիտի պատասխանէ.

—Հա՛յ հա՛յ, առանց աչքս քըթթելու, եւ խաղալով խնդալով, յօժար կամքով եւ յուզումով...։

Անհրաժեշտ է որ ներսը եւ դուրսը ուղղակի յայտարարուի այս պարագան։ Անկարելի է ուրանալ կապն ու ձգողութիւնը, որ կայ ազգի մը նոյնացեղ անհատներուն միջեւ։

Միայն թէ, մեր այս շահագրգռութիւնը Իսքէնտէրունի կամ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու հանդէպ, քաղաքական նպատակներ չունի, այլ պարզ ցեղակցական եւ մարդասիրական զգացումներէ կը բխի։ Օրինակ, Կիպրոսի մէջ Անգլիացիները հաւասար աչքով կը նային բոլորին, եւ այս պատճառաւ Կիպրոսի Թուրքերու խնդիր մը գոյութիւն չունի մեզի համար։

Բնականաբար իրաւունք ունինք Թուրքերու մասին հաշիւ հարցնելու այն պետութեանց որոնց հետ դաշնագիր կնքած ենք։ Բայց ցեղակցական զգացումը չի կրնար սահմանափակուիլ դաշնագրերու շրջանակին մէջ։ Օրինակ, չենք ծածկեր որ կը ցաւինք, երբ կը լսենք թէ Ռուսիոյ Թուրքերը տեղ տեղ նեղութիւն կը քաշեն։ Այս ցաւին արտայայտութիւնը բոլորովին առանձին խնդիր է եւ բնաւ կապ չունի պետութեան մը ներքին գործերուն խառնուելուն հետ։

ԻԶՄԻՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ նահանգին տնտեսական վիճակը այս տարի լաւ չի նկատուիր, բերքին կրած վնասին հետեւանքով։ Նահանգին գլխաւոր բերքերն են չամիչ, թուզ եւ ծխախոտ, բայց վերջին անձրեւները մեծ վնասներու ենթարկած են զանոնք, կարգ մը վայրերու մէջ գրեթէ ամբողջութեամբ փճացնելով։

Ոչ միայն պարտիզպաններն ու վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են, այլ բազմաթիւ բանուորներ, որոնք թուզի եւ չամիչի պատրաստութեամբ կը զբաղին, շատ կանուխ անգործութեան կը մատնուին եւ ձմրան պատրաստութիւնները կիսատ կը թողուն։ Թուզի քանի մը մեծ տուներ հիմակուընէ իրենց գործերը դադրեցուցած են արդէն, ապրանք չունենալնուն համար։ Այս տարի Եւրոպայէն եղած ապսպրանքը անցեալ տարուան մէկ չորրորդն է միայն։

Այգեպաններուն օժանդակութիւն մը ըլլալու համար, ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը սկսած է թրջած չամիչները գնել։

Ծխախոտի այս տարուան բերքը անցեալ տարուանին չափ եղած է։

ՈՍԿԵՂՋԻՒՐԸ ԿԸ ԼԵՑՈՒԻ

Ոսկեղջիւրի Գասըմ փաշայի շրջանակին մէջ կղզեակ մը կազմուած է, Գասըմ փաշայի ձորին բերած մուրներով կղզեակը ներկայիս վտանգ մը չի ներկայացներ նաւարկութեան համար, բայց հինգ տասը տարի վերջ, Ոսկեղջիւրի մէջ ասոր նման ուրիշ բազմաթիւ կղզեակներ առաջ պիտի գան շոգենաւերու երթեւեկը խանգարելով։

ԿՐՕՆԱՓՈԽ ՀԱՅԵՐ

Կրօնափոխութեան կանոնագրին հրատարակութենէն ի վեր, շուրջ 400 անձեր դիմում կատարած են իսլամանալու համար «Սոն Սաաթ» կը գրէ թէ դիմողներուն մեծ մասը Հայեր են։ Անոնց մէջ կան քանի մը դեղագործներ ալ, որոնց Պոլսոյ խանութները փակուած ըլլալով, Անատոլուի մէջ գործելու մասին դիմում կատարած են։ Հայերէն վերջ կուգան Յոյները։ Հրեայ աղջիկներ եւ կիներ ալ կան, որոնք այս կրօնափոխութեամբ կը յուսան առանց դրամօժիտի ամուսիններ գտնել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Լիոն.—Սեպտ. 8ին վիէնի մէջ տեղի ունեցած ողիմպիականին հաւասար մնացած էին Լիոնի երկու հայկական խումբերը՝ Մ. Ա. Որբերու Մարզական Միութիւն եւ ֆութպոլ քլիւպ Արմէնիէն։ Երկրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ 22 սեպտ., կիրակի առաւօտ, ուստիկաններու ընդարձակ դաշտին վրայ։ Հետաքրքիր երիտասարդութիւնը փութացած էր քաջալերելու հայ մարզիկները։ Խաղը սկսելէ տասը վայրկեան վերջ Մ. Ա. Ո. Մ. Միութիւնը շահեցաւ իր առաջին նշանակէտը. քիչ յետոյ իրենց կոկիկ փասերուն շնորհիւ՝ երկրորդ մը։ Ասոր վրայ ֆութպոլ քլիւպի մարզիկները սկսան բուռն յարձակողականի, բայց ապարդիւն։ կիսախաղին քառորդ ժամ մնացած Մ. Ա. Ո. Մարզականը նշանակեց իր երրորդ նշանակէտը ու քանի մը վայրկեան յետոյ ֆութպոլ քլիւպը 12 քայլէն շահեցաւ իր առաջին նշանակէտը ու կիսախաղը վերջացաւ 3—1։

Դադարէն յետոյ սկսաւ երկրորդ կիսախաղը ֆութպոլ քլիւպի յարձակողականով։ Երկուստեք ճիգերէ վերջ, Որբերու Մարզականը շահեցաւ չորրորդ եւ վերջին նշանակէտը ու խաղը վերջացաւ 4—1 որբերու յաղթութեամբ։ Կ'արժէ քաջալերել այս պատանի մարզիկները, որ հազիւ երեք ամիսէ ի վեր կազմակերպուած են։

*** Նոյն խումբը յառաջիկային պիտի մրցի վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին դէմ։ Ցաղ, Թականը պիտի շահի բաժակը։

Սահակ Կէնճեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Կարդացինք «Յառաջ»ի 21 սեպտ.ի թիւին մէջ Պանդուխտեան ստորագրութեամբ հարցում մը, ուղղուած Շ. Գարահիսարի անունով գործող չորս Միութիւններուն։ Իբրեւ այդ Միութիւններէն ամենահինը, կուգանք հրապարակաւ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ։

Պ. յօդուածագիրը մօտէն տեղեակ կը թուի «Ռազմիկ»ի եւ այլ Միութեանց գործունէութեան Պոլսոյ կամ Ֆրանսայի մէջ։ «Ռազմիկ» հայր. Միութիւնը հիմնուած ըլլալով Չինաքազարէն անմիջապէս յետոյ, շատ օգտակար ծառայութիւններ մատուցած է մեր տարագիր թէ քաղաքացի եւ թէ շրջանի հայրենակիցներուն։ Նոյնիսկ գաւառ պատուիրակ մը ղրկած եւ շատեր ազատագրած է։ Յետոյ ինչ ինչ պատճառներով որ ներկայ «Ռազմիկ»ի վարչութեան անծանօթ կը մնան, Միութեան շրջանի կարգ մը հայրենակիցները անմիջապէս կազմած են «Արփինոտ Դաշտի» Միութիւնը։

Իսկ 1923ին քաղաքական դէպքերու բերումով, ինչպէս ամբողջ հայութիւնը, մեր հայրենակիցներն ալ ցրուած են եւ մեծ մասամբ հաստատուած Ֆրանսայի մէջ։ Փարիզ հաստատուող հայրենակիցներ պէտք զգացեր են Միութեան մը եւ հիմներ են «Ռազմիկ»ը, ինչպէս որ գոյութիւն ունէին նոյն անունով գործող Միութիւններ Ամերիկայի, Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ եւ վերջերս նաեւ Սուրիոյ մէջ։

Փարիզի «Ռազմիկ»ը կազմուելէն յետոյ, ոչ մէկ ջանք է խնայուած է հին վէճերը վերցնելու եւ Միութիւնը դարձնելու ամէնքինը։ Ցաւալի է որ շրջանի կարգ մը հայրենակիցներ տեղի չեն տուած մեր փափաքին եւ 1927ին կազմած են «Անդրէասի եւ շրջանի» Միութիւնը։ Այս տարի յունիս 22ին «Ռազմիկ»ի ընդհ. ժողովին դարձեալ փափաք յայտնուեցաւ երկու Միութիւնները միացնելու եւ առ այդ նորընտիր վարչութեան պաշտօն տրուեցաւ բանակցելու։ Զմռնանք ըսելու որ երկու աթոռներ ալ պարապ ձգուեցան վարչական ընտրութեանց ժամանակ, անոնց միացումով լրացուելու համար։ Վարչութեան բոլոր հայրենակիցները տակաւին կը սպասեն։ Գալով գաւառի Հայր. Միութեանց, վարչութիւնս պէտք եղած տեղեկութիւնները չունի թէ անոնք տրամադի՞ր են միանալու կամ զէթ չմիանալու պարագային համերաշխ գործելու։

Իսկ մեր հայրենակցի այն հարցումին, թէ «շրջան» ըսելով ի՞նչ պէտք է հասկնալ, պատասխանը պարզ է.— Այն հայաբնակ շրջանները որ Գարահիսարի գաւառին կը պատկանին։ Իւրաքանչիւր գիտակից հայրենակցի պարտքն է սին վէճերով չզբաղիլ եւ ույժ տալ «Ռազմիկ»ին, զայն դարձնելով ամէնուն գուրգուրանքին առարկան եւ դարման մը մեր ծով կարիքներուն։

Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Հայրենակց. Միութեան Վարչութիւն

Գրութիւններու եւ դիմումներու համար գրել հետեւեալ հասցէին. P. Derderian 18 rue Denoyez, Paris (20e)։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Եւ իմ տեղս ձեր ոտքերուն տակ, յարգ հաւատարիմ Մէրճան, գետինը փռուած՝ Դիւցազնին մուճակներուն քսելով իր այտերը։

. . . .

Վայրկեան մը ետքը երեք հոգի միայն մնացեր էր աշտարակին մէջ. Դիւցազնը, Իգպալ եւ հաւատարիմ Մէրճանը։ Պայրաքտար, վարի յարկը վերադարձեր ու իր դիւցազն - հրամանատարի ամբողջ հեղինակութեանը դիմելու ստիպուեր էր՝ որպէսզի քովի քաջերն ալ ընդունին անձնատուր ըլլալ Եէնի Չէրիներուն, հաւատացնելով թէ անոնց մեկնելէն ետքը պիտի բանակցէր իր իսկ անձնատուութեանը պայմաններուն մասին։

Վերջին սպային հեռանալուն վրայ, իր ձեռքովը իսկ գոցեց դուռը՝ ամուր կերպով զետեղելով ետեւի երկաթեայ ձողը։

Ցետոյ գնաց աշտարակին ստորայարկը՝ հոն ուր պահուած էր ռազմամթերքը եւ ուր կը գտնուէին արդէն Իգպալ եւ Մէրճան։

Պատէն նեղ լուսանցքին մօտեցաւ՝ դուրսը գտնուող Եէնի-Չէրիներուն խօսելու համար։

— Եօլտաշներ, ըսաւ գրեթէ բարեկամական ձայնով մը, կարգը ինծի եկաւ. ե՛ս ալ անձնատուր պիտի ըլլամ, սակայն մէկու մը միայն կրնամ վստահիլ անձս. ես պատկաներ եմ Եէնի-Չէրիներու քառասունըորդ «օրթայ»ին անոր «օտապաշի-ուսթա»ն (հրամանատարը) թող գայ. անիկա իմ պետս է Եէնի Չէրիի կազմակերպութեանը մէջ. անոր միայն կրնամ անձնատուր ըլլալ։

Եէնի Չէրիները յաջողութեան արբշռութեամբը գինովցած՝ գացին բերին Օրթա-պաշին որ լուսանցքին դիմացը եկաւ խօսելու համար։

— Մօտեցէք, մօտեցէք, ըսաւ առիւծը, շատ կարեւոր են խօսքերը զորս պիտի ուղղեմ ձեզ։

Ամէնքը մօտեցան լուսանցքին։

Այն ատեն լսելի եղաւ առիւծին գոռը՝ որ իր հրամայական շեշտը առեր էր նորէն։

— Սրիկաներ, ապստա՛մբներ, վատե՛ր. ի՞նչպէս համարձակեցաք մանաւանդ դուք, որ իմ ընկերներս եղեր էիք Օրթային մէջ, ինչպէս համարձակեցաք միանալու մեր հաւատքին թշնամի ըմբոստներուն՝ որոնք կայսրութիւնը կը կործանեն, չընդունելով կարգ ու կանոն՝ առանց որու անկարելի էր գործութիւն եւ յաղթանակ։ Ի՞նչպէս հաւատացիք որ Եէնի-Չէրիի «օճախ»ը պիտի ջընջէի, մինչդեռ զայն բարեկարգելու յաւէտ կ'աշխատէի ես. ի՞նչպէս մոռցաք հնամենութեան գրաւականները՝ զորս իբր վաղեմի ընկեր մը տուի ձեզի Պոլիս գալէս ի վեր, մասնաւոր խնամքի առարկայ ընելով ձեր «օրթա»յին զօրանոցը. եւ դուն, Օտա պա՛շի, ի՞նչպէս չվախցար մասնակցելու այս վատ դաւադրութեան, մինչդեռ հաւատարմութեան երդումներ կ'ընէիր ինծի մուճակներս համբուրելով։ Ո՞վ կ'արգիլէր զիս Եէնի-Չէրիները ջրուելէ Պոլիս եկած ատենս՝ եթէ այդ դիտաւորութիւնը ունենայի։ Վատե՛ր, ի՞նչպէս հաւատացիք թէ Պայրաքտար կը գիջանի անձնատուր ըլլալ ձեզի նման տղուկներու։ Ահա պատիժը անոր հաւատացողին։

Ատրճանակի հարուած մը գետինը տապալեց Օտա Պաշըին անշունչ դիակը. Պայրաքտար անոր թամբին իսկ ուղղեր էր կապարը։

Եւ մինչդեռ Եէնի-Չէրիները կը վերսկսէին հրացանաձգութեան, լսելի եղաւ գեհենական պայթիւնը, զոր ատրճանակի նոր հարուածով մը առաջ բերեր էր առիւծը։ Աշտարակին քարերուն եւ երկաթներուն հետ օդը բարձրացեր էին հարիւրաւոր Եէնի-Չէրիներու անկենդան ու անկերպարան մարմինները, մինչդեռ հրդեհը՝ աւելի արծարծած քան երբեք՝ իր բոցերուն վեհութեամբը կը լուսաւորէր վախճանը կեանքի մը՝ ջինջ այդ բոցերուն պէս, զոր երբեք անարժան արարք մը չէր նսեմացուցեր։

***

Հետեւանքը՝ որ այս դէպքերը ունեցան կայսրութեան ճակատագրին վրայ՝ անհուն է. յետաշրջութիւնը կը յաղթանակէր նորէն անխափան։ Թուրքիա անգամ մըն ալ կը հեռանար փրկութեան շաւիղէն...։

... Օրեր ետքը, երբ ամբողջովին մարեցաւ հրդեհը՝ որ ծագեր էր այս դէպքերուն յաջորդող ընդհանուր ապստամբութեան միջոցին եւ որ աճիւնի փոխեց բազմաթիւ թաղեր, Բ. Դրան աւերակներուն մէջ հալած ոսկիի եւ արծաթի կտորներ փնտռող «աբայըճի»ներ՝ առիւծին ածխացած մարմինը գտան աշտարակին ստորայարկը։ Իգպալ իր սիրական ամուսնոյն փարեր էր՝ բոլորանուէր սիրոյ գերագոյն ընդգրկումով մը. հաւատարիմ Մէրճանի դիակը՝ անոնց ոտիցը ներքեւ կը գտնուէր...

... կէս դար ետքը Գուրպան Պայրամիի մը նախընթօրը՝ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ խռնուող ոչխարի երամներէն մէկուն քով կարելի էր տեսնել կորաքամակ կին մը, որ երբեք պարարտ խոյ կ'ընտրէր մեծ ուշադրութեամբ։ Քամէրդապն էր, հիմա գզգզուող բարեպաշտուհի մը որ կը պատրաստուէր ողջակէզներ նուիրել Աստուծոյ՝ Պայրաքտարի, Իգպալի եւ Մէրճանի հաշւոյն։

— Աստուծոյ ողորմութիւնը անհուն է, կը փսփսար քթին տակէն, ես պատճառեցի անոնց մահը տիրոջս Հաֆիզ էֆէնտիի հրամանով՝ Պայրաքտարը համոզելով որ մերկանայ իր Բումէլիցի հերոսի զէնքերէն։

Աչքերը մթնցան. վայրկեան մը կանգ առաւ հոգեզմայլ՝ վերյուշուած պատկերին հանդէպ.

— Որքա՛ն անդիմադրելիօրէն գեղեցիկ էի այն ատեն...։

Կինը կ'արթննար բարեպաշտուհիին մէջ։

(17) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

«Ոստան» 1913

ՎԵՐՋ

ստացած չըլլալով, ստիպուած է երկարաձգել Պոլսոյ մէջ իր բնակութիւնը: Մօտ օրէն պիտի ձգէ Մեծ կղզիի իր բնակարանը և Բերա պիտի դառնայ:

Պոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Սմոքհոլմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Մոսկուայի ամէնէն վտանգաւոր գործակալներէն մէկը՝ Բոռնովիչ, որ Սմոքհոլմ գացած էր խռովութիւններ սերմանելու համար: Ինք է որ կազմակերպած էր հանրակառքի աշխատաւորներու վերջին գործադուլը, որու ընթացքին ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան բանթողներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Բնակարանը խուզարկուելով, բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան:

Յունաց պատրիարքը մեռած

Պոլիս, 29 Սեպտ.— Յունաց պատրիարքը մեռաւ՝ երկարատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Զորեքշաբթի:

Երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Էնկիւրի, 29 Սեպտ.— Երէկ ժամը 21ին եւ կէս գիշերին երկրաշարժի երկու ուժգին եւ կարճ ցնցումներ զգացուեցան Իզմիրի մէջ:

Կարեւոր վնասներ չկան:

Ո՛չ մէկ լուր Քոսթէ եւ Պէլոնթէ

Գրեցինք թէ ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Պէլոնթ ուրբաթ առաւօտ Պուրժէի օդանաւային կայանէն «Կարմիր թռչուն»ով ճամբայ ելան դէպի Իրքուցք (Մանչուրիա)՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար: Ցիսուն ժամուան բաւելու չափ պէնզին առած էին:

Թերթս մամուլը դրուած պահուն 76 ժամ անցած էր անոնց մեկնումէն ի վեր եւ դեռ ոեւէ լուր չէր հասած թէ ո՞ւր ցամաք իջած են:

Կը կարծուի թէ իջած են Սիպերիոյ ամայի տափաստաններուն վրայ ուր հեռագրական հաղորդակցութիւն չկայ:

Ցոյցեր Աւստրիոյ մէջ

Կիրակի կէսօրէն վերջ մեծ ցոյցեր եւ թափօրներ տեղի ունեցան Ստորին Աւստրիոյ չորս գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Ամէն բան խաղաղ անցաւ եւ հակառակ ակնկալութեանց, ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ: Միայն Մէօտլինկի մէջ համայնավարները ուզեցին խանգարել թափօր մը. ոստիկանութիւնը միջամտեց, մէկ համայնավար թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ: Քսան ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

Ստորին Աւստրիոյ զանազան կէտերուն վրայ ընկերվարականներուն կողմէ կազմակերպուած ցոյցերն ալ շատ խաղաղ անցան: Ոստիկանութիւնը միջամտեց միտլն անիշխանական մը կարգի բերելու համար:

Կը կարծուի թէ Շոպէրի նոր կառավարութիւնը ժողովուրդին վստահութիւնը գրաւած է:

Աշխատաւորականներու համաժողովը

Երէկ Պրայթընի մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, մասնակցութեամբ հազարէ աւելի պատգամաւորներու:

Քանի մը նախարարներ ալ պիտի հետեւին համաժողովի աշխատանքներուն, մասնաւորաբար Արթըր Հէնտըրսըն, Ֆիլիփ Սնոտըն, Թոմաս եւ Մորիսըն:

Արտաքին Նախարար Հէնտըրսըն պիտի խօսի ճառ մը օրակարգի միջազգային բոլոր խնդիրներուն, մասնաւորաբար Ազգերու Դաշնակցութեան, Ռուսիոյ եւ Եգիպտոսի մասին:

Կը սպասուի որ Ֆիլիփ Սնոտըն կարգ մը յայտնութիւններ ընէ Լահէյի բանակցութեանց մասին եւ երկարօրէն ծանրանայ Անգլիոյ ելմտական ծանր կացութեան և Անգլիոյ դրամատան կողմէ զեղչի սակին բարձրացուելու պատճառներուն մասին:

Վէնիզէլոս Պերլինի մէջ

Յունաստանի վարչապետը Պերլին հասած ըլլալով, գերման թերթերը կը գրեն թէ Վէնիզէլոս կը փափաքի հարթել պատերազմին հետեւանքով առաջ եկած թիւրիմացութիւնները եւ մերձեցում մը առաջ բերել երկու երկիրներու միջեւ:

Հիճազի օդային տորմիղը

Րիւթէրի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հիճազի եւ Նէճտի վէհապի թագաւոր Իպն Սուուտ բանակցութեան մէջ է՝ անգլիացի վեց օդանաւորդներ պաշտօնի կոչելու համար իր երկրին մէջ: Ասոնք պիտի կազմեն Հիճազի օդային ուժին կորիզը:

Իպն Սուուտ երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէր անգլիական օդանաւեր եւ անգլիացի օդանաւորդներ ձեռք բերել, սակայն ցարդ իրեն ներկայացուած պայմանները գոհացուցիչ չէին նկատուած: Այժմ գրեթէ համաձայնութիւն գոյացած է եւ վեց օդանաւորդները շուտով պիտի մեկնին իրենց պաշտօնին գլուխը

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԷԶԱՐԷ ՌՈՍՍԻ, նախկին ֆաշիստ գործիչը որ պատասխանատու կը նկատուէր ընկերվարական երեսփոխան Մաթթէոթթիի սպանութեան համար եւ 1928 օգոստոս 31ին ձերբակալուած էր իտալեւզուիցերիական սահմանին վրայ, 30 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ պետութեան պաշտպանութեան մասնաւոր դատարանին կողմէ Հռոմի մէջ: Ռոսսի կ'ամբաստանուի թէ արտասահմանի մէջ հակաֆաշիստներուն հետ գործակցած է, փորձելով քաղաքացիական կռիւ ստեղծել եւ Մուսոլինին սպաննել:

ՔԼԷՄԱՆՍՕ իր ծննդեան 89րդ տարեդարձը տօնեց անցած օր:

ԳԵՐՄԱՆ գրագէտ եւ թատերագիր Էրնսթ Թոլլըր, որ *Րիլայէնս* շոգենաւով Ամերիկա կ'երթար, Էլլիս Այլէնտի մէջ վար դրուեցաւ՝ հարցաքննուելու համար: Թոլլըր իր գործերուն մէջ ընկերվարական գաղափարներ պաշտպանած է:

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Սոլտաթի անուն իտալացի մը, որ ներկայացուցիչն էր մետաքսեղէնի անգլիական տան մը եւ 1,200 հազար ֆրանքի զեղծարարութիւն կատարած էր:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ *Ռոթէ Ֆանէ* (կարմիր դրօշակ) թերթը գրաւուեցաւ եւ խմբագրապետը իբրեւ դաւաճան ձերբակալուեցաւ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ ուրիշ կարեւոր համայնավարներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին ինքնաշարժի զոհ գացին 115 հոգի, 37 մեռած եւ 78 վիրաւոր: Վերջին ութ շաբաթուան ընթացքին մեռած են 286 եւ վիրաւորուած 541 հոգի:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ.— 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր

Մուտք՝ 5 ֆրանք Տոմսերը կը ծախուին Յառաջի խմբագրատունը

Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Կառտան, Հոկտ. 6 »

Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)

Ցեսին, Հոկտ. 6 » »

Վալանս, Հոկտ. 12 » »

Վիէն, Հոկտ. 13 » »

Փոն տ'Օպընա.— Հոկտ 20 » »

Պոււտօ, Հոկտ. 28 » »

Կրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ:

Ռուան, Հոկտ. 13 »

Սէն Շամօն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ:

Սէն Թ' էթիէն, Հոկտ. 6 »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը:

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար: Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան:

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐԸ

Ա. Գիրք.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակումը առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար:

Բ. Գիրք.— Շարադրութեան եւ քերականութեան հիմնական ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարիներուն համար:

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքինը՝ ինը ֆրանք: Դպրոցներուն հարիւրին 20 զեղչ: Ճամբու ծախքը հեղինակին վրայ: Ամէն պատուէր կանխավճար: Դպրոցները կրնան պահանջել մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ:

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D. Segbossian, Ave. Ed. Branly 11, Chaville (S. et O.). France.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„Ի

Հոկտեմբերի թիւը (թիւ 10) հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Դաշնակցութեան Օր»ը՝ *խմբագրական*, Քրիստափոր Միքայէլեան՝ Ս. Վ., Քրիստափորի մտքերից, Քրիստափոր Միքայէլեանի մահը՝ *Յ. Տէր-Դաւթեան*, Թռուցիկ յուշեր Քրիստափորի կեանքից՝ *Ռ. Սեւեան*, Առաջին հանդիպումս Քրիստափորի հետ՝ *Ֆար-Հատ*, «Ցաւելեալ արիւն»ը՝ *Աշոտ Արծրունի*, Մի էջ Քրիստափորի կեանքից՝ *Ս. Վրացեան*, Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ *Ն. Հանգոյց*, Թղթակցութիւններ:

Ջոկքէ հատը 2.50 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple.

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Յիշեցնելով լրագրական աւանդութիւն մը, կը յայտարարենք թէ թերթը պատասխանատու չէ հրատարակուած ազդերուն եւ ծանուցումներուն:

«ԵՐԿՈՒՆՔ» Սեպտեմբերի թիւը, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկայ շաբաթ, Փարիզի վերջին գրաշարական տագնապին պատճառաւ՝ շաբաթ մը յապաղումով: Այս թիւով կը լրանայ վեցամսեայ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը: Նոր բաժանորդագինները չստացուած, թերթ չպիտի ղրկուի այլեւս: Մեր մասնաճիւղերը, գործակալները և բաժանորդները պէտք է այս ամիս փակեն իրենց հաշիւը: Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան 22 ֆր. (Ֆրանսայ), արտասահման՝ 1ուկէս տոլար: Հասցէ՝ Kurkdjiian 247 Bld. Voltaire, Paris.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժէռսէ կարող վարժ կարուհիներ: Տեւական գործ, գոհացուցիչ վճարում: Դիմել՝ Havassian'ի, 3 Rue de Theuin, Paris (5e):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ: Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ: Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ, անկէ վերջ լուր չկայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinian'ի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Գարահալլը գիւղէն (Եոզկատ) Ալթուն Փիլոյեան, հօր՝ անուն Յովհաննէս, մօր՝ անուն Ջեմիլէ: Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութի Ամերիկեան աղջկանց որբանոցը: Իմացընել՝ իր եղբօրը Արիս Փիլոյեանի, 77 Rue de Paris, Meudon (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ապուխտագործ Նազար Կիրիտլեան. եղբայրս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանոյշ: Ընդ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած: Յիշեալներու մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի: Իմացնել գորգի վաճառական G. Nazarian'ի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին-Գարահիսարցի Հեղինէ Թոմասեան (ծնեալ Պօզաեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն: Իմացնել՝ K. Israélian'ի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատի օրացոյցը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

2 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1074 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հարկ է անվերջ քրքրել այս ժողովուրդին երգերն եւ վէրքերը, ուրախութիւններն ու տագնապները, մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ: Հոգ չէ թէ տասը խօսքէն մէկը միայն լսուի:

Յունաստանէն ստացած ենք երկտող նամակ մը եւ լուսանկար մը: Այս վերջինը պիտի հրատարակենք առանձին, բայց կ'աճապարենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնել նամակը:

Երիտասարդ երկաթագործ մըն է գրողը, որ մարդ-մարդաանք չգտնելով իր շուրջը (Քալամաթա), աչքերը կ'ուղղէ հաբեան քաղաք մը, Փաթրաս, եւ կը պատմէ սրտցաւ բարեկամի մը: Կ'արտագրենք նոյնութեամբ, միայն ուղղագրութիւնը շտկելով:

— «Քալամաթա քաղաքին մէջ բնակող հայ ազգայինները, թիւով 28 ընտանիք, շատ տարիներէ ի վեր դպրոց կամ մանկապարտէզ մը չէին ունեցած եւ թիւով 22 մանկտին թափառական փողոցները կը շրջէին, որոնց 16 հատին լուսանկարը ներփակ կը գտնէք (վեց աշակերտ բացակայ են, ծնողաց հետ գիւղ գացած):

«Արգահատելով յիշեալ մանկտան վրայ,իմ երկաթագործի խանութիս անձուկ նիւթականէն զոհելով, բացած եմ մանկապարտէզ մը, որ կը շարունակուի մէկ տարիէ ի վեր: Սակայն միջոցներս անբաւական ըլլալուն, մանկապարտէզը գոցուելու վտանգին տակ կը գտնուի»:

Ու կը դիմէ իր — եւ մեր — բարեկամին «ազնուամեծութեան»: Խօսքը իրեն տանք նորէն.

— «Գթութեան գործ մը կատարելու ձեռնարկին կը հայցեմ. ստիպուած կը զգամ ինքզինքս խնդրելու օժանդակութիւն մը մեր մանկապարտէզը կանգուն պահելու համար: Մեր մանկապարտէզը առ այժմ 350 - 400 տրախմի բաց մը կ'ունենայ, որուն համար կը խնդրեմ ճար մը խորհիլ ի սէր մանկտան:»

Ուրեմն, ամսական 100-130 ֆրանքի բաց մը' կը սպառնայ քանդել պզտիկ բոյն մը: Դպրոցէ զրկել քանի մը մանուկներ, մանչ եւ աղջիկ:

Թող այս տողերը կարդացող ամէն քաղաքացի ձեռքը խիղճին վրայ դնէ եւ հաշուէ,թէ այս բացին քանի' անգամը կը ծախսէ ամիսը, շաբաթը կամ օրը, այսպէս կամ այնպէս...

Ամբողջ պատմութիւնը, ինքնին, այնքան պերճախօս է, որ մենք աւելորդ կը համարենք սրտառուչ խօսքեր շարել:

Ընդհակառակն, հրատարակութեան տալով այդ նամակը, արդէն փրկուած կը համարենք Քալամաթայի քանի մը մանուկները: Քանի մը հոգի — նոյնիսկ մէկ հոգի — կրնան անմիջապէս գոցել մանկապարտէզին տարեկան բացը, 1200-1500 ֆրանք: Կամ գոյացնել այնպիսի գումար մը որ բաւէ քանի մը տարի: «Յառաջ»ը կուտայ հասցէն եւ ուրիշ ինչ որ կ'ուզեն:

Բայց, երկաթագործ Մանուէլին նամակը պէտք չէ ծառայէ միայն այս նպատակին:Ան պէտք է մուրճի մը պէս իջնէ բոլոր գլուխներուն: Մանաւանդ ազգային կոչուած գլուխներուն, որոնք աջ ու ձախ կը նային գինովներու պէս, կ'երերան, կ'երեւան իրենց վստահուած գործերու բոլորտիքը, բայց երբեք իրենց նայուածքը շեշտակի չեն ուղղեր դէպի ներս: Չեն տեսներ, չեն զգար, չեն հասկնար բուն չարիքը:

Պէտք է որ այդ նամակը մուրճի մը պէս ճզմէ նաեւ այն գրիչները, որոնք պարզ կիրքի համար, եւ առանց խղճահարութեան, կը խափանեն գաղութներու կազմակերպութեան կենսական գործը:

Որովհետեւ, եթէ ունենայինք այդպիսի կազմակերպութիւն մը, կեդրոնական իշխանութիւն մը՝ իր յարակից կարգ ու սարքով, հազարաւոր երկաթագործ Մանուէլներ միշտ ալ պատրաստ պիտի ըլլային իրենց քրտինքէն բաժին հանելու հանրօգուտ ձեռնարկներու: Մինչդեռ հիմա, բոլորովին մինակ մնացած ըլլալով ծերունի եւ նոյնքան անձնուէր վարժապետի մը հետ, Քալամաթայի արի աշխատաւորը թախանձագին օգնութիւն կը խնդրէ, ամսական հարիւր ֆրանքի տագնապի մը համար...

Եւ դեռ ի՛նչքան Քալամաթաներ ունինք սրտէ եւ միտքէ հեռու: Ի՛նչքան մանուկներ՝ թափառական՝ փողոցէ փողոց: Ի՛նչքան ծաղկոցներ որոնց մուխը կը մարի տարեկան քանի մը հազար ֆրանքի պակասէն:

Ո'չ հրատարակուած թղթակցութիւնները, ոչ եկող-գացող վկաները չեն կրնար ներկայացնել ամբողջական պատկերը այն թշուառութեան ուր կը գալարուին Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ եւ Միջագետքի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ինկած բազմութիւնները:

Թէեւ,«Գաղութներու մէջ ոչ քաոսային վիճակ կայ, ոչ ալ ժողովուրդը անտէր եւ անգլուխ է», — ինչպէս կը յայտարարէ Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, կատարեալ անպատկառութեամբ:

... Մանուէ'լ, զա'րկ մուրճը երկաթին, ամո'ւր եւ ինքնավստահ:Ասոր կայծերը ոչ միայն պիտի փրկեն ծաղկոցդ, այլեւ ուժ պիտի տան բոլոր Մանուէլներուն,իրենց քրտինքը շաղելու այս ժողովրդի բարիքին համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՁԱԽԵՇԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (19 սեպտ.).

— «Լէնինականի աւերիչ շարժէն յետոյ, ներգաղթ տեղի չունեցաւ: Տրուած խոստումները եւ հանդիսաւոր յայտարարութիւնները մոռցուեցան շուտով, երբ Երեւանի խելացի դալիթները տեսան որ իրենց ակնկալութիւնները չպսակուեցան եւ հնարաւոր չեղաւ նուաճել գաղութահայ ասպարէզը:

Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ներգաղթի խաղին տակ երկու նպատակ կը հետապնդէր: Առաջին՝ գաղութներէն դրամ կորզել ու ազգային հարստութիւնները փոխադրել տալ երկիր, երկրորդ՝ գաղութահայ թափթփուքները հաւաքել Հօկի շուրջ, դաշնակցութեան դէմ պայքարը շարունակելու համար:

Առաջին նպատակը չիրականացաւ, որովհետեւ ազգային կտակները իր ձեռքին մէջ ունեցող աղա-փաշաները կուսակցութիւնը, տրամադիր եղաւ դրամէն աւելի իր պատիւը նուիրաբերելու համայնավար փեսացուներուն:

Երեւան, աւելի ճարպիկ ու լարախաղաց, ռամկավար կուսակցութեան հարսի քմայքը չհասկնալ ձեւացուց եւ երեւութապէս շարունակեց սիրաբանութիւնը:

Երզնկեան, փիրումով, Մակինցեան, Եսայեան եւ ուրիշ մեծ ու պզտիկ համայնավար փեսացուներ մինչեւ փարիզ եկան, շօշափելի յարաբերութեան մէջ մտան ռամկավար հարսին հետ: Գրկուեցան, համբուրուեցան, քիչ մը դրամ կորզեցին, բայց չհասան իրենց նպատակին:

Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան երկրորդ նպատակն ալ չիրականացաւ: Հօկերը՝ սկզբնական շրջանին՝ իրենց շուրջ հաւաքեցին աննկարագիր ու անբարոյական տականքները մեր ժողովուրդին: Հոն էին դաւանափոխ դաշնակցականը, գլուխը կորսնցուցած հնչակեանը, ռամկավար հարսը՝ դարպասողներու շքախումբով մը, փողոցի ստահակը, աւազակաբարոյ համայնավարը եւ ճամբանին կորսնցուցած քանի մը անկուսակցականներ:

Խառնուածքով, նկարագիրով, համոզումներով ու ձգտումներով իրարմէ զանազանուող այդ մարդիկը իրարու համաձայն էին մէկ կէտի մէջ,— պայքարիլ դաշնակցութեան դէմ եւ թոյլ չտալ որ հանրային կեանքի մէջ դիրք գրաւէ ան:

Թող բոլորը գիտնան թէ այլեւս ներգաղթ չկայ, այլ ոբակեալ բանուորներէ կամ արհեստաւորներէ բաղկացած փոքր խումբերու փոխադրութիւն: Ահա թէ ի՛նչ բանի յանգեցաւ ներգաղթի կատակերգութիւնը»:

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՄԷՋ

Բնիկ Մարաշցի Իսկէնտէր անուն հայ պատանի մը, որ Գըրըգ-Խանէն Աթրգ գացած էր իր ընտանիքին քով, վերադարձին ճամբան Սուրիական Լէգէոնի մէկզինուորին կողմէ արձակուած գնդակի մը զոհ կ'երթայ:

«Ազդակ»ի համաձայն, զինուորը ուզած է բռնաբարել տղան, բայց անոր ցոյց տուած ընդդիմութեան վրայ կրակած եւ սպաննած է զայն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանութեան մամուլի դիւանը կը հաղորդէ հետեւեալը.

Մարզպանութեան պաշտօնատարները վերջերս ստացած են մեծ թիւով խնդրագիրներ սուրիական կամ լիբանանեան հպատակներէն, Թուրքիոյ մէջ արգելքի տակ առնուած կամ գրաւուած կալուածներու մասին: Այս խնդրագիրները ընդհանրապէս չեն հայթայթեր բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք պիտի թոյլատրէին զանոնք քննելու օգտակար կերպով:

Անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր խնդրատու յայտնէ ճշմարտութեամբ, հայթայթելով իր բաժններու մասին ապացոյցներ, փաստաթուղթերով կամ վկայութիւններով, յիշատակելով նաեւ թուականներ,

Ա.— Թէ ինք նախկին օսմանեան հպատա՞կ է՝ սկիզբէն ի վեր հաստատուած, այն հողամասերուն վրայ որոնք այժմ կը գտնուին ֆրանս. հոգատարութեան ներքեւ:

Բ.— Թէ օսմանեան հպատա՞կ է՝ հաստատուած Թուրքիոյ ներկայ սահմաններուն մէջ, բայց որ այժմ Լօզանի դաշնագրի գործադրութենէն ի վեր կը գտնուի ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ պետութիւններու մէջ:

Գ.— Թէ նախկին օսմանեան հպատա՞կ է, ընդունած ըլլալով սուրիական կամ լիբանանեան հպատակութիւնը, համաձայն Լօզանի դաշնագրի 32 եւ 34 յօդուածներուն եւ կամ Էնկիւրիի 1926ի բարի դրացնութեան եւ բարեկամութեան պայմանագրի 3րդ յօդուածին:

Դ.— Թէ ինք Թուրքիան ձգած է կանոնաւո՞ր անցագրով, վաւերացուած (եւ ո՞ր իշխանութեանց կողմէ) եւ կամ արդեօք ձգած է Թուրքիան առանց անցագրի՞, ո՞ր շրջանին մէջ եւ ի՞նչ պայմաններու տակ:

Ե.— Թէ ինք ծնունդով Սուրիացի՞ է, Լիբանանցի՞ է թէ ուրիշ ծագում ունի, օրինակ հայկական:

Ինչ կը վերաբերի այն գոյքերուն, որոնց մասին են պահանջները, անհրաժեշտ է որ շահագրգռուածները փաստեր հայթայթեն իրենց իրաւունքներուն, թուղթերուն կցելով իրենց սեփականատիրութեան վաւերագիրները եւ կամ անոնց թիւերը եւ կամ առնուազն վկայութիւններ, եւ հայթայթեն իրենց պահանջած կալուածներու արժէքը արդարացնող փաստեր:

Փափաքելի է վերջապէս որ շահագրգռուածները յայտնեն, եթէ ի վիճակի են այդ ընելու, թէ իրենց կալուածները պարզապէս միայն արգելքի՞ տակ առնուած են թէ գրաւուած են կամ բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկուած:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ ԹՈՒՐՔ ՔՆՆԻՉ ՄԸ

Մուշէն դէպի Կէնճ գացող ելմտական քննիչ Նուրի պէյ, ճամբան յարձակման ենթարկուած է քիւրտ ապստամբներու կողմէ եւ սպաննուած:

Թուրք կառավարութիւնը այս դէպքին վրայ զինուորական մեծ ուժեր կեդրոնացնել սկսած է ապստամբ շրջանները եւ որոշած ամէն գնով զսպել ապստամբութիւնը:

Կ'ըսուի արդէն որ կարգ մը շրջաններ գրաւուած են թուրք զինուորներու կողմէ եւ ապստամբները փախած Պարսկաստանի եւ Միջագետքի սահմանները:

Հռենոսի պարպումը

Երկուշաբթի կէսօրէն յետոյ անգլիացի զինուորները մեկնեցան Սարրէպրուքէն, ուր կը հսկէին երկաթուղիի գիծերուն: Անգլիական դրօշակը վար առնուեցաւ ժամը 14.30ին, մինչ նուագախումբը կ'ածէր անգլիական քայլերգը: Սարի կառավարութեան յանձնաժողովի նախագահ սըր Էրնէսթ Ուիլթըն ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց անգլիացի զինուորներուն, որոնք մեծ բազմութեան մը մէջէն անցնելով գացին մինչեւ կայարան, ուր պելճիքացի եւ ֆրանսացի զինուորներու կողմէ ողջունուեցան:

Յառաջիկայ շաբթու Ֆրանսացիները պիտի սկսին պարպել գրաւման երկրորդ գօտին— Քօպլէնցի կամրջագլուխը եւ դէպի հիւսիս-արեւմուտք հոլանտական սահմանագլուխը երկնցող հողի շերտը:

Սեպտեմբերի առաջին օրերէն ի վեր Ֆրանսայի զանազան կէտերուն վրայ զօրանոցներ կը պատրաստուին՝ պարպուած զինուորները պատսպարելու համար:

Պելճիքացի եւ անգլիացի զինուորները երկու շաբաթէ ի վեր նաւով եւ երկաթուղիով կ'ուղղուին Հռենոսէն վար՝ դէպի Էքս-լա-Շափէլ: Ֆրանսացիները պիտի պարպեն շուրջ 20,000 զինուոր երկրորդ գօտիէն, որ դեկտեմբեր 1ին ամբողջովին պարպուած պիտի ըլլայ:

Յետոյ կարգը պիտի գայ այն 42,000 զինուորներուն, որոնք կը գրաւեն երրորդ գօտին— Մայանսի կամրջագլուխը, Վիսպատընը եւ Փալաթինան:

Ներկայ յատակագիծերու համաձայն, պարպումը պիտի ամբողջանայ մարտի սկիզբները: Դաշնակից զինուորներու Գերմանիայէն մեկնումը որոշ հեռաքրքրութիւն առաջ բերած է տեղացի բնակչութեան մէջ, առանց սակայն ատելութիւն կամ կիրք գրգռելու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Անգլիոյ Աշխատաւորականներու տարեկան համաժողովը բացուեցաւ Պրայթընի մէջ երկուշաբթի օր, նախագահութեամբ փոխադրութեանց նախարար Հէրպըրթ Մորրիսընի, որ իր բացման ճառին մէջ ըսաւ.

— Մենք չենք քնանար մեր դափնիներուն վրայ, մեր նպատակները կը մնան միշտ նոյնը: Թող ոչ ոք խաբէ ինքզինքը, Աշխատաւորական կուսակցութեան նպատակն է միշտ, եւ այսօր աւելի քան երբեք, երկիրը նուաճել ժողովուրդին եւ աշխարհը՝ աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն համար: Մենք կ'ուզենք որ նիւթական հարստութիւնը մարդկութեան ծառան ըլլայ եւ ոչ թէ տէրը: Կ'ուզենք կառուցանել նոր ընկերութիւն մը. ընկերվարական Հանրապետութիւնը: Պատրաստուինք տիրապետութեանը ընկերային նոր կարգին, որուն մէջ պիտի տիրէ հաստատուն կամք մը՝ քանդելու եսասիրութիւնը, քէնն ու կատաղի պայքարը՝ առաջին տեղն ու ուժը գրաւելու համար:

Յետոյ անցնելով արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներուն, պարզեց կուսակցութեան տեսակէտները հատուցումներու, Հռենոսիոյ պարպումին,զինաթափութեան եւ իրաւարարութեան, Ռուսիոյ եւ Եգիպտոսի մասին:

Կէսօրէն վերջի նիստի ընթացքին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Աշխատաւորականներու ձախ թեւը (Անկախ), որուն նախագահն է Մաքսթըն, ներկայացուց բանաձեւ մը, պահանջելով որ կառավարութիւնը աւելցնէ ստացուած հարստութեան վրայ դրուած տուրքերը՝ զարկ տալու համար ընկերային սպասարկութեանց, եւ կանոնաւոր թոշակ վճարէ աղքատ ընտանիքներուն: Բանաձեւը պաշտպանեց օրիորդ Ճիւսըն, նախկին երեսփոխան, որուն պատասխանեցին Քլայնս եւ Պէվին: Սակայն մէջտեղ նետուեցաւ Մաքսթըն եւ ըսաւ թէ ինք երեք տարի առաջ պահանջած էր այդ բարենորոգումները, որով ո՛չ մէկ արդարացում կ'ընդունի, մանաւանդ որ աշխատաւորական կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր աշխատավարձերը կը զեղչուին:

Վիճաբանութիւնը տաքցած ըլլալով, խօսք առաւ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն, որ ըսաւ թէ կուսակցութեան ծրագիրը իրականացնելու համար երկար ժամանակի պէտք կայ եւ թէ կառավարութեան գոնէ մէկ տարի ժամանակ տալու է՝ տեսնելու համար թէ ի՛նչ ընելու կարող է անիկա:

Հէնտըրսընի ճառը ընդհատուեցաւ համայնավարի մը կողմէ որ յաջողած էր սրահ մտնել եւ որ «անկցի՜ աշխատաւորական կառավարութիւնը» պոռաց, պահանջելով որ Սթէֆորտշիրի բանտարկեալ հանքագործները ազատ արձակուին: Համայնավարը անմիջապէս դուրս հանուեցաւ եւ նախարարը աւարտեց իր ճառը:

Անկախներու բանաձեւը սերժուեցաւ:

Երիտասարդ ընկերվարականներու կողմէ խօսք առաւ 18 տարեկան աղջիկ մը՝ Օր. Քամիլ Բոզ, որ ըսաւ թէ իր տարիքն ունեցող հազարաւորներ կան ընկերվարական երիտասարդական շարքերուն մէջ եւ խնդրեց որ կուսակցութեան վարիչները զիրենք նկատեն իբրեւ կարեւոր եւ հեղինակաւոր տարր մը եւ ոչ թէ իրենց հետ վարուին իբրեւ անպատասխանատու տղաներու:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԽՈՐԱՆԱՅ

(C. C. T. U.ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քանի յեղափոխական գործը կը դառնայ դժուար ու պայքարի ճամբան փշոտ, այնքան ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան շարքերէն ներս պառեհապաշտութիւնը կը զօրանայ, կ՚ըսէինք նախորդ յօդուածի մը մէջ։

Կարմիր-Արհեստակցականներու տարեկան համագումարը որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու ընթացքին, բանուորական թաղի մը, Պէլվիլի մէջ, եկաւ փաստել մեր դիտողութիւնը ու պարզել հետզհետէ խորացող տագնապի մը գաղափարական շարժառիթներն ու անձնական գետնի վրայ զարգացող դրդապատճառները։

Համագումարին բազմաթիւ յոյսեր կապած էին՝ քաղքենի կուսակցութիւններն ու թերթերը։ Ներքին ճարճատումները որ կը լսուէին՝ համագումարի նախօրեակին, բանուորական ու դասակարգային այդ մեծ կազմակերպութենէն դուրս, արտասովոր ուժգնութեամբ մը՝ ցնցելով կազմակերպութեան մարմինը, ուրախութիւն կը պատճառէին միայն՝ քաղքենի թերթերուն։ Նոյնիսկ ֆրանսական մանր-քաղքենիութեան իբր թէ ազատասէր ու միջակորեար խաւերը, ընկերվարական կուսակցութեան աջ թեւը ու համայնավար կուսակցութենէն, այս վերջին տարիներու ընթացքին հեռացած տարրերը ակնյայտնի հրճուանքով կը դիտէին Արհեստակցական փոքրամասնութեան մղած բուռն ու անկարեկիր կռիւը համայնավար մեծամասնութեան դէմ՝ որ ահա՛, Թուրի հերձուածէն տարիներ յետոյ, տէրն է տակաւին արհեստակցական-դասակարգային այդ կազմակերպութեան։ Այս զանազան տարրերուն՝ համագումարին վրայ դրած յոյսերը չիրականացան։ Հակահամայնավար փոքրամասնութիւնը թուապէս ու կարեւորութեամբ աւելի զօրացած թէեւ՝ սակայն համագումարէն դուրս եկաւ պարտուած։ Չիրականացան նաեւ կարմիր Արհեստակցականներէն ներս հերձուածի մը իրականացման յոյսերը։ Բողոքող ու ընդդիմադիր տարրերը նախընտրեցին մնալ կազմակերպութեան մէջ ու իրենց պայքարը շարունակել Արհեստակցականներէն ներս, աւելի լաւ օրերու յոյսով։

Ո՞վ էին սակայն այդ փոքրամասնութեան ղեկավարները։ Ի՞նչ գործունէութեան յայտագիր ունէին եւ ի՞նչ կ՚ուզէին։

Նախ պէտք է ըսել որ ընդդիմադիր փոքրամասնութիւնը՝ միակտուր ու ձոյլ համայնավարութեան դէմ, որ յուսահատութեամբ կառչած էր կարմիր Արհեստակցական Միջազգայինի նշանախօսքերուն ու համայնավար կուսակցութեան հրամաններուն, կը ներկայանար քանի մը իրար ժխտող ու հակասող թեւերով։ Փոքրամասնութեան բոլոր խաւերն ալ իրենց ընդդիմադրութեան մէջ նո՛յն գաղափարական բովանդակութիւնը չէին դներ։ Բաժան-բաժան իրարու մէջ, տարակարծիք ու հակառակ, անոնց մղած պայքարը իր ուժգնութեան մեծ մասը կը կորսնցնէր իր տարասեռութեան պատճառաւ։ Ատոր համար էր որ «Իւմանիթէ»ն, որ ուրիշ կարգ մը համայնավար թերթերու հետ, մինակ, կը ներկայացնէր մամուլը՝ կը ծաղրէր ընդդիմադիրները, զանոնք անուանելով համաձայն իրենց հակումներուն I, II, III փոքրամասնութիւն։ Այս բոլոր ընդդիմադիրներուն մէջ սակայն, պայքարի ճակատը կը յարդարէր, Շանպէլանի խմբակը։ Փոքրամասնութեան այս կորիզին շուրջն էր որ բոլո՛ր միւս ընդդիմադիրները սկսած էին հաւաքուիլ։ Շանպէլանի ետեւէն սակայն՝ ընդդիմադրութեան գաղափարական բովանդակութիւնը արհեստակցական շարժման փայլուն ու պայքարող դէմքերէն մէկն էր, Մօնաթը, տէր՝ «բանուորական Յեղափոխութիւն» անունը կրող արհեստակցական պարբերականի մը։ Մօնաթ, մէկը յեղափոխական-արհեստակցականներու ուժեղ ղեկավարներէն, քանի մը տարի առաջ լքած է համայնավար Արհեստակցականները ու մտած Աշխատանքի Համադաշնակցութեան մէջ (C. G. T.)։ Այդ օրէն ի վեր անդուլ կռիւ մը կը մղէ համայնավար կուսակցութեան մէջ՝ մնալով միշտ հաւատարիմ արհեստակցական շարժման յեղափոխական սկզբունքներուն։

Անցնելէ առաջ ընդդիմադիրներու յարուցած տագնապին մանրամասն քննութեան, տագնապ՝ որ հետզհետէ կը խորանայ ու պիտի խորանայ, քանի որ փոքրամասնութիւնը զինաթափ չէ եղած ու դեռ կը մնան բողոքի նոյն պատճառները, պիտի հանենք այս համագումարէն՝ կարգ մը եզրակացութիւններ որ չափազանց շահեկան են ու յատկանշական։

Նախ՝ ինչպէս ֆրանս. համայնավար կուսակցութենէ ներս, Կարմիր-Արհեստակցականներէն ներս եւս, կարգ մը պարագլուխներ, եւ ոչ յետիններէն, սկսած են քննադատական ուժեղ ոգի յայտնաբերել Մոսկուայի հրամաններուն դէմ։ Ֆրանս. համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապին նուիրուած մեր յօդուածներէն մէկուն մէջ, կ՚ըսէինք թէ արեւմտեան համայնավար կուսակցութիւններու ղեկավարները այլեւս կը մերժեն առանց քննութեան ու առարկութեան պայքարի ուղեգիծ դարձնել Մոսկուայի պարտադրած կռուի եղանակները։ Այս հոսանքը մեծապէս զօրացած էր կարմիր Արհեստակցականներուն մէջ ու բոլո՛ր փոքրամասնականներն ալ, հակառակ իրենց տարախոհութեանց ու տարակարծութիւններուն՝ կը ցցուէին մեծամասնութեան դէմ, այսինքն Արհեստակցական Միջազգայինին եւ յետոյ Երրորդ Միջազգայինի ղեկավարութեան դէմ, ամբաստանելով զանոնք որպէս միջազգային բանուորութեան ծուռ-բարեկամներ, եթէ ոչ թշնամիներ։ Ամբողջ համայնավար տեսաբանութեան մանրամասն քննադատութիւնն էր որ կ՚ընէին՝ ապացուցանելով թէ ընդունուած պայքարի ձեւերն ու կռուին տրուած գաղափարական բովանդակութիւնը՝ կը հակասեն բանուորութեան շահերուն։

Երկրորդ՝ բոլո՛ր փոքրամասնականներն ալ, աւելի կամ նուազ չափով, ամբողջ համագումարի ընթացքին, պատճառաբանելու համար իրենց քննադատութիւնները, կը գործածէին նոյն փաստերը, տեսական նո՛յն հիմքերը ու գաղափարական նո՛յն տարրերը՝ որոնցմով ահա՛ տարիներէ ի վեր՝ համայնավար յորձանքին դէմ անխոնջ ու անողոք պայքար կը մղէ արեւմտեան ընկերվարութիւնը։ Եւ երբ, համայնավար մեծամասնութիւնը, անզօր, կատաղած ու զայրացած, արհեստակցական շարժման այս մտաւոր ղեկավարութեան մեծ մասին յեղակարծ «ելք»էն։ անդուլ դատափետումներէն ու թէ՛ ընդհանուր եւ թէ՛ մասնաւոր ճակատի վրայ տարած անդուլ յարձակողականէն՝ իր պաշտօնական բերաններուն միջոցաւ կ՚ըսէր անոնց — բայց ինչ որ կ՚ըսէք, մեզի դէմ, բոլո՛րը ըսուած են արդէն «ընկերվարական - դաւաճան»ներու կողմէ ու ժխտական քննադատութենէն անդին չեն անցնիր։ Քննադատելը դիւրին է, բայց դուք ի՞նչ կ՚ուզէք, ո՞ւր է ձեր քաղաքական ուղեգիծը։ Կը մերժէք համայնավար կուսակցութեան մտաւորական ղեկավարութիւնը, կը մերժէք պայքարի մեր գիծը ու յեղափոխական կարելիութիւնները որ ձեզ կ՚առաջարկենք, բայց դուք ի՞նչ կը բերէք... Փոքրամասնականները, այս բոլորին կը պատասխանէին Արեւմտեան - ընկերվարութեան տեսաբանութեամբ։ Ու հոդ էր արդէն իրենց տկարութիւնը։ Քանդելէ յետոյ համայնավար տեսաբանութեան շէնքը շարք շարք, ամբողջին վրայէն, յարձակելէ յետոյ այդ տեսաբանութեան բոլոր մասերուն վրայ՝ զայն փոխարինելու համար անոնք ուրիշ բան չունէին եթէ ոչ ընկերվարութեան տեսաբանութիւնը, պայքարի ձեւերը ու կազմակերպչական եղանակները։ Ու չէին կրնար ըսել ատիկա։ Ու չէին կրնար խոստովանիլ ատիկա՝ առաջին անգամէն. որովհետեւ այս խոստովանութիւնը իր հետ պիտի բերէր հերձուածը, իրենց մուտքը կրկին Աշխատանքի Համադաշնակցութենէն ներս, ինչ որ տակաւին ցանկալի չէր անշուշտ, քանի որ մնալով կարմիր - Արհեստակցականներէն ներս, անոնք կրնան յուսալ որ իրենց թիւը հետզհետէ պիտի աճի ու իրենց քաղաքական ուժը մեծնայ։

Երրորդ կէտը՝ որ նոյնպէս մասնաւոր ուշադրութեան արժանի կը համարենք, համայնավար կուսակցութիւններու եւ կարմիր Արհեստակցականներու դէպի ընկերվարական տեսաբանութիւնը այս յամրընթաց բայց որոշ հակումէն յետոյ, ընդհանուր զզուանքն է՝ Մոսկուայի դրամին շնորհիւ ստեղծուած անարգ, լրտեսական ու դաւադրական բարքերուն դէմ։ Արեւմտեան բանուորութիւնը կը զզուի այլեւս այս հերթական դաւաճանութիւններէն, ուրացումներէն, յուդայական համբոյրներէն ու երեսուն աղտոտ արծաթի համար Լափորթներու եւ Ժուպէրներու անասելի մատնութիւններէն։

Պատգամաւորներ ըսին այդ բանը։ Ըսին — համայնավար կուսակցութեան գաղափարական թեւարկութեան տակ դնել կ՚ուզէք մեզ, բայց ձեր շարքերուն մէջ կը վխտան մատնիչները, նահանգապետութեան գաղտնի լրտեսները եւ ապահովութեան բաժնի գործակալները...

Յաջորդ յօդուածով մը պիտի մերձենանք այս ներքին յարածուն տագնապին ըստ էութեան ու պիտի քննենք երկար ու ծանր մեղադրականը որ այս փոքրամասնութիւնը կ՚որտասանէ Մոսկուայի իշխանապետութեան, համայնավար տեսաբանութեան, համայնավար կուսակցութեան եւ անոր վճարովի պաշտօնեաներուն դէմ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐ ՏՂԱՔԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մեծ պատերազմէն ասդին բազմաթիւ օտարականներ գործի պատճառով կամ քաղաքական հալածանքներու հետեւանքով եկած, հաստատուած են Ֆրանսա, ընտանիքով եւ զաւակներով։ Անոնց տղաքը ստիպուած են յաճախել տեղական վարժարանները եւ ամենէն աւելի Սէնի (Փարիզ) եւ Սէն-է-Ուազի (Վերսայլ) նահանգներուն մէջ է որ կը հանդիպինք օտար դպրոցականներու։

Կառավարական քննութիւն մը 1500 ցոյց կուտայ դպրոց յաճախող օտարականներու թիւը՝ միայն Արժանթէօյլի շրջանին մէջ։ Այս թիւին մէջ են 141 հայ պատանիներ...

Մի ըսէք թէ ժան-կուժոնի մէջ կը քնանան...։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԱԶՈՏ ԿԱՊԻԿԸ

(Théâtre des Arts)

Ամերիկեան ժամանակակից թատերագիրներուն ամենէն ուշագրաւը կը նկատուի O'Neill, մեծ վարպետը տպաւորապաշտ դպրոցին։ Իր գործերը ծանօթ են միջազգային բեմերուն։ Անցեալ տարի Օտէոն խաղաց անոր «Յովհաննէս կայսրը»․ իսկ Փիթոյէֆ թէատրը տէ լ՚Ար ի մէջ սկսած է բեմադրել «Մազոտ կապիկը», որ յատկանշական ու ինքնատիպ է եւ կը կրէ մեծ թատերագրին զարմանալի տաղանդին կնիքը։

Ատլանտեանը ճեղքող հսկայ նաւուն հնոցին առջեւ մարդիկ կը խլրտին, կեանքին ճակատագիրը կապելով մեքենաներուն կշռոյթին։ Եանք հնոցպան է, սակայն յանկարծ ուղեղին մէջ տարօրինակ փոփոխութիւն մը ծայր կ՚ուտայ, փառատենչ զգացումներ կը խաչաձեւեն ներսիդին, իր անկումը կ՚ուզէ պրպտել. իրդերը կը խոշորնան աչքին առաջ, հսկայ ուժ մը կը դառնայ, չէ՞ որ ինքն է հնոցն ու մեքենաները շարժման մէջ դնողը, ինքզինք բարձրացնելու ձիգ մը որ իր իմացական աշխարհը կը հրդեհէ, ոգեւորութիւն կ՚առնէ, կը բացատրէ իր բաղդակիցներուն որ ինք մեծ մարդ է, հսկայ նաւուն մղիչ ուժը։

Աւա՜ղ, կը պատահի որ նաւուն մէջ կը գտնուի մեծահարուստ աղջիկ մը, որուն հայրը պողպատի թագաւորն է, քմահաճ եւ կեանքէն ձանձրացած, կը փափաքի նաւուն ամենէն ստորին խաւերը դիտել, մինչ հնոցպանը ածուխ կը նետէ հսկայ հնոցը, մարմինը մերկ, կրակէն խանձած, աղջիկը ճեփ-ճերմակ հագուած կը պտտի։ Եանք կը կարծէ ուրուական մը տեսած ըլլալ ու կը դիտէ հոգեկան խառնակ տրամադրութեամբ։ Աղջիկը երբ կը տեսնայ հնոցպանին մազոտ իրանը, սեւցած դէմքը, ճիչ մը կ՚արձակէ վախէն եւ սոսկալի կենդանին կը պոռայ ու կը փախչի։ Եանք դիւահար կը կտրի, աղջկան այլեւլութիւնը կը գտնէ նուաստացուցիչ, անհաճոյ եւ իր թին ետեւէն կը նետէ։ Իր ընկերները աւելի համակրած իրենց վիճակին, «քեզ մազոտ կապիկի տեղ դրաւ» կը բացատրեն։ Սակայն Եանք կը ընդվզի, կ՚ուզէ վրէժ լուծել այս կնոջմէն, սակայն իր զգացումին եւ ատելութեան մէջ սէրը կայ պարփակուած, անգիտակից սէրը վիրաւոր մարդու մը։ Եանք վրէժխնդիր, պիտի պատժէ անպատկառ աղջիկը, կը սպասէ որ ճամբորդութենէ մը վերադարձին, Նիւ Եորքի փողոցին մէջ հանդիպի եւ վիրաւորէ, անոր ընտանեկան սրբութեան դպի, անոր հարստութեան հիմքերը խախտէ, օդը հանելով պողպատի գործարանները, ուր կը տառապին իրեն նման դժբախտ գերիներ, քանի որ այն մեքենան որուն մղիչ ուժն էր, այդ աղջկան հօրը պողպատներով շինուած էր։

Հնոցպանը փողոցները կը թափառի, կը նախատէ անցորդները, ոստիկանները զինք կը ծեծեն եւ բանտ նետել կուտան, հոն յիմարի տեղ կը դնեն իր բաղդակից դատապարտեալները զինք կը վիրաւորեն, կը տանջեն, յետոյ խորհուրդ կուտան անիշխանական դառնալ։ Բանտէն դուրս կ՚ելլայ եւ կը խառնուի ոչնչականներու։ Հոն ալ զինք դաւաճանի տեղ կը դնեն ու կը վանեն, ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ընել, անխոնար մտասեւեռում մը զինք կը տանջէ «զիս մազոտ կապիկի տեղ դրին», եւ կը ճգնի բացատրել, իր քինախնդիր ոգին կ՚արթննայ, կ՚ուզէ ամէն ինչ տապալել եւ վերջապէս կ՚երթայ կենդանաբանական պարտէզը, մարդակապիկի մը — իր եղբօրը — երկաթէ վանդակին առջեւ, զինք ան միայն կրնայ հասկնալ ու ըմբռնել։ Եանք կ՚ազատէ կապիկը եւ անոր տեղ ինք կը բանտարկուի միշտ տրամաբանելով։ Ահա նիւթը այս տարօրինակ թատերգութեան որուն մէջ սէմպոլիք ուժ մը կայ պահուած, իբրեւ խորքը բոլոր տպաւորապաշտ գործերուն։ Սակայն O'Neillի թատերախաղերէն կը նախընտրեմ «Ցանկութիւնը կնձիներու տակ»ը շատ աւելի ուժեղ եւ խոռորիչ, պայքարը դրամասիրութեան եւ սիրային ցանկութիւններու, նկարուած այնպիսի դաժանութեամբ եւ հազուադէպ համարձակութեամբ մը, որ ծայրայեղ թափով խօսակցութիւնը կը դիմանայ ամբողջ գործողութեան ընթացքին եւ կը ձգէ հզօր տպաւորութիւն ունկնդիրին ուղեղին վրայ եւ կամ «Հորիզոնէն անդին» գործը — որ այլապէս աւելի յատկանշական է եւ աւելի ուժեղ։ Ապուշ ճակատագրային ոգին որ կը տիրապետէ ձախողած կեանքերէ ներս, ծարաւը անծանօթին եւ գեղեցիկ կեանքին, հիւանդութեանց յառաջանալը, ախտերու տիրական մուտքը, ահա գլխաւոր նիւթերը այս յուսահատօրէն դժոխային գործին որ կը մնայ O'Neillի ամէնէն հմայիչ եւ դառնակսկիծ ստեղծագործութիւնը, մինչդեռ «Մազոտ կապիկ»ին մէջ խօսակցութիւնը կ՚երկարի ձանձրանալի ըլլալու աստիճան։

Հ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակին առթիւ կազմակերպուած Նաւասարդեան խաղերը։ Ասկէ առաջ, 1918էն ի վեր ամէն տեղ եւ ամէն տարի կը կազմակերպուէին նման մրցումներ, Ողիմպիական անունով։ Այս տարի, Հ. Մ. Ը. Մ.ը որոշեր է զանոնք անուանել «Նաւասարդեան խաղեր», շատ լաւ միտք որ մեզի կը յիշեցնէ մեր հայրենի եւ շատ հին սովորութիւնները։

Գեղեցիկ էր օդը եւ մօտ երկու հազար հոգի փութացած էին Jean-Petit-Jeanի մարզարանը։ Դաշտին ճիշդ կեդրոնը կը ծածանէր հայկական գեղեցիկ եռագոյն մը, իր կողքին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշակը։ Ժամը 2.30ին բացուեցաւ հանդէսը. ֆրանսական նուագախումբ մը նուագեց Marseillaiseը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Յետոյ կատարուեցաւ սկաուտներու, մարզիկներու եւ դպրոցասէրի սանուհիներու տողանցքը։ Նուագախումբը կը նուագէր «Յառաջ նահատակ»ը ու սկաուտական վեց խումբերուն կը հետեւէին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի, Պուա-Քոլոմպի, Ռոնի Սու-Պուայի, Իժալէի, Սարսէլի, Պիյանքուրի, Անկիէնի մասնաճիւղերու մարզիկները։ Նաւասարդեան խաղերու մասնակցելու համար մարզիկներ եկած էին նաեւ Գարանկեօզեան Հօմէն, Մարսէյլէն, Կրընոպլէն եւ Վիէննէն։

Ահաւասիկ արդիւնքները.—

60 մեդր վազք.— Օրիորդներ՝ 1) Ա. Ասատուրեան, 2) Պ. Գալուստեան, 3. Թ. Գասպարեան։ Ժամ. 8) 3)5 երկվ.։

100 մեդր վազք.— Պ. Պ. 1) Պէզազեան, 2) Ալիքսանեան, 3) Նալպանտեան։ Ժմնկ. 12 1)5 երկվ.։

500 մեդր վազք աղջիկներու.— 1) Յովհաննէսեան, 2) Դաւիթեան, 3) Սէֆէրեան։ Ժմնկ. 1.51։

800 մեդր վազք.— 1) Մ... կոնեան, 2) Ստեփաննեան, ... Փափազեան։ Ժմնկ. 2,12 (Փարիզի նախկին մրցան... կոտրած)։

200 մեդր վազք աղջիկն... — 1) Ա. Ասատուրեան, 2) ...լուստեան, 3) Ա. Եայլեան, Ժ... 33 երկվ.։

Սկաւառակ նետել.— 1) ... Աբելեան, 2) Ոսկերիչեան, ... Ս. Վէլէտեան։ 30.65 մեդր...

Նիզակ նետել.— 1) Զ... եան, 2) Վէլէտեան, 3) Գ... հինեան։ 37.70 մեդր։

4 × 100 մեդր դրօշա... 1) Ռոնի Սու-Պուայի մասնա... 2) Պուա-Քոլոմպ, 3) Ի... Ժմնկ. 50 2)5 երկվ.։

4 × 100 մեդր դրօշա... սկաուտներու.— 1) Պուա-Ք... լոմպ, 2) Պէլվիլ։ Ժմնկ. 54... երկվ.։

200 մեդր վազք.— 1) Մ... կոնեան, 2) Ալիքսանեան, ... Պօղոսեան։ Ժմնկ. 24 երկ... (Ազգ. մրցանիշը կոտրուած)։

1500 մեդր վազք.— 1) Վ... չէճեան, 2) Ղազարեան, 3) ...սէնեան։ Ժմնկ. 4 վայրկ. 48... երկվ.։

Բարձրութիւն ցատկել.— Վազգէն, (Կրընոպլը) 2) Ա... տուրեան, 3) Եղիայեան 1 մ... 56։

Երկաթ նետել.— 1) Մ. ...եան, 2) Մեղպուրեան, 3) ...գիսեան։ 11 մեդր 02։

110 մեդր արգելարշա... 1) Թաշճեան, 2) Ալիքսանեան, 3) Մեղպուրեան։ 20 երկվ.։

3000 մեդր վազք.— 1) Ղա... զարեան, 2) Ս. Սերովբեան, ... Հ. Վարդանեան։ 11 վ. 2, ... երկվ.։

Երկայնութիւն ցատկել.— ... Մամիկոնեան, 2) Ստեփան... 3) Ալիքսանեան։ 6 մեդր ... (Փարիզի նախկին մրցանի... կոտրուած)։

400 մեդր վազք.— 1) Եղի... եան, 2) Պօղոսեան, 3) Սէտէ... եան։ Ժմնկ. 58 1)5 երկվ.։

Ձողով բարձրութիւն ցատ... — 1) Մամիկոնեան, 2) ...զանճեան, 3) Ասատուրեան։

Դժբախտաբար տժգոյն ... այս արդիւնքները։ Պ. Մամի... եանն էր, որ նորէն փայլ... բարձր ցատկելու մրցումին ... Պոլսոյ Խունիոս Գլիւպի մէջ ... ուած մրցանիշներն իսկ դժ... կուգային մեր մարզիկներու...

Սակայն, գնահատելի է ... հանդէսին բարոյական պաշ... եւ մարդ գոհունակութեամբ ... դիտէր այսքան բազմութիւն ... աշխատանքի ձգտում։ 200 մ... զիկ մարզիկուհիներու անգ... տպաւորութիւն ձգեց։ Դպրոցա... րի սանուհիներու մարզանք... ալ ուշագրաւ էին, թէեւ ... ծափեր խլեցին արիներու ... մած բուրգերը։

Կարեւորը այն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին եւ նոր վարիչները ... անկեղծ բարեկամները ան... շարունակեն վերակազմութեան... ժողովրդականացման աշխատան... իսկ ժողովուրդէն կը սպասուի ... միայն խօսք եւ խանդավառ... թիւն, այլ եւ շօշափելի օժա... ցութիւն։ Շատ մը արիներ ... գայլուկներ հագուստ չունէին...

* * Հանդէսին ներկայ էին ... Փարիզի ազնուական դասը, հ... նաւորութեամբ Կաթող. պատ... րակ Թորգոմ Արք.ի, որուն շ... կը գտնուէին չորս Մխիթարեան վարդապետներ։ Ցիկին Ա. Հ... բարձումեան օրուան թագուհ... ծաղկեփունջ մը ստացաւ Մարզ... մասնաճիւղէն։

* * Հասոյթը կը հաշուուի ... տասը հազար ֆրանք, ... հաշուելու ծախքերը։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ... ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ... ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻ... ՄԸՆ ԱԼ։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԺԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.—8—10 ամիսէ ի վեր Պելժիոյ Հայ գաղութին ազգային կեանքը գրեթէ բոլորովին մեռեալ վիճակ մը կը ներկայէր։ Գաղթային Վարչութեան անդամներուն կանխահաս հրաժարումէն յետոյ, Մայր Դիւանը թերացաւ ժողովի հրաւիրելու ներկայացուցչական Մարմինը, որ հրաժարեալ վարչութեան համարատուութիւնը եւ ընտրելու ի հարկին նոր վարչութիւն։

Այնպէս որ, անկէ ի վեր գաղութը չունենալով որեւէ պատասխանատու մարմին, իր գործերը բոլորովին երեսի վրայ մնացին։ Ամենամեծ դժուարութիւններով եւ զոհողութիւններով սկսուած հայերէն լեզուի դասախօսութիւններն ալ ամլութեան դատապարտուեցան, առ ի չգոյէ պաշտօնական մարմնի։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի գաղութին այս անկազմակերպ վիճակը։ Ո՛չ ոք գիտէ, եւ ո՛չ ոք կ՚ուզէ հետաքրքրուիլ։

Նկատելով որ ներկայիս գաղթային Վարչութիւնը հրաժարած է իր պաշտօնէն, եւ Ներկայացուցչական մարմնի պաշտօնավարութեան շրջանն ալ աւարտելու մօտ է՝ այս վերջինը, գաղթային կանոնագրի տրամադրութեան համաձայն, պարտաւոր է ընդհանուր ժողովի հրաւիրել գաղութը եւ իր համարատուութիւնը ընելէ վերջ, հաւաքաբար հրաժարիլ։

Ինչ կը վերաբերի «Յառաջ»ի Օգոստոս 27 թուին մէջ Ն. սկզբնատառով երեւցած թղթակցութեան, պարտք կը զգանք ճշդելու թէ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւնը նոր հիմնարկութիւն մը չէ, եւ որեւէ յարաբերութիւն չունի գաղութին հետ։ Ըստ՛ է պատ՝ այդ թղթակցութեան մէջ յիշուած իրողութիւններն ալ չափազանցուած են եւ չեն համապատասխաներ իրականութեան։

Ընդհանրապէս երկու գաղթական որոնք կը յաճախեն այդ վարժարանը, եւ ծնողքներէ քաղած տեղեկութիւններուս համաձայն, անոնց բարոյական ու ֆիզիքական վիճակն ալ շատ նախանձելի վիճակ մը չի ներկայացներ։

Ամէն պարագայի մէջ, լաւ ըլլայ որ գաղութիս հայութիւնը հետաքրքրուի, այժ տայ այդ հաստատութեան, քանի որ երեխաներ չեն գործեր եւ հայկական դպրոց չկայ Պելժիոյ մէջ, եւ չեն գտնուիր բարեկեցիկ հայրենակիցներ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հալէպի մէջ, Սեպտ. 15ին, խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ հայրենակցական միութիւններու, խորհրդակցելու համար Հալէպի գաղթակայանին շուրջ։

Ժողովին նախագահը, բացատրեց թէ կայանին մէջ 400 տուներ փլցուած են եւ ուրիշ 4000 տուներ ալ ուշ կամ կանուխ պիտի փլցուին։

Ազգ. իշխանութիւններն ու զանազան յարանուանութեանց պետերը քանիցս ժողով գումարած են եւ Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, կազմած են հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ յանձնախումբ մը, գաղթականական գործերով զբաղելու համար։ Բայց գործը գլուխ հանելու համար, 25.000 ոսկիի պէտք տեսնուած է։ Նկատելով որ հայ բարենպատակ հաստատութիւնները զղջած են այժմ գործելէ, յարմար կը նկատուի փոխառութիւն մը կնքել։

Մր. Մարշ որ մօտերս Հալէպ պիտի գայ, կը խոստանայ այս փոխառութիւնը յաջողցնել, պայմանաւ որ կառավարութիւնը Բարեգործականը, Պ. Պրիւնիէն կամ մեծահարուստ հայ մը երաշխաւոր ըլլան։

Խորհրդակցականը հասած է այն եզրակացութեան թէ կարելի չէ այս տեսակ մեծ պարտք մը տակ ձգել ժողովուրդը որ արդէն աղքատ է։ Փոխառութիւնը պէտք է ընէ կառավարութիւնը կամ Պ. Պրիւնիէն։ Հակառակ պարագային Հայրենակցականները իրենց միջոցներով պէտք է օժանդակեն իրենց հայրենակիցներուն։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, սեպտեմբեր 5ին Դամասկոսի մէջ բացուեցաւ տեղական արուեստներու եւ արհեստներու ցուցահանդէսը։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցէին նաեւ Հալէպէն՝ Յովհաննէս Թապպազ (կաշեգործ), Կարապետ Աւագեան (գորգագործ), եւ Ղազար Պետրիկեան (կահագործ)։ Կը մասնակցէին նոյնպէս Ղզիրի որբանոցին հայ կոյր արհեստաւորները, Պէյրութի Ըլլիֆի եւ Հալէպի Միս Նֆէի հաստատութիւնները։

Ցուցահանդէսին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն տեղական մետաքսէ եւ բուրդէ կերպասները, մետաքս գուլպաները, փողկապներ, մոզայիք պիւռոները, սեղանները եւ կահաւորման առարկաներ։ Պղինձէ ձեռագործներ, նկարներ, զանազան անուշեղէններ, իւղ, պանիր, լուցկի, վերջապէս ամէն տեսակ տեղական արտադրութիւններ։ Իրենց տեղը ունին նաեւ համեստագործներն եւ բոժոժ շինողներ։

Ընդհանրապէս լաւ աշխատանք թափուած է՝ ցուցահանդէսին անհրաժեշտ փայլը տալու համար։ Աչքի զարնող արտադրութիւններէն կարեւորագոյններն հետեւեալներն են.— Թումի եղբայրներու կաշիի գործարանին արտադրութիւնները։ Դամասկոսի մոզայիք առարկաները։ Հալէպէն Հապիպ Ընձաքիի կահաւորման առարկաները, Կարապետ Աւագեանի գորգերը եւ Յովհաննէս Թապպազի ձեռագործ կաշիները, Ըլլիֆի ձեռագործները եւ ընդհանրապէս տեղական մետաքսեղէնները։

Ղզիրի որբերուն առանձին սենեակ մը յատկացուած է, ուր երկու կոյրեր աթոռ եւ կողով կը հիւսեն։ Ամէնուն ուշադրութեան կ՚արժանանայ այս բաժինը, ուր այցելուները կը զարմանան թէ ինչպէս կոյրերը այսքան գեղեցիկ գործեր կ՚արտադրեն։ Թող որ Ղզիրի որբերուն գործերը արդէն Պէյրութի հրապարակին վրայ գնահատման արժանացած են։

Լուսանկարներու, իւղաներկներու եւ նկարներու մէջ լաւ կտորներ կային։ Իւղաներկներուն մէջ կը գտնուէր կոյր արաբ փիլիսոփայ բանաստեղծ Աբու Լալա Մաշարրիի նկարը։

Արաբ փիլիսոփայ-բանաստեղծը Մաարացի է (Հալէպի մօտ գիւղ մը) ուր կը գտնուի նաեւ իր դամբարանը։

Ցուցահանդէսին կարգադիր յանձնախումբը յատուկ քննիչ մարմին մը կազմած է մրցանակաբաշխութեան համար։ Քննիչ մարմինը որոշ եզրակացութեան չէ եկած ամբողջ առարկաներու մասին 3 որդ առաջին մրցանակի արժանացած են հետեւեալ գործերը.— Թումի եղբայրներու կաշիի գործարանին արտադրութիւնները, տեղացի լուսանկարիչ Թէֆֆիք Նօֆալի դիմանկարները, իտալացի լուսանկարիչ Լուիճիի բնանկարները եւ Հալէպէն Կարապետ Աւագեանի գորգերը։

ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Սուրիոյ մէջ կազմակերպումը իգլուխ հանելու համար, կաթողիկոսը մտադրած էր հիմնել ընծայարան մը, քահանայ եւ վարժապետ հասցնելու համար։ Դպրեվանքի շէնքին յարմար տեսնուած էր Պէյրութի մօտ, Անթիլիասի նախկին որբանոցը, զոր գնելու համար, դիմում կատարուած էր Ամերիկա, մէկ քանի Հայերու։ Կաթողիկոսին պատասխանուած է թէ շէնքը ձրի կը տրամադրուի որոշ ժամանակով մը, պայմանաւ որ մինչեւ այն ատեն, մշակուած ծրագիրը իրագործուի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Յեղափոխութեան թանգարանին համար մինչեւ հիմա 10 հազար ոսկի արժէքով գոյքեր գնուած են։ Ասոնց մէջ կը գտնուի տարազներու հաւաքածոյ մը, որ փարիզէն բերուած է։

Շէնքը 2000 ոսկի ծախքով նորոգուած է եւ գոյքերը հետզհետէ կը զետեղուին։ Պիտի հաստատուի նաեւ մեծ գրատուն մը, ուր Պոլսոյ մէջ հրատարակուած բոլոր թերթերուն հաւաքածոները պիտի գտնուին։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Թուրք բժշկական վերջին համաժողովին առթիւ, Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ բժշկական դեղերու ցուցահանդէս մը։ Ցուցահանդէսին մասնակցեցան նաեւ Հայեր, Պ. Ժօզէֆ Գասպարեան՝ «Պէհրինկվէրքէ» տան կողմէ, Պ. Ագնաւուր՝ Փրանս. Կարգ մը գործարաններու կողմէ։

«ՄԵՐ ԹՈՒՐՔ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԶԱՓԱԶԱՆՑԵՆ»

Կը տրանջայ փրանսական թերթ մը, հաղորդագրութեան մը առթիւ, զոր Թուրք Թղթատարական վարչութիւնը ուղղած է ֆրանսական կառավարութեան, Թրքական Թղթատարի անկանոնութեանց առթիւ կատարուած բողոքներուն դէմ։

— Թուրք Թղթատարական վարչութիւնը, կ՚ըսէ հաղորդագրութիւնը, գիտել կու տայ ֆրանսական վարչութեան թէ հանրութեան կողմէ կատարուած բողոքներուն հասցէն ընդհանրապէս սխալ գրուած է։

«Այս դիմումները պէտք է ուղղուին Իսթանպուլի (Istamboul) Թղթատարական կեդրոնական վարչութեան եւ ոչ թէ Սթամպոլի (Stamboul) կամ Կ. Պոլսոյ։ Միւս կողմէ, այս արձանագրութիւնը պէտք է ամբողջանայ «Թրքական Թղթատարներ» յիշատակումով եւ ոչ թէ «օսմանեան» (ottomane, որ այլեւս չընդունուիր։

«Եթէ այս ճշտումները չյարգուին, ծրարները կրնան ըլլալ որ առաքողներուն վերադարձուին»։

Ֆրանսական թերթը կ՚աւելցնէ իր կողմէն — ֆրանսացի առաքողներուն կը մնայ զգոյշ կենալ ու պեղել պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, որպէսզի Թրք. Թղթատարութեան կողմէ դատապարտուած այս հերետիկոսութիւններէն մէկը չգործեն։

Եթէ հետաքրքիր են, հաճոյք պիտի զգան այս մարզանքէն։ Օրինակ՝ պիտի սորվին թէ բիւզանդական կայսրութեան յոյները երբ Կ. Պոլիս երթալ ուզէին՝ կ՚ըսէին. «Քաղաք կ՚երթամ»։ «Թուրքերը կարծեցին թէ յունարէն այս խօսքը Պոլսոյ անուններէն մէկն է եւ այս խօսքը միացնելով ու կրճատելով վերածեցին «Իս. Թանպոլ»ի։ Ասկից առաջ կուգան Կ. Պոլսոյ երեք անունները.— Սթամպօլ, Սթանպուլ, Իսթանպուլ»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Մինչեւ այսօր, Անգլիոյ մէջ ամուսնական օրինաւոր տարիքն էր 14 մանչերուն եւ 12 աղջիկներուն համար։ Նոր օրէնքը ամուսնական տարիքը բարձրացուցած է 16ի։

Ամերիկացի լրագրող կնոջ մը յայտնութիւններուն վրայ էր որ խորհրդարանը իրար անցաւ եւ ձեռնարկեց վերջ տալու կանխահաս ամուսնութիւններուն, որոնք այնքան վտանգաւոր են որքան դեռատի կիներուն, նոյնքան անոնց զաւակներուն համար։ Իսկ բժշկական վիճակագրութիւններն ալ ցոյց կու տան թէ մահը աւելի մեծ աւեր կը գործէ թարմատի կիներու զաւակներուն մէջ։

Դեռ վերջին տարիներս, հակառակ ըմբռնումներու կրած աղգեցութեան, շատ ծնողքներ օգտուեր էին օրէնքի թոյլտուութենէն, ամուսնացնելու համար իրենց 14-15-16 տարու զաւակները։

Նոր օրէնքով, Անգլիա ո՛չ միայն կը բարեփոխէ իր երկիրն, այլ նաեւ իր գաղթավայրերուն ամուսնական օրէնքը։ Բայց ինչպէս գրեր էինք անցեալ շաբթու, չխրտչեցնելու համար կիսավայրենի ու մոլեռանդ բնիկները, կը գործէ մեղմօրէն, անուշութեամբ. նախ կը սկսի Հնդկաստանէն, ուր ամուսնական տարիք նշանակուած է 14։ Այս տարիքէն վար ամուսնութիւնները պիտի նկատուին յանցանք, ծնողքներու կամ տղոց խնամակալներուն համար։

Հնդկաստանի բնիկները ամուսնութեան համար տարիքի որեւէ սահման չեն ճանչնար։ Հոն ներկայիս շատ կան 5-10-12 տարեկան ամոլներ։ Այս կանխահաս ամուսնութեան հետեւանքները շատ վատ են աղջկան թէ մանչուն համար։

Ա. Դ-Ը ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

կանացի ընկերութիւններու պահանջներուն վրայ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը միջամտած է, առ հասարակ բոլոր երկիրներուն մէջ վերջ տալու համար կանխահաս ամուսնութիւններուն։ Նման պարագաներ կը տեսնուին նաեւ Պաղեստինի հրեաներուն մէջ։

Վերջերս անդի ունեցաւ կանացի ընկերակցութիւններու միջազգային համագումարը, ուր Պաղեստինի պատգամաւորուհին կը պատմէր թէ հրեայ 8-10 տարեկան աղջիկներ կ՚ամուսնանային տարեցներու հետ։ 9 տարու աղջիկ մը ամուսնացեր էր 65 տարու մարդու մը հետ եւ թէ ամուսնութեան օրը, երբ հրաւիրեալները հաւաքուած էին հարսնիքը տօնելու, յանկարծ քովի սենեակէն լսուեցան աղիողորմ ճիչեր։ Նախ ուզեցին անտարբեր մնալ, բայց յետոյ, ստիպուեցան դադրեցնել նուագախումբը, որ իզուր կը փորձէր խեղդել աղջնակին կանչերը։ Երբ գացին անոր օգնութեան, ան արդէն մեռեր էր։

Սակայն Անգլիա, երբ հոգատար Պաղեստինի, չի կրնար իր ամուսնական օրէնքը կիրարկել հոն։ Միայն Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնայ անհրաժեշտ բարեփոխումը պարտադրել։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ 1792ի օրէնքը ամուսնական տարիք կը նշանակէր 13՝ աղջիկներուն, 15 մանչերուն համար։

Իսկ Քաղաքային օրէնքը տարիքը բարձրացուց 15ի եւ 18ի։

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՊԻՊԷՐԵԱՆ ԵՒ Պ. ՅԱԿՈԲ ԽՍԵԿԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ 29 Սեպտ. 1929

Շուազի-լը-Ռուա փարիզ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրեր էինք, անցեալ օր Պրայթընի մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան համաժողովը։

Օրակարգի վրայ, Ներքին խնդիրներու շարքին կան կուսակցութեան թերթին «Տէյլի Հէրըլտ»ի եւ ծրագրին հարցերը։ Թերթին նիւթական դժուար կացութիւնը նկատի առնելով, Կ. Կ.ը ստիպուած էր թերթին բաժնետոմսերէն մաս մը թողուլ սէնդիկաներու ընդհ. խորհուրդին եւ այս կերպով հրաժարեր էր հակակշռի եւ սեփականութեան իրաւունքներու մէկ մասէն։

Կը մտածուի թերթը վերակազմել եւ դայն դնել նիւթական ամուր հիմերու վրայ, կարենալ մրցելու համար դրամատիրական մեծ օրաթերթերու հետ։

Ծրագիր-կանոնագրի մէջ առաջարկուած փոփոխութիւններու նպատակն է ամրացնել կուսակցական կարգապահութիւնը։

ԳԷՈՐԳ ՋԱՎՈՒՇ

«Դրօշակ»ը բացած է նոր բաժին մը, «Դիւան Հայոց պատմութեան», ուր յաջորդաբար պիտի հրատարակուին Թանկագին նիւթեր՝ մեր ժամանակակից տարեգրութիւններէն։

Սեպտեմբերի թիւէն կ՚արտատպենք Գէորգ Ջավուշի ինքնակենսագրութիւնը, իր իսկ ձեռքով գրի առնուած, այնքան պարզ, այլ կենդանի լեզուով մը։

ԽՄԲ.

Տարիքս՝ անյայտ, որով չուզեմ Թուականս։ Հայրս ու մայրս շատ աշխատեցան ինծի համար կարդացնելու, որպէսզի տէրտէր ըլլամ, իրենց օգուտ մը ըլլայ։ 1876ի մայիս ամսոյ 14ին ղրկեցին Ս. Առաքելոց վանք կարդալու. մնացի այնտեղ 2 տարի։ Սակայն, այնտեղ կ՚իմանայի եւ կը զգայի՝ հայութեան կայ, նամանաւանդ Արաբօն եւ Լեւոն կային։ Երբեմն կը հանդիպէին վանքը. իրենց համար ծառայութիւն կ՚ընէի եւ այն ատեն տեղէն գինովցայ։

1878 թ. մայիս ամսոյ 7ին հրաժարուեցայ վանքէն, գնացի տունս. մեզ ունէի երեք հօրեղբայր՝ 2 աշխարհական, 1 քահանայ։ Այդ երկու աշխարհականներ բոլոր գերդաստանով կը սիրէին զիս, որովհետեւ այբ ու բեն գիտէի. իսկ տէրտէրը շատ կը բարկանար ու կը նախատէր զիս. կ՚ըսէր թէ զէնքի հետ գործ չունիս, գործդ է աւետարան, մաշտոց եւ շարական կարդալ։ Բայց ես չէի լսեր, ոչ ոքի ալ չէի հնազանդեր։

Օր մը օրերուց Պագրանցի քիւրդ աշիրէթներէն 2 քիւրդ եկան գիւղս, գնացին եկեղեցիի ընկզի ծառերու տակ սկսան քարով ու փայտով ընկզները վար թափել։ Ես չհամբերեցի, արձակեցայ իրենց վրա, սկսեցինք իրար ծեծել։ Սակայն լաւ մը ծեծեցին զէս, որովհետեւ իրենք էին 2, ես միայն. ինծ համար չեղաւ օգնող ոչ ոք. գիւղիս հայերը, որ թափուած էին չորս կող, կը դիտէին վրանիս։ Ճարահատեալ մնալով՝ թողի ու հեռացայ գիւղէս, կրկին վերադարձայ Առաքելոց վանք, որպէս զի ընկերանամ Արաբոյի եւ Լեւոյին։

Երբ որ ես մօտեցայ Բերդակ գիւղին, տեսայ որ Արաբօ եւ մի ուրիշ հայ Գապօ անունով, ինքն Բերդակցի, ձերբակալուած գունդ մի ոստիկաններով տարին Մուշ քաղաք։ Ինչ ընեմ, Լեւօին ալ չգտայ. լոյս մարաւ բոլորովին։ Ճարահատ կրկին վերադարձայ գիւղս, մնացի մի քանի օր ալ։

Սեպտեմբեր ամիսը հասաւ, ես ալ թողի գնացի Հալէպ։ Հոն հասնելուս Տամատեան անցաւ Սասուն։

Մնացի մինչեւ գարուն։ Ապրիլի վերջեր եկաւ Պ. Մուրատ (Համբարձում Պօյաճեան), Հալէպ քաղաքի մէջ մնաց ընկերներով մի քանի օր, անցաւ Սասուն։

Տաս օրէն վերջ ես ալ ուղղուեցայ Հալէպէն դէպի Սասուն։ Կալէկուզան Տաղվրնին Գամօի տուն հասայ Պ. Մուրատին։ Գործով ղրկուեցայ Առաքելոց վանք, ես եւ մի ուրիշ ընկեր մի ալ հետս։ Գործերնիս տեսնելէն վերջ վերադարձանք կրկին Մուրատին։ Գրինկատար հասնելուն պէս 4 հատ ոստիկան հանդիպան մեզի, անմիջապէս ձերբակալեցին զմեզի, սակայն, ես 10 քայլ չմնացի ձեռքերնին, փախչայ ու ազատուեցայ անվնաս։ Բայց բաւականի չափ եկան ետեւէս, չկարողացան ոչինչ ընել. ես առանց զէնքի էի։

Երբ որ եկայ Պ. Մուրատին հասայ, գնացինք Ս. Յովհաննու վանքի կողմ, գտանք Տամատեանին, առինք միասին, եկանք Տալուորիկ, ժողովք մը ըրեցինք։ Ժողովքէն վերջ զիս եւ զԲօլօս Օհաննէս ղրկեցին Պերմ Փասնաց գաւառ։ Բաւականի չափ օր մնացինք այն կողմեր, վերադարձանք կրկին դէպի Պ. Մուրատ, եւ Միրհան Աղբի գիւղի կամուրջի վրայ պատահեցան երկու քիւրդ սասունցի։ Անմիջապէս զիմ ընկեր Բօլօս Օհաննէսին բռնեցին, զէնքը քովի նաժակները առին։ Գրիգոր անունով տղայ մի ալ մեր կողմերուց կար մեզ հետ. մենք երկուսս ալ զիրենց հրացանները առինք իրենց ձեռքէն։ Յովհաննէս չթողուց, որ սպաննենք քիւրդերուն։ Առանք զէնքերնին ու անցանք ի տուն։ Աղբեցիներ հասան զմեր ընկեր եւ գնամակներ առին քիւրդերուց, յանձնեցին մեզի, մենք զիրենց հրացանները ետ տուինք ու թողուցինք անցանք Սբ. Աղբերիկ. մի ընկեր հոն գտանք։ Անկէ անցանք Ալվառինճ գիւղ, գտանք Տամատեանին եւ Մուրատին։ Երկար ատեն մնացինք այն կողմեր։ Լեւօն ալ եկաւ Ռուսաստանէն։

Վերջապէս Թիւերնիս հասաւ 12ի։ Տամատեան մի ընկերով դարձաւ կրկին Սասուն. մենք մնացինք դաշտի կողմեր։ Բայց այն ժամանակ չկար հայութիւն Ալվառինճ, Բերդակ, Գոմեր եւ Իսլաղաճն էր մեր պաշտպանող, ուրիշ ոչ ոք։ Բերդակէն անցանք Դերգեվանքի սար, մնացինք մի քանի օր։ Այն տեղեր պատահեցաւ մի փոքրիկ դէպք մեզ վրա։ Ազատուանք անվնաս, անցանք Սասուն Տաղվրնիկ Գամօի տուն. մնացինք տաս աւուր չափ, կրկին վերադարձանք դաշտ դեռոր կատարելու համար, իսկ Պ. Մուրատ մի ընկերով գնաց Ս. Կարապետու վանք։ Մենք ալ դեռոր կատարեցինք։ Ալի Ջոնանայ մատնիչ կրպոն էր, որ մատնեց Արաբօին տուաւ բռնել։

Մենք վեց ընկեր էինք։ Ամիսն էր սեպտեմբեր 10ին։ Նոյն գիշեր գնացինք Սբ. Կարապետ. հոն գտանք Պ. Մուրատին։ Թուրք կառավարութիւն շատ ուշադրութիւն դարձուց չորս կողմ, սկսաւ խուզարկել, բայց չգտաւ ոչինչ, միայն Բերդակ գիւղի մէջ շատ մի նեղութիւններ տուին Գամօեան Յարութիւնի եւ մի քանի մարդիկ ալ կտրեցին, բայց ոչինչ չիմացան, սակայն, Բերդակցիք գիտէին, որ մենք Բերդակէն գնացինք Կրպօին սպաննեցինք։

(1)

(Շարունակելի)

Վաթսուն հազար զինուորներու պարպուելուն հետեւանքով, տնտեսական ծանր խնդիր մը կը ծագի սակայն։ Կը հաշուուի թէ՝ շուրջ 10000 տուներ, յարկաբաժիններ եւ բնակարաններ պիտի պարպուին եւ կալուածատէրերը շուարած են այժմ թէ այդ պարպուած տուները որո՞ւն վարձու պիտի տան, քանի որ մեկնողներուն տեղ նոր մարդեր չպիտի գան։

Հազարաւոր միջակ դասակարգի Գերմաններ, որոնք մարքի անկման շրջանին կործանած էին, վերջին 10-11 տարուան ընթացքին կրցան իրենց ապրուստը ճարել, իրենց բնակարանին մէկ մասը վարձու տալով դաշնակից սպաներու եւ գրաւման բանակի քաղաքային պաշտօնեաներուն։ Ուրիշներ դրամ կը շահէին ճաշ տալով անոնց։

Խանութպաններն ու գիւղացիներն ալ մեծապէս կը ցաւին դաշնակից զինուորներու մեկնումին համար, որովհետեւ զինուորներուն համար մեծ քանակութեամբ արմտիք, բանջարեղէն, միս եւն. կը գնուէր տեղւոյն վրայ, իսկ սպաներն ու պաշտօնեաները կը սպառէին հաւ, հաւկիթ, կաթ, գինի, գարեջուր, պտուղ, սիկառ եւն.։

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ ֆրանսացի միջակ զինուոր մը տարին 1000 ֆրանք կը ծախսէր, ինչ որ կը նշանակէ թէ ֆրանս. գրաւման բանակը տարեկան 60 միլիոն ֆրանք կը ձգէր Գերմանիոյ մէջ։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցուի նաեւ անգլիացի եւ պելճիքացի զինուորներու ծախսածը, ինչ որ կարեւոր գումար մը կը կազմէ։

Հին զէնքերը չպիտի ծախուին

Նախապէս որոշուած էր աճուրդով ծախել հինցած զէնքերը —հրացան, սուր, սուին եւն.— որոնք կարեւոր քանակ մը կը կազմեն եւ կը խճողեն մթերանոցները, առանց ոեւէ օգուտի։ Աճուրդը տեղի պիտի ունենար յառաջիկայ շաբաթ։

Սակայն ֆրանսական մամուլն ու կարգ մը երեսփոխաններ՝ յուզուած այս որոշումէն, բողոքեցին պատերազմական նախարարին մօտ, բացատրելով որ անցեալին մէջ՝ նման պարագաներուն պետութիւնը միշտ տուժած է։ Երբեմն պատահած է որ այդ զէնքերը գնուած են թշնամի պետութեան մը կողմէ եւ նորոգուելէ վերջ գործածուած ֆրանսացի զինուորներուն դէմ։ Երբեմն ալ ֆրանս· կառավարութիւնը ստիպուեր է քառապատիկ գինով ետ գնել նախապէս աճուրդով ծախած իր զէնքերը։

Երեսփոխան մը նոյնիսկ յայտնեց թէ մտադիր է՝ խորհրդարանի վերաբացումին՝ հարցապնդում ուղղել կառավարութեան՝ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ այսպիսի կարեւոր խնդրի մը առթիւ թեթեւօրէն շարժած ըլլալուն համար։

Բոլոր այս քննադատութիւնները նկատի առնելով, պատերազմական նախարարութիւնը որոշեց աճուրդի չհանել հինցած զէնքերը։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Թայմզ»ի թղթակիցը Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրէ թէ նախկին վարչապետ եւ Վաֆտի նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահաս ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Ֆուատ թագաւորին կողմէ՝ Մոնթազայի պալատին մէջ։ Նահաս փաշա յայտարարեց թէ շատ գոհ մնացած է իր տեսակցութենէն։

Փաշան ընդունուեցաւ նաեւ անգլիական նորընտիր մարգպան սըր Փէրսի Լորէնի կողմէ, որուն հետ երկար եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ։ Խօսակցութեան ընթացքին անգլեւեգիպտական դաշնագրի ծրագրին մասին խօսք չըրաւ.միայն Նահաս փաշա պարզեց Վաֆտի բռնած դիրքը եւ մարզպանն ալ անգլ. կառավարութեան տեսակէտները։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ նոր բանակցութիւններ պիտի սկսին Վաֆտ ազգայնական կուսակցութեան հետ։ Կը կարծուի թէ Վաֆտը պատրաստ է ընդունելու դաշնագրի ծրագիրը՝ եթէ Մահմուտ փաշա հրաժարի եւ նոր դահլիճ մը պաշտօն տրուի կազմակերպել խորհրդարանային ընտրութիւնները՝ ընդհանուր քուէարկութեան հիման վրայ։

«Տէյլի Քրոնքլ»ի համաձայն, տագնապը իր վախճանին կը մօտենայ եւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին շուտով թէ՝ Վաֆտի եւ թէ կառավարական կուսակցութեան կողմէ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, վարչապետ Մահմուտ փաշա եւ նախարարները շատ դժուար վիճակի ենթարկուած են՝ գործերը վարելու եւ կառավարութեան հեղինակութիւնը պահպանելու համար։ Ներկայիս Եգիպտոս գրեթէ առանց կառավարութեան կը մնայ։ Կը կարծուի թէ վարչապետը պիտի ստիպուի հրաժարիլ։

Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցը

ՊՈԼԻՍ 1 հոկտ.— Թրքական մաքսային նոր սակացոյցը գործադրութեան կը դրուի այսօրուընէ սկսեալ։

Կարգ մը առարկաներու վրայ ներածման տուրքը աւելցած է 100ին 500 համեմատութեամբ, սակայն միջին յաւելումն է 100ին 20էն 60։

Պաղեստինի կացութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.— Արաբները բողոքի հաւաքոյթներ ունեցան Եաֆայի, Հայֆայի եւ Երուսաղէմի մէջ՝ բողոքելու համար վերջին խռովութեանց հետեւանքով տրուած վճիռներուն դէմ։ Որոշեցին չորեքշաբթի օր (այսօր) իբրեւ բողոքի նշան փակել խանութներն ու գրասենեակները՝ ամբողջ Պաղեստինի մէջ։

Մահափորձ մը Սոֆիայի մէջ

ՍՈՖԻԱ, 30 սեպտ.— Սոֆիայի ամէնէն մեծ վաճառականներէն Մոզէս Բոէն ատրճանակով սպաննուեցաւ իր տան դրան առջեւ։ Ահաբեկիչը կրցաւ փախչիլ, առանց ոեւէ հետք ձգելու։

Բոէն պուլկար սատուածիմացներու պետն էր։

Վէնիզէլոսի պտոյտները

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Վէնիզէլոս Ժընեւէն մեկնելէ յետոյ կը պտտի գլխաւոր մայրաքաղաքները եւ այժմ Պերլին կը գտնուի։ Երկուշաբթի առաւօտ այցելեց վարչապետ Հէրման Միւլլէրի, յետոյ Հանրապետութեան նախագահին, բայց Հինտէնպուրկի բացակայութեան ընդունուեցաւ ֆոն Շուպէրթի կողմէ։ Կէսօրին արտաքին նախարար Շթրէզէման հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Վէնիզէլոսի։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Փըթի ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet
կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Ղարիբեան, Ալնադամեան, Պ. Պ. Ղուկասեան, Նաւասարդեան, Ս. Թորոսեան, Ղարիբեան եւ Ժորժ։

Կովկասեան պար Լ. Շամիլի կողմէ։

Արեւելեան նուագախումբ եւ ճազ, ղեկավարութեամբ Թառիստ Պ. Ժորժի։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն։

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 5 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին ցառաջի խմբագրատունը

ՄԱՐՍԷՅԼ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահը
կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Սալէն տը ժիռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բաբկէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ)։
Ցեսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տ'Օվնա.— Հոկտ 20 » »
Պոռտօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ։
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Դրադարանը։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՋՐԻ ԴԱՍԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ, երկու տարիէ իվեր, ողբ. Մարգար Միրզայի բարերարութեամբ շարունակուող հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան շաբաթական դասաւանդութիւնները այս տարի եւս տեղի պիտի ունենան Հոկտ. 3էն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի օր, ժամը 3—5, «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris.

Իրենց մայրենի լեզուին պահպանութեան նախանձախնդիր հայ ծնողներէն կը խնդրուի այս դասընթացքներուն ղրկել իրենց զաւակները։

— Ատաբազարցի ատաղձագործ Պ. Միհրան Գուրտեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել, Հայկ Ջէմճեանի՝ 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy - le - Roi, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քանի տարիէ իվեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Չարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ, Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Գարահալլը գիւղէն (Եոզկատ) Ալթուն Փիլոյեան, հօր՝ անուն Յովհաննէս, մօր՝ անուն՝ Զեմիթէ։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութի Ամերիկեան աղջկանց որբանոցը՝ Իմացնել՝ իր եղբօրը Արիս Փիլոյեանի, 77 Rue de Paris, Meudon (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ապուխտագործ Նազար Կիրիտլեան. եղբայրս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Յիշեալներու մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել գորգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին - Գարահիսարցի Հէդին Թոմասեան (ծնեալ Պօզաեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն։ Իմացնել՝ K. Israélianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները։ 51 Bld. Blanqui. Paris (13e),

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն։

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

IMPRIMERIE - MASSIS - ... 208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. STÉP...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

3 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1075 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒԱՑՔԱՆՈՑ...

Խորհրդային գրիչներն ու բերանները կը շարունակեն անխնայ աղճատել, տրորել եւ աղքատացնել հայերէնը։

Թող՚ ընք ուղղագրութիւնը, որուն դէմ լեզու ելան բոլոր ժամանագէտները։ Նոյն իսկ խորհրդային իշխանութեան ուղեկիցները, աշխատակիցներն ու ախտակիցները։

Թող՚ ընք քերականութիւնն ալ։

Առնենք բառերը։ Բառե՛րը միայն, որ միեւնոյն աղբիւրէն կը բխին եւ սահման չեն ճանչնար։

«Խորհրդային Հայաստան» (18 սեպտ.) բարեհաճեր է աւետել թէ արտօնութիւն տրուած է խումբ մը ամերիկահայ աշխատաւորներու՝ Երեւան փոխադրելու իրենց մեքենական «լուացքանոցը»։

Լէնինականի «մանուածքային գործարանէն» յետոյ, այս բառը՝ խիկապէս որ գիւտ մըն է։ Յեղափոխակա՛ն, ճաշակաւոր եւ հայկաբանական։ Եթէ «մանարան» կոչեն «մանուածքային գործարանը», շատ ծանր մեղքի մէջ ինկած կ՚ըլլան։ Մեղք է, նաեւ, յիշել թէ հայերէնը ունի «լուացարան» բառ մը։ Պէտք է նորը շինել, անդադար թխել,— եւ ահա «լուացքանոց»ը, իր կոշկոռ կապած շորերով...

Վերջերս ուրախութեամբ հաղորդեցինք թէ պայքար մը սկսած է Թիֆլիսի «Պրոլետար»ի էջերէն, լեզուի պարզութեան համար։ Ազդանշան մը տրուած էր օտար բառերու անտեղի գործածութեան դէմ, առաջնորդ ունենալով Լէնինի մէկ խօսքը.

—«Օտար բառեր կը գործածենք առանց անհրաժեշտութեան, կը գործածենք զանոնք սխալ կերպով...»

Այդ պայքարին յաջողութեան գլխաւոր ազդակը պիտի ըլլար մամուլը ինք, օրը օրին զտելով, մաքրելով, կոկելով լեզուն։ Մինչդեռ, ոչ միայն կարճ կապեցին բացուած պայքարը, այլեւ, կարծես մասնաւոր ձգտում կայ հետզհետէ աւելի ապերասան, խիկ եւ խիկ սանձակոտոր արշաւ մը կազմակերպելու հայերէնի պարզութիւն, պարզ հայերէնի դէմ։ Ո՛չ մէկ ճիգ՝ նոր բան մը սորվելու։ Ո՛չ մէկ տրամադրութիւն՝ տգէտ, ծոյլ եւ այլասերած գրիչներու լեզուն շտկելու։ Ո՛չ մէկ փորձ՝ գոնէ թերթերը, եւ թերթերուն ժողովրդական, հանրային նիւթերը պարզ, մաքուր հայերէնով խմբագրելու։

Ընդհակառակն։ Արդէն բառարան մը կարելի է կազմել բանի իրարու կցուած, շղթայաշար, շինծու եւ այլանդակ բառակոյտերէ։ Արհեստական, ոճնեւէգ բառեր որոնք ոչ իսկ արտասանութեան կը յարմարին, ո՛ւր մնաց որ միտք պահուին։

Անշուշտ խորհրդային իշխանութիւնը ոչ թէ միտքերը սրելու եւ զարգացնելու նպատակ ունի, այլ զանոնք խճողելու եւ բթացնելու։ Մանաւանդ Հայաստանի մէջ։

Մենք արտատպենք եւ դուք արտասանեցէք ու սորվեցէք, հոգ չէ, մէկ-երկու հատ· (կը քաղենք «Խ· Հայաստան»էն, 1929 սեպտեմբեր 17 19)·—

Գրառեպվար.— Աշխժողկոմատի կազմբաժվար.— կուսքաղկազմակերպութիւն.— Պրոֆակտիվի կուրսեր.— Բյուջեդային դիսցիպլինայի խախտումներ ֆինբաժիններում.— Արդժողկոմատ.— ցերքաղխորհրդի կազմբաժին.— Հայկոոպի քաղբաժնի ապարատն ենթարկուած է մոբիլիզացիայի.— Շախմատային չամպիոնատ.— Ժողլուսսեկցիա.— Պրոֆդեմոկրատիա.— Լենտեկստիլշեն.— Բնակկոպմիութիւն...

Պատահաբար ժողվեցինք մենք։ Կրնաք ձեռք անցընել ո՛ր եւ է խորհրդային հրատարակութիւն եւ հատընտիր ծաղկեփունջ մը կազմել ձեզի համար։ Տարբերութիւնը մեծ չէ մէկ սիւնակէն միւսը. ոչ ալ նիւթէ նիւթ։ Եթէ նոր բառակազմութեան չհանդիպիք, պիտի գարնուիք շարան-շարան օտարաբանութեանց, ոչ միայն անտեղի, այլ եւ այլանդակուած, բնագիրը ծաղրանկարի վերածուած։ Կամ, հայերէնի պատրուակին տակ, պիտի դիմաւորէք տիրացուական հայկաբանութիւններ, փոշիներուն տակ թաղուած եւ շատոնց մեռած բառեր, որոնք առնուազն ծիծաղ կը շարժեն։

Մէկ խօսքով՝ արշակաւան մը, ուր ատոււն կանուխ արթնցողը դիրք եւ աթոռ կը գրաւէ, իր մտքին բոբբոսները, իր գրչին ժանգը հասարակութեան գլխուն փաթթելու համար։

Իրենց իսկ բառով՝ գրական «լուացքանոց»։

Արդար ըլլալու համար, կը խոստովանինք թէ բոլորն ալ տգէտներ չեն։ Գրիչ շարժողներէն շատերը եթէ Ռուսաստանի խորերէն եկած են, կան ուրիշներ ալ որ ճեմարան կը հոտին։

Բայց, տեղական ունակութիւն է. «այսպէս ալ կ՚ըլլայ, այնպէս ալ»։ Միւս կողմէ, անհանդուրժելի յաւակնութիւն մը, ամբարտաւանութիւն մը թոյլ չի տար խոստովանիլ սխալը կամ տգիտութիւնը։ Ամենագէտ՝ «հասարակական» գետնի վրայ, անոնք չեն գիջանիր նկատի առնել, համոզուիլ թէ «ավանկարդ»ը եւ «յառաջապահ»ը նոյն իմաստն ունին, թէ «տրադիցիա»ն արժէքը չի կորսնցներ, եթէ գրուի «աւանդութիւն», թէ «էնտուզիազմ»ը «խանդավառութիւն»ն է եւ «ինտերվանցիա»ն՝ «միջամտութիւն»ը. կամ «պրոտուկցիա»ն «արտադրութիւն»ը և «տենդենց»ը՝ «ձգտում»ը եւայլն։

Այո՛, մեր դժբախտ լեզուի գլխուն պար բռնած, կ՚ոստոստեն ու կը ճոնչեն տգիտութիւնը, ծուլութիւնը, սովորամոլութիւնը եւ ինքնահաւանութիւնը։

Եւ այս ընթացքով, տակաւին ի՛նչ «լուացքանոց»ներ պիտի ունենանք, շատ չանցած...

Շ.

МАМՈՒԼ

«ՄՏՔԻ ԵՐԱՇՏԸ»

Այս խորագրին տակ, երեսփոխան Ճէլալ Նուրի պէյ Իգտամի մէջ զրուցելով պուլկար գրականութեան զարգացումը, կը գրէ (25 սեպտ.).

— «Պուլկարիոյ մէջ, ժողովուրդը լրջօրէն կը հետաքրքրուի մտաւորական շարժումով։ Ամէն մարդ կը կարդայ։ Պարտաւորիչ կրթութիւնը վերջերս աստիճան մը աւելի ընդարձակուեցաւ։ Պուլկարները հիմա ունին արժէքաւոր վիպասաններ, բանաստեղծներ, նկարիչներ եւ արձանագործներ։ Եւ այս բոլորը 50 տարուան մէջ։

Գանք մեզի։ Օսմանեան գրականութիւնը նոր ուղղագրութեան չի յարմարիր։ Հանգուցեալ Սիւլէյման Նազիֆ եթէ ողջ ըլլար, հանգստեան պիտի կոչուէր։ Բայց նոր գրականութիւնն ալ կը դժուարանայ ծնելու։ Բարձր դասը կը գոհանայ օտար եւ նոյնիսկ միայն ֆրանսական գրականութեամբ։ *Իլլիւսթրասիոն*ը հազարի չափ կը ծախուի Թուրքիոյ մէջ։

Լեզու գիտցողներէն դուրս, գրականութիւնը կարծես չկայ։ Պաշտօնեաներուն շատերը, դըպրոցէն ելլելէն ի վեր, մէկ գիրք իսկ չեն կարդացած։ Գրական ռեւէ կաճառ կամ միութիւն չունինք։ Պարբերաթերթերը եթէ պատահմամբ մտաւորական բան մը հրատարակեն, ընթերցողէ կը զրկուին։

Գրադարան կոչուած վայրերը մէկ մէկ թանգարան են, եւ կարելի չէ հոն երթալ ու կարդալ։

Եգիպտական մամուլը եւ գրականութիւնն անգամ կենսունակութիւն մը կը ցուցնեն։

Ի՞նչ է պատճառը այսքան անհոգութեան։ Աճմէտ Միտհաթ էֆ.ի օրով հրատարակուած գիրք մը 3000 ընթերցող կ՚ունենար։ Հիմա ան ալ չկայ։ Փոքրաթիւ դաս մը կար, որ խնդրոյ առարկայ կ՚ընէր գրականութիւնը։ Հիմա սպառած է այդ դասը։

Մեր փաստաբաններուն մէջ մատով կը համրուին անոնք, որոնք եւրոպական ըմբռնումով կը հետեւին իրաւաբանութեան։ Մեր բժիշկներն անգամ շատ քիչ կը կարդան։ Պաշտօնեաներէն քանի՞ հոգի կ՚ընդարձակեն իրենց ծանօթութիւնը։

Դէպի կոշտութի՞ւն կ՚երթանք։ Պէտք է միջոց խորհիլ միտքի այս երաշտին դէմ»։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Պոլսոյ *Սօն Սաաթ*ը հետեւեալը կը գրէ.

Փախստական Հայերէն մէկ մասը, որոնք իրենց յանցանքին համար Թուրքիայէն փախած են, Ազգերու Դաշնակցութեան դիմած են իրենց կալուածները կառավարութեան կողմէ գրաւուած ըլլալուն համար։

Այս դիմումը ուղղակի Հայերը չէ որ կատարած են, այլ իրենց անունով ներկայացած է փախստականներու կեդրոնական յանձնաժողովը։ Այս մարմնին վարիչներն են ֆրանսացի մասնագէտներէն Ժիտէլ, Լափրատէլ, Լը Ֆիւռ եւ Մանտէլշթամ։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

25 Թուրք համայնավարներ, որոնք Իզմիրի եղեռնադատ ատեանին կողմէ դատապարտուած էին, Ուրֆայի, Խարբերդի եւ Տիարպէքիրի բանտերը տարուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեանի դատին շուրջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ կուսակալութիւնը դիմած է Վճռաբեկ ատեանին, խնդրելով որ սրբագրուի Սանասարեան խանի մասին տրուած բեկման որոշումը։ Իսկ մինչ այդ, Քաղաքային Բ. ատեանը չպիտի վերսկսի դատը։

Շահագրգռուող շրջանակներուն մէջ հաւանական չեն գըտներ որ Վճռաբեկը սրբագրէ իր որոշումը, քանի որ բեկման վճիռը տուած է միաձայնութեամբ։ Ասկէ զատ, սրբագրութեան համար կան կարգ մը պայմաններ, որոնք չեն լրացած։

Այնպէս որ, հաւանաբար Վճռաբեկ ատեանը կրկնէ նախորդ որոշումը։ Այս պարագային, Քաղաքային Բ. ատեանն ալ պիտի շարունակէ դատավարութիւնը։

Կուսակալութեան փոխանորդները այս անգամ Պատրիարքութեան խնդիր չենյուզեր, այլ կ՚առարկեն որ «Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքը կը պահէ իր զօրութիւնը, հետեւաբար պէտք էր Նաբոյեան արքեպսկ.ի միւթէվէլլիութիւնը տրուած ըլլար այդ օրէնքին տրամադրութեամբ, ոչ թէ Պատրիարք ըլլալուն համար միւթէվէլլի նկատուէր, ինչ որ Վճռաբեկ ատեանը միաձայնութեամբ վճռած էր ասկէ առաջ, արդարացի գտնելով Պատրիարքի փոխանորդներուն առարկութիւնները եւ մինչեւ այս թուականը գոյութիւն ունեցող սովորութիւնները։

Անգլօռուս համաձայնութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն, որ Պրայթընի մէջ Աշխատաւորականներու համաժողովին կը մասնակցի, առջի օր ինքնաշարժով գնաց Լիուըս (Սըսսէքս), ուր պանդոկի մը մէջ տեսակցեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի հետ։ Երկուստեք կարելի եղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ՝ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու միջոցներուն մասին։

Արթըր Հէնտըրսըն լրագրողներուն յայտարարեց թէ երկու երկիրներու միջեւ տակաւ խնդիրներն են հետեւեալները.

1.— Երկու կառավարութեանց դիրքին ճշդումը հանդէպ 1924ի դաշնագիրներուն։

2.— Առեւտրական դաշնագիրներն ու յարակից խնդիրները։

3.— Կառավարական պարտքերու վերաբերեալ պահանջներն ու հակապահանջները։

3.— Դաշնագիրներու եւ համաձայնութեանց գործադրութիւնը.

5.— Ջկնարաններու համաձայնութիւնը։

Բոլշեւիկ դեսպանը խոստացած է դադրեցնել համայնավար քարոզութիւնները Անգլիոյ մէջ։

Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչք պաշտօնական վաւերաթուղթերը անմիջապէս պիտի խմբագրուին եւ Դովգալեւսկիի կողմէ պիտի ստորագրուին ուրբաթէն առաջ, երբ Փարիզ պիտի վերադառնայ։

Ներկայ համաձայնագիրը գործադրութեան դրուելէ առաջ, անգլ. խորհրդարանի հաւանութիւնը պիտի առնուի։

Հէնտըրսըն ճաշի վար դրաւ խորհրդային դեսպանը։ Ամբողջ տեսակցութեան ընթացքին, պանդոկը գաղտնի ոստիկաններու խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր։

Անգլիացի Նախարարը Պրայթըն վերադառնալով, համաժողովին առջեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Դովգալեւսկիի հետ իր բանակցութեանց արդիւնքին մասին։ Յայտնեց թէ խորհրդարանը վերաբացուելուն, կառավարութիւնը պիտի պահանջէ որ Լոնտոնի եւ Մոսկուայի կառավարութեանց միջեւ դեսպաններու փոխանակութեան համար հաւանութիւն տայ։

Յետոյ խօսելով խաղաղութեան մասին, ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ու Քէլլոկի դաշինքը մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանեն այդ ուղղութեամբ։ Ցաւով դիտել տուաւ թէ Անգլիոյ պատերազմական ծախքերը 175 միլիոն ստերլին կը ներկայացնեն, մինչ 1913-14ին 78 միլիոն էր միայն։ Աւելցուց որ շատ պիտի հիասթափուի՝ եթէ Մաքտոնըլտ և Հուվըր չկարենան սահմանափակել սպառազինութիւնները։

Թուրքամերիկեան առեւտ. դաշնագիրը

Էնկիւրիէն հոկտ. 1 թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւն»ի·—

Դեսպան Ճոզէֆ Քրիու այսօր ստորագրեց առեւտրական եւ նաւային դաշնագիր մը՝ Թուրք կառավարութեան հետ։

Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն յետոյ, Միացեալ Նահանգներու հետ կնքուած այս դաշնագիրը նպաստաւորեալ ազգի առանձնաշնորհները կուտայ։

Հակառակ անոր որ Լօզանի դաշնագիրը մերժուած է ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ, Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան առեւտրական շահերը օրէ օր աւելնալուն՝ անհրաժեշտ դարձած էր միլիոններու հասնող գործառնութեանց օրինական վիճակ մը տալ։ Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ Մուսթաֆա Քէմալի վերադարձէն քանի մը ժամ յետոյ։

Թուրքեւնեղլեան վէճը

Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը Պոլսոյ մէջ ընդհ. ժողով գումարելով, նկատի առաւ Թուրքեւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՂԱՓԱՆՑԻ ԳԵՐԱՍԻՄ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Վերջին պահուն Թաւրիզի մեր թղթակիցէն ստացանք երկու նամակներ, սեպտ. 21 թուակիր։ Երկուքն ալ կը հաղորդեն Ղափանցի Գերասիմի սպանութիւնը ռուս սահմանապահ զինուորներու կողմէ, Արաքսի ափը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸՆ ԱԼ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Լը Փիւիի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Հօթ Լուառ նահանգի Սէնթ-Էօժէնի-տը վինէօվ գիւղին մէջ ֆրանսացի ագարակատիրոջ տղուն՝ Պրէօն Ատրիէնի կողմէ սպաննուած է 20 տարեկան հայ որբ մը՝ Լեւոն Ռափայէլեան։

Մանրամասնութիւնները վաղը։

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ ՊՈՒՐՏԷԼԻ ՄԱՀԸ

Փարիզեան արուարձան Վէզինէի մէջ սրտի հիւանդութենէ մեռաւ ֆրանսացի յայտնի արձանագործ Էմիլ Անթուան Պուրտէլ։

Ծնած էր 1861ին Մոնթօպանի մէջ։ Հայրը փայտի վրայ քանդակագործութիւններ կ՚ընէր։ Դպրոցին մէջ մեծ սէր ունէր նկարչութեան համար։ Յետոյ նուիրուեցաւ արձանագործութեան։ Նախ աշակերտեցաւ յետոյ գործակցեցաւ Ռոտէնի, որուն արուեստէն ներշնչուած է։ Ռոտէնի մահէն յետոյ մեծ անուն շինեց։ Իրմով կ՚անհետանայ ռոմանտիզմի վերջին ներկայացուցիչը։

Իր գործերուն մէջ մասնաւորապէս յիշատակելի են՝ *Հերակլէս*ը՝ Լիւքսէնպուրկի թանգարանին մէջ, *Զօր. Ալվէարի* արձանը Պուէնոս Այրէսի մէջ, *Սափօ*, *Պալլաս*, եւ *Միքիէվի·ի* կոթողը, որուն բացումը կատարուեցաւ անցեալ գարնան։

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎԸ
ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԱՐՄԱՆ

Հռչակաւոր բժիշկ մը Եգիպտոսի կառավարութեան առաջարկ ներկայացուցած է, ըսելով որ կը փափաքի Կարմիր Ծովուն եզերքը սանատորիօններ հաստատել՝ անոր ջուրով թոքախտաւորներ բժշկելու համար։

Ըստ այդ մասնագէտին, Կարմիր Ծովուն ջուրը տարրալուծելով անոր մէջ գտած է այն տեսակ նիւթեր, որոնք կուրծքի հիւանդութեան ու թոքախտի դէմ շատ զօրաւոր յատկութիւններ ունին։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԱՄԵՐԻԿ. ԴՊՐՈՑԸ

Պրուսայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն ամերիկեան աղջկանց վարժարանի տնօրէնուհին միս Ճիլսըն, որ անցեալ տարի դատի քաշուած եւ դպրոցն ալ փակուած էր, Ամերիկա մեկնած է, տեսնելով որ 32 տարուան գործունէութենէն վերջ, ալ յոյս չկայ դպրոցը վերաբանալու։

Վարժարանին շէնքը բնակարանի վերածուած է...

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄԷՆ ՀԻՆԳ ԶԱՒԱԿ

Սալէռնի (Իտալիա) մօտ փոքրիկ գիւղի մը մէջ, գիւղացի կին մը՝ Բիթա Ռոսսի՝ հինգ զաւակ ունեցաւ— երկու մանչ եւ երեք աղջիկ։ Մայրն ու երախաները բոլորն ալ քաջառողջ են։

ՓՐՈՖ. Վ.ԱԶԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ, տընտեսական համագործակցականներու հանրածանօթ տեսաբանը՝ Պուլկարիա հասած է Դանուբի ճամբով եւ պիտի այցելէ յաջորդաբար՝ Ռուսճուք, Վառնա, Պուրկազ, Ֆիլիպէ եւ Սոֆիա, ուսումնասիրելու համար Պուլկարիոյ համագործակցականներու կեանքը եւ սարքելու կարգ մը բանախօսութիւններ։

ԿԻՐՔԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Դաշնակցական ընկեր մը, որ յայտնի է իր հանդարտաբարոյ նկարագրով, իրաւացի յուզումով մը կը գրէ.

— «Ոմանցը Դաշնակցութեան դէմ երթալով խլացուցիչ կը դառնայ։ Ամէն ճակատի վրայ և ամէն գործի համար, անհաշիւ լուտանք ու հայհոյանք կը տեղան մեր խմբերուն, մեր նահատակներուն եւ գերագոյն զոհողութիւններուն դէմ։ Անասելի վիշտով կը համակուի մարդ ի լուր այդ խլացուցիչ աղմուկին, որ ոչ միայն գարշելի ցեխ կը նետէ հայ ժողովուրդի յեղափոխութեան վերելքին, այլ եւ ամէն քայլափոխին խորապէս կը վիրաւորէ իւրաքանչիւր դաշնակցականի ներքին եսը, մտերիմ ու անձեռնմխելի սրբութիւնները։ Խեղճ մայրս, որ իր վերջին օրերը կը համրէ, միակ մխիթարութիւն մը ունէր, որ իր երկու զաւակները ինկած էին Հայոց ազատութեան ճանապարհին, ու անոնց նկարները միայն կը մնային իր օրհնութեան ու պաշտամունքի համար։ Դառն օրերուն անիկա իր ակռաները սեղմեց եւ իր արցունքը կուլ տուաւ՝ ծածկելու իր մայրական անհուն տխրութիւնը, որպէսզի վեհ մնայ ազգին մատաղ եղած երկու եղբայրներուս յիշատակը... Իսկ հիմա, գրեթէ ամէն օր լացով կը մօտենայ զոհուած զաւակներու յիշատակին։ Ամբողջ էութիւնը ցնցուած է, չի կըրնար սեղմել իր գլխուն մէջ թէ ինչպէս մարդիկ կրնան հայհոյանք նետել անոնց հասցէին։ Ու իրօք ես ալ պաղարիւնս կորսնցուցած եմ այս անորակելի երեւոյթին դէմ։ Մինչեւ ե՞րբ անպատիժ պիտի շարունակեն սեւցնել հայ ժողովուրդի բովանդակ կեանքը։ Բարքերու այսքան անկում, ցեղի մը ներքին կեանքին մէջ, արդեօ՞ք սահման մը չունի, ո՞ւր կանգ պիտի առնէ...»

Այս հարցումին հրապարակաւ կը պատասխանեմ, խօսքս ուղղելով բոլոր դաշնակցականներուն, որոնք նոյն վրդովումն ունին։ Որովհետեւ, դաշնակցական բազմահազար ընտանիքը իր ներկայ թիւին տասնապատիկը զոհ տուած է յեղափոխութեան եւ ազատութեան խորանին, ու ամէն մէկը մեր ընկերներէն, իրաւացիօրէն վիրաւորանքն ու հայհոյանքը իր հասցէին ուղղուած կը նկատէ։

Այս արդէն կուտակուած զայրոյթ է։ Մեր տմարդի հակառակորդները երբ կը տեսնեն որ դաշնակցական սառնասրտութիւնը կը զսպէ այդ զայրոյթին պոռթկումը ու յուզումն ու վիշտը կը խեղդուին կամքի ու կարգապահութեան ուժին տակ, անոնք գռեհկօրէն կը հրճուին ի տես այդ վշտին։ Իսկ եթէ պատահի որ կուտակուած զայրոյթը տեղ մը պայթի, ինքնաբաւականութեամբ մը կ'ուրախանան, կարծես իրենց նպատակին հասած ըլլան։

Ներկայացուած այս երկընտրանքը, ամբողջութեամբ մերժելի է դաշնակցական անհատին համար։ Որովհետեւ, երկու երեսներն ալ գռեհիկ են, ու ստրկամտութեան հարազատ արդիւնք։

Դաշնակցական ընտանիքը ուզէ-չուզէ պիտի վշտանայ այդ գարշելի մթնոլորտին մէջ, բայց պիտի զայրանայ։ Դաշնակցական շարքերը նողկանքով պէտք է արհամարհեն մեր ոտքերէն վեր բարձրացող ցեխը, բայց երբեք արժանացնեն իրենց ճարուածին։ Դաշնակցական ընկերները ոնակ դարձուցած մեր հակառակորդներուն՝ խուլ պիտի ձեւանան անոնց հայհոյանքներուն դէմ, ու պիտի շարունակեն լծուած մնալ հայ ժողովրդի վերածնութեան կառքին, ճահիճներէն դուրս բերելու զայն։ Բայց երբեք իրենց բազուկը չպիտի գործածեն ճղճիմներուն դէմ։

Որովհետեւ հայհոյողները թէեւ թշնամի են մեզի, վատ թշնամիի բոլոր յատկութիւններով, սակայն արի չեն, ու անարժան են Դաշնակցութեան հակառակորդ նկատուելու։ Այս գիտակցութիւնը վերջնականօրէն պէտք է արմատանայ Դաշնակցական շարքերուն մէջ, որպէսզի մեր ուշադրութեան միա՛յն նուազագոյնը, այն ալ ակամայ, երթայ մեզ շրջապատող վայնասունին։

Այսքան քարոզ, արդէն բաւական է համբերութենէ հանելու մեր ընկերները։ Բայց թող վստահ ըլլան, որ այս բոլորը քրիստոնէական համբերութեան քարոզներ չեն։ Այլ թելադրանք մը մեր թշնամիներու իրական արժէքը հասկնալու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեծ ընտանիք մըն է, բարձր՝ յեղափոխական սրբազան աւանդութիւններով բարձր, մշտապայծառ՝ հերոսութեան եւ անձնազոհութեան առաքինութիւններով։ Այդ ընտանիքին իւրաքանչիւր անդամը, իր կեցուածքով, պարտաւոր է արժանաւոր զաւակը հանդիսանալ իր նախորդներու հիմնած օջախին։ Իսկ մեր թշնամիները անորակելի են բոշայի պէս։ Բոշան բոշա է. ուրիշ ածական չունի։ Ահա թէ ինչո՞ւ անոնց արարքները սահման չունին։ Այդպիսի խաւ մը անցեալ չունի եւ ոչ ալ սրբութիւն։ Ներկան բոշայութիւն է. իսկ ապագայի մասին՝ մտածում իսկ չունի։

Այստեղ Դաշնակցութիւնը զինաթափ է։

Բայց ամէն արարքի՞ դէմ,— կրնայ երեսիս պոռալ պոռալ համբերութենէ ելած որեւէ ընկեր։

Ո՛չ։ Ոչ ամէն պարագայի մէջ։

Եթէ օձի յատկութիւնն է խայթել ժահրալից, օձի գլուխը ճզմելն ալ ըստ ամենայնի մարդկային է։

Դաշնակցութեան դէմ երբ հայհոյանքները երկինք կը բարձրանան, գիտցէք որ հայկական ճահիճի խաղաղութիւնն է վրդովուած։ Որովհետեւ հայկական կառքին լծուած Դաշնակցութիւնը քայլ մը աւելի առաջ նետելու ճիգն ըրած է՝ հայ ժողովուրդը ճահիճէն դուրս բերելու։ Վրդովուած այդ ապերջանիկ մթնոլորտին անբաժան յատկութիւնն է գորտերու կռկռոց և լճացած ջուրերու գարշահոտութիւն։ Ի հարկէ, մենք մեր ճանապարհը պէտք է շարունակենք, անսայթաք, դուրս գալու այդ մթնոլորտէն։ Գորտերուն եւ ցեխին հետ կռուիլ կարելի չէ։

Իսկ եթէ մեր թշնամիները չբաւականանան ճահիճի գարշահոտութեամբ եւ կռկռոցներով, ու ուզեն օձ դառնալ՝ հայ ժողովուրդը մահացու կերպով խայթելու համար, այդ պարագային հակահարուածը անխուսափելի է։ Բայց անհատ Դաշնակցականը, որպէս կարգապահ զինուոր, ոչ մէկ դեր ունի այդ գործին մէջ։ Այդ տեղ հրապարակ պէտք է գայ կազմակերպուած հաւաքական կամքը, իր անողոք ուժով։

Ես համոզուած եմ որ հոդ չենք հասնիր։ Բայց մեր թշնամիները հայ ժողովուրդի սեւ տախտակին կը հասնին։ Վերջապէս կայ հանրային անողոք դատաստանը, երբ ազգի մը կեանքին փոփոխումով, սեւ տախտակներու վրայ շարուած իրենց անունով կը ներկայանան, ոչ թէ անտի դատաստանին, այլ աստի դատաստանին։ Այդպիսի օրեր Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը շատ է ունեցած։

Իրենց վայնասունին մէջ գինովցած թշուառականները թող գիտնան, որ Հայոց կեանքը յաւիտենական ճախճախուտ մը չպիտի մնայ, ու իրենց ամենօրեայ արարքները վարուց տետրակի մը մէջ կ'արձանագրուին։

Ու ոչ մէկ դատաստան այնքան ահեղ է, որքան ազատագրուած ժողովուրդի մը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶԵՂՉԻ ՍԱԿԸ

Ֆրանսա յաճախ ունեցած է ելմտական գայթակղութիւններ։ Ժամանակակից մեծագոյն գայթակղութիւնն է Պանամայի ջրանցքինը որու մէջ քանի մը միլիառներ կորսնցուց Ֆրանսայի ժողովուրդը։ Վերջին գայթակղութիւնն ալ Ցիկին Հանօի փլուզումն էր (krach), մօտ հարիւր միլիոն բացով։

Անգլիացի սեղանաւորը սակայն կը նկատուէր իբր անբասիր ելմտագէտ եւ անգլիական օրէնքներն ալ բաւական զօրաւոր՝ ամենադոյզն մոլորում մը արժանաւորապէս պատժելու համար։ Հէտրիի գայթակղութիւնն եկաւ ջրելու անգլիացի սեղանաւորին հանդէպ տիրող այս կանխակալ գնահատութիւնը։

Թէեւ Հէտրի անծանօթ մը չէր Լոնտոնի ոստանին (City) սեղանաւորական խմբակներուն, քանի որ 1921ին անոր հիմնած մէկ դրամատունը 1923ին սնանկացած էր եւ 1924ին հիմնած մէկ ապակիի ճարտարարուեստական ընկերութիւնն ալ հաշուեյարդարի ենթարկուած յաջորդ տարին իսկ։ Ան յաջողած էր վերջերս քանի մը ելմտագէտներու աջակցութեամբ եւ Ուինչեստրի մարքիզին նախագահութեամբ կազմել նոր ընկերութիւններ, ինչպէս 1 միլիոն գինէ (գինէ = 21 շիլին կամ 130 Ֆր.) դրամագլխով Corporation Securities, 1,250,000 սթերլին դրամագլխով Retail Trades, 1ուկէս միլիոն սթերլինով Associated Automatic եւլն.։

Այս ընկերութիւնները գրեթէ ամէնքն ալ թէեւ որոշ նպատակաւ մը ստեղծուած էին, այսինքն որոշ ճարտարարուեստ մը կամ որոշ ձեռնարկութիւն մը շահագործելու նպատակ ունէին, բայց քանի մը տարիէ ի վեր սեղանաւորական նորութիւն մը մէջտեղ ելած է holding անունով, որով զանազան անանուն ընկերութիւններ իրենց տրամադրելի գումարները կը յատկացնեն իրենց գործին հետ ոեւէ կապ չունեցող, բոլորովին տարբեր ընկերութեանց բաժնեթուղթեր գնելու։ Օրինակ, կաուչուի ընկերութեան մը արժեթուղթերը կաուչուի ճարտարարուեստին հետ միայն կապուած չեն ըլլար։ Կը պատահի որ հակառակ կաուչուի գնին բարձրացման, այդ ընկերութեան բաժնեթուղթերը կ'իյնան, որովհետեւ ընկերութեան դրամագլխովը գնուած են նաեւ քարիւղի ընկերութեան մը արժեթուղթերը, որոնք վնասի մէջ են։ Այս պատճառով շատ դժուար է այժմ ոեւէ արժեթուղթի իրական արժէքին վրայ որոշ գաղափար մը կազմել, եթէ անծանօթ են անոր կայքի (actif) մանրամասնութիւնները։

Հէտրիի խմբակին հրապարակ հանած արժեթուղթերու մասին կասկածն սկսաւ առջի շաբթու, երբ, հակառակ քանի մը անգամներ հրապարակաւ խոստացուելուն, անոնց հաշուեկշիռները չհրատարակուեցան թերթերու մէջ։ Անցեալ ուրբաթ օր (20 սեպտ.) Լոնտոնի սակարանին մէջ սկսաւ փլուզումը եւ սակարանի վարչութիւնն անմիջապէս արգիլեց որ եւ է գործառնութիւն Հէտրիի արժեթուղթերու։ Գինները թաւալգլոր իջան մէկ օրուան մէջ։ Այսպէս Automatic 15 շիլինէն 4ի, Retail Trades 16էն 2 1)2ի, Oak Invest. 21էն 3 1)2ի եւն.։ Ըստ Սակարանի վարչութեան որոշման, այդ արժեթուղթերու առուծախի հաշուեյարդարը յետաձգուած է մինչեւ 24 հոկտեմբեր։

Մինչ այն, արդէն բողոքները բազմացան ամէն կողմերէ։ Հէտրի ու իր արբանեակները արդէն բանտարկուած են իբր խարդախ գեղծարարներ, մանաւանդ Վէյքֆիլդի քաղաքապետական փոխառութեան առթիւ անոնց գործած կեղծիքներուն համար։ Արդարեւ՝ իբր հասարակ դրամանենգ, Հէտրի տպագրել տուած է 80 հատ 5000 սթերլիննոց պարտաթուղթ՝ առանց Վէյքֆիլդի քաղաքապետի գիտութեան եւ գրաւի դրած է զանոնք մեծ վարկային հաստատութեան մը մօտ, ուրիշ ընկերութեան մը բացը գոցելու համար։ Ընդհանուր դատախազը իր ամբաստանագրին վերջին բառերով կը յայտարարէր դատարանին մէջ թէ այս չորս նշանաւոր սեղանաւորներու ըրածը իր նմանը չունի Լոնտոնի ելմտական կեանքին մէջ։ Անոնք չարաչար գործածած են զանազան քաղաքապետութեանց վստահութիւնը Լոնտոնի սեղանաւորական հաստատութեանց վրայ եւ ըստ օրէնքի տրամադրութեանց դատապարտելի են 14 տարուան տաժանակիր աշխատութեան։

Տակաւին որոշ չէ թէ որչափի պիտի բարձրանայ Հէտրիի խումբերու սնանկութեանց բացը։ Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի սակարանը ահագին ցնցումի մը մատնուած է եւ շատ մը սեղանաւորական տուներ պիտի ազդուին բաւական կարեւոր կորուստներով։ Բարեբախտաբար այդ արժեթուղթերը Փարիզի սակարանին մէջ մուտք գտած չէին տակաւին եւ Ֆրանսայի ելմտական հրապարակը բնաւ չզգաց անոնց ազդեցութիւնը։

Լոնտոնի ելմտական հրապարակի ուրիշ մէկ կարեւոր դէպքն է Անգլիոյ պետական դրամատան զեղչի սակին հարիւրին 5ուկէսէն 6ուկէսի բարձրացումը, ինչ որ պատահած չէր 1921էն ի վեր։ Անոր հետեւեցան նաեւ միւս մեծ միւս մեծ պետութեանց դրամատուններն, որոնց մէջ Աւստրիական պետական դրամատունը, հարիւրին 7ուկէսէն բարձրացուցած է հարիւրին 8ուկէսի անսովոր սակին։

Զեղչի սակի այս փոփոխութիւնները կարեւոր դեր կը խաղան ելմտական հրապարակներու ընդհ. վիճակին վրայ։ Այդ մասին գաղափար մը կազմելու համար, պէտք է նկատի ունենանք թէ դրամատոմս շրջաբերութեան հանող հաստատութիւնները ազգային ոսկեմթերքի գանձարաններն են եւ հետեւաբար անոնք են որ կը կանոնաւորեն ազգային դրամատոմսի գինը՝ միջազգային հրապարակին վրայ։ Այդ՝ զեղչի նուազ սակի անմիջական արդիւնքն են վաճառականական դիւրութիւն, դրամատոմսի առատութիւն, վարկերու ընդլայնում, մեծ դրամագլուխներով ձեռնարկներ եւն։ Ընդհակառակն զեղչի սակի բարձրացում կը նշանակէ վարկերու սահմանափակում, դրամատոմսի նուազում, գործելու եւ դրամ հայթայթելու դժուարութիւն, քանի որ անձեռնտու է առեւտրականի մը՝ իր ծախած ապրանքին փոխարէն ստացած մուրհակը զեղչել բարձր սակով։

Ինչպէս ամէն ապրանքի նուազում կը բարձրացնէ անոր արժէքը, այնպէս ալ երբ հրապարակի վրայ դրամատոմսը կը նուազի, անոր գնման կարողութիւնը կըմեծնայ, այսինքն ապրանքներու գիները կը պակսին, եւ կ'աժաննան։

Ոսկին ալ ապրանք մըն է, որու գինը կախուած է շրջաբերութեան մէջ գտնուած ազգային դրամատոմսի քանակէն։ Երբ շատ դրամատոմս կայ հրապարակին վրայ, կարելի է շատ ոսկի գնել համեմատաբար աժան գնով եւ ահա քանի մը ամիսներէ ի վեր զանազան տեղերէ անդադար ոսկի կը գնուէին Անգլիոյ դրամատունէն, որով անոր օրինական պահեստի գումարը — 150 միլիոն սթերլին — սկսած էր զգալապէս նուազիլ։ Ոսկիի այդ հեռացումը արգիլելու համար, անհրաժեշտ էր դրամատոմսերու գնման կարողութիւնը բարձրացնել, անոնց քանակը պակսեցնելով։ Ասոր ալ միակ միջոցը զեղչի սակը բարձրացնելն էր։

Մեծ հրապարակներու վրայ տրամադրելի ահագին դրամագլուխներ կան, որոնք յարմար վայրերը փնտռեն տեղաւորուելու համար, քանի որ երկրէ երկիր անոնց փոխադրութիւնն այնչափ մեղմացած է այժմ. այդ դրամագլուխները բնականաբար պիտի վազեն այնտեղ ուր շահի քանակը աւելի բարձր է եւ ահա ամէն կողմէ ոսկի կուգայ դէպի այն երկիրն, որուն զեղչի սակը բարձր է։ Միեւնոյն ժամանակ երկրի այն վաճառականները որ իրենց դրամը արտասահման կը պահէին աւելի օգտակար կերպով շահագործելու համար, կը ստիպուին քաշել իրենց դրամագլուխները, թէ՛ իրենց անմիջական պէտքին եւ թէ աւելի բարձր սակին պատճառով եւ հետզհետէ ելմտական հաւասարակշռութիւնը կը վերահաստատուի։

Այս տնտեսական խնդիրները մաթեմաթիքական ճշդութեամբ կ'ենթարկուին դրամատէրներու կամքին, պայմանաւ որ բնականոն վիճակի մէջ կիրարկուին։ Պատերազմի ժամանակ շրջաբերութեան հանուած անհաշիւ ու անհամար դրամատոմսերը (inflation) ուրացումն էին այս տնտեսական օրէնքներուն եւ գիտենք թէ ինչ եղաւ արդիւնքը։

Մ. Տ.

ՔՐԻՍՏՈՍԷ 546 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ՝ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ»

«Արեւուն տակ նոր բան չկայ» ըսեր է Սողոմոն եւ շատ իրաւունքով։

Պրիան-Քելլոկ դաշնագիրը որ պատերազմը կը յայտարարէ օրէնքէ դուրս, կ'երեւի թէ նախընթաց մը ունէր։ Հանքէուի չինական թերթ մը կը գրէ թէ Քրիստոսէ 540 տարի առաջ, Չինաստան բաղկացած էր բազմաթիւ պետութիւններէ եւ արդի Եւրոպայի պէս, միշտ հետ կռուի մէջ էին։

Այս պետութիւններէն մէկուն նախարարապետը ուզեց հաստատել տեւական խաղաղութիւն մը։ Այս նպատակով համաժողով մը հրաւիրեց Սունկ Ֆօ քաղաքին մէջ։ Եւ ճիշտ այսօրուան պէս տեղի ունեցան ընդունելութիւններ, խնջոյքներ եւ հանդէսներ։ Եւ ստորագրելէ յետոյ հանդիսաւոր դաշնագիր մը, որով կ'ընդունէին թէ պատերազմը բարբարոս բան մըն է։ Պատուիրակները բաժնուեցան, որեւէ պարագայի մէջ, զէնքի չդիմելու եւ խնդիրները իրաւախոհութեամբ կարգադրելու յանձնառութեամբ։

Բայց այս յաւիտենական խաղաղութիւնը տեւեց միայն ութ տարի։ Պատերազմը, ինչպէս այսօր ալ, պատռեց դաշնագիրը եւ 15 տարի քայքայեց Չինաստանը։

Ամէն յոյս կայ որ այս անգամ յաւիտենական խաղաղութիւնը քիչ մը աւելի տեւէ...։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱ
ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԳԼԽԱՒՈՐ ԳԻԾԵ

Ինչպէս գրուեցաւ այս
րուն մէջ, վերջերս շատ
խօսուի ֆրանքեւգերման զին
ցութեան մը մասին, որուն
խաւոր դերակատարներն
գերման գործարանատէր
նոլտ Րէխպէրկ եւ ֆրանսա
րեսփոխան Փօլ Ռէնօ։

Րէխպէրկ՝ Հավասի միջ
հետեւեալ կերպով կը պարզ
տեսակէտները ֆրանքեւգեր
ճարտարարուեստական, զին
րական եւ քաղաքական զին
ցութեան մասին.

1.— Շահերու միացում ֆր
սական եւ գերմանական
նէն էական ճարտարարուե
ներուն։ Ասիկա իրական
էր արդէն 1926ին եւ 1927
փոթասի, երկաթի եւ քիմ
կան մեծ ճարտարարուեստ
ֆրանքեւգերման դաշինքն
Պելճիքայի եւ Լիւքսէմպու
ծանր ճարտարարուեստ
միացուեցան երկաթի ֆրան
եւգերման դաշինքին։

2.— Ֆրանքեւգերման
ուորական համաձայնութ
Ֆրանսա եւ Գերմանիա փո
դարձաբար կ'երաշխաւորեն
րարու եւրոպական սահման
գլուխները՝ երրորդ պետութ
մը կողմէ կատարուելիք
յարձակման դէմ։ 5—3ի հա
մատութիւն մը ընդունուա
ֆրանսական եւ գերման բան
ներուն միջեւ, այսինքն
ֆրանսական բանակը 500,0
զինուոր ունենայ, գերման բ
նակը, որ այսուհետեւ
կազմուի եւ սպառազինուի
ֆրանսական բանակին պէս,
տի ունենայ 300,000 զին

Պիտի կազմուի բարձրագ
սպայակոյտ մը, բաղկացած
ֆրանսացի եւ գերման զօր
վարներէ. ասիկա
թեան իրաւունք պիտի ունեն
ֆրանսական եւ գերման
բոլոր զօրաբանակներուն
եւ յատակագիծներ պիտի
մէ՝ ի հարկին ֆրանսական
գերմանական սահմանագլ
ներու հասարակաց պաշտպա
նութեան համար։ Պելժ բան
պիտի կրնայ մասնակցիլ ֆրան
եւգերման զինուորական
նակցութեան։

Զինուորական այս պայման
ները նախ գծուեցան խօսա
ցութեան մը ընթացքին,
պատիւն ունեցայ քանի մը
րի առաջ ունենալու մարաջախ
Ֆոշի հետ։ Մեծանուն մար
ջախտը համոզուած էր
ֆրանքեւգերման նման զին
րական համաձայնութեան
իրականացումը նիւթապէս
կարելի պիտի դարձնէ ֆրան
եւգերման նոր պատերազմ
եւ թէ ֆրանքեւգերման զին
րական դաշնակցութիւնը
ժամանակ պիտի ապահովէ
բողջ Եւրոպայի խաղաղութի
Մարաջախտին կարծիքով,
նաւորապէս կարեւոր է
ֆրանքեւգերման զինուոր
համաձայնութիւնը ամրապնդ
ֆրանքեւգերման կենսա
ճարտարարուեստական շա
նեղ եւ անքակտելի ընդ
զումով մը, որովհետեւ
հետեւանքով, ֆրանքեւգեր
զինուորական համաձայնութ
նոյնպէս անքակտելի պի
դառնայ։

3.— Պարպում՝ Ֆրանսայի
մէջ գրաւուած բոլոր հողամա
րուն։

4.— Հատուցումներու
ֆրանսական եւ գերման կառ
վարութեանց կողմէ ցարդ
րագրուած համաձայնագիր
պիտի պահպանուին։ Մակ
երկու կառավարութիւնները
նան փոխադարձ համաձայն
թեամբ միաժամանակ թէ՛ ֆրան
սացիներուն եւ թէ Գերման
րուն նպաստաւոր յօգուտ
դնել յիշեալ համաձայնագր
րուն տեղ։

5.— Լեհաստան գերման
պիտի վերադարձնէ Տանցիկը
Վիսթուլայի նրբանցքը։ Տանց
պիտի մնայ լեհական

նաւահանգիստ, մինչ Գերմանիա եւ Ֆրանսա հաւաքաբար պիտի երաշխաւորեն Լեհաստանի ազատ նաւարկութիւնը Վիսթուլայի վրայ:

Վերին Սիլեզիոյ մէջ պիտի ստեղծուի գերմանեւլեհ ճարտարարուեստական շահերու միութիւն մը, առանց փոփոխութեան ենթարկելու ներկայ սահմանագլուխները: Հաւասար իրաւունքներ պիտի տրուին Գերմաններու՝ Լեհաստանի մէջ:

Առոր փոխարէն, Ֆրանսա եւ Գերմանիա հաւաքաբար պիտի երաշխաւորեն լեհական միւս սահմանագլուխները: Լեհաստան պիտի միանայ ֆրանքեւգերման զինուորական դաշնակցութեան:

6.— Այս դաշնագրին ստորագրութիւնով, Վերսայլի հաշտութեան դաշնագրին միայն Գերմանիոյ, կամ ի հարկին Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի վերաբերեալ յօդուածները պիտի ջնջուին: Այս դաշնագրով ստեղծուած ֆրանքեւգերման սահմանագլուխը եւ գերմանեւպելճ սահմանագլուխը անփոփոխ պիտի մնան:

7.— Այս դաշնագրին ստորագրութիւնովը, պատերազմի պատասխանատուութեանց խնդիրը ճշուեյարդարի պիտի ենթարկուի:

8.— Ասկէ զատ, խնդիր եղած է, որ այսպիսի դաշնագիր մը ստորագրուելէն յետոյ, Ֆրանսա այլեւս չպիտի հակառակի Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման:

Փափաքելի նկատուեցաւ անգլիական ճարտարարուեստներու յարումը ֆրանսական եւ գերմանական ճարտարարուեստներու դաշնակցութեան: Անգլիական ճարտարարուեստները արդէն իսկ յարած են ֆրանսական եւ գերմանական քիմիական մեծ ճարտարարուեստներուն:

Իր կողմէ, անգլ. կառավարութիւնը ազատութիւն պէտք է ունենայ յարելու ֆրանքեւգերման զինուորական եւ քաղաքական զինակցութեան, որուն պայմանները այդ պարագային պէտք է պատշաճեցուին ֆրանքեւգերման եւ անգլիական զինակցութեան մը:

Ի վերջոյ, կ'ուզեմ ճշդել իմ տեսակէտներս Լեհաստանի մասին: Լեհաստան ներկայիս երկու թշնամիներու միջեւ կը գտնուի. արեւելեան կողմէն բոլշեւիզմը, որ թշնամի է բոլոր քաղաքակիրթ պետութեանց, արեւմուտքէն Գերմանիան, որ չի կրնար Լեհաստանի բարեկամ ըլլալ, քանի կայ Տանցիկի եւ Վիսթուլայի նրբանցքին խնդիրը:

Եթէ Լեհաստան՝ ցոյց տրըւած պայմաններով Գերմանիոյ վերադարձնէ Տանցիկն ու Վիսթուլայի նրբանցքը՝ փոխարէն լեհական միւս բոլոր սահմաններուն համար ֆրանքեւգերման զինուորական դաշնակցութեան տուած երաշխաւորութեան, Լեհաստանի դիրքն ու իր ելմտական վարկը մեծապէս պիտի զօրանան:

Մենք՝ ֆրանսացիներ ու Գերմաններ, ունինք պատեհութիւն մը՝ որ թերեւս հազար տարին մէկ անգամ կը պատահի, հիմա առանց թնդանօթի ռումբ մը արձակելու, կրնանք Մեծն Կարոլոսի կայսրութեան պէս կայսրութիւն մը հիմնել:

Ատիկա կրնանք իրականացնել այն ձեւով, որ եւրոպական ցամաքամասին վրայ ֆրանսական եւ գերմանական ազդեցութիւնը, Ֆրանսայի բացարձակ ապահովութիւնը, ինչպէս նաեւ գերման շահերու պահպանումը երաշխաւորուին դարերով:

Մնաց որ նման զինակցութիւն մը չպիտի ուղղուի մէկ կամ քանի մը ուրիշ պետութեանց դէմ. անիկա պէտք է երաշխաւորէ միայն դաշնակից ազգերու ճիգը, աշխատանքն ու երջանիկ ապագան, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի խաղաղութիւնը:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլական աղբիւրէ առնուած լուրի մը համաձայն, համաշխարհային խաղաղութեան անունով երդուընցող խորհրդային Ռուսիոյ կրթ. գործավարը հրահանգած է դպրոցներու մարտականացումը: Օրական երկու ժամ պիտի յատկացուի զինուորական մարզանքներու եւ ռազմագիտական տեսաբանութիւններու ուսման: Այս առթիւ մշակուած ծրագրին նշանաւոն է իւրաքանչիւր դպրոցականը կրթել իբր «աշխատաւորութեան համար պատուական մարտիկ» մը: Իւրաքանչիւր դպրոցական երեք շաբաթ պիտի անցընէ զինուորական կայանի մը մէջ՝ իբր կրթական շրջանի յաւելուած:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պելկրատի մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական նոր խմբակ մը, որ հրահանգ եւ դրամական օժանդակութիւն կը ստանար արտասահմանէն: Այս խմբակը, հակառակ իր վատնած գումարներուն, չէ կրցած յաջողութիւն գտնել ժողովուրդին մէջ, ընդհանուր դժգոհութիւն մը յարուցանելով: Համայնավարական քարոզչութիւն ընել կարենալու համար, խմբակը որոշած էր կողոպտել Պելկրատի թղթատարական պաշտօնատուներէն մէկը, որուն երկու պաշտօնեաները խմբակին մէջ էին:

Ոստիկանութիւնը ժամանակին երեւան հանեց դաւադրութիւնը եւ ձեռնարկեց խմբակին ձերբակալութեան: 40 հոգի են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԳԻՏԱԿԱՆ-ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ

Պետական Պլանը հաստատեց Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ կատարուելիք գիտական-հետազօտական աշխատանքներու հնգամեայ ծրագիրը 2 միլիոն 207.000 ր. գումարով, որուն 1,672,000ը պիտի ստացուի պետական ելեւմուտքէն, մնացեալը արդիւնաբերութենէն:

Նկատի ունենալով որ Հայաստանի մէջ լայն հնարաւորութիւններ կան ծծմբաթթու արտադրելու, Պետ. Պլանը անհրաժեշտ գտած է գիտական-հետազօտական աշխատանքներու ծրագրին մէջ մտցնել փոսփորաթթուային պարարտանիւթի արտադրութեան արհեստագիտական ուսումնասիրութիւններու ծախքը:

Մատնանշուած է թէ հնգամեայ ծրագրին մէջ չկան նախատեսութիւններ՝ ո՛չ ալ աշխատաւորներու, անոնց պատրաստութեան միջոցներու մասին: Անհրաժեշտ է համարուած հնգամեայ ծրագրի մէջ մտցնել Արթիկ տուֆի եւ ելեկտրականացման գիտ.-հետազօտական աշխատանքները:

ԱՅՂՐ ԼՃԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Այղր-լճի շրջակայ հողերու ուսումնասիրութեան ընթացքին՝ պարզուած է որ այդտեղի ջրային ցանցով կ'ոռոգուի 2619 հեկտար տարածութիւն: Հոն կայ բամպակի ցանքի յարմար բաւական տարածութեամբ հող: Իսկ այգեգործութեան յարմար 716 հեկտ. հող:

Հողերը կը տարածուին լիճէն մինչեւ Իգտիրի խճուղին: Իգտիրի ճամբուն ուղղութեամբ՝ Վարմազեար գիւղի շրջակայքը կայ նաեւ 2930 հեկտ.: Այդ հողերը կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել 1930ին, եթէ ջրային ցանցը կանոնաւորուի:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սեպտ. 16ին, բացուեցաւ անգրագիտութեան վերացման մասին համագումար մը: Զեկոյցէ մը կ'իմանանք թէ համաձայն հնգամեայ ծրագրի, հինգ տարի յետոյ, Հայաստանի մէջ, անգրագէտ մէկը չպիտի մնայ: Աշխատանքներու այս տարուան ծրագիրը, չորս անգամ աւելի մեծ է քան անցեալ տարուանը: Հնգամեայ ծրագիրը լրիւ գործադրելու համար, պէտք է մանաւանդ ուշադրութիւն դարձնել կիներու վրայ, որոնք կը կազմեն անգրագէտներու հարիւրին 70ը: Առանձնապէս ուշագրաւ է ազգային փոքրամասնութիւններու՝ թուրքերու եւ քիւրտերու մէջ անգրագիտութեան վերացման գործը, քանի որ անոնց մէջ չկան անհրաժեշտ ուժեր:

Քննադատութիւններէն կը հասկցուի թէ Երեւ. համայնավարները բեկում առաջ բերած են աշխատանքներուն մէջ, որոնք մասնաւորաբար թոյլ են եղած կիներու եւ ազգային փոքրամասնութիւններու մէջ. իսկ այս առթիւ կազմուած յատուկ խմբակները մատնուած են անգործութեան. գիւղական խորհուրդները ո՛չ մէկ աշխատանք կատարած են: Դպրոցները կը ղեկավարէին գիւղական ուսուցիչները, որոնց ուղղութիւն տուող չկայ, եւայլն:

Սահմանէն անդին ինչ որ զեղծում է կամ խարդախութիւն, անդին կը դառնայ պարզ անփութութիւն:

Լենինականէն յետոյ, Նոր-Պայազիտի եւ Լոռի-Փամբակի գաւառներու ելմտական բաժիններուն մէջ է որ հետզհետէ երեւան կ'ելլեն զեղծումի դուռ բացող թերութիւններ, (եթէ արդէն զեղծում չեն):

Ելմտական բաժնի դրամարկղէն ստացականներով գումարներ քաշուած են Նոր-Պայազիտէն 22349 րուբլի, Լոռի-Փամբակէն 3173 ր. (Խ. Հ. սեպտ.):

Ութն ամսուան մէջ, ո՛չ միայն չորցուցեր են ամբողջ տարուան համար յատկացուած վարկերը այլ եւ ինքնագլուխ կատարեր են յաւելուածական ծախքեր՝ Նոր-Պայազիտի մէջ 20841 ր, Լոռի-Փամբակի մէջ 11135 ր:

Ելմտացոյցի մնացորդները չեն փոխանցեր յաջորդ տարուան ելեւմուտքին, քօղարկուած զիկզակ միջոցներով դուրս ձգած եւ օգտագործած են ըստ կամս: Նոր-Պայազիտի մէջ անգրագիտութեան դէմ պայքարի յատկացուած գումարը 14875 ր., ծախսած են գործ. կոմի շէնքին:

Ծածուկ կերպով եւ չնախատեսուած ծախքերու անունով, այն ալ չափազանց գնահատումներով կը պահեն աշխատակիցներ, կը կատարեն աշխատավարձի յաւելումներ՝ Վարանցովկայի, Ստեփանաւանի եւ Համամլըի շրջաններուն մէջ:

Ելենովկայի շրջանին մէջ դրամարկղին յաւելուածական գումարները փոխանակ անցընելու մուտքի բաժնին մէջ, կը դնեն աշխատակիցներու գրպանը...

ՆԱՒԻ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ձկնորսները բողոք յարուցած էին Հայարի դէմ: Քննութիւնը հաստատած է հետեւեալ կէտերը.— («Խ Հ» սեպտ.):

Ձուկի արդիւնաբերութեան վրայ, Հայարի ղեկավարութիւնը բոլորովին բացակայած է: Գործի ամբողջ ղեկավարութիւնը վստահուած է իբր թէ մասնագէտներու, որոնք իրենց տգիտութեամբ եւ անփութութեամբ մեծապէս վտանգած են ձկնորսութիւնը:

Իսկ աւելորդ ծախքեր շատ են եղած, անհաշիւ գործունէութեան եւ տգիտութեան հետեւանքով: Սառցարանը քանի մը անգամ կառուցուած ու քանդուած է: Մասնագէտները կը ստանան չափազանց գումարներ իբր աշխատավարձք: Իսկ ձկնարաններու վիճակը լաւ չէ: Բնակարանային պայմանները չափազանց շատ են: Բժշկական սպասարկութիւնը լաւ չէ կազմակերպուած:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ, սեպտ. 30.— Քաղաքապետարանը կիրակի օր կազմակերպած էր հեծելանիւի վերջին մրցումը, որուն կը մասնակցէին 39 մարզիկներ, մէջն ըլլալով մեր հայրենակիցներէն Սեպուհ Մանտրոյեան եւ Վահան Գարաթէքեան: Մրցումին տեղն էր հանրային պարտէզին շրջապատը: Ամեն շրջանը 5 քիլոմէթրէ կը բաղկանար: Կատարեցին 20 շրջան, (100 ք. մ.) ամեն շըրջանի պարգեւ պիտի տրուէր առաջին հանդիսացողին: իսկ վերջին շրջանը շահողը պիտի ստանար 200 ֆր.:

Ֆրանսացի մը մրցումը սկըսաւ ժամը 2.30ին: Ա. շրջանը շահեցաւ ան: Բ., Գ., Դ., շրջանները շահեցաւ Վահան Գարաթէքեան, մնացած 16 շրջանները շարունակաբար շահեցաւ Սեպուհ Մտնտրոյեան, թէ տեղացիները թէ Հայերը գնահատեցին անոր յաջողութիւնը: Մեր հայրենակիցը ժամը 30 ք. մ.ի վրայ քշեց իր հեծանիւը ու 100 ք. մ. ճանապարհը կտրեց 193 վայրկեանի մէջ: Հա՛ դիսատեսներուն կէսը Հայեր էին:

Կիմանանք թէ 1930ին Թուռ. տը Ֆրանսին պիտի մասնակցին ամեն ազգէ ուժական հիգի: Այս պարագան կը յիշեցնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի կեդրոնական վարչութեան:

Ա. Ա. Փ.

ՄԱՄԻԲՈԼԻ կաթնատնտեսական բարձրագոյն վարժարանէն շրջանաւարտ եղաւ Պ. Յովհ. Մահտեսեան, իր դասընկերներուն մէջ երկրորդ հանդիսանալով: Իր վկայականին հետ ստացաւ շքադրամ մը, Ֆրանսայի երկրագործական նախարարութենէն:

ՕՐ. ՇԱՔԷ ԱՐԷԼԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
29 Սեպտ. 1929
Շուազի-լը-Ռուա Փարիզ

ՀԱՅԵՐԸ ՕՏԱՐԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Լվով (Լեհաստան) հրատարակուող ուկրայներէն գիտական ամսագիրը՝ «Սվիտ».—(Աշխարհ) իր Յունիս—Յուլիս միացեալ թիւին մէջ ներբողալի տողեր կը նուիրէ մէկ քանի Հայերու, Մագիստրոս Միխայլոյ Շեւչենկոյի ստորագրութեամբ.

«Մօտ չորս միլիոն Հայերուն կարելի է հանդիպիլ աշխարհի ամէն մասերուն մէջ, տրուած ըլլալով Հայերուն առեւտրական ազգ ըլլալը: Հայերը միշտ ալ հաւատարիմ մնացած են իրենց ազգային նկարագրին եւ ազգ. եկեղեցիին: Միայն մէկ քանի երկիրներու մէջ ձուլումի տակ կորսուած են. օրինակի համար Լեհաստանի մէջ, ուր անոնք իրենք զիրենք որպէս Լեհ կը դաւանին: Մինչդեռ ուրիշ երկիրներու, մինչեւ իսկ Ափրիկէի մէջ անոնք հաւատարիմ մնացած են իրենց ազգ. եկեղեցիին:

Հոն ուր Հայեր կան, անոնք տուած են մեծ մարդիկ, ըլլայ քաղաքականութեան, ըլլայ առեւտուրի, գրականութեան եւ արուեստի:

Այսպէս, Հայ ազգը Եգիպտոսի տուած է նշանաւոր վարչապետ մը, Նուպար փաշա:

Թուրքիոյ մէջ յառաջ բերած է նշանաւոր զաւակներ: Նոյնը կը տեսնենք ցարերու Ռուսաստանի մէջ, ուր Հայեր մեծ եւ պատասխանատու պաշտօններ ունեցած են: Ներկայիս Խ. Միութեան մէջ Հայերը մեծ ազդեցութիւն ունին:

Քիչ ժամանակի մէջ Հայեր նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ մեծ պաշտօններու արժանացած են. այսպէս նահանգի մը կառավարիչ եղած է Հայ մը, որ յետոյ Ուաշինկթընի մէջ ելեւմտական նախարար եղաւ:

Երբ տնտեսական գետնի վըրայ անցնինք, կը տեսնենք հոս ալ նշանաւոր Հայեր:

Գրական գետնի վրայ պէտք է յիշել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ նշանաւոր Մայքլ Արլէն գրագէտը, որուն «Կանաչ գլխարկը» բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած է եւ թատրոնի վերածուած:

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

Ս. Կարապետ մնացինք մի շաբաթ, քանի որ Խարախանեան Ներսէս վարդապետ ալ հոն էր, ինք եւ Մուրատ կը խորհրդակցէին իրարու հետ: Ինչ էր իրենց խորհուրդ, չգիտէի ես, որովհետեւ զինուոր էի:

Անցանք Ս. Օհաննու վանք, ապա անցանք Սասուն, հասանք Տամատեանին. մնացինք տաս օր: Մուրատ եւ Լեւոն անցան Ռուսաստան. բայց պայման էր մայիսին որ գար Մուրատ ու սկսէին գործի:

Մենք մնացինք այս կողմեր. ես գնացի մեր կողմեր, մնացի մինչի մեծ պահոց: Տիգրանակերտի կողմէն նամակներ եկան հաւ ինծի, ես ալ առի տարի Խըլըղաշ Տամատեանին: Անտեղից վերադարձանք Սասուն, ընդհանուր ժողովք մի ըրեցինք. գիւ թողուց Աղբի գիւղ, ինք վերադարձաւ կրկին դաշտ: Ինքն եւ մի ընկեր գնացին Առաքելոց վանք ու վերադարձան: Կուրդերք լերան վրա հանդիպած են երկու քիւրդ, մէկ ոստիկան իրենց. կռուելով կ'իջնան Սէմալ գիւղ, որպէսզի ազատուին, բայց սխալուեցան խեղճեր. Սէմալ հասածին պէս, Սէմալցիք իրենք իրենց ձեռքով ձերբակալեցին, կապելով թասլիմ արին վերոյիշեալ 1 քիւրդերուն, տարին Մուշ քաղաք:

Տամատեանի ձերբակալուելը եղաւ յունիս 1ին, իսկ մենք մնացինք անպաշտպան. հարկ դրաւ, ես, Օհաննէս գնացինք, բերեցինք Խըլըղաշու Արմենակին, կայնաւ աղբատեղի գլուխ: Յունիս 16ին Տալւորիկ եղաւ մի մեծ կռիւ: Ես, Արմենակ, Ադամ, Պօղոս եւ Օհաննէսն էինք մէջ. սակայն, կանոնաւոր զէնք կար մէկ հատ իմ ձեռք, իսկ միւսներ չախմախչի էին. սպանուեցան հինգ տղամարդ, մէկ կին, քիւրդերուց սպանուաւ երեսունի չափ. Թալան թուլան եղաւ շատ խեղճ Հայերուց:

Մենք մնացինք անպաշտպան, չկար ոչ մի տեղէ օգնութիւն, Մուրատ ալ ուշացաւ, չեկաւ, մնացինք մինչի աշուն: Արմենակ ալ թողուց անցաւ Խնուս. Մուրատ ալ հոն էր: Մենք քանիսներ մնացինք այսպէս երեսի վրա մինչի մարտ: Մուրատ եկաւ հասաւ մեզ, սկսաւ նոր կազմակերպել Սասնոյ ժողովուրդին, իսկ ժողովուրդը կարծես թէ գինովցաւ, ալ կարելի չէր յառէջ առնել: Գիշեր ու ցերեկ աւերութեան, թալանի թուլանի կ'աշխատէին:

Յունիսի վերջեր ղրկեց զմեզի քիւրդերու թալան բերելու ոչխար: Ես 4 ընկեր ալ հետս՝ գնացինք Ինգանցոց ոչխար բերելու: Երբ որ հասանք ոչխարի ճուղի վրա, հովիւը փախաւ. մենք ոչխարներ առինք, բայց իրենց հաւար հասաւ. անմիջապէս, 100էն աւել: Մեզնէ 2 ընկեր ալ քշեցին ոչխարներուն, իսկ մենք երեքս կայնանք կռուելու մինչի երեկոյ: Վեց ժամ կռուեցանք, անվնաս ազատուանք ոչխարներով մէկ տեղ: Տարինք Հարդք Մուրատի քով. ոչխարների թիւն էր 65: Երեսուն հատ բաշխեցինք ժողովուրդին, իսկ միւս մնաց խումբին, կեանք:

Յուլիս 27ին կրկին գնացինք ոչխար բերելու Հասանի Դօներուց որ կը մնար Հանդըրգան ստորոտ: Զարկինք ոչխարների վրա. մեր թիւն էր երեսուն: Անտեղ ալ կռուեցանք առաւօտէ մինչի երեկոյ, ազատեցինք ոչխարներին, ազատուեցանք մենք ալ անվնաս:

Յուլիս 30ին կռիւ սկսաւ Սէմալայ վերեւ, Զայ ըսուած տեղ, առաջին, երկրորդ հանտոք: Բայց առաջին չայի կռուն Մուրատ մաս մի տալւորիկցիի հետ հասաւ կըռուն: Կռուանք մինչի երեկոյ. սպանուեցաւ մեր կողմից 6 մարդ իրենցմէ ալ՝ բաւականի: Երեկոյ Պ. Մուրատին չթողուցինք մեզ մօտ, գիշերով վերադարձուցինք Տալւորիկ, որովհետեւ այն կողմեր խաղաղ էր զինքը ապահովցնելու համար, որպէսզի ողջ մնայ այդ Աստուած արումների ձայնը չխեղդուի: Կռիւ եղաւ Զայ: Կռիւ եղաւ Հանտոք: Երկու կռիւ եղաւ Հանտոք եւ Գավրասքի: Կռիւ կըրկին կային գիւղ: Չորրորդ կռուէն վերջ վառուեցաւ Կալէկուզան գիւղ, Շէնըք ու Սէմալ եւ Ալիանցիք արդէն վառուած էր: Ժողովուրդ ալ չկարողացաւ դիմադրել. չկար ուրիշ տեղէ օգնութիւն, չկար ռազմական ոյժ. մենք ալ քիչ էինք՝ թիւերնիս էր եօթ:

Այն ատեն խեղճ ժողովուրդ եղաւ ցիր ու ցան: Օսմանցու ոյժ եւ զօրք շատ էր. բոլոր քիւրդ աշիրաթներն ալ հաւաքուած էին: Սկսան կոտորել ժողովուրդին, իսկ մենք թողինք գնացինք հասանք Պ. Մուրատին:

Երբ հոն հասանք, կոտորածի հառաչ հասաւ Տալւորիկ ալ. մի օր կռուի բռնուանք Հոսնուտ ըսուած տեղ: Մուրատ մեզ հետ էր: Համզէի եւ Գասպարի գերդաստանեաց վրա էր քիւրդ աշիրաթ արձակուած: Կռիւ շարունակ էր, մենք ալ հասանք, օգնութիւն ըրինք, ազատինք:

Անկէ զկնի 3-4 օր մնաց. իմացանք որ 11 մարդ Տալւորիկից բռնուած են կտրնու մոլայի ձեռամբ: Բայց երբ որ իմացանք, թէ տալւորիկցիք ձերբակալուած են, գիտցանք, որ պիտ մատնեն զմեզի: Խօսացինք Պ. Մուրատին եւ Գասպարին, թէ պէտք է հեռանանք այս կողմերուց, անցնենք ուրիշ տեղ որպէսզի չմատնուէինք, բայց անյսելի մնաց մեր ձայն. մնացինք Հարտուց շրջակայք:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

(Շարունակելի)

(2)

հելլէն բանակցութեանց ներկայ վիճակը։ Կարդացուեցան ասկէ առաջ Թուրքիոյ տուած երկու ծանուցագրերը եւ հելլէն կառավարութեան պատասխանները։

Ընթերցումէն յետոյ շատ բուռն ու կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան թուրքեւհելլէն պատուիրակներուն միջեւ։ Թուրք պատուիրակները յայտնեցին թէ Յունաստան չէ յարգած իր յանձնառութիւնները եւ մասնաւորապէս չէ վերադարձուցած թրքական գրաւուած կալուածները։

Տիամանտոփուլոս եւ ընկերները հակառակը պնդեցին, յայտնելով որ իրենց կառավարութիւնը ուղղամտօրէն գործադրած է իր բոլոր յանձնառութիւնները։ Ասոր վրայ Թուրք պատուիրակութիւնը պահանջեց որ Հելլէնները փաստաթուղթերով հաստատեն իրենց ըսածը եւ ցանկը տան այն կալուածներուն որոնք վերադարձուած են Թուրքերուն։

Հելլէն պատուիրակները ընդունեցին այս առաջարկը եւ որոշուեցաւ Բ. դիւանի քննութեան ենթարկել երկու կողմին պնդումները։

Միւս կողմէ յանձնաժողովը ընդունեց Թուրք պատուիրակութեան առաջարկը՝ Յանձնաժողովի կեդրոնատեղին Յունաստան փոխադրելու մասին։

Իտալիա եւ Թուրքիա

Հռոմի թերթերը կ'արտատպեն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կարգ մը յայտարարութիւնները Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Թուրք արտաքին գործավարը անդրադառնալով իտալեւ-Թուրք «սիրալիր եւ անկեղծ» յարաբերութեանց, ըսած է.

— Իտալեւթուրք բարեկամական դաշինքը մեծ կարեւորութիւն ունի, մասնաւորաբար Արեւելեան Միջերկրականի համար։ Անիկա ամէնէն ապահով գործիքն է որ կ'երաշխաւորէ միջազգային քաղաքականութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Կը շեշտեմ թէ Մեծ Մուսոլինին եւ իր թանկարժէք աշխատակիցը՝ Կրանտի կրցան նկատի ունենալ Թուրքիոյ ճշմարիտ կացութիւնը։ Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը իր գլուխն ունենալով Ղազին՝ գիտցաւ գնահատել Իտալիոյ հետ փոխադարձ բարեկամութեան արժէքը։ Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ այս միեւնոյն ուղեգիծով քալենք մեր յարաբերութեանց մէջ ուրիշ պետութեանց հետ, առանց որ սակայն ատիկա վնասէ արդէն իսկ հաստատուած բարեկամութեանց, որոնց շարքին առաջին տեղը կը գրաւէ Իտալիա։

Նատիր խանի յաղթանակը

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ Նատիր խանի զինուորները գրաւած են Ճարիզը որ Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլի «մուտքի դուռ»ը կը նկատուի։ Էմիր Հապիպուլլահի (Պէչէի Սաքա) զինուորները յանկարծակիի եկան եւ չարաչար պարտուեցան՝ կարճ բայց արիւնալի կռիւէ մը յետոյ։

Նատիր խան այժմ կը քալէ Քապուլի վրայ։ Լողար ցեղախումբը եւս իրեն միացած է եւ մայրաքաղաքին գրաւումը անխուսափելի կը նկատուի։

Սելանիկի հրդեհին շուրջ

Յունական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Սելանիկի վերջին հրդեհին մասին.

Այրեցան՝ մեծ մասով երկյարկանի 80 բնակարաններ, 15 տախտակեղէնի մեծ մթերանոցներ եւ 20է աւելի զանազան խանութներ։ Կլոր հաշիւով մը ընդհ. վնասը կ'ենթադրուի 80 միլիոն տրախմի։

Ծանր կասկածի տակ ձերբակալուեցաւ Ալխանաթի անուն վաճառական մը, որուն կահագործատունէն ելած է հրդեհը։ Վկաները հաստատեցին թէ, Ալխանաթի եղբայրները, օրեր առաջ ծախած են իրենց պատրաստ կարասիները, եւ ուրիշ խանութներ տարած իրենց արժէքաւոր մեքենաներուն մեծ մասը։ Հրդեհին ամէնէն զարհուրելի հետեւանքներուն ենթարկուած են 200է աւելի ընտանիքներ, որոնք կը բնակէին այրած 80 տուներու մէջ։

Հրդեհի տեւողութեան ընթացքին սրտակեղեք տեսարաններ պարզուեցան։ Կրակը այնպիսի արագութեամբ մը կը փոխանցուէր խանութէ խանութ եւ տունէ տուն, որ բազմաթիւ ընտանիքներ հազիւ կրցան իրենց կեանքերը ազատել։ Ոստիկանները կը վազէին ամէն ուղղութեամբ, ոչ թէ կրակը մարելու, այլ քնացող թաղեցիներուն լուր տալու համար, իրենց սպառնացող վտանգի մասին։ Ուժգին կը ծեծէին տուներու դռներն ու պատուհանները։ Ուրիշներ տունէ տուն եւ սենեակէ սենեակ կը մտնէին, տնեցիները արթնցնելու համար։

Ծնողքներ խելայեղ եւ մերկ, իրենց զաւակները գրկած դուրս կը թափէին իրենց բնակարաններէն, հիւանդներ կը փոխադրուէին ուսերու վրայ։

Ի՞նչ եղան ֆրանսացի օդանաւորդները

Ո՛չ մէկ ճշգրիտ տեղեկութիւն հասած է ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդներ Քոսթի և Պէլոնթի մասին, որոնք ուրբաթ օր Պուրժէի օդային կայանէն ճամբայ ելած էին դէպի Իրքուցք՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրելու համար։ Յիսուն ժամուան բաւելիք պէնզին միայն առած ըլլալով, կիրակի առաւօտ արդէն իսկ պէտք է հասած ըլլային յիշեալ վայրը։ Սակայն օրերէ ի վեր ո՛չ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն առնուած է իրենց մասին։ Երէկ առտու Մոսկուայէն հասան հետեւեալ հեռագիրները.

Մոսկուա, 2 Հոկտ.— Սեպտ. 29ին Ատամովկա գիւղին վերեւ, Բարգուսինսկի շրջանին մէջ նշմարուած է անծանօթ օդանաւ մը, որ կ'ուղղուէր դէպի Ուստբարգուսինսկ, Պայքալ լիճի եզերքը, Իրքուցքէն 300 քիլոմեդր հիւսիս արեւելք։

Մոսկուա, 2 Հոկտ.— Իրքուցքէն կը հաղորդեն որ Քոսթ ճամբան կորսնցուցած ըլլալով, ուղղուած է Նովոսիբիրսքի վրայ, դէպի հիւսիս։ Կիրակի ժամը 2ին (Սիպերիոյ ժամ) տեսնուած է Կիրէնսկի վերեւ, Իրքուցքէն 700 քիլոմեդր հեռու՝ Եաքուցքի ուղղութեամբ։ Խորհրդային կազմակերպութիւնները միջոցներ ձեռք առած են օդանաւորդները փնտռելու եւ անոնց օգնելու համար։

Նախարարական տագնապ Գերմանիոյ մէջ

Ռայխսթակի մէջ քանի մը օրէ ի վեր բուռն վիճաբանութիւններ կ'ըլլան գործազրկութեան դէմ ապահովութեանց օրինագիծին շուրջ։ Կեդրոնի եւ ժողովրդային կուսակցութիւնները բոլորովին հակառակ տեսակէտներ կը պաշտպանեն։ Շթրեզէմանի ջանքերը՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու մասին՝ ի զուր անցան։

Կացութիւնը կը մնայ շփոթ եւ նախարարական տագնապի խօսքեր կ'ըլլան։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըթի Ժուռնալի սրահը

21 Rue Cadet, Métro: Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺ։

կովկասեան պար Լ. Շամլիի կողմէ։ Արեւելեան նուագախումբ եւ ճազ, ղեկավարութեամբ Թառխտոյ. Ժորժի։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ — ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահ

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ - Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը Փիռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բաբկէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, Այս կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։
Լիոն, Այս Շաբաթ (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ)։
Ցեսին, Այս Կիրակի » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տ'Օպնա.— Հոկտ 20 » »
Պոռտօ, Հոկտ. 28 » »
Կըընոպլը, Այս Կիրակի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամօն, Այս Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ։
Սէն Թ'ըթիէն, Այս Կիրակի »

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Գրադարանը։

— Ատաբազարցի ատաղձագործ Պ. Միհրան Գուրտեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմանալ, Հայկ Չէմէնեանի՝ 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Չարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ապուխտագործ Նազար Կիրիտլեան. եղբայրըս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Յիշեալներու մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել զորգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին-Գարահիսարցի Հէնինէ Թոմասեան (ծնեալ Պօզաճեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաճեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն։ Իմացնել՝ K. Israélianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

4 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1076

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ

Ռումանածին յեղափոխական գրագէտ մը, Փանայիթ Իսթրաթի, որմէ թարգմանութիւններ երեւցած են «Յառաջ»ի մէջ, վերջերս Ռուսաստան գնաց եւ արժանացաւ մեծ պատիւներու։

Թշուառութեան մէջ հասակ նետած, այս տաղանդաւոր երիտասարդը խորապէս կը համակրի բոլոր յեղափոխական շարժումներուն։ Իսկ խորհրդային կարգերու հանդէպ իր համոզումները այնքան տաք են որ, Իսթրաթի փառանդի կը միայ իր հայրենիքէն եւ ուրիշ երկիրներէ, իբրեւ բոլշեւիկ։ Մոսկուայէն վերադարձին, ռումանացի գրագէտը հրատարակութեան տուաւ իր տպաւորութիւնները, հրաշագան հէքեաթներով, եւ բոլշեւիկ վարիչներն ու թերթերը իրարու հետ մրցումի ելան, զանոնք արժեցնելու համար, իբրեւ թանկագին վկայութիւն։ Նոյն իսկ ըսուեցաւ թէ Իսթրաթի վերջնապէս պիտի հաստատուի Ռուսաստան, իբրեւ միակ երկիրը ուր կրնայ ազատ շնչել մտքի մարդը…

Եւ ահա հիասթափումը։ Կողմնակի այլ սուր ճիչ մը, որով Փանայիթ Իսթրաթի կ՚ապացուցանէ թէ չարաչար սխալած է։ Առ նուազն տեղին վրայ մէկ տարի դիտելէ, լսելէ եւ սերտելէ յետոյ, երիտասարդ գրագէտը պարտք սեպած է պատռել վարագոյրը եւ փարատել ամէն պատրանք։

— «Ես Ռուսաստան չգացի հաստատելու համար թէ «պրոլետարական հայրենիքին» բանուորները նիւթական աւելի բարձր բարեկեցութիւն մը կը վայելեն, քան քաղքենի երկիրներու բանուորները։ Ո՛չ. ես նոյնիսկ պատրաստ էի աչքերս գոցելու ո՛րեւէ նիւթական բարօրութեան չգոյութեան վրայ (ինչ որ ճիշդ չէ)։ Բայց, հաստատապէս համոզուած էի թէ տարրական արդարութեան տեսակէտէն, «պրոլետարիատի դիկտատուրա»ն պակաս բան չունի։ Եթէ շատ դժուար է հանգստաւէտ կեանք ստեղծել, ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կ՚արգիլէ արդար եւ պարկեշտ ըլլալ։ Եւ ահա հրէշային յայտնութիւնը…»

Գրագէտին աչքերը կը բացուին դատի մը առթիւ։ Եւ մխիթարութիւն կը փնտռէ, «տմարդի սփոփանք մը», մտածելով թէ «միայն թշնամի դասակարգը կը տառապի «պրոլետարական»անբարոյականութենէն եւ անարդարութենէն»…կամ թէ իր երեւան հանած «խայտառակութիւնը տեղի ունեցած է Սիպերիոյ խորերը»։

— «Բայց ո՛չ։ Բանուոր դասակարգն է որ ամէնէն աւելի կը հարուածուի խորհրդային Միութեան մէջ։ Ռուսակովի դատը տեղի ունեցաւ Ռուսիոյ երկրորդ մայրաքաղաքին մէջ եւ հազարաւոր նման գործեր կը ծագին կամ կը խեղդուին Միութեան մէկ ծայրէն միւսը։»

Յետաձգելով իր փիլիպպեանին ամբողջական թարգմանութիւնը, արձանագրենք հետեւեալ նախադասութիւնն ալ, նոյն կրակէ բառերով.

— «Այնտեղ այլեւս խնդիր չկայ ընկերվարութեան, այլ անուսարսափի մը որ մարդկային կեանքը կը համարէ ընկերային պատերազմի նիւթ մը զոր կը գործածեն նոր եւ հրէշային դասի մը (կաստա) յաղթանակին համար»։

Խղճմտանքի ձայներ, որոնք եթէ փոթորիկ չյարուցանեն, գոնէ պիտի ցնցեն շատ մը միամիտ կամ անմիտ գրիչներ։ Բայց —ոչ հայկական շրջանակի մէջ։ Մենք այդ առաքինութիւնը չենք սպասեր հայ գրոց-բրոցներէն։ Շիրվանզադէները, Զապէլ Եսայեանները եւ Փարիզի մէջ թուխս նստած կիսափուլ փառքերը տասնապատիկ աւելի հրէշային բաներ գիտեն մանաւանդ Հայաստանի մասին, բայց անոնց միտքն ու սիրտը ճարպ կապած են եւ գիտութիւնը միջոց չունի զանոնք շարժման մէջ դնելու։ Իսկ խղճի մասին խօսիլն իսկ հեգնութիւն է։

Դիմենք, նորէն, ժողովուրդի զաւակին, «անգրագէտ» Գերասիմին, որուն եղերական վախճանը նկարագրուած է քիչ մը անդին։

Ղափանցի Գերասիմն ալ, հրապուրուած՝ գոյնզգոյն հէքեաթներէ, առտու մը որոշեց հայրենիք դառնալ, խզելով իր կապը Դաշնակցութեան հետ։ Գնաց, տեսաւ, մեծարանքներու արժանացաւ, եւ նորէն առտու մը չուեց, պատռելով վարագոյրը։ «Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն անոր մերկացումները եւ մանաւանդ ազդարարութիւնը.

— «Ո՛վ որ իր համակրանքն է յայտնում խորհրդային իշխանութեան, ոճիր է գործում հայ ժողովուրդի հանդէպ։

— «Ես հիասթափուեցի եւ այսպէս հրապարակով խոստովանում եմ։

— «Խորհրդային իշխանութիւնը հիմնուած է սուտերից, սխեմաներից, չէկիստներից, տականքներից։»

Խղճմտանքի ձայներ՝ երկու տարբեր բերաններէ, մէկը՝ գրագէտ, համաշխարհային հռչակով. միւսը՝ անգրագէտ հայ մը, որուն ամբողջ հորիզոնը Զանգեզուրի սարերն էին։

Բայց, երկուքն ալ նոյնքան սրտաբաց եւ անողոք։

Նոյն ոգին է որ կը խօսի երկուքին մէջ ալ։ Նոյն յասումը կը պոռթկայ Իսթրաթիի գրական արտայայտութիւններէն եւ Գերասիմի գեղջուկ տողերէն։

Եւ երբ դէմ դիմաց դնենք երկու գրուածքները, պիտի տեսնենք որ երկուքն ալ նոյն աչքերով կը նային շարք մը իրողութեանց վրայ. թէեւ լեռ ու ձոր կայ երկուքին միջեւ…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՉԻ ՑԱՒԸ…

Պոլսոյ «Ազգարար»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 սեպտ.).

— «Կարելի է անվարան ըսել, որ իր տասներկու տարուան կեանքի ընթացքին, խորհրդային Ռուսիան այսքան սեւ օրուան չէր հանդիպած։ Տնտեսական տագնապներ եկած ու անցած են, պատահած է նոյնիսկ սով, հազարաւոր մարդիկ զոհ խլելով։ Բայց ինչ որ ատենէ մը ի վեր տեղի կ՚ունենայ, աննախընթաց է իր խստութեամբն ու ծաւալով։ Այժմ, հսկայական երկիրն է որ իր մօտ 140 միլիոն բնակչութեամբ կըգալարուի անլուր զրկանքի մը տակ։ Ու առանց յոյսի։ Ինչ վիճակ որ կը տիրէր չորս ամիս առաջ, երբ ցանքը դեռ հասած չէր, կը շարունակուի նաեւ հիմա՝ երբ հունձքը կատարուած է արդէն, ու կարելի է ըսել թէ աւելի ծանր չափով։ Իսկ յառաջիկային, ձմրան օրերուն, տագնապը աւելի եւ աւելի պիտի սրուի, անտանելի ըլլալու աստիճան։

Տագնապը երբ այս համեմատութիւնը կ՚առնէ, այլ եւս դուրս կ՚ելլէ տնտեսական սահմանէն, ու կը դառնայ քաղաքական տագնապ։ Հիմակուընէ արդէն նշաններ կան, ինչպէս որոշակի կը հասկցուի համայնավար մամուլէն լսուած ահազանգի ձայներէն։ Ահա յօդուածագիր մը, Գ. Պօղոսեան, որ Խ. Հայաստանի մէջ (12 սեպտ. 1929) կը շեշտէ.

—«Համագործակցականը ու պետական առեւտուրի վարչութիւնը դեռ ոչինչ ըրին, խանութներու մէջ տիրող պոչերը վերցնելու համար։ Ամերիկայի մէջ, մէկ խանութին 180-190 բնակիչ կ՚իյնայ, իսկ Երեւանի մէջ՝ 750-800 բնակիչ։ Համագործակցականը տեղէն չի շարժիր եւ կը շահագործէ մեր ամբողջ հասարակութեան համբերութիւնը։ Այս ձեւով, համագործակցականը այս պահուս քաղաքական բացասական ազդակ մըն է։

«Մանիֆաքթիւր ծախող ներկայ խանութներու ցանկը եթէ բաղդատենք Երեւանի նախապատերազմեան շրջանի ցանցին հետ, կը տեսնենք որ քանի մը անգամ պակաս է։ Միթէ՞ տանելի է այս։ Ինչպէս կարելի է 70,000 բնակչութեան մանիֆաքթիւրը բաշխել երկու-երեք վայրէ։

«Հացի վայրերն ալ անշնորհք են կազմակերպուած։ Յետոյ, հացի որակը խայտառակ է եւ այն ալ ամէն օր միեւնոյն որակով չի թխուիր։ Ասիկա նորէն պոչերու շարան կը ստեղծէ»։

Զկարծէք որ սովորական թղթակից մըն է այս զուսպ, այլ պերճախօս տողերուն հեղինակը։ Ո՛չ, «մի խոշոր կազմակերպութեան ղեկավար»ն է, ինչպէս կը վկայէ Խ. Հայաստանը։ Արդ, ահա այս տեսակ «խոշոր» մէկը որ հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ համագործակցականը դարձած է «քաղաքական բացասական ազդակ» մը, այսինքն կրնայ պատճառ ըլլալ քաղաքական փորձանքներու։

Այսպէս, Դիլիջանի բժիշը, քննելով կացութիւնը, եզրակացուցած է որ «եթէ կուլակին (ունեւոր) սեղմենք, ան այլ եւս բատրակ (ծառայող) չի պահի, իսկ բատրակն ալ սովից կը մեռնի»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԹՐԷԶԵՄԱՆ ՄԵՌԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 3 հոկտ.— Գերմանիոյ արտաքին նախարար կուսթավ Շթրէզեման, որ երեք օրէ ի վեր հիւանդ էր, այս առաւօտ ժամը 5.18ին յանկարծամահ եղաւ կաթուածի մը հետեւանքով։

ՉԵԿԱՆ ԹԱԹԸ Կ՚ԵՐԿԱՐԷ ՄԻՆՉԵՒ ՓԱՐԻԶ

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Չորեքշաբթի օր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած է ծանր դէպք մը, զոր հետեւեալ կերպով կը պատմէ զոհը՝ դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկի, «Մաթէն»ի աշխատակցին.

«— Ժամանակէ մը ի վեր տարակարծիք էի կառավարութեանս հետապնդած քաղաքական ուղղութեան։ Արձակուրդի պատրաստութեան մէջ էի, երբ Պերլինի ճամբով Մոսկուայէն դեսպանատուն հասաւ երէկ Ռոյզէնման՝ անդամ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին եւ Չեկայի։ Ռոյզէնման այսօր դեսպանատան իր սենեակը կանչեց զիս եւ երկար խօսակցութիւն մը ունեցանք իմ քաղաքական համոզումներուս շուրջ։

Ես համակարծիք չեմ Մոսկուայի կառավարութեան հետ՝ արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ կարգ մը կէտերու շուրջ։ Ես կը պահանջեմ որ աւելի ազատական քաղաքականութիւն հետապնդուի գիւղացիներուն հանդէպ, որոնք բնակչութեան մեծագոյն մասը կը կազմեն։ Կը կարծեմ թէ գիւղացիներու միջեւ դժգոհութիւն կը սերմանէ կառավարութեանս ներկայ քաղաքականութիւնը, որով արտադրողներու ցորենը կը գրաւուի՝ առանց բաւարար չափով հատուցում ընելու անոնց, ու այս ձեւով կը պակսի երկրին պաշտպանողական ուժը թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատի վրայ։

Նոյնպէս կ՚ուզեմ որ խորհրդ. միութեան մէջ ընտրութիւնները կատարուին ազատօրէն՝ ինչպէս բոլոր ժողովրդավար երկիրներու մէջ։

Չեկայի պատգամաւորը ըսաւ թէ հերձուածի մէջ ինկած եմ եւ թէ պէտք է որ անմիջապէս Մոսկուա վերադառնամ՝ ընթացքիս մասին բացատրութիւններ տալու համար իշխանութեանց առջեւ։ Պատասխանեցի թէ վստահ չէի որ հոն ազատօրէն պիտի կրնամ պաշտպանել տեսակէտս եւ թէ կ՚ուզէի արտասահման մնալ՝ առանց վտանգի կարենալ պաշտպանելու համար քաղաքական նոր գաղափարներս։

Հրաժեշտ առի իրմէ եւ գացի յարկաբաժինս ուր տեսայ կինս ու զաւակս։ Կացութիւնը կնոջս պարզելէ յետոյ, որոշեցինք անմիջապէս հաւաքել մեր գոյքերը եւ երկու ինքնաշարժ բերել՝ զանոնք բեռցնելով դեսպանատունէն մեկնելու համար։ Կառքերը բերելու համար դուրս կ՚ելլէի անտարբեր, երբ դեսպանատան երկու դռնապաններն ազդարարեցին ինծի թէ Ռոյզէմանէն բացարձակ հրաման ստացած են թոյլ չտալ որ դուրս ելլեմ, եւ թէ սենեակս պէտք է մնամ ձերբակալուած վիճակի մէջ։

Ու երբ փորձեցի մտիկ չընել, մարդոցմէն մէկը վրաս ուղղեց ատրճանակը՝ պոռալով. «Եթէ շարժում մը ընէք, տեղն ու տեղը կը սպաննեմ ձեզ։ Դարձէք ձեր սենեակը»։

Հասկնալով որ կեանքս վտանգի տակ էր, յարկաբաժինս երթալ ձեւացուցի. բայց իրականին մէջ վազելով պարտէզն անցնելէ յետոյ, երկու մեդր բարձրութեամբ պատէ մը մագլցելով ցատքեցի դրացի շէնքին բակը։ Դժբախտաբար այդ տունը անմարդաբնակ էր եւ կարելի չէր փողոց ելլել։ Նոյն ձեւով մագլցեցայ երկրորդ շէնքի պատէն եւ մտայ կրցնել փողոց թիւ 83 տունը, որու դռնապանին հետ միասին գացինք Սէն-Թոմա տ՚Աքէնի ոստիկանատունը։ Հոն խնդիրը բացատրեցի։ Հեռաձայնով հրահանգ խնդրեցին ոստիկանական տեսչութենէն։ Ի վերջոյ նկատելով որ դեսպանին բացակայութեան, անոր փոխանորդն է աւագ խորհրդականը, իմ պահանջիս վրայ այլեւս դեսպանատան հողին անձեռնմխելիութեան խնդիր չէր կրնար ըլլալ։ Քիչ վերջ ոստիկաններով միասին դեսպանատուն գացինք։ Հոն երկար բանակցութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ ազատ արձակել կինս ու զաւակս, ինչպէս նաեւ բարեկամուհի մը, որ տեսութեան եկած էր։ Իմացայ որ բացակայութեանս՝ կնոջս հարցուցած էին թէ ի՛նչ եղայ։ Թերեւս կը կարծէին որ անձնասպանութիւն գործեցի։»

Բեսեդովսկի ընտանիքով փոխադրուած է Մատլէնի կողմը պանդոկ մը՝ ապաւինած ֆրանսական պաշտպանութեան։

Բեսեդովսկի Փարիզի դեսպանատան գործակատար նշանակուած էր 1927 հոկտեմբերին, Ռակովսկիի մեկնումէն յետոյ։ Երբ նոր դեսպանը եկաւ, անոր աւագ խորհրդականն եղաւ։ Նախապէս Թոքիոյի դեսպանատան խորհրդական եղած էր։

Վէնիզէլոս Լոնտոն կ՚երթայ?

ՊԵՐԼԻՆ 2 հոկտ.— Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս Պերլինէն մեկնեցաւ երէկ։ Էնկլիթէրր պիտի հասնի հոկտ. 4ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՂԱՓԱՆՑԻ ԳԵՐԱՍԻՄ

ԻՐ ԶԱՒԱԿԸ, 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ, ՀՕՐԸ ՄԱՐՄԻՆԸ ՇԱԼԿԵԼՈՎ ԿԸ ԹԱՂԷ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ

Երէկ հաղորդած էինք Ղափանցի Գերասիմի սպանութիւնը՝ սահմանագլուխին վրայ։ Ստորեւ կը հրատարակենք սպանութեան մանրամասնութիւնները.—

ԹԱՒՐԻԶ, 21 սեպտ. (Սեփ. Թղթ.).— Երկու ամսից աւել էր Գերասիմ իր որդու հետ անցել էր Ղափան։ Երբ իր գործերը վերջացնում է, որդու հետ գիշերով անցնում է Շւանաձորի այգիները, որպէսզի անցնի այս ափը։ Որդին ստիպում է գիշերով անցնել, իսկ Գերասիմը դէմ է լինում, առարկելով, որ լուսաբացին կ՚անցնեն։

Լուսաբացին, հովիւները նկատելով սկսում են բղաւել, հաւար կանչել որ «ղաչաղ»ներ կան։ Գերասիմը երեխաներին սիրտ է տալիս որ չվախենան, իրենք Հայեր են եւայլն, բայց նրանք ուշադրութիւն չեն դարձնում եւ շարունակում են իրենց հարայհրոցը։ Որդին առաջարկում է Գերասիմին, կա՛մ խփել այդ երեխաներին, կամ բռնել եւ կապոտել, մինչեւ որ իրենք կ՚անցնեն։ Այդտեղ էլ դէմ է գնում Գերասիմը եւ առաջարկում է որդուն, հաւաքել իրերը եւ ջուրը մտնել։ Տղան ենթարկւում է հօրը եւ առաւօտեան ժամը 8ին մտնում են Արաքսը, այն էլ պահականոցէն 500 քայլ հեռաւորութեան վրայ։

Հովիւների հարայ-հրոցի վրայ, պահականոցի զինուորները դուրս են գալիս եւ նկատում են ջրի մէջ Գերասիմին ու տղին։ Անմիջապէս բղաւում են.

— Կանգնեցէք, թէ չէ կը խփենք…

Գերասիմը փոխանակ ջրի մէջ լողալով անցնելու, կանգնում է Արաքսի ճիշդ մէջտեղը եւ սկսում է մոսին հրացանով կրակել։ Զինուորները անմիջապէս թաքնւում են վաղօրօք իրենց համար պատրաստուած դիրքերում եւ սկսում են համազարկով պատասխանել։ Մի քանի քայլ է մնում որպէսզի պարսկական ափը դուրս գան։ Ինչպէս է լինում, մէկ գնդակ Գերասիմի կրծքին է դիպչում. իսկ որդին ոչինչ չի իմանում երբ Գերասիմը ուժասպառ է լինում, հրացանը ձեռքից ձգում է եւ ինքն էլ ջուրն է ընկնում։ Տղան իրեն չի կորցնում, հօրը շալակում է եւ դուրս է բերում պարսկական ափը։ Զինուորները երբ տեսնում են որ մէկ հոգին կենդանի մնաց եւ դիակը դուրս բերաւ միւս ափը, անմիջապէս դիրքերից դուրս են գալիս եւ մտնում են ջուրը, որպէսզի անցնին այս ափը և կենդանի մնացածին բռնեն, կարծելով, որ նա անզէն է։

Գերասիմի տղան սկսում է ատրճանակով պաշտպանուել եւ նոյնիսկ մէկ զինուորի թեւից վիրաւորում է. այս հրացանաձգութեան վրայ, պարսիկ ոստիկաններն են հասնում։ Երբ նկատում են զինուորների դէպի իրենց կողմը գալը, նրանք էլ են սկսում կրակել, որից յետոյ զինուորները վերադառնում են։

Այսպիսով Գերասիմի տղան ազատւում է եւ հօր դիակը շալակած բերում է մօտիկ պարսկական գիւղը եւ հողին է յանձնում, իսկ ինքը մէկ Պարսիկի հետ գալիս է Թաւրիզ։

Վրէժի թոյնով լցուած եւ գազազած վիճակի մէջ է որդին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԽԱՂԵՐ ԵՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Ժամանակէ մը ի վեր, գերմանիոյ աջակողմեան միապետական շրջանակները տեսակ մը եռուզեռի մէջ են, թէ հրապարակաւ եւ թէ մութին մէջ, թէ՛ օրինական եղանակով եւ թէ դաւադրական միջոցներով: Նոյն շարժումը նկատելի է նաեւ Աւստրիոյ համացեղ տարրերուն մէջ: Ցարակոյս չկայ որ ամէնն ալ սերտ կապ մը ունին իրարու հետ եւ ներդաշնակած են իրենց քայլերը:

Գերմանիոյ թէ Աւստրիոյ մէջ՝ շարժումը ունի փաշիստական բնոյթ: Ան պարզապէս կը ջանայ հիմնովին փոխել տիրող վարչակարգը եւ Սահմանադրութիւնը, ժողովրդապետական-խորհրդարանային կարգերը դիկտատուրայով փոխարինել:

Այս գետնին վրայ իրարու հետ միացած են գերման-ազգայնականները եւ այսպէս կոչուած ցեղապաշտները (Voelkisch), որոնց մէկ թեւըինքզինքը նաեւ ազգային-ընկերվարական կուսակցութիւն կ'անուանէ, պարագլուխ ունենալով Լուտենտորֆը: Գերման-ազգայնականներու ներկայ պարագլուխն է Հուկէնպերկը, տէրը եւ տնօրէնը շարք մը ազգայնական թերթերու (Lokal-Anzeiger եւ այլն), շարժանկարներու եւ այլ ձեռնարկներու: Հսկայական թիւով մամուլի օրկաններ քարոզչութեան կը ծառայեն: Ռայխսթակին մէջ իրենց գրաւած աթոռներու թիւով երկրորդ տեղը կը գրաւեն, ընկերվարականներէն յետոյ: Ներկայացուցիչներն են գերման կալուածատիրութեան, կայսերական ազնուականութեան եւ խոշոր ճարտարարուեստի մէկ մասին: Ցեղապաշտները կամ բուն փաշիստները թէեւ խորհրդարանի մէջ քիչ թիւով անդամներ ունին, բայց աւելի գործօն եւ գրգռիչ դերք կը գրաւեն հանդէպ նոր վարչակարգին սկիզբէն ի վեր: Իրենց շարքերը կազմուած են առաւելապէս նախկին զինուորականներէ, ապադասակարգ եւ առհասարակ մութ տարրերէ: Ահա այդ երկու խմբակցութիւններն են որ ձեռք-ձեռքի տուած՝ ազդուօրէն կը գործեն ժամանակէ մը ի վեր, իրենց հետ ունենալով դաւադրական զանազան կազմակերպութիւններ:

Այս վերջիններն էին որ, ժամանակին սպաննեցին Էրցպերկերը, Ռաթենաուն եւ հանրապետական գերմանիոյ քանի մը վարիչ դէմքերը: Նման գործունէութեամբ մը աչքի կը զարնէ մանաւանդ այսպէս անուանուած «քոնսուլ» կազմակերպութիւնը: Վերջին ժամանակներս գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ տեղի ունեցած եղեռնափորձերն ալ այդ մութ տարրերուն գործն է: Այսպէս, Ռայխսթակին նկուղներուն մէջ պայթած ռումբը, Հաննովէրի նահանգապետին դէմ կատարուած անյաջող մահափորձը, այլ եւ զանազան վայրերու մէջ տեղի ունեցած դաւադրական ձեռնարկները այդ մարդոց գործն են: Ոստիկանութիւնը երեւան հանած է անոնց կազմակերպութիւնները եւ ձերբակալած շատ մը անձեր: Սակայն, դժուար թէ կարելի ըլլայ դիւրաւ արմատախիլ ընել այդ ամէնը՝ ա՛յնչափ ծաւալուած են անոնք:

Եղեռնափորձերուն եւ դաւադրութիւններուն զուգընթաց՝ «օրինական միջոցներու» ալ կը դիմեն աջակողմեանները, վարկաբեկելու համար ներկայ վարչակարգը եւ անոր ղեկավար դէմքերը: Անոնք չեն խնայեր մինչեւ իսկ հանրապետութեան նախագահին, Հինտէնպուրկի, զոր պարզապէս դաւաճան կը հռչակեն: Եընկի ծրագրին ընդունումը ներկայ կառավարութեան կողմէ, որուն հետ է նաեւ հանրապետութեան նախագահը, պատրուակ մըն է յիշեալ տարրերուն համար, վերսկսելու իրենց պայքարը հանրապետութեան եւ կառավարութեան դէմ:

Գերման աջակողմեանները պարզապէս անընդունելի կը հռչակեն Եընկի ծրագիրը, թէեւ անոնք էին որ, ժամանակի խառն դաշլիճին անդամ ըլլալով, ձայն էին տուած Տօուըսի ծրագրին: Իսկ աշխարհ գիտէ արդէն, որ վերջինս շա՛տ աւելի ծանր պարտադրութիւններու տակ կը դնէր գերմանիան, քան Փարիզի մէջ մշակուած եւ վերջէն Լահէյի մէջ ընդունուած ծրագիրը:

Այժմ, գերման աջակողմեանները կ'ուզեն հանրաքուէի դիմել՝ տապալել տալու համար Եընկի ծրագիրը: Այդ իմաստով ալ, օրինագիծ մը պատրաստած են, որ պէտք է ժողովրդային քուէարկութեան դրուի: Ատով չի բաւականանար Հուկէնպէրկ: Օրինագծին 4րդ յօդուածը պարզապէս կը մեղադրէ այժմեան կառավարութիւնը եւ հանրապետութեան նախագահը իբրեւ «պետական դաւաճաններ», որոնց համար տաժանակիր աշխատանք կը սահմանէ: Այս վերջին օրերս միայն նախատեսելով որ Հինտէնպուրկը մէջը խառնելով եւ զայն եւս Հէրման Միւլլէրի եւ Շթրէզեմանի հետ միասին բերդարգելութեան եւ տաժանակիր աշխատանքներու թեկնածու հռչակելով հանրաքուէի գործը պիտի դժուարանայ, աջակողմեանները այնպիսի բարեփոխութիւն մը ենթարկած են հանրաքուէի ենթակայ օրինագիծը, որ Հինտէնպուրկի անձը դուրս կը համարուի պետական դաւաճաններու ցանկէն:

Եւ սակայն օրինագծին հեղինակները մը մոռնան այն որ այս երկրին ամէն մէկ օրէնքը նախագահին ստորագրութիւնը կը կրէ, ամէն մէկ համաձայնութիւն եւ պայմանագիր ալ որեւէ օտար պետութեան կամ պետութիւններու խմբակցութեան հետ՝ միայն եւ միայն այն ատեն օրէնքի ուժ կը ստանայ, երբ հանրապետութեան նախագահին ստորագրութիւնը կը կրէ: Այսպէս նաեւ, Եընկի ծրագիրը պէտք է նախապէս վաւերացուի Ռայխսթակին կողմէ, բայց առանց Հինտէնպուրկի ստորագրութեան՝ չի կրնար գործադրութեան դրուիլ: Ուրեմն՝ ներկայ դաշլիճը եթէ հանրաքուէի հետեւանքով «դաւաճան» հռչակուի,—ինչ որ անսպասելի է— հանրապետութեան նախագահը եւս անոնց հետ պիտի ըլլայ, քանի որ կառավարութիւնը անոր անունով համաձայնութիւններ կը կնքէ, գոնէ իրաւապէս:

Կասկածէ դուրս է որ, հանրաքուէի խնդիրը վիժման է դատապարտուած: Անոր դէմ են ո՛չ միայն կառավարական կուսակցութիւնները — ընկերվարականներ, դեմոկրատներ, կեդրոնի եւ Շթրէզեմանի կուսակցութիւնները — այլեւ քանի մը ուրիշ խմբակցութիւններ: Հաւանական է մինչեւ իսկ, որ գերման ազգայնականներու մէկ մասը ձեռնպահ մնայ: Ուրեմն, անկարելի է, որ օրինագիծը կարենայ համախմբել քուէներու պահանջուած թիւը — մօտ 20 միլիոն, եթէ մինչեւ իսկ համայնավարները անոր ի նպաստ ձայն տան: (Բան մը որ շատ հաւանական է, նախընթացներ պակաս չեն արդէն):

Գերման աջակողմեանները հանրաքուէի հարցը մէջտեղ հանելով, ուրիշ անմիջական նպատակ մը կը հետապնդեն: Խուժանավարութեամբ գրգռել ժողովուրդը ներկայ վարչակարգին եւ խորհրդարանային դրութեան դէմ, վարկաբեկել զայն, անոր վերագրել գերման ժողովուրդին դժբախտութիւնը: Այդ պիտի նշանակէ միեւնոյն ժամանակ՝ ճամբայ հարթել պետական յեղաշրջումի մը, դիկտատորական ռէժիմի համար: Թէեւ տարբեր ծայրերէ եւ տարբեր անուններու տակ, միապետականները եւ համայնավարները կը հետապնդեն յար եւնման նպատակներ: Ու համերաշխ ալ են իրարու շատ մը բաներու մէջ, քաջ գիտեն, որ իրարմով սնունդ կ'առնեն, իրարմով կը պայմանաւորուի անոնց գոյութիւնն իսկ:

Եւ սակայն, այնչափ ալ դիւրին խաղ մը չէ սարքուածը: Գիտակից բանուորութիւնը եւ հանրապետական տարրերը հեշտութեամբ տեղի չպիտի տան ամէն մէկ յանդուգն փորձի առջեւ, ո՛ր կողմէն ալ գայ:

Դեռ մայիս ամսուն էր որ, Մակտէպուրկի ընկերվարական համագումարին մէջ, կուսակցութեան պարագլուխներէն մէկը, Վէլս, հրապարակաւ յայտարարեց թէ՝ գերման սոցիալ-դեմոկրատիան ոգի ի բռին պիտի պայքարի ամէն մէկ շարժման դէմ, որ կը ձգտի տապալել հանրապետութիւնը եւ դիկտատուրա հռչակել: Իսկ եթէ, ըսաւ ան իր խօսքին վերջը, հարկադրանքը ստիպէ խորհիլ դիկտատուրայի մասին, ապա թող գիտնան ամէն գոյնի եւ կարգի հակառակորդները, որ դիկտատուրան միայն եւ միայն սոցիալ-դեմոկրային կը պատկանի. եւ ան պիտի գիտնայ լաւապէս օգտուիլ ատկէ, փրկելու համար նոյնինքն սահմանադրութիւնը եւ հանրապետութիւնը:

Նոյն իմաստով եւ ուրիշ առիթներով արտայայտուած է Սեւերինկ՝ գերմանիոյ ներքին գործերու կորովի նախարարը:

Վիեննայի ընկերվարական օրկանն եւս նման բովանդակութեամբ խմբագրական մը հրատարակած էր մէկ քանի օր առաջ, երբ Փաշիստները կը պատրաստուէին յեղաշրջման նախապատրաստական քայլեր առնել: «Հրացէնը պատրա՛ստ» — ահա՛ ընկերվարականներուն պատասխանը դիկտատուրայի բոլոր կարմիր, սեւ ու դեղին կտուցաւորներուն դէմ:

Ա.

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիի վերաշինութեան աշխատութիւնները փութով առաջ կը տարուին, յատակագծին համաձայն: Երկու միլիոն ոսկի դրամագլուխով ընկերութիւն մը դիմում կատարած է 125 հազար բնակչութեան բաւարար ջրաբաշխումի շինութեան համար: Առաջարկը կը քննուի:

Քաղաքապետութիւնը, հրկիզեալ վայրը արտի վերածելով, գետինի տէրերուն նիշեր կուտայ: Հողի տէրերը ատոնցմով պիտի կարենան մասնակցիլ գետիններու աճուրդին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԻՐԱՆՑԻՆԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ՆՄԱՆ ՉԵՆ,,

Հայը չէ միայն, որ չի կրնար ներել Թուրքին, ոչ իսկ մոռնալ հրէշային ջարդերը:

Ինչպէ՞ս մոռնալ, երբ կան ազգեր, որոնք դարեր առաջ Թուրքէն առած իրենց վէրքերը թարմ կը պահեն, կարծես երէկ պատահած ըլլար:

Խօսքս Բիւրտերու մասին չէ: Անոնք շատ ուշ ճանչցան Արեւելքի այդ բորենին: Բախտակից պարսիկ ժողովուրդն է, որ իր պատմութեան ոչ մօտիկ անցեալին թրքական զարշելի բարբարոսութիւններու սարսափը կ'ապրի: Պարսիկ մայրը Ջինգիզ կանչելով կը վախցնէ իր անհանգիստ օրօրոցի երախան: Պարսիկ բանաստեղծը խնամքով կը պահէ քաղաքակրթուած Թուրքին վայրենի ձգտումները պատկերացնող իր անտիպ ոտանաւորները, յարմար առիթով ընդհանուրին սեփականութիւնը դարձնելու համար: Պարսիկ հրապարակագիրը թուրք-պարսկական գէթ ժամանակաւոր պաշտօնական «բարեկամութեան» համար եղած ճիգերը գնահատելով հանդերձ, առիթը չի փախցներ գոնէ ակնարկներ նետելու Թուրքի հասցէին, կարծես աշխարհին յիշեցնելու թէ Թուրքը Թուրք է իր աչքին, թէ Թուրքը պատմութիւն, գրականութիւն չունի եւ կը մնայ իր ցեղին անխիղճ թշնամին:

«Դրօշակ»ի յուզած Իրան-Թուրանի հարցի, թրքական խաբուսիկ բարենորոգումներու, Թուրք-պարսկական սահմանային խնդրին, պարսիկ այբուբենի փոփոխութեան եւ ուրիշ առիթներով պարսիկ ականաւոր մտածողներ ու բազմաթիւ պարբերականներ երբեմն ուժեղ մերկացումներ, մերթ տողամէջ կծու ակնարկներ նետեցին Լէնկթիմուրի հարազատ շառաւիղներուն: Զանազան առիթներով այս էջերուն մէջ տուած եմ փաստեր, որոնք կուգան ըսելու թէ պարսիկ միտքը առանց տատանելու եւ գրեթէ առանց բացառութեան բոլոր խնդիրներու մէջ կը հաստատէ մեր օրերու թրքութեան բարբարոսութիւնները, անոր յետին միտումները նոյնքան հետեւողական, որքան Ջինգիզներու, Համիտներու և Թալէաթներու օրով: Այսօր աւելորդ չեմ համարեր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնել յայտնի արեւելագէտի մը կարծիքները:

Օմար Խայեամը վարպետօրէն ֆրանսերէնի թարգմանող, ծանօթ հրապարակագիր Էթըսամզատէի խմբագրութեամբ, Թէհրանի մէջ կը հրատարակուի ամէնէն տարածուն թերթերէն մէկը՝ «Սըթարէյը Ջըհան» (Աշխարհի Աստղը): Թերթը իր վերջին համարին մէջ (թիւ 93, 6 սեպտ. 1929) հրատարակած է պրոֆէսոր Arthur Christensenի ուշագրաւ մէկ յօդուածը «Այբուբենի խնդիրը» վերնագրին տակ, յօդուածագրին վերջին լուսանկարով:

Արեւելագէտը, որ բազմակողմանի կերպով ուսումնասիրած է Արեւելքի զանազան ժողովուրդները եւ կը ճանչնայ Թուրքն ու Պարսիկը ոտքէն մինչեւ գլուխը, կարճ, հազիւ 12 տող բռնող նախաբանէ մը յետոյ, այսպէս կը սկսի.

— «Ի հարկէ, եթէ Պարսկաստանի մէջ մարմին մը կազմուի այբուբենի փոփոխութեան համար, կրնայ նոր այբուբենի համար տառեր գտած ատեն, այնպիսի սխալներ գործել եւ ապագայի խեղճ երախաներու— որոնք սերունդէ սերունդ այս այբուբենով գրել ու կարդալ պիտի սորվին— արցունքներ թափել տայ եւ զանոնք նոր դժուարութիւններու ենթարկէ: Օրինակ, իմ կարծիքով, նոր այբուբենը զոր Թուրքերը ընտրած են, երբեք ընդօրինակուելու արժանի չէ իրանցիներու համար»:

Ընդգծուած նախադասութիւնը կը թարգմանեմ բառ առ բառ պարսկերէնէ, որ կը ներկայացնէ նոյն համարին մէջ հրատարակուած ֆրանսերէն բնագրին հետեւեալ տողերը.— «En tout cas, je ne pourrais recommander aux Persans d'adopter tel quel le système de transcription choisi par les Turcs.»

Ինչպէս կը տեսնէք՝ պարսիկ թերթը, որու խմբագիրը յայտնի ֆրանսագէտ է, իր հակաթուրք իրաւացի ձգտման թելադրանքով կը գերազանցէ հրատարակել ընդգծուած ձեւով: Յօդուածագիրը իր կազմած նոր այբուբենը պարսկերէնի համար առաջարկելէ և խորհրդածութիններ ընելէ յետոյ, յօդուածի երկրորդ մասին մէջ կը բաղդատէ Թուրքն ու Պարսիկը:

— «Իրանցիներն ու Թուրքերը իրարու նման չեն: Թուրքերը գրական ժողովուրդ չեն եղած եւ տակաւին կարեւոր գրականութիւն չունին, բայց Իրանցիները ընդհակառակն դասական ընտիր գրականութիւն ունին եւ Իրանի բանաստեղծներուն մէջ այնպիսիները կան, որոնք աշխարհի մեծ բանաստեղծներու շարքին մէջ տեղ ունին»:

Վերջին երկու տասնամեակներուն մանաւանդ, Թուրքը գիտուն, Պարսիկը տգէտ, աւելի կոպիտ ձեւով՝ Թուրքը քաղաքակրթուած, Պարսիկը կիսավայրենի ներկայացնելու մարմաջով բռնուած երէկ սամանցի, այսօր «Թիւրք օղլու Թիւրք» համբակներու երեսին այս ապտակը, այս անվերապահ գնահատանքը կը հաստատէ պարսիկ ժամանակակից քնարի լաւագոյն վարպետներու— (Մալէքը Շօարա, Արէֆ, Էշղի), պարսիկ քաղաքական մտքի խիզախ ներկայացուցիչներու (Թաղիզատէ, Տոքթ. Աֆշար և ուրիշներ) Թուրանի կողմէ միշտ կոխոտուած պատմական Իրանի ժողովուրդի սրտին հազար լարերով երգուած եւ ականջին հազար ձեւերով խօսուած ճշմարտութիւնները:

Պատմական շարք մը նոյնքան արժէքաւոր փաստեր տալով հանդերձ, Պրոֆ. Քրիսթէնսըն կ'ուզէ զգուշացնել պարսիկ լեզուի ապագայ բարենորոգիչները, որպէսզի չկրկնուի հազար երկու հարիւր տարի առաջ տեղի ունեցած սխալը, որու հետեւանքով Փէհլէվի տառերը արաբականի փոխելով, պարսիկ հին գրականութենէն շատ քիչ բան պահուեցաւ: Եւ իրօք, Թուրքերուն կուրօրէն հետեւելու պարագային, բան մը որ դժուար թէ տեղի ունենայ, անհաւանական չէ արեւելագէտի վախը.

— «Անհնար չէ որ մէկ դարու մէջ լեզու մը ստեղծուի, որ գործածական պարսկերէնէն խոր տարբերութիւն ունենայ եւ մարդիկ Ֆէրդուսին, Սաադին ու Հաֆէզը կարենան մեծ նեղութեամբ եւ բառարանի ուժով կամ այլ կերպ հասկնալ»:

«Սըթարէյը Ջըհան»ի ընթերցողներուն համար աւելի եւս արժէք ունին եւրոպացի հեղինակաւոր մասնագէտներուն կարծիքները, մանաւանդ անոր համար որ, յօդուածը թարգմանողն է Տոքթ. Ռըզազադէ Շաֆաղ, ծագումով Ատրպատականցի, ջատագով՝ «Մէկ եւ անբաժան Իրանի» գաղափարին: Այս հրապարակագիրը Մեծ պատերազմէն առաջ Թաւրիզի մէջ «Շաֆաղ» թերթը կը հրատարակէր և ի ցաւ Թրքասէր տարրերու, չէր քաշուեր հայանպաստ տողեր հիւրընկալելու իր թերթին մէջ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԺՈՐԺ ՔԼԷՄԱՆՍՕ ծմեռը անցընելու համար Փարիզ եկաւ Սէն-Վէնսան-սիւր Ժառէն: Ճամբորդութիւնը կատարեց ինքնաշարժով, ընկերակցութեամբ իր քարտուղարին եւ բարեկամի մը:

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԸ

ՄՈՆՓԷԼԻԷ.— Քանի մը ... ուան ընթացքին, խոշոր փոփո... խութիւններ կրեց այգեկութ...

Տարիներու ընթացքին, ... պէս անհատական գործերու ... սաւորումը, նոյնպէս լաւ ... մաններու մէջ ապրելու հ... մղէ մեր հայրենակիցները ... տարի սեպտեմբերի սկիզբն... գունդագունդ լծուիլ այգեկութ... քի, նուիրուիլ ազատ դաշտ... մաքուր օդի աշխատանքին:

Շատ հետաքրքրական ... թեր կարելի է գտնել, ... այգեկութքի աշխատանքը ... մեր հայրենակիցները ոչ մ... երեւան կը բերեն աշխատա... րութիւն եւ հաւատարմութի... այլ եւ հետաքրքրութիւն ... շարժեն ամէն կողմ: «Ար... եան» ազգութիւնը ճանչցուա... իբրեւ աշխատասէր, հաւա... րիմ, անմիտս: Եւ ճիշտ այս պա... ճառով, այգեպանները կը ... խընտրեն Հայեր քան Իտա... ցիները եւ Սպանիացիները ... րոնք խոշոր տեղ բռնած ... առաջ:

«Յառաջ»ի ընթերցողն... տեղեակ են երկու տարի ա... պատահած անախորժութեան ... շահագործումներուն որոնց կ... թարկուէին մեր հայրենակից... րը, «սմսարներու» շնորհիւ ... տարի բոլորովին փոխուած ... պայմանները: Այգեկութք ... ղանակը չեկած, միշտ կը ... թակցէին, եւ եթէ գիւղի մէջ ... հայ ընտանիք գացած էր ... խորդ տարի, այս անգամ ... նապատկուած է թիւը:

* * Սեպտ. 2ին վերջ... խումբը ճամբայ ելաւ Մար... լէն: Մեծ մասը Հայեր էին, ... թէ հազար հինգ հարիւր հ... խումբը խճողուած էին: Մ... պզտիկ բեռնաւորուած էին ... կաններով, ծրարներով եւ ... տեր նուագներով, իսկ ա... ներ իրենց բեռներով: Խոս... երիտասարդներ արդէն «... չկար» կ'երգէին եւ հետ... ուրիշներ: Լուսաբացին ... ւօտ արշալոյսին չորս կո... նես պատեցին» եւլն.:

Դաղար երգի: Կը գիտեն... ներ, ձորեր, դաշտեր ուր ... անվախ կը սուրան, կ'արշ... օրնիբուն, վերյիշելով հայր... քի սարերն ու հովիտները:

Արդէն հասած ենք Մոն... լիէ ուր այգեպանները կը ... սեն իրենց գործաւորներուն ... րի գալուստի մաղթանքէ ... ամէն ոք կ'առաջնորդուի ... գիւղը՝ կառքերով:

* * *

Գործի օր է, ամէնքը ... փոխուած ճիշդ տեղացին... պէս աշխատանքի կը վազ...

Գիւղի բարքեր եւ գիւղ... համեստութիւն ամէն նախ... ներու մէջ: Կը նեղուինք ... հայկական կեանքի ու ... վայրի չգոյութենէն:

Եռուզեռի մէջ է ամէն ... Ահա՛ խումբ խումբ գեղջ... ներ կը զուարճանան, կը ... հպարտ ողկոյզներ, կը ... քաղաքի օրիորդները՝ ... ներկուած շրթունքներու ... շպարուած դէմքերուն ... Ողկոյզներու վարդագոյ... թուղը կը ներկեն իրար ... մը քահ քահ խնդալէ ... կ'օրօրուին, իրենց ք... նմանցնելու համար ... զոռոզ օրիորդներուն ... րոններուն:

Ուրիշ տեղ մը հայ... խումբեր է որ կը մտնեն ... զիրենք: Հեռուէն կը ... իրենց երգերը, սրտէն ... առանց ներդաշնակ... «Պարզիր աղբիւր», «Պա... կուգայ ձիաւոր», ... բիւրին մօտ» եւն: Ուրիշ ... մը «Բամ Փորոտան», «Մէ... րենիք», «Ձայն մը հնչեց»... շարքը կը վերջանայ ... տան»ով:

Այսպէս կը տեւէ ... քսան օր, նոյնիսկ աւելի ... տակ սեւցած դէմքերը ... ու զուարթ, ու բեռնաւ... ծրարներով որթատունկ... կաններով խաղող ու ... գինի, կը վերադառնան...

⁂

Քանի մը խօսք ալ ֆրանսական գիւղի մասին, որ բոլորովին կը տարբերի մերինէն։ Գիւղի մուտքը կը նշմարուի խաչանիշով մը որ աւանդական է,կրօնասիրութիւնը աւելի շեշտուած է գիւղերու մէջ։ Այսպէս, մեր գիւղը 100 բնակիչ միայն կը համրէր, բայց ունէր երկու եկեղեցի։ Գիւղացիները բոլորն ալ ունին իրենց զոհերը՝ մեծ պատերազմէն։ Չկայ երիտասարդութիւն։ Նոր սերունդ մը կը հասնի, իսկ տարեց օրիորդներ շատ պակսիր։ Ընդհանրապէս գիւղի մէջտեղը կառուցուած է ընդհ. պատերազմի յուշարձանը եւ գիւղի նահատակներու անունները գրուած չորս կողմը։ Ամէն նորեկի հպարտօրէն կը պատմեն իրենց մեռածներու մասին։ Չես կրնար զսպել յուզումդ, մտածելով որ մեր միլիոնաւոր զոհերն ու մեռեալները չունեցան նոյնիսկ մէկ հատիկ կոթող կամ յուշարձան հայրենի հողին վրայ։

Անչէն Որբուկ

ԱՆԳԼ. ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անգլիոյ Աշխ. կուսակցութեան համագումարին, առջի օր գործազրկութեան հարցի մասին երկար զեկոյց մը մը տուաւ նախարար Թոմաս, որ դահլիճին մէջ, մասնաւորապէս ստանձնած է գործազրկութեան դէմ բոլոր նախարարութեանց ճիգերը համադրելու գործը։ Թոմաս նոր վերադարձած է դէպի Քանատա ճամբորդութենէ մը, ուր գացած էր ուսումնասիրելու համար անգլիական արտագրութեանց արտածման խնդիրը։ Աշխատաւորական դահլիճը չորս ամիսէ գործի գլուխ անցած է։ Բայց այդ թուականէն ասդին, անգործներու թիւը չէ պակսած, ընդհակառակն, կ'աւելնայ եւ Պոլտուինէն յետոյ, Թոմաս եւս կը յայտնէ թէ ընկերային այդ չարիքին դէմ չի կրնար հրաշք գործել։

— Կառավարութիւնը պիտի դատուի եւ արդարութեամբ, ըստ այս խնդրին մէջ իր ցոյց տուած գործունէութեան։ Ի՞նչ է իրականութիւնը։ 1914էն 1918, ճարտարարուեստը կորսնցուց մէկ միլիոն մարդեր, որոնք պատերազմի մէջ սպաննուեցան կամ աշխատանքի անընդունակ դարձան։ Բայց այսօր, ճարտարարուեստը կը գործածէ 800.000 մարդ աւելի քան նախապատերազմեան ամէնէն փայլուն շրջանին։ Եւ սակայն, պաշտօնապէս արձանագրուած 1,200.000 անգործներ ունինք։ Իսկ ամէն տարի. մահերու վրայ ծնունդներու աւելորդն է 200,000։

«1918էն ի վեր, գործատութեան դէմ ապահովագրութիւնը արժեց աւելի քան 650 միլիոն անգլիական ոսկի։ Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 1 միլիոն ոսկիի օգնութիւն։ Թոշակատութիւնները ինկած են պարտքի տակ։ Իրարու յաջորդող կառավարութիւնները աւելի քան 100 միլիոն ստերլին ծախսեցին գործ հայթայթելու համար, բայց հակառակ այս բոլոր ճիգերուն եւ դրամական մեծ զոհողութիւններուն, մէկ քառորդ միլիոն մարդոց գործ հայթայթելու հսկայական աշխատանքին առջեւ կը գտնուինք։

«Եւ ահա՛ աւելի յատկանշական պարագայ մը։ Մէկ միլիոն ստերլինով կարելի է միայն 2000 բանուորներու ուղղակի եւ 2000ի ալ անուղղակի գործ հայթայթել։ Ուրեմն անհաշիւ ծախսելով չէ որ պիտի կրնանք լուծել գործատութեան հարցը»։

Նախարարը խօսելով արգելքներուն մասին, որոնք կը դժուարացնեն հարցին վերջնական լուծումը, կամ նոյնիսկ մեծ չափերով թեթեւացումը, շարունակեց.

— Մեր գաղափարներն իսկ կ'աւելցնեն դժուարութիւնները։ Գանգատներ եղան թէ մարդիկ անիրաւաբար զրկուեցան գործատուութեան դէմ ապահովագրութեան օգուտներէն։ Միջոցներ ձեռք կ'առնենք այս անարդարութիւնները վերցնելու։ Բայց այս անգամ ալ պիտի ըսեն թէ անգործներու թիւը նորէն աւելցաւ։ Ո՛չ, անգործները չէ որ աւելցած են, այլ աւելի՛, արձանագրուելով նպաստ ստացողներն են որ կը շատնան։ Նոյնիսկ ջանքերը որ կը թափենք հաստատելու համար ընդհանուր խաղաղութիւնը, կը դժուարացնեն իմ գործս։ Պէտք է որ հաստատում տանք մեր գաղափարներուն։ Երբ կ'որոշենք մարտանաւերու շինութիւնը կրճատել, պէտք չէ որ համաշխարհային խաղաղութեան գործին մեր մասնակցութիւնը ծանրօրէն ճնշէ մեր նաւարաններու աշխատաւորներուն վրայ, որոնք այս կերպով կը զրկուին իրենց գործէն։

«Միջոցներ ձեռք առնուած են հարցը լուծելու։ Թոշակատութիւնները ամէն կերպով, եռանդագին կ'աջակցին մեզի։ Կառավարութիւնը մտադրած է ձեռնարկելու ճամբաներու շինութեան, որ 10 միլիոնի պիտի նստի։ Ուսումնասիրուելու վրայ է ճամբաներու շինութեան յատակագիծ մը, որ պիտի արժէ 28 միլիոն ստերլին»։

Կացութեան դժուարութիւնները այս կերպ բացատրելէ յետոյ, Նախարարը չապահովեր իր ջանքերուն արդիւնքը մեծ բան չի խոստանար, միայն կը կարծէ թէ յառաջիկայ փետրուարին, անգործութիւնը նուազած պիտի ըլլայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԽԱՂՈՂԻ ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐԸ

Այգեգործականը ծրագրած է այս տարի, շիրայի կամ գինիի փոխարէն մթերել մեծ չափով խաղող, սեփական միջոցներով վերամշակման ենթարկելու համար զայն։

Խաղողի բերքն այս տարի, կարկտահարութեան հետեւանքով վատ է Էջմիածնի մէջ եւ միջակէն վար՝ Ղամարլուի շրջանին մէջ. համաձայն վիճակագրական տուեալներու, խաղողի բերքը կը կարծուի 2 միլիոն 400 հազար փութ։

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐՈՒՄ

Հացամթերման պայքարը՝ դանդաղ կ'ընթանայ եւ սպասուած արդիւնքը չտար գրեթէ ամէն տեղ։ Թերացումներ եւ անփութութիւններ կը նշմարուին, որոնց առաջքն առնել դժուար կ'ըլլայ։ Սեպտ.ի 3րդ հնգօրեակին (10 15) Հայաստանի մէջ մթերուած է ընդամէնը 8410 կենդ. հացահատիկ,— 3711 կենդ. ցորեն. 4699 կենդ. գարի։ Նախորդ հնգօրեակին մթերումը հասեր էր միայն 4763 կենդ. հացահատիկի։

Հացահատիկի մթերման զարկ տալու եւ թերութիւններն ու սնանկութիւնները վերցնելու համար, որոշուած է դիմել վճռական միջոցներու։

Կատարուած քննութեան մը համաձայն, հացահատիկի մթերման մէջ, հիմնական թերութիւնն այն է ներկայիս, որ շուկային մէջ երեւան եկած են շահադէտներու գնորդներ, պայմանագրութեան ենթարկուած հացահատիկներու ստացումը թոյլ կ'ընթանայ եւ գիւղատնտ. ընկերակցութիւնները աւելորդները կը ծախեն մասնաւորներու։ Այս թերութիւններուն դէմ, համապատասխան հրահանգներ տրուած են ամէն տեղ. սակայն գործադրող չկայ եւ եռանդ ցոյց չի տրուիր։

Առաջքն առնելու համար այս թերութիւններուն, որոշուած է կէփէուի միջոցներուն դիմել,— «շուկայէն վտարել գնումներ կատարող շահադէտները, ձերբակալելով զանոնք եւ արտաքսելով հացամթերման շրջաններէն»։ (Խ. Հ. սեպտ. 18)։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երթեւեկի եւ հաղորդակցութեան միջոցները բարելաւելու համար առաջարկուած է օգտագործել ինքնաշարժային փոխադրութիւնը՝ թղթատարական ծրարները ղրկելու համար Երեւան — Էջմիածին—Աշտարակ եւ Երեւան — Դիլիջան ու Երեւան. Գորիս եւ այս նպատակով ձեռք ձգել 8 կիսաբեռնատար թղթատարական ինքնաշարժ, աւելցնել գիւղատակ նամակատարներու թիւը մինչեւ 100 եւ բարձրացնել հեռագրիչներու եւ հսկիչներու որակը։ Այս նպատակով Երեւանի մէջ բանալ քառամսեայ դասընթացքներ։

ԸՆԴԵՐԿՐԵԱՅ ԳԻԾԵՐ

Որոշուած է Երեւանի հեռախօսի լարերը 29—30 տնտեսական տարուան ընթացքին, զետեղել գետնին տակը։ Այս գործին համար հրաւիրուած է յատուկ մասնագէտ, որ զբաղած է նախագծի պատրաստութեամբ։ Անմիջապէս յետոյ, պիտի ձեռնարկուի ստորերկրեայ գիծերու զետեղման որ պիտի կատարուի քաղաքին նոր յատակագծին համաձայն։

ԾԽԱԽՈՏԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի ծխախոտի բերքը 18 միլիոն քիլօ կը կարծուէր, բայց 16.5 միլիոն եղած է, անձրեւներուն հետեւանքով։ Բերքի նուազութիւնը պատճառ եղած է որ վաճառումը տենդագին ըլլայ։ Մինչեւ հիմա 13 միլիոն քիլօ ծախուած է։ Գինը 180—240ի միջեւ կը գտնուի։ Այս գինը 25—40 բարձր է անցեալ տարւան գիներէն։

Գնորդները այս տարի աւելի շատ եղած են, արեւելեան մօտ երկիրներու բերքը աւելի վար ըլլալուն համար։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչութեան հաշուեյարդարը լրանալու մօտ է։ Այժմ 30 պաշտօնեաներ կան միայն, որ կը քննեն Հանրային Պարտքերու վերջին հաշիւները։ Փարիզի վարչական ժողովին անունով փոխ տնօրէն Լըքայէ կը հսկէ այս գործերուն։

Մինչեւ Մայիս հաստատութեան գոյքերն ու շէնքը պետութեան փոխանցուած պիտի ըլլան։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆՏ ՄԸ

Էսկիշէհիրի մէջ 1,500,000 ոսկի ծախքով արդիական բանտ մը պիտի կառուցուի 4000 բանտարկեալ պարունակելու չափ։ Մօտ օրէն պիտի սկսի շինութիւնը։ Պոլսոյ եւ ուրիշ տեղերու բանտերը պիտի ջնջուին եւ դատապարտեալները պիտի փոխադրուին Էսկիշէհիրի կեդրոնական բանտը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՈՐԲԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԸ ՓՈՒԻ, 30 Սեպտ. (Սեփ. Թղթ.)— Ահա՛ թէ ինչ պարագաներու տակ սպաննուեցաւ 20 տարեկան հայ որբը՝ Լեւոն Ռափայէլեան, որ Ֆրանսա փոխադրուած էր 1924ին։

Առաջին տարին իսկ Լեւոն տեղաւորուած էր Լը Փուիի շրջակայքը Լաշօ գիւղի մէկ ագարակին մէջ, ուր միեւնոյն գործատիրոջ մօտ կ'աշխատէր մինչեւ հիմա։

Ֆրանսայի գիւղերուն մէջ սովորութիւն է, որ հունձքի ժամանակ գիւղացիները իրարու օգնելու կ'երթան։ Ռափայէլեանի ագարակատէրն ալ իր տղուն՝ 17 տարեկան Պրէօն Աորիէնի հետ զինքը կը ղրկէ Սէնթ Էօժէօնի-տը Վիլնէօվ գիւղը, ծանօթի մը հունձքին օգնելու համար։

Մինչեւ կէսօր աշխատելէ յետոյ, ճաշի պահուն Լեւոն եւ Աորիէն մտերմական խօսակցութիւններ կ'ունենան, ըստ ագարակատիրոջ պատմածին։ Լեւոն փափաք կը յայտնէ զէնք մը գնելով որսի երթալու։ Ճաշէն վերջ գործի կը սկսին դարձեալ։ Լեւոն ցորենի հասկերը կապած ախոռը կը տանէր, երբ յանկարծ կը տեսնէ պատանի Աորիէնը, որ զէնք մը առած Լեւոնին կը մօտենայ, ցոյց տալով անոր թէ ի՛նչպէս նշան կ'առնեն եւ բլթակը կը քաշէ։ Զէնքը կը պայթի, գնդակը Լեւոնի ճիշդ ճակտին կը մխուի, գլուխը կը ջախջախուի եւ ուղեղը դուրս կը թափի։ Խեղճ որբին մահը վայրկենական կ'ըլլայ։ Աորիէն կը ձերբակալուի, սակայն 24 ժամ վերջ ազատ կ'արձակուի, դատաւորը համոզում գոյացուցած ըլլալով, որ եղածը արկածի հետեւանք է։

Լեւոնի մարմինը դիադննարանի մէջ քննուելէ յետոյ թաղուած է արդէն։ Գոյքերն ու դրամները կը մնան գործատիրոջ մօտ։ Կը լսենք թէ հէք երիտասարդը ունէր 7—8000 ֆրանքի խնայողութեան մը եւ մօթոսիքլէթ մը։ Ձմեռը կօշկակարութեամբ կը զբաղէր, իսկ ամառը ագարակին մէջ կ'աշխատէր։

Հ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ դիմում կատարուեցաւ ագարակատիրոջ մօտ, նոյնպէս տեղեկութիւն պիտի տրուի Ամերիկեան նպաստամատոյցէն։ Ողբացեալ ընկերոջ ժառանգորդներէն կը խնդրուի դիմել Հ. Ե. Ո. Միու. Լը Փուի մասնաճիւղին (63 Bld. Carnot, Le Pay, Haute Loire), տիրանալու համար անոր գոյքերուն եւ դրամին։ Լեւոն Գոնեայի Նախկին որբերէն է, որ փոխադրուած էր Պէյրութի Նէհր Իպրահիմ Նորաշէն որբանոցը։

Փարաւոն Անտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Փարիզի ախոյեանական երկրորդ մրցումները։ Այս առթիւ Փարիզի ախոյեան Club Françaisի խումբը «Buffalo»ի մէջ չարաչար պարտուեցաւ 2ի դէմ 7 նշանակէտով Stade Français խումբէն, որ անցեալ տարի երկու անգամ յաղթած էր անոր։ Պարտուած խումբը որ անցեալ տարի իր զօրաւոր կազմով մեծ համբաւ կը վայելէր, այս տարի չունի միեւնոյն կազմը եւ այս պարտութիւնով կը կորսնցնէ իր համբաւը։ Պատուոյ դասակարգի միւս խումբերէն Red-Star յաղթեց C. A. Quatorzeի՝ 0ի դէմ 4 նշանակէտով, իսկ Racingի խումբը յաղթական ելաւ 1ի դէմ 5 նշանակէտով J. A. St. Ouenի խումբին։

C. O. Billancourtի Ա. խումբը իր ախոյեանական երկրորդ մրցումը եւս փայլուն յաղթանակով մը վերջացուց։ Հակառակորդն էր U. S. Vésinetի խումբը, որուն յաղթեց 2ի դէմ 5 նշանակէտով։ Այս խումբը եղանակի սկիզբը պատուոյ դասակարգի բարձր խումբերու դէմ հաւասար խաղարկութիւններ կատարած ըլլալով հանդերձ, չկրցաւ տոկալ Պիյեանքուրի խումբին բարձր խաղարկութեան։ Այս մրցումին Սարգիս Կարապետեան որ կեդրոնի յառաջապահն էր, ցոյց տուաւ իր ամբողջ կարողութիւնը։ Ինքն էր որ նուրբ խաղերով յաջողեցաւ 3 նշանակէտ շահիլ։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներու երկրորդ շարքը։ Այս առթիւ Պիյեանքուրի Ա. խումբը պիտի մրցի U.S.Chatouի Ա. խումբին դէմ. հակառակորդին մարզադաշտին վրայ։

Գ. Գասապեան

ՎՐԻՊԱԿ.— բարեգործականի գրասենեակէն.-28 Սեպտ. 1929ի մեր զեկոյցին երկրորդ հատուածին եօթներորդ տողին մէջ կարդալ.—

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 555 (հինգ հարիւր յիսունը հինգ) անգլ. ոսկիի վճարում մը կատարած է, եւ ոչ 55 անգլ. ոսկի։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

Օր մի ալ օրերուց առաւօտեան դէմ, արշալոյս մօտ էր, գնացինք մտանք անառիկ քարայրի մը մէջ, բայց հազիւ 3-4 ժամ մնացինք, զմեզ գտան։ Արդէն լեռ ու ձոր լեցուն էր զօրքով ու քիւրդ աշիրաթներով. կարելի բան չէր, որ քար մ'(, հովիտ մի առանց զօրքի եւ քրդու լեցուն ըլլէր, բոլորն ալ լեցուն էր։ Զմեզ տեսած ատեն անմիջապէս բաժնուեցան, չորս կողմէն եկան մեր վրա. կը ձայնէին իրարու քիւրդերէն, թիւրքերէն, թէ շուտ հասէք, Մուրատ էֆէնտին իր ընկերներով այս տեղն է։ Առանց բոպէ անցկացնելու պաշարեցին մեր չորս կողմ. սկսանք զարնել իրարու մենք ներսէն, իրանք՝ դրսէն. կռիւնիս տեւեց 24 ժամ։ 24 ժամէն վերջ, Միրալային վերէն ձայնեց, թէ պէտք է անձնատուր ըլլէք, այլ ուս հրաման չկայ սպաննելու։ Որդէն մեր հետ ալ կար ժողովուրդ՝ 5 երիկ մարդ. իսկ մեր թիւն էր 6. մեր պաշարն էր մէկ կողով խաղող. կը լինէր մէկ չանախ կորեկ ալիւր, ուրիշ ոչինչ չունէինք։

Խոտ, քարիւղ ալ բերած էին, որպէսզի քառայրի դուռն յառէջ վառեն զմեզ ծխով ու մխով խեղդեն։ Երկու հատ ալ թնդանօթ բերած էին։ Ճար ու ճանապարհ չէր մնացէ, չկար ոչ մի տեղէ ալ յոյս օգնութեան։ Միրալային արդէն շարունակ կը ձայնէր՝ «անձնատո՛ւր», «անձնատո՛ւր»։ Նախ Գասպար կանչեց զիրա ծանօթ քիւրդ. եկաւ մօտեցաւ. դրան խօսացինք երեքս այնտեղ. խոստացաւ քրդուն, թէ 1000 ղրուշ, 2 հատ ջորի կուտամ, տար քիւրդ աղաներուն՝ թող հեռանան այս տեղէն. այստեղ օտար մարդ չկայ իմ գերդաստանն է։ Քիւրդ ետ դարձաւ գնաց խօսաց աղաներուն. չընդունուաւ այն խօսքը։ Չինչ երկարացնեմ 1000 ղրուշ, 2 ջորի, 4 տղամարդ տուաւ այդ քիւրդ աղաներուն եւ զայս ըսաւ, թէ տարէք կը սպանէք, կը կախէք, ինչ կ'ուզէք զայն ըրէք, լոկ զիմ գերդաստան ազատէք։ Այդ մարդու գերդաստան մենք էինք. մեզ համար էր, որ այսքան բան տուաւ. կ'ուզէր զմեզ ազատել. այդ չորս մարդերէն մէկն նոյնիսկ իւր տղան էր, անուն՝ Աւետիս։ Վերջապէս, շատ աշխատեցաւ խեղճ մարդ, անկարելին կարելի չդարձաւ։ Այն ատեն մեզ ըսաւ. Դուք գիտէք, ալ իմ ձեռք բան չմնաց. 4 մարդ ալ յանձնեցի, ահա ես ալ կը յանձնուիմ։

Գասպարն ալ յանձնուաւ իւր մարդերով, մենք ալ իրենց ետեւէն։ Երբ որ մտանք զօրքերի մէջ, արձակուեան մեր վրա, սկսան կողոպտել զմեր վրայի հանդերձները միրալայի, գոլաղասու եւ պինպաշու աչքի յառէջ։ Կողոպտելէն վերջ քիւրդ մի հրացանի կոթով զարկաւ Մուրատի գլխին, ուշաթափ եղաւ, կրկին զարկաւ։ Զմեզ կապեցին ուղղակի տարին բանակ։ Սկսան հրացանաձգութիւն, ուրախութիւն ընել։ 7 հատ ալ թնդանօթ պարպեցին այդ ուրախութեան մէջ։ Իսկ զմեզի պահեցին բանակի մէջ 15 օր։

15 օրէն վերջ տարին Սէմալ, մեծ բանակ հոն էր։ Երզնկացի Մուշուր Զաքի փաշան նոր եկած էր. զմեզ տարին նրան ներկայացրին։ Անցրին տարին դրին զմեզ եկեղեցւոյ մէջ ձեռքերնիս, ոտքերնիս կապուած. սկսան դարգաւ ծեծել ու չարչարել լման երկու գիշեր եւ երկու ցերեկ ո՛չ հաց ուտել, ո՛չ ջուր խմել, ո՛չ քուն քնել եւ ո՛չ ալ հանգստութիւն եղաւ. Նոյնիսկ ջուր թափել արգիլք էր։ Մեր աղաչանք ու պաղատանք անլսելի էր։

Երկու օրէն վերջ հանեցին զմեզի տարին մուտդանդղին քննութեան, բայց երբ զՄուրատ տորին, կարող չեղաւ խօսալ. չայ մի ուզեց խմել. յետոյ թուղթ ու գրիչ ուզեց բերին։ Նրանք հարցրին, ինք գրութիւնով մի առ մի պատասխանեց։ Երբ քննութիւննիս վերջացաւ, չորրորդ օր տարին զմեզ Մուշ։ Մուշ ալ բաւականին չարչարեցին։ Երկու ամիսէն վերջ զիս, զՄուրատ, Գասպար, Ադամ եւ Կարապետ տարին Բաղէշ։ Մեր մէկ ընկեր Սենէքերիմ, ինքն Ռուսաստանցի, Մշոյ բանտի մէջ մեռաւ։

Երբ որ Բաղէշ տարին, զմեզ առանձին առանձին տեղեր դրին ու արգել ըրին, որ չխօսանք իրարու հետ, բայց Բաղէշի մէջ Պ. Մուրատին շատ չարչարեցին. մինչեւ անգամ զիրա պեխերներ ալ մկրատով կտրեցին, ջուրի տեղ քարիւղ խմցուցին, 24 ժամէն վերջ Նստեցուցին։ Հիւանդացաւ մի ամիս լման, երբ զմեր միւս ընկերներն ալ Մուշէն բերին Բաղէշ։

Մուրատ ալ լաւացեր էր բաւականի, բայց խօսք կար, որ հիւպատոսներ եկած են Մուշ. անմիջապէս զնտանէն հանեցին, երկար ու բարակ հարցաքննութիւններ ըրին, վճիռ տուին։ Մուրատին վճիռն էր 101 տարի (խտամ), իմ եւ իմ ընկերներու 15ական տարի տուին, թափեցին բանտ։

Յունուարայ վճիռ տուին, ապրիլ 10ին էր, կարծեմ. կրկին վերադարձրին մեզ Մուշ հիւպատոսների հրամանաւ։ Երբ որ Մուշ տարին չյանձնեցին մուլքիային, ուղղակի տարին սուարի զօրանոց զօրքերի մէջ առանձին - առանձին սենեակ դրին զմեզ, իւրաքանչիւրի դրան մէկ-մէկ պահապան. պատուհաններու վրայ, նմանապէս արգելք էր. ամէն բանէ ու երթեւեկութեան թէ դուրսի եւ թէ իրարու հետ ներս։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ.

(3)

(Շարունակելի)

Մ. Քեմալ Էնկիւրի վերադարձած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա քանի մը ամիս Պոլիս մնալէ յետոյ, հոկտ. 1ին վերադարձաւ Էնկիւրի։ Անագին թիւով հեծելազօրքեր եւ հետեւակազօրքեր, կառավարական պաշտօնեաներ եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ կայարան փութացած էին բարեգալուստի համար։ Մ. Քէմալ յոգնած երեւոյթ ունէր։

Եգիպտական դահլիճը հրաժարած

ԳԱՀԻՐԷ, 2 հոկտ.— Դահլիճը իր հրաժարականը տուաւ կէսօրին։

Այս որոշումը կը սպասուէր այն տեսակցութիւններէն ի վեր, որոնք տեղի ունեցան երէկ մէկ կողմէ վարչապետ Մահմուտ փաշայի ու անգլիացի մարզպանին, միւս կողմէ Սըր Փէրսի Լորէնի եւ Ֆուատ Թագաւորին միջեւ։

Նոր դահլիճի կազմութեան վրայ պիտի ազդէ ընդդիմադիրներու բռնած դիրքը անգլեւեգիպտական դաշնագրին հանդէպ։ Սակայն կը հաւաստուի թէ այս մասին համաձայնութիւն պիտի գոյանայ Վաֆտ ազգայնական ընդդիմադիր կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահասի եւ անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէնի միջեւ։

Նոր դահլիճի կազմութենէն եւ ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանային բնականոն վիճակ հաստատուելէ յետոյ, հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի՝ երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ կատարելու համար։

«Թայմզ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակցին համաձայն, ներկայիս որոշ է մէկ կէտ միայն, այն որ՝ Մահմուտ փաշայի հրաժարականը կը նշանակէ վերադարձ դէպի խորհրդարանային դրութիւն։ Որովհետեւ Վաֆտը վստահ է մեծամասնութիւն ձեռք բերելէ, ընտրական ինչ դրութիւն ալ ընդունուի, առաւել քան հաւանական է որ նոր խորհրդարանին մէջ վաֆտական դահլիճ մը պիտի զբաղի անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրի ծրագրով։

⁂ Մուհամմէտ փաշա Մահմուտ վարչապետ եղաւ 1928 յունիս 27ին։ Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն չունենալուն, Մահմուտ փաշա իշխանութեան գլուխ գալէն օր մը վերջ անորոշ պայմանաժամով յետաձգել տուաւ խորհրդարանին գումարումը, իսկ յուլիս 19ին լուծել տուաւ թէ՛ Երեսփ. ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը։ Յետոյ յայտարարեց թէ խորհրդարանային դրութիւնը ջնջուած է երեք տարուան համար։

ԱՏԼԻ ՓԱՇԱ ՎԱՐՉԱՊԵՏ?

Ֆուատ թագաւոր, Մահմուտ փաշայի դահլիճին հրաժարականն ընդունելէ յետոյ, արքայական պալատ կանչեց Ատլի փաշան, որ երեք անգամ վարչապետ եղած է՝ 1921ին, 1926ին եւ 1927ին ու անոր յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Գահիրէի մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ որ Ատլի փաշա պիտի ընդունի կազմել առժամեայ դահլիճ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ վերահաստատել խորհրդարանային դրութիւնը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

Ատլի փաշա երէկ պիտի տար իր պատասխանը՝ կացութիւնը քննելէ վերջ։

Արաբները ընդհ. գործադուլ կը սպառնան

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ հոկտ. 1 Թուականով.—

Արաբական գործադիր կոմիտէն կը սպառնայ մէկ օրուան ընդհ. գործադուլ յայտարարել՝ բողոքելու համար հրեայ Նորման Պէնթուիչի ընդհ. դատախազի պաշտօնին մէջ պահուելուն դէմ։ Յիշեալը 1918էն ի վեր Պաղեստինի զինուորական կամ քաղաքային զանազան վարչութեանց մէջ եղած է դատարանի նախագահ, իրաւագէտ-խորհրդական եւ ընդհ. դատախազ։

Այս առաւօտ զուտ հրէական թաղի մը մէջտեղը սպաննուած գտնուեցաւ հրեայ մը։ Եաֆայի մէջ խուճապ եւ իրարանցում առաջ եկաւ եւ քանի մը դէպքեր պատահեցան։ Խուճապի համար լուրջ պատճառ մը չկար, սակայն ասիկա ցոյց կուտայ թէ տակաւին ընդհանուր ջղագրգիռ վիճակ կը տիրէ։

Հրեաներու դէմ բոյկոտը դեռ լայնօրէն կը շարունակուի։

Անգլիա պիտի պահէ Պաղեստինը

Աշխատաւորական կուսակցութեան համաժողովին մէջ, արտաքին նախարար Արթըր Հէնտըրսըն ընդհ. քաղաքական հարցերու մասին խօսած ատեն, շեշտեց որ կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի լքելու Պաղեստինը եւ ծրագրած է ուժ տալ Պաղեստինի հրէական Ազգային Տան՝ համաձայն Պալֆըրի յայտարարութեան։

Նախարարը աւելցուց թէ կառավարութիւնը դատի պիտի ենթարկէ վերջին ջարդերու բոլոր յանցաւորները՝ առանց ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան։ Մօտ օրէն Պաղեստին պիտի մեկնի անգլ. քննիչ մարմինը, որ երեւան պիտի հանէ պատասխանատուները, սակայն երբեք չպիտի զբաղի քաղաքական խնդիրներով։

Անգլիացի երեսփոխան մը Պուլկարիոյ մէջ

ՍՈՖԻԱ, 2 հոկտ.— Երէկ առաւօտ Սոֆիա հասաւ անգլիացի երեսփոխան Րէննի Սմիթ, որ ընդունուեցաւ պուլկար ընկերվարական կուսակցութեան անդամներուն կողմէ։ Սմիթ Պուլկարիա կուգայ ուսումնասիրելու համար երկրին քաղաքական կացութիւնը։

Զինուորական ակումբին մէջ դասախօսութեան մը ընթացքին խօսելով Եւրոպայի տնտեսական վիճակին մասին, ջերմօրէն ջատագովեց Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը։

Սմիթ Սոֆիայէն պիտի անցնի Աթէնք։ Մեկնումէն առաջ պիտի ընդունուի վարչապետ Լիափչէֆի կողմէ։

Հինտէնպուրկի 82ամեակը

ՊԵՐԼԻՆ, 2 հոկտ.— Նախագահ Հինտէնպուրկ այսօր կը տօնէ իր 82րդ տարեդարձը։ Ըստ իր սովորութեան, Պերլինէն բացակայ է։

Այս տարեդարձին առթիւ պատերազմի անդամատեալներուն եւ այլ զոհերուն պիտի բաշխուի 435,000 մարք, մնացորդը Հինտէնպուրկի հիմնադրամին, որ կազմուած էր Նախագահի 80ամեակին առթիւ։ Ցարդ 2,300,000 մարք բաշխուած է այս ձեւով։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըթի Ժուռնալի սրահը

21 Rue Cadet, Métro: Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺ։

Les Chamil (Պ. Գույումճեան) կը պարէ կովկ. և եւրոպ. պարեր։ Արեւելեան նուագախումբ և ճազ, ղեկավարութեամբ թառիստ. Ժորժի. Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ — ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահը

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ - Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը Փիռ.— Նախաձեռնութեամբ Բաբկէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, Այս կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Լիոն, Վաղը Շաբաթ (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ)։
Տեսին, Այս Կիրակի » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տ'Օպնա.— Հոկտ 20 » »
Պոռտօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլը, Այս Կիրակի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Վաղը Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ։
Սէն Թ.ԷԹիէն, Այս Կիրակի »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

ՀՈԿՏԵՄԲԻՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԿԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ։ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Դրադարանը։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յակոբ Եսայեանի, իր եօթը տարեկան աղջնակին ինքնաշարժիարկածի մը զոհ երթալուն առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 3րդ Mairei մատենասրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ։

ՓԱՐԻԶԻ Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville. Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տարօն-Տուրուբերան Հայր. միութեան Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղին սարքած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 29ին։ Շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 417՝ ինքնահոս գրիչ, 114՝ գրպանի ժամացոյց, 192՝ հովանոց (այր մարդու), 432՝ մէկ զոյգ մետաքսեայ գուլպայ (կնոջ), 377՝ մէկ շիշ քոլոնիա։ Դիմել՝ Mourad Mouradianի, 4 Rue du Bois, St Etiénne (Loire)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատի օրացոյցը։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդ ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ։ Իրաւաբանական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական եւ ... տապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն։

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում։
Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն։
Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ։
Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.
Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ։

ԿՈՎԿԱՍ
ՄԱՐՍԻԼԻԱ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ
11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ առաջին փողոց)
ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ

Վարձու բնակարան

Օգտուեցէ՛ք առիթէն։

Խիստ մօտիկ արուարձանի մը մէջ, վարձու է բնակարան մը՝ որ ունի երկու սենեակ, խոհանոց, W. C., Cave, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օդասուն դիրքի վրայ եւ գեղեցիկ տեսարանով, երկաթուղիի եւ հանրակառքի կայարաններէն 2—3 վայրկեան միայն հեռու։

Խիստ մատչելի պայմաններ։
Դիմել խմբագրատուն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՏԱՐՕՆ պատկերազարդ երգարանը։ Ուր ամփոփուած են Տարօնի հերոսներու նկարները, եւ իրենց գործերը, Տարօնի ժողովրդական անտիպ երգերը եւն. խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն։ Գին՝ Ֆրանսա 20 ֆր. արտասահման 1 տոլար։ Կը պատասխանուի միայն կանխիկ ապսպրանքներուն։

Դիմել՝ Ա. Պաղտասարեանի, Epicerie «Daron» 53 Rue Rabelais, Lyon.

Ծախու է

6 HP. Renault fourgonette օթօ մը ամենալաւ վիճակի մէջ։ Գին՝ 6000 ֆր.։ Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր G. Takimdjianի 11bis Rue Julien Certaine, Viroflay, (S. et O.)

Կ'ուզուի

գործի առ... տուրի ծա... հայ երիտասարդ մը որ գի... ֆրանսերէն եւ գերմա... Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութ...

Եթէ

կ'ուզէք փոխառու... կնքել ձեր շինել... տուներուն համար, ձեր շ... պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշա... եւ իմանալ անոր ձեռնտու... մանները։ 51 Bld. Blanqui... ris (13e).

ՀԱՅԿ. ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼ...

Հետեւեալ քարտ-փոստա... կը ծախուին հատը 50 սանթ...

Րաֆֆի, Քամառ-Քաթի... Խրիմեան, Ղ. Ալիշան, Խ. Ա... եան, Մ. Նալբանդեան, Ս... զարեանց, Գ. Սունդուկեանց, ... տաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկ... լեան, Ե. Տէմիրճիպաշեան, Պ. Ա... Դուրեան, Ս. Տիւսաբ, ... եան, Յ. Պարոնեան, Ծերենց... Արփիարեան, Աղանուր, Ս. Պ... սանեան, Տիգ. Զուհաճեան, ... եանց, Այվազովսքի, Ռ. Զար... եան, Գ. Զօհրապ, Դ. Վարու... Ս. Պարթեւեան, Ռ. Սեւակ, ... պէս նաեւ հայ թագաւորն... թագուհիներու, եւն. Քարտ-... տալին գինն է 0.50 սանթ...

Ինչպէս նաեւ գրոշմաթ... թեր «Հայաստան»ին հայկ... քերու 10 հատը կ'արժէ 1... Փոստի ծախք չառնուիր... հետեւեալ հասցէին.—L. M... 5 Rue Champlain, Paris (20...

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE... 1 Rue St. Lazare, PARIS... Téléphone-Trudaine 95...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

5 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1077

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ

Շանթի մը պէս պայթեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին մահուան լուրը: Ճիշդ այն պահուն երբ դիւանագէտներուն աչքերը նորէն ուղղուած են Պերլին, թէ ներքին եւ թէ արտաքին տագնապներու առթիւ:

Բոլոր անոնք որ կը հաւատան խաղաղութեան դատին, ներկայ կարգ ու սարքին մէջ, խորապէս կը սգան այս կորուստը: Քաղքենի եւ ծանրագլուխ, Շթրէզէման խոր տպաւորութիւն ձգած էր իբրեւ միջազգային հեղինակութիւն, եւ մանաւանդ իբրեւ անկեղծ բարեկամ խաղաղութեան: Ոչ միայն իր երկրին մէջ, այլեւ Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս, ընկերվարականներն անգամ հրապարակաւ կը գնահատէին իր այս գիծը:

Շթրէզէման խաղաղութեան կուսակից էր նախ համար որ, մինչեւ վերջը մնաց պաշտպան՝ գերմանական հանրապետութեան: Վեց տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ էր, եւ ամուր մնաց պատնէշին վրայ, ամէն անգամ որ վտանգ մը կը սպառնար տիրող կարգ ու սարքին:

Իսկ բառին լայն առումով խաղաղասէր՝ մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Ճիշդ է որ Գերմանիոյ հանրային կարծիքը եւ գլխաւոր հոսանքները ուժ կուտային իրեն, խուսափելու արկածախնդրութիւններէ: Բայց իր տեղը ուրիշ մը, նուազ հաւասարակշիռ մէկը ապահովաբար պիտի չփոթէր ճամբան, այնքան ծանր տագնապներու եւ փորձութիւններու հանդէպ:

Արդարեւ, իր պաշտօնավարութեան ընթացքին էր որ, սուր հանգամանք առին Վէրսայլի դաշնագրին գործադրութեան հետ կապուած խնդիրները: Յաղթականը ստորագրուած պայմաններուն գործադրութիւնը կը պահանջէր առանց վերապահութեան: Սահմանի միւս ծայրէն խռովայոյզ տարր մը, խորհրդային իշխանութիւնը, կայծեր ու խայծեր կը նետէր, խորացնելով անջրպետը եւ լուրջ փորձութեան ենթարկելով պարտուած երկիրը:

Միւս կողմէ, պակաս չէին ներքին խլրտումներ: Կայսերական Գերմանիոյ մնացորդները, պարտուած դասերուն խայտաբղէտ ներկայացուցիչները, սեւ ու կարմիր շապիկաւորներ, ոսկի կամ երկաթ սաղաւարտակիրներ ուղղակի եւ անուղղակի, գետնին տակէն կամ երեսէն, կը պղտորէին ջուրերը: Եւ, մերթ մեղմ, մերթ բուռն, կը շարունակուէր խաչակրութիւնը՝ հին կարգերը վերահաստատելու կամ դաշնագիրը պատռելու համար:

Այս տարրերուն աչքին, դաւաճան կը համարուէր ո՛վ որ կը փորձէր գործադրել Գերմանիոյ պարտադրուած դաշնագիրը: Այդ մթնոլորտին մէջ էր որ, իրարու ետեւէ փռուեցան կարգ մը դէմքեր, Էրցպէրկէր, Ռաթէնաու եւն: Եւ այդ մթնոլորտն է որ մինչեւ այսօր ալ ակռայ կ'ընտել, նոյնիսկ ռումբեր նետել կուտայ:

Շթրէզէման դիմացաւ այս փորձանքներուն եւ փորձութիւններուն, իր կողքին ունենալով բոլոր առողջ տարրերը եւ ընկերվարականները: Ու թէեւ յանկարծամահ, բուռն ժողովէ մը ետքը, կատարած եղաւ գործեր որոնք մեծ արժէք ունին թէ Գերմանիոյ կենսական շահերուն եւ թէ խաղաղութեան դատին համար:

Այսպէս, Լոքարնոյի դաշինքը, որուն շնորհիւ Գերմանիան դարձաւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, հաւասարէ հաւասար խօսելու եւ խորհրդակցելու իրաւունքով:

Այդ օրէն ասդին, պարտուած ու պատժուած Գերմանիան վերստացաւ իր միջազգային կշիռը: Ու թէեւ կը շարունակէ համակերպիլ Վէրսայլի դաշնագրին, բայց արդէն խոր ճեղքեր բացուած է անոր վրայ, եւ յամրաբար, ամուր վստահութեամբ կը քաղէ հասունցած պտուղները:

Այդպէս է որ, Տօըսի ծրագիրը վերածուեցաւ Եընկի համեմատաբար տանելի ծրագրին, եւ Հռենոսը կը պարպուի 15 տարուան պայմանաժամէն առաջ (1935), այսօրուընէ իսկ:

Այդպէս է, դարձեալ, որ Գերմանիոյ մասնակցութիւնը Քէլլոկ-Բրիան դաշինքին (27 օգոստոս 1928), հռչակուեցաւ ... կարգին երաշխիք մը, աշխարհի խաղաղութեան համար: ...ցանկները արժէք չունին արդի կարգ ու սարքին մէջ, բայց ...կէլի խաղաղութեան մրցանակը սահմանելով Շթրէզէմանի ...Պրիանի), Սկանտինաւիոյ ակադեմականներն ալ հաստատեցին թէ իսկապէս բան մը փոխուած է Գերմանիոյ մէջ, Մեծ պատերազմէն ի վեր:

Եւ յետոյ, Շթրէզէմանի գլխաւոր արժանիքը այն է որ, ...պէս կ'ըմբռնէր ժամանակի ոգին եւ նոյնքան կը խորշէր ...շապիկէն ինչպէս դեղնած հոգիներէն: Սովորական քաղաքագէտ մը չպիտի խօսէր այնպէս ինչպէս խօսեցաւ հանգուցեալ նախարարը, Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ընդհ. ժողովին մէջ, Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու ծրագրին առթիւ:

— «Անշուշտ կրնանք ուրախ ըլլալ որ հերոսականութիւնը, ...ին մեծ գաղափարներու հանդէպ անձնազոհութեան զգացումը կայ մեր մէջ... կը նախատեսեմ այն ժամանակը, երբ ազգային հերոսները պիտի ըլլան անոնք որ այս պայքարը պիտի մղեն մարդէ մարդ եւ մարդէն դէպի տիեզերք յարաբերութեան մէջ:»

Արի եւ ամուր՝ իր համոզումներուն մէջ, հաւատալից՝ իր երկրին վերածնութեան հանդէպ, եւ միշտ յօժար՝ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու իր կեանքին գնով — ահա ինչպիսի մարդ մը կը կորսնցնէ չախչախուած Գերմանիան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը կը գրէ սեպտեմբեր 20ի թիւին մէջ, հետեւեալ խորագիրներուն տակ,— «Ինչո՞ւ կառավարութիւնը չի լուծեր հայկական կուսակցութիւնները».— «Հայկական կուսակցութեանց վնասները այս երկրին».

— «Շատ կը ցաւինք որ մեր երկիրը ապաստանող հայ գաղթականները կը շարունակեն պահել իրենց մէջ կուսակցութիւնները, որոնք իրարու այնքան թշնամի եւ հակառակ են: Եթէ իրենք Լիբանանցիներ եղած են, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, ինչո՞ւ դեռ քաղաքական կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին իրենց մէջ: Զանազան թշուառութիւններու եւ զուլումներու ենթարկուած, աղքատացած, երկրէ երկիր թափառական, բայց դեռ կուսակցական կռիւներն ու թշնամութիւնները չեն վերջացած իրենց մէջէն, իրար կը հալածեն եւ իրար կը սպաննեն:

Հնչակ կուսակցութեան պետ Սարգիս Ցխրունիի եւ անկէ առաջ ալ հակառակորդ կուսակցութենէն Վարդապետեանի սպանութիւններէն վերջ, որոնք կուսակցական պայքարի զոհերն էին, ժամանակ մը լռութիւն տիրելէ վերջ, կրկին սկսան անոնք եւ առջի իրիկուն սպաննեցին պատանի մը:

Ինչո՞ւ Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւնները իրար կը սպաննեն, քանի որ հեռու են իրենց հայրենիքէն եւ պատճառ մը չունին չհամաձայնելու:

Մենք կառավարութենէն պահանջեցինք որ անմիջական կարգադրութիւն մը ընէ արգիլելու եւ լուծելու համար հայ կուսակցութիւնները, ոչ թէ իրենց, այլ մեր երկին սիրոյն համար, ուր իրենք հիւր են: Պէտք է անոնք մոռնան իրենց քաղաքական ուղղութիւններն ու նպատակները, քանի որ մեր երկրին մէջ կը գտնուին:

Հիմա նորէն կը կրկնենք ընդհ. Ապահովութեան եւ Ոստիկանութեան վարչութեանց մեր առաջուան առաջարկը:

Այս տողերը գրելով մեր նպատակը չէ արգիլել մարդոց անհատական ազատութիւնը, բայց կ'ուզենք որ այդ ազատութիւնը կռիւներու եւ իրար սպաննելու պատճառ չդառնայ եւ երկրին անդորրութիւնը չխանգարուի:

Մենք գիտենք որ Հայերուն ամբողջութիւնը կարեւորութիւն չի տար ոչ Դաշնակին եւ ոչ ալ Հնչակին, որովհետեւ բոլորն ալ կարօտ են եւ կ'աշխատին իրենց ընտանիքները ապրեցնելու համար, եւ երկու կուսակցութիւններն ալ ազդեցութիւն չունին ժողովուրդին վրայ, բացի բացառիկ պարագաներէ եւ բացառիկ ժամանակներէ:

Հայ գաղթականները պէտք է գիտնան որ, իրենց այս արարքները հիւրի մը արարքները չեն: Մեր երկրին մէջ գտնուող եւ անձնական շահ հետապնդողներ արդէն շատ կան, չենք կրնար նոր փորձութիւններ ալ ընդունիլ:

Մենք կը խնդրենք հայ ժողովուրդի խելացիներէն եւ երկու կուսակցութեանց մարդերէն եւ մասնաւորաբար դաշնակներէն, որոնց բոլորն ալ մտաւորականներ են եւ իրենց կուսակցութիւնը զօրաւոր է, որ մոռնան անցեալը եւ խաղաղեցնեն հանրային կարծիքը այս ոճիրին առթիւ»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Շթրէզէմանի մահը

Երէկ հաղորդեցինք Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի յանկարծական մահը Պերլինի մէջ:

Ֆրանսական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ գերման պետական մարդու յիշատակին եւ մեծ գովեստներով կը խօսի անոր մասին: Շթրէզէման ճանչցուած էր իբրեւ անկեղծ ու համոզուած կուսակից ֆրանքօ-գերման քաղաքական մերձեցման եւ գործակցութեան: Իր անունը կապուած է վերջին տարիներու քաղաքական բոլոր կարեւոր դէպքերուն հետ: Մասնաւորաբար Լոքառնոյի դաշինքները եւ ֆրանքօ-գերման մերձեցման համար Պրիանի հետ իր ունեցած յաճախակի շփումները սիրելի դարձուցած էին զինքը ֆրանսական բոլոր շրջանակներուն:

Վարչապետ Պրիան Պերլինի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ ցաւակցութիւններ յայտնեց գերման կառավարութեան եւ հեռագիր մը ուղղեց Տիկ. Շթրէզէմանի, վեր հանելով հանգուցեալի «գաղափարներու մեծութիւնը եւ նկարագրին կատարեալ ուղղամտութիւնը»:

Անգլիական մամուլը եւս ցաւով կ'արձանագրէ գերման նախարարին մահը:

Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ «անոր մահը կորուստ մըն է ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ ամբողջ Եւրոպայի համար: Ժընեւի եւ Լահէյի մէջ իր ծայրայեղ աշխատանքն է որ փութացուցին իր մահը: Որքան ատեն որ յիշուին մեր սերունդին գործերը, իր անունը պիտի ապրի պատմութեան մէջ իբրեւ մեծագոյն ճարտարապետներէն մէկը եւրոպական համերաշխութեան եւ եւ բարի կամեցողութեան:»

Լօյտ Ճորճ կ'ըսէ թէ իր մահը կորուստ մըն է Եւրոպայի խաղաղութեան համար: Լորտ Սէսիլ, Սնոտըն եւ ուրիշներ ալ մեծ գովեստով կ'արտայայտուին:

Պրայթընի Աշխատաւորական համաժողովը քանի մը վայրկեանի լռութեամբ յարգեց յիշատակը անոր, որ մեծապէս աջակցած էր Եւրոպայի խաղաղեցման:

Ժընեւի միջազգային շրջանակներուն մէջ եւս մեծ յուզում առաջ բերաւ գերման պետական մարդուն մահը:

Ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի կիրակի օր Ռայխսթակի մէջ, պետական ծախքով:

∴ Տոքթ. Կուսթավ Շթրէզէման ծնած էր Պերլին 1878ին: Երկրորդական ուսումն աւարտելէ յետոյ, Պերլինի եւ Լայփցիկի համալսարաններուն մէջ տնտեսագիտութեան հետեւեցաւ: Ազգային-ազատական կուսակցութեան անդամակցելով, 1907ին երեսփոխան ընտրուեցաւ Ռայխսթակին, ուր շուտով ի յայտ բերաւ հռետորի իր տաղանդը եւ կուսակցութեան վարիչ մարմնի անդամ դարձաւ: Պատերազմի ատեն ալ երեսփոխան էր: 1918 նոյեմբերի յեղափոխութեան ընթացքին հեռու մնաց, յետոյ կազմեց ժողովրդային կուսակցութիւնը՝ նախկին ազգային-ազատական եւ յառաջդիմասէր կուսակցութեանց բեկորներով:

Երբ հրաժարեցաւ Քունոյի դահլիճը, վարչապետ կարգուեցաւ եւ կազմեց առաջին միացեալ դահլիճը՝ ժողովրդայիններու եւ ընկերվարականներու մասնակցութեամբ: Հոկտեմբերին ստիպուեցաւ հրաժարիլ եւ նոր դահլիճ մը կազմել, որ շատ չտեւեց: Անկէ վերջ կազմուած դահլիճներուն մէջ ինք միշտ մնաց արտաքին նախարար: 1925ին ինք էր որ առաջարկեց ապահովութեան դաշինքը. իրեն շնորհիւ կնքուեցաւ Լոքառնոն, Գերմանիա մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւն. ի վերջոյ Լահէյի մէջ յաջողեցաւ ձեռք բերել Հռենոսիոյ պարպումը:

Թուրքօ-սուրիական սահմանագիծը

Ըստ վերջին ֆրանքօ-թուրք համաձայնութեան, թուրքօ-սուրիական սահմանագծման յանձնաժողովը որ սեպտեմբերի ընթացքին գործի պիտի ձեռնարկէր, հազիւ պիտի կարենայ հոկտեմբերի վերջերը աշխատանքի սկսիլ, քանի որ յանձնաժողովի նախագահ գանիացի զօր. Էրնսթ տեղեկացուցած է որ հոկտ. 15ին նաւ պիտի նստի Սուրիա երթալու համար: Իսկ յանձնաժողովի ֆրանսացի անդամը գնդապետ Պոյն քանի մը օրէն Պէյրութ կը սպասուի:

Թուրքիա կը խզէ Ալպանիոյ հետ

Թիրանայէն իտալական թերթերուն կը հաղորդեն որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են Թուրքիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ:

Թուրք հանրապետութիւնը ցարդ չէ ճանչցած Ալպանիոյ թագաւորական վարչաձեւը եւ Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուիլը, երկար ատենէ ի վեր Էնկիւրի կանչուած է Ալպանիոյ թուրք դեսպանը. յետոյ Թուրքիոյ ալպանական գործակատարն ալ արձակուրդ ստացած է:

Այս բոլորը ցոյց կուտային թէ Թուրքիա չուզեր բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ ալպանական կառավարութեան հետ:

Ալպանական մամուլի դիւանը զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ Էնկիւրիի եւ Պուքրէշի ալպանական դեսպանատուները ջնջուած են պարզապէս խնայողութեան համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԷՆԿԻՒՐԻՆ Կ'ԸԼԼԱՅ ԱՆԹԷՐԻԱ

Հեռագրի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին անունը փոխած է Անթէրիայի:

Անթէրիա պատմական անունն է եղեր:

Բացի Էնկիւրիէն, Թրքական ուրիշ քաղաքներու անուններն ալ պիտի փոխուին եւ այսուհետեւ անոնք պիտի կոչուին իրենց պատմական հին անուններով:

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Պոլսոյ Յունաց պատրիարք Վասիլիոս Գ.ի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է չորեքշաբթի առաւօտ՝ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան: Բոլոր երկիրներու դեսպանները, գործակատարներն ու հիւպատոսները, Հայոց պատրիարքը, Խախամապետը եւ այլ կրօնապետներ ներկայ եղած են յուղարկաւորութեան:

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ ՏՐԱՄԱՅԻ ՄԷՋ

Տրամայի գաղթականական մէկ թաղամասին մէջ, տուն մը համար հիմ փորած ատեն, բանուորները, հին ջրամանի մը մէջ գտան Փիլիպպոսի եւ Մեծն Աղեքսանդրի ժամանակաշրջանին պատկանող հին ոսկի դրամներ, որոնց վրայ կան վերոյիշեալ Մակեդոնացի թագաւորներու նկարները:

Ոստիկանութիւնը գրաւեց այս դրամները որոնց համար կ'ըսուի թէ շատ մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Տան շինութիւնը արգիլուեցաւ եւ պեղումներ պիտի կատարուին այդ շրջանակին մէջ:

ՍՎԱԶ ԵՐԶՆԿԱ-ԷՐԶՐՈՒՄ ԳԻԾԸ

Եուլիուս Պէրկէր ընկերութիւնը, որ յանձն առած է շինել Քէօթահիա-Էրզրում երկաթուղագիծը, կառավարութեան հետ համաձայնելով ստանձնած է Սվազ-Երզնկա-Էրզրում գծին շինութիւնը: Պայմանագրութիւնները կը պատրաստուին:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գահիրէ, 3 հոկտ.— Ատլի փաշա Եէկէն յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, զոր վաղն առաւօտ պիտի ներկայացնէ Ֆուատ թագաւորին:

ԳԵՐՄԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Գերմանները իրենց լեզուն կը գրեն գոթական տառերով, ինչ որ դժուարըմբռնելի է: Այս պատճառով, վերջերս շարժում մը սկսած է գոթական տառերէն հրաժարելու եւ հռոմէական տառերը ընդունելու համար:

Անցած տարի «Պէրլինէր Թակէպլաթ» կարեւոր թերթն է միայն որ ձգեց գոթական տառերը: Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ անոր օրինակին կը հետեւի «Պէօրսըն Քուրիէր» նշմտական ծանօթ թերթը:

ՔԷՓԹԸՆ ՊԷՆԷԹի երկրորդ դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Սելանիկի վերաքննիչ ատեանին առջեւ: Ինչպէս կը յիշուի, նախկին սպան կ'ամբաստանուի Համբրտի կալուածներուն մասին կեղծարարութեամբ: Պէնէթի գլխաւոր մեղսակիցներն են Փափատոփուլոս եւ Պայարտաքիս:

ՏՐՈՑԿԻԻ Պոլիս բնակութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ վեց ամիս եւս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը՝ պրոլետարներու բողոքը ներկայացնելու համար կասթոնիայի գործադուլին առթիւ կարգ մը բանուորներու սպանութեան դէմ: Դեսպանատան քարտուղարը մերժեց իր կառավարութեան հաղորդել ներկայացուած բողոքագիրը:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

‘‘ԱՋ ՎՏԱՆԳ,,Ը ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ԱՌԹԻՒ

Մասնաւոր առեւտուրի և անհատական մեծ եւ փոքր ձեռնարկներու դէմ, Խ. Հայաստանի կառավարութեան մղած պայքարը իր կատարեալ յաղթանակին է հասած։

Համագործակցականը եւ պետական առեւտրական հաստատութիւնները, տէր դառնալով անհետացողներու լքած ասպարէզին— երկրի տնտեսական հրապարակին— չեն կրնար մեղմել տնտեսական տագնապը, հակառակ իշխանութեան նիւթական եւ բարոյական անսահման զոհողութիւններուն։

Իբրեւ անմիջական հետեւանք այս տագնապին, Հայաստանի քաղաքացիներն ու գիւղացիները անճրկած են եւ չեն կրնար հայթայթել ամենակենսական մթերքներ եւ գործածելի նիւթեր։

Որոշ նիւթերու անհամեմատօրէն նուազ քանակը, առեւտրական տուներու ներքին անկազմակերպութիւնը, սահմանափակ թիւը, պատճառներ են օրը օրին բազմացող «պոչ»երուն։

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, «Պէտք է վերջ տալ հերթերին», կ’աղաղակէ պատասխանատու գործիչ մը, Գ. Պօղոսեան։ Ըստ յօդուածագրին, «պոչ»երը վերցնելու համար կատարուած աշխատանքները անօգուտ են եւ ո՛չ հիմնական, քանի որ «գլխաւոր հանգամանքը մոռացութեան» է տրուած։ Այդ հանգամանքը այն է «որ մասնաւոր շուկան եւ նրա խանութները եւ կրպակներն աւելի մեծ տէմպով (աստիճանաչափ) են կրճատւում, քան կօոպերացիայի ցանցն է աճում։ Ամերիկայում մի խանութին 180-190 բնակիչ է ընկնում, իսկ մեզ մօտ, Երեւանում 750—800 բնակիչ, այնինչ մենք պէտք է Ամերիկայի տեխնիկային հասնինք եւ անցնինք,»

Հարցը պարզուած է առաջին իսկ տողերէն. սաստիկ հալածանք մասնաւոր շուկայի դէմ եւ նոյն սաստկութեամբ դանդաղութիւն, զուցէ եւ անկարողութիւն ու անկարելիութիւն համագործակցական խանութներու ընդարձակման համար։ Այսքանը արդէն բաւական է տագնապ առաջ բերելու համար։ Որովհետև մասնաւոր խանութներու փակուելու հետեւանքով, հրապարակէն կ’անհետանան որոշ նիւթեր, տնտեսական կամ շահագիտական նկատումներով։ Ասոր փոխարէն նոր հայթայթիչները, այս պարագային համագործակցականը չի կրնար արագութեամբ հայթայթել եւ մատակարարել օրուան անհրաժեշտ նիւթերը։

Համագործակցականի այս անկարողութիւնը սակայն հետեւանք է այն փրողութեան, որ «նա (կօոպերացիան) այս բոլեխս շուկայում մոնոպոլիստ (մենաշնորհեալ) է զգում իրան. նա չունի կոնկուրիստ (մրցակից) որն անհանգստացնէր իր խաղաղ կեանքը. նա շահագործում է մեր ամբողջ հասարակութեան համբերութիւնը։»

Հարկ չկայ ոեւէ բան աւելցնել այս հիմնաւոր եւ շիտակ գնահատութեան վրայ, բացատրելու համար ներքին առեւտրական հրապարակի տագնապը ընդհանրապէս։

Կացութիւնը այսպէս ներկայանալով հանդերձ, դարձեալ հնարաւոր է որոշ չափով մեղմել դժուարութիւններ, տաժանելի դարձած «պոչերը», խնայելով սպառող ժողովրդի հանգիստն ու ժամանակը։

Ասոր համար սակայն դարձեալ համագործակցականն է, որ ոչի՛նչ կը փորձէ ընել, հակառակ «երկու տարի» շարունակ եղած թելադրանքներուն։ Այսպէս օրինակ, «պէտք է մտցուի խանութներից նախօրօք պատրաստի եւ կշռուած ապրանքներ բաց թողնելու ձեւը»։ Որոշուած է նոյնպէս «հացը հատով թխել եւ վաճառել» եւ վերջապէս «նախօրօք պատուէրներ ստանալ», «առաքումներ կատարել սպառողներու տունը», «կանոնաւորել եւ բազմացնել կերպասի խանութները, հացի փուռերը» եւայլն եւայլն։

Որոշումներ, որոնք իրապէս կրնան մեղմել տագնապի սաստկութիւնը, մանաւանդ որ բոլորն ալ հնարաւոր է գործադրել, եթէ միայն որոշումը գործադրելու անհրաժեշտութիւնը տեսնեն անոնք, որ պատասխանատու են այս վիճակին։

Եւ սակայն գործադրող չկայ։ Նոյնը կ’ըսէ նաեւ Պօղոսեան, եզրակացնելով.

«Այդպիսով կօոպերացիան այս բոլեխս մի բացասական քաղաքական ֆակտոր է ներկայացնում,նա անողորմաբար բոլորից կլանում հսկայական թւով աշխատանքի ոսկի ժամեր,որոնց վրայ եթէ վերածենք կանխիկ դրամի՝ հարիւր հազարների ու միլիոնների գումար կստացուի»։

Եւ վերջապէս «պէտք է զգալ որ մոնոպոլ դրութիւնը չի կարող ազատել մեր կօոպերացիան հրատապ նշանակութիւն ունեցող, քաղաքական բնոյթ կրող հերթերի վերացման խնդիրը լուծելու պատասխանատուութիւնից»։

Ահա՛ եւ վճիռը հայ ղեկավար գործիչի մը, որպէս հետեւանք փաստերու չափազանց առարկայական քննութեան։

Սակայն ինչպէսմիշտ,այսհարցին մէջ եւս, ուղիղ քննադատութիւնը չի գնահատուիր։ Եթէ քննադատը համայնավար չէ,և Հայաստանէն դուրս կը գտնուի, իսկոյն անոր դէմ կը հանուին «Դաշնակցականի սովորական զրպարտութիւններ»ու մեղադրանքը։ Իսկ եթէ քննադատողը համայնավար է եւ ան ալ պատասխանատու աշխատակից, «դէպի աջ» թեքումի մեղադրանքով հալածանքի կ’ենթարկուի իր արծարծած խնդրի քննութենէն առաջ։ Այս վերջին ճակատագրին է ենթարկուած Պօղոսեան, նոյն այն «Խ. Հայաստան»ի մէջ ուր տպագրուած է խնդրոյ առարկայ յօդուածը։

Առանց մատնանշած թերիներու քննութեան, համայնավար օրկանը եղած եզրակացութիւնները կը գտնէ «անպայման աջ օպորտունիզմի ցայտուն նմոյշներ։» Որովհետեւ համայնավար իրականութեան մէջ շիտակ տեսնել եւ մտածել, եւ մանաւանդ արտայայտուիլ նման հիմնական խնդիրներու մասին, աններելի ոճիր է, եւ գլխաւոր մեղադրանքը՝ բոլոր աջ թեքումներուն։ Չէ՞ որ անոնք այդ ընթացքով ոչ միայն դէմ կ’ելլեն կուսակցութեան հիմնական որոշումներուն, այլ եւ «բուրժուական տարրերին իրենց հովանաւորութեան տակ են վերցնում։» Ասիկա արդէն կէս վճիռ է Պօղոսեանին, քանի որ նա «էլ փաստօրէն նոյն օպորտունիստական գործն է կատարում, երբ գրում է թէ «մասնաւոր» շուկան եւ նրա խանութներն ու կրպակներն աւելի մեծ տօկոսով են կրճատւում, աւելի մեծ եւ արագ տէմպով եւ լիկվիտացիայի ենթարկւում, քան կօոպերացիայի ցանցն է աճում»։

Ահա պատկեր մը մեր հայրենիքի դժբախտ իրականութեան։ Երկիրը կը տառապի տնտեսական յարաճուն տագնապին հետեւանքով։ Կտոր մը հացի, մէկ քառորդ քիլօ շաքարի եւ քանի մը մեր ամենապարզ կերպասի հայթայթման համար, ոեւէ մէկը ստիպուած է օրեր կորսնցնել գրասենեակներու եւ խանութներու առջեւ։ Սպասումը, ժամանակի վատնումը նոյնպէս չեն օգներ մարդոց իրենց ուզածը ճարելու. ընդհանրապէս անոնք ձեռնունայն կը դառնան խանութներէն, իրենց ուզած ապրանքի «սպառման» պատճառով։

Այսքան կարեւոր հարցի մը մասին թերթեր մատնանշել եւ խօսիլ հրապարակաւ, ինչպէս տեսանք,կը նկատուի ան թոյլատրելի համայնավարիմը համար։ Որովհետեւ, նման քննադատութիւնները կը նպաստեն «աջ հակառակորդներու դատին», որովհետեւ «Դաշնակցականներն էլ այսօր ճիշդ այդ լեզուով են խօսում»։ Եւ վերջապէս այդ առարկութիւնները «աջ օպորտունիստների սովորական յեբիւրանքներն են Լէնինի կօոպերատիւ պլանի կիրառման դէմ։»

Եւ ի՞նչպէս չըսել, որ հայ համայնավարները մեծ ուժ կուտան ինքնաքննադատութեան? նկատելով այդ որպէս լաւագոյն միջոց «իրենց ուժեղացման»։

Տեսանք արդէն այդ առթիւ գեղեցիկ օրինակ մը։

Մարդիկ աւելի կենսական կը գտնեն քննադատողը խաչել, անոր մէջ «թաքնուած աջ մտքերը» հրապարակել, զայն չէզոքացնել, քան թէ բուն չարիքը,նկատուող թերիները շտկել։

Դժբախտաբար ասիկա համայնավարական ախտ է արդէն, սաստկապէս տարածուած եւ խորացած, մանաւանդ մեր հայրենիքին մէջ։

Բիւզանդական վէճերը աւելի կենսական են, քան օրուան հացն ու պանիրը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

‘‘ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ’’

Ահա ձեզի յետպատերազմեան գրականութիւն։ Վերջապէս ահա այն, որուն խօսքը կ’ըլլար վերջին տարիներս։ Գրական սերունդ մը, որ չի նմանիր հօրն ու մօրը եւ չի ճանչնար երէց սերունդը։ Աւելորդ է նեղսրտութիւն ցոյց տալ՝ ամէն անգամ որ «նորերը» անկախութիւն յայտարարեն։ 1910ի գունեղ սերունդը բարեկամ մնաց հիներուն, որովհետեւ օրուան երէցները դեռ «կուտայի՛ն»։ Այսօր հին սերունդը պարպուած է ամբողջովին, ճիշդ ինչպէս կ’ըլլան պառաւ կիներու ստինքները։ Եւ նոր սերունդը, մինակ եւ ինքնավստահ, գրական սուր անկիւնադարձի մը ցանկութեամբ լեցուած, ձի կը խաղցնէ հրապարակին վրայ։ Հեռուհետէ հաւատք կը ներշնչէ ան, շնորհիւ իր ճապուկ մարմինին եւ ինքնատիպ հոգիին։ Նօթ մը եւս. արտասահմանի մէջ ծնած է այս գրականութիւնը, եւ հոն կ’աճի, կ’ուռճանայ։

*
* *

Շահնուրի այս գործը տեսեր էի՝ երբ դեռ ձեռագիր էր։ Պարզ թղթատումով մը, եւ հոտառութեամբ, ըսի թէ յաջող է։ Թելադրեցի իբրեւ թերթօն տալ «Յառաջ»ի։ Ու երբ ամէն օր կ’երեւէր այս թերթին քղանցքին վրայ, մէկը չտեսայ որ չըսէր.

— «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը չի՞ հասկնար վէպէ, կարդացուելիք բան չէ՛, դադրեցուցէք։

Ձուզեցի օրը օրին կարդալ։ Երբ լոյս տեսաւ գիրքով, առի եւ կարդացի, մէկ շունչով։

? ? ?

Պարոննե՛ր, կատարեալ գործ մըն է ՆԱՀԱՆՋԸ։ Յետպատերազմեան գրականութիւն։ Արուեստ, թարմ յղացումով։ «Նոր»ի մը առաջի՛ն գործն է, որ այսքան խանդավառութիւն կը պատճառէ ինծի, ուժեղցնելով հաւատքս «Նորերուն» մասին։

Բայց քակեցէք այլեւս սա չակերտները նորերուն մէջքէն։

Նորերը նոր վարպետներ են։

*
* *

Նիւթը։ Բոլորիդ ծանօթ պետրոս, 25 տարեկան, Պոլսէն կ’անցնի Փարիզ եւ կը կոչուի Փիէռ։ Բոլոր Ֆրանսուհիներուն համը նայելէ յետոյ, կը սիրահարի Ժաննի, որ կը խաղէ զինք, կ’աւրէ սիրտը։ Փիէռ կը սիրէ զայն, նոյնիսկ երբ մէկ թեւն ալ կը կորսնցնէ աշխէկը։ Կը սիրէ մինչեւ մահն անոր։

Այսքան, ուրիշ ոչինչ։ Հապա կ’ուզէի՛ք, որ Հոմերոսի պէս առատ նի՞ւթ տար,— արկածախնդրութիւն, պատերազմ, պատմութիւն, դիցաբանութիւն, եւն.։ Ո՛չ, «Պետրոս Փարիզ եկաւ» արուեստագէ՛տ, այս է նիւթը, վէպ մը գրէ եւ ցոյց տուր տաղանդդ։

*
* *

Խորքը։ Կ’ակնարկեմ վէպին յատակին։ Շէնքին ենթահողին։ Ի՞նչքան լեցուն է յատակը հոգեբանական ու փիլիսոփայական հարցերով։ Երեք սիւնակի մէջ կարելի է միայն ընդհանուր ակնարկ մը դնել։

Հայը, իբրեւ ցեղի մը ներկայացուցիչը, վռնտուելով Ասիայէն, կ’իյնայ Եւրոպա եւ կը բախի Ֆրանսական ցեղին։ Այս ցեղը մարսելու, իւրացնելու նորօրինակ եւ զօրաւոր վարժութիւններ ունի։ Այս նոր թշնամին նախ չի հաւատար «ցեղ»ին սահմանին։ Սահման չկայ ցեղերու միջեւ։ Սեռային զգայարանքը շատոնց խորտակած է այդ պատուարները։ Եւ բուռն զգայապաշտութեամբ մը խայտալով, այդ թշնամին, Մարիան (Ֆրանսական աւանդութիւնը կնոջ դիմագիծ կուտայ իր ցեղին), կը բանայ տաք անկողինը «սահմանը անցնողներուն» առջեւ։ Հայ ցեղը, որ երկրին մէջ պաշտպանուած էր օտար ցեղերէն՝ կրօնքով (անարժէք պատնէշ) եւ սեռային ծոմապահութեամբ (արգելք միջցեղային ամուսնութեանց, եւ ամուսնական անկողինէ դուրս սեռային յարաբերութեանց), այս երկրին մէջ վըտանգուած է մինչեւ անձնաւորութիւն։ Ամենազօրաւոր զգայարանքը որ սեռային գործարանն է,— մանաւանդ երիտասարդ բնախօսութեան մը մէջ,— ներսէն զինաթափ կ’ընէ Հայը։ Եւ ահա կը սկսի նահա՜նջը։ Հոգին կը պարպէ ինքնապաշտպանութեան մթերքը,— ծնողական կարօտ, հայրենաբաղձութիւն եւ ուրիշ զգացումներ, որոնք աւանդութիւն են պարզապէս։ Ցեղին հոգին կը պարտուի եւ տեղի կուտայ։ Պարտութեան այդ վիճակը կը շինէ իր վարդապետութիւնը,—défaitisme.

Այս վարդապետութիւնը նոր կը թուի մեզի։ Սակայն անիկա քիչ մը արտայայտութիւնն է ժամանակին։ «Դարու ցաւ», (mal d’époque) անուանումը ճիշդ է՝ եթէ նկատի ունենանք «հայկական ժամանակ»ը։ Ուրիշներու մէջ այդ վարդապետութիւնը արտայայտութիւնն է ներքին միջավայրին եւ ոչ թէ ժամանակին, հետեւաբար մերը՝ նուազ վտանգաւոր։ Այսպէս ռուսական «տէֆէթիզմ»ը հոգեբանական թեթեւ անդրադարձն է «նիհիլիզմ»ին։ Լենինեան կուսակցութեան մէջ ծնունդ առած ‘‘տէֆէթիզմ,,ն իսկ հոգեբանական վերլուծումի մը ենթարկուած ատեն քաղաքական կամ ընկերային ատաղձներուն տակ, խորքովը կը կապուի այն ենթահողին, որ Դոստոյեւսկիի մելամաղձոտութեան համն ունի։ Այդ հիւանդութեան ծագումը պէտք է փնտռել ցեղին կենսա-բնախօսական տարրալուծումին մէջ։ Սկիւթական, մոնկոլական եւ սլաւ արիւններու խառնապտոյտ այդ խաղը թերեւս chimiotoxie négative մը ստեղծեց։ Ահա թէ ինչո՛ւ, կը կարծեմ, վտանգաւոր երեւոյթ մը ստացաւ ռուսական ‘‘տէֆէթիզմ,,ը, աճելով երբեմն մինչեւ «նիհիլիզմ», եւ մինչեւ զանգուածային անձնասպանութիւնները Ռուսերուն մէջ։ Ընդհակառակն,— եթէ ընդունինք գերմանական տեսակէտը, որ կը պնդէ թէ գերման ցեղը կատարեալ է,— Գերմանիա երբեք ‘‘տէֆէթիզմ,, չարտայայտեց, այլ նոյն իսկ երգեց «գերմարդ»ը։

Ձեմ հաւատար թէ կատարեալ է մեր ցեղը։ Սակայն ապահովաբար ան արիւնի խաղին տագնապը անցուց շատ կանուխ, քրիստոնէութենէն առաջ։ Իսկ այն տագնապը, որ կը սկսի այս մեր օրերուն, եւ որուն նկարագրութիւնը կ’ընէ Շահնուր, կը կապուի «ժամանակ»ին։ Այդ պատճառաւ, Շահնուր իր հերոսին կուտայ երիտասարդութիւն, այսինքն տարիքը սեռային ախորժակներու սրութեան։ «Տեֆէթիզմ»ը, որ կը յայտնուի տարէցներուն մէջ, առաւելապէս տնտեսական պատճառաբանութիւն (étiologie) մը ունի։ Թէեւ Շահնուր չի ցուցներ թէ կը քալէ ինք դէպի եզերական նահանջ մը, սակայն կը տեսնուի որ, եթէ չէչշտացուած կիրքը կ’առաջնորդէ ջղասպառութեան, պատկերազարդ զգայապաշտութիւնը եւս կը նոզէ ցեղին թիկունքը եւ կը տանի հիւանդագին անձնատուութեան մը։

*
* *

Կառուցումը։ Մեթրով չափուած եւ քանակով գծուած։ Գրական գիտակցութիւն մը կը պտըտի վէպին հիւսուածքին մէջ։ Սակայն ճեղք մը կայ, սկիզբը գծագրական է, վերջը պատկերագրական։ Սկիզբը կը խուսափի մանրամասնութենէ, վերջը կը փնտռէ մանրամասնութիւնը։ Սկիզբը կատարելապէս արդիական, վերջը Ֆլօպէրեան բնազդով։ Մանաւանդ երբ կ’աշխատի նկարագրել յուզումներու, զգայութիւններու, հոգեկան վերիվայրումներու վիճակը (Սալամպօ)։

Ձեւը։ Թատերական դիմագծութիւն մը ունի այս վէպը։ Աւելի կը հետեւի այն թատերերգութեանց, որոնք գրականութիւն չեն ըներ։ Խսպառ վտարուած է գրականութիւնը։ Ընթերցողը կը հետեւի այր եւ կին երկու անձերու խօսակցութեան, որ յաճախ կը դառնայ մենախօսութիւն, որովհետեւ այրն է, որ կը կազմէ վէպին raison d’êtreը։ Այս գեղեցիկ իրապաշտութիւնը չափազա՛նց բարեշրջուած է հեռանալով Զոլայի բնապաշտութենէն կամ Մոփասանի իրապաշտութենէն։ Արագութիւնը, որ կը շարժէ դէպքերը այս վէպին մէջ, կը վկայէ ժամանակին ոճն ու դրոշմը՝ համապատասխան օգանաւերու եւ ինքնաշարժներու յառաջդիմութեան, ինչպէս Զոլայի դանդաղ ու ձանձրացուցիչ նկարագրականները ունէին օրուան յամրընթաց կառքերու կշռոյթին դրոշմը։ Արագութիւնը պատճառ մըն է, որ շատերը բան չհասկնան կարգ մը նկարագրական գիծերէ, եթէ մարզանք կատարած չեն արագոտն գրականութեանց ընթերցումով։ Եւ ժողովուրդը եւս պիտի փնտռէ այսպիսի ուժեղ, յարաշարժ եւ կենդանի վէպերը, եթէ վարժութիւն ստանայ քիչ մը, կամ մոռնայ վիպելու հին ձեւերը։

Լեզուն։ Տկար է Շահնուրի հայերէն քերականութիւնը։ Սակայն ոչինչ կը կորսնցնէ իր վէպը, որովհետեւ իր ոճը բուն իսկ վէպին պահանջածն է։ Չի մտածեր թէ կը մեղանչէ հայերէն քերականութեան, լեզուին գեղեցկագիտութեան կամ ազգային երաժշտութեան դէմ, այլ կը [...] միայն տալ արագութիւն, [...]թիւն եւ հեղուկութիւն։ Ի՛ն[...] եւ ոճի ի՛նչ ձեւեր։ Կը [...] թռչի, կը սարսռայ, կը [...] կը սուլէ, կը փախչի, եւ [...] ներէն կ’արձագանգէ։ Ցիչե[...] մը ձեւեր։ Տրամախօսու[...] կուտայ մենախօսութեամ[...] րոսը կը խօսի մինակ, բայ[...] հոգիի խօսակցութիւնն է, [...] ստանաս։ Կամ հերոսը կը[...] երկու նիւթի վրայ մի[...] ժամանակ, տպաւորութիւ[...] լով երկու խօսակցութեան [...] ձեւը փորձած եմ ես ալ [...] գնեմ խորագիրով մէկ [...] մէջ)։ Ու վերջապէս անթիւ[...] մտութիւններուն հետ, [...] նաեւ հոգեկան ներքին մ[...] սութիւններու ընթացքին [...] նիւթ ոստոստումներու փոր[...] կուտայ փակագիծերու մէ[...] տելով մէկն ու միւսը։ [...] այս հեղուկ գեղեցկութիւ[...] ֆրանսացիներուն մէջ [...] քօլէթ։

Պատկերազարդ Պատմ[...] Հայոց։ Այսպէս կը կոչուի [...] որուն առաջինն է այս վէպ[...] ՆԱՀԱՆՋԸ պատմութիւն[...] ֆրանսահայ երիտասարդ[...] Զգայապաշտութեամբ պ[...] թիւն մը պատրաստելու հ[...] յարմար ռազմաճակատը [...] Ֆրանսան է անշուշտ, [...] դժբախտաբար այնքա՛ն [...] պաշտօրէն տեղական է, [...] երկիրներու մէջ դժուար [...] հասկցուի գործին ներքին [...] կութիւնը եւ սրամտութի[...] Ի՞նչ որ ալ ըլլայ, կատարե[...] գործը, եւ ՅԱՌԱՋ արդար[...] ինքնավստահ ձեւով մը [...] յացուց այս նոր վիպագիր[...] պէս հայ գրականութի[...] գտնէ նոր դէմք մըն ալ, [...] արուեստին պրիսմակին [...] տալ օտար քաղաքներու [...] կեանքը, ինչպէս հա[...] տուաւ հայ գիւղերու հայ[...]

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐ[...]

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ[...]

Յունարէն «Վալքանի[...] Թը կը հրատարակէ իր [...] Թղթակցին ուշագրաւ մէ[...] Թակցութիւնը, որուն մէ[...] ուի.

— «Ժամանակակից [...] քիոյ իտէալները երկու[...] Ա) Վերստացումը Իսկէն[...] նին՝ մինչեւ Հալէպ եւ Բ[...] գրաւումը Արեւմտեան Թր[...] եւ մեր կղզիներէն՝ Մի[...] Քիոսի եւ Սամոսի։

Մեզ կը հետաքրքրէ [...] կան այս երկրորդ իտէ[...] րուն իրականացման համ[...] շուշտ նոր պատերազմ [...] հրաժեշտ է։

Թուրքիա անզուլ կը [...] րաստուի, այս նպատակ[...] թապէս ու հոգեպէս զի[...] համար։ Թուրք երիտա[...] թիւնը կը դաստիարակ[...] ոգիով, որպէսզի կարենա[...] ցնել 1919ի Ազգ. Ուխտ[...] կաս Թողածը, Թրքակա[...] մանները ընդլայնելով [...] այն կէտերը, որոնք ճշգր[...] Քէմալի ու անոր գործա[...] րուն կողմէ։

1922ի յաղթանակէ [...] քանչիւր տարեդարձին, [...] խօսները բանակին ու [...] վուրդին կը յիշեցնեն [...] մնացած այս պարտա[...] թիւնը։

Օգոստոս ամսուն կա[...] կան թօշակներուն [...] կ’ուշանայ։ Բայց եթէ [...] սակարանի մարդոց, պ[...] նաք որ, ծրարներով [...] կան ոսկիի չէքեր կը [...] արտասահման, պետու[...] պապրանքները վճարելո[...]

Զքնանանք։

Թուրքիա կը գինուի [...] գին թափով մը։

Իսկ այս սպառազ[...]

Յունաստանէն զատ ուրիշ ոչ մէկուն դէմ ուղղուած են։

Մեր կղզիները սպառնալիք մը կը նկատուին իր ապահովութեան համար, հետեւաբար պէտք է գրաւուին։

Այնքան սիստեմատիկ են Թուրք զինուորականներուն այս ուղղութեամբ տարած աշխատութիւնները, որ տեւական կերպով խրամային գործեր գլուխ կը հանուին Թրակիոյ մէջ, յարձակողական առաջադրութիւններով։

Քաղաքական գործիչներու մօտ անգամ այնքան արմատացած է այն գիտակցութիւնը, թէ ուշ կամ կանուխ պիտի իրականացուի Արեւմտեան Թրակիոյ կցումը որ խստօրէն կ'արգիլուի Թուրք գիւղացիներու մեկնումը Արեւմտեան Թրակիայէն, երբ տողին աշխատող ձեռքերու չգոյութեան հետեւանքով, Անատոլուի 100էն 5 տարածութիւնը միայն կը մշակուի։ Եւ ասիկա անոր համար որ Արեւմտեան Թրակիայէն չպակսին Թուրքերու ցեղային տիտղոսները...

Մեծ ճիգեր կը թափուին Թուրքեր ներածելու համար Ղրիմէն, Տոպրուճայէն, Պոսնայէն, սերպիական Մակեդոնիայէն։ Գործակալներ կը ղրկուին հրապուրիչ առաջարկներով։ Գումարներ կը քուէարկուին «մուհաճիր»ներու համար ու վտարուած Հայերու եւ փոխանակուած Յոյներու լքած ինչքերէն հողեր ու տուներ կը տրուին անոնց։

Եւ սակայն, ամենախիստ հրահանգները կը ղրկուին Կիւմիւլճինայի Թուրք հիւպատոսին, որպէսզի Արեւմտեան Թրակիա հաստատուած ոչ մէկ Թուրքի թոյլ տրուի գաղթել եւ մասնաւոր հսկողութիւն կը կատարուի Մարիցայի երկայնքն ի վեր, արգիլելու համար մինչեւ իսկ ցանցառաթիւ փախստականներու մուտքը Թուրքիայէն ներս։

Բայց միայն այս չէ։

Պաշտօնի սպաներէն առնուած մասնաւոր գործակալներ կը ճամբուին ամէն օր Արեւմտեան Թրակիա, պաշտօն տալով անոնց, որ ամրապնդեն Թուրք բնակչութեան մտքերը եւ հաւատք ու նուիրում ներշնչեն քեմալականներու հանդէպ եւ միւս կողմէն պայքարին սուլթանական նախկին շէյխիւլիսլամ Մուսթաֆա Սապրիի աստուածաբանական պրոպագանդին դէմ։

Այս գործակալները, շրջան ընելով ներքին գաւառներու մէջ, կը յայտարարեն Թուրքերու մօտաւոր ազատագրումը հելլենական լուծէն, ճշդելով միաժամանակ բնակչութեան պարտականութիւնները՝ երբ որ հնչէ Թրքական խումբի ժամը։

Ասոնք անհերքելի իրողութիւններ են։

Աչքերնիդ չորս բացէք, որպէսզի փոքրասիական նոր ողբերգութիւն մը չպայթի մեր գլխուն, ճիշդ նման այն ողբերգութեան, զոր ապրեցուց՝ գրաւուած շրջանակի Թուրք բնակչութեան հանդէպ վարնոց Սթէրիատիսի ցոյց տուած հանդուրժումը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏ. ԹԱՏՐՈՆԸ

Թատերական եղանակը բացուած է սեպտեմբերի երկրորդ կէսին, «Հողմերու քաղաքը», երկով։ Խումբի կազմը կը մնայ նոյնը, աննշան փոփոխութիւններով։

«Հողմերու քաղաքը»էն զատ պատրաստուած են նոր թատերախաղեր, «Եկամուտով պաշտօն» եւ «Ինդա»։ «Եկամուտով պաշտօն»ը մէկն է ռուս դասական Օստրովսկիի երկերէն, ուր սուր գծերով կը հեգնէ ցարական պաշտօնատարութիւնը։

«Հողմերու քաղաքը»ին հեղինակն է Կիրշոն։

Նիւթը վերցուած է Բագուի 26 համայնավարներու գնդակահարումէն։ Սակայն, հեղինակը չէ ուզած պատմական եւ լուսանկարչական ճշտութեամբ տալ 26 համայնավարներու բոլոր անձերն ու դէմքերը, այլ կատարած է ընդհանրացումներ, որոնք կը լուսաբանեն Բագուի պայքարը եւ ժամանակաշրջանին ստեղծուած դասակարգային փոխ-յարաբերութիւնները։

Գլեբովի «Ինդա»ն որ բեմադրուած է Մոսկուայի յեղափոխական թատրոնին մէջ, կը շօշափէ կենցաղային խնդիրներ, որ ընտանեկան ողբերգութիւնը եւ կնոջ ազատագրական հարցը։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Յոյն գրական շաբաթաթերթ մը «Պուքէթօ» որ, ինչպէս գրած էինք, հրատարակած էր թարգմանութիւն մը Աւետիս Ահարոնեանէ՝ «Աքաղաղը», իր 283րդ թիւին մէջ կուտայ Վրթանէս Փափազեանի «Արեան բիծեր» պատմուածքը։

Հրատարակած է նաեւ Դերենիկ Տէմիրճեանի «Սողիկ եւ Պեճիկ»ը։

Իսկ «Մակեդոնիա» օրաթերթը թերթօնի ձեւով կը սկսի հրատարակել Րաֆֆիի «Ջէլալէտտին»ը։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք թերթերէն)

ՎԱԳՖ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Վագֆ կալուածներուն մասին թերթերու մէջ երեւցած լուրերը յուզումի մատնած են «Միւթէվէլլի»ները։ Մասնաւորաբար մեծ իրարանցումի տեղի տուած է այն լուրը թէ Էվգաֆի վարչութիւնը պիտի գրաւէ բոլոր վագֆ կալուածները եւ այս ձեւով Միւթէվէլլիները մէջտեղէն պիտի վերնան։

Այս լուրին վրայ Էրզրումէն, Ուրֆայէն, եւ Բաբերդէն մէկմէկ ներկայացուցիչ եկած է Միւթէվէլլիներու կողմէ։ Կը սպասուի որ Տրապիզոնէն, Կիրասոնէն, Գոնիայէն, Իզմիրէն եւ Պրուսայէն ալ պատուիրակներ գան Պոլիս եւ ձեռնարկներ կատարեն կառավարութեան մօտ։

Միւթէվէլլիներու միութեան նախագահ Նուրուլլահ պէյ կը յայտարարէ.—

—Միւթէվէլլիները քաղաքացիներու ազատ կամքով ընտրուած անձեր են, որոնք պաշտօն ունին անոնց կալուածները մատակարարելու՝ համաձայն կտակներու տրամադրութեան։ Արդ, աշխարհի մէջ կարելի չէ երեւակայել երկիր մը որ փոխէ կամ ջնջէ որեւէ կտակ։ Հետեւաբար մենք հաւանական չենք գտներ որ տարածայնուած զրոյցները ճիշդ ըլլան։ Անցեալ օր զարմացայ թերթին մէջ կարդալով թէ վագֆներու մէկ մասին համար առանձնաշնորհեալ դրութիւն մը պիտի հաստատուի։ Քրիստոնեաներու վագֆները նոյնիսկ առժամաբար հին դրութեամբ մատակարարելու թոյլտուութիւն ընել, իսկ իսլամներուն վագֆները ուզուած ձեւին վերածել, պիտի նշանակէ երկու տեսակ վերաբերում ունենալ նոյն պետութեան հպատակներուն հանդէպ։ Յետոյ եթէ իսլամական վագֆները քրիստոնեաներու վագֆներուն նման չյանձնուին իրենց միւթէվէլլիներուն, գրաւեալ երկիրներու մէջ գտնուող վագֆները, որոնք միլիոնաւոր ոսկի կ'արժեն, օտարներու ձեռքը պիտի անցնին»։

Միութեան փոխ նախագահ Սալիհ պէյն ալ կ'ըսէ.

—Վագֆ կալուածներուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնք պէտք է սերունդէ սերունդ փոխանցուին. այս կարգէն է օրինակ Այաս փաշայի վագֆը։ Ասոր տէրը իր բոլոր կալուածները վագֆ ըրած է, որպէսզի իր սերունդը նեղութիւն չքաշէ։ Վագֆին նպատակն ալ այն է որ կալուածները չծախուին, այլ նորոգուին եւ յարակից ծախքերը ապահովելէ յետոյ, մնացեալ գումարը միայն ժառանգորդներուն միջեւ բաժնուի։ Հայրիկիս կամ պապիս ինծի ձգած կալուածը ինչպէ՞ս կարելի է ձեռքէս առնել։ Յետոյ եթէ միւթէվէլլիներու սեփականութեան իրաւունքը առնուի, ինչպէ՞ս պիտի գանձուի արտասահմանի վագֆներու հասոյթները։ Միայն Եգիպտոսի Էօքսիւզ Մէհմէտ փաշայի վագֆէն ամէն տարի 85,000 ստեռլին կուգայ Պոլիս. Կիպրոսի Մուհսին պէյի վագֆէն ալ՝ 20,000 ստեռլին։

«Եթէ միւթէվէլլիներու իրաւունքը առնուի անոնց ձեռքէն, օտար պետութիւնները պիտի գրաւեն իրենց հողին վրայ գտնուած վագֆ կալուածները։

«Այնպէս որ չենք կարծեր թէ Էվգաֆի վարչութիւնը փորձէ մեր ձեռքէն առնել վագֆ կալուածները։ Այս պարագային հաւաքաբար միւթէվէլլիներ պիտի ստիպուին հանրապետութեան դատարաններուն դիմել իրենց իրաւունքները ապահովելու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 22 սեպտ. կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ «Արարատ»ի հերոսամարտին մէջ ինկած Հայ Լէգէոնականներու IIրդ սգատօնը, Մարսէյլի մատրան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ նախագահութեամբ Լէգէոնի սպայակոյտի նախկին սպաներէն Պ. Տ. Թէքէեանի եւ ֆրանսական ու դաշնակից բանակներու կամաւորական Միութեան նախագահ Ատրիէն Արթօյի։

Հրաւիրուած էին զինուորական, ծովային եւ քաղաքական իշխանութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները, Հայրենակցական Միութիւնները, եւ բոլոր յարանուանութիւնները. Ներկայ էր նոյնպէս հոծ բազմութիւն մը։

Պատարագիչն էր նախկին լէգէոնական Հայր Շահէ քահ. Աբէլեան։ Սգատօնին փայլը աւելցնելու համար մասնակցութիւններ բերած էին քահանայից դասը, դպրաց դասը եւ աղջկանց երգչախումբը. ղեկավարութեամբ Տէր Յակոբ քահ. Մխճեանի։ Յետ պատարագի արարողութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մատրան բակը՝ նախագահութեամբ Գ. եպ. Պալաքեանի։ Օրուան ի պատիւ պատրաստուած էր մահարձան մը, ծածկուած ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, ինչպէս նաեւ քաղաքական կազմակերպութիւններէ, Հայրենակցական Միութիւններէ ու անհատներու կողմէ ղրկուած թարմ ծաղկեպսակներով։

Արարողութենէն յետոյ, խօսեցան Լէգէոնի նախկին սպաներէն Պ. Պ. Թէքէեան, Փորթուգալեան, Գր. Եպ. Պալաքեան, Պ. Ատրիէն Արթօ եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի ընկերնե՛ր եւ աշխատաւոր քաղաքացինե՛ր,

Ահա՛ երեսուն եւ ինը տարի է որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը անհաւասար ու գօտեպինդ պայքարի է մտած՝ օտար ու անհարազատ բռնակալութեան դէմ, յանուն Հայոց աշխատաւոր ժողովուրդին քաղաքական ազատագրութեան, մեր արդար ու անժխտելի իրաւունքներուն, մեր հազարամեայ մշակոյթին, մեր ապատներուն եւ շէներուն պաշտպանութեան, մեր հայրենական նշխարներուն եւ հայ աշխատաւորութեան բարօր ու ազատ կենցաղին համար։ Երեսուն եւ ինը տարի է որ ան կը մարտնչի, յամառ ու մարտական ոգեւորութեամբ, յաճախ առանձին՝ հայ քաղաքական կեանքի դիրքերուն վրայ, միշտ մինակ՝ երբ կռիւ կայ ազատութեան համար ու անձնազոհութիւն՝ ընծայ բերելիք։ Ձեզի հետ՝ աշխատանքի թէ պատերազմի դաշտին վրայ, մեր հայրենական գիւղերէն մինչեւ այս օտար երկրին շինութեանց խրամները, ձեզի հետ՝ վտանգի դժուար օրերուն, ան միշտ բարձր բռնած է հայ ազատագրական պայքարի արիւնազանգ դրօշակը։

Աւերակներ կը ծխան մեր հայրենի երկրին մէջ։ Երեսուն եւ ինը տարուան դժնէ պայքարէ յետոյ՝ բունաւեր է ահա՛ հայ ժողովուրդի կէսը ու միւս կէսը կ'ապասերի լիրբ, զեղծարար ու վարձկան իշխանաւորներու կրունկին տակ։ Շատեր կը լքեն պայքարի ճակատը յուսահատութեամբ ու վատութեամբ։ Ուրիշներ կ'ապաստանին ապահով ու ծոյլ անտարբերութեան մը գիրկը։ Կան կուսակցութիւններ որ դասալքութիւնը կը քարոզեն՝ իբրեւ բարոյական ու ստրկութիւնը՝ իբրեւ քաղաքական ծրագիր։

Մինակ՝ այս խայտաբղէտ բազմութեան դիմաց, ձեզի հետ միակամ ու գիրկընդխառն հղբայրութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հետապնդէ հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը։

Յարգելի եւ աշխատաւոր ընկերնե՛ր, բունաւեր հայրենակիցնե՛ր ու քաղաքացինե՛ր,

Քալել հայ յեղափոխական դաշնակցութեան ուղիով՝ կը նշանակէ կուսակից ըլլալ ազատ ու ինքնիշխան կենցաղի, հայրենիքի ազատութեան եւ քաղաքական հատուցման։

Կը նշանակէ բարձր բռնել հայ մշակոյթի դրօշը, ոգեւոր՝ հայ ժողովուրդի ապագայով, հպարտ՝ դժբախտ այլ հերոսական մեր անցեալով որ այնքան հարուստ է աննման պայքարի դրուագներով։

Կը նշանակէ զինուորագրուիլ՝ մեր ժողովուրդին մղած աննման պայքարին որ պէտք է պսակուի յաղթանակով։

Ահա՛ այս հաստատ գիտակցութեամբ է որ ձեզ կը հրաւիրենք բազմութեամբ ու ոգեւորութեամբ մասնակցիլ «Դաշնակցութեան Օր»ուան, գալ հաղորդուելու ազատագրութեան անկորնչելի գաղափարականով ու յիշել մեր չքնաղ ու արի մարտիկներու թափած արիւնը։

Կեցցէ՛ չարքաշ, ազատասէր ու հերոսական հայ ժողովուրդը։

Կեցցէ՛ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷ

Ծաղկեպսակները փոխադրուեցան Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, զետեղելու համար զինուորական յուշարձանին եւ լէգէոնական ընկերներէն Նաճարեանի եւ Պետրոսեանի հողակոյտերուն վրայ։

Այս առթիւ Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կուգայ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր անոնց որոնք բարեհաճած էին ներկայ գտնուելով պատուել հերոս նահատակներուն խնկելի յիշատակը։

Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի
Մասնաճիւղ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 2 հոկտ.— Հոկտեմբեր 1էն սկսուած է եւ կը շարունակուի Ազգ. կեդր. մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի աշակերտներու արձանագրութիւնը, 3 Rue Eclipse շէնքին մէջ։

Ծնողներու պահանջին ընդառաջ երթալով, այս տարի ֆրանսերէնի համար հրաւիրուած է ֆրանսացի կարող ուսուցիչ մը։

ՍԱՄ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 10 Հինգշաբթի օր։ Մինչեւ այդ օրը Վենետիկէն կը հասնի դպրոցին մեծաւորը Հ. Ցովհ. վրդ. Թորոսեան։ Մատակարար Հ. Վրթանէս Խանպէկեան հասած է արդէն։

Ցարդ արձանագրուած են 40 աշակերտներ՝ քանի մը հոգի ալ բանակցութեան մէջ են դեռ։ Կան նաեւ ցորեկեայ աշակերտներ՝ Շավիլ-Վիրոֆլէյի եւ Պուլոներ-Պիյանքուրի շրջանէն։

Ցորեկեայ աշակերտները կը վճարեն՝ տարեկան 250 ֆրանք՝ արձանագրութեան համար եւ ամսական 100 ֆրանք։ Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ցորեկուան ճաշն ու նախընթրիքը դպրոցին մէջ ընել՝ կը վճարեն ամսական 300 ֆրանք։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

Տաս օրէն վերջ տարին զմեզ հիւպատոսներին, սկսան երկար բարակ հարցաքննութիւններ ըրին առանձին-առանձին. մեզ մանք մի տարին, մանք երկու օր տարին, զիս երկու օր, Աղամին ալ երկու օր, Մուրատին երեք օր, միւսներին մէկ-մէկ օր։ Այսպէսով վերջացաւ։ Կրկին իւրաքանչիւր իւր տեղ դրին և կրկին հսկեցին յառաջի պէս աւելի սաստիկ. բայց չկար ծեծ ու չարչարանք. սակայն, չկար հայերէն խօսալ թէ դուրսի հետ եւ թէ ներսի. արգելք էր հայերէն խօսալ մեր վրայ։

Այսպէսով տարին լրացաւ. կրկին եկաւ ապրիլ ամիսը։ Զմեր մեծ զատիկն ալ ըրինք։ Յարութեան կիրակի, երկուշաբթի, երեքշաբթի օրը սկսանք, որպէսզի փախչենք։ Սեպտեմբերին ծակեցի մի սենեակ, եկան զօրքեր տեսան. փոխադրեցին զիս տեղ վերի յարկ։ Մնացի երկու ամիս, կրկին փոխադրեցին վարի յարկեր ուրիշ սենեակ մի, այնտեղ ալ ծակեցի, որպէսզի փախչէի։ Գրեցի Մուրատին, չթողուց. ըսաւ թող մնայ, գետին սեւնայ յետոյ, այժմ ձիւն է, չենք կարող ազատուիլ։ Երբ նոր ձիւն սկսաւ հալել, ես հիւանդացայ, ութ օր չկարողացայ շարժուել. ութ օրէն վերջ լաւացայ, եկան կրկին փոխադրեցին զիս վերի յարկ. չէ՛ որ տեսած են անգամ մի, որ զպատ ծակել եմ, ալ չեն թողուր վար։

Վերոյիշեալ օրերու երեքշաբթի օրը պայմանաւորուայ իմ ընկերների հետ, որ աշխատեն գիշեր ժամ 4ին պատրաստ լինեն, որ փախինք։ Ինչպէս խօսացի, նոյն ժամուն պատրաստ էր ծակերը երկու տեղէն ալ։ Ժամ 4ին երկու գրութիւնիս ալ տուինք Մուրատին եւ առինք պատասխան. «մնաք բարով, երթաք բարով» ըսաւ։

Թղթակցութեան ծակը գոցեցինք երկու կողմէն, դուրս ելանք չորս ընկերով՝ ես, Յոհաննէս, երկու ալ ժողովուրդ՝ Աւօ Գասպարեան, Խաչօ Տվէեան։ Սկսանք փախչել, սակայն, դաշտ դարձել էր ծով, թէ ձիւնի ջուր եւ թէ անձրեւի ջուրերը։ Արդէն անձրեւ սաստիկ կուգար, կարծես թէ յաջողութեան նշան էր. մի ընկեր ալ յոգնեցաւ. ճանապարհ բռնեցինք ձեռքէն, քաշելով տարինք, չթողուցինք որ մնար։ Գիշեր կարճ էր, արշալոյս մօտ էր հասանք Տէրքէվանք եւ Աողաց մէջտեղի քիթը. ուր երթալնիս չգիտենք։ Գիւղօրացք չենք վստահեր երթալ, լեռ ալ ձիւն շատ է. ի՞նչ էնէնք։ Բարձրացանք Տէրքէվանքի սար, կայ այնտեղ մի քարայր, որ ես գիտէի։ Առի զիմ ընկերներ ու գնացի քարայրի մէջ։

Արշալոյս սկսաւ բացուել, քամին բուք ու ցուրտ սաստկացաւ։ Երկու գիշեր եւ երկու ցերեկ մնացինք այդ քարայրի մէջ առանց հացի ու ջրի։ Երկու օրէն վերջ մի քիչ հանդարտեց եղանակ, երեկոյեան ժամ 12ին մեկնուանք դէպի Ս. Առաքելոց վանք. ժամ 2ին հասանք. կրակ վառեցինք. տաքցանք, փորերնիս ալ կշտացուցինք, առինք մեզի չարուխ, գուլպայ եւ պաշար, անցանք։ (Պ. Մուրատ մնաց մի տարի ալ Մուշ, անկէ անցուցին տարան աքսոր)։ Վանքի մէջ լսեցինք, որ Աբրօն եւ Թումաս ընկած են հուսինի տակ խեղդուած։

Շուտով անցանք Սասուն, ուր որ Աբրօն եւ Թումաս ձիւնի տակն էին, հոն գտանք քանի ընկեր ալ, մնացինք մի քանի օր Կալին գիւղի մէջ։ Խարախանեան, Միսակ, Համբարձում քանի ընկերներով անցան դէպի Տալուորիկ, իսկ ես և ուրուղցի Յարութիւն մնացինք Կալին գիւղի մէջ, որպէսզի Աբրօի եւ Թումասի դիակներ հանել տանք ձիւնի տակէն։ Սպասեցինք քանի օր, դիակներ բացուան, հանեցինք տարինք եկեղեցին, քահանային բերինք, պատարագ տուինք ընել ու թաղեցինք զիրենք։

Դեռ Աբրօ եւ Թումաս չգտած, Անդրանիկ ալ հոս էր, բայց գնաց քանի ընկերով։ Վերջ Միսակ ալ գնաց, մենք չորս ընկերով մնացինք Սասուն, երկու տարի, առանց ղեկի. ոչ պահող ու պաշտպանող մնաց, ո՛չ մի տեղէ օգնող եղաւ. ուր որ կ'երթայինք, կը հրէին ու կը հրմշտկէին զմեզ։ Վերջապէս, ինչ նեղութիւն ու չարչարանք, որ քաշեցինք, չեմ գրեր։

Երկու տարիէ յետոյ, աշնան ժամանակին Սերոբ քանի ընկերներով եկաւ Սասուն, զէնք փոխադրեց։ Ինք վերադարձաւ Սերոբ. իսկ Անդրանիկ քանի ընկերներով մնաց մեզ մօտ Սասուն։

Մնացինք մինչեւ գարուն։ Գարուն բացուելուն պէս Սերոբ եւ Գուրգէն իրենց խումբերով Ախլաթէն եկան Սասուն. բայց իրենց գալը չտեւեց տաս օր. Դալիփ էֆէնտին եկաւ Սէմալ, սկսաւ սաստիկ խուզարկութիւններ ընել, բայց չկարողացաւ գտնել զմեզ։ Երբ խուզարկութիւն անցաւ, Սերոբ եւ մաս մի տղայ հետ կրկին վերադարձաւ Խլաթ Գուրգէնի առաջնորդութեամբ։ Մնացինք Սասուն մինչեւ աշուն։

Հոկտեմբերին ես, Գուրգէն, երեք ընկեր ալ մեզ հետ գնացինք Քոփ, երկու օր մնացինք այնտեղ։ Սերոբ իւր խումբով Խլաթէն եկաւ Քոփ, հասաւ մեզ։ Անդրանիկ՝ ընկեր մի ալ հետ եկան դաշտէն. Թիւերնիս հասաւ 17։ Այնտեղ տան մէջ պաշարուանք գիշեր ժամ 3ին։ Սասնոյ Պշարի Խալիլի մարդիկն էին պաշարողները։ Այնտեղ զարկին ընկեր մի մեզի վիրաւորեցին։ Ներսէն զարնելով դուրս ելանք, Քիւրդեր փախան կորան, ալ չտեսանք։ Ու իրենցմէն ալ չզարնուաւ ոչ ոք։ Իսկ մենք առինք զմեր եարալուն, եկանք Աղբի։ Սերոբ քանի ընկերով անցաւ Տալուորիկ. Գուրգէն, մենք, քանիսներ ալ մնացինք Կալէկուզան գիւղ զարնուող ընկերի վրայ, որ հիւանդ էր։ Տեւեց 60 օր. յետոյ մեռաւ։ Անունն էր Կարապետ Կիրակոսեան Խըյանք նահանգից, Փարկայ գիւղէն։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

(4) (Շարունակելի)

Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցին մասին, որ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ գործադրութեան կը դրուի հոկտ. 1էն սկսեալ.

Նոր սակացոյցով կը բարձրացուին 1916ի սակերը: Ընդհանուր առմամբ յաւելումն է 100ին շուրջ 33: Սակայն բամպակէ ապրանքներէն շատեր 100ին 200, իսկ զուտ բուրդէ ապրանքներ 100ին 300—400 աւելի մաքս պիտի վճարեն: Մեքենաներու վրայ միջին յաւելումն է 100ին 10: 35 կենդրոնաբէն պակաս կշռող ինքնաշարժները պիտի շարունակեն վճարել հին սակը, սակայն ատկէ աւելի ծանրները եռապատիկ կամ քառապատիկ մաքս պիտի տան: Ամէն կարգի գինիներու եւ ալքոլներու տուրքերը մեծապէս աւելցած են:

Ծանր եւ անբացատրելի յաւելում մը եղած է արժանիքի ներածումներուն վրայ. ցորենի մաքսը մօտաւորապէս կրկնապատկուած է: Նկատելով որ վերջին տարիներուն Թուրքիա ստիպուեցաւ ցորեն ներածել, այս կարգադրութիւնը անպայման ապրուստի սղութիւն առաջ պիտի բերէ: Արդէն նոր սակերով ընթացիկ բոլոր առարկաներու գները անխուսափելիօրէն պիտի բարձրանան:

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին՝ ներածող վաճառականները մեծ քանակութեամբ ապրանք բերել տուած էին՝ մաքսային նոր սակացոյցին չենթարկուելու համար:

Մահապատիժ խումբ Պարսիկներու

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Լուրէս ցեղախումբը յարձակում գործած է մաքսային պահականոցի մը վրայ Քիրմանշահի մօտ:

Այս արշաւանքին հետեւանքով, պարսիկ զինուորներ յարձակեցան այս ցեղախումբի միջնաբերդին՝ Փուշի Քուհի վրայ՝ գերի առնելով 60 հոգի, որոնցմէ քսան հոգի անմիջապէս գնդակահարուեցան:

Պարսիկ զինուորները ներկայիս գինաթափ կ'ընեն ապստամբ ցեղախումբի բոլոր անդամները:

Վենիզելոսի պտոյտները

Պերլինէն մեկնելէ առաջ, Յունաստանի վարչապետը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին: Ըսաւ թէ իր Պերլին այցելութիւնը պարզապէս քաղաքավարական հանգամանք ունի եւ քաղաքական, տնտեսական ոչ մէկ նպատակի հետ կապուած է: Յետոյ պարզեց տնտեսական այն դժուարին կացութիւնը, որուն ենթարկուած է Յունաստան ներկայիս: Ու եզրակացնելով ըսաւ.

— Պատերազմի վաղորդայնին կարծեցինք թէ յաղթականներու կողմը կը գտնուինք, բայց շուտով նշմարեցինք որ յաղթականներ չկային, այլ միայն պարտուածներ: Եւ սակայն համոզուած ենք որ, տնտեսապէս մեր երկիրը ապաքինման ճամբուն վրայ է և թէ մեր բարգաւաճումը նոյնպէս կը հետաքրքրէ Գերմանիան:

ՓՐԱԿԱ, 3 հոկտ.— Յունաստանի վարչապետը՝ ընկերակցութեամբ Տիկ. Վենիզելոսի եւ քանի մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, Փրակա հասաւ: Կայարան դիմաւորելու գացին վարչապետ Ուտրզալ եւ արտաքին նախարար Պենէշ: Այս վերջինը հացկերոյթ մը տուաւ իրեն ի պատիւ:

Վենիզելոս մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ արտաքին պատերազմներու ջնջումը անհրաժեշտ պայման է՝ քաղաքացիական կռիւներու առաջքն առնելու համար: Իր կարծիքով պալքանեան պետութիւններն ալ դէպի խաղաղութիւն կը քալեն: Յունաստան, որ բարեկամական դաշնագիրներ կնքած է Պուլկարիոյ, Իտալիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, չիտեսներ ոեւէ քաղաքական պատճառ, որ արգիլէ զինք համաձայնութիւն մը կնքելէ Թուրքիոյ հետ: Երկու երկիրներն ալ հաւասարապէս շահագրգռուած են՝ կարգադրելու համար տնտեսական վիճելի խնդիրները: Վենիզելոս Նախագահ Մազարիքի հիւրը պիտի ըլլայ Սլովաքիոյ մէջ: Յետոյ Աթէնք պիտի դառնայ Պուտափեշթի եւ Պելկրատի ճամբով:

Հելլէն նաւատորմը

Յունաստանի ելմտական եւ ծովային նախարարները պայմանագրութիւն կնքեցին իտալական նաւարաններու ներկայացուցիչներուն հետ՝ 1400 թոնօ տարողութեամբ երկու թորփիլահալածներու շինութեան համար:

Ծովային նախարարը յայտարարեց թէ այս ապսպրանքը անհրաժեշտ է երկրի ծովային պաշտպանութեան համար և թէ Յունաստան նպատակ չունի սպառազինուելու ուրիշ երկրի մը (իմա՝ Թուրքիոյ) հետ մրցելու համար:

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ հոկտ. 1ին Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ պատուիրակներուն միջեւ ստորագրուեցան այն պրոտոկոլները, որոնք խմբագրուած էին Փիրոթի կրկնակ խորհրդաժողովներու ընթացքին: Ասոնք կը վերաբերին պուլկարեւսերպ սահմանագլուխի կացութեան հետ կապուած զանազան խնդիրներու, ինչպէս՝ սահմանագծումը, 1919ի սահմանագիծին միւս կողմը մնացած կալուածները, սահմանի բնակիչներու անցագիրները եւլն:

Այս պրոտոկոլները ի զօրու պիտի ըլլան երեք ամիս, Եուկոսլաւիոյ առաջարկին համաձայն, եւ այդ ժամանակամիջոցին տեւական համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի կալուածներու մասին: Երեք ամիս վերջ պրոտոկոլները ինքնաբերաբար պիտի դադրին, համաձայնութիւն գոյանայ կամ ոչ:

Յոյս կայ որ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքին շուտով:

Առջի գիշերուան փոթորիկը

Երկարատեւ երաշտութեան յաջորդեց անձրեւներու շրջան մը եւ աշնանամուտը առաջին օրէն իսկ զգալի դարձաւ:

Հինգշաբթի կէսօրին սկսած անձրեւը շարունակուեցաւ ամբողջ փարիզեան շրջանին մէջ, իրիկուան դէմ սաստիկ տեղատարափի վերածուելով եւ զանազան վնասներ պատճառելով: Փարիզի հիւսիսային եւ արեւելեան մասերուն մէջ ելեկտրական հոսանքը տեղ տեղ դադրեցաւ եւ շատեր գիշերուան որոշ մէկ մասը առանց լոյսի մնացին:

Օփերայի հրապարակին վրայ, պուլվառ Վոլթէր, Պէլվիլ եւ Վէրոն փողոցներուն մէջ կքումներ առաջ եկան:

Օդը այս ձեւով պիտի շարունակուի քանի մը օր եւս:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըթի Ժուռնալի սրահը
21 Rue Cadet, Métro: Cadet
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺ:

Les Chamil (Պ. Գույումճեան) կը պարէ կովկ. և եւրոպ. պարեր: Արեւելեան նուագախումբ և ճազ, ղեկավարութեամբ Թառիստ. Ժորժի. Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահ

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ - Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը փրռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բաբկէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը: Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կառտան, վաղը կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:
Կրընոպլը, Վաղը Կիրակի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ:
Ռոան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Այսօր Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ:
Սէն Թ'էթիէն, Վաղը Կիրակի »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 3րդ Mairieի մատենասրահը: կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶԻ Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville. կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՏԵՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նհգ. Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1ին Քաֆէ Ժուրտէնի մէջ:

ՏԵՍԻՆԻ Վասպ. Հայր. միութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Café Benzoni, Ave. Jean Jaurès իտալական սրճարանի վերնայարկը, խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի Սեբաստիոյ Ուս. միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Եոզղատի, Իզմիրի, Խարբերդի Հայր. միութիւններու, Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հնչակեան կուսակցութիւններու վարչութիւնները ամբողջական կազմով, Տէսինի մէջ Հայկ. դպրոցի մը շինութեան մասին խորհրդակցելու համար: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ իվեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ: Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ: Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Հրդեհէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեկաւ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի վահան Աբէլեան, հօր անունը կարապետ, մօր անունը Ագապի, եղբայրը ցակոբ որ կը գտնուի Նիւ եորք: վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

ԳՏՆՈՒԱԾ ԵՆ

«Յառաջ»ի 1033, 4 եւ 5 թիւերով կը փնտռուէին Հայրապետ Խաչերեան, Հաճի և Կարապետ Խաչերեան եղբայրները: Հայրապետ կը գտնուի Լաթաքիա, իսկ վերջինները Պէյրութ: Իրենց մասին գրել՝ Armen Hagopianի Service du Cadasrtre, 18RuePatriarcatSyrien, Beyrouth, (Gr. Liban).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պուէնոս Այրէս, Ս. Թ.— Սկսանք ղրկել տասը նոր բաժանորդներուն:

Պերլին, Ռ. Տ. Մ.— 100 ֆր.:
Ռուէյ Վալ, Յ. Պ.— 70 ֆր.:

Սկսանք ղրկել:

Արլ, Ս. Ա.— 20:
Մարսօյլ, Հ. Ժ.— 55:
Քլամառ, Գ. Ա.— 35:
Պրէնեոլ, Ե. Կ.— 35:
Փէհլէվի, Ա. Տ.— 200:
Մարսէյլ, Գործ.— 865:
Լոնտոն, Ս. Ք.— 2 անգլ.:
Կրընոպլը, Ժ. Մ.— 35:
Քոլոլէն, Մ. Թ.— 35:
Լը Ման, Ս. Մ.— 70:
Մարսէյլ, Յ. Պ.— 50:
Վրնցու, Յ. Պ.— 100,
Պաղտատ, Ա. Ա.— Կէս անգլ.:
Մաքոն, Ե. Տ.— 158:
Մոնպաք, Կ. Խ.— 82:
Կրընոպլը, Օր. Ն. Կ.— 20:
Սէն Լու, Յ. Մ.— 35:
Լիոն, Թ. Ա.— 35:
Ցէլընտորֆ, Հ. Ե.— 100:

ԳՈՐԾԱԻՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մանարանիս համար մետաքս քաշող գործաւորուհիներու պէտք ունիմ: Տեւական գործ, լաւ վճարում, բնակութեան սենեակ: Դիմել՝ O. Bagdadlianի, Château de la Valbarelle, Saint-Marcel, Marseille.

Վարձու բնակարան

Օգտուեցէ՛ք առիթէն:

Խիստ մօտիկ արուարձանի մը մէջ, վարձու է բնակարան մը՝ որ ունի երկու սենեակ, խոհանոց, W. C., Cave, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օդասուն դիրքի վրայ եւ գեղեցիկ տեսարանով, երկաթուղիի եւ հանրակառքի կայարաններէն 2—3 վայրկեան միայն հեռու:

Խիստ մատչելի պայմաններ:
դիմել խմբագրատուն:

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929 — 6 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1078 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

(ՔԱՂՈՒԱԾ "ԴՐՕՇԱԿ„Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԷՆ)

Յարատեւ կռիւ— յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող՝ չնայած երբեմն նոյնիսկ լայն ծաւալին— առա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին: Պաշտպանենք, շարունակե՛նք կռիւը, որպէսզի լայնանայ, ընդարձակուի եւ ընդարձակուելով՝ յարատեւի,— աշտ դէպի մեր նպատակը տանող միակ ճանապարհը:

ՔՐ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, 1900.

Ինչպէս հայրենի զով աղբիւրը երկար եւ տաժանելի ուղեւորութեան մը ընթացքին,«Դաշնակցութեան Օր»ն ալ կը կազմէ, մանաւանդ մեզի, տարագիրներուս համար, շրջան մը սփոփանքի եւ կազդոյրի: Այն քանի մը ժամերը, որ միասին կ'անցնենք մենք, ամէն տարի այս ամսուն, ընկերներով եւ խանդավառ բազմութիւններով, չեն մոռցներ մեր իրական տագնապն ու տառապանքը, չեն կրճատեր ճամբուն տեւողութիւնը: Բայց, պուտ մը թարմութիւն կը կաթեցնեն մեր սրտին մէջ, շարունակելու ճամբան միեւնոյն յարատեւութեամբ եւ վճռականութեամբ, յառաջ տանելու մեր գործը միեւնոյն հետեւողականութեամբ:

Մնաց որ, սնամէջ ինքնագովութեան եւ ճամարտակութեան առիթ մը չէ «Դաշնակցութեան Օր»ը: Ընդհակառակն, կարելի է նկատել զայն քննութեան օր մը, անպաշտօն, հանդիսաւոր, ժողովրդական, այլ նոյնքան պատասխանատու: Այստեղ մենք բազմութիւններուն կը ներկայանանք հրապարակաւ պատմելու համար մեր կեանքն ու գործը, ներշնչելու եւ ներշնչուելու անոնց բովանդակութեամբ, եւ պարզելու գիծը անցեալէն դէպի ապագան: Մինչեւ անգամ լուսաւորելու ներկան:

Տհաս կամ չարամիտ մարդիկ ի զուր կ'ուզեն քարացած ոգի գտնել դաշնակցութեան մէջ: Եթէ մեր կուսակցութիւնն արատաւորուած ըլլար այդպիսի թերութեամբ, վաղուց մաս պիտի կազմէր պատմութեան: Քարացածներ, կանգ առած միտքեր կը գտնուին ամէն հոսանքի մէջ ալ: Դաշնակցութեան բացառիկ արժանիքն այն է, որ ամուր եւ անխարդախ պահելով հիմնական ոգին, յեղափոխական միտքն ու անոր պարտադրած առաքինութիւնները, կը քալէ կեանքի եւ ժամանակի պահանջներուն հետ համընթաց: Եթէ, մինչեւ այսօր ալ, քիչ մը չափազանց խանդավառութեամբ կը տօնուի, օրինակ, Խանասորի արշաւանքը, այդ չի նշանակեր թէ դաշնակցութիւնը տակաւին անտեղեակ է անոր իսկական տարողութեան, կամ կորսնցուցած է չափի եւ իրականութեան գաղափարը: Ցետին դաշնակցականն ալ գիտէ որ, Խանասորի պատմութիւնը կը ներկայացնէ մէկ հիմնական իրողութիւն,— առաջին անգամ ըլլալով, կը կազմուէր զինուորական խոշոր խումբ մը, գրոհ տալու դէպի երկիր, եւ թափուած արեան վրէժը ոռոտալու: Ելքը չէ որ երգեր երգել եւ ճառեր խօսիլ կուտայ, այլ երեւոյթը, իրողութիւնը,— ամէն տեսակէտով բացառիկ' ա՛յն օրուան պայմաններուն մէջ (1897): Եւ քանի որ, այսօր իսկ,կռիւ է դաշնակցութեան ուղեգիծը— կռիւ՝ գաղափարական գործունէութեամբ եւ ի հարկին զէնքով— բնականաբար, Խանասորները պիտի գտնեն ուժգին արձագանգ' երիտասարդութեան սրտին մէջ:

Արդարեւ,— «*Յարատեւ կռիւ— յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող՝ չնայած երբեմն նոյնիսկ իր լայն ծաւալին— ահա թէ ո՛ւր մեր փրկութեան բանալին*»:

Եւ ահա թէ ո՛ւր է իմաստը մեր բոլոր շարժումներուն, օրուան հոգերէն մինչեւ տօնակատարութիւնները:

Մենք հրաշքներ չենք խոստացած, եւ չպիտի խոստանանք, մանաւանդ, հանդիսաւոր առիթներու մէջ, տարուելով տիրող ոգեւորութենէն: Մեր գործերն են որ պիտի խօսին մեզի համար, եւ գիտակցօրէն մեզի հետ կապելով բազմութիւնները, ուժ պիտի տան շարունակելու ճամբան, մինչեւ վերջնական ազատագրումը այս հալածական ժողովուրդին: Մենք պիտի չծածկենք ինչ որ ուզեր ու կրցեր ենք իրականացնել, կամ ինչ որ վեր է եղեր մեր ուժերէն: Եւ եթէ յաճախ մեր կուրծքերը կ'ուռին արդար հպարտութեամբ, այդ պատիւը նորէն կ'իյնայ այն միեւնոյն ժողովուրդին, որ ծնունդ տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կը հաւատայ անոր ուժին:

Գործի թէ ուրախութեան մէջ, մեր գիծը պիտի ըլլայ շեշտակի նայիլ բուն իրականութեան, եւ մեր անսասան ինքնավստահութեամբ եւ վճռականութեամբ վարակել շրջապատը:

Ա՛յս կը սպասեն մեզմէ ե՛ւ երկիրը, որ կը հեւայ մթութեան եւ գերութեան մէջ, ե՛ւ տարագիր բազմութիւնները, որոնք արմատէն կտրուած եւ թաղարներու մէջ նետուած, անձկութեամբ կը համրեն օտարութեան ժամերը:

Ծրագիր ունինք եւ որոշումներ: Գործելու կամք եւ ճամբայ: Անոնք որ պիտի գան Դաշնակցութեան Օրը տօնելու մեզի հետ, յարգելու ազատագրութեան բոլոր ռազմիկներն անխտիր, եւ արբենալու պայքարի եւ յաղթանակի յուզումներով, թող աւելի եւ աւելի ճանչնան մեզ:

Դաշնակցութեան Օր'ը` ազատութեան եւ աշխատանքի կարօտի տօնն է որ կը հնչէ երկիրէ երկիր, յեղափոխութեան սարսուռը կաթեցնելով սիրտերու մէջ:

Ու միանգամայն գնահատման օրը կատարուած գործին, որ կը մնայ կիսաւարտ:

Այսօր ալ— ինչպէս երէկ եւ ինչպէս վաղը— մեր ձգտումներու հիմքը կը մնայ՝ *Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը.*

Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը: Հայ ժողովուրդէն բռնի կերպով խլուած Ախալքալաքի, Ղարաբաղի, Շարուր-Նախիջեւանի վերադարձը Հայաստանին.

Բանալ Հայաստանի դուռները եւ ամէն կարելի դիւրութիւն ցոյց տալ պանդուխտ բազմութիւնները մաս-մաս Հայաստան փոխադրելու.

Աջակցութիւն Երկրի վերաշինութեան եւ զարգացման.

Աջակցութիւն տարագիր բազմութիւններու տեղաւորման, անոնց տնտեսական եւ մտաւոր պահանջներու գոհացման.

Վե՛րջ խտրական քաղաքականութեան Հայաստանի հանդէպ. Հայաստանը պէտք է ունենայ հաւասար դիրք Անդրկովկասի միւս հանրապետութիւններու մէջ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բեսեդովսկի դրամաշորթ էր…

Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը մամուլին հաղորդուած զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ դեսպանատան խորհրդական Բեսեդովսկի ժամանակէ մը ի վեր շատ ճոխ կեանք կը վարէր, ինչ որ չէր համապատասխաներ իր ստացած թոշակին: Բեսեդովսկի իւրացուցած էր իրեն վստահուած գումարները: Սեպտ. 24ին արտաքին գործավարութիւնը հրամայեց իրեն պաշտօնը ձգել եւ Մոսկուա երթալ՝ հաշիւ տալու համար: Բեսեդովսկի մտիկ չըրաւ: Ասոր վրայ իր հաշիւները քննելու համար հոկտ. 2ին Մոսկուայէն Փարիզ եկաւ Րոյզէման: Բեսեդովսկի հաշիւ տալէ խուսափելու համար յանկարծ մեկնեցաւ դեսպանատունէն եւ հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար քաղաքական հանգամանք տուաւ խնդրի մը, որ զուտ քրէական էր:

Դեսպանատունը բացարձակապէս կը հաստատէ թէ Բեսեդովսկի երբեք քաղաքական տարակարծութիւն չէ յայտնած Մոսկուայի կառավարութեան կամ Փարիզի դեսպանին:Նոյնպէս ոեւէ սպառնաքի չեն ենթարկուած ինք եւ ընտանիքը: Այս առթիւ Բեսեդովսկիի պատմածները բոլորն ալ մտացած են:

Ողջ ողջ թաղուած

Խորհրդաւոր մարդիկ, ողջ ողջ թաղեր են նշանաւոր քսակահատ Բլէման Փասալը (կեղծ անունով Շանփօպէրի մարքիզը), որ իր զանազան յանցանքներուն համար հինգ տարի բանտ պառկելէ յետոյ վերջերս ազատ արձակուած էր:

Հոկտեմբեր 3ին կեղծ մարքիզին մայրը՝ Տիկ. Փասալ կը ստանար խորհրդաւոր նամակ մը, Տիկ. տ'Օրժըվալ ստորագրութեամբ, որուն մէջ մանրամասնութիւններ կը տրուէին Փասալի թաղուած տեղին մասին՝ յատակագիծով մէկտեղ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնուէր: Նման մեքենագիր նամակներ ստացած էին նաեւ ուրիշ երկու մարդիկ: Ասոնք ոստիկաններու հետ կ'երթան եւ մատնանշուած տեղը հողին տակէն կը հանեն դագաղը, որուն մէջէն խողովակ մը անցուած էր՝ թոյլ տալու համար որ թաղուածը շնչէ: Մարդը շնչահեղձ մեռած էր: Թաղուած էր Վէնսէնի անտառը:

Այս խորհրդաւոր ոճիրին հեղինակներն են «Թէմիսի Ասպետները»: Այս վերջինները Ֆրանսերէն թերթերուն իմացուցած են թէ քանի մը ամիսէ ի վեր Ֆրանս. ազնուականներու մասնակցութեամբ կազմուած է «Թէմիսի ասպետները» անունով գաղտնի ընկերութիւն մը, որուն նպատակն է պատժել մեծ խաչագողները, անպարկեշտ սեղանաւորները, որոնք իրենց խելքն ու կարողութիւնները ուրիշները կողոպտելու կը գործածեն…:

Ձմեռնային ժամը

Երէկ կէս գիշերէն սկսեալ ձմեռնային ժամը գործադրութեան կը դրուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Ժամացոյցները մէկ ժամ ետ տարուեցան:

Եուկոսլաւիոյ վերակազմութիւնը

Ինը ամիսէ ի վեր դիկտատորական վարչաձեւ կը տիրէ Սերպիոյ մէջ: Ներկայ կառավարութիւնը միանգամ ընդմիշտ խաղաղութիւնը վերահաստատելու, երկիրը բաղկացնող զանազան տարրերու միջեւ կատարեալ համերաշխութիւն հաստատելու եւ միաձոյլ պետութիւն մը կազմելու համար կարգ մը ծրագիրներ կազմած է: Առոնցմէ առաջինը իրականացաւ հոկտ. 3ին, երբ Աղեքսանդր Թագաւորը յայտարարեց թէ այսուհետեւ փոխուած է երկրին անունը եւ պիտի կոչուի պարզապէս Եուկոսլաւիա:

1921 յունիս 27ի Սահմանադրութեան Ա. յօդուածը «Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու Թագաւորութիւն» *անունով կ'որակէր Աղեքսանդր Թագաւորի մականին ենթարկուած երկիրը: Այս բացատրութիւնը անբաւարար էր արդէն, քանի որ անոր մէջ չէին մտներ Պոսնան, Հերսէքը, Գարատաղը, հակառակ այդ հողամասերու պատմական անվիճելի իրաւունքներուն:*

Ջնջուած Սահմանադրութիւնը 33 վարչական շրջաններու կը բաժնէր երկիրը՝ քանդելու համար Նախկին Աւստրեւհունգարական կայսրութեան հաստատած կարգերը եւ փութացնելու համար միութիւնը: Փորձը ցոյց տուաւ որ այս դրութեամբ ստեղծուած բաժանումը չափէն աւելի է եւ թէ նախկին անջատողական ձգտումները երբեք չեն պակսած, ինչպէս ցոյց տուաւ սերպեւխրուաթ վէճը:

Նոր կազմակերպութեամբ երկիրը կը բաժնուի ինը պանովինաներու *(նահանգ), որոնց անունները առնուած են գլխաւոր ինը գետերէն եւ որոնք են.—*

Սավայի *պանովինան (կեդրոն՝ Զաղրէպ), 2,320,000 բնակիչ, 36,897 քառ. քիլ.:*

Դանուբ *(Նովի Սատ), 2,100,000 բնակիչ,28,160 քառ. քիլ.:*

Վարտար, *(Սկիւպ), 1,405,000 բնակիչ, 39,566 ք. ք.:*

Տրինա *(Սարայէվօ), 1,400,000 բնակիչ 29,273 ք. ք.:*

Մորավա *(Նիշ), 1,200,000 բն., 25,721 ք. ք.:*

Տրավա *(Լուպլիանա), 1,040,000 բն., 15,936 ք. ք.:*

Վրպաս *(Պանեա-Լուքա), 850,000 բն., 20,588 ք. ք.:*

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆՄԱՀ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ

Զոզա *(Չեթինէ), 740,000 բն., 32,322 ք. ք.:*

Ծովեզերք *(Շփլիթ), 800,000 բն., 19,417 ք. ք.:*

Պելկրատ կը մնայ մայրաքաղաք եւ պիտի կազմէ մասնաւոր վարչութիւն մը:

Իւրաքանչիւր նահանգ պիտի ունենայ կառավարիչ մը, որ պիտի կոչուի Պան *— ուղղակի ենթակայ պատկանեալ նախարարներուն — եւ պիտի ունենայ լայն իրաւասութիւններ: Այս ձեւով ապակեդրոնացում կը մտցուի երկրին մէջ:*

Ի խնդիր ֆրանսացի օդանաւորդներուն

ՄՈՍԿՈՒԱ, 5 հոկտ.— Իրքուցքէն ժամը 4.10ին օդանաւ մը մեկնեցաւ դէպի Եաքուցք՝ փնտռելու համար ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթն ու Պէլոնթը:

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Հէրպէթի խնդրանքին վրայ, որոշուած է ռուսական օդային մասնաւոր տորմիղներ ղրկել դէպի Սիպերիա: Կառավարութիւնը դրամական նուէր խոստացաւ բոլոր անոնց, որոնք պիտի կրնան ստոյգ տեղեկութիւններ տալ ֆրանսացի օդանաւորդներու մասին:

Մաքտոնըլտ Ամերիկայի մէջ

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտ ուրբաթ առաւօտ «Պէրէնկարիա» շոգենաւով հասաւ Նիւ-Եորք, ուր ընդունուեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Սթիմսընի եւ անգլ. դեսպանին կողմէ: Ամերիկեան երկու թորփիլահալածներ ընդառաջ գացած էին վարչապետին:

Առաջին անգամն է որ Անգլիոյ վարչապետ մը այցելութեան կ'երթայ Ամերիկայի Հանրապետութեան Նախագահին, այդ պատճառով ալ մեծ պատիւներ կ'ըլլան Աշխատաւորականներու պետին, որ Նիւ Եորքէն պիտի անցնի Ուաշինկթըն՝ Հուվըրի հետ բանակցելու համար նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու մասին: Մաքտոնըլտի կ'ընկերանայ իր աղջիկն ու քարտուղարը՝ Օր. Իշպէլ:

Թուրքեւյունական առեւտուր

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի նախագահութեան տակ գումարուած կառավարական յանձնաժողովը որոշեց երեք ամսուան առեւտրական առժամեայ համաձայնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ:

Դժոխային մեքենայով նոր եղեռնափորձ

Հոկտեմբեր 2ին՝ իրիկուան ժամը 8.30ին Փիրոթէն դէպի պուլկարական սահմանագլուխ գացող կառախումբ մը՝ Ցարիպրոտէն երկու քիլոմեդր անդին ընդհարեցաւ դժոխային մեքենայի մը, որ ձողերուն վրայ դրուած էր: Մեքենան պայթեցաւ, բայց թեթեւ վնասներ միայն պատճառեց եւ վայրաշարժը կրցաւ շարունակել ճամբան:

Իշխանութիւնները տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելով, քիչ անդին երեւան հանեցին ցնցոտիներու մէջ ծածկուած երկրորդ դժոխային մեքենայ մը, յար եւ նման անոր, զոր անցած շաբաթ Մակեդոնացիները գործածած էին Բոշանայի անյաջող եղեռնափորձին համար:

Քննութիւնները շարունակուելով, գտնուեցաւ երրորդ դժոխային մեքենայ մըն ալ՝ ծածկուած աւազի մէջ, որ պայթեցաւ, վիրաւորելով երկու ոստիկան-զինուորներ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՐԷԱԿԱՆ Նոր Տարին (5690 Թուականը) սկսաւ առջի օր:

ՔՈԼՈՐԱՏՈՅԻ մէջ 1000 բանտարկեալներ ըմբոստանալով գրաւեցին բանտին զինարանը: Քաղաքապահ Թնդանօթաձիգներ եւ ոստիկաններ փութացին զսպել շարժումը: Բանտարկեալները պատուհաններէն վար նետեցին չորս բանտապահներ: Ժամերով կռիւ տեղի ունեցաւ: Մեռեալներու թիւն է 19, որոնց 10ը պահակներ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նպաստամատոյցը իր հաշուեյարդարին առթիւ կտրած է նաեւ ամսական 400 ոսկիի նպաստը, զոր տարիներէ ի վեր կուտար Պոլսոյ Ազգ. Խնամատարութեան:

ՄԱՆԻՍԱՅԻ մէջ անձրեւը փճացուցած է չորնալու համար փռուած բոլոր չամիչները:

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ տեղ գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնը փոխանորդաբար պիտի վարէ Տօքթ. Քուրթիուս, տնտեսութեան նախարարը:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

Հայ ժողովուրդը երկրի մէջ, յեղափոխական դժնդակ օրերուն, ականատես մեր կուսակցութեան խիզախումներուն ու մարտիրոսագրութեան, անվարան՝ զայն կոչած է Սուրբ Դաշնակցութիւն:

Եթէ հարիւրաւոր տարիներ յետոյ, այս անուանումը պիտի նկատուի մութ աւանդավէպ մը, սակայն, մեր օրերուն, պարզ ճշմարտութիւն մըն է,— տակաւին մեզ հետ ապրող ժողովուրդի անկեղծ արտայայտութիւնը:

Երկրէն դուրս, օտար ափերու վրայ ինկած հայկական զանգուածները, հեռու երկրի ժողովրդական եւ յեղափոխական մթնոլորտէն, իրենց առօրեայ հոգերու բերումով՝ միշտ պառակտուած կերպարանք մը ունեցած են, ու Սուրբ Դաշնակցութեան գաղափարը միայն Դաշնակցականներու եւ իրենց համակիրներու սեփականութիւնը մնացած է: Անոնցմէ դուրս եղողները, կիրքէ տարուած, մոռցած են հայ ժողովուրդի արարչագործ ճիգը՝ անհաշիւ լուտանքներով:

Մինչդեռ ժողովրդի Սուրբ Դաշնակցութիւնը, իրօ՛ք կերտած է յեղափոխական խորան մը, որու սեղանին զոհուեցան հազար հազար աննման ընկերներ, ու զայն սրբատեղի մը դարձուցին, Ի՜նչ փոյթ որ կան մարդիկ, որոնք ամէն բան սեւ կը տեսնեն՝ իրենց հոգիին պէս: Ի՞նչ փոյթ որ կան անտարբեր բազմութիւններ, որոնք անգիտակցութեան մշուշին մէջ, չեն վայելեր մեր կուսակցութեան հոգեկան սլ բազան ապրումները: Ի՞նչ փոյթ որ առօրեայ գռեհիկ կեանքէն տարուած անհաւատները առանց խղճահարութեան ցեխ կը նետեն յեղափոխական տաճարին:

Անոնք, որ կոչեցեալ են իրենց ժողովրդին ու մարդկութեան օգտակար դառնալու, անոնք որ արի են ու ուխտաւոր համակրպութենէն կը բարձրանան՝ իրենց անձէն դուրս՝ուրիշի մասին եւս մտածելու. վերջապէս անոնք, որ ընկերային կեանքի մէջ, ընդունակ են իրենց անձը զոհելու յանուն ազատութեան եւ մարդկային յառաջդիմութեան, անոնք առանց ուշադրութիւն դարձնելու պատերուն քսուած ցեխին ու մուրին (Ներսի սրբութիւնն աղարտելը երբեք չէ յաջողած մեր հակառակորդներուն) ներս պիտի մտնեն յեղափոխական խորանը ու սրբութիւնը արձանացած պիտի գտնեն այդ գերմարդկային մթնոլորտին մէջ:

Դաշնակցական ընկերներն ու համակիրները սրբութեան եւ հաւատքի այս ըմբռնումները, որոնք յեղափոխական կրօնքի մը բնոյթն ունին, պէտք է իւրացնեն իրենց ամբողջական էութեամբ, ու մոռացութեան տան սովորական ու մարդկային թերութիւններն ու վէճերը, փոքրիկ սայթաքումներն ու տկարութիւնները, որոնք անկչիռ իրողութիւններ են, դատապարտուած վաղն իսկ կեանքի սովորական փոշիին մէջ կորսուելու: Արժէքաւորը աննկուն աշխատանքն է, ամենանուէր զոհողութեան ոգին է, կեանքի գնով՝ ուրիշներու կեանքի ազատութիւն տալու ձգտումն է:

Ու, դո՛ւք, ողջ մնացած ընկերնե՛ր, երկիւղածութեամբ նայեցէք մեր յեղափոխական սրբաբանին, հաշուեցէք որ մեր կազմակերպութեանս այսօրուան թիւին բազմապատիկ՝ անձնուէր նահատակներ ունինք, որ 1890էն մինչեւ մեր օրերը, բաց ճակատով, ու հպարտ սրտով ինկան Հայոց ազատագրութեան ճանապարհին: Այդ բազմահազար յայտնի ու անյայտ հերոսները մեռած չեն: Անոնք ողջ ու կենդանի են այն սրբազան խորանին մէջ, որ կը կոչուի Դաշնակցութիւն: Անոնք անհատաբար եւ հաւաքաբար իրենց անձը զոհեցին, որպէսզի անմահօրէն մնան այսօրուան ու վաղուան կռուող սերունդին հետ:

Դաշնակցութիւնը այն անօրինակ յեղափոխական կուսակցութիւնն է, որուն անդամներէն փոքրաթիւ բացառութիւնները միայն հանգիստ անկողնի մէջ իրենց վերջին շունչը փչած են: Հազար հազարներ ինկած են հերոսաբար, պարտականութեան ճանապարհին:

Դաժան, ու միեւնոյն ժամանակ գրաւիչ ճանապարհ մը որմէ անցած է ու պիտի անցնի Սուրբ Դաշնակցութիւնը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԽՕՍՔ ՈՒԽՏԻ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեռելներն է որ ուխտի կը կանչեն մեզ այսօր:

Ո՞վ պատմեց անոնց թէ յոգնեցանք մենք, թէ դարձեալ աշխարհը թուլցուց մեր սիրտը, ու մոռցուց մեզի մեր մեռելները: Ո՞վ ըսաւ անոնց թէ ա՛լ ուժ չունինք վաղը քալելու:

Մեզ կուզան այսօր մեր մեռելները՝ որպէսզի մեր հոգիներուն մէջէն վանեն աշխարհը ու անոր գձուձ, սեւ, գռեհիկ հոգերը, վանեն մեր մէջէն պզտիկ կիրքերը, քէնը, ոխն ու նախանձը, շուկան ու իր մանր հաշիւները: Որպէսզի դարձեալ մեր մէջը վառեն Աղուոր Հէքեաթը որ դարերուն խորքէն հասեր է մեզի և որ ահա կը փորձէ խոյս տալ մեր սրտէն...

Ցեղն է որ մեզ ուխտի կը կանչէ այսօր:

Ան կը զգայ թէ արդէն շա՛տ են պարպուեր մեր հոգիները, օտարը շիթ շիթ թոյն կը լեցնէ մեր սրտերուն մէջ, թէ ա՛լ մոռցեր ենք զինքը: Կը զգայ ան թէ մենք արդէն կը հեգնենք իր տառապանքը, ու կ'անգոսնենք սուգը որ իր ներսը կը կոտտայ:

Ան մեզի կուզայ այսօր՝ որպէսզի իր վէրքերը ցուցնէ մեզի, ու մեր սրտերուն մէջ դարձեալ վառէ ճրագը: Որպէսզի մեր մէջէն վոնտէ զարշելի ստրկը, ու մեզ դարձեալ կապէ յոյսին: Եկեր է մեզի շունչ տալու համար, հե՛ւք տալու համար, ոտքե՛ր հանելու համար մեզ...

Հեռաւոր Սարն է որ մեզ այսօր ուխտի կը կանչէ:

Ա՛հ, լուր են տարեր անոր թէ մեր հոգիներուն մէջ սպրդած է կասկածը, թէ ա՛լ չենք հաւատար որ օր մը կը հասնինք անոր: Անոր ըսեր են թէ խոնջէնքը ջլատեր է մեզ, ու աշխարհը մեր սրտերը լղրճեր: Թէ մենք ամէն օր շիթ շիթ կը մոռնանք զինքը...

Մեզի կուգայ այսօր ան՝ մխիթարելու համար մեզի: Որպէսզի հե՛ղ մըն ալ ցուցնէ մեզի իր հեռաւոր գեղեցկութիւնը, ու մեր սրտերէն փրցնէ նետէ տարակոյսին դժնէ տատասկը: Որպէսզի հե՛ղ մըն ալ տաքցնէ մեր սառած հոգին, ու հոն թափէ Նուիրական Յուռութքը՝ որ ուժը պիտի տայ մեզի վաղը տոկալու...

* *

Ու կ'ըսեն մեզի մեր մեռելները, կ'ըսեն մեզի սուգը, վէրքն ու կսկիծը՝ որ մեր ցեղին ներսը կը կոտտան, կ'ըսէ մեզի ալեհեր լեռը որ մեզ կը կանչէ.—

Ի զո՛ւր է կարծել թէ մենք կը հասնինք Աւետեաց Երկիրը հողեղէն սրտով, աշխարհը ամուր գրկած մեր հոգիներուն մէջ: Պուտ մը գինիի համար, կնկան մը ծիծերուն համար մեր սիրտը ծախած: Կակուղ բարձի մը, խաղաղ քունի մը սիրուն՝ իրար մատնելով, իրար ատելով:

Զո՛ւր են երգերը, ճառերն ու ծափը, զո՛ւր են զարդերը մեր լանջակին վրայ:

Զո՛ւր են՝ եթէ Հաւա՛տքը չկայ...

Աւետեաց Երկիրը գտնելու համար անոր հաւատա՛լ պէտք է: Զգալ թէ օր մը սպի կը կապեն վէրքերը, ճանապարհը կը հատնի, ու օր մը իրա՛ւ կը ցաթի արեւը: Զգալ թէ օր մը կը փլի այս զզուելի աշխարհը, ու տառապողները ա՛լ կ'երջանկանան: Սուգը կը վերնայ, հոգը կը վերնայ, ու կ'իշխէ մեծ եղբայրութիւնը...

Պէտք է հաւատալ անոր: Զգա՛լ զանիկա:

Տեսնե՛լ այդ Օրը...

Ի զո՛ւր է կարծել թէ դրախտին հաւատալով ան կուգայ մեզի: Թէ արեւը իրաւ կը ծագի եթէ կանչենք մենք զինքը մեր սիրտը բացած: Լալով ողբալով, երգով ու ծափով:

Զո՛ւր են մեր աղաղակները՝ որքան ալ մեր սրտերուն խոռոչներէն գան: Որքան ալ տառապած ըլլան մեր հոգիները, ու մեր շրթունքները՝ ծարաւ: Թուղթի կտորուանքը՝ որոնց կը հաւատանք, աղուոր բառերը զորս գոց ըրինք, չեն տանիր մեզի, երբե՛ք Դրախտը:

Զո՛ւր են եթէ մեր սրտերուն մէջ անոր հասնելու Ո՛ւխտը չկայ:

Դրախտին ճամբան գտնելու համար պէտք է երդնուլ անո՛ր քալելու: Ուխտել թէ չմոռնա՛նք պիտի Երազը՝ որքան ալ դառն ըլլայ կեանքը, ու սպասումը՝ երկար: Մեր նե՛րսը քանդակել, խարանել Ուխտը՝ որպէսզի փոթորիկը չաւրէ զանիկա, ու աշխարհը չհպի՛ անոր...

Բայց եւ ի զո՛ւր է կարծել թէ Դրախտը կը գտնենք եթէ հաւատանք անոր, ու պահ մը ուխտենք անոր հասնիլ մենք: Օ՛, շատերը հաւատացին՝ երազ մը գինովցած, եւ երդուընցա՛ն ալ՝ յափշտակութեան աղուոր վայրկեանի մը մէջ: Բայց Դրախտին չհասան, ու երբեք ալ չհասնի՛ն պիտի:

Զո՛ւր են մարդոց երազները, որովհետեւ անոնք չեն բերեր Մեծ Առաւօտը:

Չե՛նք հասնիր մենք ալ, եթէ Սրբազան Ճի՛գը չկայ: Եթէ մեր սրտերուն մէջ խարոյկը չկայ, ու անոր զոհ չենք տար ամէն օր մեր ներսէն բան մը: Եթէ չկայ բարի, սուրբ տառապանքը՝ որ կը կարճեցնէ տաժանելի ճամբան: Չե՛նք հասնիր մենք ալ պուտ մը հաւատքով, պուտ մը երդումով, մեր կեանքէն զոհելով փնթի վայրկեան մը, ու ափ մը կորեկ մեր ամբարներէն:

Հասնելու համար մեր Տեսիլքին Լեռը՝ պէտք է տքնիլ, սպառիլ: Պէտք է հատնիլ ամէն օր: Պէտք է այրիլ ու մխալ, պէտք է տալ աչքերուն լոյսը ու սրտին մէջ եղած բոլո՛ր կրակը: Խունթէն, փուշէն չվախնալ, ու ճանկ ճանկ մագլցիլ լեռը:

Տեսիլքը գտնելու համար՝ պէտք է ճանկ ճանկ մագլցիլ լեռը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Ընդհանուր ազգային դժբախտութեան ժամանակ՝ մարդկային կորուստների, մարդկային կոտորածների հետ անմիջապէս կապւում են նաեւ մտքների անխնայ կոտորածներ:

×

Եթէ իրաւունքը իր պաշտպանութեան համար կռիւ է պահանջում, հապա կռիւը իր յաղթանակի համար նեցուկ պիտի ունենայ ուժը: Ուժն է որ կառավարում է աշխարհս եւ մենք ձեռք կը բերենք մեր ուզածները, երբ ուժ կ'ունենանք:

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Օ՛, դուն իմ կամքս, դուն իմ անհրաժեշտութիւնս: Պաշէ զիս բոլոր մանր յաղթութիւններէն, դուն որ իմ մէջս ես եւ ինծմէ վեր: Պաշէ՛ եւ վերապաշէ զիս մեծ ճակատագրի մը:

Եւ քու վերջին մեծութիւնդ, կա՛մքս, պաշէ վախճանին համար, որպէսզի անողոք ըլլաս քու յաղթանակիդ մէջ:

ՆԻՑՇԷ

Մենք մեզ գովել չենք գիտեր ու թոյլ կուտանք որ բոլոր ծուռ-բերանները մեր վրայ բացուին լա՛յն ու ազատ:

Օրն է սակայն յիշելու Զարդարեանի «գամփռը»,(Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ազնուական հպարտութիւնն է հայութեան):

Օրն է յիշելու ինչ որ չտեսանք, բայց լսեցինք յուզումով, յափշտակութեամբ ու հարազատ ժառանգորդի կսկիծով:

Այսօր դարձեալ, մենք մեզ կը սերտենք ու կը յիշենք ինչ որ կատարուեցաւ ու կը կատարենք:

Ու վաղը մեզ կը սպասէ: Պիտի յիշենք, ինչ որ անոր խոստացանք,— բոլորը. (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կամքն է ու զոհողութեան ոգին՝ հայութեան):

ԵՐԷԿ

Մենք չճանցանք երէկը: Բայց ան, մեր տանջանքին ու մեր պարծանքին համար, մեզ յանձնեց թուականներ, որ կը տեւեն մեզմով, կ'ապրին մեր մէջ ու մեզմով: Կը գուշակենք զանոնք, իմաստը որ կը յայտնեն լուութեամբ: Պատմութենէն վոնտուած այդ խոնարհ ու հերոսական թուականները: Ուրուականներ որ անդենականէն պատրանաթափ՝ կարօտով կը դառնան ողջերու ուրախութեան ու թշուառութեան, կը դառնան հին յուշերու քաղցրութեամբ ու դառն վայրագութեամբ:

×

Միտքը բռնուած է. աչքը գետին կը նայի ու ձայնը շեշտ չունի: Մեծերը կը փսփսան ու փոքրերը երգ չունին: Ճամբայ չկայ ու գիրը մատնութիւն է: Բայց թռչուն մը կ'անցնի ու լուր մը կը ձգէ: Հոս պայթիւն մը լսուած է, հոն սուլիչն մը: Գանկե՞ր են ինկած. արի՞ւն կը հոսի: Ո՞ւր. ո՛չ ոք գիտէ: Բայց, բերնէ բերան ողբականներ կը զողդղան. նայուածքէ նայուածք իմաստներ կ'անցնին ու մանուկ հոգիներու մէջ՝ երազի ձեւ ու չափ կ'առնէ, ինչ որ օր մը Աւանդութիւն պիտի կոչուի:

Բայց, դեռ Անուն չկայ: Կայ Գործ մը անտես, անհարկու, առեղծուածի հմայքով ու վաղուան յոյսի պէս անուշ,— Գերեզմաններու Երազը...

Կայ եւ Գործին մարդը, Գերմարդը, այն որ անուն անգամ չմուրաց, այն որ հերոս էր ծներ ու երբեք չգիտցաւ դափնիի սէն հետաքրքրումը, ուրացաւ բոլոր սէրերը, ուրախութիւններն ու վայելքի գինովութիւնները, ուրացաւ ինքզինքն ու մահուան հետ խաղաց...՝ Ցեղին կեանքը պիտի կերտէր:

Տարիներ յետոյ սորվեցանք. այդ մարդուն անունը Դաշնակցական էր:

×

Ճակատագիրը Արեւելքի Աստուածն է եւ անակնկալը՝ անոր ժամանցը:

Օր մը յանկարծ, ազատութիւն կ'իյնայ երկրին ու հոգիներուն վրայ, երկինքէն փրթած քարի պէս: Ամէն կապ կը քակուի: Լեզուն գինով է ու հոգին պոռթկուն: Հայ սրտերու յոյսը հողին վրայ կը քալէ եւ օդէն՝ պարիկներ կ'արձագանգեն շրթունքներու երգը, «Եղբայր ենք մենք»...

Ո՛չ, ալ մրրիկի խօսք չկայ: Բանտէն մինչեւ լեռնականին ազատութիւնը ու պալատներու անպէտ ճոխութենէն մինչեւ հիւղակներու չափազանց մերկութիւնը սրտերու «Դաշնակցութիւն» է...

Եւ արդէն, անուններ կան խորհուրդներու հմայքով ու դէմքեր որ երդում կ'արժեն.— Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ, Շահրիկեան, Ակնունի, Զարդարդարեան, եւ դեռ ո՞վ մէկը,— բոլոր քուրմերը նոյն տաճարին՝ Դաշնակցութեան, ուր աչքերը կը մարդուին Արարատը դիտելու:

Ամբոխը հոն գերմարդերու կը քսուի, կ'առնէ կայծ մը անոնցմէ եւ անով կը բռնկի:

×

Դարեր առաջ, տապանի մը բնակչութիւնը յաղթեր էր տարրերու մոլեգնութեան եւ ամէնցուցեր Աստուծոյ ջրհեղեղը: Դարեր յետոյ մարդը որ աստուածներու գրքէն սորվեր էր տանջելու գիտութիւնը, իր կարգին ձախողեցաւ: Թուրք եաթաղանը կտրեց միսը. բայց կոտրեցաւ հայ ոսկորին վրայ: Դիակներու դէզին տակ կքած՝ ողջեր կը շնչէին ու կը յուսային:

Կը յուսային ու քալեցին:

Հասա՞ն:

Այո՛, հասան:

1918: Հերակլէսի հետ իր պայքարին մէջ, Անտէոս ոտքը տուեր էր հողին, իր մօր:

×

ԱՅՍՕՐ

Եթէ մարդկութիւնը ունի կամք մը որ կը բանի ժամանակին վրայ, ծնունդ կուտայ դէպքերուն և դարի ու ստորնաքարշ աճպարարութեան թելերով կը հիւսէ պատմութիւնը, ապա ուրեմն, այդ կամքը հակամարդկային է, Ոճիր կը հոտի:

Եթէ պատմութիւնը ունի օրէնք մը, որ կը տրամադրէ, կը հրահանգէ ու կը հրամայէ և հակամարտ կամքերու թնճուկին մէջէն կը յաւակնի քաշել թելը արդարութեան, ապա ուրեմն, ի՞նչ կայ աւելի ապօրէն քան այդ օրէնքը: Մեռել կը հոտի:

Ու Քրիստոսէ քսան դար յետոյ, Լէնինի աստղին տակ իսկ՝ իրաւունքը դեռ տկարինը չէ:

Դաւ մը պէտք էր հայ տիտանին ոտքը կտրելու համար հողէն: Պարտուեցա՞ւ ան: Ո՛չ: Թոյլ տուաւ որ ապրի իր Երազը:

Ու կ'ապրի ան իրմէ հեռու, սահմանէն անդին եւ իր ձեռքին տակ՝ սահմանէն ասդին: Ինչ որ արիւնով է սնաներ՝ չի մեռնիր: Եւ ինչ որ հոգիներու աւիշով է ուռճացեր՝ կը քալէ ժամանակին հետ ու տարածութեան վրայ, Կեանքին հետ, որ շա՛տ պզտիկուց սորվեցուցին մեզի (մե՞րն է յանցանքը) թէ «Պայքար է»...

Մենք անոր նպատակ մը միայն ունինք,— կը քալենք անոր ճամբէն, ճիշտ հարուածի պէս անշեղ ու անվրդով:

Հո՛ս, ձաղկել պէտք է, կճել ու հարուածել. հո՛ն, ցոյց և յոյս տալ ու կրթել: Հո՛ս, պէտք է հսկել, պահել ու խնամել: Հո՛ն, կազմել, յանձնել ու քաշուիլ: Տեղ մը սպասել պէտք է, համբերել ու ժանգոտիլ. տեղ մը տքնիլ, պոռթկալ եւ սպառիլ: Անդին՝ մոլեգնած զայրոյթներու թափը պէտք է կտրել: Ասդին՝ մահամերձհամբերութիւններըկենդանացնել: Անդին՝ պէտք է փակել ճամբաները մահուան ու քայքայումին: Ասդին՝ հարթել ու ծաղկեցնել կեանքի արահետը, արահետը որ ցաւով, տանջանքով ու զոհողութեամբ կը տանի ապրելու վայելքներուն ու մարդկային հպարտութեան:

Հո՛ն, ամրացած կէտի մը շուրջ, պէտք է կատաղութիւններու գրոհը խափանել. հո՛ս. կանգնած՝ համաշխարհային քաոսներու բերանը՝ հոգիներու նահանջը կեցնել: Անդին՝ մեռացնող ստրկութեան մը վատութեան մէջ, պէտք է անշէջ բռնել Ջահը: Ասդին՝ հայ հոգիին անմահութեան համար, պէտք է սորվեցնել մահուան դէմ արհամարհանքն ու մեռնիլ գիտնալու կերպերը:

Ու ամէն տեղ խրոխտ եւ անյողդողդ, կանգնած վայրագ հալածանքին, զրկանքին ու բոլոր ցածութիւններուն դէմ, պէտք է ապրիլ ամէն վայրկեաններու հերոսութիւնը՝ խոնարհ, անշուք, մթաստուեր ու միշտ, աւելի՛ բոցարձարձ յանձնել Ջահը որ մենք վառեցինք:

Ու ամէն տեղ՝ մենք մեզի, առանձին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ ՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒ…

իրականութիւն։ Դժբախտ՝ անոր համար որ, Դաշնակցութիւնը կը հայ առանձին այն պայքարին մէջ, ուր պէտք էր կողք կողքի …ային բոլոր կուսակցութիւնները։

Այս պատճառով է որ, հայ ժողովուրդի ամէնէն ճակատագրական օրերուն, ցեղին դիմադրական թաքուն բայց գերագոյն կորովը իր հարազատ արտայայտութիւնը գտած է Դաշնակցութեան մէջ, որ առանձին մնացած է պատնէշին վրայ, ձգելով որ միւսները իրենց անփառունակ եսութեամբ պար բռնեն պատնէշներէն ներս։

Այս մասին պատմութեան …յը աւելի քան պերճախօս է. — նախկին Թուրքիոյ հայկ. գաւառներու հարստահարութեանց, ջարդի ու սպանութեանց դէպքերէն մինչեւ Էջմիածնի վանական կալուածներուն գրաւումը, կամաւորական շարժումէն մինչեւ Սարդարապատի հերոսական կռիւներն ու փետրուար 18ը, այս բոլորին մէջ, իբրեւ հակահարուած, իբրեւ դիմադրութիւն եւ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան կամք արարք, առաւելապէս Դաշնակցութիւնն է որ երեւան եկած է, իր մէջ խտացուցած ըլլալով ցեղին դիմադրական բովանդակ ուժը, եւ հզօր ճիգով մը գգած հայ ժողովուրդի յաղթ հասակը։

Այդ պահերը եղած են հայութեան ամէնէն ճակատագրական ու ամէնէն տագնապալի անկիւնադարձերը, ուրկէ պատուաւոր շրջան մը բռնելու համար պէտք էր որ ցեղին կորովը սպառնացող աղէտներու մեծութեան համապատասխան ուժգնութեամբ ի յայտ գար։ Գիտենք որ կատարեցինք այդ շրջանը, առանց կամ … կորուստով, եւ կատարեցինք յաճախ յաղթական, երբեմն պարտուած, բայց երբեք անձնատուած։ Ասիկա՝ շնորհիւ ցեղին ինքնապահպանման զօրաւոր բնազդին, որ իր գիտակցական կազմակերպուած շարքերու մէջ եւ իտէալի մը տաք շունչին տակ։ Ու շնորհիւ նաեւ Դաշնակցութեան, որ կրցաւ հարազատ թարգմանը հանդիսանալ հայ ժողովուրդի ապրելու կամքին ու դիմադրական ոգիին, տալով շքեղ իտէալի մը գեղեցկութիւնն ու վերջնական անպարտելիութիւնը։

Այս ճշմարտութիւնը պէտք է ընենք, ու պէտք է խոստովանին նաեւ բոլորը, գոնէ տարին մէկ անգամ։

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀԱՐԿԱՏՈՒ ԵՒ ԿԱՐԳԱՊԱՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻ, ԱՅԼԵՒ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ԶԻՆՈՒՈՐ…

Պատերազմի աշխարհասասան ու յաղթական գոռհին առջեւ, յեղափոխութեան ալիքներուն, սովին, անողոք ու բարբարոս այլեւ բթամիտ ու տարերային թշնամիին յարձակումներուն դիմաց՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց կանգուն ու երիտասարդ։ Կանգուն՝ իր հզօր ու մարտական կազմակերպութեամբ ու երիտասարդ՝ որպէս գաղափարական բովանդակութիւն, քաղաքական ծրագիր, որպէս աշխատաւոր ժողովուրդի կարմիր,որբինազանգու անկործնելի դրօշ։

Կայսրութիւններ ինկան դիտապաստ։ Որպէս տխուր ժամանակավրէպ՝ թագաւորական տուներ խրեցան արեան, հրակէզ մոխիրի ու լքումի մէջ։ Զինուորական անընկճելի կազմակերպութիւններ կուրակոր նահանջեցին՝ գայրացած ու սրբազան բազմութիւններու, յեղափոխական ամբոխներու ու գիտակից, երկաթակէն գումարտակներու առջեւ։ Աշխարհի շէնքը դողաց իր սիւներուն վրայ։ Բարոյական հասկացողութիւններ սկսան փլչիլ։ Փիլիսոփայական դպրոցներ սնանկացան։ Կուսակցութիւններ— յիշեցէ՛ք Թշուառական ու ստախօս «Իթթիհատ»ը— կորսուեցան տըխուր յիշատակ մը թողլով միայն։ Մեր ժողովուրդը եղաւ բունաւեր, հալածական։ Հայոց ժողովրդին կէսը՝ միւս կէսին յուղարկաւոր դարձաւ, ինչպէս կ'ըսէր «Յառաջ»ի խմբագիրը։ Գացինք յուղարկի նոյնիսկ մեր հայրենական բազմաթիւ առաքինութիւններուն։ Ընկերութիւնը ճարճատեցաւ, ընտանիքը՝ որպէս ընկերային հաստատութիւն, կարծէք սկսաւ սարսիլ։ Բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց պատնէշին վրայ, ինչպէս արի, անձնազոհ մարտիկ, կուրծք տուաւ ամէն գրոհի ու աչա՛ կ'ողջունէ իր պատմութեան երեսուն եւ իններորդ տարին։

Յեղափոխութեան ալիքները՝ եկան, բաղխեցան հայկական բարձրաւանդակին, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց կանգուն։ Կանգուն՝ կ'ըսեմ։

Դասալիքներ՝ լքեցին շարքերը, յոգնածներ՝ մնացին կէս ճամբան։ Բոլոր անոնք որ խառնուած էին մեր բանակին որպէս հասարակ մակաբոյծներ, արհեստով դիւանակալներ, որպէս սուտ յեղափոխականներ, տխուր մարդիկ, բարոյական դրամանենգներ, պատեհապաշտներ, ասպարէզ, դիրք ու կոչում հետապնդողներ, իրաւէ՝ բաժնուեցան, հեռացան մեզմէ։ Մեր բանակը շատ էր ստուար, նոյնիսկ խայտաբղէտ՝ յաղթանակի օրերուն։ Կը թուէր սակայն որ հարուածը ուժեղ էր։ Ճարճատումներ լսուեցան։ Ծերուկ, առաքեալի պէս մարդիկ՝ կորսնցուցին իրենց հաւասարակշռութիւնը։ Բայց այս բոլոր հիներուն փոխարէն, ահա՛ մենք ենք, չորրորդ սերունդի Դաշնակցականներ որ կը խտացնենք շարքերը։ Գունդագունդ, գօտեպինդ, ոգեւորութեամբ ու հաւատքով զինուած, մերն է կարգը հիմա՛ դրօշը բարձր բռնելու։ Ու մենք եկած ենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ իր պարտութեան օրերուն՝ օտար հողի վրայ։ Կը նշանակէ որ եկած չենք փառք, դիրք ու ասպարէզ որոնելու։ Այլ եկած ենք մասնակցելու յեղափոխական գործի։

Մտաւորականներ՝ որ յանգաւոր տկարութեամբ մը ընդունակ են բանակ փոխելու, գէնքը նետելու գետին ու կռնակ դարձնելու՝ չեն հասկնար մեր սերունդին անսահման նուիրումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին։ Նոյնիսկ՝ մեզմէ ոմանց անգութ ու ոխերիմ բռունցքները չեն կարգի բերեր զիրենք, որովհետեւ չեն ըմբռներ որ միայն քաղաքական ու ընկերային տեսութիւններու, արդարութեան, ընկերվարութեան խնդիր չէ մեր առջեւ դրուածը։ Կան ուրիշ պատճառներ որ մեզ սերտօրէն կը հանգուցեն այս կուսակցութեան։

Մենք չենք ուզեր՝ թշուառական ու անկարող քաղքենիներու դաշինք կռել։

Մենք չենք ուզեր՝ դասալիքներու եւ վատերու շարքերն ստուարացնել։

Մենք չենք ուզեր՝ լրտեսներ, շահապաշտներ ու համայնավար ծառաներ դառնալ։ Պատեհապաշտութիւնը՝ դարձնել բարոյական ու ոստիկանական բարքերը՝ կուսակցական առաքինութիւն։

Մենք հարկատու եւ կարգապահ քաղաքացիներն ենք Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան եւ անձնազոհ զինուորներ հայ ազատագրական պայքարին։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարուան մէջ օր մը միայն՝ մեր խոհերուն, գաղափարական մտածումներուն եւ յոյզերուն հետ։ Մոռնա՛նք առօրեայ կեանքի տաղտուկներնու պահանջները, բազմազան հոգերն ու վէճերը. եւ ջերմ հաւատաւորի նման ամփոփուինք մեր ներքնաշխարհի քաւարանը, իրական Դաշնակցականի ներշնչումով ակնարկ մը նետե՛նք մեր անցեալին, քննութիւն մը՝ այսօրուան եւ հայեացք մը՝ վաղուան վրայ։

Եւ ամէնէն առաջ «Հայկական դժոխքը» — այլ խօսքով հայ աշխարհը։ Հո՛ն սերունդներ մեր նախորդներէն ապրեցան ու պայքարեցան դարեր շարունակ, մերթ ներքին, մերթ արտաքին ուժերու հետ, յաղթականի եւ պարտուածի փոփոխական զգացումներով։

Հանգի՛ստ, անվրդով օրեր չէ ապրած մեր երկիրը։ Խռոված ինքն իր մէջ, կոխկրտուած բոլորէն, ան մշտական հրաբուխ էր կուտակուած իր զաւակներու արիւնով— որմէ ցայտող լաւայի հետ հայ հայրենիքի ազատութեան պահանջը խռովքի մատնեց բոլոր դահիճները։

Այդ շրջանին է ահա՛, որ առաքեալի կոչումով մեր աննման ղեկավարները, Քրիստափորը, Զաւարեանը, Ռոստոմն ու իրենց բազմաթիւ գործակիցները բովանդակութիւն կը մտցնեն մեր իրական կեանքին մէջ, ձեւակերպելով հայ աշխարհի տրտունջները ու ցաւերը, եւ անոնց անհրաժեշտ դարմանումը։ Հայութեան եւ հայ հայրենիքի ազատագրութեան համար անգամ մը եւս ցնցուեցաւ մեր աշխարհը…

— Սերունդներ, գիտակից, անկաշառ նուիրումով քալեցին նոր օրերու նոր գծած ճանապարհներէն։ Քալեցին առանց նահանջի, մի՛շտ վստահ, մի՛շտ համարձակ, յանուն «Սուրբ Գործ»ին։ Տասնեակ հազարներով կեանքեր մարեցան այդ ճամբաներէն։ Մարդկային ազատագրութեան պատմութեան ամենամեծ էջը կազմեց այդ անսպառ շարանը։

— Արդարութեան ժպիտը կարճ եղաւ մեզի համար։ Ծախուած պոռնիկի նայուածքէն նուազ անկեղծ եւ յուսադրիչ եղաւ անոր հայեացքը, իր «կանաչ» պալատէն։

— Եւ ահա՛ այսօր։

Հին օրերու կրկնութիւնն է, աւելի տարապայման եւ սպառնական։

Կեանքը մանաւանդ փոխուած է ամբողջութեամբ։ Փոխուած է նոյնպէս Հայը։

Դարձեալ բաժնուած, բռնաւոր ուժերէն, հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքէն դուրս՝ Հայը բաժնուած է նաեւ իր առօրեայ հոգերովը, իր ընդհանուր հասարակաց պահանջքներովը։

Երբեք հայութեան մէջ անձնատուութիւնը այնքան լայն տեղ չէ գտած, որքան այսօր։ Բարեբախտաբար ինչպէս երէկ, այսօր ալ այս հոգեբանութիւնը կը մնայ միշտ սեփականութիւն հայկական այն զանգուածին, որ սիրած է Հայը, բայց երբե՛ք՝ անոր ազատագրութեան պայքարը եւ անոր պարտադրած զոհողութիւնները։

Այս բոլորին հետ ծանրացած են մեր կռուի պայմաններն ու միջոցները։ Աշխարհը, մարդկութիւնը նորոյթի սիրահար, ազգերու ազատագրական պայքարն ալ կ'ուզէ նոր ձեւերու մէջ տեսնել։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք. այս նոր օրերուն, մեր նոր պահանջներուն, եւ մանաւանդ նոր շրջապատին մէջ։

Հարցում մը ահա՛, որ կուգայ մեր երէկուան եւ այսօրուան կեանքի պահանջէն, լուսաւորելու համար վաղուան հորիզոնը, որ աւա՜ղ, բաւական ամպոտ է եւ մութ, սակայն երբե՛ք անյոյս։

Այս հարցումը Դաշնակցութեան համար է, բարձրացած հայ անստոյգ իրականութենէն։ Եւ Դաշնակցական անհատի համար, իր կուսակցութեան ծոցէն, իբրեւ պարտադրութիւն։

Այսօր, «Դաշնակցութեան Օր»ուան առթիւ, այս հարցումը գիտակից Դաշնակցականին համար ունի այն գեղեցիկ բովանդակութիւնը, որմէ ան կրնայ ներքին գոհունակութեան հրճուանքը ապրիլ. աւելի համարձակ եւ ինքնավստահ քալելու համար այն փշոտ ճամբաներէն, որոնք կը ցցուին ամէն օր մեր դէմ, արտաքին եւ մանաւանդ մեր ներքին թշնամիներէն։

Տարին օր մը, ուժգնօրէն կրկնել այս հաւատքը, մինչեւ յաղթանակի օրը, որ պիտի գայ անտարակոյս հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, ինչպէս արեւին վերերեւումը, փոթորկոտ, ամպոտ մթնոլորտէն յետոյ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՇԽ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու համագումարին մէջ, Ա. Հէնտէրսըն պարզեց արտաքին քաղաքական կացութիւնը։

Պաղեստինի ծանօթ խնդրին մասին Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց.

— Կառավարութիւնը երբեք չի մտածեր լքել Պաղեստինի հոգատարութիւնը։ Հոգատարութեան հանդէպ մեր դիրքը փոխելու խնդիր չի կրնար ծագիլ, ոչ ալ փոփոխելու քաղաքականութիւնը, որ 1917ին Պալֆուրի յայտարարութեան մէջ պարզուեցաւ։ Միշտ համամիտ ենք Պաղեստինի մէջ Հրեայ ազգային օճախի մը հաստատման։

Այս քաղաքականութեան իբր հիմ կ'ընդունինք այն որ բնակչութեան քաղաքային ու կրօնական իրաւունքները լրիւ պէտք է պահպանուին։

Նախարարը խօսելէ յետոյ ռուսեւանգլ. յարաբերութիւններու վերահաստատման, Եգիպտոսի, Ժընեւի աշխատանքներուն եւ Հաբեշիոյ պարպումին մասին, անդրադարձաւ ծովային ուժերու սահմանափակման։ «Անգլեւամերիկեան բանակցութիւնները յոյս կը ներշնչեն թէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն շատ չանցած պիտի միանան ծովային զինաթափութեան միջազգային համագումարի մէջ։ Եւ եթէ, կարելի ըլլայ հրաւիրել ընդհ. զինաթափութեան համաժողով մը, անկից վերջ է որ պիտի թեւակոխենք ազգային իրական ապահովութեան շրջան մը։

Նախարարը վերջացնելէ առաջ յոյս յայտնեց թէ ներկայ տարին պիտի ըլլայ զինաթափութեան տարի մը, որուն համար, ամբողջ ջանքերը պէտք է կեդրոնանան ի նպաստ ազգ. ապահովութեան՝ «մեծ խաչակրութեան մը վրայ»։

ԱԿՈՒԱՅԻ ՅԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Յուլիսո Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։

(Ծ.)

ԳԷՈՐԳ ՋԱՒՈՒՇ

…լով մենք եղանք երեք …. մաս մի Սերոբի հետ կը …ար Սրաղանի, մաս մի Գուր…էնի հետ կալէկուզան գիւղ, ես, …րէն, Տիգրան, Սեդրաք, Փար…անդան, Վարդան եւ այլ շարու…ակ կ'իջնէինք ու կ'ելնէինք …ղտ գործով։ Մինչի հասաւ …րուն, կրկին հաւաքուեցանք. …րդէն առաւ եօթ ընկեր ալ …ետ, գնաց Մուշ քաղաք. անկէ …նցաւ Յրոնք գիւղ։ Ուէս Ալօի …ռաջնորդութեամբ զօրք քաշուաւ …րենց վրա Ալախպէկի Գալիպի …առաջնորդութեամբ. պաշարեցին զիրենք մարագի մէջ, սկսան …մարագ վառել, տղերք կիսա…ն դուրս ելան, բոլորն ալ …պանուան. իսկ քիւրդերէն ու …րքերէն սպանուան Գալիպ է …ն եւ 12էն աւելի զօրք եւ …իւրդ։ Աշնան ժամանակին …պանուեցաւ Սերոբ իր ընկերներով մէկտեղ, Գիւղաշէնու …էի եւ մի քանիսի մատնութեամբ։ Երբ որ Սերոբ սպանուեցան, Թուրքեր ու Քիւրդեր կառաւաղեցան, յեղափոխականաց …ափը կոտրաւ. Սերոբի վրա եկողներն էին Ալայպէյ, Խալիլ աղա, փոխս Յունսին։

Մենք ութ ընկերով մնացինք Սասուն։ Մեր առաջնորդողն էր Անդրանիկ։ Այն ձմեռ մնացինք անպաշտպան։ Թէ դաշտի եւ թէ Սասնոյ ժողովուրդը յուսահատել էր վերջին աստիճանին, մատնիչներ շատցել. հանգստութիւն չէին տայ մեզի. երբեք երկու օր մի տեղ կարելի չէր որ մնայինք եւ ոչ ալ ժողովուրդ կ'ընդունէր։ Անդրանիկ ալ հիւանդ էր. կը քաշէինք ու կը քաշքշուէինք իրարու հետ. մինչի հասաւ ապրիլ ամիսը։ Գնացինք Գիւղաշէնի Աւէի վրա. ողջ ողջ բռնեցինք եւ սկսանք հարցնել զիւր ընկերներ։ Մարդը վախէն խօսաց, զիւր ընկերներ, զինք. զիւր կին եւ մի ուրիշ ալ կալեցի սպանեցինք։ Անկէ գնի մի քանի հատ ալ ուրիշ ոստիկան, ժողովուրդ բաւականի չափ ջարդաւ, թէ սարսափէն թէ… եւ այլ։

Ամրան ես գնացի Առաքելոց վանքի կողմ։ Վանքի տիրացու Մուրատ, որ ժամանակ մի եղաւ մեզ ընկեր, այն ժամանակի միաբան էր վանքին։ Յօրեկուան ժամ ինին Հուսէին աղան 2 ձիաւորով 30ի չափ ալ հետեւակ ոստիկան հետ եկան իմ վրա։ Սկսեցինք զիրար զարնել ժամու մի չափ։ Իմ հրացան աւերաւ, պատռոն կտրաւ մնաց մէջ, յոյսս մարաւ։ Սկսայ փախնել, հազվէհազ ազատուայ, Մուշեղ ալ կոխեց. անցայ գնացի Փերդակ գիւղի այգիներու մէջ։ Շատ աշխատելով հազիւ կարողացայ զպատռոն հանել հրացանի մէջէն։ Համբարձում քանի ընկերով եկան գտան՚զիս, անցանք գնացինք Սասուն։

Հոկտեմբերին բոլոր ընկերներով կրկին դաշտ իջանք ապրուստի համար. իմացանք՝ Պշարի Խալիլ եկաւ Մուշ. մենք ալ գնացինք Մառնկայ սար պահեցինք զիրա ճանապարհ, գալած ատեն զարկինք, սպանեցինք զինք եւ երկու ընկեր ալ հետ, թողինք անցանք Սասուն, Մեր ընկերականութեան թիւը հասաւ 30։

Աշնան վերջեր Անդրանիկ ղրկեց զիս եւ զմեր ընկեր Յարութիւն քանի ընկերով Առաքելոց վանք Սրբանայ սովնալիներուն համար նպաստ բերելու։ Երբ որ գնացինք, չկար պատրաստի։ Անցանք ու գնացինք Բերդակ գործով, բայց Յարութիւն ետ դարձաւ։ Ես, Բեռին։ Մուրատ եւ Գալէն մնացինք. Բերդակ մնացինք մի օր. գիւղի ուէս Բարսեղ գնաց Մուշ մատնեց զմեզի։ Ալայպէյ եւ Հուսին աղայի առաջնորդութեամբ 70 հատ ձիաւոր, 20 հետեւակ հետերնին եկին մեր վրա. բայց մենք շուտ իմացանք, դուրս ելանք գիւղից եւ բարձրացանք Բերդակայ լերան գագաթը նստանք։ Կռիւը սկսաւ ժամը 9ին. 40 հատ ալ խչուրցի քիւրդ հասան։ Կռուեցանք մինչի երեկոյ. ժամը 1ին ազատուանք անվնաս, իրենցմէն սատակ ութ հատ ձի։

Յունուարի մէջ էր։ Ես, Համբարձում, Յարութիւն, Անտրոն, Յակօ, Ղազար գնացինք կապար փոխադրելու Մուշէն։ Երբ որ փոխադրեցինք, հասանք Հաւատորկայ ձորու մէջ։ Պնաւ բռուած տեղը նստանք. շալակաւորներ ետ դարձան, չեղաւ շալակաւոր։ Համբարձում, Յարութիւն, Անտրոն անցան յառէջ, որպէսզի շալակաւոր հանեն Սինամէրկու, բայց երբ որ հոն հասան, խչուրդոց Քիւրդեր եկան իրենց վրա. ոկսան կռուել մինչի երեկոյ։ Իմ քով կայ 40 լիտր կապար. ձին ալ շատ է գետին. Մուշ ալ հաւար գնացել է. ես ալ Մշոյ ճանապարհի վրա եմ։ Ըսի թէ երբ զօրք եկաւ, մենք երեքս ալ պիտ կռուենք զօրքերի հետ, չերթան տղոց վրա։ Օրհնեալ ձիաւորուած զօրք չեկաւ Մուշէն, տղերքն ալ ազատուան անվնաս ես ալ ազատեցի զկապար,տահասցուցի Բոփ։ Ընկերներ ալ հոն էին։ Կռիւ ընող Քիւրդերուց սպանուաւ 2 հատ, 3 ալ եաբալու։

Գարնան, ապրիլի վերջեր ես չորս ընկեր ալ հետս գնացի Յրոնք վառօդ փոխադրելու։ Վեց ոսկի տուած էի վառօդի համար, իսկ վառօդ պիտ գար Բերդակ։ Վառօդի պատճառաւ ես եւ իմ ընկերները գնացինք Բերդակ։ Վառօդի պատճառաւ եւս եւ իմ ընկերները գնացինք Բերդակ. մի ժամ էր մնացել, որ լուսնար. տեղաւորուեցանք։ Արշալոյս սկսաւ բացուել. յանկարծակի երկու ոստիկան եւ քիւրդ նօպատար եկան՝ մեր ղրան վրա տեսան զմեզ։ Արդէն գիւղի մէջ կար 20ձիաւոր. կէս ժամուան հեռաւորութիւն Առազ գիւղ ալ կար 20 ձիաւոր։ Գիւղի 20 ձիաւոր հասան մեր վրա։ Զարնելով դուրս ելանք։ Միւս 20 ձիաւոր ալ, որ կը մնար Արազ, նրանք ալ հասան։ Թուրքերի, Քիւրդերի եւ զօրքերի թիւը 2500էն աւելի էր։ Կռուելով հասանք Հաւատորկայ ձորու մէջ. Հաւատորկայ Հայերն ալ մէկ կողմէն կտրին զմեր յառէջ, սկսան զարնել զմեզի։ Վերջապէս կռուելով հասանք Կոբեկն - աղբիւր։ Առաւօտեան ժամ 10էն սկսաւ, երեկոյեան ժամ 10ին վերջացաւ կռիւը։Ընկերնիս էին Յակէ, Գալէ, Սեաղանցի, Արամ Մուշեցի, Սիմօ դաշտեցի։ Մեզնէ զարնուաւ Գալէն՝ թեւէն, բայց անվնաս. լաւացաւ, իսկ թշնամուց երեք հատ դուրս ելաւ բռնուած. զմիւսներ կորսնցուցին։ Ազատուանք, անվնաս անցանք Սասուն։

Վերջապէս, 12 տարի է, որ յեղափոխական հայդուկ եմ.ինձ վրա պատահել է 14 կռիւ, 20 ամիս ալ բանտ Մուշ եւ Բաղէշ։

ԳԷՈՐԳ ՋԱՒՈՒՇ

ՎԵՐՋ

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտ օրէն Ամերիկայէն քաղաքս կը հասնի ծանօթ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի ղեկավարութեամբ հայ տրամա - օփէրաթային խումբը: Պիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

8 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1079 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Հինգերորդ տարին ըլլալով, «Դաշնակցութեան Օր»ը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ շաբաթ գիշեր Փըթի ժուռնալի սրահներուն մէջ, խուռն ու խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բեմը կը ճառագայթէր լոյսերու մէջ։ Բեմին խորը հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններու մէջտեղ դրուած էր Դաշնակցութեան երեք անմահ հիմնադիրներուն՝ Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի մեծադիր նկարը, դափնիով շրջապատուած։ Իսկ բեմի արտաքին ճակատին վրայ լոյսերու մէջ կը փողփողէին «Հ. Յ. Դ.» եւ «1890» ու «1929» վերտառութիւնները։

Ժամը 9.15ին հանդէսը բացուեցաւ Մեր Հայրենիքով։

ԸՆԿ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բացման խօսքն արտասանեց նախագահ ընկ. Աբրահամ Գիւլխանդանեան, որ ըսաւ.

— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 39 երկար տարիներ վարած է հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Ասիկա եզակի դէպք է ո՛չ միայն մեր, այլ բոլոր ժողովուրդներու համար։ Ո՛չ մէկ ժողովուրդի մէջ դուք կը տեսնէք կազմակերպութիւն մը, որ 39 տարի ապրած եւ կենսունակ մնացած ըլլայ։ Դաշնակցութիւնը մնացած է կենսունակ, որովհետեւ հարազատ ծնունդն է հայ ժողովուրդին, անոր բաղձանքներուն ու իտէալներուն։

Եթէ ակնարկ մը նետենք մեր անցեալ պատմութեան վրայ, կը տեսնենք թէ տակաւին մինչեւ 120 150 տարի առաջ, հայ ժողովուրդը բաժնուած Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի միջեւ, դադրած էր ազգ ըլլալէ ու կը կեղեքուէր Թուրք աւատապետներու եւ պարսիկ խաներու կողմէ։ Դիմադրական ոգի չունէր։ Է. դարէն մնացեալ պատմական խօսքը՝ «*Սուր քո եւ պարանոց մեր*» իտէալ դարձած էր։ Ստրուկ էր բռնակալներու առջեւ։ Ո՛չ մէկ վսեմ իտէալ կը ներկայացնէր, փոքրիկ կրօնական համայնք էր։ Մեր հարեւանները՝ լեռնականները տարին քանի մը անգամ կը յարձակէին մեր երկրին վրայ, կը կողոպտէին, կը ջարդէին եւ գերեվաճառութեան նիւթ կը դարձնէին մ զ։

Յետոյ, հայ ժողովուրդը սկսաւ կազդուրուիլ եւ 60 70ական թուականներուն անոր մէջ առաջ եկան քաղաքական ձգտումներ, որոնք կերպարանաւորուեցան 1890ական թուականներուն՝ անմահն Քրիստափորի եւ ընկերներուն միջոցաւ։

39 տարի Դաշնակցութիւնը վարեց մեր ժողովուրդին դատը, հայ ստրուկ ժողովուրդին սորվեցուց դիմադրել ու պայքարիլ։ Ինչպէս Մեսրոպ գիր տուաւ հայ ժողովուրդին՝ մշակոյթ կերտելու համար, այնպէս ալ Դաշնակցութիւնը տուաւ հայրենիքը պաշտպանելու եւ ազատագրելու իտէալը։ Ու պայքարեցաւ մինչեւ որ ստեղծեց անկախ Հայաստանը։

Այսօր ահա՝ անոր տօնն է որ կը տօնենք։ Սրբազան պարտականութիւն ունինք հանդէպ այն զոհերուն, որոնք 39 տարուան ընթացքին նահատակուեցան յանուն գերագոյն իտէալին։ Յարգե՛նք անոնց յիշատակը (*Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն*)։

Դաշնակցութիւնը չնայած իր անհամար, տասնեակ հազարաւոր զոհերուն, չէ կորսնցուցած իր ուժը, որովհետեւ, կը կրկնեմ, ծնունդն է այս ժողովուրդին։ Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ մենք այս օրը կը տօնենք հայրենիքին մէջ։

ԸՆԿ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՃԱՌԸ

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսներէն ընկ. Կարօ Սասունի, որ ըսաւ.— Դաշնակցութիւնը լոյսի շերտով մը աշխարհ եկաւ մեր խաւար կեանքին մէջ։ Երբ հայ հոգիին մէջ խլրտած կայծը իր արտայայտութիւնը կ'ունենար Թիֆլիզ նստած մեր անմահներու սրտին մէջ, նոյն թուականին Տարօնի ու Սասունի լեռներուն մէջ նո՛յն կայծը կը հրահրէր Արաբոյի, Հրայրի եւ ընկերներու բազուկները։ Կը նշանակէ, որ Հայոց կեանքը հասած էր այնպիսի հանգրուանի մը, ուր միտքն ու բազուկը յարմար կը գտնէին վայրկեանը հրապարակ գալու եւ գործելու։

Մտքի ու բազուկի հերոսները ա՛յնքան ամուր դրին հիմքը, որ Դաշնակցութիւնը դեռ շատ երկար տարիներ կ'ապրի, որովհետեւ արմատները ձգած է ժողովուրդին մէջ։ Մեր հիմնադիրները համախմբած եւ դաշնակից դարձուցած են այն բոլոր ուժերը՝ մտքի ու բազուկի, որ Թիֆլիզէն մինչեւ Կիլիկիա, Պարսկաստանէն մինչեւ Պոլիս տոգորուած էին նոյն իտէալով։

Դաշնակցութեան հիմնաքարն է անձնազոհութիւնը, հրաժարում բոլոր բարիքներէ եւ հանգիստներէ եւ նուիրում հայ ազատագրութեան դատին։ Այդ հիմը ցարդ կը մնայ։

Սուրբ Դաշնակցութի՛ւն։ Երբ 12 տարեկան մանուկ էի, առաջին բառն է այս զոր լսեցի Մշոյ դաշտին մէջ։ Առաջին տասնամեակին ա՛յնքան շատ անձնազոհներ ինկած էին, նահատակուած ու սրբացած, մինչ ողջ մնացողները լեռներու մէջ կը կռուէին։ Եթէ քննենք 39 տարուան ընթացքին Դաշնակցութեան տոմարներուն մէջ արձանագրուած անդամները, պիտի տեսնենք որ զոհերը տասնապատիկ աւելի են քան ողջ մնացողները։ Անոնք զոհուած են բանտի կամ աքսորի մէջ, կախաղանի վրայ կամ ճակատէն գնդակ ստանալով։ Դաշնակցութիւնն էր որ դուրս հանած է ճահիճի մէջ խրած բազմութիւնը։ Մեր նախորդները ճամբայ մը բացած են, չենք կրնար շեղիլ անկէ. անձնազոհութեան ճամբան է այդ, մեր նպատակին տանող ճամբան։ Անձնազոհութեան նշանաբանն է որ ըսել տուած է «երկաթէ կամք, քարէ հոգի»։

Մեր ճամբուն վրայ կը տեսնենք կռիւ ու պայքար, Հայոց ազատագրութիւնը։ Մեր անմիջական գործն է Հայոց Միացեալ Անկախութիւնը ձեռք բերել եւ անոր մշակոյթը կազմակերպել։ Դաշնակցութիւնը իր ճամբուն վրայ կը տեսնէ Թուրքիան ու Կովկասը։ Այսօր ալ պայքարը Թուրքին դէմ է։ Հայ ժողովուրդը արմատախիլ ըլլալով Թուրքիայէն, Թուրքը ազատուած չէ Հայերէն։ Լօզանէն յետոյ, Մ. Քեմալ դեռ հանգիստ չի կրնար քնանալ։ Հաւատք պէտք է ունենալ հայ ժողովուրդի ապագային մասին։ Թերահաւատներ շատ կային 1890ին, 1904ին եւ դեռ երէկ՝ Սարդարապատի կռիւներուն ատեն։ Այսօր հերոսի մը յիշատակը տասնեակ հազար մարդեր կրնայ մէջտեղ հանել։ Պատուիրեցէք ձեր զաւակներուն որ մեր ճամբով երթան, որպէսզի եթէ մենք չտեսնենք, անոնք տեսնեն։ Մինակ է հայ ժողովուրդը, ինչպէս ցոյց տուած է կեանքի փորձը։ Քաղաքական մտածումի կուռ շղթայումը կը պատրաստէ բանակ մը վաղուան համար։ Լաւ կազմակերպուինք մտքով, հոգիով ու բազուկով, պատրաստ ըլլալու գերագոյն ժամուն, որ չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի հնչէ։ Անպատրաստ չըլլանք։

Երգերէ, արտասանութիւններէ ու փոքրիկ դադարէ մը յետոյ, բեմ եկաւ ընկեր Ս. Վրացեան, որ ըսաւ.

ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Դաշնակցութիւնը բնորոշելու համար, մեր երկու բանախօսներն ալ նոյն ոճը գործածեցին. ըսին թէ հարազատ ծնունդն է հայ ժողովուրդին եւ իսկական արտայայտիչը անոր ձգտումներուն։ Ասիկա ամէնէն ճիշդ բնորոշումն է Դաշնակցութեան։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս։ Առէ՛ք անցեալը։ Դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ կան գիծեր, որոնք կը մնան միշտ անփոփոխ։ Անոնք են՝ Հայ ժողովուրդի տառապանքը, հարստահարուած, ճնշուած ըլլալը օտար ուժերու կողմէ եւ անոր ձգտումը դէպի ազատութիւն։ Շատեր մտաւորական զարգացման մէջ կը տեսնեն ազատութեան ճանապարհը։ Այս նպատակով ալ Հայը զարկ տուած է տըպագրութեան, հիմնած է կրթարաններ, մշակութային հիմնարկութիւններ, ամէն երկինքի տակ — Մխիթարեաններ, Փարիզի վարժարան, Մոսկուայի Լազարեան, Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարան եւայլն—։ Ասոնց բոլորին նպատակն է եղած հայ ժողովուրդն արթնցնել եւ գիտակցութեան բերել, որպէսզի ազատութեան տիրանայ։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ միայն մշակոյթով կարելի չէ ազատութիւն ձեռք բերել, այլ ուժ պէտք է՝ զայն պաշտպանելու համար։

Ապստամբական ձեռնարկները որոնք առաջ եկած են Դաշնակցութենէն առաջ —Ղարաբաղի Մելիքներու շարժումը Պարսից դէմ, Տարօնի եւ Սասունի շրջանի ապստամբական ձեռնարկները 150—180 տարի առաջ, Իսրայէլ Օրիի գործունէութիւնը, Զէյթունի 1860ի ապստամբութիւնը եւլն. առանձին վերցուած՝ միեւնոյն գաղափարի եւ նպատակի արտայայտիչն են, այսինքն կազմակերպել ժողովուրդը զինուորապէս։ Հոս առաջ եկած է ուրիշ միտք մը, ա՛յն թէ՝ վիճակն անտանելի է, ժողովուրդն ազատագրել անհրաժեշտ է, բայց Խորենացիին ըսածին պէս «*ածու փոքր է*», այդ պատճառով ալ Հայը աչքը դուրս ձգած է՝ օգնութեան համար։ Ու դարեր առաջ հայ ժողովուրդը որոնումներ կ'ընէր թէ ո՞ւրտեղէն կրնայ օժանդակութիւն ձեռք բերել։ Ոմանք Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի վրայ դրած էին իրենց յոյսերը, ուրիշներ Լեհաստանի, Վրաստանի կամ Ռուսիոյ վրայ։ Հայ ժողովուրդին էական ձգտումն է եղեր դուրսէն օգնութիւն խնդրել։ Կարծեր է որ Սան Ստեֆանոյի 16 եւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածներէն պիտի գայ իր փրկութիւնը։ Սակայն Խրիմեան Հայրիկի «*Երկաթէ Շերեփ*»ի պատմութիւնը նոր ուղի մը բացած է. ժողովուրդը գիտակցութեան է եկած, ու Հայոց յեղափոխութիւնը արտայայտութիւնն է եղած անհատական գիտակցութեան համադրութեան եւ համախմբումին։ «Եթէ հերիսա կ'ուզես, պէտք է երկաթէ շերեփ ունենաս, եթէ կ'ուզես ազատ ապրիլ, պէտք է ուժ ունենաս»։

Այս նոր մտայնութեան հետեւանքով կազմուեցան Հայրենասիրաց (1885) եւ Հնչական (1887) կուսակցութիւնները։ Բայց ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն կրցաւ արմատ ձգել հայ ժողովուրդին մէջ, որովհետեւ հիմնուած էր դուրսէն բերուած գաղափարներու վրայ եւ կամ անիրականանալի առաջարկներ կը բերէր։

Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մէկ կողմէ կ'աշխատէր Հայոց մշակոյթը բարձրացնելու գաղափարին իրագործման։ Բոլոր դաշնակցական գործիչները կրթական մշակներ էին. Ռոստոմ ուսուցիչ էր Թաւրիզի, Զաւարեան Տրապիզոնի, Եուսուֆեան Պոլսոյ մէջ եւլն.։ Միւս կողմէ կ'աշխատէր միաժամանակ բարձրացնել հայ ժողովուրդը ֆիզ' քապէս, մարտականօրէն, եւ այս ստրուկ ժողովուրդէն։ Առաջ բերել գիտակցութիւն եւ արժանապատուութիւն ունեցող ժողովուրդ մը, ազգ դարձնել ամբոխը։ Ո՛չ մէկ համեմատութիւն կարելի է 40 տարի առաջուան եւ այսօրուան Հայերուն միջեւ առաջ հօտ էր, այժմ գիտակից ժողովուրդ է։ Առաջ տանուտէր Խեչոյի եւ Տէր Թոդիկի մտայնութիւնը կար, այժմ միտքերը հիմնիվայր յեղաշրջուած են։

Հայ յեղափոխութիւնը որդեգրեց դուրսէն օժանդակութիւն ստանալու ձգտումը։ Ազատագրուած փոքր ժողովուրդներու օրինակներն ալ ցոյց կուտան թէ ամէն ազգ պէտք ունի զօրեղի աջակցութեան։ Այս ձգտումին խտացումը կայ դարձեալ Դաշնակցութեան մէջ։

Ազատութիւն ձեռք բերելու համար հայ յեղափոխութեան ամէնէն ցայտուն արտայայտիչն եղաւ Դաշնակցութիւնը։

Այսօր հայ բոլշեւիկներն ալ իւրացուցած են հայ ժողովուրդի ձգտումներուն մէկ մասը.— «Ռուսը թող նստի հոս, Հայը կը մնայ ապահով»։

Երբ ամէն կողմէ կը յարձակին Դաշնակցութեան դէմ, կը նշանակէ թէ անիկա կենսունակ է եւ «անելիք ունի»։ Պտղատու ծառը կը քարկոծուի։ Պիզմարք խստիւ կը քննադատուէր այն օրերուն, երբ իր երկաթէ ձեռքերուն մէջ բռնած էր Գերմանիոյ ղեկը, երբ ինկաւ, ո՛չ ոք գէշ խօսեցաւ իր մասին, որովհետեւ այլեւս ուժ չէր ներկայացներ։

Դաշնակցութիւնը Հայոց իրականութեան հարազատ արտայայտիչն է, եւ իբր այդ կը գործէ՝ մինչեւ որ կատարէ իր նպատակը, կամ մինչեւ որ ստեղծուի աւելի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը, որ իր վրայ առնէ Դաշնակցութեան դերը։ Մինչ այդ, Դաշնակցութիւնը կայ ու կը մնայ, կը մնայ հայ ժողովուրդին հետ, եւ հայ ժողովուրդն ալ կը մնայ Դաշնակցութեան հետ։

Խանդավառ ծափեր ողջունեցին այս խօսքերը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար եւ շնորհալի մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդներ՝ Ալնադամեան եւ Ղարիբեան (երգ), Պ. Պ. Ն. Ղուկասեան եւ Ա. Նաւասարդեան (երգ), Ս. Թորոսեան եւ Ղարիբեան (արտասանութիւն) եւ Պ. Ժորժ Շահպարոնեան (թառ)։ Պ. Գույումճեանի (Շամիլ) պարով վերջացաւ երեկոյթին առաջին մասը։

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը՝ ճազպանտի ընկերակցութեամբ։ Մեծ սրահին եւ քովնտի սրահներուն մէջ մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր մինչեւ լոյս։ Մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային հայկական ու կովկասեան պարեր, շուրջպար եւլն։ Սեղաններու շուրջ համախմբուած երիտասարդութիւնը բաժակներ կ'առաջարկէր Դաշնակցութեան կենաց, երգելով դաշնակցական ու հայրենասիրական երգեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԵԿԻՍՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի ռուսերէն «Պոսլետնիա Նովոստի» (Վերջին Լուրեր) թերթը իր երէկուան թիւով զգայացունց յայտնութիւններ կ'ընէ։ Կ'ըսէ թէ զանազան կառախումբերով Փարիզ հասած են Գէպէուի (Չեկա) թռուցիկ ջոկատի անդամներէն հինգ հոգի, որոնք կցուած են Պերլինի խորհրդային դեսպանատան։

Այս թռուցիկ խումբին ղեկավարն է տոքթ. Էվգէյ Կոլտընշթայն, արհեստով բժիշկ, որ երկար տարիներէ ի վեր Չեկայի հաշուոյն կը գործէ։

Թռուցիկ ջոկատը բաղկացած է 10 չեկիստներէ։ Պաշտօնն է օտար հողի վրայ գործադրութեան դնել Չեկայի վճիռները այս կամ այն անձին մասին, ինչպէս նաեւ ապահովել յանցաւոր խորհրդային պաշտօնեաներու բռնի Ռուսիա վերադարձը։ Մէկ խօսքով ասոնք արտասահմանի մէջ Չեկայի նախագահ Մենժինսկիի ձեռքերն են։ Յայտնի չէ թէ թռուցիկ ջոկատէն մաս մը ի՛նչ նպատակով Փարիզ եկած է։

Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ կրընէլ փողոցի խորհրդային դեսպանատան մէջ Գէպէուն ունի խիստ կարեւոր մասնաճիւղ մը, որուն ձեռքին տակ կան բազմաթիւ գործակալներ։ Ֆրանսայի մէջ Չեկայի գլխաւոր ներկայացուցիչն է Վլատիմիր Պորիսովիչ Եանովիչ, որ պաշտօնապէս խիստ համեստ պաշտօն մը ունի դեսպանատան մէջ։ Այս մարդն ունի երկու սենեակ, ուր մտնելու արտօնուած են միայն ինք, կինը՝ Ալեքսանդրա Եակիֆովնա եւ դեսպանը։ Իրեն կ'աջակցին երկու օգնականներ՝ Իվանս որ վերջերս հասած է Ֆրանսա եւ որ մասնաւորապէս կը հսկէ տնտեսական ճիւղին եւ անոր պաշտօնեաներուն վրայ, եւ Էլլէրթ՝ Նաֆթսէնտիքայի պաշտօնեայ, որ կապ կը պահէ Գէպէուի Լոնտոնի գործակալներուն հետ։

Համայնավար եւ ընկերվարական դէմ դէմի

Սէնի նահանգի ընկերվարական խմբակցութիւնները հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին շաբաթ գիշեր՝ Ժափիի սրահին մէջ՝ իբրեւ նախատօնակ ընկերվարական կուսակցութեան ազգային խորհուրդին, որ գումարուեցաւ կիրակի առաւօտ։

Համայնավար պաշտօնաթերթը օրերէ ի վեր կը հրաւիրէր իր կուսակիցները՝ որ մեծ թիւով ներկայ գտնուին այդ հաւաքոյթին, զայն խանգարելու համար։ Կը յայտարարէին նոյնիսկ թէ հոն ճառ պիտի խօսին հինգ համայնավար հռետորներ, Մարսէլ Քաշէն, Ֆլորիմոն Պոնթ եւայլն։

Կանուխէն մեծ բազմութիւն խռնուած էր սրահին երկու մուտքերուն առջեւ։ Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ անձամբ կը հսկէր կարգապահութեան։ Հակառակ ձեռք առնուած զգուշութեանց, բաւական թիւով համայնավարներ յաջողած էին սրահէն ներս սպրդիլ։

Երբ նախագահ Ֆարինէ խօսքը տուաւ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Փօլ Ֆօրի, բեմին առջեւ դիրք բռնած համայնավարներ շարժման մէջ դրին իրենց սուլիչները։ Այս ազդանշանին վրայ, ընդհանուր իրարանցում առաջ եկաւ եւ սրահին զանազան կողմերը կռիւ սկսաւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միջեւ։ Աթոռներ եւ գաւազաններ գործածեցին անխնայ։ Բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Ի վերջոյ ընկերվարականները յաջողեցան դուրս քշել համայնավարները։

Ոստիկանները իրենց կարգին ցրուեցին դուրս նետուած համայնավարները, որոնք սակայն փորձելով դիմադրել, ծեծ կերան։ Ձերբակալուեցան 15 համայնավարներ։ Մօտ 20 ոստիկաններ սկոթուքներ ստացան եւ 20 ընկերվարականներ վիրաւորուեցան։

Խաղաղութիւնը վերահաստատուելէ յետոյ, ընկերվարականները շարունակեցին իրենց հաւաքոյթը եւ հետզհետէ խօսեցան Փօլ Ֆօր, Փիէռ Ռընօտէլ, Զիրոմսքի, Ժան Լոնկէ, Մէյէր եւ Լէօն Պլում։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՍԽԱԼԻ ԵՒ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷ...

"ԻՍԿ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐԸ, ԾԱՌԱՆԵՐՆ ՈՒ ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՆԵՐԸ ՍՏՐԿԱԲԱՐ ԾԱՓ ԿԸ ԶԱՐՆԵՆ„

Ամէ՛ն յեղափոխութիւն իր հետքերուն վրայ կը ձգէ մակաբոյծներու, արհեստով շատախօսներու, գեղծարարներու, դժուանկալներու, պատեհապաշտներու, սուտ յեղափոխականներու եւ դասալիքներու ստուար ու խայտաբղէտ բազմութիւն մը։ Ամէ՛ն յեղափոխութիւն կ'ունենայ իր ներքին ջղաձգութիւնները, քաղաքական թեքումները, ոստումներն ու երկպառակութիւնները։ Նետելէ յետոյ ռուսական յեղափոխութեան աղտն ու մրուրը մէկ կողմ, մաքրելէ յետոյ մեր ճամբան մետասաներորդ ժամու իմաստուններէ, ըլլան անոնք վարձկաններ, ծառաներ ու ամբոխավարներ՝ որ դեռ երէկ կը ծափէին յեղափոխութեան հեռաւոր շուքը ու այսօր կը հայհոյեն անօրինակ աղտեղութեամբ մը, թէ հասարակ դասալիքներ՝ որ մէկ բանակէն կ'անցնին միւսին յանցաւոր դիւրութեամբ մը, պէտք է որ այսուհանդերձ լրջօրէն քննենք ինչ որ կ'ըսեն «յեղափոխութեան» հակառակորդները, փաստերը որ կը բերեն ու մեղադրականը որ կ'արտասանեն։

Ո՞վ են ռուսական յեղափոխութեան այս «անողոք թշնամիներ»ը— մարդիկ որ մինչեւ երէկ կը կռուէին կատաղութեամբ յանուն այդ յեղափոխութեան, եւ դեռ վաղը նոյն հպարտութեամբ զուցէ պայքարի երթան՝ եթէ այդ աշխատաւորական երկրին իրական թշնամիները խուժեն յեղափոխութեան վրայ, արհեստակցական կամ կուսակցական ղեկավարներ որ կազմակերպուած բանուորներ ունին իրենց ետին։ Անոնք յաճախ վաղուցուան հակառակորդներ չեն, երէկուան զինակիցներ են ու այսօրուան ընկերներ, կը հետապնդեն նոյն նպատակը ու երբեմն նոյնիսկ կուսակից են պայքարի նոյն զէնքերուն, կռուի նոյն եղանակներուն, այսուհանդերձ Գ. Միջազգայինի վարած քաղաքականութիւնը կը գտնեն կործանարար, կը կարծեն որ Մոսկուան կուրօրէն կը խաբէ Միջազգային բանուորութիւնը ու կ'ուզեն թօթուել համայնավար կուսակցութեան ծանր լուծը։

Տագնապը, որ կ'ըսէինք թէ կը խորանայ կարմիր Արհեստակցականներէն ներս, արդիւնք է այս մարդոց եւ համայնավար ղեկավարութեան միջեւ տեղի ունեցած գաղափարական պայքարին։ Ասոնցմէ ոմանք սկսած են արդէն սահիլ դէպի աջ ու հաւանաբար վերադառնան իրենց հետեւորդներով մայր կազմակերպութեան՝ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան գիրկը։ Ուրիշներ դեռ կը վարանին համայնավար տեսաբանութեան վրայ ճակատէն յարձակիլ, կանգ կ'առնեն մանրամասնութիւններու վրայ, կը բանան փոքրիկ ճեղքեր։ Կան ալ որ տեսական ու սկզբունքներու մեծ տարբերութիւն չունին բայց կազմակերպութիւնը կը գտնեն արատաւոր, ղեկավարները՝ անարժան, աշխատանքի կերպերը՝ ապարդիւն։ Այս բոլոր մարդիկը կարմիր Արհեստակցականներու վերջին համագումարին եկան միասնաբար հրապարակ ու գրոհ տուին Արհեստակցականներու համայնավար ղեկավարութեան վրայ՝ յաճախ շատ բուռն ու ցուցական ձեւով։

Հարկ չկայ եւ ո՛չ տեղ, ո՛չ ալ առիթ՝ իրենց բոլոր քննադատութիւնները քննութեան առնելու։ Պիտի ծանրանանք միայն իրենց հիմնական առարկութիւններուն վրայ։ Կը կրկնենք՝ ուրախութիւն չէ որ կը զգանք, ականատես ըլլալով այս անդուլ ու ստորերկրեայ խլրտումին արտաքին արտայայտութիւններուն, այլ ցաւ, որովհետեւ այս բոլորը կը վարկաբեկեն բանուորական շարժումը ու տարիներով անհնար կը դարձնեն ամէ՛ն լուրջ յառաջդիմութիւն ու յեղափոխական ձեռնարկ։

Համայնավար տեսաբանութեան դէմ սկսուած այս յարձակողականը կը սկսի Շանպէլլանի եւ իր խմբակին կողմէ, «իրողութեան պարզ ճշդումով» մը։ Շանպէլլան կը պնդէ որ հակառակ Գ. Միջազգայինի պոռչտուքներուն եւ ինքնահաւան ու կոկոզավիզ յայտարարութիւններուն, ըստ որում՝ Միջազգային դրամատիրութիւնը տագնապի մէջ է, իր ներքին ներհակութիւնները հետզհետէ կը շեշտուին ու դասակարգային շերտաւորումն ու պայքարները կը դառնան աւելի քրոնիկ, յաճախակի եւ ուժգին։ Դրամատիրական իշխանութիւնը կայունացած է, այսինքն վերագտած է իր զօրութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը ու հետզհետէ կ'ամրացնէ իր տիրապետութիւնը։ Շանպէլլան կը կարծէ որ այս կայունացումը պիտի տեւէ շուրջ քառասուն տարի, որմէ յետոյ կրնայ սկսիլ յեղափոխական շրջան մը։ Այս յայտարարութեամբ Շանպէլլան կը մեղադրէ ուրեմն Գ. Միջազգայինը որ գիտակցաբար կը խաբէ միջազգային աշխատաւորութիւնը՝ անընդհատ գոռալով որ դրամատիրութեան ներհակութիւնները կը շեշտուին ու ներքին ջղաձգութիւններն ու ճեղքուածքները կը դառնան անխուսափելի։

Ուրիշ փոքրամասնական մը, Շարուան կ'երթայ քայլ մը եւս առաջ ու ընդունելով այդ կայունացումը որպէս կատարուած իրողութիւն ու մեկնելով հոնկէ կը մեղադրէ համայնավարները որ յամառութեամբ կը մերժեն արդիւնաբերութեան բանաւոր կազմակերպումը (La Rationalisation) ու կ'ըսէ.— Դուք դէմ էք արդիւնաբերութեան բանաւոր կազմակերպման իսկ ես թեր, որովհետեւ այդ դրութեան մէջ կը տեսնեմ մեծ առաւելութիւններ բանուոր դասակարգին համար։

Ի՞նչ կը պատասխանէ այս առաջին ու հիմնական քննադատութեան կարմիր Արհեստակցական Միջազգայինի արտասովոր պատուիրակը։ Պատասխանը խուսափողական է ու վարանոտ։ Ան չի ժխտեր այդ կայունացումը, այլ սակայն կը պնդէ նաեւ դրամատիրական ներհակութիւններու շեշտման վրայ, բայց կ'ըսէ — դրամատիրութեան կայունացումը Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած է ի վնաս բանուոր դասակարգին։ Ուրեմն կ'ընդունի մասամբ այդ իրողութիւնը։

Այս առաջին քննադատութենէն կը հետեւի տրամաբանօրէն ուրիշ մը՝ որ ահաւասիկ. Եթէ դրամատիրութիւնը կայունացած է, վերագրաւած է իր դիրքերը, եթէ իր ներքին ներհակութիւնները ճեղք յառաջացնելու չափ շեշտուած չեն, հապա ուրեմն պատերազմի կարելիութիւն չկայ։ Ու Շանպէլլան կը ժխտէ ամէն պատերազմի հաւանականութիւն, չի հաւատար որ որեւէ պետութիւն կը ցանկայ յարձակիլ խորհրդային Ռուսիոյ վրայ ու համայնավարներու մղած ամբողջ քարոզը այդ ուղղութեամբ, սանձարձակ ու բուռն աղմուկը՝ կը համարէ ամբոխավարութիւն ու շատ վտանգաւոր։ Ապացուցանելու համար իր ըսածները, վկայ կը բերէ Ն. Լենինի գիրքերէն մէկը ու վերջապէս կը պնդէ որ մինչեւ քառասուն տարի՝ ոչ մէկ յեղափոխական հեռանկար կը տեսնէ, հետեւաբար ամբողջ համայնավար գործելակերպը կը գտնէ սխալ ու գէշ հիմնաւորուած։

Ի՞նչ կը պատասխանէ այս երկրորդ քննադատութեան՝ Միջազգայինի արտասովոր պատուիրակը։ Փոխանակ փաստեր ի ձեռին հրապարակ գալու՝ կ'ամբաստանէ Շանպէլլանը, Մոնաթը՝ որ արդէն հեռացած է եւ իրենց հատուածը՝ որ կը տաւաճանեն բանուորութեան եւ կոնակէն կը զարնեն կարմիր արհեստակցական շարժումը։ Անոնք պայքարի կը հրաւիրէ համայնավար մեծամասնութիւնը ու կը գոհանայ կրկնելով սովորական յանկերգը։ Մենք՝ ասով ըսել չենք ուզեր որ իր գնահատութեան մէջ ճիշդ է Շանպէլլան, որ պատերազմի պատճառներ չկան ու դրամատիրութիւնը իրապէս կայունացած է, այլ այն՝ որ Գ. Միջազգայինը սկսած է այնքան վարկաբեկուիլ որոշ զանգուածներու աչքին՝ որ մարդիկ դիւրութեամբ կ'իյնան հակառակ ծայրայեղութեան մէջ, յեղափոխական փառամոլութենէ եւ ուռուցիկ ճառերէ յետոյ՝ կը վերադառնան բարենորոգչական ու պահպանողական ըմբռնումներու։ —Ամէն երեք ամիսը անգամ մը ֆերթական «սուտ» մը, անֆեթեթ նշանախօսք մը ունի մեր ղեկավարութիւնը... կ'ըսէր մօտաւորապէս ուրիշ պատուիրակ մը։ Մարդիկ այլեւս՝ առանց վէճի չեն ուզեր կուլ տալ այդ հերթական «ելոյթ»ները։ Ու համայնավարները առակին հովիւ տղուն պէս այնքան պոռացին միջազգային բանուորութեան որ — պատերազմ կայ, հասէք շուտով... եւ՛ այնքան այդ պատերազմը տեղի չունեցաւ, որ վաղը այլեւս մարդ չպիտի հաւատայ Գ. Միջազգայինի «գուշակութիւններ»ուն։ Կան սակայն պատերազմի պատճառներ ու այլապէս վտանգաւոր։

Երրորդ քննադատութիւնը՝ որ կը հետեւի վերի երկուքէն եւ որ բնական շարունակութիւնն է այս բոլոր առարկութիւններուն, հետեւեալն է։ Շանպէլլան ու բազմաթիւ ուրիշներ կը պնդեն որ ֆրանսական բանուորական զանգուածները, ո՛չ միայն չեն ձախանար ու հետզհետէ չեն յարիր ծայրայեղ սկզբունքներու՝ ինչպէս կը պնդէ համայնավար ղեկավարութիւնը, այլ ընդհակառակն հետզհետէ կը դառնան նուազ յեղափոխական, նուազ պահանջկոտ եւ նուազ պատրաստ ծայրայեղ քայլերու ու գրեթէ կ'անտեսանան ու հոս ալ յանցաւոր կը համարեն Գ. Միջազգայինը։ Մէկ խօսքով այս բոլո՛ր մարդիկը դարձուծ Գ. Միջազգայինին կարծես կ'ըսեն, արտասովոր վճռականութեամբ մը.

— Ընդարձակ խաբէութիւն մըն է ու փքուռոյց օդապարիկ մը ձեր յեղափոխութիւնը։ Ամբոխավարներ էք ու զանգուածները կը կերակրէք թունաւոր պատրանքներով։ Այլեւս չենք խաբուիր ձեզմէ։ Վար առէ՛ք ձեր դիմակները...

Ունի՞ն իրաւունք։ Եւ ո՞ր չափով։ Կը պատասխանենք ուրիշ առթիւ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Վերջին յայտարարութեան մը համաձայն, Նուպարաշէնի կառուցման համար հիմ բռնուած է 500,000 տոլարի նուազագոյն գումար մը, որուն 250,000ը Ամերիկայի մէջ եւ 150,000ը Ամերիկայէն դուրս եթէ լրիւ հանգանակուի (մինչեւ 15 Ապրիլ 1931) Պ. Պօղոս Նուպարի տրամադրած 100,000ն ալ բարդելով, Հայաստանի կառավարութիւնը իր կողմէ պիտի յատկացնէ նոյնքան գումար մը։

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ Նուպարաշէնը կառուցանել մէկ միլիոն տոլարով եւ հոն փոխադրել աւելի մեծ թիւով գաղթականներ։ Երեւանէն կը հաստատուի թէ կառավարութիւնը պիտի ընծայէ «բարոյական եւ նիւթական ամէն օժանդակութիւն», որով կը թելադրուի հանգանակութիւնը շարունակել խանդավառութեամբ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ)

Ունինք երկու կուսակցութիւններ, միայն երկու,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ Համայնավար կազմակերպութիւն,— որոնց ազդեցութիւնը դժուար թէ ժխտէ գրականութեան պատմութեան հեղինակ մը։ Երկրորդ կուսակցութիւնը, ինչպէս կեանքի բոլոր հարցերուն, նոյնպէս գրականութեան մասին ունի իր որոշ տեսակէտները. (Երեւանի համայնավար գրագէտները կը հետեւին այն Գրականութեան Քաղաքականութեան, որուն բանաձեւն ու յօդուածները հրատարակուեցան Մոսկուայի մէջ 1925ին)։ Սակայն գրական այդ հանգանակը անշուշտ չէր կրնար պտուղ տալ նախ քան քառորդ դար մը։ Ինչ որ կը հրատարակուի այնտեղ, պարզապէս ջերմանոցային է։ Իսկ Դաշնակցութիւնը դեռ մինչեւ հիմա չէ բանաձեւած իր գրական հանգանակը, եւ երբեք չմտածեց գրականութեան քաղաքականութեան մասին։ Հակառակ ատոր՝ մեր գրականութիւնը ունի դաշնակցական շունչ մը, եւ այսօր կա՛յ դաշնակցութեան գրականութեան քաղաքականութեան տարտամ գաղափար մը։ Մեր սերունդին վիճակեցաւ պարզել, գծել ու բանաձեւել զայն։

Իմ կարծիքովս, գրականութիւնը իբրեւ արուեստ այն ուժն է, որ պիտի առաջնորդէ ժողովուրդին եղջերուկները (tentacules)։ Ու քաղաքականութիւնը եւս եղջերուկ մըն է, որ պէտք է օծուած ըլլայ ժողովուրդին արուեստով։ Վտանգի ժողովուրդին լաւագոյն արտայայտութիւնը միայն իր արուեստն է։ Երբ քաղաքականութիւնը զուգահեռ չընթանար արուեստին հետ, կը դառնայ վտանգաւոր խաղ մը։ Ամէնէն վատ տարազն է ըսել «քաղաքականութիւնը քաղաքականութեան համար»։ Դժբախտաբար հետզհետէ սովորութիւն դարձաւ քաղաքականութիւն խաղալ արհեստագիտական եսասիրութեամբ։ Հին ատեն այդպէս չէր։ Արուեստագէտը կ'առաջնորդէր քաղաքագէտը, եւ արուեստը կը ներշնչէր երկրին քաղաքականութիւնը։ Հոմերոսի երգերը օրինակելով առաջուընէ կը ղրկուէին այն երկիրները, որոնք ետքէն հելլենական արշաւի մը պիտի ենթարկուէին։ Եւ արդէն հելլէն աշխարհակալութիւնը հետեւեցաւ իր ժողովրդական երգերուն։

Ժամանակակից պատմութիւնը եւս կը հաստատէ, որ վէպը ստեղծեց գաղթային քաղաքականութիւն մը։ Վիպասաններուն երեւակայութեան հետեւեցաւ եւրոպացի քաղաքագէտներուն աչքը։ Ստեղծեց գրական նափոլէոնիսմ մը։ Եւրոպական կարգ մը երկիրներ գրական աշխարհակալութեան են ելած, տարածուելով հեռաւոր հորիզոններու տակ, մրցելու իրարու հետ։ Մենք Թըրքահայերս կ'իյնանք ֆրանսական գրական կայսրութեան մէջ, իսկ Ռուսահայերը ռուսական գրական կայսրութեան մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ չունինք «Ամենայն Հայոց գրականութիւն»։

Սովորութիւն դարձած էր ամբաստանել երէկուան քաղաքագէտները իբրեւ «շատ բանաստեղծ»։ Բայց պէտք է ամբաստանել նաեւ այսօրուան քաղաքագէտներն իբրեւ «շատ քաղաքագէտ»։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի թէ ի՞նչ կայ իբրեւ ցանկութիւն ժողովուրդին երգերուն մէջ կամ մշակոյթին խորքը։ Ընդհակառակն տեսակ մը արհամարհանք կայ գրական առուեստին դէմ։ Այսօրուան մեր քաղաքագէտները չեն ճանչնար մեր գրականութիւնը։ Շատեր նախակրթարանի մը աշակերտին չափ տեղեկութիւն չունին Հայոց գեղեցիկ դպրութենէն։ Մինչդեռ հարցուցէք Փուանքարէի, եւ ան ձեզի պիտի խօսի ոչ միայն ֆրանսական դասական գրականութեան մասին, այլ նոր տաղանդներու, ամէնէն խիզախ գրողներու մասին։

Մենք խզած ենք խնամութիւնը, որ կ'ըր գրականութեան եւ քաղաքականութեան միջեւ։ Վերջերս այս հարցը շատ քրքրուեցաւ ֆրանսական մամուլին մէջ։ Ճիշդ է թէ ծայրայեղներ կային, որ ժխտեցին գրականութեան կամ քաղաքականութեան դերը, սակայն շատեր համաձայն էին հիներուն (Լամարթին, Ռուսօ) կամ նորերուն (Տրիէօ Լա Ռոշէլ), որոնք համերաշխութիւն կը քարոզեն գրականութեան եւ քաղաքականութեան միջեւ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կ'ընդունի գրականութեան եւ քաղաքականութեան համերաշխութիւնը։ Ես չպիտի խօսիմ այն գրականութեան մասին, որուն միացաւ Դաշնակցութիւնը կամ Դաշնակցութեան քաղաքական մեքենան։ Այդ գրականութիւնը նուազ արուեստագէտ է, եւ կրնայ արթնցնել քննադատին ամէնէն խիստ անգթութիւնը։ Եւ սակայն անհրաժեշտ է յայտնել թէ ժամանա՛կն է այլեւս, որ Դաշնակցութիւնը բանաձեւէ իր գրական վարդապետութիւնը, այսինքն իր գրական քաղաքականութիւնը, որ ինքզինք պիտի հակադրէ համայնավար գրական հանգանակին դէմ։ Հոս հարց մը կը ծագի.— Մի՞թէ գրականութիւնը կը շինուի գիտակցութեամբ եւ համաձայն որոշ հանգանակներու, թէ կը ստեղծուի անգիտակցութեամբ եւ առանց որոշ օրէնքներու։ Հարցումին երկու եզրերն ալ ճիշդ են քանի որ կայ երկու տեսակ գրականութիւն, ա) գիտակցական եւ բ) ներհայեցողական։ Լա Պրիւյէր կ'ընդունի թէ գրականութիւնն ալ կը շինուի ճիշդ ինչպէս դարբինը կը շինէ ճօճանակ մը։ Վերջ ի վերջոյ ներհայեցողական գրականութիւնն ալ շատ բան կը պարտի գիտակցական գրականութեան։ Ապահովաբար ոչ ոք կը ստեղծագործէ... քունի մէջ։ Մանաւանդ մենք, որ վտանգներով շրջապատուած, յաւիտենապէս արթուն պիտի մնանք։ Պիտի վառենք մեր գիտակցութիւնը ոչ միայն իմացական զանազան ասպարէզներու մէջ, այլ նաեւ գրականութեան մէջ։ Այնպէս որ տրամաբանական է ունենալ Դաշնակցութեան համար, իր գրական հանգանակը։

Համայնավար գրական տեսակէտներուն տարազն է «խորքով միջազգային, ձեւով ազգային»։ Ոմանք կը շփոթեն «խորքը», որ չի նշանակեր միայն նիւթ կամ առարկայ, այլ աստիճանով մըն ալ ենթակայ է «ձեւին» դրոշմին։ Այնպէս որ, եթէ, հետեւելով համայնավար տեսակէտին, ընդունինք «ձեւ»ին անկախութիւնը, մասամբ «խորք»ը եւս կը դառնայ անկախ։ Թէ ինչո՞ւ պէտք է քիչ մը հեռանալ ազգային դրոշմէն, պատճառները բազմազան են։ Նախ, շատ տար-

տղնուած ենք, այնպէս որ
կաններու այլազանութիւնը
ազգէ բովանդակութեան
Ցեղոյ ցեղի գաղափարը
ղաշրջուած է, եւ ոչ ոք
պնդել թէ մենք զտարիւ
մըն ենք։ Հայն ու Քիւրտ
բայր գեղեր են, գրեթէ նոյ
ղերը (Է. Փեթմար)։ Արդ,
քաղաքակրթութեամբ ազգ
միացնելով մեզի (օգտ
քրտական երգերն ու աւ
թիւնները, փոխ տալ մեր
ու գիրը), կ'աւելնայ մեր
քակրթութեան քանակակ
ժէքը։ Պէտք է խորհիլ նաեւ
սորիին մասին, որ արդէն կը
ծածէ մեր գիրն ու լեզուն,
քիս տակ ունիմ ասորական
դէս մը, հայերէն լեզուով
ուած Ամերիկա)։ Մեր արուե
խորքը պիտի մտնենայ նաեւ
սիկ արուեստին։ Այսպէս է,
պիտի կազմուի ազգային նոր
մագծութիւն մը, հարստացած
արիւններու գոյներով։ Պէտք
քալել դէպի ազգը, գրակ
թեամբ եւ արուեստի զէնք
Այլապէս զուր է հաւատալ
վաղը կ'ունենանք մեր արուե

Հ. Յ. Դաշնակցութեան
ղաքական ծրագիրը կը ներշն
դէն գրական այս հանգա

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒ...

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵ...

«Յառաջ» վերջերս խմ
գրական'ի մը մէջ խօսելով
քննծութեան մասին որ ներ
յիս տիրելու վրայ է բարեն
նկատուած գաղութներու
ուրիշներու կարգին ձաղկ
նաեւ Պելժիոյ Ազգ. կեդ
թոյլ վիճակը։ Ասոր ի պատ
չուշացաւ Պրիւսէլէն ուղղ
թղթակցութիւն մը, որուն
հայ կաթոլիկ վարդապետ
գործունէութիւնը կը ներ
յացուէր միամիտները շլաց
չափ փայլուն ձեւով մը։ Ար
րեւ, մեզի համար յայտնի
մը եղաւ իմանալ որ Պրի
մէջ գիշերօթիկ կրթարան
կայ, ուր հայ մանուկները
ւոր ու ֆիզիքական սնունդ
ստանան՝ մասամբ ձրի եւ մ
սամբ աննշան թոշակներով։

Հեռու կրօնական մոլեռ
դութենէ, մենք կը կարծենք
նմանօրինակ հաստատութիւն
հոգ չէ թէ կաթոլիկ ձեռքի
մէջ, կոչուած էր մեծ բարիք
դառնալու գաղութիս համ
եթէ երբեք, լոկ գթութեան
մը կատարել միայն եղած
իր առաջադրութիւնը, եւ
ուզէր միայն առանց սակարկ
նպաստաւորել գաղութիս գա
կան ընտանիքներուն 20է ա
երախաները, որոնց երկ
միայն կը պատսպարուին մ
րապետանոցի մը մէջ, ըն
տեղւոյս կաթոլիկ հայերու
ներու օժանդակութեան։ Եթէ
ուրիշ հայ մանուկներ եւս,
անծանօթ կը մնայ թէ
հաւաքուած են անոնք։ Եւ
կը նկատենք հոս խօսելու
խնամքի ու կրթութեան մ
կը բաւականանանք միայն
ցողակի ըսելով որ վերոյիշ
երախաները մոռցած են իր
մայրենի լեզուն ու գրեթէ
ճանչնար իրենց ծնողքը։ Եւ
հեգնանք, յաւակնիլ որ Փ
Մխիթարեանց Նորահաստատ
ժարանին մէկ մասնաճիւղն է

Արդար ըլլալու համար
կայն, պէտք է խոստովանի
Պրիւսէլի հայ գաղութը
աւելի պահանջկոտ ըլլալ, երբ
իսկ անտարբեր կը մնայ կր

Պոլսէն Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 8 Սեպտ. Սեփ. Թղթ.) — Երկար ձգձգումներէ յետոյ, վերջապէս տեղւոյս Վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնն ալ օրինակ ունենալով Հիւսիսային Ամերիկայի այնքան գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը՝ անմիջական օգնութեան հասնելու Միջագետքի հայ գաղթականութեան տեղաւորման Մուսուլի շրջանին մէջ, հրապարակ եկաւ, այսպէս ըսած իր պարտքը կատարելու: Եւ որովհետեւ միակ լաւ միջոցը ներկայացումն է, Հայրենակցական Միութիւնն ալ ընտրեց այդ միջոցը, փոքրիկ գումար մը ձեռք բերելու համար ի նպաստ մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք 1915ին այնքան հերոսաբար կռուեցան հայ ազգի դարա-…

…ստիպուած եղան ետ դառնալ: Իսկ խաղը ընդհանրապէս անցաւ յաջող:

Ժողովուրդը հեռացաւ շատ գոհ՝ երկրորդ անգամ տեսնելու ցանկութեամբ:

Սմբատ Թորգոմեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

"ՎՐԷԺ,,

Երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ այս խորագրով կը գրէ Ագշամի մէջ.

— «Այն միջոցին երբ հելլէն վարչապետը Եւրոպայի մէջ դառնալով կ'ըսէ թէ Թուրքերը պատերազմի կը պատրաստուին, եւ ոտք ձեռք համբուրելով օգնութիւն կը մուրայ, Ա-…

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

…

Ինքնաշարժի վարիչ մը, Հայ, Պետրոս Մուրեան ? որ կը բնակի 25, ուր տէ զ'Աքասիա:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՈՐՁԸ (Հալածուածները): Ա. գիրք: Գրեց Զ. Որբունի: 1929: Տպ. Մարսէյլ: Գին 15 ֆր.:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ, Թիւ 1: Հրատ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի Շրջ. վարչութեան: Տարեկան բաժնեգին 35 ֆր., ձեռքէ հատը 3 ֆր: Հասցէ.— Hai Scout. 15 Passage du Caire Paris:

ՀԱՅ ԱՐԻ, օրկան Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու: Ա. տարի Թիւ 1: Տարեկան բաժնեգին 25 ֆր.: Հատը' 2,50 ֆր.: Հասցէ.— Գ. Մեծատուրեան, 3 Rue Gustave Tricard, Bagneux (Seine).

…գութիւն բոլոր բարեկեցիկ հայրենակիցները սիրայօժար պիտի ուզեն իրենց նիւթական աջակցութիւնը միացնել Պ. Պ. Դաւիթ…

…հանգիստ կեանքի մասին, տարին անէն կարգի վրկանքներ, հաշտուեցան բոլոր վատ պայմաններուն հետ, որպէսզի մօտ…

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտնած էինք մեր ուրբաթ օրուան խմբագրականով, երիտասարդ գրագէտ փանայիթ Սթրաթի, որ հիմակիր էր խորհրդային կարգերուն եւ Ռուսաստան կ'ապրէր մէկ-երկու տարիէ ի վեր. ընդվզած՝ տիրող անարդարութենէն, ծանր մերկացումներ կ'ընէ:

La Nouvelle Revue Française»էն թարգմանաբար կուտանք վկայութիւնները, որոնք այլապէս ուշագրաւ ծալքեր կը բանան:

Կ'ըսեմ՝ «Ռուսակովի գործը կամ այսօրուան խորհրդային Միութիւնը»: թեմը եւ մանաւանդ, աւա՛ղ, իր բարոյականութեամբ:

«Գործ» մը որքան ալ աղե-…

Ռուսիա ապրելու չգացի երեւան հանելու համար թէ «աշ-…

…ձակապէս ոչինչ կրնայ արգիլել պարկեշտ եւ արդար ըլլալէ:

Ի՛նչ հրէշային յայտնութիւն: …

…բոլոր անոնց հանդէպ՝ որոնք «շարք»ին մէջ չեն: Արդ, եկուտես որ, ծերուկ Ռուսակովը նուազ «շարքային» կը համար-…

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Չեկան կը գործէ

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին 307 հոգի գնդակահարուած են Խորհրդային Միութեան մէջ՝ Գէպէուի հրամանով:

Յուլիսին 605, յունիսին 1113 հոգի գնդակահարուած են:

Թուրքիոյ տնտեսական քայքայումը

«Միլլիյէթ» կը գրէ.— կաղինը, ափիոնը եւ չամիչը այս տարուան հզօր խնդիրներն են:

Հասկցուեցաւ որ կաղինը փճացած է: Ստոյգ է որ ափիոնը փճացած է: Օխան՝ 20 ոսկիէն 40ի բարձրացաւ: Չամիչին մէկ երրորդը փճացած է, միւս երրորդն ալ գոյն չունի:

Ոչ ձիթապտուղի եւ թուզի, ոչ ալ նոր տարիէն յետոյ ծնալիք ցորենի մթերքի մասին պիտի խօսինք: Միայն կ՚ըսենք որ, Թրքական տնտեսութեան հիմը երկրագործութիւնն ըլլալով, մեր առեւտուրն ալ պիտի ազդուի երկրագործութեան այս ահաւոր ցնցումէն: Եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք, 1929ը տնտեսապէս լաւ չպիտի ըլլայ, եւ գէշ տարիներու կարգը պիտի դասուի:

Շթրեզեմանի յուղարկաւորութիւնը

Կիրակի առաւօտ Պերլինի մէջ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ հանգուցեալ արտաքին նախարար կուսթավ Շթրեզեմանի 60.000 հոգիի մասնակցութեամբ:

Դագաղը դրուած էր Ռայխսթակի ժողովրդասրահին մէջտեղը՝ շքեղ մահարձանի մը վրայ: Խորհրդարանը սեւերով ծածկուած էր: Ժամը 11ին պատուոյ օթեակը գրաւեց Նախագահ Հինտէնպուրկ՝ Տիկին Շթրեզեմանի եւ երկու զաւակներուն հետ: Դիւանագիտական մարմինը՝ գլխաւորութեամբ ֆրանս. դեսպանին ներկայ էր նոյնպէս:

Վարչապետ Հէրման Միւլլէր բեմ բարձրանալով դամբանական խօսեցաւ, գրուատեց Շթրեզեմանի ջերմ հայրենասիրութիւնը եւ ժողովուրդի բարձրացման նուիրուած իր զոհողութիւնները: Տուաւ անոր կեանքին գլխաւոր գիծերը, գովեստով շեշտեց վերջին տարիներուն անոր ձեռք բերած յաջողութիւնները, Ռուրի խնդրին լուծումը, եւրոպական համերաշխութեան եւ մերձեցման քաղաքականութիւնը, որուն պսակումն եղաւ Լոքառնօ, Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, խորհրդաժողովները որոնք յանգեցան Տօուըսի եւ Եընկի ծրագիրներուն: Յաւ յայտնեց որ Շթրեզեման չկրցաւ տեսնել իր գործին պսակումը. գրաւուած հողերու ազատագրումը: Ի վերջոյ ցոյց տուաւ թէ՝ ինչպէս համեստ վիճակէ մը, միայն իր անհատական ջանքերով կրցաւ ո՛րքան բարձրանալ եւ իր ամէնէն բարձր դիրքին մէջ իսկ՝ մնաց պարզ եւ ընկերական ու հակառակ իր կլանող զբաղումներուն, ընդլայնել իր պատմական եւ գրական ծանօթութիւնները:

Վարչապետի ճառէն վերջ, նուագուեցաւ մահերգ մը եւ դագաղը փոխադրուեցաւ մեռելակառքին վրայ, որ կը սպասէր Ռայխսթակի հրապարակին վրայ: Հոն խօսեցաւ Ռայխսթակի փոխ-Նախագահ Ֆոն Քառրոֆ՝ անհամար ու լուռ բազմութեան մը առջեւ, որուն վերեւ կը սաւառնէին օդանաւեր:

Յետոյ ճամբայ ելաւ թափօրը. առջեւէն կ՚երթար ոստիկանական նուագախումբը եւ հեծեալ ու հետեւակ ոստիկաններ: Դագաղին կը հետեւէին Հինտէնպուրկ, վարչապետը, դեսպանները, Նախարարներն ու բարձաստիճան պաշտօնատարներ: Յետոյ կուգային ծաղկեպսակ բեռցած բազմաթիւ կառքեր ու զանազան կազմակերպութեանց պատուիրակութիւններ՝ իրենց դրօշակներով:

Մարմինը թաղուեցաւ Լուիզէնշթատի գերեզմանատունը:

Եգիպտական դահլիճը

Եգիպտական նոր դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով. — վարչապետ եւ ներքին նախարար՝ Ատլի փաշա Եէկէն, արտաքին՝ Միտհաթ Եէկէն, էվգաֆի՝ Ահմէտ Ալի, դատական՝ Հիւսէյին Տարմիշ, ելմտական՝ Մուսթաֆա Մահէր, երկրագործական՝ Վասըֆ Սըմէյխա, պատերազմական՝ Մոհամմէտ Աֆլաթուն, հաղորդակցութեանց՝ Ապտէլրահիմ Սապրի, հանրօգուտ շինութեանց՝ Հիւսէյին Վասըֆ, կրթական՝ Հաֆըզ Հիւսէյին:

Բոլշեւիկ շաբթուան նոր օրերը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բոլշեւիկեան օրացոյցի մէջ օրերու անուններն ալ փոխուած են:

Շաբթուան հինգ օրերը պիտի կոչուին՝ Մարքս, Լէնին, Գ. Միջազգային, Ճարտարագործում, Կոմմունա:

Էրզրումի մէջ ձիւն

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ ցուրտը բաւական սաստկացած է այնտեղ եւ քանի մը օրէ ի վեր անդադար կ՚անձրեւէ: Անձրեւէն հեղեղներ գոյացած եւ փոքր վնասներ պատճառած են: Ամրան բերքերն ալ մասամբ աւրուած են անձրեւէն:

Ներսի գաւառներէն մասնաւորապէս Էրզրումի մէջ շատ ցուրտ կ՚ընէ: Փոփ լերան վրայ ձիւն եկած եւ 6 սանդիմեդր թանձր խաւ մը կազմուած է:

Հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրուած

Շաբաթ մը լռութենէ եւ շփոթ տեղեկութիւններէ յետոյ, կիրակի օր Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան հասած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Պէլոնթ ողջ առողջ ցամաք իջած են Ցիցխարի մօտ (Մանչուրիա):

Խարպինի ֆրանսական հիւպատոսը հեռագիր մը ստացած է Քոսթէ, որ կ՚ըսէ թէ 29 Սեպտ. կիրակի օր՝ պէնզինը սպառած ըլլալով, ստիպուեր է իջնել Ցիցխարէն 80 քիլոմեդր անդին: Քոսթ եւ Պէլոնթ շաբաթ մը ճամբայ քալեր են՝ Ցիցխար երթալու համար:

Հիւպատոսը ճամբայ ելած է դէպի Ցիցխար՝ աջակցելու համար օդանաւորդներուն, որպէսզի կարենան շարունակել իրենց ճամբան դէպի Ճափոն:

Նոր հեռագիր մը կ՚ըսէ Քոսթ մտադիր է՝ պէնզին գտնելուն պէս՝ Մուքտէն երթալ եւ անկէ ճամբայ ելլել դէպի Թոքիօ:

Այս ձեւով ֆրանսացի օդանաւորդները 600 քիլոմեդրով կոտրած կ՚ըլլան հեռաւորութեան մրցանիշը, քանի որ Փարիզէն մինչեւ Ցիցխար հեռաւորութիւնն է 7850 քիլոմեդր, մինչ Իտալացիներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ 1928 յուլիսին կտրած էին 7188 քիլոմեդր Հռոմէն Պրազիլիա:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն Գրադարանի սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ: Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ: Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեկաւ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փ՛նտռուի վահան Աբէլեան, հօր անունն կարապետ, մօր անունն Ագապի, եղբայրը յակոբ որ կը գտնուի Նիւ եորք: վահան մեկնած է պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալճաճեան, հօր անունն՝ Աւագ, մօր անունն Խաթուն: 1919ին Ատանայի մէջ ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր: Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալճաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

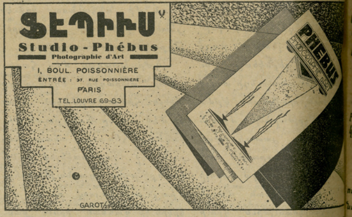
Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղացի Տիկ. Մարիամ Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը Անդրէաս Սարգիսեան (դերձակ) որ 1928ին կը գտնուէր Սրտէշ (Ֆրանսա), Իմացնել՝ Mr. Chabouh Hagopian, 110 Rue Charles Chefson, Bois Colombes, Seine:

— Մարաշցի Արթին Շահզատէ կը փնտռէ իր քեռորդին Սարգիս Չէլթուկեան (18 տարեկան): Կը կարծուի թէ երկու տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն մեկնած է Ֆրանսա: Իմացնել՝ Artin Shahzadé, 55 Rue des Petite Maries, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

9 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1010 1080

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԱՎԱԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԷԿԻ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՎՐԱՅ

Զարսկաստանէն Թղթակից մը կը գրէ մեզի 25 սեպտեմբեր թուականով.

Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութիւններուն համաձայն, յայտնի չարղարար բժ. Խոսրով բէկ Սուլթանովի եղբայրը Սուլթան բէկ, քանի մը անգամ իր մարդոցմով անցած է միւս ափը եւ վերադարձած:

Գիշերանց 70 հոգիով յարձակեր են Աղդամի վրայ, կողոպտելով բոլոր Գործակցականներն ու մասնաւոր խանութները եւ քանի մը հոգի սպաննելէ յետոյ, Խաչէնի վրայով բարձրացեր են Հաջի Սամլուի անտառները, անկէ ալ Մուսուրմանլուի ճամբով անցեր են այս ափը: Այդ շրջանները շատ լաւ ծանօթ ըլլալով իրենց, արշաւողները որեւէ նեղութիւն չեն քաշած:

Երկրորդ անգամ կ'անցնին Զանգիլան, ճիշդ այն ժամանակ, երբ քոչուորները վերադարձած էին իրենց գիւղը, կը յարձակին անոնց վրայ եւ կը թալանեն ամբողջ ունեցածները: Հոն ալ կը սպաննեն չորս քաղաքապահ զինուորներ եւ նոյն օրը կը հանդիպին այն կարաւանին, որ ապրանք կը տանէր դէպի Ղափանի հանքերը: Հրոսակները կը գրաւեն բոլոր ապրանքներն ու ձիերը: Կարաւանին ուղեկցող չորս զինուորները ինքնապաշտպանութեան կը դիմեն. սակայն Սուլթան բէկի մարդիկը կը սպաննեն երկու զինուոր, միւս երկուքը կը յաջողին փախչիլ: Այս յարձակման ընթացքին հրոսակներէն մէկը կը զարնուի:

Ամբողջ Զանգիլանի շրջանը այս ձեւով անհարբեկելէ յետոյ, կը վերադառնան այս ափը եւ իրենց բերած աւարը հանգիստ կերպով կը ծախեն: Այժմ Սուլթան բէկ կը գտնուի Ահարի մէջ: Պէտք է ըսեմ որ այս մարդը իր եղբօր՝ բժ. Սուլթանովի եւ Թուրք հիւպատոսի Թելադրութեամբ կազմակերպչական մեծ աշխատանքներ կը կատարէ մեր երկրին մէջ: Կազմակերպուած խումբեր ունի, որոնք ամէն շաբաթ կ'անցնին միւս ափը, իրենց յանձնարարուած գործը կը կատարեն եւ կը վերադառնան: Երբեմն ինք անձամբ կը ղեկավարէ խումբերը:

Կ'ըսուի թէ Ղափանցի Գերասիմի սպանութենէն ի վեր բոլշեւիկները Ջուլֆայէն մինչեւ Խուտափիրին ուժեղ պահականոցներ հաստատած են:

Բեսեդովսկիի դէմ դատ պիտի բանան

Կիրակի օր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած է կարեւոր ժողով մը, որուն կը մասնակցէին դեսպանատան տնտեսական բաժնի գլխաւոր պաշտօնեաներն ու քանի մը փաստաբաններ: Խորհրդակցութեան առարկան էր դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկիի պարագան: Դեսպանատունը մամուլին հաղորդուած իր զեկոյցին մէջ, զոր հրատարակեցին քիրակի օր, դրամ իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութիւն ըրած ըլլալով, առաջարկ ներկայացուեցաւ դատ բանալ Բեսեդովսկիի դէմ եւ փաստերով ապացուցանել ամբաստանութիւնը:

Փաստաբանները համամիտ գտնուեցան այս գաղափարին եւ ըսին թէ անհրաժեշտ է անմիջապէս դատ բանալ ֆրանսական դատարանին առջեւ, որովհետեւ այլապէս Բեսեդովսկի կրնայ դատի ենթարկել դեսպանատունը իբրեւ զրպարտիչ եւ հատուցում պահանջել:

Խորհուրդը հետեւաբար որոշեց դատ բանալ:

∴ Ռուսերէն «Պոսլէտնիա Նովոստի» թերթը կը գրէ թէ խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի իմանալով Բեսեդովսկիի պարագան, Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, ծածկագիր հեռագիր մը ուղղած է դեսպանատան՝ հարցնելու համար թէ ի՞նչ եղան «Ա» տառը կրող կարգ մը վաւերաթուղթեր որոնք աւագ խորհրդականին մօտ կը գտնուէին: Հեռագրին մէջ կ'աւելցնէր ամէն զգուշութիւն բանեցնել ֆրանս. մամուլին վրայ, փակելու համար այս գայթակղութիւնը, իսկ ռուս տարագիրներու թերթերուն ալ դատ բանալու սպառնալիք ընել՝ իրենց հրատարակած գայթակղալից սուտ տեղեկութեանց համար:

Իրեն ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Բեսեդովսկի յայտարարեց թէ ինք երբեք ձեռքին մէջ չէ ունեցած «Ա» տառը կրող վաւերաթուղթեր: Ու եթէ այսպիսի թուղթեր կան, անոնք պատրաստուած են պաշտօնական դիւանատունէն դուրս, ճիշդ ինչպէս Օգոստոս 1ի ցոյցերը, գաղթավայրերու մէջ պրոպագանդը եւ գաղտնի աշխատակիցներու գործերը: Այս բոլորին վարիչն է մասնաւոր մարդ մը, որուն տրամադրութեան տակ կը գտնուի դեսպանատան ամբողջ մէկը թեւը ուր ոչ ոք իրաւունք ունի մտնելու:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Վերջերս Սուրիոյ ազգայնականները բուռն թափով գործունէութեան սկսած են Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ:

Դամասկոսի ազգայնականները ամէն գիշեր քաղաքական ժամադրումներ կ'ունենան: Անցեալ կիրակի 75 ազգայնական գործիչներ եւ բազմաթիւ լրագրողներ ժողով մը գումարելով որոշած են նոր յիշատակագիր մը յանձնել ֆրանսական մարդ… [illegible] ներկայացուցիչ Պրիւէրին: Շուհէտայի եւ Ամարայի մէջ ալ ժողովներ տեղի ունեցած են:

∴ Պէյրութի «Բասըր» արաբական թերթի Փարիզի թղթակիցը կը գրէ որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը որոշած է արմատական փոփոխութեան մը ենթարկել հոգատարութեան ենթակայ արեւելեան երկիրներու քաղաքականութիւնը:

Սուրիան պիտի ունենայ թագաւոր մը՝ իշխան Ատէլ Պին Աեատ, եւ Լիբանանը՝ բդեշխ մը, հաւանաբար Պ. Տէպպասը: Երկու երկիրներն ալ՝ Լիբանան եւ Սուրիա պիտի ունենան առանձին խորհրդարաններ, սակայն բդեշխն ու թագաւորը լիազօրութիւն պիտի ունենան ըստ կամս լուծելու զայն եւ նոր ընտրութիւններ ընել տալու:

«Բասըր»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ. «Այս տեղեկութիւններուս դժուար պիտի հաւատաք, բայց կրնամ ձեզ վստահացնել որ վաղուան իրականութիւնը այս պիտի ըլլայ:»

Ռումանիոյ խնամակալին մահը

Պուքրէշի մէջ մեռաւ Ռումանիոյ գահի խնամակալ ժողովի անդամ Պուզտուկան, որ վերջերս ծանր հիւանդ էր եւ քանի մը օր առաջ գործողութեան ենթարկուած էր:

Պուզտուկան յայտնի դէմք էր Ռումանիոյ դատական շրջանակներուն մէջ: Փարիզի մէջ իրաւաբանութիւն ուսանելէ յետոյ, երիտասարդ տարիքին մէջ դատաւորի պաշտօն վարեց, հետզհետէ բարձրանալով մինչեւ վճռաբեկ ատեանի առաջին նախագահի պաշտօնին:

Ֆէրտինանտ թագաւորի մահէն յետոյ, երբ գահ բարձրացաւ իր թոռը՝ փոքրիկն Միհայիլ թագաւորը, կազմուեցաւ խնամակալ ժողով մը, որուն անդամ նշանակուեցաւ Պուզտուկան 1927 յուլիս 20ին: Մինչեւ խնամակալ կարգուիլը հանգուցեալը քաղաքական ոեւէ պաշտօն չէր վարած: Այս պատճառով ալ մեծ ազդեցութիւն ունէր իբրեւ անկողմնակալ մարդ:

Ռումանիոյ Երեսփ. ժողովն ու Ծերակոյտը միացեալ նիստ պիտի գումարեն այսօր՝ չորեքշաբթի՝ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրելու համար Պուզտուկանի յաջորդը խնամակալ ժողովին:

Ազատականները որոշած են չմասնակցիլ քուէարկութեան եւ ներկայ չըլլալ այն հանդիսաւոր նիստին, որու ընթացքին պիտի երդուըննայ նորընտիր խնամակալը: Իբրեւ թեկնածու կը ներկայանան զօր. Բրէզան ու արտաքին նախարար Միրոնէսքու: Այս վերջինը, որ արձակուրդով Ֆրանսա կը գտնուէր, հեռագրով Պուքրէշ կանչուած ըլլալով, անմիջապէս մեկնեցաւ:

Պաղեստինի կացութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հրէական նոր տարիի առթիւ, Լացի Պատին առջեւ կրօնական արարողութիւնները կատարուեցան առանց միջադէպի, շնորհիւ անգլիացի ոստիկաններու պաշտպանութեան եւ Պաղեստինեան վարչութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներու ներկայութեան:

Լացի Պատին վրայ հաստատուած էր հեռաձայնի գործիք մը եւ ոստիկանի մը պաշտօն յանձնուած էր օգնութիւն կանչել՝ Արաբներու ամենափոքր մէկ շարժումին վրայ:

Մօտ 20 անգլիացի ոստիկան-զինուորներու հսկողութեան տակ, խախամապետը զոր կը շրջապատէին քանի մը ուրիշ խախամներ, կարդաց աղօթքները Լացի Պատին առջեւ, ու արցունքները աչքին՝ 80ամեայ այս ծերունին աղօթքը վերջացուց այսպէս. «Խաղաղութիւն կը հայցեմ այս տեղին, այս քաղաքին եւ ամբողջ աշխարհի»:

Արարողութեանց ընթացքին, խումբ մը Արաբներ տեսնուեցան Լացի Պատին մօտակայ անցքին մէջ, սակայն Երուսաղէմի կառավարիչը անմիջապէս յիշեցուց անոնց թէ արգիլուած է այդ անցքին մէջ շրջագայիլ իրիկուան ժամը 7-9, հրէական տօնական օրերուն:

Արաբ պետ մը լրագրողներուն յայտարարեց թէ որոշ ժամերու Լացի Պատին մօտերը շրջագայելու արգելքը լաւ բան չէ, որովհետեւ արաբական առած մը կ'ըսէ թէ «արգիլուած պտուղները աւելի համով կ'ըլլան»: Աւելցուց թէ այս որոշումը կրնայ զայրացնել Արաբները:

Նաւային զինաթափութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն առջի օր հրաւիրագիրներ ուղղեց նաւային չորս մեծ պետութեանց՝ Մ. Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի և Իտալիոյ մասնակցելու յառաջիկայ յունուարին Լոնտոնի մէջ գումարուելիք խորհրդաժողովին, որ պիտի զբաղի նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու խնդրով:

Հրաւիրագիրը կը բաղկանայ մօտ հազար բառէ եւ նախ կը պարզէ այն կէտերը, որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են Անգլիա եւ Ամերիկա: Այդ կէտերու գլխաւորներն են՝ 1. որ ներկայ բանակցութիւնները արդիւնքն եւ ուղղակի շարունակութիւնն են Քէլլոկի դաշինքին. 2. Հաւասարութեան սկզբունքն ընդունուած է այն ամէն կարգի մարտանաւերուն համար, որոնք չեն նախատեսուած Ուաշինկթընի դաշինքին մէջ: 3. Փափաքելի է վիճաբանիլ մարտանաւերը փոխարինելու խնդրին մասին, որպէսզի չգործադրուի նախատեսուած 1922ի դաշինքը: 4. Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութիւնները համաձայն են որ սուզանաւերը ջնջուին, բայց կ'ընդունին որ այդ մասին կարելի է որոշում տալ միայն շահակից պետութեանց համաձայնութեամբ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱՂՈՒՄ

Le Foyer կը գրէ այս վերնագրով (1 հոկտ.).

— «Ժընեւ, սեպտեմբեր 21, Ազգերու Ընկերութեան ժողովը, կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին: Բեմին վրայ կանգնած է տոքթ. Նանսէն, բայց իր յաղթ հասակը սովորական պրկութիւնը չունի, եւ իր կորովի դիմագծերուն վրայ անասելի տրտմութիւն մը իր դրոշմը դրած է: Օրակարգին առաջին հարցն է «Հայ գաղթականներուն տեղաւորումը Երեւանի Հանրապետութեան մէջ», եւ մէկ քանի օրէ ի վեր գիտենք արդէն թէ որոշուած է լքել այդ ծրագիրը, որ չորս տարի զբաղեցուց մեր սպասումը: Տքթ. Նանսէն, իբր տեղեկաբեր ժողովին վեցերորդ յանձնաժողովին որ ընդունած եւ քուէարկած էր այդ որոշումը, եկած էր ժողովին ծանուցանելու ասիկա:

Ու անգամ մըն ալ յիշեց մեր վերջին տարիներու եղերական պատմութիւնը, մեր թափած անհուն ճիգը եւ անոր աճաւոր հետեւանքները, մեզի եղած խոստումները եւ անոնց դրժումը, մեր յոյսերն ու յուսախաբութիւնները, եւ վերջ ի վերջոյ Երեւանի ծրագրին նման բաղդատաբար աննշան ձեռնարկի մը համար մեծ ու փոքր պետութեանց անտարբերութիւնը: Մէկ քանի երկիրներու կողմէ յայտնուած յանձնառութիւնները այնքան չնչին գումար մը կը ներկայացնէին որ Հայաստանի կառավարութիւնը հարկ համարած է մերժել Ազգերու Ընկերութեան բերելիք աջակցութիւնը, այնպէս որ ուրիշ բան չի մնար ընելիք բայց եթէ վերջ դնել այս գործին:

Ամօթահար կամ հեռատես մարդիկ չուզեցին որ գործը այսպիսի ողբալի վախճան մը ունենայ: Անոնց միջամտութեան վրայ էր որ տրուած որոշումը բաց դուռ մը կը թողու ապագայ կարելիութեանց առջեւ:

Ըստ այսմ, գերմանական կառավարութիւնը, որ 50,000 անգլ. ոսկի խոստացած էր փոխ տալ, զերծ կը կացուցուի իր յանձնառութենէն, ինչպէս Նորվեկիա իր 2000 անգլ. ոսկիի եւ Ռումանիա իր 1000 անգլ. ոսկիի խոստումէն, եւ Յունաստան ալ գաղթականներու փոխադրոյչ էքին 100ին 25ը ստանձնելու պարտականութենէն: Լիւքսէմպուրկ, որ 200 անգլ. ոսկի վճարած էր արդէն, ետ պիտի ստանայ իր դրամը՝ նոյնպէս ետ պիտի տրուին Օր. Էտիթ Բոպէրդսի յանձնած 500 անգլ. ոսկին եւ Պըքսթըն ֆոնտին վճարած 200 անգլ. ոսկին:

Մեր հայրենիքին ծովածաւալ կարիքներուն մէջ, այս սահմանափակ գումարներուն պակասը կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէ անշուշտ: Բայց մենք չենք ծածկեր թէ սրտի սեղմումով մըն է որ կ'արձանագրենք Նանսէնեան ծրագրին թաղումը, նոյնիսկ ապագայ յարութեան թէական յոյսերով: Երեւանի վարիչները, որ Նանսէնի ծրագիրը մերժեցին՝ իր վրդովեցուցիչ համեստութեանը պատճառաւ, թուի թէ աչքի առաջ չեն ունեցած այն քաղաքական առաւելութիւնները որ այդ ծրագիրը ունէր իր մէջ: Խնդիրը գումարին վրայ չէր, այլ այն կապակցութեան որ ատով կը հաստատուէր 54 Ազգերու Ընկերութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան միջեւ երկար պայմանաժամով: Այդ միջազգային համաձայնութեամբ, մեր հայրենիքը պայմանադիր կողմ կ'ըլլար տիեզերական ընկերակցութեան մը: Մենք կ'ուզենք հաւատալ թէ Հայաստանի վարիչները չէին որ մերժեցին այս պատեհութիւնը, հապա այլամերժ եւ կասկածոտ Մոսկուան, բայց մեզի համար ցաւ է տեսնել որ Երեւանի կառավարութիւնը չուզեց կամ չկրցաւ պնդել իր մինչեւ հիմա որդեգրած տեսակէտին վրայ եւ ապագայ պատահականութեանց առջեւ այսպէս պատ քաշեց: Փոխ տրուելիք գումարը ոչինչ բան մըն էր, բայց հեռաւոր արգասիքները անհաշուելի էին, եւ անոնցմէ այսպէս հրաժարիլը՝ հարուած մըն է մեր երկրին գերագոյն շահերուն»:

ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԷՇՐԷՖԻԷԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ որ Շուայֆաթի երկսեռ գիշերօթիկ վարժարանի տնօրէնութիւնը, որոշած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին մը հաստատել Պէյրութի Էշրէֆիէ-Սիւէֆի թաղին մէջ՝ Տիկին Ասմա Թրատ Աչինակի վարչութեան տակ:

Վարժարանը պիտի բացուի հոկտեմբեր 15ին:

ԸՆԴՈՏԷԼ ՍՈՒՐԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ մօտ օրէն Պէյրութ կը սպասուի Ֆրանսացի ընկերվարական երեսփոխան փիէռ Ընտոտէլ, որ պիտի ուսումնասիրէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու քաղաքական եւ վարչական վիճակը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ

Թոքիօ, 8 հոկտ.— Պաշտօնապէս կը հաղորդուի որ Քոստ եւ Պէլոնթ հրաժարած են իրենց ճամբորդութիւնը դէպի Ճափոն շարունակելու մտադրութենէն եւ որոշած են Փարիզ վերադառնալ՝ Խարպին-Մուքտէն-Շանկայ եւ Կալկաթայի ճամբով: Օդանաւորդները Խարպին պիտի երթան՝ հաւանաբար հինգշաբթի օր:

Մուքտէն, 8 հոկտ.—(Թայմզ): Քոստ եւ Պէլոնթ անցագիր չունենալով, հսկողութեան տակ Ցիցիխար տարուեցան: Օդանաւը չէր վնասուած: Զօր. Չանկ-Սուէհ Լիանկ անմիջապէս հեռագրեց կառավարիչին թէ՝ օդանաւորդները Ռուս չէին այլ Ֆրանսացի եւ հրահանգ տուաւ ամէն աջակցութիւն տալ եւ իր հիացումը յայտնել անոնց:

ՅՈՅՆԻ ՄԸ ՈՃԻՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանս, 7 հոկտ.— Այս առաւօտ ժամը 6.30ին Անատոլուցի Յոյն մը, որ պաշտօնեայ է Վալանսի մէջ, սրճարանի մը առջեւ ատրճանակով սպաննեց Քոնպ անուն Ֆրանսացի մը: Քոնպի կինը, սրճարանի սպասուհի մը՝ Յոյնին հոմանուհին էր: Քանի մը օրէ ի վեր Յոյնը կը սպառնար Քոնպի՝ դրամական խնդրի մը համար եւ չգաղթուիլ վիճակ ունէր:

Այս առաւօտ, երբ Քոնպ մայթը կը մաքրէր, Յոյնը առանց բառ մը արտասանելու, ատրճանակի երկու գնդակներով զգետնեց Ֆրանսացին եւ զէնքը ձեռքը գնաց յանձնուեցաւ ոստիկանատուն:

ՅՈՒՆԱՑ ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պոլիս. 8 հոկտ.— Ս. Սինոդը պատրիարք ընտրեց Տէրքոսի մետրապոլիտը Ֆոթիոսը, որ ստացաւ Ֆոթիոս Բ. անունը: Նորընտիր պատրիարքը ծնած է Մեծ կղզի եւ 55 տարեկան է: Ուսումը առած է Ֆիլիպէի, Աթէնքի, Միւնիխի եւ Լօզանի մէջ: Անմիջապէս բազմեցաւ պատրիարքական աթոռին վրայ, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

ԿԸ ՔԱՆԴԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ ՔՇԵՑԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆԸ

Նախորդ յօդուածով, («Յառաջ», 27 սեպտ.) գլխաւորապէս ծանրացայ խորհ. Միութեան քաղաքական վարչութեան եւ նրա կիրառած զարհուրելի սիստէմի մասին։

Այժմ պիտի աշխատիմ ուրուագծել, թէ ինչպէ՞ս կարողացան վերացնել մասնաւոր առեւտուրը եւ ի՞նչ միջոցներ գործադրեցին, իրանց յառաջադրած նպատակին հասնելու համար։

Հակառակ կառավարութեան գործադրած բոլոր ջանքերին, որոնք տակաւին շատ չէին հեռանում օրէնքի սահմաններից, մասնաւոր առեւտուրը իր գոյութիւնը կարողացաւ պահել, մինչեւ 1927ի վերջը. ճիշդ է սակայն, որ իւրաքանչիւր տարի տուրքերի օղակը աւելի եւ աւելի էր սեղմւում ու մթնոլորտը ճնշիչ դառնում, այս պատճառով ալ շատ վաճառականներ նախատեսնելով ապագայ սարսափները, գաղթականական ցուպը ձեռք առան ցրուեցին աշխարհի զանազան կողմեր, Պարսկաստան, Ֆրանսա, Ռումանիա եւ բալկանեան այլ երկիրներ։ Ի հարկէ բացառապէս հայեր եւ մասնաւորապէս տաճկահայեր էին սրանք։

Ինչպէս ասացի, մասնաւոր առեւտուրը յամառում էր կանգուն մնալ, որը եւ իրապէս մեծ վնասներ էր պատճառում կոոպերացիային, հակառակ վերջինիս ունեցած բոլոր յարմարութեանց եւ դիւրութեանց։

Ի՞նչ խօսք, որ այս երեւոյթը չկարողացան տանել մեր Նորելուկ կոմունիստներն եւ դիմեցին իրենց վերջին զէնքին, Գ. Պ. Ու.ին։ Ուրեմն նոր գործ Չէկային եւ անսահման ասպարէզ չէկիստներին։ Շահագէտներ ձերբակալելու համար պատճառներ փնտռելու պէտքը չունէին. չերվոնեցի անկումը եւ ուրեմն վալիւտայի բարձրացումը, միշտ վերագրւում էր առեւտրականին։ Այսքանը բաւական էր արդէն, ձերբակալելու համար խորհրդային միութեան բոլոր կեդրոնական եւ գլխաւոր քաղաքների առեւտրականներին։ Եւ այդպէս էլ արին։ Մի առ ժամանակ Չէկայի նկուղներում պահելէ յետոյ, ազատեցին մանրերին, աքսորելով Սիպիրի հեռաւոր խորքերը, մի շարք աչքի զարնող առեւտրականների, իրենց չունեցած մեղքերը քաւելու համար։ Այսօր նման գարշելի երեւոյթներ շատ ու շատ անգամներ է տեսել խորհրդային դրախտում ապրող քաղաքացին, սակայն լուռ համակերպութիւնից զատ, ի՞նչ կարող է անել այս անօրինակ ու այլանդակ վերաբերմունքի հանդէպ. չէ՞ որ հայրը տղային իսկ չի՛ հաւատում եւ չի՛ վստահում։

Այս դժոխային միջոցներն իսկ չարդարացրին երկրի վարիչների յոյսերը եւ մասնաւոր առեւտուրը մնաց կանգուն, չէ՞ որ մասնաւորը ուրիշ ճանապարհ ու միջոց չունի ապրելու, այդ իսկ պատճառով նա ստիպւած տանում էր բոլոր զրկանքներն, մի կերպ համակերպւում տուրքերի ծանրութեան. մարսում էր այն բոլոր ածականներն ու լուտանքները, զորս ամէն օր լսում էր այս կոմսոմոլից կամ միւս բանւորից, լինի դա փողոցում կամ իր վաճառատանը կանգնած. ուրիշ ելք չկար, իր ապրուստի միակ ճանապարհը առեւտուրն էր։

Նման դրութիւն շարունակւեց մինչեւ 1928ի հոկտ. 1ը, մի պատմական օր ամբողջ Անդրկովկասի առեւտրականների համար։ Իւրաքանչիւր տարի այդ ամսին են ծանուցւում եւ բաժանւում հարկային թերթիկները, մարդիկ սրտատրոփ սպասում են, ստանալու համար իրանց թերթիկները։ Բայց ինչ իրարանցում ու շփոթ բոլորի՛, բոլորի՛ մէջ. անխտիր, ահռելի թւեր ես տեսնում գրւած, չե՛ն հաւատում մտածելով, որ մի զերոյի սխալ լինելու է անպայման։ Օրինակ՝ 1000 րուբլի սխալմամբ 10,000 է գրել. շտապում են ստուգելու, բայց համոզւելով դառն ճշմարտութեան, վերադառնում են գլխիկոր։ Ի՞նչ կարող էին անել այլեւս, երբ 5000 րուբլի դրամագլուխ ունեցողի մը 35,000 րուբլի տուրք է նշանակւել։ Այս անգամ գործի անցան հարկային բաժանմունքի գործակալները, տարան բոլոր վաճառատներում մնացած ապրանքներն, օթոներով կրեցին տան կամ կարասիները եւ ծախեցին անշարժ կալուածները, բայց առեւտրականը չազատւեց իր պետական պարտքից եւ քանի դեռ չի վճարել իր մնացած պարտքը, իրաւունք չունի որեւէ գործի ձեռնարկելու։

Չէ՞ք զարմանար երբ ասեմ, որ Բագւում, Թիֆլիսում եւ Երեւանում որեւէ առեւտրականի բնակարանում, իր տան անդամների թւի չափ իսկ աթոռ չկայ, իսկ մահճակալի եւ կամ զանազան անհրաժեշտ իրերի մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է։

Ահա՛ թէ ի՞նչպիսի միջոցների են դիմել հարւածելու համար մասնաւոր առեւտուրը եւ զարգացնելու կոոպերացիան (գործակցական, իմա՛ պետական առեւտուր)։ Ճիշդ է, որ իւրաքանչիւր քաղաք լեցուն է կոոպերատիւներով, ծախւում են սոխ ու սխտորից սկսած այն բոլորը ինչ կայ խորհ. երկրում եւ եթէ թերթէք որեւէ խորհ. թերթ, անկասկած պիտի հանդիպէք շռնդալից յօդուածի մը, որը փառաբանում է կոոպերացիայի զարգացումն ու կենսական նշանակութիւնը երկրի տնտեսական վերելքի տեսակէտից։ Բայց եթէ յամառօրէն հետեւէք այդ թերթերին, պիտի նկատէք, որ թերթի մի անկիւնում, մանր գրերով ցոյց է տալիս, թէ այս ինչ կոոպերատիւը իր տարեկան շրջանառութեան ընթացքին, ինչքան վնաս է ունեցել եւ այսպէս բոլո՛ր կոոպերատիւները առանց բացառութեան բաց ունեն։

Ես չեմ զարմանում երբ խորհրդ. թերթերը իրանց կոոպերացիայի գովքն են անում, ուժեղացման ու ծաւալման, զարգացման ու բարգաւաճման փառքն են երգում, առանց սակայն կարեւորութիւն տալու ճշմարտութեան։ Բայց ի՞նչ անուն տալ այն պնակալէզ արբանեակներին, որոնք թառած Եւրոպայի այս կամ այն քաղաքում, ո՛չ միայն ձայնակցում են նրանց, այլ եւ մի քանի քայլ էլ առաջ անցնում. արդեօ՞ք յետին մտքեր ունին, որոնց անծանօթ ենք, թէ ոչ նրանք էլ չէկիստի կաշառւած բայց անտեսանելի լրտեսների շարքից են, որոնք իրենց արժանապատւութիւն ասւած բանը ծախել են եւ յանձն են առնում ամէն ստորնութեան դիմել՝ իրենց ամսականներից չզրկւելու համար։ Այդ չգիտեմ։

ԵԶՆԻԿ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Դպրոցասէրի որբանոցը երբ կը գտնուէր Մարսէյլ, քանի մը անգամներ քննադատութիւններ կարդացի «Յառաջ»ի մէջ, որոնց ուղիղ կամ թիւրիմացութիւն մը ըլլալը հաստատելու համար փափաքեցայ անձամբ երթալ եւ տեղին վրայ ուսումնասիրութիւն մը կատարել։ Մանաւանդ որ, որբանոցին բուն տէրն ու պաշտպանը հայ ժողովուրդն է։ Անոր նուէրներովն է որ որբուհիները կը սնանին, կը մեծնան, դաստիարակութիւն կ'առնեն և արհեստ կը սորվին։ Այս ժամադրութիւնս պարագաներուն բերումով չկրցայ իրագործել, որուն համար ալ մինչեւ այժմ խղճահար էի։

Հիմա որ Դպրոցասէրը փոխադրուած է Փարիզ, պարտք սեպեցի 7—8 այցելութիւն տալով մօտէն տեղեկանալ որբանոցին նիւթական, ֆիզիքական, կրթական եւ բարոյական վիճակին։ Եւ ահա գրի կ'առնեմ պրպտումներուս արդիւնքը, որպէսզի, այնքան տխուր լուրերու ցաւին մէջ, քիչ մըն ալ ուրախանանք արդիւնաւոր աշխատանքներէն։

Իմ տպաւորութիւններս ներկայացնելէ առաջ, պարտք կը սեպեմ յիշել անցեալը եւ աչքիս առջեւ բերել երեք մեծ ընկերութիւններ, որոնք իրենց ժամանակին նախախնամական դեր կատարած են ազգին կրթական կեանքին մէջ,— Միացեալը, Ազգանուէր Հայուհեաց եւ Դպրոցասէրը։

Նորսերունդը չեմ կարծեր որ լրիւ տեղեկութիւն ունեցած ըլլայ անոնց ազգօգուտ գործունէութեան վրայ։ Առաջին երկուքը այսօր գոյութիւն չունին դժբախտ պարագաներու բերումով։ Եթէ անոնք կանգուն մնային կամ յարութիւն առնէին, այսօր հարիւրաւոր դպրոցներ կը բանային և այս ժողովուրդը կ'ազատէր ծանր հոգէ մը։ Անոնց բացակայութիւնն է որ մեզ կը հարկադրէ դիմել աղդին անդին, բանալ տալու համար գոնէ քանի մը մանկապարտէզներ։ Բոլոր դիմումներն ալ գրեթէ մերժուած են եւ իրերը կը մնան հոն ուր որ էին։ Վերջապէս չը՞ պիտի գտնուին զգայուն եւ ազգասէր մարդիկ որ իրարու մօտ գալով վերակենդանացնեն գոնէ «Միացեալ»ը, միանգամընդմիշտ ազատելու սա գաղթական հայութիւնը այն աւերիչ մանրէէն որ կը կրծէ ամէն հայու սիրտը։

Երրորդը, Դպրոցասէր Միութիւնը, բարեբախտաբար այսօր գոյութիւն ունի եւ լծուած է որբախնամ գործին, եւ լուռ մնջիկ աշխատելով հարիւրաւոր որբուհիներու կեանքը կ'ազատէ եւ անոնց ապագան կ'ապահովէ կարելիութեան սահմանին մէջ։ Մեր ճիտին պարտքն է այդ հաստատութեան վրայ գուրգուրալ եւ անոր գոյութիւնը ապահովել։

Այժմ գանք մեր ուսումնասիրութեան արդիւնքին.—

1.— Իզմիրի մեծ աղէտէն վերջ, Պոլսոյ որբանոցներուն մէջ գտնուող որբերը փոխադրուեցան Յունաստան Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ։ Խնամակալութեան երկու անդամները՝ Տիկին Պօյաճեան եւ Օր. Պալթազար մտածեցին Դպրոցասէրի որբանոցը վերահաստատել Սելանիկի մէջ, իբրեւ շարունակութիւնը Դպրոցասէրի Պոլսոյ որբանոցին։ Ժամանակ մը վերջ Սելանիկէն փոխադրուեցաւ Մարսէյլ, ուր չորս տարի մնալէ յետոյ, վերջնականապէս հաստատուեցաւ Փարիզ։ Այս օրերս կը լրանայ փոխադրութեան տարին։

2.— Դպրոցասէրը այս ժամանակամիջոցին ստանձնած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի արձակած 450 եւ Լորտ Մէյըրս Ֆընտի 98 որբուհիներու խնամքը։ Անոնց կարեւոր մէկ մասը իր ջանքերով ամուսնացած եւ ընտանեկան յարկերու տէր եղած է, մէկ մասը դարձած է ինքնաբաւ եւ մաս մըն ալ գրուած է իրենց ազգականներուն պաշտպանութեան տակ։

3.— Այժմ Դպրոցասէրը կը պատսպարէ 200 որբուհիներ, որոնց ծախքերը հոգալու համար հաստատութիւնը ոչ մէկ միջոց ունի, բացի հայ ժողովուրդի անվերապահ համակրանքէն, որուն կը պարտի Դպրոցասէրը իր 50 տարուան գոյութիւնը։

4.— Դպրոցասէրը Ֆրանսա հաստատուելէն ի վեր ամուսնացուցած է 126 որբուհիներ, որոնց 107ը Մարսէյլի մէջ, չորս տարուան ընթացքին, իսկ 19ը Փարիզ՝ մէկ տարուան մէջ և այսօր ունի նաեւ նշանած հինգ որբուհիներ։ Այս հաշուով Դպրոցասէրը տարին 25 ընտանեկան նոր բոյներ կը կազմէ։

5.— Դպրոցասէրը Փարիզ հաստատուելէն ի վեր իր վարչական կազմը ամբողջացուցած է իր հին եւ նոր ընկերներով.— Տիկ. Աւետիսեան (Անայիս), Տիկ. Պօյաճեան, Օր. Պալթազարեան, Տիկ. Պորտիգալեան, Տիկ. Քանճեան, Տիկ. Ճէօհէրեան, Տիկ. Մ. Ուզունեան եւ Տիկ. Սարգսեան. ամէնքն ալ ունին իրենց գործին գիտակցութիւնը եւ սրտովին փարած են իրենց պաշտօնին։

6.— Ընդհանուր ամսական ծախքը կը յանգի 49.000 ֆր.ի որուն մանրամասնութիւններն են .—

	Ֆր.
Ուտեստեղէն	22,822.50
Մաքրութիւն	856.70
Վառելանիւթ	1765.—
Լուսաւորութիւն	619.80
Հանդերձեղէն և կօշիկ	2840.—
Բժշկական եւ դեղօրայք	393.—
Տան վարձք եւ շինութիւն	900.—
Կրթական եւ վարչ. ծախքեր	450.—
Երթեւեկի ծախք	360.—
Զանազան եւ վարչ. ծախք	2600.—
Պաշտօնէութիւն	14,480.—
Կարասի	840.—
Գումար	48,927.—

Այս կերպով իւրաքանչիւր որբի ամսական միջին ծախքն է 244.50 ֆր., սննդեղէնի եւ առողջապահական ծախքերու համար՝ 150.90, կրթական եւ վարչական ծախքերու համար ալ՝ 93.60 ֆրանք։

7.— Սանուհիներու ճաշացուցակը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Շաբաթը 3 անգամ մսեղէն, 1 ձկնեղէն, 4 բանջարեղէն, 2 ընդեղէն, 2 բրինձ, մաքարոնի, 2 գետնախնձոր, անուշեղէն, հաւկիթ եւայլն. ասկէ զատ շաբաթը կը տրուի 6 անգամ պտուղ։ Առաւօտները կը տրուին ձիթապտուղ, հաց եւ կամ թէյ եւ հաց։

8.— Սանուհիներու առողջական վիճակը լաւ է։ Տարափոխիկ հիւանդութիւններ գոյութիւն ունեցած չեն։ Առողջապահական գործը լաւ հիմերու վրայ դրուած է։ Հայ Կարմիր Խաչը ուղղակի կը կատարէ իր հսկողութիւնը եւ թաղին ամէնէն յայտնի բժիշկներէն մին Dr. Binuet անձուիրաբար կը դարմանէ հիւանդները։ Մաքրութիւնը անթերի է։ Սանուհիները առաւօտները կը կատարեն բացօթեայ մարզանք։

9.— Նոյնքան մխիթարական է վարժարանին կրթական վիճակը։ Բացի տնօրէնէն, վարժարանը ունի հինգ այցելու ուսուցիչներ եւ երկու ֆրանսուհիներ։

Վարժարանը ունի նախակրթարանի բոլոր կարգերը եւ մէկ լրացուցիչ դասարան, ուր ուժ կը տրուի ֆրանսերէն լեզուի, հայ գրականութեան եւ առեւտրական գիտութիւններու։

Վարժարանին տուած ուսման պաշարը բաւական եղած է, իր շրջանաւարտները գտնելու ինքնաբաւ վիճակի մէջ։ Արդէն ոմանք յաջողած են զանազան առեւտրական տուներու մէջ պաշտօններ գտնել հաշուական եւ այլ գործերու համար։ Հաստատութիւնը ունի նաեւ Արհեստանոցի բաժին մը, ուր աշակերտուհիները կը բանին նրբահիւս ձեռագործներ, արժանանալով բոլոր այցելուներուն գնահատանքին։

Գալով բարոյական վիճակին, վարչական ժողովի բոլոր անդամներն ալ գոհ են սանուհիներու պարկեշտութենէն եւ պատուոյ նախանձախնդրութենէն։ Կը յիշեն միայն քանի մը որբուհիներու սայթաքումները, իբրեւ հետեւանք տարագրութեան տառապանքներուն։

11.— Վերջացնելէ առաջ, կ'ուզեմ քանի մը դիտողութիւններ եւ թելադրութիւններ ընել, այն վստահութեամբ թէ բոլոր խնամակալուհիներն ալ ինծի համամիտ պիտի ըլլային։ Նախ, այսուհետեւ նոյնիսկ անհրաժեշտ նորոգութեանց համար ծախք չընել։ Թէ Մարսէյլի մէջ եւ թէ հոս պարտաւորուած էին ընել եւ սանուհիները պատսպարելու համար նոր յարկաբաժիններ աւելցնել, բայց հիմա այդ մտահոգութիւններէն միանգամընդմիշտ ազատուած են։ Քանի որ Տիգրան խան Քէլէկեան, որ 350 հազար ֆրանքի գնեց եւ Դպրոցասէրին նուիրեց շէնքը, անշուշտ կը լրացնէ պէտք եղած նորոգութիւնները եւ մէկ յարկաբաժինի յաւելումը։

Յետոյ, սանուհիներու սնունդին աւելի հոգ տանիլ թէ քանակով եւ թէ որակով, երբ որբանոցին նիւթական վիճակը բարեբելաւուի։ Արդի նախակրթարանը պէտք է պահել և միւս կողմէ ամէն ջանք և աշխատութիւն տալ նոր Արհեստանոցներու կազմութեան, որպէսզի որբուհիները քիչ ժամանակուան մէջ արհեստ սորվելով թէ՛ որբանոցին ծախքերուն մասնակցին եւ թէ՛ իրենք զիրենք ապրեցնելու վիճակի մը մէջ գտնուին։ Այս տողերը գրելու պարտադրեցին ինծի որբանոցին ամսական ծախքերը, որ կը հասնին 49,000 ֆր.ի։ Իրաւ է որ այժմ պակսեցան վարձքի և նորոգութեան ծախքերը, բայց դարձեալ շատ դժուար է այդ տեսակ գումարները միշտ հայթայթել դուռնէ դուռ մուրալով, թէեւ այս ժողովուրդը մինչեւ օրս պահած է եւ կը պահէ հիւանդանոցներ, եկեղեցիներ, վարժարաններ եւ որբանոցներ, իր տասնոցներովը։

Յառաջիկայ տարի, 1930ին Դպրոցասէրը կը բոլորէ արդէն յիսնամեայ շրջան մը։ Այսքան բեղուն անցեալ ունեցող հաստատութիւն մը պէտք է դառնայ հայ ժողովուրդին գնահատանքին առարկայ։ Թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ Ամերիկայի հայութիւնը պէտք է իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը լայնօրէն տրամադրէ, հիներէն գոնէ այս հաստատութիւնը կանգուն պահելու համար։

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՈՒԼ, 20 սեպտ. (Սեփ. թղթ.)— Կարդալով «Հայաստանցի»ի Արմշատցիներու մասին գրած տեղեկութիւնները, հարկ կը տեսնեմ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ աւելցնել, որոնք կրնան լոյս մը սփռել թէ ինչո՞ւ ստիպուեցան անոնք գաղթել Վանէն նահանջող մայր հատուածէն։

1921ին Մեծն Բրիտանիոյ նպաստատու գրասենեակէն կը յայտարարուէր Նահր Իւլ-Օմարի վրանաքաղաքի տարագիր հայութեան որ «ժողովուրդին տրուելիք նպաստը վերջնականապէս կտրուած է, եւ ժողովուրդը խումբերով պէտք է փոխադրուի Միջագետքի զանազան վայրերը աշխատելու»։

Այս յայտարարութիւնը սաստիկ յուզում ու յուսալքում յառաջ բերաւ ժողովրդին մէջ, որովհետեւ ժողովուրդը այն հաւատքն ու յոյսն ունէր թէ՛ ուշ կամ կանուխ հայրենիքի դռները պիտի բացուէին իր առջեւ եւ ինքը հնարաւորութիւն պիտի ունենար երթալ շէնցնել իր պապենական քանդուած օճախը։ Եւ այս

բօշիտ գիւղեր՝ Սեւրի շրջանին թէեւ մալարիան բաւական աւերներ գործեց, 150ի չափ թարմ կեանքեր խլեց, որոնց թիւին ըլլալով նոյն շրջանի Հ. Նրածանօթ... Աբրահամեան ու 30ի չափ վաստակաւոր երիտասարդներ, բաւական նեղութիւն կրեցին, բայց շնորհիւ անոնց տոկունութեան եւ աշխատասիրութեան, առաջին տարիներու հետ բաղդատելով այժմ գրեթէ իրենք գտած են ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս։ Մեծ յոյսեր ունին ապագայի մասին եւ իրենց գըլխաւոր փափաքն է երթալ շէնցնել հայրենական օճախը եւ վայելել հայրենիքին քաղցրութիւնը։

Ջերմաձորցի

ԱՊԱԳԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ցնք գիտեր թէ աշխարհը նոր պիտի ճանչնայ իրական ու տեւական խաղաղութեան մը բարիքները։ Մինչ մէկ կողմէ պատերազմի միայն պատասխանատու դրամատիրութիւնն է որ ջանքեր կը թափէ խաղաղութիւն մը հաստատելու եւ ամրապնդելու, միւս կողմէ, համաշխարհային խաղաղութենէ ճա[illegible] բոլշեւիսմն է որ կը պատրաստէ գալիք պատերազմը, որուն վայրագութենէն՝ անունն է միայն որ կը փոխէ։

Այսպէս է որ Խորհրդ. Միութեան պատերազմի գործավարը Վորոշիլոֆ, խօսելով Մոսկուայի սենդիկաններու համաժողովին մէջ, յայտարարած է.

— Գալիք պայքարը, որուն մէջ մեր պետութեան եւ համաշխարհային յեղափոխութեան ճակատագիրը պիտի վճռուի վերջնապէս, պիտի ըլլայ զանգուածներու պատերազմ մը։

«Գալիք պատերազմին մէջ, մեր օդանաւերը որ պիտի գործեն ամէն կլիմայի տակ եւ մեր ծանր թնդանօթները, անհունօրէն զօրեղացած կեանքը բնաջնջող բոլոր քիմիական միջոցներով, վճռական դեր մը պիտի խաղան։

«Կարմիր բանակը արդէն բաւական զօրաւոր է, մեր բոլոր հաւանական թշնամիները պարտութեան մատնելու չափ, նոյն իսկ եթէ անոնք կռթնած ըլլան ուրիշ պետութիւններու. բայց իբր որակ եւ իբր քանակ, չենք կրնար գոհանալ մեր ռազմական ներկայ վիճակով։

«Գալիք պատերազմին վիճակը պիտի որոշուի գործարաններուն մէջ՝ աշխատաւորներուն, գիւղական աշխատանոցներու մէջ՝ [illegible]ներու եւ մեր արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ՝ ուսանողներու կողմէ»...

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Վէնետիկի կազէթթա տի վէնեցիա թերթը կը գրէ.—

Սեպտեմբեր 26ին Իտալիոյ Հեղինէ թագուհին իր երկու աղջիկներով՝ իշխանուհի Յովհաննա եւ Մարիա Փիա, տ'Աոստա իշխանին, Լէոնարտի պատուակալ մարքիզուհիին եւ արարողապետ Սէյսէլ կոմսին հետ, այցելեց Ս. Ղազար Հայոց կղզին, ուր Աբբահայրը վեր. Հ. Յովհ. վրդ. Աւգերեան եւ ուրիշ Մխիթարեան հայրեր ընդունեցան արքայական հիւրերը։

Թագուհին իշխանուհիներով եւ հետեւորդներով առաջնորդուեցաւ մայր վանքի գեղեցիկ եկեղեցին։ Քանի մը վայրկեան աղօթելէ յետոյ, Թագուհին գնաց սքանչանալու Մխիթարեան Միաբանութեան երկհարիւրամեայ յոբելեանին առթիւ Իտալիոյ մայր Թագուհիին կողմէ նուիրուած թանկարժէք վարագոյրին վրայ. վէնետիկեան կերպասին վերեւը ոսկետառ արձանագրուած էր ձօնը, «Մարգարիտա Սաւոյիոյ, Մայր Թագուհի Իտալիոյ, Մխիթարեան հայրերուն, իրենց երկհարիւրամեայ հիմնարկութեան յոբելեանին 1701—1901»։

Օգոստափառ այցելուները անցան ձեռագրատուն։ Թագուհին հոն մասնաւոր կերպով հետաքրքրուեցաւ մագաղաթեայ ձեռագրերու վրայ, յետոյ փափաքեցաւ պարսկական զարգերու հաւաքածոյ պարունակող նմանատիպներու հատորները տեսնել, եւ որովհետեւ Իտալիոյ Թագաւորական Տունը եօթը հարիւրէ աւելի կոլլէկներ ունի արձանագրուած այդ հատորներուն մէջ, Թագուհին ուզեց անոնցմէ մին աչքէ անցընել եւ յատկապէս Բէլէկեան խանին, որ արեւելեան զարգերու մասին կը խօսի։

Գեր. Աւգերեան Աբբահայրը նոյն ատեն Թագուհիին տուաւ փառահեղ հատորը զոր թերթատելէ վերջ ուզեց հետը տանիլ, բայց իմանալով որ Ս. Ղազարու գրադարանի միակ օրինակն էր, խնդրեց Աբբահայրէն որ հաճի օրինակ մը իրեն հայթայթել։

Վանքին ընդարձակ սրահները այցելութեան ժամանակ հիացաւ Սէթէզէնթօյի նկարներուն վրայ, գլխաւորապէս Ճան Պաթիսթա Թէփոլոյի «Խոնարհութիւնը և Արդարութիւնը» ներկայացնող նկարին որ վերջերս Ֆիրէնցէի ցուցահանդէսին մէջ երեւցաւ։

Հիացումի առարկայ եղան եկեղեցւոյ պահարանին մէջ եղած թանկագին զգեստները։ Դահլիճին մէջ թագաւորական հիւրերու հրամցուեցաւ արեւելեան համեղ վարդանուշը՝ պատրաստուած Ս. Ղազարու խնկաբոյր վարդերէն։

Վսեմաշուք Թագուհին անցաւ տպարան ուր կը տպուէին վանքի քարտերը, որոնցմէ նուիրուեցան այցելուներուն։

Թագուհիին ներկայացուեցաւ ամենագեղեցիկ հայ հանդիսաթերթ մը ուր Աւգերեան Աբբահայրը վերջերս գեղեցիկ եւ շատ հմուտ ուսումնասիրութիւն մը ըրած էր Սաւոյիոյ արքունական տան մասին։

Ժամը 16ին թագաւորական շոգեմակոյկը կը հեռանար Ս. Ղազարու կղզեակէն՝ ուղղուելով դէպի Թօրրիչէլլոյ։

*** Մեզի կը հաղորդեն որ Բէլէկեան խան Մխիթարեան հայրերէն իմանալով որ Իտալիոյ Թագուհին փափաքած էր ունենալ իր երկու հոյակապ գրքերը, անմիջապէս Փարիզի Մխիթարեան հայրերու տրամադրութեան տակ դրած է՝ ոչ միայն Թագուհիին փափաքածները, այլ նաեւ իր միւս հռչակաւոր հրատարակութիւնը։ «Les Tableaux modernes»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գորիսի (Զանգեզուր) «Կարմիր Ռաշպար»ի մէջ կը կարդանք.

— «Ճիշդ 3 տարի է, որ Գորիս գիւղին մէջ կը կատարուի հողաշինարարութիւն, բայց դեռ աշխատանքի կէսն է աւարտած։ Ասոր պատճառներն են՝ հողի գրուածութիւնը, երկարատեւ ձմեռը եւ երկրաչափներու թոյլ աշխատիլը։ Խորհրդի նախկին նախագահ Քեարունցի օրով երկրաչափներու Լեւոն Ղազարեանի եւ Սերոժա Կարապետեանի միջոցով բաժանուած մօտ 25 դեսիատին հողը չէ նշանակուած ոչ քարտէսին եւ ոչ ալ ցուցակներու մէջ։ Այժմ անոնց տէրերը կը բողոքեն, իսկ գիւղխորհուրդը կը պահանջէ երկրաչափներէն, որոնք ստիպուած պիտի ըլլան այդ հողը նորէն չափել. գիւղացին նորէն պիտի երթայ հող ստանալու, իսկ ծախսը համայնքի վզին պիտի իյնայ։

«Գիւղացիներէն մէկը պակաս հող ստացեր է, իսկ միւսը՝ աւելի օրինակ՝ Արսէն Դաւթեանը ստացեր է 2 կտոր աւելորդ հող։ Ցանձնաժողովի կազմը լրիւ աշխատանքի չլծուած, մէկ քանին կը խուսափին աշխատանքներուն մասնակցելէ։ Չնայած որ ներկայիս խորհուրդը կ'աշխատի կանոնաւորել եւ ճիշդ տանիլ հողաշինարարութեան աշխատանքները, այնուամենայնիւ սխալները կը մնան անուղղելի։

Համապատասխան մարմինները ուշադրութիւն պիտի դարձնեն շտկելու եղած թերութիւնները»։

«Շատեր կան, որ ամուսնանալէ յետոյ նորէն մամ կուգան աւելի «յաւը» գտնելու համար, եւ դեռ մէկէն չբաժնուած միւսին կը սիրահարուին։ Նման քայլը միանգամայն անվայել է մանաւանդ կոմերիտականին։

«Առաջաձոր գիւղացի կոմերիտական Մարտիրոսը դեռ իր կնոջն ապահարզան չէ տուեր, բայց սկսեր է նամակագրութիւն ուրիշի հետ, առաջարկելով իր հետ ամուսնանալ։ Կ'երեւի երկրորդ կին կ'ուզէ ունենալ։

«Նմանները պէտք է դատապարտել։

«Խութի Մարտիրոսեան 1928ին կը նշանակուի մետաքսի մանարանի վարիչ։ Անոր համար այլեւս «անհամապատասխան» կը դառնայ իր կինը։ Կը սիրահարուի մետաքսամանարանի բանուորուհիներէն մէկուն, կը թողու իր կինը եւ կ'ամուսնանայ Վարդուշ Նուրիջանեանի հետ։ Այժմ բանուորուհիներն կ'ըսեն, որ «մեր ազատամտութիւնը տղամարդիկ օգտագործում են, այսուհետեւ նրանց հետ չենք խօսի»։ «Քարաշէն գիւղի հասարակութիւնը որոշեր էր երկու օրավարձք յատկացնել չքաւորներուն, փոկի եւ դպրոցի համար։ Խորհուրդի նախագահ Յովսէփ Յարութիւնեանն առաջ իր մասին կը մտածէ եւ առաջին օրէն իսկ գործը կը վարէ իրեն համար։ Այս կերպով տեղի կուտան աւելի շատ բողոքներու»։

«Այս տարի Քաղլուսվարի Գորիսի գիշերային դպրոցն ընդունած է 20 կին եւ 15 տղամարդ (բանուորներ, բատրակներ եւ չքաւոր գիւղացիներ)։

«Ունկնդիրներն իրենց կարգապահութեամբ աչքի կը զարնեն այս հանգամանքը կը նպաստէ պարապմունքներու կանոնաւոր ընթացքին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԱԾ ԷՐ

Կիրակի օրուան թիւով գրած էինք թէ՝ Վէրնէօյլի անտառին մէջ գտնուեցաւ Քլէման Փասալ (կեղծ անունով Շանփօպէրի Մարքիզը), ողջ ողջ թաղուած «Թէմիսի ասպետներ»ուն կողմէ։

Ոստիկանական քննութիւնը շուտով երեւան հանեց այս խորհրդաւոր գործին բոլոր ծալքերը։ Փասալ, որ նշանաւոր առաւ-փախ մը եղած է, իր վրայ խօսեցնելու եւ իր հրատարակելիք «յիշատակներ»ուն համար մեծ «րէքլամ» ընելու նպատակով, յղացած էր ողջ ողջ թաղուելու ծրագիրը, յարակից բոլոր մանրամասնութիւններով։

Այս գործին մէջ իրեն աջակցած են երկու հոգի, Փիէր Ցիրօ՝ իր մանկութեան ընկերը, որ անոր տրամադրած էր Վիլլէնի գիւղի իր բնակարանը, որ ծանօթ էր «Լէ փավօ» անունով։ Եւ Հանրի Պուլոնը՝ բանտի ընկեր մը, որ գըլխաւոր աջակիցն եղած է այս գործին մէջ։

Քլէման Փասալ հետեւեալ կերպով յղացած էր իր ծրագիրը. 1.— Մամուլի միջոցաւ լուր տարածել թէ՝ ինք առեւանգուած է նշանաւոր ոճրագործները սպաննելու նպատակով կազմուած խորհրդաւոր եւ երեւակայական կազմակերպութեան մը կողմէ, «Թէմիսի Ասպետներ» կոչուած. 2— Հետզհետէ մանրամասնութիւններ հաղորդել մամուլին այն չարչարանքներուն մասին, որուն կ'ենթարկէին զինքը «ասպետները». 3— Ցետոյ, դարձեալ մամուլի միջոցաւ հաղորդել իր մահուան դատապարտութիւնը՝ զարհուրելի մանրամասնութիւններով. 4— Ողջ ողջ թաղուիլը իմացնել եւ թերթերու հսկողութեանը տակ գերեզմանէն հանել տալ, հանդիսաւորապէս, մասնակցութեամբ սինէմայի գործիքներու...

Փասալ սեպտ. 17ին գնաց հաստատուեցաւ «Լէ փավօ», միասին տանելով գրի մեքենայ մը։ Հոն Փասալ անձամբ կը մեքենագրէր «Թէմիսի Ասպետներ»ու յայտարարութիւնները, ուղղուած «Մաթէն»ի եւ Հավասի գործակալութեան հասցէին, զորս ամէն օր նամակատուն կը յանձնէր իր ընկերը՝ Պուլոնը։

Եւ սակայն ո՛չ «Մաթէն», ոչ ալ միւս թերթերը որեւէ բան կը հրատարակէին ու Փասալ կը կատղէր. սակայն վճռած էր մինչեւ ծայրը երթալ՝ վստահ թէ զինքը գերեզմանէն հանելու համար վերջապէս պիտի շարժին։

Փասալ եւ Պուլոնը կը սկսին շինել դագաղը, որուն վրայ խողովակ մը կ'անցընեն՝ օդ առնելու համար։ Սեպտ. 30ին գիշերը փորձ մը կ'ընեն։ Փասալ կը պառկի դագաղին մէջ։ Պուլոնը կը գամէ կափարիչը եւ կ'երթայ պառկիլ տան վերի յարկին մէջ։ Առաւօտեան ժամը 5ին՝ Փասալ արթննալով կափարիչին կը զարնէ։ Պուլոնը կուգայ կը բանայ դագաղը եւ Փասալ դուրս կ'ելլէ։

Փորձը յաջողած էր։ Փասալ բոլորովին վստահ կ'ըլլայ թէ պիտի կրնայ ապրիլ դագաղին մէջ՝ շնորհիւ խողովակին։ Նախապէս կ'երթան կ'որոշեն թաղուելիք վայրը, որուն յատակագիծը կը պատրաստեն մանրակրկիտ ճշգրտութեամբ, որպէսզի ոեւէ թիւրիմացութիւն չպատահի։

Հոկտ. 1 երեքշաբթի գիշեր՝ Փասալ եւ Պուլոնը դագաղը շալկած կ'երթան Վէրնէօյլի անտառը, չորս քիլոմեթր ճամբայ քալելով։ Հոն կը փորեն գերեզմանը, դագաղը կը տեղաւորեն մէջը։ Փասալ կը հանուի պահելով միայն շապիկը, վարտիքն ու կօշիկները, դագաղին մէջ կը պառկի. Պուլոնը կը գամէ դագաղը, խողովակին մէջէն կը խօսին պահ մը, յետոյ Պուլոնը կը մեկնի։ Յաջորդ առտու Պուլոնը Փարիզ կ'իջնէ թաղումը հաղորդող նամակները հասցէներուն ղրկելու համար։

Չորեքշաբթի իրիկուն Պուլոնը կը վերադառնայ գերեզման՝ Փասալին ըմպելի տալու համար քաուչուկէ խողովակով մը։ Քանիցս ձայն կուտայ, բայց պատասխան չստանար, ականջը խողովակին կուտայ, շնչառութեան ոեւէ նշան չկար։

Գործիք չունէր որ դագաղը բանար։ Ուստի սարսափահար կը փախչի եւ տունը երթալով կը փակուի հոն՝ առանց մարդու բան ըսելու։ Կեղծ մարքիզը մեռած էր շնչահեղձ։ Աւելցնենք որ թաղուելէն 48 ժամ առաջ դադրեցուցած էր ամէն սնունդ, որպէսզի մարսողութեան բնական հետեւանքներուն չենթարկուի։

Ահա այսպիսի ողբերգութիւնով կը վերջանայ յիմար կատակը։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱԼԱԾԵՆ

Բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթի մը մէջ, 2 Օգոստոս 1929 թուականով հրամանագրի մը համաձայն, «Տրոցկ» քաղքին անունը պիտի փոխուի «Կրասնոգվարտէյսկ»ի։ Նոյնպէս Լէնինգրադի շրջանին մէջ «Տրոցկի» կոչուած վայրը ասկից վերջ պիտի կոչուի «Կրասնոգվարտէյսկի»։

Ի՞նչ կը նշանակէ։ Թէ Տրոցկի անունը պէտք է վերջնապէս ու բոլորովին անհետանայ Խորհրդային Միութեան հողամասերուն վրայ։ Ատենօք, Տրոցկին պատուելու եւ անմահացնելու... համար, անոր անունը տուեր էին քաղաքի մը։ Այսօր, զայն անպատուելու, մոռցնելու եւ անոր անունը մեռցնելու համար, կ'որոշեն հրապարակէն վերցնել, ինչ որ կրնայ զայն յիշեցնել։

«Տրոցկ»ը կը փոխեն «Կրասնոգվարտէյսկ»ի որ կը նշանակէ, «Կարմիր պահակ»։ Աւելի խոհեմ է եւ գոնէ յաճախ փոխուելու վտանգէն զերծ եւ անշուշտ պիտի տեւէ կարմիր վարչաձեւին չափ։

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Այնքան որ 1919ին, Ֆրանսական կառավարութիւնը զայն կը նկատէ անբաղձալի, կ'արգելափակէ եւ ուրիշ շատ մը բանտարկեալներու հետ, զայն կը փոխանակէ Ֆրանսացի սպաներով որոնք պատանդ կը մնային բոլշեւիկներու ձեռքը։

«Հանդերձ ընտանեօք» Ռուսակով կը հասնի Փեդրոգրատ, ուրախութենէն կուլայ եւ կը համբուրէ Յեղափոխութեան երկիրը։ Անմիջապէս աշխատող եւ կազմակերպող, նեղը մնացած քաղաքը կ'օժտէ լուացարանով մը որ «կը քալէր, չար սատանայ» կը գոչէ։ Ցետոյ...

Այսքան։ «Յեղափոխութեան երկիրը» այլեւս պէտք չունի այս տեսակ սերմի մը։ Երբ ան կը քաշուի խորհրդային «արդարութեան» ատեանին առջեւ, ամբաստանագիրը կը մեղադրէ Ռուսակովը թէ լուացարանի վարիչի հանգամանքով, աշխատած է իր բանուոր ընկերներուն նման։ «Վատ օրինակ մըն է, կ'ըսէ իրեն, դատարանի ընկեր նախագահը։ Տնօրէն էիք. աշխատելու չէիք»։

Այդպէս ալ պէտք է եղած ըլլայ նոր «գիծ»ի համայնավարներուն կարծիքը, որ հեռացուցին նման օրինակներ տալու յանցանքը գործող տնօրէն մը։ Ի՞նչ պիտի ըլլար Խորհրդային Միութեան վիճակը, եթէ բոլոր տնօրէնները, նախագահները քարտուղարներն եւ այլ պաշտօնատարները աշխատանքի լծուէին իբրեւ պարզ գործաւորներ...

Պարզ գործիք դարձած, մէկ գործարանէն միւսը գլորելով, Ռուսակով հոգը չըներ։

«Ինծի համար նոյն բանն է, կ'ըսէ ինծի։ Երբ տնօրէն էի, տղաքներս կօշիկ չունէին. գործաւորութեամբ, աւելի չեմ կրնար տալ անոնց։ Գալով հացի կտորին զոր պարտական եմ իրենց, ատոր համար, բազուկներս դեռ լաւ են։ Ես այս կամ այն կերպով, մէկ բան միայն կ'ուզեմ,— ապրուստս շահիլ, ինծի եւ ընտանիքիս համար, ինչպէս միշտ ըրած եմ։ Այսքան, գացէք բանտրնիդ։»

Հոս կը սկսի տռամը։

* * *

Քաղքենի ամէն երկրի մէջ, աշխատաւոր մը որ միայն իր հացը շահիլ կ'ուզէ, պայմանաւ որ զինքը հանգարտ թողուն, վատ հետեւանք չունենար։ Նոյնը չէ «բանուորական հայրենիք»ին մէջ։ Նախ որ Ռուսիոյ մէջ, խաղաղութիւն չկայ ո՛չ ոքի համար, ոչ ոքի համար, ոչ իսկ պաշտօնատարին համար, որ ցերեկ եւ գիշեր, իր օրը կ'անցընէ հարցնելով թէ «գիծին վրա՞յ» է, թէ իր քունին մէջ կամ քիթը խնջած պահուն, դիպուածով, մէկ միլիմեթր չէ՞ հեռացած անկից։ Գալով հացին, ամէնէն խոշոր խնդիրն է։

Հացը, ամբողջ կեանքն է, եթէ կեանքը դժոխք մը չէ. Երբ մտածելու եւ երերալու իրաւունքը այլեւս յիշատակ մըն է, ապահով հաց ունենալ, խոշոր բան է, ամէն ինչ է։ Դիկտատորը գիտէ այս։ Սեւ կամ կարմիր, իր ձեռքը կը մխէ մարդուն փորին մէջ եւ անոր կը հասկցնէ սրւինկա. «Մեռնիլը պզտիկ բան է։ Որեւէ մէկը կարող է ատոր. այդ կը տեսնուի պատերազմներու եւ յեղափոխութիւններու ատեն։ Անօթի եւ անապաստան ապրիլը աւելի վատ է։ Որով, քանի որ պէտք ունիմ կառավարելու, քեզի կը հարցնեմ թէ կը մտածես։ Եւ համաձայն մտածումիդ, հաց ու ապաստան պիտի ունենաս կամ չպիտի ունենաս։

— Թէ ի՞նչ կը մտածեմ, կ'ըսէ, պաշտօնատարը։ Բայց բան չէր մտածեր եւ ձեզմէ կը խնդրեմ որ ինծի ըսէք թէ ի՞նչ պարտաւոր եմ մտածել։ Մանաւանդ, ամէն օր զայն ինծի յիշեցուցէք։

— Թէ ի՞նչ կը մտածեմ, կը պատասխանէ Ռուսակով։ Լաւ ուրեմն, կը մտածեմ թէ կեղտոտ մարդեր էք, աւազակներ, որ բոլոր մարդիկը կը ճզմէք միայն ձեր կամքին, որ կը մենաշնորհէք գոյութեան բոլոր միջոցները, որ անօթի կը ձգէք ան որ չի պարեր ձեր սրինգին ձայնով ու զայն բանտ կը նետէք, երբ կը բողոքէ։ Ահա թէ ինչ կը մտածեմ»։

Այս անկեղծութեամբ որ կը տեսնէք ըսէք այս խօսքերը, միայն այս խօսքերը, որոնք ո՛չ մէկ աղէտի պատճառ կը դառնան այն երկիրներուն մէջ, զորս սատանան պահպանած է բռնատիրութենէ։ Շատ շատ, ձեզ պիտի կոչեն «վայրահաջ» ու դնեն դուրս նետեն։ Ի՞նչ աղուոր գործ։ Ռումանիոյ մէջ կ'ըսեն,— կը բաւէ որ լեռ մը ըլլայ, գորտե՛ր որքան որ կ'ուզէք։

Կը բաւէ որ կարող բանուոր մը ըլլամ եւ ուզեմ աշխատիլ։ Աշխատանք, եթէ չկայ այնքան որքան գորտեր, միշտ ալ սակայն կարելի է գտնել։ Ցաւիտենապէս «վայրահաջ» բանուոր, ինչպէս բարի Ռուսակովինը, զորս Ռուսիոյ մէջ կը ձնշեն բիւրի հարուածներով,— երեսուն տարի շարունակ, ամիսը աւելի քան մէկ անգամ, պատահած է որ ձայն բարձրացնեմ անարդարութեան մը դէմ, ինքզինքս կամ ուրիշ մը պաշտպանեմ եւ թոյնս թքնեմ «կապիկ»ի մը երեսին։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Պոնտոսի զոհերու յիշատակին

«Սօն Սաաթ» «կատղեցան… Հելլէնները միշտ վրէժի ետեւէ» խորագիրներուն տակ կը հրատարակէ Սելանիկէն ստացած հոկտ․1 Թուակիր հետեւեալ հեռագիրը․—

Կիրակի հոգեհանգիստ կատարուեցաւ այն Յոյներուն համար, որոնք սպաննուած են եղեր Սեւ ծովի մօտ Թնդանօթներով։ Այս առթիւ, հելլէն ճառախօսները յանդուգն լեզու մը գործածեցին, յայտարարելով թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի այն Յոյներուն համար որ «վայրագօրէն ջարդուեցան Քէմալի պաշըպօզուք զանգուածներուն կողմէ»։

Հանդէսին ներկայ կը գտնուէին կուսակալը, զօրաբանակի հրամանատարը, հոս գտնուող երեսփոխաններն ու ծերակուտականները, տնտեսութեան Նախարարը, հրեայ եւ հայ համայնքներու կողմէ պատուիրակութիւններ եւ խուռն բազմութիւն մը։ Այնպէս որ, պաշտօնական հանդամանք մը տրուած էր հանդէսին։

Հանդէսի ընթացքին ճառեր խօսեցան եւ շեշտեցին «Թուրքերուն վայրենութիւնը», եւ անհրաժեշտութիւն ցոյց տուին որ ժողովուրդը միակամ ջանքեր թափէ անցեալին մէջ կորսուած իրաւունքները կրկին ձեռք բերելու համար։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագիծը

Թուրքեւսուրիական սահմանագծման խառն յանձնաժողովի նախագահ դանիացի զօրավար Էռնսթ Պոլսոյ ճամբով մեկնած է Հալէպ, ուր երկուշաբթի օր սկսած են սահմանագծման գործողութիւնները։

Թուրքիարնակ Սուրիացիներու եւ սուրիաբնակ Թուրքերու կալուածական խնդրին մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին մօտ օրէն Էնկիւրիի մէջ։

Լուրի մը համաձայն, Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փօնսօ անձամբ Էնկիւրի պիտի երթայ, բանակցութիւնները վարելու համար։

Հելլենաթուրք վէճը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները պիտի վերսկսին, անմիջապէս որ Էնկիւրի հասնի Փոլիխրոնիատէս։

Աթէնքի Թուրք գործակատար Սէտատ Զէքի պէյ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին Նախարար Միխալաքօփուլոսի հետ Թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրներու շուրջ։

Թուրքիոյ տրուելիք հելլէն պատասխանը պիտի պատրաստուի Նախարարական խորհուրդին կողմէ հիմա որ Վէնիզէլոս վերադարձած է Աթէնք։

Ֆաշիստներու տարեդարձը

Ֆաշիստ կուսակցութեան վարիչ մարմինը Հռոմի մէջ նիստ գումարեց Մուսոլինիի նախագահութեամբ՝ որոշելու համար ֆաշիստներու Հռոմի վրայ քալելու տարեդարձը եւ կազմելու համար ֆաշիստ Ը․ տարուան գործունէութեան ծրագիրը։ Որոշուեցաւ այս տարի եւս հանդիսաւորապէս տօնել յաղթանակի օրը՝ հոկտ․ 28ին։

Հոկտ․ 26ին Մուսոլինի կարգախօս մը պիտի ղրկէ ազգին եւ «սեւ շապիկաւորներու»։ Հոկտ․ 27ի կիրակին իւրաքանչիւր նահանգի մէջ հաւաքոյթ պիտի ունենան ֆաշիստ քաղաքապետները։ Հռետորներ պիտի պանծացնեն ֆաշիստ վարչաձեւի հիմնարկութեան տարեդարձը։ Կէսօրէն վերջ բացումը պիտի կատարուի հանրօգուտ շինութիւններու։

Հռոմի մէջ դիկտատորը աչքէ պիտի անցընէ ֆաշիստ եւ յառաջապահ բանակները։

Հոկտ․ 28ին Քամփիտոլլիոյի մէջ տեղի պիտի ունենայ Իտալիոյ ակադեմիային բացումը։

Այդ օրը ֆաշիսմը ամբողջ իտալական ազգին առջեւ պիտի ցուցադրէ այն օգտակար աշխատութիւնները՝ զորս կատարած է վերջին 12 ամիսներու ընթացքին։

Նատիր խան Քապուլի առջեւ

Զօրավար Նատիր խանի զինուորները յաղթանակէ յաղթանակ կ'երթան։ Լահորի հովիտը յաջողութեամբ անցնելէ յետոյ, արդէն հասած են Քապուլի պարիսպներուն առջեւ։

Պէչէի Սաքա շարժման մէջ դրած է իր բոլոր ուժերը, մէջն ըլլալով ոստիկանութիւնը՝ պաշտպանելու համար մայրաքաղաքը։

Համալսարանը Էնկիւրի պիտի փոխադրուի

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը փափաքելով Էնկիւրին դարձնել մտաւորական կեդրոն մը, որոշած է հոն փոխադրել Թուրք համալսարանը, որ ցարդ Պոլիս կը մնար։

Կրթական գործավարը Պոլիս հասած է՝ անձամբ ուսումնասիրելու համար փոխադրութեան խնդիրը։ Որոշուած է այս տարեշրջանէն իսկ մայրաքաղաք փոխադրել գրականութեան եւ աստուածաբանութեան ճիւղերը։

Մահափորձ նախարարի մը դէմ

Պուքրէշի մէջ Աբրահամ Կոլտէնպէրկ անուն Հրեայ մը ատրճանակ պարպեց ինքնաշարժի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէին Ներքին Նախարար Վայտու Վօյվօտ եւ գրասենեակի տնօրէնը։ Գնդակը ծակեց դրան ապակին, առանց վիրաւորելու ոեւէ մէկուն։ Կոլտէնպէրկ ձերբակալուեցաւ անմիջապէս եւ յայտարարեց թէ ուզած էր վրէժը լուծել իր մէկ ընկերոջ, որ վերջերս սպաննուած էր կռիւի մը մէջ։ Քննութիւնը հաստատեց թէ ահաբեկիչը Եաշցի համայնավար մըն է։

Հրէական Հանրապետութիւն Սիպերիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ մօտ օրէն հաւանաբար Հրէական Հանրապետութիւն մը պիտի ստեղծուի Բիրոբիճեանի շրջանին մէջ (Արեւելեան Սիպերիա), Ամուր գետի երկայնքին։ Նոր Հանրապետութիւնը պիտի ունենայ 328,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ շատ չնչին բնակչութիւն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ․— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին։
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ․— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր։
ՎԱԼԱՆՍ․— Այս Շաբաթ գիշեր։
ՎԻԷՆ․— Այս կիրակի։
ՌՈԱՆ․— Այս կիրակի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մ՛չօ խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։

ԳԱԻԱՌ

Լիոնի Հրչ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն Գրադարանի սրահը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն Գարօ, Զարդարեան, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու պաշտպան» մասնաճիւղի տօնածառը Դեկտ. 29 կիրակի կէսօրէ վերջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ Թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռեժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian*ի*, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալչաճեան, հօր անունը Աւագ, մօր անունը Խաթուն։ 1919ին Ատանայի մէջ ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր։ Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալչաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարաշցի Արթին Շահզատէ կը փնտռէ իր քեռորդին Սարգիս Չէյթունցեան (18 տարեկան)։ Կը կարծուի թէ երկու տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն մեկնած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Artin Shahzadé, 55 Rue des Petites Mariées, Marseille.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire. Place de l'Odeon: Կը բանախօսեն Պ. Պ. Աղասի եւ ուրիշներ։ Գեղարուեստական բաժին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Ճիհանեան.— Ձեր կոչը ուշ հասաւ մեր ձեռքը։

ԱԶԴ

Երկու ամիս առաջ Վիէնէն փարիզ մեկնած Պ. Հայկազուն Աբրահամեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Կարապետ Սելթէկեանի, 3 Rue de la Table Ronde, Vienne, (Isère):

Վարձու բնակարան

Օգտուեցէ՛ք առիթէն։

Խիստ մօտիկ արուարձանի մը մէջ, վարձու է բնակարան մը՝ որ ունի երկու սենեակ, խոհանոց, W. C., Cave, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օդասուն դիրքի վրայ եւ գեղեցիկ տեսարանով, երկաթուղիի եւ հանրակառքի կայարաններէն 2—3 վայրկեան միայն հեռու։

Խիստ մատչելի պայմաններ։
Դիմել խմբագրատուն։

Ծախու է

6 HP. Renault fourgonette օթօ մը ամենալաւ վիճակի մէջ։ Գին՝ 6000 ֆր.։ Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր G. Takimdjianի 11bis Rue Julien Certaine, Viroflay, (S. et O.)

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մանրանկիւս համար մետաքս քաշող գործաւորուհիներու պէտք ունիմ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում, բնակութեան սենեակ։ Դիմել՝ O. Bagdadlianի, Château de la Valbarelle, Saint - Marcel, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT... 208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. STÉPHAN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

10 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1011

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԼՔԵԱԼ,, ԱԽԱՐԸ

Իրապէս ողբերգական է արձանագրել այս ժամուս, որ ամբողջ Հայկական Հարցը Եւրոպայի մէջ եկած յանգած է «լքեալ» կոչուած գոյքերու ծանօթ դատին:

Դեռ մինչեւ վերջին օրերս կար նաեւ «Նանսէնեան ծրագիր» մը, որուն պաշտօնական թաղումը կատարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սեպտ. 21ին: Այս ծրագիրը առիթ կ'ընծայէր ամէն տարի, որ աշխարհի մեծերը յիշեն մեզ, տեսնեն մեր թափառական վիճակը եւ խղճահարութիւն զգան,— եթէ երբեք այդ առաքինութենէն մասնիկ մը մնացած է իրենց հոգիին մէջ:

Եւրոպա Լօզանի մէջ թաղած էր արդէն հայ քաղաքական դատը, ուրանալով թափուած հայ արիւնին հետ իր բոլոր հանդիսաւոր խոստումները, գլանալով նոյնիսկ «օջախ» մը, «խրճիթ» մը, վտարանդի ու ցիրուցան բազմութիւններուն համար:

Ու այսօր՝ 1929ի աշնան, երբ Երնկի ծրագրով Մեծ Պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը կատարուած է ամբողջ Եւրոպայի մէջ, երբ մեծ ու փոքր բոլոր ազգերը առաւել կամ նուազ չափով գոհացում ստացած են, հայ ժողովուրդն է միայն որ մոռցուած եւ լքուած է, ու իր ամբողջ դատը խտացած «լքեալ» գոյքերու ցաւատանջ հարցին մէջ:

Մեր զոյգ մը Պատուիրակութիւնները, որոնք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան կերտելու ծրագրին էին լծուած, այսօր դարձած են՝ մէկը «Հայ Գաղթականներու Գրասենեակ», միւսը՝ «Հայ Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողով»:

Այս վերջինն է, որ 1925էն ի վեր կը հետապնդէ արտասահման ապաստանած Հայերու Թուրքիոյ մէջ գրաւուած կալուածներու խնդիրը: Ինչպէ՞ս: Պարբերաբար Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Քարտուղարին ուղղուած խնդրագիրներով կամ յուշագիրներով: Այս մարմնին կողմէ վերջերս հրապարակ հանուած գրքոյկ մը ցոյց կուտայ թէ՝ 1925 օգոստոս 20էն մինչեւ 1929 մարտ 2 այս ուղղութեամբ երկոտասնեակ մը նամակներ ուղղուած են: Արդի՞ւնք: Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կազմած է «Երեքներու Կոմիտէ» մը, բաղկացած Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Շուէտի ներկայացուցիչներէն, խնդիրն ուսումնասիրելու եւ արդիւնքը Խորհուրդին յայտնելու համար:

Այսքան միայն: «Երեքներու Կոմիտէ»ն քանիցս լուծուած և վերակազմուած է, առանց ոեւէ գործ կատարելու եւ 1925 հոկտ. 20էն ի վեր խնդիրը չէ հանուած Խորհուրդին առջեւ ու կը մնայ առկախ:

Այդպէս ալ պիտի մնայ մինչեւ վերջ, քանի որ այդ խնդրագիրներուն եւ յուշագիրներուն ետեւ չկայ ոեւէ ոյժ՝ որ պարտադրէ արդարութեան եւ իրաւունքի գործադրութիւնը: Քանի որ մեր դէմ ունինք հակառակորդ մը, որուն միակ հաւատամքն է բիրտ ոյժը:

Նոյնիսկ Յունաստան, որ կոթնած է իր բանակին ու նաւատորմին, ցարդ չէ կրցած արժեցնել իր ազգակիցներու իրաւունքները եւ վէճը կը շարունակուի սաստկութեամբ:

Թուրքը իրաւունք ունէ՞ր գրաւելու արտասահման ապաստանած Հայերու կալուածները. Լօզանի դաշնագիրը կամ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի 1923ին ըրած մէկ յայտարարութիւնը թոյլ կուտա՞ն որ հազարաւոր թրքահպատակ գրկուին իրենց կարողութիւններէն:

Այս հարցերը Միջազգային Իրաւունքի լոյսով բացատրելու համար, Գաղթականաց Յանձնաժողովը յօգնութիւն կրեր է շատ յայտնի մասնագէտներու կարծիքին դիմել: Բոլորն ալ իրաւունք կուտան մեզի եւ կը դատապարտեն Թուրքին ընթացքը: Բայց ի՞նչ օգուտ անկէ: Ո՛չ Թուրքը կ'ուզէ լսել արդարութեան ձայնը, ոչ ալ մանաւանդ, սա՛ Ազգերու Դաշնակցութիւն կոչուած մարմինը:

Ժընեւի այդ արիսպագոսը չէ՞ր որ մեծագոյն հարուածը տուաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Հայկական Դատին 1920ի աշնան սկիզբը, երբ մեր երկիրը երկու արիւնարբու հարեւաններու յարձակումին ենթարկուած՝ իբրեւ «փոքր դաշնակից» անոր կ'ապաւինէր: Այդ օրն իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հանդիսաւորապէս կը հռչակէր իր սնանկութիւնը:

Այս պարագան Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի բեմէն յայտարարելու չքաշուեցաւ նոյն ինքն փրոֆ. տը Լափրատէլ, որ վերը յիշուած մասնագէտներէն մէկն է եւ որ հիմա իր կուռ փաստարկութեամբ կը դատապարտէ Թուրքիոյ աւազակութիւնը:

Այսպէս, լքուած բոլորէն, թշնամիէն ու բարեկամէն՝ հայ ժողովուրդը պէտք է իր յոյսը դնէ իր սեփական ուժին վրայ: Եւրոպայի դուռը բախելով եւ փշուր մը «լքեալ» գոյք ուրալով չէ որ պիտի փրկուի այս ժողովուրդը: Անցեալի փորձառութիւնը շատ դասեր տուաւ մեզի: Պէտք չէ յուսահատինք երբեք եւ պէտք չէ ստորագնահատենք կարողութիւնները: Աւարներ շատ լքեցինք մեր պատմութեան ընթացքին: Շատ ալ լքուեցանք աշխարհէն, բայց քանի վառ կը մնայ մեր ապրելու կամքը, պիտի յաղթենք բոլոր աւարառուներուն:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԶԻ ՔՆԱՆԱՐ

Աթէնքի Նոր Օրը *խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (29 սեպտ.).*

— «Հելլէն հանրային կարծիքը ամիսներէ ի վեր վրդովուած է Թրքօհելլէն ծգտուած յարաբերութեանց եւ Թրքական սպառազինումներուն պատճառաւ:

Թուրքիոյ վերջին պատասխանէն յետոյ, ուղղակի բանակցութեամբ առկախ խնդիրները լուծելու ամէն կարելիութիւն չքացած կը համարուի եւ խորհողներ կան թէ Յունաստան ամէն բանէ աւելի ուշադրութիւն պէտք է դարձնէ, լրացնելով բանակի եւ նաւատորմի պակասները:

Մասնաւորապէս ընդդիմադիր մամուլը կը քննադատէ կառավարութեան տարտամ քաղաքականութիւնը ու եւրոպայի մէջ տարած աշխատանքը կը գտնէ ապարդիւն, թելադրելով փութով իրագործել նաւային ծրագիրը, որ տարիներէ ի վեր ծովային նախարարութեան դարակներուն մէջ կը յօրանջէ:

Կառավարական թերթերը սակայն բոլորովին տարբեր կը ներկայացնեն Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը, ներքին պաշտպանութեան կարեւորութիւնը չանտեսելով անշուշտ:

Ըստ անոնց, Յունաստան գտած է իր նախկին բարեկամները, շնորհիւ Պ. Վենիզելոսի եւ եւրոպական պետութեանց մէջ նպաստաւոր տրամադրութիւններ ստեղծուած են Յունաստանի հանդէպ:

Զուգընթաց արտաքին աշխատանքներուն, կը գրէ «Թիփոս», կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ երկրին պաշտպանութեան համար եւ իբրեւ օրինակ կը յիշէ այս շաբթուան ընթացքին ծովային նախարարութեան մէջ յաջորդաբար գումարուած ժողովները եւ նաւային ծրագրի գործադրութեան համար տրուած որոշումները, որոնք գործադրութեան պիտի դրուին վարչապետ Վենիզելոսի վերադարձէն յետոյ:

Աւելցնենք նաեւ որ երէկ ֆրանսայէն նաւակայան հասան յունական չորրորդ սուզանաւը «Բրոթէօզ» եւ Անգլիոյ մէջ շինուած չորս ռմբակոծող օդանաւեր բիրէա ցամաքահանուեցան:

Բանակի պակասները գրեթէ լրացած են եւ հրետանիին համար կ'ըսուի թէ աւելի գերազանց է Թուրք բանակին ունեցածէն:

Այս պատրաստութիւններէն անկախ, պատերազմական նախարարութիւնը որոշած է քանի մը տասնեակ սպաներ ղրկել Եւրոպա մասնագիտութեանց հետեւելու համար:

Ինչպէս կ'երեւայ, Վենիզելոսի կառավարութիւնը քնացած չէ: Արտաքին եւ ներքին ճակատին վրայ տենդոտ աշխատանքի լծուած է Յունաստանի ապահովութիւնը երաշխաւորելու եւ Արեւելեան Միջերկրականի ունեցած ծովային գերակշռութիւնը պահելու համար:

Բոլորէն աւելի հայդուկ Վենիզելոսն է որ կը ճանչնայ Թուրքերը եւ անոնց հոգեբանութիւնը եւ գիտէ թէ անոնց հետ ինչ լեզուով պիտի խօսի եւ ինչ միջոցներու պիտի դիմէ:

Իր օրով Հելլադայի քաղաքացիները կրնան հանգիստ քնանալ, մանաւանդ երբ խնդիրը Թուրքիոյ հետ է»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ վիճակի մէջ է Էրզրում

Ագշամ»ի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ Կիւմիւշխանէէն.

Կարսէն Կիւմիւշխանէ գալու ատեն Էրզրում հանդիպեցայ: Քաղաքը ճիշդ թողածիս նման գտայ. մինչդեռ կը կարծէի թէ գործունէութեան մը հետեւանքը պիտի տեսնեմ: Ո՛չ քաղաքին մէջ շինարարական աշխատանք եւ ոչ ալ ճամբաներու վրայ գործունէութիւն կայ: Քաղաքին մէջ թաղապետական գործն իսկ պէտք եղածին պէս չի կատարուիր: Ճաշարաններն ու ծախուած ուտեստեղէնները հակակշռի տակ չեն առնուած:

Էրզրումէն վերջ, երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ, Բաբերդ հասայ: Օդը անձրեւոտ ըլլալուն, ճամբաները անանցանելի եղած էին. մեծ դժուարութեամբ կրցինք մտնել: Բաբերդը Կարսէն վերջ ամէնէն գեղեցիկ քաղաքն է Արեւելեան Նահանգներուն մէջ: Ժողովուրդը մեծ մասով հանդարտ է. քաղաքին մէջ նոր շինութիւնները աչքի կը զարնեն եւ թաղապետութիւնը յայտնապէս կ'աշխատի:

Քաղաքէն դուրս ելլելէ վերջ, մեր ինքնաշարժը ցեխի մէջ խրեցաւ: Մօտերէն զոյգ մը եզներ բերինք եւ կառքը ազատելէ վերջ յոգնեցուցիչ ճամբորդութիւնով մը Կիւմիւշխանէ հասանք: Այս քաղաքին մէջ ալ շինարարական աշխատանքը աչքի կը զարնէ:

Բեսեդովսկի իր կարգին դատ պիտի բանայ

Երէկ գրեցինք թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին որոշուած է ֆրանսական դատարաններու առջեւ դատի ենթարկել դեսպանատան նախկին աւագ խորհրդական Բեսեդովսկին իբրեւ դրամաշորթ:

Իր կարգին Բեսեդովսկի մամուլի ներկայացուցիչներուն կը յայտարարէ թէ՝ դատ պիտի բանայ դեսպանատան դէմ իբրեւ զրպարտիչ: Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէ.

—Խորհրդային դեսպանատունը մամուլին հաղորդած գեկոյցով մը զիս ամբաստանեց իբրեւ գեղծարար: Դատ պիտի բանամ ուղղակի դեսպան Դովգալեւսկիի դէմ: Փաստաբանս է Սքափինի, երեսփոխան եւ նախագահ Պատերազմի Կոյրերու Ընկերակցութեան: Վախ մը չունիմ: Կը պահանջեմ կրնէլ փողոցի մարդոցմէն որ իրենց փաստերը բերեն եղեռնադատ ատեանին առջեւ: Ինքզինքս դրած եմ Ֆրանսայի պաշտպանութեան տակ՝ ընդդէմ Գէպէուի մեքենայութեանց. կը պահանջեմ ֆրանսացի ժողովուրդէն՝ որ յայտարարէ կատարեալ պարկեշտութիւնս:

Գիտեմ թէ դեսպանատան մէջ կը սպասեն իմ յարձակումիս ու կը պատրաստեն իրենց պաշտպանողականը: Կը խեղաթիւրեն տոմարներն ու հաշիւները՝ որպէսզի ապացուցանեն թէ զեղծում գործած եմ: Հոգս չէ: Ես վստահ եմ արարքէս: Եթէ խեղաթիւրումներ ընել, փաստաբանս երեւան պիտի հանէ զանոնք եւ ֆրանսացի երդուեալ դատաւորները պիտի տան իրենց վճիռը:

Մինչ այդ, պէտք է հսկեմ իմ անձիս վրայ, ո՛չ թէ անոր համար որ ես պարտական եմ կնոջս ու ընտանիքիս, այլ որովհետեւ պարտական եմ երկրիս, ռուս գիւղացիին ու բանուորին, որ քանի մը տարիէ ի վեր սարսափի վարչաձեւի մը տակ կ'ապրի: Պէտք է կայունացնենք յեղափոխութիւնը: Պէտք է ստեղծենք ժողովրդավար Թէրմիտոր մը, որ զերծ պահէ մեզ դիկտատորութենէ կամ դէպի ցարիսմ վերադարձէ: Ստալին, իր յիմար յամառութեամբ ո՛չ միայն կը բռնաբարէ պատմութեան օրէնքները, այլ կը դաւաճանէ յեղափոխութեան: Այս բանն է որ կ'ուզեմ ըսել ռուս ժողովուրդին: Գիտեն թէ Մոսկուայի մէջ համայնավար կուսակցութեան հազարաւոր անդամները համամիտ են իմ տեսակէտիս: Ասիկա գիտեն եւ ատոր համար կը վախնան ինձմէ, կ'ուզեն խեղդել իմ ձայնս: Զիս վարկաբեկելու համար այս անարգ միջոցին կը դիմեն. կը յարձակին պատուիս վրայ, իբրեւ դրամաշորթ կ'ամբաստանեն զիս:

Գիտեմ թէ Գէպէուի մարդիկը կը հսկեն: Ես ալ պիտի հսկեմ ապահովութեանս վրայ: Կ'ուզէին Ռուսիա ղրկել զիս, որպէսզի հանդարտօրէն գնդակահարեն զիս նկուղի մը մէջ եւ մարդ չպիտի զբաղէր իմ վիճակովս:

Չեկայի գործակալները ամէն կողմ կը շրջին: Ֆրանսայի մէջ ալ կա՞ն: Չեմ գիտեր: Ատիկա չպիտի զարմացնէ զիս: Լայփցիկի մէջ դատավարութեան մը ընթացքին հաստատուեցաւ թէ Գէպէուն թռուցիկ ջոկատ մը ունի Գերմանիոյ մէջ: Չէ՞ որ Վիէննայի խորհրդային դեսպանատան մէկ քարտուղարը թունաւորուելով մեռաւ:

Բայց համբերութիւն: Երբ կարգս գայ ես ալ պիտի խօսիմ: Իմ դատս քաղաքական դատ մը պիտի ըլլայ, դատը այն ահռելի սարսափի վարչաձեւին, որուն տակ Ստալին եւ ընկերները կը կեղեքեն ռուս ժողովուրդը:»

ՌՈՅԶԷՆՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆԱԾ

Չեկայի ներկայացուցիչը՝ Ռոյզէնման, որ մասնաւորապէս եկած էր Բեսեդովսկին Մոսկուա տանելու համար եւ որուն հետ բախումէ մը յետոյ է որ Բեսեդովսկի փախած էր դեսպանատունէն, հոկտ. 4ի առտուն Պուրժէի կայանէն օդանաւով մեկնած է Քոլոնիա՝ անկէ Մոսկուա անցնելու համար, երբ դեռ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱ ԲԵՐՈՒԱԾ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքի Նոր Օրը *կը գրէ.—* Ֆրանսա տարուած չափահաս որբերէն մի քանիները նամակ գրած են մեզի, իրենց դժգոհութիւնը եւ թշուառութիւնը պարզելով: Ագարակներու մէջ կ'աշխատին 12 ժամ 150 ֆրանք թոշակով: Ագարակատէրերը շատ խիստ վերաբերում կ'ունենան: Շատերը կը խորհին փախչիլ, չդիմանալով աշխատանքներու պայմաններուն:

Բոլորը երանի կուտան Յունաստանի մէջ իրենց անցուցած կեանքին:

65.000.000 ՀՈԳԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ

Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու մէջ 65.000,000 անձեր ապահովագրուած են:

Այդ երկրի ապահովագրական ընկերութեանց պահեստի գումարը 1929 յուլիս 13ին կը հասնէր 100,122,085,000 տոլարի: 30 տարի առաջ այդ գումարը միայն 24,700.000,000 տոլար էր:

Միայն 1928ին դրուած նոր ապահովագիրներու գումարն է եղած 18,618,000,000 տոլար:

ՎՐԱՆԿԷԼԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Կիրակի օր զօր. Վրանկէլի մարմինը հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ Պելկրատի ռուսական եկեղեցիին մէջ: Ասիկա երրորդ թաղումն է, առաջին երկուքը տեղի ունեցած էին Պրիւսէլի մէջ: Զինուորական մեծ պատիւներ եղան սերպ հետեւակազօրքի եւ հեծելազօրքի մասնակցութեամբ: Մօտ 250 պատուիրակութիւններ ներկայ էին՝ ծաղկեպսակներով: Աղեքսանդր Թագաւորն ալ պսակ ղրկած էր:

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Անցեալ ամսուան մէջ 682 շոգենաւ մտած է Պոլիս: Այս նաւերէն 138ը թրքական, 124ը իտալական, 109ը հելլէն, 91ը անգլիական եւ 43ը ֆրանսական դրօշով էին: Ասկէ զատ մէկ պարսկական, երկու լեհ եւ երեք ալ եուկոսլաւ նաւեր անցած են:

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԱՏ ԳՕՏԻՆ

Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ ազատ գօտիի հաստատման գործը վերջերս կրկին սկսած է քննուիլ: Այս առթիւ կազմուած յանձնաժողովը ներկայիս քննութիւններ կը կատարէ, վերջնականապէս որոշելու համար ազատ գօտիի յարմար վայրը:

Իբր յարմար վայր ցոյց կը կը տրուին Եէտիգուլէն, Վօսփօրը եւ Ոսկեղջիւրը: Բայց կարծիքները աւելի կը կեդրոնանան Եէնիգափուի վրայ:

Տնտեսական գործավարութիւնը յարմար տեսած է որ այս գործը օր առաջ կարգադրուի. այս իմաստով հրահանգ տրուած է յանձնաժողովին: Վերջնական որոշումը տրուելէ յետոյ, շինութիւնները ամէնէն ուշը վեց ամիսէն պիտի սկսին:

ԵՐԿԱԹԷ ՀԱՆՔԵՐԸ

Ֆրանսական խմբակ մը ձեռնարկներ կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ երկաթի հանքեր շահագործելու համար: Խմբակին ներկայացուցիչները քանի մը օրէն Պոլիս պիտի հասնին կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու:

ՅԱՅՏՆԻ գրող Համաստեղ Սուրիայէն հասած է Աթէնք, ուր պիտի մնայ ատեն մը: Աթէնքի գրասէրները երեկոյթ մը պիտի սարքեն իրեն ի պատիւ:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՒԺԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍԸ

Ճարտարագործումի եւ շինարարութեան «հնգամեայ շրջան»ի իրագործման համար, Հայաստանի մէջ մասնաւորաբար, մեծ պակաս կը զգացուի մասնագէտ բանուորներու եւ ճամայնավար նոր ղեկավար գործիչներու:

Ծանօթ «ստուգում»ներու եւ «զտման» աշխատանքներու ընթացքին գրեթէ ամէն տեղի համար նկատուած է որ «բաւարար չափով պատրաստուած» ուժեր չկան՝ «ղեկավարելու համար գիւղական բջիջները» մասնաւորաբար, ինչպէս նաեւ «կուսակցական եւ հանրային զանազան օրգանները»: Գոյութիւն ունեցող եւ «ղեկավարողի դերեր ստանձնողներէն» շատերը, «շնորհիւ իրենց սոցիալական անհարազատ ծագման եւ թիւրիմացաբար համայնավար կուսակցութեան շարքերէն ներս սպրդածներ» հեշտութեամբ «գործիք կը դառնան գիւղական կուլակներին»: Շատեր «կուսակցութիւնը միջոց նկատելով», կեանքի մէջ իրենց ցանկացածը ընել չկարողանալով «գտնում են հնարաւորութիւններ, մէկ օրէն միւսը կուսակցութեան մէջ տեղաւորուելով մէկտեղ, ենթարկել կուսակցական մեքենան իրենց ազդեցութեան, կռուելով մէկ կողմէն իրենց անձնական հակառակորդներու եւ միւս կողմէն հենց կուսակցութեան դէմ»... Եւ վերջապէս, դարձեալ միշտ շնորհիւ պատրաստուած ուժերու պակասին, «մեր գիւղական խորհուրդներէն, համագործակցականներէն շատերը ղեկավարւում են ծանօթ կուլակներէն եւ կուսակցութեան երդւեալ, դասակարգային թշնամիներէն»: Այս կարգի տարրերու յարածուն ուժեղացումը, կ'աղճատէ բնականաբար համայնավարութեան «իրական դիմագիծը տեղերում», կը խանգարէ կուսակցութեան դաստիարակչական աշխատանքները, կը թուլացնէ որոշ ձեռնարկներու արագ զարգացումը, ինչպէս օրինակ «հաւաքական տնտեսութիւններ»ը, «չքաւորներու եւ բատրակներու կազմակերպումը», «կուլակներու եւ անհատներու իրական հաշւարկումն ու հարկումը» եւլն. եւլն.:

Այս բոլորէն պարզ է եւ անվիճելի որ օրուան տիրող կուսակցութիւնը կը տառապի հաւատարիմ եւ մանաւանդ «վստահելի» գործիչներու պակասէն: Եւ մեծ դժբախտութիւն՝ Հայ ժողովուրդին, Հայաստանը դանդաղօրէն եւ ծանր քայլերով միայն կը միանայ Լենինի «մեծ» կուսակցութեան:

Ինչ ալ ըլլան պատճառները այս «հիւանդոտ» կացութեան, հետաքրքրական է մեզի համար իրողութիւն մը, իբր բնական հետեւանք այս կացութեան: Ատիկա նոր սերունդի բացասական վերաբերումն է, որ կ'արտայայտուի այսպէս տիրող կուսակցութեան եւ անոր վարդապետութիւններուն դէմ: Եւ ասիկա հակառակ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող միակողմանի եւ զուտ դասակարգային դաստիարակութեան, հակառակ ամէն տեսակ յայտնի եւ անյայտ բռնութիւններուն, հալածանքներուն, բանտին, աքսորին եւ գնդակահարման սպառնալիքներուն:

Իրողութիւնը այս սահմաններուն մէջ, չափազանց հրահանգիչ է ո՛չ միայն Հայաստանի արդի վարիչներուն, այլ եւ անոնց ամէն տեսակի արտասահմանեան ժուժնտիկներուն համար:

Ցաւի քննութիւնը այս կէտէն սկսելու եւ ըստ այնմ դարմանելու փոխարէն, համայնավար վարիչ շրջանակները կը բաւականանան «աջ վտանգով» բացատրելու երեւոյթները, եւ դարմանումի իբր միջոց՝ օրը օրին երկարապատում եւ անհամ շրջաբերականներով հրահանգներ տեղացնել «կուսդաստիարակչական օրգաններու» գլխին «ղեկավար կադրեր» պատրաստելու, «աշխատանքները տանիլ աւելի աքտիւ» եւ «կուսակցական բարձրագոյն օրգաններու գծած» ուղղութիւններով:

Ցնորք չէ՞ հոս յիշեցնելու մեր արտասահմանեան կարմիր աքլորներուն, «ի՞նչ կը բանին հոս»՝ գերազանցապէս «բուրժուական երկիրներում», երբ անդին, մայր հայրենիքի մէջ, այնքան պէտք կայ «իմաստուն» եւ «կուսակցականօրէն պատրաստուած» կարմիր փրկիչներու:

Բայց կայ նաեւ ուրիշ կէտ մը, նոյնքան կարեւոր, ատիկա մասնագէտ բանուորներու «զգալի պակաս»նէ: Ասիկա քիչ մը բնական պակասութիւն է գերազանցապէս գիւղացիական մեր երկրին համար: Չէ՞ որ Հայաստանի մէջ ճարտարարուեստը եւ նոյնիսկ մեքենայական գիւղատնտեսութիւնը չափազանց թոյլ եւ գանցառելի աստիճանի վրայ էր նախապատերազմեան շրջանին:

Համայնավար կուսակցութեան բանի ճիգերը ճարտարարուեստի գերակշռութիւնով կարգաւորելու երկրի աղքատ տնտեսութիւնը, բնականաբար աւելի պիտի շեշտէր մասնակի բանուորներու սովը: Եւ այս սովը դժբախտաբար բոլոր ճիւղերու մէջ, սկսած բնակարանային շինութիւններէն, ելեկտրական, հանքային, գործարանային, փոխադրական եւ ամէն տեսակի մեքենայական աշխատանքներու մասնագէտները: Դեռ անցեալներն էր, երբ արտասահմանէն ստացուած մեքենաները ամիսներով արկղներու մէջ գամուած կը մնային «մասնագէտ սարքաւորողներ» չունենալու պատճառով:

Պղնձի արդիւնաբերութիւնը, որ համեմատաբար աւելի լաւ վիճակի մէջ էր եղած անցեալին, այսօր նոյնպէս կը դանդաղի: Դարձեալ բաւարար չափով մասնագէտ բանուորներու պակասէն: Իրենց իսկ խոստովանութեամբ, հակառակ ամէն կարգի զոհողութիւններու, տակաւին հնարաւոր եղած չէ, պղնձի արդիւնաբերութիւնը հաւասարեցնելու նախապատերազմեան քանակին: Մատնանշուած պատճառներէն կարեւորը կարելի է նկատել մասնագէտ բանուորներու բացակայութիւնը:

Այս ամէնը տակաւին «հնգամեայ պլանի» սկզբնաւորութեան: Ի՞նչպէս պիտի բաւարարեն կարիքը, գործադրել կարենալու համար ծրագրուած աշխատանքները, հանքային, գործարանային արդիւնաբերութեան ճիւղերուն մէջ, մանաւանդ «անդադար աշխատանքի շաբաթ»ը գործնականացնելէն ետք:

Միջոցները դարձեալ նոյնն են. հրահանգ եւ անընդհատ հրահանգ:

Մտաւորական գործիչն ու մասնագէտ բանուորը հրահանգներով չէ որ կը ստեղծուին, անհրաժեշտ է ժամանակ, միջավայր եւ ազատ զարգացում: Պայմաններ, որոնք թերեւս նկատուին «բուրժուական», հետեւաբար եւ աւելորդ:

Հոս դարձեալ անհնար է առանց վրդովումի դիտել վարիչներու յանցաւոր վերաբերումը գաղթահայ բազմահազար բանուորութեան հանդէպ: Միայն Փարիզէն կարելի է գտնել հարիւրաւոր մասնագէտ բանուորներ, որոնք տարիներ շարունակ աշխատելով այս երկրի ամենախոշոր ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ, այսօր արդէն իսկ կարեւոր դիրքեր գրաւած են:

Եթէ ասոնք բոլորը մէկէն մեր ներկայ պայմաններուն տակ չեն երթար Հայաստան, անտարակոյս կ'ըլլան նաեւ մեծ թիւով գացողներ, եթէ միայն Հայաստանի մէջ հնարաւորութիւն գտնեն ապրելու եւ զարգանալու:

Առիթ մը ահա՛ Հայաստանի վարիչներուն՝ բաւարարելու ո՛չ միայն երկրին մէջ զգացուող պակասը, այլ եւ փրկելու հարիւրաւոր հայ աշխատաւորներ «բուրժուական երկիրներու ամէն տեսակի հարստահարութիւններէն»:

Միթէ՞ ասիկա նուազ յեղափոխական եւ սոցիալիստական աշխատանք է, նոյնիսկ Լենինի հանգանակէն դատելով...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԿՌՈՒԻ ԲՆԱԶԴԸ

Հեղինակ Prof. Pierre Bovet
Թարգմանեց Պօղոս Գէորգեան

Անհատ մը, որքան ալ համեստ տենչանքներ եւ աննախապաշար միտք ունենայ, չի կրնար արհամարհել այն հպարտութիւնը զոր կը զգայ՝ կարեւոր դէպքի մը ականատես եղած ըլլալով: Այս զգացումը որով տարիներ վերջ, անգամ մըն ալ ձեռք կ'առնեմ փրոֆ. Պովէի երկը, կը կրկնապատկուի երբ սեղանիս վրայ, բնագիրին ճիշդ քովիկը, կը դիտեմ անոր հայերէն թարգմանութիւնը:

Եթէ բնագրին յօրինումը համարենք գործին երկունքը, եւ թարգմանութիւնն ալ՝ անոր մկրտութիւնը հայ աւազանին մէջ, ապա ուրեմն կրնամ ըսել որ ես այդ հրաշածին մանուկին թէ՛ մանկաբարձը եղած եմ թէ կնքահայրը:

Հեղինակը, որ կեդրոնական դէմք մըն է Ժընեւի գերազանցօրէն մտաւորական հանրապետութեան մէջ, դասախօսն է այդ քաղաքի համալսարանի իմաստասիրութեան բաժին, եւ նախագահը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ստեղծած Դաստիարակութեան Միջազգային Դիւանին: Բայց ամէնէն առաջ եղած է ու կը մնայ հիմնադիր տնօրէնը Institut J. J. Rousseauի:

Այդ հաստատութեան մէջ է որ, 1915–16ի դպրոցական տարեշրջանին, Պովէ կը յղանար այս գործին ծրագիրը: Ու բազմանդամ ընտանիքի հօր մը պէս, որ ստիպուած է ամէն իրիկուն իր շահածը ընտանեկան սեղանին համար ծախսելու, այս խոր եւ անձնուէր գիտունը օրը օրին իր դիտողութիւններուն արդիւնքը կը դարձնէր դասախօսութեան եւ վիճաբանութեան նիւթ՝ իր աշակերտներուն համար: Այսպէս ուրեմն մեր աչքին առջեւն իսկ էր որ գործը կը զարգանար, ու երբ վերջապէս իր լրումին հասած՝ լոյս աշխարհ կուգար, բնական էր որ մենք՝ իր աշակերտները՝ առաջինները ըլլայինք զայն մեր կուրծքին սեղմելու: Աղետալի, բայց նաեւ յուսալից այդ օրերուն, ինծի հետ ապահովաբար ուրիշ հայ ուսանողներ ալ բարի մտադրութիւնը ունեցան զայն հայերէնի վերածելու. բայց դժոխքը սալարկուած է բարի մտադրութիւններով: Անշուշտ ճակատագիրը լաւագոյն կարգադրութիւնը ըրած էր զայն վերապահելով Պ. Գէորգեանի, որ գործին մէջ դրած է թէ՛ խնամք թէ՛ հմտութիւն, մինչ մենք սոսկ մեր խանդավառութիւնը ունէինք իբրեւ դրամագլուխ:

* *

Թէ՛ գեղարուեստական թէ՛ իմաստասիրական գրականութեան մէջ կարելի է անշուշտ հանդիպիլ հետաքրքրաշարժ դիտողութիւններու՝ կռուի բնազդի մասին, կամ ծիծաղով պարտկուած յոռետես ակնարկութիւններու. բայց այսքան միայն: Պովէ առաջինն եղաւ— եւ թերեւս դեռ միակը կը մնայ— որ այդ բնազդը դարձնելով ուսումնասիրութեան նիւթ, զայն ներկայացուց բովանդակալի երկի մը ձեւին տակ:

Ի՞նչ հիմքեր ունի ենթադրելու այդպիսի բնազդի մը գոյութիւնը:

Նախ կռուազանութեան ծաւալուն հանգամանքը 9էն 13 տարեկան տղոց մօտ, յետոյ այն հաճոյքը զոր տղաքը կը զգան ծեծկուելով. որովհետեւ հաճոյքը, գործունէութեան մը զուգորդուած, բնական պաշտօնի մը յայտարար նշանն է:

Բայց բնազդին գոյութիւնը հաստատել, առանց որոնելու անոր կենսաբանական նպատակը, կրնայ, առ առաւելն, խանդավառել երեւութաբան մը, այլ ոչ փիլիսոփայ-դաստիարակ մը, որպիսին է մեր հեղինակը: Այդ նպատակը փնտռելու համար, Պովէ իր հետազօտութիւնները տարածած է մինչեւ կենդանական աշխարհին խորերը եւ հասած է այն եզրակացութեան թէ կռուի բնազդը, որ ըստ իրեն մէկ գոյաձեւն է խաղի բնազդին, նախավարժութիւնն է այն գործունէութեան որուն պէտք պիտի ունենայ մարդ կամ անասուն անհատը կեանքի պայքարին մէջ: Հեղինակը չէ գոհացած այն միակողմանի բացատրութեամբ — այն է՝ ինքզինքը պաշտպանելու կամ որսը յաղթահարելու անհրաժեշտութիւնը — զոր ոմանք պիտի փորձուէին նկատել իբրեւ միակ ձեւը ակնարկուած գործունէութեան: Այդ վարկածին վաւերացումը մթութեան մէջ պիտի թողուր անզէն կենդանիներու կռուասիրութեան պարագան: Մինչդեռ երբ այդ ենթադրութեան փոխարէն կ'առաջարկուի ընդհանրապէս սընունդ փնտռելու եւ էգը նուաճելու կարիքը որ հասարակաց է բոլոր կենդանիներուն, այդ նպատակին կը տրուի տիեզերական բնոյթ:

Այն իրողութիւնը թէ այս խաղերը արական սեռին ... տուկ են, մղած է հեղինակը ... րոշ յարաբերութիւն տեսն... կռուասիրութեան եւ սեռ... բնազդին միջեւ: Բազմաթի... շահեկան են այն դիտողութի... ները զորս յառաջ կը բերէ փ... տելու համար երկու բնազդներ... աղերսը:

Ուրիշ գլուխներու մէջ, Պո... միշտ գիտական մտքի վայե... ռարկայականութեամբ մը, կ... սումնասիրէ կռուի բնազդին ... շրջումն ու զանազան յայտն... բերումները մարդուն ... տական եւ ընկերային կեան... մէջ: Բայց թարգմանիչը ... ստիպուած էր այրելու այդ ... լոր հանգրուանները, իր ... նակը արագօրէն կ'առաջն... իր ընտրած կայանին, կրօնակ... մարզին մէջ:

Հոս ուսումներու ... այնքան ընդարձակ է, եւ փ... տերուն տեսակները այնք... ճոխ, որ Պովէի պէս գիտու... տիրական նայուածքը պէտք ... զատորոշելու համար էական... առանց հրապուրուելու ան... տէն: Լեզուն ամէնէն առա... գրաւէ իր ուշադրութիւն... կարօրէն կը վերլուծէ զինուոր... կան բառամթերքէն փոխ... նուած այն ռազմաշունչ բառ... ու բացատրութիւնները որ... կը վխտան եկեղեցական ... րուն ու շարականներուն ... Սուրբ լեգէոն, երկնային ... նակ: սրբազան գունդ, կռիւ... տերազմ, յաղթանակ, ... փառաց պսակ եւ նման ... յայտութիւնները այնքան ... ռատ ու սովորական են կրօն... կան քարոզներու եւ յորդոր... րու մէջ որ հետաքրքիր մի... չի կրնար չանդրադառնալ ... լութեան վրայ: Անկարելի է ... նոնք նոյնացնել զուտ բան... տեղծական բաղդատութի... րու հետ, քանի որ պատերազ... իր բուն իմաստովն ալ, կրօ... նախընտիր միջոցներէն մէկ... ղած է՝ իր գոյութիւնը պաշտ... նելու կամ իր կարգ մը ն... տակները իրագործելու պա... գային մէջ:

ԵԴ. ՏԱՐՕՆ...
(Վերջը յաջորդով)

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻ...

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐՈՒ...

Անցեալ շաբթու կը գր... թէ Անդրկովկասի եւ Հայաստ... մէջ հացահատիկի մթեր... գնելու համար կանոնաւոր ըն... քի մէջ, կառավարութիւնը ... շած է դիմել կէփէուի ... մտութեան:

Խորհրդային մամուլը ... բողջ կը գանգատի հացահա... մթերման վատ կազմակերպ... թենէն եւ ցորեններու փոխա... թենէն: Դժբախտութիւնն ... որ կը կարծէ, խղճմտօրէն ... սակարգային գիտակցութե... շարժող չկայ:

Այս նախագահութիւնը ...

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ
ԿԱՄ
Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Արմունկներով ճամբայ բանալով խառնակ, տակաւին զուսպ բայց զայրանալու պատրաստ փարիզեան ամբոխին մէջէն, մեր գլխարկները բռնած մեր ձեռքերուն մէջ, տարօրինակ անհանգստութեամբ մը որ հետզհետէ կը վերածուի ջղայնութեան, զայրոյթի, աշխատելով պահել այսուհանդերձ մեր պաղարիւնութիւնը, խնալով, ելլելով, մեր ճամբուն վրայ հաւաքելով բոլոր կարելի նախատինքները՝ մեր լամբակին վրայի քառակուսի, փոքրիկ, կարմիր նշանակին համար որ ցուցական կերպով կը յայտնէ թէ ընկերվարական ուսանողներ ենք, կը հասնինք «Ժիմնազ Ժափի»ի ետեւի դռնէն մէկուն առջեւ: Երեք հոգի ենք: Մէկը՝ թիկնեղ, բարձրահասակ ու երիտասարդ նորմանտացի մըն է, նախկին յետադիմական երեսփոխանի տղայ, ճեղքուած, ծերութենէ առաջ ակօսուած դիմագծերով, եկած է՝ կռուի մասնակցելու յայտնի մտադրութեամբ ու ամէն անգամ որ որեւէ լերբ ու գռեհիկ նախատինք կ'իյնայ վրանիս՝ աչքերը կը շողան զայրոյթէ, շրթունքները ջղաձիգ պրկումով մը կը դողան ու անընդհատ կը կրկնէ, ծռելով վրանիս.

— Ça va barder, les gars, ça va barder...

Միւսը բարակ, տժգոյն տղայ մըն է, խոր եւ մելամաղձոտ աչքերով ուր Պրըթանի աղի ու տխուր տափերուն թանձր տրտմութիւնը կայ: Երկար, նիհար, գրեթէ տխեղծ անդամներ ունի, բայց իր խարխուլ մարմնին մէջ կը զգացուի արտասովոր խանդավառութեան մը ներկայութիւնը: Յայտնի է որ եկած է կռուելու, զարնելու, զարնուելու համար: Հոգիին խորը սակայն տխուր է, շատ տխուր: Այս զայրագին, պայթելու պատրաստ, գերագրգռուած, ինքն իր մէջ թշնամի եւ ատելավառ ամբոխը՝ կը զայրացնէ զայն, մանաւանդ հանդերձ անհունօրէն սիրելի, հարազատ: Աշխատանքի, գործանոցի ընկերներ, գերութեան նո՛յն շղթային պատճառած նո՛յն վէրքերուն ենթակայ, լեցուած նոյն ատելութեամբ արիւնախում, անգութ, շնացած ու չտես յետպատերազմեան քաղքենիութեան դէմ, յաճախ անգամ նոյն ընտանիքին, ծառայելով, կարծելով ծառայել նոյն յեղափոխական գործին, ընկերվարականներ ու համայնավարներ, եկած են այս իրիկուն կռուելու իրարու դէմ, եղբայր եղբօր դէմ:

— C'est idiot, mon vieux, c'est idiot, prolétariat contre proletariat...

Կը կրկնէ յարաճուն յուսահատութեամբ մը, ցած, աղջկային, յուսահատած ձայնով, մինչդեռ առջեւնիս փարիզեան անօրինակ, աղմկարար, խառնակ ու խանդավառ խուժանը հետզհետէ կը մեծնայ, կը զայրանայ, մեծ, հսկայ ալիքներով կը զարնուի մարզարանի պատերուն, չորս փողոցի վրայ բացուող չորս դռներուն որ յամառութեամբ փակ կը մնան: Եթէ բացուին յանկարծ՝ այս բազմութիւնը տարերային ու անսանձացած բանակի պէս պիտի խուժէ ներս՝ հոս սակայն, այս նեղ, սեւ, գրեթէ աղքատ փողոցներուն մէջ ան իր բարկութիւնը կը զսպէ սուր, վիրաւորական, մոլեռանդ նախադասութիւններով, հայհոյութիւններով, նախատինքներով՝ ուղղուած այս կամ այն ընկերվարական կամ համայնավար պետին դէմ: Արեւախանձ ու խիստ դիմագծերով շինութեան բանուորներ են կամ ստորերկրեայ երկաթուղիի աշխատաւորներ, հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաներ, մետաղագործարանի, ինքնաշարժի գործարաններու, երկաթուղային եւ այլ բանուորներ, ոմանք դեռ գործի հագուստով, ուրիշներ՝ մրոտ ու դժնէ դէմքերով, աչքերով՝ ուր ոգելից ըմպելիի յարուցած զօրեղ այլ հիւանդ բոցը հետզհետէ կը մեծնայ, կիներ՝ որ կը պոռան, ջատուկի աններես ու մեզերայի ճաթած ձայներով, այլեւ տառապած ու անուշ դէմքով բանուորուհիներ որ լռութեամբ կը սպասեն չեն գիտեր ի՞նչ անկարելի յեղափոխութեան որ իրենց եւս, վերջապէս, պիտի բերէ դիւրակեցութիւն ու քիչ մը երջանկութիւն: Ծեր ու խոշտանգուած դէմքով այլեւ տեսակ մը փարիզեան ստահակութիւն, ուրախութիւն ու բարեմտութիւն իրենց յոգնած աչքերուն մէջ, ծեր, շատ ծեր բանուորներ, աղտոտ, հինցած գդակնին ծուռ ու գդակներէն դուրս սպիտակ, մաշած մազերու անփոյթ խուրձերով, ծխամորճը՝ շրթունքներէն կախ, ծուխը անփութութեամբ փչելով վեր, թոյլ, հին թաւիշէ բանուորական դասական տափատներով, լայն, մեծ գրպաններով՝ ուր կը կորսուին անտէր բաներու պէս, իրենց կոշկոռ կապած ու դուշէ կէս դարու աշխատանքէ մաշ... ցած, արիւնազուրկ ձեռ... ծեր բանուորներ՝ ինչպէս ... կը տեսնէ հայ տաղանդ... նկարիչ Էտկառ-Շահինի ... րեղ մատիտին տակ, որ ... զուցէ իրենց ծերութեան ... բողջ ձանձրոյթով պիտի ... թան Սէնի եզերքը ձուկ ... լու կամ պիսթրոյի մը ... կարմիր գոփինի մը առջեւ ... րիզեան հերոսական ... քէն յիշատակներ որոն... այսպէս ծեր բանուորներ... նուած քառակուսի ուսեր... րիտասարդ բանուորներ... նախատեն, կը վիրաւորեն... բռունցք ցոյց կուտան ... Պեխերը կախ, սպառնալից ... քերով գինով մարդ մը, ... տափատէն դուրս կ'իյնայ ... գին փայտէ մեզր մը, ծխ... գունդ մը ծամելով ու ... անընդհատ, կը հայհոյէ ... տէլին: Ընկերվարականներ... պատասխանեն կրքով ...

— Խօսեցէ՛ք ձեր ... Բաշէնի մասին, կ'ըսեն ... հեգնութեամբ, երբ ... պուրկի մէջ ծիծաղելի ... ներ կը թափէր...

(1) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆ...

...նշանակէ թէ անզականու խորհուրդ-ները կուլակներուն ձեռքէն պէտք եղած չափով չեն խլեր ցորենը: պաշտօնատարները կը գոհանան տալով ...գիւղական խորհուրդ-ներուն, մէկ քանի թուանշան ...ելու եւ ըսելու համար,— քիչ ...ելու եւ ըսելու համար,— քիչ ...ցնելու պէտք է աւելցնել ...ծումները»։ Ցետոյ կը մեկնին։

Գիւղացիները չեն ուզեր ձրի ...նձնել իրենց ցորենը ու կը նա-խընտրեն զայն ծախել մասնաւոր ...աւտրականներու, համագոր-ծակցականներու եւ կամ կը պա-հեն հողին տակ։

Կառավարութիւնը որ ցորենի ...ուն ունի իր ելեւմուտքը շտկե-...ու համար, մտահոգ է։ Միջոց-ներ կը փնտռէ բռնի ձեռք անցը-նելու ու նորէն ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, երեւան կուգան գիւղացի-ներու դէմ բացուած դատեր. բայց մինչեւ 1928ին, միայն հա-րուստ եւ միջակ գիւղացիներն էին որ հետապնդման կ'ենթարկուէին, այսօր խտրութիւն չեն դներ։ Աղ-քատներն իսկ կարգով, կը ճանչ-նան խորհրդային արդարութեան ...ութիւնները։ Բոլշեւիկ-ները իրենց յոյսը դրած են խոր-հրդային հաւաքական տնտեսու-թիւններուն վրայ, որոնք կազմա-կերպուած են կառավարութեան ...րմէ (կոլխոզ)․ բայց անոնք իսկ, կը նախընտրեն իրենց հացահա-տիկը ծախել անհատ առեւտրա-կաններու կամ շահակցական միու-թիւններու, հակառակ բոլոր խըս-տութիւններուն եւ սպառնալիք-ներուն, որովհետեւ, աւելի վատ է անօթի մեռնիլ, քան թէ են-թարկուիլ կէփէուի սարսափներուն։

Նոյնպէս բանջարեղէնի հա-մար։ «Մթերողները, կը գրէ «Պրավդա», կը կռուին իրարու հետ, մինչ ժողովուրդը կը մնայ առանց գետնախնձորի»։

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕՐԱՎԱՐՁԻ ՀԱՐՑԵՐ

Աշխատանքի միջազգային գիւանին տեղեկագիրը կարգ մը թեյագրական ծանօթութիւններ կուտայ բոլշեւիկ պաշտօնեանե-րու սէնդիկային 8րդ համագու-մարին մասին, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ։

Գործատութիւնը եւ օրա-վարձքի հարցեր ուշադրութիւնը գրաւած են համագումարին։ Ան-գործներու թիւը շատ բարձր է, 252,000, ինչ որ կը նշանակէ մէկ հինգերորդը պաշտօնեանե-րուն։ Բազմաթիւ անձեր, երկար տարիներէ ի վեր կը մնան առանց աշխատանքի, աշխատանքի բանա-ւոր կազմակերպութեան քաղա-քականութեան շնորհիւ եւ կա-ցութեան մէջ. Մօտաւոր բարե-լաւման մըն ալ յոյս չկայ։ Ան-պէս որ Սէնդիկային կեդր. Մար-մինը կ'առաջարկէ իբր ազդու դարման՝ արհեստի կամ զբաղու-մի փոփոխութիւն։ Այսու հան-դերձ, միայն 10,000 անգործներ ցարդ յաջողեցան նոր արհեստ մը սորվիլ։ Համագումարը խստօրէն քննադատած է կեդր. կոմիտէն իր բռնած անփոյթ դիրքին հա-մար։ Իսկ կեդր. կոմիտէն, ընդու-նելով մէկտեղ թէ մեծ բան մը չէ ըրած, կը նկատէ թէ յանցան-քին մեծ մասը կ'իյնայ անգործ-ներուն վրայ, որոնք դժկամակու-թեամբ կը յօժարին արհեստ փոխել, որովհետեւ ընդհանրապէս շատ պաշտօնեաներ կը մերժեն սորվիլ ձեռական արհեստ մը։ Պէտք պիտի ըլլայ նոյնպէս ''զտել,, անգործներու շարքերը, որովհետեւ անոնցմէ 40,000 հոգի իրական պէտք չունին անմիջապէս գործ գտնելու, այլ պարզապէս, կը նախընտրեն անգործներու ցան-կին վրայ երեւնալ, չկորսնցնելու համար ընկերային բացառիկ... ա-ռաւելութիւնները, որոնք յա-տուկ են սէնդիկայի անդամներ-րուն։

Երջանի՜կ երկար, իսկապէս բանուորութեան դրախտ, ուր տա-րիներէ ի վեր անգործ եւ կէս-կուշտ, կէս-անօթի թափառող բազմութիւններ պէտք չեն ունե-նար եղեր գործ փնտռելու..

Եւ ահա, վերջապէս, քանի մը նիշեր խորհրդային պաշտօնեա-ներու աշխատանքի եւ վարձքե-րուն մասին։

Բազմաթիւ բողոքներ եղած են համագումարին մէջ, վարձ-քերու անբաւականութեան մա-սին, մանաւանդ գիւղերուն եւ աւաններուն մէջ, ուր պաշտօնա-կան թոշակը չանցնիր 15—30 րուբլին, ոստիկանները եւ դատա-կան պաշտօնեաները նոյնպէս կը գանգատին իրենց թոշակներուն համար, կը ստանան 40 րուբլի ամսական, օրական 12 13 ժամ աշխատանքի փոխարէն։ Պատգա-մաւորներէն մէկը յիշած է թէ իր տեղին մէջ հաւաքական պայ-մանագրութեան մը հետեւանքով՝ ամսական թոշակ նշանակուած է 36 րուբլի, օրական 16 ժամ աշ-խատանքի փոխարէն։

Ի հարկէ անարդարութիւն է. բայց «Յեղափոխութեան հայրե-նիքին» մէջ, չէ՞ որ արդարու-թիւնը միայն բանուորին հա-մար է։

Եթէ գոնէ այդպէ՞ս ըլլար...։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՉՔԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆ

Մինչեւ այժմ չքաւորութեան վկայական կը տրուէր ոստիկա-նութենէն, երկու երաշխաւորներու հաստատումէն յետոյ։ Այս պատ-ճառով շարք մը անաշխատ տար-րեր զանազան կեղծ ճանապարհնե-րով ստացեր էին հացի գրքոյկներ։ Ուզելով վերջ տալ այդ կեղծիքնե-րուն, Թիֆլիսի գործկոմը հաստա-տեց չքաւորութեան վկայական ստանալու նոր կանոն։ Այժմ չքա-ւորը պէտք է դիմէ տնային վար-չութեան. վերջինս հաստատելու հա-մար անոր չքաւոր ըլլալը, վաւերա-ցնելպիտի տայ անոր խնդրագիրը երկու արհեստակցական միութեան անդամներու կողմէ եւ դնելով իր ստորագրութիւնը խնդրագիրը պի-տի ներկայացնէ ոստիկանութեան։ Վերջինս հիմնուելով 3 ստորագրու-թեան վրայ, պիտի տայ չքաւորու-թեան վկայական։

Համաձայն ընդունուած որոշ-ման, Արհ. Միութեան անդամ-ները, որոնք կեղծ ստորագրու-թեամբ կը վաւերացնեն խորթ ու անաշխատ տարրերու խնդրա-գրերը պիտի ենթարկուին քրէա-կան պատասխանատուութեան։

Կը նշանակէ թէ մինչեւ վկա-յականը ձեռք ձգէ, չքաւորին հոգին պիտի ելնէ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անդր. Գիւղ. Դրամատունը ելմտացոյցի յատկացումներէն, մայիսի 27էն մինչեւ օգոստոսի 22ը ստացած է Հայաստան եկող նոր գաղթականներու կարիքները բաւարարելու համար 214,147 րուբ։ Այս գումարէն նոր տուներու կառուցմանը կը յատկացնէ 192,147 րուբլի եւ հանրօգուտ պէտքերուն՝ 22,000 րուբլի։

1929—30Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Հաստատուեցաւ Վրաստանի պետական ելեւմուտքի եկամը-տային մասը՝ 1929-30 թուի համար՝ 94,000,400։

Այս գումարէն ուղղակի հար-կերու եկամուտը նշանակուած է 29,865,500 ռ., մաքսերու եւ տուրքերու եկամուտը՝ 671,000 ռ.։ Ոչ հարկային եկամուտը նշանակուած է 5,097,000 ռ.։

Պետական եկամուտներու գումարը նշանակուած է 36 մի-լիոն 839,500 ռ. եւ բացերը ծածկելու համար նշանակուած է 57,166,900 ռ., ընդամէնը 94,000,400 ռ.։

Ելքի մասը հաստատուած է նոյնպէս 94,000,400 ռ.։ Այս գումարէն կենտգործկոմի տըր-ուած է 276,600 ռ., ժողկոմ-խորհին 267,900 ռ., Պետըլա-նին՝ 98.000 ռ., ՆԳԺ կոմատին՝ 776.900 ռ., Արտժողկոմին՝ 11 միլիոն 648,000 ռ., Առժողկո-մին՝ 3,154,000 ռ., Հողժողկո-մին՝ 4,938,000 ռ.։

Ժողովրդական տնտեսութեան յատկացուած է 43,663,100 ռ., որմէ գիւղական տնտեսու-թեանը՝ 11,605,000 ռ., համա-գործակցականին 1,208,000 ռ., համայնքի տնտեսութեանը՝ 743,000 ռ.։

Պետ. առեւտուրին՝ 620,000 ր., զանազան՝ 3,256,000 ր., արդիւնաբերութեանը՝ 23 մի-լիոն 831,100 ր., ելեքտրակա-նացման՝ 2, 400,000 ր.։ Ֆոն-տերուն յատկացուած է 2 մի-լիոն 2,000 ր. եւ տեղական ելեւմուտքին 26,054,000 ր. ընդամէնը 94,000,400 րուբլի։

ԲԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ-ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

(Պաշտօնական յայտարարութիւն Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. կեդր. վարչութեան)

Կը յայտարարենք թէ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Աղեքս. Կիւլպէնկ-եանի նախագահութեան տակ գումարուած 26 մայիս 1929ի ընդհ. ժողովին որոշման համա-ձայն, որուն մասնակցեցան տաս-նէն աւելի Հայրենակցական մի-ութիւններ եւ ուրիշ կազմակեր-պութիւններ, Մատուռ-Մանկա-պարտէզի համար գնուած (fond) շէնքին պաշտօնական գործողու-թիւնները աւարտած են։

Անմիջապէս պաշտօնի կոչուած է իբրեւ մանկապարտիզպանուհի Օր. Սաթենիկ Դաւիթեան, որը ունի տարիներու փորձառութիւն եւ ամէն տեսակ առաւելութիւն-ներ մեր յոյսերը պսակելու հա-մար։

Մանկապարտիզպանուհի Օր. Սաթենիկ Դաւիթեան այսօրուընէ սկսեալ ամէն օր ժամը 12-2 եւ 5-7 պիտի զբաղի մանկապարտէ-զի տարիք ունեցող փոքրիկներու արձանագրութեամբ։ Ուստի ծը-նողքներ պարտին դիմել որոշեալ ժամերուն արձանագրել տալու համար իրենց պաւակները։ Ար-ձանագրութիւնը պիտի տեւէ մին-չեւ 19 հոկտ. եւ մանկապարտէզի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով 21 հոկտ. եր-կուշաբթի օր։ Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին։

Մօտ օրէն պիտի բացուի նաեւ գիշերային դասընթացք մը, օժտուած կարողագոյն ուսուցիչ-ներով, ուր ամէն տարիքի մար-դիկ պիտի կարողանան իրենց բաղ-ձացած ճիւղին հետեւելու։

Հեւ ի հեւ սպասուած եւ ի գին ամէն տեսակ զոհողութեանց ձեռք բերուած այս գեղեցիկ յա-ջողութիւնը հայ ժողովուրդը պի-տի կրնայ գնահատել եւ ամէն կերպով քաջալեր պիտի հանդի-սանայ մեզի, մանաւանդ որ Լիոնի միակ Մատուռ-Մանկապար-տէզի շէնքը իր կեդրոնական դիր-քով, լաւ կահաւորումով Լիոնի ժողովուրդին պատիւ կրնայ բերել։

Կը յայտարարենք միան-գամընդ միշտ որ բացարձակա-պէս արգիլուած է Եսայի եւ Վար-դան քահանաներուն պսակ, մկր-տութիւն եւ այլ կրօնական արա-րողութիւններ կատարելը, հակա-ռակ պարագային օրինական ա-մենախիստ միջոցներու պիտի դի-մենք եթէ յամառին իրենց ըն-թացքին մէջ։

Կը յայտարարենք թէ՝ օրի-նաւոր Վարչութեանս հոգեւորա-կաններն են, Տ. Անանիա Ծ. Վ. Հաբէլեան, Տ. Մկրտիչ աւագ քա-հանայ Ասլանեան, Տ. Թաթուլ քահ. Գեղունի եւ Տ. Յուսիկ քհն. Ադամեան, որոնք միայն օրինա-կան հանգամանք կը ներկայա-ցնեն հոգեւոր պաշտամունքներ կատարելու։

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. կեդր. վարչութեան՝ Ատենա-պետ՝ Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր՝ Արմենակ Գա-բաաճեմեան։

Լիոն, 7 հոկտ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԿՈՉ ՏԷՍԻՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Նկատելով որ Տէսինի հայ գաղութը զրկուած է չորսուկէս տարիէ ի վեր եկեղեցիէ եւ դպրոցէ.

Նկատելով որ ցարդ շարու-նակուող սառն անտարբերու-թեան երեսէն պիտի տուժէ մեր գաղութը, մասնաւորապէս մա-տաղ սերունդը, բարոյապէս եւ ազգային տեսակէտով.

Նկատելով որ մանաւանդ յա-րանուանական հոսանքէն տար-ուելով կ'ուծանայ մեր ժողո-վուրդը, Տէսինահայ տիկիններս ու օրիորդներս սթափելով, քով քովի գալով կազմեցինք «Ե. Տ. Մ.» առժամեայ վարչութիւնը որ հինգ ամիս շարունակելով իր պաշտօնը ամէն կիրակի պատա-րագի համար քահանայ հրաւի-րելով, այսօր ունեցաւ ժողով եւ միմիայն տիկիններու և օրիորդ-ներու քուէարկութեամբ կազ-մուեցաւ մնայուն վարչութիւնը։

Արդ, կոչ կ'ընենք Տէսինա-հայ գաղութին, մասնաւորապէս ազնիւ տիկիններուն եւ օրիորդ-ներուն, որ բարեհաճին մեզ թեւ թիկունք կանգնիլ, օգնելով մեզ նիւթապէս եւ բարոյապէս որ-պէսզի շուտով կարելի ըլլայ Տէսինի մէջ շինել եկեղեցի մը որ միեւնոյն ատեն պիտի ծա-ռայէ դպրոցի։

Վարչութիւն «Եկեղեցասէր Տէսին Տիկնանց Միութեան»

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
ԵՒ
ՆՈՒՊԱՐ ԳՁԻՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
22 Սեպտեմբեր 1929
Enghien Boulogne s)S

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐՔԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնիի մասնա-ճիւղն ալ ձեռնարկած է սկաու-տական շարքեր կազմելու իր շրջանին մէջ, որուն գոյութիւնը զգալապէս անհրաժեշտ դարձած էր վերջերս։ Ռոնիի եւ իր շրջա-կայի, Ռէնսիի, Նոժանի, Վիլ-մոնպլի եւայլն հայ հասարա-կութիւնը ցարդ գիտցած է, լայ-նօրէն գնահատել մասնաճիւղի վարչութեան անցեալ եղանակին, կազմակերպուած բոլոր երեկոյթ-ները, ստուարաթիւ ներկայ գըտ-նուելով անոնց, առանց նկատի առ-նելու, գիշերային ճամբորդու-թեանց զանազան դժուարութիւն-ները։

Այս անգամ Ռոնիի մասնա-ճիւղի վարչութիւնը եղանակին ա-ռաջին հաւաքոյթը կը յատկացնէ սկաուտական գործին, կազմակեր-պելով ընտանեկան երեկոյթ մը յառաջիկայ շաբաթ 12 հոկտ. 1929 գիշերուան ժամը ճիշդ 9ին Av. Jean Jaurésի սրահին մէջ (Rosuyի կայարանին դէմ), որուն կը հրաւիրուին տեղւոյն եւ շրջա-կայի բոլոր հայ հասարակու-թիւնը իրենց ընտանիքի բոլոր ան-դամներով։ Ո՞ր Հայը պիտի չուզէր մղում տալ այս կազմակերպու-թեան, որ իր ծրագրով եւ գոր-ծելակերպով աւելորդ է ըսել միակն է փրկելու համար մեր նորահաս պատանեկութիւնը, մա-քուր ճամբուն մէջ զարգացնելով անոր մարմինը եւ միտքը, միեւ-նոյն ատեն վառ պահելով անոր ազգային զգացումները։ Եթէ մեր չափահաս երիտասարդութիւնը սկսած է մասամբ այլասերել, գոնէ փրկենք մեր ապագայ սե-րունդը անոր սորվեցնելով բարձրա-նալ եւ բարձրացնել։

Վարչութիւն
Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնի մասնաճիւղին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄԱ - ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ, հեղ. դոկ. փիլ. Ա. Գասպարեան մատենաշար «Յուսաբեր». Գահիրէ 1919. գին 5 ե.դ.։

ԾՐԱԳԻՐ-ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ Զ. Ե. Ռ. Մ.ի գին 1 ֆր.։

Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris.

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Էհ ուրեմն, ամենէն մեծ ...դժբախտութիւնը որուն ենթար-...ուեցայ, գործէն հանուիլս էր. ...մ յաճախ, առնել քալելս, ա-...անց սպասելու որ գիս վտարեն։ ...Գիւղի փողոց ելած,— փողոցը որ ...ատ աւելի լայն, շատ աւելի գե-...ղեցիկ է, երբ Թիֆլիսէն դուրս ...կ'ելլէք,— կ'երթայի ազատ ...մարդու պտոյտս կատարելու, ...ազատութիւնս կուլ տալու չափ. ...յետոյ քիթս կը ցցէի ուրիշ դըռ-...ակի մը բացուածքին մէջ,— ...ըրի՞լս, պարոն, մարդ կ'առ-...նէ՞ք»։

Այս էր բոլորը եւ երբեմն ...բաւական դառն բան էր։

Այս մեծագոյն ցաւը, մարդ-...կային անսպառ եսասիրութեան հանդէպ հաւատիքը, այս քրէա-կան յանցանքը, զոր համաշխար-հային մտածումը օր մը իր կար-միր երկաթով պիտի նշանակէ, իր կատարեալ արտայայտութիւնը գտած է խորհրդային ընկերվա-րական հանրապետութիւններու միութեան մէջ, իբր թէ «պրո-լետարական մենատիրութեան» վարչաձեւին տակ։

Բռնապետնե՜ր որ կեանքը կը ճզմէք։ Կը կարծէ՞ք թէ բոլոր կլափները խոտ կը ծամեն, թէ բոլոր շրթունքներ կարելի է կզպանքի զարնել, թէ բոլոր խղճ-մտանքները կարելի է քնացնել եւ երբե՞ք, որեւէ ձայն չպիտի հնչէ ձեր անապատին մէջ։

*
**

Ամէն մարդ գիտէ թէ ի՞նչ է ժամանավար կուսակցութիւնը, պայքարի զէնք մը որպէսզի աշ-խատաւորութիւնը որուն լծակը Մոսկուայի մէջ է, ձեռք անցընէ իշխանութիւնը։ Բայց բանուոր աշխարհը գիտէ՞ թէ ինչ են կար-միր արհեստակցականները։

Պատերազմէն առաջ, երբ ո՛չ կարմիր կար, ո՛չ ճերմակ, ո՛չ սեւ, պարզապէս բանուորական սէնդի-կաներ կային, որոնք կը կռուէին գործատիրութեան դէմ։ Կը հար-ցնեմ — «խորհրդային Միու-թեան մէջ, որո՞ւ դէմ կը կըռ-ուին կարմիր սէնդիկաները։ Ո՞րն է անոնց գոյութեան պատ-ճառը, անոնց անսահման ուժին երկրի մը մէջ ուր գործատի-րութիւնը յիշատակ մըն է այլ-եւս»։

Ահա պատճառը։ Իր ձեռքին մէջ բռնելու համար է բոլոր այն միջոցները, որոնցմով աշ-խատաւոր մը կը շահի իր կեանքը. աշխատանք բաշխելու համար է, իր աշխատանքով ուտել ուզող մէ-կու մը մտածելակերպին համա-ձայն։ Կարմիր սէնդիկաներն են որ գործարանին, արհեստանոցին, վաճառատան, գրասենեակին, բնա-կարանին մէջ եւ ամէն տեղ օ-րէնքին տէրն են։ Որեւէ մէկը չի կրնար գործի մտնել առանց սէն-դիկային։ Սէնդիկայէն վռնտուելէ յետոյ, կը մնայ գանկը պայթե-ցնել։ Հահաւէտ ամէն գործունէու-թիւն ապրուստ շահելու ամէն կարելիութիւն կը մերժուի ձեզի։

Մտածեցէք այս զարհուրելի ուժին վրայ, որ դրուած է այս մարդոց ձեռքը եւ որոնց պաշտօ-նական դպրոցները կը սորվեցնեն թէ բարոյականը եւ պարկեշ-տութիւնը «քաղքենի նախա-պաշարումներ» են եւ թէ միայն նիւթապաշտութիւնը երկրի վրայ օրէնքի ուժ ունի։

Այս ըսելէ յետոյ, վերցնենք վարագոյրը։

*
**

1928 փետրուար 1ին, բարո-յալքուած, շատ մը յուսախաբու-թիւններէ պարտուած, Ռուսիայէն մեկնումի պատրաստութիւնները կը վերջացնէի ու կը գտնուէի Մոսկուա, փասաժ պանդոկի իմ սենեակիս մէջ, երբ Վիկտոր-Սէրժը ներս կը մտնէ հանդարտ, բայց մեռելի պէս տժգոյն։

— Ահա, կ'ըսէ աթոռի մը վրայ իյնալով, յօշոտուելու կարգը մեզի եկաւ։

Եւ ինծի կը կարդայ հեռա-գիր մը, որ Լենինգրադէն իրեն ղրկած են իրենները։ Կուսակցու-թեան շրջանային պաշտօնա-թերթին՝ «Լենինգրադսկայա Պրաւդա»յի մէջ, նախորդ օրը լոյս տեսած զզուելու յօդուածի մը մասին էր։ Ծերուկ Ռուսակովը հոն, հանրութեան վրէժին կը յանձնուէր, իբրեւ աշխատաւորու-թեան թշնամի։ Կը պահանջէին անոր անմիջական ձերբակալումը եւ օրինակելի պատիժ մը։ Ինչ պատիժ։ Էհ ուրեմն, յօդուածին խորագիրը յստակօրէն ցոյց կու-տար. Թերթը կ'ըսէր, Կալկանովի սերունդէն։ Արդ, Կալկանով նախկին սեփականատիրոջ մը զա-ւակը եւ սպանիչը համագործակ-ցականի մը նախագահին, քանի մը ամիս առաջ հրացանազարկ եղած էր։

Բազուկները կախ, ակնարկը պիշ հողին, Վիկտոր-Սէրժ անէա-ցած կը թուէր։

— Ցեսնենք, ըսի իրեն, չես կրնար ինծի հաւատցնել թէ աշ-խարհի վրայ որեւէ մէկը մեր ծե-րուկ Ռուսակովը չփոթէ ճերմակ Կալկանովի հետ։ Զարաշուք խեղ-կատակութիւն մըն է։

Իր մարած աչքերը վրաս յառեց.

— Խեղճ բարեկամս, շատ քիչ մարդեր այս երկիրը կը ճանչ-նան այնքան լաւ, որքան դուն, բայց ո՛չ ոք հոս քեզ ըսել ուզեց թէ մինչեւ ո՞ւր կրնայ երթալ չարիքին զօրութիւնը։ Աշխատե-ցանք այդ բանը խնայել քեզի։ Հիմա, սակայն, հակառակ մեր բոլորին, չարիքը կը պոռթկայ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

դեսպան Դովգալեւսկի Անգլիա կը գտնուէր: Բոյզէնման մեկնելէ առաջ դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնեաները հաւաքելով, կարգ մը ակնարկութիւններ ըրած է դեսպան Դովգալեւսկիի հասցէին, ըսելով թէ «իրեն տեղ ուեւէ դեսպան շատոնց պիտի յաջողէր Մոսկուա վերադարձնել Բեսեդովսկին եւ թէ Դովգալեւսկի անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատուի Ֆրանսայի մէջ բոլոր անցուդարձերուն»:

Դովգալեւսկի երկար տեղեկագիր մը ղրկած է արտաքին գործավար Չիչերինի, որ 19 ամիսէ ի վեր արձակուրդով Գերմանիա կը գտնուի: Չիչերին Մոսկուայէն մեկնած ատեն յայտարարած էր թէ չպիտի վերստանձնէ իր պաշտօնը՝ քանի արտաքին նախարարութեան մէջ կը գտնուի Լիտվինոֆ: Չիչերին եւ Լիտվինոֆ մահացու թշնամիներ դարձած են:

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԿՐԷՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

Բեսեդովսկիի պարագան մեծ յուզում առաջ բերած է Մոսկուայի մէջ, ուր արտակարգ ժողով գումարած են Ստալին եւ իր երկու գլխաւոր աջակիցները՝ Մոլոտոֆ եւ Կագանովիչ: Վերստուգիչ կեդրոնական կոմիտէն շատ դժգոհ է Դովգալեւսկիէն: Որոշուած է արմատական փոփոխութիւններ մտցնել խորհրդային զանազան դեսպանատուններու պաշտօնէութեան մէջ: Նոյնպէս բիւրեղացումի պիտի ենթարկուի համայնավար կուսակցութիւնը:

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն քանի մը հոգի առջի օր հապճեպով մեկնեցան Ֆրանսայէն:

Հնգօրեայ շաբաթը կը գործադրուի

Մոսկուայի հեռագրական պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ անընդհատ աշխատանքի և հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը սկսած ըլլալով գործադրուիլ, կիրակի ամբողջ Մոսկուա սովորական լուր օրուան մը երեւոյթն ունէր: Բոլոր գործարանները կ'աշխատէին, վաճառատուները յաճախորդներով լեցուն էին, փողոցներուն մէջ մեծ երթեւեկ կար:

Մամուլը դիտել կուտայ թէ չորս օր աշխատանք, մէկ օր հանգիստի դրութիւնը հոկտեմբերի ընթացքին միայն պիտի գործադրուէր պաշտօնապէս, սակայն սեպտեմբերի վերջերը բազմաթիւ գործարաններ ընդունած էին արդէն անընդհատ աշխատանքի ծրագիրը: Կարգ մը կառավարական կեդրոնական վարչութիւններ եւս ընդունած են արդէն աշխատանքի նոր սիստէմը:

Հրատարակուեցաւ հրամանագիր մը՝ անընդհատ աշխատանքը մտցնելու համար կարմիր բանակին մէջ եւս:

Գործադուլ մը Յունաստանի մէջ

ԱԹԷՆՔ, 9 հոկտ.— Հելլէն կառավարութիւնը կը հաղորդէ որ Թասոս կղզիի ծխախոտի գործարանին բանուորները հինգ նաւակներով փորձեցին Գավալա ցամաք ելլել՝ բողոքելու համար ապահովագրութեան սնտուկի այն որոշումին դէմ, որով կը մերժուի գործազրկութեան թոշակ վճարել իրենց:

Գավալայի բանուորները երբ իմացան թէ Թասոսի բանթողներուն արգիլուեր է ցամաք ելլել, անմիջապէս ցոյցեր կատարեցին:

Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Քանի մը բանուորներ վիրաւորուեցան եւ ձերբակալուեցան:

Քապուլ պաշարուած

Աֆղանական ճակատէն Մոսկուայի ճամբով հասած լուրերու համաձայն, զօր. Նատիր խան իր ամբողջ ուժերը կեդրոնացուցած է մայրաքաղաք Քապուլի դէմ: Նատիր խանի յառաջապահներուն եւ Հապիպուլլահի զինուորներուն միջեւ բուռն կռիւներ սկսած են Քապուլի հարաւ-արեւելեան արուարձաններուն մէջ: Նատիր խան գրաւած է Պալահիսար ամրոցը:

Հեռագրի մը համաձայն, Հապիպուլլահի զինուորները կարեւոր պարտութիւն մը կրած են նաեւ Ճէլալապատի շրջանին մէջ եւ դէպի Քապուլ իրենց նահանջի գիծը կտրուած է: Հապիպուլլահի կուսակիցները փութով Թուրքիստան կը փոխադրեն իրենց ընտանիքներն ու հարստութիւնները:

Լոնտոնի աֆղան դեսպանը վտարուած

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ Շուճա էտ Տովլէ խան, Լոնտոնի նախկին աֆղանական դեսպանը որ այժմ Պերլին կը գտնուի, յայտարարած է թէ՝ ամիս մը առաջ վտարուած է Լոնտոնի դեսպանատունէն եւ թէ արտաքին նախարարութեան հրամանով գրաւուած են իր բոլոր գոյքերն ու սնտուկները, մէջն ըլլալով դեսպանատան դիւանաթուղթերը:

Անցեալ յուլիս 24ին, արտաքին նախարարութեան մէջ Շուճա էտ Տովլէ խանի յայտարարեցին թէ այլեւս իբր դեսպան չի ճանչցուիր եւ պէտք է մեկնի Անգլիայէն: Աւելցուցին թէ պատճառը քաղաքական չէր, այլ անհատական: Դեսպանատունէն անհետացած են կնիքի տակ առնուած թանկագին գանձեր որոնց մէջ կային հազարաւոր ստերլին արժէքով լազուարթներ եւ որոնք կը պատկանէին Ամանուլլահ թագաւորին: Անհետացած են նաեւ կարգ մը կարեւոր վաւերաթուղթեր:

Այս գոյքերէն մաս մը ձեռք անցուցած են անգլ. իշխանութիւնները եւ դատարանները մօտ օրէն պիտի վճռեն թէ որո՞ւն պէտք է յանձնուին անոնք:

Դեսպանատան քարտուղարը Եոնուս խան, որ նախապէս գործակատար եղած էր, Անգլիոյ մէջ աֆղանական շահերու պաշտպանութիւնը ձեռք առաւ: Արդէն Եոնուս խանն է որ պատճառ դարձած է դեսպանին վտարման: Կ'ըսուի թէ աֆղանական յեղափոխութենէն առաջ, Շուճա էտ Տովլէ պաշտօնանկ եղած էր Ամանուլլահի կողմէ:

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Ֆուատ թագաւոր քանի մը օրէն պիտի ստորագրէ հրամանագիր մը, որով պիտի ճշդէ խորհրդարանային նոր ընտրութեանց թուականը: Կը կարծուի թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան այս ամսուան ընթացքին:

Նոր դահլիճին կազմութեան առթիւ անգլիական մամուլին նպաստաւոր արտայայտութիւնները շատ լաւ ազդեցութիւն ունեցած են հանրային կարծիքին վրայ: Վաֆտի եւ անգլ. իշխանութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացնելու եւ վերջին տագնապը փարատելու համար գլխաւոր դերը կատարած է Ամին Եուսուֆ պէյ, հանգուցեալ Զաղլուլ փաշայի եղբօրորդին, զոր անձամբ շնորհաւորած է անգլ. մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՅԵԱՆ-ՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին:
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր:
ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ:
ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ գիշեր:
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի:
ՌՈԱՆ.— Այս կիրակի:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéon:

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ «Սիփան» երգչախումբը, Օր. Օր. Պիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Ռ. Զարդարեան, Տէրվիշեան եւ ուրիշներ:

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ:

Մ Ո Ի Տ Ք Ը Կ Ա Մ Ա Ի Ո Ր

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ: Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ'Իթալի: Մէթրօ Իթալի:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշօ խումբի ժողովը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր Օրակարգ: Կը խօսի՝ ընկ. Ծանկէօզեան: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գ Ա Ի Ա Ռ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Զարդարեան, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի եւ Քրիս խումբերը Վաղըուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République:

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: 262 Rue Duguesclin: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: 63 Rue de la République, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայանալ անդամատոմսերով:

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն ընկեր ընկերուհիներուն եւ մեր համակիրներուն, որոնք իրենց աջակցութիւնը բերին «Հ. Յ. Դ. Օր»ուան կազմակերպման մէջ, թէ երեկոյթի գեղարուեստական բաժնի եւ թէ այլ աշխատանքներու մէջ:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire. Place de l'Odeon: Կը բանախօսեն Պ. Պ. Աղասի եւ ուրիշներ: Գեղարուեստական բաժին:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին Պիւրօ Թապայի մէջ:

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն:

Տէր եւ Տիկին Միսաք Ճգնաւորեան կը ծանուցանեն իրենց եղբօր երգնկացի ԱՐՇԱԿ ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆի դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 30ին: Յուղարկաւորութիւնը կըկատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Hopital Brousset, 96 Rue Didot, Փարիզ: Առնել Մոնփարնասէն թրամուէյ 87 եւ իջնել rue Didot:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չնայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անունն Կարապետ, մօր անունն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք: Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալչաճեան, հօր անուն՝ Աւագ, մօր անուն՝ Խաթուն: 1919ին Ատանայի մէջ Ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր: Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալչաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

11 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1082

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Պաղեստինի վերջին դէպքերը օրակարգի վրայ դրին Հրէական Ազգային Տան խնդիրը։ Եւրոպական կարեւոր թերթեր մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են Պաղեստին, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար խռովութեանց պատճառները եւ ամէն օր սիւնակներով յօդուած կը հրատարակեն այդ մասին։ Երկրին մէջ խաղաղութիւն հաստատուած է առայժմ, սակայն ապագան յղի է անակնկալներով։

Ինչո՞ւ այս խռովութիւնները։

— Որովհետեւ Հրեաները Ազգային Տուն կ'ուզեն իրենց հնադարեան հայրենի հողին վրայ եւ այդ հողին այժմու տէրերը չեն ուզեր զիջիլ իրենց ստացուած իրաւունքները։

Ա՛յս է հիմը ամբողջ ողբերգութեան։

Հրեաները — ինչպէս մեր ժողովուրդը — դարերէ ի վեր հալածուած ու ջարդուած, սթափեցան գրեթէ մեր ժողովուրդին հետ միաժամանակ։ ԺԹ. դարու վերջերը հակասեմական մեծ շարժում մը ծայր տուած էր Եւրոպայի մէջ՝ Գերմանիա, Աւստրիա, նոյնիսկ Ֆրանսա, ուր Տրէյֆիւսի ծանօթ դատը շղթայազերծած էր հակահրէական բոլոր կիրքերը։

Ա՛լ խօսքը չենք ըներ Ռուսիոյ, ուր կազմակերպուած պարբերական «փոկրոմ»ները (ջարդ) կը ցնցէին աշխարհի մարդասէրներուն խիղճը։

Մէկ խօսքով անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծուած էր Իսրայէլի զաւակներուն համար։

Ահա՛ այդ օրերուն է որ — 80-90ական թուականներուն — հրեայ ժողովուրդին մէջէն դուրս եկան քանի մը հայրենասէր մարդիկ — ինչպէս մեր անմահ յեղափոխական վարիչները — որոնք նոր հանգանակ մը դրին մէջտեղ, նոր իտէալ մը տուին թափառական բազմութիւններուն։ Մոյիզ Հէս, Տոքթ. Փինսքէ, յետոյ Թէոտոր Հէրցլ իրենց հրատարակութիւններով նոր ուղի մը բացին հրեայ ժողովուրդին առջեւ։ Մանաւանդ Հէրցլ, որ Փարիզի մէջ ականատես եղած էր հարիւրապետ Տրէյֆիւսի դատավարութեան, ձգեց գիր ու գրականութիւն եւ հաւատաւոր առաքեալը դարձաւ այդ նոր կրօնքին։ Իրեն հետեւեցան ուրիշ առաքեալներ՝ փիլիսոփայ Մաքս Նորտաու, Մարմորէք, յետոյ Ցանկվիլ, Վայցման եւ այլն։

Հրէական տառապանքէն է որ ծնաւ Սիոնական շարժումը, ինչպէս հայկական անլուր տառապանքէն ծնած էին մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները։

1895ի ամառը Հէրց Փարիզի մէջ գրեց իր նշանաւոր գրքոյկը՝ «Հրէական Պետութիւն»։ 1896ին Լոնտոնի հրէական թերթին մէջ պարզեց իր ծրագիրը։ Շարժումը արագօրէն ծաւալեցաւ։ Կայծը որ բռնկած էր ռահվիրաներու հոգիին մէջ, շուտով փոխանցուեցաւ զանգուածներուն, ու տարի մը վերջ Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ գումարուեցաւ Սիոնական առաջին համաժողովը։

Հալածանքներէն ազատելու մէկ միջոց կար միայն. գտնել ընդարձակ հող մը, եւ զանգուածային կերպով հոն փոխադրել աշխարհի Հրեաները. այսինքն ունենալ հայրենիք մը, տուն մը, գլուխը պատսպարելիք երդիք մը։

Ո՞ւր գտնել սակայն այդ հողը։ Ոմանք կ'առաջարկէին Արժանթինը, ուր մեծահարուստ պարոն Հիրշի ծախքով հրէական գաղութներ հաստատուած էին Արեւելեան Եւրոպայի գաղթականներուն համար։ Ուրիշներ կը թելադրէին մեծ հող մը գնել Արեւելեան Ափրիկէի մէջ։

Ի վերջոյ սակայն առաջին համաժողովին մէջ յայտարարուեցաւ թէ «Սիոնականութեան նպատակն է հրեայ ժողովուրդին համար ստեղծել Տուն մը Պաղեստինի մէջ»։

Արդէն 1882էն ի վեր դէպի Պաղեստին սկսած էին գաղթել հրեայ ընտանիքներ եւ նախահայրերու երկիրը սկսած էր ուխտատեղի մը դառնալ։

Ռոչիլտ լայն բացաւ իր քսակը եւ հրէական վերածնունդի շրջան մը բացուեցաւ։

Պատերազմէն առաջ 130,000 անդամ կը համրէր Սիոնական կազմակերպութիւնը. 1927ի համաժողովին այդ թիւը բարձրացած էր 409,000ի։ 1927-28 շրջանին, Սիոնականները Պաղեստինի մէջ ծախսած են 715,000 անգլ. ոսկի, որուն 323,000ը հող գնելու համար։

Վերջին համաժողովը մէկ միլիոն անգլիական ոսկի քուէարկեց նոր տարեշրջանին համար։

Այսպէս ուրեմն, ազգային գիտակցութեան հասած ժողովուրդը հայրենիք կը փնտռէ։ Ու այդ հայրենիքը կերտելու համար կանգ չառներ ոեւէ զոհողութեան առջեւ։ Բացի իր դրամէն, արիւնն ալ կը տրամադրէ այդ գաղափարականին համար։ Վկա՛յ՝ Մեծ Պատերազմին կազմուած Հրեայ կամաւորներու լեգէոնը։

Վերջին դէպքերուն առթիւ ալ անոնք ինքնապաշտպանութեան գեղեցիկ օրինակը տուին եւ առատ շնորհիւ ալ քիչ վնասով դուրս եկան։

Հոեան ալ կ'ուզէ վերջապէս ունենալ իր Ազգային Տունը։ Սեփական հայրենիք, ա՛յս է միակ իտէալը բոլոր թափառական ժողովուրդներուն։

Շ. Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»՝ ՄԵԾ ԾԱՒԱԼՈՎ

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը՝ Յուսաբեր՝ հոկտ. 1էն սկսեալ կը հրատարակուի աւելի մեծ ծաւալով։ Մօտէն ծանօթ հսկայ դժուարութիւններուն որոնց պէտք է դիմագրաւէ հայ թերթը, ամէն անգամ որ բարեփոխում մը փորձէ, կը մաղթենք սրտագին յաջողութիւն։

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կ'ըսէ (1 հոկտ.).

— «15 տարիներու աշխատանքի պտուղն է այս։ Մէկուկէս տասնամեակ առաջ ասպարէզ իջաւ Դաշնակցութեան այս համեստ, այլ արի զաւակը։ Եկաւ եգիպտահայ գաղութի հանրային ցուրտ ու անհրապոյր մթնոլորտի մէջ հայրենի երկրի ազատագրութեան գաղափարը քարոզելու։

15 տարի առաջ երկօրեայ թերթ մըն էր ան, շատ անշուք կեանքով ու շատ համեստ ծաւալով։ Ութ տարի վերջը անոր ծաւալը մեծցաւ՝ իր երկօրեայ հանգամանքը պահելով, ապա նոյն ծաւալով ասկէ երեք տարի առաջ դարձաւ օրաթերթ, իսկ այսօր, օրաթերթ մնալով մէկտեղ, ան կը հրատարակուի ընդարձակուած ծաւալով եւ աւելի խնամուած արտաքինով։ Երեկուան թոյլ եւ երերուն «Յուսաբեր»ը այլեւս խորանիստ ծառ մը դարձած է, պատկառազդու՝ իր խօսքով, անառիկ՝ իր գաղափարներով եւ անբասիր՝ իր վարքով ու գործքերով։ Խաւ առ խաւ ան կրթած ու դաստիարակած է ընթերցող հասարակութիւնը, բեկոր առ բեկոր խախտած ու գրաւած հակառակորդին դիրքերը, եւ աստիճան առ աստիճան հիմէն ցնցած ու դիմափոխած բարքերու եւ ըմբռնումներու այն այլանդակ աշխարհը, զոր տասնամեակներ առաջ ու տասնամեակներ շարունակ պէյն ու էֆէնտին կերտեցին այս երկրին մէջ։

«Յուսաբեր»ը մենաւոր չէ՛ անապատի մէջ, այլ մէկը կարգապահ, ուխտեալ ու հաւատաւոր բանակի մը առաջնորդներէն, որոնց հաւատքը կը ծաւալի բանակի նուիրումով, զոհողութեամբ եւ յաղթանակներով։ Ապացոյց— այսօրուան «Յուսաբեր»ը, որ հասակ առաւ ու մեծցաւ հաւաքական ճիգերով ու հաւաքական զոհողութեամբ, գաղափարօրէն մաքուր եւ բարոյապէս ջինջ ու անբասիր մթնոլորտի մէջ։

Ու որքան այս ճիգը կրկնապատկուի ու զոհողութիւնը մեծնայ, որքան աւելի «Յուսաբեր»ը տարածուի եւ անոր խօսքը անհրաժեշտ սնունդը դառնայ ընթերցող բազմութեանց, այնքան աւելի պիտի մեծնայ ու ճիւղաւորուի նաեւ իր կատարելիք գործը։ Ույժ տալ մեր «Մատենաշար»ին (որուն հրատարակութեանց թիւը հասաւ 21ի) եւ ճոխացնել թերթի բովանդակութիւնը,— ասոնք պիտի ըլլան մեր հերթական առաջադրութիւնները։

«Յուսաբեր»ը աւելորդ օրկանը չէ հայ մամուլի։ Ըլլալով պաշտօնական բերանը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի կեդրոնական կոմիտէի, մեր թերթը ոչ միայն գաղափարներ կը քարոզէ, այլ եւ թարգմանը կը հանդիսանայ հայ կեանքի առաջնագոյն ազդակի քաղաքական առաջադրութեանց։ Այս տեսակէտով «Յուսաբեր»ի դերն ու կշիռը ասկէ ետքը ա՛լ աւելի կը մեծնայ, որովհետեւ ան պարտականութիւն ունի ուղղակի թարգմանը ըլլալու ոչ միայն Եգիպտոսի, այլ եւ Սուրիոյ կուսակցական կազմակերպութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերու Ազգային Տօնը. — Հոկտեմբեր 5

«Հոյբուն» Քիւրտ Ազգայնական կուսակցութեան կեդրոնական վարիչ մարմինը իր յուլիս 21ի արտակարգ ժողովին մէջ որոշած է Հոկտեմբեր 5ը ընդունիլ իբրեւ Ազգային Տօն, ի յիշատակ քրտական առաջին համագումարին։

Այս առթիւ քուէարկուած է հետեւեալը.

1.— Ազգային Տօն նշանակուած է Հոկտեմբեր 5ը, որովհետեւ 1927 հոկտեմբեր 5ին էր որ գումարուեցաւ քրտական առաջին համագումարը եւ հիմը դրուեցաւ Հոյբունի։

2.— Հոյբունի բոլոր մասնաճիւղերը մասնաւոր հաւաքոյթներով եւ հանդէսներով պիտի տօնեն այդ օրը։

3.— Այդ հանդէսներուն մէջ ճառեր պիտի խօսուին քիւրտ անկախութեան պայքարի պատմութեան եւ այդ պայքարի ընթացքին զոհուած հերոսներու եւ նահատակներու մասին եւ արտասանութիւններ պիտի ըլլան։

4.— Հոն ուր կազմակերպութիւնը զօրաւոր է եւ միջավայրը կը թոյլատրէ, այդ հանդէսները պիտի կատարուին հրապարակային վայրերու մէջ։

5.—Ամէն Քիւրտ պիտի աշխատի իր կարողութեան չափով որպէսզի Ազգային Տօնը տօնուի ամբողջ ազգին մէջ եւ անոր մտքին մէջ յաւերժանայ։

6.— Այս հաւաքոյթներուն մէջ, յարմար առիթներով, ներկաները կրնան նուիրատուութիւններ ընել կուսակցութեան։

Նատիր խան կը գրաւէ Քապուլը

ՊԷՉԷԻ ՍԱՔԱ ՓԱԽԱԾ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ հոկտ. 8ին առտուան ժամը 4ին Նատիր խանի եղբայր Շահ Վալի խանի զինուորները գրաւած են Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլը։

Պէչէի Սաքա (էմիր Հապիպուլլահ) փակուած է քաղաքին մէջտեղը կառուցուած միջնաբերդին մէջ՝ քանի մը հաւատարիմներով։

Քուհիստանի, Կատէգի եւ Քարխիտէրվիշի զինուորները անձնատուր եղած են Նատիր խանի, որ զօրագունդ մը ղրկած է Ճէլլալապատի ճամբուն վրայ, անոնց ընդառաջ երթալու համար։ Քուհիստանի զինուորները ստիպողաբար կանչուած էին Պէչէի Սաքայի կողմէ՝ փրկելու համար Քապուլը։

.*. «Տէյլի Էքսփրէս»ի Տէլհիի թղթակիցը կը հաստատէ Քապուլի գրաւման լուրը։

Նատիր խանի եղբայրը Վազիրի եւ Ճաճի զինուորներու հետ հասած էր մինչեւ Շարասիա, Քապուլէն 9 քիլոմեդր հեռու գիւղ մը, զոր գրաւած էր մէկ ժամուան կռիւէ յետոյ։ Հոն փոքր պահակախումբ մը ձգելէ յետոյ, կիրակի առաւօտ կանուխ, Շահ Վալի խան յառաջացաւ դէպի Քապուլ, ճամբուն վրայ շատ տկար դիմադրութեան մը միայն հանդիպելով։

Կէսօրէն վերջ ժամը 5ին արդէն իսկ Հապիպուլլահի զինուորները խուճապի մատնուած էին եւ Պէչէի Սաքա ինք ալ փախած էր։

Լուրի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա օդանաւով փախած է՝ անծանօթ ուղղութեամբ։

.*. Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Քապուլի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղած է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ըսելով որ անգլիական իշխանութեան ենթակայ ցեղախումբերը Նատիր խանի կողքին կռուած են։ Ասկէ զատ անգլիական սահմանագլուխի պաշտօնեաները արտասովոր դիւրութիւններ ընծայած են Նատիր խանի սպաներուն։

.*. Նատիր խան Ամանուլլահ թագաւորի մօտիկ ազգական է. նախապէս եղած է պատերազմական նախարար, յետոյ Փարիզի աֆղանական դեսպան։ Երբ Ամանուլլահ պարտուելով գահէն հրաժարեցաւ, Նատիր խան կը գտնուէր Նիս, ուսկից անցաւ Աֆղանիստան եւ կազմակերպեց ցրուած ուժերը եւ այժմ կը տանի յաղթանակը։

Յայտնի չէ թէ այս յաղթանակին պտուղը ի՞նք պիտի վայելէ թէ Ամանուլլահ, որուն անունով գործի ձեռնարկած էր։

Սանասարեան խանին դատը

Գրած էինք թէ Պոլսոյ կուսակալութեան փաստաբանները դիմած են Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ ատեանին, պահանջելով որ սրբագրուի Պատրիարքարանի ի նպաստ տրուած վճիռը։ Այնպէս որ նոր դատավարութիւնը պիտի սկսի երբ Վճռաբեկ ատեանը որոշում մը տայ այդ պահանջի մասին։

Մինչ այդ սակայն, նոր խնդիր մը ծագած է։ Կուսակալութեան փաստաբանները դիմած էին դատարանի կողմէ կարգուած հաւատարմատար (եէտը ատը) Սիւլէյման Զիւհտի պէյի, որ Սանասարեան խանին մատակարարութիւնը եւ մինչեւ հիմա գանձուած վարձքերը իրենց յանձնէ։

Այս դիմումին վրայ, գործը դատարան ինկած ըլլալով, Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանը հոկտ. 5ին զբաղեցաւ անով։ Ներկայ էին կուսակալութեան եւ Նարոյեան Պատրիարքին փաստաբանները։ Առաջինները ըսին թէ քանի որ մերժուած է դատը, խանը պէտք է յանձնել իրենց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Սօն Սաաթ դիտել կուտայ թէ ատենէ մը ի վեր Պոլսէն ուշագրաւ արտագաղթ մը տեղի կ'ունենայ դէպի Ամերիկա եւ Եւրոպա, ինչպէս կը հաստատեն անցագրային վիճակագրութիւնները։ Գացողները Հրեաներ եւ քրիստոնեաներ են։

Շրջող զրոյցներու համաձայն, գացողները օտար հպատակ կը դառնան, առանց փոխել տալու իրենց թրքական հպատակութեան արձանագրութիւնը։ Գաղթին գլխաւոր պատճառն ալ ժառանգական նոր օրէնքն է, որ կարեւոր տուրք մը սահմանած է ժառանգութիւններու փոխանցման համար, ինչպէս կանոն է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Մեկնողները, անգամ մը որ արտասահման կ'երթան եւ իրենց ժառանգորդ ծերունի ազգականները կը հեռացնեն, կը սկսին հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց կալուածները։ Իսկ այս կացութիւնը շատ մը տեսակէտներով վնասակար է երկրին։ Հոս շահուած հարստութիւնը այստեղին կը պատկանի։ Ասոր համար, պէտք է օր առաջ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել այդ յոռետես եւ շահախնդիր մարդոց դէմ։

ՅՈՅՆ ԱՌԱԻ-ՓԱԽԱՒՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց Փրանքեւյոյն աւազակներու խումբ մը, որոնք զանազան գողութիւններ ըրած էին։ Առաջին անգամ ձերբակալուեցաւ Մարսէլ Ժէրխօ անուն ֆրանսացի մը, որ փարիզեան արուարձան Քլամարի, Վանվի, Մալաքոֆի եւ Մոնրուժի մէջ զանազան մարդոց կը ներկայացնէր արժեթուղթեր եւ փոխ դրամ կ'ուզէր։ Ժէրսօ յանցանքի վրայ ձերբակալուեցաւ Վանվի մէկ սրճարանին մէջ եւ յայտնեց թէ այդ արժեթուղթերը իրեն տուած էր Էտուար Պիկաժէ, Ամիէնցի։ Այս վերջինն ալ ձերբակալուելով, քովէն գտնուեցան բազմաթիւ արժեթուղթեր։ Քննութիւնը հաստատեց թէ անոնք գողցուած էին 1929 յուլիս 30ին Օրլէանի մէջ այրի Կնոջ մը՝ Տիւրանի բնակարանէն։

Պիկաժէ մատնեց իր մեղսակիցները՝ Պոլսեցի Իֆթէմոս Եորկիու (կեղծ անունով Ժորժ լը Քորս), Տիմիթրի Հաճի-Արկիրիս, յոյն ուսանող եւ ֆրանսացի Ժորժ Լըֆէվրը։

Ասոնք իրենց կարգին մատնեցին բոլոր գողութեանց իսկական հեղինակը՝ Ժաք Էլիաս, մականուանեալ «Պուլկար» որ այժմ բանտն է։ Ցարդ գողցած են կէս միլիոն ֆրանք արժէքով գոհարեղէն եւ արժեթուղթ։

Բոլոր մեղսակիցներն ալ ձերբակալուելով բանտարկուեցան։

ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

Անգլիական նաւաբաժին մը այցելած է Պոլսոյ ջուրերուն։ Այս առթիւ հոկտ. 12ի գիշերը մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուի անգլ. դեսպանատան մէջ։ Պիտի հրաւիրուին բոլոր Թուրք պաշտօնատարներն ու դեսպանները։

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ 2000ԱՄԵԱԿԸ

1930ին պիտի տօնուի Վիրգիլիոսի ծննդեան 2000ամեակը։ Հռոմէական հանճարը ծնած է 70ին (Ք. Ա.)։ Իտալական կառավարութիւնը այժմէն միջոցներ կը խորհի, մեծ իտալացիին ծննդեան վայրին մէջ հանդիսաւորապէս տօնելու համար տարեդարձը։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Չմեռը՝ երբ գեղարուեստական հաճոյքի եւ ժամանցի, ամառը՝ երբ ծովեզերեայ զբօսավայրերու դասական երկիր, ամէն տարի, Ֆրանսա տեղ կու տայ բազմաթիւ օտարականներու, որոնց ծախսած միլիոնները կարեւոր դեր մը կը խաղան ժողովուրդին տնտեսութեան մէջ:

Եւ ամէն տարի ալ, կառավարութեան օժանդակութեամբ, զանազան ընկերութիւններ մեծ ջանք կը թափեն եւ հսկայ գումարներ կը վատնեն դէպի Ֆրանսա քաշելու համար հարուստ օտարականներու բազմութիւններ:

Եւ սակայն, այս կարգի անցորդ ու մեծափարթամ օտարականներըչէն որ Ֆրանսայի համար կը կազմեն ընկերային լուրջ խնդիր մը:

Մեծ պատերազմէն յետոյ, իր քայքայուած ճարտարարուեստն ու տնտեսութիւնը վերականգնելու, քանդուած վայրերը վերաշինելու, ու նաեւ, պարպուած գիւղերը լեցնելու յոյսով, Ֆրանսա անհրաժեշտօրէն պէտք զգաց դիմելու օտար բազուկներու ուժին: Ու փութանակի կազմակերպեց ներգաղթի սպասարկութիւններ, որոնք զանազան երկիրներէ Ֆրանսա կը մտցնէին գործատան բանուորներ եւ երկրագործական աշխատաւորներ: Նաեւ քաղաքական պատճառներ՝ բարդուած տնտեսական աննպաստ պայմաններու վրայ, դէպի Ֆրանսա խուժել տուին բազմաթիւ օտարականներ: Այս կարգէն, Հայեր, Ռուսեր եւ Իտալացիներ:

Ու Ֆրանսա որ իր օգտին իսկ համար, դռները լայն բացեր էր օտար բազուկներու առջեւ, ստիպուեցաւ խիստ սահմանափակումներու դիմել մասնաւոր օրէնքներով եւ վարչական կարգադրութիւններով ու մտահոգուիլ բանուոր ընտրութեան մը հարցով, որովհետեւ, իրականութիւնը կը գերէր ենթադրութիւնը: 1925 յունուար 1ին, Ֆրանսա հաստատուած օտարականներու թիւն էր 2 միլիոն 845.214: Իսկ վերջին վիճակագրութիւն մը հետեւեալ թիւերը ցոյց կու տայ. Ամերիկացիներ՝ 61,000,— Անգլիացիներ՝ 84,000.— Հոլանտացիներ՝ 14 հազար.— Ռումանացիներ եւ Յոյներ՝ 20,000.— Պելճիքացիներ՝ 46,000:— Սպանիացիներ՝ 467,000.— Ռուսեր՝ 100,000. — Լեհեր՝ 310,000.— Իտալացիներ՝ 817,000.— Գերմանացիներ՝ 64,000.— զանազան ազգեր՝ 20,000:

Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ մօտ յիսուն հազար Հայեր: Հաշուէն դուրս կը մնան Ֆրանսական գաղթավայրերու բնիկները:

Օտարներու այս խայտաբղէտ բազմութեան հանդէպ, բնական է թէ երեւան պիտի գար մասնաւոր քաղաքականութեան մը հարցը. երկու հակադիր եզրերով, — մէկը հոգեբանական բնածին չկամութիւն հանդէպ օտարականին՝ մանաւանդ աշխատաւոր զանգուածներուն մէջ, — միւսը տնտեսական ու քաղաքական պատճառներու ձնշումով՝ տեսակ մը բռնի համակրանք՝ կառավարական ու վարչական շրջանակներու կողմէ...: Ու այս երկու եզրերու հակադրութիւնը որ Ֆրանսայի գլխուն կը նստեցնէ ընկերային հարցի մը ծանրութիւնը, խնդիր է լուծել փափկութեամբ, ընտրութեամբ, առանց խրտչեցնելու, կերպով մը, ենթականերու գիտակցութեամբն ու հաւանութեամբ, թերեւս նոյնիսկ օժանդակութեամբը: Որովհետեւ միայն տնտեսական պատճառներ չեն որ Ֆրանսայի մէջ անհրաժեշտ կը դարձնեն օտարներու զանգուածային ներկայութիւնը: Անոնց հանդէպ Ֆրանսայի տեսակէտին մէջ կը մտնեն նաեւ ընկ. ներկայ եւ քաղաքական հեռաւոր նկատումներ: Շնորհիւ աշխատանքի միջազգային շուկաներու անարգար կառուցուածքին որ պարբերաբար հոս կամ հոն կը ստեղծէ գործատութեան տագնապներ ու մէկ օրէն միւսը փողոց կը թափէ հազարաւոր բանուորներ, բաղդատաբար աւելի դիւրին է արտադրութեան պահանջները գոհացնելու համար, պակսած բազուկները փոխարինել մարդկային անգործ ուժերով:

Բայց ինչ որ ամենէն աւելի Ֆրանսան տրամադիր կը դարձնէ հաշտ աչքով դիտելու եւ քաջալերելու օտարներու ներկայութիւնը իր հողերուն վրայ, կը բխի ընկերային պատճառներէ ու քաղաքական նկատումներէ:

Պատերազմը կոտրեց Ֆրանսայի թեւը: Ու թէեւ յաղթական, սակայն, ան խաղաղութեան վերադարձաւ թիւի անհամեմատ կորուստով մը:

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի ծնընդաբերական մակարդակը շատ աւելի վար է քան դրացի երկիրներունը: Արագ ու հեւասպառ կեանքի մը պահանջները, ապրուստի, բնակութեան եւ այլ նեղութիւններ՝ դասակարգի մը համար, կամ հաճոյքի, հեշտանքի եւ հանգիստի ձգտումներ՝ ուրիշներու համար, բազմածնութեան հոգեբէն կը խրտչեցնեն Ֆրանսական ընտանիքը: Ու հակառակ ամէն տեսակ քաջալերութիւններուն, ծնունդներու թիւը չի շարժիր իր սովորական մակարդակէն վեր, մտահոգելով երկրին վարիչ շրջանակները:

Որովհետեւ, որեւէ պետութեան համար, երբ կենսունակութեան, ներկայի եւ ապագայի ապահովութեան հիմնական աղբիւր, թիւը կը ներկայանայ բացառիկ կարեւորութեամբ:

Անկից՝ պաշտօնական Ֆրանսայի փութկոտ ու հոմակիր վարմունքը՝ հանդէպ կարգ մը օտարականներու, որոնց վրայ կը նայի իբր ապագայ Ֆրանսացիներու: Ու ծայր կու տայ իւրացման քաղաքականութիւն մը, որ դեռ վերջնապէս չէ բանաձեւուած ու գտած իր կիրարկումի տարբերը. բայց՝ արդէն կը գործէ խարխափելով, առ այժմ, գրեթէ տարերային ուժերով, որոնց վրայ կու գան բարդուիլ մասնակի բայց կազմակերպ ջանքեր:

Ձուլումը սակայն նորութիւն մը չէ Ֆրանսայի համար, որ Միջին Դարէն ի վեր, պարբերաբար եւ յաջողութեամբ կիրարկած է «միջցեղային պատուաստում»ներ, թէեւ ինչպէս ըսինք, ցարդ առանց կազմակերպուած ջանքերու, օգտուելով միջավայրի ազդեցութենէն եւ գաղթական տարրերու ազգակցական մօտիկութիւններէն եւ իր այսօրուան բնակչութեամբ իսկ, կը կազմէ պատմական ազգի տիպարը:

Ֆրանսա՝ գաղթականներու դառական երկիրն է Կելտերէն, Նորմաններէն եւ Ֆրէնկներէն ի վեր, որոնք ժամանակի ընթացքին, նոյն կաթսային մէջ հալեցան, կազմելով գրեթէ այսօրուան միատարր հաւաքականութիւնը, հաւաքական մտածումի եւ զգացումի նոյն ստորոգելիներով:

Բայց փոխուած են ժամանակները: Հին այդ թուականներուն, գաղթական օտարներու իւրացումը կը նպաստաւորուէր զանազան պատճառներով, այսօր սակայն կը դժուարանայ ուժեղ ազգայնականութեամբ մը:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԿՌՈՒԻ ԲՆԱԶԴԸ

Հեղինակ Prof. Pierre Bovet
Թարգմանեց Պօղոս Գէորգեան
(Շար. նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Երեւոյթը այնքան համայնատարած է որ ան զբաղեցուցած է նոյնիսկ աստուածաբանական հեղինակութիւններ որոնք անոր հետաքրքրական մեկնութիւններ տուած են:

Հայր Տըլահէյ այս երեւոյթին ծագումը բացատրելու համար, կ՛ենթադրէ աշխարհիկ իմաստով զինուորական տիպարի մը գոյութիւնը, որ յետոյ փոխաբերաբար յեղյեղուած է եկեղեցական գրականութեան մէջ: Իսկ Հառնաք որ հոգեբանօրէն կը մօտենայ հարցին, կը գտնէ որ մարդ էակին մէջ կան կարգ մը թաքուն առաքինութիւններ որոնց լրիւ փթթումին համար պատերազմը ամէնէն յարմար մթնոլորտն է: Ուստի կ՛եզրակացնէ որ «ոչ մէկ բարձրագոյն կրօնք պիտի կրնար առանց պատերազմէն փոխ առնուած պատկերի ըլլալ, ոչ ալ հետեւաբար առանց զինուորի:

Պովէ, աւելի ընդունելի դարձնելու համար իր կերտած տեսութիւնները, կ՛ուսումնասիրէ Փրկութեան Բանակին կազմակերպութիւնը եւ անոր առաջին պետերուն կեանքն ու անհատական ձգտումները, որոնցմէ կը հանէ հրահանգիչ հետեւութիւններ:

Բայց հակառակ այս խիստ շահեկան գիծերուն, գիրքը պիտի մնար բնազանցական ամուլ պրպտումներու հաւաքոյթ մը, եթէ բովանդակութիւնը անատակ ըլլար ծառայելու մարդկային իտէալի մը, բարձր կամ խոնարհ: Արդ, Պովէ որ փիլիսոփայական փանթէզիով զբաղելու ժամանակ չունի, գիրքին վերջին գլուխները կը յատկացնէ բացատրելու իր նպատակը եւ զայն իրականացնելու միջոցները: Քանի որ մեր բոլոր գիտողութիւնները կու գան ապացուցանել կռուի բնազդին գոյութիւնը, ուրեմն ներկայութիւնը ուժի մը զոր անկարելի եւ թերեւս անխոհեմ է խղդել — ի՞նչ հնարքով կրնանք շեղեցնել զայն իր վտանգաւոր ընթացքէն, նպաստաւոր ուղղութեան մը մէջ արդիւնաւորելու համար: Կամ, հեղինակին նախասիրած բացատրութեամբ, ի՞նչպէս ձեռք բերել կռուի վսեմացումը:

Բայց հաւաքականութեան շահուն հակառակ է հետապնդել կռուի բնազդին ջնջումը կամ ձեւափոխութիւնը անհատին մէջ, քանի որ ան, հաւաքականութիւնը, կ՛օգտագործէ այդ բնազդը իր նպատակներուն համար: Միայն թէ կրնանք մասամբ վսեմացած նկատել բնազդ մը որ կը գործածուի ի նպաստ հաւաքականութեան մը: Հիմա դաստիարակին գերագոյն ճիգը պիտի ըլլայ հետապնդել հաւաքականութեանց կռուի բնազդին վսեմացումը՝ համամարդկային ընկերութեան բարիքին համար:

Պովէ, որ արդէն համարձակած էր 1916ի պղտոր մթնոլորտին մէջէն իսկ ընդնշմարել այդպիսի ընկերութեան մը կարելիութիւնը, այսօր այդ ընկերութեան կողմէ ընտրուած է իբրեւ վարիչ՝ աշխարհի խաղաղասիրական դպրոցին: Եթէ, ստուգիւ իրեն ընծայուած իրաւասութիւնները կը համապատասխանեն իր բարձր առաքելութեանը, այն ատեն կրնանք աւելի յուսալից աչքերով նայիլ դէպի Ազգերու Դաշնակցութեան ապագան:

* **

Ամենէն անկեղծ ու բանիմաց թարգմանիչն անգամ ստիպուած է կերպով մը արդարացնելու այն ճակատագրական ամբաստանութիւնը որ ի պաշտօնէ կը հարուածէ զինքը Traduttore, traditore!

Պ. Գէորգեան զոր իր ձեռնհասութիւնը բոլորովին զերծ պիտի պահէր այդ մեղադրանքէն, անոր կ՛ենթարկուի ուրիշ յանցանքի մը համար ... Մասնակի Թարգմանութիւն մըն է իր կատարածը:

Մէկը որ միայն այս թարգմանութեան միջոցաւ պիտի թափանցէ հեղինակի միտքին, կը վախցուի որ զուտ տեսական ուսումնասիրութեան մը տպաւորութիւնը ստանայ անկէ. մինչդեռ բնագիրին պսակը կը կազմեն անոր վերջին գլուխները որոնք կը բովանդակեն յայտնուած գաղափարներուն կիրարկումի հնարաւորութիւնները:

Բայց ամէն իմաստուն ճարտարապետի պէս, Պ. Գէորգեան ալ հարկադրուած էր հիմէն սկսելու իր գործը: Իր ուսուցչական զբաղումներուն կողքին եւ այն անձուկ, գրեթէ նախնական պայմաններուն մէջ ուր կը գտնուի Պոլսոյ Հայ Դպրոցին տպարանը, դժուար էր աւելին ընել: Թարգմանութիւնը զուգադիպեցաւ իմ պաշտօնավարութեան շրջանին՝ այդ դպրոցին մէջ, այս պարագան կը կարծեմ, բաւական է արդարացնելու կնքահայրի տիտղոսը զոր ինքզինքիս շնորհեցի իբրեւ ականատես վկայ գիրքի [...] յացումին:

Այս գործէն առաջ, Պ. Գ[...] որդեանի ջանքերով շարք մը [...] տըտիր հրատարակութիւններ [...] լոյս տեսած են Պոլսոյ [...] Դպրոցի տպարանէն, որոնց հեղ[ինակը] գիրն է ինքը եւ միակ գրաշա[րը] Հակառակ այս բոլոր դժուարու[թիւն]ներուն, չեմ կրնար ձայն[ակ]ցիլ նախկին ուսուցչիս (որովհե[տեւ] կռուի բնազդին թարգման[իչը] ալ ինչպէս հեղինակը, իմ ուս[ու]ցիչս եղած է), երբ ան բաց[ա]կը յայտնէ որ «ուրիշներ ձե[ռ]նարկեն գրքին ամբողջակ[ան] թարգմանութեան»: Քանի որ ի[նք] սկսած է գործը, վերջացնելը [իր] ճիտին պարտքն է:

ԵՏՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ" ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 Հոկտ. (… թղթ.).— Այս տարի տեղւոյս … Դաշնակցութեան Շրջանային միտէն անակնկալ մը ըրած … վարձելով քաղաքիս ամէնէն … ու ընդարձակ սրահներէն … «Brebant Marseillais»ն, որ … կայն շատ նեղ կու գար՝ … տալով անհրեւակայելի խճողում … խնդրուեցաւ ընկերներէն ու … տասարդ հայրենակիցներէն … իրենց աթոռները տրամադրե[լ] … գական սեռին, ու այսպէս բազմաթիւ այրեր ոտքի վրայ … ցին մինչեւ վերջը:

Ժամը 9ին նախագահ … Հ. Սէրէնկիւլեան բացաւ հանդէ[սը] հետեւեալ խօսքերով.

— Հ. Յ. Դաշնակցութի[ւնը] գաղափարական մըն է զոր ոչ … կրնայ մեռցնել, անիկա ան[մահ] է ու հարազատ պաշտպանը … նուիրուած հայութեան եւ … ազատագրական դատին: Դաշն[ակ]ցութիւնը ամուր կառչած իր … ղափարին պիտի կռուի մի[նչեւ] վերջը, որպէսզի իրականացնէ … նահատակ ռահվիրաներուն … երազները:

Դուք բոլորդ գիտէք … պատմութիւնը կը վկայէ թէ … րիներէ ի վեր, թէ՛ թուրք … ռուս եւ թէ ուրիշ շատ մը … կալներ, ուզեցին քանդել … նակցութեան հիմերը, որպէսզի … «Հայկական Հարց»ը … գամ ընդ միշտ վերնայ աշխարհ[ի] երեսէն: Եւ հիմա, ի՛նչ … մանք, ռամկավարները, … հնչակեաններն ու հայաստ[անեան] չեւիկներ, հետեւելով կար[միր] սուլթաններու, Թալէաթներու … քէմալներու, մէկ նպատակ մ[իայն] ունին՝ քանդել Դաշնակցութի[ւնը] … Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մէկ …

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ
ԿԱՄ
Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

— Դարշելի արարածներ, ձեր Փօլ-Պոնքուրները: Ո՞վ է որ կիներու զինուորագրութեան օրէնքը վաւերացնել տուաւ...

— Իսկ Ռընոտէ՞լը, կ՛ըսէ լերկ, ամերիկանացած դէմքով տղայ մը, որ օդային սպառազինման տեղեկաբերն է...

— Խօսեցէ՛ք ձեր շարքերուն մէջ գտնուած ոստիկանական լրտեսներէն, կը պոռան ընկերվարականները, ապահովութեան բաժնի գաղտնի գործակալներէն, խօսեցէ՛ք Ֆլորիմոն-Պոնթի մասին, հին յիսուսեան եղբայր...

Ընկերս կը զարնէ դրան հետզհետէ աւելի Ջղայնացած, զոյգ բռունցքներով որ անպայման կը ցաւին, մինչդեռ ամբոխը կը դառնայ աւելի խառնակ, աւելի կրքոտ, աւելի տարերային: Դուռը մեղմօրէն կը բացուի:

Ժամը հազիւ երեկոյեան եօթն ու կէսն է: Ամբոխը կը դառնայ պահանջկոտ: Խիստ, խռպոտ ձայն մը կը գոչէ դրան մէջէն:

— Ո՞վ է այդտեղ...

— Ընկերվարական ուսանողներ, ընկե՛ր, բացէ՛ք...

— Ձեր անդամատետրերը...

Կը պահանջէ նոյն խռպոտ ձայնը: Ներս կը մտնենք ետեւնիս ձգած փարիզեան այդ ամբոխը որուն հանած աղմուկը հիմա, կը հասնի ներս, մեծ սպառնալիքի մը պէս: Յանկարծ այդ խառնաշփոթ, անորոշ, աննպատակ աղմուկը կը վերածուի հսկայ, պարտադիր, վայրագ աղաղակի մը: Բազմահազար ու հեղուկ այդ մարդկային բազմութիւնը կը բռնուի Ջղաձգութենէ: Դրան մօտ կ՛երեւայ Ռընոտէլի քառակուսի, հաստատուն հասակը: Սեւ ու լայնեզր գլխարկը խոշոր գլխուն վրայ, յաւիտենական կաշիէ պայուսակը թեւին տակ՝ ուր անտարակոյս կան ցան ու ցիր թղթերու վրայ ժողչէն հատուածներ, որ երեք ժամ յետոյ պիտի յիշէ, Ռընոտէլ կը յառաջանայ պաղ այլ օրինակելի քաջութեամբ, ակռաները սեղմած, արհամարհելով համայնավարներու վրէժխնդիր ոռնոցները ու մտիկ չընելով ընկերվարական բազմութեան պատասխան ծափերը, կը յառաջանայ իր լայն, հարուածի դիմացող կուրծքը ցցած, դէմքը՝ ցուրտ, վճռական, կորովի:

— Դաւաճա՛ն, մարդասպա՛ն, մարդասպա՛ն:

Կը գոռան զայրալից համայնավարները: Բռունցք ցցելով.

— Կեցցէ՛ Ռընոտէլ, կեցցէ՛ ընկերվարութիւնը, անկցի՛ Ֆլորիմոն-Պոնթը, տիրացուն...

Կը հակադարձեն ընկերվարականները նոյնքան կատաղի, նոյնքան պատրաստ կռուելու: Ու ամբոխը կը խլրտի ինքն իր վրայ, կը փրփրի, կը բարձրանայ ու կ՛իջնէ, ինչպէս կատղած ծով, փոթորիկի բռնուած մարդկային ովկէան: Ռընոտէլ կը մտնէ ներս՝ լուռ, ցուրտ, աջ ու ձախ բարեւելով, սեղմելով երիտասարդներու ձեռքերը, ժպտելով ծերերուն:

Ամէ՛ն մարդ կը սպասէ դէշ, դժուար ժամերու: Արիւն պիտի թափի՞ արդեօք: Օդին մէջ փոթորիկ կայ: Հսկայ մարզարանը պարապ է դեռ: Կան միայն 400ի մօտ երիտասարդ ընկերվարական զինուորներ, 18—25 տարեկան և ծեր զինուորեալներ, փորձուած, վարժ կռիւի: Բոլորը տենդի, անհանգստութեան մէջ են: Մարզարանի հսկայ սրահը շրջապատող երկրորդ յարկի պատշգամներու մուտքերը կը փակեն սեղանէ եւ աթոռներէ կազմուած ամբարտակներով, որովհետեւ եթէ կռիւ փրթի՝ դժուար է հսկել պատշգամներուն վրայ ու վտանգաւոր: Բոլորին լամբակներուն վրայ ալ կան կարմիր, լաթէ կակաչներ: Մէկմէկ հատ ալ կու տան մեզի, ուսանողներուս: Երեսուն հոգի ենք միայն, արձակուրդներէ վերադարձած չեն դեռ միւսները: Կը բաժնուինք երեք թռուցիկ խումբի: Կը լրացնենք հարիւրեակ մը որ ամէ՛ն պարագայի տակ, արեան գնով, պիտի պաշտպանէ բեմը որ ընդարձակ է եւ կ՛իջնէ սրահին վրայ երկու սանդուխներով: Ժամը ութն է: Ձայն մը կը բարձրանայ լռութեան մէջ, տիրական, զօրաւոր, լուրջ:

— Պատրաստ եւ ուշադիր, ընկերնե՛ր, դռները պիտի բացուին...

Ու ահա՛ մարդկային բազմութիւնը կը լենայ ներս, շատ լուռ ու անհանգիստ լռութեամբ մը որ կը յատկանշէ կռիւի մօտալուտ ըլլալը: Բազմութիւնը կը լենայ ներս բարկ ու ողողջուն երիզով մը, երիտասարդ պահակներու խիստ հսկողութեան տակ: Ամէն մարդ կը խուզարկէ միւսին դէմքը, թշնամութեամբ, անհանգստութեամբ— համայնավա՞ր է, ընկերվարակա՞ն է... Այսուհանդերձ կարելի է զատել կարծես մէկը միւսէն, որովհետեւ կոմիրները եկած են ցուցական մտադրութեամբ, որքան որ կարելի է apache երեւալով, որնոտ, քինախնդիր կերպարանքներով: Դուրսը՝ ամբոխը կ՛[...] կոծի, կը զայրանայ, կը պ[...] կ՛ոռնայ ու կը թաւալի...

Վայրկեան մը կը լքեմ կ[...] դիրքս ու կ՛երթամ դուռը: [...] խաւոր դրան առջեւ անհնար[...] գրելի բազմութիւն կայ ու [...] լուր, անօրինակ աղմուկ: Յ[...] կարծ սակայն կը բարձրան[այ] լայն, մեծածաւալ աղաղակ [...] Համայնավար ամբոխը կը պ[ա]հանջէ որ դռները լայն բաց[ուին] ու կը գոչէ:

— Ընդհանուր ներում, կ[եցցէ] Մարթի, կեցցէ՛ Քաշէն...

— Ռուսիա գացէ՛ք, Ռուսիա[...] կը պատասխանեն նոյն գո[ռ]թեամբ ընկերվարականները:

Ո՞վ է այդ մարդը՝ որ կը[...] ու ուժեղ բանուորներու [...] վրայ ելած կը փորձէ խօսիլ [...] հսկայ ու տարերային եւ [...] բասեռ ամբոխին:

(2) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

…յն կ'ըսէ իր մօտաւոր ու հե-
…որ, ներքին ու արտաքին թըշ-
…ններուն, որքան ատեն որ մեր
…ային տարրական իրաւունք-
…չեն ճանչցուած, որքան ատեն
…ղթահայութիւնը օտարու-
…մէջ կը հիւծէ ու հայրե-
…չի փոխադրուիր, եւ որքան
…որ անիկա իր գլխաւոր գա-
…րականին չէ հասած, կը մնայ
…ժողովուրդի միակ պաշտպա-
…կը խնդրեմ իմ ընկերներէն ու
…րենակիցներէն որ այս նուի-
…տօնակատարութեան առ-
…բոլորը մէկ յոտնկայս յար-
…յիշատակը մեր նահատակ
…րուն, որոնք հայ ժողո-
…ազատագրութիւնը երա-
…նեռուեցան մահուան գիրկը
…անմահանալու հա-
…եւ արդէն անմահ է այդ
…գաստիարակիչներու յիշա-
…մեր հոգիներուն մէջ»։
…բացման խօսքէն վերջ խումբ
…ընկերներ երգեցին «Մշակ
…որ»ը։ Ընկեր Միհրան Գաբ-
…րեան արժեցուց իր երկու ար-
…թիւնները՝ «Ջա՛րկ կով-
…եւ «Սասնոյ հսկային»։
…գրքոյս Մինասեան արտա-
…Գ. Վարուժանի «Աղբիւրը
…»։ Գերասան ընկեր Մ. Մա-
…թեան արտասանեց Ահարոն-
…«Իմ Հայաստան»ը եւ խլեց
…հատուած ծափեր։ Եղան նաեւ
…գածութիւն եւ մեներգներ։
…ցնոյ ծափերով բեմ հրա-
…եցաւ օրուան բանախօս ըն-
…Շաւարշ Միսաքեան, որ
…

—Եսծափահարութիւն չեմու…
…եւ եթէ ինծի է որ կ'ընէք,
…կը փափաքիմ զայն անոնց,
…կ'երտեցին ձեր ազատագրու-
…թիւնը, եւ աւելի ճիշդը դուք
…ծափահարեցիք ձեզի որ այսքան
…առապանքներէ ու թափառում-
…երէ վերջ այս օտար ափերուն
…կ'ապրիք ու կ'ապրեցնէք
…ընտանիքները, Հայու հաւ-
…կամքով անմրցելի արժա-
…քներով եւ չարքաշ բազուկ-
…ով»։
…ընկերը յետոյ անցնելով
…Դաշնակցութեան Օր»ուան նշա-
…նակութեան, ոչ թէ բանախօսեց,
…ժամ մը շարունակ դասա-
…ց, պատմական փաստերով
…ատեց Դաշնակցութեան գա-
…փարականին բնականութիւնն
…վեհութիւնը, յեղափոխակա-
…թեան անհրաժեշտութիւնը, ա-
…ագրութեան ճամբուն վրայ
…ուելու եւ զարնուելու քաջու-
…թիւն ու վեհանձնութիւնը։ Ցիշեց
…Դաշնակցութեան ծնունդէն առաջ
…մեան Հայրիկի եւ Մինաս

Ջերազի թափած ջանքերը։ Օրի-
նակներ բերաւ նաեւ Պոլսոյ ազ-
գային մարմիններու արձանա-
գրութիւններէն, որոնք մաքուր
Հայեր էին եւ կուսակցութիւննե-
րու վրայ ոեւէ գաղափար մը չու-
նենալով հանդերձ իրենց ատենա-
գրութիւններէն յեղափոխութեան
շունչն էր որ կը փչէր, ստրկու-
թեան լուծը թօթափելու եւ ազատ
ու անկախ ապրելու բնական բաղ-
ձանքն էր որ կը տիրապետէր։

Հանդէսը կէս գիշերին փակ-
ուեցաւ "Մեր Հայրենիք,,ով, որմէ
վերջ տեղի ունեցան հայկական ու
եւրոպական պարեր մինչեւ լոյս։

Պարասրահին կից ուրիշ ըն-
դարձակ սրահի մը մէջ ստեղ-
ծուեցաւ ընկերական տաք մթնո-
լորտ մը, եւ խումբ խումբ սե-
ղաններու շուրջ բոլորուած եղան
հաճելի անակնկալներ եւ արտա-
սանութիւններ ու երգեր։

Ս. Միլտոնեան

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 7 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.) — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը մեծ ոգեւորութեամբ տօնեց Դաշնակցութեան 39րդ տարեդարձը իր սեփական ակումբին մէջ, 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ժողովուրդը կը դիմէր դէպի սրահ թրջուած վիճակով. Նորէն մեծ թիւ կը կազմէ երիտասարդութիւնը։ Բեմին ճիշդ ճակատը զետեղուած էին անմահ հերոսներու նկարները եւ Դաշնակցութեան զինանշանը, իսկ մուտքի դրան առջեւ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյնները։

Նախագահ ընկ. Ս. Ընտրիկեան ժամանակին հանդէսը բացաւ, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, ամփոփ կերպով պարզեց Հ. Յ. Դ. 39 տարուան մէջ կատարած փայլուն աշխատանքը։

Երգիչ խումբի կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ցետոյ ընկերներու կողմէ եղան յաւուր պատշաճի արտասանութիւններ, մեներգ, ուղերձ, եւայլն։

Խօսեցաւ ընկ. Պ. Թիւլպէնտճեան որ մէկ ժամուան բանախօսութիւնով վերլուծեց Դաշնակցութեան 39 տարուան պզգօգուտ գործունէութիւնը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնաւ հայ ժողովուրդի տառապանքէն, ան է որ ազատեց հայ ժողովուրդը ստրուկ վիճակէն, արթնցնելով անոր մէջ ազատութեան եւ անկախութեան ոգին, ան է որ ռազմապէս մարզեց ու կրթեց հայ ժողովուրդը, կազմակերպելով բազմաթիւ մարտական խումբեր, ցոյց տալով բիւրաւոր օրինակներ թշնամիին թէ ստրուկ

ու վախկոտ կարծուած Հայն ալ գիտէ տղամարդու պէս մեռնիլ իր հայրենիքի ազատագրութեան համար։ Դաշնակցութիւն է որ դրաւ կորիզը Ներկայ Հայաստանին, ու դարձեալ ան է որ պիտի իրականացնէ դարերու երազը՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։ Հանդէսը փակուեցաւ «Լուսին չկար»ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ուշ ատեն, հայրենասիրական ոգիով լեցուած։

*
* *

Անցեալ կիրակի «Վարուժան» խումբի սարքած ընկերահամակրական ժողովին ներկայ էր համակիրներու հոծ բազմութիւն մը, չորս համակիրներ փափաք յայտնեցին, մտնելու մեր շարքերէն ներս։ Համակիր երիտասարդի մը ուղղուեցաւ հետեւեալ հարցումը.— «Ինչո՞ւ Դաշնակցական կ'ըլլաս»։ Երիտասարդը վեհ կեցուածքով պատասխանեց — «Ընկերներ, զիս Դաշնակցական կ'ընէ հօրս ու մօրս վրէժը, ցեղիս բազմապիսի ցաւերը, անիրաւուած յափշտակուած հայրենիքիս անկախութեան պահանջը, եւ իմ հոս, օտար ափերու վրայ տառապիլս»։

Մ. Թաշճեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԲԱՄԲԱԿԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բամպակի մշակման ընկերակցութիւնները խորհրդակցական ժողով մը գումարած են Երեւանի մէջ, օրակարգի վրայ ունենալով աշնան ցանքերու ծրագրի քննութիւնը, երկրագործական աշխատանքները, բամպակի բերքի վերաբերման հարցեր, բամպակի համագործակցականին վերակազմութիւնը, եւայլն։

Ցուցումներէն կը յայտնուի թէ Հայաստանի համար սահմանուած աշնանավարի քանակը կ'իրագործուի այն ատեն, երբ իւրաքանչիւր վայրի մէջ, ո՛չ մէկ ջանք խնայուի, մանաւանդ որ, պետութիւնն այս տարի, բամպակի շրջաններուն մէջ իսկ կ'ուզէ ապահովել ցորենի բերք։ Մինչեւ հիմա, աշնանավարը դեռ շատ չնչին տոկոսը կը կազմէ ծրագրին (հարիւրին 10-12)։

Ներկայացուցիչներէն ոմանք առաջարկած են դատի յանձնել պայմանազանց գիւղացիները եւ հետապնդել որ անոնց մասին վճիռը շուտ տրուի եւ շուտով ալ գործադրուի։

Ոմանք գտած են թէ աշնանավարի ծրագիրը չունի իրականացման միջոցներ, կազմուած է առանց նկատի առնելու տեղական միջոցները, երկրագործական մեքենաներ չկան, ջուրը անբաւական է, տրուած ժամանակը քիչ է եւ դեռ ցորենը չէ ստացուած։ Գտնուած մեքենաներու մէկ մասը անգործածելի է, շուտով կը փճանայ իսկ նորոգութեան անհրաժեշտ մասերը շուտով չեն ճարուիր արհեստանոցներ չկան։ Երկրագործական մեքենավարներէն շատերը վարպետ չեն, իսկ մեքենաները այնքան օգուտ չեն տար որ իրենց ընթացիկ ծախքերը հանելէն յետոյ, կարելի ըլլայ անոնց փոխարժէքը վճարել։

Շրջաններու ներկայացուցիչները ուժեղ կերպով քննադատած են կեդրոնը, որ գործօն ղեկավարութիւն ցոյց չէ տուած, այլ բաւականացած է միայն, շատ անգամ անհասկնալի շրջաբերական հրահանգներով, որոնք շատ ալ ուշ հասած են իրենց տեղերը։

Խորհրդակցութիւնը, լսելէ յետոյ բոլոր գանգատները, կարգ մը թելադրութիւններ եւ առաջարկներ բանաձեւած է։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՋՏՈՒՄ

Այս միջոցիս, ինչպէս Խորհրդային Միութեան բոլոր կեդրոններուն, նոյնպէս Երեւանի մէջ եւս ձեռնարկած են գործազուրկներու ստուգման եւ զտման, բայց ինչպէս բոլոր գործերուն մէջ, այս անգամ ալ գանգատները չեն պակսիր ամէն կողմէ։ Ցօգուածագիր մը կը գանգատի թէ ստուգման եւ զտման թոյլ ընթացքը կը բացատրուի անով որ կազմակերպչական աշխատանքները լաւ չեն կատարուած։ Ժամանակին լաւ չէ ուսումնասիրուած գործազուրկներու տնտեսական դրութիւնը, որու հետեւանքով, ստուգման ժամանակ յանձնաժողովները կը հանդիպին մեծ դժուարութիւններու։

Համայնավար կուսակցութիւնն ալ հրահանգ տուած է կառավարական շրջանակները մաքրել այն տեսակ տարրերէն, կը գրէ «Խ. Հ.», որոնք կը ծանրացնեն մեքենային աշխատանքը, զայն կը կտրեն ժողովուրդէն, ո՛չ միայն արգելք կը հանդիսանան կուսակցութեան եւ իշխանութեան հրահանգներու գործադրութեան, այլեւ յաճախ կ'աղաւաղեն զանոնք ու կը գործադրեն ինչպէս ձեռնտու դասակարգային թշնամիներուն»։

Կը տեսնէք թէ հիմնականէն եւ անմիջականէն իսկ զուրկ Հայաստանի մէջ, գործը չէ որ կը պակսի…։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԻԶՄԻՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Մինչեւ հիմա, Իզմիրի Սակարանը 39 միլիոն 406,562 քիլօ խաղող եկած եւ այս քանակութենէն 25,179,800 քիլոն ծախուած է։ Անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցի ընթացքին, 25 միլիոն 60 հազար 100 քիլօ չամիչ եկած եւ 18 միլիոն 347,890 քիլոն ծախուած էր։ Այս տարուան գինը անցեալինէն բարձր եղած է։

*** Ողեւից ըմպելիներու վարչութիւնը սեպտեմբերէն մինչեւ հիմա 1,662,000 քիլօ չամիչ գնած է։ Գնումները կատարուած են օխան 14,5 — 25 ղրուշով։

Մինչեւ հիմա Իզմիրէն արտասահման ղրկուած է 14 միլիոն 358,684 քիլօ չամիչ։

*** Բամպակի բերքը այս տարի թէեւ առատ եղած է Այտընի մէջ, բայց վերջին անձրեւները բաւական մեծ վնաս պատճառած են, գոյները աւրելով։ Նոյն կերպով վնասուած է նաեւ սեւ կորեկի բերքը։

ԵՐԿԱԹԻ ՀԱՆՔ

Երկաթի հանքեր գտնուած են Ցէնիզլիի շրջակաները, ուր գերման մասնագէտներ քննութիւն կատարած են։ Քննութիւնները լաւ արդիւնք տուած ըլլալով մօտերս գործունէութեան պիտի սկսուի յիշեալ վայրերուն մէջ։

Հանքերուն եւ Ցէնիզլիի միջեւ «Տէքովիլ»ի գիծ պիտի շինուի, հանածոյ երկաթը փոխադրելու համար Ցէնիզլի, ուր այս գործին անհրաժեշտ շինութիւններ պիտի ըլլան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

(Յայտարարութիւն)

Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ Ցանձնախումբը վերջացուցած ըլլալով ուսումնական առաջին տարեշրջանը (որուն տեղեկագիրը շուտով հայ մամուլի մէջ լոյս պիտի տեսնէ) ուրախութեամբ կը յայտարարէ բացումը երկրորդ տարեշրջանին՝ հոկտեմբերէն սկսեալ։

Առ այս ի գիտութիւն Մարսէյլի յարգոյ հասարակութեան կը յայտարարենք, որ առանց սեռի խտրութեան կ'ընդունինք աշակերտներ Ֆրանսերէնի (Ա. եւ Բ. կարգ), Հայերէնի (Ա. եւ Բ. կարգ), Թուաբանութեան եւ պատմութեան դասերու համար։

Նորեկ աշակերտներու արձա-

Տէր եւ Տիկին Արամ Թագուհի Ջատիկեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին Լեւոնի։

Փարիզ 28 Սեպտ. 1929

Նագրութիւնները տեղի պիտի ունենան հոկտ. 1էն մինչեւ 15, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն ամէն երեկոյեան ժամը 7.30էն 9, Գիշերային Դպրոցի շէնքին մէջ, (46 Rue Tapis Vert, Սալոն Էսփանեօլ)։

Ֆրանսական դպրոցներ յաճախող 12 տարեկանէն վար աշակերտները արձանագրուելու համար պիտի ներկայանան իրենց ծնողաց կամ բարեկամներու հետ միասին։

Դասաժամերու եւ այլ պայմաններու մանրամասնութիւնները կարելի է ստանալ տեղւոյն վրայ։

Դո՛ւք, բոլո՛ր հայ աշխատաւորներ եւ չափահաս երկսեռ երիտասարդներ, եթէ կ'ուզէք կարճ ժամանակի մէջ գործնականօրէն տիրանալ ֆրանսերէն լեզուին՝ արձանագրուեցէք ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ։

Իսկ դուք հայ ծնողներ, եթէ չէք ուզեր որ ձեր երախաները ֆրանսական դպրոց յաճախելով մոռնան իրենց մայրենի լեզուն ու պատմութիւնը, դարձեալ շտապեցէք ձեր զաւակները Գիշերային Դպրոցին արձանագրելու։

Մենք սրտանց կը բաղձանք ու կը թելադրենք անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն որ օգտուին այս լաւագոյն պատեհութենէն եւ փութան օր առաջ արձանագրուելու։

Գ. Դ. Ցանձնախումբ
Մարսէյլ 1 Հոկտ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, Թիւ 6 (Սեպտ.) հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Մեր Բ. Պատգմ. Ժողովը (Խմբ.), Զարքաշական ընկերութիւն (Մ. Ջերազ), Վ. Թէքէեան (Շ. Նարդունի), Երաժշտութիւն (Վ. Սարգսեան), Ի՞նչ կը նշանակէ «Արմէն» (Յ. Մարթայեան), Գրախօսական (Յ. Անասեան), Արձագանգ (Մ. Քիւրքճեան), Թղթակցութիւններ եւ խմբանկար։

Տարեկան 22 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 1ուկէս տոլար (Ամերիկա)։ Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris.

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
…ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

…Ինչո՞ւ ութն օր առաջ աւելի …ս չի մեկնեցար։
— Բայց, ի՞նչ կայ որ։
— Սա կայ որ Խորհրդային …թեան մէջ, երբ բռնուիս …սի անձի մը հետ, աղէկ է. …ն կը քալէ. ուժերը հաւա… …են, բայց երբ մէկ կամ …քանի կազմակերպութիւն… …են. ինչպէս այսօր, որ կը …ակի մէկ մարդու մը վրայ, …ը կորսուած է. երկաթի …ն է հողէ աման մը գէմ։ …Ահաւասիկ խնդրոյ առարկայ …ւածը.
…Քանի մը շաբաթ առաջ, …կուայի մէջ գնդակահար ը… …Աղեքսանդր Կալկանովը, …եկին կալուածատիրոջ մը …ին, որ սպաննած էր բնա… …րանային համագործակցու… …ան նախագահ Կարավայէվը։

Կալկանովի մահապատժումը բիրտ արդարութիւն մը եղաւ՝ ուղղուած կուլակ եւ նեպման տարրերուն։

Բայց կը թուի թէ, Կալկանովի վախճանը բոլորին վրայ չէ գործած յուսացուած նախազգուշական ազդեցութիւնը։

«Այս ամսուն 26ին, ընկերուհի Մառի Սվիէրցիէվան, ժէլքաբով փողոցի 19 թիւ տան տնօրէնութեան անդամուհի, մտաւ քաղաքացի Ռուսակովի յարկաբաժինը, քննելու համար կատարուող նորոգութիւնները։ Քաղաքացի Ռուսակովը՝ գլխաւոր վարձակալ, Սվիէրցիէվայի մօտենալով, կոպտօրէն անոր հարցուց թէ ինչո՞ւ եկեր էր։ Իր պատասխանին վրայ թէ եկեր էր իբրեւ տնօրէնութեան անդամ, անոր վրայ նետուեցաւ կանչերով եւ հայհոյանքներով, «Ձեր տնօրէնութեան մէջ, բոլորը աւազակներ են. դուն ալ։

Ռուսակովին թեւ տալու համար, բռնուած սենեակներէն դուրս ելան երեք կիներ եւ վայելչօրէն հագուած այր մը, որոնք սկսան նախատել Սվիէրցիէվան։ Երբ Սվիէրցիէվա հարցուց իրեն մօտեցող քաղաքացիին թէ ի՞նչ իրաւունքով զինքը կը նախատէր, անծանօթն ըսաւ թէ գրող էր եւ թէ օրէնքները գրուած չէին իրեն համար։ Յետոյ մատը դնելով կարմիր դրօշակ պատուանշանին վրայ զոր կը կրէր ընկերուհի Սվէրցիէվան, եւ գրողը գոչեց,— Այս պատուանշանը կրող մարդերը՝ մենք խումբ խումբ հրացանի բռնեցինք»։

Յարձակողները երկար ատեն չգոհացան խօսքերով։ Կիներէն մէկը, Ռուսակովի աղջիկը Սվիէրցիէվան բռնեց ուսէն, մինչ Ռուսակովը անոր երեսին կը զարնէր։ Յետոյ, հինգը մէկ, Ռուսակովի գլխաւորութեամբ, Սվիէրցիէվան քաշքշեցին նրբանցքէն մինչեւ նախասենեակ, առնոր զարնելով՝ ինչ որ կ'իյնար իրենց ձեռքին տակ։ Ռուսակով կը զարնէր բռունցքի հարուածներ, իր աղջիկը չենք գիտեր ինչ ծանր առարկայով, իսկ «գրող»ը կը ջանար անկից խլել կարմիր դրօշ նշանը։ Սվիէրցիէվա կորսնցուց իր գիտակցութիւնը եւ միայն սանդուխին թուքով ծածկուած աստիճաններուն վրայ գտաւ ինքզինքը։

Երբ ինքզինքը գտաւ, տան բնակիչներու օգնութեամբ, Սվիէրցիէվա գնաց հիւանդանոց, ուր բժիշկ մը անոր մարմնին վրայ հաստատեց ճզմուածքներ, արեան հոսումներ, կապոյտներ եւ ճանկռտուքներ։ Անոր շրջազգեստը պատռուած էր։ Կարմիր դրօշի զարդանշանը ոլորուած։

Ո՞վ է Ռուսակով. իր յարկաբաժնին 11 սենեակներէն գրաւած է 9ը, որոնք կը շահագործէ ուզած կերպով, իր վարձած սենեակներէն մէկուն մէջ կը բնակեցնէ երկու համայնավար երիտասարդուհիներ, Ռումանիայէն գաղթած, զորս քանիցս գանակոծած եւ սարսափեցուցած է, այնքան որ անոնք կը վախնան պէտք եղած տեղը լուր տալ։ Տան հաւաքոյթներուն մէջ, Ռուսակով միշտ կը հետապնդէ հակախորհրդային բացայայտ գիծ մը, գայթակղութիւններ եւ անկարգութիւններ կը հանէ եւ կը փորձէ արգիլել հաւաքոյթները։ Եկած է ֆրանսայէն, ուր գլխարկի արհեստանոց մըն ունէր։

Իսկ ո՞վ է Սվիէրցիէվան։ Ահա քանի մը կարճ գիծեր իր լաւ յատկանշուած դասակարգային կենսագրութենէն։ 20 տարուան գործաւորութիւն, 1918ի կանանց առաջին համագումարին կազմակերպիչներէն մէկը։ Քաղաքացիական պատերազմին՝ կարմիր բանակին կը ծառայէ, յետոյ Լենաստանի մէջ կ'աշխատի թաքուն գործունէութեամբ։ Իր զինուորական արժանիքներուն համար, ստացած է կարմիր դրօշի պատուանշան։

Լէնինգրադի խորհուրդին անդամ, անդամ նաեւ կուսակցութեան։

Ասոնք են յարձակողին եւ զոհին դասակարգային կենսագրութիւնները։ Բացարձակապէս պարզ է թէ քաղքենի բնակարանի մը կէս-մութ նրբանցքին մէջ տեղի ունեցած է յատկանշական դասակարգային կռիւ մը։

Ռուսակով ալ շինուած է հըրացանազարկ մարդասպան Աղեքսանդր Կալկանովի խմորէն։ Կատաղի թշնամի աշխատաւորական ընկերութեան, իր անձնական շահերուն մէջ վնասուած, փորձեց իր ոխը գոհացնել Սվիէրցիէվայի անձին վրայ։ Իր բռունցքներով զինուած Ռուսակովի յարձակումը, ճիշդ նման Կալկանովինին որ զինուած էր դանակով մը, կուլակ տարրին կողմէ յարձակման փորձ մըն է մեր կարգերուն եւ մեր ստեղծագործ աշխատանքին դէմ։

Պրոլետարական կարծիքը կը պահանջէ Ռուսակովի անմիջական ձերբակալումը։ Պէտք է լայն դատ մը որ օրինակելի ըլլայ եւ Մոսկուայի մէջ՝ Կալկանովի դատին, ազդարարութեան նոյն յատկանիշը կրէ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Նէճամթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան պատասխանեցին թէ խանը պէտք է մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ, որովհետեւ դատարանի վճիռը, որուն վրայ կը յենուն կուսակալութեան փաստաբանները, բեկանուած է Վճռաբեկ ատեանին կողմէ։

Խորհրդակցութենէ յետոյ, դատարանը որոշեց ջնջել հաւատարմատարի մասին եղած կարգադրութիւնը։

Պատրիարքարանի փաստաբանները այս որոշման դէմ պիտի դիմեն Վճռաբեկ ատեանին։

Այս որոշումը չազդեր դատին ընդհանուր ընթացքին վրայ։

Հանրապետութեան նախագահը Պրիւսէլի մէջ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին մասնաւոր կառախումբով ճամբայ ելաւ դէպի Պելճիքայի մայրաքաղաքը, ընկերակցութեամբ վարչապետ Պրիանի։ Պրիւսէլի մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են՝ հանդիսաւոր ընդունելութիւն ընելու համար Ֆրանսայի Նախագահին, որ երեք օր հիւր պիտի ըլլայ Պելճիքայի թագաւորին եւ թագուհիին։ Տեղի պիտի ունենան պաշտօնական ընդունելութիւններ, այցելութիւններ՝ հացկերոյթներ եւլն։

Պ. Տումէրկ Պրիւսէլէն Փարիզ պիտի մեկնի շաբաթ ժամը 14.30ին։

Երրորդ անգամն է որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ մը պաշտօնապէս Պելճիքա կ՚այցելէ. առաջին այցելողն եղած է Արման Ֆալիէր (1910) եւ երկրորդը՝ Փուանքարէ (1919)։

Մաքտոնըլտի պտոյտները

Անգլիոյ վարչապետը Միացեալ Նահանգներու Նախագահ Հուվըրի հետ որոշ հետ որոշ համաձայնութեան եկած և անոր հետ իր խօսակցութիւնները վերջացուցած ըլլալով, երէկ մեկնեցաւ Ֆիլատէլֆիա։

Քանի մը օր Նիւ Եորք մնալէ յետոյ, Մաքտոնըլտ յառաջիկայ երկուշաբթի պիտի մեկնի Քանատա։

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ զրոյցի մը համաձայն, Ամերիկայի նախագահը հաւանաբար Անգլիա երթայ գալ շաբթու։

Բեսեդովսկիի ազգականները բանտարկուած

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ծանօթ գայթակղութիւնը օրուան նիւթ է։

Կըսուի թէ հակառակ նախապէս որոշուածին, խորհրդային դեսպանատունը հրաժարած է դատ բանալէ Նախկին խորհրդական Բեսեդովսկիի դէմ։

Միւս կողմէ Մոսկուայէն հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ Չեկան ձերբակալած եւ բանտարկած է Բեսեդովսկիի մօտիկ ազգականները։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ դեսպան Դովգալեւսկի շնորհազուրկ պիտի ըլլայ. միայն թէ Մոսկուա կը վախնայ որ այդ պատճառաւ ձախողութեան կ՚ենթարկուին անգլեւռուս բանակցութիւնները։ Նոյնպէս երեւէ ինկած է դեսպանատան Բ. խորհրդական Արրէնս։

Ստալին նոր լիազօր մը պիտի ղրկէ Փարիզ՝ խնդիրը փակելու եւ պատասխանատուները պատժելու համար։

Ռուս գիւղացիներու ապստամբութիւնը

ԹՈՔԻՕ 10 հոկտ.—Խարպինէն ստացուած լուրերու նայելով, հարիւրեակ մը ռուս գիւղացիներ գնդակահարուած եւ ուրիշ 1000 ալ ձերբակալուած են խորհրդային զինուորական իշխանութեանց կողմէ՝ Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ ռուս գիւղացիներ ապստամբած են Չէյա գետի երկայնքին, Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։

Պերլինի ռուսական եկեղեցին ծախուած

Պերլինի ռուս գաղութը դրամական նեղութեան ենթարկուած ըլլալով, առջի օր աճուրդով ծախեց իր մայր եկեղեցին, որ կը գտնուի Պերլինի արեւմտեան թաղամասին մէջ, իսլամական մզկիթէն ոչ հեռու։ Եկեղեցին 180,000 մարքի գնուեցաւ գերման կալուածական ընկերութեան մը կողմէ։ Եկեղեցին վրայ 450,000 մարքի գրաւ դրուած էր։

Աղա խանի արկածները

Վերջերս շատ խօսուեցաւ հնդիկ միլիոնատէր Աղա խանի մէկ արկածախնդրութեան մասին։ Իբրեւ թէ իսլամ կրօնապետը վերջերս Շամպէրիի (Սավուա) մէջ սիրահարած է ֆրանսացի շաքարավաճառ աղջկան մը եւ մօտ օրէն պիտի ամուսնանայ անոր հետ։ Կարգ մը թերթեր ճշդեցին նոյնիսկ ամուսնութեան թուականը, դեկտ. 4՝ Էքս լէ-Պէնի մէջ։ Այս դէպքը առատ նիւթ հայթայթեց փարիզեան մամուլին, որ երեք շաբթէ ի վեր կը զբաղի անով։

Աղա խան այժմ Լոնտոն կը գտնուի եւ մերժած է ոեւէ յայտարարութիւն ընել թղթակիցներուն՝ իր ամուսնութեան ծրագրին մասին, ո՛չ հերքած եւ ոչ ալ հաստատած է զայն։

Հնդկաստանի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Աղա խանի շարժումներուն։

Պոմպէյէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ հնդկական շաբաթաթերթի մը՝ «Քուչ Սուտարշան»ի տնօրէնը՝ Եարմըր դատի կանչուած է Պոմպէյի դատարանին առջեւ, որովհետեւ քանի մը յօդուածներով կրօնական զգացումները վիրաւորած է շիի իսլամ «խոճա» աղանդին, որուն կրօնական եւ աշխարհական պետն է Աղա խան։ Վկաներէն մէկը յայտարարած է թէ խոճաները նուէրներ կը ղրկեն Աղա խանի, որպէսզի դրախտին մէջ տեղ ունենան. ասկէ զատ անոր կուտան իրենց եկամուտին 100ին 12ուկէսը։ Անոնք Աղա խանը կը նկատեն իբրեւ գերագոյն կրօնապետ, որ երբեք չի մեղանչեր այս աշխարհի վրայ։ Յօդուածագիրը «մոժիլօ» բառը գործածած է Աղա խանի համար, ինչ որ կը նշանակէ «թեթեւաբարոյ» եւ վիրաւորական է։ Ուրիշ վկայ մը ըսաւ նոյնպէս թէ իր կրօնակիցներու զգացումները վիրաւորուած են խնդրոյ առարկայ յօդուածներէն։

Աղա խանի Նախկին կինը (երկար տարիներէ ի վեր ամուսնալուծուած) կ՚ապրի Պոմպէյի մէջ եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի անոր ամուսնութեան շուրջ Եւրոպայէն հասած բոլոր լուրերուն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին։
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր։
ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ գիշեր։
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի։
ՌՈԱՆ.— Այս կիրակի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéon։

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՀՈԿՏ. 19ԻՆ — ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ՚ԵԼԼԷ ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ։ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՎԷՊ, ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

270 էջ, 15 ֆրանք, Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար։ (Ամերիկա. 1 տոլար, ուրիշ ամէն կողմ 20 ֆր.։)

Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենցի մօտ եւ Ֆլորիա ճաշարանը։

Դիմել նաեւ, նամակով եւ միշտ կանխիկ Ch. Kérestédjianի, 15 Rue Bréa, Paris (6e)։

Գրավաճառներու մասնաւոր զեղչ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ՚Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մ՚Չօ խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ճանկէօզեան։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Զարդարեան, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ 262 Rue Duguesclin։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 63 Rue de la République, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏՍՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire. Place de l'Odeon։ Կը բանախօսեն պ. պ. Աղասի եւ ուրիշներ։ գեղարուեստական բաժին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան պիլեանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին պիւրօ թապայի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ, Ռ. Պ.— 35։
Պոնտի, Մ. Մ.— 35։
Թաւրիզ, գործ.— 550։
Տրակինեան, Ա. Հ.— 72։
Շավիլ, Հ. Ա.— 70։
Լա Ռոշէլ, Յ. Ս.— 35։
Իսի լէ Մուլինօ, Հ. Նօտ. եղբ.— 35 ֆրանք։
Լիոն, գործ.— 1300։
Վիլմոնպլը, Տիկ. Ե. Կ.— 145։
Մարսէյլ, Ռ. Ս.— 180։
Միլանօ, գործ.— 96 լիր. 30։
Լանսէյ, գործ.— 100։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անունն Կարապետ, մօր անունն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Արրահամ Նալչաճեան, հօր անուն՝ Աւագ, մօր անուն Խաթուն։ 1919ին Ատանայի մէջ ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր։ Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալ-

չաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԳՐՔՈՅԿ Մ[...]

«Trois Années sur la Terre[...] Grand Salomon et Treize j[...] dans l'Ile de Chypre avec[...] Exilés Volontaires de la B[...] (Orient): Par H. M. Ham[...]tzoumian, avec le concours [...] Exilés Volontaires de la B[...]

Հասոյթը պիտի յատկ[...] քանի մը հայ պաշտօնեան[...] որոնք իրենց արդար իրա[...] ները պաշտպանելու [...] դատ բացած են Պանքօ[...] դէմ։ Գին 10 ֆր.։ Դիմել՝ Տ[...]layanի, 208bis Rue La[...] Paris (10e).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն։

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39։

IMPRIMERIE - MASSIS - [...] 208bis, Rue Lafayette Par[...]

Le Gérant: H. STEP[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

12 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1083 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պատերազմէն խորապէս ցնցուած աշխարհը տասը տարիէ իվեր խաղաղութիւն կը փնտռէ։

1919էն ի վեր նոր դարագլուխ մը բացուած է համաշխարհային պատմութեան մէջ։ Պետութենէ պետութիւն մասնաւոր զինակցութիւնները, կամ իրարու հակառակ խմբակցութիւնները այժմ իրենց նուազագոյն աստիճանին իջած են։ Ջգալի հարուած կրած է նոյնպէս գաղտնի դիւանագիտութիւնը, առանց սակայն բոլորովին քշուելու հրապարակէն։

Ազգերու Դաշնակցութիւն, Լոքառնոյի Դաշնագիր, Քէլլոկ-Պրիան դաշինք— երեքն ալ արտայայտութիւնն են քաղաքական այն նոր ուղղութեան, զոր յղացաւ եւ որուն հիմը դրաւ մեծ մարդասէր մը՝ հանգուցեալ Նախագահ Ուիլսըն։

Քաղաքական այս նոր դրութեան նպատակն է խաղաղութեան պահպանումը, հաւաքական համաձայնութեամբ եւ կենսական խնդիրներու շուրջ ներդաշնակ հասկացողութեամբ։

Պատերազմէն առաջ կը փորձուէր Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանել ուժերու հաւասարակշռութեամբ։ Մէկ կողմը կանգնած էր Եռրեակ Համաձայնութիւնը —Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, միւս կողմը Եռրեակ Զինակցութիւնը —Գերմանիա, Աւստրեւհունգարիա եւ Իտալիա։ Սակայն 1914ին պայթած փոթորիկը հիմնայատակ սարսեց այդ դրութիւնը, երբ մանաւանդ դաշնակիցը դաշնակցին դէմ զէնք վերցուց— Իտալիա։

Աշխարհի վարիչները ներկայիս կը կարծեն թէ գտած են խաղաղութիւնը պահպանելու միակ միջոցը։ Բոլոր ազգերը նոյն սեղանին շուրջ հաւաքելով, բոլորէն հանդիսաւոր խոստում առնելով որ այսուհետեւ պատերազմը ազգային քաղաքականութեան գործիք մը չպիտի ըլլայ, կը յուսան առաջքն առնել ապագայ պատերազմներուն։ Տասը տարիէ ի վեր գումարուած զանազան ու զարմանազան խորհրդաժողովները յանգեցան այս եզրին, ու հիմա բոլորն ալ կը սիրեն հաւատալ թէ համաշխարհային եղբայրութիւն հաստատուած է։

Մեծերը սակայն հանգիստ չեն դեռ։ Եւրոպական ցամաքի վրայ խաղաղութիւնը ապահովելու խարկանքն ունենալէ յետոյ, այժմ կ՚ուզեն ապահովել նաեւ խաղաղութիւնը ծովերուն վրայ, աւելի ընդարձակ քան ցամաքը։

Ուաշինկթընի եւ Ժընեւի խորհրդաժողովներէն յետոյ, այժմ նոր խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ յառաջիկայ յունուարի երրորդ շաբթուն։

Աշխատաւորական դահլիճը իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, մեծ կարեւորութիւն տուաւ նաւային սպառազինումներու սահմանափակման խնդրոյն, զայն նկատելով գլխաւոր ազդակ մը խաղաղութեան։ Այս ուղղութեամբ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան վարիչները երեք ամիս բանակցութիւններ վարեցին Լոնտոնի ամերիկեան դեսպան զօր. Տօուըսի հետ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։

Վիճելի կարգ մը խնդիրներն ալ լուծելու համար, անցած շաբաթ Ամերիկա գնաց Անգլիոյ ընկերվարական վարչապետը՝ Մաքտոնըլտ եւ Նախագահ Հուվըրի հետ ուղղակի խօսակցութիւններ ունեցաւ։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ՚ըսէ թէ՝ պետական երկու մարդիկը գլխաւոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են. վիճելի կարգ մը խնդիրներ ալ պիտի կարգադրուին յառաջիկային՝ առանձին բանակցութիւններով։

Լոնտոնի դահլիճը խորհրդաժողովի կը հրաւիրէ Միացեալ Նահանգները, Ճափոնը, Ֆրանսան եւ Իտալիան։

Անցած տարի ալ նման խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սակայն Ֆրանսա եւ Իտալիա չմասնակցեցան եւ մնացին մէկ մէկ «դիտող» ղրկելով։

Այս անգամ ալ, որպէսզի Ֆրանսա եւ Իտալիա համաձայնին պաշտօնապէս ներկայացուցիչ ղրկել Լոնտոնի խորհրդաժողովին, որոշ սակարկութիւններու պիտի մտնեն։ Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայնած են մասնաւորաբար մէջտեղէն վերցնել սուզանաւերը (ընդծովեայ)։ Մինչ Ֆրանսա եւ Իտալիա բացարձակապէս հակառակ են այդ կարգադրութեան։ Նաւային տկար ուժի տէր պետութեանց համար, սուզանաւը կարեւոր զէնք մըն է, — ինչպէս ցոյց տուաւ գերմանական փորձը Մեծ պատերազմին։

Յետոյ կայ նաեւ «ծովերու ազատութեան» խնդիրը, որուն հակառակ է Անգլիա։ Ֆրանսական Ծերակոյտի ծովային յանձնաժողովը անցած տարի քուէարկեց բանաձեւ մը, առաջարկելով որ Ֆրանսա չմասնակցի նաւային սպառազինումներու սահմանափակման ոեւէ խորհրդաժողովի, մինչեւ որ չկարգադրուի «ծովերու ազատութեան» վէճը։

Կան դեռ անհամաձայնութեան ուրիշ կէտեր ալ, որոնց լուծումը երկար վէճերու դուռ պիտի բանայ։

Այս պայմաններուն տակ, չի գիտցուիր թէ ի՛նչ դրական արդիւնքներ ձեռք պիտի բերուին Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։

Ամէն պարագայի, դեռ շատ հեռու ենք «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» կարենալ երգելէ։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

Հայկական Լեգէոնը հայ ազատագրական շարժումին փառաւոր մէկ դրուագը կը կազմէ, միակը որ արժանացած է ռազմավար պատուելիներու համակրութեան եւ իր կարգին՝ պատասխանատու չի նկատուիր ջարդերու եւ այլ դարհուրանքներու։ Փաստ՝ «Պայքար»ի խմբագրականը (19 սեպտ.).

— « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԷԳԷՈ՛Ն։

Այդ անունը իր մէջ կը պարփակէ ամբողջ դիւցազներգութիւն մը, գարնանային արշալոյսներու պէս վառ յոյսերով շողշողուն սկզբնաւորութեամբ, եւ ծմեռուան ցուրտ գիշերներուն չափ մռայլ ու ողբերգական վախճանով. դիւցազներգութիւն մը, որ հպարտութեամբ կ՚ուռեցնէ մեր կուրծքերը եւ ամենածանր ու դառն յուսախաբութիւններու տակ կը ճնշէ, կը տրորէ մեր սրտերը, եւ որուն ոչ փառքը նուաղած է, ոչ ալ կսկիծը կը մեղմանայ տասնեւմէկ տարիէ ի վեր»։

Մէկը որ Լէգէոնը ո՛չ իսկ հեռուէն տեսած է, չէր կրնար անշուշտ աւելի խանդավառ տողեր նուիրել անոր յիշատակին։ Ու հայճեպ պատմութիւն մը ուրուագծելէ յետոյ, «Պայքար»ի քարոզիչը կը շարունակէ.—

«Հայեր հաւատարիմ գտնուեցան իրենց յանձնառութիւններուն։ Արարայի ճակատամարտին մէջ ցոյց տուին իրենց զինուորական ոգին ու մարտական արժէքը։ Մինչեւ պատերազմին վախճանը ֆրանսա եւ դաշնակից իշխանութիւնք գովեստներ շռայլեցին անոնց, եւ անընդհատ յոյս ներշնչեցին թէ իրենց արիութիւնն ու անձնազոհութիւնը իր արժանաւոր փոխարինութիւնը պիտի ստանայ։ Մինչեւ անգամ Հիւսիսային Սուրիա ու Կիլիկիա գրաւուեցան Հայկական Լէգէոնով։ Զինադադարէն քիչ յետոյ սակայն, ամէն ինչ փոխուեցաւ յանկարծ։ Ֆրանսա յիշեց իր «աւանդական բարեկամութիւնը» թշնամին թուրքին հետ, Հայ Լէգէոնականը արհամարհուեցաւ, անոր շատ հասկնալի թերութիւնները, ցաւալի բայց անխուսափելի ծայրայեղութիւնները կարգ մը պարագաներու մէջ, չափազանցուեցան, ահագին համեմատութիւններ ստացան, եւ իր արեան ու արիութեան գինը, Հայութեան բանաւոր իրաւունքները, սակարկութեան նիւթ եղան ֆրանսացի բանագնացներու ձեռքը Միլլի հրոսակներու հետ համաձայնելու համար, որպէսզի Անգլիա չկարենայ իր ոտքին տեղ շինել Պոլսոյ մէջ։

Անոնք որ իրենց յանձնառութիւնները մոռցան, այսօր իսկ իրենց այդ ընթացքին հետեւանքները կը կրեն եւ շատ սուղ գին կը վճարեն իրենց խոստմնազանցութեան համար։ Սպասենք վաղուան այն ոգւով ու յոյսերով, որոնք դէպի Արարա առաջնորդեցին Հայ Լէգէոնականը։ Վաղը յուսախաբ պիտի չթողու զմեզ»։

Գաղտնի՞քը մետասաններորդ ժամու խանդավառութեան եւ յուսադրութեան...։ Ամերիկայի մէջ շատ կան Լեգէոնականներ, որոնք կրնան օր մը «Պայքար»ի փարախն իյնալ...։ Արդեօ՞ք.

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ներկայիս կը գումարուի խաղաղութեան համաժողովը, մասնակցութեամբ 27 երկիրներու։

ԾՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիայէն արտագաղթը կ՚արգիլուի

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.—

Ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագիրով մը խստիւ կ՚արգիլէ մասնաւոր արտօնութիւն չունեցող շոգենաւային ընկերութեանց միջնորդներուն գործունէութիւնը եւ խիստ պատիժներ կը սահմանէ անոնց դէմ։ Արդէն քանի մը հայ միջնորդներ, Հալէպի մէջ բանտարկուած են՝ անոր համար որ առանց արտօնութեան միջնորդութիւն կ՚ընեն։

Այս առթիւ մարզպանութեան կողմէ կը հաղորդուի որ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ շինարարական մեծ աշխատութիւններու նախօրեակին մէջ կը գտնուինք եւ բազմաթիւ գործաւորներու պէտք պիտի ունենանք, որով բացարձակապէս գաղթելու արտօնութիւն չպիտի տրուի այն գաղթականներուն որոնք պաշտօնապէս ճանչցուած գրասենեակներու տոմսակները չեն կրնար ներկայացնել։

Մաքտոնըլտի եւ Հուվըրի համաձայնութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ՝ հեղինակաւոր շրջանակներու կարծիքին համաձայն, Անգլիոյ վարչապետն ու Ամերիկայի Նախագահը աւելի կարեւոր արդիւնքներու յանգած են քան ինչ որ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ։

Երկու պետական մարդիկը համաձայնութեան եկած են յածանաւերու տարողութեան մասին։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը կարծուի թէ 10,000 թոնոնոց երեք յածանաւերը, որոնց մասին տարակարծութիւն կար երկու երկիրներու միջեւ, կարգադրուած է։ Նախապէս կազմուած ծրագրին համաձայն, Միացեալ Նահանգները պիտի ունենային 21 եւ Անգլիա 15 յածանաւ՝ 10,000 թոնոնոց. խնդիր էր կարգադրել թէ՝ Անգլիա 18 եւ Ամերիկա 21 յածանա՞ւ պէտք է ունենայ թէ՝ Ամերիկա իր թիւը պիտի ջեղչէ 18ի։

Հուվըր Անգլիոյ վարչապետին հետ խօսած է նաեւ ծովերու ազատութեան մասին։ Նոյնպէս խօսակցութեան առարկայ դարձած են անգլիական նաւային խարիսխները ամերիկեան ջուրերուն մէջ։

«Նիւ Եորք Թայմզ» խօսելով Մաքտոնըլտի եւ Հուվըրի հրատարակած պաշտօնական զեկոյցին վրայ, ցաւ կը յայտնէ որ խօսք չըլլար խիստ կարեւոր կարգ մը կէտերու մասին։

«Իվնինկ Սթանտարտ» անորոշ գտնելով հանդերձ զեկոյցը, վեր կը հանէ սա կէտը թէ՝ այսուհետեւ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ պատերազմ մը աներեւակայելի է եւ թէ նաւային զինաթափման մասին տարակարծութիւնները փարատած են։

Ամերիկա կ՚ընդունի մասնակցիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ յունուարին՝ զբաղելու համար նաւային զինաթափութեան խնդրով։

Ինչպէս գրաւուեցաւ Քապուլը

«Փըթի փարիզիէն»ի աշխատակից տիկին Անտրէ Վիոլիս որ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Թուրքեստանի մէջ, հետեւեալը կը հեռագրէ Թաշքէնտէն հոկտ. 10 թուականով.

Տասնըհինգ օրէ ի վեր կատաղի կռիւներ կը մղուէին Քապուլի շուրջ, յաղթական Հապիպուլլահի զինուորներուն եւ Ամանուլլահ թագաւորի ազգական Նատիր խանի ուժերուն միջեւ, որոնք կը գրաւէին քաղաքին հարաւային եւ արեւելեան մասը։ Երէկ իրիկուն Շահ Վալի խանի հրամանին տակ գտնուած բանակը յաջողեցաւ մտնել Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին մէջ։ Հապիպուլլահ իր բանակի մնացորդին հետ ստիպուեցաւ ապաստանիլ միջնաբերդին մէջ, Քապուլի կեդրոնը։

«Արքայական գերդաստանի պատկանելու պատիւը չունենալով, ըսեր է, նպատակ չունիմ հետեւելու թագաւորներու սովորական մեթոտին — այսինքն փախչելու, ու մինչեւ արեանս վերջին կաթիլը ինքզինքս պիտի պաշտպանեմ։»

Սակայն էմիրը այլեւս 4000 զինուոր միայն ունի, զուրկ զէնքէ եւ ռազմանիւթէ։ Շահ Վալի խանի բանակը չորս անգամ աւելի մեծ է, ու շարունակ օգնական ուժեր կը ստանայ Հնդկաստանի սահմանագլուխին մօտակայ ցեղախումբերէն, ու կրնայ ռազմանիւթ հայթայթել Փէշավարէն, ուր Ամանուլլահ թագաւոր ձգած է ներկայացուցիչ մը եւ կարեւոր գումարներ։

Նատիր խան սեպտ. 29ին Քապուլի բնակչութեան ուղղեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ Հարաւի եւ Արեւելքի ամէնէն զօրաւոր իր ցեղապետներու եւ երեւելիներու անունով հանդարտութիւն կը յանձնարարէր եւ կ՚ազդարարէր յարգել օտարականներու կեանքն ու ինչքը, անսաստողներուն մահապատիժ սպառնալով։

Եթէ դէպքերը շարունակեն նպաստաւոր ըլլալ Նատիր խանի, կ՚ըսուի թէ այս վերջինը նպատակ ունի հրաւիրելու ընդհանուր ժողով մը, որ պիտի որոշէ կառավարութեան ապագայ ձեւը եւ Հապիպուլլահի հաւանական յաջորդը։

⁂ Նատիր խան կը յայտարարէ թէ ինք միշտ կուսակից է Ամանուլլահի։ Սակայն եթէ ինք որոշէ գահ բարձրանալ, այն ատեն պիտի խնդրէ նախկին թագաւորէն— որ ներկայիս տարագիր է Իտալիոյ մէջ— Աֆղանիստանի Հռոմի դեսպանութիւնը ընդունիլ։

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՈՒՏ ՄԸ

Աճա Իլ Ճէմիտ արաբերէն թերթին Թուրքիոյ թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, թուրք թերթերը վերջերս գրած են թէ՝ ֆրանսացիները Գամըշլըի կողմը, թրքական սահմանին վրայ, Կուրօ անունով գիւղ մը հիմնած են եւ հոն բնակեցուցած Հայեր եւ Քիւրտեր, որոնք թրքական սահմանին մէջ գտնուող գիւղացիները կը կողոպտեն եւ կը սպաննեն։ Թուրք թղթակիցը մասնաւորեալով իր խօսքը Հայերուն, կ՚աւելցնէ որ Հայեր վրէժով եւ ատելութեամբ լեցուած ամէն միջոցի կը դիմեն թուրք գիւղացիներուն վնաս հասցնելու համար եւ զանոնք սրախողխող կ՚ընեն։

ՔԻՒՐՏ ՄԱՐԳԱՐԷ ՄԸ

Վերջերս թրքական սահմանէն Սուրիական հող անցած է 30 տարեկան երիտասարդ քիւրտ մը, որ նոր կրօնք մը կը քարոզէ եւ որուն գլխաւոր սկզբունքն է «սիրեցէք զմիմեանս եւ հնազանդեցէք իշխանութեանց»։

Այս նոր մարգարէն բազմաթիւ հաւատացեալներ կը հրապուրէ իր կրօնքին. Թրքական սահմանէն դէպի Գամըշլը հսկայ հոսանք մը սկսած է արժանանալու համար այս նոր մարգարէի օրհնութեան։ Թուրք կառավարութիւնը տեսնելով որ շարժումը կ՚ընդհանրանայ, խստիւ արգիլած է եւ միջոցներ ձեռք առած զանոնք ետ կեցնելու համար։

Նոր մարգարէն, կ՚ըսեն թէ, ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կը բժշկէ եւ մեռելներ կ՚ողջցնէ... աղքատներուն դրամ կը բաժնէ եւ աղօթքներ կ՚ընէ տառապողներու համար, որոնք շուտով կ՚ապաքինին։ Մինչ եւ իրիկուն դրամ եւ ամէն տեսակ նուէրներ կը ստանայ։

Թուրք կառավարութիւնը այս քիւրտ մարգարէն կը նկատէ Լրտես կամ օտար պետութեան մը հաշուոյն գործող գործակալ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Երէկ գրեցինք թէ միջերկրականի անգլիական նաւատորմէն բաժին մը պիտի այցելէ թրքական ջուրերը։ Մարտանաւերը կեդրոնացած են Կիպրոս կղզին մէջ։ Տարտանէլի եւ Կէլիպոլուի անգլիացի զինուորներու գերեզմաններուն այցելութենէ մը յետոյ, նաւաբաժինը այսօր՝ շաբաթ պիտի խարսխէ Պոլսոյ առջեւ, ուր պիտի մնայ մինչեւ հոկտեմբեր 20։

Այս առթիւ մեծ հանդիսութիւններ պիտի կատարուին։ Անգլիական օդային նաւատորմը պիտի կատարէ թռիչքներ որոնց պիտի մասնակցին նաեւ թուրք օդանաւորդներ։

Նաւաբաժնի հրամանատար ծովակալ Ֆիլտ հոկտ. 14ին էնկիւրի երթալով պիտի ներկայանայ Մուսթաֆա Քէմալի։ Առաջին անգամն է որ եւրոպացի ծովակալ մը կ՚այցելէ հանրապետութեան նախագահին։ Չորս տարի առաջ ճափոնցի ծովակալ մը միայն ընդունած էր։

ՇԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ՝ քննական պտոյտ մը կատարելու Պարսկաստանի զանազան կողմերը։

Հետզհետէ պիտի այցելէ Համատան, Սաուջբուլաղ (պարսկական Քիւրտիստան) եւ Թաւրիզ, ուր աչքէ պիտի անցընէ վերջին հեղեղներու առաջ բերած վնասները։

Թաւրիզի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն հանդիսաւոր ընդունելութիւն ընելու համար Շահնշահին։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըսինք թէ օտարականներու հանդէպ իր ներքին քաղաքականութեան մէջ, Ֆրանսա տուն կ'առնէ զանազան նկատումներ, որոնք կը յանգին համրանք շատցնելու նպատակին։

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ կենսական կարեւորութիւնը համրանքին, որ կը ծառայէ ո՛չ միայն հակամարտ շահերու այս աշխարհին մէջ, երաշխաւորելու երկրի մը ապահովութիւնը, այլ նաեւ, կարգ մը պայմաններու լրացումով նիւթական բարգաւաճումը։ Երկրի մը ուժը կամ տկարութիւնը նա՛խ իր բնակչութեան թիւին մէջ է։ Ահա թէ ինչո՞ւ որեւէ պետութիւն չի կրնար իր ժողովուրդին աճումն ու նուազումը թողուլ դիպուածին ու կը ջանայ զայն ենթարկել խիստ ու բանաւոր հակակշռի, քաջալերելով աճումն ու պայքարելով նուազման դէմ։

Այս նկատումներով իսկ. հակառակ իր բուռն ու կազմակերպուած ջանքերուն, առանց մտահոգութեան չէ որ Ֆրանսա կ'արձանագրէ իր թուական ստորադասումը՝ բաղդատմամբ հարեւան երկիրներու։

Պատճառները փնտռել երկար պիտի ըլլար. գոհանանք թիւերու փաստովը։

Ֆրանսա թուապէս Եւրոպայի ամենէն զօրեղ պետութիւնն էր 1700ին։ Ունէր 20 միլիոն բնակիչ։ Երկու պետութիւններ միայն կրնային ճակատ բռնել անոր դէմ, — գերմանական կայսրութիւնը, 19 միլիոն բնակչութեամբ, Մեծն Բրիտանիա՝ 10 միլիոն բնակչութեամբ։

1789ին Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը բարձրանայ 26 միլիոնի. գերմանական կայսրութեանը՝ (Աւստրիա, Փրուսիա եւլն.) 28ի. Մեծն Բրիտանիոյ՝ 12ի։ Ցանկին մէջ Ռուսիա կը մտնէ միայն 25 միլիոնով։

Իսկ 1908ին արդէն համեմատութիւնը աչքի կը զարնէ Ֆրանսայի համար աննպաստ եզրակացութեամբ։ Ֆրանսա՝ 39 միլիոն, Անգլիա՝ 44 միլիոն, իսկ Գերմանիա (առանց Աւստրիոյ այս անգամ) 63 միլիոն։ Աւստրիա՝ միացած Հունգարիոյ՝ 50 միլիոն։ Ռուսիա՝ բոլորը կը հրմշտկէ 150 միլիոննոց խիտ զանգուածով մը։

Պատերազմի սկիզբը՝ Ֆրանսայի աճումը կանգ առած էր արդէն, մնալով 1908ի համրանքին վրայ։ Իսկ Գերմանիա կը ներկայանար 67,5 միլիոնի բազմութեամբ մը։ Աւելի քան մէկուկէսը Ֆրանսայի։

Եւ դեռ այսօր, համեմատութիւնները կը զարգանան ընդդէմ Ֆրանսայի, որ թուական յաւելումի նոր աղբիւրներ կը փնտռէ տրամադիր օտարականներու իւրացման մէջ։

Ըսինք թէ Ֆրանսա «Միջնադարին պատուաստումներու» դասական եւ կիրթ է եղած սկսեալ Միջին դարէն։

Կարճ պատկեր մը տանք դարձեալ, սկսելով մօտաւոր թուականներէն։

Առոյգ վիճակագրութիւն մը 1851ին Ֆրանսայի մէջ օտարականներու թիւը գոյց կուտայ 379.000, որոնց 13,000ը միայն ֆրանսացած են։ 20 տարի յետոյ, թիւը բարձրացած է մէկ միլիոնի 77,000 ֆրանսացածներով։ Իսկ 1906ին, օտարականներու թիւը մօտաւորապէս կը մնայ նոյնը, տալով 222,000 ֆրանսացիներ։

Իսկ ներկայիս արդէն, երբ օտարականները կը համրուին 3 միլիոն եւ Ֆրանսա բացայայտօրէն կը գտնուի բնակչութեան աստիճանական նուազման առջեւ, բնական է որ անոնց հանդէպ պիտի ընդգրկէ մտածուած քաղաքականութիւն մը։

Բայց Ֆրանսա հաստատուած զանազան ազգի օտարականները, որքան ալ զգուած ըլլան անկայուն եւ անստոյգ կեանքի մը տառապանքէն, որքա՜ն ալ կարօտը քաշեն հանդարտ ու ապահով բնակութեան մը բարիքներուն, հայրենական թարմ ազդեցութիւնները թոյլ չեն տար անշուշտ, որ անոնք մէկ անգամէն սիրայօժար տրամադրուին ազգային ինքնուրացման ու դիւրին որսերը դառնան իւրացման ճիգերու։

Միւս կողմէ, ուզելով մէկտեղ բարձրացնել քանակը, Ֆրանսա չի հանդուրժեր որ անբաղձալի տարրերու իւրացումով՝ նպաստէ որակի անկման եւ իր հարազատ բնակչութեան ծոցին մէջ իսկ՝ քաջալերէ ապառողջ ազդեցութիւններու թափանցումը։

Ստիպուած ուրեմն կը կիրարկէ խիստ ընտրութիւն մը հանդէպ այն օտարականներուն, որոնք խնդրանք կուտան ընդունուելու ֆրանսական հպատակութեան մէջ։ Բայց, մինչդեռ հպատակութեան բարեփոխուած օրէնքով կը դիւրացնէ անոնց ֆրանսացումը, միւս կողմէ, դիմողները կ'ենթարկէ գաղտնի եւ մանրակրկիտ քննութեան մը՝ իրենց անցեալին, կամ բարքին ու բարոյականին եւ յաճախ նոյնիսկ, ընդունակութեան մասին։

Իր ծննդաբերութեան բացը օտարականներով գոցելու, թիւ շատցնելու իր հնչնութերուն մէջ ուրեմն, Ֆրանսա ընտրութիւնը չի տար միմիայն դիւրաւ ձուլելի տարրերուն, այն օտարականներուն որոնք ֆրանսական ժողովուրդին հանդէպ կը ներկայացնեն տեսակ մը ցեղային յարանուանութիւն եւ իրենց ազգային յատկանիշերով շատ կը մօտենան անոր։ Կը փնտռէ մանաւանդ առողջ, երիտասարդ, ամուրի կամ ամուսնացած եւ զաւակներու տէր մարդեր։

Եւ հիմա որ իր տրամադրութեան տակ ունի ձուլելի բազմաթիւ զանգուած մը, հսկայ բանակ մը, — մօտ երեք միլիոն — որոնց հանդէպ կը կիրարկէ իւրացման մեղմ կամ կէս-բռնի քողաքականութիւն մը՝ պարագային համեմատ, հպատակութեան օրէնքին գործադրութեան մէջ՝ պարբերական սեղմումներով կամ թուլացումներով փոխն ի փոխ, հարց կը ծագի մշակելու նաեւ ներգաղթի քաղաքականութիւնմը։

Օր չանցնիր որ ֆրանսական մամուլին կամ գրականութեան մէջ, ուսումնասիրութիւն մը չնուիրուի հարցին։ Մասնաւորաբար կը թելադրուի վերակազմել եւ աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել ներգաղթի սպասարկութիւնները՝ անոնց տալով բանաւոր գործունէութեան մը հրահանգներ, օտար աշխատաւորներու ընտրութեան մէջ շարժիլ ո՛չ թէ աճապարանքով, այլ խիստ զտումով։ Յատկանշական են ազդեցիկ հրապարակագրի մը սա տողերը, որոնք աջէն ու ձախէն թելադրուած առաջարկներու հոգին կը խտացնեն. —Անօգուտ չէ որ պէտք է նեբածել, այլ նոր Ֆրանսացիներ, զորս պարտաւոր ենք պատուաստել մեր հողին վրայ։ Ատոր պիտի հասնինք օտար երկիրներու մէջ կատարելագործելով մեր ներգաղթի կազմակերպութիւնները, որպէսզի մեզ գրկեն ո՛չ միայն մտքով ու մարմնով կատարելապէս առողջ, այլ նաեւ Ֆրանսայի մէջ բոյն կազմելու, հոն հաստատուելու համար հոգեբանօրէն պատրաստուած, մասնաւորաբար ամուսնացած մարդեր։ Որովհետեւ երկրի մը մէջ, ո՛չ մէկ բան կրնայ այնքան արմատ բռնել, որքան հոն ծնած տղաքներ։»

ՄԱՐՏԻՐ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹԱՏՐՈՆ

„ՓԱԽՈՒՍՏԸ„

Թատերգ. ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՎԷՌՆՈՒԱՅԻ

«Փախուստ»ը թատերգութեան նիւթը նոր չէ, սակայն Հանրի Տիւվէռնուա զայն կենդանացուցած է զարմանալի նրբութեամբ։

Երաժշտագէտ Պէռնար Լաօլ սրտի հիւանդութիւն ունի եւ դատապարտուած է իր մտերիմ բարեկամէն Տօքթ. Պլիւժէն, սակայն չուզեր որ իր մահուամբ, իր կինն ալ, զինք չափազանց սիրելուն, անձնասպան ըլլայ. եւ արդէն իր բարեկամ բժիշկը կնոջ ձեռքէն թոյնի շիշը խլած եւ ամուսնին տեղեկացուցած էր։ Երաժշտագէտը ամուսնացած էր պարզ աղջկան մը հետ եւ իր շունչին տակ զայն դարձուցած ազնուական եւ նրբացած, հոգիով եւ սրտով ու ատոր համար ալ կինը զինքը կը պաշտէր։ Ինչպէ՞ս սակայն արգիլել որ խեղճ կինը ամուսնին մահուընէն վերջ շարունակէ ապրիլ։ Միակ միջոցը կնոջ հաւատացնել է թէ Պէռնար անհաւատարիմ եղած է, որպէսզի կինը յուսախաբուած այլեւս չի սիրէ ամուսինը։ «Հազիւ մէկ ամիս կեանք ունիս» ըսած է նշանաւոր բժիշկ մը։ Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնելու թեթեւաբարոյ եւ միամիտ աղջկան մը հետ կը փախի, երբ թէ շատոնց հետը կ'ապրէր, կինը կը վազէ աղջկան տունը եւ կ'աղաչէ որ իրեն յանձնէ իր ամուսինը, որուն համար պաշտամունք ունի. Պէռնար վրայ կուգայ եւ հակառակ կնոջ պաղատանքներուն անդրդուելի կը մնայ անշուշտ գիտենք թէ ի՞նչ նպատակով. ուրեմն բարոյական բաժանումը տեղի կ'ունենայ երկու էակներու մէջ որ զիրար կը պաշտեն. եւ այս բաժանումը այնքան վայրագ, յուզիչ, անբացատրելի մահուանէն աւելի խռովիչ եւ դաժան կը սպառնայ մարդու մը որ կը սիրէ իր կինը եւ կը մեկնի վերջացնելու մնացորդ կեանքը իր չսիրած մէկ կնոջ հետ։

Երկու տարի վերջ երաժշտագէտին կինը ազատագրուած գերմարդկային իտէալի մը երանութենէն եւ դարձած պարզ կին մը առանց գաղափարի, առանց հաւատքի եւ առանց մտածումներու, իր զգացումները խաչուած, հոգին խոցոտուած կ'ապրի հին կեանքը երբ չէր ճանչցած Պէռնարը. միստիքական կեանք մը կը վերսկսի խեղճ կնոջ համար որ բարձրացած էր շատ վերերը եւ յանկարծ ինկած դառնօրէն յուսախաբուած. եւ բարի մարդ մը որուն հանդէպ ոչ մէկ սէր ունի, զինք կնութեան կ'ուզէ այն պահուն երբ Պէռնար հրաշքով մը կ'աղէկնայ վերջնականապէս իր մահացու հիւանդութենէն, ուրեմն դիւային կատակը վերջացած է. Պէռնար այլեւս չի վախնար որ իր սիրած կինը անձնասպան կ'ըլլայ. ուրեմն կը վազէ նախկին կինը գտնելու եւ բացատրելու, ոտքերը իյնալու, վկայ բերելով իր բարեկամ բժիշկը, մինչ այն կինը որուն հետ փախած էր եւ որուն շնորհիւ առողջացած, սկսած էր զինք սիրել իր բուն կնոջ նման։ Իսկ այս վերջինը այլեւս մոռցած էր, անշուշտ կը յուզուի խորապէս իմանալով ճշմարտութիւնը, սակայն իր իտէալը վերջնականապէս խախտուած է. հազիւ կը խոստանայ պարզ կենակցութիւն մը որովհետեւ կիրքերը հանդարտած են եւ կնոջ սիրտը յաւիտենապէս ջարդ ու փշուր եղած է այնքան անկարելի, խելայեղ տառապանքներէ վերջ։

Ահա՛ հակիրճ կերպով խաղին նիւթը, փակագծի մէջ ըսեմ որ Տիւվէռնուա նախ նորավէպի ձեւով գրած է եւ յետոյ վերածած թատերգութեան, նորավէպին մէջ Պէռնարի գերմարդկային զոհողութեան հակառակ վերջնականապէս կը բաժնուէր իր պաշտած կնոջմէն։ Շատ հաճոյլի է մտիկ ընել այս խաղը որուն կազմուածքը, խօսակցութիւնը, բեմական յարդարումը եւ խաղարկութիւնը կը կազմեն խնամուած ամբողջութիւն մը սակայն չեմ գիտեր ինչո՞ւ կը զգաս տարօրինակ, տարտամ անհանգստութիւն մը նիւթին տարամերժ կազմախօսութենէն, Տիւվէռնուա հետաքրքիր պատմող մըն է, հանրապէս իր նիւթերը գիտէ շարայարումի ինքնատպութիւն ունին, սակայն հազուագիւտ, կարելի, անբացատրելի դէպքեր, մանաւանդ աճապարանք մը դէպի հրաշալի երեւոյթները, գործին կուտան անբնական կառուցուածք մը, իր ողբերգութիւնը չի յուզեր, չի ցնցեր, կարծես ժպիտ մը կուգայ հանդստացնել ունկնդիրը։ Եւ սադրանքները կ'աղարտեն գործին բնական զարգացումը այնպէս որ տիպարներուն նկարագիրը կը կորսուի ի նպաստ ստեղծուած կացութեան եւ հոդ է որ զգայական ցնցումները թատրոնին մէջ ընդհանրապէս կը դառնան փրփրալից գործոն եւ կը կորսնցնեն իրենց ողբերգական ուժգնութիւնը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ա. - ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ԴՊՐՈՑ

Կեդրոնական դպրոցի 1928 ուսումնական տարեշրջանի մասին դպրոցի տեսուչ՝ մնացէտ եւ մանկավարժ Կ. Սրապետ Պիռնեանի զեկուցէն կը քաղեմ հետեւեալ վիճակագրական տեղեկութիւնները.

Դասերը սկսած են 1928 Սեպտ. 10ին եւ վերջացած՝ 1929 Մայիս 25։ Տարեսկզբին աշակերտութեան թիւը եղած է 166, որմէ 86 աղջիկ եւ 80 տղայ, բաժնուած 5 դասարաններու. Ուսուցչական խումբը տարիներէ վեր մեծ փոփոխութեանց ենթարկուած չէ եւ այս տարի ալ անփոփոխ կը մնայ։ Կեդրոնական միջնակարգ դպրոցին մէջ կը պաշտօնավարեն՝ տեսուչ՝ Կ. Պիռնեան, Օր. Ամատունի Սոֆիկ, ...ճեան Արամ, Բաբայեան Վ..., Գրիգորեան Լեւոն, Տիկ. Ցաք...եան Հեղինէ, Յակոբեան Գ..., Միրզա Ջաֆար (պարսիկ), ...եան Հայրապետ եւ Տէր Յա...եան Յակոբ, որոնք կ'աւանդեն 33 տեսակ դպրոցական դասեր։

Դպրոցական օրերու թիւը 179 է։ Երկսեռ աշակերտներէն 92 հոգի Թաւրիզեցիներ են, ... գաւառացիներ, Տաճկահայեր ..., Կովկասահայեր՝ 23։ Այս աշակերտները կուգան 90 ինքնա... 31 հարուստ եւ 33 աղքատ ... տանիքներէն։ Աշակերտներէն ... առողջակազմ են 141 հոգի, ...լակազմ՝ 10, պակասաւոր՝ 3...

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ

ԿԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Դէմքը զարնուած է մահացու տժգունութեամբ, մազերու կարծըր խուրձ մը կ'իյնայ քունքին վրայ, շարժումներուն մէջ կայ վախ, տկար, բնազդական մարդու ղեղեւում, ու աչքերուն մէջ՝ պարտութեան ու վերջնական անկումի սարսափէն ծնունդ առած թունալից քինախնդրութիւն։ Դառնացած ու պրկուած բերնին վրայ, փնտռուած անփութութեամբ մը կը թափին հին, գաղղիական պեխեր։ Շարժուձեւերուն մէջ կայ արուեստական հեզութիւն մը, սիրալիր ու bonhomme երեւալու մասնաւոր ճիգ մը։ Ո՞վ է այդ մարդը և ի՞նչ ընելու եկած է հոս եւ ի՞նչ կը խօսի...։

— Camarades et citoyens...

Կ'ըսէ զարձած ամբոխին շնչատ, խեղդուկ ձայնով մը։

Մարսէլ-Քաշէնն է, համայնավարներու պետը։ Ան՝ որ լացած է Սթրազպուրկի մէջ, ֆրանսական պզտիկ զինուորներուն ի տես, որ պատերազմի ընթացքին, ֆրանս. կառավարութեան կողմէ դրամ տարած է Պէնիթօ-Մուսոլինիին, որ պատճառ դարձած է ընկերվ. կուսակցութեան հերձուածին, որ այսօր կը ծառայէ յանցաւոր ստրկութեամբ մը Ստալինի եւ իր արբանեակներուն։ Մարսէլ-Քաշէնն է, համայնավարներու տխուր ու չարաշուք «ղեկավար»ը, որ կը շարժի շուքին մէջ գործող կարգ մը բախտախնդիրներու եւ սրիկաներու հրամաններով, որ երբեք քաջութիւնը չէ ունեցած իր սեփական գաղափարներն ունենալու, որ կեցած է միշտ զօրաւորներուն կողքը՝ տկարներուն դէմ, որ անընդհատ հպատակած է անասնացած ու քինախնդիր խուժանին վայրկեանի տրամադրութիւններուն և ոչ թէ բանուոր, յեղափոխական ու գիտակից դասակարգին, որ իր ընկերներուն կը դաւաճանէ միշտ, ձգելով զանոնք կէս ճամբան։ Վախկոտ, քինախնդիր, փառատենչ ու պատեհապաշտ Մարսէլ Քաշէնը, որ այս երեկոյ՝ կրկին ստոր հրամաններու վրայ, նախկին յիսուսեան եղբօր մը հետ, եկած է պառակտելու Փարիզի յեղափոխական բանուորութիւնը, եղբօր ձեռքով՝ եղբօր արիւն թափել տալու համար։

— Camarades et citoyens, prolétaires de Paris...

Կ'ըսէ կրկին շնչատ, խեղդուկ ձայնով մը։ Ընկերվարական բազմութիւնը սակայն չուզեր լսել զայն։ Ու Քաշէնի դէմքը աւելի կը տժգունի։ Պեխերը՝ ղառնութեամբ կ'երերան՝ բերնին շարժումներուն հետ։ Ամբոխը կը դառնայ խառնաշփոթ, տենդահար, ողմուտ ու ալեկոծ։

— Va pleurer à Strasbourg, sale individu...

Կը գոռայ, բանուորի ուժեղ ձայն մը։

— Diviseur de la classe ouvrière, traître au prolétariat...

Կը պոռան ուրիշներ։

— Les soviets à Paris. les soviets à Paris... Vive Cachin, vive Cachin, vive Marty...

Կը պատասխանեն համայնավարները։ Յանկարծ սակայն ոստիկաններու զուինդ մը կը ցցուի փողոցին անկիւնը։ Ձիերու զոփիւն՝ սալայատակին վրայ եւ համազգեստի կոճակներու աղօտ փայլ։ «Բիւափի ծիռեռնակներ»ն են որ յարմար կը նկատեն առիթը մօտենալու ամբոխին։ Համայնավարները կը լռեն։ Քաշէնի տժգոյն ու չարաշուք դէմքը կ'ընկղմի բազմութեան մէջ։ Սրահը կը շարունակուի լենալ բերնէ բերան, նոյն բարակ, զողդոջուն երիզով։ Ու ամբողջ սրահէն կը բարձրանայ մեծ, անպարտելի, տարօրինակ ու վտանգաւոր շշուկ մը...

×

Ի՞նչ է պատահած, ի՞նչ կայ։ Ինչո՞ւ համար տասնըմէկ հազարի այս վայրագ ու կռուի պատրաստ բազմութիւնը «Ժիմնազ Ժափի»էն ներս ու դուրս, փողոցներուն մէջ։ Ինչո՞ւ համար այս ամբոխը խառնակ է այսպէս, ալեկոծուած, տենդահար։ Ինչո՞ւ համար հաւաքուած են այս իրիկուն ֆրանսական ընկերվարական ու համայնավար կուսակցութեան բոլո՛ր գլխաւոր պետերը՝ նոյն սրահին մէջ կամ շուրջը։ Արդեօ՞ք եկած են հաշիւ տալու փարիզեան յեղափոխական բանուորութեան, տասը տարուան բաժանումէն, քէնէ եւ ոխէ յետոյ։ Արդեօ՞ք եկած են որ Փարիզի փառայեղ համայնքին մասնակցող բանուորներու զաւակները զատեն. զիրենք։ Գուցէ,

Ահա՛ տասը տարիէ ի վեր համայնավար կուսակցութիւնը տէրն է փարիզեան բանուորութեան, արուարձանները կարմիր են ու փարիզեան ամբոխը կը հետեւի համայնավար ղեկավարներուն։ Ու մինչդեռ ընկերվարութիւնը, դանդաղ ու ապահով վերելքով մը գրեթէ վերագրաւեց վերջին տարիներս նախապատերազմեան իր դիրքերը՝ ամբողջ ֆրանսական գաւառէն կորակոր քշելով համայնավարները, Փարիզը մնաց կարմիր, համայնավար, հակընկերվարական։ Այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին սակայն՝ պարտութեան ու լքումի հովը սկսած է փչել նաեւ փարիզեան համայնավար կազմակերպութեան վրայ։ Հերթական դաւաճանութիւնները, ոստիկանական բարքերը, շարունակական ու ծիծաղելի ցոյցերը որ անպայման կը վերջանան անյաջողութեամբ, կուսակցութեան ներքին փտած մթնոլորտը, ղեկավարներու ընչաքաղցութիւնը, պետերու փառատենչիկ ու հատուածական գործելակերպը սկսած են զզուեցնել փարիզեան բանուորութիւնը։ Ու քանի համայնավար շարքերը կ'անօսրանան՝ այնքան ընկերվարութիւնը կը զօրանայ։ Այս տարի մանաւանդ ուժեղ համակրական շարժում կը նկատուի դէպի ընկերվարական կազմակերպական տասարդական կազմակերպութիւնները։ Այս եկումը՝ կը բացնէ համայնավարները որ կառակ իրենց բազմաթիւ ձայնութիւններուն՝ կը յանգին տակաւին իրենքզիրենք համարել փարիզեան աշխատաւորութեան, Փարիզի յեղափոխական բանուորութեան։

Ու որպէս կացութեան անոնք իրենց թերթին էջերուն վրայ, մեծատառ ու գոռոզ խորագրերով, հայհոյանքներով ու անորակելի տեսութիւններով՝ որ կը յայտարարեն ներքին յարաճուն անհանդուրժողութիւն մը, բացարձակապէս կ'արգիլէին ֆրանսական ընկերվարութեան հինգ պետերուն բանախօսել, Փարիզի մէջ, բանուորական բազմութեան մը առջեւ։ Ընդհանուր զօրահաւաք յայտարարած էին ու կը հրաւիրէին բոլորը, ամբողջ փարիզեան համայնավարները գա՛լ «Ժիմնազ Ժափի» ու ամէ՛ն գնով արգիլել ընկերվարական պետերուն երեկոյթը խօսք առնելէ։ Ամբողջ երեկոյթը անոնք գրգռեցին իրենց շարքերը՝ լիրբ, հայհոյական ու ստոր ամբոխավարութեամբ։

(3) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆ

...աշկերտներէն 100 հոգի կը գըտ-
...ւին ծնողաց խնամքի տակ,
միայն հօր խնամքի տակ 10
հոգի, միայն մօր՝ 36, ազգա-
կաններու մօտ՝ 5 եւ օտարներու
մօտ՝ 3 հոգի։ Տարուան ընթացքին
...անդուած դասերու թիւն է՝
1684։ Երկսեռ աշակերտները
...տարուան մէջ կարդացեր են 3466
...տոր գիրք։ Դպրոցի աշակերտա-
...կան գրադարանն ունի 1460 կտոր
գիրք։ Աղջիկները կարդացեր են
1845 կտոր գիրք, իսկ տղաները
1621։ Դպրոցի գրադարանը ոչ
միայն տարուէ տարի նոր գիրքեր
կը գնէ, այլեւ կ՚օգնէ չքաւոր
աշակերտներուն, գրենական պի-
տոյքներ հայթայթելով։ Երկսեռ
աշակերտներէն դասարան կը փո-
խեն 117 հոգի, կը մնան՝ 17, վե-
րաքննելի են՝ 19։ Շրջանաւարտ
եղան 27 երկսեռ աշակերտներ։
Ընդհանուր առմամբ, քանի մը
տարիներէ ի վեր աղջիկները ցոյց
կուտան գովելի յառաջդիմու-
թիւն։

Աւարտողներէն 14 տղաներ են
եւ 13 աղջիկներ։ Բոլորն ալ գրած
են աւարտական շարադրութիւն-
ներ — Կանանց հոգեբանութիւն,
Փոքրասիոյ պատմութիւն
(1921), Վերածնունդ Պարսկաս-
տան, Համաշխարհային պատե-
րազմ եւ Հայեր, Խրիմեան Հայ-
րիկ, Ռուսահայ թատերգութիւն,
Ալիշեան կուսները վանում,
Ռուսահայ գաւերից, Կոօպերա-
ցիա, Հայաստանի Հանրապետու-
թիւն, Րաֆֆի, Յովհ. Թումանեանի
երկերը, Հայ կնոջ ազգային
եւ հասարակական արժէքը, Ղա-
րադաղ, Վարդանանց պատերազմ,
Ընկերհաւարի ծագումն ու զար-
գացումը, Գաղթահայութիւնը,
Ազգայնական ստեղծագործութիւն
եայլն։

Արպատականի Հայոց Թե-
մական դպրոցը իր գոյութեան
20 տարիներու ընթացքին (1909
—1929) տուած է 287 երկսեռ
շրջանաւարտներ, միջնակարգ
կրթութեամբ։ Դպրոցը հիմնուած
է Արպատականի առաջնորդ եւ
ազգային գիտնական Կարապետ
Եպիսկոպոս Տէր Մկրտիչեանի ջ-
անքով ու ջանքերով, իսկ 1922էն
մինչեւ այժմ ամբողջ 18 տարի
է որ կը գտնուի ներկայ առաջ-
նորդ Ներսէս Արքեպ. Մելիք
Թանգեանի անմիջական խնամքի
եւ հովանաւորութեան տակ։

Թաւրիզ Հայկ Աճէմեան

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ...ՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ...ՆԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ...ՆԸ ԱԼ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՂՋԻԻՐ

Կառավարութեան կողմէ ապսպրուած անձրեւի մեքենանե-րէն մէկը Պոլիս բերուած է։ Այս մեքենաները խողովակներ ունին որոնք ջրակոյտերու եւ ջրուելիք հողին մօտ դրուելով, մեծ ճնշումի տակ վեր կը ցայտեցնեն ջուրը որ բարձրէն անձրեւի պէս կը թափի կատարելապէս ջրելով շրջակայ հողը։

Փորձը եթէ լաւ արդիւնք տայ, այս մեքենաներէն բաւարար չափով պիտի բերուի պարտիզպաններու արտերը ջրելու համար, երաշտի միջոցին։ Մեքենային իւրաքանչիւրը 12,000 ոսկի կ՚արժէ։

ԿԱՂԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կիրասոնէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն Առեւտրական Սենեակը «Մորա-թորիոմ»ի որոշում տուած է, կաղինի հրապարակին ծանօթ տագնապին առթիւ։ Երկու վաճառականներ ընդունած են այս որոշումը։

Կաղինի վաճառականներէն ոմանք Կիրասոնի սակարանի մասին հանրագրութիւն մը տուած են, սակարանին ջնջումը պահանջելով։

*** Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակին մէջ քանի մը օրէ ի վեր կաղինի վրայ ոչ մէկ գործ կը կատարուի։ Վերջին գործառնութեան մէջ, կաղինին գինը 170 ղրշ. եղած է։ Գործառնութեանց դադարման պատճառը ապրանքի չգոյութիւնն է։

Մինչեւ հիմա 16,170,848 քիլօ թուզ բերուած է Իզմիրի հրապարակը եւ ծախուած է 12,133,340 քիլօ։ Այս թիւէն դուրս կը մնան Այտընի համագործակցականներուն սեփական թուզերը։

Անցեալ տարի, նոյն շրջանին, 20,668,707 քիլօ թուզ բերուած էր Իզմիր եւ ծախուած էր 12 միլիոն 908,368 քիլօն։ Այս տարուան գիները աւելի վար եղած են։ Մինչեւ հիմա արտասահման ղրկուած է 10,161,347 քիլօ։

ԻԶՄԻՐԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Իզմիրի Նաւահանգիստէն, այս տարուան առաջին վեց ամսուան ընթացքին 28,741,963 ոսկի արժէքով 68,340,055 քիլօ ապրանք արտածուած է, 7 միլիոն 649,287 ոսկի աւելի անցեալ տարիէն։ Յաւելումները եղած են ձէթի, չամիչի, աֆիոնի, ծխախոտի եւ թուզի արտածումներէն։

ԺՈՂՈՎՐԴ. դպրոցները պիտի վերսկսին Նոյեմ. 1ին։ Այս դպրոցներուն կէս միլիոն անձեր պիտի հետեւին այս տարի։ Ելմտացոյցէն պէտք եղած վարկը յատկացուած է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 8 Հոկտ.— Ազգային դպրոցի մը շինութեան համար, տեղւոյս Վանայ Հայր. Միութիւնը ամսոյս 6ին Կիրակի օրը խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էր Տէսինի հետեւեալ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները.— Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրացը, Տարօն-Տուրուբերանի, Իզմիրի, Եօզղատի, Խարբերդի Հայր. Միութիւնները, Հայ Կ. Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., Ս. Դ. Հնչակեան եւ Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնները։ Բացի Խարբերդի Հայր. Միութենէն — որ ուշ ստացած էր նամակը— բոլորն ալ հրաւէրը ընդունած եւ որոշեալ ժամուն ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները։

Վանայ Հայր. Միութեան կողմէն Պ. Օհ. Նաւօեան պարզեց ժողովի նպատակը —ազգային դպրոցի մը շինութեան մասին— որուն համար իր Հայր. Միութիւնը քանի մը ընդհանուր ժողովներով զբաղած եւ եկած է այն եզրակացութեան թէ պէտք էր հրաւիրել բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ձեռք ձեռքի տուած համերաշխօրէն աշխատիլ դպրոցի մը շինութեան։

Կարգով խօսեցան բոլոր ներկայացուցիչները, որոնք ամէնքն ալ սկզբունքով համամիտ գտնուեցան գաղափարին, նոյնիսկ ըսին թէ ուշացած ենք։ Տարակարծութիւնը հոն էր միայն թէ ո՞վ պիտի ըլլայ այն հեղինակաւոր մարմինը, որ գաղութի անունով պէտք է ձեռնարկէ սոյն գործին։

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ներկայացուցիչը առաջարկեց որ նախ պէտք է գաղութին անհամաձայնութիւնները վերցնել մէջտեղէն ու ստեղծել գաղթահայ կազմակերպութիւն մը, ապա մտածել դպրոցի մը շինութեան մասին։

Այս առաջարկը չընդունուեցաւ, քանի որ խնդրոյ առարկայ անհամաձայնութիւնները անհատական են միայն եւ գաղութին ամբողջութիւնը չեն հետաքրքրեր։

Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչները առաջարկեցին ընտրել խառն մարմին մը՝ բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն, որ ըլլայ միակ իրաւասու եւ լիազօր մարմինը գործին ձեռնարկելու համար։ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչը յայտնեց որ ներկայացուցիչ չեն տար այդ մարմնին մէջ, բայց նիւթապէս եւ բարոյապէս կ՚օժանդակեն իրենց ուժերուն ներած չափով, որպէսզի շինուի դպրոցը։ Մարմնի ընտրութեան անցնելու ժամանակ, տեսնուեցաւ որ ժողովի մասնակցող ներկայացուցիչներուն ճիշդ կէսը, այդ օրը խառն մարմին մը ընտրելու լիազօրուած չեն, հետեւաբար որոշուեցաւ ընտրութիւնը յետաձգել յաջորդ ժողովին, զոր պիտի հրաւիրէ դիւանը։

Վ. Բզնունի

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ. 7 Հոկտ.— Սեպտ. 29ին Սրգահանգէսը կատարուեցաւ Անդրանիկի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս զանազան կազմակերպութեանց։

Նախագահը բազման խօսքին մէջ պատկերացուց Անդրանիկի կեանքը եւ վայրկեան մը լռութիւնով յարգանքի հրաւիրեց ներկաները։ Եղան բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ երգեր։

Խ. Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը.Մ.ը սեպտ. 8ին կազմակերպած էր բաժակի մրցում մը։ Առաջին շրջանին, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթեց Լիոն-Մոնշալի խումբին 2 — 0։ Երկրորդ շրջանին տեղի ունեցաւ Որբերու Միութեան ու Լիոնի Ֆուտպոլ Քլիւպի մրցումը, որ վերջացաւ 1-1։ Ժամանակը ուշ ըլլալուն սեպտ. 22ին տեղի ունեցաւ որբերու և Ֆուտպոլ Քլիւպի երկրորդ մրցումը, որ վերջացաւ որբերու փառաւոր յաղթանակով 4ի դէմ 1։

Վերջին մրցումը տեղի ունեցաւ հոկտ. 6ին կիրակին Վիէնի Հ. Մ.Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով։ Հակառակ հովին աննպաստ կողմը ըլլալուն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. յաջողեցաւ մինչեւ վերջ տիրապետել խաղին եւ առաջին խաղամասը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1, Որբերու Միութիւն 0։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, որոշուեցաւ շարունակել խաղը։

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ երկուստեք գեղեցիկ յարձակումներով եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. ը շահեցաւ Բ նշանակէտը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յետսապահի մէկ սխալէն օգտուելով, Որբերու Միութիւնը շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու մօտ, Հ. Մ. Ը. Մ. ը շահեցաւ երրորդ նշանակէտը, որով նաեւ բաժակը՝ բուռն ծափեր խլելով։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. ը ցարդ երեք բաժակ շահած է դառնալով իր շրջանի ախոյեան խումբը, քանի որ յաղթած է Լիոնի, Տէսինի, Վալանսի եւ Կոլոնպլի խումբերուն։

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Փարիզի Շրջանային Վարչութենէն կը խնդրէ մրցում մը կատարել Փարիզի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին հետ։

Մ. Փափազեան

***

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Հոկտ.—«Արաքս» Մարզականը իր եղանակի բացման առթիւ կատարեց երկու կարեւոր մրցումներ, եւ երկուքին մէջ ալ յաղթական դուրս եկաւ։ Առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ սեպտ. 29ին Ռոմանի մարզադաշտին վրայ, տեղւոյն ֆրանսական Էթուալ Մարզականի երկրորդ խումբին դէմ, եւ յաղթեց 5ի դէմ 1 նշանակէտով։ Երկրորդը՝ 6 հոկտեմբերին, Վալանսի Սթատ տիւ Փոլիկոնին մէջ, Ռոմանցիներու Ա. խումբին դէմ։

Հակառակ օդի աննպաստ ըլլալուն, Հայերու եւ Ֆրանսացիներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Մեր խումբը ժամը 3.30ին դաշտ ելաւ հետեւեալ կազմով. բերդապահ Հ. Սէմէրճեան, յետսապահներ Դ. Պէրպէրեան, Տ. Տօնէլեան, միջնապահներ ձախէն աջ՝ Ս. Աւետիքեան, Ա. Այվազեան, Ն. Պէրպէրեան, յառաջապահներ ձախէն աջ Գ. Միլտոնեան, Բ. Թիւֆէնկճեան, Գ. Սահակեան (խմբապետ) Մ. Քէմէճեան, Մ. Տ. Կարապետեան։ Այս կազմը այս տարի կը մասնակցի Տրօմ-Արտէշ ախոյեանութեանց Գ. դասուն եւ կը յուսանք որ անկասկած պիտի յաջողին, ախոյեանութեան տիտղոսը ապահովելու։ Ախոյեանութեանց շարքը կը սկսի հոկտ. 27ին. եւ «Արաքս»ը այս առթիւ պիտի մեկնի Շէյլարտ կատարելու համար իր առաջին ախոյեանական խաղը։

«Արաքս»ը այս անգամ Ռոմանի «Էթուալ»ի Ա.ին յաղթեց 3ի դէմ 1 նշանակէտով, եւ արժանացաւ ներկաներու գնահատանքին։ Յառաջիկայ կիրակի «Արաքս»ը Սթատ տիւ Փոլիկոնի մէջ, կը մրցի բարեկամական գետնի վրայ «Շապեօյլի խումբին դէմ։ Կը յուսանք թէ դարձեալ Վալանսահայ մարզասէր երիտասարդութիւնը, աւելի հոծ բազմութեամբ պիտի փութայ քաջալերելու մեր մարզիկները։

Մ. Տ. Կարապետեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր «Stade Buffalo»ի մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը Փարիզի ախոյեան Club Françaisի եւ աւստրիական նշանաւոր «Vaker Vienne» խումբերուն միջեւ։ Այս վերջինը Վիէննայէն յատկապէս հրաւիրուած էր։ Աւստրիական խումբը հակառակ իր նուրբ խաղարկութեան չկրցաւ յաղթել Փարիզի խումբին եւ մրցումը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 0ի դէմ 0ով։

Նոյն օրը Ալզասի ախոյեան «F. C. Mulhouse»ի Ա. խումբը մրցելով C. A. Parisի Ա. խումբին դէմ յաղթական ելաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

Ֆրանսայի բաժակի մրցումները սկսած ըլլալով՝ կիրակի օր տեղի ունեցաւ երկրորդ շրջանը։ Մրցող խումբերուն թիւն էր 216, որոնցմէ 154ը յաղթական ելան. այս առթիւ C. O. Billancourtի Ա. խումբը մրցեցաւ U. S. Chatouի խումբին դէմ եւ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ 2ի դէմ 7 նշանակէտով։ Այս խումբին խաղացողները բոլորն ալ արագավազ երիտասարդներ էին բայց չկրցան դիմանալ Պիյանքուրի խումբին տոկուն խաղարկութեան. Պիյանքուրի խումբի յաղթանակին մէջ մեծ բաժին ունեցաւ Սարգիս Կարապետեան։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան Փարիզի ախոյեանական երրորդ մրցումները։ Օրուան գլխաւոր մրցումն է Club Françaisի եւ Racing Clubի մրցումը որ տեղի պիտի ունենայ Stade Buffaloի մէջ։ Իսկ Montrouge դաշտին վրայ C. O. B.ի Ա. խումբը պիտի մրցի C. A. Montrougeի Ա. խումբին դէմ։

Գ. Գասապեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Նուպարեան Յոբելեանի յանձնախումբս, նամակ մը ստացած է Մարսիլիայէն, որով ծերունազարդ յարգելի Մեսրոպ Նուպարեան փափաք կը յայտնէ իր յոբելինական հանդէսը յետաձգել յառաջիկայ գարնան, իր կողմէ իբր ցոյց յարգանաց առ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարք Դուրեան եւ տաղանդաւոր գրագէտն Ա. Ահարոնեան։ Զայս հաղորդելով հասարակութեան, յանձնախումբս կը շարունակէ իր գործունէութիւնը եւ ժամանակին իմաց պիտի տայ լրագրաց միջոցաւ հանդէսին տեղն ու թուականը։

Նուպարեան Յոբելեանի Յանձնախումբ

Փարիզ, 9 Հոկտ. 1929

ՀՕԿի կեդրոնական վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալը.

1.— Խորհ. Հայաստան մեկնողներուն Դ. խումբը, որ կազմուած է Ամերիկահայերէ, կը մեկնի Մարսէյլէն, 22 հոկտեմբերին, «Աստէր» շոգենաւով։ Ներգաղթողները հասան Շէրպուրկ՝ «Մաւրիտանիա» նաւով եւ մեկնեցան Մարսէյլ։

2.— Շնորհակալութիւնով ստացանք բազմաթիւ բժշկական գրքեր, զորս հանգուցեալ Տոքթ. Ղազարոսեանը նուիրած էր ՀՕԿին։ Գրքերը շուտով կը ղրկուին ՀՕԿի գլխ. Վարչութեան, Երեւան, Խորհ. Հայաստանի բժշկական համալսարանին տրամադրուելու համար։

3.— Հայ առաջնակարգ արուեստագէտներ, նախաձեռնութեամբ ՀՕԿի Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութեան, կազմակերպած են նուագահանդէս մը, որ տեղի կ՚ունենայ 11 յունուար 1930ի շաբաթ իրիկունը, Սալ Կավոյի մէջ, ի նպաստ Խորհ. Հայաստանի Պետ. Երաժշտանոցին։

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

...Պէտք է խստօրէն պատժել ...պրոլետարութեան թշնամի-...ները, որոնք գործելով առօրեայ ...կեանքի եւ բնակարանային ...խնդիրի վրայ, բռունցքով եւ դա-...նակով կը յարձակին մեր կուսակցականներուն վրայ»։

Ցոյցուածը ստորագրուած էր ...։

Այսպէս ուրեմն, պրոլետարական կարծիքը կը պահանջէր անողոք ձերբակալումը Ռուսակովի, զոր ընկեր Թուռ կը ներկայացնէ ինչպէս տեսաք, առանց այն տեսած կամ հարցաքննած ըլլալու, առանց անոր կեանքէն ... մը գիտնալու, առանց անոր ...բնակարանէն ներս ոտք դրած եւ ...դատական տեսարանին ներկայ եղած ըլլալու։

Ներողութիւն կը խնդրեմ զիս կարդացող գործաւորներէն, բայց Թուռերու, Մուռերու եւ Քուռերու բերնէն ելած «պրոլետարական կարծիքին» այնքան կարեւորութիւն կուտամ, որքան իրենց Թուռերուն բերնովը խօսող, յետադիմական, ռամկավար կամ քաղքենի մամուլին «կարծիք»ին։

«Հիմա, ըսաւ Վիկտոր Սէրժ, աչհաւասիկ տրամաբանական հետեւանքը,— գործարաններէ եւայլն բանաձեւերու տեղատարափ, ձերբակալում ծերուկին, կնոջս, թերեւս իմս ալ. մեր արտաքսումը բնակարանէն, զոր երկար ատենէ կ՚ուզեն խլել մեր ձեռքէն եւ վերջապէս, «օրինակելի դատ եւ պատիժ»։

— Հիմա, ըսի, քակենք մեր գոյքերը, երկարաձգենք մեր վիզաները, տոմսակները եւ յետաձգենք մեր մեկնումը գնոր տնօրինութեան, ի՞նչ կ՚ըսես։

— Ես ալ այդպէս կը մտածէի։

Միասին կը խորհրդակցինք թէ ինչ կերպ պիտի շարժինք, կարելի արագութեամբ գործելու համար։ Պէտք է մանաւանդ ամէն գինով արգիլել Ռուսակովի ձերբակալումը, որուն պիտի յաջորդեն ուրիշներ եւ ծայր պիտի տայ ամբոխավարական յօդուածներու տարափ մը որ շատ ծանօթ է Խ. Մ.ի մէջ եւ որ կը սնուցանէ ռամիկ ժողովուրդը ու թոյլ կուտայ իշխանութեան որ տեւէ։

Այդ պահուն, Վիկտոր-Սէրժ առաջին նամակ մը ստացաւ իրեններէն։ Ճշմարտութիւնը։ Զարհուրելի գրգռութեան մը տեղի տուաւ Սվիէրցիէվա ինք իսկ, որ առանց գրգռութեան, նետուած է Վիկտոր Սէրժի կնոջ վրայ՝ բռունցքի հարուածներով եւ արիւնած անոր դէմքը։ Կը վազենք։

Բժիշկ Նիքոլաէնքօ՝ անիշխանական եւ մարդ, որ նոր կը վերադառնար Մոնկոլիոյ սահմանագլուխէն, ուր ղրկուեր էր կառավարութեան կողմէ, կը գտնուէր Մոսկուա։ Ինձմէ աւելի լաւ կը ճանչնար Ռուսակովը, Մարսիլիոյ մէջ, անոր արգելափակման ընկերն եղած ըլլալով, անոր հետ ալ փոխանակուած էր ընդդէմ ֆրանսական պատանդ սպաներուն։ Այն ատենուան լուսանկար մը զայն կը ներկայացնէ, ինչպէս նաեւ Ռուսակովը, Վիկտոր Սէրժը եւ ուրիշ քանի մը քաղաքական բանտարկեալներ, իրենց բանտին դրան առջեւ, Սէնէկալցի գինուորներով շրջապատուած։ (Ցետոյ եղաւ որ Ռուսակովի յեղափոխական անցեալին այս մանրամասնութիւնը ցոյց տանք դատաւորի մը որ լուսանկարին վաւերականութիւնը ուրացաւ, առարկելով թէ Սէնէկալցիները բաւական սեւ չէին Թուեր իրեն...)։

Փլթի-Փարիի մէջ— բռնապետական Մոսկուայի ազատ վիճաբանութեան այս միակ ովասիսը— փիէռ Փասքալ, բժ. Նիքոլաէնքօ, Վիկտոր-Սէրժ եւ ես կը նստինք խորհրդակցութեան։ Փասքալ եւ բժիշկը թերահաւատ են, ընկճուած։

— Բան չենք կրնար, բացի թոյլ տալէ որ մեզ յօշոտեն։

— Բայց կ՚ըսեմ, գոնէ կրնանք ուժգնօրէն թօթվել ձեռքերը եւ ոտքերը, ինչպէ կ՚ընեն ջուրը ինկած պահուն։

— Նայած թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզես «ձեռքերը եւ ոտքերը թօթվելով»։ Խորհրդային ջուրերուն մէջ, շատ շարժուիլը կը ծառայէ աւելի շուտ խեղդուելու։

Բայց Վիկտոր-Սէրժ ալ իմ կարծիքէս է եւ բոլորս կը համաձայնինք կառավարութիւնը ըմբռնեցնելու համար հեռագրերով, զոր ամէն մարդ պիտի խմբագրէ իր եղանակով։

Հետեւեալ հեռագիրը կը ղրկենք Մոսկուա 1929 փետր. 1ին։ Բժ. Նիքոլաէնքոյի կողմէ. «Պրավդա»ի խմբագրութեան, Լէնինգրադ.— Ֆրանսայի մէջ մեր գաղթական համայնավարի կեանքին բերումով 20 տարիէ ի վեր կը ճանչնամ յեղափոխական բանուոր Ռուսակովը, գայրոյթով կը բողոքեմ Թուռի զրպարտիչ յօդուածին դէմ եւ կը պահանջեմ անկողմնակալ քննութիւն։

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ԵՒ ԱԶԳ. ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Մարմնի տնօրէն Ճէքուիթ Պոլսոյ ճամբով պիտի մեկնի Սուրիա։

Այս առթիւ Նարոյեան Պատրիարք ղիմում կատարած է Ճէքուիթի մօտ, որպէսզի Նպաստամատոյցին կողմէ Ազգ. Խնամատարութեան եղած 200 տոլարի նպաստը շարունակուի։ Նպաստամատոյցի գործունէութեան դադարումով, վերջ գտած է այդ նպաստը, ինչպէս գրած էինք Կիրակի օր։

Նախկին Թագաւորը մտադիր չէ Աֆղանիստան վերադառնալու, որքան ատեն որ տեւեն ներքին կռիւները եւ աւազակութիւնը չդադրի երկրին մէջ:

⁂ Ամանուլլահ Թագաւոր Տէյլի Նիուզի Հռոմի Թղթակցին յայտարարած է հետեւեալը.

— Պէտք է ճանչնալ աֆղան ժողովուրդին կամքը: Եթէ ժողովուրդս պահանջէ զիս, պատրաստ եմ. բայց շատ կը սիրեմ երկիրս, ատոր համար ալ չեմ ուզեր բռնանալ անոր որոշումին վրայ, որ պէտք է ազատ ըլլայ: Ես յատկապէս հեռու մնացի կռիւէն: Կը կարծեմ թէ անհրաժեշտ է երկրին միջոց տալ որ հանրաքուէով արտայայտէ իր կամքը: Ես պիտի համակերպիմ արդիւնքին:

Արիւնալի կռիւ Սիանոկի մէջ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն.— Լէմպէրկի մօտ Եարիցովօ քաղաքի սինակոկին մէջ Հրեաները կը տօնէին եբրայական Նոր տարին: Աղօթատեղին լեցուած էր հաւատացեալներով, մանաւանդ բարեպաշտուհիներով, որոնք իրենց վրայ կը կրէին թանկարժէք գոհարեղէններ:

Յանկարծ տասը ուկրայնացի գիւղացիներ՝ զինուած սրածայր բիրերով՝ յարձակեցան սինակոկին վրայ եւ ձեռնարկեցին կողոպտել կիները, ընդհանուր խուճապ առաջ բերելով:

Հրեաները, թէեւ անզէն, քաջաբար պաշտպանեցին իրենք զիրենք, իբրեւ զէնք գործածելով աշտանակներն ու ծխական առարկաները:

Երբ ոստիկանները հասան, Ուկրայնացիներէն չորսը սպաննուած եւ երկուքը մահացու կերպով վիրաւորուած էին, մինչ մնացեալ չորսը փախած էին: Հրեաներէն չորս հոգի ծանր վէրք ստացան, մէկը կին:

Յաջորդ օրը Ուկրայնացիներու բազմութիւն մը յարձակեցաւ հրեայ վաճառականներու վրայ, վիրաւորելով եօթը հոգի: Եարիցովոյի եւ շրջականերուն մէջ կացութիւնը վերջին ծայր լուրջ է, որովհետեւ Ուկրայնացիները որոշած են արիւն թափել, սպաննուածներուն վրէժը լուծելու համար:

Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներու կը դիմէ՝ զանգուածային ջարդի մը առաջքն առնելու համար: Երկու կողմերն ալ շատ լաւ զինուած են:

Պաղեստինի դէպքերը եւ Ամերիկա

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.— Արտաքին Նախարար Սթիմսըն յայտնեց ռամկավար երեսփոխան Սէլլըրի թէ՝ ի վիճակի չէ անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու ամերիկեան քաղաքացիներու պահանջները Պաղեստինի մէջ վերջին դէպքերուն առթիւ իրենց կրած վնասներու մասին: Միայն թէ կառավարութիւնը հրահանգած է Երուսաղէմի ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսին, որ աշխատի երկարաձգել այն պայմանաժամը, որու ընթացքին ամերիկեան քաղաքացիները պէտք է ներկայացնեն իրենց պահանջները՝ վնասուց հատուցման համար:

Դեսպանատան գաղտնի վաւերաթուղթերը

Բեսեդովսկիի խնդրին առաջ բերած յուզումը կը շարունակուի դեռ եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ տակնուվրայութիւն կը տիրէ: Մանաւանդ որ հեռագիր մը ստացուած է Գէպէուի արտաքին ճիւղի պետ Թրիլիսէրէն, որով կը հրամայուի մաքրագործում կատարել խորհրդային բոլոր հիմնարկութեանց մէջ՝ ամենամեծ պաշտօնեայէն սկսեալ մինչեւ ամենէն ստորադասը: Արտասահմանի խորհրդային բոլոր պաշտօնեաները պարտաւոր են լեցնել մասնաւոր հարցարան մը, որ կը պարունակէ 24 հարցումներ: Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ մանրամասնօրէն պէտք է գրէ թէ ինչպէս կ'անցընէ ժամանակը առտուընէ մինչեւ իրիկուն, որո՞նց հետ կը տեսնուի, որո՞նք են բարեկամները եւ ի՞նչ ծախքեր կ'ընէ:

Թրիլիսէր հրամայած է նաեւ ամէն գնով երեւան հանել այն «դաւաճան»ները, որոնք լրատուութիւն կ'ընեն հակառակորդ մամուլին, ատոր համար եթէ նոյնիսկ պէտք ըլլայ մաքրագործել պաշտօնէութեան 100ին 60ը:

Թերթի մը համաձայն, Փարիզի դեսպանատան գաղտնի վաւերաթուղթերը խոշոր ծրարներով այլուր փոխադրուած են կրընէյ փողոցի դեսպանատունէն: Մէկ մասը օդանաւով ղրկուած է Պերլին, միւս մասը՝ ֆրանսացի համայնավար երեսփոխանի մը յարկաբաժինը:

⁂ Բեսեդովսկի պահելով հանդերձ իր դիւանագիտական անցագիրը, իբրեւ օտարական ինքնութեան թուղթ ստացաւ աղջի օր ոստիկանական տեսչութենէն:

Ո՞վ է Ռոյզէնման

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ծանօթ գայթակղութեան հեղինակը Րոյզէնման, որ Մոսկուայէն եկած եւ Բեսեդովսկիի խնդիրը հրապարակուելէ վերջ օդանաւով փախած էր, Չեկայի վարիչ դէմքերէն է եւ հերոսը՝ բոլորգաղտնի մեքենայութեանց, ինչպէս կը գրէ «Ամի տիւ Փէօփլը»:

Հպատակութեամբ լեթոն, Րոյզէնման Պետրոգրատ կը գտնուէր՝ երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ: Շնական ու անխիղճ, անիկա գազանային յանդգնութեամբ մը ներկայ կ'ըլլար բոլոր ջարդերուն ու գնդակահարումներուն և հաճոյք կը զգար ձեռքերը թաթխելու իր զոհերու արեան մէջ:

Րոյզէնման գլխաւոր գործակիցն եղած է Չեկայի Նշանաւոր պետ Ուրիցկիի, որ սակայն օր մը ինկաւ ուսանողի մը վրիժառու գնդակին տակ: Ուրիցկի եւ Րոյզէնման բազմաթիւ խեղճ բանտարկեալներու արիւնը խմած են Լենինգրատի Նախկին քաղաքապետութեան եւ այժմու Չեկայի նկուղներուն մէջ:

Ուրիցկիի սպանութենէն յետոյ, Րոյզէնման մութի մէջ ծածկուեցաւ եւ բազմաթիւ գաղտնի գործերու հերոսը դարձաւ: Յաճախ ճամբորդած է արտասահման՝ միշտ կեղծ անուններով, ու եթէ իր ինքնութիւնը յայտնեց դեսպանատան աւագ խորհրդականին, պատճառն այն է որ Բեսեդովսկի անշուշտ մահուան դատապարտուած էր:

Ֆրանսայի ամրոցները եւ Գերմանները

Ֆրանսական կառավարութիւնը վերջերս որոշեց մօտ օրէն սկսիլ արեւելեան սահմանագլուխի նոր ամրոցներու շինութեան:

Տեղական թերթ մը կը տեղեկանայ թէ՝ պատերազմական նախարարութիւնը ծրագրած է այդ շինութեանց մէջ աշխատցնել նաեւ գերման բանուորներ՝ 100ին 27 համեմատութեամբ, ի հաշիւ պատերազմական հատուցումներու:

Թէեւ, կ'ըսէ թերթը, այդ աշխատանքները ոեւէ գաղտնիք չեն պարունակեր, սակայն լրտեսութեան համար միշտ բաց դուռ մը կրնան հայթայթել անոնք:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ:
կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին:
ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ:
ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր Շաբաթ գիշեր:
ՎԻԷՆ.— Վաղը կիրակի:
ՌՈԱՆ.— Վաղը կիրակի:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéon:

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՀՈԿՏ. 19ԻՆ — ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ատուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը:

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար: կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան:

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ: Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ'Իթալի: Մէթրօ Իթալի:

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր Օրակարգ: Կը խօսի՝ ընկ. Ճանկէօզեան: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի ստորնայարկը: Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Բ. Դասախօսութիւն: Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ:

Բացառաբար բոլո՛ր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: 262 Rue Duguesclin: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: 63 Rue de la République, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՍՏՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին Պիւրօ Թապայի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ: կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն:

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Նախակրթարանի աշակերտութեան վերաբերեալ խիստ կարեւոր խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցելու համար, ժողովի կը հրաւիրուին նախակրթարանի մէջ փոքրիկ ունեցող ծնողները՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին մանկապարտէզի շէնքին մէջ, 3 Rue Eclipse:

Ցանկալի եւ անհրաժեշտ է բոլոր ծնողներու ներկայութիւնը:

Ազգ. կեդր. վարժարանի տնօրէն՝ Աբոյեան

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ընկ. Հայրապետ Աւետիսեանէ (Արլ)ի շրջան եւ ընկ. Շմաւոն Պալեանէ (Փարիզ), իրենց հասցէները իմացնել, Barsam Déyérmendjianի, 4 rue Wilson, Décines, (Isère).

ԵՐԵԿՈՅԹ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չկայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Յովհաննէս, Մինաս եւ Գրիգոր Խուպէսէրեանները, իրենց հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Նոյեմզար, որոնք Ռումանիայէն Ռուսիա անցած էին: կ'ըսուի թէ Գրիգոր եղբայրս կը գտնուի Ամերիկա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Մարիամ Էլմաեանի, Notre Dame de Consolation, St. Jerome, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

13 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1084

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Յառաջիկայ Շաբաթ փարիզեան սրահի մը մէջ կը տօնուի «Մշակոյթի Օր»ը: Կազմակերպիչները մտածեր էին այդ տօնը կատարել ճիշդ Թարգմանչաց տօնախմբութեան օրը (երէկ, 12 հոկտ.), սակայն կարգ մը պատճառներով յետաձգեր են:

Մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք այն փաստը թէ՝ տարին մէկ օր Հայկական Մշակոյթին յատկացնելու գաղափարը — որ առաջին անգամ հրապարակ դրուեցաւ այս սիւնակներուն մէջ — մարմին առած է արդէն, ու այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով պիտի տօնուի Ֆրանսայի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ:

Տարակոյս չկայ, որ այս տարի եւս համազգային գոյն պիտի տրուի մեր ազգային քաղաքակրթութեան պանծացումին նուիրուած այս տօնին:

Միայն թէ տօնակատարութիւնը այն ձեւով, ինչպէս տեղի ունեցաւ նախորդ երկու տարիներուն, թերի է եւ չի ծառայեր իսկ նպատակի: Եթէ դարձեալ քանի մը ճառ եւ քիչ մը երաժշտութիւն պիտի լսենք, չարժեր ձանձրոյթ ստանձնել. ուրիշ առիթներ չեն պակսիր անոնց համար: Խօսուած ճառերը պղպջակի պէս կը ցնդին կ'երթան ու մենք կը մնանք հոն ուր էինք:

Անցած տարի զանազան առաջարկներ եղան՝ Մշակոյթի Օրը արժանաւորապէս տօնելու համար:

Այսպէս՝ առաջարկուեցաւ այդ օրը հայ ժողովուրդին ներկայացնել գրական ու գեղարուեստական այն բոլոր գործերը, որոնք կատարուած են վերջացող տարուան ընթացքին, զանազան մրցումներ բանալ եւ այդ օրը հանդիսաւորապէս բաշխել մրցանակները:

Յետոյ, աւելի կարեւոր, առաջարկուեցաւ ամէն տարի նշանախօսք մը ունենալ «Մշակոյթի Օր»ուան համար եւ յաջորդ տարուան ընթացքին մարմին տալ անոր:

Չէ՞ որ Մշակոյթի Օրը գործնական արժէք մը պէտք է ներկայացնէ եւ ծառայէ այս ժողովուրդի մշակոյթին բարձրացման:

Օրինակ առնե՛նք Իտալիայէն, ուր ամէն տարի հոկտեմբեր 28ին ֆաշիստները կը տօնեն իրենց յաղթական արշաւը՝ Հռոմի վրայ: Այդ օրը ամբողջ Իտալիոյ մէջ պաշտօնական բացումը կը կատարուի այն հազարաւոր հանրօգուտ ձեռնարկներուն որոնց հիմը դրուած է վերջացող 12 ամիսներու ընթացքին: Այդ առթիւ կ'ըլլան ժողովրդային մեծ ուրախութիւններ եւ հանդէսներ, ու եթէ ճառեր ալ կը խօսուին, պանծացնելու համար է կատարուած գործը:

Մենք Իտալիա չենք ու հազարաւոր ձեռնարկներ չենք կրնար գլուխ հանել: Ատոր համար ալ այս թերթը շատ համեստ նշանախօսք մը ներկայացուց անցած տարի.— քանի մը մանկապարտէզ բանալ փարիզի մէջ:

Արդ, ի՞նչ ըրինք մենք 1928ի հոկտեմբերէն մինչեւ այսօր: Ո՞ւր է այն հանրօգուտ ձեռնարկը, այն հանրային հիմնարկութիւնը, որով պիտի պարծենանք մենք Փարիզի Հայերս՝ Մշակոյթի Օրուան առթիւ: Ի՞նչ օժանդակութիւն բերինք հայկական մշակոյթին՝ եթէ ոչ զարկ տալու անոր, գոնէ եղածը պահպանելու համար:

Չենք յիշեր Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, ոչ ալ Ազգային Մատենադարանը — որոնց բացումը համակրանքով ողջունեցինք —, քանի որ փարիզահայ գաղութը ո՛չ մէկ բաժին ունեցաւ անոնց հիմնարկութեան մէջ: Մէկը կը պարտինք Մխիթարեան անխոնջ Հայրերուն, միւսը ծանօթ բարերարի մը:

Փարիզի հայ գաղութը — հին թէ նոր — ո՛չ մէկ ճիգ ըրաւ՝ արժանի զաւակ կոչուելու համար մեր մտքի ու արուեստի վաստակաւորներուն: Չգտնուեցաւ մէկը որ առնէր յանդուգն քայլը ու դնէր առաջին քարը, եռեւէն քաշելով բազմութիւնները:

Ունինք եկեղեցիի հոգաբարձութիւն մը, որ կը յամառի դուրս չելլել իր պատեանէն եւ դիտել իր շրջապատը՝ համոզուելու համար որ փոխուած է հայկական Փարիզի դիմագիծը: Տեսնելու համար թէ ո՛չ 1913ին կ'ապրինք, ո՛չ ալ նոյնիսկ 1921ին, երբ ջոջեր եւ ուսանողներ միայն կային հոս: Հայ մանուկը դպրոց կ'ուզէ այսօր՝ իր մայրենի քաղցր լեզուն սորվելու համար: Եկեղեցիի բեմէն կամ հանդիսաւոր առիթներու եպիսկոպոսական բերնէ ելած խոստումներն ալ ցարդ չանցան պարապ խօսքերու սահմանը, ու յառաջապահ մամուլին քննադատութիւնները մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի:

Նոյն յանցաւոր անտարբերութիւնը՝ Հայրենակցական Միութեանց եւ այլ կազմակերպութեանց մօտ: Ասոնք պարբերաբար ժողովներ կը հրաւիրեն, որոշումներ կը քուէարկեն, թերթերու մէջ ալ քանի մը կոչ կը հրատարակեն, ու վերջացաւ: Արդի՞ւնք՝ զէրօ:

Ու այսօր Մշակոյթի Օրուան սեմին վրայ, երբ մեր շուրջը կը նայինք, գտնելու համար ռեւէ մխիթարական երեւոյթ, կառչելու համար ռեւէ յուսատու գործի, ո՛չ մէկ բան կը տեսնենք:

Կը մնանք հոն ուր էինք տարի մը առաջ: Թերեւս քայլ մըն ալ ետ գացած ենք. քանի որ տարի մը եւս մեր փոքրիկները զրկուեցան սորվիլ իրենց մայրենի լեզուն, ուծացումի որդը տարի մը եւս կրծեց մեր սրտերը, հայութեան ու հայրենիքի գաղափարին հետ կապերը աստիճան մը եւս թուլցան:

— Քանի մը մանկապարտէզ.— ա՛յս թող ըլլայ դարձեալ մեր նշանախօսքը այս տարի Մշակոյթի Տօնին առթիւ: Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻ՞Ր

Իւմանիթէի թղթակիցը Լոնտոնէն կը հեռագրէ.

Արեւելքի մէջ իր խարիսխները լաւագոյն կերպով ապահովելու համար, անգլիական աշխարհակալութիւնը գործօն «աշխատանքի» լծուած է Թուրքիոյ մէջ:

Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Պոլսոյ մէջ՝ դաշնագիր մը կնքելու համար Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ: Ներկայիս քանի մը անգլ. մարտանաւերու Վոսփորի ջուրերը այցելութիւնը առանց իմաստի չէ:

Անգլիական նաւատորմը Պոլսոյ առջեւ

Ինչպէս գրեցինք, անգլիական նաւատորմը երէկ խարսխեց Պոլսոյ առջեւ: Թուրք թերթի մը համաձայն, նաւատորմը ռազմափորձ մը պիտի ընէ Մարմարայի մէջ: «Քրէյճըր» օդանաւատարէն շատ մը սաւառնակներ թռչելով պիտի յարձակին «Քուին Էլիզապէթ» զրահաւորին վրայ: Թուրք պետական եւ նաւային պաշտօնատարները պիտի հրաւիրուին ներկայ գտնուելու ռազմափորձին:

Ռազմափորձի լուրը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ. նաւատորմը պարզապէս պիտի այցելէ Պոլսոյ նաւահանգիստը եւ բացի ողջոյնի թնդանօթաձգութենէն ուրիշ թնդանօթ չպիտի արձակէ:

*** Վէնիզէլոսի ընդդիմադիր թերթերը այս առթիւ բուռն յարձակում կը գործեն հելլէն կառավարութեան վրայ, դիտել տալով թէ անգլ. նաւատորմին Թուրքիա այցելութիւնը ամբողջովին կը հերքէ այն լուրը թէ Անգլիա բարեկամական մասնաւոր զգացում մը ունի Յունաստանի հանդէպ:

Ժընեւի մէջ գտնուած միջոցին,— կ'ըսէ «Սքրիփ»— Վէնիզէլոս հելլէն օրագրողներուն յիշեցուց Անգլիոյ մասնաւոր բարեկամութիւնը եւ այս ձեւով ուզեց ազդել հանրային կարծիքին վրայ: Աւելի առաջ տանելով ամբոխավարութիւնը, Վէնիզէլոս հաւկցուց թէ պատերազմի պարագային անգլ. նաւատորմը պիտի պաշտպանէ հելլենական հողը: Հիմա կը հասկցուի որ այդ խօսքերը պարապ բաներ էին, որովհետեւ անգլ. նաւատորմը Պոլիս կ'երթայ ողջունելու թրքական դրօշը:

Օտարականները Ֆրանսա ներգաղթը

Ռոնի երեսփոխան Շառլ Լանպէր, որ յայտնի է Ֆրանսայի օտարականները ձուլելու իր ձեռնարկներով, նամակ մը ուղղած է վարչապետ Պրիանի, յայտնելով թէ խորհրդարանի վերաբացման մտադիր է հարցապնդում ուղղել «այն քաոսային եւ անկանոն վիճակին մասին, որով տեղի կ'ունենայ օտարականներու ներգաղթը Ֆրանսայի մէջ»:

Երեսփոխանը հակառակ է այս եղանակին, զոր ազգային վտանգ մը կը նկատէ: Ու կը պահանջէ ներգաղթի համար ունենալ մեթոտիկ եւ տրամաբանական քաղաքականութիւն մը: Անհրաժեշտ է մասնաւորաբար օտար մրցումի դէմ պաշտպանել ֆրանսացի բանուորները մեծ քաղաքներու մէջ, ուր բաւարար չափով կան անոնցմէ: Արգիլել որ Ֆրանսայի հողին վրայ անձուլելի օտարականներ կազմեն առանձին կեդրոններ: Ու մասնաւոր դիւրութիւններ տալ օտար ընտանիքներուն, որոնք կ'ուզեն գալ հաստատուիլ Ֆրանսայի հողագործական այն շրջաններուն մէջ, ուր շատ բնակչութիւն չկայ:

Ի՛նչեր կը պատմէ Բեսեդովսկի

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկի հետեւեալը կը յայտարարէ Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին.

— Յաճախ անձնական հակառակութիւններն են եւ ոչ թէ գաղափարի տարբերութիւնները, որ կը ցնցեն կեդրոնական իշխանութիւնը: Ասկէ զատ շարունակ ժողովրդական ըմբոստութիւններ կը ծագին: Եթէ Մոսկուա, Լէնինգրադ եւ միւս մեծ քաղաքները կ'ապրին Գէպէուի սարսափին տակ եւ ռեւէ ցոյց չեն ըներ, կացութիւնը նոյնը չէ գաւառներու մէջ:

Իմացայ Ուկրայինայի, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Կովկասի ապստամբութիւնները: Վերջերս խլրտումներ պատահեցան Սիպերիոյ մէջ: Անհրաժեշտ է որ Ռուսիայէն դուրս հաստատուած քաղաքական կազմակերպութիւնները աջակցին ապստամբներուն:

Չեմ կարծեր որ ցարականները յաջողութեան ռեւէ յոյս ունենան Ռուսիոյ մէջ, սակայն Կերէնսկիի մտայնութեամբ մարդիկ խոր համակրութիւն կը վայելեն գիւղացիներուն մէջ: Այս վերջինները ազատագրուեցան Կերէնսկիի օրով, առանց ենթարկուելու այն զարհուրելի վիճակին, զոր իրենց մորթին վրայ կրեցին պոլշեւիկներու օրով: Այդ շրջանը ազատութեան ոսկեդարն էր:

Յետոյ, պէտք է շեշտել, որ եթէ ճիշդ է թէ կառավարութիւն մը կրնայ կանգուն մնալ ոստիկանութեան աջակցութեամբ, անիկա ինքնին պէտք է ջնջուի, երբ ոստիկանութիւնը կառավարութիւն կը դառնայ: Արդ, այսպէս է կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ: Գէպէուի եւ պետական մարդոց ընդելուզումն այնպէս է որ մարդ չի կրնար զանոնք իրարմէ զատել:

Շարունակ կը մղուի խուլ պայքար մը, որ ատեն ատեն արիւնալի արձագանգներ կ'ունենայ:

Բոլոր վարիչները կը հեռացուին մէկիկ մէկիկ, ըլլայ Տրոցկիի պէս բռնօրէն, ըլլայ Չիչերինի պէս լռիկ: Պաշտօնէութիւնը կը նորոգուի անընդհատ: Թէրմիտորի ժամն հասած է:

Չ'նմ գիտեր թէ ի՛նչպէս վերջ պիտի գտնէ խորհրդային իշխանութիւնը. արտաքի՞ն հարուածով թէ ներքին պայթումով: Սա որոշ է թէ այլեւս երկար չի կրնար տեւել անիկա, ուրիշ խօսք եթէ բարենորոգուի: Սակայն ո՛չ մէկ ներքին բարենորոգում կարելի է: Համայնավարներու «մաքրագործում» կոչածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բանաձեւ մը, պակսեցնելու համար ներքին կռիւները: Վարչաձեւը կը քայքայուի: Մօտ օրէն պիտի մեռնի: ...Ու կարողութեանս սահմանին մէջ պիտի աշխատիմ փութացնել անոր վախճանը:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՈՒՂՏԻ ՄԻՍ ՊԻՏԻ ՈՒՏԵՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ թէ՝ խորհրդային առեւտրական գործավար Միկոյեան հրահանգած է Գործակցականներուն 100ին 12 համեմատութեամբ զեղչել միսի պարէնը, քանի որ ներկայ սպառումով, միսի մթերքները շուտով պիտի հատնին:

Խնայողութեան համար, խորհրդային իշխանութիւնները այս շաբթու սկսած են ուղտի եւ ճագարի միս հայթայթել:

Իբրեւ փորձ, 1500 թոնօ ուղտի միս եւ 300 թոնօ ճագարի միս պատրաստեցին Մոսկուայի համար:

Քապուլի գրաւումը կը հաստատուի

Փարիզի աֆղանական դեսպանատունը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.

Փարիզի դեսպանատունը հասած վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, Քապուլ գրաւուած է կիրակի իրիկուն մարաջախտ Նատիր խանի քաջարի զինուորներուն կողմէ, որոնց կը հրամայէր Սէրտար Շահ Վալի խան, մեծանուն մարաջախտին եղբայրը:

Այս զինուորները Աֆղանիստանի մայրաքաղաքի բնակչութեան կողմէ ընդունուեցան աննկարագրելի ուրախութեամբ մը. մարաջախտ Նատիր խանի անունը ամէն կողմ ծափահարուեցաւ երախտագիտութեամբ:

Երկրին ամէն կողմերէն պատուիրակութիւններ կը խուժեն Քապուլ, ամբողջ երկրին հաւատարմութիւնն ու երախտագիտութիւնը արտայայտելու համար մարաջախտ Նատիր խանի, որ քանիցս Աֆղանիստանի փրկիչն եղած է:

*** Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Նատիր խան մեծ բարեկամ մըն է Ֆրանսայի եւ 1924 1927 Աֆղանիստանի դեսպան եղած է Փարիզի մէջ: Մարաջախտը արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է՝ երկիրը խաղաղեցնելու եւ յափշտակիչ Պէչէի Սաքայի պատճառած աւերները նորոգելու համար: Կարգն ու կանոնը պիտի վերահաստատուին շուտով, որովհետեւ Նատիր խան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ ամբողջ երկրին մէջ:

Հայերու կէս միլիոն տոլարը

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Միջազգային գերմանական թրըսթ ընկերութիւնը սեպտ. 19ին 6 միլիոն տոլար վճարած է, յատկացուելու համար անոնց, որոնք դրամ յանձնած էին սնանկացած Սիթի թրըսթ քըմփընիի:

Նիւ Եորքի եւ շրջակայքի Հայերը կէս միլիոն տոլարէ աւելի դրամ ունէին այդ դրամատան մէջ: Եղած կարգադրութեամբ բոլորն ալ պիտի կարենան ստանալ իրենց դրամները:

Անգլիա եւ Ռուսիա

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Հէնտըրսըն-Դովգալեւսկի բանակցութեանց մասին արտաքին գործավար Լիտվինոֆի տեղեկագիրը լսելէ յետոյ, գործավարներու խորհուրդը վաւերացուց անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման համար գոյացած համաձայնութիւնը:

Նոր արիւն կը թափի Մակեդոնիոյ մէջ

Զաղրէպ 12 հոկտ.— Մակեդոնիոյ մէջ նոր ոճիր մը գործուած է սերպ ոստիկանութեան կողմէ: Սպաննուած են եօթը հոգի, բոլորն ալ Քոչանայի շրջանէն: Կը յիշուին միայն անունները երկու պարտիզպաններու: Միւսները գաղտնի կը պահուին:

Տակնր կացութիւն Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Չինաստանի ընդհանուր կացութիւնը յանկարծ ծանրացաւ: Նանքինի կառավարութիւնը կարեւորութիւն չէր ընծայեր Զանկ Ֆաթ Քուէյի զօրաբաժնի ապստամբութեան: Մինչ այս վերջինը յաջողեցաւ առանց դժուարութեան անցնիլ Հունանը եւ հասնիլ Քուանկ-Սի՝ միանալով այնտեղի ըմբոստ ուժերուն:

Այս միացումէն յետոյ, Զանկ Ֆաթ Քուէյ պիտի ստանձնէ հարաւի ապստամբ բանակին հրամանատարութիւնը եւ պիտի քալէ Քանթոնի վրայ: Հունանի կառավարիչն ալ գաղտնապէս անցած է ապստամբներուն կողմը: Զօր. Ֆէնկ ալ իր կողմէ յարձակողականի ձեռնարկած է Նանքինի մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ եղեռնադատ ատեանը 5 տարի բանտարկութեան եւ 450 ոսկի տուգանքի դատապարտեց լըտեւ գասըմը, որ զինուորական գաղտնիքներ ծախած էր օտար պետութեան մը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ խնամակալ ժողովի անդամ ընտրուեցաւ՝ հանգուցեալ Պուզտականի տեղ՝ վճռաբեկ ատեանի անդամ կոստանդին Սարացէանու:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց երեսփոխան Էմիլ Էտէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդանաւորդներ Քոսթ եւ Պէլոնթ, որոնք կոտրեցին հեռաւորութեան մրցանիշը, Խարպին հասան իրենց օդանաւով: Կը ծրագրեն թռիչք մը՝ դէպի ճափոնի մայրաքաղաքը՝ Ֆրանսա վերադառնալէ առաջ:

Վ. ԱՅԵԱՆ ՔՈՒԹԻՒՐԻԷ՝ համայնավար յայտնի գործիչը, որ սեպտ. 14ին ձերբակալուած էր իբրեւ մեղսակից օգոստոս 1ի համայնավար դաւին, առողջական պատճառներով առժամաբար ազատ արձակուեցաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՆԴԷՊ ՀԱՅ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկի յուշատետրս կը վերջացնէի հետեւեալ բառերով. «Խօսքը հիմա վերապրող սերունդինն է։ Ունի՞ ան ալ յատակագիծ մը գրական ու գեղարուեստական նոր Տաճարի մը հիմնարկէքին համար, թէ՝ տակաւին երկա՛ր պիտի տեւէ մեր հոգիներուն սպասումը...»

Ստիպուած էի այս հարցումը տալ երկու տարիներու սպասումէն յետոյ, երբ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ Հայ գրականութեան արդիւնքաւորումները վերնագրով յօդուածաշարքիս մէջ, հաճոյքը կ'ունենայի մատնանշելու քանի մը լուսաւոր գիծեր, որոնք կը յայտնուէին գրական նոր սերունդին, ու անոր ստեղծագործութեան մէջ։ Երեւոյթին լուսաւոր ու մխիթարական կողմերը փնտռած ատենս դիմաւորեր էի անշուշտ անխուսափելի տկարութիւններ ու ստուերներ։ Այն օրէն ի վեր առիթն ունեցայ իրենցմէ շա՛տ բաներ կարդալու, մանաւանդ հատորներ թերթատելու։ Գտայ բացարձակ միջակութիւններ տաղանդներու կողքին։ Արեւին ջերմութեանը կարօտ համեստութիւններ, որոնք հողէն ու ջուրէն հիւթ ծծելու եւ բարձրանալու առաքինութիւնը կ'ունենային։ Հանդիպեցայ տղոց, որոնք սորվելու տեղ, ուրիշներուն սորվեցնելու տկարութիւնը կ'ունենային, տակաւին ուրիշներ՝ որոնք նոր բան մը ըսելու հիւանդութիւնով վարակուեր էին. կային որ լռութեան մէջ գիրք կը թերթատէին, ու հին իմաստուններուն մագաղաթները կ'ուսումնասիրէին. մեծամիտներ ու յաւակնոտներ, յանդուգն ու ինքնատիպ ձեւերը փնտռող, ամէն մարդու չի հաւնողներ սերունդը կը յատկանշէին։ Մէկը միւսին գրական յաջողութեան նախանձող, զիրար վարկաբեկողներ եւ իրարու ետեւէ քար արձակողներ. ոչ թէ գրական-գեղարուեստական տարակարծութիւններու համար, այլ անհատական համակրութիւններու պատճառով միայն բաժնուած փոքրիկ խումբեր, զիրար չէզոքացնողներ։ Ահաւասիկ եթէ կ'ուզէք պատկերը արդի գրական սերունդին, որուն մէջ անշուշտ կարելի է զանազանել ճշմարիտ տաղանդները։

Եթէ սերունդը վարակուած ըլլար ժամանակակից հիւանդութիւնով, նորէ՛ն մխիթարական պիտի ըլլար երեւոյթը. իր ամբողջութեանը մէջ։

Դարաշրջանի հիւանդութիւնը որ մասնաւորաբար գրական-գեղարուեստական խնդիրներու քննութեան համար, քաղաքակիրթ երկիրներու մտաւորականութիւնը որոնումներու կը մղէ, հազիւ թէ թափանցած է մերիններուն մորթին, հասնելու համար արիւնին ու հոգիին։ Բնազանցական, բարոյական, գրական ու գեղարուեստական տարակոյսները հազիւ թէ կնճռոտեր են անոնց ճակատները։ Պատճառներ անշուշտ կան։ Առաջին եւ հիմնական պատճառն այն է, որ մեր երիտասարդ մտաւորականները իրենց պղպջումներն ու խուզարկութիւնները չեն դասաւորած, այնպէս ինչպէս որ պէտք է։ Աննպատակ են իրենց վազքն ու արշաւը, աշխատանքն ու յոգնութիւնը։ Դրութեան վերածուած ու նպատակադրուած չէ ճիգը։ Տեսակ մը խարխափում ամէն բանի մէջ։ Յայտնի չէ թէ գրական ու գեղարուեստական ի՞նչ դաւանանք ու հանգանակ ունին, ի՞նչ կը մտածեն ժամանակակից բարոյական շատ մը խնդիրներու մասին։ Ի՞նչ համակրութիւններ ունին օրինակի համար գրական անցեալ դպրոցներուն եւ անոնց ներկայացուցիչներուն նկատմամբ, որոնց յստակ ու որոշ ըմբռնումները մենք տեսանք այս էջերուն մէջ ասկէ առաջ։ Ըսինք ու պիտի կրկնենք անշուշտ, որ արդի մտաւորական երիտասարդ սերունդը պատերազմին սերունդն է. բայց ասիկա զօրաւոր պատճառ մըն է. որ անկէ սպասենք հիմնական բաներ։ Ըսին, որ սերունդը արժէքները վերագնահատումի ենթարկել ստիպուած է. կ'ընդունինք. բայց տասնեակ մը տարիները չէի՞ն բաւեր արդեօք, որ անիկա կազմակերպուէր մտաւորապէս ու ոգեպէս, երեւան հանէր իր դիմագիծը իբրեւ ուրոյն անհատականութիւն։

Ես շատոնց է որ կը փնտռեմ այդ դիմագիծը ու դժբախտաբար չեմ գտներ։ Չեմ գտներ, որովհետեւ վայրկեանի գիտակցութիւնը ունենալու եւ զայն բիւրեղացնելու համար, գծուած, հաշուած, չափուած ու ձեւուած կաղապարի մը «էջ», ամէն բանէ առաջ գաղափարապաշտ ըլլալ պէտք է, իտէալ մը ունենալ ու անոր համար յոգնիլ ու տանջուիլ անհրաժեշտ է։ Մեր նոր սերունդին կը պակսի այդ իտէալը, լուսաւոր փարոսը, որ մարդիկը կը բարձրացնէ սովորական, նիւթական աշխարհէն ու իր հոգերէն։ Նիւթին ու մարմնին պաշտամունքը, առօրեային հետապնդումը ուրիշ գեղեցկագիտութիւն մըն է թերեւս, որուն երկրպագուները դժուար թէ ժամանակ ունենան մտնելու կեանքի ու մահուան միսթիքական հարցերուն եւ անծանօթին առջեւ զգացած երկիւղի քննութեանը մէջ...։

Դժգոհութիւնը սակայն ամէն բան չէ, երբ մանաւանդ կրաւորական է։ Դժգոհութիւնը հոգեկան-բարոյական ըլլալէ աւելի, քաղաքական տնտեսական ըլլալ կը թուի սերունդին մօտ, պարզ այն պատճառով որ քաղաքական աննպաստ դէպքերէ երեւան կուգայ։ Հոս է, որ պատերազմի մտաւորական սերունդները, ցեղէ ցեղ եւ միջավայրէ միջավայր, աննմանօրէն կը զանազանուին իրարմէ։

Տեղն է հարցնել սակայն, թէ իր տարակոյսներուն ու որոնումներուն մէջ, մեր երիտասարդ սերունդը, աւելի ճիշդ բառով որակելու համար, որբացած սերունդը, ո՞ր դէմքերուն ու գործերուն պիտի դիմէ իր միտքն ու հոգին, իր երիտասարդութիւնը յուզող ու տանջող հարցերուն պատասխաններ գտնելու համար։ Անիկա կը տեսնէ, կը զգայ ու կը հետեւի իրեն տարեկից օտար երիտասարդին, որուն օգնութեան կը հասնին ժամանակակից միտքերը, եւ կարելի պատասխանն ու լուծումը կուտան միտքերը չարչարող առեղծուածներուն։ Մերինները որո՞ւ դիմէին եւ որմէ խորհուրդ հարցնէին։ Հոս իրենց դատը պէտք է պաշտպանել։ Անոնք ալ իրաւունք ունին իրենց որոնումներուն մէջ, ուրախութիւն եւ հրճուանք զգալու, երբ գտնեն զովարար ակ մը իրենց պապակը յագեցնելու համար..., Այս է պատճառը թերեւս, որ նոր սերունդը արհամարհանք ունի զինքը կանխող բոլոր սերունդներուն հանդէպ։ Արհամարհանք մը, որ պատճառաբանուած չէ անշուշտ, եւ անհիմն է. քանի որ ուսումնասիրուած չէ նախորդ սերունդներուն գործը, ինչպէս որ պէտք է, եւ անիրաւութիւն ու ապերախտութիւն է երէկի արժէքները ստորագնահատել այսօրուան մարդկութեան պահանջներուն համաձայն։ Բայց հայ մտաւորականին այսօրուան տիպարը նոյնպէս, նուազ կենդանի է, հետեւաբար նուազ առինքնող ու օրինակելի. այդ տիպարը փոքրացած ու նսեմացած է, եւ սերունդներուն աչքին չունի ազնուական մեծութիւն։ Անշուշտ հոգեբանական խոր պատճառներու ծնունդ է ա՛յս ալ եւ կարօտ՝ լուրջ ուսումնասիրութեան ու խուզարկութեան։

Մինչ այս մինչ այն, նոր սերունդին փնտռտուքը պիտի շարունակուի արդարացիօրէն. անոր յոգնած աչքերը կարօտն ունին հայ իմացական հանճարին, որ կ'ուշանա՛յ. պիտի ուշանա՛յ տակաւին... Ինչպէս անցան մեր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, պիտի անցնի նաեւ անոնցը։ Յիշելով Մօրիս Պարէսի թանգագին մէկ վկայութիւնը, անոնք ալ մեծ մարդիկ ճանչցած, մեծ ու զգայուն սիրտեր գտած ըլլալու դժբախտութիւնը ունին...

Անոնք ակամայ կը դիմեն օտար իմացական աղբիւրներուն, իրենց մտաւորական պապակը յագեցնելու համար, որքան ալ առնուած ջուրը չի տայ հարազատ համը մեր անմահական աղբիւրներուն, որոնք հայրենի հողէ ծնունելէ յետոյ ակ դառնալու առաւելութիւնն ունին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԴԷՄՔԵՐ

ԱՆՏՐԷ ԹԷՐԻՎ

Ֆրանսերէն մեծ օրաթերթին մէջ, Թան՛, Փօլ Սուտէյի տեղն անցաւ երիտասարդ քննադատ մը, Անտրէ Թէրիվ։ Այս անուանումը յատկանշական է եւ հետաքրքրական։ Թանի մէջ քննադատի աթոռը մեծ կշիռ ունի ֆրանսական գրականութեան եւ քննադատութեան համար։ Այդ աթոռին վրայ նստած են Ռէմի տը Կուրմոն եւ Անաթօլ Ֆրանս։ Եւ ահա երիտասարդ մը, Անտրէ Թէրիվ, որ կը կոչուի վարելու գրական ուղղութիւնը պահպանողական-ազգայնական օրաթերթին, ըսե՛նք պետական մեքենային։ Ֆրանսայի պաշտօնական գրականութեան «խօսք»ը։ Կ'ըսեն թէ Փօլ Սուտէ նստելիք տեղ չունէր իր սենեակին մէջ, որովհետեւ անընդհատ գիրք կը տեղար հոն, համր խնդրանքով մը գրախօսականի արժանանալու։ Եւ կ'ըսեն թէ, շատերու կարգին, Քլէման Վօթէլ երկար տառապած է, որովհետեւ Փօլ Սուտէ երբեք չխօսեցաւ իր գիրքերուն մասին։

Այդպիսի գիրք մը կը տրուի հիմա երիտասարդի մը։ Մեզի համա՛ր՝ նախ ա՛յդ է կարեւորը։ Ահա վերջապէս երիտասարդներն են, որ կը ճեղքեն մեծերու ընդդիմութիւնը, «կը հարթեն» տարէցներու յաւակնութիւնը, կը լուծեն ծերերու բռնակալութիւնը։ Երիտասարդներն են, որ կ'իջնեն հրապարակ, կը յայտարարեն անկախութիւն եւ շարժելու իրենց կամքը։ Բայց ատե՛ն էր արդէն։

Մեր կեանքին մէջ երիտասարդներու անկախ շարժումները շատ քիչ են, թէեւ գունեղ եւ զօրեղ։ Ու եթէ յաճախ նոր սերունդին, երիտասարդ շարժումներու մասին ողջոյնով եւ խանդավառութեամբ կը խօսիմ, եւ անպայման գնահատութեան բառ մը ունիմ բերնիս մէջ, պատճառն այն է, որ կը փափաքիմ տեսնել մեր ազգային կեանքի թատերաբեմին վրայ, դերասանները փոխուած, երիտասարդացած։

*
**

Անտրէ Թէրիվ գաւառացի երիտասարդ մըն է (Լիմոժ), հազիւ 37—38 տարեկան։ Գեղեցիկ դիմագծութիւն մը ունի, մանկամարդ աղջկան մը շնորհքը եւ հելլենական արձանի մը արտայայտութիւնը։ Պատերազմէն տարի մը առաջ գրական մագիստրոսի քննութիւն տուաւ եւ յաջողեցաւ։ Վեց տարի բանակի մէջ մնաց։ 1919ին Ժագ Պուլանժէի հետ հիմնեցին Grammaire-Clubը, որուն գլխաւոր առաջադրութիւնն էր ֆրանսերէն գրական լեզուին մաքրութիւնը, բիւրեղացումը։ Յետոյ մտաւ Opinion շաբաթաթերթին մէջ, որուն խմբագրապետութիւնը կը վարէր դարձեալ իր բարեկամը, քննադատ Ժագ Պուլանժէ։ Մինչեւ այսօր Les Nouvelles Littérairesի մէջ քերականական ոստիկանութիւն կը կատարէ, à la Ղազիկեան կամ Հօրիօ։ Գրած է բանաստեղծութիւններ, վէպեր (L'Expatrié, Sans âme, La revenche, Le plus grande Péché), փորձեր լեզուական եւ իմաստասիրական, ինչպէս նաեւ քննադատականներ լատիներէն եւ ֆրանսերէն։

Անշուշտ այս շաբթու առջինէկ յօդուածովը պիտի ներկայացնէ իր քննադատութեան խորքն ու ձեւը։ Դեռ ֆրանսական թերթերն ու պարբերականները չեն արտայայտուած, թերեւս զարմանահար եղած՝ այս անակնկալ ընտրութենէն։ Արդարեւ թերթերը տարբեր անուններ կը թուէին, փնտռելով տարիքոտ եւ փորձառու քննադատներ։ Ես պիտի պարզեմ պատճառները այս ընտրութեան, նոյն ատեն ուղղութիւնը այս քննադատին, իբրեւ օտար մը, որ դուրսէն կը դիտէ։

*
**

Թէրիվ իմ նախասիրած քննադատներէս մէկն էր, ես զայն «գտայ» շնորհիւ Պուլանժէի, որուն այնքան համակրանք եմ կապած եւ քանի մը քննադատականները թարգմանուած։

Երկրի մը գրականութեան կամ քննադատութեան հետեւելու համար, պէտք է ընտրել ռազմավարական եղանակը։ Բռնել այդ անծանօթ գրականութեան գլխաւոր անկիւնները։ Ֆրանսական գրականութիւնը այժմ այնքան ընդարձակ է, որ կարելի չէ հետեւիլ բոլոր շարժումներուն։ Ուստի կը բաւէ գտնել գլխաւոր հոսանքներուն բերանը, կարդալ աջ, ձախ, տարեց, երիտասարդ պարբերականները, ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար։ Անտրէ Թէրիվ եւ Պուլանժէ առանձին անկիւն մը կը կազմեն ֆրանսական քննադատութեան մէջ։ Անոնց գաղափարները գրեթէ նոյնն են։ Առաջինը միապետական է, երկրորդը՝ ֆաշիստ, տարբերութիւնը մեծ չէ։ Սակայն Պուլանժէ աւելի հմտութիւն ունի, նոյնիսկ Թէրիվ կը գտնուէր ընկերոջ ազդեցութեան տակ։ Ի՞նչո՞ւ Պուլանժէ չընտրուեցաւ, հակառակ իր խոր միտքին, քննադատի ուժին եւ ինքնատպութեան։ Որովհետեւ Grammaire-Clubի այս նախագահը 1923ին յանկարծ հրաժարեցաւ քննադատութենէ, խնայելու համար... իր բարեկամներուն։ Եւ յետոյ հակառակորդ մըն է վէպին, (այս խնդրին առթիւ վէճ մը ունեցաւ Էտմոն Ժալուի հետ, որ, նուազ քննադատ, ընկրկեցաւ Պուլանժէի ուժեղ պատճառաբանութեան տակ), հակառակորդ մըն է նաեւ թատրոնին, իբրեւ հաւաքականու... ուխտ, ինչպէս է դէմ խորհրդարանին։ Թէրիվ հեռու չէ իր բարեկամին գաղափարներէն, բայց կակուղ երիտասարդ, նուազ կռուազան, վէճ չի յարուցաներ։ Պուլանժէ, զոր «գրագարանի մուկ» կ'անուանեն, ախոյեան սուսերամարտիկ մըն է նոյն ատեն, եւ ատիկա ցոյց կուտայ իր նկարագիրը։ Թէրիվ կրակ չունի, ... պէս նազանք կ'ընէ իր ոճովը, եւ կը ծփայ իր վէպերուն մէջ առանց երբեք զգացումի եւ մտքի փոթորիկ յարուցանելու, քաղաքական կատաղութեան չունի...

Սակայն ինչ որ ամէնէն աւելի սիրելի կը դարձնէ զինք «Թան»ի ընտրական մարմին, իր լեզուն եւ սէրը ֆրանսերէն լեզուին։ Պէտք է յիշել, որ վերջերս ֆրանսական մամուլը զաւ... կը յայտնէր թէ ֆրանսերէնը կը մեռնի։

Բիւրեղ լեզու մը ունի, ինչպէս ունէր Ա. Ֆրանս, ու ... հեգնանքը, սկեպտիկ բայց քաղաք... կը հեգնէ այնքա՛ն սուր եւ գեղեցիկ, որ միշտ համեղ կը գտնենք այդ անգութ խաղը։ Ու նաեւ հելլէն եւ լատին կրթութիւն ունի, ինչպէս իր նախորդները։ Անոնց նման բարեկամ Մօրա... «Թան» անշուշտ երկար քննադատ Թէրիվի գրական անցեալը։ ... տերազմէն անմիջապէս առաջ, երբ կ'աշխատակցէր Revue critique des idées et des livres պարբերականին, ուժեղ վէճ մը կար, — որոնում ֆրանսական գրական նոր դպրոցի մը։ Հիներն ու նորերը յոգնած էին բիւրալ «գրպրոց»ներէն, գրականութիւնը վերանորոգման մը պահանջն ունէր։ «Վերածնունդ» կ'ուզէին բոլորն ալ, բայց բոլորը համաձայն չէին այս բառին նշանակութեան եւ ... ժէքին մասին։ Ոմանք կը պահանջէին դարձ դէպի միջին ... կամ դասականութիւն, դարձ դէպի «մեծ դար»ը (Լուդովիկոս ԺԴ) «զոր անկարելի է գերազանցել» կ'ըսէին, դարձ դէպի հելլէն եւ լատին մշակոյթը։ Այս աղաղակները կը մնային 1905էն ի վեր։ Այդ փնտռտուքին էին նաեւ ... Ժօրժ տը Պուէհէլիէ, Մօրիս Պա..., Լուի Պէրթրան, Շարլ Մօրաս, Ժօրժ լը Քարտոնէլ։ Ու մինչ ... ուրիշ խումբ մը կը պահանջէր «յեղ. վերածնունդ» օտար ազդ... պատուաստուած, Ա. Թէրիվ միացաւ հակառակորդ խումբին՝ ... Քլուարի, Էօժէն Մարսանի, որոնք կը թելադրէին գտնել մի... «ֆրանսական ճաշակը»։ Եւ քա... զայն ֆրանսերէն լեզուին մէջ... Լեզուն աղբիւր մըն է։ Հոս Թէրիվ կը յարի գերման փիլիսոփայ Ֆիխտէի, որ կ'ընդունի թէ ազգ... մը ճակատագիրը կապուած է լեզուին ճակատագրին։ Նոյնպէս լեզուն մեծ ազդեցութիւն կը գործէ ժողովուրդին հոգիին վրայ։ Ու ինչպէս Ֆիխտէ հաւատալով գեր...

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ

ԿԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Իսկ ընկերվարական երիտասարդները որ սարքած էին այդ հրապարակային մեծ ժողովը՝ բողոքելու համար Աւստրիոյ յետադիմական շարժման դէմ, չկորսնցուցին իրենց պաղարիւնութիւնը։ «Փափիյէն»ը նոյնպէս յայտարարեց զօրահաւաք։ Առաջին անգամ ըլլալով, տասը տարիէ ի վեր, ընկերվարութիւնը կը համարձակէր Փարիզի մէջ՝ վերցնել ձեռնոցը որ կը նետուէր իր երեսին։ Ու ընկերվ. հինգ պետերը, հակառակ համայնավարներու ակնյայտնի սպառնալիքներուն ու զգալով հանդերձ որ կրնայ արիւն թափիլ՝ յայտարարեցին որ չպիտի լքեն ընկերվ. երիտասարդները ու գլուխ պիտի բռնեն համայնավար մոլորած խուժանին դէմ։ Շաբաթ գիշեր, ամբողջ ընկերվարութիւնը միաձայն էր ու միակամ և մոռցած էր իր գաղափարական բոլոր տարաձայնութիւնները։

Ժամը իննին, համայնավար բազմութիւնը կոտրեց պահակներու շղթան ու գլխաւոր դռնէն ներս խուժեց, վայրագ ու ատելավառ աղաղակներ արձակելով ու ողողելով ամբողջ սրահը, դուրսը՝ փողոցներուն մէջ, երբ այդ ամբոխը, բռնուած ջղաձգութեանը ու անձնատուր զայրոյթի նոպայի մը՝ կ'ոռնար, բեմին վրայ, շրջապատուած երիտասարդներու լուրջ, գիտակից այլեւ վճռական պահակախումբէ մը. ընկերվարութեան սպայակոյտը կեցած էր, դէմ դիմաց փարիզեան բանուորութեան, պատրաստ՝ հաշիւ տալու ու ընդունելու՝ ամէ՛ն ընդդիմախօսութիւն։ Եւ այդ բոլո՛ր մարդոց դէմքերուն վրայ կար հանդարտ ու զօրաւոր ինքնավստահութիւն մը։ Յայտնի էր որ անոնք՝ ընկերվարութեան հին զինուորեալներ, եկած են Փարիզի աշխատաւորութեան դիմաց, ո՛չ թէ արդարանալու, այլ մեղադրելու համար համայնավար պետերը։ Որոշած էին խօսիլ՝ հակառակ համայնավարներու նախատինքներուն և վայրահաչութիւններուն։

Հոն էր՝ Լէոն Պլումը, մտաւորական ու կէս-հրեայի իր նուրբ իմաստուն ու ազնուական դէմքով։ Քիչ մը տմոյն ու քիչ մը դողացող ձեռքերով։

Հոն էր՝ ընդհանուր քարտուղար Փօլ-Ֆօրը, ջղուտ, տաք, կենդանի դէմքով, դէմք՝ որ կարծես փորուած է եբենոսի վրայ, անվեհեր ու յարձակելու պատրաստ՝ իր ջերմ, խանդավառ, ցնցող պերճախօսութեամբ։

Ժան-Լոնկէն՝ երկարահասակ ու քաղքենի, թօթուելով իր առատ բաշերը։

Ահա՛ Ռընօտէլը, որպէս հաստ կաղնի, լուռ, ցուրտ այլ անպարտելի, ուխտեալ հակահամայնավար։ Աջ։ Անդառնալիօրէն աջ։

Ահա՛ Ջիրոմսկին վերջապէս, ձախակողմին պետը, թթու ու կարծր առողջութեամբ, անողոքելի տեսաբան ու քաջ ընդդիմադիր։

Ու վարը, Փարիզի ամբոխը, հետզհետէ աւելի տենդահար, պատրաստ պայթելու, մոլեգին ու արիւնոտ դէմքերով, ատելութեան ու սիրոյ աղաղակներով, բռունցքներով, կապարէ գաւազաններով, դանակներով զինուած այդ ամբոխը։

Նախագահը խօսք կուտայ Փօլ-Ֆօրի՝ որ կը ցատկէ առաջ, յանդուգն ու պատրաստ ամէ՛ն յարձակումի։ Ամբոխը սակայն կը խլրտի...

— Camarades et citoyens...
կը սկսի Փօլ-Ֆօր։

Վարէն այլանդակ ու անկերպարան ոռնոց մը կը պատասխանէ իրեն.

— Assassins! assassins! amnistie, amnistie...

— En Russie, Amnistie en Russie...

Ամբոխը կը զայրանայ, կ'ոռնայ, կը բարձրանայ ու կ'ալեկոծի...

Յանկարծ բանուորութեան գոռ ու պատերազմական քայլերգը կը հնչէ մարտագոռ, վայրագ, ամէ՛ն բերանէ։ Կէս ամբոխը կ'ոռնայ այսպէս, կէսը կը նախատէ միւս կէսը, բռունցքներ կը բարձրանան, կզակներ կը ջախջախուին, ցաւի ու ատելութեան ճիչեր կը լսուին մերթ ընդ մերթ՝ սրտակեղեք, յուսահատական։ Կռիւը սկսած չէ սակայն՝ որովհետեւ յայտնի չէ թէ ո՞վ է թշնամին, ո՞վ է բարեկամը։ Միայն կարմիր կակաչներով ընկերվարական պահակներն են որ կացութեան տէրն են ... ու կը սպասեն անհանգիստ, ... գոյն, չուզելով ազդանշանը տալ...

— Traître, traître...

Կը պոռան Փօլ-Ֆօրին։ Իսկ ընկերվարականները կը պատասխանեն միաձայն, յարուցանելով զարհուրելի, ջղային ... մը.

— Hou, hou, à bas la calotte vive le socialisme...

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՍԷՐ ԵՒ ԳԻՆԻ

I.— ՀԱՖԷԶԻ ՍԻՐԵՐԳՆԵՐԻՑ

Իմ հոգից դու չես վերցնելու, գիտեմ,
Եթէ արցունքի տեղ գոհար անձրեւեմ։

—

Ցաւըս եարից է եւ դարմանը նոյնպէս,
Սիրտըս նրան զոհեց եւ կեանքս նոյնպէս։

—

Հաֆէզ, համբերի՛ր, չէ՞ որ սիրոյ ճամբին
Ով ջան 1) չըտայ, չի հասնի ջան 2)ին։

—

Մի գիշեր Մաջնունը 3) Լէյլիին 4)ասաց՝ո՛վ անզուգ սիրուհի,
Քեզ սիրահար կը գտնուի, բայց Մաջնուն չի լինի։

—

Խօսքս սրտովդ եղաւ, թէ ոչ չէիր ընդունի,
Այո, այո, սիրոյ խօսքը իր նշանն ունի։

—

Քո յոնքի անկիւնն է աչքիս տեսարան,
Աւելի լաւ անկիւն չունի ինքն արքան։

—

Վերջ տո՛ւր, Հաֆէ՛զ, թէ այսպէս ես կարդալու սիրոյ դասին,
Մարդիկ ամէն անկիւնում մի հէքեաթ կը կարդան իմ մասին։

—

II.— ՀԱՖԷԶԻ ԳԻՆԷԶՕՆՆԵՐԻՑ

Գիշերները գինի եփելու մտքով չեմ քնում.
Հարիւր գիշերւայ գինարբուք ունիմ, ո՞ւր է գինետուն։

—

Սիրոյ և հարբելու գաղտնիքներն ինձնից լսիր, ոչ թէ վաէզից5)
Որ փարչի եւ գաւաթի հետ ամէն գիշեր լուսնին ու աստղե-
րին եմ կից։

—

Տօնական օր է եւ այսօր ես մտածում եմ՝
Երեսուն օրւայ եկամուտս տամ ու գաւաթ առնեմ։

—

Գինետան մուրացիկն եմ, բայց տե՛ս, հարբածս միջոցին
Տիեզերքին նազ եմ անում եւ հրամայում աստղերին։

—

Ճշմարիտ խօսք եմ ասում՝ տեսնել կարող չեմ,
Որ ընկերներս գինի խմեն, ես թամաշա անեմ։

—

Ցանկանում էի —քեզնից ի՞նչ թաքցնեմ—
Գինու մի շիշ, մի անկիւն եւ մի գեղադէմ։

—

Առաւօտը 6) բախտ է ծնում, ո՞ւր է արեւանման փարչը.
Աւելի լաւ միջոց ո՞րտեղ կը գտնեմ, տո՛ւր գինու փարչը։

—

Գլուխըս տաք է եւ բարձրաձայն եմ ասում՝
Կեանքի զեփիւռը գաւաթից եմ ստանում։

Բնագր. Թարգմ. Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1) Ջան՝ կեանք, 2) բնագրում ջանան՝ ջանի յոգնակին, որ նշանակում է սիրուհի, 3) եւ 4) պարսիկ հեքեաթների եւ դիցաբանութեանց մէջ ծանօթ առասպելական սիրահարները, 5) քարոզիչ, որ որպէս կրօնական առաջնորդ խօսում է հոգեւոր վայրերում եւ ամբոխը աւելի նրան է հաւատում, քան բանաստեղծին։ 6) Ուզում է նմանիլ գինեսէր Ջամշիդ Թագաւորին, որ ըստ աւանդութեան ամէն առաւօտ արեւածագին գինի խմելու սովորութիւն ունէր։ Վ. Ի.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԱՇՏ» ՎԷՊԵՐ

Անցեալները մէկ քանի հակիրճ ծանօթութիւններ տուեր էինք գրական նոր դպրոցի մը՝ «ժողովրդապաշտութեան» մասին (populisme) հիմնուած Անտրէ Թէրիվի եւ Լէօն Լըմօնիէի կողմէ) որ կը մեկնի Զոլայի դպրոցէն, բայց դեռ չենք գիտեր թէ ո՞ւր կը յանգի։

Զոլայի դպրոցը կանգ առաւ թերեւս անոր համար, որ ամէն շարժումի անհրաժեշտ տարրը՝ կինը կը բացակայէր անոր շարքերէն։ Ժողովրդապաշտութիւնը կեանքի եւ տեւականութեան աւելի մեծ յոյսեր կը ներշնչէ, եթէ նկատենք թէ իր հիմնադիրներէն իսկ առաջ, երկու կիներ են որ նմոյշները կուտան նոր դաւանանքին։ Մէկը տիկին Սիւզան Նորման՝ իր «Մարի-Էմէ» վէպով. միւսը Քլէր Կօլ իր «Մարգարիտ մը»ով։ «Մարի-Էմէ» պատմութիւնն է կնոջ մը, որ ինքզինքը կը ձերբազատէ այր մարդէն, բայց ոչ «սէրէն»։ «Մարգարիտ մը» կը պատմէ աղախինի մը սրտակեղեք արկածները»։

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԱՇՏ» ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

«La Revue Mondiale»ի մէջ, Լէօն Լէմօնիէ որուն մէկ վէպը «Յառաջ» մտադիր է թերթօնել, կը պատմէ թէ ինչպէս անցաւ «ժողովրդապաշտ» դպրոցի գաղափարին։ Ցիշելէ յետոյ կարգ մը հեղինակներ, որոնք առանց ձգտումի եւ դաւանանքի, յաջողապէս տուած են ժողովրդական բարքերու եւ տիպարներու վէպը, կը հաստատէ.

— Հեղինակները որ յիշեցի նոյն խառնուածքը չունին։ Բայց անոնցմէ շատերը, անգիտակցօրէն հակազդած են արդիական գրականութեան մը դէմ, որ կը ձգտի ներկայացնել միայն կոկիկ մարդեր եւ ապականած դատարկապորտներ։

«Այսուհանդերձ, նոր շարժումը հետզհետէ կը գտնէ իր գիտակցութեան տարրերը»։ Եւ երբ փաստ կը յիշէ վիպագրի մը մէկ նախաբանին հետեւեալ հատուածը.— Առանց յաւակնութեան կ'ուզենք հոս, հոգին քօղազերծել այն արարածներուն, որոնց խնջոյքը՝ իրենց արհեստն է եւ անոնց խոստովանութիւններէն, ընթերցողը պիտի կրնայ թերեւս դատել թէ, այսօրուան վէպին մէջ որն է աւելի անկեղծ եւ բնական, ուրախութեան կի՞նը թէ աշխարհիկ կինը։

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բանաստեղծին եւ իր արուեստին դէմ արհամարհանքը լո՛կ հայկական չէ. մխիթարուինք քաղաքակրթութեան այս օրերուն իսկ, կը հանդիպինք Ֆրանսացի բժիշկի մը (Dr. Pauchet) որ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրուած իր մէկ գրքին մէջ, զուարճալի խաչակրութիւն մը կը բանայ բանաստեղծութեան դէմ։

— Եթէ, խորհուրդ կուտայ ծնողքին, զաւակդ բանաստեղծութիւն կը կարդայ, այրէ զայն (սխալ չհասկնանք, բանաստեղծութիւնը եւ ո՛չ զաւակը) եւ անոր ձեռքերուն մէջ դիր Ալէն Ճէրպոյի երկու գրքերը (արդիական Ռոպէնսոնի մը ճամբորդութիւնը, առանձին, Ովկէանոսին վրայ)։ Այդ գրքերը անոր պիտի ծանօթացնեն կարգապահութեան, կորովի, յամառութեան ամենէն գեղեցիկ օրինակը»։

Բժիշկը չի գիտեր անշուշտ թէ որեւէ բանի, մանաւանդ գեղեցկութեան դէմ ատելութիւնն ալ տեսակ մը հիւանդութիւն է. եթէ ոչ, պիտի դարմանէր զայն, նախ իր անձին վրայ։ Չի գիտեր նաեւ թէ աշխարհի մէջ ամէն ինչ, մէջն ըլլալով կարգապահութիւն, կորով եւ յամառութիւն, ունին իրենց բանաստեղծութիւնը։ Եթէ ո՛չ չպիտի յամառէր քիչ անդին,

— Եթէ զաւակդ քերթուածներ կարդայ, այրէ զանոնք եւ անոր տուր գրաւիչ կենսագրականը գործի մարդու մը,» ըսէ։

Եթէ պատահմամբ, բժիշկին գիրքը անցնի ձեր ձեռքը, առէք մէջէն ինչ որ օգտակար է, պիտի ըսէ բանաստեղծը ու մնացեալին համար հետեւեցէք բանաստեղծին խորհուրդին,— այրեցէ՛ք։

ԹԻՊԷՏԵԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐ

Ռուս գիտական Ակադեմիայի արշաւախումբը որ այս միջոցիս կը գտնուի կեդր. Ասիա, Դանինսկի (Մոնկոլիա) պուտտայական մէկ վանքին մէջ երեւան հանած է IIրդ դարէն մնացած ձեռագրեր։ 1750 կտոր թիպէտական բնագրեր են, որոնք ղրկուած են Մոսկուա։ Ասկից զատ, արշաւախումբը երեւան հանած է հին քաղաքի մը՝ Արբինճանի աւերակները, որ 12րդ դարուն, կեդրոնական Ասիոյ քաղաքակրթական կեդրոններէն մէկն էր։ Այս աւերակները կը գտնուին Սմրղանտէն 80 քիլոմեդր հեռու։ Արբինճան 1168 թուականին քանդուեցաւ Թուրքերուն կողմէ...

ԵՐԷԿ ՊԱՇՏԵԼ, ԱՅՍՕՐ ԱՅՐԵԼ

Այս կը թուի ըլլալ բոլշեւիկ բարոյականին կարգախօսը։ Պաշտել ու երկինք բարձրացնելով եւ ինչ որ կրնայ ծառայել իր կոյիտ ու վատասերած դատին, զգետնել ու ջախջխել ով որ խղճի ու բանականութեան կուգայ եւ անդրադարձումի եւ խորհրդածութեան լուսաւոր պահէ մը վերջ, կը մղուի իրաւունքը պաշտպանել յօշոտուող մարդկութեան մը։

Այսպէս փանայիթ Սթրաթի, որուն մէկ գրութեան թարգմանութիւնը կուտանք «Յառաջ»ի մէջ, «Ռուսականի գործը կամ Այսօրուան խորհր. Միութիւնը»։ Ու ճիշտ այդ գրութեան համար ալ, որովհետեւ անհանդուրժելի եւ վայրագ բռնութեան մը յաղթանակներուն առջեւ, չէ կրցած զսպել ըմբոստացման իր կանչերը, կը գամուի անարգութեան սիւնին։ Համայնավար «Իւմանիթէ»ն, որ դեռ երէկ իր ամէնէն մեծ տառերով կը խորագրէր անոր մէկ քանի տողերը ու իր ամէնէն լորձունքոտ գովեստները կը շռայլէր «մարդկութեան եւ յեղափոխութեան պաշտպան»ին, այսօր զայն կը գտնէ «ընտանեցած հայդուկ», թափառաշրջիկ, ոստիկան լրտես, դաւաճան, վաճառուած ու վաճառելի» եւ դեռ ո՞ր մէկը։ Ինչո՞ւ սակայն այս բոլորը։

Որովհետեւ ժողովուրդի զաւակ, անկայուն ու ցաւատանջ կեանքի մը ընթացքին, խորապէս ճանչցած, իր մորթին վրայ իսկ զգացած ամբոխներու առօրեայ եւ անվերջ տառապանքը, պահ մը սխալը կը գործէ խանդավառուելու կարմիր յեղափոխութեան խոստումներով. կը հաւատայ Արդարութեան յաղթանակին բոլշեւիկեան ճամբով։ Բայց շուտով կը սթափի։ Եւ ատեն մը Ռուսիոյ մէջ իսկ, ապրելէ յետոյ բոլշեւիկեան սարսափն ու զզուանքը, այս հիւրը որ հօն ընդունուեր էր հերոսի վայել պատիւներով ու համակրանքով, կը վերադառնայ արձանագրելու համար.

— Հօ՛ն այլեւս ընկերվարութեան հարց չկայ, այլ սարսափի մը որ մարդկային կեանքին հետ կը վարուի իբրեւ ընկերային պատերազմի ռազմանիւթի, զոր կը գործածեն փորձականութեան եւ ամերիկանացման հոգի տուող նոր եւ հրէշային դասի մը յաղթանակին համար, տգէտ, գռեհիկ, ապականած դաս մը, որ մեծամասնաբար կազմուած է այս դարուս սկիզբը աշխարհ եկած երիտասարդութենէ մը»։

Զզուանքի, պատրանքի եւ դառնութեան այս խօսքերը կը բաւեն որ «Իւմանիթէ» կատղի Սթրաթիի ետեւէն՝ վազը անշուշտ, բոլշեւիկեան մամուլ կոչուած վոհմակն է որ ձայն պիտի տայ «Իւմանիթէ»ի որ կը հարցնէ Սթրաթիի։

— Ի՞նչ եղաւ «ընկերվարութեան յաղթանակին ապահովութիւնը» որուն համար Սթրաթի կը պահանջէր «կռուիլ հաւատքով»։

Հարցումը սակայն, պէտք է մանաւանդ ուղղել Մոսկուայի եւ անոր անմիտ հետեւորդներուն։

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ՀՆԱԽՈՅԶ

Համբաւաւոր օդանաւորդը Լինտպէրկ կը հեռագրէ թէ Հոնտուրասի վայրի եղէգնուտներուն մէջ երեւան հանած է Մայաներու շրջանէն մնացած երեք հին քաղաքներու հետքերը, հոյակապ աւերակներ։ Լինտպէրկ մտադիր է իր խուզարկութիւնները շարունակել օդանաւով՝ կեդր. Ամերիկայի մէջ եւ կը յուսայ երեւան հանել հին դարերու ընթացքին, Մայաներու քաղաքակրթական ամէնէն բարձր շրջանէն մնացած շինութիւններու ուրիշ հետքեր։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ

Կղերականներու նախաձեռնութեամբ, Ֆրանս. կաթոլիկ կազմակերպութիւնները համագումարի պիտի նստին՝ Նոյեմբերի սկիզբները. պիտի մասնակցին եպիսկոպոսներ, եւ գեղարուեստի նախարարութեան ներկայացուցիչը։

Գլխաւորաբար խորհրդակցութեան նիւթ պիտի դառնայ շարժանկարի զարգացման առջեւ, ընտանիքի պետերուն վրայ ծանրացող պարտականութիւնները, նաեւ ընտանեկան սրահներու կազմակերպութեան հարցը եւլն.։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ներկայիս Մարսէյլի մէջ կը գումարուի հանքագործներու համաժողովը։ Օրակարգի վրայ գրուած են զանազան հարցեր։ Բանուորներու խնդիրը երկար վիճաբանութեանց տեղի տուաւ։

Ընդհ. գանձապահի տեղեկագրէն տեսնուեցաւ որ Ֆրանսայի հանքերուն մէջ աշխատող բանուորներուն մէկ երրորդը օտարականներ են։ Տեղեկաբերը ըսաւ թէ այս վերջինները պէտք է պաշտպանել անոնց դէմ, որոնք կ'ուզեն շահագործել զանոնք։ Աւելցուց նաեւ թէ միւս կողմէ ֆրանսացի աշխատաւորներն ալ պէտք է պաշտպանել օտար բանուորներու խուժումին դէմ։

Ի վերջոյ համաժողովը ընդունեց բանաձեւ մը, որով բաղձանք կը յայտնուի օտար աշխատաւորներուն ալ ճանչնալ նոյն իրաւունքները զորս կը վայելեն Ֆրանսացիները եւ եղբայրական կապերը ամրապնդել բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն հետ։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։

(Ծ.)

...մանական բարբառին գերազանցութեան, մեծ երազներ կը կապէր գերման ցեղին ապագային, նոյնպէս Ա. Թէրիվ ֆրանսերէն լեզուի ուժին կռթնած, անոր մշակումովը եւ սէրովը լեցուած, իր քննադատութեամբն այժմ կը քալէ դէպի ֆրանսական մշակոյթի մը բարձրութիւնը եւ գեղեցկութիւնը։

Թէրիվ ֆրանսական պաշտօնական միտքին բոլոր աւանդութիւններն ունի իր մէջ։ Փուանքարէ փորձեց տնտեսական միապետութիւն մը հիմնել։ Թէրիվի ուղղութիւնը հաշտ է այդ փորձին հետ։ Ընտրութիւնը եւս հաշտ է աւանդութեան հետ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Թանի ուրբաթ օրուան թիւին մէջ Անդրէ Թէրիվ տուած էր իր առաջին յօդուածը, Քննադատութիւը եւ իր վտանգները, տեսակ մը յառաջաբան։ Նախ գովասանքն ընելով Փօլ Սուտէի, պաշտպան կը կանգնի «գրական քննադատութեան»։ Եւ նոր իմացապաշտ մըն ալ ինք, կ'ուզէ գրականութեան մէջ փնտռել «թէքնիքը» (լեզու, գրական կանոններ) եւ յստակութիւն։

Մթութեան պաշտպաններուն եւ նորութեան սիրահարներուն վրայ յարձակելով, կը պանծացնէ ֆրանսական արուեստին աւանդութիւնները, եւ ֆրանսական արուեստին գերազանց եւ տիրապետող դիրքը ուրիշ ազգերու գրականութեան վրայ։

Շ. Ն.

— Les soviets à Paris, les soviets à Paris, les soviets à Paris...

Կ'երգեն վայրագ, կատաղի յանկերգով մը՝ համայնավարները որ գրաւած են սրահին կեդրոնը ու կ'աշխատին ճեղքել պահակներու շղթան։ Բեմին կեդրոնը նստած է Փօլ-Ֆօր՝ ցուրտ, դժնէ, դէմքը ակօսուած տարօրինակ ծամածռութեամբ մը։ Գարշա՞նք է թէ ցաւ՝ այսքան տգիտութեան, բթամտութեան ու մոլեռանդութեան առջեւ, մարդ չի գիտեր։ Ռընօտէլ, Պլում, Լոնկէ, եզերք նստած են քով քովի։ Պլումի ձեռքերը կը դողան ջղայնութենէն՝ հակառակ անոր որ տարիներորդ թաղամասին մէջ լաւ ճանչցած է փարիզեան ամբոխը։ Ռընօտէլ կը կճրտէ ատամները, Լոնկէն յուզուած է, իսկ Զիրոմսքին ցլամարտիկի իր հաստ մարմինովը կ'երթայ ու կուգայ, մռմռալով անհասկնալի բառեր։

Բիչ յետոյ, խառնուած բազմութեան, ան պիտի կռուի, ցուրտ ու վայրագ քաջութեամբ մը, գրոհ տալով համայնավարներու խուժանին վրայ։

Ու նո՛յն դժոխային աղմուկն է միշտ։ Կը կարծես թէ ահա՛ կռիւը պիտի պայթի ու միայն երգ մըն է որ կը բարձրանայ՝ տաք, յուզիչ, քինախնդիր։

Ցանկարծ համայնավարներու խիտ ու խառնակ բազմութեան մէջէն, բանուորական ուսերու վրայէն, սեւ յատակի վրայ, բոլոր ուսերէն եւ հասակներէն բարձր, կը յայտնուի նո՛յն տժգոյն, հիմա այլեւս շատ տժգոյն դէմքը, նո՛յն մազերու խուրձով՝ քունքին վրայ ու գաղղիական նո՛յն լքուն, փնտռուած անփութութեամբ մը կախուած, ինկած պեխերով։ Բաշէնն է, վատ հերձուածողը, դողդոջուն ու երկչոտ որ կ'ուզէ խօսիլ։

Անօրինակ զայրոյթ մը կը շարժէ միւս բանակը։ Բռունցքներու անտառ մը կը ցցուի այդ չարաշուք մարդուն դէմ։ Ու աղաղակներ, նախատինքներ, հայհոյչներ կը հանդիպին ու կը զարնուին իրարու աղմուկին մէջ։

— Sale individu, traître, diviseur de la classe ouvrière...

Ու Բաշէնի կողքին կ'երեւի ուրիշ դէմք մը, քաղքենիի խըռնամուած, կարծես փայլուն դէմք մը, միակնոցը աչքին՝ Ֆլորիմոն Պոնթն է, եղբայր ի Քրիստոս։

— A bas la calotte...

կը գոռան կրկին ամէն անկիւնէ։ Համայնավարները զայրացած զրոհ կուտան դէպի բեմը, խիտ ու վճռական շարքերով, ու հոս է որ ամբոխը կը բաժնուի երկուքի։ Կը սկսի զարհուրելի, տմարդի, տարօրինակ կռիւ մը։ Դանակներ կը շողան, աթոռներ կը սկսին արագութեամբ թռչիլ՝ բազմութեան գլխուն, գանկեր կը պատռին գաւազաններու հարուածներէ։ Կիները չեն պոռար սակայն ու ցաւի ճիչեր չեն լսուիր։ Վայրկեան մը կուգայ երբ համայնավարները կը մօտենան բեմին սանդուխներուն, արիւնոտ ու գէշ աչքերով մարդիկ կը բարձրանան մագլցելով, բայց գաւազանի հարուածներ անգթութեամբ կ'իջնեն ձգելով զանոնք գետին։ Պարտութեան ու տկարութեան դող մը կ'անցնի ընկերվարականներու կողմէն։ Այդ ատեն Ռընօտէլ կը նետէ վերարկուն ու հաստ բազուկներով կը նետուի կռուի, Զիրոմսքին նոյնպէս, մինչ Փօլ Ֆօր, կեցած է իր տեղը՝ ցուրտ, յանդուգն, դէմքին վրայ նոյն ծամածռութեամբ։

— Hardi, les gars, hardi...

կը գոռան ձայներ։ Հիմա սրահին կեդրոնը պարպուած է ու երկու կողմերը կեցած են դէմ դիմաց։ Ո՛րքան մարդ կայ, եօթը հազա՛ր, ութ հազա՛ր, դժուար է ըսել։ Անտարակոյս տասնըմէկ հազար՝ թէ հաշուենք փողոցի բազմութիւնը եւս։ Կռիւը կը դառնայ տենդոտ, արիւնահեղ։ Բազմաթիւ բանուորներ կ'իյնան, դանակի, գաւազանի և աթոռի հարուածներէ։ Ու երբ ծեր, հաշմանդամ ընկերվարական բանուորի մը արիւնը ընկերվարականներու բարկութիւնը կը գրգռէ՝ համայնավարները արդէն կը նահանջեն խառնիխուռն ու կը փախին՝ դասալիք զինուորներու պէս։ Կը փախին որպէս խուժան, որպէս պարտուած ամբոխ, իրենց Բաշէններով ու Պոթերով՝ մինչ յաղթական Միջազգայնականը կը բարձրանայ գոռ, պատերազմական, ուրախ կարծես։

Տխուր յաղթանակ սակայն Որովհետեւ մարդիկ կը զգան՝ որ թափուածը եղբօր արիւն է եղբօր ձեռքով։ Ու հազարաւոր բազմութիւնը, երկիւղած լռութեամբ, մտիկ կ'ընէ Փօլ-Ֆօրը, Ռընօտէլը, Պլումը, Լոնկէն և Զիրոմսքին...

Զօրս ժամ Փարիզի բանուորական ամբոխին հետ, տարօրինակ ու զարմանալի ամբոխ, որ հիմա խաղաղութեամբ կը քակուի Պուլվառ Վոլթէրի վրայ։

«Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի սակայն։ Երթանք՝ տեսնենք։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂԻ կողմէ 19 Հոկտ. Շբ. իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ 184 Bld. St. Germain. Métro St. Germain des Prés.

կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ «Սիփան» *երգչախումբը, Օր. Օր.* Պիւլպիւլեան, Ղարիբեան, *Պ. Պ. Շ.* Սարեան, Ռ. Ջարդարեան, Տէրվիշեան եւ ուրիշներ:

Տեսարան մը Ց. Պարոնեանէ:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Կ Ա Մ Ա Ւ Ո Ր

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ամերիկայէն քաղաքս ժամանած է ծանօթ դերասան *Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ* ղեկավարութեամբ հայ տրամա - օփէրաթային խումբը: Պիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ: Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

ՀԱՅԿ. ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

Հետեւեալ քարտ-փոստալները կը ծախուին հատը 50 սանթիմի.

Րաֆֆի, Բաժառ-Բաթիպա, Խրիմեան, Ղ.Ալիշան, Խ.Աբովեան, Մ.Նալբանդեան, Ստ.Նազարեանց, Գ.Սունդուկեանց, Կոմիտաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ե.Տէմիրճիպաշեան, Պ. Դուրեան, Ս.Տիւսաբ, Պ.Ադամեան, Յ.Պարոնեան, Ծերենց, Ա. Արփիարեան, Աղանուր, Ս.Պալասանեան, Տիգ.Զուհաճեան, Պռոշեանց, Այվազովսքի, Ռ.Զարդարեան, Գ.Զօհրապ, Դ.Վարուժան, Ս.Պարթեւեան, Ռ.Սեւակ, ինչպէս նաեւ հայ թագաւորներու թագուհիներու, եւն.: Քարտ-փոստալին գինն է 0.50 սանթիմ:

Ինչպէս նաեւ գրոշմաթուղթեր «Հայաստան»ի եւ հայկ. դէմքերու: 10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.: Փոստի ծախք չառնուիր: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Nord-Sud: Pigalle.

ԳԱՐԵՋՐԱՏՈՒՆ VETZEL

1 Rue Auber

(Place de l'Opéra)

ՆԱԽԱՃԱՇ, ԸՆԹՐԻՔ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԵԹՈՏՈՎ

ՕՐ. ԺԱՆ ՃԱՄՊԱԶ

61 rue de Flandre Paris (19)

Հայրենակիցներու համար զեղջուած գին:

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց* (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) *եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12.*

Cirque de Paris	Էքօլ Միլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք
BOULANT
ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Բերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզուներ. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Ջ. Ասատուր, տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Ատրունի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ, լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Հայ. Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30.

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, Լինչ 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 հատոր 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Արուլալա 5, Կեանքի եւ Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10.

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ
ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

ընդունելութեան ժամեր 14—19, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Գաղղիական եւ Անգղիական հիւպատոսարաններու նախկին իրաւագէտ խորհրդական եւ Փարիզի տասնէ աւելի անուանի առեւտրական տուներու հանրածանօթ avocat-conseil

Տ. Մ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ

որ փաստաբանական ասպարէզին մէջ քառասուն տարուան փորձառութիւն եւ ֆրանսական օրէնքներու, procédureի *եւ* extra-judiciaire *ամէն* formalitéներու *մասին խոր հմտութիւն ունի, այս անգամ ընկերակցութեամբ իր որդւոյն՝* վկայեալ Փարիզի Իրաւագիտական համալսարանէն՝ *վերջնականապէս հաստատուած է իր սեփական բնակարանը,* 2, Rue Thimonnier, Paris, *ուր ամէն օր առաւօտեան ժամը 10էն 12, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ՝ առեւտրական, քաղաքական, կալուածական, ամուսնալուծման ամէն տեսակ դատեր: ԿԸ ԽՄԲԱԳՐԷ՝* sociétéներու, fonds de commerceի *պայմանագրութիւններ: ԿՈՒՏԱՅ՝ թուրքիոյ ժառանգական օրէնքին վերաբերեալ* certificat de coutumeներ: *ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝* testamentի, donationի, patenteի, fiscի, mariageի, naturalisationի, contrat de travailի, carte d'identitéներու *եւ Ֆրանսայի մէջ բնակութեան իրաւունք ստանալու ամէն գործողութիւն: Խորհրդակցութիւնք վճարովի են միայն առաջին անգամուան համար:*

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Գօմիսիօն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխառութիւն եւայլն:

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (*Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու*), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

24 Rue des Carmes, Paris Ve. մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ կամ Օտէոն

Տէր եւ տնօրէն *ՅՈՎՀ. ՊԱԼԵԱՆ*

ԱՐԱՐԱՏ ճաշարանը կոչուած է դառնալ ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու, որոնք համեղ եւ խնամուած կերակուրներու հետ միասին պիտի գտնեն հայկական տաք մթնոլորտ մը: *Ճաշ կը տրուի առտուան ժամը 11էն մինչեւ կէս գիշեր:* Կերակուրները կը պատրաստուին կայսերական պալատի նախկին խոհարարին կողմէ:

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՊԵՏ ՕՄԷԿԱ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԺԸՆԵՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ

29 Rue Mathis, Փարիզ, մէթրօ՝ Crimée,

R. C. Seine 248, 459 հեռ. Nord 59-21

Նորոգութիւն՝ ժամացոյցներու եւ ոսկեղէն առարկաներու: ճոխ մթերք՝ *Զէնիթ, Լոնժին, Էլէքսիոն, Օմէկա, Լիփ, Ռոսկէքս* ժամացոյցներու, *Քարիյեօն Ուէսթմինսթրներու,* ակնեղէններու, ոսկեղէն եւ արծաթեղէն ամէն տեսակ առարկաներու,

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, ենթակայ պետական հսկողութեան, որ հանրածանօթ է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: դիմել՝ Գշ. եւ Եշ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննիչ

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue du l'Alma, Asnières, Tél. Grésillons 14-50:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

Ա Մ Ե Ն Ա Լ Ա Ւ   Մ Ա Ք Ո Ւ Ր   Ա Ժ Ա Ն

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռաւկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

NARGUILEH

SALON et CABARET ORIENTAL

Place Pigalle No. 37

Բաց է երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ առաւօտ

ԱՓԷՐԻԹԻՖՆԵՐ, օղի աղանդերներով, ընթրիք եւ նախընթրիք. արեւելեան կերակուրներ պատրաստուած խոհարարապետ *«ԵՐՋԱՆԻԿ»*ի կողմէ: Նուագախումբ: կը պարեն՝ Թուրք, հայ, պարսիկ, վրացի, եգիպտացի եւ ալճերիացի պարուհիներ:

Արեւելեան նուագախումբ՝ Մկրտիչ (ջութակ), Նասիպ (քանոն), Քարունակ (ուտ), Շէյխ Ալպտու (ուտ):

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97 39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ,* առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում:* (*ԱՖԻՏԱՎԻԹ*)*: Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ *ՀԱՄՈՎ   ՀՈՏՈՎ   ՏԱՔՈՒԿ*

Երբ *կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած* GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք *խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:*

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

COLUMBIA MARK

18 ՖՐ.

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքներ ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալանի բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:

Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, զեղչուած գինով.

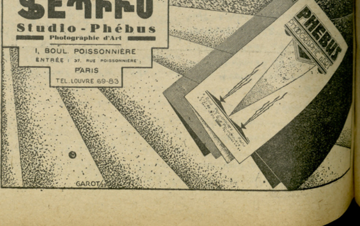
Ն Ո Ր   Բ Ա Ց Ո Ւ Ա Ծ   Է

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՓԵՐԵՋԱԿ
ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՊՐԱՋԵԱՆ

3 Rue Palikao, մէթրօ Couronne, Paris (20e)

Ունինք արանց եւ կանանց գուլպաներ, Թրիքոներ, ժիւփեր, շապիկներ, դերձակներու եւ դերձակուհիներու վերաբերեալ ամէն տեսակ իրեղէններ եւայլն: Չափաւոր գին:

ԿԸ ԾԱԽԵՆՔ «ՅԱՌԱՋ», ինչպէս նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթեր:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

15 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1085

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկիի միջադէպը եւ յայտնի յեղափոխական գրող Փանայիթ Ստրաթիի ծանօթ ելոյթը անգամ մը եւս կուգան հաստատել թէ՝ փտախտը որ շատոնց բոյն դրած էր խորհրդային վարչաձեւին մէջ, սկսած է աւելի մեծ աւերներ գործել:

Այսպէս ուրեմն, մէկիկ մէկիկ կը թափին բոլորը. հոկտեմբերեան յեղափոխութեան գլխաւոր հեղինակ Տրոցկիէն սկսեալ մինչեւ յետին շարքայինը, իրենց ոտքերուն փոշին թօթուելով դուրս կուգան բոլշեւիկեան շարքերէն, ոխերիմ թշնամի դառնալով Կրեմլինի կարմիր ապետներուն: Հիասթափումն ու յուսալքումը համաճարակ դարձած են տարիներէ ի վեր, ամէն վայրկեան հաստատելով միայն մէկ բան՝

— Քայքայումը:

Մեզ հետաքրքրողն այն չէ թէ Բեսեդովսկի իրապէս գեղծարա՞ր է — ինչպէս կը պնդէ Մոսկուա, թէ քաղաքական տարակարծութիւններն են պատճառ երէկուան պատուաւոր ու պատասխանատու պաշտօնեային շնորհազրկման:

Կարեւորը երեւոյթն է: Ա՛յն՝ որ անցնող իւրաքանչիւր օր քար մը աւելի կը քանդէ բոլշեւիկեան շէնքէն, ճեղք մը աւելի կը բանայ «միաձնական» ճակատին մէջ, քայլ մը աւելի կը փութացնէ վերջնական քայքայումն ու փլուզումը:

Տարիներէ ի վեր կրկնուող այս երեւոյթները կը հաստատեն ա՛յն, որ խղճալիօրէն սնանկացած են լենինեան գաղափարները՝ ոչ միայն համաշխարհային յեղափոխութիւն յարուցանելու, այլ նոյնիսկ ընկերվարական կարգուսարք կառուցանելու մասին: Տասներկու տարի առաջ, Լենին կը խոստանար երկրային դրախտը կանգնել ցարական գազրելի բռնակալութեան աւերակներուն վրայ, դրախտ մը, ուր մարդիկ հաւասար պիտի ըլլային ու ազատ, տիրող եւ տիրապետող դասակարգեր չպիտի գտնուէին: Ու այդ հրաշքն իրականացնելու համար կը հռչակէր «Պրոլետարիատի դիկտատուրա»ն, բանուորա-գիւղացիական տիրապետութիւնը, մուրճ-մանգաղի կրկնակ խորհրդանշանին տակ:

Եւ սակայն «բանուորա-գիւղացիական» կոչուած դիկտատուրան շուտով դուրս տուաւ իր գոյնը: Գիւղացին զատուեցաւ բանուորէն, այս վերջինն ինկաւ համայնավար կուսակցութեան ճանկին մէջ, իսկ կուսակցութիւնն ալ քանի մը ճարպիկ լարախաղացներու ձեռքը մնաց:

Ու անոնք, որ դասակարգային պայքարի անունով տապալած էին ազնուականներու եւ քաղքենիներու տիրապետութիւնը, որ դասակարգերը ջնջելու եւ հաւասարութիւն հաստատելու հանգամանքով ճամբայ ելած էին, այսօր ստեղծած են նոր դասակարգեր այն լայնածաւալ երկրին մէջ, որ կարմիր սարսափի տակ կը հեւայ տասներկու տարիներէ ի վեր:

Այսօր նոր դասակարգերը կը կոչուին, վերէն վար՝ «կուլակ» (բարեկեցիկ գիւղացի), «նէպման» (մանր առեւտրական), «բատրակ» (աղքատ գիւղացի), բանուոր, իսկ ամէնէն առանձնաշնորհեալ դասակարգն է համայնավար կուսակցութեան անդամը, ա՛յն որ գրպանը անդամատետր ունի: Այս վերջինն է միայն որ իրաւունք ունի հացին ճերմակը, միսին իւղոտը, հագուստին աղուորը վայելելու: Միւսները՝ մանաւանդ գիւղացիները՝ բոլշեւիսմի խորթ զաւակներն են: Անոնք կը կեղեքուին՝ ի հաշիւ բանուորին եւ մանաւանդ կոմկուսի անդամին: Եւ ըսել թէ՝ Ռուսիոյ բնակչութեան շուրջ երեք քառորդը գիւղացիներ են:

Այսպէս ուրեմն, համայնավար կարգուսարքին փտութիւնը սկսած է շատ խորէն: Մուրճը գլուխ բարձրացուցած մանգաղին դէմ: Ստեղծուած են հակամարտ նոր դասակարգեր, որոնք ներսէն կը կրծեն բոլշեւիկեան մարմինը՝ օրէ օր ուժաթափ ընելով զայն:

Ո՛չ մէկ երկրի մէջ ահ ու սարսափը այնքան սանձարձակ տիրապետած է, որքան աշխարհի այդ վեցերորդ մասին մէջ, ո՛չ մէկ վարչաձեւ ա՛յնքան վայրագ կերպով հալածած ու ջարդած է իր քաղաքական հակառակորդները, եւ ոչ մէկ բռնակալութիւն ա՛յնքան կապտած է մարդկային տարրական իրաւունքներն ու անհատական ազատութիւնը, որքան Կրեմլինի բռնակալները:

— Բանուոր ընկերը իր բջիջին մէջ կը վախնայ ըսելէ ինչ որ կը մտածէ, կը վախնայ քուէ տալ խղճի ճանդարտութեամբ: Բռնակալ կարգերը ահուսարսափի ենթարկած են կուսակցութիւնը, որ գերագոյն արտայայտութիւնը պէտք է ըլլար պրոլետարական դիկտատուրայի:

Այսպէս կ'արտայայտուէր Տրոցկի՝ իր շնորհազրկումէն քիչ առաջ՝ կուսակցական բարձրագոյն ժողովին առջեւ:

Յեղափոխութենէն տասներկու տարի վերջ, տակաւին կը տիրեն բռնակալ կարգերն ու մեթոտները, որոնք կը ջլատեն մտքի ամէն թռիչք, կը խափանեն ազատատենչ ամէն ձգտում, ստեղծելով ամուլ ամայութիւն մը: Ռուսական միտքը, ա՛յնքան արգասաւոր ու բերրի արուեստի ու գրականութեան մարզերուն մէջ, տասներկու տարիէ ի վեր չէ կրցած արտադրել մէկը, որ ինքզինքը պարտադրէր համաշխարհային ուշադրութեան:

Փտախտը, որ կը կրծէ բոլշեւիկեան վարչաձեւին արմատները, ուշ կամ կանուխ, բայց անխուսափելիօրէն պիտի քայքայէ ու տապալէ զայն:

Չ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Նիւ Եորքի Ալիսը, հրատարակութիւն Սեբաստիոյ Վերաշինական Միութեան, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ (յունիս-յուլիս 1929).

— «Այն օրէն ի վեր որ հին Սեբաստիան կորսնցուցինք, ո՛չ ոճիրին զահանդեցուցիչ զգացումը, ոչ թափուած արեան գգլխեցնող մոլեգնութիւնը՝ մեր մտքերուն մէջ կրցան աղօտացնել լուսաճաճանչ պատկերը մեր փառաւոր հայրենիքին, որ մեր երեւակայութեան մէջ շողաց Արեւելքի Աստղին, աւետաբեր աստղին անմահական ճառագայթումովը: Ըմբռնելի է որ ըսած է.— կառքդ աստղին կապէ: Աստղը որուն պիտի կապէինք մեր կեանքի նպատակը, իտէալն էր Նոր Սեբաստիոյ, ինքնավար Հայաստանի մէջ: Անիկա բարձրագոյն իտէալ մըն էր որ կոչ կ'ընէր մեր տոհմային ազնուագոյն ծառայութեանց: Անոր նուիրուելով՝ գիտէինք թէ ինքզինքնիս իբրեւ մարդ պիտի բարձրացնենք ա՛յնքան որքան բարձր էր իտէալը: Անոր ծառայելով՝ վստահ էինք թէ պիտի ազնուանայինք իբրեւ Սեբաստացի՝ այն բոլոր Հայոց մէջ, որոնք մեզ նման կորսուած հայրենիքները կը ջանան վերստեղծել հայ ժողովուրդին պատմական հայրենիքին մէջ: Նոր Սեբաստիան շինել՝ լոկ գթութեան ձեռնարկ մը չէր՝ մեր տարագիրներուն ապահով եւ տեւական պատսպարան մը հայթայթելու համար: Անիկա՝ միայն հայրենասիրական խոլոխտ պատասխան մը չէր այն խուժդուժ ոճրագործներուն՝ որ ուզեցին անպատիժ խորտակել Հայուն դարաւոր օճախը: Անշուշտ, Հայաստանի մէջ վերաշինելով մեր հին հայրենիքները, մենք Թուրքերէն պիտի լուծենք մեր լաւագոյն վրէժը, նաեւ պիտի պատսպարենք մեր տարագրեալ ու վտարանդի բեկորները: Սակայն Նոր Սեբաստիոյ, Նոր Արաբկիրի, Նոր Խարբերդի վերստեղծման մէջ հայ ժողովուրդը գիտակցաբար կ'առնէ դիւանագիտական կարեւոր քայլ մը եւ քաղաքական ամէնէն իմաստուն գործը կը տեսնէ:

Թուրքերը մեզ բնաջնջել ուզեցին, մեր քաղաքները գրաւեցին, մեր հարստութիւնը իւրացուցին, տկարացնելու եւ ջնջելու համար ազատութեան այն արդար իրաւունքը զոր դարերով հաստատած էինք այսօրուան հայկական *Իրրէտէնթային* վրայ՝ որ երբէք մեր ցեղին նուիրագործուած բոյնն էր: Երկու միլիոն հայութենէն մէկուկէս միլիոնը ջնջեցին եւ անպատկառ դէմքով՝ բաժանուած ու շահամոլ եւրոպայի դարձան ըսելու,— Ո՞ւր է այն ժողովուրդը որ պիտի գրաւէ Հայաստանը: Նոյն ոճրածին նպատակը պիտի իրագործէին արեւելեան Հայաստանի մէջ 1918ին, եթէ Պաղեստինի մէջ պարտուած չըլլային: Հայաստան ազատուեցաւ, ճակատագրին պանծալի տրիտուրն էր անիկա հայ ազգին: Հայ ժողովուրդն հաւաքուեցաւ իր օճախին մէջ որ կը մխայ, ուր ժիր բազուկ՝ եր հայրենի հուրը վեստեան կրակին նման իսկոյն վառեցին եւ ուր՝ ահաւոր աղէտէն ազատուած կէս միլիոն տարագիր Հայեր օր մը պիտի երթան՝ աւելի զօրացնելու երկիրը, աճեցնելու ժողովուրդը, բազմացնելու նոր գեղեցիկ սերունդները եւ խաղաղութեան ու աշխատանքի մէջ դարբնելու համար նոր ուժ: Այս ուժն արդէն սկսած է կազմել նոր հարստութիւն եւ ծաղկեցնել քաղաքակրթութիւն մը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սով Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դոնէցի շրջանին մէջ սով կը տիրէ: Խորհրդային իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնեն պարէն հասցնելու համար հանքագործներուն: «Թեթեւ հեծելազօրքի կիսաբաժիններուն հրահանգ տրուած է փութացնել նպաստի գործը: (Այս անունով կը ճանչցուին երիտասարդ համայնավարներու ջոկատները, որոնք գիւղերու մէջ կը շրջին՝ պահուած ցորենները մէջտեղ հանելու համար:)

Բանուորներէն շատեր կը ձգեն հանքերը՝ երթալ ուտելիք ճարելու համար այլուր:

Խորհրդային մամուլը կը պահանջէ «ահազանգ հնչեցնել», եւ կ'ըսէ թէ Դոնէցի հանքագործները ներկայ թշուառ վիճակին մատնուած են անօրինակ գանցառութեան հետեւանքով:

«Էքոնոմիսկայա Ժիզն» կը գրէ թէ «Դոնէցի աւազանին բնականոն պարենաւորումը կեդրոնական խնդիր դարձած է ո՛չ միայն Ուկրայինայի, այլ ամբողջ խորհրդային միութեան համար»: Կ'աւելցնէ թէ՝ յունիսէն ի վեր բանուորները գետնախնձորի եւ ուրիշ բանջարեղէնի իրենց բաժնին 100էն 25ը միայն կը ստանան, կարագ՝ 100էն 35, միս՝ 100էն 75 եւ ճարպ՝ 100էն 20: Միւս ուտելիքներու քանակն ու որակն ալ ողբալի է: Ամիսէն աւելի է որ բնաւ գետնախնձոր չեն ստացած:

Մոսկուա պիտի հետապնդէ Բեսեդովսկին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.

— Գործավարներու խորհուրդը խնդրեց խորհրդային միութեան գերագոյն դատարանի ընդհանուր դատախազէն, որ իբրեւ ոճրագործ հետապնդէ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին:

Հաւանական է որ խորհրդային իշխանութիւնները ֆրանսական կառավարութենէն պահանջեն իրենց յանձնել Բեսեդովսկին՝ Մոսկուա ղրկուելու եւ հոն դատուելու համար:

Բեսեդովսկին կ'ամբաստանուի որ մեծ գումարներ իւրացուցած է, մինչ ինք կը պնդէ թէ Մոսկուայի կառավարութեան հետ իր վէճը ոչ թէ քրէական, այլ քաղաքական հանգամանք ունի, թէ կ'ուզեն զինքը Մոսկուա տանիլ եւ «մաքրագործել»:

ԹՈՒՄԱՆՈՖ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ՝ պաշտօնանկ եղած է խորհրդային միութեան Փարիզի առեւտրական ներկայացուցչութեան նախագահը՝ Թումանոֆ, որ դեսպանէն յետոյ երկրորդ կարեւոր դէմքն էր:

Կ'ըսուի թէ նոր մաքրագործումներ ալ պիտի կատարուին՝ եւ շնորհազրկութեան կարգը պիտի գայ ուրիշ պաշտօնեաներու:

Ֆրանսա պէտք է ամրացնէ սահմանագլուխը

Նախկին պատերազմական եւ այժմ գաղթային նախարար Անտրէ Մաժինօ կիրակի օր Պար-լը-Տիւքի մօտ Լոնկվիլ-ան-Պարուայի մէջ պատերազմի զոհերուն յուշարձանը բանալով, արտասանեց կարեւոր ճառ մը: Ըսաւ թէ Ֆրանսա պէտք է ամրացնէ իր սահմանագլուխները, վերակազմէ բանակը, եւ սպասէ Եընկի ծրագրին ամբողջական գործադրութեան, Հռենոսիոյ Գ. գօտին պարպելէ առաջ: Կառավարութիւնը չորս միլիառ ֆրանք նախատեսած է՝ Ֆրանսայի հիւսիս-արեւելեան սահմանագլուխները ամրացնելու համար: Այս ծրագիրը պէտք է անմիջապէս գործադրութեան դրուի:

— Ֆրանսայի հանրային կարծիքին մեծ մասը կը հաւատայ թէ, ըսաւ, մեր շահերը ապահովելու միակ միջոցն է Հռենոսիոյ մէջ պահել մեր զինուորները՝ մինչեւ Եընկի ծրագրին գործադրուիլը: Ապահովութիւն կարելի է ձեռք բերել զինաթափութեամբ, պայմանաւ որ անիկա ըլլայ ընդհանուր եւ ամբողջական: Այլապէս ոեւէ ազգ որ խաղաղութեան կը բաղձայ, ստիպուած է ձեռք առնել նախազգուշական միջոցներ, ինքնապաշտպանութեան համար: Մեր սահմանագլուխները լայնօրէն բաց են: Ո՞վ կը յանդգնի ըսել թէ անոնք դրական կերպով ապահովուած են: Մեր սահմանագլուխի սպառազինումը պէտք է գլուխ հանենք: Ճակատի մեր ուժերը պէտք է բաւարար չափով ուժեղ ըլլան՝ մէկ կողմէ յարձակումները արգիլելու եւ միւս կողմէ մեր զօրաշարժն ու համախմբումը ապահով կատարելու համար:

Մեր սահմանագլուխի կազմակերպութիւնն ու մեր ճակատի ուժերուն զօրացումը.— ասոնք են անհրաժեշտ ռազմագիտական գործերը, եթէ կ'ուզենք Ֆրանսայի տալ զինուորական այն պաշտպանութիւնը, որուն իրաւունք ունի իր զոհողութեանց պատճառաւ, ու եթէ կ'ուզենք խուսափիլ որ Հռենոսիոյ կանխահաս պարպումին համար օր մը իրաւամբ չմեղադրեն մեզ:»

Լացի Պատին վէճը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.—

Նոր կռիւներու տեղի չտալու համար, նոր կարգադրութիւններ եղան Լացի Պատին մասին: Շաբաթ եւ տօնական օրեր, իսլամներուն արգիլուած է անցնիլ Լացի Պատին հարաւային ծայրէն բացուած նոր անցքէն: Հրեաները արտօնուած են միասին բերել իրենց արարողութեանց համար անհրաժեշտ առարկաները, որոնք պէտք է ըլլան շարժական եւ համապատաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

1929Ի ՀԻՆԳ ԱՌԱՔԻՆԻՆԵՐԸ

Փարիզի Ազգատախնամ Ընկերութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալը.

Շաբթուս եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ Քիպարեան եպիսկ.ի նախագահութեամբ Ազգատախնամի Առաքինութեան մրցանակներու որոշման մասնախումբը ի նիստ գումարեցաւ:

Ներկայ էին Տիկիններ՝ Հմայեակ Խոսրովեան, Մ. Ըթամպուլեան, Ե. Ճէվահիրճեան, Օր. Մարգարեան, Պ. Ռուբէն Որբերեան եւ Տօքթ. Ալլահվէրտի Որդի: Սոյն ժողովին պահ մը ներկայ գտնուեցաւ նաեւ կաթող. պատուիրակ Թորգոմ եպս.:

Հայրենակցական միութիւններէ կամ պաշտօնական մարմիններէ եւ ծանօթ անձնաւորութիւններէ 250ի մօտ նամակներ եւ տեղեկագրեր հասած էին որոնցմէ ոմանք միեւնոյն անձերուն համար:

Ժողովը խղճամիտ եւ լուրջ ընտրանքէ մը ու մանրակրկիտ քննութեան բովէն անցնելէ յետոյ եկած տեղեկագրերը, միաձայնութեամբ 1929ի Առաքինութեան մրցանակներու արժանի հռչակեց հետեւեալ Հայուհիները.—

1. *Տիկին Մինասեան*՝ ծնեալ Օտապաշեան (Տրապիզոն),
2. *Տիկին Գէորգեան* (Պաթում),
3. *Օր. Գալֆաեան*՝ (Կ. Պոլիս),
4. *Օր. Սուճեան*՝ (Կարին),
5. *Քէօլէեան*՝ (Էօտէմիշ):

Ասոնցմէ ամէն մէկուն պիտի յանձնուին *երկու հազարական* ֆրանք եւ գեղարուեստական վկայագիր մը:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ Փուանքարէի առողջական վիճակը լաւացած է վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին: Բժիշկները կ'ըսեն թէ հոկտեմբերի վերջերը ի վիճակի պիտի կրնայ ըլլալ՝ երկրորդ գործողութեան ենթարկուելու: Թոքի բորբոքումը, որ օգոստոսի վերջերը մտահոգութիւն պատճառած էր բժիշկներուն, այժմ բոլորովին անցած է:

ՌԱՇՏԻ ՈՂՈՂՈՒՄԸ

Թէհրան, 14 հոկտ.— Ռաշտ քաղաքի կէսը (հարաւային մասը) ողողուեցաւ, երկարատեւ ու առատ անձրեւներու հետեւանքով:

Փութով նաւեր բերուեցան ծովէն եւ աղէտեալները ազատելու ձեռնարկուեցաւ: Կեանքի եւ ինչքի կորուստին քանակը դեռ յայտնի չէ, բայց կ'ըսուի թէ շատ ծանր է:

Ռաշտի եւ Թէհրանի միջեւ երթեւեկը դադրեցաւ, որովհետեւ ճամբաները ողողուած եւ կամուրջները քանդուած են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Էտկար Քինէ» *զրահաւորը Պոլիս հասած է անցած շաբաթ: Զրահաւորին մէջ կը գտնուէին ֆրանսացի ծովային ուսանողներ որոնք ցամաք ելած են քաղաքը պտտելու համար:*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլիական դեսպան պիտի նշանակուի աշխատաւորական երեսփոխան Չարլս Րոտըն Պըքսթըն:

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ յաջորդ մը կարելի չըլլար գտնել Գերմանիոյ մէջ: Բազմաթիւ թեկնածուներ կան ցանկին վրայ ժողովրդական կուսակցութեան նախագահութիւնը ստանձնելու համար, բայց ոչ մէկուն մասին համաձայնութիւն կը գոյացուի: Կարելի չըլլար նոյնպէս գտնել նոր արտաքին նախարար մը. հաւանաբար Քուրթիուս վերջնապէս ստանձնէ այդ պաշտօնը:

ՓՐԿԵՆՔ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Սկիզբէն ի վեր Պոլսոյ պատրիարքարանը իր յարակից ժողովներով շատ քիչ է հետաքրքրուած Կիլիկիոյ հայութեան կրթական հարցով, ձգելով զայն իր վիճակին. այդ պատճառով ալ, յիշեալ շրջանին մէջ մուտք գտած են զանազան կրօնքներ եւ աղանդներ, ստեղծելով խառնիճաղանճ մը, թրքախօսութիւն եւ բարքերու անկում։

Նոյն անտարբեր երեւոյթը նաեւ այսօր, Սուրիոյ մէջ ապաստանած հարիւր հազարաւոր կիլիկեցի եւ ոչ-կիլիկեցի Հայերուն հանդէպ կը շարունակուի աւելի քան քար անտարբերութեամբ, առիթ տալով դարձեալ հոն զօրացնելու կրօնքներն ու աղանդները ի վնաս մայր արմատին։

Այս տողերը գրելու առիթ տուին ինծի Պէյրութի «Ազդակ» թերթին տուած այն լուրը, թէ «Շուայֆաթի երկսեռ գիշերօթիկ վարժարանին տնօրէնութիւնը որոշած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին մը հաստատել Էշրէֆիէի նորահաստատ հայ թաղին մէջ, Տիկ. Ասմա Թրատ Աչէնակի վարչութեան տակ»։

Կը հարցնեմ հիմա բոլորին թէ, ի՛նչ գործ ունի օտար կազմակերպութիւն մը հայ գիւղին կամ թաղին մէջ։ Կամաւոր կերպով թոյլ կուտանք որ գան անոնք, նստին մեր խիղճերուն վրայ եւ սորվեցնեն մեր մանուկներուն իրենց դաւանանքն ու լեզուն, բոլորովին ուծացնելով զանոնք հայութենէն։ Դժբախտաբար կը շարունակուի հին քաղաքականութիւնը մեր ազգային կոչուած մարմիններուն կողմէ այսօր եւս անտարբերութեամբ։ Տարի մը ամբողջ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ խղճմտօրէն պարզեցինք Սուրիոյ մէջ տարուած հակազգային աշխատանքները օտարներու կողմէն, մատնանշեցինք ցաւեր եւ դարմաններ, խօսեցանք այդ տեղի ժողովուրդին մէկ խոշոր զանգուածին տգիտութեան մասին, թելադրեցինք վարժարաններու ցանցով պատել ամբողջ Սուրիան, թոյլ չտալու համար, որ օտարները մտնեն մեր հայկական կալուածէն ներս, պատնէշ կանգնել, կարելիութեան սահմանին մէջ, ամէն կարգի ոտնձգութեանց դէմ, և սակայն մինչեւ հիմա արդիւնքի մը չկրցանք հասնիլ։ Մինչ մենք կը խօսինք եւ կը թելադրենք, օտարներ արդէն ոսկիներու հակայ դէզերով կուգան հեռաւոր Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն զանազան պիտակներու տակ, կը բանան դպրոցներ գիշերօթիկ, ցերեկեայ, ձրիավարժ, վերջապէս ամէն միջոցի կը դիմեն հասնելու համար իրենց նպատակին։

Այս պայմաններուն մէջ կ'ուզենք որ, Հայը Հայ մնայ ամէն երկրի մէջ, չխաթարէ իր նկարագիրը եւ պահէ ազգային դիմագիծը, թող տալով որ ուրիշներ գան եւ սրտի անհուն գոհունակութեամբ տէր ըլլան մեր տղոց խղճին եւ իշխեն անոնց էութեան, գրաւելով բերդը ներսէն։

«Յառաջ»ի էջերուն մէջ կոչով մը խնդրեցինք Հայրենակցական Միութիւններէն, այլ կազմակերպութիւններէն եւ ունեւոր հայրենակիցներէն, որպէսզի Հալէպի գաղթակայանին մէջ ցեխերու եւ փոշիներու, ցուրտին եւ տաքին, թիթեղներու տակ ծուարած մեր վաղուան յոյսերուն համար լոյսի վառարան մը կանգնեցնենք, դիմեցինք զանազան անհատներու որոնք բարի համբաւ մը վայելած են հայ ժողովուրդին մէջ, եւ սակայն բոլոր բերանները գոցուեցան, սրտերը ցամքեցան, եւ մեր անմեղուկ մանուկները ահա այս տարի ալ պիտի շնչեն այդ աղտոտ շէնքերու մահացնող օդը, դողդղալով սա ձմրան ցուրտերուն, պաղ գետիններու վրայ։

Որպէս հայ մարդ, սրտի անհուն ուրախութեամբ կարդացի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի մասին «Յառաջ»ի մէջ երեւցած յօդուածը։ Ուրեմն Դպրոցասէրը ունեցաւ իր սեփական շէնքը՝ Տիգրան խան Քէլէկեանի ազնիւ ժէսթով, եւ թէ հոն կը կը տիրէ մաքրութիւն, կանոնաւորութիւն, մէկ խօսքով ներկայանալի վարժարան մըն է։

Դառնանք դարձեալ Սուրիա, պտտինք, շրջագայինք այդտեղի վարժարանները, ի՛նչ պիտի տեսնէք հոն մխիթարական։ Ո՛չինչ, ո՛չինչ եւ բացարձակ ո՛չինչ։

«Վնասին ո՛ր կողմէն ալ դառնաս շահ է» ըսուած է։ Մինչեւ հիմա մեր գործած աններելի յանցանքները գոնէ ասկէ վերջ սրբագրել ջանանք։ Հայը ամէն երկինքի տակ Հայ է, արժանի մեր գուրգուրանքին եւ խնամքին. ոչ մէկ գրիչ կրնայ յստակօրէն ներկայացնել Սուրիոյ հայ վարժարաններուն խեղճութիւնն ու թշուառութիւնը։ Պէտք է անձամբ երթալ, տեսնել, շօշափել տխուր իրականութիւնը ըմբռնելու համար։ Ո՞ր Հայն է որ խորապէս չպիտի զգացուի այդ սիրտ բզքտող տեսարանէն։

Այսօր երրորդ անգամ ըլլալով առիթ ունեցայ գրել այս տողերը՝ պարտականութեան գլուխ հրաւիրելու մեր ունեւոր թէ միջակ, գործաւոր թէ արհեստաւոր հայրենակիցները, որպէսզի պահ մը մտածեն այդ անմեղներուն համար, եղբայրական ձեռք կարկառեն՝ փրկելով այդ սերունդը աղտեղութեանց մէջէն, նուիրաբերելով իրենց համեստ լուման, որպէսզի Հալէպի գաղթակայանին մէջ շինուի Մեսրոպեան վարժարանը։

Հայ հայրենակի՛ց, ո՞վ ըսաւ քեզ թէ լքուած գոյք մըն ես, կամ անկենդան գիւղ մը, որ ամէն կողմէն գան յափշտակեն քեզ եւ գիշատեն օր ցերեկով, եւ դուն յանձնած ինքզինքդ ճակատագրի անողոք ձեռքերուն, բզքտուիս այսպէս անողորմաբար։ Ո՞ւր մնաց այնքան երկա՛ր տարիներէ ի վեր թափած ճիգդ եւ ոգորումներդ օտար ամէն տեսակ անխիղճ կեղեքողներուն դէմ։

Այսօր Սուրիոյ մէջ ունինք խառնուտիկ սերունդ մը, մէկը թունդ կաթոլիկ, միւսը բողոքական, իւրաքանչիւրը իր ճիզուիթական եւ հակազգային քանդիչ պրոպագանդին շնորհիւ յաջողած է մեր ժողովուրդը կտոր կտոր ընել։ Մինչեւ այսօր ալ սաստիկ լարուած են կիրքերը, իրարու գլուխ պատռելու աստիճան, մեռցնելով հայ անհատին մէջ ինչ որ հայեցի դրոշմ կը կրէ։ Քսաներորդ դարուն մէջ, երբ մարդկութիւնը գիտութեան, ճարտարարուեստի եւ արուեստի աստիճաններուն մէջ հսկայաքայլ կը սուրայ, աղէն անծանօթին գաղափարովը համակուած, կարգ մը անխիղճ որսորդներ իրենց հետեւորդներուն կը խոստանան երկինքի արքայութիւնը, չմտածելով եւ չխղճահարելով երկրաբններու արգահատելի վիճակին։

Ինչպէս կ'իմանանք Սուրիայէն հասած նամակներէն, արտագաղթը դարձեալ մեծ թափ ստացած է։ Գաղթական Հայը ծովը թափելով իր քրտինքին արդիւնքը, պատառ մը չոր հացի համար կ'ուղղուի դէպի Հարաւային Ամերիկայի տափաստաններն ու վայրենի անտառները։ Չգտնուեցաւ մէկ հատիկ ազգային կոչուած մարմին, որ հետաքրքրուէր անոնց վիճակով, ղրկէր պատուիրակութիւն մը, հասկնալու համար, թէ ի՞նչու կը մեկնին, ձգելով Սուրիոյ առողջ կլիման եւ կենսատու արեւը։

Սուրիա այն երկիրն է, որ անօթի չի ձգեր աշխատող բազուկը։ Մանաւանդ հողը, կրկնապէս արգասաւոր է, կը բաւէ որ գլուխը կորսնցուցած ժողովուրդին տէր-տիրական մը գտնուի եւ ուղի մը ցոյց տրուի։ Հայ ժողովուրդին յատկանշական առաքինութիւնները՝ աշխատասիրութիւնը եւ հաւատարմութիւնը, արդէն մեծագոյն երաշխիքն են իր յաջողութեան։ Թողուլ այս չարքաշ ժողովուրդը ինքն իր գլխուն, արդէն սոսկալի կերպով հարուածուած, խրելով զայն տգիտութեան եւ այլասերման անդունդին մէջ, կը նշանակէ, թէ մենք չենք հասկցած տակաւին վտանգին ահաւորութիւնը, այլապէս ամէն կողմէն օգնութեան պիտի հասնէինք նման այն անձին, որուն տունը կրակի ճարակ կ'ըլլայ։ Երկար քունը եւ յօրանջելը ծոյլերուն յատուկ է, եւ գիտենք որ այդպիսին անօթի կը մեռնի, ծաղր ու ծանակի առարկան դառնալով շուրջիններուն։

Կը կարծենք թէ սրտերը բոլորովին չեն ցամքած դեռ, ու կը գտնուին պարկեշտ ու հայրենասէր Հայեր, պիտի ուզեն դարման մը տանիլ այս ցաւին։

Հայ եղբա՛յր, կատարէ՛ պարտականութիւնդ ցեղին լքուած խլեակներուն հանդէպ, տուր անոր դպրոցական շէնք մը եւ անհրաժեշտ պիտոյքներ, վաղը պահանջելու համար անկէ տոկոսով, ինչ որ տուած ես այսօր։

Ա. ՓԱՅԼԱԿ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ինչպիսի վարչաձեւ էլ ուզում է գոյութիւն ունենայ Հայաստանում, չե՛մ կարծում, որ գտնուի մի Հայ, որը չհրճուի ու չխանդավառուի երկրում կատարուած վերաշինութեամբ, կամ այլ կուլտուրական ձեռնարկների համար, եթէ իսկապէս լինեն այդպիսիներ, բայց ցաւելով պիտի արձանագրենք որ իրականութիւնը չի համապատասխանում այն հարահրոցներին, գոր բարձրացրել են խորհրդային եւ նրանց համակիր թերթերը։

Եթէ պրպտելու լինենք Երեւանի վերաշինութեան բաժանմունքի արխիւները, պիտի տեսնենք հարիւրաւոր ծրագիրներ եւ յատակագծներ զանազան նոր կառուցելիք շէնքերի վերաբերմամբ, որոնք բոլորն էլ իր ժամանակին աղմուկ են բարձրացրել եւ հայ կոմունիստները հպարտանալով են խօսել նրանց մասին. բայց արդիւնքը եղել է, այն, որ տարիների փոշին եկել է ծածկելու այդ թղթի կտորները, մոռացութեան մատնելով զանոնք։

Հայաստանի խորհրդայնացման երկրորդ տարին իսկ, նրանք մտածեցին վերաշինել Երեւանը եւ ճարտարապետ Թամանեանի գծած յատակագծի հիման վրայ «հարուածային ձեւով» (իրենց սիրած դարձուածքն է) սկսեցին քանդել քաղաքի զանազան փողոցներ եւ հարիւրաւոր տներ, նոր եւ գեղեցիկ Երեւան կերտելու նկատումով, առանց մտածելու սակայն, թէ պիտի կարողանա՞ն նոյն արագութեամբ վերաշինել, ծրագրի իրագործման համար ինչպիսի՞ դրամական միջոցներ ունեն եւ վերջապէս բունաւեր եղած ժողովուրդը ո՞ւր պիտի տեղաւորուի։ Այս բոլորի մասին մի քանի ամիս յետոյ միայն անդրադարձան, բայց արդէն շատ ուշ էր եւ Երեւանը չտեսնուած բնակարանային ճգնաժամ էր ապրում։

Ուրիշների աչքին փոշի փչելու համար, կոմունիստները ամէն տարի մշակում են վերաշինութեան ծրագիր, բայց ահա տարիներ են անցել եւ ի՞նչ էք տեսնում Երեւանում նոր շինուած. կայ միայն աչքի զարնող մի հիւրանոց, ելեկտրակայան եւ հատուկտոր մի քանի տներ. Մնացածը ո՛չ միայն հին է, այլ եւ երկար տարիներ մնալու պատճառաւ, ենթակայ փլելու. այս տների հետ միացած այգիներն ու փոշոտ փողոցները կարծէք, թէ իրանց անցեալի փառքն են լալիս։ Վերաշինութիւն են համարում եւ լրագրութեան միջոցաւ անտեղեակ ժողովուրդին մատուցում այն խրճիթները, որոնք մասնաւոր մարդիկ են շինել Երեւանի ծայրամասերում, որպէսզի ստիպուած չլինեն փողոցներում գիշերել, որովհետեւ նրանք գրեթէ առանց բացառութեան դուրս են շպրտուած եղել իրանց բնակարաններից։

Այս բոլորից յետոյ մեզ մնում է ասել. չէ՛ պարոննե՛ր, չէ՛, քանի դեռ ձեզնից ամէն մէկը իր կաշիի եւ իր աթոռի մասին է մտածում, քանի դեռ ձեզնից մէկի Հայաստանին նպաստաւոր մէկ քայլն ու մէկ խօսքը շովինիզմ է նկատւում միւսի կողմից, քանի դեռ հաւատարիմ ճորտերի նման գլուխ էք ծռում ձեր հարեւան մեծ ընկերների առաջ, դուք երբե՛ք, երբե՛ք, Երեւան վերաշինել չէ՛ք կարող։ Ինչպէս էշով սոցիալիզմ չի կառուցուիր, այնպէս էլ մի հին գործարանի մեքենայ փոխելով, մի բաղնիք նորոգելով կամ Աբովեան փողոցը ծառուղիով զարդարելով Երեւանը չի՛ վերաշինուիր։

Այժմ մի քիչ էլ խօսինք Թիֆլիսի մասին, որտեղ բոլորովին ուրիշ պատկեր պիտի տեսնենք։ Ինչպէս ուրիշ ասպարէզներում, այնպէս էլ վերաշինութեան խնդրում առաջնակարգ տեղ գրաւողը Վրացիներն են եւ հետեւաբար անհեթեթ կը լինի նոյնիսկ համեմատութիւնը անել Թիֆլիսի եւ Երեւանի։

Վրացիները յատակագծներ պատրաստելով ու քննելով ի զուր ժամանակ չեն վատնում. Նրանք իսկապէս վերաշինում են քաղաքը, անկարելին դարձնում են կարելի, գեղազարդելու ու շէնցնելու Թիֆլիսը, շինում են հոյակապ տներ ու փողոցներ, տպարաններ ու հիւանդանոցներ, արդիացնում են իրանց բոլոր գործարանները, վերանորոգում մեծ ու աչքի զարնող տները զարդարում քաղաքը շինելով նոր նոր հանրային պարտէզներ, քանդում նեղ ու ծուռ փողոցները, լայնացնելու եւ կեդրոնական ուղիներ բանալու համար եւ ինչո՞ւ չանել, քանի որ հարիւրին 90 Հայի տներ են զոհ գնում Վրաստանի մայրաքաղաքի գեղեցկացման համար։

Երբեք չեմ մոռանայ խօսքը այն վրացի բարեկամիս, որ կէս կատակով ասում էր. «Մենք ապրում ենք Վրաստանի ծաղկած ու հզօր մի ժամանակաշրջանում, Ռուսաստանը մեր գաղութն է, տիրապետողը Ստալինեան իշխանութիւնն է Սոսօ Ե. թագաւորով։ Եթէ այս բոլոր բարեպատեհ հանգամանքից չօգտուենք, նոսրացնելով Հայերին, գրաւելով նրանց կալուածները եւ ազատենք Վրացիներիս այնքան զբաղեցնող ու մտատանջող երեւոյթից, գուցէ ուրիշ ժամանակ այսպիսի յարմար առիթ չպատահի մեզ։»

Ի դէպ է այստեղ յիշել հայկական այն առածը, որը ասում է. «Ի՞նչ եմ ասել այն կատակին, որի կէսը ճիշտ չլինի։»

Ահա՛ այս է իրականութիւնը, որ ես տեսել եմ ե՛ւ Թիֆլիսում եւ՝ Երեւանում։

ԵԶՆԻԿ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

1. ԼԱՆՏԵՐՈՒ ՄԷՋ

. . . Պորտոյէն հարաւ, երկաթուղային գնացքը կը թափանցէ շոճեստաններու անվերջանալի թաւուտքին մէջ։

Լանտերուն մէջն ենք։

Հարիւրեակ մը տարիներ առաջ Ֆրանսայի այս անկիւնը անհրապոյր, անմշակ տափաստան մըն էր, բաց՝ արեւմուտքէն հեւացող ովկիանոսին շունչին առջեւ։ Փարախներով լայն տարածութիւններու մէջ ջուրը չէր հոսեր, առուները կը ճահճանային ու օդը կը ծանրանար ապառողջ բոյլերով։ Աչքդ կտրածին չափ, պտերներու, խոպանուկներու եւ ցախերու ծով մը կը լայննար ու կը լեցնէր հորիզոնը։ Գետնին կպած գիւղակներ, ազազուն ծառերու շուքին տակ, կը պատսպարէին սպառող ժողովուրդ մը, որ ջերմի եւ քոսոտութեան հետ ընտանի կ'ապրէր։

Ու այդ անհիւրընկալ ամայքէն խուսափող տնցորդներ կը տեսնէին աղին ու անդին ոտնացուպերու վրայ թառած հովիւներ, փայտէ սրունքնին տիղմին մէջ, միջոցին առջեւ մինակ, ուրուային խրտուիլակ մը կարծէք, որ լուռ ու համր թէշիկ կը մանէին հսկելով ոչխարներու հօտին։

Ու այդ կիսամեռ երկիրը կը սպասէր իր թաղումին.— արեւմուտքէն, Կասքոնի ծովէն ոռնացող հովեր աւազի յարաշարժ եւ յարաճուն հեղեղ մը կը բերէին դէպի երկրի ներսերը. աւազաթումբերու արշաւանքին առջեւ կեանքը տեղի կուտար. անապատը կը նուաճէր դաշտերուն, գիւղերուն, հեռաւոր տեսարաններուն։

«Ոհ, Ֆրանսայի իմ Սահարա...» կ'երգէր մելամաղձօրէն Թէոֆիլ Կօթիէ, մինչ կը դիտէր հողերուն մահը։

Բայց ծառ մը— ծովային շոճին, pin maritime— փրկեց ամբողջ այդ երկիրը։

Անտեսուած, նոյնիսկ անարգուած ծառ մըն էր եղած այդ շոճին, որ դարերով իր կոչումը, իր գործածութիւնը կը փնտռէր։ Նափոլէոնի օրերուն, ֆրանսացի երկրաչափ մը՝ Պրէմոնթիէ՝ յայտնատեսութիւնը ունեցաւ այն հսկայ դերին զոր այս ծառը կոչուած էր խաղալ Լանտերու աւազախրումի ենթակայ աշխարհին մէջ։

Մեծ Յեղափոխութեան օրերէն իսկ միտքերը մտահոգուած էին այդ աղէտին առջեւ որ կը սպառնար անապատ մը ստեղծել Ֆրանսայի գիրկին մէջ. անհրաժեշտ էր հաստատել, ամրապնդել ծովեզերեայ աւազաթումբերը, աւազաբլուրները որոնք հովերու քմայքէն մտրակուած, կ'երթային նոյնիսկ ողողելու գետակներու դաշտը, փոխելու անոնց ընթացքը։

Պրէմոնթիէ, վարժ դիտելու, եկաւ այն համոզման որ, ծովային շոճին է մինակ որ կարող է կառչիլ յեղյեղուկ աւազին, իր արմատացանցով սեղմել, բռնել խուսափուկ նիւթը եւ հովին կլափէն ազատել, կասեցնել զայն։

Ի՜նչ զարմանալի ծառ, այդ շոճին. միակը որ կը սիրէ մխրճիլ աւազահողերու մէջ. միակը որ ենթախաւերէն կը ծծէ անզուգելի կենսունակութիւն մը եւ աճողական թռիչք մը. կը ծլի իր հունտէն և քսան, երեսուն տարուան ընթացքին կը հասնի իր լիութեան. իր բունը երեսուն մեդր բարձր, սէգ եւ մերկ սիւնի մը պէս վեր կը բռնէ մշտադալար սաղնատերեւներու պսակ մը . . .

Ծառ մը, որ երբ կ'անտառանայ, իր կուրծքին վրայ կը փշրէ քամիներուն թափը եւ իր արմատներուն պարուրուած աւազուտքներ կը նստին, կ'ամրանան, կը դալարանան։

Պրէմոնթիէ, Նափոլէոնի իսկ աջակցութեամբ յաջողեցաւ Կասքոնի ծովեզերքը վերէն վար կանաչազարդել շոճեստաններ պուրակներով. աւելը կան առած էր. ատիկա սկզբնաւորութիւնն էր բեղմն գործի մը որ չէր կրնար չշարունակուիլ, երբ տակաւին ափերն ներս, կը մնային խոպան տա րածութիւններ։

Մօտ կէս դար վերջ, ուրիշ նախաձեռնող բազուկ մը—Նապոլեոն— կուգար ամբողջացնելու անաւարտ գործ մը. իր թագաւորութիւնը 1857ին կը հրատարակէր օրէնք մը, որ կոչուած էր կերպարանափոխելու ամբողջ Լանտերու երկրամասը. այդ օրէնքը կը պարտադրէր համայնքները նախ գետնափոր առուներով չորցնելու ճահիճները եւ յետոյ աւազաղաշտերու վրայ ցանելու շոճիի հունտը։

Ատիկա եղաւ բարերար, հրաշագործ օրէնք մը, որ քառորդ դարէն իր պտուղը կուտար։

Այսօր կասքոնական Լանտերու ութ հարիւր հազար հեկտարնոց մակերեսի մը վրայ, ամբողջութեամբ ծածկուած է շոճեստաններով։ Պորտոյէն մինչեւ Պիրենեանները, ծովեզերքէն մինչեւ խորը այդ երկրամաս անընդհատ, լայնատարած ծառաստան մըն է, որ տարին տասներկու ամիս, գորշ թէ կապոյտ երկինքներուն տակ կը փնտռէ իր անթառամ դալարիքը։

Բանաստեղծ մը որ Կասքոնի այդ ափերուն Արծաթեայ Ծովեզր (Côte d'Argent) նուիրագործուած անունը տուած է, այդ ծառը շոճին՝ կոչած է Ոսկեղէն ծառ Arbre d'or։

Ի՛նչ խօսք որ այդ ծառը լիովին կ'արդարացնէ իր անունը. միակ այդ ծառը բաւական եղած է յեղաշրջելու այդ բնակավայրին պայմանները եւ իր ժողովուրդին կեանքը։

Արդարեւ ոսկեհօս ծառ... Երբ գնացքը կը սուրայ գօթական վիթխարի տաճար մը յիշեցնող անտառուտին մէջէն, անցորդը զարմացումով կը դիտէ բիւր բիւրաւոր շոճիներու բունին վրայ, մէջքէն վար բացուած լայն հատուած մը։ Կացինի շեղբը խորունկ վէրք մը բացած է անոնց վրայ. ու այդ վէրքէն կը հոսի ծառերուն արիւնը,— խէժը — երգիչը պիտի ըսէր ծառերուն մարգարտանման արցունքը որ կուգայ, կը հաւաքուի անոնց կողին փակած պզտիկ թաղարներուն մէջ։

Անոնք որ մօտէն չեն հետաքրքրուած այդ երկրի կեանքով չեն կրնար երեւակայել թէ ի՜նչ անհաշուելի հարստութիւն մը կը ներկայացնէ ներկայիս Լանտերու շոճեստանը իր փայտի խէժի հսկայական արտադրութեամբ։

Ազգաբնակչութեան ապրուստը կը հոսի այդ ծառերու կողէն։ Քառասունէ աւելի ճար տարարուեստներ իրենց հում նիւթը կ'առնեն շոճիէն։ Իր խէժը, որուն արտադրութիւն տասնեակ հազարաւոր տակառներու կը հասնի, թորուելով կը տայ Թէրէպանթինի ոգին, քոլոֆանը, Պուէն, որոնք նորանոր գործածութիւններ կը գտնեն դեղաբանական, ներկարարական, տարրաբանական ճարտարարուեստներու մէջ։ Շոճին կուտայ միանգամայն լաւագոյն թուղթը, լաւագոյն ատաղձը, վառելափայտը, ածուխը։

Ու ինչո՞ւ զարմանալ երբ դար մը առաջ հազիւ 10 ֆրանք արժող հեկտար մը հողը, երբ կայիս ծառերով պճնուելէ վերջ կը ներկայացնէ 80-100.000 ֆրանքի անհաւատալի գումար մը։ Ինչո՞ւ զարմանալ երբ քանի մը սերունդ առաջ ապրող քոսոտ պապերու թոռները այսօր անկարող են հաշուելու իրենց հարստութիւնը որ ծնած ու մեծցած է առանց իրենց գիտութեան, գրեթէ առանց ճիգի։

Լանտերը, այո, կը ներկայացնեն ներկայիս Ֆրանսայի ամէնէն հարուստ եւ բարեբեր մէկ անկիւնը. մարդոց բարեկեցութիւնը անդրադարձած է իրենց ընկերական, ֆիզիքական ու բարոյական գոյավիճ

...հին վրայ: Լանտցին աւելի ...բարձրահասակ, երկարակեաց, ...է եւ բարեկիրթ է քան իր ...ան հօրը ժամանակ:

Այս ամէնը հրաշքի մը տպաւորութիւնը կը գործէ. ու չէ կարելի չմտածել հեռաւոր հայրենիքին, ուր խոպան տարածութիւններ կը սպասեն իրենց արգասաբերութեան օրերուն, որպէսզի ծառերը իրենց օրհնաբեր շուքը ձգեն գիւղերու վրայ, ու մարդիկ աչք բանան բնութեան եւ աշխատանքի հրաշքին վրայ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՈՍԿԻ ԾԱՌԸ

— ՇՈՃԻՆ —

Երբ կ'անցնիք Լանտերէն ամայի, տաղտկէն,
— մեր երկրի Սահարան, աւազով վէտվէտուն —
Մէջ ծառ մը լոկ, շոճին, վիրաւոր' իր կողէն,
կը կանգնի խոպանուկ, անջրդի ափերուն...

Ուզելով կողոպտել արտասուքն իր ոսկեայ,
մարդն ագահ,— Աստուծոյ դաժիճն այդ անվարանդ —
մը կ'ապրի զոհելով, ոճիրով կը սոնքայ,—
կողնիվար այդ ծառին, բացած է վէրք մը լայն:

Ու առանց տըրտունջի, համբուռնակ, շիթ առ շիթ,
Մէջ շոճին կ'արտասուէ իր աւիշն ու արիւն,
միշտ հըպարտ, յաւէտ լուռ, ճամբուն քով անքըթիթ,
ջինուորին պէս խոցուած, կը մեռնի՛, միշտ կանգուն...

Բանաստեղծն ալ այդպէս, Լանտին մէջ այս կեանքի
քանի չէ վիրաւոր, կը պահէ գանձ մ'անյայտ,
պէտք է որ իր հոգին խորունկէն փեռեկի,
որ յորդի իր երգին ոսկի ցօղն երկնառատ...

Թարգմ. Փ. Սանասար

THÉOPHILE GAUTIER

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(...ուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ՄԵՌԱՒ

...եպտ. 29ի իրիկունը սըր...հիւանդութենէն մեռաւ բա...նաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեան:

Հանգուցեալը ծնած է 1864ին ...ոլորշապատ: 1888ին Լազարեան ճեմարանը աւարտելէ յետոյ կը ...նէ մանկավարժական ասպա...էզ' իբրեւ դասատու պաշտօնա...վարելով Էջմիածնի ճեմարանը, ...իսի Ներսիսեան դպրոցը եւ ...ուի մէջ իբր քաղաքային ...պրոցական մասի վարիչ:

Վերադառնալով Հայաստան, ...նուիրուի նաեւ թարգմանու...թիւններու, (վերջերս կ'աշխատէր ...րական բանաստեղծութիւն...ներու վրայ):

Գրական ասպարէզը մտած է 1887ին, երբ Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցաւ անոր բանաստեղծութիւններու փոքր ժողովածուն, ...ակերտական գրուածքներ): Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններու մեծ ժողովածուն լոյս ...եւ 1908ին:

Իր բանաստեղծական կտորներէն ամէնէն աւելի ծանօթ են «Ա...կէ նկա...», «Ալագեազ բարձր ...»ն եւ այլն ոտանաւորները:

1912ին Բագուի մէջ կատարուեցաւ անոր գրական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը, ...1924 Թումանեանին, Երեւանի ...ծննդեան 60ամեակը:

Հանգուցեալը անդամ էր Հայաստանի գիտութեանց եւ Արուեստի ճեմարանին:

Թաղումը կատարուած է ամսոյս 2ին:

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆ-ԱՐԹԻԿ ԳԻԾԸ

Լէնինական-Արթիկ երկաթուղիի հողային աշխատանքները վերջացած են ամենամեծ չափով. արհեստական կառուցումները,— կամուրջներ եւայլն, բոլորովին լրացած են եւ Լէնինականէն սկսած են շարել ու ամրացնել գիծերը. շարուած պատրաստ է 2 քիլոմեդրի չափ. գիծը շարելու համար պատրաստ է վարպետ բանուորներու խումբ մը, որ կրնայ շարել օրական մէկ քիլոմեդր:

Կարելի է ըսել թէ Հոկտեմբերի վերջերը կը սկսի երթեւեկը: Գծի կառուցման աշխատանքները սկսած էին Մայիս 15ին, առանց ունենալու ճամբաներու, կամուրջներու եւ այլ կառուցումներու պատրաստ նախագիծը: Ամբան ընթացքին, դաշտային աշխատանքներու ժամանակ, յաճախ պատահած է որ ոչ բանուոր գտնուած է, ոչ սայլ: Հակառակ այս բոլոր դժուարութիւններուն, երկաթգծի կառուցումը կարելի պիտի ըլլայ աւարտել 5—5ուկէս ամիսէն, 25,2 քիլոմեդր երկարութեամբ:

ԲԱՄՊԱԿԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բամպակագործներու խորհրդակցական հաւաքոյթին մէջ, լսուեցան զանազան զեկուցումներ, որոցմէ կը յայտնուի թէ երկրագործական վարպետ մեքենավարներու պակասը շատ վնաս կը հասցնէ բամպակի մշակման եւ այդ պատճառով ալ 9 մեքենաներ անգործ կը մնան:

Պարարտանիւթը այս տարի աւելցած է. որովհետեւ գարունը ուշ բացուեցաւ, եւ խոնաւ հողին պարարտանիւթ տալը վնասակար կը նկատուէր:

Երկրագործ. կայանները սերտ յարաբերութիւն չեն մշակած երկրագործ. ընկերութիւններու հետ եւ զանոնք իրազեկ չեն պահած հողային աշխատանքներուն:

Պետութիւնն այժմ խոշոր միջոցներ կը տրամադրէ բամպակի ցանքին, որպէսզի հնգամեայ ծրագրի նախատեսած քանակը մշակուի:

1929-30 տարուան ծրագրի համաձայն պիտի մշակուի 9,925 հեկտար:

Վնասատու ճճիներու պայքարին մէջ, տեղական կազմակերպութիւնները չեն օժանդակած հրահանգիչներուն:

Թուրքեստան ուղարկուած բամպակացան արշաւախումբի նախագահը տուաւ հաւաքոյթին ներկայացուցած իր ուսումնասիրութեան արդիւնքը եւ ցոյց տուաւ այն նորութիւնները որոնք կը կիրարկուին Թուրքեստանի մէջ Արշաւախումբին անդամները ներկայիս կը շրջին բամպակի շրջանները եւ Թուրքեստանի մէջ կատարուած փորձերուն արդիւնքները կը հաղորդեն բամպակացաններուն:

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրականէն (28 սեպտ.).

«Ի՞նչ վիճակի մէջ են շինարարութեան հարցերը մեր երկրին մէջ:

«Բանուոր. գիւղ. տեսչութեան քննութիւնը այնքան մխիթարական պատասխան չի տար այդ հարցին:

«Շինար. կազմակերպութիւնները չեն ունեցած ելմտական— արտադրական ծրագիր, Շին. գրասենեակի հետ բոլոր Շին. կազմակերպութիւնները ժամանակին պայմանագիր չեն կնքած. Հայ. պետ. շինարարութիւնը աշխատանքները կը կատարէր առանց ունենալու հաստատուած նախագիծեր եւ նախահաշիւներ. կառուցման գծանկարները կը կազմուէին աշխատանքներու ընթացքին: Մեծ պակաս կը զգացուի շինանիւթերու եւ մանաւանդ քարի: Կիրի եւ աւազի հայթայթումը միայն վերջերս կարգի մտած է: Նկատելի է նաեւ ներածուած շինանիւթերու պակասը:

«Եթէ չհաշուենք բնակարանային միութեան միջոցով կատարուած աննշան մեքենայացումը, ապա նոյնիսկ այդ տեսակ կազմակերպութիւն մը որպիսին է Հայպետշինը իր 5 միլիոն րուբլի շինարարութեամբ, մատը մատին չէ զարկած շինարարութիւնը մեքենայացնելու համար:

Կը պակսին նաեւ բանուորական որակեալ ուժեր: Շինարարութիւնն ուշ սկսուած է, ձմեռնային եղանակը չէ օգտագործուած:

«Այս բոլոր բացերը չէին կրնար չազդել թէ շինարարութեան եւ թէ անոր արժէքի նուազման վրայ: Եւ իրօք, նշաններ կան որ այս տարի մէկ քանի աշխատանքներ պիտի սղեն: Այնինչ, շինարարութեան արժէքի նուազման ամէն մէկ տոկոսը կը կազմէ 270,000 րուբլի:

«Այդ ասպարէզին մէջ, կուսակցութեան եւ կառավարութեան հրահանգներու չկատարուիլը մեզի արժեց 2 միլիոն 700,000 ր.:»

Իրենք իրենց բերնով:

Խ. Հ. յետոյ կը հրահանգէ.— Յառաջիկայ տարի, Հայաստանի շինարարութիւնը պիտի կազմէ մօտ 54 միլիոն րուբլի: Ասոնք այն տեսակ թիւեր են, որ անմիջապէս պէտք է ձեռնամուխ ըլլալ պատրաստուելու, յառաջիկայ տարուան շինարարութեանը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 18 Հոկտ.— Կառուցուած բլուրի մը վրայ, քաջառողջ կլիմայով եւ գեղեցիկ տեսարաններով բարձրագիր այս քաղաքը, կը յիշեցնէ մեր հայրենի լեռներն ու ձորերը:

Հոս ալ 1925-26 շրջանին մեծ թիւով հայրենակիցներ եկած էին՝ տեղւոյն մետաքսի գործարանատէրերու եւ իրենց գործակալներու միջոցաւ՝ մէկ մէկ տարի պայմանագրութեամբ, մասնաւորաբար Սուրիայէն, Յունաստանէն, մաս մըն ալ Պոլսէն:

Բայց դժբախտաբար մեր անփորձ հայրենակիցերէն շատեր տարուելով իրենց քաղքենի բարեկամներուն շռայլ խոստումներէն, իրենց պայմանագրութիւնը լրանալուն մեկնեցան դէպի մեծ քաղաքները, առանց հաշուի առնելու իրենց սպասող տաժանելի աշխատանքի ու այլասերման վտանգը:

Փրիվան թէեւ փոքր, սակայն ունի տասնէ աւելի մետաքսի մանարաններ (moulinages), որոնց մէջ կ'աշխատին մեծ թիւով հայրենակիցներ: Մնացեալները կը գործեն նորաշէն գործարանի մը մէջ որ կը պատկանի Լիոնէն Maison Veuve Berger ընկերութեան: Հոս մեր հայրենակիցները գոհ են իրենց գործերէն, վճարումները գոհացուցիչ են, տունը ձրի է եւ տնօրէնը Պ. Henry Davy շատ ազնիւ: Ցիշեալը գործաւորներուն տրամադրած է ընդարձակ ու մաքուր սրահ մը, որ կը ծառայէ գիշերօթիկ դպրոցի եւ կը պարունակէ գրադարան մը, ու զանազան խաղալիքներ: Սրահին ճակատը զարդարուած է հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով:

*
* *

Հոս կ'արժէ յիշել անակնկալ հանդիպում մը մեր հայրենակիցներու եւ Վալանսէն եկած հայ սկաուտներու եւ գայլուկներու միջեւ:

Անձրեւոտ օր մըն է, 6 Հոկտ. կիրակի առաւօտեան ժամը 10, երբ յանկարծ նշմարեցինք 20ի մօտ հայ սկաուտներ՝ ղեկավարութեամբ ֆրանսահայ սկաուտական միութեան Վալանսի խըմբապետ Պ. Պայեանի եւ Օր. Տիգրանուհի Տուրպաքի: Ասոնց կ'առաջնորդէր տեղւոյն պատանիներէն Պ. Ջուէն Փապուճճեան:

Ժամը 12ին մեր հայրենակիցները պատուեցին իրենց հիւրերը՝ մէկ մէկ բաժակ գինիով ու խօսուեցան բաժակաճառեր: Թըրջած մարդիկներուն հրամցուեցաւ տաք ամուր: Սեղանին կը մասնակցէին տեղացի քանի մը հայ պատանիներ ալ: Ամէն ոք ուրախ էր եւ եղբայրական կապ հաստատուած: Ցեղի ունեցան սկաուտական ասացուածքներ ու երգեր Օր. Տուրպաքի եւ Պ. Պայեանի կողմէ:

Ուշագրաւ էր արիներու բարեւը հայ ազգային դրօշին: Բարեւի կեցած՝ անոնք երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը հայկ. եռագոյնին առջեւ: Խմբապետին կողմէ երկու նորընծաներուն երդման արարողութենէն յետոյ, Օր. Տուրպաք խօսքն ուղղելով ներկայ բազմաթիւ հայրենակիցներու, ըսաւ.

— Եթէ կ'ուզէք որ ձեր զաւակները չայլասերին եւ մնան կորովի ու չարքաշ հայորդիներ այս օտար ափերուն վրայ, օժանդակեցէք մեր սկաուտական միութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս: Սկաուտը օգտակար է նախ իր հայրենիքին, յետոյ՝ ծնողքին ու վերջապէս ընդհանուր մարդկութեան, եղբայրական սէր ներշնչելով իրենց նմաններուն սրտին խորերը:

Ճիշդ երեք ժամ մեր հայրենակիցներն ու հայ Արիներ անբաժան մնալով ստեղծեցին տաք մթնոլորտ մը սկաուտական խաղերով ու ազգային երգերով:

Ու «Մնաք բարեաւ»ի սկաուտական երգէն յետոյ, բաժնուեցան մեզմէ «Լուսին չկար» քայլերգով՝ Վալանսի ուղղութեամբ:

Գրիգոր Դանիէլեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ ՔԱԼՈՒԻՐ, 11 Հոկտ.— Երբեմնի 35-40 ընտանիք պարունակող գաղթակայանը (75, ավընիւ Պէրթըլօ), այժմ գրեթէ բոլորովին պարպուած է. միայն եկեղեցին եւ քանի մը տուներ մնացած են, որոնք վերջնապէս պիտի վերցուին մինչեւ ամսոյս վերջ:

Միւս կողմէ, ուրախալի է գիտել որ մեր հայրենակիցները գրեթէ առանց բացառութեան բոլորն ալ սեփական տուն-տեղ եղած են:

Այսպէս, ասոնցմէ մեծ մասը, շուրջ 8—10 ընտանիք, հաստատուած են Պրոն՝ Լիոնէն 20—25 վայրկեան հանրակառքով, կազմելով հայկական թաղ մը:

Ուրիշ մեծ մաս մը հաստատուած է Մոնփլեզիր. քաղաքին կեդրոնէն 15 վայրկեան:

Մնացեալները հաստատուած են հետեւեալ շրջանները՝ Քալուիր, Սէն-Քլէր, Նիյրոն եւլն., բոլորն ալ գրեթէ քաղաքին մօտերը:

Վերոյիշեալ շրջանները նախապէս արդէն հայկական բնակութիւններ հաստատուած էին: Ասոնց վրայ աւելցած են ոչ միայն գաղթակայանի, այլ նաեւ Լիոնի մօտիկ ու հեռաւոր զանազան վայրերէն հայրենակիցներ: Բոլորն ալ սեփական տուն տեղ եղած եւ հայկական փոքրիկ կեդրոններ հաստատած են:

Այս պարագաները Լիոնի Ազգ. կեդր. Վարչութեան ուշադրութեան յանձնելով, կ'առաջարկեմ որ յիշեալ վայրերու հայրենակիցներուն բաղձանքներն ալ իր ուսումնասիրութեանց առարկան դարձնէ:

Վերջացնելէ առաջ, կ'արժէ յիշել նաեւ Լիոնի Քրուա Րուժ շրջանը, որ կեդրոնէն կարծես կտրուած, ազգային ո՛չ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ: Հոս մեր հայրենակիցները կը կազմեն աւելի քան 100 ընտանիք, մեծ մասամբ Պրուսացիներ. կան 3—4 մետաքսի գործարաններ:

Գործերը առհասարակ բոլոր շրջաններու մէջ լաւ է, բոլոր հայրենակիցներն ալ կ'աշխատին, եւ գրեթէ գոհ են իրենց ներկայ կեանքէն քանի որ առայժմ տակաւին Հայաստան երթալու յոյս չկայ...

Կայծ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈ̈ՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Վիկտոր-Սէրժ կը հեռագրէ: Խմբագրութիւն «Պրավդա»յի, Լէնինգրադ.—Լէնինգրադի «Պրավդա»յին մէջ, ծեր բանուոր ...ակովի դէմ, թուռ ստորա...թեամբ մղուած զրպարտիչ ...ելի պայքարին դէմ կը ...քեմ: Այս պայքարը հետե...անքն է աղտոտ գրգռութիւն...երու երկար շարքի մը, որոնց ...կուտայ Սմոլէնսկի (*) ...գործէն երիտ. համայնավար...ուհի մը, նպատակ ունենալով, բռնի ուժով գրաւել սենեակ մը. այս գրգռութիւնները կնոջս եւ անոր յատուկ բնակարանին դէմ յարձակման պատճառ եղած են:

Ես ալ հեռագրեցի Կալինինի. — «Լէնինգրադի «Պրավդա»ն հրատարակութիւն մը ըրած է յեղափոխական հին բանուոր Ռուսակովի դէմ զոր լաւ կը ճանչնամ եւ որուն անմեղութիւնը հաստատել շատ դիւրին է: Զրպարտիչ յօդուած մըն է որ անհանդուրժելի գրգռութիւն մը կազմէ: Ստիպուած ըլլալով Խորհր. Միութենէն հեռանալ 48 ժամէն, կոչ կ'ընեմ ձեր արդարամտութեան եւ աշխատաւորներու այս ընտանիքին համար կը խնդրեմ հրապարակային հատուցում մը»:

Լէնինգրադի «Պրավդա»յին:

«Ձեր թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածին մասին, կը խնդրեմ որ իմանաք հետեւեալը:

«Կը ճանչնամ Ռուսակով ընտանիքը, որուն քով ապրած եմ Լէնինգրադ, բացարձակապէս համոզուած եմ ո՛չ թէ միայն անոր անմեղութեան, այլ նաեւ հալածանքին որուն կ'ենթարկուի: Գիտցէք թէ պատրաստ եմ վերջին կորովով գործել — հօս եւ արտասահման, նման ստորնութիւններու դէմ»:

Այս հեռագրերը ղրկուեցան կէսօրէն յետոյ: Այն որ Կալինինի յատկացուած էր յուզման մատնեց հեռագրատան պաշտօնեաները, որոնք լաւ կը ճանչնային զիս: Առաջին անգամը չէր որ նման պարագայ մը կը ներկայանար: Բայց դեռ անհանգիստ չէի ըրած Խ Մ.ի նախագահը: Ո՞ր գտնել զայն: Կը կանչեն գլխաւոր պաշտօնեայ մը, ուրիշ մը: Կը հեռաձայնեն աջ ու ձախ:

— Հեռագիր մը կայ տովարիշ Կալինինի համար:

— Կեդրոն ղրկեցէք:

Պաշտօնեայ կիները ցած ձայնով կը խնդան. ես ալ կը խնդամ անոնց պէս, հակառակ սրտիս, որ չէք սպասեր նման հարուած մը եւ խնդալու որեւէ փափաք չունէր:

Յաջորդ օրը, ժամը տասնին, կը նշմարեմ հակազդեցութեան առաջին նշանը: Բայց ի՞նչ հակազդեցութիւն, թերթին Մոսկուայի խմբագրութիւնն է որ զիս կը կանչէ, թերահաւատ, թէ իրօք ե՞ս եմ ղրկած հեռագիրը շրջանին ամէնէն մեծ թերթին: Լէնինգրադի մէջ ալ չեն հաւատար:

Այն ատեն ա՛լ չեմ կրնար ինքզինքս բռնել: Մոռնալով թէ կը հեռաձայնեմ պանդոկին նըրբանցքէն իսկ. կը պոռթկամ մարդու մը պէս որ այլեւս կորսնցնելիք բան մը չունի, քանի որ հաւատքը կորսուած է:

— Ա՛հ, կը կարծէք թէ խորհրդաւոր կեղծի՞ք մըն է.ահ, հոս, շատ վարժութիւնը չունիք տեսնելու մարդոց գլուխ վերցնելը:

— Ոչ... բայց... «բողոքել հոս եւ արտասահմանի մէջ», «ստորնութիւննե՛ր», ասոնք քիչ մըչափազանց կը թուին մեզ:

— Ատոնք քիչ մը չափազանց կը թուին լաւ ուրեմն կեղտոտ արարածներ, բանուորներու սպանիչներ,— Այո՛, ստորնութիւններ են ինչ որ կ'ընէք եւ պիտի բողոքեմ հոս եւ արտասահմանի մէջ:

Այսպէս կ'առնամ 10 վայրկեանի չափ, առանց թոյլ տալու որ խօսք առնէ իմ անտեսանելի խօսակիցս, առանց իսկ գիտնալու թէ մտիկ կ'ընէ՞ զիս: Նրբանցքին վրայ դռներ կը բացուին կէս մը: Տեսնելէ աւելի կը զգամ թէ խոշոր բացուած աչքեր վայրկեան մը զիս կը դիտեն, յետոյ կ'անհետանան:

Վերջապէս կանգ կ'առնեմ: Խմբագրին ձայնը կ'եզրակացնէ:

— Լա՛ւ, ընկե՛ր Սթրաթի, պիտի տեղեկագրեմ ինչ որ կ'ըսէք իմ ձեռքէս բան մը չգար:

Երբ սենեակս կը վերադառնամ Վիկտոր-Սէրժ բոլորովին սարսափահար է:

— Մինչեւ հիմա, ոչ ոք յանդգնութիւնն ունեցած է խորհուրդներուն ըսելու ինչ որ անոնց երեսին կը զարնես: Մեր մէջէն որեւէ մէկուն համար, առանց այլեւայլի Սիպերիա է այդ տեսակ բան մը:

Ո՞վ պիտի ուզէ հաւատալ թէ ընկերային յառաջդիմութեան առաջին հետեւանքը այն է որ պայքարի ընկերներ չեն կրնար զիրար նկատել մարդասպան եւ աւզակ ինչ որ ամենէն յետադիմական քաղքենիները ամէն օր իրարու կը պոռան առանց ենթարկուելու որեւէ Սիպերիա մը ճամբորդելու վտանգին: Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ուրեմն, քննադատութեան այս իրաւունքը, հակիշռի այս իրաւունքը իր երկրին մէջ ազատօրէն խօսելու զօրութիւնը որ իբր թէ տրուած է բանուորին:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

(*) Երկու տարի (1926-28) Սմոլենսկի ամէնէն բարձր խորհր. ...անութիւնները —դատաւորներ, ոստիկանութիւն, կէփէու, ...դիկաններ — անպատիժ կողոպտեցին քաղաքը, մերկացուցին բնակիչները եւ պղծեցին ...իները:

խան՝ որոշուած չափերուն։ Բոլորն ալ, բացի Տապանակ Ուխտիէն, պէտք է կնքուին պաշտօնապէս։ Արգիլուած է վարագոյրներ գործածել՝ կիները այրերէն բաժնելու համար։ Իսլամները առարկութիւն ըրած էին այս վարագոյրներու դրուելուն։

Պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ այս կարգադրութիւնները ժամանակաւոր են, եւ թէ մարզպանը խնդրած է Անգլիոյ արտաքին Նախարարութենէն որ հեղինակաւոր մարմին մը նշանակուի՝ ճշտելու համար Արաբներու եւ Հրեաներու իրաւունքները։

Արաբներու ընդհանուր գործադուլը

«Տէյլի Մէյլ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն.

Պաղեստինի արաբական համաժողովը որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել չորեքշաբթի, բողոքելու համար Լացի Պատին մասին անգլիական մարզպանին ըրած նոր կարգադրութեան դէմ։

Արաբները դիտել կուտան թէ այս ձեւով Հարէմը Շէրիֆը պարզապէս բացօթեայ սինակոկի մը կը վերածուի։

Պաղեստինի Արաբներուն կրօնապետը՝ մեծ միւֆթին, հեռագիր մը ուղղեց Անգլիոյ Ճորճ Ե. Թագաւորին, յիշելով որ 13 դար առաջ, խալիֆա Օմարն է որ փրկեց Պաղեստինի քրիստոնեայ սրբավայրերը, ու կ'աւելցնէ.

Ես միլիոնաւոր իսլամներու կողմէ խնդրանք կը ներկայացնեմ որ քրիստոնէութեան պարտքը հատուցուի՝ պաշտպանելով Պաղեստինի սրբավայրերը՝ սիոնական խուժումին դէմ։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ եւ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, յօդուած մը հրատարակելով «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ, կը բացատրէ Թուրքիոյ դիրքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։ «Թուրքիա եթէ մինչեւ հիմա չկրցաւ անդամակցիլ, ասիկա չի նշանակեր թէ ան չի հետաքրքրուիր անով։ Այն օրը որ գործօն դեր մը տրուի մեզի եւ այսպէս գոհացուի մեր օրինաւոր զգացումը, չպիտի վարանինք անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան»։

Յետոյ կ'ըսէ.— Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին կարգ մը շրջանակներու մէջ մտահոգութիւն ցոյց կը տրուի։ Ասիկա վնաս մըն է խաղաղութեան համար։ Թուրքիա մեծ ցանկութեամբ ողջունած է խաղաղութեան գաղափարին իրականացումը։ Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք խաղաղասիրական հաստատութեանց։ Առ այդ՝ պէտք է առաջին գծին վրայ դնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

«Ազգերը դասակարգել պէտք է ոչ թէ անոնց Արեւելքցիի կամ Արեւմուտքցիի հանգամանքով, այլ համաձայն անոնց մտայնութեան։ Թուրքիան որ զուիցերական օրէնքը կը կիրարկէ եւ լատին տառերը ընդունած է, կարելի չէ Եւրոպայի ընտանիքէն դուրս նկատել»։

Մահմուտ պէյ կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքիա, մեծ եւ փոքր բոլոր պետութեանց հետ լուծած է իր անհամաձայնութիւնները. իսկ երկրորդական կը մնայ Յունաստանի հետ փոխանակութեան վէճը։ Թուրքիա կը ցանկայ միշտ խաղաղութեան ազդակ մը դառնալ։

Սանասարեան խանի վաճառը

Գրած էինք թէ Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանը որոշած է ջնջել հաւատարմատարի (եէտը ատլ) կարգադրութիւնը եւ Սանասարեան խանին մատակարարութիւնը յանձնել կուսակալութեան, մինչեւ դատավարութեան վերջանալը։

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ դատարանը մերժած է Հայոց Պատրիարքարանին պահանջը, որով կ'ուզէր որ դիզուած 43,000 ոսկիի վարձքերէրէն յանձնուին։ Այս դրամը պետական սնտուկին պիտի յանձնուի։

Եուկոսլաւիոյ նոր Սահմանադրութիւնը

Եուկոսլաւիոյ դիկտատորական կառավարութիւնը, իր իշխանութեան գալու առաջին տարեդարձին առթիւ, 1930 յունուար 6ին Նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի տայ ժողովուրդին, ժողովրդավար հիմերու վրայ։

Նոր Սահմանադրութիւնը ժամանակաւոր կերպով պիտի գործադրուի, ու եթէ յարմար չնկատուի, ետ պիտի առնուի, ինչպէս կը յայտարարէ վարչապետ զօր. Ժիվքովիչ։

Ինչպէս գրեցինք, ամբողջ երկիրը բաժնուած է ինը Նահանգներու, որոնք ապակեդրոնացեալ լայն իրաւունքներ պիտի վայելեն։ Կ'ըսուի թէ իւրաքանչիւր Նահանգ (պանաթ) պիտի ունենայ իր խորհրդարանը (լանտթակ)՝ տեղական օրէնսդրութեան համար, իսկ Պելկրատի մէջ պիտի գտնուի կեդրոնական խորհրդարան մը, որուն ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն «լանտթակ»ները։

Իսկ Ծերակոյտ մը պիտի կազմուի՝ կեդրոն ունենալով Զագրէպը։ Թէ՛ երեսփոխանական ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը «խորհրդակցական իրաւունքներ» միայն պիտի ունենան։

Ինչպէս գրաւուեցաւ Քապուլ

«Տէյլի Մէյլ»ի Թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները քաղած է Նատիր խանի սպայակոյտէն՝ Քապուլի գրաւման մասին.

Ամբողջ 10 օր Նատիր խան պատրաստեց իր մեծ յարձակողականը։ Իր ուժերը բաժնեց երեք բանակներու, մէկը՝ ընդհանուր բանակատեղիին մէջ՝ իր հրամանատարութեան տակ, երկրորդը Սիմաթի - Ճարալիի հարաւակողմը, երրորդը՝ Լոկարի հովիտին մէջ։

Շաբաթ օր Շահ Մահմուտի եւ Շահ Վալիի զինուորները՝ համաձայն Նատիր խանի հրամաններուն՝ համախմբուած էին Քապուլի առջեւ։

Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Շահ Վալի յառաջ խաղաց եւ մայրաքաղաք մտաւ, ճամբան քանի մը թեթեւ դիմադրութեանց միայն բախելով։

Պէչէի Սաքայի սպայակոյտը անմիջապէս գերի բռնուեցաւ, սակայն էմիրը ինքը յաջողեցաւ փախչիլ՝ հաւանաբար Ճուպուլ Սէրայի անապատին ճամբով։ Անմիջապէս հրաման տրուեցաւ արգիլել ոեւէ աւարառութիւն եւ խիստ պատիժներ սահմանուեցան բոլոր անոնց դէմ, որոնք կ'անսաստեն այս արգելքին։

Շահ Վալի ժամանակաւորապէս ստանձնեց հրամանատարները, մինչ Նատիր խան յայտարարութիւն մը կ'ուղղէր Ալի Խէլէն՝ ըսելով թէ Աֆղանիստանի թագաւոր է եւ պահանջելով դադրեցնել բոլոր կռիւները, մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը։

Նատիր խան շաբաթ օր պաշտօնական մուտք գործեց Քապուլի մէջ։ Նատիր խան չուզեր պահել թագաւորութիւնը եւ հաւանաբար Ամանուլլահը պիտի հրաւիրէ դառնալ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սարահը։ Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բ. Դասախօսութիւն։ Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ։

Բացառաբար բոլո՛ր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ միութեան անդամները սիրալիրաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ Մօրեղբայրս Մանասէ Նուրիճանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Պայազիտ կօշկակար միսաքի քով, իմացնել Յակոբ Չիլինկիրեանի, Ave. Bernard Palissy No. 7. Décine, Isère. France.

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շրջիկ Մատռնան 15 ֆր., Վերջին Ծովահէնը 12, Թէ... 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20, Վ. ս հագնածնունդ 5, Կեան... Ինչպէս Որ է 8, Լռած Զրադացը 12.50, Ճեպընթաց Նորածինը... Մանկութեանս Մեղքերը 15, Մանչ Աղջիկը 15, Յեղափոխութի... Մակաբոյծները 5, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Սիրոյ Խորանին Ա... 4, Տիկ. Րօժէ 5, Տք. Մուրի Վրէժը 5, Փանջունի 5, Բէօր Օ... Արկածները 2.50։ Ֆլավի 10, Փոթորիկը 2, Պղնձէ Քաղաք 2, ... լիտն ու Արտակը 10, Քամելիազարդ Կինը 15, Աշուղ Ղարիպ ... Շահ Իսմայիլ 5, Աշըգ Քէրէմ 7, Եէնովէվա 6, Ալէքսիանոս 2, ... բեկենդանի Անկումները 2, Մոլորեալ Ճամբորդը 2, Պէպէ... Սքարէն 6, Կայսրը 10, Նամուս 12, Պատուի Համար 12, Հ... Օմար Խայեամ 4, Երգեր ու Տաղեր (Պ. Դուրեանի) 2, Նոճա... (Ինտրա) 7, Երգարաններ 30, 25, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., Ֆր... խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր։, Սեռային Առողջապահութի... (կազմուած) 30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, Սիֆի... 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը Խրատները 3, ինչպէս ն... ամէն տեսակ գիրք և հայկական քարտ-փոստալներ։ Փ... ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

16 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1086 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ ՏԱՐԱՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Զօրավար Նատիր խանի կողմէ Քապուլի գրաւումը դարձեալ օրակարգի վրայ կը բերէ Աֆղանական խնդիրը:

Երկար ատենէ ի վեր հեռաւոր այդ երկրին մէջ շարունակուող կռիւներն ու անիշխանական վիճակը կրկին ժամանակաւոր դադար մը կը ստանան այս նոր յաղթանակով:

Ո՞վ է սակայն այս նոր յաղթանակին հեղինակը:

Աֆղանիստան Արեւելքի այն երկիրն է, որ իր աշխարհագրական դիրքով, բնակչութեան ընկերային ու մտաւորական մակարդակով, վարչական ներքին աւատապետական կազմութեամբ դարերէ ի վեր մրցակցութեան ասպարէզ մը դարձած է իր հզօր դրացիներուն միջեւ:

Զուրկ զօրաւոր բանակէ եւ կարող վարիչներէ, Աֆղանիստան դեռ մօտաւոր անցեալին մէջ կը ներկայացնէր միջնադարեան աւատապետական վարչաձեւի մը բոլոր յատկանիշները: Իւրաքանչիւր ցեղապետ (սէրտար) իր շրջանին տէր ու տիրական էր. ու կեդրոնի «էմիր»ը շատ քիչ ազդեցութիւն ունէր անոնց վրայ: Ռազմասէր այս լեռնականները իրենց յատուկ ապրելու եղանակն ունէին եւ չէին ենթարկուեր ոեւէ օրէնքի: Չկար միութիւն եւ կապ ցեղապետէ ցեղապետ, կամ այս վերջիններէն դէպի վեհապետը: Ամէն ինչ կախուած էր անհատական քմահաճոյքներէ: Պատերազմի թէ խաղաղութեան ատեն, ցեղապետներն ու իրենց զինուորները, առանց խղճահարութեան կ'անցնէին հակառակորդ շարքերուն մէջ, նիւթական ոեւէ շահու փոխարէն: Էմիրը՝ «բաժանեա զի տիրեսցես»ի իմաստուն խօսքը հիմնաքարը դարձուցած էր իր ներքին քաղաքականութեան եւ շնորհիւ ատոր, կրնար իշխանութեան գլուխ մնալ:

Առաջին անգամ էմիր Ապտիւրրահմանն (1880—1901) էր որ հիմը դրաւ կեդրոնական զօրաւոր կառավարութեան մը, քաղաքային եւ զինուորական կանոնաւոր վարչութեամբ: Ինքն էր որ առաջին անգամ կազմեց ազգային բանակ մը, եւ զէնքեր գնեց Եւրոպայէն:

Սակայն աւելի քան կէս միլիոն քառակուսի քիլոմեդր տարածութեամբ այդ երկիրը շարունակեց խաղալիք ըլլալ Ռուսիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ ձեռքը: Որովհետեւ Աֆղանիստան կը գտնուի Ռուսիայէն Հնդկաստան տանող ճամբուն վրայ:

Անգլեւռուս հակամարտութիւնը զինադուլի շրջան մը ունեցաւ, երբ 1907 օգոստոսի դաշնագրով (որ Պարսկաստանը կը բաժնէր անգլեւռուս ազդեցութեանց գօտիներու) Ռուսիա հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Աֆղանիստան իր ազդեցութեան շրջանակէն դուրս կը գտնուի:

Այնուհետեւ Աֆղանիստան դեռ տարիներով մնաց իր երկու հզօր դրացիներու ազդեցութեան տակ, մինչեւ որ 1921 նոյեմբեր 22ի դաշնագրով, Անգլիա պաշտօնապէս ճանչցաւ Աֆղանիստանի անկախութիւնը եւ էմիր Ամանուլլահ Խանը դարձաւ Ամանուլլահ Թագաւոր:

Այս վերջինը հակառակ իր անկախութեան, չկրցաւ ձերբազատուիլ զանազան ազդեցութիւններէ. բրիտանականէն ու բոլշեւիկեանէն յետոյ, ինկաւ նաեւ թրքական ազդեցութեան տակ եւ Էնկիւրիի հետ կնքուած դաշնագրով մը՝ իր բանակի կազմակերպութիւնը յանձնեց Թուրք սպայակոյտին:

Ամանուլլահ խանի Եւրոպա այցելութենէն օգտուելով, Մոսկուա եւ Լոնտոն նոր մեքենայութիւններ խմորեցին Աֆղանիստանի մէջ: Ու երբ Թագաւորը մայրաքաղաք վերադարձաւ՝ խանդավառ ու յուսալից՝ մթնոլորտը թունաւորուած էր արդէն:

Եւրոպական բարենորոգումները, զորս փորձեց ներմուծել այդ կիսավայրենի երկրէն ներս, ազդուելով Թրքական օրինակէն, զօրաւոր պատրուակ մը դարձան պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողներու ձեռքը: Հնդկական ռուփիները աւելի սիրելի էին ցեղապետներուն, քան հարէմի ջնջումը, փաթթոցին ու վերարկուին բարձումը կամ մօրուքներու խուզումը:

Եւ այսպէս Աֆղանիստանի ազատարարը, ա՛յն որ անգլիական բանակին դէմ յաղթական կռուէ մը վերջ իր երկրին անկախութիւնն էր ձեռք բերած, շատ չանցած սահմանէն դուրս մղուեցաւ ու հիմա Իտալիոյ մէջ տարագիր կ'ապրի:

Հասարակ արկածախնդիր մը, լեռներու մէջ աւազակութեամբ ապրող ոճրագործ մը, ջրկիրի մը տղան մէկ օրէն միւսը դարձաւ տէր եւ տիրական այդ լայնածաւալ թագաւորութեան:

Եւ սակայն նենգամիտ Ալպիոնի գործերը անիմանալի են: Ան որ Ամանուլլահը վտարեց եւ Պէչէի Սաքան իշխանութեան գլուխ բերաւ, այսօր կը շնորհազրկէ այս վերջինը և իշխանութիւնը կը յանձնէ Ամանուլլահի ազգականին՝ Նատիր խանի: Որովհետեւ ջրկիրին տղան ինկած էր բոլշեւիկեան ցանցին մէջ: Վկայ՝ Մոսկուայի թերթերուն ողբը եւ անգլիականներուն ուրախութիւնը Նատիր խանի յաղթանակին առթիւ:

Հնդկաստանի ճամբուն վրայ մղուած անգլեւռուս աւանդական հակամարտութեան մէջ յաղթանակը դարձեալ կը տանի Մեծն Բրիտանիան, որ այսօր ալ, ինչպէս երէկ ափին մէջ կը պահէ աշխարհի ճակատագիրը:

Նատիր խանի յաղթանակը վերջնական հանգրուանը չէ: Աֆղանիստան կը փրկուի այն օրը միայն, երբ ժողովուրդը գիտակցութեան գալով, ի վիճակի կ'ըլլայ իր գլխէն միանգամընդմիշտ նետելու բրիտանական, ռուսական կամ թրքական փորձանքները:

Այսպէս, ներկայ պայմաններուն մէջ տարուած յաղթանակները կ'արձանագրուին աշխարհակալներու հաշուոյն:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ «ԱՆԵԼԻՔ»Ը

Սօֆիայի Արաքսը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (15 հոկտ.).

— «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» դատումը, այնքան ծանծաղ է, այնքան տղայական, որ չարժեր ծանրանալ անոր վրայ, ատոր համար ալ կը բաւականանանքքանիմըընդհանուր նկատողութիւններով:

Ամէնէն յետին պարզամիտին ու համբակին համար ալ պարզ է թէ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնունդն է հայ տառապանքին եւ կոչուած է դարման դնելու հայ ժողովուրդի կոտտացող վէրքին:

Այդ դարմանը, այդ սպեղանին դրուած պիտի ըլլայ, երբ հայութիւնը վերստին տիրանայ իր անկախ պետական կեանքին, մէկ դրօշի տակ համախմբելով Հայաստանի բաժան բաժան հողամասերը, եւ հայութեան ցան ու ցրիւ եկած բեկորները:

Այս սուրբ նպատակին համար, տարիներու ընթացքին, զոհուեր են ամէնէն ազնուականներն ու ամէնէն առաքինիները մեր շարքերէն:

Ամբողջ ցեղը «լինել չլինել»ու Շէյքսպիրեան հարցականին առջեւ է գտեր ինքնինքը բայց երբեք չէ դաւաճաներ իր իտէալին:

Ազատութեան եւ անկախութեան դրօշը այսօր ալ կը մնայ բարձր, եւ արիւններու ու աւերակներու մէջէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ զայն կ'առաջնորդէ իր լուսաւոր նպատակին:

Հակառակ դուրսէն ու ներսէն ստացուած ծանրածանր հարուածներու, հակառակ դառն յուսախաբութիւններու, գիտակից ու գործօն տարրերը այսօր ալ բոլորուած են ազգային եռագոյն դրօշին շուրջ, խանդավառութեամբ եւ հաւատքով:

Հայ նոր սերունդը այսօր ալ բոլորուած է մեր կուսակցութեան շուրջ եւ անկէ կ'ակնկալէ իր յոյսերուն պսակումը:

Ամբողջ հայ ազգային քաղաքական պայքարի բեռը այժմ ալ ծանրացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուսերուն, եւ երեւանէն մինչեւ փարիզ ու նիւ եորք, հայ աշխատաւորութեան աչքը ուղղուած է Քրիստափորներու, Զաւարեաններու եւ Ռոստոմներու կռած ու կոփած կազմակերպութեան:

Ինչպէս երէկ, այսօր ալ միա՛կ է դաշնակցութիւնը հայ կեանքի հորիզոնին վրայ եւ չկայ ուժ մը որ փոխարինէ զայն:

Քանի այս է մեր կեանքին պատկերը, քանի չէ իրականացած Հայ ժողովուրդին ու անոր Հայրենիքին ազատագրումը, քանի Հայը կը շարունակէ օտար բռնութեան տակ հեծել եւ կամ հիւծիլ տարագիր ափերու վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ «անելիք» պիտի ունենայ:

«Անելիք» չունէին, չունին եւ չպիտի ունենան միայն անոնք, որոնց ճակատագրօրէն վիճակուած է բուի կամ ճպուռի դեր մը միայն հայ իրականութեան մէջ:

Անոնք, մեր հակառակորդները, թող շարունակեն իրենց ողբն ու ճռճռոցը, մենք ալ դաշնակցական ընկերներ, շարունակենք մեր փշալից այլ պատուաբեր ճանապարհը, գօտեպնդուած հայ գիտակից ու հայրենասէր զանգուածներու վստահութեամբն ու նաեւ մեր մեծ մեռելներուն յիշատակովը:

Դէպի գո՛րծ, դէպի ստեղծագործ աշխատա՛նք, ահա թէ ինչ ի մասին է որ պէտք է մտածէ ամէն դաշնակցական, արհամարհելով իր յաղթական վազքին առջեւ նետուած բոլոր արգելքները»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա աչքը յառած է դէպի Արեւելք

«Թան» կը գրէ.— Ինչպէս յայտնի է, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իր մտաւորական թափանցումին զարկ տալու համար, Իտալիա ստեղծած է մասնաւոր ձեռնարկ մը՝ «Փրօ Օրիէնթէ» (Արեւելքի համար) որ արդէն կարեւոր գործունէութիւններ ունեցած է:

Գործին հոգին է հայր Ֆրանչէսքօ Կալլոնի, որ անցած տարի բազմաթիւ բանախօսութիւններ ըրաւ Իտալիոյ զանազան կողմերը, ցոյց տալու համար թէ անհրաժեշտ է սփռել տալ իտալական մշակոյթը, միտքն ու արուեստը ո՛չ միայն Պալքաններու, այլ նաեւ Ռուսիոյ հարաւային կողմը, Կովկասի, Սուրիոյ եւ ամբողջ Թրքական Արեւելքի մէջ:

Այս բանախօսութիւններու վաղորդայնին, ամբողջ Իտալիոյ մէջ մարմիններ կազմուեցան՝ մտաւորական ծաւալման այս ճիգին զարկ տալու համար:

Անցած տարի քանի մը շաբթուան ընթացքին աւելի քան մէկ միլիոն լիրէթ հանգանակուեցաւ, ու այս գումարին շնորհիւ Սօֆիայի մէջ կարելի եղաւ աւարտել շինութիւնը չորսյարկանի շէնքի մը, ամբողջովին նուիրուած իտալական մշակութային գործերու, որոնց բացումը կատարուեցաւ վերջերս:

Այս տարի պրոպագանտի նոյն ցոյցերը կրկնուեցան, ու իտալական մամուլին կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը համաձայն, հասոյթը եղած է աւելի քան 3,500,000 լիրէթ:

Մէկ խօսքով, Իտալիա մեթոտիկ կը գործադրէ մշակութային ճշմարիտ քաղաքականութիւն մը՝ միջերկրականեան Արեւելքի մէջ, ու միեւնոյն ատեն անհատական նախաձեռնութեան զօրաւոր թափով մը ուժ կուտայ անոր: Իտալականութեան այս մեծ ճիգը պէտք է ճանչցուի եւ ուշադրութեան առնուի Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ որ անիկա կը վերաբերի այն երկիրներուն, ուր մինչեւ այսօր անվիճելի գերակշռութիւն ունեցած է ֆրանսական միտքն ու լեզուն:

Անգլիական տորմիղը Պոլսոյ առջեւ

Ինչպէս գրեցինք, անգլիական նաւաբաժին մը, բաղկացած «Քուին Էլիզապէթ» տրէտնոթէն, «Քըրէյճըս» օդանաւատարէն եւ ուրիշ երեք մարտանաւերէ՝ շաբաթ առաւօտ հասաւ Պոլիս:

Տորմիղի հրամանատարը ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ կիրակի օր պտտեցաւ Պոլսոյ մէջ, իր սպայակոյտին ընկերակցութեամբ. ծաղկեպսակ մը դրաւ Թաքսիմի յիշատակարանին վրայ, յետոյ այցելեց Պոլսոյ կուսակալին եւ զինուորական հրամանատարին: Ամէն կողմ զինուորական պատիւներ ընդունեցաւ:

Սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ կիրակի իրիկուն Պոլսէն Էնկիւրի մեկնեցաւ՝ իր սպայակոյտի պետին եւ անգլիական դեսպանին հետ միասին: Երկուշաբթի այցելութիւն տուաւ Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, ինչպէս նաեւ արտաքին եւ ազգային պաշտպանութեան գործավարներուն, որոնք իրեն ի պատիւ հացկերոյթներ տուին: Անգլիական դեսպանն ալ փոխադարձ հացկերոյթ մը պիտի տայ Էնկիւրիի վարիչներուն:

Սարայ Պուրնուի եւ Մօտայի մէջտեղ օդանաւի փորձեր պիտի կատարուին: Հոկտ. 19ին այդ փորձերը պիտի կրկնուին Մարմարայի մէջ աւելի ընդարձակ սահմանի վրայ եւ գիտական ձեւով, Թուրք զինուորականներու ներկայութեան:

Նաւատորմին ֆութպոլի խումբը մրցում մը պիտի կատարէ Կալաթա-Սէրայի խումբին հետ: Նոյնպէս թէնիս մրցումներ պիտի կատարուին անգլիացի սպաներու եւ Մօտայի ակումբին միջեւ:

Հոկտ. 19ին ծովակալը մարտանաւին վրայ պիտի ընդունի լրագրողները: Որոշ օրերու ժողովուրդն ալ պիտի կրնայ այցելել մարտանաւերը:

Անգլ. նաւատորմը Պոլսէն պիտի մեկնի հոկտ. 20ին:

Սուրիոյ մարզպանը Պէյրութ մեկնեցաւ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 19.45ի կառախումբով մեկնեցաւ Մարսիլիա, ուսկից շոգենաւ պիտի նստի՝ Պէյրութ վերադառնալու համար:

Կայարանը ողջերթի գացած էին վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պրիանի ներկայացուցիչները՝ Սէն-Քանթէն և Մօկրա, Փիէր Լիփ, Ֆիլիպ Պէրթլօ եւ ուրիշ բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր:

Այս ձեւով կը հերքուի թերթի մը այն լուրը թէ մարզպանը Պէյրութ երթալէ առաջ Էնկիւրի պիտի հանդիպի:

Լիբանանի նոր վարչապետը

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թան»ի.— Էմիլ Էտտէի կողմէ Լիբանանի նոր դահլիճին կազմութիւնը շատ նպաստաւոր ընդունելութիւն գտաւ ամբողջ երկրին մէջ: Էմիլ Էտտէ՝ երեսփոխան եւ նախկին նախագահ խորհրդարանի, Պէյրութի ամէնէն հռչակաւոր փաստաբաններէն մէկն է: Իրաւաբանական ուսումն առած է Էքս-ան-Փրովանսի համալսարանին մէջ: Վարչապետ դարձաւ՝ հանրային կարծիքի շեշտուած մղումով: Մեծ յոյսեր դրուած են իր վրայ՝ իբրեւ փորձառու, կորովի եւ հայրենասէր Լիբանանցի, որ շնորհիւ զինքը Ֆրանսայի միացնող բարեկամական սերտ կապերուն, պիտի կրնայ գլուխ հանել վարչական բարենորոգումները որոնք անհրաժեշտ դարձած են եւ զարկ տալ երկրի մշակոյթին, ձեռք ձեռքի տուած հոգատար պետութեան հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ ԱԶԱՏ

Գրած էինք թէ վերջերս Իսքէնտէրունի եւ Պէյլանի միջեւ քանի մը զինուած ոճրագործներու կողմէ սպաննուած է 22 տարեկան հայ երիտասարդ մը՝ Գրիգոր Պալեան:

Տեղական կառավարութիւնը յաջողած էր գտնել ոճրագործները եւ ձերբակալած զանոնք: Քննութիւնները հաստատած էին թէ ոճիրը սարքուած էր Իսքէնտէրունի հարուստ եւ ազդեցիկ մէկ գերդաստանէն Պաքիզատէ Ալաէտտինի կողմէ, մեղսակցութեամբ մօտակայ գիւղի մը մուխթարին: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր Ալաէտտինը, մուխթարը եւ ընկերները, որոնք անցեալին մէջ ալ ուրիշ ոճիրներ գործած էին:

Եւ սակայն ութ օր բանտը մնալէ վերջ, շնորհիւ ազդեցիկ միջամտութեանց, ոճրագործները ազատ կ'արձակուին: Ալաէտտին Թուրքիա կ'ապաստանի: Միւսներն ալ կը փախչին: Իսքէնտէրունի ոստիկանապետը, որ չէր գիտեր ոճրագործներուն արձակուիլը, հրամայած է կրկին ձերբակալել բոլորն ալ: Սակայն միայն մէկ հոգի կարելի եղած է ձեռք անցնել:

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Դամասկոսի արաբ ուսանողութիւնը հրատարակած է շրջաբերական մը, որով արաբ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրէ բոյկոտ հռչակել բոլոր օտար վարժարաններու դէմ:

ՄԷՆԱՐ Տ'ՕՐԻԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարդու եւ Քաղաքացիի իրաւունքներու Պաշտպան Լիգայի կողմէ սգահանդէս մը կազմակերպուած է հանգուցեալ տիկին Մէնար տ'Օրիանի յիշատակին, այս ուրբաթ (հոկտ. 18) գիշեր ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ, 8 rue Danton:

Պիտի խօսին զանազան հռետորներ, որոնց կարգին նաեւ ընկեր Միքայէլ Վարանդեան:

Հանգուցեալ տիկինը ընդհանուր քարտուղարն էր Լիգայի Միջազգային կազմակերպութեան, իսկ ֆրանսական ճիւղի վարիչ մարմնի անդամ:

ՏՐՈՑԿԻ ԶԿՆՈՐՍ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Տրոցկի դեռ մեծ կղզիէն չէ փոխադրուած եւ իր պարապոյ ժամերը ձկնորսութիւնով կ'անցընէ կղզիին մէջ, ձկնորսի մը հետ որ ամէն առտու իր ընկերոջ ամարանոցին առջեւ կուգայ նաւակով: Տրոցկի քիչ շատ ինքզինքը կը հասկցնէ այս մարդուն եւ կը հասկնայ հատակոտոր Թուրքերէնով մը:

Այս ձկնորսը միակ մարդն է մեծ կղզիին մէջ որուն հետ յարաբերութիւն կը մշակէ Տրոցկի, հետը Թուրքերէն կը խօսի ու ձեռք ձեռքի տուած «լիւֆէր» կ'որսան:

ՊՈԼՍՈՅ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Առեւտրական եւ արմտիքի սակարաններուն մէկ վիճակագրութեան համաձայն, անցեալ տարի զանազան երկիրներ հետեւեալ արտածումը եղած է, Պոլսոյ նաւահանգիստէն.—

25 հազար պարկ ընկոյզ, 56 հազար սնտուկ ընկոյզի միջուկ, 59 հազար պարկ կաղինի միջուկ, 1200 պարկ նուշ, 16 հազար պարկ գարի, 87 հազար պարկ լեղի նուշ, 39 հազար հակ այծամազ, 2 հազար սնտուկ աֆիոն, 132 հազար պարկ թռչնակեր, 27 հազար 955 պարկ լուբիա, 4 հազար պարկ սիսեռ, 26,000 պարկ բակլա, 21 հակ մետաքս, 80 պարկ ոսպ եւ 11 հազար պարկ եգիպտացորեն:

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԶԳ. ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ ԿԱՊՈՅՏ ՋԱՐԴԻՆ ԴԷՄ

Գաղութներու մէջ, հայ մամուլը լեցուն է յօդուածներով ու թղթակցութիւններով, ուր կը խօսուին ձուլման զանազան երեւոյթներուն մասին։ Մեր առմէնօրեայ խօսակցութեան նիւթն է անիկա, ամենուրեք եւ ամէն շրջանակի մէջ։ Ամէն ոք կը դանգատի, ամէն հայ մարդ կը զգայ անոր գործած աւերներուն լայն սահմանը։ Այսպէս ուրեմն, միշտ կը գրուի ու կը խօսուի, ապացուցանելու համար ի վերջոյ որ բան մը չենք կրնար ընել անոր դէմ։ Շատեր դարման մը ըրած ըլլալու փութկոտութեամբ, կ'առաջարկեն ներգաղթ դէպի հայրենիք, կարծես թէ առաջարկին միայն կը սպասուէր, ձեռնարկելու համար։ Ուրիշներ, իրենց խիղճը կը հանդստացնեն, թելադրելով— միայն թելադրելով— որ դպրոցներ բանանք, նոր սերունդի կրթութեան համար։ Չեն ամբողջացներ իրենց առաջարկը, ըսելու համար որ՝ ո՞վ պիտի բանայ դպրոցը, ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ։

Ու տակաւին, միամիտ հաւատքը չի պակսիր, կարծելու համար որ դպրոցները բաւական են այս անարիւն ջարդին համատարած աւերներուն առաջքը առնելու համար։

Ցաւը հոն է որ, այս ահաւոր աղէտը մեր մէջ դեռ իր համապատասխան գիտակցութիւնը չէ ստեղծած։ Չափազանց հարեւանցի կ'անդրադառնանք— չըսելու համար երբեք — անոր զարգացման արագութեան, չենք կշռեր անոր հետեւանքները վաղուան մեր հաւաքական գոյութեան վրայ, չենք մտածեր թէ ի՛նչ ուժ կրնանք տրամադրել ու ի՛նչ կրնանք ընել, հակազդելու, կամ գոնէ մեղմելու համար անոր ազդեցութիւնը։ Պատճառը այն է, որ աղէտին ծանրութիւնը կը զգանք միայն բնազդով։ Գիտակցական վիճակի հասած չէ դեռ այդ զգայութիւնը, այդ բնազդը, որպէսզի փնտռուէին աղէտին էական յատկանիշերը, անոր յարձակման ձեւերն ու տկար կողմերը, համապատասխան պաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար։

Բայց, իրապէս, կա՞յ որեւէ դարման, որ մեր կարողութեան սահմանին մէջ կը մնայ։ Կա՞յ որեւէ միջոց, որ մեր կամքին հասողութեան մէջ ըլլայ, եւ որ անտեսած կամ անգիտացած ըլլայինք ցարդ։ Մեր պաշտպանութեան միջոցները ընտրել եւ բանաձեւել կարենալու համար, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ այդ աղէտին էական յատկանիշերը եւ անոր զարգացման ընթացքը։ Այս կերպով փնտռուած միջոցները միայն կրնան իբր հակազդակ ծառայել անոր դէմ, ըլլալով հաւասարազօր եւ համապատասխան տրուած ծանր պայմաններուն։

Մեր նախընթաց յօդուածներուն մէջ երեւան հանած էինք ձուլման երեւոյթին հասարակաց, համազգային հանգամանքը։ Երկրորդ էական բնոյթը, ինչպէս պարզեցինք նախապէս, կը կայանար այն հակադիր շահերուն մէջ, զորս ունէին հայ անհատն ու հաւաքականութիւնը ձուլման երեւոյթին մէջ։ Ճիշդ այս պատճառով էր որ կապոյտ ջարդ անուանեցինք ամէնէն ահաւորը ջարդերուն, որովհետեւ անհատը սիրով ընդառաջ կ'երթայ անոր, իր շահերուն կամ վայելքին բերումով։ Հաճելի ջարդ մըն է ան անհատին համար, մինչդեռ հայ հաւաքականութիւնն է միայն որ բրտօրէն իր ողնայարին վրայ կը զգայ անոր անուղղակի հարուածը։ Ուրեմն, անհատը ոչ միայն պէտք չզգար, այլ ընդհակառակը աւելորդ կը գտնէ, չըսելու համար վնասակար, անոր դէմ անհատական ինքնապաշտպանութեան ոեւէ փորձ։ Հետեւաբար, իբր միակ վտանգուած կողմ՝ հայ հաւաքականութեան կ'իյնայ իր շահերուն, աւելի ճիշդ իր իսկ գոյութեան պաշտպանութիւնը, եւ միայն իր միջոցներով։

Անհատի եւ հաւաքականութեան այս հակադիր շահերու բացառիկ յարաբերութիւնը մեզ պիտի ղեկավարէ, հաւաքականութեան միայն վստահելու այն բոլոր ձեռնարկները զորս օգտակար կը գտնենք անոր տեւականութեան համար։ Ու նաեւ, այդ ձեռնարկները պիտի կազմակերպենք հաւաքական միջոցներով ու այդ գետնին վրայ միայն։ Դարձեալ, բնական հետեւութիւն մը հետեւեալը.— որքան զօրաւոր է հաւաքականութիւնը ինքն իր մէջ, այնքան անիկա ի վիճակի կ'ըլլայ ամուր պատուար կանգնելու ձուլման վտանգին ամէն տեսակ ներխուժումին դէմ։

Կ'ըսէինք նաեւ որ վտանգը հասարակաց է, համազգային, հետեւաբար պաշտպանութիւնն ալ, համազօր ըլլալու համար, պէտք է համազգային ըլլայ։ Համատարած ալիք մը, որ ամէն կողմէ, ամէն կերպով եւ ամէն ատեն, յամրօրէն բայց անընդհատ ներս կը մաղուի հայ զանգուածին մէջ, կը խուժէ անոր հոգիի բոլոր անկիւնները, եւ կը ճզմէ ու կը խեղդէ ամէն անհարազատ տարր։ Չմոռնա՛լ մանաւանդ որ, բոլոր դուռները ներսէն կը բացուին հայ անհատին կողմէ։ Արդ, ինչպէ՞ս կարելի է նման ուժգնութեամբ յարձակող, եւ հաւաքական ջարդի մը բոլոր յատկանիշերով օժտուած աղէտի մը հանդէպ պայքարիլ, երբ հաւաքականութիւնը անկազմակերպ է, երբ շաղախը, սրբազա՛ն շաղախը չկայ անոր մէջ, երբ, աւելի վատթարագոյնը դեռ, այդ հաւաքականութիւնը ինքն իր մէջ պայքար ունի։ Կուսակցական պայքար, տեղն ու միանգամայն քայքայիչ պայքար, որուն միակ արդարացումն է անբարեխղճութիւնը։ Որովհետեւ այս ներքին պայքարը, մեծագոյն ոճիրն է ցեղին հանդէպ, որ լքուած է անդէն ու անպաշտպան, իր եղերական աննախընթաց տագնապին մէջ։

Բայց իրապէս ո՞րն է այն կռուախնձորը, որ կարելի է գեբաղասել հայ ժամանակակից պատմութեան այս ամէնէն տագնապալի ու վտանգաւոր բնոյթէն։ Վերջապէս ի՞նչ կայ գերագոյն ու կենսական այն բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնք արգելք կ'ըլլան ազգային լայն գործակցութեան մը բոլոր այնտարրերուն՝ կուսակցութիւններուն միջեւ, որոնք կոչուած են ցեղին այս գերագոյնապէս դժնդակ օրերուն, ու մասնաւորաբար այսօր, տէր կանգնելու հայ ժողովուրդի ճակատագրին, ու նաեւ իրենց պատասխանատուութեան։ Գիտենք որ մեծ քննադատութիւններ կան ու ճղճիմ նկատումներ, որոնք կը փակեն բոլոր կամուրջներուն բերանները։ Գիտենք որ փոխադարձ քէնն ու ոխը խոշոր վէհ բացած են անոնց միջեւ։ Վիրաւորուած արժանապատուութիւններ կան, ինչպէս նաեւ մէկ պարտէզէն միւսը նետուած խոշոր քարեր։ Բայց այս բոլորը դեռ լուրջ պատճառ մը չեն որ, ցեղին գերագոյն վտանգի այս ճակատագրական պահուն, վէհը մնայ միշտ բաց, կամուրջները քանդուած, եւ ցեղը ենթակայ յամր բայց ստոյգ քայքայման։

Դեռ երէկ, Շիրակի ու Ֆիլիպէի մասնակի աղէտներու միջոցին, նոյն այս կուսակցութիւններն էին որ զգացին օրուան անհրաժեշտութիւնը, ու մէկդի նետած հատուածական տարբերութիւնները, փորձեցին գրեթէ միակ ճակատ մը կազմել, մեղմելու համար աղէտին հետեւանքները։ Նոյն մղումով էր որ, մեր կուսակցութիւնները, ընդհ. պատերազմին սկիզբը, սահմանին երկու կողմերն ալ, համերաշխ գործակցութիւն մը ստեղծեցին, օրուան մեծագոյն տագնապին առթիւ։ Նոյնը՝ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարի սկզբնական օրերը, Փետրուար 18ին եւ Մայիս 28ին։ Փրկութեան կոմիտէներ քի՞չ ունինք կազմած, ուր մասնակի փցուն կիրքերը, առանձին խնդիրներն ու հաշիւները փակուած են, ոխերը մարած են, տեղ տալու համար անկեղծ գործակցութեան մը։ Արդ, ներկայ վտանգը, ձուլումի վտանգը, ինչպէս որ պարզեցինք նախապէս, աւելի ահաւոր է իր հետեւանքներով քան բոլոր կոտորածները, ռազմադաշտերու բոլոր պարտութիւնները, վերջապէս մարդկային կամ բնական բոլոր աղէտները։ Հետեւաբար ինչո՞ւ համար այդ վտանգին մեծութեան համապատասխան գիտակցութիւն մը իրարու քով չպիտի բերէր մեր քէնոտ տարրերը, կազմելու փրկութեան նոր կոմիտէ մը, որպէսզի գերագանց ճիգով մը ամբողջ հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի հանէր օտարացման տիրական սպառնալիքին դէմ։

Ձուլման երեւոյթին յատկանշական գիծերէն մէկն էր նաեւ այն բացառիկ պարագան, որ անհատն ու հաւաքականութիւնը դէմ դիմաց կը հանէր։ Ճիշդ այս պատճառով, ազգային գործակցութեան այնպիսի խոշոր ու համայնապարփակ ցանց մը պէտք է տարածել հայ ժողովուրդին վրայ, որ ոեւէ անհատ անկէ դուրս չմնայ։ Ամէն անհատ, որեւէ կերպով, պէտք է մտցնել այդ սրբազան միութեան մէջ։ Որովհետեւ անհատը, իբրեւ սովական անհատ, ձուլման խնդրին մէջ, դէմ է հաւաքականութեան, իր շահերով ու ձգտումներով։ Հետեւաբար թոյլ չպիտի տանք որ, անոր մեկուսացումով իր մէջ տիրական ըլլայ անհատական շահն ու գիտակցութիւնը։ Ու ասիկա կարելի է ամէն անհատի նախասիրութեան համեմատ, զայն անդամագրել որեւէ միութեան կամ մարմնի, տոգորել զայն անոր հաւաքական գիտակցութեամբ ու նպատակներով, ու այսպէս այդ միութեանց միջոցով զայն կապել մայր հաւաքականութեան։ Այսպէս միայն կարելի կ'ըլլայ երկրորդական յատակագծի վրայ նետել անհատական կեդրոնախոյս շահերը, եւ ստեղծել միակ բայց ուժեղ գիտակցութիւն մը, ենթակայ հանրային շահերու զսպանակին։

Գործնական ծրագիր չենք պարզեր ներկայիս։ Վեր կ'առնենք միայն հարկադիր անհրաժեշտութիւնը այդ գործակցութեան, եւ անոր բարիքը մեր ներկայ անյոյս կացութեան համար։ Էականը այն է, որ պէտք է գիտակցինք թէ, մեր ներկայ ցրուած ու հակադիր ուժերով, ցրուած ու անգլուխ բազմութիւններուն մէջ, մեր արդէն իսկ տխեղծ միջոցներով ոչ մէկ գործ, դրական ոչ մէկ ձեռնարկ կրնանք կատարել, առանձին առանձին, որ ըլլայ ո՛չ միայն տեւական, այլ եւ մանաւանդ որեւէ չափով սատարէ Հայը Հայ պահելու այլեւս դժուարին աշխատանքին։ Կարելի չէ անշուշտ ուրանալ ցարդ եղած ճիգերը։ Բայց միեւնոյն ատեն ընդունինք որ մասնակի են անոնք եւ սահմանափակ՝ միջոցներով ու ազդեցութեան սահմաններով։ Բացի ասկէ, մեծ ճիգ է, աննշան արդիւնքով։

Երբ այս խաղաղ ջարդի, ձուլման հետեւանքներուն մասին կը խօսինք, ոտքի վրայ հէքեաթ չենք պատմեր։ Ատոր համար ո՛չ տրամադրութիւն կայ եւ ոչ ալ սիրտ։ Կը վախնանք որ, ճիշդ այն մարդուն պէս՝ որուն մատները անիւի ատամներուն մէջ բռնուած կ'ըլլան, կը ստիպուի ձգելու որ ամբողջ մարմինը հետեւի մատներուն՝ անիւի ատամներուն մէջ ճզմըւելու համար։ Ամէնուն համար ալ պարզ պէտք է ըլլայ որ, աղէտը գլուխն առած կ'երթայ, ու մենք, երանելի անտարբերութեամբ մը կը դիտենք այս նոր օրինակ ու աննախընթաց ցեղային աւազախրումը։ Ո՞վ պիտի ըսէ վերջապէս դասական «կանգ ա՛ռ»ը, եթէ դեռ՝ այս համատարած ու հասարակաց աղէտի դժխեմ սպառնալիքին առջեւ, ցեղին ինքնապաշտպանութեան համար չպիտի ցնցուին մեր թմրած խիղճերը։ Այլապէս պէտք չէ հարցնել, թէ ինչո՞ւ մեր աղջիկը համր է։

Միամիտ չենք, կարծելու համար որ համազգային եռանդուն ճիգ մը եւ կատաղի գործունէութիւն մը պիտի կրնան ամբողջապէս չէզոքացնել այս աղէտին հետեւանքները, այնքան մեծ են անոնք ու զօրաւոր։ Բայց ճիշդ այս գիտակցութիւնն է որ իրարու քով պէտք է բերէ բոլոր ուժերը, մեծապէս մեղմացնելու համար անոր հետեւանքները։ Եւ ասիկա արդէն մեծ բան է, նկատի ունենալով ձուլման վտանգին արագ զարգացումը ամէն խաւի մէջ։

Մեր ակնարկած համազգային գործակցութիւնը պիտի ընդգրկէ ամբողջ հայ ժողովուրդը գոնէ գաղութներուն մէջ։ Ոչ մէկ տարր կամ ուժ, որքան ալ տկար ըլլայ, դուրս չպիտի մնայ անկէ։ Նման գերագոյն նպատակի մը համար չկայ որեւէ արհամարհելի ուժ եւ ոչ ալ որեւէ խոտիր միջոցի։ Տեսակ մը Սրբազան Միութիւն, Ալիանս Իսրայէլիթի ձեւով, որ առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւրին քաղաքական ու ընկերային համոզումները, հասարակաց միակ դրօշակի մը տակ պիտի խմբէ զգալ, մտածել եւ մանաւանդ գործել գիտցող բոլոր հայ տարրերը։ Եթէ մեր քաղաքական խտէալներուն (ինչ տեսակի ալ պատկանին անոնք) խարիսխը հայ ժողովուրդն է, եւ եթէ առանց այս վերջինին գոյութեան, անարժէք եւ ապարդիւն են բոլոր գեղեցիկ իտէալներն իսկ. ապա ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, պէտք է անոր գոյութեան սպառնացող այս մեծագոյն աղէտին առաջքն առնել։ Ո՞րն է այն խելացի հայրը որ իր վիրաւոր զաւկին արիւնահոսումը իր վիճակին ձգած, առաջին անգամ ուզէ բժշկին վազել։ Ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ եկող բժիշկը, երբ անընդհատ արիւնահոսումը բոլորովին ուժաթափ է ըրած մանուկը եւ անյոյս վիճակի մատնած զայն։ Տրամաբանութեան նոյն գծով, ի՞նչ օգուտ կրնան ունենալ վաղը մեր անկախութիւնն ու ազատութիւնը, եթէ հայ անունին տէր կանգնող ժողովուրդ մը չպիտի գտնենք գաղութներուն մէջ։ Ձուլման դէմ համագործակցութեամբ մղուելիք պայքարը որեւէ կերպով արգելք չէ մեր քաղաքական գործունէութեան։ Կրնան անոնք զուգընթաց ընթանալ։ Բայց անտեսել առաջինը, հիմնականը եթէ կ'ուզէք, եւ տարուիլ միմիայն երկրորդ պայքարով, ասիկա արդէն պերճանք կարելի է համարել։

Պէտք է բարձր հնչեցնել համազգային գործակցութեան անտեղիտալի պահանջը, բախիլ բոլոր մտքերուն ու խիղճերուն, ու եթէ դեռ կան այնպիսիներ՝ որոնք խուլ կը մնան եւ անտարբեր, Հայոց պատմութիւնը զանոնք անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատէ վաղուան ստեղծուելիք եղերական կացութեան համար, անոնց ունեցած դիրքին ու հեղինակութեան համեմատ։

«Պատմութիւնը, ըսած է տեղ մը Էտկար Քինէ, կ'ատէ խաբուածները։ Ահա թէ ինչո՛ւ զանոնք կը դասէ յանցաւորներու կարգին։» Այս խօսքը կարելի է ձեւափոխել հետեւեալ կերպով, ճշմարտութեան չափը պահելով միեւնոյնը.—

Հայոց պատմութիւնը պիտի ատէ բոլոր կամաւոր կոյրերն ու անտարբերները ներկայ կացութեան հանդէպ։ Թէ ինչո՛ւ զանոնք պիտի դասէ դաւաճաններու կարգին։

ԼԵՒՈՆ ՄՕՁԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶ

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին, փարիզի Հայ կարմիր խաչի բուժարանը բերին բազմաթիւ մանուկներ, որոնք կապոյտ հազ ունէին։ Նկատելի էր որ, ինչպէս ֆրանսական բժշկական թերթերը ցոյց կուտան, կապոյտ հազը տարածուած չէ ֆրանսացի մանուկներու մէջ, հակառակ որ այդ հիւանդութեան եղանակն է։ Արդարեւ կապոյտ հազը կը տեսնուի առաւելապէս աշնան վերջերը։ Այժմ եղանակն է ուրեմն կապոյտ հազին։

*
* *

Ո՞վ է դրեր արդեօք բանաստեղծական այս անունը։ Ամիրտովլաթ եւս կը յիշէ «կապոյտ հազ»ը, այնպէս որ մեր ժողովուրդը ծանօթ այս հիւանդութեան ԺԵ դարէն ի վեր։ Ֆրանսացիները կ'ըսեն Coqueluche, որ կը գործածուի նոյնպէս ԺԵ. դարէն սկսեալ։ Ոմանք կը պնդեն թէ ֆրանսացիներուն այդ անուանումը կը ծագի անկէ, որ կապոյտ հազին ենթական աքաղաղի պէս կը խօսի հազալու ատեն. ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ կը ծագի հարսնուկէն (coqielucot) որ շատ կը գործածուէր կապոյտ հազին դէմ, կամ coqueluchon բառէն, որ կը նշանակէ գլխապանակ եւ կը ծառայէ մանուկները պաշտպանելու պաղին դէմ։ Ամէն պարագայի հայերէն «կապոյտ հազ» անուանումը, ոչ մեր ժողովուրդը տուած է, խորհրդապաշտ բացատրութիւն մը չէ, ոչ ալ ֆրանսերէնին պէս անլուծելի բառ մը։ Կապոյտ կոչուած է հազը, որովհետեւ երախան հազալու ատեն շնչահեղձ կ'ըլլայ եւ կը կապուտնայ ամբողջ դիմագիծը։ Բայց ինչո՞ւ հայ մանուկներն են, որ հիմա փարիզի մէջ մասնաւորապէս ենթակայ են կապոյտ հազի։ Ըստ փրոֆ. Նիքոլայի, կապոյտ հազի ենթակայ են մասնաւորապէս աղքատ ընտանիքներու երախաները, ոսկրաթեք, տկարակազմ եւ վատուժ մանուկները։ Հայ մանուկները այդ դասակարգին կը պատկանին։

Պէտք է գիտնալ, որ կապոյտ հազը մանուկներու հիւանդութիւն մըն է, այնպէս որ կը վարակուին առաւելապէս անոնք, որ 2-6 տարեկան են։ Մինչեւ վեց ամիսը չլրացուցած երախաներու մէջ կապոյտ հազը հազուադէպ է։ Ինչպէս նաեւ 8 տարեկանէ վեր մանուկներու մէջ անսովոր է։ Եւ սակայն բացառաբար կապոյտ հազէ կը վարակուին նաեւ երիտասարդները, ծերերը։ Ընդհանրապէս աղջիկները աւելի ենթակայ են, քան մանչերը։

Այս հիւանդութիւնը կը ծաբակի դպրոցներու, բազմանդամ ընտանիքներու մէջ։ Եւ երախաները կը վարակուին իրարմով, այսինքն երախայ մը կապոյտ հազ ունենալու համար պէտք է գտնուած ըլլայ հիւանդ երախայի մը քովը։ Ուրիշները չեն կրնար փոխարինել մանրէն, որ կը գտնուի խուխին մէջ։ Պէտք է գիտնալ, որ կապոյտ հազը կը փոխանցուի սկիզբները՝ երբ հազը դեռ չէ սկսած։ Այնպէս որ երբ երախան այլեւս վարակուած է, եւ սաստիկ կը հազայ, ուրիշը չի կրնար վարակել։ Ահա թէ ինչո՛ւ դժուար է զգուշանալ։ Լաւագոյն միջոցը այն է, որ համաճարակի ժամանակ ծնողքները պահեն իրենց երախաները սենեակի մէջ։

Բարեբախտաբար կապոյտ հազը մէկ անգամ միայն կուգայ,
այսինքն բռնուողը անգամ մըն
չի բռնուիր։

Ամէն մայր ծանօթ է կա
պոյտ հազին, կը ճանչնայ ան
նշանները։ Երբեմն թեթեւ կ'անցնի
երբեմն ծանր։ Ես պիտի նկարա
գրեմ ամէնէն ծանր կապոյտ հա
զը, որպէս զի ամէնուն միտքի
մէջ մնայ եւ զգուշանան նոյնիս
թեթեւ կապոյտ հազէն։

Երբ երախան մանրէն առն
2 օր կամ 8 օր յետոյ կը կորսնց
ցընէ սովորական զուարթութիւն
կը տժգունի եւ շատ տխրած ե
րեւոյթ մը կը ստանայ։
կը վազէ եւ ծնողքը կը կարծէ
հարբուխ ունի երախան։ Գիշեր
թեթեւ տաքութիւն մը կ'ունե
նայ, չոր հազ մը կ'արգիլէ
նալ երախան կը դառնայ
սիրտ, ջղային։ Եւ առտու մը
սկսի հազի նոպան։ Սարսափելի
հազ մըն է՝ այս, որ ամբողջ մար
մինը կը ցնցէ. իրարու ետեւ
անընդհատ, բազմաթիւ անգամ
ներ կը հազայ, պարպելով շունչ
եւ առանց երբեք շունչ առնելու
Այդ պահուն երակները կ'ուռի
եւ ճճիի պէս կը ցցուին, դէմք
կը կապուտնայ, կ'ըսես
շունչը կը կտրի եւ կը մեռնի,
քերը կը պայթին, երախան մե
նելու վախ մը ունի, մօրը կուրծ
քին կը կառչի, իր աչքերուն
բողջ սարսափովը օգնութիւն
հայցէ այն պահուն՝ երբ երկար
շունչ մը կ'առնէ աքաղաղի պէ
խօսելով։ Սակայն նոպան չի դադ
րիր. կը սկսին հազի նոյն ցնցումն
րը եւ յետոյ երկար շնչառութիւ
նը։ Եւ այսպէս քանի մը անգամ
մինչեւ որ վերջապէս կպչուն,
ծուցիկ խուխ մը նետէ բերնէն
կը պատահի, որ այդ սաստիկ հա
զին հետ սկսի փսխել։ Այն ատե
պատկերը անելի տաժանելի
Երախային աչքերը արցունքով
արիւնով կը լեցուին։ Հիւանդու
թեան ծանրութիւնը կախում ու
նի այս հազի նոպաներուն
թենէն։

Երբ նոպան դադրի, երախան
կը ստանայ իր բնական վիճակը
Ուժաթափ է, բայց տաքութիւն
չունի, ախորժակը չէ մարած.
ծես ամէն բան անհետացած է.
կայն քանի մը ժամ վերջ
կարծ կը տժգունի, կը տխրի,
միջապէս կը նստի եւ շունչը
բռնէ, իր հազի տագնապին
կը խորհի։ Եւ հազը չուշանար

Այս տառապանքին
են կարգ մը բարդութիւններ
կապոյտ հազի ենթակայ մանուկ
ները շարունակ փսխելով
եւ անօթի կը մնան։ Այսպէս
ծախսը կը մտնէ երախա
կուրծքը։ Հազին ուժգնութեան
լեզուին ներքեւի կապը կը
հերձատամներուն, որոնք կը
կայն։ Նոյնպէս հազին ատեն
խան այնպէս մը կը կորսնցնէ
գինք, որ տեղը կը միզէ կամ
ղիքները կը պարպէ կամ
սաղին դուրս կ'իյնայ։ Դար
հազին սաստկութեան պատճառ
թօքին ցնցղային խորշերը
ուին, յաճախ կը պայթին։
չէ երբեք մոռնալ, որ կապ
հազին հետեւանքով երախ
ցնցղաթօքատապ կ'ունենան,
ւանդութիւն մը, որ ճակատագ
կան վախճանի մը կը հասցնէ
նոնք։ Եւ վերջապէս կապոյտ
գին պատճառաւ, երախային
կը լայննայ, կամ երակ
պայթի, լողական կամ
կան ջիղը կը վնասուի (եւ եր
խուլ կամ կոյր կը մնայ)։
հագագը անգամ այլուծուեց
գին խստութենէն, (բան մը
կը պատահի 4 տարեկանէ
երախաներուն) այն ատեն
կը հազա՛յ, կը հազա՛յ, եւ
նակ կը պարպէ շունչը։

…ֆոր ընթացութիւնը չի սկսիր այլ… խս, եւ գծրախտը կը մնանի շըն…ջնեղծ։

Կապոյտ հազէն ազատած ե-րախաները ընդունակ են հիւծախ-տի… կամ սովորական հազն իսկ, … երբեմն յետոյ կը պատահի … յուզումէ կամ լացի պահուն, կը … կապոյտ հազի ձեւ։ Կա-… տիպը հազին ձեւն այս է.—

Ա.— Քը՛խ-քը՛խ-քը՛խ-քը՛խ քը՛խ։

Բ.— Օ՛ ՛ ՛ ՛ ՛ խ։

Առաջին շրջանին շարունակ … կը պարպէ, ցնցելով կուրծքը։ … շրջանը կը տեւէ 5-10 երկ-վայրկեան։ Յետոյ կը սկսի երկրորդ շրջանը, երբ աքաղաղի ձայնով, … կը մտնէ ներս։ Եւ այս … երկու շրջանները կը կրկնուին … քանի մը անգամ, մինչեւ 2-3 վայրկեան։ Հազի այս տագնապը կը տեւէ երեք շաբաթ։ Ու եթէ … դիմանայ, հետզհետէ … կը մտնէ բարելաւման շրջանը։

Ինչպէս դարմանել։

Դարմանումի գործը ձգել բժիշկներուն։ Պէտք է խոստովա-նիլ որ բժիշկներն ալ շփոթած են թէ ինչ պէտք է ընել։ Հազար տեսակ դեղեր են փորձուած, ո-րոնք կը յանձնարարեն պատ-… (անօգուտ), ուրիշներ՝ … դեղեր (անօգուտ), կամ հանդարտեցնող դեղեր։ Այս վերջին մեթոտը պարզապէս մարդ-կայնական է,— մենք սովորու-թիւն ունինք, հիւանդութեան մը … դարմանել ոչ թէ պատ-ճառը, այլ ցաւը։ Հիւանդն ալ այդ կ՚ուզէ արդէն։ Կը խնդրէ բժիշկէն ամոքել ցաւը։ Բայց պէտք է գիտնալ, որ ցաւը մեղ-մացնող ամէն դեղ ինքնապաշտ-պանութենէ կը զրկէ ենթական հիւանդութեան դէմ։ Ցաւն ինչ է արդէն, եթէ ոչ ենթակային … չափը հիւանդութեան դէմ։ … գալին շարունակութիւնը … գինաթափ կ՚ընէ հիւանդը։ Կապոյտ հազին դարմանումին մէջ, կարելի չէ բան մը ընել …անրէին դէմ, բայց բարդու-թիւններու դէմ պաշտպանուելու համար՝ անհրաժեշտ է մեղմել հազը։

Ես չպիտի յիշեմ դասական … դեղերը, որոնց ծանօթ են բժիշկ-ները։ Վերջերս Ֆրանսական բժշ-կական հանդէս մը կը յանձնա-րարէր «սիմնիֆէնը», քանի մը … Պէտք չէ մոռնալ երա-խաներուն ոտքերը դնել տաք … մէջ, քանի մը անգամ։ … շատ լաւ տեսած եմ այս …։ Միեւնոյն ատեն հազի նո-… դադրածին պէս, կերակուր տալ հիւանդին. հազէն առաջ տր-ուած պարագային, երախան կը փսխէ եւ անսուաղ կը մնայ։ Միշտ հազէն յետոյ։ Աւելի լաւ է թանձր ու կակուղ կերակուր, յօշուած միս, խաւիծի պէս սնունդներ տալ, որովհետեւ անոնք դժուար կը պարպուին քան ջրային սնունդ-ները։ Շատ փսխած պարագային, պաղ սեւ սուրճ խմցնել։ Հազէն եւ փսխելէն յետոյ՝ մատով մաք-րել բերանը եւ դուրս հանել կըպ-չուն խուխը։ Սենեակին օդը միշտ թարմացնել։

Աւելի լաւ է չթողուլ, որ ե-րախաները կապոյտ հազի բռնուին դրացիներու տուները պտըտցնելով զանոնք, ձմեռ ատեն։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԿԱԹԻ ԳՈՐԾԸ

Գիւղատնտեսութեան մէջ խո-շոր տեղ կը բռնէ ներկայիս կաթնամթերումը եւ կաթի գոր-ծը։ Այդ գործով կը զբաղի գլ-խաւորապէս «Պանիր-իւղ» ընկե-րութիւնը, որ հիմնուած է 1927ին եւ կարճ միջոցի մէջ ցոյց տուած է մեծ արդիւնք եւ յառաջդիմե-լու ուժեղ ձգտում։

Իր երեք տարուան գոյու-թեան ընթացքին «Պանիր-իւղ» կեդրոնին կապուող համագոր-ծակցական տնտեսութիւններու քանակը անընդհատ աճած է։

1927ի յունուար 1ին համա-գործակցական տնտեսութիւննե-րու թիւը 62 էր, յաջորդ տա-րին այդ թիւը հասաւ 81ի, իսկ 1929 յունուար 1ին 93ի։ Գրե-թէ նոյն ձեւով կ՚աճի նաեւ տն-տեսութիւններու և կովերու թի-ւը, 1929ի յունուար 1ին միւս ընկերութիւններու մէջ մտած կաթնային տնտեսութիւն-ներու թիւը կը հասնէր 9170ի, հանդէպ նախընթաց տարուան 7047 տնտեսութեան, իսկ կովերու թիւը 25.662ի հանդէպ նախընթաց տարուան 20.068 կովի։

Կաթի մեծ մասը կ՚երթայ վերամշակման, իսկ փոքր մա-սը կը ծախուի թարմ վիճակի մէջ։ Ինչպէս կ՚երեւի թուական տուեալներէն, կաթի թարմ վի-ճակով ծախուիլը տարուէ տարի կ՚աճի եւ արդէն 1928ին կը կազմէր ընդհանուր քանակի հարիւրին 18.7, իսկ այս տարի (1929) ա՛լ աւելի աճելու ձըգ-տումներ ցոյց կուտայ։

Վերամշակուած կաթնա-մթերքներէն ստացուած է 1927-ին զուիցերիական պանիր՝ 1993 փութ, թուշի պանիր՝ 5868 փ. կարագ առաջին տեսակի՝ 705 փութ։ Իսկ 1928ին, զուիցերիա-կան պանիր՝ 2352 փ., թուշի պանիր 731 փ., կարագ առա-ջին տեսակի՝ 412 փութ։

Վերամշակման ենթարկուած կաթի քանակը եղած է 1927ին 81,486 իսկ 1928ին 92,900 փ.։

Ինչպէս կաթի, նոյնպէս եւ կաթնամթերքի արտադրութեան պակսիլը պէտք է բացատրել 1928ի անասուններու ժանտախ-տով։

Պէտք է նկատել որ, զուի-ցերիական պանիրի որակը տար-ուէ տարի կը լաւնայ։

Պանիրի վաճառքը կատար-ուած է Հայաստանի Մոսկուայի բա-ժանմունքի միջոցով։ Արտահան-ման համար յանձնուած է 89 հազար 532 քիլօ։

«Պանիր-իւղ» կեդրոնը մեծ քանակութեամբ թարմ կաթ կը ծախէ Երեւանի, Թիֆլիսի, Ղա-րաքիլիսէի և Ալլահվէրտիի մէջ։

Երկու տարուան կաթի վա-ճառքը հետեւեալ պատկերը կուտայ.

Թիֆլիս, 1927ին՝ 680,411, 1928ին՝ 568,085, Երեւան, 1927ին՝ 409,779, 1928ին՝ 699,551, Ալլահվէրտի, 1928ին 7,917, Ստեփանաւան, ժանկ. տուն՝ 1,301, Ղարաքիլիսէ՝ 32 հազար 948։

Ասկէ զատ, «Պանիր-իւղ» կե-դրոնը 1928ին իր սեփական գործարաններէն ստացած է 12 հազար 974.7 քիլօ կարագ եւ միութիւններէն 18,750 քիլօ, որ չի գոհացներ շուկայի պա-հանջը։

«Պանիր-Իւղ» կեդրոնն այսօր երկրի տնտեսական ուժեղ ե-րակներէն մէկն է. ան կ՚աշխա-տի գիտական սկզբունքներով, կը գործածէ կատարելագոր-ծուած մեքենաներ իր մասնա-գէտներու միջոցով եւ հետզհե-տէ կ՚աւելցնէ իր գործարաննե-րու թիւը։

Հետաքրքիր է այդ տեսակէ-տէն Երեւանի գործարանը, ուր կաթը ամլացման կ՚ենթարկուի Գերմանիայէն վերջերս բերուած մեքենաներով։

Նման գործարաններ կան նաեւ Ստեփանաւանի մէջ եւ այլ տեղեր մեծ կամ փոքր չա-փով։

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Որոշուած է Երեւանի մէջ, Անդրկովկասեան Անասնաբուժա-կան հաստատութեան կից հիմնել կենդանաբանական պարտէզ մը, որուն համար հրահանգ տրուած է գաւ. գործ. մասին որ հող յատ-կացնէ։

Նախապատրաստական աշխա-տանքները պիտի կատարէ Անաս-նաբուժական հաստատութեան վար-չութիւնը, որուն 1929-30ի ել-մըտական նախահաշուին մէջ պի-տի մտնէ կենդանաբանական պար-տէզին հաստատման անհրաժեշտ գումարը։ Անտառային վարչու-թեան առաջարկուած է հրահան-գել անտառապետներուն որ զբա-ղին կենդանիներու հաստատման գործով, որուն համար վաճառուող փայտի գումարը կը յատկացուի 500 րուպլի։

Հրահանգուած է նաեւ Որսոր-դական միութեան, գիւղ. թանգա-րանին եւ Անտառային վարչու-թեան որ ձեռնարկեն կենդանիներու հաւաքման գործին, առաջնորդուե-լով Անասնաբուժական ճեմարանի մշակած նախագծով։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ...
ԿԷՍ ՃԱՄԲԷՆ ԵՏ

Ժամանակին գրեցինք թէ Օգոստոս 28ին 56 ամերիկա-հայեր Նիւ Եորքէն ճամբայ պի-տի ելլէին Հայաստան երթալու համար։

Ամերիկայէն հասնող թերթերէն կ՚իմանանք, որ այս 56 հոգինոց խմբէն միայն 26 հոգի կ՚ուզեն մեկնիլ, միւս երեսունը այլեւս տրամադիր չեն Հայաստան մեկ-նելու։

Հօկի կեդրոնէն հրապարակ նետուած յայտարարութիւննե-րէն կը հասկցուէր թէ այս 56 անձերը այլեւայլ արհեստներու մէջ հմտութիւն ունեցող մասնա-գէտներ էին։ Մինչդեռ իրակա-նութիւնն այն է, որ անոնք սեւ աշխատանք կատարող բանուոր-ներ են, մեծ մասով տարիքը ա-ռած մարդիկ, որոնք կ՚ուզեն ի-րենց վերջին օրերը Հայաստանի հողին վրայ անցնել։

Երեւոյթներէն դատելով, ա-մէն ինչ կարգադրուած է եղեր եւ օգոստոս 28ին առանց այլ եւ այլի խումբը ճամբայ պիտի ելլէր։ Այդ առթիւ կազմա-կերպուած էր նաեւ ողջերթի խնճոյք մը։ Բայց, ճամբայ ել-լելէն մէկ օր առաջ, երբ խում-բը վիզէի համար կը ներկայա-նայ Նիւ Եորքի ֆրանսական հիւպատոսին, յանկարծ անա-կընկալ դժուարութեան մը առ-ջեւ կը գտնէ ինքզինք։

Հիւպատոսը կը յայտնէ, որ ամերիկեան քաղաքացիներէն ուրիշ ոչ ոքի կրնայ վիզէ տալ խորհրդային երկիրներու համար, ու երեւան կ՚ելլէ, որ դիմողներէն միայն մէկը ամե-րիկեան քաղաքացի է, իսկ միւսները իրենց անցագրերը ա-ռած էին Փարիզի Խորհրդային դեսպանատունէն։

Ամիսներէ իվեր այս խեղճերը իրենց գործերը ձգած գացած էին Նիւ Եորք, յուսադրուած լի-նելով թէ շուտով պիտի մեկնին Հայաստան։ Ամիսներով եւս պիտի սպասեն մինչեւ նոր կար-գադրութիւն ըլլայ։

Անոնք որ չեն ուզեր այլեւս Հայաստան երթալ, այժմ մտա-հոգուած են Հօկի քարտուղարին իրենց վճարած դրամները ետ ստանալու խնդրով։ Խեղճ մար-դոց ձեռքը տրուած է ստացա-կան մը, որով Հայաստանի Հօկի կեդրոնէն պիտի ստանային ի-րենց այստեղ յանձնած դրամը։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ
ՅԱՆՈՒՆ ԸՆԴՀ. ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Խորհրդ. Միութեան Ռազմա-յեղափոխական Խորհուրդը հրա-տարակած է հետեւեալ զեկոյցը Բոբրույսկի ռազմափորձերուն մասին.—

«Ռազմայեղափոխական Խոր-հուրդը գոհունակութեամբ կ՚ար-ձանագրէ որ մարտական եւ քա-ղաքական նախապատրաստութեան այն պատասխանատու խնդիրները որոնք դրուած էին կարմիր բա-նակին առջեւ, ընթացիկ տարուան համար, լիովին իրագործուած են։

«Առաջին տեսակի զօրքերու խոշորագոյն նուաճումներու կար-գին անհրաժեշտ է արձանագրել օդանաւային աշխատանքները. սա-ւառնորդները յայտնաբերեցին բարձր տեղունութեան օրինակներ եւ օդերեւութաբանական ան-նպաստ պայմաններու մէջ, ամէն տեսակ մարտական խնդիրներ լու-ծելու կարողութիւն եւ շնորհք։ Հարկ է արձանագրել քիմիական, կամրջակապ, երկաթուղային, ամրոցային եւ լուսարձակ զօրա-մասերուն, ինչպէս նաեւ կապի եւ այլզօրական միութիւններու հրա-շալի աշխատանքը։

Հեծելազօրքն իր գործողու-թիւններով աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեց, որ շնորհալի կեր-պով օգտագործուելու պարագա-յին, մանաւանդ զրահապատ եւ գանկային զօրամասերու հետ ձեռք ձեռքի տուած, անխորտա-կելի ոյժ կը ներկայացնէ։ Հետե-ւակազօրքն իր ինքնավստահ եւ հաստատուն գործողութիւններով, լիովին ապահովեց մարտական բարդ խնդիրներու իրագործումը։

«Բոբրույսկի ռազմափորձերը անգամ մըն ալ հաստատեցին կարմիր բանակի եւ քաղաքի ու գիւղի աշխատաւորներու եղբայ-րական շաղկապը։ Աշխատաւորա-կան լայն հասարակութիւնը դրա-կան օգնութիւն ցոյց տուաւ ռազ-մափորձի ելած զօրամասերուն»։

Ապագայ պատերազմի ամ-բողջ վայրագութիւնը կարօտով եւ մարգարէական երեւակայու-թեամբ յայտնելէ յետոյ, կը սպասուէր անշուշտ որ վերջերով իր բանակները մարզէ խաղաղու-թեան եւ յեղափոխութեան յաղ-թանակին համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք թերթերէն)

ՆՈՐ ՍԱԿԱՑՈՅՑԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ մանիֆաթու-րայի կարգ մը վաճառականներ ազդուած են մաքսային նոր սա-կացոյցէն։

Ենթադրելով որ հոկտեմբեր մէկէն յետոյ մաքսերը պիտի աւելնան, այս վաճառականները օգոստոսի ընթացքին ութնա-պատիկ մաքսով ահագին ապ-րանք բերել տուին։ Օգոստոսէն առաջ, մաքսը հնգապատիկ էր միայն։

Սակայն, օտար պետու-թեանց հետ կնքուած առեւտրա-կան դաշնագրերու համաձայն, 143 տեսակ ապրանքներու մաքսը պիտի գանձուի նուազա-գոյն սակի համաձայն, այսինքն հնգապատիկ թիւով։ Եւ այս կացութիւնը պիտի տեւէ ինը ամիս։

Այս ձեւով, մաքսը ոչ միայն չաւելցաւ, այլ զեղչուեցաւ, ութնապատիկէն հնգապատիկի իջնելով։

Այս պատճառով, մանիֆա-թուրայի վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են։ Անոնք այժմ կը մեղադրեն Առեւտրա-կան Սենեակը որ ժամանակին լուսաբանած չէ զիրենք։

ԹՐԻՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծման յանձնաժողովը անցած երկու-շաբթի Հալէպի մէջ սկսած է իր աշխատանքներուն։ Յանձնա-ժողովին նախագահ դանիացի զօր. Էռնստ, այս առթիւ հետեւ-եալը յայտարարած է Թուրք թերթերուն.

— Արձակուրդով Քոփէնհակ կը գտնուէի, բայց յանձնաժողովին աշխատութեան սկսելուն համար Հալէպ կը մեկնիմ։ Ֆրանսացի-ներուն կողմէ այս յանձնաժողո-վին կը մասնակցի Պ. Պուվանա։ Երկու տարի առաջ հոս գտնուե-լով, մեր կատարած քննութիւնը ցոյց տուաւ որ այս սահմանա-գծման աշխատութեան մէջ Ֆրանսացիներուն եւ Թուրքե-րուն միջեւ հիմնական անհամա-ձայնութիւն չկայ։ Հետեւաբար կրնամ ըսել որ սահմանագծման յանձնաժողովին աշխատութիւնը այս անգամ պիտի աւարտի։ Յանձնաժողովին աշխատու-թիւնը երկու կամ երեք ամիս պիտի տեւէ։ Ընկերի այցելե-լու համար տակաւին որոշում տուած չեմ։

ՈՉ-ԻՍԼԱՄ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ագշամ կը գրէ.—

«Մինչ կ՚աշխատինք իրական Թուրք դարձնել ոչ-իսլամ թըր-քահպատակները, որոնք հայ-րենակցական բոլոր իրաւունք-ներէն կ՚օգտուին, պաշտօնական արձանագրութիւններու մէջ դեռ անոնց անունին գլուխը «վէլէտը»... կ՚աւելցնենք։ Մենք «Ահմէտին օղլու...» իսկ անոնք ինչո՞ւ «վէլէտը Բօստի»։

*** Ճիմհուրիէթ ալ կը գան-գատի որ Պոլսոյ ազատագրու-թեան հանդիսութիւններու մի-ջոցին, տողանցքին մասնակցող դպրոցականներուն մէջ ոչ մէկ յոյն, հայ, և հրեայ վարժարան-ներու աշակերտ տեսնուած է։ Թերթը, այս առթիւ, յոյն, հայ եւ հրեայ վարժարանի տնօրէն-ներուն կը հարցնէ թէ այդ օրը ո՞ւր էին իրենց աշակերտները։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատաքննութեան արժանի …բարբարոսութի՞ւն մըն է թէ յա-…ջղիմութիւն մը, երբ ձեր ա-…տութիւնը մեռած է, ամէնէն …րժէքի ոճիրները, կառավարա-կան ամէնէն հրէշային իրաւա-խախտութիւնները արեւուն տակ …բացուին իժի ծակերու պէս, կը …արձակէն մարդուն վրայ եւ …ն կը յօշոտեն գերեզմանային …ութեան մէջ։

Մանրամասն կը պատմեմ …ենքիս այս էջը, ոչ թէ անով …պարտանալու, որովհետեւ պար-…ուած մըն եմ, այլ որպէսզի …աշխատաւոր եւ յեղափոխական …մարդկութիւնը կարենայ անկից …քաղել կարելի դասը, յօգուտ իր …ուղուան կռիւներուն, մարդկա-յին վեհանձնութեան բոցերուն համար՝ թթուածին։

Տարի մը լռելէ յետոյ, հոս չեմ եկած ըմբոստացումս մլաւե-լու։ Աչքեր որ երբեք չպիտի մոռ-նամ, ձայներ որ տակաւին սրտիս մէջ կը թնդան, ուսերուս վրայ նետեցին բեռներ, որոնք կ՚ընկճեն զիս եւ ալ չեմ կրնար կրել։ Կը տեսնեմ որ թուղթիս վրայ կը յայտնուին այս տժգոյն մարդոց պատկերները, կմախային, խենթի նայուածքներով, որոնք որքան գայլերէն, նոյնքան ալ զըր-կանքներէն դողդոջ, կ՚ըսեն ինծի.

—Նայած թէ ի՞նչ կերպ ձեր մասին պիտի խօսի մեր «Պրավ-դա»ն, պիտի գիտնանք թէ ար-տասհմանի մէջ խօսքդ բռնեցի՞ր թէ ո՛չ խաբեբայ մըն ալ դուն ես։

«Ճերմակներ» չէին այս մարդիկը։ Քաղաքական վտարան-դիներ էին, փաշիստականութեան խլեակներ, որոնք տասն հազարնե-րով կը թափառին Խ. Միութեան մէջ ուր ամէնէն վարնոց շանոր-դինեը կ՚ապրին «Լիւքս»ի մէջ, հանգստաւէտ կերպով, որովհետեւ «գիծին վրայ» են։ Օրական 90 կոպէկնոց թափառաշրջիկներէն մէկն է, որ անգամ մը պոռաց ինծի։

— Ըսէ՛ մեր այնտեղի ըն-կերներուն թէ պարտաւոր են միշտ պաշտպանել Խորհրդ. Միու-թիւնը՝ իրենց կեանքին գնով ու մեռնիլ զայն պաշտպանելով։ Բայց մեզ պէս չընեն. թող հոս չգան, եթէ յեղափոխական են, յեղափոխութեան հացին համը առնելու։

— Ռուսակովվարի «վայրա-հաջ»ներէն մէկն էր։

— Այո՛, կը բողոքեմ անար-դարութեան դէմ, կը պոռար։ Ինչո՞ւ յեղափոխական եմ։ Եթէ ըլլայի անոնցմէ որ կը ճկին եւ կը լռեն, հիմա հոս չպիտի ըլ-լայի եւ նուազ դժբախտ պիտի ըլլայի, քաղքենիներուն քան թէ խորհուրդներուն հպատակելով. ո-րովհետեւ, իմ երկրիս մէջ, խօ-սելու իրաւունքէն զատ ոչինչ կը պակսէր ինծի։ Եւ հոս ապաստա-նած պահուս, չէի գիտեր թէ խօ-սելու իրաւունքը կը մնանի բոլոր բռնատիրութիւններուն տակ»։

×

Փետր. 2ի օրը անցուցի հե-ռաձայնին կառչած։ Արդարու-թեան, մամուլին եւ նախագա-հութեան համար, կը գծեմ Ռուսակովի իսկական դիմագիծը։ Կը պատմեմ մարդուն եւ յեղա-փոխականին կեանքը։ Իր հարա-զատ գիծերով ցոյց կուտամ ա-ւազակային գործը, որուն յանձ-նուած է ջղագար Սվիէրցիէվան, որ արժանացած է կարմիր դրօ-շակ պատուանշանին։ Կ՚եզրա-կացնեմ։ Եթէ կը ստեմ եւ եթէ ապացուցանէք թէ Ռուսակով այն «ծակայեղափոխական»ն է զոր թուռ ներկայացուց, թող իրեն հետ միեւնոյն ատեն հրա-ցանազարկ ըլլամ։

Ցաւսամ, կարել չէ աւելի յստակ ըլլալ։

Յօդուած մը մեր գրպանին մէջ, այցի կ՚երթանք քանի մը «մեծ բարեկամներու», խըմ-բագրապետ, որոնք յաճախ խնդ-րած են որ գրեմ իրենց թերթին։ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»ի խմբագրութիւնը — Մոսկուայի ամենէն կարեւոր թերթը՝ «Պրավ-դա»էն յետոյ— զիս կ՚ընդունի ուրախութեան կանչերով։

— Տեսնե՛նք. ի՞նչ կը բերէք մեզի։

— Ճի՛շդը, յօդուած մը բե-րած եմ ձեզի։ Ահա՛։ Չափաւոր է, կարճ եւ կը խնդրեմ որ անմի-ջապէս հրատարակէք զայն, ա-ռանց բառ մը փոխելու։ Ծանր հարց մըն է. ձեր վրայ կը վստահիմ։

Ակնարկ մը թուղթերուս վրայ, եւ ահա, բոլոր քիթերը կը կախուին հողին վրայ։ Սա-կայն, կը խոստանան զայն հրա-տարակել եղածին պէս,

Պահեցին իրենց խոստումը, կը տեսնէք թէ ինչպէս հոս կը հրատարակեմ այդ յօդուածը, իւրաքանչիւրին ցոյց տալու հա-մար որ գաղափար մը կազմեն համայնավար կամայականու-թեան եւ այն անկարելիութեան վրայ, ուր գործաւոր մը կը գըտ-նուի ինքզինքը պաշտպանելու հա-մար, երբ կազմակերպութիւն մը զայն կ՚ընկճէ սուտերով։

Շեղ գիրերով կը դնեմ խըմ-բագրութեան կողմէ ջնջուած հատուածները։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ի ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

Թուրք 40 աւազակներ սպաննուած

Թրքական աւազակախումբ մը, բաղկացած Հայիս ցեղախումբի բազմաթիւ անդամներէն, անցած են սուրիական հող եւ փորձած էնգէներու պատկանող հօտեր քշել Թրքական սահմանէն ներս։

Պէտէվիները անմիջապէս կազմակերպուելով յարձակած են Թուրք աւազակներու վրայ եւ սոսկալի ու երկարատեւ ընդհարում մը ունեցած անոնց հետ։ Կռիւի միջոցին 40 աւազակներ սպաննուած են եւ բազմաթիւ պէտէվիներ վիրաւորուած։

Արեւելեան Նահանգներուն մէջ

Արեւելեան Նահանգներու կեդրոնի երկրագործական տնօրէնները Տիարպէքիրի մէջ կը հաւաքուին, երկրագործական համաժողով մը գումարելու համար։

⁂ Մարտինէն կը հաղորդեն թէ շրջանի երեսփոխանները կուսակալութիւններուն մէջ պտոյտի ելած են, տեղական պահանջները քննելու համար։

Ռումբ մը Սոֆիայի մէջ

Կիրակի գիշեր, երկու երիտասարդներ ռումբ մը նետեցին Սոֆիայի մէկ սրճարանին վրայ, որուն տէրն է Նախկին Մակեդոնացի յեղափոխական մը եւ ուր կը յաճախեն Մակեդոնացիները։ Ռումբը պայթելով վիրաւորուեցան հինգ հոգի՝ սրճարանին տէրը, երկու յաճախորդ և երկու գաղտնի ոստիկան, որոնք պատուհանին մօտ սեղանի մը առջեւ նստած էին։

Ահաբեկիչները, որոնք Մակեդոնացիներու ընդդիմադիր ոստանքին կը պատկանէին, յաջողեցան փախչիլ։ Կը կարծուի թէ այս ռումբը ազդարարութիւն մըն է յեղափոխական հին վարիչներուն՝ ստիպելու համար զանոնք որ կրկին յարին մակեդոնական կուսակցութեան հատուածներէն մէկուն։

Դաւ մը Պուլկարներու դէմ

«Արաքս» կը գրէ.— Սիլիստրէի մէջ ցինցարները կը մտածեն Բուլկար երեւելիներուն վնասել, զանոնք աջակից ցոյց տալով կոմիտաճիներուն։ Այդ նպատակով 3 ցինցար փաստաբաններ կ'երթան կնիք շինող Երուանդ անուն Հայու մը եւ խիստ գաղտնի պահելու սպառնալիքով կնիք մը կ'ապսպրեն «Դոպրուճայի ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւն» անունով, իսկ ռումանական տպարանի մըն ալ նոյն գլուխով ստացագիրներ պատրաստել կուտան։ Ծրագրած էին խուզարկութիւն կատարել աչքի ընկնող Պուլկարներու տուները եւ կնքուած կեղծ ընկալագրերը իբր անոնց թուղթերուն մէջ գտնուած արձանագրելով սկսիլ հալածանքները։

Հայը խնդիրը կը բանայ իր հրեայ ընկերոջ։ Այս վերջինը ներքին պայքարէ մը յետոյ կ'որոշէ դաւադրութիւնը բանալ։ Բեան յայտնի Պուլկարներ իր մօտ կը հրաւիրէ, կը բացատրէ եղելութիւնը եւ միասին կը դիմեն ընդհ. դատախազին, որ առաջքը կ'առնէ այս մեծ դժբախտութեան։

Հրեան աներեւութացեր է. վախէ՞ն փախեր է թէ անհետացուցեր են, պարզուած չէ։

Հայու մը ոճիրը Աթէնքի մէջ

Հոկտեմբեր 8ին Աթէնքի Իլիսիօն թաղամասի բնակիչներուն կարապետ Սարաֆեանի տան մէջ, 45 տարեկան հայ բանուոր մը՝ Յակոբ Աւետիսեան՝ ատրճանակով կրակեց Կիւլիցա Պոյաճեանի (60 տարու), անոր աղջկան՝ Տիրուհիի (19 տարու) և զաւկին՝ Արիսի (22 տարու) վրայ։

Յարձակման շարժառիթն էր հետեւեալը.— Ոճրագործը, ուզած էր կնութեան առնել Տիկին Պոյաճեանի աղջիկը, բայց մերժուած էր։ Ասոր վրայ, Յակոբ Աւետիսեան այդ օր կ'երթայ Սարաֆեանի բնակարանը, ուր կը գտնուէին Տիկին Պոյաճեանն ու երկու զաւակները եւ անոնց կ'ըսէ որ ցաւալի դէպքի մը առաջքն առնելու համար, պէտք է վերաքննեն մերժման մասին իրենց տուած որոշումը։

Տիկին Պոյաճեան կը մերժէ դարձեալ, ինչ որ մեծապէս կը զայրացնէ Յակոբը, որ ատրճանակը հանելով կը կրակէ երեքին ալ վրայ։ Ծանրօրէն կը վիրաւորուի աղջիկը և թեթեւօրէն՝ մայրն ու տղան։

Ոճրագործը ձերբակալուած է։

Պայթում գործարանի մէջ

Երէկ առաւօտ ժամը 8.30ին փարիզեան արուարձան Սիւբերի մէջ Թալպօ ինքնաշարժի գործարանին մէջ պայթում մը առաջ եկաւ։ Շէնքը, որ 600 քառակուսի մեդր տարածութիւն ունի, ամբողջովին փլաւ։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան չորս մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Կը կարծուի թէ աղէտը առաջ եկած է կազօժէնի կաթսայի պայթումէն։ Բազմաթիւ հրշէջ խումբեր փութացին աղէտին վայրը՝ զոհերը պաշտելու համար։

Քոլչաքի գանձը

Պերլինէն կը հաղորդեն որ ծովակալ Քոլչաքի Նախկին սիբերիական կառավարութեան գանձը Եօքոհամայի մէկ դրամատան կողմէ յանձնուած է Թոքիոյի Նախկին մէկ զինուորական կցորդին՝ Փօլ Պոթճանինի։ Այս վերջինը ժամանակին մնալ դրամատունը յանձնած էր այդ գումարը, որպէս զի յառաջացող բանակին ձեռքը չիյնայ անիկա։

Պոթճանին այս գանձը կրցած է ետ առնել դրամատուներ, խորհրդային կառավարութեան կողմէ գայն գրաւի տակ դնելու համար ղրկուած հրամանէն երկու ժամ առաջ միայն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԷՉԷԻ ՍԱՔԱ (էմիր Հապիպուլլահ) յաջողած է Քապուլէն փախչիլ իր ծննդավայրը՝ Քոհիդամանի, ուր կը յուսայ համախմբել իր կուսակիցները։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ելմտական Նախարար Միհայ փոփովիչի հրաժարեցաւ, Նոր խնամակալ Սարացէանուի հետ իր ազգականութեան պատճառաւ։ փոփովիչի յաջողած էր կայունացնել լէյը եւ մեծ դեր խաղացած Ռումանիոյ ելմտական վերկանգնումին մէջ։

ՎԻԼՀԷԼՄ կայսեր քրոջ ամուսինը՝ ռուս արկածախնդիր Ալեքսանդր Զուպքոֆ, որ Պրիւքսէլէն ճեպընթացով փարիզ կուգար, գաղտնի ոստիկաններուն կողմէ ճանչցուելով, ֆրանսական սահմանէն դուրս հանուեցաւ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ R. 101 դեկաւոր օդապարիկը, ամէնէն մեծը աշխարհի վրայ, առջի օր Քորտինկթընի իր կայանէն մեկնելով, 5 ժամուան թռիչք մը կատարեց Անգլիոյ վրայ, անցնելով Լոնտոնի վրայէն։ 52 հոգի նստած էին մէջը։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

Կը Նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՊՈՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Այս կիրակի ժամը 2ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ԶԱՎԱԼԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆԻ։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ,,Ը

Կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը Նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Պիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Գ. Մէհտէրեան, Ռ. Զարդարեան, Շ. Սարեան, եւ Տէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ։ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը այսօր Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի առորնայարկը։ Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բ. Դասախօսութիւն։ Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ։

Բացառաբար բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple. Պէլվիլ։

Քաշանպանեանի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին,

Անիէռ Պուա-Քոլոնպի «Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները և «Գ. Վիշապեան» խումբը, այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnierès։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը

Լիոնի «Արամ» խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով երգով և ժտերմական զրոյցներով։

2. Ե.Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թատերապարահանդէս մը, 16 Նոյեմբերի շաբաթ գիշերը, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Պէլվիլի մանկապարտէզի հոգաբարձութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30ին, 131 Faub. du Temple.

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

2. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրեղբայրս Մանասէ Նուրիճանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Պայազիտ կօշկակար Միսաքի քով։ Իմացնել Յակոբ Զիլինկիրեանի, Ave. Bernard Palissy No. 7 Décine, Isére. France.

Կը փնտռուի պատուաւոր հայ ընտանիքի մը կողմէ հայ խոհարարուհի մը 35էն 45 տարեկան, գոհացուցիչ վճարում։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԳՐՔՈՅԿ ՄԸ

«Trois Années sur la Terre du Grand Salomon et Treize jours dans l'Ile de Chypre avec les Exilés Volontaires de la B. O. (Orient): Par H. M. Hampartzoumian, avec le concours des Exilés Volontaires de la B. O.»

Հասոյթը պիտի յատկացուի քանի մը հայ պաշտօնեաներու, որոնք իրենց արդար իրաւունքները պաշտպանելու համար դատ բացած են Պանք Օթոմանին դէմ։ Գին 10 ֆր.։ Դիմել՝ Y. Tolayanի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

17 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1087

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ քանի մը ամսուան բացակայութենէ յետոյ, առջի օր ճամբայ ելաւ դէպի Պէյրութ։

Այս անգամ մարզպանը իր պաշտօնին գլուխը կը դառնայ նոր ծրագրով մը։ Կէս-պաշտօնական մամուլին համաձայն, այդ ծրագիրը զուտ տնտեսական հանգամանք ունի եւ նպատակն է զարկ տալ Սուրիոյ բնական հարստութեանց զարգացման, շէնցնել հոգատարութեան ենթակայ հողամասերը եւ առոր իբրեւ հետեւանք՝ ապահովել տեղական ժողովուրդին բարօրութիւնը։

Սքանչելի ծրագիր։

Մարզպանը յաջողած է իր այս ծրագրին գործադրութեան համար ստանալ աջակցութիւնը Ֆրանսական կարեւոր ընկերութեանց, որոնք իրենց դրամագլուխը ի սպաս պիտի դնեն՝ շուրջ 160,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ այդ կէս-կոյս երկիրը դարձնելու համար Նոր Եգիպտոս մը։

Ֆրանսական իշխանութիւնները յարմար կը նկատեն լայն չափով շինարարական աշխատանքներու ձեռնարկել Սուրիոյ մէջ այժմ, երբ աւելի քան երկու տարիէ ի վեր խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ պայմանները ձեռնտու են։

Այս աշխատանքները անհրաժեշտ դարձած են մանաւանդ անոր համար, որ Սուրիոյ բնակիչները — Արաբ, Հայ կամ Հրեայ — տարիներէ ի վեր կը գաղթեն դէպի հեռաւոր երկիրներ, մանաւանդ Նոր Աւետեաց Երկիրը՝ Հարաւային Ամերիկա, ապրուստ ճարելու եւ ապագայ շինելու հեռանկարով։ Արտագաղթը ա՛յնքան լայն համեմատութիւններ ստացած է, որ երկիրը հետզհետէ եւ անզգալիօրէն կը պարպուի։

Պատերազմէն առաջ, Թուրքիոյ բռնակալ լուծէն խուսափելու համար, կամաւոր տարագրութեան ճամբան բռնած էին արդէն մեծ թիւով Արաբներ, մանաւանդ քրիստոնեայ Լիբանանցիներ։ Ու այսօր արաբական կարեւոր գաղութ մը կայ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ինչպէս կայ հայկական գաղութ մը, կազմուած միեւնոյն ձեւով եւ նոյն պատճառներով։ Գաղթողները բոլորն ալ տուն տեղ եղած, դիրքի տիրացած, իրենց ապագան շտկած են, ու պարբերաբար նիւթական աջակցութիւն կ՚ընեն երկիր մնացած իրենց պարագաներուն։

Զինադադարէն յետոյ, երկրին քաղաքական անկայուն վիճակը, ատեն ատեն ծագած խռովութիւնները, մանաւանդ տնտեսական երկարատեւ տագնապը, չկրցան հայրենի հողին ու ջուրին կապել օրը օրին ապրող տեղացիները, եւ ճամբու ծախք մը ձեռք ձգողը նաւ նետուեցաւ՝ բախտ որոնելու համար օտար հեռաւոր ափերու վրայ։

Վիճակագրութիւն չունինք մեր ձեռքին տակ վերջին տասը տարուան մէջ մեկնողներու ճիշտ համրանքը տալու համար։ Սակայն տարակոյս չկայ թէ անոնք բնակչութեան կարեւոր մէկ տոկոսը կը կազմեն։ Մանաւանդ երբ հաշուի առնենք թէ աւելի շատ երիտասարդ ուժերն են որ կը գաղթեն, կորուստը զգալի կը դառնայ երկրին համար։

Այս պարագան դիտած են նաեւ ֆրանսական իշխանութիւնները, որոնք կ՚ուզեն այլեւս առաջքն առնել այս հոսանքին։

Շաբաթ օր գրեցինք թէ ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագրով մը կարգ մը խստութիւններ կը դնէ արտագաղթին դէմ։ Մասնաւորապէս կ՚ուզէ սանձ մը դնել գործունէութեանը շոգենաւային միջնորդներուն, որոնք պարզապէս իրենց քսակները պարարտացնելու դիտումով, շողշողուն հեռանկարներ կը ներկայացնեն տնտեսական տագնապի ենթակայ եւ գաղթելու հակամէտ բազմութիւններուն։ Ինչպէս ամէն բանի մէջ, այստեղ ալ հայ միջնորդները կը փայլին իրենց ճարպիկութեամբ ու ժուլիկութեամբ։ Հալէպի մէջ բանտարկուեր են արդէն քանի մը հայ միջնորդներ։

Խնդրոյ առարկայ հրամանագրին մէջ ուշագրաւ է այն հատուածը, ուր կ՚ըսուի.

«Հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ շինարարական մեծ աշխատութիւններու նախօրեակին կը գտնուինք եւ պէտք պիտի ունենանք բազմաթիւ գործաւորներու, որով բացարձակապէս գաղթելու արտօնութիւն չպիտի տրուի այն գաղթականներուն, որոնք պաշտօնապէս ճանչցուած գրասենեակներու տոմսակները չեն կրնար ներկայացնել»։

Այսպէս ուրեմն, նոր հեռանկար մը կը բացուի Սուրիոյ մէջ, տեղացի բնակչութեան ու մանաւանդ մեր հայրենակիցներուն համար։

Գոհունակութեամբ կ՚արձանագրենք ֆրանսական իշխանութեանց տնտեսական այս նոր ծրագիրը։ Մաղթենք որ անոր շնորհիւ, այլեւս վերջ գտնեն սա գաղթերը, երկրէ երկիր անվերջ թափառումները։ Արտասահմանի մէջ լաւագոյն կայքն է Սուրիան մեր ճղակոտոր ազգին համար։ Ազգապահպանման, տնտեսական բարգաւաճման եւ մշակութային զարգացման համար բոլոր տարրերը կան այնտեղ։

Մեզի կը մնայ ապրիլ խաղաղ, և բարեկամական ու բարիդրացնութեան կապեր մշակել տեղացի ժողովուրդին հետ։ Որովհետեւ Սուրիոյ մէջ քաղաքական խնդիր չունինք մենք, ինչպէս ունին Հրեաները Պաղեստինի մէջ։ Մեր հայրենակիցները ուրիշ բան չեն ուզեր, եթէ ոչ ըլլալ հանդարտ քաղաքացիներ եւ իրենց մտքի ու բազուկի աշխատանքով, սատարել երկրի մշակութային եւ տնտեսական բարձրացման։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

Այս խորագրին տակ, Պէյրութի Ազդակը կը գրէ (2 հոկտ.).

— «Այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք օտարին ոսկիներով հիմնուած եւ գլուխ հանուած են մեր մէջ, անպայման բարոյական մեծ աւեր մը պատճառած են մեր ազգային ձգտումներուն եւ խլած մեզմէ հպարտութեան եւ անձնուիրութեան զգացումները։ Այսօրուան որբն ու որբուհին աւելի ապերախտ դարձած են՝ հանդէպ իրենց բարերարներուն, քան ժողովուրդը, որովհետեւ անոնք սարիներ շարունակ տեսան այն քմահաճ եւ անհեթեթ գործունէութիւններն ու անսպառ վատնումները, որոնք իրենց անունով կը մսխուին բայց կը ծառայէին լոկ օտար պաշտօնեաներու հաճոյքներուն։

Բայց մեր կարողութենէն վեր է ուեւէ փոփոխութեան ենթարկել անոնց ներկայ ընթացքը։ Մեզ համար ամէնէն ցաւալի պարագան այն է՝ որ մեր նոր սերունդը մտքով ու հոգիով հիւանդ կը մնայ եւ օրէ օր աւելի կը հեռանայ հայութենէն։

Այս երեւոյթը նոր չէ մեր մէջ։ երիտասարդներ կը ճանչնանք, որոնք օտար հաստատութիւններու մէջ դաստիարակուած եւ օտար դրամով մեծցած են, զոհած են իրենց միտքն ու հոգին սնուցանող ազնուագոյն գաղափարները եւ անոնց տեղը որդեգրած օտարոտի այլասերող զգացումներ։ Հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ուրախութեան կամ դժբախտութեան ճիչերը երբեք արձագանգ չեն գտներ անոնց հոգիներուն մէջ եւ չեն ցնցեր իրենց էութիւնը։

Ապազգայնացած օտար գործակալներ են անոնք, որոնք կ՚երազեն հայութեան մահը, տնկելու համար իրենց դրօշը հայ դիակներու եւ ոսկրակոյտերու վրայ։

Օտարատեաց եւ ապերախտ չենք, բայց կը տեսնենք գրգռուած ախորժակներ եւ երկարած կտուցներ մեր դիակները բզկտելու համար։ կը տեսնենք օրը օրին մեզմէ հեռացող եւ ազգութիւն ուրացող երիտասարդներ։ մեր աչքերուն առջեւ ականատես կ՚ըլլանք ծախուած Հայերու, որոնք դէպի այլասերում կ՚առաջնորդեն մեր նոր սերունդը։

Եթէ չպայքարինք մեր մէջ մեծ համեմատութիւններ եւ ուժեղ թափ առած օտարամոլութեան ախտին դէմ, այլասերումն ու ապազգայնացումը շուտով կը յաջողին իրենց աւերը տարածելու ամէն տեղ»։

ՀԱՅ ՄԸ ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՄԸ

Նիւ Եորք Թայմզ կը հաղորդէ *թէ 3,500,000 տոլար ծախքով հոգեբուժական մեծ հիւանդանոց մը պիտի շինուի Նիւ Եորքի մէջ։ Հիւանդանոցը պիտի ըլլայ բոլորովին արդիական եւ պիտի կառուցուի իտալ. վերածնունդի ճարտարապետութեան ձեւով։ Պատերը պիտի ըլլան աղիւսէ, իսկ հիմերը՝ կրանիթէ։*

Հիւանդանոցը պատրաստ պիտի ըլլայ երկու տարիէն, և պիտի ունենայ 600 անկողին։ Հիւանդանոցին պետ պիտի կարգուի Տոքթ. Մինաս Գրիգորեան (Dr. Menas Gregory) *որ արդէն մեծ անուն ունի իբր յիմարաբոյժ եւ կը վարէ ներկայ հոգեբուժական հիւանդանոցը։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ մարզպանին ճամբորդութիւնը

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Երէկ գրեցինք Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսոյի մեկնումը Փարիզէն։ Մարզպանը երեքշաբթի կէսօրին Մարսէյլի մէջ «Շանփոլիոն» շոգենաւը նստաւ՝ Պէյրութ երթալու համար։

Մեկնելէ առաջ, լրագրողներուն յայտարարեց թէ հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց համար գործունէութեան շրջանը սկսած է, թէ կազմած է տնտեսական ընդարձակ ծրագիր մը, զոր գլուխ հանելու համար ապահոված է կարեւոր խմբակցութեանց եւ մասնագէտներու աջակցութիւնը։

∴ Այս առթիւ «Թան» կը գրէ.— Պ. Փոնսօ միասին կը տանի տնտեսական զարգացման ամբողջական ծրագիր մը։ Փարիզի մէջ անցուցած կարճ շաբաթներէն օգտուելով, Ֆրանսայի հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու վերածնունդով հետաքրքրեց կարեւոր խմբակցութիւններ եւ ապահովեց փորձ մասնագէտներու աջակցութիւնը։ Արդարեւ հասած է ժամը արգասաւորելու այն հողերը, որոնք երկար ատենէ ի վեր խոպան մնացած են եւ նիւթականացնելու առեւտրական այն բացառիկ առաւելութիւնները, որոնցմով օժտուած են Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին։

Սուրիա կ՚աշխատի խաղաղօրէն և նոյնիսկ կը թուի թէ մտքերու խաղաղեցումը յառաջ գացած է։ Պաղեստինի դէպքերը շատ թեթեւ արձագանգներ միայն գտան ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց մէջ։ Ցեղերու եւ կրօնական դաւանանքներու համերաշխութեան համար ուղղուած կոչերը անշուշտ թէ համակրութիւններ ստեղծեցին, սակայն շատ չափաւոր կերպով եւ մեծ խոհեմութեամբ։

Սուրիա իր ամբողջութեան մէջ կրցաւ պահել արժանաւոր եւ վերապահ դիրք մը։ Ինչպէս բնական է, անիկա կը հետաքրքրուի ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի բարեշրջումով, եւ անգլիական կառավարութեան վերջին յայտարարութիւնները որոշ հետաքրքրութիւն արթնցուցին իր մէջ, սակայն կը թուի թէ անիկա կը ձգտի չափ մը դնելու, կարգապահութեան ենթարկելու իր խառնուածքին մղումները եւ թէ կամաց կամաց, մարզպանի ազդեցութեան տակ, կը դիմէ աւելի չափաւորութեան, համբերատարութեան եւ իրապաշտութեան»։

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը

ԻՏԱԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, յառաջիկայ յունուարին Լոնտոնի մէջ պիտի գումարուի նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողով մը, նախաձեռնութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, եւ մասնակցութեամբ Միացեալ Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ։

Անգլիական կառավարութիւնը անցած շաբաթ պաշտօնական հրաւէր ուղղեց վերոյիշեալ չորս պետութեանց։

Իտալիոյ հաստատական պատասխանը հասած է արդէն Լոնտոն, միւս կողմէ Ճափոնի եւ Ֆրանսայի կառավարութիւնները եւս որոշեցին մասնակցիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին եւ իրենց պաշտօնական պատասխանը պիտի հաղորդեն շուտով։

Անմիջապէս որ բոլոր պատասխաններն ալ ստացուին, Նախապատրաստական բանակցութիւններ պիտի սկսին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ Իտալիոյ միջեւ՝ ճշդելու համար խորհրդաժողովի օրակարգի հարցերը։ Այս բանակցութեանց շնորհիւ կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ օրակարգէն դուրս ձգել կարգ մը հարցեր, օրինակ՝ ծովերու ազատութեան խնդիրը, զոր Ֆրանսա եւ Ամերիկա պիտի ուզեն մէջտեղ դնել եւ որուն մասին սակայն կարելի չէ վերջնական կարգադրութեան մը գալ այդ խորհրդաժողովին մէջ։

Ֆրանսա՝ խորհրդաժողովին մասնակցելու որոշումը տուաւ առջի օր Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ Էլիզէի Պալատին մէջ գումարուած Նախարարական խորհուրդի մը ընթացքին։ Վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պրիան զեկոյց տուաւ այդ խնդրին մասին եւ պարզեց այն պատճառները, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն Ֆրանսայի մասնակցութիւնը։

Հինգ Սլովէններ մահուան դատապարտուած

ՀԱԿԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն հոկտ. 15 թուականով.— *Երէկ գիշեր հակիտալական զգացումը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ Պելկրատի, Զաղրէպի եւ ուրիշ եուկոսլաւ քաղաքներու մէջ, երբ լուր հասաւ թէ Փոլայի մէջ (Իտալիա) արտակարգ դատարան մը մահուան դատապարտած է հինգ սլովէն ուսանողներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ վերջին ֆաշիստ ընտրութեան ատեն սպաննած են կարգ մը ֆաշիստներ։*

Զաղրէպի մէջ մեծ բազմութիւն մը թափօր կազմած անցաւ գլխաւոր փողոցներէն՝ «Անկցի՜ Մուսոլինի» պոռալով։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել եւ ձերբակալեց 52 հոգի։ Այս իրիկուն լաւ զինուած պահակներ դիրք բռնեցին Զաղրէպի իտալական հիւպատոսարանին առջեւ՝ ֆաշիստ ներկայացուցիչները պաշտպանելու համար Սլովէններուն դէմ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲԱՄՊԱԿԻ ԲԵՐՔԸ

Եգիպտոսի երկրագործական նախարարութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան համաձայն, 1929ի բամպակի բերքը հետեւեալ կերպով կը ներկայանայ.

Սեքելարիտիս՝ 2,528,275 կէնկինար (քանթար), ուրիշ տեսակներ՝ 4,962,334 կենդինար, համագումար՝ 7,490,609 կենդինար (անզուտ)։ Ասոնցմէ Սեքելարիտիսը՝ փէտտան գլուխարտադրած է 2,98 կենդինար, միւս տեսակները՝ 4,99, իսկ զտուած բամպակը՝ Սեքելարիտիս 2,502,992 կենդինար։ Զանազան տեսակներ 5,341,877։

ՆԵՂՈՍԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ԱՃՈՒՄԸ

Նեղոսի ջուրերը սկսած են զգալապէս նուազիլ եւ յորդումի վտանգն անցած է։ Միայն Րօզէյրի շրջանին մէջ ջուրերը կրկին բարձրացած են։ Սակայն կը կարծուի թէ յորդումը մինչեւ որ Նեղոսի հովիտը հասնի, ջուրերու աճումը պիտի դադրի։ Միակ վտանգը այն է որ աւազանները ուշ պիտի բացուին եւ ցանքերը ենթակայ պիտի ըլլան օդի խստութեանց եւ մակաբոյծներու յարձակմանց։ Հանրօգուտ նախարարութեան կողմէ եղած աշխատանքները՝ թումբերու ամրացման համար, մեծապէս նպաստաւոր եղած են։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Հայֆայէն «փրովիտէնս» շոգենաւը նստած են բազմաթիւ Հրեաներ՝ Մարսէյլ եւ Ամերիկա երթալու համար։ Ճամբորդ մը կը պատմէ թէ մօտ 1,500 հոգի նաւ նստած են Հայֆա, գրեթէ բոլորն ալ Հրեայ։

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Արեւելագիտական համաժողով մը պիտի գումարուի Խարքովի մէջ, նոյեմբերի սկիզբները։ Թուրք պատուիրակութիւնը այս ամսու 20ին պիտի մեկնի, Համալսարանի նախագահ Նէշէթ Էօմէր պէյի նախագահութեամբ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ

Երէկ առաւօտ ժամը 6.55ին թիւ 106 կառախումբը, որ Տիժոնէն կուգար, կառ. տը Լիոնի առջեւ բախում մը ունեցաւ թիւ 318 կառախումբին հետ, որ Պրիւնուայէն կուգար։ Բախումի սաստկութենէն՝ թիւ 106 կառախումբի երկու վակոնները շրջեցան եւ մէջի 32 ճամբորդները թեթեւ սկրթուքներ ստացան։ կայարանին մէջ խնամուելէ յետոյ, բոլոր վիրաւորներն ալ իրենց տուները մեկնեցան։

Երէկ առտուան մշուշն էր պատճառ այս արկածին։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԵՒ

Ֆրիտրիխսհաֆէն 16 հոկտ.— Կոմս Ցէփլին երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին մեկնեցաւ՝ Պալքաններու վրայ իր թռիչքը կատարելու համար։ Հակառակ ամպոտ օդին, մեկնումը տեղի ունեցաւ խիստ լաւ պայմաններու տակ։

Տոքթ. Էքընէր ինք անձամբ կը վարէ ցէփլինը, որուն մէջ նստած են 20 ճամբորդներ։

Կոմս Ցէփլին առտուան ժամը 2,10ին անցաւ Վիեննայի վրայէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀԵՐ

Վիսպատըն, 16 հոկտ. Քոլոնիա հրատարակուող անգլիերէն *Քոլոնեը Փոստ*ի խմբագիրներէն հարիւրապետ Լիւիս յանկարծամահ եղաւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ։ Անգլիական ոստիկանութիւնը այս մասին քննութեան ձեռնարկեց։

Հարիւրապետ Լիւիս չորրորդ խմբագիրն է որ այսպէս յանկարծամահ կ՚ըլլայ։ Իրմէ առաջ դարձեալ խորհրդաւոր կերպով յաջորդաբար մեռած էին հարիւրապետ Բոլսթըն, տեղակալ Պէյքըր եւ Նըվիլ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՈՍ

Աւելի քան տասը տարուան անբուժելի հիւանդութեան երեւոյթ ունի հարաւային պարսկահայութեան կրթական-հանրային կեանքը: Անձնական կամ թայֆայական կրքերու բախումներու հետեւանքով ստեղծուած է անշնչելի մթնոլորտ մը, որ գրեթէ անհնար կը դարձնէ հանրօգուտ ամէն գործունէութիւն:

Չափազանցութիւն չէ եւ ոչ անբարեխղճութիւն, բացառութիւնները յարգելով մէկտեղ, պնդել որ Թէհրանն ու Ջուղան հայ հանրային կեանքին մէջ ամենէն բացասական թայֆաներու եւ անհատներու մէկ-մէկ թունաւոր որջ դարձած, ապրող սերունդը այլասերման կ'առաջնորդեն եւ անկողմնակալ դիտողի աչքին, լաւատեսութեան եւ ոչ մէկ պատկեր կը պարզեն:

Հին է վէրքը, Թարախը կը հոտի, մինչ այժմ բարեմիտ տարրերու կողմէն առաջարկուած դեղահատները գրեթէ անցեր են ապարդիւն, նոր բուժիչ միջոցներ չկան կամ անգործադրելի են, տարիները կը յաջորդեն իրարու. գաւառական վայրերու մէջ, երբեմն կ'երեւին զգաստութեան նշաններ, կը լսուին կազմակերպման խօսքեր, բայց Թէհրանն ու Ջուղան խուլ ու կոյր ոչ լսել կ'ուզեն, ոչ տեսնել գիտեն: Գրեթէ ամէն տարի, մանաւանդ դպրոցական կեանքի շուրջ ոչ միայն կեդրոններու մէջ, այլեւ համեմատաբար առողջ երկրագործական քաղաքներու մէջ, այլանդակ տեսարաններ կը պարզուին, որոնց ոչ հեղինակները ամչնալ գիտեն եւ ոչ ականատեսները ընդունակ են բողոքելու:

Նոր-Ջուղան, Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի կեդրոնավայրն է, ուր երեք տարիներէ ի վեր իր ամսականները կը ղանձէ Հայաստանի բոլշեւիկներու հրահանգով եւ ծերունի կաթողիկոսի կոնդակով Թեմակալի պաշտօնին կոչուած Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը. հսկայական կտակներ կան հոն հարուստ Հնդկահայերէն մնացած, վանքեր ունինք եւ դպրոցներ, տպարան, հիւանդանոց եւ անկելանոց, մէկ խօսքով շատ ուրիշ ազգային հաստատութիւններ ինքնապահ եւ հարուստ մեծ մասամբ. ահա այդ Նոր-Ջուղան է, սակայն որ ամէնէն շատ թատերաբեմ կը դառնայ տգեղ, անհանդուրժելի երեւոյթներու: Զրիակերներու խումբեր տարիներէ ի վեր կը պարարտանան ժողովրդական դրամներով, կորիւներ կը ստեղծեն դպրոցներու շուրջ, կը պղտորեն, անվերջ կը պղտորեն նորանոր ձուկեր որսալու համար, իսկ այդ բոլորը զսպելու, սանձահարելու, զգաստութեան հրաւիրելու կոչուած Թեմակալը կը նախընտրէ սիրաբանել Սպահանի բոլշեւիկ հիւպատոսին հետ, ամէն առիթով հաւատարմութեան, հլու հպատակութեան փաստեր շռայլելով: Հազար նեղութիւններով տապալած նախկին հոգաբարձութիւնը, որ աւելի քան տասը հազար տոլար բաց էր ձգած իր յաջորդին, հրապարակէն հեռանալով մէկտեղ, դպրոցական գործը կարգի չեկաւ, դարձեալ շնորհիւ չարամիտ մարդկանց, որոնք նոր ընտրութիւններու ընթացքին սպրդեցան կազմին մէջ և երդուընցած են շարունակել նախկին կործանարար գործը: Հոգաբարձուներէն ոմանք թեմակալի գիտութեա՞մբ, թէ թելադրանքով՝ կը հեռագրեն Թեհրան՝ Ջուղայի դպրոցներու նախկին տեսուչ Շահնազարեանին որ անմիջապէս գայ ու գործի անցնի. միւս կողմը դաւադրութեան տեղեկանալով, կը հեռագրէ որ տեղէն չշարժի: Եւ ահա ծայր կ'առնէ ժողովներ, վէճ, աղմուկ, իրարու դէմ վճռական որոշումներ, դաւեր բացայայտ, թէ մութի մէջ Նախկին տեսուչը մինչ այդ կը հասնի եւ յայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս իրարանցումը, հակառակ որ հոկտեմբերի սկիզբն ենք եւ չենք գիտեր ե՞րբ պիտի բացուին դպրոցներու դուռները:

Պատկերը նոյնն է Թէհրանի մէջ: Այստեղ կռուախնձորը Թադայօնի ծրագիրն է: Հոգաբարձուներէն շատերը իրենք կը պնդեն պարսկացնել դպրոցը, տեսուչը կ'ուզէ արմատէն փոխել ուսուցչական կազմը. այսինչը դէմ է, այնինչը կողմ. շատերը փորի ցաւ ունին:

Անթիւ, անհամար հիւանդոտ երեւոյթներ միշտ ալ կուգան պատնէշ կանգնելու բարեմիտ, սրտցաւ տարրերու եւ անհատներու ջանքերուն առջեւ: Եւ ահա այնտեղ ալ Նոր Ջուղայի պէս որոշ չէ՝ ե՞րբ պիտի վերաբացուի դպրոցը, հոգ չէ թէ թերթուններու նոր խումբ մը եւս արտադրելու համար:

Ահա գաւառական նախանձելի կեդրոն մը, Սուլթանապատը, կրթական 20 տարուան իր համեստ պատմութեամբ, որ վերջին ութ-տասը տարիներուն, չտեսնուած յառաջդիմութիւն արձանագրեց: Այն ժամանակ, երբ Թէհրանն ու Ջուղան իրենք զիրենք կը կրծէին, 12,000 գիւղացիութեամբ շրջապատուած այս գաւառական քաղաքը օրինակելի կեցուածքով նախանձ կը շարժէր: Բայց կեդրոններու որդը ներս անցաւ, եսականութիւնը, թայֆայականութեան ոգին այդտեղ եւս բոյն դրաւ եւ կը սպառնայ քանդել երէկուան շինուածը: Դարձեալ աթոռի խնդիր, փորի ցաւ: Վերջերս Ջուղայէն վարդապետ մը կը ղրկուի Սուլթանապատ, այնտեղ առաջնորդարան հիմնելու. խելքէն քիչ մը պակաս այս վեղարաւորը կը մտածէ տեսուչ դառնալ եւ ստանալ տեսուչի ռոճիկը դպրոցէն, քիչ մըն ալ գիւղերէն ղանձել եւ . . . ապրիլ:

Բայց կայ դպրոցի նախկին վարիչը, իր տեղն է, նա աւելի քան կ'ուզէ ամուր մնալ աթոռի վրայ. ահա ծայր կ'առնեն դժգոհութիւններ: Հոգաբարձութիւն է կ'ընտրուի վարդապետի նախաձեռնութեամբ, դպրոցական գործով շահագրգռուողները պահ մը դիտողի դերին մէջ կը մնան, հոգաբարձուները կը հրաժարին. կը նշանակուի նոր ընտրութիւն, որու հետեւանքով կը հրաւիրուին նախկին աւագ ուսուցիչը եւ ուսուցչական խումբը ամբողջութեամբ. Վարդապետը կը ջղայնանայ, առաջնորդարանի եկամուտին կէսը կորսնցուցած է խեղճ մարդը, միւսը նոյնպէս ջղայնացած է, քանի որ վարդապետը աննպաստ կարծիք է յայտնած իր ղեկավարած դպրոցի մասին եւ ահա առիթը կը ներկայանայ. ուրիշի տան մէջ համալսարանական վարդապետը եւ դպրոցի համալսարանական ղեկավարը կանանց ներկայութեան գիշերով ոչ միայն կը հայհոյեն իրարու, այլեւ կը զարնեն, սեղաններ կը կոտրեն իրարու գլխուն, մէկը կը փախչի, միւսը գաւազանով կը հետապնդէ զայն մինչեւ փողոց. զանց կ'առնեմ մանրամասնութիւնները:

Ահա հիմա, հոգաբարձուներէն շատերը հրաժարած, երկու հոգիով կ'ուզեն կառավարել դպրոցը, ծնողները անտարբեր եւայլն:

Բուշեհր՝ նախանցեալ տարիներու անմիտ պայքարներու հետեւանքով տեսուչ չի կրնար գտնել:

Գիւղերը, որ օրեր կը համբեն եպիսկոպոսի խոստացած 1000 տոլարը ստանալու, խեղճ ու կրակ վարժապետներ վարձելու, պզտիկներուն գիր ու թիւ սորվեցնելու համար. բայց ո՞ր խոստումը կատարեց, որ այս երկրորդը ըլլայ:

Ղազուին, Փեհլեւի, Բիրժանշահ, Մէշէդ, Ղարադան լուր չունիմ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այս տարի, բայց մոտիկ անցեալին մէջ տխուր փաստեր դժուար չէ թուել:

Բաւական է սակայն: Այս հեռաւոր երկրէն Եւրոպայի մեր հայրենակիցներուն աւելի ոգեւորիչ տողեր կ'ուզէի ղրկել: Բայց ուրիշ բան կ'ըսէ իրականութիւնը, որ կ'աւլէ կը տանի անձնական բոլոր ցանկութիւնները:

Անհրաժեշտ է սակայն դարմանելու միջոցներ մտածել: Բայց որո՞նք պէտք է մտածեն՝

— Մեր բոլշեւիկասէր Թեմակա՞լը, Թեհրանի սարկաւիտ հոգաբարձո՞ւն, ծեծկուող վարդապե՞տը, թէ՞ այս բազմութիւնները ղեկավարելու ինքնախաբէութեամբ օրօրուող համալսարանական գործիչը:

Ո՞ւր է վախճանը այս բոլորին, եթէ ոչ գաղթահայ համազգային կազմակերպութեան մէջ: Նախ քան այդ, ժամանակը չէ՞ ստեղծելու առողջ, ուժեղ ազգային կազմակերպութիւն մը Հարաւային Պարսկաստանի մէջ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

2. ՏԱՔՍ

… Լայնարձակ Լանտը Ատուր գետակի ափերուն վրայ կանգ կ'առնէ: Այնուհետեւ կը սկսի դալարախիտ բլրակներու ծըփանք մը, որու կանաչ ծովէն անդին, հեռուն, յանկարծ Պիրենեաններու գագաթները իրենց հպարտ խոյանքը կը թաթեւցնեն կապոյտ մշուշներու գրկին մէջ:

Ատուրի ափերուն կը կանգնի Տաքսը, արդիական ժպիտին ու շպարին տակ՝ հին յիշատակներով խոհուն այս դալարայորդ քաղաքը:

Իր ծագումը պատմութեան մթնշաղին մէջ կորսուած է: Բայց ստոյգ է որ ան իր գոյութիւնն ու համբաւը կը պարտի հանքային ջուրի այն աղբիւրներուն, որոնք եղական առատութեամբ կը բխին եւ կը հոսին անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, մինչ իր շուրջը բնութիւնը միշտ հանդարտ եղած է, եւ հնու երկրաբանական խռովակոծ մարզերէ:

Թէրեւս վաղնջական օրերուն, բոլոր ապրող եւ մեռած ցեղերէն առաջ, առասպելներու մէջ միայն յաւերժացած մարդիկ նոյն այդ աղբիւրներուն շուրջ պաշտամունքի մը, ուխտագնացութեան մը կուգային և ատոնցմէ է թերեւս որ մնացած է այն խորհրդաւոր բառը — ՆԷՑԷ — որով կը յորջորջուի մինչեւ այսօր ալ քաղաքին կեդրոնական տաք աղբիւրը: Ատուրէն մինչեւ Հռենոս, այդ բառը հաւանաբար, այն անծանօթ մարդոց քով նոյն իմաստն ունէր եւ կը նշանակէր ջուր, հրաշագործ եւ բարերար ջուրը, որ հիներուն քով աստուածներ կը ծնէր և քաղաքներ կազմուելուն պատճառ կ'ըլլար:

Այնուհետեւ Տաքսը միշտ ապրած է պատմութեան բոլոր տաք ու պաղ օրերուն, վայելքի եւ տաժանքի բոլոր շրջաններուն: Հնչտակեցութեան ճաշակն ունեցող Հռոմայեցիները զայն իբրեւ մենաշնորհեալ քաղաք Աքէ Օկիւսթէ կոչեցին եւ Հռոմի հիւանդկախ ղրանիկներն ու ստանիկները, մինչեւ իսկ կայսերական աղջիկներ կուգային հոն տաք լոգանքներով կազդուրուելու: Այդ ծաղկուն ժամանակէն կը մնան պարիսպներ, որոնց շաղախը աւելի տոկուն է մնացեր քան քարը, եւ քարը աւելի դիմացկուն քան իր շուրջը թաւալող ուժերը: Արդարեւ, մարդկային հեղեղները, անոնք որ բոլոր քառուղիներէ անցած են աւերելով ու սրբելով,— Ալանները, Վանտալները, Վիզիկոթները, Վասկոնները, Արաբներն ու Նորմանները, Տաքսի վրայէն ալ թաւալած են միշտ, բայց նախկին գաղղո-հռոմէական պարիսպները պահած են իրենց ձեւը, մինչեւ որ քաղաքը ընդլայնումի պահանջէն մղուած, փշրած է տեղ տեղ իր պարիսպէ գօտին:

Երկրաբանական չափազանց ուշագրաւ երեւոյթ մըն է հանքային տաք ջուրի բազմազան աղբիւրներու բխումը հնօրեայ և մերօրեայ այս քաղաքին մէջ: Ատուրի ձախ ափի երկայնքին, որոշ գծի մը վրայ, կարծէք հողի ժայռեղէն ներքնախաւին մէջ ճեղք մը գոյացած է եւ այդ ճաթռտուքի զանազան կէտերէն է որ դուրս կը պոռթկայ տաք ջուրը: 64 աստիճան ջերմութիւն մը ունի եւ օրական արտահոսումը հինգ միլիոն լիտրը կ'անցնի. ամենատառատ ակը ՆԷՑԷ կամ տաք աղբիւրը քաղաքին կեդրոնը քառակուսի, երկնքին բաց աւազան մըն է որ իր հաշուոյն միայն երկուքուկէս միլիոն լիտր ջուր կ'արտահանէ օրական...

Բնութեան խորհուրդին սիրահար մարդուն համար ի՜նչ հաճոյք մըն է կենալ կամարակապ պատուհանին առջեւ եւ դիտել շատ խորերէն եկող զուլալ եւ տաք ջուրերուն ուղխ առ ուղխ բղխումը, պղպջակներու խայտանքը արեւուն տակ եւ ինը առիծագլուխ ծորակներու մէջէն ջուրին յաղթական, յորդ պոռթկումը որ փոշոտ եւ ծխոտ ժամանակին մէջ մաքրութեան եւ ուժի զգայնութիւնը կուտան իրեն:

Այդ առատահոս ակունքները կ'օգտագործուին մեծ մասամբ բազմաթիւ լոգարաններու մէջ, որոնց համբաւը Ֆրանսայէն ներս եւ դուրս տարածուած է: Ջուրը ոչ միայն իր տաքութեամբ, այլ իր բաղադրութեամբ ազդու է, թէթեւ ծծմբային եւ կրային բոյր մը ունի, որ չարգիլեր երբեք անոր գործածութիւնը իբրեւ ըմպելի:

Բայց մանաւանդ ջուրին ամոքիչ եւ բուժիչ յատկութիւնը կը կրկնապատկուի իրեն ընկերացող ցեխին պատճառաւ. տաք, լպրծուն, սեւ ցեխ մըն է, հանքային եւ բուսական խառնուրդ մը, որ ճաճանչազդու տարրերու (radioactive) ներկայութիւնը կը մատնէ, ինչպէս ջուրը: Երբեմն բաց, ցեխառատ այդ ակունքները ներկայիս ամփոփուած են մասնակի հաստատութիւններու մէջ միայն: Շահախնդրութեան մոլուցքը հոն եւս իր ոստայնը հիւսած է եւ խեղաթիւրած՝ թերեւս բնութեան գործը:

Ու Տաքսը իր ջուրերուն եւ ցեխին շնորհիւ, ի վաղուց անտի, համբաւուած է յօղացաւատներու իբրեւ դասական իտէալ քաղաքը. բոլոր անոնք, որ իրենց մկաներուն, յօդերուն, ոսկրակապերուն մէջ կը կրեն գոյութիւնը մարդկային ժանդին որ կը կարկամեցնէ զիրենք, կ'ամլացնէ իրենց շարժումները ցաւագին պրկումներով, Տաքսի ջուրի եւ ցեխի լոգանքներուն մէջ կ'երթան փնտռելու ամոքիչ բարեւքում մը. ու Տաքսը յուսախաբ չըներ զիրենք:

* * *

Ինչպէս հարաւային Ֆրանսայի շատ մը քաղաքներ, Տաքսն ալ ունի իր սեփական կրկէսը՝ arène, ուր տեղի կ'ունենայ երբեմն երբեմն սպանիական ցլամարտը եւ կամ Լանտի յատուկ ցլակռիւներու մրցախաղը, այնքան սիրելի հարաւի տաքարիւն այս ժողովուրդին:

Անգամ մը հաջուադէպ պատահութիւնը ունեցայ Տաքսի կրկէսին մէջ ներկայ ըլլալու Լանտեան վազեյախաղերու (Courses landaises) մրցատօնի մը: Օտարականի մը, նոյնիսկ հիւսիսաբնակ Ֆրանսացիներու համար անծանօթ բայց արդարեւ որքա՜ն խռովիչ, ինչքան առնական խաղ, որ կարծէք մարդուն վայրենի եւ արկածալից օրերէն եկած է մինչեւ այսօր:

Լանտեան վազեյախաղը սանձարձակ կեանքի մէջ մեծցած մոլեգին ցլակովերու եւ վտանգի սիրահար երիտասարդ մարդերու կռիւ մը, աւելի ճիշդ մրցակցութիւն մըն է: Կենդանիները սպանիական զտարիւն, խենթ ցուլերու բնազդները քաշող նրբամարմին կովեր են. գրեթէ վայրենի անասուններ որ ոչ սանձ ճանչցած են ոչ ալ մսուր. ճկուն, հրաբորբ մարմին մը, գինով աչքերով, սպառնացայտ կոտոշները պարուրաձեւ առաջ ցցուած եւ փրփուրը՝ կախ իրենց երախէն... Ռումբի մը կիրքով կը նետուին կրկէսին մէջտեղը: Ու մինչ իրենց մոլեգին աչքերը նպատակ մը կը փնտռեն վրան խոյանալու համար, յանկարծ դէմը կ'ելլէ մարդ մը, ճարուածախոյսը, écarteurը, ինչպէս սովորութիւն է կոչել զինք. Պահ մը երկու էակները զիրար կը չափեն, մարդը կը սուլէ, օդին մէջ ոգեկոչող շարժումով մը կենդանիին երեսին կը նետէ խոյանքի հրաւէր մը. ցլակովը կը խուժէ, միակ եւ անզսպելի թափով մը կը նետուի մարդուն վրայ, շնչակտուր անձկութեամբ, մինչ կը սպասէք որ հարուածը պիտի քանդէ, պիտի տապալէ զայն, բայց ահա, ան, հարուածախոյսը, գերագոյն իսկ բոպէին, պիրկ, յեղակարծ, ներշնչուած իսկ շարժումով մը կը դառնայ իր կրունկին վրայ, յանդուգն սայթաքումով մը թոյլ կուտայ որ հարուածը վրիպի ու ցլակովը, գրեթէ քսուելով մարդուն մէջքին, պարապութիւնը կը զգետնէ, կ'անցնի ու կ'երթայ...

Ահա ամբողջ խաղը, վտանգի, ճկուն թռիչքներու անսպասելի ճարպիկութիւններու յաղթական խուսափանքներու եւ երբեմն ալ յեղակարծ զգետնումներու հեւ ի հեւ այդ կայթատօնը:

Ժամանակէ մը ի վեր խոհական օրէնքը մեղմացուցած է բաւական խոյական այդ խաղերուն վայրագ գեղեցկութիւնը. ցլակովերու կոտոշներու ծայրը պարուրուած է գնդաձեւ խցաններով որ կը չէզոքացնէ հարուածներու սպանողները. ու անոնք կը կրեն իրենց կոտոշներուն ագուցուած երկար պարան մը, որ հսկողի մը ձեռքին մէջ, վտանգաւոր պահերուն, սանձ մը կը դնէ անասունին մոլուցքին:

Տակաւին կը տեսնեմ Տաքսի կրկէսը, վազելախաղերու այն օրը. տարեկան ախոյեանութեան մրցումն էր՝ որ տեղի կ'ունենար եւ վեց հազարէ աւելի հրաբորբ ամբոխի մը աչքերուն առջեւ լաւագոյն հարուածախոյսներ ասպարէզ հանած էին ամենավտանգաւոր ցլակովերը:

Սարսուռի լուռ նոպայ մը կ'անցնէր երբ փրփրերախ կովը ասպարէզ կը նետուէր. պահ մը շրջանակային դաշտին տէր կը մնար. մոլորուն աչքերը կը թարթափէին իր շուրջը. գըրգռիչ սուլոցներէ մոլեգնած, կը փնչար ու կը խուժէր առաջ: Բայց ահա հարուածախոյսը, ոսկեճամուկ կարճ բաճկոնակով մը իրանը սեղմած գօտին պիրկ մէջքին, կարմիր արախչին՝ գլուխը... անասունին դիմացը կը կանգնի սէգ-շիտակ, թեւերը օդին մէջ հատու սլացքով մը կը բարձրանան, պահ մը տեղին վրայ ոստոստում մը կ'ընէ... սուլում մը, աչք աչքի, գրեթէ շունչ շունչի... գայրացած գլուխ մը որ կը պոռթկայ... իրանի մը թաւալքը... եւ արդէն կենդանին անցած է մարդուն անութին տակէն, ու ան յաղթական, փոշիին մէջ կը կանգնի հնօրեայ ասպետի մը խրոխտ ժեստով...

Մէկը միւսի ետեւէն կուգային նոր ցլակովեր, նոր հարուածախոյսներ. անոնցմէ ամէնէնէն յանդուգնները կը բազմապատկէին իրենց խաղը, կուրծքերնին ցուցադրած անասունին կրկնակի, քառակի խոյանքներուն, կարծէք գինովութիւնն ունէին վտանգին... ու նաեւ ցատկողները՝ անոնք որ մասնաւոր ձեւը ունին իրենց վրայ խուժող անասունին երկայնքէն ոստումով մը անցնելու...ու նաեւ պարտուողները՝ անոնք որ ցլակովի գլխուն վրայէն կը շրջուին ու կը մնան փոշիին մէջ գետնատարած...

Բովս գտնուող ծերուկ Լանտցի մը սակայն իր ափսոսանքը կը յայտնէր. «Ո՜հ այն օրերուն երբ ես երիտասարդ էի, խաղը ինչքան աւելի գեղեցիկ էր. ցուլերը կոտոշներ… եւ պարանազերծ կ'ելնէին… պարէզ. հարուածախոյսը աւելի… ենթակայ վտանգին, … վարժ, շատ աւելի տէր էր… արուեստին. ան խզճմտանք… ունէր լաւ ճանչնալու իր… ցլակովին բնութիւնը եւ շ… ժումները. ան կը քննէր թէ… կոտոշէն կուգայ հարուածը… կճղակներէն կուգայ թափը… կը ճանչնար նաեւ իր իսկ մ… նին բոլոր կարելիութիւններ… արժէքը... Այսօ՞ր … օրէնքով պաշտպանուած, կեանքերնին ապահովագրութեան մակա… տակ, այս հարուածախոյսները… արհեստաւորներ են որ կրկէս… կրկէս իրենց ապրուստը… տապնդեն. բծախնդրութիւն… չունին իրենց կոչումին եւ… արուեստին ...Ո՜ւր սակայն… երբեմնի հարուածախոյսը, որ… յաղթական պայքարէն… գտակ մը կը պարզէր… ամբոխին, ամէն ոք իր… կը նետէր, ան կ'առնէր ինչ… կ'իյնայ իր գտակին մէջ… թողուր իր հետեւորդներուն… հաւաքեն գետին թափուածները:

Բայց, բարեկամս գիտե՞… քովդ նստած օտարականին… գին այդ պահուն ափսոսանք… ունի տարաշխարհիկ տեսի… մը, գիտե՞ս թէ ան ալ կ'երա… հեռաւոր օրերու արեւուն… տուն մը, Խէչոյի տունը… եօթը արամբի դաւակները… տան, որոնք իրենց հօր աչքին… տակ գարունքի կը հանէին… տերու իշխան Հայու ցուլը...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՇՐՋԱՆԸ ԿԸ ՆԱԽԱՁԵՌՆԷ ԸՆԴՀ. ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ … վարչութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի … շրջաններուն ուղղած շրջաբերականի մը մէջ կ'ըսէ.—

Աւելի քան եօթը տարի… գաւ այն օրէն ի վեր՝ երբ … քի՞յ դէպքերը Հարուածեցին … Միութիւնը եւ զայն գրաւեցի… չորս հովերուն: Բայց սերմը ցան… ուած էր արդէն, եւ չէր կրնար … ծիլերը չտալ հոն ուր որ նետած էր … վինք Ճակատագիրը: Ու Հ. Մ. Ը. Մ.ը … թէեւ ընդհ. կեդրոնէ մը զուրկ, … բայց արմատ բանեց ամենուրեք … գաղութներու մէջ, որով հետեւ … կոչուած էր իրական, շօշափելի … բի մը: Ան ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ … ամենուրեք ուր ափ մը հայ … տաններ կային, ինքնաբուխ, … նածին թափով մը: Այս պահուն … աշխարհի ամէն կողմը Հ. Մ. Ը. Մ.ը կայ եւ կ'ապրի, ամէն … գուրգուրանքին առարկայ: Գրեթէ … ամէն երկրի մէջ ուր հայկական … կայ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր բջիջը ունի…

Արդէն հինգէն աւելի են … մակերպուած շրջանները, եւ … մը երկիրներու մէջ ալ կան … կուսի մասնաճիւղեր: Բայց … շրջանները եւ մասնաճիւղերը … բացի եղբայրական կապէն որ … միացնէ բոլորը, չկրցան դեռ … ծել ընդհանուր, համաքա… ղանդուած մը, որովհետեւ … հնարաւոր չեղաւ գլուխ … կեդրոնի մը կազմակերպութիւնը…

Հիմա որ կեանքը բնակա… դարձաւ գրեթէ ամէն հայ … ղութի մէջ եւ արդէն պատեհ… թիւ մը հասան Հ. Մ. Ը. Մ.ի … բջիջները աշխարհի վրայ, … տեն է որ խորհինք քով քով … լու եւ ընդհ. կեդրոն մը ստեղծե… լու ծրագրին համար: Որքան … դժուար ըլլայ բոլոր շրջան… պատգ. ժողովի մը մէջ խմբե… գործը՝ այնուամենայնիւ պէտք … գլուխ հանուի ան, որովհետեւ … կեանքը կը հարկադրէ մեզ … ջապէս ունենալ մեր համաքա… կամքն ու մեր հասարակաց … խատանքը:

Ռումանիոյ ընդհ. վարչ…

…թիւնը ճեռնեւեալ առաջարկները …ը ներկայացնէ պատգամաւորա… …ան ժողովի գումարման համար. …Յառաջիկայ գարնան յարմար …կեդրոնի մը մէջ (Աթէնք, Պուքրէշ …ջրիգ) գումարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի …ընդհ. պատգ. ժողովը:

2 — Պատգ. ժողովը կազմել …ր կազմակերպուած շրջաններէն …Ռումանիա, Պուլկարիա, Յու…, Եգիպտոս, Սուրիա, Ա…, Ֆրանսա) ընտրուած եր…ջիկեա … պատգամաւորներով:

3 — Եթէ նիւթական ար…գելքներ կան շրջանէն պատգա…ւոր ղրկելու՝ կարելի ըլլայ …գումարման վայրէն ալ նշանա…կել, ջանալով սակայն պատգա…ւորներէն գոնէ մէկը ղրկել …շրջանէն:

4 — Ստորեւ առաջարկուած …օրակարգի հարցերուն նախաքըն…ութիւնը բաժնել այժմէն շրջան…ներու միջեւ՝ որպէսզի ամէն մէկը …պատրաստէ կամ տեղեկագիր բերէ:

5 — Ճանապարհածախսի հոգը …ձգել ամէն շրջանի իրեն վրայ, …իսկ գումարուած վայրի շրջանին …յանձնել ուրիշ երկիրներէ եկող …պատգամաւորներու բնակարան …հայթայթելու հոգը:

6 — Խորհրդակցական ձայնով …հրաւիրել բոլոր այն անձերը ո…րոնք մասնակցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի …հիմնադրման կամ մաս կազմած …նախկին կեդրոնական վարչու…թեանց եւ որոնք հնարաւորութիւն …ունին ներկայ ըլլալու:

7 — Պատգամաւորներու ըն…տրութիւնը կատարել, ըստ կա…նոնագրի, Շրջ. ժողովներու մէջ

8 — Պատգ. ժողովը հրաւի…րելու հոգը յանձնել այն Շրջ. …վարչութեան, որուն վայրը յարմար …կը գտնուի Պատգ. ժողովը գումարել:

9 — Պատգ. ժողովի գումար…ման ձեռնարկել անմիջապէս որ …Շրջ. վարչութիւններ իրենց …համաձայնութիւնը տան սոյն …առաջարկներուն եւ խոստանան …մասնակցիլ Պատգ. ժողովին:

10 — Պատգ. ժողովին բերել …ամէն շրջանի վերջին 7 ամսայ …գործունէութեան տեղեկագիրը՝ …վիճակագրական նօթերով մէկտեղ:

11 — Մինչեւ յառաջիկայ …Նոյեմբեր 25 յայտնել թէ առա…ջարկուած վայրերէն ո՞րը կը նա…խընտրէք, ի՞նչ կը խորհիք վերջ…նական թուականի մասին, եւ ինչ …փոփոխութիւններ կ'առաջարկէք …օրակարգի մասին:

12 — Պատասխանները ուղղել …Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. …վարչութեան (27 Bul Carol, Bucarest), որ ստացուած գրութիւն…ները պիտի յղէ այն շրջանին, որ …ժողովը գումարելու յարմար կը …տեսնէ շրջաններու մեծամասնութիւնը:

Իսկ իբրեւ օրակարգ առաջարկուած է.—

1 — Վերաքննութիւն ծրագիր-կանոնագրի:

2 — Ուրուագիծ ներքին կանոնագրութեան որուն վրայ հիմնուին շրջանները իրենց ներքին կանոնագրերը պատրաստելու ատեն:

3 — Պատրաստութիւն մարզական կանոնագրի մը:

4 — Պատրաստութիւն Սկաուտական կանոնագրի մը:

5 — Կապ Սկաուտական միջազգային կեդրոնին հետ:

6 — Կապ Ողիմպիական միջազգայինին հետ:

7 — Վաւերացում հայկական մրցանիշերու:

8 — Հայկական ընդհ. ողիմպիականներ:

9 — Կազմակերպութիւն Շրջաններու եւ մեկուսի մասնաճիւղերու:

10 — Ընդհ. կեդրոնի խնդիր:

11 — Պիւտճէ:

12 — Օրկան:

13 — Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշ, տիտղոս:

14 — Հիմնադրամի հարց:

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Վերջին տեններս եւրոպական մամուլը սկսած է լրջօրէն զբաղիլ Մանշի փապուղիին խնդրով: Մենք պիտի չքննենք հարցը տնտեսական, քաղաքական կամ զինուորական տեսակէտով, այլ բաւականանանք ընդհանուր ակնարկ մը նետելով նախնականուսումնասիրութեանց եւ շինութեանց ծրագրին վրայ:

Փապուղիի մասին կատարուած ուսումնասիրութիւնները արդիւնք են երեք քառորդ դարու պրպտումներու եւ խուզարկութեանց: Արդարեւ, 1856ին էր որ Թոմէ տը կամու առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուց դրական ու շօշափելի ծրագիր մը: Այնուհետեւ, առանց ընդհատման Մանշի մէջ եղան խորաչափական ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ երկրաբանական քննութիւններ ընդծովեայ հողին կազմութեան մասին:

Այսօր կրնանք ըսել թէ խնդիրը աւելի լուրջ ու գործնական փուլի մը մէջ մտած է: Արդի ծրագիրը կը նախատեսէ երկու զուգահեռական ներքնուղիներ, իւրաքանչիւրը պարունակելով գիծ մը միայն, բաղկացած կրաշաղախէ կիսաբոլորաձեւ որմադրուագէ, որ կը ներկայացնէ աւելցագոյն գիմադրական ուժը: Երկու մուտքերու միջեւ տարածութիւնը պիտի ըլլայ 63 քիլոմեդր, որուն 38 ու կէս քիլոմեդրը պիտի փորուի ծովին տակէն:

Արդ, ընդծովեայ բաժնին ամէնէն ցած մասը մօտաւորապէս 80 մեդր խորութիւն մը պիտի ունենայ: Մանշի առաւելագոյն խորութիւնը 46 մեդր է, իսկ ներքնուղին պիտի փորուի կաւճային խաւի մը մէջ, որ գորշագոյն կակուղ ու անթափանց է: Նեղ անցքերէ մղուող ջուրերուն համար նախատեսուած են ջրհոսուն ներքնուղիներ եւ ջրհորներ:

Նկատի առնելով ծակ բանալու համար արդիական լաւագոյն մեթոտները, կը յուսացուի որ աշխատութիւնները յաջողութեամբ աւարտին 5 տարիէն, եւ թերեւս աւելի կանուխէն: Ընդհ. ծախքը 3 միլիառ ֆրանք նախատեսուած է:

Փապուղիներու շինութեան ամենադժուարին հարցերէն մէկը եղած է անոնց օդը փոխելու խնդիրը: Ելեկտրական հովահարներու շնորհիւ կարելի է քանի մը վայրկեանէն դուրս վանել փապուղիին ապականած օդը եւ անոր տեղ մաքուր եւ շնչելի օդ լեցնել:

Փապուղի շինողները կը զբաղին ուրիշ դժուարութեամբ մը. երբ հարկ ըլլայ փորել կակուղ հողի մը մէջ, ուրկէ ջուրը կրնայ դիւրութեամբ ներս խուժել, այդ պարագային պէտք է մասնաւոր միջոցներ գործածել փլուզումներու առաջքն առնելու համար:

Ասոր համար, մասնաւոր գործիքներով խիստ զօրաւոր կերպով ճնշուած օդը կը քշեն փապուղիին մէջ, որ իր սաստիկ ճնշման տակ, ջուրին ծանրութեան կամ ներս հոսելու ձգտումին հակազդելով ետ կը բռնէ զայն: Այդ օդը պէտք է այնքան զօրաւոր ըլլայ որ կարողանայ ջուրը վեր բռնել:

Ընդհակառակն, երբ պէտք ըլլայ անցք բանալ կարծր ապառաժներու մէջէն, նորագոյն գործիքներու միջոցաւ շատ դիւրութեամբ կարելի է գլուխ հանել գործը, պայթուցիկներ գործածելով. այդ պարագային, ջուրերու խուժումի որեւէ վտանգ չի սպառնար, որովհետեւ ապառաժը ինքնին զօրաւոր արգելք մը կը հանդիսանայ անոր:

Փապուղիները ողողումէ կամ բացարձակ փճացումէ զերծ պահելու համար կը գործածուին մասնաւոր դռնակներ, որոնք արկածի ատեն ինքնաբերաբար գոցուելով, կը սահմանափակեն աղէտին մեծութիւնը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղւոյս կոմիտէին նախաձեռնութեամբ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը՝ 6 Հոկտեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ իր սեփական տան մէջ. սրահը լեցուն էր տեղացի ժողովուրդով:

Բեմին ճակատը զարդարուած էր Դաշնակցութեան հիմնադիրներու նկարներով սեղանին. առջեւ դրուած էր Դաշնակցութեան դրօշակը՝ վրան գրուած «Մահ կամ Թշուառութիւն» վերտառութիւնը: Երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները:

Հանդէսին նախագահ ընկեր Հ. Աւետիսեան հակիրճ խօսքերով բացատրեց տօնին իմաստն ու նպատակը եւ պատկերացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը մինչեւ 1920 թուականը: Ըսաւ թէ քանի մեր հայրենիքի անբաժան մասը կազմող հողամասերը չեն միացած Հայաստանին, քանի չեն բացուած հայրենիքի դռները գաղթական ժողովուրդին առջեւ, մինչեւ որ չիրականանայ Միացեալ Անկախ Հայաստանը, դաշնակցութիւնը անվարան պիտի շարունակէ իր ճամբան զոր գծած են իր նախորդները: Ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահել յարգելու համար յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան յեղափոխութեան եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ:

Խումբ մը ընկերներու եւ օրիորդներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Ընկեր Հայկազ Ներկարարեան արտասանեց «Հայ հերոսները» ընկեր Կ. Տօնապետեան «Զարկ կովկաս»ը, Տիկին Վառվառ Տօնապետեան մեներգեց «Հայրենիքդ մոռցիր»:

Ապա ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը, որ բացատրեց թէ ինչպէս Դաշնակցութենէն 20-30 տարի առաջ հայ ժողովուրդը անհանդուրժելի դառնալով իր կրած տառապանքը, պահանջ զգաց ինքնապաշտպանութեան եւ կռուի: Յիշեց զանազան փաստեր 1860-70 ական թուականներէն, Խրիմեանի, Պէշիկթաշլեանի մարտաշունչ երգերէն մինչեւ զանազան գաղտնի կազմակերպութիւնները: Յիշեց յօդուած մը ազգային երեսփոխան Ստեփան Փափազեանի մէկ ճառէն Պոլսոյ Ազգային ժողովին մէջ: «Հայն ալ ոգի պիտի առնու եւ ինքզինքն պաշտպանելու փորձ ընել պիտի ճգնի, կատաղի մոլեգնութեամբ, սրտապինդ քան զքիւրտն պիտի կռուի անոր հետ եւ քաջութեամբ պատիւն ու կինը կամ զաւակը պիտի ազատէ տնօրէնին ձեռքէ եւ անի վանէ...: Գաւառացիք փոխանակ կեանքն ամբողջ հողագործութեամբ անցընելու, եթէ անոր մէկ մասը վառօդ գործածելու, սուր շողշողացնելու նուիրէին...:»

Ցետոյ պատմական ակնարկով մը պարզելէ յետոյ մեր մօտաւոր անցեալը, համոզիչ փաստերովցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դուրս բերաւ մեր ժողովուրդը իր ստրկական եւ անկազմակերպ վիճակէն, վերստեղծեց հայ ազգային միութիւնը, դարբնեց մեր ցեղի մարտական կորովը, եւ կերտեց անձնուիրութեան եւ այլ մեծ առաքինութիւններու իտէալներու ընդունակութիւնը: Ցետոյ եզրակացուց թէ՝ ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ալ ներկայիս հայ ժողովուրդը ամուր փարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որովհետեւ ան գիտէ թէ ամէն անգամ վըտանգի դէմ առաջին կուրծք տուողը, առաջին զոհաբերողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ, եւ նոյնպէս փորձառաբար կը զգայ թէ նեղ օրերու մէջ դարձեալ մեր կուսակցութիւնը պիտի ըլլայ իր կողքին կանգնողը. որովհետեւ կը գիտակցի թէ դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ իր կուռ կազմակերպութեամբ, հասուն փորձառութեամբ եւ անսպառ զոհաբերութեամբ պիտի իրականացնէ մեր ժողովուրդին յոյսերն ու ձգտումները եւ անոր վերջնական ազատագրութիւնը:

Հանդէսին Լ րկրորդ մասին արտասանեցին Տիկին Անուշ՝ «Երգում»ը, Օրիորդ Զարուհի Քէշիշեան՝ «Հայաստան»ը. ընկեր Խաչիկ Ցարութիւնեան մեներգեց «Գարահիսար»ը: Մէջ ընդ մէջ եղան հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ Օր. Զարուհի Քէշիշեանի:

Նրգեցիկ խումբի «Մենք Անկեղծ Զինուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը ուշ ատեն: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ եւ ազդուած ազատաշունչ խօսքերէն:

Հ. Աւետիսեան

ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈԱՆ, 14 Հոկտ.— Շուրջ երկու տարի կ'ընէ որ փոքրիկ գաղութ մը ունինք հոս, եւ վերջերս կազմուեցաւ դաշնակցական խումբ մը, ինչ որ առաջին կազմակերպութիւնն է Ռոանի մէջ:

Կիրակի օր տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օր»ը:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Պարսամ Յակոբեան կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին ծնունդը:
15 Սեպտ. 1929

Ընկեր Արշակ Պողիկեան հանդէսը բացաւ «Մշակ բանուոր»ով, յետոյ պարզեց օրուան նշանակութիւնը հակիրճ կերպով: Եղան արտասանութիւններ, ուղերձներ, նուագ, երգ եւլն.: Լիոնէն հրաւիրուած ընկ. Բաբկէն Աղաբէկեան մէկ ժամ խօսեցաւ օրուան տօնին մասին, պարզելով հայ ժողովուրդին վիճակը 70ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը: Պարզեց Դաշնակցութեան ծնունդն ու գործունէութիւնը, յիշեց Խանասորի արշաւանքը, Պանք Օթոմանը, Սասնոյ կռիւները, եւ 1917էն մինչեւ 1920ը մղուած կռիւները՝ արիւնարբու Թուրքին դէմ:

Եզրակացնելով ըսաւ որ, իբրեւ անիրաւուած ազգ, մենք պէտք չէ դադրինք աշխատելու հայրենիքի ազատագրութեան համար: Պէտք չէ յուսահատինք ու թուլանանք, այլ կազմակերպուինք, գաղթահայութիւնը հայ պահենք եւ սպասենք այն վայրկեանին, որ ուշ կամ կանուխ պիտի հնչէ:

Ընկեր Ղազարոս արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին ընկերներ Կարապետ Համալեան եւ Ղազարոս Պագրճեան (ջութակ):

Գաղութին մեծամասնութիւնը ներկայ էր: Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ լաւ տրամադրութեամբ:

Մ. Թորոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի, 13 Հոկտեմբերի առաւօտեան ժամը 8ին տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի մասնաճիւղային մրցումները, Stade Pershingի մէջ, մեծ կանոնաւորութեամբ: «Ռոնի»ի եւ «Սարսէլ»ի մարզիկներուն միջեւ սկսաւ առաջին մրցումը եւ յաղթական հանդիսացաւ «Սարսէլ», 2ի դէմ 0-ով:

Երկրորդ մրցումը «Իթալի-Ալֆորվիլ»՝ վերջացաւ «Իթալի»ի յաղթութեամբ՝ 2-0: Երրորդ մրցման համար Գարակէօզեան «Հօմ»ի նորակազմ խումբը դաշտ եկաւ «Պուա Բօլոնպ»ի դէմ խաղալու՝ սակայն այս վերջինը ներկայ չըլլալուն համար պարտուած սեպուեցաւ, ախոյեանական մրցումներուն պայմաններուն համաձայն: Ժամը 11ին տեղի ունեցան «Պիյանքուռ-Անկիէն»ի շատ հաւասար խաղարկութիւնը, որ վերջացաւ 0 ով-0: Յաջորդ կիրակի առաւօտ կը վերսկսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեան մասնաճիւղային մրցումներու երկրորդ «Թիմ»ը, զանազան խումբերու միջեւ:

Հ. ՊԱՉԻՐԿԵԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

Տարի մըն է որ Խ. Միութեան …մէջ կը շրջիմ ամէն ուղղութեամբ: …Անցեալ ամիս անցած եմ Լէնինգրադէն, …ուր, յաճախ հանդստացած եմ …բարեկամի մը մօտ, ֆրանսացի …մը, բարի մարդերէ կազմուած …ընտանիքի մը տունը: Հոն ճանչ…ցայ ռուս հարազատ ընչազուրկի …մը հոգերն եւ ուրախութիւնները, …կենսագրութիւն մը որ երկար ատեն …պայքարած է թշուառութեան դէմ՝ …աշխարհի շատ մը նաւահանգիստ…ներուն մէջ, Համպուրկի, Նիւ…Եորքի, Պուէնոս Այրէսի, Մար…սէյլի մէջ: 1905ին Ռուսիայէն …կը փախի ջարդերուն եւ ճնշում…ներուն հետեւանքով. եւ ի վերջոյ …կը հաստատուի Ֆրանսա: Երկար տարիներ հոն ապրեցաւ, իր ձեռքերուն աշխատանքով, դժուար ապրեցնելով իր 7 զաւակները, (անձնապէս, անոնց վեցը կը ճանչնամ), եւ իր իրիկունները նուիրելով ռուս նաւազներու սէնդիկային:

Երբ օտար պետութիւնները կ'ուզէին միջամուխ ըլլալ Ռուսիոյ գործերուն, գրգռութիւնները որ կը կատարէր, պատճառ տուին իր Ֆրանսայէ արտաքսումին, ամբողջ ընտանիքով: Իբր «բոլշեւիկեան պատանդ» 1919ի ձմրան հասաւ Պետրոգրադ, Ռուսիոյ մէջ ձերբակալուած ֆրանսացի սպաներուն փոխարէն: Մահացու վտանգի եւ սովի պահուն, այս ծեր գործաւորը ուրախութեամբ՝ Յեղափոխութեան երկիրը կը բերէր իր վեց զաւակները:

Լէնինգրադի մէջ, յաջորդաբար կազմակերպեց Մանկանց տուներ, դարձաւ «Եւրոպա» պանդոկին մէջ հաստատուած մեծ մանկատան վերակացու, յետոյ տնօրէն լուացարանի մը: Յետոյ, երկար ատեն մնաց անաշխատ:

Գրեթէ երկու տարիէ ի վեր բանուոր է Սամոյլովա կարի գործատան մէջ: 40 տարուան բանուորական փորձառութիւն ունի: Դեռ կայտառ մարդ մըն է, որ իր յեղափոխականի անցեալէն կը պահէ յաճախ, քաջութեամբ ազատ խօսելու եղանակ մը:

Կը կոչուի Աղեքսանդր Իվանովիչ Ռուսակով. կը բնակի Լէնինգրադ, Ժէզեարով փողոց, թիւ 19:»

Անոր ընտանիքէն բաժնուեցայ դեկտ. 30ին: Լաւ ճանչնամ ընտանիքը: Տեսայ թէ ինչպէս կ'ապրի ան: Ցեղեակ էի անոր փոքր նեղութիւններուն: Գիտէի թէ նոյն բնակարանը հաստատուած երիտասարդ համայնավարուհի մը ամիսներէ ի վեր կը ստիպէր զայն որ զատեր հետապնդէ և նոյնիսկ զայն կը մատնէր իբրեւ ոճրագործ մը, զայն դուրս նետելու համար սենեակէ մը — աւելի ճիշդը. լոգարանի մը եռեւը, նրբանցքի անկիւնէ մը — ուր կը պառկի. կ'ուզէր զայն առնել անոր ձեռքէն: Գիտեմ թէ բնակարանի տագնապը ծանր է Խորհրդ. Միութեան մէջ եւ թէ այս տեսակ պատմութիւնները ցանցառ չեն: Բայց, աՀա, ինծի ցոյց կուտան Լէնինգրադի «Պրավդա»էն հրատարակուած ըմբոստացուցիչ յօդուած մը, յունուար 31ին, ճիշդ այս խնդրին վրայ:

Հոս կը ճանդիպիմ երկու ֆրանսացի գրողներու,— Փիեր Փասքալ եւ Վիկտոր Սէրժ, որոնք երկար ատենէ ի վեր Ռուսիա կը բնակին եւ շատ լաւ կը ճանչնան բանուոր Ռուսակովը՝ կը ճանդիպիմ բժիշկի մը որ զայն կը ճանչնայ 20 տարիէ ի վեր: Անոնց ճետ կը ճաստատեմ թէ Լէնինգրադի «Պրավդա»ի յօդուածը բարոյական անորակելի յարձակում մըն է: Ես ինքզինքիս կը ճարցնեմ թէ ինչպէս նման բան մը կրնայ պատաճիլ Խ. Մ.ի երկրորդ մայրաքաղաքին մէջ: Ի՞նչպէս կարելի է զրպարտել ճալածել, իբրեւ չարագործ, իբրեւ ճակայեղափոխան մը ժողովրդեան թշնամանքին եւ արճամարճանքին մատնել յեղափոխական ծեր բանուոր մը, որուն անցեալն ու ներկան անբասիր են: «Պրավդա»յի յօդուածը զայն կ'որակէ կուլակ, նեպման, ճակայեղափոխական: երեք անընդունելի եւ վտանգաւոր սուտեր: Չէի գրտեր թէ կարելի էր թոյլ տալ որ այս բառերուն ճետ խաղան: Յօդուածը զայն կը ներկայացնէ նաեւ իբրեւ շաճադէտ: Չորրորդ սուտ: իբրեւ «Ֆրանսայի մէջ, գլխարկի վաճառատան մըն ախկին սեփականատէր»: Հինգերորդ սուտ: իբրեւ «ճալածիչ Պեսարապիացի երկու երիտասարդ ճամայնավարուճիներու:» Վեցերորդ սուտ: Հեղինակին որ Ռուսակովը կը բաղդատէ նոր ճրացանազարկ մարդասպանի մը մասին, շեշտին եւ եզրակացութիւններուն վրայ բան չեմ ըսեր:

Իր ընտանիքին հետ, զայն կ'ամբաստանեն թէ իր բնակարանը գացող համայնավարուհի մը չարչրկած է: Դժբախտաբար անոնց համար որ այս պատմութիւնը կը կերտեն, շատ լաւ կը ճանչնամ խնդրոյ առարկայ այս մարդիկը:

Այս միջադէպը սկսած է զարգացած եւ պարկեշտ կնոջ մը վրայ կատարուած բռնութիւններով, իմ մէկ բարեկամիս կինը, որ գիտեմ թէ որեւէ մէկուն վրայ բռնութիւն գործելու անկարող է: Ան անիմարճուած է, գրգռուած եւ ծեծուած, իր տան մէջ իսկ, մէկու մը կողմէ որ զինքը չէր ճանչնար, մէկը որ դուրսէն կուգար եւ ներս կը մտնէր առանց իր արտօնութեան:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

որոնք քանի մը ժամ շարունակ ցոյցեր ըրին՝ մինչեւ որ ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը։

Ցոյցեր կատարուեցան նաեւ ֆրանսական եւ ամերիկեան հիւպատոսարաններուն առջեւ՝ «իրրէտէնթիստ»ներու կողմէ, խնդրելու համար Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի աջակցութիւնը իտալական կեղեքումներուն դէմ։ Նախատական խօսքեր ուղղուեցան Մուսոլինիի հասցէին Զաղրէպի մէջ ամբոխին կողմէ։ Ամբոխը յետոյ ուղղուեցաւ աւստրիական հիւպատոսարանին առջեւ, պահանջելով որ Հարաւային Թիրոլը Աւստրիոյ վերադարձուի։

Եուկոսլաւիոյ կիներու ազգային կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրն ուղղեց Իտալիոյ կիներուն.— «Յանուն մարդկութեան եւ աշխարհի կիներու համերաշխութեան, կը խնդրենք Իտալիոյ մեր քոյրերէն արգիլել Փոլայի անմեղ դատապարտեալներու մահապատիժը»։

Այս միջադէպը իր ծայրագոյն աստիճանին կը հասցնէ դժգոհութիւնը Սլովէններու, որոնք իտալական մականին տակ կը գտնուին Իստրիոյ թերակղզիին մէջ։ Այս թերակղզիին մէջ կը գտնուին Աւստրիոյ նախկին պատերազմական նաւահանգիստները, որոնց բնակիչները մեծ մասով Սլովէններ են։ Հակառակ անոր որ այս վերջինները փոքրամասնութեանց իրաւունքները պէտք է վայելէին ըստ դաշնագրի, սակայն կը գանգատին թէ իտալական բռնակալութեան տակ կը կեղեքուին։ Իտալեւեուկոսլաւ հին վէճերուն վրայ աւելնալով այս մէկն ևս մեծ գրգռութիւն առաջ եկած է Եուկոսլաւիոյ զանազան մասերուն մէջ։

⁂ Խնդրոյ առարկայ սպանութիւնը տեղի ունեցած էր յունիս 24ին, Փոլայի մօտ ընտրութեան մը միջոցին։ Մինչ 100 ֆաշիստներ զինուորական շարքով կ'ուղղուէին դէպի քուէտուփ, քօմիտի փողոցէ մը համազարկ մը սկսաւ՝ սպաննելով մէկ ֆաշիստ եւ վիրաւորելով քանի մը ուրիշներ։ Հինգ ուսանողներ ամբաստանուեցան իբրեւ հեղինակ այս ոճիրին եւ ասոնք է որ մահուան դատապարտուած են հիմա։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ը լուծուած

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ Փրուսիոյ Ներքին Նախարարը ստիպուեցաւ խիստ եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութեան դէմ, որ իր սպառնալից կեցուածքով կրնար տագնապ յառաջ բերել թէ ներքին եւ արտաքին տեսակէտով։ «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութիւնը ասկէ վերջ ապօրինի հանգամանք ունենալով, լուծուեցաւ։

Այս կազմակերպութիւնը ստեղծուած էր Հռէնոսի շրջանին մէջ։ Գերմանիոյ բոլոր մասնաճիւղերն ալ իրարու ետեւէ պիտի լուծուին։

Այս կազմակերպութիւնը, որ պետութեան մէջ մտած է, իր անհաշտ ընթացքով կրնայ խռովութիւններ յարուցանել։ Նախարարը աւելցուց թէ, հանրապետական կառավարութիւնը թէեւ բաւական զօրաւոր է ինքզինքը պաշտպանելու հաւանական յարձակման մը դէմ, սակայն անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ազատ ձգել այս տարրերը, որոնք ամէն գնով որոշած են զինքը տապալել։

Գերմանիոյ մէջ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է Փրուսիոյ Ներքին Նախարարին այս կորովի որոշումը, քանի որ Նախագահ Հինտէնպուրկ պետն է «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութեան, որով խիստ փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած է։

Ռուսները Չինաստան կը մտնեն

Խարպինէն չինական աղբիւրէ հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, խորհրդային 800 զինուորներ աՀջի օր անցած են Ամուր գետը, հրետանիի կրակի պաշտպանութեան տակ։ Ընկղմած են չինական երեք թնդանօթակիրներ։ Մէջը գտնուած 500 չինացի նաւազներն ալ խեղդուած են։ Ռուսերը գրաւած են Լին-Քիանկ-Հսիէնը։

Ռուս յարձակողականն սկսած է կիրակի իրիկուն՝ օդային բուռն ռմբակոծութենէ մը յետոյ, որ Լին-Քիանկ-Հսիէնի շրջանին մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խանգարած է եւ ժողովուրդը ստիպած հեռանալու։

Խարպին հասած խորհրդային պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ խորհրդային բանակն ու նաւատորմը վճռական միջոցներ ձեռք առած են սահմանագլուխի այն մասին մէջ, որ կը գտնուի Ամուր գետին վրայ, իբրեւ փոխ-վրէժ Չինացիներուն դէմ, որոնք թնդանօթի կրակ բացած եւ ականներ դրած էին՝ ընկղմելու համար ռուսական նաւերը։ Նման գործողութիւն կրկնուելու պարագային, Մոսկուա փոխ-վրէժի պիտի դիմէ անմիջապէս։

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Վարչապետ Վէնիզէլոս, արտաքին Նախարար Միխալաքօփուլոսի ներկայութեան, Եւրոպայի վերջին ճամբորդութեան մասին երկար զեկոյց մը տուաւ ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ Ցալտարիսի։

Այս տեսակցութենէն յետոյ, Վէնիզէլոս յայտնեց լրագրողներուն թէ՝ Ցալտարիսի հետ խօսած է այն մասին թէ ինչո՞ւ ժողովրդական կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները ներկայ չեն ըլլար խորհրդարանի նիստերուն։ Ինչպէս յայտնի է, յիշեալ կուսակցութիւնը բոյկոտի ենթարկած է խորհրդարանը՝ անոր համար որ Վէնիզէլոսի դահլիճին կ'անդամակցին 1922ի յեղափոխական կառավարութեան երկու անդամներ։ Վէնիզէլոս հրաւիրած է Ցալտարիսը խորհրդարան վերադառնալ եւ հոն պարզել իր տեսակէտը կառավարութեան կազմութեան մասին, ապահովցնելով զայն որ ինք անձամբ և մինակը պիտի խօսի յանուն ազատականներու եւ թէ ոեւէ ցաւալի միջադէպ չպիտի պատահի ժողովի ընթացքին։

Ժողովրդային կուսակցութեան թերթերը կը գրեն թէ ժողովրդային կուսակցութեան երեսփոխանները պիտի հրաժարին՝ ստիպելու համար կառավարութիւնը, որ խորհրդարանային նոր ընտրութեանց ձեռնարկէ։ Սակայն հանրային կարծիքը այն տպաւորութիւնն ունի որ եղածը պարզ սպառնալիք մըն է։ Ամէն պարագայի, կառավարութիւնը որոշած է ընտրութիւն կատարել տալ՝ միայն պարապ մնացած աթոռներու համար։ Ժողովրդային կուսակցութեան ձեռնթափութիւնը անտարբեր կը թողու հանրային կարծիքը։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Այս կիրակի ժամը 2ին։

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ՋԱՎԱԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն։
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի։
կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Պիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Գ. Մէհիտէրեան, Ռ. Զարդարեան, Շ. Սարեան, եւ Տէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պելվիլի կոմիտէի ժողովը՝ վաղըուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple. Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Քաջ Նազարի Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին,

Անիէռ Պուա Քոլոնպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները և «Գ. Վիշապեան» խումբը, վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnierès։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի «Արամ» խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Զաւարեան խումբի բացառիկ ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կանոնաւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9 ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով երգով և մարմնական ցուցներով։

Զ. Ե.Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թատերապարահանդէս մը, 16 Նոյեմբերի շաբաթ գիշերը, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Պէլվիլի մանկապարտէզի հոգաբարձութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30 ին, 131 Faub. du Temple.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի մէջ, մէթրօ Օտէոն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Մօրեղբայրս Մանասէ Նուրիճանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Պայազիտ կօշկակար միսաքի քով։ Իմացնել Յակոբ Զիլինկիրեանի, Ave, Bernard Palissy No. 7. Décine, Isére. France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

18 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1088

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս ԿԸ ՇԱՐԺԻ՜Ն,

Բարեգործականի Փարիզի մասնաժողովը կը հաղորդէ որ հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ պիտի հաստատէ 6-14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար:

Առ այժմ այդ դասընթացքները պիտի բացուին հայաշատ երեք կեդրոններու մէջ, մէկը՝ Պէլվիլի թաղամասին, միւս երկուքը՝ արուարձաններու մէջ՝ Ալֆորվիլ, Անկիէն եւ Պուա-Քոլոմպ-Անիէռ-Լա կարէն: Եթէ ծնողքները քաջալերեն այս առաջին ձեռնարկները, Փարիզի մասնաժողովը կը խոստանայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շրջաններուն մէջ:

Ուրեմն, այսուհետեւ, վերոյիշեալ շրջաններու հայ դպրոցականները շաբաթը մէկ ժամ հայերէն եւ մէկ ժամ ալ ազգային պատմութեան դաս առնելու պատեհութիւն պիտի ունենան:

Որքան ալ համեստ ըլլայ ձեռնարկը, մենք չենք վարանիր շնորհաւորելու Փարիզի մասնաժողովը իր այս գեղեցիկ գաղափարին համար եւ սրտովին կը ցանկանք որ շուտով ամէն թաղ եւ ամէն արուարձան շրջապատուի նման դասընթացքներու ցանցով մը: Կը փափաքինք նաեւ որ այդ դասերը տրուին ո՛չ թէ շաբաթը մէկ օր, այլ երկու-երեք օր, եթէ կարելի չըլլար ամենօրեայ ընել:

Այս շարժումը ցոյց կու տայ թէ՝ վերջապէ՛ս մեր ջոջ կազմակերպութիւնը արթնցած է իր քունէն եւ սկսած իրատես աչքերով դիտել իր շրջապատը: Ըմբռնել թէ՝ Թրքստաններու դրամագլուխը եւ վարիչ-պատուիրակներու փորը պարարտացնելու չափ—եթէ ոչ աւելի գերիվեր...—կան նուիրական գործեր եւ սրբազան պարտականութիւններ: Հասկնալ թէ՝ տէր տիրական անհեթեթներուն օժանդակելէ առաջ,ստիպողական է ու հրամայական օգնել անտուն, անտէր գաղթականներուն: Մէկ խօսքով, հայ գիրն ու անցեալը սորվեցնել այն սերունդին, որ հոս՝ եր քիթին տակ, այս համայնակուլ ովկիանոսին մէջ կը տառապի եւ դատապարտուած է կորսուելու:

Ուրիշ առթիւ ալ դիտել տուած էինք Բարեգործականի Փարիզի մասնաժողովին փորձած ճիգերը՝ ժողովրդային լայն խաւերուն մօտենալու եւ անոր հետ շփման մէջ մտնելու մասին: Եւ սակայն դաշտահանդէսներէն աւելի այս կարգի ձեռնարկներն են որ կրնան յոյսեր ներշնչել՝ յաջողցնելու համար հետապնդուած նպատակը:

Երկու տարիէ ի վեր, արդէն Սէն-Միշէլի թաղին մէջ նման դասընթացք մը բացուած էր, նախաձեռնութեամբ Սանասարեան Սանուց միութեան եւ մասնակցութեամբ կարգ մը կազմակերպութիւններու: Այս դասընթացքին հետեւող սահմանափակ թիւով աշակերտներն ու աշակերտուհիները այսօր ի վիճակի են քանի մը տող հայերէն մրոտելու եւ ընդհանուր գաղափար մը ունին իրենց ազգային պատմութեան մասին:

Աւելի օգտակար պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ այսօրուան նախաձեռնողները կարենային կարգադրել, որ թաղային այն վարժարաններուն մէջ ուր մեծ թիւով հայ աշակերտներ կը յաճախեն, ամէն օր, կամ գոնէ շաբաթը երեք օր, հայ ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը այցելէ, սովորական դասերը աւարտելէ յետոյ, եւ մէկ ժամ հայերէն դասաւանդութիւն ընէ:

Այս դրութեան երբեք արգելք չեն ֆրանս. իշխանութիւնները: Գաւառի մէջ տեղ տեղ այս ձեւին դիմած են արդէն եւ լաւ արդիւնքներ ձեռք բերուած: Բացի Հայերէն, Ֆրանսայի Իտալացիներն ու ուրիշ օտարազգիները նոյնպէս կ՚օգտուին այս դիւրութենէն:

Որքան գիտենք, Ամերիկայի մեր հայրենակիցներն ալ այս եղանակով կը փորձեն հայեցի դրոշմ մը տալ մատաղ սերունդին:

Տարակոյս չկայ թէ՝ երբ դժուարութիւններ կան փարիզեան շրջանին մէջ զուտ հայկական՝ մանկապարտէզ-նախակրթարաններ բանալու՝ այս կերպով տրուած կրթութիւն մը աւելի հիմնական ու տեւական կ՚ըլլայ:

Սպասելով որ այս թելադրանքը ուսումնասիրուի եւ գայն գործադրելու կարելիութիւնները մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուին, կը հրաւիրենք հայ ծնողքները, որ օգտուին ներկայացած առիթէն եւ փութան իրենց զաւակները արձանագրել վերոյիշեալ դասընթացքներուն:

Ո՞րն է այն գիտակից Հայը որ չպիտի ուզէր իր զաւկին սորվեցնել իր մայրենի լեզուն, այն գեղեցիկ բարբառը, որ դարերու տառապանքներուն եւ բիւրաւոր փորձանքներուն մէջէն փոխանցուած հասած է մեզ իբրեւ նուիրական աւանդ մը, քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ մեզի տալով ինքնուրոյն եւ պատուաւոր տեղ մը: Եւ ո՞վ է որ պիտի փափաքէր զրկել իր զաւակը սորվելէ մեր անցեալ փառահեղ պատմութիւնը, ուր ներշնչումի այնքան աղբիւրներ կան մեր նոր սերունդին համար:

Պարտականութիւն ունինք մեր նախահայրերու աւանդը նոր կարգին փոխանցելու հասնող սերունդին: Այս վերջինն է որ կոչուած է իրականացնելու այն իտէալը, որու ճամբուն վրայ այնքան զոհեր տուինք.

Մեծցնենք զայն Հայ, հոգիով, մտքով ու լեզուով:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս խորագրին տակ «Հայրենիք» կը գրէ, (29 սեպտ.).

—«Զրպետելու համար ողբերգութիւն, կատակերգութիւն անունը կուտանք այն դատավարութեան, որ վերջերս տեղի ունեցաւ Հայաստանի խորհրդային դատարանին առջեւ:

Դատարանին կը յանձնուի 79 տարեկան զառամեալ եպիսկոպոս մը՝ Սրապիոն եպս. Սամուէլեան անունով, իբրեւ հակայեղափոխական եւ իբրեւ լրտես:

Խորհրդային թերթերու տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, իբր թէ այս մարդը 1917էն առաջ, Խարկովի մէջ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին ծառայած է ցարական ոստիկանական վարչութեան, իբր թէ՝ լեհական դեսպանատան (արդեօք հիւպատոսարանի՞) միջոցով արտասահմանէն ստացած է գիրքեր եւ փոխադարձաբար ղրկած է գրութիւններ, որոնք լրտեսական փաստաթուղթեր են: Իբր թէ՝ նամակներով դիմած է աշխարհի բոլոր թագաւորներուն եւ նախարարներուն, որպէս զի Խարկովի Հայերը կիպրոս փոխադրէ եւ հոն՝ ըստ «խորհրդային Հայաստան»ի վկայութեան... «ծովից ծով Հայաստան» հիմնէ:

Ամբաստանութիւններէն ոչ մէկը հաւատալի է, այնքան որ ծիծաղելի եւ տղայական են անոնք:

Դատարանի առջեւ խնդրոյ առարկայ կը դառնան յեղափոխութենէ առաջ պատերազմի ընթացքին, անոր ունեցած հակագերման տրամադրութիւնները, որոնք կը նկատուին քրէական յանցանք: Եթէ այդպէս է, ապա ինչո՞ւ նոյն հետեւողականութեամբ չեն պատժուիր Անաստաս Միկոյեան եւ նմաններ, որոնք կամաւորապէս կռուեցան Թուրքիոյ դէմ:

Այս ծիծաղելի կատակերգութիւնը անոր համար չէ, որ կ՚ուզուի չարիք մը խափանել կամ պետականօրէն վտանգաւոր մարդ մը արգելափակել, այլ, պարզապէս կը կատարուի դատավարութիւն մը, զայն իբրեւ միջոց ծառայեցնելու համար ուրիշ նպատակի մը, այն է՝ յաչս ժողովուրդին վարկաբեկելու եկեղեցականութիւնը:

Զառամած եկեղեցական մը կամ առհասարակ եկեղեցականութիւնը պաշտպանելու համար չէ որ այս տողերը կը գրենք, այլ կ՚ուզենք հրապարակել այն ալլանդակութիւնները, որ ամէն օր կը կատարուին մեր դժբախտ հայրենիքին մէջ:

ԵՈՆՈՒՍ ՆԱՏԻ ՑԷՓԼԻՆԻՆ ՄԷՋ

Կոմս Ցէփլին, որ Պալքաններու վերեւ թռիչք կատարելու համար ճամբայ ելած էր, Վիեննայէն յետոյ սաւառնեցաւ Պելկրատի, Սոֆիայի, Պուքրէշի եւ պալքանեան ուրիշ կարեւոր քաղաքներու վերեւ:

Քսան ճամբորդներէն մէկն է *Ճիւմհուրիյէթ*ի ամբոխավար խմբագրապետ եւ երեսփոխան Եոնուս Նատի պէյ:

Ճամբորդութիւնը անցաւ շատ յաջող:

ՓԱՐԻԶԻ պատժական վերաքննիչ ատեանը չորս տարի բանտարկութեան եւ 3000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց *Լ՚Օպ Սոսիալ* թերթի պատասխանատու տնօրէն Միշլէն, զինուորները անհնազանդութեան մղող յօդուածաշարքի մը հրատարակութեան համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արաբներու ընդհանուր գործադուլը

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ Պաղեստինի Արաբները 24 ժամուան ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին ամսոյս 16ին չորեքշաբթի օր: Պաղեստինի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ միւէզզինին ձայնը չլսուեցաւ մինարէներէն, որովհետեւ իսլամ կրօնաւորները միացած էին արաբ ազգային կոմիտէի որոշման:

Անդրյորդանանի վեհապետը՝ էմիր Ապտուլլահ հեռագիր մը ուղղեց արաբական կոմիտէին՝ յայտնելով թէ պիտի աջակցի իրենց քաղաքական այն բոլոր միջոցներով զորս ունի իր տրամադրութեան տակ: Ամմանէն կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի Արաբներն ալ 24 ժամուան գործադուլ ըրած են:

Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտ եւս համակրալից հեռագիր մը ուղղած է:

Իսլամ Արաբներուն միացան նաեւ քրիստոնեաները, որոնք նոյնպէս փակեցին իրենց խանութները: Իսկ Հրեաները յարձակումներէ վախնալով, չհամարձակեցան շուկայ իջնել եւ բանալ իրենց խանութները:

Տեղական իշխանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ ցոյցերն ու անկարգութիւնները արգիլելու համար:

ՀԱՅՖԱ, 15 հոկտ.— Բոլոր խանութները փակուած են եւ գործերը դադրած՝ պատրաստուելու համար վաղուան արաբական ընդհանուր գործադուլին: Հրեաներուն դէմ արաբական բոյկոտը բուռն կերպով առաջ կը տարուի հոս: Սաֆէտի ջարդերուն պատասխանատու Արաբներու դատավարութիւնը սկսաւ: Խռովութիւններու շրջանին իրիկուան ժամը 9էն յետոյ ամէն շրջագայութիւն արգիլուած էր: Այդ արգելքը վերցաւ հիմա:

Երուսաղէմ, 15 հոկտ. (Թայմզ).— Հրէական Քաւութեան Օրը առանց միջադէպի անցաւ երէկ: Սակայն կիրակի գիշեր Երուսաղէմի տուներէն մէկուն մէջ սպաննուեցաւ արաբ Շէյխ մը, որ յայտնի էր արաբական գործադիր կոմիտէի քաղաքականութեան իր հակառակութեամբ: Քանի մը Արաբներ ձերբակալուեցան:

Այսօր անգլիացի երկու դատաւորներու առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը Քեբրոնի երեւելիներէն շէյխ Թալէպ Մարքայի, որ ամբաստանուած է իբրեւ գլխաւոր կազմակերպիչը տեղւոյն վերջին ջարդերուն: Ինչպէս կը յիշուի, 66 Հրեաներ սպաննուած էին Քեբրոնի մէջ: Անգլիացի դատաւոր Մաք Տոնէլ դատարան գնաց զինուորական պահակներու ուղեկցութեամբ:

Հրեայ խանութներու դէմ բոյկոտը մասնակի կերպով միայն կը շարունակուի: Ոմանք կը ստիպուին ետ դարձնել Հրեաներէն գնուած ապրանքները:

Տիբերիոյ խաղաղասէր միւֆթին մեռաւ: Սակայն Տիբերիոյ Արաբները յիշատակագիրով մը կը յայտնեն թէ իրենք հակառակ են Իսլամական Գերագոյն Խորհուրդի քաղաքականութեան եւ կ՚ուզեն համերաշխ ապրիլ Հրեաներուն հետ:

Անգլիական ծովակալը Էնկիւրիի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Էնկիւրիէն, հոկտեմբեր 14 թուականով.—

Անգլիական դեսպան սըր Ճորճ Քլարք այս առաւօտ Էնկիւրի հասաւ՝ ընկերակցութեամբ Միջերկրականի նաւատորմին վերին հրամանատար սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտի եւ իր սպայութին: Ընդ առաջ եկած էր Էնկիւրիի զինուորական հրամանատարը՝ պատուոյ պահակախումբով մը: Այցելելէ յետոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Ազգ. պաշտպանութեան գործավար Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիք պէյի, որոնք անմիջապէս փոխադարձ այցելութիւն տուին, այս վերջինը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ ծովակալին:

Ժամը 4ին Մ. Քէմալ ընդունեց ծովակալը Չանքայայի մէջ: Անգլիական դեսպանն ու Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ներկայ էին տեսակցութեան, որ տեւեց 80 վայրկեան եւ խիստ բարեկամական հանգամանք ունէր: Խօսակցութիւնը դարձաւ զանազան հարցերու մասին: Ղազի փաշան յիշեց այն դժուարութիւնները, որոնց բախեցաւ հանրապետական Թուրքիան եւրոպականացման ընթացքին եւ ըսաւ թէ կ՚ուզէ որ Արեւմտեան Եւրոպան հասկնայ ու գնահատէ ինչ որ կատարուած է: Խօսեցաւ ռոռգման այն լայն ծրագիրներու մասին, որոնք պիտի գործադրուին Անատոլուի մէջ, ու աւելցուց թէ պէտք է կրթել ռամիկ ժողովուրդը՝ կատարեալ բարօրութիւն ձեռք բերելու համար: Բարի գալուստ մաղթեց ծովակալին, որ պատասխանեց թէ ինք ջերմ հաւատացող մըն է բարեկամական յարաբերութեանց՝ ազգերու միջեւ:

Պատճառներ ունիմ հաւատալու թէ Ղազի փաշայի անձը զօրաւոր տպաւորութիւն գործած է ծովակալին վրայ: Այս վերջինը առաջին անգլիացի ծովակալն է, որ խաղաղութեան ժամանակ կ՚այցելէ Թուրք կառավարութեան պետի մը: Վերջին անգամ Պոլիս այցելած էր սըր Պըրքլի Մէլօ, Մեծ Պատերազմէն քիչ առաջ:

Այս իրիկուն վարչապետ Իսմէթ փաշա ընդունեց ծովակալը, որ վերջացուց իր բազմազբաղ օրը՝ ճաշելով Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ:

Ծովակալը Պոլիս կը մեկնի այս գիշեր, հաճելի եւ յաջող այցելութիւն մը տալէ յետոյ մայրաքաղաքին: Անգլիական դեսպանը այսօր Թուրք գործավարներուն եւ անգլիացի ծո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս Պոսթոնի մէջ տեղի ունեցած Միջազգային Համաժողովին մասնակցելու համար աշխարհահռչակ Պավլովի նախագահութեամբ Ռուսիայէն գացած բնախօսներու խումբին անդամներէն մէկն է եղած փրոֆ. Լեւոն Ե. Օրբէլի: Պոսթոնցի խումբ մը Հայեր, ճաշասեղանով մը պատուած են գիտնական Հայը:

Փրոֆ. Օրբէլի բնիկ երեւանցի է, 55 տարեկան: Փեթերսպուրկի զինուորական համալսարանին մէջ բժշկութիւն ուսանելէ վերջ աշխատակցած է հռչակաւոր Պավլովի: Կատարած է ուսումնասիրութիւններ գերմանական համալսարաններու մէջ եւ տարի մըն ալ մնացած Անգլիոյ Քէմպրիճ համալսարանին մէջ. Նշանակուած է փրոֆէսօր եւ Պավլովի հրաժարելէն ետք անցած է անոր տեղը, իբրեւ բնախօսական ճիւղի վարիչ: Հեղինակ է բազմաթիւ գիտական գործերու: Կը խօսի լաւ հայերէն, հետաքրքրուած է Հայաստանի համալսարանով, եւ կ՚աջակցի ընդունակ հայ ուսանողներուն, որ իրենց ուսումը կատարելագործեն Մոսկուայի եւ Լենինգրադի համալսարաններուն մէջ:

ՋԻՋԻ ԼԱՄՊՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Ինչպէս կը յիշուի, տիկին Ջիզի Լամպրինօ դատ բացած էր իր նախորդ ամուսնոյն՝ Ռումանիոյ կարոլ իշխանին դէմ, որմէ կը պահանջէր 10 միլիոն ֆրանք վնասուց հատուցում. ասկէ զատ կ՚ուզէր որ Լիսէ Միշլէի աշակերտող իր զաւակը արձանագրուի Միրսէա տը Հօէնցոլլէրն անունով: Զիզին ու իշխանը 1918ին Օտէսայի մէջ ամուսնացած էին եւ 1920 յունուար 10ին ունեցած զաւակ մը:

Քանի մը տարի վերջ, իշխան Կարոլ ձգեց իր կինը եւ պաշտօնապէս ամուսնացաւ Յունաստանի Էլէնա իշխանուհիին հետ, որմէ ունեցաւ նաեւ զաւակ մը՝ Ռումանիոյ մանուկ թագաւորը: Կարոլ յետոյ ձգեց իր իշխանուհի կինը եւ կապուեցաւ տիկին Լուփէսքուի:

Տիկին Լամպրինօ երկու տարի առաջ կորսնցուցած էր իր դատը: Սակայն վերաքննութեան դիմած ըլլալով, երէկ Փարիզի վերաքննիչ ատեանը քննեց դատը:

Իշխանին փաստաբանն է Փօլ-Պոնքուր, տիկին Լամպրինոյինը՝ Քամփէնքի:

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ԶԱՂՐԷՊԻ ՄԷՋ

Զաղրէպ, 16 հոկտ.— Փոլայի դատարանին կողմէ սլովէն հինգ ուսանողներու դէմ արձակուած վճիռը նոր ցոյցերու տեղի տուաւ քաղաքին մէջ: Ցուցարար ուսանողներու պահանջին վրայ, Ազգային թատրոնը ժամը 9.30ին դադրեցուց ներկայացումը. իսկ Սինէմաներն ալ քանի մը վայրկեան վերջ փակեցին իրենց դուռները, ցուցարարներու խուժումէն վախնալով:

Իրիկուան ցոյցերուն ատեն 47 ուսանողներ ձերբակալուեցան: Սակայն հակիտալական զգացումը այնքան սաստիկ էր, որ ցոյցերը շարունակուեցան եւ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կէս գիշերին մերկ սուրերով յարձակիլ ամբոխին վրայ:

Վերջին պահուն լուր հասաւ թէ մահուան դատապարտուած էր միայն մէկ սլովէն ուսանող Վլատիմիր Կորթան, միւս չորսը 30ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան:

Փոլա, 27 հոկտ.— Վլատիմիր Կորթան այս առաւօտ գնդակահարուեցաւ կռնակէն:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1930 ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Խորհրդարանի Ելմտ. Յանձնաժողովը աւարտեց 1930 տարեշրջանի պետական ելմտացոյցի քննութիւնը եւ զայն պիտի յանձնէ Երեսփոխանական ժողովի քուէարկութեան՝ խորհրդարանի յառաջիկայ վերաբացման:

1929ի ելմտացոյցը զարդ ահագին յաւելումներ ունեցաւ նախատեսուած մուտքերուն վրայ: Այսպէս՝ առաջին վեցամսեային, այսինքն յունիսի վերջն արդէն մօտ 2ուկէս միլիառ աւելի տուրք գանձուած էր քան նախահաշուի գումարը. եթէ ընդունինք թէ երկրորդ վեցամսեան ալ պիտի ունենայ նման յաւելում մը, կը ստանանք հինգ միլիառ ֆրանքի գումար մը որ հեռու է աննշան ըլլալէ, քանի որ հարիւրին 10 կը նշանակէ 50 միլիառ մուտքի մը վրայ:

Անշուշտ լաւ է որ տարեգլխուն նուազոյթի տեղ միշտ աւելորդ գումար մը ունենայ պետական գանձը, բայց այսչափ ահագին տարբերութիւն մը ցոյց կուտայ թէ նախահաշիւը պատրաստող գրասենեակը կամ բաւականաչափ ուշադիր չէ եղած նախորդ տարիներու մուտքի գումարներուն եւ կամ անկեղծօրէն գործել ուզած չէ: Սխալը սխալ է, ինչ արդիւնք ալ որ ունենայ:

Դժուար է ի հարկէ քանի մը միլիոնի ճշդութեամբ նախահաշիւ մը պատրաստել, բայց հինգ միլիառը ահագին գումար է եւ հարիւրին տասը տարբերութիւնը ներելի չէ ոեւէ լուրջ պաշտօնէութեան, որովհետեւ եթէ պէտք եղած լրջութեամբ չուսումնասիրուի ոեւէ խնդիր, անակնկալը կրնայ նաեւ աղիտալի ըլլալ, փոխանակ այսպէս նպաստաւոր ըլլալու:

Նախահաշիւ պատրաստելու տարբեր եղանակներ եղած են միշտ եւ խորհրդարանային վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր շատ անգամներ այլեւայլ պետութիւններ փոխած են իրենց ձեւերը: Անցեալ դարի առաջին շրջաններուն Ֆրանսայի մէջ նախահաշիւ մը կը պատրաստուէր առժամեայ եւ տարւոյն մէջն ալ քանի մը ամսուան փորձառութենէ վերջ երկրորդ նախահաշիւ մը որ կը կոչուէր սրբագրեալ կամ ուղղիչ: Հանրապետութիւն հաստատուելէն ի վեր միակ նախահաշիւ մը կը պատրաստուի որ խորհրդարանէն կը վաւերացուի մինչեւ դեկտ. 31 եւ գործադրութեան կը դրուի յունուար 1էն սկսեալ: Եթէ պատահի որ— ինչ որ շատ յաճախ հանդիպած է դժբախտաբար— մինչեւ դեկտ. 31 խորհրդարանը վերջացուցած չըլլայ իր քննութիւնը, յունուարին համար 1/12 տարուան— այսինքն մէկ ամսուան— առժամեայ երկոտասաներորդ անունով հաշուեցոյց մը կը քուէարկուի եւ այսպէս կը շարունակուի մինչեւ ամբողջական ելմտացոյցի քուէարկութիւնը:

Այսպէս այլեւս սրբագրեալ նախահաշիւ գոյութիւն չունի այժմ, բայց ատոր փոխարէն՝ կան հաւաքական ծախքերը— les collectifs — որոնք տարւոյն մէջը կը քուէարկուին, երբ բոլորովին նոր հաշիւներ, ինչպէս մուտքի, նոյնպէս եւ ելքի համար: Նամանաւանդ երբ մուտքերը աւելի են ընդհանուր նախահաշուի գումարներէն, ինչպէսէ այս տարի, շատ կը պատահին hաւաքական հաշիւներ: 1929ի ծախքերու նախահաշիւն էր 45 միլիառ 366 միլիոն, բայց արդէն 2 միլիառ 39 միլիոն նոր վարկերով աւելցած է տարուան ընթացքին:

Առանձին յօդուածի մը վերապահելով 1930ի ելմտացոյցի մուտքերուն եւ ելքերուն մանրամասնութիւնները, յիշենք այժմէն թէ ծախքերը պիտի աւելնան մօտ երեք միլիառով, իսկ տուրքերը պիտի պակսին մօտ մէկ միլիառով:

Այդ զեղչելի տուրքերը պիտի ըլլան.—

Դերձանքի տուրքը (հարիւրին 12էն կը զեղչուի 100ին 10ի),

Թոշակներու տուրքը (հարիւրին 12էն 10):

Վաճառականական շահերու տուրքը, ժառանգութեանց տուրքերը, կալուածներու առուծախի տուրքերը, ինչպէս նաեւ կենսամթերքներու փոխադրման տուրքերը եւս պիտի զեղչուին:

Իսկ յաւելեալ ծախքերու գլխաւորներն են իբր մէկ միլիառ ընկերային բարելաւութեանց, այսինքն ծերութեան եւ ապահովագրութեան նպաստները, նաւարկութեանց եւ ճանապարհներու շինութեանց յատկացուած այլեւայլ գումարներ, նոր ջրանցքներու բացման ծախք եւայլն:

Պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի տարեկան ծախքն էր հինգ միլիառ ֆրանք. Թղթադրամի տարբերութեամբ այսօր այդ գումարն հաւասար է 25 միլիառի, մինչդեռ 1930ի ծախքերու գումարը շատ աւելի է այդ գումարի կրկինէն — 50 միլիառ ֆր.— եթէ հաշուենք նաեւ անկախ գանձին յատկացուած ծախքերը:

Ծախքերու յաւելումն անպատճառ քննադատելի չէ անշուշտ, եթէ այդ յաւելումները մսխումներու պատճառաւ չեն, այլ յատկացուած են շինութեանց եւ ընկերային կենցաղի պայմաններու բարելաւման եւ չեն ճնշեր հարկատուն: Անտարակուսելի է թէ կեանքի հանգստաւէտութիւնն հետզհետէ կ'ընդհանրանայ ժողովուրդի ստուար խաւերուն մէջ, ինչ որ անհրաժեշտօրէն պատճառ կը դառնայ նորանոր ծախքերու, բայց հարկատուի տնտեսական վիճակն ալ ի նկատի առնելու է: Ի՞նչ կ'արժէ փառաւոր եւ բազմածախս թանգարանով մը օժտել քաղաք մը, որու բնակիչներն իրենց օրապահիկն իսկ ճարելու վիճակի մէջ չեն:

Միեւնոյն կերպով խնայողութիւն չէ գործածել գէշ վճարուած ապիկար պաշտօնեաներ. փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ ոչինչ աւելի սուղի կը նստի երկրի մը քան վատ պաշտօնէութիւն մը, որ իր պաշտօնի բարձրութեան վրայ չէ. հանրութիւնն է որ կը տուժէ անոնց յանցանքը հազարաւոր հակահարուածներով— վատնում, կաշառք, դանդաղութիւն եւայլն:

Աւելորդ է օրինակները բազմապատկել: Անգլիոյ ծախքերը 1930ի համար 100 միլիառ ֆրանքը կ'անցնին, ուրեմն ֆրանսայի ծախքերուն կրկինը, մինչդեռ 1914—15ին 25 միլիառ էր միայն: Անգլիոյ ծախքերուն մէջ 33 միլիառ ֆրանք յատկացուած է հանրային ապահովագրութեանց եւ նպաստներու մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ այդ ծախքերը տակաւին իրենց սկզբնական շրջանին մէջ են: Հաւանաբար ամէն տարի Ֆրանսա ալ քանի մը միլիառով պիտի աւելցնէ ծախքերու այդ գլուխները: Ընկերային համերաշխութեան եւ իրերօգնութեան սկզբունքն է այս, որուն դէմ երթալ հակառակ է ներկայ դարու ոգիին եւ խաղաղասիրական ձըգտումներուն:

Կառավարութեան պարտքն է ոչ թէ ծախքերը նուազեցնել անպատճառ, այլ հսկել տուրքերու որդար բաշխումին, արգիլել մսխումները եւ առնել անկէ որ շատ ունի, յառաջատուական դրութեամբ, տուրքէ բոլորովին զերծ կացուցանելով որոշ վաստակ մը որ համեստ կենցաղ մը միայն կրնայ ապահովել:

Ըստ օրինի նախահաշուէն աւելի գանձուած տուրքերը պէտք է յատկացուին ներքին պարտքերու հանգուցման, բայց 1927ի եւ 28ի յաւելեալ գումարներէն մեծ բաժին չինկաւ այդ փոխառութեանց վճարման, որովհետեւ «հաւաքական» նոր վարկերը կըլլեցին զանոնք:

Կարեւոր խնդիր մըն ալ այն է թէ պետական գանձն ինչպէս կ'օգտագործէ այդ յաւելեալ գումարները, մինչեւ անոնց ոեւէ նպատակի յատկացուիլը. զայժմ անոնք պետական դրամատունը կը մնայն գրեթէ առանց տոկոսի եւ սակայն իբր տոկոս հարկատուներէն կը գանձուի ահագին տուրք:

Ահաւասիկ փոքր հաշիւներ, որոնց արդիւնքները բարդուելով մեծ գումարներու կը հասնին եւ կրնան զգալիօրէն թեթեւցնել ժողովուրդի ծանր բեռը:

Մ. Տ.

ՀՈՂԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գիտական աշխարհը գործի վրայ է: Ամէնկուռ հեւասպառ աշխատանք կը թափուի: Համաժողով համաժողովի կը յաջորդեն: Բոլոր պետութիւններու մեծանուն գիտականները քովէ քով գալով կը ճգնին կերտել նոր աշխարհ մը, աւելի ճիշդը նորագոյն մը, ուր գիտութիւնը պիտի ըլլայ ջահակիրը խաղաղութեան: Պատերազմները պիտի դադրին, թնդանօթը պիտի լռէ, ամէն կողմ պիտի տիրապետէ առատութիւնը եւ սէրն ու արդարութիւնը պիտի թագաւորեն երկիր մոլորակին վրայ:

Հողագիտական Միջազգային Համաժողովը որ իր տեսակին մէջ միակն է, գումարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ 1927ին, յունիս 13-22: Հողային արդիւնաբերութեան նուիրուած առաջին միջազգային համաժողովն էր: Ասկէ առաջ նոյն հարցի շուրջ 1909ին Պուտափէշթի, 1910ին Ստոքհոլմի, 1922ին Փրակայի եւ 1924ին Հռոմի մէջ գումարուած ժողովները խորհրդաժողովներ էին: Ուաշինկթընի համաժողովին մասնակցեցան աշխարհի չորս կողմերէն, 20 զանազան լեզուներ խօսող 34 զանազան երկիրներու մեծանուն ներկայացուցիչները: Աւստրիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա եւ ուրիշներ ղրկած էին իրենց լաւագոյն ուժերը: Մասնաւորաբար Ռուսիայէն շարք մը հոյակապ գիտականներ կը մասնակցէին համաժողովին: Հոն էր պատկառելի ծերունին՝ փրոֆ. Կլինքա՝ Ռուսական գիտական Ակադեմիային անդամը եւ Լենինգրադի երկրագործական ճեմարանին տնօրէնը, որ հողագիտական միջազգային ընկերութեան նախագահ ընտրուեցաւ: Մոսկուայի, Լենինգրադի, Ռոստովի Համալսարաններէն, Խարքովի հողագննական ճեմարանէն, Լենինգրադի հողային ակնուագման ճեմարանէն, Մոսկուայի հողային բերրիական ճեմարանէն, Քազանի եւ Խարքովի համալսարաններէն եւ ռուսական ուրիշ բազմաթիւ երկրագործական վարժարաններէն եւ կայաններէն գիտական ուժով դէմքեր ներկայ էին: Եթէ քիչ մը աւելի ծանրացանք ռուսական ներկայացուցիչներուն վրայ, պատճառն այն է որ այդ երկրին մէջ հողագիտական մարզին մէջ, կատարուած են գեղեցիկ նուաճումներ՝ արդիւնք խորաքնին հետազօտութեանց:

Ուաշինկթընի համաժողովին գլխաւոր աշխատանքը կայացած է հողային բնագիտութեան, հողային քիմիագիտութեան, հողային բակտերիաբանութեան, հողային բերրիութեան եւ այլ յարակից հարցերու ուսումնասիրութիւններուն շուրջ: Ներկայացուած բազմաթիւ տեղեկագիրներ ամփոփուած են հինգ հատորներու մէջ, որոնց ուսումնասիրութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է բոլոր երկրագործական երկիրներու գիտական վարիչներուն համար:

Հողագիտական Միջազգային երկրորդ համաժողովը պիտի գումարուի 1930ին Ռուսիոյ մէջ:

Դառնալով մեր երկրին, ուրախալի պարագայ մըն է որ, հոն ալ սկսած են հետաքրքրուիլ հողագիտական հարցերով: Սկսած են ուսումնասիրել հողերը շրջան շրջան, պատրաստելով հողաչափական շրջանային քարտէսներ եւ նշանակելով հողերուն բերրիական ուժերը: Նման քարտէսներ հողային տուրքերու արդար բաշխման համար ճշգրիտ ուղեցոյցներ են:

Կրկնապէս ուրախալի է որ Ռուսիոյ ընդարձակ երկրին մէջ կը գտնուին հոյակապ գիտականներ, որոնք ժամանակ ժամանակ Հայաստան այցելելով գիտական հետազօտութիւններ կ'ընեն եւ մեր երկրին վարիչները կը լուսաբանեն գիտական բարդ խնդիրներու մէջ:

Մենք վստահ ենք թէ Հողագիտական Միջազգային երկրորդ Համաժողովին, որ պիտի գումարուի Ռուսիոյ մէջ, Հայաստանէն ալ պիտի ունենայ ներկայացուցիչներ իր մէջ եւ այս կերպով առիթ պիտի տրուի հայ գիտականներուն շփման մէջ գտնուելու միջազգային հոյակապ դէմքերու հետ, ինչ որ ունի իր բազմաթիւ օգուտները:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ՊԱԼԱՏԷՆ

Չկարծէք թէ Մաքտոնըլտի, Պրիտանի եւ միւս հռետորներուն ճառերովը պիտի զբաղեցնեմ ձեզ: Ո՛չ: Այդ մասին յօդուած մը կը խոստանամ յառաջիկայ սեպտեմբերին ղրկել, սպասելով որ ժամուկն համեւրոպա աճի, ուռճանայ:

Այսօր այլ առակ լուարուք: Նիւթը ուսանողի մը բերնէն առնուած է:

Համալսարանէն բարեկամ մը իմաց կուտայ իրեն որ, հետեւեալ առաւօտ, ժամը 9ին. Ազգերու պալատը, թիւ 7 սրահ, պաշտօնի թեկնածութիւն ընդունող պարոն պետին ներկայանայ: Խօսուած է իր մասին: Հեռախօսով ներկայացուած է: Բսան օրուան համար երեք պաշտօնի ժատուցում կայ: Երկուքին համար Անգլիացի մը եւ Իտալացի մը ներկայացուած են:

Այդ գիշեր ուրախութենէն չի քնանար գրեթէ: Աքաղաղին կանչէն վերջ, աչքերը կը գոցէ և առաջին հանդակառքին թաքթաքէն վեր կը ցատկէ:

Ամբողջ գիշերը, աջէն ձախ, ձախէն աջ, կը դառնայ, կը դառնայ եւ չըլլար որ վստահելիքը ի՞նչ կերպով գործածելուն մասին վճռական որոշումի մը յանգի:

Առնուա՛զն 10 ֆրանքէն՝ քսան օրուան մէջ 200 զուիցերիական կլորիկ գումար մը պիտի կրնայ շինել: Դեռ աւելին ալ ձեզի: Առջեւը ձմեռ էր: Ձեռք մը հագուստ կարուէր եւ զոյգ մը կօշիկ գնէ՞ր: Համալսարանի վեցամսեա՞յ մը վճարէր: Երազած մատենադարա՞նը կազմէր՝ ընկերագիտական, տնտեսա-պատմական, ելեւմտական, մարդկային-աշխարհագրական, ընկերաբանական, տոմարագիտական, հոգեբանական եւ մանկավարժական հատորներով: Ակռանե՞րը դարմանել տար եւ քանի մը գրական ու տնտեսա-քաղաքական հանդէսներո՞ւ բաժանորդագրուէր: Թէ՝ կաթով եւ հաւկիթով տանն մը ուժ առնէր: Համալսարանի բարեկամին ալ աղուորիկ նուէր մը տալու մասին մտածել չմոռցաւ:

Մէյ մը թող վաստկի: Հարկաւ Լէժան պիտի չնետէ:

Դռնապանէն առաջ պալատին մուտքին կ'երեւի: Ամայութենէն օգտուելով՝ քիչ մըն ալ սա ստանալիք պաշտօնին, կատարելիք գործին վրայ կը խորհի: Գերմաներէն պիտի հարցնե՞ն: Չի գիտեր: Անգլիերէ՞ն: Գրեթէ չի գիտեր: Ֆրանսերէ՞ն: Է՛հ, տակէն կ'ելլէ: Ի՞նչ կ'ըլլար որ թուրքերէնը, հայերէնը անգնէին: Մանաւանդ սա թուրքերէնը, որուն համար տասը տարի գլուխ ճաթեցուց, Կուրտիկեանն ալ Չղայնացուց և զո՛նէ պատառ մը հացը չտեսաւ: Մեքենագրութեան, ու սղագրութեան պէտք պիտի ըլլա՞յ: Օրիորդներու վայել զբաղում:

Ժամը 9ին, ընկերներ Անգլիացին եւ Իտալացին հետ ներս կը մտնէ թիւ 7էն:

— Պարոննե՛ր:

— Պարոն պետին համար ենք:

— Հաճեցէք նստիլ, շուտով կուգայ:

10 կը զարնէ: Պետը չկայ: Տասնուկէս: Դարձեալ չերեւիր: Ձանձրոյթի յօրանջը երեքն ալ կը բռնէ: Ու ջղագրգիռ շարժումներ: Անգլիացին ա՛լ չի սպասեր կ'առնէ կը քալէ: Հո՛զը:

Տասնըմէկին տասը մնացած, կարճահասակ, կլոր, խոշոր-փոր, կարմրերես, երեսունի վրայ մէկը հանդիսաւոր փութկոտութեամբ մը ներս կը մտնէ:

— Բարի լո՛յս, պարոններ, ի՞նչ կը փափաքիք:

Իտալացին ետեւ կը մնայ, որպէս զի Հայը պատասխանէ:

— Պարո՛ն պետ, երէկ մեր մասին խօսած են ձեզի:

— Այո՛, այո՛, կը յիշեմ: Նըստեցէ՛ք:

Ու հեռախօսելու կ'աճապարէ:

— Ալլօ՛, ալլօ՛, պարոն Ռոպէրը հո՞դ է:

— Պարոննե՛ր, թիւ 7ի պարտականութիւնը թիւ 9ին փոխանցուած է: Ձեզ հոն պիտի առաջնորդեմ: Բայց պետը չէ եկած դեռ: Ու սիկարէթ մըն ալ վառեց:

Սրահին պաշտօնեաները իբր թէ կ'աշխատէին: Ոմանք դուրս կ'ելլէին, ուրիշներ ներս կը մտնէին: Այսինչը արագօրէն տող կը թափէր թուղթին վրայ: Այնինչը սրահին մէկ հատիկ օրիորդին, որ դժբախտաբար տգեղ էր եւ արդիւնացման ոչ մէկ արտաքին ունէր, հրահանգներ կուտար: Ու ամէնքն ալ սիկարէթները չէին մարեր: Ըսինք որ օրիորդը չէր արդիւնացած, հետեւաբար չէր ծխեր: Հա՛, չմոռնանք, ուսանող-թեկնածուներն ալ չէին ծխեր, թէեւ կը յօրանջէին եւ նստած տեղերնին կ'որդնոտէին: Իսկ պետը, հիւսիս, հարաւ, արեւելք, արեւմուտք, վայրկեանը անգամ մը կը հեռախօսէր, կրակը միշտ անպակաս, բնականաբար: Հինգ բերան հեռախօս՝ մի միայն Բ. պետին գալը իմանալու համար: Ա՛լ ի՞նչ կ'ուզէք:

Է՛, հիմա՛ կը հասկնանք որ, ընկերաբանութեան ուսուցչապետ Պ. Տիւփրան, ա՛յնքան ալ անիրաւ չէ եղեր, որ տարին տասներկու ամիս, «բիւրոկրատ»-ները ձաղկող կրկնութիւններովը գլուխ կ'արդուկէր: Մեր Օտեանը ի՛նչ տոմսակներ պիտի թափէր: Բայց թողունք այս պզտիկ բաները: Կը բաւէ որ սա մարդիկ, մեծ ու փոքր, աշխարհի խաղաղութեան համ… կը գործեն:

Ա. պետը դուրս կ'ելլէ ու … յետոյ՝

— Պարոննե՛ր, ձեզմէ որե… մէկը թող հրամմէ:

Հայը կը հետեւի: Թիւ 9… ներս: Ա. պետին պարտական… թիւնը կատարուած էր: Տասնը… կուքին քսանըհինգ կար:

Ոչ սենեակ էր, ոչ ալ սրահ… թիւ 9ը: Երկուքին մէջտեղ… բան մը: Ու միակ պարոն մը… բազմած սեղանի մը առջեւ բ… րակ, բարձրահասակ, ժպտադէ… եւ շատ քաղաքավարի: Ֆրան… սախօս երկրէ ըլլալու չէր: Օտա… րի էր հնչումը:

Ու կը սկսի կապոյտ թղթի… կի մը տպեալ բառերուն դէմ… արձանագրել՝ հայրենակից թեկ… նածուին անունն ու մականուն… ծննդեան թուականը եւ ծննդ… վայրը, ինքնութեան թուղթ… համալսարանի վեցամսեաններ… համրանքը, բնակատեղիին հա… ցէն, եւ կարեւորը չմոռնանք… ազգութիւնը: Ոչ մէկ տեղեկ… թիւն օրավարձի եւ պաշտօն… էութեան մասին: Եւ ոչ մէկ… քննութիւն թեկնածուն ճան… նալու համար:

Գրիչը հանգչեցնելէ վերջ… կէս մը կը դառնայ դէպի ապ… գայ պաշտօնեան (թեկնածու… էր որ դարձուց զինքը) եւ շ… փափկանկատօրէն հետեւեա… բառերը կը կլորցնէ՝ փոքրի… բերնին էջ ձայնովը.

— Պար՛ոն: Իմ պարտականու… թիւնս է թեկնածուներուն ա… թղթիկները լեցընել եւ վարչու… թեան յղել: Ընտրութիւնը ա… վերջնոյն իրաւասութիւնն է: Հ… ւանական է որ ձեր ազգութեա… համար առարկութիւն ըլլայ: Թ… տէք որ Հայաստան Ազգերու… Դաշնակցութեան անդամ չէ: Ա… պատճառաւ կրնայ ըլլալ որ… Վարչութիւնը դժուարանայ ձե… թեկնածութիւնը ընդունելու… Ամէն պարագայի, հասցէնիդ ա… ռած ենք, ի հարկին կը գրեն… ձեզի:

— Բայց, պարո՛ն, ներեցէ… որ ազգութեան վերաբերեա… պզտիկ զանազանութիւն մը… ուշադրութեանը յանձնեմ: Ա… դէն այդպէս ալ նշանակել տա… Ես Հայաստանի Հայ չեմ: Ե… հայ գաղթական եմ: Ապացոյ… Նանսէնեան թուղթս: Արդ, ի… րեւ հայ գաղթական, Ազգերու… Դաշնակցութեան հովանաւորու… թեանը տակ կը գտնուինք: Ո… րեմն Պալատին խորթ զաւա… մը չենք: Յետոյ՝ կը ներէ… հետեւեալն ալ աւելցնեմ: Յ… ցաւոր Հայաստա՞նն է, որ… մինչեւ այսօր անդամ չէ եղ…

— Ա՛, ոչ անշուշտ, պարո… Մե՛նք չէ որ հակառակը պի… պնդենք:

— Կ'ընդունի՞ք որ, եթէ Հ… յաստան Մոսկուայէն կախեա… չըլլար, շատոնց արդէն անդ… եղած պիտի ըլլար:

— Անշո՛ւշտ, անշուշտ: … կայն այսօր իրողութիւնը… է որ…

— Ուրեմն կը խնդրեմ որ… Վարչութիւնը նկատի ունեն… հայ գաղթական ըլլալուս պ… րագան, զիս ձեզմէ սեպելու հ… մար:

Այնքա՛ն ալ միամիտ չէր … յաջորդ առտուան համար ըն… դունուած ըլլալուն աւետի… յուսար: Վարչութիւնը՝ մերժ… մին ձեւը թեթեւցնելու համ… հնարած էր Բ. պետին բերա…

Տխուր էր, ընկճուած, հեռան… Պալատին բակէն կը … Տարիներ առաջ զոց ըր… «Կաթնավաճառուհին եւ կ… ամանը» յիշեց: Ու հրաժար… ցաւ գնելիքներէն:

Խորհրդածեցէք և եզրակաց… ցէք: Ես այդ բանին սովոր…

Ա. ԽԱՆԷՏԱՆ…

ՀՐԱՁԷՆԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԴԷՄ…

Սէնի նահանգին երգ… դատաւորները խորհրդակցութ… հանրապետութեան նախագ… ուղղած են ուղերձ մը, որով… պահանջեն … տարճանակն… վաճառման արգելք դնել: … կ'ըսեն դատաւորները, … նակի գնումը այնքան դիւ… չըլլար, հաւանաբար շատ ո… ներ չպիտի գործուէին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Արհեստագիտական կրթութեան Գլխաւոր վարչութիւնը (Արհլուսվար) ներկայիս զբաղած է 1929-30 ուսումնական տարուան գործնական նախապատրաստութեամբ։ Անոր միջոցով այս տարի պիտի բացուին մէկ քանի նոր արհեստագիտական վարժարաններ և մէկ քանիներն ալ պիտի վերափոխուին՝ յարմարցուելով երկրին շինարարութեան պահանջներուն։

Երեւանի ճարտարարուեստական վարժարանը այս տարի պիտի վերակազմուի եւ պիտի ըլլայ երկու՝ շինարարական եւ ելեկտրօտեքնիկական։ Երեւանի մէջ այս տարի պիտի բացուին նոր վարժարաններ՝ լեռնային և գիւղագիտական։ Լենինականի ճարտարարուեստականը պիտի վերածուի լեռնային շինարարականի։

Գիւղատնտեսականին կից պիտի բացուի Թրքական բաժին, որ կարելիութիւն պիտի տայ Թրքական շրջաններն ալ ապահովելու գիւղատնտեսական ուժերով։ Երեւանի շրջանային ճարտար. գործնական ուսումնարանը պիտի վերածուի արհեստագիտական ցած աստիճանի դպրոցի։

Լենինականի մէջ, Հիւսուածեղէնի գործարանին կից պիտի հիմնուի գործուածեղէնի վարժարան մը, որ նպատակ պիտի ունենայ Հայաստանի հիւսկի արդիւնաբերութեան տալ միջին թեքնիքական կազմ. բացի այդ պիտի բացուի նաեւ գործնական ուսումնարան մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ հիւսկի գործարանին տալ որակեալ ուժեր։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի աշխատանոցներէն ձեռք պիտի բերուին ֆիզիքական, քիմիական, բնագիտական եւ արհեստանոցային անհրաժեշտ պարագաները։ Վարժարանները մասնագիտական ուժերով ապահովելու համար միջոցներ ձեռք կ'առնուին։

Նոյն վարչութեան միջոցով բացուած դասընթացքները ինքնաշարժերու գործածութեան մասին՝ վերջացած են։ Վերջին քննութիւններէն պարզուած է որ աշխատանքները յաջող ընթացեր են։ Այս վարչութիւնը համապատասխան մարմիններու հետ կը ծրագրէ աւարտողներուն ապահովել գործնական աշխատանքներ։ Մասնագիտական միջնակարգ եւ բարձրագոյն դպրոցները բաւարար չափով ապահովուած են ամառնային գործնական աշխատանքներով։

Վարչութիւնը ներկայիս զբաղած է նաեւ հանրակացարաններու, ուսանողներու նիւթական դրութեան ապահովման, դպրոցներու կահաւորման, ընդունելութիւններու ճիշդ կազմակերպման եւ արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական ասպարէզին մէջ պահանջուած բանուորներու ճիշդ հաշուառման եւ անոնց պատրաստման ու վերապատրաստման խնդիրներով։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՊԱԿԱՍԸ

Այս տարի Երեւանի աշխատանքի սակարանը բանուորական ուժի պակասը կը զգայ, կը պահանջուին որմնադիրներ, քարակոփներ եւ մեծ թիւով բանուորներ։ Սակայն սակարանը հնարաւորութիւնը չունի եղած պահանջը գոհացնելու, որու հետեւանքով շատ յաճախ շինարարական մարմինները կը խախտեն իրենց պայմանագիրը եւ դուրսէն գործաւորներ կը վարձեն։

Շրջաններու մէջ նոյնպէս բանուորական պակաս կայ։ Ամէն օր աշխատանքի սակարանէն կը պահանջուի իբրեւ հարիւրէն աւելի բանուորներ եւ մեծ թիւով մասնագէտներ։ Հակառակ եղած պահանջին, աշխատանքի սակարանին մէջ նորէն ցուցակագրուած կը մնան 15-16 տարեկան աշակերտներ, որոնք ծանր աշխատանքներու ղրկել արգիլուած է։

ՁՂՁԱՑՈՂՆԵՐԸ...

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղարը Աշոտ Յովհաննէսեան որ իբրեւ ընդդիմադիր պաշտօնանկ եղած եւ աքսորուած էր, զղջումի գիր մը ղրկած է կուսակցութեան։ Իրեն հետ կան նաեւ հինգ ուրիշ աքսորուած հայ բոլշեւիկներ, որոնցմէ մէկը կին, Արշալոյս Միրիճանեան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի քաղաքներուն մէջ մանր կամ մանաւոր առեւտուրը վերջացած է, գիտումնաւոր կերպով դրուած անասելի տուրքերու հետեւանքով։

Պաշտօնեաներու վիճակը համեմատաբար աւելի լաւ է։ Պաշտօնեաները միջին հաշուով կը ստանան ամսական 60, իսկ բանուորները 40 րուբլի։

Այս եկամուտը խոտոր կը համեմատի կենսամթերքներու սուղ գիներուն։ Բոլոր տեսակի մթերքները կեդրոնացած են բանուորական համագործակցականներու մօտ, որմէ կրնան օգտուիլ քարտի դրութեամբ եւ հերթի սպասելով, միմիայն անոնք, որ անդամ են Արհեստակցական միութեան եւ Բանուորական համագործակցականին։

Մթերքներու հետեւեալ գիները կրնան գաղափար մը տալ թէ որքան դժուար է ապրուստը։

Սեւ հացի քիլօն կ'արժէ 21 կոպէկ։ Մասնաւորներու մօտ 50 կոպէկ։ Ոչխարի միսի քիլօն բանկոոպի մօտ 1·50։ Եզի մսի քիլօն 80։ Կաթի քիլօն 28։ Նաւթի փութը 1·80։ Ցպածոներու (նայելով տեսակին) 40, 50, 60 կոպէկ։ Կանացի կօշիկ զոյգը 30-35 րուբլի եւայլն։

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

1929ի Նոպէլեան գրական մրցանակին շուրջ, վէճերը հետզհետէ կը սաստկանան Սթոքհոլմի մէջ, քանի թուականը կը մօտենայ եւ հրատարակիչները լոյս կ'ընծայեն օտար հեղինակներէ թարգմանութիւններ։

Թ. Մանի գործերը այս միջոցիս թարգմանուելու վրայ են, եւ կը կարծուի թէ դեկտեմբերի քուէարկութեան, մրցանակաւոր պիտի յայտարարուի գերման հեղինակը։

Զանազան շրջանակներու կողմէ թեկնածութիւնը կը պաշտպանուի Ռօժէ Մարթէն տիւ Կառի, Մաքսիմ Կորքիի, եւ անգլիացի մէկ քանի հեղինակներու։

Էրիք-Մարիա Րըմարք՝ երիտասարդ հեղինակը «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ» պատերազմական վէպին, որ մեծ խանդավառութիւն գտած է գրական շրջանակի մէջ, չպիտի կրնայ նպաստաւորուիլ Նոպէլէն, քանի որ թեկնածութիւնները պէտք է ներկայացուին ընթացիկ փետրուարէն առաջ։

Սակայն «գերման Սպաներու միութեան» բողոքը թէ Ռըմարք արհամարհած է իր երկրին բանակն ու սպաները, աւելի սերտ համակրանքով լեցուցած է Շուէտացիները հանդէպ գերման գրողին եւ հաւանական է որ առանց ձեւակերպութիւնները նկատի առնելու, Նոպէլեան հաստատութիւնը մրցանակը յատկացնէ Ռըմարքի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Հոկտ.— Տեղւոյս բոլոր մարզական միութիւններուն նման, Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ ունեցաւ իր գնդախաղի եղանակին բացումը, Սեպտեմբերի սկիզբին։

Ցարդ ունեցաւ հինգ խաղեր. երկուքը երկրորդ կարգի ախոյեանութեան մրցումներ, իսկ երեքը ալ՝ բարեկամական։ Առաջին երկուքէն Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթական դուրս եկաւ, իսկ վերջին երեք բարեկամական խաղերէն երկուքը յաղթանակով վերջացան, մէկը պարտութիւնով։

Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ արդիւնաւոր բացում մը արժանանալով հայ երիտասարդութեան գնահատանքին եւ իր շուրջը հաւաքելով պատկառելի թիւով երիտասարդներ, որոնք լքելով սրճարաններն ու պարասրահները եկան բոլորուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծոցին մէջ, բերելով իրենց բարոյական աջակցութիւնը առանց խտրութեան տարիքի ու գաղափարի։

Տեղւոյս պատանիներն ալ անտարբեր չեն և կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը այս ազգային գործին, աւելի մօտէն հետեւելով մարզական բոլոր շարժումներուն։

Վ. Քիւքճեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի ախոյեանական մրցումներուն երրորդ շրջանը։ Օրուան ամէնէն կարեւոր մրցումը կատարուեցաւ «Սթատ Պիւֆալօ»ի մէջ, Փարիզի ախոյեան «Բլիւ Ֆրանսէ»ի եւ «Ռէյսինկ Քլիւպ»ի Ա. խումբերուն միջեւ։ Մրցման ընթացքին երկու խումբերուն յառաջապահները բուռն յարձակումներով թէեւ ջանացին յաղթանակը խլել, բայց երկու կողմերուն պաշտպանողական գիծերը լաւ դիմացան եւ մրցումը վերջացաւ 0ի դէմ 0 հաւասար արդիւնքով։ «Ռէտ-Սթար»ի Ա. խումբը 0ի դէմ 3 նշանակէտով լաւ յաղթութիւն մը տարաւ U. S. Suisseի Ա. խումբին դէմ։

Նոյն օրը C. O. Billancourtի Ա. խումբը իր ախոյեանական երկրորդ մրցումը եւս փայլուն յաղթանակով մը վերջացուց։ Իր հակառակորդն էր C. A. Montrougeի Ա. խումբը որուն դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ մրցումը։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան «Պիյեանքուռ»ի խումբը տիրապետող խաղարկութիւն մը ունեցաւ շահելով 0ի դէմ 5 նշանակէտեր։ Այս մրցումին Ս. Կարապետեան գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ. շահուած հինգ նշանակէտներէն չորսը, ինքն էր որ կրցաւ զօրաւոր հարուածներով նշանակել, անակնկալի բերելով հակառակորդ բերդապահը։

Այս կիրակի տեղի պիտի ունենան Փարիզի խումբերուն ախոյեանական չորրորդ մրցումները, Պիյեանքուրի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. P. T. T.ի Ա. խումբին դէմ «Սթատ Ռընօ»ի մարզադաշտին վրայ։

Գ. Գասապեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԼԻՈՆ.— Անցեալ չորեքշաբթի երեկոյ 9 հոկտեմբեր Palais d'Hiverի սրահին մէջ կազմակերպուած էր կռփամարտի մեծ մրցում մը Marin-Romerioի եւ Randel Debiesseի դէմ։ Այս վերջինը փորձի միջոցին վիրաւորուած ըլլալուն, Խոշորեան եկած էր մրցելու Randelի դէմ։ Randel կը կշռէր 71 քիլօ 700 կրամ, իսկ Խոշորեան 66.500։ Առաջին խաղամասին երկուքն ալ հաւասար էին։ Երկրորդին Randel բոլոր ուժով սկսաւ յարձակիլ, իսկ Խոշորեան միշտ պաշտպանողականի վրայ էր։ Երրորդին առաջնութիւնը Randelի վրայ էր։ Չորրորդ շրջանին Խոշորեան բոլոր ուժով յարձակողականի սկսաւ։ Randelը քանի մը անգամ կապերուն վրայ ձգելով։ Այս խաղամասին Randel յաջողեցաւ հարուածով մը Խոշորեանը վիրաւորել քիթէն։ Մեր կռփամարտիկը առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, շարունակ կը հարուածէր իր հակառակորդը. հինգերորդին՝ Խոշորեան հարուածները աւելի սաստկացուց եւ Randel ուժաթափ, դատապարտուեցաւ անշարժութեան։

Խաղը պիտի վերջանար 10 շրջանէն։ Կառավարիչը տեսնելով որ Randel անկարող է դիմադրելու, խաղը վերջացուց եւ Խոշորեանը հռչակուեցաւ յաղթական։ Այս յաջողութեան վրայ Խոշորեան հրաւիրուած է Փարիզէն՝ մրցելու համար Պելճիքացիի մը դէմ, Centrale Sportiveի մէջ։

Խոշորեան միշտ իր փորձերը շարունակելուն, ուժն ու ճկունութիւնը կրկնապատկուած է։ Յուսով ենք որ Փարիզէն ալ յաղթական պիտի վերադառնայ։

Իսկ Փարիզցիներէն կը խնդրենք որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն մեր կռփամարտիկը։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը որոշած է հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ հաստատել 6էն 14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար, առայժմ հետեւեալ չորս վայրերու մէջ.—

Փարիզ՝ Bellevilleի շրջանակը.

Արուարձաններ՝ Alfortville, Bois-Colombes-Asnières, La Garenne, Enghien-les-Bains.

Այս դասընթացքները պիտի բացուին անմիջապէս որ իւրաքանչիւր շրջանակի համար նուազագոյն 20 աշակերտներ արձանագրուին։

Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն հինգշաբթի, կէսօրէն առաջ կամ ետք, ըստ յարմարութեան, եւ պիտի տեւեն 2 ժամ։

Փարիզի մասնաժողովը պիտի փութայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շրջաններուն մէջ, երբ իր այս առաջին ձեռնարկները արժանանան հայ ծնողքներուն քաջալերանքին.

Վերոյիշեալ չորս վայրերու հայ ծնողքները կը հրաւիրուին անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց մանչ կամ աղջիկ զաւակները, մասնաժողովիս ուղղելով հետեւեալ յանձնառագիրը.

«Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովէն կը խնդրեմ իմ . . . . տարեկան . . . . . անուն զաւակս ալ արձանագրել . . . . .ի շրջանակին մէջ բացուելիք հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն.

Ստորագրութիւն եւ հասցէ ծնողքին։»

Յարգոյ ընթերցողներէն կը խնդրուի շահագրգռուող ծնողքներուն հաղորդել մեր այս հրաւէրը։

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան
Փարիզի մասնաժողով
Հասցէ՝ Monsieur K. Agathon
11 Square Alboni, Paris (16e).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԱՑՐԻԿԻՆ ՍԻՐԱՀԱՐԸ — Քանիցս դատապարտուած, վատ համբաւի տէր, արհեստով շրջուն վաճառորդ եւ տարիքով 41, Վիկտոր Թուրնոն 10 տարիէ ի վեր ամուսնաբար կ'ապրէր Տիկին Սէլէստինի հետ, 9 զաւակներու տէր։ Բայց ընտանիքին մէջ ծեծն ու կռիւը անպակաս էր։ Կը խմէր Թուրնոն եւ յաճախ կը զուարճանար իր կինը եւ անոր զաւակները ծեծելով։ Առջի օր նորէն փորձեց իր սրտին նեղութիւնը փարատել նոյն կերպով. բայց այս անգամ Տիկինը զայրացաւ եւ իր անշնորհ մարդը փողոց նետեց։

Յաջորդ կէսօրին մարդը վերադարձաւ, տան մէջ մինակ էր իր սիրուհիին 15 տարու աղջիկը։ Եկեր էր կարասիները փոխադրելու, աղջիկը բողոքեց, մարդը նետուեցաւ անոր վրայ ու սկսաւ ծեծել։ Աղջնակը սակայն ազատեցաւ խորթ հօրը ձեռքէն, վարի դարակի մը քով ուր գիտէր թէ լեցուն ատրճանակ մը կար, առաւ զայն ու 4 անգամ կրակեց անոր վրայ։ Մարդը ծանրօրէն վիրաւոր, ինկաւ ու փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

Ոճրագործ աղջնակը գնաց ինքնաբերաբար յանձնուեցաւ ոստիկանութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԵՒԱՆԱՅ ՎԱՆՔԸ, գրեց՝ Գիւտ եպիսկոպոս։ Հրատարակութիւն «Ազգային Մատենադարան»ի, Վիեննա, Մխիթարեան տպարան։ 1929։ 130 էջ։ Գին՝ 1 ֆրանք զուիցերական։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ, հեղինակ՝ Արմէն։ տպագրութիւն «Արաքս»։ Սոֆիա, 1929։ Գինը 10 լէվա։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Այն անձը որ տեղի տուաւ այս միջադէպին, եւ յետոյ կրեց անոր [illegible] հետեւանքը, պէտք չէ՞ որ [illegible] դառնայ ինքզինքին դէմ։ Եթէ յաջողեցան քանի մը [illegible] ինքզինքէն հանել ծեր [illegible] մը կամ իրեններէն [illegible] որո՞ւնն է յանցանքը։ [illegible] ալ սահման [illegible]։

Ամիսներէ ի վեր բանուոր Ռուսակովը նշաւակ դարձեր էր [illegible] համայնավարուհիին շա[illegible] յարձակումներուն, մինչեւ իսկ զրպարտութեամբ [illegible] ոստիկանութեան մատնելու [illegible] առաջ էր գացեր։ Անոր դէմ [illegible] յաջորդական չորս գոր[illegible] մէջ, դատարաններու իրա[illegible] տուին անոր։ (Հոս, խմբագրութիւնը բոլորովին հակառակը ըսել կուտայ ինծի — «Դատարանները զայն յանցաւոր գտան»։) Թէեւ անօգուտ, բերանացի ան դիմած է Լէնինգրադի «Պրավդա»յին, խնդրելով որ վերջ տրուի այս աղտոտ հալածանքին։ Բարեկամս Վիկտոր Սէրժ բերանացի, խնդիրը տեղեկացուցած է համայնավար հատուածին, որուն քանի մը ամիսներ առաջ, դրաւոր բողոք մըն ալ ներկայացուած է։ Բոլոր այս դիմումները բանի չծառայեցին։ Որեւէ պատասխան չտրուեցաւ անոնց։

Կը ցաւիմ որ յեղափոխութեան մայրաքաղաքներէն մէկուն մէջ, կը հանդիպիմ նման բարքերու։

Կը ցաւիմ որ երիտ. համայնավարներ եւ համայնավարներ գործաւորի մը հանդէպ կ'ունենան այս կերպ վարմունք։ Կը ցաւիմ տեսնելով մամուլը որ կը մասնակցի աշխատաւորի մը դէմ նման անորակելի գրգռութեան մը։ Կը պահանջեմ որ այս խնդիրը լուսաբանուի։ Հրապարակաւ վատահամբաւած բանուոր Ռուսակովին համար կը պահանջեմ հրապարակային հատուցում։

Ց. Գ. Գայթակղութիւնը կը շարունակուի։ Հազիւ այս յօդուածը վերջացուցած, կ'իմանամ թէ 24 ժամուան մէջ, Ռուսակով վտարուած է սէնդիկայէն, որ պարտաւոր էր պաշտպանել զայն, վտարուած է նաեւ գործարանէն, ինչ որ մինչեւ իր վերջին շունչը, զայն կը մատնէ թշուառութեան։ Բացէ ի բաց, անպաշտպան է ան։ Հին գործաւորի իմ հանգամանքովս, անոր համար կը պահանջեմ կատարեալ հատուցում։

Մոսկուա, 2 փետր. 1928։

* **

Ինչպէս կը տեսնէք, երբեք որեւէ նեղութիւն յանձն չէին առած՝ այլակերպելու համար յօդուածս, ո՛չ իսկ ինծի ըսել տալու համար թէ «դատարանները զայն յանցաւոր հանեցին» մինչդեռ իրականութիւնը եւ իմ ձեռագիրս հակառակը կ'ըսէին։ Գրաշարական սխալ չէ այդ. յանցանքը յանցանք է, իսկ իրաւունքը՝ նոյնիսկ ռուսերէնի մէջ, բոլորովին տարբեր բառ մըն է։ Չգենք իր, հակառակ տրուած խոստումին, պարագային ծանրութեան եւ ստիպողականութեան, յօդուածս որ յանձնուեր էր ամսուան 2ին կէսօրէն յետոյ, երեւցաւ 5ին։

Հակառակ ասոր, անլուր տպաւորութիւն գործեց։ Եղելութիւնը աննախընթաց էր։ Կուսակցութեան երկու մեծ օրկաններէն մէկը կ'անցնէր նոյն ընկերային տառմին հակադեմ փաստերուն գլուխը։ Մէկը կ'ըսէ.— կալկանովի սերունդէն։ Միւսը կը պատասխանէ.— Ռուսակովի գործը։ Եւ ո՞վ էր որ յաջողեցաւ կատարել նման գործ մը։ «Ընկուսակցական» մը, «օտարական» մը։

Պէտք է խոստովանիլ թէ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» մեղմացուց իր կամայականութիւնը, յօդուածիս աւելցնելով խմբագրական նօթ մը որ կը պահանջէ «քննութիւն եւ լուսաբանութիւն»։ Եւ յաջորդ օրը, կը ճշդէ անդէպ սխալը։ Գալով ջնջուած հատուածներուն, կը մերժէ ամէն ճշդում։ Ռուսակով կըր՞նար այլեւս հանգիստ մեռնիլ։ Իրեն համար կրցեր էի ստանալ ինչ որ խորհրդային մամուլը կարող էր տալ բանուորի մը որուն դէմ որեւէ «թուռ» կրնար մահ պահանջել. տասը թերթերու մէջ եւ ամէն օր։

Չէի գիտեր։ Ձեռքով ոտքով մէջը կ'իյնամ. կը վազեմ ամէն տեղ, հակառակ 35 աստիճան ցուրտին։

Մարդու մը կեանքը եւ երկու ընտանիքներու հացն ու պատիւը փրկելու համար, խմբագրութենէ խմբագրութիւն այս երթեւեկէն, միշտ պիտի յիշեմ տեսակցութիւնը որ ունեցայ համայնավար համբաւաւոր քրոնիկագիր Կոլցովին հետ։ Լաւ յարաբերութիւններ ունէինք իրարու հետ Օկոնիէի իր գրասենեակին մէջ կ'ընդունի մեզ, զիս եւ Վիկտոր Սէրժը. իրեն կը պարզենք պարագան։ Հանդարտ, բարեկամօրէն մեզ մտիկ կ'ընէ։

Փութով իր ազդեցութիւնը գործ դնելու խնդրանքիս կը պատասխանէ։

— Սիրով, բայց ատոր համար պէտք է որ հիմնովին ուսումնասիրեմ հարցը, դասաւորեմ փաստաթուղթերը...

Շաբաթ մը, 15 օր կ'անցնի։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

վայրին սպաններուն ի պատիւ տուած իր հացկերոյթին ընթացքին բաժակաճառ մը խօսեցաւ՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Թուրք կառավարութեան՝ Վոսփոր այցելող անգլ. նաւաբաժնին բրած հիւրամեծարութեան համար: Հացկերոյթին ներկայ էր Ըսմէթ փաշա, որ այցելութեան եկած էր ծովակալին:

Ազգայնականները Եընկի ծրագրին դէմ

Գերման ազգայնականները բուռն պայքար մը բացած են Եընկի ծրագրին վաւերացման դէմ եւ կ'ուզեն հանրաքուէի դիմել: Իրենց պրոպագանդի ընթացքին, ազգայնականները յայտարարած էին թէ Նախագահ Հինտէնպուրկ եւս իրենց պէս հակառակ է այդ ծրագրին եւ ուժ կուտայ իրենց:

Հինտէնպուրկ՝ վարչապետ Հէրման Միւլլըրի ուղղուած նամակով մը խստիւ կը բողոքէ ազգայնականներու կողմէ իրեն եղած վերագրումներուն դէմ եւ կ'ըսէ թէ Եընկի ծրագրին մասին իր դիրքը բացարձակապէս ճշդուած է Սահմանադրութեամբ: Նախագահը կը պահանջէ որ իր այդ նամակը հրատարակուի ամէն կողմ:

Փրուսիոյ խորհրդարանին մէջ վարչապետ Պրաուն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ բոլոր այն պաշտօնեաները, որոնք ազգայնականներու այս պրոպագանդին ուժ կուտան, ծանրապէս թերացած պիտի նկատուին կառավարութեան հանդէպ իրենց պարտականութեանց մէջ: Այս յայտարարութիւնը ուժգին բողոքներու տեղի տուաւ աջ կուսակցութեանց կողմէ:

Ներքին նախարար Կրցէզինսքի Արեւմտեան Փրուսիոյ մէջ «Պողպատեայ Սաղաւարտ» կազմակերպութիւնը լուծելու մասին իր տուած որոշումը արդարացնելու համար, բարապաններու միջոցաւ խորհրդարանէն ներս բերել տուաւ խուզարկութեան մը ընթացքին գտնուած զէնքերը: Ասոնց մէջ կային ատրճանակներ, դաշոյններ, հրացաններ եւն: Այս ցուցադրութիւնը աղմկալի ցոյցերու պատճառ դարձաւ: Աղմուկը ա՛յնքան սաստիկ էր, որ Նախագահը ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը:

Ազգայնականները իրենց պրոպագանդին ուժ տալու համար, պատերը կը փակցնեն ազդեր, որոնք ցոյց կուտան ֆրանսացի զինուոր մը՝ համազգեստով, քովը Ճոն Պըլի (Անգլիոյ խորհրդանշան) ծաղրանկարով. երկուքն ալ կանգնած են գերման ընտանիքի մը առջեւ (հայր, մայր եւ չորս զաւակներ) եւ կ'ըսեն, «Ձեր զաւակները մեզի կը պատկանին»:

Թուրքեւպուլկար բարեկամութիւնը

Խուսրէվ պէյ, Սոֆիայի նախորդ դեսպանը, որ Պոլիս կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններու մասին.

— Պուլկար ժողովուրդը անկեղծ բարեկամական զգացումներ կը սնուցանէ մեզի հանդէպ, ապացոյց այն ջերմագին ընդունելութիւնը, զոր Պուլկարները ըրին Թուրքեւպուլկար իրաւարարական եւ ոչ յարձակողական դաշինքին վաւերացման առթիւ:

Սոֆիայի մէջ Թուրքեւպուլկար մերձեցման միութիւն մը կազմուած է որ գործունէութիւն ցոյց կուտայ: Կը բաղձամ որ մեր երկրին մէջ ալ նման միութիւն մը կազմուի:

Պուլկարիոյ մէջ 800,000 Թուրքեր կան, որոնց վրայ բարերար ազդեցութիւն մը ըրած է մեր յեղափոխութիւնը: Թուրք թերթերը սկսած են հրատարակուիլ նոր տառերով եւ գրեթէ բոլոր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ժողովրդական դասընթացքներ բացուած են: Պուլկար կրթական նախարարը մեծ խնամք կը տանի Թուրք փոքրամասնութեան մշակոյթին:

Կարգ մը քաղաքագէտներու եւ պատասխանատու անձերու դիտումնաւոր հրատարակութիւնները չեն կրնար ազդել Թուրքեւպուլկար բարեկամական յարաբերութիւններուն վրայ:

Թրքական կալուածներու եւ անշարժ գոյքերու խնդիրը նախատեսուած է բարեկամական դաշինքով: Երկու կառավարութիւնները վերջնական որոշում մը տալ կ'աշխատին հիմա. մինչ այդ ոչ մէկ գործողութեան պիտի ձեռնարկուի: Կը յուսամ թէ մօտերս վերջնական կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ երկու երկիրներու մէջ նպաստաւոր եղանակով»:

Աֆղանիստանի կացութիւնը

Աֆղանիստանէն դարձեալ հակասական լուրեր սկսան հասնիլ:

Քապուլէն հեռագրի մը համաձայն, ժամանակաւորապէս թագաւոր հռչակուած է Ամանուլլահի կրտսեր եղբայրը՝ Ասատուլլահ խան, մինչեւ որ ցեղապետներու ժողովը (Ճըրկա) որոշում մը տայ Աֆղանիստանի ճակատագրին մասին:

Իսկ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ զօր. Նատիր խան հոկտ. 16ին Աֆղանիստանի փատիշահ հռչակուեցաւ Քապուլի մէջ:

Հնդկական սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, Ճէլալապատի Քոհիստանցի պահակազօրքը՝ բաղկացած 4000 հոգիէ, Քապուլ հասած է:

Քապուլի անթելի կայանը որ կը գտնուի Տիլքիւշա պալատին մօտ, սկսած է կրկին բանիլ:

«Թայմզ»ի Փէշավարի թղթակցին համաձայն, անցեալ հինգշաբթի Սէրտար Շահ Վալի խան գրաւեց Տար-իւլ-Աման նոր մայրաքաղաքը, իսկ Քոհիստանիները գրաւեցին Քապուլի միջնաբերդ Արկը եւ բոլոր այն դիրքերը ուր ամրացած էին Պէչէի Սաքայի զինուորները:

Պէչէի Սաքա քաշուած է Քոհիստան, իր բնիկ նահանգը, հաւատարիմ զինուորներու խումբով մը:

Հնդկական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մոհմանտ-Բալոթ դիրքը՝ Քանտահարի մօտ, գրաւուած է Տուրանիներու կողմէ. իսկ ռուսական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Նատիր խանի զինուորները գրաւած են Արքի միջնաբերդը՝ Քապուլի մօտ, ուր ապաստանած էր Պէչէի Սաքա:

Քապուլի անկումին վրայ, այն Շինվարիները, որոնք Պէչէի Սաքայի կողմն անցած էին եւ կը գտնուէին Մոհամմէտ Ալամի հրամանին տակ, պարտութեան ենթարկուած են Մոհմանտներու եւ ուրիշ Շինվարիներու կողմէ, որոնց կը հրամայէր Մոհամմէտ Ակֆալ:

Փէշավարէն «Մորնինկ Փոսթ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ Մոսկուա ո՛չ միայն դրամ եւ ռազմանիւթ հայթայթած է Հապիպուլլահին (Պէչէի Սաքա), այլեւ օգնած է անոր եւ խորհուրդներ տուած՝ Քապուլի պաշտպանութեան համար:

∴ Լոնտոնի աֆղանական գործակատարը բացարձակապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Ամանուլլահ թագաւորն ու Սիւրէյեա թագուհին կաթոլիկ պիտի ըլլան:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅ - ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2ին 13 Rue d'Issy (Billancourt):

Կը Նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

Կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի: Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն թիւ 23 եւ 32 թրամուէյները. իջնել Pont de Billancourt:

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ:

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը:

Կը խօսի՝ Ընկ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ՋԱՎԱԼԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

Ձոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի: ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի: Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշեր Գ. Թաղապետարանի սրահը:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, երգ և նուագ:

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ,,Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂԻ կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը Նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Պիւլպիւլեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Ռ. Զարդարեան, Շ. Սարեան, Գ. Մէհտէրեան, եւ Տէրվիշեան:

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու:

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՎԷՊ, ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

270 էջ, 15 ֆրանք, Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար: (Ամերիկա. 1 տոլար, ուրիշ ամէն կողմ 20 ֆր.:)

Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենցի մօտ եւ Ֆլորիա ճաշարանը:

Դիմել նաեւ, նամակով եւ միշտ կանխիկ Ch. Kérestédjianի, 15 Rue Bréa, Paris (6e):

Գրավաճառներու մասնաւոր զեղչ

ՕՐ. ԱՐՄԻՆԷ Տ. ՋԻԹՈՒՆԻ

ԵՒ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՂԼԱՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Էրմոն 12 Հոկտ. 1929 Ռէնսի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple. Պէլվիլ: Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Անիէռ Պուա Քոլոմպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, և «Գ. Վիշապեան» խումբը, այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières: Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Փարիզի Հրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 4ին Gobelinsի ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ԳՈՒԱՌ

Լիոնի «Արամ» խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը:

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Զաւարեան խումբի բացառիկ ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Շրջանի ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9 ին Ֆլորիայի մէջ: Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով երգով և մտերմական զրոյցներով:

Կը խնդրուի կէմէրէկցի Պ. Լութֆիկ Պապիկեանէ որ երկու ամիս առաջ Իսի լէ-Մուլինոյէն բնակարան փոխադրուած էր: Իմացնել Հայկազուն Աբրահամեանի, 9 Rue d'Arras, Paris (5e).

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան: Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը:

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս մանկապարտէզի հանդէսը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Théâtre Municipalի սրահին մէջ: Կը նախագահէ՝ Պ. Արօ Աբոյեան: Կնիք

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի լաւ խոհարար մը՝ ճաշարանի համար: Գոհացուցիչ վճարում: Դիմել ճաշարան ԱՐԱՐՈՍ, 24 Rue Carmes, Paris (5e).

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ «Թէնթիւռ տ'էկուէսաժ» բանուկ խանութ մը որ կը գտնուի հայաշատ Ռապըլէ փողոցին մէջ: Քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող հայ կին մը կարող է սոյն գործը շարունակել, ապահովելով կանոնաւոր օրապահիկ մը: Խանութը յարմար է ամէն գործի, ունի յարակից սենեակ մը եւ խոհանոց մը: գեղեցիկ ցափեղկեր: Պայմաններու մասին եւ խանութը տեսնելու համար դիմել ուղղակի Teintur Degraissage, 100 Rue Rabelais, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

19 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1089

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻՆ,

Եօթը տարի անցաւ Իզմիրի աղէտէն ի վեր, ու տակաւին Յունաստան եւ Թուրքիա չեն կրցած հաշուեյարդարի ենթարկել անատոլեան ձախորդ արշաւանքին ստեղծած վէճերը։

Ո՛չ Լօզանի դաշնագիրը եւ ոչ ալ 1926ի հելլէնեւթուրք համաձայնագիրը կրցան լուծել խնդիրը, ո՛չ փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը, ո՛չ կառավարութենէ կառավարութիւն ուղղակի բանակցութիւնները եւ ո՛չ ալ նոյնիսկ Մուսոլինի յաջողեցան վերջնական խաղաղութիւն հաստատել երկու երկիրներու միջեւ։ Ու այսօր, Աթէնք եւ Էնկիւրի դէմ դէմի կեցած են իբրեւ ոխերիմ հակառակորդներ։

Լօզանէն վերջ, քանիցս խզուեցան բանակցութիւնները. մէկէ աւելի դեսպաններ ու պատուիրակներ ետ կանչուեցան, երկուստեք բազմիցս սպառնալիքներ փոխանակուեցան, եւ սակայն այդ բոլորը չյանգեցան ոեւէ արդիւնքի։ Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, Թուրքն ու Յոյնը կանգնած են դէմ դիմաց՝ կարծես պատրաստ իրարու օձիքին պլլուելու՝ պզտիկ ազդանշանի մը վրայ։

Դարձեալ հանրային կարծիքը ջղագրգռուած է երկու երկիրներուն մէջ ալ։ Լրագրական վէճը կրկին սուր հանգամանք առած է։ Տեսէ՛ք՝ օրինակ՝ Աթէնքի մէկ թերթին հետեւեալ սպառնալիքը.

— «Եթէ ճակատագրուած է որ օր մը Թուրքերու հետ դէմ դէմի գալով հաշիւ պիտի տեսնենք, մեր բոլորին նշանաբանը սա պիտի ըլլայ.— վրէ՛ժ»։

Ասոր պատասխանելով, Թուրքերէն թէժ ազգայնական թերթ մը՝ «Ագշամ» կը գրէ.

— «Այս խօսքերն ըսող հելլէն թերթը չի՞ գիտեր որ եթէ լուծուելիք վրէժ մը կայ, այդ ալ Թուրքին վրէժն է։ Հելլէններն են որ մեր տունը մտան, մեր հայրենիքը մէկ ծայրէն միւսը այրեցին։ Կարծես մենք է որ գիրենք մինչեւ Իզմիր եւ Սաքարիա հրաւիրեցինք։ Կարծես Թրուքիփիս մեր աւագ հիւրն էր եւ Հաճի Անէսթիի հրոսակային տարրերը վռնտելով յանցանք գործեցինք»։

«Իզտամ»ի մէջ ալ Ճելալ Նուրի պէյ վրդովումով կը գրէ թէ Յոյները կ'երազեն օր մը դարձեալ Անատոլու երթալ եւ իրենց պապերուն գերեզմանները տեսնել։ «Բայց ա՛լ շատ ըլլան»։

Այսպէս ուրեմն, կացութիւնը փոխանակբարուոքելու, աւելի վտանգաւոր կը դառնայ։ Զոր սպառնալիքները հետզհետէ մարմին կ'առնեն եւ երկու կողմերն ալ ոյժ կուտան իրենց սպառազինութեանց։

Թուրքիա, որ իր ելմտացոյցին մեծագոյն մասը «Ազգային Պաշտպանութեան» յատկացուցած է, չի բաւականանար պետական միջոցներով ու տարիներէ ի վեր ժողովրդային հանգանակութիւններ եւ վիճակահանութիւններ կը սարքէ՝ օդանաւային տորմիղ մը կազմելու համար։ Պոլսոյ թաղերն ու Անատոլուի քաղաքները, զանազան կազմակերպութիւններն ու համայնքները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ սաւառնակ մը աւելի պարգեւելու համար «Ազգային Պաշտպանութեան»։

Հապա՞ ծովային նաւատորմը։ Մեծ Պատերազմի կորուստները դարմանելու համար, Էնկիւրի տարիներէ ի վեր տենդոտ գործունէութեան լծուած է։

«Եավուզ»ի նորոգութիւնը, նոր թորփիլանաւերու եւ սուզանաւերու շինութիւնը, ծովերու թագուհիին՝ Մեծն Բրիտանիոյ հետ մերձեցման փորձերը եւն. բոլորն ալ կը ձգտին մէկ նպատակի.— երկիւղ ազդել Յունաստանի եւ վէճը լուծել համայն Թրքական շահերուն։

Յունաստան իր կարգին ոյժ կուտայ նաւատորմին՝ նորանոր ապսպրանքներով, Թուրքիոյ վրայ գերակշռութիւն պահելու եւ օր մը յանկարծակիի չգալու համար։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս լարուած վիճակը։

Թուրքեւհելլէն վէճը անշուշտ շատոնց կը կարգադրուէր, եթէ խնդիրը միայն զուտ նիւթական-ելմտական հողի վրայ, եթէ բնակչութեանց փոխանակութեան հարցին մէջ, վէճը դառնար լոկ Յունաստանի Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ Յոյներուն կալուածներու գնահատութեան շուրջ։

Ինչ որ վէճը կը կնճռոտէ, խնդրին քաղաքական կողմն է։ Որքան ատեն որ Էնկիւրիի վարիչները չփոխեն իրենց հիմնական ուղեգիծը, բնակչութեանց փոխանակութեան խնդիրը կը մնայ այն ա՛նելին մէջ, ուր մխրճուած է։

Այսօր կողմերէն ո՛չ մէկը ի վիճակի է բուռն միջոցներու դիմելու եւ իր կարծեցեալ իրաւունքները զէնքով ձեռք բերելու Ապացոյց՝ լրագրական մեծխօսիկութիւններն ու պարապ սպառնալիքները։ Ան որ կ'ուզէ գործել, չի շաղակրատեր։

Երկու կողմերն ալ իբրեւ Արեւելքցի, աւանդական սակարկութեան ոյժ կուտան եւ իւրաքանչիւրը՝ կ'ուզէ ինք ըսել վերջին խօսքը։

Եւ սակայն քանի տեւէ այս անորոշ վիճակը, Արեւելքի խաղաղութիւնը վտանգի տակ պիտի ըլլայ։

Վերջապէս ո՞ւր պիտի յանգին այս վէճերը, որ չափէն աւելի երկնցան։

Մենք իբրեւ հանդիսական, կը բաւականանք հեռուէն միայն դիտելով կռիւը։ Լօզանը ժամանակաւոր կերպով փակեց մեր հաշիւը Թուրքին հետ եւ այսօրուան սակարկութիւններէն ոեւէ շահ չենք ակնկալեր։ Մեր հայրենիքը շատ հեռու է եւ չի պաշտպաներ իր թափառական բեկորներուն իրաւունքները։

Եւ սակայն համոզուած ենք թէ՝ այդ իրաւունքները չպիտի կորսուին լռայն։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՐՆ Է ԵԼՔԸ

Աթէնքի Նոր Օրը, ըսելէ յետոյ թէ ամէն բան փոխուէր է պատերազմէն ի վեր, կը գրէ (9 հոկտ).

—«Ի՞նչ է հայութեան կեանքը այս պատկերին դիմաց։ Ի՞նչ կ'ընենք մեր ներկան արժեքաւորելու եւ ապագայի հիմերը դնելու համար։ Կամ՝ կ'ընդունի՞նք թէ՝ ինչպէս միւս ժողովուրդները, մերինն ալ պէտք ունի ուժերու մնքենական աշխատանքին, ստեղծելու համար իր սեփական գոյավիճակը։

Հարցումներ ու հարցումներ — հարցական է արդէն մեր գոյութիւնն ալ— որոնց պատասխանները անհատապէս կրնանք տալ ու անմիջապէս գործի անցնիլ, բայց հաւաքապէս, ազգովին չենք կրնար պատասխանել։

Ահա մեր դժբախտութիւնը։

Ո՞ր թերթն է որ խելացի մտքեր չարտայայտեր եւ օգտակար խրատականներ չի հրամցներ իր ընթերցողներուն։ Բոլոր թերթերը, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, անթերիօրէն կ'ախտաճանաչեն մեր վիճակը, տրամաբանական ելքեր ցոյց կուտան, դժուարութիւնները վերցնելու միջոցներ կը թելադրեն, բայց հիւլէի չափ իսկ դէպի լաւը չի փոխուիր մեր վիճակը։ Ոչ թէ չի փոխուիր, այլ աւելի յուսահատեցուցիչ կը դառնայ։

Պատճա՞ռը։

Որովհետեւ մենք խարխափումի մէջ ենք ու ճիգ չենք ըներ նոր պայմաններու համեմատ նոր գիծ մշակելու։

Սասուն էինք, Ակրոպոլ իջանք, բայց երբեք ազգովին չյոգնեցուցինք մեր ուղեղը՝ Սասունն ու Ակրոպոլը միացնելով գործունէութեան նոր ուղի պատրաստելու։

Ո՛չ Ֆրանսահայութիւնը կրցաւ Ֆրանսացիներու լաւագոյն գիծերը իւրացնելով Հայ մնալ, ոչ ալ Յունահայութիւնը ճիգ ըրաւ Սասունը վերապրելու Ակրոպոլի կամարներուն տակ, Աթենացիներու մտայնութեամբ։

Աւելի լաւ էր պահել գոնէ մեր հին գիծը, նախապատերազմեան ոգին, քան թէ օդին մէջ կախուած մնալ այսպէս։ Հին գիծը, որքան ալ չհաշտուի աշխարհավարութեան արդի սկզբունքներուն հետ, դարձեալ կրնայ ուղղութեան մը վրայ պահել մեզ, աւելորդ մարզանքներըխնայելով։

Հարցնենք անգամ մըեւս բոլորին եւ մեզի ալ.

— Ի՞նչ կ'ընենք անընդհատ փնտռտուքի այս օրերուն, երբ բոլոր ժողովուրդները լաւ ու գէշ կ'աշխատին իրենց ներկան դասաւորելու եւ վաղուան ապահովութիւնը ստեղծելու։

Մինչեւ ե՞րբ այս «պաշը պօզուք» կեանքը, քիչ մը ամէն տեղ, Հայաստանէն սկսեալ, որ կը սպառնայ բոլորովին սպառել մեր ուժերը անտեղի ու փցուն վէճերու, անիմաստ քաշքշուքներու եւ աններդաշնակ շարժումներու մէջ։

Դեռ ուշ չէ, հարցնենք մենք մեզի թէ վերջ ի վերջոյ կ'ուզե՞նք իբրեւ ազգ, կազմակերպուած հաւաքականութիւն ապրիլ, թէ ոչ, այսպէս բօշայի պէս, քաշքշել մեր գոյութիւնը, առանց գիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթանք։

— Պատասխանէ՛, հայ ժողովուրդ։»

ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ Պոլիս ցորենի ներածումը վերջերս նուազած է եւ օրական միջին հաշուով 30 վակոն կը բերուի, մինչդեռ նախապէս 80 վակոն կը բերուէր։ Ցորենի վաճառականներն են որ ներածումը քիչ կ'ընեն, որպէսզի գինը չիյնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեան խանը ձեռքէ կ'ելլէ

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանի որոշումով, Պոլսոյ Նահանգային Վարչութիւնը հոկտ. 12ին պաշտօնապէս հաղորդեց Սանասարեան խանի բոլոր վարձակալներուն թէ այսուհետեւ վարձքը ուղղակի իրեն պէտք է յանձնեն։ Նոյն ձեւով պիտի կնքուին նաեւ վարձակալութեան պայմանները։ Ուրիշ խօսքով խանին մատակարարութիւնը գործնապէս կուսակալութեան փոխանցուած կ'ըլլայ։

Պատրիարքարանի փաստաբանները անմիջապէս հարկ եղած միջոցներու դիմեցին եւ Նոտարութեան միջոցաւ 60ի մօտ բողոքագրեր յանձնեցին խանին վարձակալներուն։ Բողոքագրերուն մէջ կ'ըսուի թէ վարձքերը պէտք չէ յանձնուին կուսակալութեան, այլապէս եղած վճարումները անընդունելի պիտի նկատուին։

Մատակարարութեան այս փոխանցումը սակայն ո և է կապ չունի բուն դատին հետ, որ պիտի վերսկսի անմիջապէս որ Վճռաբեկ ատեանէն պատասխան գայ կուսակալութեան պահանջած որոշումի սրբագրութեան մասին։

Թուրք-յունական վէճը

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը հոկտ. 12ին նոր ժողով մը գումարեց Պոլսոյ մէջ։ Օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր չէզոքներու յիշատակագիրը։

Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եւ կարեւոր եղան, բայց բացարձակ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին։ Նիստի ընթացքին պահ մը Թուրք պատուիրակութիւնը առանձնացաւ եւ ամբողջ երկու ժամ գաղտնի ժողով գումարեց։

Թուրք պատուիրակութիւնը յիշատակագիր մը տուա., որով կը մերժէ Յանձնաժողովի չէզոք անդամներու տեղեկագրին կարգ մը կէտերը, իբր անհաշտ Թրքական շահերուն հետ։

Միւս կողմէ, զրոյց կը շրջի թէ Թուրքեւհելլէն պատուիրակութիւնները մտադիր են ուղղակի համաձայնիլ, առանց պէտք ունենալու չէզոք անդամներուն։ Այդպարագային, Փոխանակութեան Յանձնաժողովը պիտի լուծուի եւ գործերը պիտի կատարուին ուղղակի բանակցութեամբ։

Բայց եւ այնպէս, այս կարգադրութիւնը դեռ վերջնական չէ եւ ամէն ինչ կախուած է հելլէն նոր դեսպանին բռնելիք ընթացքէն։ Կ'ըսուի թէ դեսպանը լիազօրուած է լուծելու առկախ բոլոր խնդիրները։

Եղբայրասպան կռիւը կը շարունակուի

Սոֆիայէն կը հեռագրեն հոկտ. 17 թուականով.

Երէկ իրիկուն, Սոֆիայի մէկ փողոցին մէջ չորս մարդեր յարձակեցան մակեդոնացի տարագիրներու ազգային միութեան քարտուղար Վասիլ Վասիլեէֆի եւ դրամատան մը տնօրէն Ալեքսանդր Ավրամոֆի վրայ։ Ահաբեկիչները 30է աւելի գնդակ արձակեցին, մանաւորապէս Վասիլեէֆի վրայ, որ սակայն կրցաւ ազատիլ բարեկամի մը կողմէ։ Վասիլ Վասիլեէֆ եւ Ալեքսանդր Ավրամոֆ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս պաշարեց թաղը ուր տեղի ունեցած էր յարձակումը եւ բազմաթիւ մարդեր ձերբակալեց։

⁂ Նոյն թուականով ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Մակեդոնական կոմիտէի քարտուղար Եուլիուս Վասիլեէֆի վրայ 30 գնդակ պարպուեցաւ, երբ տունէն ներս կը մտնէր ու թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։ Այսօր կէսօրէն վերջ ալ սպաննուեցաւ նոյն կոմիտէին անդամ Էզէն Փոփ Ավրամոֆ, երբ փողոցէն կ'անցնէր՝ Վասիլեէֆի յարձակման ենթարկուած տեղէն քիչ անդին։

Ահաբեկիչները այժմ վճռած են անպայման սպաննել նախկին վարչապետ եւ այժմ Սոպրանիէի նախագահ փրոֆ. Ալեքսանդր Ցանքոֆը։ Այս վերջինը, որ անիշանութենէն մինչեւ ֆաշիստ քաղաքական բոլոր հանգրուաններէն անցած է, մեծապէս զայրացուցած է Մակեդոնացիները թէ 1923ին իր հետապնդած քաղաքականութեան հետեւանքով եւ թէ քանի մը օր առաջ իր խօսած մէկ ճառով, որուն մէջ կը յարձակէր Մակեդոնացիներուն դէմ եւ կ'ըսէր թէ անոնք կ'ուզեն պետութեան մէջ պետութիւն ստեղծել։

Իվան Միխայլոֆն է կանգնած բոլոր այս ոճիրներուն ետեւ։

Նատիր խան՝ Աֆղանիստանի թագաւոր

«Փըթի փարիզիէն»ի թղթակցուհի Տիկ. Անտրէ վիոլիս, որ Թաշքէնտ (Թուրքեստան) կը գտնուէր, օդանաւով անցած է Քապուլ, ուսկից կը հեռագրէ հետեւեալը հոկտ. 16 թուականով.

— Օդանաւով սաւառնելէ յետոյ ամբողջ Հինտու-Քուշի լեռնաշղթային վերեւ, ժամը 10ին ցամաք իջայ, աւելի բախտաւոր քան ուրիշ օդանաւ մը, որ օր մը առաջ հրացանի հարուածներով ընդունուած էր։ Հոս գտայ ֆրանս. դեսպանատունը։ Տիկ. Ժիրար եւ զաւակները, ինչպէսնաեւ բոլոր ֆրանս. քաղաքացիները ողջ առողջ են եւ հերոսական զուարթութեամբ լնցուն, վեց օրուան ողբերգական դէպքերէն վերջ։

Շավքալի խանի զինուորները գրաւեցին միջնաբերդը՝ ուժգին ռմբակոծութենէ մը յետոյ, եւ այժմ ամբողջովին տէրն են Քապուլի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՄ
ՄԵԾ ՄԱՐԴ՝ ՇԱՆ ՀԱՉՈՑՈՎ

Դեմոսթենէսի հուչակումէն յետոյ, յոյն դատարկ փառասէր մը, Քուռակիտէս հրապարակ եկաւ եւ ամէն օր ճառ մը արտասանեց, յոյս ունենալով որ դեմոսթենէսի հռչակին պիտի հասնի։

Զարմանալի է ըսել, որ շատախօսութիւնը շատ սիրող Հելլէնները անտարբերութեամբ կ'անցնէին Քուռակիտէսի քովէն, երբ այս վերջինը պատուանդանի վրայ հռետորական յափշտակութեան մէջ էր։

Յուսահատիլ չգիտցող Քուռակիտէս, տեսնելով որ դեմոսթենէսի լեզուով ու ճարտասանութեան կապկումով հնարաւոր չէ փառքի տիրանալ, ու մեծ մարդ հռչակուիլ, մտածեց դիմել հնարամտութեան մը։ Ու թէեւ իր անունը հռչակ ստացաւ, բայց այդ հռչակը Քուռակիտէսի անուան կցեց «Շուն» ածականը։

Քուռակիտէս շան մորթի հագած՝ շնական դունչով նախ ոռնաց, ու երբ հանրակութիւնը հաւաքուեցաւ պատուանդանին շուրջ շան մը հռետորութիւնը լսելու, զարմանքով հաստատեց որ շան կերպարանք ներկայացնողը Քուռակիտէսն էր։

Վերջապէս հռչակը տարածուած էր մէկուն, որ իր սին փառասիրութեան գոհացումկուտար, թէկուզ շուն դառնալով։

Մեր այսօրուան իրականութեան մէջ շնացեալ Քուռակիտէսները բաւական շատ բազմացած են։ Բարո՛վ վայելեն իրենց հռչակը։

ԲՈՒ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին բացումը կատարուեցաւ հոկտեմբեր 10ին. դասաւանդութիւնները սկսան հոկտ. 14ին երկուշաբթի օր։

Երեքշաբթի առաւօտ Վենետիկէն հասաւ Նախկին աբբահայր Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան, որ մծաւորն է վարժարանին։

Ներկայիս աշակերտներու թիւն է 35, որոնց 5ը ցորեկեայ։ Առ այժմ աշակերտները բաժնուած են երեք դասարանի (7րդ, 6րդ եւ 5րդ անուններով)։

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Տասը հոգիէ բաղկացած Թուրք հրոսախումբ մը սահմանն անցնելով, Գամըշլըի շրջանին մէջ քանի մը գիւղերու վրայ յարձակած է եւ փորձած աքջառը քշելով տանիլ։ Ֆրանսական ուժեր յանկարծակիի բերելով հրոսակները, սպաննած են անոնցմէ երեքը։ Ասոր վրայ, միւսները կողոպուտը ձգած սկսած են փախչիլ դէպի Թրքական հող, սակայն բոլորն ալ ձերբակալուած են Թուրք պահակներու կողմէ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԽՈԶԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Խոզի առեւտուր կատարելու համար Պոլիս գացած էր Ֆրանսացի երեսփոխան Սապաթիէ, որ խոզի մեծ մսավաճառատուն մը կը բանեցնէ Փարիզի մէջ։ Մսավաճառ երեսփոխանը ներկայիս Ատափազար կը գտնուի ուր խոզի որոտրդութիւններ կը կազմակերպէ։

ԿԱՐՄԻՐ ՍԱՐՍԱՓԸ

(Ականատեսի պատմութիւն)

Բոլշեւիկները աղէտի բոլոր խորամանկութիւններն իւրացրել են, որով ամէն ճիգ ու ջանք գործ են դնում, աշխատաւոր մասսայի աչքերը փոշի փչում ու իրենց որսն որսում...

Խորհրդային երկրի բանւորա գիւղացիութիւնը տասնմէկ տարի ապրելով բոլշեւիկեան անարգ ռէժիմի ներքեւ եւ իր կաշւի վրայ կրելով նրա սոսկալի ծանրութիւնները, այլեւս չեն խաբւում սին խօսքերով, ինչպէս խաբուեցան սկզբնական շրջանում, բայց «չեկա»յի սարսափից կուչ են եկել եւ չեն կարող արտայայտուել:

Ընթերցողներից շատերը անշուշտ կարդացած կը լինեն պետական օրգան «Խորհրդային Հայաստան»ը, որտեղ յաճախ գոռում գոչում եւ բողոքում են «սպիտակ տեռոր»ի գործողութեան դէմ, բայց դժբախտաբար իրենք այդ տեռորը օրինականացուցած են եւ իրենց քրէական օրէնսգրքի 65րդ յօդւածում զետեղել են «որ խորհրդային ներկայացուցչի կամ որեւէ պաշտօնեայի վրայ կատարուած մահափորձը, հակայեղափոխական կուսակցութիւնների եւ մասնաւոր անձանց կողմէ՝ նախատեսում է սոցիալական պաշտպանութեան միջոցի առաւելագոյնը՝ այսինքն գնդակահարութիւնը»:

Ահաւասիկ բոլշեւիկները կարմիր տեռորի գործողութիւնը վերածել են այլ ճանապարհի եւ ամէն օր տասնեակներով չեկաների նկուղներում խեղդ ու կրակ աշխատաւորներին տեռորի են ենթարկում, որը սրբագործուած է բոլշեւիկեան կեդրոնական կոմիտէի կողմից:

Զբաւականանալով սրանով, գտել են նաեւ ուրիշ ճանապարհ, որով շատերի կեանքին վերջ են տւել եւ տալիս են առանց գոռում գոչումի ու հրապարակ աղմկելու...

Այժմ անցնենք փաստերի. ինչ ինչ նկատառումներով ոմանց անունները զանց ենք առնում:

Ղազախի գաւառում կան Սարատիկեաններ, որոնք անկարող լինելով տոկալու բոլշեւիկեան սիստեմատիկ հալածանքներին ու բռնութիւններին, թողնում են իրենց տնտեսութիւնը, տուն տեղ եւ ընտանիքը եւ ապաստանում անտառներն ու լեռները՝ բնութեան ծոցում ազատ շունչ քաշելու, բայց առանց որ եւ է մէկին վնաս հասցնելու:

«Չեկա»ն օգտւելով անոնց փախուստի հանգամանքից, որոշում է մի դիւային ծրագիր: Հայաստանի կենտրոնական «Չեկա»յի նախագահ Աշոտ Մելիք Յովսէփեանը, որ ութ տարւայ ընթացքում հազարաւոր անմեղների արիւն է թափել ու արեան բաղանիք ստեղծել, հին բնազդը նորից եռ է գալիս իր մէջ եւ կարգադրում է Ղազախի չեկայի պետին, «որ իրեն ենթակայ չեկիստներից մի զինւած խումբ դուրս բերէ, աւազակութիւններ կատարելու եւ մի քանի անցանկալի մարդկանց սպանելու, եւ մասսայի ու մամուլի մէջ յայտարարելու, որ դրանք բոլորը Սարատիկեանների գործն է»:

Խումբը կազմ ու պատրաստ անցնում է գործի եւ մի քանի սպանութիւններ են կատարւում «չեկիստ» աւազակների կողմից: Այդ գործողութիւնը կայծակի արագութեամբ շրջան է անում ազգաբնակչութեան մէջ եւ ցնցող տպաւորութիւն է թողնում: Ժողովուրդը մի ընդհանուր բողոքագրով կեդրոնի ուշադրութիւնն է հրաւիրում «որ զինւած չեկիստ աւազակներ են դուրս եկել, սպանութիւններ ու աւազակութիւններ անելու»:

Այս օր ցերեկով կատարւած սանձարձակութիւնը կառավարութիւնը անկարող կը լինի ծածկել:

Որպէսզի կառավարութեան ու «Չեկա»յի հեղինակութիւնը չաբառատւորուի յաչս հասարակութեան, անմիջապէս յետ են բերել տալիս աւազակային խմբին եւ բանտարկում: Եւ որպէսզի խնդրին իրենց ուզած ուղղութիւնը տան, աւազակների հետ բանտարկել են նաեւ բաւական թւով անմեղ գիւղացիների եւ անտանելի չարչարանքների եւ տանջանքների ենթարկել նրանց, հարկադրելու, որ խոստովանին թէ իրենք եւս մասնակցութիւն ունին: Բայց խեղճ ու թշւառ գիւղացիները միայն քաւութեան նոխազ են հանդիսանում:

Երբ տեսնում են այդ միջոցները անզօր են նրանցից ենթադրական գաղտնիք կորզելու, դիմում են ամենավերջին միջոցի: Մի գիշեր «չեկայի հերոս»ները մտնում են բանտ. բոլորին ստուգման ենթարկելէ վերջ, իրար կապում եւ քշում են «սպանդանոց»՝ նախօրօք փորւած փոսերի քով եւ յայտնում որ եթէ չխոստովանեն իրանց արարքները, բոլորն էլ կը գնդակահարւեն: Սարսափի ազդեցութեան տակ նոյնիսկ չէն կարող որեւէ խօսք ասել: Կը հրամայի «պատրա՛ստ», եւ գիշերւայ խաւարի մէջ «կրա՛կ»: Գնդակները կը ճարճատեն եւ մարդիկը ուշաթափ կ'ընկնեն: Վերադարձնում են բանտ: Երկրորդ օրը նոյն տեսարանը կրկնւում է եւ յայտնում են որ այդ օրը վերջնականապէս վճռւած է չխոստովանելու պարագային իրապէս գնդակահարել:

Այդ զազրելի միջոցն եւս չի օգնում. վերադարձնում են բանտ եւ բոլորին ուղարկում են Երեւանի «Չեկա»ն, չեկիստ աւազակների հետ: Վերջինները Աշոտ Մելիք-Յովսէփեանի երեսին գոռում-գոչում էին, որ մենք ինչո՞վ ենք մեղաւոր, երբ կատարել ենք ձեր հրամանը, գիւղացիները անմեղ են. այդ բոլորը կատարել ենք մենք ձեր կարգադրութեամբ: Իսկ չեկայի հրոսապետը զայրանալով սաստում էր նրանց եւ կարգի հրաւիրում:

Ակամայից յիշեցի գիւղացու պատմութիւնը որ յար եւ նման է սրան:

— Մի գիւղացի կճուճներով լի մածուն բարձած էշի վրայ, կապիկին հետ գնում է շուկան մածուն ծախելու: Խանութպանի մէկը գալիս, գնում է մի կճուճ մածուն եւ տէրը հետը գնում թէ՛ փողը եւ թէ դատարկ ամանը բերելու: Կապիկը օգտւելով գիւղացու բացակայութիւնից, վեր դրած կճուճներից մէկի բերանը բաց է անում ուտում, եւ իր թաթով մածուն քսում իշու դնչին եւ դատարկ ամանը դնում նրա առաջ: Գիւղացին վերադառնում՝ տեսնում է այս բանը, զայրանում է եւ իր ամբողջ բարկութիւնը թափում է իշու վրայ, տուր թէ կը տաս...

Ճիշդ այդ խորամանկ կապիկի պէս են խորհրդային ղեկավարները. ամէն ինչ իրենց ձեռքով կ'անեն, բայց յանցանքը կը բարդեն անմեղների վրայ: Ի հարկէ այդ էլ երկարատեւ չէ, քանի որ ժողովուրդը նման ձեւի կապկութիւններին ընտելացել է եւ մի գեղեցիկ օր «կճուճ»ի մածունը բոլշեւիկների երեսին պիտի քսէ:

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

„ԾԱՂԿԱՍՏԱՆ"

Գ. Շարք

Գ. ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻԻ

Ոչ մտքի մշակ, այլ ծաղկի: Խոպան գրականութեան մէջ, իր երգը սիրազեղ կը ծաղկի: Մի զարմանար թէ երգն ալ կը ծաղկի... բանաստեղծին հաւատալու է ինչպէս մարգարէին:

Իր գարունին կէսն է հասած, որով երգերն ալ կիսատ են, պատկերներն ալ կիսատ: Կը սիրէ գեղեցիկ տգեղութիւնները: Անփոյթ է, հայերէնին դաշնակութիւնը երբեմն խոպան կը հնչէ իր օրինգէն: Ի՞նչպէս: Ահա՛ թէ ինչպէս:

Իր «սիրուհին» ամբուլներու, շահպրակի, կակաչի փունջ մըն է. իսկ ի՞նքը. «Եւ ես, մեղու մը Թոյրաճմայ որ կ'ոստոստէ անոր վրայ»: Ես այս տողը կը սրբագրեմ այսպէս. «Եւ ես Թիթեռ Թոյրաճմայ, ես կ'ոստոստեմ անոր վրայ»: Ուրիշ տեղ «Գաղտնիքս» քերթուածին այս տողը. «Ես խոստովանեցայ ինքզինքիս սիրելս քեզ», կը սրբագրեմ. «Ես ինծի խոստովանեցայ սիրելս քեզ»: Այդ նոյն քերթուածին մէջ կ'ըսէ. «Եւ այնքան մեղմ էին բառերս, որ հազիւ կը հասնէին ականջիս.» եւ անմիջապէս այդ տողին կը յաջորդէ. «Լուսնակն ամէն ուրեք սակայն հետեւեր էր ինծ, լսեց ու պատմեց բոլորին:» Ականջը որ բերնին մօտ է, չի լսեր քերթողին գաղտնի խօսքերը, լուսնակն այնքան հեռուէն ի՞նչ երկայն ականջներ ունէր որ կը լսէր... Նոյն քերթուածը կ'աւարտի այսպէս. «Չէ, բանաստեղծը ոչ մէկ գաղտնիք ունի». աւելի բնական չէ՞ ըսել. «Բանաստեղծը գաղտնիք չունի»:

«Երգենք» երգին մէջ դիտել կուտամ, թէ կրկնութիւնը ճոխութիւն է, բայց շատ անգամ թերութիւն, քերթողը կը գրէ «Եւ աչերուդ մեղուշ յոյսովը՝ լեցուի սիրտս արեւով»: Սիրտը ինչո՞վ պիտի լեցուի, աչքին լոյսո՞վը, թէ երկինքի արեւով...

Այդ նոյն քերթուածին մէջ, կը կարդամ. «Երգենք սիրուհիս, այսպէս, մեր միացած շրթներով»... Ծնծղայ՝ ծնծղայի միացած միալով ձայն չեն հաներ:

«Պատկերները գիշերին մէջ» քերթուածը կը սկսի. «Կը քալենք: Ճամբան ոլորապտոյտ կը հոսի պարտէզներու մէջէն»: Ճամբան եթէ ջրի պէս կը հոսի, զգոյշ ուրեմն իյնալէն...

* * *

Գեղարքունին անոյշ յոյսերով կ'օրօրուի: Երջանիկ է: Կ'ըսէ ան՝ «Ես երջանիկ ըլլալու արուեստն ունիմ»: Եւ իրաւցնէ, ով անոր «Ծաղկաստան»ին երեք ածուներուն ծանօթ է, կը հաւատայ որ անոր մաքուր ակնոցին տակ՝ փայլող աչքերուն մէջ, երազներուն կանանչը անփոփոխ կը մնայ: Գարունի զուարթութիւնը կապտաթեւ շերեփագիններուն պէս իր ծաղկաստանէն բնաւ չի հեռանար:

Գեղարքունին՝ գարունին մէջ աշնան տերեւներ ունի. անոնք վաղը ոտնակոխ կ'ըլլան: Եւ իր ամէնէն գեղեցիկ ծաղիկները մշտատեւ գարունին մէջ պիտի մնան, ինչպէս «Անձրեւը», «Կենդանութիւնը», «Մենք»ը, «Աղբիւրին քովը»:

Ներատնկարի (ֆիլմ) լուռ տպաւորութիւնն ունի իր անրջանքը: Պերճ գոյներէ զուրկ է, չի սիրեր սեւ գոյնը, բանաստեղծական մելամաղձոտութիւնը կ'ատէ: Բնարի խօսքը, երգը իր բերնէն չի հոսիր. շատ լաւ կ'ըսէ թէ «Սիրտս երգն իր մէջ կ'երգէ»: Իր սիրած ձայնէն, մեղեդիի նման ղալլալով երգեր կը լսէ: Սիրուած այտերը իրեն համար նուագարանի կը փոխուին, սիրուած բերանը անվերջ տաղ մը կը դառնայ իր երեւակայութեան մէջ:

Իր երազներուն մէջ մաքուր սէրը կը մարմնանայ, կ'ապականի, պարկեշտութեան պատմուճանով չի փորձեր ցոցել, իր տաղերուն մերկութիւնը: Չեմ գիտեր թէ Գեղարքունին կը յիշէ՞ արդեօք որ Հայաստանի Աֆրոդիտէն ծիածանի, ծովծիրանի, արշալոյսի եւ վերջալոյսի անթափանց շամանդաղին մէջ կը ազօթէր:

Անփորձ բանաստեղծը իր ամէն մէկ երգին մէջ կը յայտնէ որ իր սիրտը խնկաման մըն է, որ սիրոյ խունկը կը ծխէ Աստղիկի թերափին ոտքը:

* * *

Գեղարքունիին անծանօթ չէ պառնասներու այն ճամբան, ուսկից կաղն ի կաղ արձակ տաղեր երգելով անցաւ երգիծաբան Քրիզանթէմը: Վրթանէս Փափազեանը անոր չյատկացուց պատուոյ անկիւն մը իր «Գրականութեան պատմութեան» մէջ, վասնզի ինչպէս կը բացատրէ նոյն մատենագիրը, ան ազատութիւն ստացած էր աղտոտութիւնները գրի անցնելու իբր սրամտութիւն:

«Ծաղկաստան»ի հեղինակը, Քրիզանթէմէն աւելի կ'ընդլայնէ ազատութեան սահմանները: Սիրոյ աւազանէն դուրս չելլեր եւ սիրավառ ծարաւ կը զգայ, և պարկեշտութեան սափորը որքան որ վրան պարպես՝ անոր անառակ հրդեհը չի մարիր: Հոգեփոխութեան հաւատացողը՝ Գեղարքունիին մէջ պիտի գտնէ Քաթիւլ - Մէնտէսի հոգին: Իր ամէն մէկ տողէն, ամէն մէկ երգէն հասմըրի բոյրով սէր կը ծորի: Ուրեմն իր արուեստն է սէր մշակել, նոր գրականութեան մէջ. բայց երբեք չի մտածեր, թէ ի՛նչ նորութիւն կրնայ ստեղծել, որ կարենայ ապրիլ ապագայ հայ գեղարուեստին մէջ:

* * *

Քերթողները, մանաւանդ հին հելլէն տաղերգուները քնարերգութենէն առաջ փիլիսոփայութեան մէջ կը մարզէին իրենց գրիչը: Այդպէս ըրած են նաեւ եւրոպայի կարգ մը տաղանդաւոր քերթողներ, բայց ներկայիս, հիներուն օրինակին հետեւողներ չկան, բանաստեղծը առանց այդ գիտութեան, քնարը ձեռքն առած կ'երգէ. կ'երգէ սէրը, կ'երգէ հարը, կ'երգէ սրտին վէրքը. գաղափար, նկարագիր պէտք չէ փնտռել նոր քնարերգութեան մէջ: Այդ նորերէն է Գեղարքունին:

«Ծաղկաստան»ի երեք ածուներուն մէջ տարաշխարհի ծաղիկներ չկան: Գեղարքունին իր երեւակայութեան թելադրութիւններէն այդ ածուներուն մէջ թափեր է ծաղկի սերմերը: Այդ ծաղիկները խորաններու եւ շիրիմներու վրայ չեն դրուիր, գիշերուան թիթեռնիկները միայն պիտի թռչտին անոնց վրայ, անոնց սիրով շփացած, անոնց նեկտարով գինովցած:

ՄՈԳՊԵՏ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Բ.— ԱՐԱՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Դպրոցի տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեանի 1928-29 ուսումնական տարեշրջանի կրթական տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Դպրոցի մէջ դասերը սկսած են 1928ի սեպտեմբեր 10ին եւ վերջացած 1929 մայիս 25ին: Դպրոցական օրերու թիւը՝ 175, որոնց ընթացքին աշակերտութեան (6 բաժանմունք) աւանդուած են 5065 ժամ դասեր: Ուսուցչական խումբը անփոփոխ է: Շաբաթական դասերու թիւը 172 եղած է: Ուսուցչական խումբը տարուան ընթացքին ունեցած է 14 մանկավարժական ժողովներ:

Աշակերտութեան պատկերը տարուան ընթացքին հետեւեալն է: Տարեսկիզբին երկսեռ աշակերտներու թիւը եղած է 135, իսկ տարեվերջին՝ 130, որմէ 68 տղայ եւ 62 աղջիկ: 130 աշակերտներէն հայր մայր ունին եւ անոնց անմիջական խնամքին ենթակայ են 98 հոգի, միայն մօր խնամքին ենթակայ են 24 հոգի, մայր չունին 4 հոգի, օտարներու եւ խնամակալներու խնամքին տակ կը գտնուին՝ 4 հոգի: Դպրոցին ատամնաբոյժն է եղած Պ. Հ. Պանիրեան: Աշակերտներու ընտանեկան տնտեսական վիճակը առհասարակ անմխիթար է: Հարուստ ընտանիքի զաւակներ են՝ 5 հոգի, միջակ՝ 84 հոգի, իսկ ամենաչքաւոր ընտանիքներու զաւակներ՝ 41 հոգի: 130 աշակերտներէն 90ը թոշակաւոր են, 45ը ձրիավարժ, բոլորն ալ որդեգրուած Ազգատախնամ Ընկերութենէն եւ կամ կրթասէր անհատներէ: 130 աշակերտներէն դասարան կը փոխեն 82 հոգի, իսկ վերաքննելի 12 հոգի: Գ. եւ վերջին դասարանը կ'աւարտեն՝ 9 հոգի, վերաքննելի՝ 4, կը մնան՝ 3: Տարուան ընթացքին 130 աշակերտներէն գիրք կարդացողներն են 84 հոգի: Կարդացուած գիրքերը՝ 1246 կտոր, միջին թիւով ամէն աշակերտ կարդացեր է 14 գիրք:

«Հայկազեան-Թամարեան» եւ Արամեան երկսեռ, ազգային ծխական դպրոցներու մէջ կ'աւանդուին հետեւեալ դասերը.

Կրօնա-բարոյագիտութիւն, հայերէն, պարսկերէն (լեզու եւ պատմութիւն), ռուսերէն, թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, Հայոց պատմութիւն, ընդհ. պատմութիւն, իրազննութիւն, բնապատմութիւն, հայրենագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, երգ ձայնագրութիւն, ձեռագործ եւ ձեռարուեստ, նկարչութիւն, գեղագրութիւն, ընթերցանութիւն եւ մարզանք:

Գալով տնտեսական մասին, Արամեան դպրոցի 1928-29 ուսումնական տարեշրջանին դրամական մուտքն եղած է՝ 2867 թուման (տոլար) եւ նոյնքան ելք:

Թաւրիզի ազգային դպրոցներու մէջ, միայն Արամեան դպրոցն է, որ կալուածական համեստ բայց միայն եկամուտներ ունի, որոնցմէ զուրկ են Հայկազեան եւ Կեդրոնական երկսեռ դպրոցները:

Արամեան դպրոցը Թաւրիզի ամենահին կրթական տաճարն է, հիմնուած 1851ին, Ատրպատականի ժրաջան առաջնորդ Սահակ Եպիսկոպոս Սաթունեանի ջանքերով: Այս դպրոցին կից, 1887ին, Ստեփաննոս եպիսկ. Շիրակացիի ջանքերով եւ Թումանեան եղբայրներու ծախքով կառուցւած է աղջկանց Ս. Աստուածածին դպրոցը: Թաւրիզի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ, դեռ 1830ին, գոյութիւն ունեցած է փոքրիկ դպրոց մը, «Ազգային Դպրատուն» անունով:

ՀԱՅԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

Թաւրիզ

ՔԱՆԻ՞ ԹԵՐԹ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը հրատարակուի 2,272 օրաթերթ և 11,151 շաբաթաթերթ: Օրաթերթերէն 72ը կիրակի օրուան թիւեր կը հրատարակեն:

Ասոնցմէ դուրս, 1,083 թերթեր կը հրատարակուին օտար լեզուով, որոնց 162 սպաներէն, 182 գերմաներէն, 124 իտալերէն, 78 չեխոսլովաք, 45 ֆրանսերէն, 43 նորվեկերէն, 42 եիտիշ (հրէերէն), 25 ճափոներէն, 22 ֆիլիպերէն, 19 փորթուկալերէն, 16 հոլանտերէն, 16 հայերէն, 6 արաբերէն, 4 ալպաներէն, 2 ֆլամաներէն, եւ մէկմէկ թերթ պուլկար, էթնիխ, ասորերէն և լէթթոն լեզուներով:

Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը հրատարակուին նաեւ 762 կրօնական պարբերաթերթեր:

ՉԵԿԱՆ Ի ՓԱՐԻԶ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԳՊԷՈՒԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած դէպքը, որուն մանրամասնութիւնները տուեր էինք օրը օրին: Դէպքը կուգայ հաստատելու կարգ մը շրջանակներու կասկածները, թէ Չեկան իր սարսափի ցանցերը տարածած է նաեւ Ռուսիայէն դուրս եւ կը գործէ Փարիզի մէջ ալ:

Փարիզեան օրաթերթի մը թղթակիցը այս առթիւ փորձած է տեղեկութիւններ քաղել Պէսեդովսկիի բերնէն, որ չէ խոստովանած Չեկայի կարգ մը եղեռնական գործողութիւնները Փարիզի մէջ, բայց չէ ալ հերքած:

— Չեկան կը հարցնէ թղթակիցը, Փարիզի մէջ գործադրած է վճիռներ:

— 1927 հոկտեմբերէն 1929 հոկտեմբեր, իմ պաշտօնավարութեանս ընթացքին, կը պատասխանէ դեսպանական նախկին պաշտօնատարը, այդ տեսակ բան մը լուր չունեցայ:

Թղթակիցը կը պնդէ.

— Իշխան Օրլոֆի նախկին պարտէզներուն մէջ (դեսպանատան շէնքը)՝ կա՞ն դիակներ, ինչպէս կը հաւաստեն շշուկները. քանի՞ [illegible] երե՞ք:

— Դեռ չպիտի պատասխանեմ ձեզ՝ հարցումներ են ատոնք, որոնց պատասխանը կը վերապահեմ, մինչեւ իմ հակառակորդներուս հաւանական յարձակումը:

Հալածուած դիւանագէտին այս հասկնալի վերապահումէն յետոյ, խօսակցութիւնը կը շարունակուի առ հասարակ Չեկայի արտասահմանի գործունէութեան շուրջ:

— Ամէն երկիր ունի իր լրտեսները եւ դաւաճանները: Միայն թէ Ռուսիոյ մէջ դրութիւնը կատարելագործուած է: Չեկան կ'արժէ Օխրանան (ցարական ոստիկանութիւնը). նոյնիսկ աւելի լաւ կազմակերպուած է: Չգենք որ հոն կը հանդիպինք Օխրանայի լրտեսներուն, որոնք պարզապէս տէր փոխած են: Օխրանան կը պաշտպանէր ցարականը, Չեկան՝ անոր փոխան ու դարձած Գ.Պէու, կը պաշտպանէ ներկայ վարչաձեւը: Տարբերութիւնը հոդ է:

— Բայց, Փարիզի՞ մէջ

— Փարիզի մէջ ալ կայ եւ ամէն տեղէ աւելի. Մանաւանդ գաղթականներուն մէջ:

Մոնփարնասի մեծ ու լուսաւոր գարեջրատուններէն մէկն էինք, շրջապատուած միջազգային բազմութեամբ մը.

— Հո՞ս ալ:

— Բնականաբար: Կ'ուզէ՞ք որ ձեզ ներկայացնեմ Գ.Պէուին [illegible] կու տիկինները: Մէկը շատ լաւ կը ճանչնամ. Մոսկուայի մէջ [illegible] կը լրտեսէր:

Երկու վայրկեան յետոյ մեր քով էին, խնդուն, սիրուն, մէկը խարտեաշ, միւսը թուխ, սկսանք խմել. զիս քիչ մը երկչոտութեամբ կը մատէին. Փարիզը շատ կը սիրեն. կարծեմ տեղ մը, [illegible] տեր ինչ գործի մէջ կ'աշխատին, անոնք կը պաշտեն նկարիչները, ուսանողները, երիտասարդութիւնը, կեանքը հանրային գործերը [illegible] հարիւրաւոր մղոններով հեռու երկու հմայիչ էակներ:

Գաւաթները կը պարպուին, կը լեցուին: Ճամբորդութեան վրայ կը խօսինք: Շատ երկիրներ տեսած են այս երկու կիները. Պերլին, Վիեննա, Լոնտոն, կը նախընտրեն Փարիզը: Գեղեցիկ է, ինչպէս կատակ: Չեմ գիտեր ինչպէս [illegible] կերս յիշեց պելկրամը: քիչ [illegible]

ցինք. Նորէն խմեցինք ժամը
ամար: Որեւէ տեղեկու-
չէի կրնար քաղել: Բաժ-
նք ու մեկնեցանք:

* *

— Վ. իչնեւսկայա՛ Ո՞վ է Ցենկէ-
կոմսուհի՞ն
մտիկ ընել:
— Ցէնկէլիֆոֆ կամ կար-
ինչպէս որ կ'ուզէք. գիտէ՞ք
պատմութիւնը:
— Ո՛չ մէկ բառ:
— Դասական է մեր երկրին
Ցէնկէլիֆօֆ կոմսուհին,
Հետեւորդներէն, որ
ազատեր էր Եկատերին-
ջարդէն, 1927ին իրիկուն
կը Հասնէր Նիս, Մեծ-Դուքս
քով, սիրուն պատմու-
մը: Հոգեկառքին մէջ,
էր իր բարեկամները
էր մէկ գիշերուան Հա-
պաստան ուզելու: Ընդուն-
ինքը մտիկ ըրին. պա-
մասին, ինչ որ կարելի էր
գիտէր. վեց ամիս կե-

ետոյ, Ֆրանս. ոստիկանու-
միջամտեց. անբաղձելի.
նացում: Դայն կը գտնենք
միշտ կոմսուհի է, բայց
անուններով: Հոս ալ
կը Հասնէր, բոլշե-
ներէն փախած եւ բոլորին ալ
մնացած իրենց ծնողքնե-
մասին տեղեկութիւն կուտար:
տեղեկութիւններ. Նոյնիսկ
միշտ: Դայն ձեռքէ ձեռք
անցնէին, ինչպէս կ'ենթա-
: Բայց գէպէուն կ'իմանար
կուզէր:

Նորէն անյայտացում:
տարի մը առաջ էր:
Փարիզի ընդհ. Ապահովու-
խնդրած էր իրմէն որ ուրիշ
երթայ իր տաղանդը ցոյց
մեկնեցաւ: Բայց ո՛չ շատ
: Կոմսուհի Ցանկէլիքօֆ՝
Ռուսիաներու կայսրուհի-
պատուոյ տիկինը, յան-
երեւան ելաւ Պելկրատի մէջ:
, անօրինակ լուրեր ունէր իր
մէջ. կայսերական ըն-
փրկուած, ծածուկ կը
տեղ մը: Պէտք էր
փրկել: Գաղթական մը յօդ-
գրեց այս Հրաշալի վե-
վրայ. եւ քաջերու
մը կազմուեցաւ երթալ
Համար գժբախտ իշ-
ները:

երդուեալներ էին: Գաղտ-
մեկնեցան Պերլին. բայց Հոն
մտան:
— Ո՞րքան ատեն կայ,
— Հազիւ ութն օր:

* * *

Փարիզի բոլոր շրջանակներուն մէջ նման պատմութիւններ շատ կան: Կը յիշեն իրողութիւններ, թուականներ եւ տեղեր: Իշխան Ցանկարուքօֆը, որ տարի մը առաջ մտեր էր Ռուսիա՝ իրենները տեսնելու Համար, բայց անյայտացեր էր:

Նարէլովսկի. որ Վիեննայէն Պերլին ղրկուեր է, Հոն մէջտեղէն վերցեր էր. Մտածէ՛ք որ Փարիզ կը բնակէր եւ կանչուեր էր Ռուսիա ու Հոն Հետքը կորսուեր է: Ուրիշ մը, որ իր լաւագոյն բարեկամին Հրաւէրով, մտեր էր խորհրդային նաւ մը, որմէ բնաւ դուրս չէր ելեր:

— Փարիզի մէջ. Ռուսերը շատ աւելի լաւ Հսկողութեան տակ առնուած են Գէ-պէուի քան թէ Ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ: Լուպիանքայի մէջ լրտեսութեան վարպետներ կան: Օրինակ՝ գնդապետ Մոնքեւիչը, Վրանկէլի սպայակոյտէն: Անմիջապէս յարաբերութեան մտաւ Մեծ-Դուքս Նիկոլայի Հետ: Նոյնիսկ ռուս միապետականներու միութեան գանձապահը դարձաւ: Յետոյ, աղուոր օր մը անոր գլխարկը գտան Ֆօնթէնպլօյի անտառին մէջ: Այդ միայն մնացեր էր իր մարմնէն:

— Ոճի՞ր:

— Ո՛չ, պաշտօնի փոփոխութիւն: Գնդապետը Մոսկուա է, կարմիր բանակի սպայակոյտին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ՇԱՏ Կ'ԸԼԼԱՆ»

Երեսփոխան Ճէլալ Նուրի պէյ Իգտամի մէջ կը գրէ, այս վերնագրին տակ.—

—«Թուրքերէն բոլոր թերթերը ծանր յանցանքով մը կ'ամբաստանեմ,— Հելլէն մամուլին չեն Հետեւիր: Մինչդեռ պէտք է Հասկնանք մեր դրացիին մտայնութիւնը, որպէսզի օր մը յանկարծակիի չգանք:

Անցեալ յօդուածիս մէջ ակնարկած էի Հելլէններու կատարած թունաւոր քարոզութեան: Այժմ ալ կ'ամփոփէ կիսապաշտօնական մէսաժէ տ'Աթէն թերթին մէկ խմբագրականը:

Այս խմբագրականը որպէս թէ արտատպում մըն է կազէթը Լօզանէն, բայց տրախմիի բարկ Հոտ մը ունի:

Երկու մարդուկներ առանձին առանձին ուղեւորութիւն կատարած են, մէկը Աթէնք, միւսը Պոլիս եւ Տրապիզոն:

Աթէ՛նք: Դրախտ մըն է ան: Ունի մէկ միլիոն բնակչութիւն, որուն 600,000ը Անատոլուէն եկած: Մարդուկը ապշած մնացեր է.— այս քաղաքը Փարի՞զն է: 35,000 ինքնաշարժ: Իւրաքանչիւր Աթենացի առաքինութեան տիպար Հանճար մը: Օդին մէջ յառաջդիմութեան Հով մը կը փչէ, Աթէնքի Հողն ու ջուրը նուիրական են:

Զերկարենք այս շատ քարոզը: Թուանշանները անգամ սխալ: Մարդուկը աւելի աՀռելի բաներ կը գրէ:

Մենք միշտ կը գրենք, երբ աղէկ բան մը տեսնենք Յունաստանի մէջ, բայց անոնք մեր աղէկ կողմերը բնաւ չեն գրեր: Անոնց մտածումը սա է.— Օր մը Անատոլու պիտի երթանք, մեր պապերու գերեզմանները պիտի տեսնենք: Եւ ամբողջ մաղթանքը այն է որ մեր վարիչները մեռնին: Անոնք ո՛չ պարտութիւնը մարսեցին, ոչ ալ փոխանակութիւնը...: Հելլէնները ջղային կնոջ մը նման կը տապլտկին: Այդ նախած թերթերն ալ կը Հրահրեն այս ջղայնութիւնը: Պաշտօնական այս թշնամութիւնը վտանգաւոր է, Թուրքիոյ ապահովութեան տեսակէտով: Չենք կրնար Հանդուրժել որ Յունաստանի մէջ այսպէս անզուսպ եռայ թշնամութեան կաթսան:»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵԾ ՔՈԼԷԺ ՄԸ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Զամլըճայի աղջկանց լիսէն փակուած է այս տարի եւ աշակերտները ղրկուած են Գանտիլլիի եւ Էրէնքէօյի լիսէները: Կրթական գործավարութիւնը այս շէնքը աղջկանց մեծ քոլէժի մը պիտի վերածէ յառաջիկայ տարիէն սկսեալ:

Նոր քոլէժին մէջ դասերը ամբողջութեամբ անգլիերէն պիտի ըլլան եւ տնօրէնն ու բոլոր ուսուցիչները Անգլիայէն պիտի բերուին: Կարեւոր տեղ մը պիտի տրուի Թուրքերէնի, բնականաբար եւ, իբր օժանդակ լեզու, գերմաներէն պիտի դասաւանդուի: Քոլէժը բոլոր կատարելութիւնները պիտի ունենայ, աշակերտները գիշերօթիկ պիտի ըլլան եւ ոչ մէկ ձրիավարժ աշակերտ պիտի ընդունուի:

Քոլէժին ուսուցիչները գալ տարի պիտի գան. բայց տնօրէնը այս տարի պիտի բերուի, որպէսզի կազմակերպութեան աշխատութիւններով և միւս աղջկանց դպրոցներու բարելաւման գործերով զբաղի: Նոր քոլէժին բացումով, երեւան պիտի բերուի Հաստատութիւն մը որ կարող պիտի ըլլայ մրցիլ բոլոր օտար դպրոցներուն դէմ:

*** Կրթ. գործավարութիւնը որոշած է Էնկիւրի փոխադրել Պոլսոյ Միւլքիէ վարժարանը: Վարժարանը պիտի Հաստատուի Էնկիւրիի վարժապետանոցին նորաշէն շէնքին մէկ մասին մէջ:

ՁՈՒԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Շուէտական խմբակ մը ձեռնարկներ սկսած է ընել, Պոլսոյ մէջ ձուկի պահածոներու գործարան մը բանալու Համար: Խմբակը յօժարած է տեղական դրամագլուխ ալ առնել իր գործին մէջ:

Խմբակին ներկայացուցիչները ձկնարանի տնօրէնութեան Հետ շփումի մէջ մտած են արդէն, Պոլսոյ ջուրերէն ելած ձուկերու տեսակին եւ քանակութեան մասին տեղեկութիւններ առնելու Համար:

Խմբակը, պաՀածոյի գործարանէն զատ, ձկնարանի մօտերը պաղ օդի մթերանոց մըն ալ պիտի շինէ ուր պաՀուած ձուկերը Հրապարակ Հանուելով պիտի ծախուին, ձուկ չբռնուած օրերուն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Անգլիական «Նիըր Իսթ» պարբերաթերթը, վերլուծելով Թուրքիոյ ներկայ կացութիւնը, եւ զայն բաղդատելով Յունաստանի դիրքին Հետ, Հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Բախտի մէկ ծաղրանքն է որ Լօզանի դաշնագրի վեցերորդ տարեդարձին առթիւ Թուրքերը առիթ գտան կրակոտ ճառեր խօսելու եւ պոռոտ ինքնագովութիւններ ընելու:

Եւրոպայի կարծիքն այն է թէ վեց տարուան ընթացքին Թուրքիա իր այնքան Հաւուքարեր աղբիւրներով, պէտք էր շատ աւելի մեծ յառաջդիմութիւններ նշանակէր քան ինչ որ կարող է այսօր ցոյց տալ:

Ճիշդ այդ ժամանակաշրջանին Յունաստան մէկ եւ քառորդ միլիոն գաղթականներ մարսած է եւ այդ տարրով նիւթապէս եւ մտաւորապէս աւելի զօրացած:

Ի՞նչ ըրած է Թուրքիա փոխանակուած Թուրքերով եւ մինչեւ ո՞ր աստիճան այս գաղթականները երկիրը Հարստացուցած են:

Թուրք մամուլը լաւագոյն ըրած պիտի ըլլար եթէ այս ուղեգիծին Հետեւէր, փոխանակ դէպի Լօզան ճախրելու եւ ենթադրելու թէ «Թուրքիա եւրոպական մեծ ազգերու մէջ իր տեղը գրաւած է»:

Թուրքիա Հակառակ իր տասնեւչորս միլիոն բնակչութեան, ետ մնաց եօթը միլիոննոց Յունաստանէն եւ նոյնիսկ Հինգ միլիոննոց Պուլկարիայէն:

Թուրքիա թէեւ Լօզանի մէջ երկարօրէն սակարկեց բայց շատ քիչ բան ըրաւ իր չորս Հարիւր Հազար գաղթականութեան Համար: Կ'երեւայ Էնկիւրի վերջին ժամուն գիտակցելով այս պարտազանցութեան, կ'աշխատի ձեռք դնել Յոյներու Պոլսոյ մէջ ունեցած կալուածներուն վրայ: Եթէ Թուրքերը իրենց այս մտադրութիւնը իրագործեն, Հաւանաբար Եւրոպայի Հաւատքն ալ կորսնցնեն, փոխանակ իրենց ազգակիցներուն օգտակար ըլլալու:

ՀԵԼԼԷՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Գրած էինք թէ Յունաստան երկու Թորփիլաճալածներ ապսպրած է Իտալիոյ: Այս մասին Հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

— Հելլէն կառավարութեան և Իտալական Օտէրօ ընկերութեան միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուած է՝ երկու թորփիլաՀալածներու շինութեան մասին: Ասոնք «Տարտօ»յի դրութեամբ պիտի շինուին: Իւրաքանչիւրը պիտի արժէ 255,000 անգլ. ոսկի. եթէ թորփիլանաւուն վրայի 4 Հատ 12 սանթիմէթրնոց թնդանօթները զատ զատ գրուին, դրամը պիտի վճարուի ամբողջութեամբ. իսկ եթէ զոյգ զոյգ զետեղուին ինչպէս իտալականնաւերու մէջ, թորփիլաՀալածներու ամէն մէկուն Համար 246,600 անգլ. ոսկի միայն պիտի վճարուի:

ԹորփիլաՀալածները պիտի ունենան 92 մէթր երկայնք եւ 1,450 թօնօ տարողութիւն. առաւելագոյն արագութիւնը պիտի ըլլայ ժամական 40 մղոն, փոքր արագութիւնը՝ 39ուկես, իսկ խնայողական արագութիւնը՝ 20 մղոն:

Ապսպրանք ընելէ առաջ, քննուած են 6 անգլիական, 3 ֆրանսական եւ 3 իտալական թորփիլաՀալածներ: Անգլիացիներ վերոյիշեալ գինէն 80,000 անգլ. ոսկի աւելի պաՀանջած էին: Շինուելիք երկու թորփիլաՀալածներէն առաջինը 20 իսկ երկրորդը 22 ամիս վերջը պիտի յանձնուի, Հելլէն ծովային նախարարին յայտարարութեան Համաձայն, այս թորփիլանաւերը ամենավերջին դրութեամբ պիտի կառուցուին եւ այս կերպով Յունաստան պիտի կրնայ վերականգնել իր փոքր նաւատորմը»:

ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ - ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ 202 ՌՒԻ ՊՈՒԱԼՕ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ի գին ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններու, լիոնահայութիւնը վերջապէս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, ուր Հայ մանուկները պիտի սորվին Հայ քաղցրիկ լեզուն, Հայ երգը:

Փութացէ՛ք ուրեմն, ո՛վ Հայ մայրեր եւ Հայրեր, արձանագրել տալու ձեր Հոգեհատորները, քանի ուշ չէ, որպէսզի օր մը չարժանանաք անոնց արդար անէծքին: Փրկեցէ՛ք զանոնք այլասերումէ, պահեցէ՛ք զանոնք Հայ՝ Հոգիով եւ սրտով:

Մանկապարտիզպանուհի օր. Սաթենիկ Դաւիթեան, ասպարէզին նուիրուած Հայուհի մը, ամէն օր ժամը 12էն 2, եւ 5էն 7 կը զբաղի արձանագրութեամբ՝ մանկապարտէզի նոր շէնքին մէջ, Րիւ Պուալօ, թիւ 202:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտ. 26 եւ դասերը պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով՝ 28 Հոկտ. երկուշաբթի օր: Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Ատենապետ՝
Աղեքս. կ. Կիւլպէնկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ.— Կիրակի՝ 13 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 9ին բարեկամական գնդակախաղի մրցումը կատարուեցաւ Լիոնի Մ. Ա. Ո.ըր. ընկերութեան Բ. եւ Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն միջեւ: Հակառակորդնորդաշտին կը տիրապետէր Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Scoreը բացաւ Մ. Ա. Ո. ընկերութիւնը առաջին նշանակէտը: Հինգ րոպէ վերջ Տեսինը յաջողեցաւ գեղեցիկ վայրէջքով մը Հաւասարեցնել: Դադար 1—1:

Բ. Կիսախաղին պայծառ ու տաքցնող արեւի մը տակ, Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ճանչնալով իր մրցորդին թերի կողմերը, յարձակողականը ուժեղացուց եւ գեղեցիկ փասերով շահեցաւ երեք նշանակէտ եւս ու տանիլ յաջողութիւնը 4ի դէմ 1ով:

Մարգիկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԵՒ ԴԵՌ ԿԸ ՍՊԱՍԷ — Անցեալ օր կէս գիշերին, ինքնաշարժ մը կ'անցնէր Պարպէսի պողոտայէն, երբ անցորդ մը նշան ըրաւ որ կենայ եւ յետոյ յանձնարարեց որ զինքը տանի մօտակայ վայր մը: Երբ տրուած Հասցէին առջեւ կառքը կանգ առաւ, յաճախորդը որ կոկիկ ու մաքուր Հագուած երիտասարդ մըն էր, վար իջաւ, ինքնաշարժի վարիչին երկարեց ծրար մը եւ ըսաւ.

— Քանի մը վայրկեանի գործ ունիմ. շուտ կը դառնամ. ծրարս քեզի կը յանձնեմ:

Յետոյ գնաց: Կառավարը սպասեց, ծխեց սիկառ մը, նոր մը վառեց եւ երբ սպասելէն ձանձրացած, ժամացոյցը նայեցաւ, տեսաւ որ արդէն կէս ժամ էր անցեր եւ կասկածելով բացաւ ծրարը, յուսալով թերեւս որ իր ծառայութեան փոխարժէքը մէջը կը գտնէ: Ծրարը՝ որ Հակառակ իր փոքր ծաւալին ծանր կը կշռէր, փայտէ աղիւս մը միայն կը պարունակէր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾԱՂԿԱՍՏԱՆ, Գ. Շարք, Հեղ. Գ. Գեղարքունի: Տպ. Փարիզ 1929: Գին 10 ֆր.: Դիմել՝ Պալենց գրատուն, 235 Fbg. St. Martin. Paris.

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

— Բայց, Լէնինգրադի մէջ,
աններու եւ բանուորական
թիւններու բանաձեւերը կը
ն որ առանց դատաստանի
կ ընեն Ռուսակովը:
— Առանց դատաստանի չպի-
Հարեն զայն, բայց
գնդակաՀարուիլ դատաս-
յետոյ: Ի՞նչ կրնանք ընել:
իր գրասեղանին վրայ, դէզ
թղթածրարներ ցոյց տալով.
— Տեսէք ի՛նչ բեռ ունիմ
վրայ: Միայն այս առ-
Հասած գործեր են:
չափ թղթածրարներ:
Սէրժ կը թղթատէ Հինգ
վեցը, եւ կ'իյնայ ա ծնաս-
թեան երկու պարագաներ-
վրայ՝ վարչական Հալածան-
քով:

×

Փետրուար 3ին, Ռուսակով անակնկալօրէն կուգայ Լէնինգրադ, ուր ձերբակալման Հրամանագիր տրուած էր իրեն դէմ, բայց ինքը միշտ անյողդողդ, քաջ եւ զուարթ է:

— Ի՞նչ կ'ուզեն մեզմէ, այս աւազակները: Այս անգամ, բոլովին խենթ կտրած են:

Եւ մեզ կը պատմէ, անկեղծօրէն, միամտօրէն, յարձակման տեսարանը: Գրգռիչ,— Պեսարապիացի Հրեայ երիտասարդ Համայնավարուհի մը, Ռոյթման, Ռուսակովի բնակակից, կը ճանչնամ զայն: Ռուսակովներու ձեռքէն յարկաբաժինը առնելու մտքով, կ'ուզէ զանոնք դուրս Հանել տալ: Ծերուկին դէմ բացած բոլոր դատերը կորսնցնելէ յետոյ, այս անգամ, կ'որոշէ ամէն միջոցի դիմել իր բարեկամ Սվիէրցիէվայի Հետ Համախորհուրդ, ստիպելու Համար Ռուսակովները որ ելլեն երթան: Ո՞վ կրնայ դիմադրել բնակութեան կոմիտէին, որուն անդամներէն է Սվիէրցիէվա: Եւ այս կոմիտէն պաշտօն կը յանձնէ Սվիէրցիէվայի բնակարանը զննութեան ենթարկէ:

Ան ներս կը մտնէ եւ կը բանայ դռները: Ռուսակով դուրս կ'ելլէ իր սենեակէն եւ կը խնդրէ ցոյց տալ այս զննութեան լիազօրագիրը:

— Հակայեղափոխականներուն եւ շահագէտներուն ցոյց տալիք լիազօրագիր չունիմ ես, կը պոռայ ան:

Այս խօսքերուն վրայ, Ռուսակովի աղջիկը եւ Վիկտոր Սէրժի կինը՝ Լիուպա որ տկարակազմ կին մըն է եւ կատու մը անգամ չսրսկելու անկարող, կը միջամտէ:

— Բայց ընկերուհի, ինչպէս ինչպէս կրնաք անարգել Հայրս: Շատ լաւ գիտէք թէ ան Հին յեղափոխական մըն է, Սամոյլովա գործատան մէջ բանուոր...

Պատասխանը կ'ըլլայ անոր դէմքին տրուած բռունցքի սարսափելի Հարուած մը: Լիուպա կ'իյնայ արիւնոտ վիճակով:

— Այն ատեն երեք Հոգի բռնեցինք Սվիէրցիէվան եւ զայն տարինք ոստիկանութեան: Կ'ուզէր փախիլ:

Քանի մը օր յետոյ, երբ Լենինգրադի Հարցաքննիչ դատաւորները եւ «Պրավդա»յի խմբագրութեան նախագահը կ'առարկէին թէ Սվիէրցիէվա մարմնին վրայ կապոյտ նշաններ ունէր, անոնց կ'ուղղէի այս Հարցումը, զոր անպատասխան կը ձգէին:

— Ի՞նչ պիտի ընէիք եթէ Սվիէրցիէվա մը ձեր տունը մտնէր եւ Հանէր ձեր կնոջ աչքը, այսպէս, անոր Համար որ կարմիր Դրօշի պատուանշանը կը կրէ: Գլուխը չպիտի՞ ջախջախէիք:

Այս երկչոտ Ռուսակովը սակայն, անոր դէմքին, զոյգ մը ապտակ իսկ չէր իջեցուցած:

×

Փետրուար 4ին, կը խնդրեմ Նախագահութենէն որ բարեհաճի զիս ընդունիլ Ռուսակովի Հետ: Յաջորդ օրը ժամը 11ին, կ'ընդունուինք, Վիկտոր միասին է:

Սրահները եւ Նրբանցքները խճողուած են ամենէն բազմատարր ամբոխով, ամէն տարիքէ կիներ եւ այրեր, բոլոր Հանրապետութիւններէն, ամէն կերպարանքով, իւրաքանչիւրը իր թուղթը ձեռքին, իւրաքանչիւրը աչքը տնկած իր փրկարարին դրան: Հոն են օրերէ, շաբաթներէ, ամիսներէ ի վեր, սպասելով իրենց կարգին, Մոսկուայի մէջ քաշքշելով թշուառութիւններ, դժբախտութիւններ, անանուն Հազար տխրութիւններ, զորս մարդ ժամանակ չունի մտիկ ընելու: Բայց Հայր Կալինին, պէտք է զանոնք մտիկ ընէ: Այդ է իր գործը ուրիշ ընելիք բան չունի: Մինչեւ Սիպերիոյ, Կովկասի եւ Թուրքեստանի խորերը ամէն մարդ գիտէ: Պարտաւոր է ընդունիլ բոլոր Ռուսակովները եւ Ռուսակովները. պարտաւոր է մտիկ ընել զանոնք, Հոգ չէ թէ անոնց ձեռքին թուղթը առնելու եւ ըսելու չափ.

— Տեսնենք, ընկե՛ր, ի՞նչ կայ:

— Սա կայ որ «Տովարիշ» Միխայէլ Իվանովիչ, օր մը երբ...

— Լաւ, լաւ, կը քննենք, անՀոգ եղիր:

Ժողովուրդը երբեք չի Հասկնար թէ խաբուիլը կեանքի մէջ իր միակ բաժինն է եւ թէ զօրաւորները պիտի զգուշանան զինքը բնաջնջելէ, ճիշդ բժիշկներուն պէս, որոնք կ'ապրին շնորհիւ իրենց յաճախորդներուն յոյսով:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Հապիպուլլահ փախաւ։

Նատիր խան, 12,000 զինուորներով քաղաք մտաւ։

Հապիպուլլահի զինուորները յարձակեցան անգլ. դեսպանատան վրայ, սակայն կորուստներով ետ մղուեցան։ Ֆրանս. դեսպանատունը մասամբ, իսկ քաղաքը ամբողջովին թալանուած է։ Սակայն որոշ հանդարտութիւն վերահաստատուեցաւ, հակառակ աւարառուներու միջեւ բուռն հրացանաձգութեանց։

Նատիր խան, երկու օր Քապուլի դռներուն առջեւ կենալէ վերջ, երէկ հանդիսաւոր մուտք գործեց, ուղիղ նստած ձիու վրայ։ Առջեւէն կ'երթային նուագախումբերը իր ցեղախումբերուն, որոնց ռազմիկները կը պարէին ու կ'երգէին։ Ամանուլլահի ժառուցած մեծ ծառայութիւնները յիշելէ յետոյ, Նատիր խան շնորհակալութիւն յայտնեց պատերազմիկ ցեղախումբերուն, հրաւիրելով զանոնք միալ միացած՝ վերականգնելու համար երկիրը։

Ասոր վրայ, զանազան երեւելիներ եւ մեծ մոլլաներ յայտնելով ազգին երախտագիտութիւնը, հրաւիրեցին զայն ընդունիլ թագաւորութեան բեռը։

Նատիր իր թոյլ առողջութեան ակնարկելով, պատասխանեց թէ մօտ օրէն գումարուելիք ժողով մը պէտք է ընտրէ նոր թագաւոր մը, որուն պիտի տայ իր ամբողջ աջակցութիւնը, ու խնդրեց օտար դիւանագէտներէն, որ օգնեն իրեն այդ ընտրութեան համար։

Սակայն երեւելիները պնդեցին, ու ցեղախումբերու ռազմիկները՝ հրացանները երկարած պոռացին. «Եթէ Նատիր թագաւոր չպիտի ըլլայ, մենք կը մեկնինք»։ Նատիր խան տեղի տուաւ անոնց թախանձանքին, ու պատերազմիկները մեծ խանդավառութեամբ անոր վրայ խուժեցին։

Պատշգամի մը բարձունքէն, Նատիր պատասխանեց.

«Քանի որ ժողովուրդը այսպէս կը նշանակէ զիս. կ'ընդունիմ։ Թագաւոր չպիտի ըլլամ, այլ ծառան ցեղախումբերուն եւ երկրին»։

Յետոյ ծնկաչոք աղօթք ըրաւ. ու թնդանօթի հարուածները՝ միացած նուագախումբերու ձայներուն՝ Քապուլի մէջ ուրախութեամբ տօնեցին ազատութիւնը, զոր բերած էր թագաւորը։

*** Նատիր թագաւոր արտաքին նախարար նշանակեց Ֆայիզ Մոհամմէտ խանը, որ Ամանուլլահի օրով կրթական նախարար էր։ Կառավարութիւնը դեռ չէ կազմուած եւ միւս նախարարութիւնները դեռ չեն գործեր։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծումը

Ինչպէս գրեցինք, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանագլուխը ճշդելու պաշտօն ունեցող խառն Յանձնաժողովը արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է։ Թուրք պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ վեց բարձրաստիճան սպաներէ, որոնք Հալէպ հասնելով իջեւանած էին Պարոնի պանդոկը։ Հոն Թուրք սպաներէն մէկը Մուսթաֆա պէյ՝ յանկարծամահ եղած է եւ մարմինը Այնթապ փոխադրուած։

Ֆրանս. մարզպանութիւնը սահմանային յանձնաժողովի ծախքերուն համար յատկացուցած է 60,000, իսկ Թուրքերու եւ Սուրիացիներու կալուածական խնդրոյն ուսումնասիրութեան համար՝ 30,000 ոսկի։

Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիա ունեցած կալուածներու կարգադրութեան յանձնախումբը պիտի գումարուի Էնկիւրիի մէջ։

Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամներն են մարզպանութեան քաղաքական բաժնի տնօրէն Հոփնօ, Ճէրարտ, Մազաս եւ սուրիացի պատուիրակ մը։

Մեծ գրգռութիւն Եուկոսլաւիոյ մէջ

ՊԵԼԿՐԱՏ 17 հոկտ.— Կը թուի թէ նոր Մեծ Պատերազմի մը սերմերը կը ցանէ Մուսոլինի իր խտրեւան, տալմացիան և մակեդոնական քաղաքականութիւններով։ Այս կարծիքը կը տիրէ եուկոսլաւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ, ուր մեծ զայրոյթ առաջ բերած է սլովէն ուսանող Վլատիմիր Կարթանի գնդակահարումը Փոլայի մէջ։

Հակիտալական ցոյցերը, որ երկու օրէ ի վեր կը շարունակուէին անընդհատ, այսօր կէսօրէն վերջ կատաղի հանգամանք ստացան, երբ հասաւ գնդակահարման լուրը։ Երկրին ամէն կողմը թափօրներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուեցաւ եւ այս գիշեր ծանր անկարգութիւններէ կը վախցուի։ Զաղրէպի համալսարանը փակուեցաւ այսօր՝ նախազգուշութեան համար։ Բազմաթիւ կեդրոններ նոյնպէս փակեցին իրենց դուռները։ Ամէն կողմ կ'ըսուի թէ Փոլայի մահապատիժը վերջին կաթիլն է եւ հիմա բաժակը պիտի յորդի։ Եուկոսլաւիա այլեւս չի կրնար բարեկամ մնալ Իտալիոյ։

Հոս այն համոզումը կը տիրէ թէ Իտալիա դրամական աջակցութիւն կ'ընէ Եուկոսլաւիոյ հարաւային եւ արեւելեան սահմանագլուխի Մակեդոնացիներուն եւ թէ Նէթթունայի դաշնագրին շնորհիւ, Իտալացիները հող կը գնեն Տալմացիոյ ծովեզերքի երկայնքին։ Այս ձեւով Մուսոլինիի ծրագիրն է Տալմացիան կցել Իտալիոյ, պատճառ դառնալով համաշխարհային պատերազմի մը։

Զաղրէպի ուսանողները Ազգերու Դաշնակցութեան, Պելկրատի ուսանողներն ալ բոլոր օտար դեսպաններուն դիմումներ կատարեցին։

Գործադուլը խաղաղ անցաւ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ հոկտ. 16 Թուականով.

Արաբները այսօր ընդհ. գործադուլ ըրին։ Հին քաղաքին մէջ բոլոր խանութները փակուած էին, արաբ թէ հրեայ, ու պազարները ամայացած։ Նոր քաղաքին մէջ միայն հրէական խանութները բաց էին եւ միայն հրէական կառքեր կ'երթեւեկէին փողոցներուն մէջ։ Այս առաւօտ անգլիական զինուորները տողանցք մը կատարեցին Նոր քաղաքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ, նուագախումբով մը։

Ոչ մէկ անկարգութիւն պատահեցաւ։ Միայն խումբ մը անպատասխանատու դպրոցականներ փորձեցին համոզել կառավարական եւ միսիոնարական վարժարաններու աշակերտները՝ որ մասնակցին գործադուլին։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅ - ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ.— կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2ին 13 Rue d'Issy (Billancourt):

Կը Նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

Կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն Թիւ 23 եւ 32 Թրամուէյները. իջնել Pont de Billancourt:

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ՁԱՎԱԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Վաղը կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.—Վաղը կիրակի։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Օրակարգ՝ 1. Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. պատգամաւորներու ընտրութիւն։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Փիլպիլեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Ռ. Զարդարեան, Շ. Սարեան, Գ. Մէհտէրեան, եւ Տէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան կողմէ։ 16 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ 8 Rue Jean Goujon, Մէթրօ Champs Elysées և Alma:

Գեղարուեստական բաժին, պար եւայլն։ Ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 15 ֆրանք, տոմսերու համար դիմել Պ. Առաքելեանի 4 Rue Darcet, փարիզ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 4ին Gobelinsի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջանի Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire Place de l'Odeon: կը բանախօսեն Պ. Պ. Աղասի եւ ուրիշներ: գեղարուեստական բաժին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նիսաբնակ Պ. Յարութիւն Մ. Պէչէճեան որ այժմ Փարիզ կը գտնուի— Ջերմագին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ իր բազմաթիւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր ողբացեալ մօր մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

վալանս, գործ.— 450:
փարիզ, Գ. Բ.— 140:
կարտան, Յ. Զ.— 100:
Լիոն, Տիկ. Մ. Ա.— 35:
փոն տը Շէրիւի, գործ.— 323:
Տէսին, գործ.— 416:
Սէն Թ'Օպան, Յ. Խ.— 35:
Վիէն, Հ. Խ.— 40:
Ֆրանքֆուրթ. Խ. Վ.— 50:
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 175:
Լիոն, գործ.— 516:
Վիէն, Ա. Ջ.— 140:
Մարսէյլ, գործ.— 826.50:
Վիէն, Գ. Ս.— 35:
Մարսէյլ Մ. Պ.— 140:
Ապատան, Ս. Քլիւպ.— 5 տոլար:
Պէնտէրկէօզ, Տօքթ. Յ. Մ.— 200:
Սան Ժուան, Հ. Գ. Մ.— 125:
Պուէնոս Այրէս Ս. Ք.— 250:
Պերլին, Շ.— 100:
Հալին, Պարս.— 35:
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140:
Ժուայնեօզ, Ս. Մ.— 35:
Պրաիլա, Ա. Ա.— 100:
Մարսէյլ, Շապ. — 140:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան: վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը:

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս մանկապարտէզի հանդէսը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Théâtre Municipalի սրահին մէջ: կը նախագահէ՝ Պ. Արօ Աբոյեան։ Կնիք

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

20 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1090

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱ՛ՌՔ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ,

Մշակոյթի Տօնին առթիւ կը վերյիշենք մտքի բոլոր այն մշակներն ու վաստակաւորները, որոնք դարերու ընթացքին փայլեցան հայկական մութ երկինքին վրայ իբրեւ լուսաւոր աստղեր եւ ճամբայ ցոյց տուին խարխափող ժողովուրդին:

Մեր մտածումը թեւեր կ'առնէ այսօր եւ կը սաւառնի հեռուները, դէպի անցեալը, փնտռելու համար այն հսկաներն ու տիտանները, որոնք իրենց հանճարին կայծովը ու իրենց հոգիին կանթեղով առաջնորդեցին մեր ցեղը, կերտեցին մեր գրական Ոսկեդարը, սեփական գիր տուին մեզի եւ ինքնուրոյն արուեստ ու մշակոյթ պարգեւեցին:

Երախտագիտութեամբ կ'ոգեկոչենք յիշատակը այն անձերուն, որոնք հայ ժողովուրդը դուրս քաշեցին ասիական խաւարէն, փրկեցին զայն անյիշատակ կորուստէ եւ դարերու հալածանքներուն ու անլուր տառապանքներուն մէջէն հասցուցին մինչեւ քսաներորդ դար, ապահովելով անոր համեստ, բայց անկախ ու ինքնատիպ տեղ մը՝ համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ:

Առանց այդ տիտաններուն, առանց այդ լուսաւոր առաջնորդներուն, հայ ժողովուրդն ալ պիտի կորսուէր այսօր՝ խպառ ջնջուելով աշխարհի ու պատմութեան մէջէն՝ ինչպէս իրեն ժամանակակից եւ հարեւան բազմաթիւ ցեղեր ու ազգեր: Առանց այդ հանճարներուն ու տաղանդներուն, առանց մեր մտաւորական նախահայրերու հզօր շունչին եւ հոգեթով հմայքին, Սկիւթացիներու, Հոներու կամ Մեդացիներու չափ ալ կեանք չպիտի ունենար մեր ժողովուրդը:

Այսօր կը խոնարհինք Սահակ-Մեսրոպէն ու Մեղաւոր Յակոբէն սկսեալ մտքի ու գրչի այն բոլոր վաստակաւորներուն առջեւ, որոնք քար մը, շաղախ մը, տաղձ մը բաժին բերին՝ Հայկական Մշակոյթի փառաւոր շէնքը կառուցանելու: Անոնց փառքը կ'երգենք այսօր, ուխտելով բարձր պահել հայ անունն ու Մշակոյթը աշխարհի չորս ծագերուն վրայ:

Մեր ինքնուրոյն Մշակոյթին մէջ, մենք կը տեսնենք հայ ժողովուրդի ազատատենչ ձգտումները, սարկութենէ եւ օտար ուժէ ձերբազատուելու բնազդական մղումները:

Գերի ասորական ու յունական լեզուին ու տառին, կաշկանդուած օտարոտի սեղմիչ կապերով, Մեսրոպ՝ մարմնացումը հայ ցեղի ազատասէր թռիչքներուն, մեզի տուաւ հայ գիրը:

Տասնհինգ դարէ ի վեր անկախ է հայ միտքը՝ շնորհիւ այդ գիրին: Այսօր այդ մտաւորական անկախութեան տօնն է:

Ու մենք ալ Սիամանթօյին պէս՝ կ'ըսենք այսօր Ս. Մեսրոպին.

Դուն մեծաթափանց նայուածքով առաքեալ,
Դուն էիր որ զքեզ երգող ցեղդ այսօրուան,
Հելլէններէն եւ հանճարեղ եւ հրավառ,
Ու աշխարհակալ մեծ Հռովմի որդիներէն
Ու հրապաշտ Պարսիկներէն դըրացի,
Մայր-բարբառիդ հիմնաքարովըն յակինթ,
Հայկազունեաց մեր շառաւիղն ազատեցիր...:

Չորս հովերուն տարտղնուած, տարագիր Հայը տարին մէկ օր պանծացնելով իր անցեալի փառքերը, ապացոյցը կուտայ իր գիտակցութեան եւ կենսունակութեան: Զրկուած ազատ հայրենիքէ եւ քաղաքական անկախութենէ, ցմրուր քամած հաստթափումի ու յուսալքումը, հայ գաղթականը այսօր կը կառչի այն միակ լուսաշող աստղին՝ որ իր մտաւորական անկախութիւնն է:

Սեփական գիր եւ սեփական մշակոյթ, ահա՛ ինչ որ կը խանդավառէ թափառական բազմութիւնները: Ազատութեան ու անկախութեան այս տենչն է որ կ'ոգեւորէ օտար հորիզոնի եւ օտար օրէնքի տակ ապրող գաղթական Հայը:

Սեփական հայրենիք եւ անկախ պետութիւն: Այս է միակ ու բնական ճամբան՝ պահպանելու համար սեփական Մշակոյթը եւ ազատ թռիչք տալու անոր՝ որպէսզի կատարէ նորանոր նուաճումներ եւ բանայ նոր հորիզոններ: Առանց անկախ հայրենիքի, Մշակոյթը կը մնայ սահմանափակ, որովհետեւ միտքն ու հոգին կը մնան կաշկանդուած:

Հայկական գեղարուեստը ամէնէն աւելի ծաղկած է այն շրջաններուն, երբ հայ ժողովուրդը եղած է համեմատաբար աւելի ազատ ու անկախ, ապրած է քաղաքական աւելի խաղաղ պայմաններու տակ: Այսօր ալ քաղաքակրթութեան զանազան ասպարէզներուն մէջ ամենամեծ նուաճումները կ'ընեն ա՛յն երկիրները, որոնք կը վայելեն ազատութեան բոլոր բարիքները, ազատութիւն՝ մտածումի, յղացումի եւ գործելու, ազատութիւն խղճի ու գաղափարի:

Մշակոյթի տօնը, հայ մտքի անկախութեան տօնը, պէտք է ըլլայ նաեւ Ուխտի տօն մը: Այսօր բոլորս պէտք է ուխտենք մեր համեստ բաժինները բերելու հայ արուեստին ու գրականութեան: Պէտք է ուխտենք զարկ տալ հայ գիրին տարածման եւ հայ լեզուին զարգացման, մանաւանդ այս օտար երկինքներուն տակ:

Ուխտը բաւական չէ: Պէտք է մարմին տալ անոր, կեանքի մէջ իրականացնել զայն: Այդպէս է որ պիտի արժեցնենք այս կարգի տօները: Այդպիսով է որ արժանի պիտի ըլլանք մեր մտքի մշակներուն եւ գրչի վաստակաւորներուն, որոնց փառքը կ'երգենք այսօր:

Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼՄԱԶԵԱ՞ՆՆ Է ՐԻԿՕՏԷՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ

Սեպտեմբեր 13ին Լիլի մաքսատան մէջ ուղենիշ մեծ սնտուկի մը մէջէն գտնուեցաւ ֆրանսացի Ֆրէտէրիք Րիկօտէնի դիակը: Րիկօտէն Փարիզ կ'ապրէր եւ հաշուապահութեամբ կը զբաղէր: Սեպտ. 9էն ի վեր անհետացած էր: Սնտուկը ուղղուած էր Լիլ, կոլտշթայն անուն դրամատէրի մը հասցէին: Լիլի եւ Փարիզի ոստիկանները հինգ շաբաթ քննութիւններ կատարելէ յետոյ, այժմ կը կարծեն թէ գտած են կարեւոր հետք մը՝ յանձին ռուսահայ դերձակի մը՝ փարիզաբնակ Միքայէլ Ալմազեանի կամ Միշէլ Ալմազոֆի: Այս վերջինը եւ իր ֆրանսացի կինը (ծնեալ Մուրքէն,) ուրբաթ օր երկար հարցաքննութեան ենթարկուեցան հարցաքննիչ դատաւորէն: Տիկ. Ալմազեան գիշերը ազատ ձգուեցաւ, իսկ ամուսինը վար դրուեցաւ:

Ալմազեան Շուշեցիէ, 44 տարու է եւ 18 տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակի: Նախկին կնոջմէն ունեցած է երկու, իսկ ֆրանսուհիէն մէկ զաւակ: Կը բնակէր 11 ավընիւ ժան ժօռէս, իսկ խանութը կը գտնուէր 13 րիւ Սէն-Ժիլ: Վերջերս սնանկացած ըլլալով, Ալմազեան կը պատրաստուէր ինքնաշարժի վարիչ ըլլալ:

Սեպտ. 8 կիրակին, այսինքն Րիկօտէնի սպանութենէն օր մը առաջ, Տէր եւ Տիկին Ալմազեան ու Րիկօտէն միասին ժամանակ անցուցած են Մոնմօրանսիի էրմիթաժ պանդոկին մէջ: Սեպտ. 9ի առտուն Ալմազեան եւ Րիկօտէն միասին Փարիզ իջած եւ կառատիւնորի մէջ լըրարմէ բաժնուած են:

Րիկօտէն ածիլուելէ վերջ գացած էր տեսնելու մուշտակավաճառ Տիւրէրը, որուն դրամ պարտք ունէր եւ մուրհակը պէտք է վճարէր նոյն օրը: Անկէ մաս մը դրամ փոխ առած էր՝ դրամատուն յանձնելու համար: Սակայն չէր գիտցուեր թէ մուշտակավաճառին քովէն մեկնելէն յետոյ, Րիկօտէն ո՞ւր գնաց: Դիակին հագուստներուն մէջէն գտնուած տոմսակ մը՝ ցոյց կուտայ թէ Րիկօտէն օթոպիւս առած էր՝ դէպի Ալմազեանի խանութին կողմերը երթալու համար:

Ալմազեան կ'ըսէ թէ Րիկօտէն իր խանութը չեկաւ այդ օրը: Իսկ ինք ժամը 11.30ին գնաց ճաշելու բիւլաֆայէթի եւ ֆօպուր Մոնմարթրի անկիւնը իր սովորական ճաշարանը:

Կասկածելի կը նկատուի նաեւ այն պարագան թէ ոճիրին օրը Ալմազեան ուշ դարձած է Մոնմօրանսի:

Րիկօտէնի թուղթերուն մէջ գտնուած է նամակ մը՝ գրուած Տիկ. Ալմազեանի կողմէ, ուր այս վերջինը կ'ըսէ թէ ամուսինը կասկածներ ունի իրենց յարաբերութեանց մասին եւ թէ պէտք է զգուշանալ:

Այնպէս կը կարծուի թէ՝ Ալմազեան սպաննած ըլլայ Րիկօտէնը, իր կնոջ հետ մտերիմ յարաբերութիւններ մշակած ըլլալուն համար: Կասկածելի կէտերէն մէկն ալ ա՛յն է որ Րիկօտէնի դիակը գտնուելէ յետոյ, Տէր եւ Տիկին Ալմազեան բաժնուած են իրարմէ: Սակայն Ալմազեան կը յայտնէ թէ այս երրորդ անգամն է որ կը բաժնուի իր կնոջմէն, որուն հետ անհամաձայնութիւններ ունէր միշտ՝ իր նախկին կնոջմէն ունեցած զաւակներու կրթութեան մասին:

Ոստիկանները ամբողջ չորս ժամ մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկեցին Ալմազեանի Սէն-Ժիլ փողոցի խանութն ու բնակարանը, սակայն չկրցան ոեւէ կասկածելի բան գտնել:

Դիակը պարունակող սնտուկին յարեւմանը գտնուած է Ժան-Ժօռէսի մօտակայ վաճառատան մը մէջ: Այս վերջինը օգոստոս 20ին նման սնտուկ մը ծախած էր յաճախորդի մը, բայց չի գիտցուիր թէ որո՞ւ:

Ալմազեան ընտանիքը անցած ամառ երկու ամիս մնացած էր Մոնմօրանսի, էրմիթաժի պանդոկը:

Աւելցնենք որ Ալմազեան իբրեւ վկայ լսուած էր անցած տարի, երբ խորհրդաւոր կերպով իր սենեակին մէջ խեղդուած գտնուեցաւ Րիկօտէնի մայրը Տիկին Մարի:

Դատական իշխանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները եւ կարգ մը ճշդումներ ընելէ յետոյ է որ պիտի կրնայ ըսել թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ անմեղ:

Տիկին Ալմազեանի մայրը՝ Տիկ. Մուրքէն՝ հետեւեալը յայտարարած է.

— Փեսայիս հետ լաւ չէի եւ տունս չէի ընդուներ զայն: Ալմազեան դժուարաւ կը խօսի ֆրանսերէնը ու կը կարծեմ թէ անոր համար գործերը միշտ անյաջող կ'երթային: Աղջիկս բնաւ երջանիկ չէր: Իրեն տան մէջ ամէն բան կը պակսէր: Աղջիկս ամէն առտուն կուգար եւ քովս կը մնար: Վերջին անգամ ամիս մը առաջ տուն եկաւ, իր փոքր երախային հետ: Բայց որովհետեւ միջոցներ չունինք, աղջիկս ամուսնին քով կ'երթար երբեմն 10 ֆրանք քաշելու համար: Մէկ ամսուան մէջ աղջիկս 160 ֆրանք բերաւ:

Տեղական թերթերը Ալմազեանը կը ներկայացնեն իբրեւ Ռուս, Պուլկար, Լեհ կամ Հրեայ:

Համայնավար պետերը լրտե՞ս

150 ՀՈԳԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ինչպէս կը յիշուի, Օգոստոս 1ի «Կարմիր Օր»ուան ցոյցերը արգիլելու համար, Փարիզեան ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու դիմած էր: Այդ օրերուն ձերբակալուած էր «Իւմանիթէ»ի աշխատակիցներէն մէկը՝ կօշկակար Քասիօ, որուն վրայէն գտնուած էին կարգ մը թուղթեր: Հաստատուած էր թէ Քասիօ լրտես էր եւ պետական գաղտնիքներ պարունակող այդ թուղթերը սահմանուած էին օտար պետութեան մը:

Ասոր վրայ պետութեան դէմ դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան խնդրով հարցաքննութիւն մը բացուեցաւ եւ 122 հոգի ամբաստանուեցան իբրեւ դաւաճան եւ լրտես, բոլորն ալ անդամ համայնավար կուսակցութեան:

Այժմ, Բեսեդովսկիի ծանօթ խնդրին հետեւանքով ոստիկանութիւնը նոր փաստեր ձեռք բերած ըլլալով, ամբաստանութեան տակ առաւ 32 նոր մարդեր, որոնց կարգին համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները:

«Իւմանիթէ» իր երէկուան թիւով կը գրէ թէ՝ ֆրանսական կառավարութիւնը վճռած է մահացու հարուած մը տալ համայնավար կուսակցութեան: Այդ պատճառով ալ կը հետապնդէ անոր վարիչները:

Նոր ամբաստանութիւնները երկու տեսակ են՝ մէկը լրտեսութիւն, միւսը՝ դաւադրութիւն: Իբրեւ լրտես ամբաստանուած են՝ Մարսէլ Քաշէն, Հանրի Պարպիւս, Վայեան-Քութիւրիէ, Վիթալ Կէյման եւ Փիէր Ֆորէսթիէ, համայնավար թերթին գլխաւոր վարիչներն ու խմբագիրները: «Իւմանիթէ»ն կը նկատուի իբրեւ կեդրոն մը լրտեսութեան, որովհետեւ կը հրատարակէ նամակները բանուորներու եւ բանուորուհիներու, որոնք օրը օրին մատնանիշ կ'ընեն Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութիւնները:

Իբրեւ դաւադիր կ'ամբաստանուին երեսփոխաններ Ժաք Տորիօ, Անտրէ Մարթի եւ Ժաք Տիւքլօ, անդամ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին:

Հարցաքննիչ Փէյր առջի օր հարցաքննեց Հանրի Րէյնօն եւ Անտրէ Մարթին, որոնք ժամանակէ մը ի վեր բանտարկուած են արդէն եւ յայտնեց անոնց թէ ամբաստանուած են իբրեւ պետութեան արտաքին ապահովութեան դէմ դաւաճանող:

Երէկ ալ հարցաքննուեցաւ Մարսէլ Քաշէն: Այս վերջինը երէկուան «Իւմանիթէ»ին մէջ այրած սրտով կը գրէ թէ պայքարի այս նեղ օրերուն մեծ է թիւը այն համայնավարներուն, որոնք դասալիք կ'ըլլան: «Ասիկա ամօթալի փախուստ մըն է վտանգի ժամուն, կ'ըսէ: Սակայն անոնց տեղ նոր կորովներ պիտի գան...»:

Տաճիկիստանի Հանրապետութիւնը

Տաճիկիստանը, որ ցարդ մաս կը կազմէր Ուզբէկիստանի հանրապետութեան, միութենական հանրապետութիւն հռչակուեցաւ՝ Խորհուրդներու արտակարգ համաժողովին կողմէ, որ գումարուեցաւ Ծուշամպի մէջ:

Ուրեմն ներկայիս խորհրդային միութիւնը կը բաղկանայ եօթը միութենական հանրապետութիւններէ. ասոնք են՝ Ներքին Ռուսիա, Ուկրայինա՝ Մոլտավիոյ ինքնավար հանրապետութեան հետ, Ճերմակ Ռուսիա, Անդրկովկասեան դաշնակցութիւն, Թիւրքմէնիստան, Ուզբէկիստան եւ Տաճիկիստան:

Նոր հանրապետութիւնը կը գտնուի Պամիրի զառիթափերուն վրայ. տարածութիւնն է 155,600 քառակուսի քիլոմեդր եւ ունի շուրջ 1 միլիոն բնակչութիւն: Բամպակի մշակութեան կեդրոն է:

Ցորենի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Րիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրամայած է լուծել մեծ թիւով «Կոլխոզի»ներ (հաւաքական ագարակ) եւ սեւ ցանկով մը հրատարակութեան տալ անունները բոլոր անոնց, որոնք մասնաւորներու կը ծախեն իրենց ցորենը:

Առաջին սեւ ցանկին մէջ կան 30 ագարակներ, հակառակ իրենց յեղափոխական անուններուն, ինչպէս՝ «Կարմիր ջահ», «Լէնին», «Բոլշեւիկ», «Մայիս մէկ», «Զարթիր» ժողովուրդ» եւն.: Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ «դասալիքներ ցորենի ճակտին վրայ»:

Բոլշեւիկ մը անձնասպան

Վարշաւայի մէկ փողոցին մէջ կոկորդէն դանակով ծանրապէս վիրաւորուած գտնուեցաւ 35 տարեկան մարդ մը՝ Փօլ Լամպոֆ, խորհրդային հպատակ, որ ունէր անցագիր մը՝ տրըուած Փարիզի խորհրդային հիւպատոսարանէն: Կը կարծուի թէ Լամպոֆ վերջերս շնորհազրկուած դիւանագիտական պաշտօնեաներէն մէկն է, որուն գործը վերջացնել կ'ուզէին Գեպէուի գաղտնի գործակալները, որոնք կը վխտան Լեհաստանի մէջ: Մարդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ:

Ֆրանսա եւ Իտալիա

Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, իտալական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան՝ փափաք յայտնելով կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ: Ֆրանսա ընդունեց հրաւէրը:

Իտալական թերթերը դիտել կուտան թէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ոչ մէկ արդիւնքի պիտի յանգի, եթէ նախապէս համաձայնութիւն մը չգոյանայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ՝ օրակարգի գլխաւոր հարցերուն շուրջ: Բանակցութեանց գլխաւոր հիմը պիտի ըլլայ Նաւային հաւասարութիւնը՝ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Մուսոլինիի կառավարութիւնը կը պնդէ Ֆրանսայի հաւասար Նաւային ոյժ ունենալ: Սակայն չի կարծուիր թէ Ֆրանսա հաւանի հրաժարիլ Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ վրայ իր գերակշռութենէն:

Նոր կռիւներ Մարոքի մէջ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ հոկտ. 14ին բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է Ալճերիոյ և Մարոքի սահմանին վրայ՝ Այթ-Համմու ըմբոստ ցեղախումբէն 150 պատերազմիկներու եւ ֆրանսական զինուորական մեծ ջոկատի մը միջեւ, որ հետազօտութիւններ կը կատարէր:

Ֆրանսացի զինուորները՝ բաղկացած լեգէոնականներէ եւ տեղացիներէ՝ ունեցած են 50 սպանեալ եւ 21 վիրաւոր: Այթ-Համմու ցեղախումբը նոյնպէս կրած է ծանր կորուստներ: Կռիւը տեւած է աւելի քան չորս ժամ: Օգնութեան հասած են սահարական գումարտակ մը և Օտար Լեգէոնի ջոկատ մը, որուն վրայ ապստամբները սկսած են նահանջել Համմատայի անապատին մէջէն դէպի Թաֆիլալէթ: Ֆրանսական ուժերը կը հետապնդեն զանոնք:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ

Մահ ոչ իմացեալ մահ է,
Մահ իմացեալ անմահութիւն է:
ԵՂԻՇԷ

Հայկական ո՛չ մէկ տօն մեզ ոգեւորեր է այնքան, որքան Սահակ Մեսրոպի յիշատակին նուիրուած, եւ գրերու գիւտին տօնակատարութիւնը, որո՛նք դարերէ իվեր տօնուեր են, շատ անգամ անգիտակցաբար, սովորութիւն մը յարգած ըլլալու մտահոգութեամբ միայն:

Ժողովրդական երախտագիտութիւնն ու խանդավառութիւնը գիտցեր են արժանաւոր գաւակներու յիշատակը անմահացընել, զանոնք դասելով սուրբերուն կարգը:

Սրբութիւնը, բառը առնելով իր նախնական իմաստով, ժողովուրդին համար համազօր եղեր է անձնուիրութեան, հայրենասիրութեան ու վերանորոգչական ճիգերու:

Չափազանց կոյր ու անհեռատես ըլլալու է, չտեսնելու համար մեր պատմութեան թատերաբեմին վրայ յայտնուող լուսաւոր դէմքերն ու անոնց գործերը, մխիթարուելու համար վերջին քանի մը դարերու մշակութային արժէքներով միայն: Դարերու եւ հազարամեակներու մշուշը փարատելու է, հասնելու համար առաջին հայ մարդուն ու անոր ստեղծագործ կարողութիւններու շօշափելի արդիւնքներուն, որոնցմով ցեղին դիմագիծը կազմուիլ սկսեր է: Օղակ առ օղակ, սերունդները իրարու յանձներ են մշակոյթին ջահը, ասիական լեռնալանջերուն ու տափաստաններուն մէջ ինկած, եւ մեր պատմութեան անանուն ու անբովանդակ ժամանակներէն սկսելով, հասնելու համար առաջին անգամ այն թուականին, երբ հաւաքական գիտակցութեան լոյսը ճեղքեր է միտքերու խաւարը: Այն օրէն է որ կը սկսի շարժումը դէպի լոյս ու քաղաքակրթութիւն, այն օրէն է որ գրուիլ կը սկսին էջերը մեր ազգային պատմութեան, որուն մէջ մշակոյթի յատուկ գլուխները հպարտութեան արդար զգացումը պէտք է տան, քսաներորդ դարու առաջին քառորդին մէջ ապրող, ամէն մէկ մտածող Հայու:

Հաւաքական ու անհատական ճիգերու յաւերժացումին նուիրուած տօնակատարութիւնները, հիմա՛ է սակայն, որ աւելի ներզօրութեամբ ու գիտակցութեամբ մեզ քով քովի կը բերեն, ոգեւորուելու եւ խանդավառուելու համար երէկուան բոլոր արժէքներով, որոնք ինքնագոյ եւ աստուածատուր շնորհներ չեն եղեր երբեք: Անոնք ծնունդն են եղեր դարերու փորձառութիւններուն, որոնց դիւրագին պտուղներն իսկ վայելել չենք գիտեր...:

Սովորութեան համար փառաբանուած երէկուան տօներուն յաջորդեր են այսօրուան գիտակցօրէն ըմբռնուածու արժէքի վերածուած յիշատակի տօնակատարութիւնները: Երէկ եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն մէջ սահմանափակուած, այսօր դարձեր են մեր ինքնաճանաչութեան ամէնէն արժանաւոր ու բնական նշանները: Մեր գոյութիւնը վտանգուած տեսնելուն, եւ սերունդներու այլասերման ահաւոր վտանգին ականատես ըլլալու հետեւանքով է, որ աւելի բուռն ու սիրով, աւելի մոլեռանդութեամբ ու հաւատքով կը փարինք մեր մշակոյթի արժէքներուն, որոնցմով կը յուսանք պահել մեր թափառական գոյութիւնը տակաւին երկա՛ր դարեր: Կը զգանք, շա՛տ բնականօրէն, որ մեր ոտքերուն տակ օտար հողը անընդունակ է անվթար ու հարազատ պահել հայութեան արմատները: Կը զգանք, որ մեր շնչած օդն ու խմած ջուրը, մեր դիտած կապոյտ երկնակամարը, չեն խօսիր մեր սիրտերուն ու հոգիներուն. ազգապահպանման անխորտակելի բնազդը մեզ քով քովի կը բերէ, մեր աչքերը կրակով ու արցունքով կը վառէ, մեզ կը յուզէ եւ մեր միտքերը սրթուն կը պահէ պատահական ամէն հարուածի հանդէպ:

Երէկի տօնակատարութիւնները այսօրը պատրաստեցին. երէկուան սերունդը այսօրուանին բերաւ յանձնեց դարերու աւանդը. երանի՜ անոնց որո՛նք երկիւղածութեամբ մօտեցան բոլոր սրբութիւններուն ու ամէն բան պայծառ տեսան. քննադատութեան ու ժամանակավրէպ հարցասիրութեան մտահոգութիւններով չտարուեցան, ու իրենց միտքը արհամարհանքի ու ապերախտութեան մեղքերուն անձնատուր չեղաւ:

Միջոցին ու անվախճանութեան մէջ թաւալող երկրագունդին վրայ, մենք ալ մեր դերը, մենք ալ մեր գերեզմաններն ունեցեր ենք...: Թերեւս աննշան քանակութիւն մըն ենք, բայց մեր որակը իր գոյութիւնը կ'ապրի, ու պիտի ապրի: Իմ ազգային հպարտութիւնս ու նախանձախնդրութիւնս թոյլ չեն տար, որ աննշան մնանք, մոռցուինք ու աւազի մը պէս սահինք, կորսուելու համար: Մեր անցեալը ասոր հակառակը կ'ապացուցանէ: Մեր մշակոյթի արժէքները, լեզու, գիր, գրականութիւն, կրօն, գեղարուեստներ, մեր իսկ սեփական հանճարով կերտեր ենք, առանց ուրիշէն փոխ առնելու. կերտեր ենք խաւարի ու տգիտութեան մէջ, շնորհիւ լուսաւոր ճակատներու եւ մտածող գլուխներու: Այս գիտակցութիւնը թանկագին ժառանգութիւն մըն է, որ մեզի եկեր հասեր է, եւ զոր մեզմէ յետոյ ուրիշներուն պիտի կտակենք: Մշակոյթի արժէքներն են, որ անմահ են մարդկային կեանքի խիստ կարճ տեւողութեան ընթացքին, զինքը ծնող ու զարգացնող ժողովուրդին տալով մեծութեան դրոշմը:

Երբ երէկ կը տօնէինք մեր մշակոյթի վաստակաւորներուն յիշատակները, մեր հոգիներուն մէջ արթնցող սարսուռին իմաստը չէինք կրնար բացատրել: Այսօր հրապարակային հաշուետուութեան կը նստինք, ու մեր սիրտերուն երախտագիտութիւնը խունկի պէս կը ծխենք ոգիներ դարձած անմահութիւններուն առջեւ:

Եղիշէի իմաստութիւնը աւելի քան համապատասխան է մեր ազգային գոյութեան եւ ընդգրկած քայլերուն, Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն է: Կը թուի թէ մեր մշակոյթի քաղաքականութեան նշանաբանն ա՛յս է եղեր դարերէ ի վեր: Ցեսակ մը զինուորեալներ քաղաքակրթութեան ու վերանորոգութեան ազդակներուն, որոնք մեր երակները ցամքեցուցին, ու մեր ճամբան առաջնորդեցին փուշի ու տատասկի մէջէն. որովհետեւ մենք նախընտրեցինք գիտակից մահը քան թէ անգիտակից ու անըմբռնելի անմահութիւնը: Որովհետեւ մեր հոգիներուն մէջ վառ ու կենդանի պահել ջանացինք արուեստներու եւ գրականութեան աստուածութիւնները: Մեր քնարները հնչեցուցին կեանքի ու մահուան, սիրոյ եւ գեղեցկութեան, գինիի եւ հաճոյքի անմահ երգերը. Հայ մուրճն ու դուրը կերտեցին բագիններ ու տաճարներ, ոչ միայն մեր հայրենիքին մէջ, այլ օտար հորիզոններու տակ: Հայ քրտինքն ու արցունքը պտղաբերեցին մեր արտերն ու անդաստանները:

Մեր մշակոյթի պատմութիւնը անգիր է տակաւին ու կը հանգչի մեր հոգիներուն մէջ: Երախտապարտ ենք բոլոր անոնց, որոնք գէթ տարին անգամ մը, առիթը կ'ընծայեն ինքնամփոփուելու, սովորական հոգերէ հեռանալու, քով քովի գալու եւ գիտակից մահերով անմահացողներուն յիշատակը վերապրելու:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏԵՆԴԻ ԿԱՆՉԵՐ

ԺՊԻՏԻ ՍՈՒՏՈՎ

Երէկ գիշեր ուզեցի
Որ լուսինը ըլլար ծոյլ մը կապարի.
Նոյն արծաթն էր անըզգայ.
Պահ մը միայն, կըտոր մը ամպ խըրեցաւ
Սեւ թաթի պէս իր դէմքին:

Ու պահ մ'առաջ նորէն կեանքն ինծ կը ժպտէր
Ինչպէս արեւ մը կախուած՝ անտառակի մը վերեւ.
Ինչպէս յամառ ակնարկը կուսանի մը վարդահեւ,
Որ քեզ կ'ուղղէ ջերմ ու շըփոթ խոստումներ:
Ու կարծեցի աղմուկն ուռած դիւթանքով,
Օդէն արեւ կը տեղար, հովը սուլեց թարմ շեշտեր
Հընութենէն իրերուն ու մեկնեցաւ զերդ բանբեր
Մ'ուրախ ինքն ալ ինծի տըւած աւետով:

. . . .

Միշտ նոյն սուտն էր ժըպիտին...

. . . .

Եւ այս ձեռքով որուն վըրայ չէ ցամքեր
Դեռ արիւնը վէրքերուդ,
Սի՛րտ, մարտիրոս բազմութիւն,
Անգամ մ'եւըս տառապանքդ մեռցուցի:

ԴԱՐԵՐ՝ ՄԷՋՍ

Խորութեամբը ոսկեհանքի մըն անծիր
Որուն ալ մարդ չի հասնիր,
Մէջս է, գիտեմ,
Գիտութիւնը՝ երազադէմ
Հին մարդուն,
Այն օրերուն
Երբ ամէն ոք արեւ մ'իր մէջ կը կըրէր,
Ու կ'արծակէր
Իր հըրեղէն աչքերէն՝
Նայուածքներ որ անցան անդին երկինքէն.
Եւ այսօր,
Եղած աստղեր լուսածոր,
Ամէն գիշեր կը հեգնեն
Ապրելու այս տըտմութիւնը տարօրէն:

ԵՍ ՉԵՄ ԵՍ

Ինծի կուգայ թէ ես արդէն ապրած եմ
Անթըւական այն դարերուն մէջ վըսեմ,
Երբ կը խօսէր մարդն Աստըծոյ եւ մարդուն
Լեզուովը լո՛կ իր բընազդին իմաստուն:

Ու խորքերէս դեռ ականջիս կը հասնին
Զերդ հեռաւոր դաշնութիւններ անքըննին,
Խօսքերը որ պապերէս վերջ՝ դեռ դարեր
Խորհեր էի այն ատեն ու պատգամեր:

Ալ ես զանոնք չեմ հասկընար. օտար եմ
Այն մարդուն որ ես եղայ. լոկ կը յիշեմ,
Զաւակն էի ցեղի մը որ մեկնեցաւ
Երկրէն անդին՝ որոնելու կեանքն անցաւ:

Ու խորքերէս, մերթ, ականջիս երբ հասնին,
Զերդ հեռաւոր դաշնութիւններ անքըննին,
Խօսքերը որ պապերէս վերջ՝ դեռ դարեր
Խորհեր էի այն ատեն ու պատգամեր,
Լեզուով մը որ հիմակ ինծի օտար է,
Կը զգամ մահն որ ժպտագին զիս կը կանչէ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Բարեկամս Շաւարշ Նարդունի, նախասիրութիւնը ունի անմշակ հողեր քրքրելու: Այդ ինքնին գովելի ճիգը կրնայ սակայն առաջնորդել երբեմն խարխափումներու: Վերջերս «Յառաջ»ի մէջ պաշտպանած իր տեսակէտը դաշնակցական գրական հանգանակի մը մասին, ըստ իս, պէտք եղածին չափ հլուսաբանուած կարծիք մըն է, որ կրնայ աւելորդ թիւրիմացութիւններու դուռ բանալ:

Ես չեմ բաժներ իր տեսակէտները:

Թէեւ պատմական-գրական շարժումներու մասին վճռապէս խօսելու իրաւունքը ինքզինքիս չեմ տար, բայց կ'ենթադրեմ թէ չափազանց ռոմանտիկ մեկնութիւն մըն է յայտնելը թէ գրականութիւնն է որ ղեկավարած է շատ անգամ ազգի մը քաղաքականութիւնը: Եթէ ճիշդ է թէ հին յոյն գաղութները հետեւեցան յունական երգերուն, կամ ֆրանսական գաղթային ծաւալականութիւնը թելադրուեցաւ ու առաջնորդուեցաւ ֆրանսական վէպերէն, ինչպէս կը հաւատայ Շ. Նարդունի, ուրեմն ինչո՞ւ չըսել թէ հայ յեղափոխութիւնը, իբրեւ ազգային քաղաքականութիւն, հետեւանքն է Րաֆֆիի վէպերուն: Մակերեսային հայեացքով մը ճշմարտանման թուող այդ վարկածը, չի համապատասխաներ պատմական դէպքերու թագուն տրամաբանութեան:

Իմ համեստ կարծիքով, ազգի մը քաղաքական, ընկերային, գրական գործունէութիւնները կը մատնեն պարզապէս անոր կեանքի բնազդական միտումները, անտեղիտալի պահանջները: Բազմաթիւ ազդակներ, ինչպէս երկրին դիրքն ու պայմանները, ժողովուրդի աճումը կամ նուազումը, միջհարեւանական փոխյարաբերութիւնները եւ մանաւանդ տնտեսական գործօններու ճնշումը կը խմորեն մշտապէս ժողովուրդի մը կեանքը: Այդ խմորումը կ'արտայայտուի նախ խուլ եւ համր, բայց աստիճանաբար խօսուն պահանջներով: Երկունք մըն է որ պիտի յանգի տրամաբանական պատահարներու: Ու պատմական այդ անհրաժեշտութենէն կ'ազդուի ազգի մը ե՛ւ քաղաքականութիւնը, ե՛ւ գրականութիւնը միանգամայն... Ա․ըղեօք մէկը միւսը կ[...] կանխեր. արդեօք գրագէտները մտածողները չէ՞ն որ կը պարծառացնեն հանրային խղճմտանքը եւ քաղաքագէտներուն միտքը: Ասոնք երկերեանի գաղ[...]

ԳԻՐՔ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ

1. ՊԻՏԻ ՍԿՍԻՄ ՆԵՐԲՈՂԵԼՈՎ ՁԵԶ...

Աղջիկներուն, կոյս կամ պիղծ կողերով, մանուկներուն՝ որ կը հանգչին ձեր ցուրտ գերեզմանատուններուն մէջ, քաղաքնե՛ր, աղքատ ու անտուն մարդոց, ոջլոտ թափառաշրջիկներուն որ շան պէս կը մեռնին ձեր կամուրջներուն տակ, բանուորներուն որ կը կառուցանեն ձեզ, ձեր գիշերամոլներուն, ցայգային աղջիկներուն, փողոցի տղոց, ծերերուն, բոլորիդ՝ որ կ'ապրիք ու կը ձանձրանաք ու քաղաքէ քաղաք կը տանիք ձեր անբուժելի յոգնութիւնը, առանց զգալու իւրաքանչիւրին առանձնայատուկ շնորհն ու գաղտնիքը, ձեզի՝ որ ծնած էք քաղաքներու պարիսպներէն ներս ու ձեզի՝ որ ծնած էք պատերէն դուրս, բոլորի՛դ...

Եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի, երբ հայրենի տանս սարփինային տակ կեցած՝ կը նայէի աստղերու հոյլին, ոտաբոպիկ ու պայծառադէմ, ակռաներուս տակ պատռելով խոշոր ու հիւթեղ դեղձի մը՝ արեւագոյն ու պաղ մորթը, պիրկ այլ բարակ մորթը, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի, երբ առտուան արեւին մէջ, վայրի անասունի պէս, խառնելու համար թարմ ու առոյգ ձայնս՝ անասուններու առողջ ու գեղջուկ ձայներուն, կը պոռայի եղբօրս— ելի՛ր, ելի՛ր... եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի՝ թէ ճամբաներու վրայ ներբաններս պիտի հիննային ու քաղաքէ քաղաք, որպէս մոլորեալ ու անհանգիստ ուղեւոր, աղքատ ուղեւոր, խոնջ այլ երիտասարդ ուղեւոր՝ ապաստան ու երջանկութիւն պիտի որոնէի, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Վիկոյի մէջ իտալացի հայրենադարձ պանդուխտներուն հետ «Սանթա լուչիա» պիտի երգէի, Քիլիսի ձիթաստաններուն մէջ, գիշերը, սրսփալով պիտի սպասէի առաւօտեան, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Պիրէոնի թշուառ աղիճները պիտի ուզէին զիս բռնի տանիլ տուն, Հալէպի մէջ պիտի հայհոյէի Աստծոյ եւ իր երկրային մունետիկներուն, Փարիզի մէջ շաբաթներով, Պապլեօֆի պէս չոր հաց ու յեղափոխութիւն կրծէի, Շարլըվիլի մէջ արտասուէի արձանի մը վրայ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Թիֆլիսի մէջ Վրացիները պիտի արհամարհէին զիս ու Երեւանի մէջ պիտի զգայի որ արեւմտահայ եմ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի ասիկա, թէ Նափոլիի մէջ «Տէր Ողորմեա...» պիտի երգէի ու Մարսէյլի գործերուն մէջ ամէնայի ամբողջ հայոց ժողովուրդին համար, ծիպրալթարի մէջ կզակս պիտի ջախջախէին ու Այնթապի մէջ կողերս պիտի ջարդէին Աստծոյ սպիտակ նաշխին համար, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Պրիւսէլի մէջ ամբողջ գիշեր մը աղտոտ լուսնի մը տակ պիտի թափառէի զոյգ մը աչքերու համար, Ատանայի մէջ պիտի ուրանայի լուսաւորչական եկեղեցին, հին եկեղեցին, հազարամեայ այլ հրաշալի ու հայրենաշունչ եկեղեցին, Պոլսոյ մէջ անընդհատ հողիս հին երգի մը պէս պիտի հիննար, Կըրնոպլի մէջ, գիշեր մը, մահաբաղձիկ աչքերով պիտի նայէի Իզէրի պղտոր ու տրտում ջուրերուն, կարօտնալով քեզ, ո՛վ հայրենի քաղաք, փնտռելով քեզ փողոցներուն մէջ եւ տուներուն վրայ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի այս բոլորը, քու ծառերուդ սօսափիւնովը եւ ջուրերուդ ձայնովը, հայրենի քաղա՛ք, գիտե՛մ, ես պիտի մնայի երկմիտ ու շուար, այլ տենդահար ձեր կարօտովը՝ օտար քաղաքնե՛ր...

Հակառակ բոլոր ցաւերուն որ ճանչցայ ձեր պարիսպներէն ներս, վէրքերուն՝ որ խոցեցին մարմինս, երիտասարդութեանս՝ որ բեկոր առ բեկոր կը սպառեմ ձեր շուկաներուն վրայ՝ որպէս աժան ապրանք, այս գիրքը պիտի սկսիմ ներբողելով ձեզ, օտա՛ր քաղաքներ...

Խաղաղութեամբ՝ որպէս անհանդրուան ճամբորդ, պիտի անցնիմ կրկին ձեր եզերքներէն, գիշերները պիտի ղեգերիմ ձեր հրապարակներուն վրայ, մարմինս անյագուրդ տենդը պիտի յագեցնեմ ձեր աղջիկներուն քով, պիտի գովեմ ձեր փողոցները, սալայատակ առ սալայատակ, կանգ պիտի առնեմ՝ միջնադարեան պատերու առջեւ, անոնց խոյակներուն ու հին քարերուն, պիտի ունկնդրեմ ճպուռներուն շաղակրատ երգը էքս-ան-Բրովանսի կանդնադեղ սօսիներուն տակ, Մեծ-Ղարաքիլիսէի անտառին մէջ մանիշակ պիտի հաւաքեմ անօթի մատներով ու հակառակ ցնցոտիներուս ու թըշուառութեանս Դիլիջանի մէջ, գիշերը զարթուն պիտի կենամ սիրահար շան պէս կաղկանձելով լուսնին դէմ, հայու աղջիկ, քեզի համար ու քուսեւարտեւանունքներուդ...

Զուսպ ու հանդարտ բառերով պիտի ներբողեմ ձեզ, քաղաքներ, հակառակ ձեր պարունակած ամբողջ տառապանքին, հիւանդութիւններուն եւ թշուառութեան, գերի քաղաքներ որ կը հեծեծ[...] լոյսի պակասէ ու քաղաքներ՝ որ կարօտ էք ծխնելոյզի ծուխի[...] Բոլորիդ քովէն պիտի անցնիմ սիրով ու անաչառութեամբ ու [...] բոլոր գեղեցկութիւնները բարձր ձայնով պիտի թուեմ: Պիտի [...] գեմ անյողդողդ ու սիրահար ձայնով՝

ՁԵՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Որ գիշերները իրենց սպիտակ առագաստը կ'աղտոտեն յանցաւոր երազներով: Հիւսիսի մէջ՝ նուրբ ու բարակ մորթերով ու[...] րենի շատ պզտիկ հատիկներու պէս ցորենագոյն ցանի կտոր[...] կամչնան արեւին դէմ, հարաւի արեւին տակ՝ սեւ ու աղուոր [...] լերով, իրենց մեծ ու կաշտոտ ծիծերուն տակ, թուխ ոտքերու [...] Ձեր աղջիկները ճկուն ու ճապուկ վիթերու պէս կամ զանգաշարժ, հեշտագին ու հեզգ ինչպէս բեղուն կովեր որ մարգերու [...] կը ճարակին: Ձեր աղջիկները, քաղաքներ, որ իրենց սպիտակ [...] քանի մը արծաթի համար կը բանան կամ հակառակ աշխարհի [...] բողջ հարստութեան իրենց կոյս ու անեղծ ազդրերը կատաղութեամբ կը սեղմեն մերժելով անարգ հեշտութիւնը: Պիտի գովեմ, քաղաքներ, քաջ ու առողջ ձայնով մը,

ՁԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Որ անձրեւին տակ, անխզելի լռութեամբ մը կը հեծեծ[...] կ'երկարին օձազալար: Ձեր փողոցները առանց սալայատակ[...] արեւելքի հրատապ երկնքին տակ, անծառ ու անապահով: Եւ[...] ուած սլացիկ կաղամախներով, զով ու մաքուր կամ տաղտուկ[...] քաղքենի եւ գիշերը՝ ծախու աղջիկներով որ կը սպասեն յա[...] խորդի: Պիտի ներբողեմ, քաղաքներ՝

ՁԵՐ ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ՈՒ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Գիշերներ որ չեն ծագիր ու առաւօտներ որ թրջած են մա[...] խուղով: Գիշերներ որ սպիտակ են ու ծաղկազարդ ու առաւօտ[...] որ կը ժպտին մանկանց լուսաթաթախ աչքերու պէս...

Օ՛ քաղաքնե՛ր, քաղաքնե՛ր... ո՞ւրկէ սկսիմ եւ ո՞ւր վերջացնե[մ] ո՞ւրկէ մեկնիմ եւ ո՞ւր վերադառնամ, անծա՛յր քաղաքներ...:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

…ներ են, որոնց թերին ու դէմքը կարելի է պաշտպանել հա- …ուժգնութեամբ եւ հա- …փաստերով: Ատիկա այն- …ապարդիւն փնտռտուք մը …ըլլար որքան գիտնալ ու- …թէ տունկը հունտէ՞ն ելած …է հունտը՝ տունկէն:

…ջիւր ջանամ օրինակներս …կատկել: Հին յոյն դաղ- …ձգտումը, Միջին Դարէն … համերոպական ծաւալու- … քաղաքականութիւնը տեղի … ունեւորին անպայման, … օրէնքներու անտեղի- … վճռականութեամբ, եթէ … միակ երգ մը, կամ … մէջ գաղթապաշտ … վէպ մը անգամ գրուած …ըլլար:

Ու հայ ազատագրական շար- …ժումը նոյնքան ճակատագրա- …կան եղէն էր մեր Հայաստան- …եան ժողովուրդին կեանքի պայ- …մաններուն, որ առանց նոյնիսկ …հայ երկերուն եւ հակառակ … հակայեղափոխական … ներշնչումներու պիտի պայթէր …ծնէր:

Ո՛չ, մեր բոլոր կարմիր, ճեր- … եւ խայտաբղէտ քաղաքա- …կանները մեր գրագէտներէն չէ … է առնեն իրենց ներ- … ու ուղղութիւնը: Անոնց … միայն մօտիկ ըլլալ հայ … եւ ենթարկուիլ անոր …ժամայականներուն…:

Մեր դարուն, աւելորդ է ը- … գիտենք թէ հանրային կար- … ինչ ահարկու միջոցներ … ինքզինքը պարտադրելու համար իր երկրի քաղաքա- …ներուն: Գլխաւորաբար մա- …մուլը, ժամանակակից պատմու- …թեան հզօր այս ձայնը, բաւա- … է դաս տալու համար ա- …ենորդներու քայլերուն:

Մտածումս մինչեւ այս կէ- …ին հասցնելէ յետոյ, ինքզին- … հետեւողական, պարզ է որ …ժամանակավրէպ մը կը նկատեմ …կուսակցական աշխարհահայ- …եացքները եւ գրական հանդա- …նակները իրարու մօտեցնելու, …իրարու հետ հաշտեցնելու որեւէ …առաջարկ:

Ինչ կը հասկնանք այդ բա- …ռերուն տակ: Ըստ ոմանց սնա- … խօսքեր են ասոնք, ըստ …ուրիշներու կծիկ մը կը բանան … անվերջ խորհրդածու- …թիւններու, զոր որքան քաշենք …կ'երկարի:

Կամ, ինչպէ՞ս կը հասկնայ …ընկեր Նարդունի Դաշնակցա- …կան անունին տակ գրական …հանդանակ մը: Այդ մասին իր …յօդուածին տողերը չեն տուած …յստակ եւ շօշա- …փելի լուսաբանութիւն մը. վի- …ճաբանութիւնը կրնայ մոլորիլ …այդ մշուշին մէջ:

Անշուշտ կուսակցութիւն, …արուեստ, հանդանակ բառերու …որքան մտերմութիւնը քով- …քովի, կրնայ շատ մը գաղա- …փարներու դուռ բանալ: Կարելի … խօսիլ արուեստի եւ արուես- …տագէտի անկախութեան, գեղ- արուեստական ներշնչումներու ընոյթին, արուեստի գերազան- ցապէս հոգեկան, մարդկային, համամարդկային յատկանիշնե- րու մասին: Կարելի է քննել տակաւին թէ ո՛ւեւէ գրող մարդու մէջ կուսակցականը եւ գրա- գէտը որքան անկախ կամ կախ- եալ են իրարմէ: Կարելի է օրի- նակներ փնտռել թէ արուեստը եւ գրականութիւնը կուսակցու- թեան մը դրօշակին տակ մտնե- լով շահա՞ծ թէ վնասած: Այդ մասին, Ռուսիոյ բոլշեւիկեան փորձը մեզի շատ պերճախօս ապացոյցներ պիտի տար:

Բայց չեմ փափաքիր վիճա- բանութիւնը փոխադրել այդ- քան լայնարձակ, եզրերը խու- սափուկ մակարդակի մը վրայ: Կը բաւականանամ զայն ամ- փոփելով մեր նեղ կեանքին շատ աւելի նեղմիտ եզրերուն:

Դաշնակցական գրական հան- գանակ մը կարելի՞ է ընդգծել թէ ոչ: Անշուշտ, այո. հանդա- նակ մը որ ներշնչուի իր փի- լիսոփայական աշխարհահայ- եացքէն, իր աւանդութիւններէն, իր ցեղային խառնուածքէն, ան- տարակոյս, կարելի է ընդգծել: Մտածումներու անկաշկանդ խաղերը քաջալերող մեր դարը ոչինչ կը մերժէ:

Բայց թէ որքան անհրաժեշտ է նման հանդանակ մը, որքան ան կրնայ նպաստել գրական- գեղարուեստական զարթօնքի մը, այդ մասին արդար է կաս- կածներ ունենալ:

Աւելի քան այսօր, մեր վայ- րավատին կեանքին մէջ, ուր անջատուած ենք մեր ցեղի հո- գեկան աղբիւրներէն ու մեր խոստմնալից նորերն անգամ ուղեւորներ են առանց առաջ- նորդի, ոեւէ մենատիրութիւն, անգամ կուսակցութեան մը, դըպ- րոցի մը, հանդանակի մը անու- նով, վտանգաւոր է ինչպէս խոր շակը՝ մատղաշ ծիլերուն:

Ազատութիւն՝ արուեստին, գրականութեան. ահա մարդուն չափ հին, մարդուն չափ նոր եւ ճշմարիտ խօսք մը:

Ոչինչ կ'աւելցնեմ:

Ու ինչո՞ւ աւելի պղտորել միջավայր մը, մերինը, ուր ի- րերահասկացողութեան եւ պայ- ծառատեսութեան կարիքը ըո- պէին պահանջն է: Աւելի շատ կենսական է տեսակէտներ զո- հել գիտնալը, քան զանոնք զա- շոյնի պէս սրցնելը:

Ոչ ոք կրնայ արգիլել գրա- գէտ մը որ իր կուսակցական նախասիրութիւններն ունենայ: Բայց, ինչպէս Զարդարեան մը, Վարուժան մը, Ահարոնեան մը եւ այնքան ուրիշներ մեր մէջ, մեր նորերէն ալ կը սպասենք որ արուեստի մտահոգութիւնը չզոհեն երբեք կուսակցական բանաձեւերու. արուեստը չի կրնար ենթարկուիլ ոչ նուիրա- պետութեան մը, ոչ ալ կարգա- պահութեան մը, ինքն իր մէջ կը կրէ իր օրէնքը, իր հանդա- նակը:

Ես սիրով մտիկ կ'ընեմ ձայ- նը բոլոր հայ գրագէտներուն: աջէն գայ ան թէ ձախէն, մօտէն թէ հեռուէն: Ու ո՞ր մէկ Հայը իր սրտին մօտ չի նկատեր Դաշնակցական գրագէտ Զար- դարեանի մը «Ցայգալոյս»ը:

Բայց հեռո՛ւ մեր կեանքէն այն արտառոց տիպարը որ իր հո- գին եւ արուեստը դրած պիտի ըլլայ «Դաշնակցական» կամ ոեւէ կուսակցական չակերտա- ւոր պիտակին տակ. ատիկա կրնայ յանդիլ գրական միջա- կութիւններու, արուեստի ինք- նասպանութեան:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԸ

Շաբթու մէջ, խորհրդային Թերթերէն առնելով, ծանուցեր էինք բանաստեղծ Յովհաննէս Յովաննիսեանի մահը: Ստորեւ ուսումնասիրութեան մը հատ- ուածները «Խ. Հ.»էն, իր գործե- րուն մասին.—

Յովհաննէս Յովհաննիսեան կը պատկանի հայ գրական ա- ւագ սերնդին: Նա իբրեւ բանաս- տեղծ կուգայ 80ական Թուական- ներէն: Անոր բանաստեղծութիւն- ներուն մէջ կը հնչեն ժամա- նակի հասարակական գաղափար- ները եւ Գամառ-Քաթիպայի եւ Արծրունիի ուժեղ ազդեցութեամբ: Ըլլալով բարձրագոյն կրթութեան տէր, աւարտելով պատմալեզուա- բանական ճեմարան, լաւ ծանօթ ըլլալով ռուս դասական գրակա- նութեան, ան մեծ չափով կը կրէ իր մէջ ռուս դասականներու ազդեցութիւնը, յատկապէս ձեւի խնդրի մէջ: Այսօր Յովհան- նէս Յովհաննիսեանը կարող է մեզ հետաքրքրել միայն եւ միայն ձեւի կողմէ, լեզուի ու պատկե- րաւորութեան սահմաններու մէջ: Անոր ստեղծագործութիւններու բովանդակութիւնը կարելի է քըն- նութեան առնել պարզելու հայ- կական «լիբերալիզմ»ի հասարա- կական տնտեսական մղումները եւ տիրող գաղափարներու բովան- դակութիւնը: Կ'ինայ այն ժա- մանակաշրջանին, երբ արդէն կովկասահայ քաղքենիութիւնը ծնունդ առած էր իր նոր գաղա- փարներով եւ հակամարտութեան մէջ ինկած կղերա-պահպանողա- կան հոսանքներու հետ:

Հայ քաղքենիութեան զար- գացումը, անոր քաղաքա-տնտե- սական դիրքերու ամրապնդումը կը մղեն զայն դէպի նոր ասպա- րէզներ, դէպի իր իսկ շուկաներու ընդարձակումը «ազգային դրա- մագլուխի բարգաւաճման» նպա- տակներով:

Եւ ահա մենք կը տեսնենք, որ հայկական «լիբերալիզմ»ի քաղաքական նպատակներու, «Հայ- կական հարցի» հրահրումը եւ պաշտպանութիւնը ռուսական միա- պետութեան ծրագիրներուն եւ նպատակներուն ներդաշնակ քա- ղաքականութեամբ կը կազմէ 70ական, 80ական Թուականնե- րուն, ինչպէս եւ յետագայ ժա- մանակաշրջանի մարտական գոր- ծունէութեան կեդրոնը եւ ա- ռանցքը, որու պահպանութեան, պաշտպանութեան կը նուիրեն Գամառ-Քաթիպայի աւանդու- թիւններով, իրենց քնարը՝ վար- պետներու աշակերտները, նոր ժա- մանակներու, պահանջներու ու տրամադրութիւններու համապա- տասխան ձեւակերպութիւնով:

Այդ կարգի գրողներու շարքին մէջ Յովհաննէս Յովհաննիսեանը, որ սակայն ունի իր նրբութիւն- ները հանդէպ կղերականութեան եւ եկեղեցու վերաբերմունքի: Այս կարգի խնդիրներուն մէջ Յովհան- նէս Յովաննիսեանը կը մնայ «Ճռա- քաղեան» տեսաբան Պետրոս Սի- մոնեանի գաղափարախօսութեան հետեւողական ջատագովը: Քիչ չեն Յովհաննէս Յովհաննիսեանի այս կարգի բացարձակապէս յե- տադիմական ստեղծագործութիւն- ները եկեղեցիի եւ կրօնի խնդիր- ներու շուրջը: Փոքր չէ այդ կար- գի ստեղծագործութիւններու գո- վեստական արժէքը, որ ներկայա- ցուցած է հանդէպ հայ եկեղե- ցիի: Յովհաննիսեանն իր այդ կարգի ստեղծագործութիւններով մարմնաւորեր է շարք մը տիպարա- յին երեւոյթ, նկարագիր, կողմ՝ որ բնորոշ է ժամանակի հայ մտա- ւորականութեան:

Անսայթաք չէ անոր ստեղծա- գործութիւնը եւ՛ ազգային «մո- տիվներու» բնագաւառին մէջ: Ան այստեղ նոյնպէս հանդէս կուգայ «Հին, կորսուած փառքի», «կոր- սուած թագի», «ցաւ ու կսկիծով» ու կը լարէ իր քնարը տրտմու- թեան ու յուսահատութեան «սաղ- մոսներով»: Առաջին շրջանի յե- տադիմական մտայնութեան հետ- քերը մենք կը տեսնենք ստեղծա- գործութիւններու այս բնագաւա- ռին մէջ եւս. իբր օրինակներ կա- րելի է բերել «Ցղմուտը», ուր «Ցղմուտը հեծում է եւ խանդա- րում Աւարայրի անուշ քունը» «իր լաց ու ողբով, կորցրած փառ- քով-անիծելով հետնորդներին»: Նոյն մտայնութիւնը սակայն, ա- ւելի շեշտուած եւ մարտական ո- գիով ան կուտայ տրամադիկ ու- ժեղ կառուցուածքով իր «Սիւնեաց իշխանը» մեծ ստեղծագործութեան մէջ: Այստեղ ան հաւատարիմ է հայրենիքի, կրօնի, ազգութեան գաղափարներուն, Արծրունիի մշա- կութեամբ եւ ձեւակերպութեամբ: Անոր այդ ստեղծագործութիւննե- րուն մէջ կը հնչէ եւ կը լսուի հրապարակախօս Արծրունիի ձայ- նը քերթող Յովհաննէսեանի քնա- րի միջոցով:

Անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած է Յ. Յովհաննէսեանը հայ թարգմանական գրականու- թեան, տալով օտար հեղինակնե- րու լաւագոյն գործերէն անվերա- պահ վարպետութեամբ եւ մեծ կատարելութեամբ ընտիր թարգ- մանութիւններ:

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Անցեալ օր գրեր էինք Նո- պէլի գրական մրցանակին հաւա- նական թեկնածուներուն մասին:

Սթոքհոլմէն՝ հեռագիր մը կը յայտնէ թէ այս տարի Նո- պէլեան հօթը մրցանակներ պիտի յատկացուին, մէկը միայն գրա- կան, երկուքը բնագիտութեան (որոնցմէ մէկը վերապահուած է 1928էն ի վեր). նաեւ տարրա- բանութեան եւ բժշկութեան. մէկմէկ մրցանակներ ալ խաղա- ղասիրական գործերու:

Կը կարծուի թէ այս մրցա- նակները պիտի բաշխուին նոյեմ- բերի վերջերը:

ՆՈՐԷՆ ՌԸՄԱՐՔ

Անգլիական կարեւոր թերթի մը պէրլինեան թղթակիցը, տե- սակցութիւն մը ունեցած է Ռը- մարքի հետ, որ իր համբաւաւոր գրքին մասին՝ «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ», ըսած է.

— Ուզեցի ցոյց տալ հասա- րակ երիտասարդներու խմբակ մը որ իրաւունք ունէր ապրելու եւ կեանքը վայելելու, եւ որ մահ- ուան առջեւէն քալող սարսափի եւ մահուան քաոսի մը մէջ նետուե- ցաւ: Ուզեցի նաեւ ցոյց տալ թէ ինչպէս կեանքը մեր մէջ, ան յու- սօրէն կը պայքարէր միայն, տեւել կարենալու համար, երբ ռումբերը կը պայթէին, կամ յարձակման մը վայրագ բրտու- թեան ընթացքին…: Չեմ ուզած պաշտպանել որեւէ կրօնական կամ քաղաքական կարծիք, այլ միայն ցուցադրել կեանքի ծաղուն իսկ»:

Ռըմարք պատրաստելու վը- րայ է գործ մը, որով մտադրած է պատմել քաղաքացիի կեանքէն վերադարձող արձակուած զինուորի մը արկածները:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Առաջն. փոխա- նորդ Տ. Սերովբէ քհն. Պուրմա- եան եւ Սմբատ վ. Յետամուտ են 200 հոգինոց որբանոց մը հաստատել:

Պ. Պ. ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Պ. Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեան Ամերիկայէն Սելանիկ հասնելով հետեւեալը յայտարարած է Հո- րիզոնի խմբագրին.

Որոշած ենք նոր շէնք մը ունենալ Կիւլպէնկեան վարժարա- նին համար: Երկու օրէ ի վեր կը պտտինք եւ սակայն չկրցանք յարմար շէնք մը գտնել: Մեր նպատակն է ներկայ շէնքին մէջ պահել մանկապարտէզը, իսկ նա- խակրթարանը ուրիշ տեղ փոխադ- րել:

Կիւլլապի Կիւլպէնկեան կտակը մեր կամքին ձգուած էր եւ մենք Թըրըսթի վերածեցինք զայն: Այդ կտակով, բացի Սելանիկի վարժա- րանէն, պահած ենք ուսանողներ որոնցմէ 5 գիւղատնտեսներ, Ա- մերիկա ուսած, ասկէ առաջ Հա- յաստան ղրկուեցան: Վալպըրէի (Ֆրանսա) գիւղատնտեսական քո- լէճէն ալ 6 ընթացաւարտներ, որոնց մուտքը սակայն չարտօնեց Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը:

Մտադիր ենք ուրիշ տեղ ալ վարժարան բանալ եւ ասոր համար ալ հոսկէ պիտի մեկնինք Սուրիա եւ Պաղեստին: Բայց դժուարու- թիւնները միշտ ալ անպակաս են: Երկու տարիէ ի վեր կը ջանամ կնոջս յիշատակին մայրանոց մը հիմնել Հալէպի մէջ, բայց տակա- ւին չկրցանք կարգադրել շէնքի խնդիրը: Քավալայի մէջ եկեղեցիի ու դպրոցի շինութեան համար ո- րոշում տուած ենք, բայց շէնքի սեփականութեան խնդիր մը կայ, ինչ որ կը դժուարացնէ կտակին գործադրութիւնը: Կտակը ամե- րիկեան Թըրըսթ է, իսկ Յունաս- տանի մէջ օտարահպատակները սե- փականատէր ըլլալու իրաւունք չունին: Կ'աշխատինք սակա՛յն հար- թել այդ դժուարութիւնները:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ սաւառնակ մը որ Մուսուլէն Թուրքիա կ'երթար, Սուրիոյ սահմանէն 20 քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ, մեքենայի խանգարման պատճառաւ եփ- րատի մէջ ինկաւ:

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմա- նատունը օժտուած է ատամնաբու- ժական վերջին կատարելագոր- ծումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի: Կեղծ ատամներու և ատամնաշա- րերու շինութիւն՝ չափաւոր գի- ներով: Երաշխաւորուած աշխա- տանք: Ամէն օր ժամը 9էն մին- չեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives 55—09:

(Ծ.)

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց, մենք, որ նախագահէն ուրիշ բան ուզելու եկած ենք, Կալլինի կը հրամցուինք քարտու- ղարութեան գրասենեակը եւ ան- միջապէս կ'ընդունուինք, ամենէն լուրջ կերպով: Ամբողջ ժամ մը Կալինին՝ ջղուտ մուժիկ մըն է որ գիտէ մտիկ ընել եւ հարցա- քննել: Կ'ուզէ հասկնալ: Կը թղ- թատէ մեր պզտիկ թղթածրարը դէմ դէմի կը բերէ թուական- ները, կը ճշդէ իրողութիւնները, կը բանէ Ռուսակովի մէկ հար- ցումը, ճիշդ այն որ պէտք է իրեն, յետոյ երբ խնդիրին կը տե- ղեկանայ, կը սկսի վիճիլ մեզ հետ Կալինին ինքն իսկ կը զար- մանայ թէ յունուար 31ին, թերթի յօդուածին պարզ հրատա- րակումը, կրցած է. յաջորդ օրն իսկ, պատճառ տալ որ ծե- րուկը վտարուի սէնդիկայէն, ինչ- պէս նաեւ գործարանէն, ուր կ'աշ- խատի երկու տարիէ ի վեր: Չի գիտեր թէ Ռուսակովը Թուռի ցոյց տուած մա՞րդն է, բայց կանգ կ'առնէ բացայայտ իրողութեան մը վրայ, որ աշխատաւոր մը դատապարտուած է անօթու- թեամբ մեռնելու, անուանարկիչ յօդուածի մը հրատարակութենէն 24 ժամ յետոյ:

Զանգակը կը զարնէ, կ'առնէ իր գրիչը եւ Ռուսակովի բողոքա- գրին վրայ կը գրէ,— ընկեր Կո- մարովին (Լենինգրադի խորհուր- դի նախագահ) կամ ընկեր Չու- տովին (կուսակցութեան քարտու- ղար):

«Կը խնդրեմ որ կարգադրէք այս խնդիրը. կը մտածեմ թէ շատ մռայլ պատմութիւն մըն է. կը խնդրեմ որ գիս տեղեակ պահէք շարունակութեան:

Մ. Ի. Կալինին

Քարտուղար մը կը մտնէ, կ'առ- նէ բոլորը եւ կը վերադառնայ կն- քուած մեծ պահարանով մը:

— Գրպանդ դիր սա, կ'ըսէ Միութեան նախագահը՝ Ռուսակո- վին եւ անմիջապէս Լէնինգրադ շտապէ՛»:

Բոլորս յուզուած էինք. իսկ ծերուկը մօտ էր լալու: Կալինին պէտք էր որ նաեւ աւելցնէր.

— Եւ գիտցիր միանգամընդ- միշտ, թէ նոյնիսկ երբ ձեզ կ'ըն- դունիմ պետերու սանդուխէն, ինչ որ բնաւ չպատահիր, դարձեալ խաբէութիւն է, դարձեալ ձեզի պէս տխմարներու աչքին փոշի»:

Բայց այս՝ վեց ամիս յետոյ միայն պիտի կրնաք իմանալ, երբ այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ համայնավար իշխանութեան ա- ռաջին-դատաւորին ըսել՝ ինչ որ կը մտածեմ «պրոլետարական» բռ- նապետութեան եւ իր իսկ եղբրա- գրութիւններուն մասին:

Թող, աշխարհի բոլոր գործա- ւորներուն հետ, ինքն ալ այստե- ղէն իմանայ եւ գիտնայ իր կար- գին թէ այս աշխարհին մէջ ա- մէն ինչ կը վճարուի:

*
* *

Նախագահութեան շէնքէն մեկնելով՝ Ռուսակով կը շտապէ Լէնինգրադ:

Ամփոփենք: Комсомолская Պրավդան իմ յօդուածս հրատա- րակելով գոցած եղաւ Լէնինգրա- դի իր պաշտօնակցին բերանը: Կ'ի- մանամ թէ այս վերջինը չպիտի պատասխանէ: Կոյցով խոստացած է խնդրին մասին յօդուած մը հրատարակել: (Բայց, այդ մա- սին խօսք չպիտի ըսէ: Համայնա- վար մըն է որ ամենէն առաջ, իր հանգիստը կը մտածէ): Կուսակ- ցութեան ամենէն բարձր անձնա- ւորութիւններէն երկուքը, որոնց- մէ ունկնդրութիւն խնդրած եմ, կը յօժարին զիս ընդունիլ, բայց անոնցմէ մէկը յանկարծ կ'են- թարկուի իր հիւանդութեան մէկ նոպային, որով չի կրնար:

Միւսը՝ որ ինծի լուր տուած է թէ կառք մը պիտի ղրկէ որ ժամը 11ին գայ զիս Կրեմլին տանի, 10,45 անցած կը հեռա- ձայնէ թէ՝ քաղաքական աննը- պաստ պայմաններու մատնուած է, որոնց հետեւանքները կ'արգի- լեն զինքը ինծ հետ տեսնուելէ: Այսուհանդերձ, հաստատ բան մը ունինք մեր ձեռքը.— Կալի- նինի եղբրագրութիւնը: Շատ վե- րէն եկած հրաման մըն է որուն վրայէն չեն կրնար անցնիլ աւա- գակները: Արդ, մեր ուզածը լու- սաբանութիւն եւ արդարու- թիւն է..

Բայց, յաջորդ օրը, փետր. 6ին, պաշտօնական թուղթ մը կ'իյնայ գլխուս, որ նախագահա- կան միջամտութեան ազդեցութեան մասին կասկած կը ներշնչէ ինծի: Ամսուն 14ին հեռագիրս հաստա- տելու համար, իրեն ղրկած դուռն մէկ նամակիս պատասխանն է գրուած Լէնինգրադի Պրավդայի խմբագրական կոմիտէին նախա- գահ Ռաֆայլի կողմէ:

Ահա այդ պատասխանը: Լէնինգրադ, 5-2-28 ժամը 23

«Սիրելի ընկեր, այսօր ստա- ցայ ձեր 4 Թուակիր նամակը: Լենինգրադի «Պրավտա»ի խըմ- բագրութիւնը, Ռուսակովի յայ- տարարութեան յաջորդ օրն իսկ սկսաւ ամենէն արագ եւ ման- րամասն քննութեան, բնակարա- նի այս խնդրին վրայ: Դեռ ձեր նամակը չստացած, կուսակցու- թեան պատասխանատու մէկ ընկերոջ պաշտօն յանձներ էինք ուսումնասիրել գործին բոլոր պարագաները: Կրնաք բոլորովին հանգիստ ըլլալ: Եթէ հաստատ- ուի թէ հրատարակուած յօդ- ուածը անճշդութիւններ կը բո- վանդակէ, թէ բնակարանային համագործակցականը գիտակ- ցօրէն զրպարտեր է Ռուսակովը, կամ թէ սխալ մը գործած է, արագօրէն գոհացում պիտի տանք Ռուսակովի:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅ - ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՌ.— կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ։Այսօրկիրակի ժամը 2ին 13 Rue d'Issy (Billancourt):

կը Նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱԲՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն Թիւ 23 եւ 32 Թրամուէյները. իջնել Pont de Billancourt:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փրթիթ Սուրսի սրահը։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Օրակարգ՝ 1. Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Գ Ր Ա Կ Ա Ն   Ա Կ Ո Ւ Մ Բ

24 Հոկտ. Հինգշաբթի ժամը 8.30ին բացում գրական ակումբի

կը խօսի՝ Ա. Լ. Խ Ա Տ Ի Ս Ե Ա Ն

Նոր հոսանքներ Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ եւ հայկ. հարցը

Հ Ր Ա Պ Ա Ր Ա Կ   Ե Լ Ա Ւ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Հայ զուարթ գրականութեան աննախընթաց գլուխ գործոց մը

ԳԻՆ՝ 40 ՖՐԱՆՔ   2 ՏՈԼԱՐ   ԿԱՆԽԻԿ

կեդրոնատեղի՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ

Ն Ո Ր   Հ Ա Ս Ց Է Ն

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

ընդունելութեան ժամեր 14—19, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e)   մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԷԹՈՏՈՎ

ՕՐ. ԺԱՆ ՃԱՄՊԱԶ

61 rue de Flandre Paris (19)

Հայրենակիցներու համար զեղջուած գին:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Nord Sud: Pigalle.

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée

149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ծրի:

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

Տօքթ. MICHINEAU

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ,,

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ թափող) արտադրութիւններէն:

երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:

գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)

Լապոռաթուար՝ «քիս»

159 Rue Pierre Corneille, Lyon

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի լաւ խոհարար մը՝ ճաշարանի համար։ Գոհացուցիչ վճարում։ Դիմել ճաշարան ԱՐԱ-ՐԱՏ, 24 Rue Carmès, Paris (5e).

Կը փնտռուի պատուաւոր հայ ընտանիքի մը կողմէ հայ խոհարարուհի մը 35էն 45 տարեկան, գոհացուցիչ վճարում: դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ «թէնթիւռ տէկրէսաժ»ի բանուկ խանութ մը որ կը գտնուի հայաշատ Ռապըլէ փողոցին մէջ: Քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող հայ կին մը կարող է սոյն գործը շարունակել, ապահովելով կանոնաւոր օրապահիկ մը: Խանութը յարմար է ամէն գործի, ունի յարակից սենեակ մը եւ խոհանոց մը գեղեցիկ ցուցափեղկեր: Պայմաններու մասին եւ խանութը տեսնելու համար դիմել ուղղակի Teinture Degraissage, 100 Rue Rabelais, Lyon:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

Cirque de Paris	Երոլ Միլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	2-14 ֆրանք

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Եթէ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն   Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ «Տրամա - Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

ՈՐ ՎԵՐՋԵՐՍ ԺԱՄԱՆԵՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ *(Օփերէթ)*

27 Հոկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.15ին, վերջ՝ 11.45: Théâtre Albert 1er թատրոնը

64 RUE DU ROCHER, PARIS, (GARE ST. LAZARE)

Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Աչեր Սեւորակ» եւ կը պարէ կովկասեան Լեռնական պարը

Արեւելեան երաժշտութիւն,— Մեծ օրքեսթրը ղեկավարութեամբ Թադէոս Ժ...

Տոմսակներու գիներ՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք   Դիմել բոլոր հայկական ճաշարաններ

Փ Ա Ս Տ Ա Բ Ա Ն

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

TOUT POUR LE CONFORT

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. Nanique, ingénieur E. T. P.)

26 Rue de Maubeuge, PARIS (9e)   Tél. Trudaine 43 44

կեդրոնական ջեռուցիչ (chauffage centrale) *եւ* ventilation sanitaire: երկար տարիներու փորձառութիւն:

Մեր միջոցաւ կատարեցէք ձեր սալամանտրներու *և խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ։*

Կը ծախենք նաեւ T. S. F.*ներ*, ֆոնոկրաֆ*ներ*, լուսանկարչական գործիք*ներ*, դիտակ*ներ*, ակնոց*ներ եւայլն։*

CHAUSSURES PAIVA

կ'ուզէ բանուորներ քուփի, մոնթաժի, աֆիշաժի, ֆինիսաժի եւ մայեօշի:

Դիմել՝ 215 Ave. Gambetta (20). մէթրօ՝ Porte des Lilas:

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, եռթակայ պետական հակակշռի, որ հանրածանօթ է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: դիմել՝ Գշ. եւ Եշ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննիչ

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue du l'Alma, Asnières, Tél. Grésillons 14-50:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր

պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ   ՀԱՄՈՎ   ՀՈՏՈՎ   ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GRESSIN JOLIVET *հացերը։*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր։

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

106 Ave. Kléber. PARIS (16e)

(Նախկին ՍԹԷՖԷՔԻ) Հեռ. Passy 72.56 R. C. Seine No. 438390

ՏՆօրէն՝ Պ. ԱՆՏՐԷ

Ամէն տեսակ ընկերութեանց պայմանագրութիւններ, ապահովագրական պայմանագրութիւններ, խնդրագիրներ, պատերազմական հատուցումներ, առեւտրական տուներու առուծախ:

Օրինական ամէն կարգի հետապնդումներ վարչական եւ հիւպատոսական իշխանութեանց մօտ:

Ֆրանսա մտնելու համար ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացման խնդրագիրներ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ):

Ամուսնութեան, ամուսնալուծման ձեւակերպութիւններ. ներկայացուցչութիւն Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բոլոր դատարաններուն առջեւ:

Ամէն օր ժամը 4—7, բացի կիրակիէ եւ շաբաթէ

Յառաջի ընթերցողներուն համար խորհրդակցութիւնը ձրի

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ *Մորթի* հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռ... *կորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

Մ Է Թ Ր   Պ. Վ. Ա Հ Է

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)

18 Rue Dauphine, PARIS (VI)   Tél. Danton 73 97

Իրաւագէտ խորհրդատու Ֆէֆանս Օթօմօպիլ է Սբորթիվ և Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:

կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ:

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

Մ Ա Տ Թ Է Ո Ս   Ճ Ի Լ Պ Ի Ր Ե Ա Ն

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (*Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու*), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

Կ Ո Վ Կ Ա Ս

Մ Ա Ր Ս Ի Լ Ի Ա

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ

11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ առաջին փողոցը)

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Մ. Ա Ր Ե Ւ Ե Ա Ն

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մտնելու հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխառութիւն եւայլն

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

"La Voix de son Maître"

COLUMBIA MARK

18 ՖՐ.

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքներ ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալանի բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:

Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, զեղչուած գինով.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

22 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1091

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԼՅՏԷ ԳՈՄԸ ԵՒ ՔԱՐԷ ԲԱԿԸ

Ծանր արատ մը փակած է Մարսէյլի գաղութի ճակտին: Թանձր արատ մը, որ կը խռովէ ականատեսի հոգին, հակառակ այնքան կազդուրիչ երեւոյթներու:

Արդարեւ, այս շէն գաղութը առաջինն եղաւ, որ հիմը դրաւ ազգային կազմակերպութեան: Մարսէյլը կանգուն պահեց քաղաքի դպրոցն ու մանկապարտէզը եւ բացաւ ուրիշներ, հայ գիրին եւ գրքին կապելով հազար պատանիներ եւ մանուկներ:

Եւ սակայն, կարելի չէ առանց վրդովումի տեսնել բուն Մարսէյլի դպրոցները,— այն որ կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը եւ կը ծառայէ իբրեւ մանկապարտէզ-դպրոց, եւ այն որ ծանօթ է հինէն ի վեր, յարակից մատուռով:

Մէկը բռնած է խոշոր շէնքի մը առաջին յարկը, Էքլիփս փողոցին վրայ: Փլփլկած, լպրծուն սանդուղի մը գլխուն կը բացուին երկու ընդարձակ սրահներ, մէկը՝ մանկապարտէզ, միւսը՝ նախակրթարան: Քանի մը պատկերներ՝ պատերուն վրայ, կոտրտած աթոռներ եւ գրասեղաններ: Օդէ, լոյսէ զրկուած, նոյնքան լպրծուն տախտակամածով մթերանոց մը, ուր ապրանքի հակեր եւ կաշիի կապոցներ կարելի է թխել, բայց ոչ տղաք,— այն ալ ուսանելու համար:

Բարեհաճութեան եւ լաւատեսութեան փորձ մը կատարելով, կարելի է տանելի համարել մանկապարտէզի մասը, իսկ այն անձեւ եւ անծայրածիր տարածութիւնը որ յատկացուած է նախակրթարանին, կը կազմէ կատարեալ անէծք մը: Սրահին ծիրը ճակատը կը գտնուի արտաքնոցը, իբրեւ լրացուցիչ մասը ամբողջ տարածութեան: Այստեղ, բակին վրայ նայող բացուածքէ մը դէպի գետին, քարերուն վրայ ինկեր է տղայ մը, բարեբախտաբար ողջ մնալով, եւ հիմա քանի մը կտոր փայտ գամեր են, իբրեւ ապահովութիւն...

Միւսը, տարիներ առաջ շինուած շէնք մըն է Սթանիսլաս Թօռան փողոցին մէջ: Կարճ սանդուղի մը մէկ թեւին վրայ կը բացուի մատուռը, միւսին վրայ՝ առաջնորդարանը: Շէնքը ունի պարտէզի նմանող տարածութիւն մը, չորս պատի մէջ, և յարակից բակ մը, քանի մը սենեակներով: Վերէն վար քար՝ պատերով եւ յատակով: Մառա՞ն, խոհանո՞ց թէ լուացարան: Ի՛նչ տգէտ էք,— Հայոց դպրոցին դասարաններն են...

Եւ ի՛նչ վէճեր՝ մէկը կամ միւսը նախընտրելու համար: Քաղաքին շէնքը աւելի մօտ է հայաշատ փողոցներուն եւ անցեալ տարի օգտագործուած է ճարահատ, իր այդ առաւելութեան համար: Այս տարի որոշեր են նախակրթարանը փոխադրել հին շէնքը, որ շատ հեռու է, իսկ ճամբան՝ արկածալի: Այնպէս որ, շատ ծնողքներ կը նախընտրեն հրաժարիլ դպրոցէ: Անցեալ տարի մինչեւ 350 աշակերտ ունեցեր են, մանկապարտէզով եւ նախակրթարանով: Այս տարի վախ կայ որ կէս առ կէս պակսի թիւը, եթէ տեղափոխութիւն կատարուի:

Ուրեմն, կա՛մ փայտէ գոմը, կա՛մ քարէ բակը:

Եւ այս՝ 15,000նոց գաղութի մը մէջ, ուր ամէնքն ալ տուքի կանգնած են տնտեսապէս, ուր համրանք չունին ունեւորներն ու վաճառականները: Միայն նպարավաճառներուն թիւը 120 կը հաշուեն իրազեկներ, արուարձաններով միասին:

Շէ՞նքն է որ կը պակսի, դրա՞մը թէ կամքը:

Հարցուցէք տեղացիներուն: Մենք հետաքրքրուեցանք, եւ պատասխանեցին թէ յարմար տեղ մը գտնուեր է քանի մը ամիս առաջ, բայց անճրկեր են 25,000 ֆրանքի գումարի մը առջեւ: Իսկապէ՞ս: Այս այն գաղութը չէ՞ որ մէկ ազդանշանի վրայ, քանի մը 25,000 հաւաքեր է արդէն, Փրատոյի նորակառոյց եկեղեցին բարեզարդելու համար:

Ուրեմն Մարսէյլի նոր եկեղեցին շքեղ սպասներ, փողփողուն շուրջառներ եւ աժեւ-չաժեւ սուրբերու մեծադիր պատկերներ պիտի ունենայ առանց դժուարութեան, իսկ 4.500 մանուկներ կարօտը պիտի քաշեն օդի եւ լոյսի, դասարանի եւ նըստարանի, դպրոցական իրերու եւ գրասեղանի: Եւ աւելին. կա՛մ սանդուղէն վար պիտի գլորին, կամ հանրակառքի տակ պիտի ճզմուին: Եւ կամ, լաւագոյն պարագային, պիտի խամրին մթութեան. խոնաւութեան, ցուրտին կամ ապականութեան մէջ:

Արթնցի՛ր, Մարսէ՛յլ: Այսպիսի պատկեր՝ ոչ Մաթալիոյ մէջ տեսեր էինք, ոչ ալ Տիգրանակերտի: Իսկ եթէ աւելի ընդվզեցուցիչ կացութիւն կը տիրէ Յունաստանի կամ Սուրիոյ գաղթակայաններուն մէջ, կարելի է հասկնալ, բացատրել այդ իրողութիւնը: Յունահայ գաղութը կրնայ անճրկիլ: Զարմանալի չէ որ թիթեղի կտորներու, քուրջերու եւ փոշիներու մէջ բուսնին Հալէպի եւ Պէյրութի ծաղկոցներն ու դպրոցները: Իսկ Մարսէյլի՞ համար:

Ոչ, հայրենակիցներ: Դժուա՛ր է այդ չքմեղանքը տալ ձեզի: Ընդհակառակն, ձեր մէջ կան այնպիսիները որոնք պիտի կրնային դպրոց մը շինել միայն իրենց անձնական միջոցներով, Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ:

Հա՛րկ է օր առաջ մաքրել այդ արատը, — ազատել հայ մանուկները փայտէ գոմերէն եւ քարէ բակերէն, եթէ իսկապէս կը հետաքրքրուինք նոր սերունդով:

Հանգանակութեա՞ն մը կը սպասէք: Մարսէ՞յլն ալ կարօտ է հանրային հանգանակութեան մը, երբ ընդամէնը եօթը տարուան մէջ 120ի հասեր է միայն նպարավաճառներուն թիւը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Եուանդ, անկախ ամսագիր Սան Փաուլոյի Հայ Երիտասարդաց Երկսեռ Միութեան, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ.

— «Սեւ ճակատագրին բերմամբ ստիպուեցանք ցրուիլ աշխարհի չորս ծովերուն, գէթ կարենալ մեր կեանքը ապահովելու, եւ ազգովին չկորսուելու համար:

Հայը գաղթեց, իր գոյութիւնը պահպանելու համար: Վասն զի եթէ Հայը ձուլուելու հակամէտ եղած ըլլար, իր երկրին մէջ, իր հայրենի օճախին մօտ կը հրաժարէր անհատական եւ ազգային բոլոր իրաւունքներէն. ան չըրաւ այդ բանը, զի նախամեծար սեպեց ամէն զրկանքի հանդուրժել, քան իր ազգային գոյութենէն հրաժարիլ:

Ու ան գաղթեց, մինչեւ Հարաւային Ամերիկաները, աշխարհի այս հեռաւոր անկիւնները, սակայն միշտ պահեց ու կը պահէ ազգային պաշտպանութեան անշէջ կրակը իր կուրծքին տակ:

Ի՞նչ է ուրեմն գոնէ, երիտասարդներու ընելիքը այս նուիրական իտէալին իրականացման համար. ի՞նչ կերպով կրնանք պահպանել մեր լեզուին գոյութիւնը, որ միանգամայն մեր ազգային գոյութիւնն է: Մի՞թէ անջատաբար միութիւններ կազմելով, իրարու փորձանքներ [illegible] խաչաձեւելով, եւ իրարու օգտաշատ գործունէութեան չարաչար արգելք հանդիսանալո՞վ պիտի կարենանք մեզ՝ դժբախտ ժողովուրդիս դարաւոր գոյութեան սպառնացող վտանգը արգիլել:

Անշուշտ ոչ:

Օրինակ առնենք գաղութս: վերջին երկու տարուան ընթացքին հազիւ 2000 Հայ պարունակող գաղութէս ծնած է հինգ հայրենակցական, երեք զանազան, եւ երկու կազմակերպչական միութիւններ: Ու ի՞նչ ըրին այս աղմկաբար միութիւններն ու կազմակերպութիւնները: Ահաւասիկ թէ ինչ ըրին.- խաչաձեւում, կիրքերու պոռթկում, հարուածում, իրենք իրենց մէջ անհամաձայնութիւն, աթոռներու յափշտակութիւն: Եւ այս բոլորին արդիւնքը շատ պարզ է գուշակելը...:

Մենք ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այն բոլոր միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու որոնք գոյութիւն ունին տեղւոյս մէջ, որ պահիկ մը անդրադառնան *թէ, համերաշխութիւնը պահանջ մըն է մեզ համար*, ու անով միայն կրնանք պահել մեր գոյութիւնը, այլապէս ինչո՞ւ աքսորուէինք, ու այսքան զոհուէինք:

ԵՐԵՔ ԱՐԱԲՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայֆա, 20 Հոկտ.— Քաղաքիս եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց երեք Արաբներ, որոնք անցեալ օգոստոսին գործօն մասնակցութիւն ունեցած էին Պաղեստինի խռովութեանց մէջ:

Դատարանը լեցուած էր բազմաթիւ խլամ արաբներով, որոնք տպաւորիչ լռութեան մէջ մտիկ ըրին վճիռին ընթերցումը: Ամբաստանեալները նոյնպէս բնաւ չյուզուեցան, միայն պոռացին.

— Փա՛ռք Աստուծոյ: Աստուած մեծ է:

Երեք դատապարտեալներու փաստաբանները անմիջապէս ներաքննութիւն պահանջեցին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԻԲՐԵՒ ՍՊԱՆԻՉ ՐԻԿՕՏԷՆԻ

Կիրակի օր մանրամասնութիւններ տուինք Ալմազեանի ծանօթ խնդրին մասին:

Ոստիկանները, որ Ալմազեանի Սէն Ժիլ փողոց թիւ 13ի խանութին մէջ առաջին քննութեամբ մը բան չէին գտած, Շաբաթ կէսօրէ վերջ կրկին մանրակրկիտ քննութիւններ կատարեցին եւ գտան կարգ մը կասկածելի հետքեր: Այսպէս՝ խանութին ետեւը դարակի մը վրայ գտնուեցաւ բամպակի կտոր մը՝ վրան արիւնի բիծերով, արեան հետքեր գտնուեցան նաեւ խանութին ապակիէ դրան վրայ, ինչպէս նաեւ Ալմազեանի աշխատութեան գոգնոցին եւ տափատին վարի մասին վրայ:

Այս բոլորը, միացած կարգ մը ուրիշ կասկածելի պարագաներու և հակասական խօսքերու, մղեցին հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասը՝ իբրեւ կամաւոր մարդասպան ամբաստանելու կովկասահայ դերձակը եւ զայն արգելափակելու Սանթէի բանտին մէջ:

Միքայէլ Ալմազեան, որ ուրբաթ առաւօտէն ի վեր հարցաքննիչ դատաւորի եւ գաղտնի ոստիկաններու տրամադրութեան տակ կը գտնուէր, որ երեք գիշեր անքուն մնացած եւ 60 ժամ անընդհատ և խիստ հարցաքննութեանց ենթարկուած էր, կիրակի իրիկուն ժամը 5ին վերջին անգամ տարուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ:

Ըսելէ յետոյ թէ 1884 մարտ 15ին ծնած է Շուշիի (Կովկաս) մէջ, Ալմազեան յայտնեց թէ չորս զաւակ ունի, առաջին երկուքը նախորդ կնոջմէն:

Րիկօտէնի սպանութեան մասին տրուած հարցումներուն խիստ կորովի և անդրդուելի կերպով ժխտական պատասխաններ տուաւ շարունակ:

Րիկօտէնի դիակը գտնուելէն քանի մը օր վերջ, Ալմազեան հարցաքննուելով ոստիկանութեան կողմէ, յայտարարած էր թէ Օգոստոս 15էն ի վեր չէր տեսած Րիկօտէնը: Ըստ դատաւորին, ասիկա առաջին սուտն է, քանի որ սեպտ. 8ին կէսօրէ վերջ եւ Սեպտ. 9ի (Րիկօտէնի սպանութեան թուականը) առաւօտուն Րիկօտէնի հետ եղած էր: Երկրորդ սուտ.— Ալմազեան ըսած էր որ Սեպտ. 9ին ժամը 19.30ին շոգեկառք նստած էր Մոնմորանսի երթալու համար, մինչ հաստատուած է թէ ժամը 20.30ի շոգեկառքն առած է: Րիկօտէնի դիակը պարունակող սնտուկը ժամը 19.30ին եւ 20.30ին միջեւ յանձնուած էր կայարան՝ Լիլ ղրկուելու համար:

Երրորդ կասկածելի պարագայ.— Արիւնի հետքերը՝ խանութին մէջ եւ իր հագուստին վրայ: Դատական ոստիկանութեան փոխ-տնօրէն Ամի, որ կասկածելի բիծերը քննած էր, Ալմազեանի ներկայութեան հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի յայտնեց թէ անոնք մարդկային արեան հետքեր էին: Ամի՝ երեք շաբաթէն կամ մէկ ամիսէն միայն պիտի կրնայ տալ իր վերջնական տեղեկագիրը՝ այդ արեան բաղադրութեան եւ հնութեան մասին:

Չորրորդ փաստ՝ Ալմազեանի ամբաստանութեան համար՝ անոր խօսքերուն հակասական ըլլալն էր:

Հարցաքննիչ դատաւորը այս չորս գլխաւոր կէտերը պարզելէ յետոյ, բացատրութիւններ պահանջեց Ալմազեանէ: Այս վերջինը բոլոր հարցումներուն կը պատասխանէր.

— Ես անմեղ եմ: Ես յանցաւոր չեմ: Չեմ գիտեր:

Տեղական բոլոր թերթերն ալ գովեստով կը խօսին Ալմազեանի կեցուածքին վրայ: Դիտել կուտան թէ հակառակ ա՛յնքան երկարատեւ տքնութեան եւ սաստիկ տառապանքներու, կովկասցին կը մնայ անդրդուելի եւ ոեւէ յանցաւոր խոստովանութիւն չըներ: «Տարօրինակ տիպար մըն է անիկա, կ'ըսեն, իրապէս արտակարգ կորովի և համբերութեան տէր մարդ մը»:

Ալմազեանի գործերը լաւ չէին ընթանար բաւական ատենէ ի վեր: Իր խանութը վարձու տալու համար քանիցս ծանուցում տուած էր թերթերու մէջ:

ՏԻԿԻՆ ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԱԶԱՏ ԶԳՈՒԱԾ

Տիկին Ալմազեան (ծնեալ Ֆէոնանտ Մօքէն), 29 տարեկան սիրուն կին մըն է, որ շաբաթ եւ կիրակի օր դարձեալ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ: Հաստատուած ըլլալով, որ Րիկօտէնի սպանութեան օրը Մոնմորանսի կը գտնուէր, տիկինը ազատ ձգուեցաւ: Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, տիկին Ալմազեան իր ամուսինին մասին գովեստով խօսեցաւ եւ աւելցուց թէ երբեք չի հաւատար որ անիկա սպաննած ըլլայ Րիկօտէնը:

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԼԻԼ ԱՇԽԱՏԱԾ Է

Թերթի մը համաձայն, Ալմազեան տարի մը Լիլի Տիրիքստան մէջ աշխատած է իբրեւ դերձակ: Երեք տարի առաջ հաստատուած էր Փարիզ՝ Սէն-Ժիլ փողոցի խանութը: Տարի մը առաջ դարձեալ Լիլ գացած և կարճ միջոց մը մնալէ յետոյ Փարիզ դարձած է: Լիլը ճանչնալու պարագան ալ կասկածի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի օր Ֆրանսայի մէջ կատարուեցան ծերակուտական մասնակի ընտրութիւններ: Ընտրուեցան 98 երեսփոխաններ 33 նահանգներու մէջ: Երեք տարին անգամ մը, այս ձեւով կը նորոգուի ծերակոյտի մէկ երրորդը: Ընկերվարականները շահեցան մէկ աթոռ:

Ընտրութեանց արդիւնքը ոեւէ ձեւով չի փոխեր ծերակոյտի քաղաքական դիմագիծը: Միայն թէ կարգ մը նշանաւոր դէմքեր պարտուեցան կիրակի օր: Ասոնց կարգին յիշենք նախկին վարչապետ Ֆրանսուա Մարսալը, Մարսիլիոյ քաղաքապետ Ֆլասիէր, նախկին նախարար Բէպէրթի, Քազալս եւն: Վերընտրուեցան ծերակոյտի նախագահ Փօլ Տումէ, եւմտ. նախարար Շէրոն, Մօրիս Սարօ, Ալպէր Սարօ, Հանրի տը Ժուվնէլ, Հէնրսի, Ռոչիլտ եւն.:

Ծերակուտականի թեկնածու ներկայացած էին 28 երեսփոխաններ, որոնցմէ ընտրուեցան 10 հոգի: Ձախերը կորսնցուցին 5, բայց շահեցան 16 աթոռ:

ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս շաբաթ օր հոկտեմբեր 26 Երուսաղէմի մէջ մեծ շուքով պիտի տօնուի Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի գրական եւ եկեղեցական յոբելեանը: Այս առթիւ կիրակի օր Փարիզի մէջ եւս հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ, նախաձեռնութեամբ Սկզբնական [illegible] Հոգաբարձութեան:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ Փուանքարէ երէկ առաւօտ ժամը 7ին երկրորդ անգամ ըլլալով միզամանի գործողութեան ենթարկուեցաւ Փրոֆ. Մարիոնի կողմէ: Ապաքինումը երկար պիտի տեւէ:

ՆՈՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽԷ՞Ն

Երեւանէն կը գրեն «Կոչնակ»ի. — Սեպտեմբեր մէկին, կամ 1930 թ. յունուարի մէկից առանձին հրովարտակով Հայաստանի մէջ կը մտցուի նոր ուղղագրութիւնը, որը մշակել է այդ մասին յատկապէս ընտրուած յանձնաժողովը կամ կաճառը (ինստիտուտ): Որքան յայտնի է, նոր մշակուած ուղղագրութիւնը մօտ է Ստ. Մալխասեանի մշակածին, որը արդէն վաղուց յայտնի է այդ խնդրով զբաղուողներին եւ հետաքրքրուողներին:

ՆԱՏԻՐ ԽԱՆ ԵՒ ԿԱՐԱԽԱՆ

Մոսկուա, 20 հոկտ.— Աֆղանիստանի արտաքին նախարարը խորհրդային միութեան արտաքին գործավարութեան ուղղեց անթել մը, ծանուցանելով որ Նատիր խանի թագաւոր ընտրութիւնը ճանչցուած է Աֆղանիստանի ցեղախումբերուն կողմէ եւ թէ աֆղան նոր կառավարութիւնը սրտանց կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել խորհրդային միութեան հետ:

Կարախան, յանուն խորհրդային միութեան, անթելով մը պատասխանեց, հաստատելով թէ երկու պետութեանց միջեւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները անփոփոխ պիտի մնան, ու փափաք յայտնելով թէ աւելի զարգ պիտի տրուի անոնց՝ գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու հիման վրայ, ի շահ Աֆղանիստանի անկախութեան եւ անոր տնտեսական ու մշակութային յառաջդիմութեան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԽՆԱՅ ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Բաղքենի «բուրժուա» դասակարգը խորհրդային իշխանութեան մղած պայքարէն ամբողջապէս պարտուած եւ քշուած է տնտեսական հրապարակէն։ Այժմ հերթը եկած է գիւղացի «կուլակ» եւ ունեւոր տարրերուն. այլ խօսքով անոնց՝ որոնք տակաւին հնարաւորութիւն ունին ապրելու սեփական կալուածներու արտադրութիւններով։

Բաղքենիներու նման ասոնք ալ կը նկատուին «վնասակար» եւ անգամ «թշնամի» խորհրդային կարգերուն, համաձայն Հայաստանի ղեկավարներու հաշիւներուն։

Եւ հետեւաբար, ներելի եւ թոյլատրելի են այն ամէն միջոցները, որոնք կը նպաստեն այս ներքին թշնամիները վերջնականապէս ոչնչացնելու։

Ահա՛ օրուան նշանախօսքը, առանց երկար ու բարակ մեկնութիւններու, առանց դատի ու դատավարութեան։ Եւ որովհետեւ անգամ մը միայն այս կարգախօսը հրամայուած է համայնավար ամբոխին, իր ամենակարող ղեկավարութենէն, հարկ չկայ ըսելու, որ ոեւէ թոյլ եւ անտարբեր վերաբերմունք, բարեացակամութիւն ու ներողամտութիւն դէպի այս գիւղացի տարրը, կը նկատուի նոյնքան մեծ յանցանք։ Հակառակ այս ընդունուած կարգին, ըստ երեւոյթին հայ համայնավար ղեկավարութիւնը լուրջ դժուարութիւններու առաջ կը գտնուի, իր դասակարգային այս թշնամիին դէմ բացուած պայքարը յաջողութեամբ պսակելու համար։

Այս մտահոգութիւնը ընդհանուր է եւ արդէն հանրութեան սեփականութիւն դարձած, շնորհիւ հրապարակային զանազան արտայայտութիւններուն։

[illegible] թակիցներէն ետք, «Խ. Հայաստան» այլեւս յաճախ կը կրկնէ— «դասակարգային գծի աղաւաղումների» մասին, մասնաւորաբար գիւղական շրջաններու մէջ, «կուլակ» գիւղացիներու մասին։

Բոլոր արտայայտութիւններէն, կուսակցական հրահանգներէն բացորոշ է մէկ բան, այն որ գիւղական ունեւոր դասը համեմատաբար լուրջ դիմադրութիւն ցոյց կուտայ իր դէմ յայտնաբերուած ամէն տեսակի յարձակումներուն։ Ասով մէկտեղ հալածանքը օրը օրին աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ։ Ասոր պատճառները բազմաթիւ են անշուշտ. յիշենք սակայն երկու հիմնականները։

Ա.) Անհատ գիւղացին, իր սեփական տնտեսութիւնով կը նկատուի խոչընդոտ «հաւաքական տնտեսութիւններ»ուն, և կը հանդիսանայ իբրեւ բնական ընդդիմադիր համայնավարական ընդհանուր քաղաքականութեան։

Բ.) Մինչեւ իր վերջնական խորտակումը, «կուլակ»ը այն հասութաբեր տարրն է, որ երկրի օրէնքներով պէտք է վճարէ ամենաբարձր տուրքերը, պէտք է լեցնէ պետական հացահատիկի մթերանոցները։

Եւ այս երկու հիմնական պատճառներով գլխաւորաբար, առիթներ անպակաս են կուսակցական եւ պետական մեքենան աւելի եւս լարուած պահելու մեր ակնարկած դասին դէմ։

Ըսի, որ պաշտպանողականը նոյնպէս ամուր է։ Այս աշխատանքին մէջ գիւղացիութեան բնական դաշնակիցը կը հանդիսանայ նոյնպէս գիւղացի համայնավարը, ըլլայ ան պետական թէ կուսակցական պաշտօնեայ։ Վերցնենք օրինակ մը այս առթիւ Լոռի-Ղարաքիլիսայի շրջանէն, ուր «մասնաւորներն ու կուլակները» հովանաւորուած են «հարկային քաղաքականութեան մէջ»։

Համաձայն Եղիա Չուբարի («Երեւան»ի երբեմնի խմբագիր) տուեալներուն, «Անցեալ տարի անհատական հարկման (տուրքի) ենթարկուել էր գաւառում 401 տնտեսութիւն, իսկ այս տարի միայն 212 տնտեսութիւն»։ Պարզենք այս երկու թիւերու խմաստը։

1928-29 շրջանին, այս գաւառի մէջ, համաձայն պաշտօնական տուեալներու, գտնուած է 401 ընտանիք, որ իր սեփական արտադրութենէն, հնարաւորութիւն է ունեցած վճարել 352,423 րուբլի տուրք, իր ընդհանուր եկամուտի վրայ հաշուած։ Մէկ տարուան մէջ այս թիւը կէսի իջած է։ Այս «տարօրինակ» փաստը շփոթի մատնած է համայնավար ղեկավարները։ Բացատրութիւնները բազմաթիւ են։ Ամէնէն առաջ կը մեղադրուի գաւառի ելմտական տեսչութիւնը, որու վարիչ համայնավար Մելքումեանը այս բոլորը «համարել է նորմալ երեւոյթ»։ Կան ալ ըսողներ, որ Մելքումեանը «ոչ միայն ջանք չէ թափած երեւան հանելու կուլակները, այլ եւ աշխատած է անոնց թիւը կրճատել»։

«Խ. Հայաստան»ի խմբագրութիւնը իր թիւ 216ի խմբագրականով թերեւս ամենաճիշդ գնահատականը կուտայ այս դէպքին, «դասակարգային թշնամու հետ կենցաղային և գործնական զօդման փաստերը» ներկայացնելով որպէս ընդհանուր երեւոյթ։ Ինչ ալ ըլլան սակայն պաշտօնական գնահատումները այս առթիւ, հարցը անհնար է լուծել այդ սահմաններուն մէջ եւ առանց խռովքի։ 401 բարեկցիկ, իրենց խօսքով «կուլակ» եւ «մասնաւոր» ընտանիքներ մէկ տարուան մէջ կիսուած են։

Ասոնցմէ մաս մը եթէ արհեստականօրէն ազատ ներկայացուած է Մելքումեանի մը «խնամիական» եւ «անհատական կապերու» հետեւանքով, տուրքէ ազատելու համար, կասկածէ [illegible] եթէ ոչ ամբողջութեամբ աղքատացած են մէկ տարուան ընթացքին որպէս հետեւանք խորհրդային կառավարութեան յատուկ քաղաքականութեան։

Այս երեւոյթը գաւառի մը մէջ՝ ուր ըստ իրենց տեղեկութիւններուն եւ փաստարկութիւններուն իբր թէ կառավարական վարչութիւններու զանցառութիւնն է, որ կը հովանաւորէ գիւղացիութիւնը։ Եւ «փոխանակ կուսակցութեան քաղաքականութեան կենսագործման մարտական օրկանի, նա ինքն այդ քաղաքականութեան կիրառման զգալի խոչընդոտի է վերածել, նա ինքը կոպտօրէն խախտում եւ խեղաթիւրում է կուսակցութեան քաղաքականութիւնը։»(«Խ. Հ.» թիւ 218)։

Իսկ թէ ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնեն միւս շրջանները, ուր չկան նման «կոպիտ խախտումներ», այլ խօսքով աւելի անշեղ կը տարուի «կուսակցութեան քաղաքականութիւնը» գիւղացիութեան դէմ, հեշտ է երեւակայել։ Եւ մանաւանդ որ առիթներ անպակաս են։

Նոր կացութիւնը կը պարզուի ստիպմանաբար հացամթերման գործին մէջ։ Թէեւ տակաւին վաղահաս է այս առթիւ խօսիլ, սակայն մինչեւ հիմա ստացուած տեղեկութիւններէն դատելով, կառավարութիւնը մտահոգութեան է մատնուած «հացամթերման ծրագիրը» ամբողջութեամբ գործադրելու համար։ Հակառակ սպառնալիքներուն եւ խստութիւններուն «հացամթերումը կը դանդաղի»։ Եթէ մէկ կողմէն գիւղացին իր աւելորդ պաշարը հեշտութեամբ չի յանձներ կառավարութեան, չզրկուելու համար իր ապրուստի միակ եւ գլխաւոր ապահովութենէն, միւս կողմէն «կուսակցական օրկաններն ալ չեն դիմեր լուրջ եւ կտրուկ միջոցների, չնայած կուսղեկավարութեան կտրուկ եւ պարզ հրահանգներին։»

Այստեղ ալ երեւոյթը նոյնն է. կառավարութիւնը եւ պաշտօնական կուսակցութիւնը գիւղացիութեան դէմ։ Վերջինները ճիշդ որ մասամբ կը հովանաւորուին իրենց համագիւղացի կուսակցականներէն, փաստ է նաեւ այն, որ անկարելիութեան առաջ կը գտնուին բաւարարելու կառավարական պահանջները։ Մանաւանդ որ հակառակ «եղած կարգադրութիւնների եւ ժամանակին տրուած հրահանգներին, շրջաններու կոոպերատիւներն ու հացամթերման հաստատութիւնները չեն կրցած ստանալ փոխանակութեան համար սահմանուած նիւթերը»։

Այս կարգի թերացումներնալ յոժ կուտան գիւղացիութեան ընդդիմութեան։ Սակայն այս ամէնը ոչ միայն չեն դարմաներ բուն կացութիւնը այլ ընդհակառակն, գիւղացիութեան տարրական ինքնապաշտպանութիւնը կը նկատուի իբրեւ հակապետական, թշնամական արարք, օրուան իշխանութեան դէմ։ Վերջի վերջոյ կայ հիմնական խնդիր մը կառավարութեան համար, ոչնչացնել գիւղացի ունեւոր տարրը — ջնջել մասնաւոր տնտեսութիւններ, անոնց աւերակներուն վրայ կառուցանելու համար համայնավարական «Նոր գիւղ»ը։ Եւ մինչ այդ, հայ գիւղացին ստիպուած է ապրիլ ծանր հոգեվարքի բոլոր ցաւերը։ Օր մը տուրքի, օր մը հացամթերման եւ որ մը այս կամ այն գիւղատնտեսական նիւթերու հայթայթման պատրուակներով, գիւղացին միշտ ալ ենթակայ է բռնութեան ու հալածանքի։ Եւ եթէ ոչ մէկ հիմնական պատճառ երեւան գայ բացատրող կառավարական խստութիւնները, պատճառը անպակաս է, նկատի ունենալով դասակարգային ներհակութիւնը։

Եւ այսպէս քաղքենի «բուրժուազիայի» եւ մասնաւոր ձեռնարկներու ճակատագիրն է որ կըսպառնայ հայ գիւղացիութեան — քայքայելու համար վերջնապէս այն տնտեսութիւնը, որուն տակաւին պէտք ունի մեր երկիրը, հակառակ համայնավարներու «Նոր տնտեսութեան» [illegible] բարիքներ»ու անընդհատ «ծրագիրներ»ուն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԵՔԵՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

Պատմութեան անծանօթը չի կրնար խմբագիր ըլլալ։

Ես պատմաբան չեմ, բայց կը սիրեմ պատմութիւնը, նամանաւանդ մեր ազգային պատմութիւնը. եւ կը վերադասեմ մեր ազգային հին պատմութիւնը։

Հայ դպրութեան մէջ միայն պատմութիւնը պիտի ապրի։ Պատգամ մը չէ ըսածս, այլ իրականութիւն։ Մեր հին դպրութեան մէջ՝ մեր մատենագիրները ամէնն ալ սուրբ գիրքը մեկներ են, անոնք սակայն մեր ժողովուրդին անծանօթ մնացին, բայց Մովսէս Խորենացին մեր մէջ ապրեցաւ, միշտ ծանօթ մնաց։ Սխալած չեմ կարծեմ ըսածիս մէջ։

*
**

Այս խօսքերէս վերջը, մտքէս կ'անցնի մեր Արտաւազդը, այն որ Կղէոպատրայի քթին խնդաց, ան որ խաբուեցաւ Անտոնիոսէն, բայց չուզեց խաբել Հայութիւնը։

Ան, որուն արքայական ոսկեդիպակ, ականակուռ զգեստները, Անտոնիոսի որդին Աղեքսանդրը հագած, եգիպտական ոստանէն Աղեքսանդրիոյ յաղթական կամարներուն տակէն կ'անցնէր, եւ հանդիսական բազմամբոխը ծափահարութեանց որոտումով կ'աղաղակէր, «կեցցէ Նուաճեալ Հայաստանը։»

*
**

Աղւոր է, պատմութիւնը մեր ազգին։

Ամէն անգամ որ թանգարանները կ'այցելեմ, առանց արծաթսիրութեան մոլութենէն բռնուելու, կը հետաքրքրուիմ, հին ագեւոր դրամներով։ Անտոնիոսի վրայ խօսելով մտքէս կ'անցնի իր այն դրամը որուն վրայ փորագրուած էր, «Անտոնինոս յաղթող Հայաստանի։» Եւ աս, ըստ արժանահաւատ հայ տաղանդաւոր եւ հեղինակաւոր պատմիչին, տակաւին կը տեսնուի արքունական գանձատանմէջ։Ո՞ւրեւո՞ր թանգարանին մէջ։

*
**

Եւ քանի որ հայանուն դրամի վրայ կը խօսիմ, մտքէս կ'անցնի հնաբանական տեսակէտով շատ հետաքրքրական այն դրամը, որ յիշուած է Վարդան պատմիչէն։ Ասոր գրութեան ըմբէ հաւատանք, մենք՝ հին հեթանոս ժամանակներուն ունեցած ենք հայերէն գրով դրամ, կը գրէ նոյն պատմիչը. «Գտաւ դրամ ի Կիլիկիա, հայերէն գրով դրոշմեալ զանազան կռապաշտ Թագաւորացն հայկազանց։» Ուրեմն մենք Սուրբ Մեսրոպէն առաջ ունեցեր ենք հայերէն գրեր, եւ զանոնք գործածեր ենք։ Բայց քննական պատմիչը՝ մինչեւ որ աչքով չի տեսներ, չի հաւատար Վարդանին։ Այս առթիւ քննասէր մը գրած է. «ցանկալի գիւտ է այս եւ հետաքննելի, այլեւ երկբայելի, վասն զի մինչեւ ցարդ ոչ մէկ տեղ յայտնուած է Հայկազուն եւ Արշակունի մեր Թագաւորներուն հայատառ դրամը»։ Այս երկբայելի խնդիրը կը թողում որ դրամագէտ Աղրպետը լուսաբանէ։

*
**

Անտոնինոսի դրամը յիշելով, միտքէս կ'անցնի անոր հայասիրութիւնը. ի՜նչ անոյշ հայասիրութիւն, սիրտ առնելու չափ հայասէր էր ան.. Ան Միհրդատին եւ Աժդահակին պէս ուզեց խնամի ըլլալ Հայ արքային։ Հայաստանի կեդրոնին գեղեցկութիւնը շլացուցեր էր նոյնիսկ Հռոմի արքունիքը։ Կղէոպատրային մրցակից մը պիտի ըլլար հայ օրիորդ մը։ Պատգամաւորներ Աղեքսանդրիայէն ճամբայ կ'ելլեն, կը հասնին Հայաստան՝ կը ներկայանան Արտաւազդի եւ կը խնդրեն հայ արքային դուստրը՝ «Անտոնինոսի որդւոյն ի կնութիւն, խոստացեալ բազում օժիտս»։ Եւ հայ արքան կը ծիծաղի առաջարկին վրայ. աշխարհակալ Հռոմին արժանի չի տեսներ կնութեան տալ իր աղջիկը։ Խորամանկ էր Հռոմ, նուազ խորամանկ չէր Հայը։

*
**

Հռոմի անունը մեծ էր, Հայը լսած էր անոր համբաւը, Հայը չէր կասկածեր անոր բարեկամական անկեղծութեան վրայ։ Արտաւազդ երկար ատեն չուզեց հաւատալ Անտոնինոսի բարեկամուկամութեան։ Խորամանկը չի կըրնար հաւատալ որ իր ընկերը պարզամիտ մ'ըլլայ։ Դիւանագիտական մրցում մը կար, ո՞վ աւելի խորամանկ էր։ Հա՞յը, թէ Հռոմայեցին։ Այս անգամ Հռոմայեցին մրցանակը կ'առնէր։ Բարեկամութեամբ կը խաբէր, զէնքի ուժով կը վախցնէր։Եսկրկարծեմ որ Արտաւազդ բարեկամութեամբ չէր խաբուած, այլ զէնքի ուժն էր որ գինքը կը ջլատէր, եւ կ'երթար «ի բանակ անդր Հռովմայեցւոց»։ Անտոնինոս կը դրժէր իր բարեկամութեան խոստումը եւ կը ձերբակալէր Արտաւազդը։ Լատին եւ յոյն պատմիչները միաբերան արձանագրած են Անտոնինոսի այս նենգամիտ ձերբակալութիւնը, իսկ մեր Խորենացին կ'ըսէ թէ Արտաւազդը «ի պատերազմի ըմբռնեցաւ...» Անկեղծները՝ անկեղծ կարծելով ուրիշները, բնականաբար կը խաբուին նենգաւորներէն։ Խորամանկը առիթէն օգուտ կը քաղէ։

*
**

Հայը երբ անձնատուր կ'ըլլայ, կը կորսնցնէ իր նկարագրին խրոխտութիւնը, շուտով կը բռնկի, շուտով կը ջլատուի։

Արտաշատի ամրոցներու վերակացուներ ուժգնօրէն դռները կը փակէին։ Անտոնինոս իբրեւ բարեկամ, Արտաւազդին հետ զինուորական աւագանիով, ամրոցէ ամրոց ոսկեդրուագ պատգարակներով կ'այցելեն։ Հռոմայեցին շա՛տ եւ չափազանց սիրելով Արտաւազդը, ամրոցներու վերակացուներէն անոր համար գանձեր պիտի հաւաքէր։ Հռոմայեցի խորամանկութիւնը ամրոցներու դռնէն ներս չէր մտներ։ «Պահապանք գանձուց ոչ անսացին, եւ ոչ ինչ ետուն նմա»։ Անտոնինոս լսած էր որ թանկագին գանձեր ծածկուած էին Արտաշատի ամրոցներուն մէջ. բարեկամութեամբ չկրցաւ նպատակին հասնիլ։ Արտաւազդը պատգարակէն վարիջեցուց, ձեռքերուն ոսկի շղթայ անցուց, եւ բռնացաւ անոր վրայ։ Դժբախտութեան՝ դժբախտութիւն կը յաջորդէ։ Արտաւազդ անձնատուր ըլլալէն վերջը, իր ասպետական նկարագիրն ալ կը կորսնցնէր։ Ինքը անձամբ ցոյց կուտար իր ոստանին ամրոցներուն մէջ ծածկուած գանձերը։ Երկրորդ օրը Արտաշատի կամուրջին վրայէն կ'անցնէր Անտոնինոսի պատգարակը. չորս ճերմակ ձի զայն կը քաշէին. անոր ետեւէն, հետիոտն կը քալէին Արտաւազդ իր զաւակներով՝ շղթայի կապուած եւ չար ի չար գանձերով բեռնաւորուած սայլեր։ Ընկաւոր Հռոմը կը յաղթէ...։

ՄՈԳՊԵՏ

ՑՈՐԵՆԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրախ է Իտալիան, ուրախ մանաւանդ Մուսոլինին։ Ֆաշիզմը՝ գոնէ տնտեսական մարզին մէջ կրցաւ տանիլ փառաւոր յաղթանակ մը, որ մասամբ կը թեթեւցնէ իր բռնակալական միջոցները,

Մուսոլինիի «La batalla del grano» նշանաւոր արտայայտութիւնը, այսօր փոխուած է «Vittoria del grano»ի եւ շատ իրաւամբ։ Այո՛, հացահատիկի ճակատամարտը պսակուեցաւ հացահատիկի յաղթանակով։

Պաշտօնական եւ անպաշտօն Իտալիան՝ ձեռք ձեռքի տուած եւ սպառազէն գիտական արդիական միջոցներով, փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ բնութեան վրայ, ստիպելով հողային աշխարհի՝ բակտերիայի բազմամիլիոն բնակչութիւնը իրենց լաւագոյնը տրամադրելու հողային բերրիական ուժը աւելցնելու եւ բազմապատկելու համար։ Օ՜հ, որքա՜ն հաճելի է յաղթանակ մը շահիլ անգութ եւ ըմբոստ բնութեան վրայ, քան ոեւէ ուրիշ յաղթանակ։

Թող հրճուի հոգին Վիրգիլիոսին, որ իր «Մշականք»ով փառքը հիւսած էր հողին եւ հողագործութեան։ Նմանապէս որքա՜ն հոգեկան անուշ պահեր կ'ունենայ Իտալիոյ ներկայ Թագաւորը, որ քառորդ դար առաջ, երբ տակաւին Մուսոլինին եւ իր արբանեակները չկային, Հռոմի երկրագործական Միջազգային կաճառը հաստատելով, ազգային թէ միջազգային տեսակէտով, երկրագործութեան ունեցած մեծ կարեւորութիւնը կը շեշտէր ամբողջ աշխարհի առջեւ։

Իտալիոյ այս տարուան ցորենի բերքը 1928ի բերքէն 4 միլիոն կենդինար աւելի եղած է [...] ֆաշիզմի տիրապետութենէն [...] առաջ, տասը տարիներու միջին բերքը եղած էր 49 մ[իլիոն] կենդինար։ Այսօր այդ քանակութիւնը բարձրացած է 60 միլիոն կենդինարի։ Հեկտար գլուխ ցորենի բերքը 10 կենդինարէ բարձրացած է 12 կենդինարի։ [...] հաշուեն թէ՝ հիւսիսային Իտալիոյ մէջ այդ բերքի քանակը հեկտար գլուխ, պիտի կրնայ հասնիլ մինչեւ 50 եւ նոյնիսկ 60 կենդինարի։

Այս փայլուն արդիւնքին ձեռք ձգելու համար, տեսնենք թէ կառավարութիւնը ինչ զոհողութիւններ ըրած է։

Հաստատուած է՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, 30,000 [...] փորձադաշտեր։ Ծախսուած [...] հսկայ գումարներ։ 20 միլիոն լիրէթ յատկացուած է ընտիր հացահատիկներու փորձադաշտերուն համար, 10 միլիոն լիրէթ գիտական հետազօտական հաստատութիւններու համար եւ 20 միլիոն լիրէթ՝ պրոպագանդիգ [...] կոմիտէներու համար։ Իտալական երկրագործութեան մէջ այժմ կը գործածուին 18,000 ինքնաշարժ արօրներ։ Քիմիական պարարտներու սպառումը հասած է հսկայ քանակութեան մը։

Շատ մօտ է այն թուականը, երբ Իտալիոյ ժողովուրդը, որուն թիւը տարուէ տարի կաճի արագօրէն, կուշտ ու կուռ պիտի յագենայ միմիայն իր սեփական հացով։ Ո՞հ գիտնայիք թէ որքան հաճելի մեզ կ'ըլլայ ազգային հացը [...] աւելի համեղ, քան ուսումնասիրուած երիտասարդիմը առաջին փառքը [...]

Գրիչս կոտրելս կուգայ, երբ կը մտաբերեմ թէ՝ մենք որ ամէն յատկութիւններով օժտուած ենք եւ իրազեկ ենք բոլոր գաղտնիքներուն հողային աշխարհի, դաշնակցութիւններ կազմելով, ձեռք նոյնք նուիրական աշխատանքի, այսօր հողէ եւ հայրենիքէ զուրկ, ուրիշներու թռիչքին առջեւ, անզգայութեան եւ անշարժութեան դատապարտուած, բերաննիս [...] գուն մը բանալով, յօրանջելով հարկին տակ կը գտնուինք։

Մինչ ուրիշներ կը թռին, մենք ծալապատիկ գամուած ենք հողին վրայ։

Մինչ ուրիշներ, մէկի տեղ երկու թը հոգի ունին՝ մենք հոգիէ զուրկ անշունչ դիակ մըն ենք։

Ուրիշներ կուշտ, մենք անօթի [...]

Ուրիշներ շէնշող, մենք աղքատ [...] ւոր։

Եւ սակայն, տէր կեցո՛ [...] պհայս...։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Օր[...] ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 7 Նոյմ. (սեփ. թղթ.)— Հոկտեմբեր 6ին, կիրակի երեկոյեան ժամը 8.30ին Թաւրիզի Հայոց Թամարեան ազգային դպրոցի վերնայարկի ընդարձակ միջասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան մեծ հանդէսը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» կոմիտէին կողմէ։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուեցաւ խուռներամ երեւելի հասարակութեամբ եւ աշակերտներով։ Ներկայ էին Թաւրիզի ամբողջ կուսակցական մարմիններ ու բոլոր կազմակերպուած ընկերները։ «Վրէժ» կոմիտէի կողմէ ընկ. Խաչատուր Գրիգորեան բացաւ հանդէսը, առաջարկելով [...] տնկայս յարգել յիշատակը [...] Դաշնակցութեան դրօշի տակ [...] ռայած հազարաւոր կուսակցականներու, որոնք յանուն ազգի եւ հայրենիքի ազատութեան զոհուեցան՝ Քրիստափորէն սկսեալ մինչեւ վերջերս [...]

...ճեած խնճոյ։ Սրահի բազմութիւնը լուռ ոտքի ելաւ, մինչ կը նուագուէր «Դուք գո՞հ գնացիք»։

Ընկ. Խ. Գրիգորեան առաջարկեց, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաղեմի գործիչ ընկ. Սամսոն Թադէոսեանը նախագահէ այս հանդէսին։ Բուռն ծափերու մէջ նախագահը կը գրաւէ իր աթոռը։ Նուագախումբը կը նուագէ «Մեր Հայրենիք», մինչ սրահը կը թնդայ ազգային քայլերգի մարտաշունչ եղանակով։

Ընկ. Ցոլակ Ստեփանեան ամփոփ կերպով ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի կենսագրութիւնը, մեծ յեղափոխականի ծննդեան եօթանասնամեակի առթիւ, (1859-1929) որ կը զուգադիպէր այդ օրուան հանդէսին։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» կոմիտէն հրատարակած էր Քրիստափորի մեծ փոստալ նկարը, որ վաճառուեցաւ հանդիսականներուն։

Ընկ. Արամ Ալչուճեան ոգեւորուած բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Քրիստափորի անձի ու գործի մեծութիւնն ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայական դերն ու արժէքը, անոր ժողովրդականութիւնը՝ հայ կեանքի մէջ։

Ընկ. Վահէ Արծրունի շեշտեց, որ—«Ամէն մարդ, անհատ, ազգ եւ ժողովուրդ յարգանք ունի դէպի իր անցեալի պատմական, յիշատակելից դէպքերը եւ մեծ գործիչները, յարգանք դէպի՝ մեծերը։ Դաշնակցութեան ծոցէն ծնած Քրիստափորը մեր ազգային ինքնագիտակցութեան ամենամեծ ապացոյցներէն մէկը կը հանդիսանայ։ Դաշնակցութեան այս տարի կան տարեդարձութիւնը, ոչ այլ ինչ է թէ ոչ անոր 39 տարիներու գոյութեան տօնը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդին սորվեցուց ինքնապաշտպանութիւն, անոր տուաւ զէնքի սէրը, հողի սէրը եւ ուսման սէրը։ Մեր կուսակցութիւնը հայ գրականութեան ...աստ նիւթ տուած է եւ բազմաթիւ տաղանդաւոր գործիչներ։ Տարին մէկ անգամ, այս գեղեցիկ տարեդարձութեան ժամանակ, ...պիտի իջնենք եւ մեր յար...քի տուրքը տանք ամէն անոնց, որոնք յանուն Հայաստանի ...թեան գաղափարին իրենց կեանքը զոհաբերեցին այսօրուան ...ւ վաղուան սերունդին համար»։

Ցաւուր պատշաճի արտասանութիւններ ըրին՝ Հրանուշ Յակոբեան, Անիկ Մովսէսեան, Հայկուհի Սուաղեան եւ տիկ. Արշալոյս ...ք Բաղդասարեան։

Քնարիկ Յովհաննիսեան երգեց, «Մայր Արաքսի»։ Ռուբիկ Գրիգորեանը ջութակի վրայ նուագեց սիրուն կտոր մը։ Վարդգէս Գրիգորեան ջութակով նուագեց ժողովրդական երգ մը՝ «Շորորա»։ Հանդէսը տեւեց մէկ ու կէս ժամ եւ փակուեցաւ «Մշակ բանւոր»ով։

Հասարակութիւնը հեռացաւ քաղցր տպաւորութեամբ։

ՄԱՍԻՍ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՈՐԲԵՐ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Անակնկալ պատեհութիւնն ունեցայ տեսակցելու Միջագետքէն եկած հայրենակցի մը հետ, որ բառ մը հայերէն չի գիտեր։ 1915ի տարագրութեան շրջանին առեւանգուած է արաբ հավաճայի մը կողմէ եւ ամբողջ 15 տարի ստրկաբար ծառայած անոր։ Իր աէրը փափաքելով «մոլլա» ընել զինքը, ղրկած է Մէտրէսէ, ուր սորված է թուրքերէն եւ արաբերէն մաքուր գրել, կարդալ եւ խօսիլ։

Ահա՛ թէ ինչպէս կը պատմէ խեղճը իր կեանքը.

— Ութ տարեկան էի, երբ առեւանգեցին զիս։ Հայ ըլլալս երբեք միտքէս չէր ելլեր։ Ակամայ կը համակերպէի իրենց բոլոր առաջարկներուն։ Երբ դպրոցը աւարտեցի, հսկիչի պաշտօնին կոչուեցայ, յետոյ եղայ ուսուցիչ նոյն դպրոցին մէջ։ Բոլոր շարժ ու ձեւերուս արաբական գոյն տուի եւ ոչ ոք կրնար կասկածիլ թէ ես ազգութիւնս կը յիշեմ։ Ամէն վստահութիւն վայելած ըլլալով, երբեմն երբեմն առիթը կ'ունենայի Պաղտատ երթեւեկելու։ Օր մը դիպուածով եղբօրս հասցէն ձեռքս անցուցի եւ գաղտնի ճամբաներով սկսայ թղթակցիլ հետը։ Զիս կանչեց Ֆրանսա՝ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները լրանալէն յետոյ այսօր բախտն ունեցայ հասնիլ իր մօտը։ Դեռ շատ առեւանգուած որբեր կը մնան Արաբներու, Թուրքերու եւ Քիւրտերու մօտ։

Ո՛չ ոք գիտէ անոնց թիւը եւ ո՛չ ոք կրնայ ստուգել թէ չափահաս եղած որբը Հայ է, որովհետեւ անոնք շատ փոքր էին, 4—5 տարեկան, երբ բաժնուեցան իրենց ծնողքներէն եւ առին մահմետական կրթութիւն։ Այդ որբերը դարձան մէկ մէկ Թուրք, Քիւրտ կամ Արաբ, ու հիմա եթէ հարցնես անոնցմէ մէկուն թէ Հա՞յ է, արհամարհանքով կը պատասխանէ ու կ'անարգէ քեզ։ Ասիկա փորձով գիտեմ։ Դժուար է ազատել զանոնք։ Երբ Պաղտատ փախայ, Հայեր տեսայ եւ շատ ուրախացայ։ Բայց քանի մը շաբաթ մնալէ վերջ յօ սխալ եղայ։ Ես կը կարծէի թէ ազատ-անկախ երկիր մը ունինք եւ հոն պիտի երթանք.»

Հայրենակիցը երգեց քրտերէն երկու երգեր, երկուքն ալ հայկական եղանակով եւ գրեթէ նոյն իմաստով, մէկը «Դաշնակցական խումբ» միւսը «Դարձեալ փայլեց»ի եղանակով։

Հ. Ա. Ամանոսցի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՇԱՔԱՐԻ ՏՈԿՈՍԸ

Լենինականի մէջ սկսած է գործել շաքարի ճակնդեղի յատուկ քիմիական աշխատանոցը. արդէն քննուած են այս տարուան ճակնդեղէն օգոստոսի վերջը, փորձի համար հաւաքուածները. վերլուծումը ցոյց տուաւ որ շաքարի քանակը ամենաքիչը հարիւրին 17.5 է եւ կը հասնի մինչեւ 20ի։

Քանակի տեսակէտով բերքը կրնայ այս տարի քիչ ըլլալ անցեալ տարուանէն, որովհետեւ մայիսի չոր եղանակներուն հետեւանքով ծիլերը ուշ արձակուեցան։

Ճակնդեղի այս տարուան բերքը ըստ երեւոյթին աննպատակ կ'ոչնչանայ եւ. ամենալաւ պարագային կը ծախուի աժան գինով իբր անասունի կեր. Ժողտնխորհը ծրագրած էր Լենինականի մէջ բանալ ալքոլի գործարան, յատկապէս ճակնդեղը շահագործելու նպատակով, սակայն այդ ուղղութեամբ գործնական ոչինչ չէ եղած։

ՋՐԱՀՈՐԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ղափանի մէջ Ջրահորի ելեկտրակայանի ջրանցքի կառուցման աշխատանքները ըստ ծրագրի պէտք է աւարտին հոկտեմբեր 1ին, սակայն շինանիւթի պակասութեան պատճառով, աշխատանքները տակաւին կը շարունակուին եւ կը տեւեն մօտ մէկ ամիս։ Ելեկտրակայանը ընդարձակելու եւ սարքաւորելու յատուկ մեքենաներու մեծ մասը ստացուած է արդէն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՐՑԸ

Տնտեսական առաջիկայ տարուան մէջ (29-30) առաջին անգամն է, որ աշխատանքի հարցերը պատշաճ լուսաբանութիւն կը ստանան ստուգիչ թիւերով։

Վարձու աշխատանքի գետնին վրայ առաջիկայ տարին կը հանդիսանայ վարձու աշխատողներու թիւի աճման տարի։ Եթէ ընթացիկ տարուան վարձու աշխատողներու թիւն աճած է 6,1 տոկոսով, ապա առաջիկայ տարին պիտի աճի 12,7 տոկոսով։ Բացարձակ թիւերով, ընթացիկ տարուան 65 հազար 300 հոգիի փոխարէն, 29-30 տարիին մէջ Հայաստան պիտի ունենայ 73 հազար 600 հոգի։

Շինարարութեան ասպարէզի մէջ բանուորներու թիւը պիտի աճի 1700 հոգի կամ 21 տոկոս։ Աշխատողներու թիւը կ'աճի նաեւ առեւտուրի ու վարկի ասպարէզին մէջ, (25,5 տոկոսով) եւ ընկերա-մշակութային հաստատութին մէջ (16 - 35 տոկոսով)։

Այդ աճումը կը ստեղծէ շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցող հարց մը, այն է՝ վերարտադրել որակեալ բանուորական ուժ։ Ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցումը կը պահանջէ որակի զգալի փոփոխութիւններ մտցնել բանուորական ուժի մէջ. Գործազուրկներու թիւը կը պակսի ընդհանրապէս 4,2 տոկոս, իսկ արդիւնաբերական խմբակին մէջ 20,7 տոկոս։

Ընկերային ապահովագրութիւնն աւելի եւ աւելի մեծ թիւով վարձու աշխատողներ կ'ընդգրկէ։ Ապահովագրուածներու թիւը աճեր է 13,2 տոկոսով (վարձու աշխատողներու թիւը աճած է 12,7 տոկոսով։)

Կը նախատեսուին անհրաժեշտ գումարներ՝ աշխատանքի պաշտպանութեան եւ ապահովութեան ձեռնարկներու համար։ Այստեղ պէտք է յիշել, որ այդ գումարները միշտ եւ ամենուրեք չեն գործադրուիր իրենց ուղղակի նպատակներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ձ. Ե. Ո ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԱՊԼԿԻՒՏ, 16 Հոկտ.— Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փոն տ'Օպնայի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ սարքելու երեկոյթ մը։ Շաբաթ մը առաջ մասնակցութիւնը խնդրուեցաւ քաղաքիս մէջ գտնուող կազմակերպութիւններուն, որոնք սիրով ընդունեցին Ձափահարներու հրաւէրը։

Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Դաշնակցութեան սրահը լեցուած էր երկսեռ երիտասարդներով։ Գրադարանը զարդարող բազմաթիւ անմահներու նկարներէն զատ՝ որբերը զետեղած էին սրահին ճակատը՝ սպիտակ ժապաւէնի վրայ խաչաձեւ գծուած հայկական զոյգ եռագոյններ, վրան կամարաձեւ «եղբայր ենք մենք» եւ «Ձ. Ե. Ո. Միութիւն» խորհրդանշանն ու վերատառութիւնը։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Մասնաճիւղիս նախագահուհին՝ Օր. Հայկուհի Գալուստեան, հակիրճ կերպով բացատրելէ յետոյ երեկոյթի նպատակը, հրաւիրեց՝ «Հ. Մ. Կայծակ խումբ»ի ներկայացուցիչ ընկ. Սիսակ Մառալեանը, որ ըսաւ թէ 1925ին Փարիզի մէջ խումբ մը ծնողազուրկ երիտասարդներ կազմեցին Որբերու միութիւնը, նպատակ ունենալով ի մի հաւաքել ցրիւ եկած մեր եղբայրները եւ անոնց տալու ազգային կրթութիւն։

Ձ. Ե. Ո Միութիւնը մինակն է իր տեսակին մէջ. Եւ մենք պատրաստ ենք ամէն աջակցութեան՝ նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւններ ընել որբերուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ձ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Շահան Թէքթէքեան, որ ըսաւ, թէ Որբերու շարժումը չէր կրնար անտարբեր ձգել մեզ, քանի որ ազգովին անցանք Թուրք խուժանի անգութ եաթաղանէն՝ կրելով անոր սուրի դառնութիւնները մեր մորթերուն վրայ։ Անծայրածիր եւ կիզիչ անապատներէն՝ մերկ եւ անօթի, ծնողազուրկ մայրերու ծնողազուրկ որդիներ ի մի հաւաքուեցան եւ յայտարարեցին աշխարհին թէ պահանջ ունինք Թուրքէն՝ արիւն ունինք առնելիք. եւ ի գին բոլոր զոհողութիւններու, անոնք որոշած են կանգ չառնել որեւէ խոչընդոտի առջեւ, մինչեւ իրենց գերագոյն նպատակի իրագործումը։

Ընկերը թուելէ յետոյ որբերու շարժման ընդարձակումն ու գտած ընդունելութիւնը հայ գաղութներու մէջ, թելադրեց չխօսիլ Թուրքերէն, օժանդակել որբերու ձեռնարկին՝ եւ տարածել «Երկունք»ը։

Մէջընդմէջ արտասանեցին ընկեր-ընկերուհիներ՝ Խորէն, Կարապետ, Հայկուհի, Եւգինէ եւն. Մեներգեց Օր. Արմենուհի։

Աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ տուփ մը՝ զոր շահեցաւ Օր. Սաթենիկ Սահակեան։

Երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն։ Եղան ընտանեկան խաղեր եւ հաճոյալի անակնկալներ ու հայկական պարեր։

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ ուշ ատեն, լաւ տպաւորութեան տակ, միասին տանելով Որբերու պատգամը, «Եղբայր ենք մենք»։

Շ. Նեմրութ

ՀԱԿԱՀՐԵԱՅ ԿՈՉԵՐ ՀԵԼԼԷՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Սելանիկի թերթերը կը գրեն թէ՝ հակահրէական բովանդակութիւն ունեցող կոչեր ցրուած են նոր Յունաստանի զանազան գունդերուն մէջ։ Տասնապետները, իրենք են որ ցրուած են զանոնք Սէրէզի գունդի զինուորներուն։ Այդ կոչերը ցրուած են նաեւ Քսանթիի 41 րդ. գունդին եւ Տէտէաղաճի ու Տիմօթեքայի քաղաքապահ զինուորներուն։

Այս կոչերը, իրենց խորքով, ուղղուած են բոլշեւիկեան պրոպագանդին դէմ ու միաժամանակ կը հրահրեն հակահրէական զգացումներ, որովհետեւ կ'ըսուի թէ Հրեաներն են որ ծնունդ տուած են համայնավարութեան, ոչնչացուցած են Ցարերու Ռուսիան, ջարդած են 12 միլիոն Ռուսեր։ Հրեաներն են դարձեալ որ որոշ նպատակներով վարակիչ հիւանդութիւններ կը տարածեն, ունին իրենց ձեռքերուն մէջ կարմիր բանակը, անոնք են որ պատճառ եղած են փոքրասիական աղէտին եւ այսօր ալ հրեայ գործակալներ կը ղրկեն Յունաստան, այս երկիրն ալ ենթարկելու համար Մոսկուայի լուծին են։

Հրէական համայնքն ու հրեայ երեսփոխաններն ու ծերակուտականներ անհրաժեշտ դիմումներ ըրած են պատկան բոլոր իշխանութեանց, որպէս զի վերջ մը տրուի այս պայքարին։

Միւս կողմէն, ընդհ. կուսակալը այս կոչերէն օրինակ մը ղրկած է ընդհ. դատախազին, խնդրելով քննել թէ օրինական տեսակէտով կարելի՞ է արդարութեան յանձնել անոնց հեղինակները։

ԲԱՐԻ ԱԽՈՐԺԱԿ...

Նորութիւն հնարելու շրջան մը կը բոլորէ մարդկութիւնը. Հոգ չէ թէ ըլլայ այլանդակ, ծիծաղելի, կը բաւէ որ նոր ըլլայ։ Եւ որովհետեւ, «արեւուն տակ նոր բան չկայ», վերջին նորութիւնը կը կայանայ որեւէ մրցանիշ կոտրելուն մէջ։ Իսկ այս անգամ գերմանացի մըն է որ նոր մրցանիշ մը կը հաստատէ ամենէն կարճ ժամանակի մէջ կուլ տալով ամենէն շատ հաւկիթ։ Մրցանիշը ցարդ կը մնար ամերիկեան քաղաքացիի մը վրայ որ 12 վայրկեանի մէջ կուլ տուած էր 74 հաւկիթ։ Գերմանը որ արհեստով կօշկակար է, 10 վայրկեանի մէջ կուլ տուած է 75 հաւկիթ։

Այս մրցումը որ պսակուած է Գերմանացիին յաջողութեամբը եւ այս կերպով թերթ մը եւս աւելցուցած՝ Գերմանիոյ փառքի դափնիներուն վրայ, անշուշտ նախանձը պիտի գրգռէ Ամերիկացիներուն։

Կարգը իրենցն է ուրեմն։

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«...յս միջոցիս, տրամադրու...ս տակ չունիմ փաստա...թեր, որոնք ինծի թոյլ տան ...հաղորդելու որեւէ վճռա... եզրակացութիւն։

...ենինգրադի «Պրավդա»ն ...ակցութեան շրջանային կո...ի պաշտօնաթերթը, միշտ ...ութեամբ եւ փափկա...ութեամբ կը հետեւի իրո...ութիւններուն, որոնց մասին ...ակութեան տեղ կուտայ։ ...կարծեր որ, ինչ որ ալ ըլլայ, ...ոնք ունենաք կասկածի ...դնելու մեր երկրին եւ մեր ...ւլին բարքերը։ Չեմ կասկա..., որ եթէ Լենինգրադ գըտ...իք, ձեր տրամադրութեան ...ու ենալով այն փաստա...թերը, որոնք ներկայիս՝ մեր ...րողներուն ձեռքը կը գըտ...ն, դուք իսկ պիտի պահանջէիք հրապարակային անկողմնակալ դատաստան մը՝ դուք իսկ պիտի պնդէիք այսփաստաթուղթերու հրատարակման վրայ։ Ահա թէ ի՞նչ կը յայտարարէ Սամոյլովա գործատան ընդհ. ժողովը։ «Օգտագործելով բանուորի պիտակը, իբրեւ աշխատաւոր գործատան մէջ ծըպտելով, Ռուսակով իրօք ներքին հակայեղափոխութեան գործիք մըն է, կատաղի հակահրէական ջարդի մանր-քաղքենի մը։

«Խ. Մ.ի դէմ պոգրոմի բացայայտ գրգռութիւն մը քաջալերելով, Ռուսակով չհամարձակիր դուրս ելլել լեզուական պոռթկումներէն. բայց «բնակարանի մը պէտք» հանգամանքով, մանր-քաղքենի Ռուսակովը ալ չիներեր ինքզինքը եւ պոգրոմի (ջարդ) գրգռութիւններէն կ'անցնի պոգրոմի գործունէութեան։

«Թոյլ տուէք ինծ ձեզ վստահեցնել թէ խնդիրը պիտի քննուի հեղինակաւոր եւ անկողմնակալ ընկերներու կողմէ։

Համայնավարական բարեւներով

Ռաֆայիլ

Մտիկ ըրէք հիմա, «աշխատաւորնե՛ր բոլոր երկիրներու». Մտիկ ըրէք եւ հասկցէք, դիւրին է։ Պաշտօնական, վաւերական փաստաթուղթերով է որ կ'աշխատինք։ 1.— Սիրելի ընկերը Ռաֆայիլ յօդուած մը հրատարակել կուտայ, որուն ամբաստանութիւնները ջախջախիչ են ամբաստանեալին համար. զայն կը բաղդատեն մարդասպանի մը հետ, նոր հրացանազարկ եղած է։ Անախընթաց եւ շանթահարող հետեւանք, որ կը զարմացնէ նոյնինքն կալինինը։ Տերուկը վտարուած է իր սէնդիկայէն, վռնտուած գործատունէն. ձերբակալման հրամանագիր մը տրուած անոր դէմ.— Որոշ է։

2. Կը հարցնեմ.— վերջնական համոզման մը տուն տուող ի՞նչ վաւերաթուղթերու վրայ հիմնուած է, հանրային վրէժխնդրութեան յանձնելու համար մարդ մը, եւ մինչեւ մահապատիժի գործադրումը, զայն փողոց նետելու համար. Կը պատասխանեմ.— Ո՛Չ ՄԷԿ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ։ Եւ նոյն պատասխանն է որ կը ստիպուիմ տալ վեց ամիս տեւող երկար հետազօտութեան մը զարգացման ընթացքին, որ տեղի կուտայ երկու դատերու, որուն առաջինը կը վերջանայ յաղթական անպարտութեամբը, գործաւորներով լեցուած սրահի մը մէջ, ծափահարութիւններով, երկրորդը,— համայնավար բըռնապետութեան վրիժառական գործ որ երբեք անմեղները կը դատապարտէ ճշճիմ պատիժներու, 1-2-3 ամիս պարտադիր աշխատանք։

Ա՞յս տեսակ պատիժները արժանի է շահագէտ, թշուառական սեւ-հարիւրակային, ջարդի գըրգռիչ, ներքին հակայեղափոխութեան նեցուկ, Ֆրանսայի լրտես, կատաղի հակահրէական փոքր քաղքենի մը...

Հետեւաբար, ո՛չ մէկ վաւերաթուղթ կայ որ թոյլ տայ երկու ընտանիքներու փճացումը, որոնք վեց ամիսներէ ի վեր անօթութենէ կը չարչարուին քանի մնան իրենց հալածիչներուն իշխանութեան տակ։ Ո՛չ մէկ փաստաթուղթ, որ թոյլ տայ մարդու մը մահը պահանջել։

3.— Բայց, երբ կը պահանջէի ընկեր Ռաֆայիլէն որ սրբագրէ գործ մը որուն ահաւոր հետեւանքները չի կրնար անգիտանալ, ի՞նչ կը պատասխանէ ինծի, այս սիրելի եղբայրը։ Ահա։ Այս միջոցին, ձեռքիս տակ չունիմ փաստաթուղթեր, որոնք ինծի թոյլ տան ձեզ հաղորդելու վերջնական եզրակացութիւն մը։

24 ժամ բաւական եղաւ սակայն մէկը դուրս նետելու սենդիկա—օխրանայէն, գործարան—օխրանայէն։ Հինգ օր սակայն բաւական չեն խնդրելու գոնէ այս օխրանաներուն մէջ անոր վերադարձը, որով ան պիտի կրնայ հագը շահիլ հաւատաքննութեան մը մէջ եւ որուն նմանը դեռ մարդկութիւնը չէ տեսած։

4.— Բայց, թերեւս, «պատասխանատու կուսակցական»ը,— այսպէս է որ հոն կը կոչուին Մարդկային ամէնէն մեծ իտէալին սպանիչները,— թերեւս իրօք չի կրնար պահանջել այս հատուցումը, եթէ իրօք ձեռքին տակ ունի փաստաթուղթեր, որոնք իրեն թոյլ կուտան որ իսկապէս հարուածէ Ռուսակովը։ Եւ իրօք. ունի, ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ունի։ Չենք վիճիր այս ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, այս ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ մասին, զորս կը բռնցնեն աշխատաւոր դասակարգին կռնակին վրայ եւ որոնց օգնութեամբ կը խեղդեն բոլոր անոնք որ կը համարձակին խլրտիլ, այսինքն՝ 150 միլիոն բնակչութեան հարիւրին 7)10րդը։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

տեղի կուտայ, քանի որ դիակը պարունակող սնտուկը ղրկուած էր Լիլ, 87 րիւ տը Փարի հասցէին։ Խանութին մէջ գտնուած է Լիլէն գնուած տուփ մը շաքար։

Մասնագէտները երէկ պիտի քննէին թէ՝ սնտուկին վրայի հասցէն Ալմազեանի գի՞րն է։

Փարիզեան թերթերուն առատ նիւթ մատակարարեց «պուլկար» կամ «ռուս» դերձակին այս տարօրինակ պատմութիւնը։

ԱՐԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐԸ ՐԻԿՕՏԷՆԻՆԸ ՉԵՆ

Միքայէլ Ալմազեանի զոքանչը՝ Տիկ. Մօքէն, որ կը բնակի Հալլէ փողոց թիւ 53, փառի Միտրի թղթակցին յայտարարած է թէ իր փեսան բոլորովին անմեղ է եւ թէ ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուի անպատճառ։ Խանութին մէջ գտնուած արեան հետքերը կը պատկանին իր աղջկան՝ Տիկ. Ալմազեանի, որ երկար ատենէ ի վեր արիւն կը թքնէր եւ արիւնահոսութիւն կ'ունենար։ Երեք ամիս Բոշէնի հիւանդանոցը պառկած է։ Տիկին Մօքէն աւելցուցած է թէ իր բնակարանին մէջ ալ այն սենեակը ուր իր աղջիկը կը պառկէր, արեան նման հետքեր կան։

Անընդհատ աշխատանք

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ.

Դոնէցի հանքերուն մէջ «անընդհատ աշխատանք» և հընգօրեայ շաբաթ մտցնելու ձեռնարկը անքան բուռն ընդդիմութեան բախեցաւ հանքագործներու կողմէն, որ իշխանութիւնները ստիպուեցան փոխել իրենց ծրագիրը։ Քանի մը հանքագործներ ուղղակի մերժեցին ընդունիլ նոր դրութիւնը, հետեւաբար և համայնավար կուսակցութիւնը որոշեց պրոպագանդի պայքար սկսիլ՝ հանքագործները համոզելու համար այս նորութեան առաւելութիւններուն։ Փոխանակ անմիջապէս պարտադրելու հնգօրեայ աշխատանքը, որոշուեցաւ կամաց կամաց գործադրել՝ մինչեւ որ հանքագործները «հոգեբանօրէն պատրաստուին»։ Դոնէցի պետական ածուխի թրըստի Նախագահ Լոմոֆ յայտարարեց թէ՝ այս ձեւով մինչեւ նոր տարի կարելի պիտի ըլլայ հնգօրեայ շաբաթը ներմուծել Դոնէցի հանքերէն կէսին մէջ։

Հանքագործները աղմկալի միտինգ մը գումարեցին։ Հռետորներէն մէկը՝ Սվիրիտով ըսաւ՝ թէ ա՚լ բաւական հասկցան բոլշեւիկեան սիստեմը։ Կը բաւէ որքան դրամ գանձեցին իրենցմէ՝ ներքին փոխառութեանց համար։ Իրենց վիզերը լուծի տակ առնուած են, բայց այդ լուծը շուտով պիտի խորտակուի։ Երկրորդ հռետոր մը՝ Սիտէրոֆ՝ ըսաւ թէ «անընդհատ»ի ծրագիրը նոր խաբեբայութիւն մըն է, որուն հակառակեցան Բուխարին և աջ թեւի վարիչները։ Ատոր նպատակն է զիրենք աւելի ստրկացնել։

Ուրիշ ճառախօսներ պահանջեցին ջնջել առեւտրական սեղմումները, քանի որ կառավարութիւնը անկարող է կերակրելու և հագուեցնելու հանքագործները։

Սանասարեան խանի շուրջ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ Պատրիարքարանի փաստաբանները զեկուցագիր (փրոթէսթօ) ղրկած են Սանասարեան խանի 45 վարձակալներուն։ Զեկուցագիրը կը յայտնէ թէ դատը շահուելու ճամբուն մէջ է, քանի որ Քաղաքային Բ· Ատեանին որոշումը բեկանուած է վճռաբեկ ատեանին կողմէ։ Հետեւաբար, վարձքերը պէտք չէ յանձնուին կուսակալութեան։ Ցետոյ կ'առաջարկէ վարձակալներուն որ այս վարձքերը յանձնեն դատարանի, եթէ չեն ուզեր պատասխանատու միալ ապագային։

Գալով որոշումի սրբագրութեան (թասհիհը գայտ) համար կուսակալութեան ըրած դիմումին, շահագրգռուող շրջանակները գիտել կուտան թէ տրուած որոշումը հաւանական ոեւէ փոփոխութեան չի կրնար ենթարկուիլ, նկատելով որ սրբագրութեան առաջարկը պիտի քննուի այն դատարանին կողմէ, որ տուած է բեկման որոշումը· իսկ յայտնի է որ այս որոշումը միաձայնութեամբ տրուած է։

Մէկ երկու շաբթէն վերջնական պատասխան մը կը սպասուի էսկիշէհիրէն։

Հելլէնեւթուրք նաւամարտ

ԱԹԷՆՔ 20 հոկտ.— Հելլէն եզերապահ նաւ մը, Միտիլէ կղզիին մօտերը հանդիպեցաւ մաքսանենգ թուրք նաւու մը, որ կը փորձէր բեռը պարպել կղզիին մէջ։

Սովորական ազդարարութենէ վերջ, երկու նաւերուն միջեւ հրացանաձգութիւն մը փոխանակուեցաւ։

Ի վերջոյ թուրք նաւը յաջողեցաւ փախչիլ դէպի Անատոլուի եզերքը՝ ծովուն մէջ ձգելով իր բեռը։

Նատիր խան Թուրքիոյ բարեկամ

ԷՆԿԻՒՐԻ 20 հոկտ.— Աֆղանիստանի արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ արտաքին գործավարին, ծանուցանելով Նատիր խանի գահակալութիւնը եւ փափաք յայտնելով պահպանել եւ աւելի եւս ամրապնդել բարեկամական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ։

⁂ Անգլիական Հնդկաստան բնակող կարգ մը ազդեցիկ Աֆղաններ հակառակ արտայայտուած են Նատիր խանի թագաւոր հռչակուելուն դէմ եւ յայտնած թէ հաւատարմութիւն չպիտի երդուըննան անոր։

Անգլիերէնը պարտաւորիչ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Թուրք կառավարութիւնը կը ծրագրէ պարտաւորիչ դարձնել անգլիերէնի ուսուցումը բոլոր դըպրոցներուն մէջ, որովհետեւ կ'ուզէ նոր մտայնութիւն մը տալ Թուրք ժողովուրդին, հիմնուած կեանքի մասին ամերիկեան յղացումներու վրայ։

Դպրոցները արդէն բացարձակ հրաման ստացած են այլեւս չդասաւանդել արաբերէն ու պարսկերէն լեզուները, որոնք, ինչպէս յայտնի է, թուրքերէնի հիմնաքարերը կը կազմեն։

Բեսեդովսկիի պարագան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Գերագոյն դատարանի դատախազը քննելով Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ դրամական զեղծումներու մասին իրեն ղրկուած թուղթերը, բաւարար գտաւ զանոնք՝ իբրեւ քրէական յանցաւոր ամբաստանելու եւ ըստ այնմ դատի ենթարկելու համար նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լաՓըթիթ Սուրսի սրահը։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Օրակարգ՝ 1· Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Ձ. Ե. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

27 Հոկտ. Կիրակի — Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ «ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

2 Նոյեմբեր 1929 ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէր-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը որոշած է հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ հաստատել 6էն 14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար, առայժմ հետեւեալ չորս վայրերու մէջ.—

Փարիզ՝ Bellevilleի շրջանակը.

Արուարձաններ՝ Alfortville, Bois-Colombes-Asnières, La Garenne, Enghien-les-Bains.

Այս դասընթացքները պիտի բացուին անմիջապէս որ իւրաքանչիւր շրջանակի համար նուազագոյն 20 աշակերտներ արձանագրուին։

Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի, կէսօրէն առաջ կամ ետք, ըստ յարմարութեան, եւ պիտի տեւեն 2 ժամ։

Փարիզի մասնաժողովը պիտի փութայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շըրջաններուն մէջ, երբ իր այս առաջին ձեռնարկները արժանանան հայ ծնողքներուն քաջալերանքին.

Վերոյիշեալ չորս վայրերու հայ ծնողքները կը հրաւիրուին անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց մանչ կամ աղջիկ զաւակները, մասնաժողովիս ուղղելով հետեւեալ յանձնառագիրը.

«Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովէն կը խնդրեմ իմ . . . . տարեկան . . . . . անուն զաւակս ալ արձանագրել . . . . .ի շրջանակին մէջ բացուելիք հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն.

Ստորագրութիւն եւ հասցէ ծնողքին։»

Յարգոյ ընթերցողներէն կը խնդրուի շահագրգռուող ծնողքներուն հաղորդել մեր այս հրաւէրը։

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան
Փարիզի մասնաժողով
Հասցէ՝ Monsieur K. Agathon
11 Square Alboni, Paris (16e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

23 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1092 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ, ԴԷՊԻ ԳԱՒԱՌ

Գաւառներէն հատ-հատ երիտասարդներ կուգան Փարիզ, հրապուրուելով Լոյս-Քաղաքի հմայքէն, փառքէն և աղմուկէն։

Որքան ալ համաճարակի մը հանգամանքը ստացած չըլլայ այս երեւոյթը, արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան։

Ճիշդ այնպէս ինչպէս ուրիշ գաղութներէ հոսանքը՝ դէպի Ֆրանսա եւ աւելի հեռաւոր երկիրներ։

Մենք միշտ ալ յորդորած ենք որ իւրաքանչիւր համրանք հայ իր աեղին վրայ, եւ չխաբուի զանազան առասպելներէ։

Ամէն տեղ ալ, պատառ մը հացի պայքարն է որ կը մղուի, եւ ամէն տեղ ալ, օտարութեան կսկիծն է որ կը կրծէ մեր սիրտը։ Եթէ Ֆրանսայի մէջ աւելի լայն միջոցներ կան տնտեսութիւն շտկելու, կա՛ն, միեւնոյն ատեն, աւելի ծանր փորձանքներ։ Եւ յետոյ, պալքանեան երկրի մը կամ Սուրիոյ մէջ մէկ ձեռք միայն կը յոգնի ընտանիք ապրեցնելու համար, իսկ այստեղ ընտանիքին գրեթէ բոլոր անդամները շարժման մէջ են, միշտ պատառ մը հացի համար։

Մնալով այս տեսակէտին վրայ, կ'ուզէինք նոյն խորհուրդը տալ արդէն Ֆրանսա հաստատուած տարագիրներուն, մասնաւորապէս երիտասարդներուն։

— Ո՛րքան հեռու Փարիզէն, այնքան լաւ։ Մնացէք ձեր տեղերը, դո՛ւք, միջին եւ հարաւային Ֆրանսայի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ ինկած ընկերներ եւ քաղաքացիներ։ Մի՛ հաւատաք Փարիզէն արձակուած հրթիռներուն։

Մնացէք ձեր տեղերը ոչ միայն գործի հանգստութեան, այլեւ ձեր առողջութեան համար, որ ձեր միակ եւ ամէնէն թանկագին հարստութիւնն է։ Արեւ ունիք, օդ ունիք եւ կանանչ ու պայծառ շրջապատ։ Ամէնէն անճարակը, ձեր մէջ, կրնայ հիւղակ մը ունենալ, կամ վարձել երկու սենեակ՝ ծաղիկներու եւ ծառերու շուքին տակ։ Ձեր վաստակը աւելի պակաս չէ Փարիզէն։ Ոչ ալ ձեր վայելքը, եթէ այդ խայծն է որ այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ կը մղէ ձեզ։ Ֆրանսայի երկինքը նոյն շնորհները փռած է ամէն տեղ եւ մեծ չէ տարբերութիւնը քաղաքէ քաղաք։

Իսկ մասնաւորապէս հաւաքական, համախումբ կեանքի տեսակէտէն, որ անհրաժեշտ պայման է մեր ցիրուցան բազմութիւններուն համար, անհամեմատ աւելի նպաստաւոր էհաւարի, գաւառի միջավայրը, իբրեւ աւելի ամփոփ եւ նուազ յոգնեցուցիչ։ Եւ արդէն ամբողջ շրջաններ դարձեր են հայկական։ Մարսէյլի եւ Լիօնի նահանգներուն մէջ գիւղեր կան ուր բացառաբար Հայեր կը բնակին։ Շատեր նոյնութեամբ այս երկիրը փոխադրած են իրենց բարքերն իսկ։ Մինչեւ անգամ հագուստ-կապուստը։ (կարտան, Տէսին եւն.)։ Եւ այցելուն գոհունակութեամբ կը դիտէ լեցուն եւ կարմիր դէմքերը մեր երբեմն գիւղացիներուն, թէեւ անոնք արօրին տեղ հանքագործի լապտերը կը պտտցնեն գետնին տակ, գետնէն մինչեւ հինգ հարիւր մեդր խորերը։

Ի հարկէ ոչ մէկը իրաւունք ունի զրկելու գաւառի մեր հայրենակիցները՝ Փարիզը տեսնելու պատեհութենէն։ Բայց ուրիշ բան է Փարիզը տեսնել, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ այնտեղ հաստատուիլ ապրուստի համար։

Շատեր, տեղական հրապոյրներէն զատ, հայկական տեսակէտով ալ առաւելութիւններ կը տեսնեն Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ, տեղն է յիշել Սելանիկէն եկած ընկերոջ մը մէկ դիտողութիւնը.

— «Մեր տղաքը Փարիզ քաշելու մեղքը կ'իյնայ «Յառաջ»ին վրան։ Անոր չորրորդ էջին հանդէսներու, ժողովներու ազդերը մեծապէս կ'ազդեն դրսեցիներուն վրայ...»։

Իսկապէ՞ս։ Եթէ այդ յայտարարութիւնները կեանքին շահն են, ո՞վ կը զրկէ ձեզ նոյն շարժումը արտայայտելու ձեր իսկ միջավայրին մէջ, բարի՛ ընկերներ։

Ճիշդ է, «երեւելիներ» շատ կան Փարիզի մէջ։ Բայց այդ «երեւելիները», այդ գոց եղած անունները ի՛նչքան դեր ունին սա երիտասարդական եռուզեռին մէջ, որ երեւան կուգայ պարբերաբար, տօնական օրերու առթիւ, կամ իբրեւ ընթացիկ պարտականութիւն։

Ինչո՞ւ այսքան անուշ կը հնչէ փարիզեան թմբուկը, երբ ամէն տեղ ալ, նոյն տարրը, նոյն արի եւ խանդավառ երիտասարդութիւնն է որ հանդէս, ժողով, մրցում կամ ասուլիս կը կազմակերպէ, ամբողջ բազմութիւններ կը համախմբէ ու կ'ոգեւորէ, կը թարմացնէ ու կ'ապրեցնէ։ Ինչո՞ւ նոյնքան սրտի չպիտի խօսի նոյն տարրին ձեռքով կազմակերպուած հանդէս մը Ֆիլիպէի, Սելանիկի, Պէյրութի, Պրիւսէլի, Մարսէյլի կամ Լիօնի մէջ։

Նիւթէն շեղեցանք։ Բայց հարկ էր ուղղել այս տարօրինակ թիւրիմացութիւնը։

Տարիներով մեր նշանախօսքն եղաւ, եւ այսօր աւելի քան երբեք պիտի ըլլայ — դէպի Երկիր։ Իսկ մինչ այդ — մինչեւ որ դուռները բացուին առանց զարնուելու, առանց աղաչանքի և սակարկութեան, հեռո՛ւ Փարիզէն, ընկերներ եւ քաղաքացիներ։

Իսկ առանձնապէս Ֆրանսայի մէջ, դէպի հարաւ, դէպի գաւառ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕԾՈՒՄ ԵՒ ՓԱԿՈՒՄ

Ազդարար այս խորագրին տակ կը գրէ (16 Հոկտ).

— «Հալէպի «Եփրատ» թերթը կսկծալի լուր մը կը բերէ.— տեղւոյն կեդրոնական վարժարանին խնամակալ մարմինը հրաժարած եւ հրաժարականը ընդունուած ըլլալով, դպրոցը չպիտի վերաբացուի այս տարեշրջանին։

Լուրը կսկծալի է կրկնակ տեսակէտով։

Նախ կը մարի ճրագ մը, որ անցեալ տարի վառեցաւ այնքան խանդավառութեամբ եւ յուսադատու պայմաններու տակ։

Այն պահուն, երբ օտար գոյնզգոյն վարժարաններ իրենց կը քաշէին հայ պատանիները եւ մեծ մասով կ'այլասերէին, աւելի քան անհրաժեշտ էր ունենալ միջնակարգ վարժարան մը, որ ոչ միայն լեցնէր հայ տղուն միտքը, այլ եւ մշակէր անոր սիրտն ու նկարագիրը, համաձայն տոհմային առողջ պահանջներու։ Այդ հաստատութիւնը միեւնոյն ատեն պիտի դառնար տեսակ մը ուսուցչանոց, մշակներ պատրաստելով գիւղական նախակրթարաններու համար։ Գաղութ մը, որ աւելի քան 100,000 Հայ կը համրէ, պէտք է գոնէ մէկ կեդրոնական ունենար, օտարներու տասնին դէմ։ Որովհետեւ միայն այս կերպով պիտի կրնար արդարացնել իր նախակրթարաններուն գոյութիւնը, թոյլ չտալով որ հայ պատանին անհարազատ յարկերու տակ մոռնայ իր սորվածները եւ բոլորովին տարբեր շունչով մեծնայ։

Բայց ահա, հազիւ տարի մը բոլորած, այդ պլպլուն մոմը կը մարի, ու ընդ միշտ։

Նիւթականի չգոյութիւնը, որ գլխաւոր չքմեղանքը պիտի կազմէր, մեծ դեր չունի ներկայ պարագային։ Արդարեւ, ցաւագին զուգադիպութեամբ մը, երբ ասդին հոգեվարք ինկած էր նորափթիթ կեդրոնականը, անդին կը խայտար ժամն ու ժամւորը, ծնծղաներու եւ խնկոցներու երաժշտութեան մէջ։ Մե՛ծ տօն էր, հրճուանքի ու վերացումի պահ.— երկու վարդապետ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէին։ Ոտքիհամբողջ Հալէպը, իր հայ եւ օտար բ ակչութեամբ։ Հեռաւոր վայրերէ, ահագին ծախք եւ զոհողութիւն յանձն առնելով, եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ եկած են։ Օտար կրօնական պետեր ու երեւելիներ մասնաւորաբար հրաւիրուած են։ Ծերունազարդ կաթողիկոսը գերագոյն զօրաշարժի մը ենթարկած է իր դասալիք ուժերը, որպէս զի հանդէսը ըլլայ կատարեալ ու տպաւորիչ։

Օծումէն յետոյ, ճառեր, պատուասիրութիւններ եւ հացկերոյթներ, պաշտօնական ընդունելութիւն եւ այցելութիւն, շնորհաւորութիւններու փոխանակում, նուէրներու եւ մետալներու յանձնում եւն. եւն.։

Իսկ ասդի՞ս.— մտքի եւ լոյսի խորան մը որ կը խաւարի անշշուկ, առանց նոյնիսկ հառաչանք մը խլելու։ Կը խաւարի, ձէթի՝ դրամի չգոյութեան երեսէն, երբ անդին երկու հազար թրքական ոսկիի մօտ գումար մը կը հալի, որպէս զի երկու վարդապետներ եպիսկոպոսական տիտղոս ստանան...։

Անդին օծում, ասդին փակում։

Եւ տակաւին սիրտ ունինք եղածը «խանդավառութեան տօն» նկատելու, այն ալ «ազգայի՛ն»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւրթուրք դաշինք

"Տէյլի Թէլէկրաֆ,, որ լաւատեղեակ է արեւելեան գործերուն, խօսելով անգլ. նաւատորմի Պոլիս այցելութեան մասին, դիտել կուտայ.—

Ասկէ աւելի որոշ նշան մը չի կրնար ըլլալ այս մասին, թէ հիմա ուրիշ հով մը կը փչէ Պոլսոյ մէջ, որ երկար տարիներէ ի վեր Եւրոպայի փոթորիկի կեդրոնը նկատուած էր։ Անգլ. նաւատորմին այցելութիւնը կը զուգադիպի այն շրջանին, երբ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլեւթուրք բարեկամական դաշինքի մը մասին։ Բայց այս դաշինքը պաշտպանողական կամ յարձակողական չպիտի ըլլայ եւ պէտք չպիտի թողու որ ո եւ է կողմ կասկածի մատնուի։ Այդ դաշինքին նպատակն է միայն ամրապնդել արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

⁂ Էնկիւրիի մէջ լուր չունին դաշինքի մասին եւ կը յայտարարեն թէ Անգլիա սովորութիւն չունի բարեկամական դաշինքներ կնքելու։

Անգլիական նաւատորմը մեկնեցաւ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ անգլ. նաւաբաժինը մեկնեցաւ կիրակի ժամը 7.15ին։

Մեկնելէն առաջ, ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ ընդունեց լրագրողները, որոնց յանուն անգլ. նաւատորմին շնորհակալութիւն յայտնեց Թուրքիոյ մէջ գտած ընդունելութեան համար թէ՛ իշխանութեանց եւ թէ ժողովուրդին կողմէ։ Աւելցուց թէ «շատ գոհ է, որ վերահաստատուած է աւանդական հին բարեկամութիւնը երկու նաւատորմերուն միջեւ»։ Յետոյ յոյս յայտնեց թէ յաճախակի այցելութիւններ պիտի տայ ապագային։

Շաբաթ օր անգլ. օդանաւերը նոր թռիչքներ կատարեցին «Քըրէյճըրս» օդանաւատարին վրայէն։ Ներկայ էին 100է աւելի թուրք սպաներ եւ օտար զինուորական ու նաւային կցորդներ։ Կ'ըզծ յարձակում մը փորձուեցաւ «Քըրէյճըրս»ի վրայ։

Ո՛չ մէկ դրական փաստ Ալմազեանի դէմ

Միքայէլ Ալմազեան կը շարունակէ մնալ Սանթէի բանտին մէջ՝ ամբաստանուած՝ իբրեւ սպաննիչ Ֆրէտէրիք Րիկօտէնի։

Ոստիկանութիւնը ու հարցաքննիչ դատաւոր ո՛չ մէկ ջախջախիչ փաստ կրցան գտնել ցարդ՝ ապացուցանելու համար Ալմազեանի յանցապարտութիւնը։ Սակայն կարգ մը կասկածելի պարագաներ մղեցին Պ. Մաթիֆասը զայն ամբաստանել իբրեւ մարդասպան։

«Փառի Միտի»էն յետոյ, «ժուռնալ»ի, «Ամի տիւ Փէօփլ»ի և ուրիշ թերթերու լրաբերներն ալ՝ արժանահաւատ վկայութեանց վրայ յենած՝ կը հաստատեն թէ խանութին մէջ գտնուած արեան հետքերը Տիկին Ալմազեանի կը պատկանին։ Այս վերջինը շարունակ քիթի արիւնահոսութիւն կ'ունենար։

Մասնաւոր քննիչ մը ղրկուեցաւ Լիլ՝ Փարիզ բերելու համար Րիկօտէնի հագուստները, որոնց վրայի արեան հետքերը պիտի բաղդատուին Ալմազեանի տափատին վրայի արեան բիծին հետ։ Նոյնպէս քննութիւն պիտի կատարուի թէ՝ Ալմազեան վերջին անգամ ե՞րբ Լիլ գացած է։

Դեռ բոլորովին չէ լուսաբանուած թէ Ալմազեան ի՛նչպէս անցուց իր ժամանակը սեպտ. 9ին։ Հակառակ իր հաւաստումին, չի հաստատուիր թէ ինքնաշարժի վարիչի դպրոցը գացած ըլլայ նոյն օրը։

Դատական իշխանութիւնը զանազան ուղղութիւններով գործի լծուած է՝ մութ մնացած բոլոր կէտերը լուսաբանելու եւ ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար։

Հելլէնեւթուրք խզումը

«Թան»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Հանրային կարծիքը ցաւով կ'արձանագրէ անորոշ պայմանաժամով ընդհատումը աշխատանքներուն Պոլսոյ Խառն Յանձնաժողովին, որուն պաշտօնն էր հաշուեյարդարի ենթարկել հելլէնեւթուրք բնակչութեանց փոխանակութեան գործերը։

Այսպէս՝ Յունաստան կը նկատէ թէ՝ 18 ամիսէ ի վեր Թուրքիա յաջորդաբար չորս անգամ ձախողեցուց համաձայնութեան մը կարելիութիւնները.—1. Երբ Մ. Իւսալաքոփուլոս առաջարկեց մեծ պետութեան մը իրաւարարութիւնը, 2. Երբ Յունաստան ընդունեց Յանձնախումբի չէզոք անդամներուն յուշագիրը՝ համաձայնութեան մը յանգելու լաւագոյն միջոցներու մասին. 3. Երբ Յունաստան վերջերս կրկնեց իրաւարարութեան առաջարկը. 4. Վերջապէս այսօր, երբ Յանձնաժողովը կ'ընդհատէ իր աշխատանքները, որովհետեւ Թուրքերը կը հակառակին վիճաբանութեան ենթարկել իր առաջարկները։

Թուրքիա չուզելով ընդունիլ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելու հելլենական առաջարկը, "Փրոյա,, դիտել կուտայ թէ այսուհետեւ կը մնայ միայն երկու կառավարութեանց միջեւ ուղղակի բանակցութեան միջոցը։

Պոլսոյ ճերմակ Ռուսերը

Պոլսոյ ճերմակ Ռուսերու սեփական կալուածներու հաշուեյարդարը կը շարունակուի։ Այդ կալուածները Տէֆթէրտարութեան կողմէ մաս մաս կը ծախուին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԻ ԹՈՂՈՒՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Հոկտ. 2ին, խմբագրականով մը ուշադրութեան կը յանձնէինք Քալամաթայի մէջ բացուած մանկապարտէզի մը տագնապը։ Երկաթագործ Մանուէլ, իր անձուկ միջոցներէն զոհելով, բացեր է այդ մանկապարտէզը, ուր կ'ուսանին 22 մանուկներ։ Այս տարի վախ կայ որ փակուի մանկապարտէզը, որովհետեւ ամիսը 350-400 դրախմի բաց ունի։

Թոյլ պիտի տա՞նք որ ամսական 100-130 ֆրանքի կամ տարեկան 1500 ֆրանքի համար մարի այս ճրագը...

Սրտցաւ հայրենակից մը կը գրէ.

— «Կարդացի ձեր խմբագրականը, Քալամաթայի (Յունաստան) մանկապարտէզի մասին (2 Հոկտ)։ Հարուստ չեմ, ոչ ալ խոշոր կամ միջակ առեւտրական մը։ Սակայն սերունդի դաստիարակութեան համար արձակուած ճիչերու հանդէպ չեմ կրնար անտարբեր մնալ։ Ինձ կը թուի թէ ոեւէ հայ ճշմարիտ քաղաքացի եթէ ցանկութիւն ունենայ, կրնայ ամսական 50 ֆրանք խնայել ու յատկացնել դպրոցի, մանաւանդ մանկապարտէզի գործին. կարճ՝ տարեկան 600 ֆր.։ Այս գրութեամբ կը խոստանամ անձնապէս հայթայթել, ամսական կանխիկ 50 ֆրանք, կամ եռամսեայ 150 ֆրանք։ Եթէ մանկապարտէզը զանազան մանկական պատկերներու, և առարկաներու պէտք ունի, յանձն կ'առնեմ նոյնպէս կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ուղարկել, մէկ անգամուան համար միայն։»

Կը խնդրենք մեր հայրենակցէն անմիջապէս ընթացք տալ իր որոշման։

ՖԷՅՍԱԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐ ՞

Սուրիական խորհրդարանի ազգայնական անդամները ժողով մը գումարած են ուսումնասիրելու համար Սուրիոյ քաղաքական կացութիւնը եւ որոշած մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Փարիզ, խորհրդարանի նախագահ Հաշիմ պէյ Աթասիի նախագահութեամբ։

Կ'ըսուի թէ Նէճտի ներկայացուցիչն ալ պիտի ընկերանայ այս պատուիրակութեան, նպատակ ունենալով արտաքին նախարարութեան միջոցաւ էմիր Ֆէյսալի Սուրիոյ Թագաւոր նշանակումը։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՓԱՇԱ ԱԹՐԱՇԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

Սուլթան Աթրաշ Սուրիական բոլոր քաղաքական կազմակերպութեանց պետերը Վատի Սէրհան կը հրաւիրէ հոկտ. 25ին՝ գումարելու համար «Ազգային Մեծ Ժողով» մը։ Սոյն ժողովի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Սուրիոյ ներկայ քաղաքական կացութիւնը։

ՔԻՒՐՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսի մէջ 200ի մօտ Քիւրտեր ժողով մը գումարելով որոշած են բանալ արուեստից եւ արհեստից վարժարան մը, միայն քիւրտ ուսանողութեան համար։ Անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով մեծ արդիւնք մը գոյացուցած են։ Մուհամմէտ Սաիտ պէյ, որ ծնունդով քիւրտ է, 200 արժեթուղթեր գնած է, իւրաքանչիւրը 20 ոսկինոց։

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէ Թուրքիայէն Սուրիա մուտքը ոչխարներու, կովերու եւայլն խոտակերներու, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ ուտեստեղէններու։ Այս արգելքի պատճառը Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած տարափոխիկ հիւանդութիւնն է, որ մեծ աւերներ կը պատճառէ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Այս տարուան մայիսին՝ Նահր էլ Օմարի Գաղթ. Կոմիտէի նախագահը՝ Պ. Լեւոն Շաղոյեան Մուսուլ եկած էր ընդհատուած բանակցութիւնները շարունակելու համար տեղական կառավարութեան հետ։

Կառավարութիւնը բարեացակամ տրամադրութիւն ցոյց տըւաւ և բանակցութիւնները դրական արդիւնքի յանգեցան։ Պետական կարգ մը անբնակ կալուածներ առաջարկուեցան, որոնց վրայ պիտի փոխադրուէր գաղթականութիւնը։ Նաեւ պաշտօնեայ մը նշանակուեցաւ Պ. Լ. Շաղոյեանի հետ երթալ տեսնելու կալուածները եւ յարմար հողերու մասին կառավարութեան տեղեկագիր ներկայացնելու համար։ Տրամադրուած կալուածներու վրայ կարգ մը պտոյտներէ ետքը՝ յարմար դատուեցան Զախօ գաւառի, Սլիվանա գաւառակի կարգ մը լքուած գիւղերը՝ Պասիտքէի գիւղախումբին մէջ։ Յետոյ Պ. Լ. Շաղոյեան Պաղտատ մեկնեցաւ կեդրոնական կառավարութեան հետ վերջնական եզրակացութեան յանգելու եւ օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար։

Կառավարութեան ներկայացուցչի հետ առաջին տեսակցութեան իսկ պետական բարեացակամութիւնը բացայայտ էր, եւ գաղթականութեան տեղափոխութեան ծրագիրը համամտութեան արժանացած։ Նախկին գիւղերուն փոխարէն առաջարկուած էին նորերը, դարձեալ Սլիվանա գաւառակին, բայց փոխանակ Պասիտքէի գիւղախումբին, Սիմէլի գիւղախումբին մէջ։ Դարձեալ Պ. Լեւոն Շաղոյեան պէտք էր երթար սոյն գիւղերը տեսնելու։ Կառավարութեան կողմէ հրամանագիր գրուեցաւ գաւառապետին, հարկ եղած դիւրութիւններն ընծայելու համար անոր։ Այս գիւղերը աւելի յարմար դատուեցան։

Գաղթականութեան տրամադրուած գիւղերն են Հավրէսք, Խրաբ Պիպան, Ավա Թահլ, Ավա Զարիկ, Բօթի եւլն., բոլորն ալ աւերակ։ Հողը թէեւ անջրդի, բայց պարարտ եւ բարեբեր է, և երկար ժամանակէ ի վեր ցանուած չըլլալով, կը խոստանայ լաւ հունձք տալ։ Եղած ջուրը՝ որ հազիւ կը բաւէ խմելու, աղբիւրի ջուր ըլլալով, առողջարար է, ինչպէս եւ կլիման, գոնէ երեւութապէս։

Պ. Լ. Շաղոյեանի այցելութենէն վերադարձին, երկուստեք վերջնական համաձայնութիւնը կայացաւ, եւ անմիջապէս անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարուեցան եւ արտօնուեցաւ գաղթականութեան փոխադրութիւնը։

Թէեւ վերոյիշեալ գիւղերուն վրայ կրնայ տեղաւորուիլ 500 ընտանիքէն աւելի, բայց առայժմ 100 տուն պիտի փոխադրուի։ Ասոնց հաստատուելէն ու ապահովուելէն ետքը՝ եթէ յարմար տեսնուի, մնացածներն ալ պարբերաբար պիտի փոխադրուին։

Կառավարութիւնը միայն ձրի հողեր կը տրամադրէ գաղթականութեան, այն ալ պետական տուրքերը գանձելու պայմանով. իսկ նիւթական օժանդակութիւն չատանձներ։ Միայն յոյս կայ որ գոնէ երկաթուղիով գաղթականներու փոխադրութեան գինը զեղչուի։ (Ընտրուած գիւղերը Մուսուլէն երեք ժամ հեռու են ինքնաշարժով)։

Պ. Լ. Շաղոյեան հարկ եղած կարգադրութիւնները տեսաւ գաղթականներու ընդունելութեան, փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար։ Մուսուլի թաղական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը ունեցաւ, եւ Գրիգոր քահանայի նախագահութեամբ յանձնախումբ մը ընտրեց հետեւեալ անձերէն.— Պ. Պ. Սարգիս Սարգիսեան, Պ. Աբրահամ Էմիրեան, Պ. Գրիգոր Սերոբեան, Պ. Սամուէլ Հէքիմեան և Պ. Յակոբ Գպիրեան։ Նաեւ յանձն առաւ կայան մը վարձել Մուսուլի մէջ։ Իսկ տան շինութեան համար պէտք եղած փայտեղէնի, լծկան անասուններու եւայլն կարեւոր բաներու գնման հսկողութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Սարգիս Զազմազճեանին, որ գաղութիս ամէնէն երէց և փորձառու անդամն է։

Ուրախալի է որ Մուսուլի գաղութը չերմապէս համակրեցաւ այս ձեռնարկին, ժամանակ անձամբ տեսնելով թափուած ջանքերը։

Պ. Լ. Շաղոյեան սեպտ. 25ին Պաղտատ մեկնեցաւ եւ շուտով կը սպասուի գաղթականներու առաջին խումբի ժամանման։ 20—30 ընտանիք Պաղտատի գաղթակայանէն ճամբայ պիտի ելլեն, իսկ մնացածները Նահր էլ Օմարէն։ Այս գաղթականութեան յառաջապահները անմիջապէս որ իրենց տրամադրուած գիւղերը հասնին, պիտի սկսին տուներու շինութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն, այսինքն՝ պիտի սկսին աղիւս պատրաստել ո՛չ միայն իրենց, այլ եւ ամբողջ գաղթականութեան։ Աշխատանքները հաւաքաբար յառաջ պիտի տարուին եւ ոչ անհատաբար։ Պաղտատի գաղթականութիւնը ղրկելէն ետքը Պ. Շաղոյեան Պասրա պիտի մեկնի այնտեղինները ճամբայ հանելու։ Արդէն գաղթականութիւնը կազմ ու պատրաստ կը սպասէ։ Առաջին առթիւ պիտի տեղափոխուին նիւթականէ եւ աշխատանքէ զուրկ աշխատաւոր ձեռքերը։

փոխադրուած 100 ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամին համար փոխադրութեան ծախք կը նախատեսուի մօտաւորապէս 25-30 րուփի. 100 բնակարանի շինութեան՝ 100 խոշոր գերան, հատը՝ 7-8 րուփի. 5000 կտոր փայտ 7-8 ոտնաչափ երկայնութեամբ, 100ը 8-9 րուփի, իւրաքանչիւր բնակարանի համար դուռ, պատուհան եւայլն մօտ 7-8 րուփի. հողագործութեամբ պարապելու համար 100 զոյգ եզ, զոյգը 100 - 140 րուփի, 100 արօր, խոփերով եւ պարագաներով, հատը 10-12 րուփի, տուներու ծածքի համար Պաղտատէն 500 «խսիր» պիտի բերուի, որոնց մօտաւոր գինը ծանօթ չէ։ Սերմնցուի եւ հացի համար մինչեւ նոր հունձքը գոնէ 6-700 Թաղար ցորեն պէտք պիտի ըլլայ, որուն Թաղարը կ՚արժէ 21-26 րուփի. Թող ուրիշ ուտելիքի եւայլն զանազան ու բազմապիսի ծախքերը, զորս այժմ նախատեսել կարելի չէ։ Ասկէ զատ անհրաժեշտ են ջորիներ եւ իւրաքանչիւր ընտանիքի համար գոնէ կթան կով մը կամ քանի մը ոչխարներ։

Եթէ գաղթականութիւնը մինչեւ հոկտեմբերի վերջերը կարենայ իր տեղը հաստատուիլ եւ բնակարան շինել, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ՝ գետինը անձրեւէն կակուղնալէն ետքը՝ մաս մը հացահատիկ ցանել, իսկ գարնան հերկ պիտի ըլլայ 1930ի աշնան ցանուելու համար։ Այս կողմերը գարնանացան կարելի չէ, միայն աշնանացանը կը յաջողի։ Ուրեմն ժողովուրդը բաւական նեղութիւն պիտի քաշէ ապրուստի կողմէն, մինչեւ որ կարենայ իր աշխատանքի պտուղը վայելել։ Գալիք ամրան իրենց քաղելիք հունձքը՝ յաջող ըլլալու պարագային չի կրնար զանոնք ապահովել յաջորդ տարուան, եւ 1930-1931ի շրջանին ալ օգնութեան պէտք պիտի ունենան մինչեւ իրենց հունձքի հասնիլը։ Թէեւ սկիզբի շրջանին գաղթականութիւնը նեղութիւն պիտի կրէ, բայց մեծ յոյս կայ որ ապագային իր ապրուստը չափով մը պիտի ապահովուի եւ պիտի ազատի այն անտանելի կեանքէն, զորս կը քաշէր Պասրայի շրջանին մէջ, կիզիչ արեւին տակ՝ դատապարտուած անգործութեան եւ ատոր յարակից զրկանքներուն,

Իրաքի մէջ՝ Մուսուլի հիւսիսային շրջանը, որուն կլիման կը մօտենայ մեր երկրի կլիմային, իր ընդարձակ, ամայի ու բարեբեր հողերով ամէնէն յարմարն է հայ գաղթականութեան։ Եւ հիմակուան փոխադրուող 100 ընտանիքը հոն հաստատուած Արմշատցիներուն հետ պիտի կազմեն այն կորիզը ուր՝ կառավարութեան բարեհաճ թոյլտուութեամբ՝ պարբերաբար պիտի փոխադրուին Նահր-էլ-Օմարի եւ այլն զանազան շրջաններու երկրագործ աշխատաւոր ժողովուրդը։

Օգնել սոյն գաղթականութեան տեղաւորման եւ բարելաւման՝ կը նշանակէ օգնել ապագայ հայրենիքի վերածնութեան, փրկելով անոր զաւակները թափառական կեանքի թշուառութենէն եւ այլասերումէն։

Օժանդակութեան պահանջը մեծ է եւ ասպարէզը բաց։ Պէտք է շտապել, եղբայրական բազուկը երկարելով թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։

Մուսուլ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

Յ. Գ.— Այսօր, 28 սեպտ., Պաղտատէն տեղս հասաւ գաղթականներու առաջին խումբը՝ 44 հոգի, որոնց մեծ մասը տղամարդիկ են։ Ասոնք անմիջապէս իրենց տեղերը պիտի մեկնին եւ պիտի սկսին տուներու շինութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն։

Նոյն

ՀԱՅ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

(վիճաբանական)

Ֆրանսերէն մեծ օրաթերթ «Թան»ի քննադատական բեմին՝ երիտասարդ գրագէտ Անտրէ Թէրիվի յանձնուելուն առիթով՝ «Յառաջ»ի մէջ Պ. Շաւարշ Նարդունի, կը պանծացնէ այդ «նոր» ուժին յաջողութիւնը՝ իբր երիտասարդութեան յաղթանակը «հին»երու վրայ, նոյն ինքն կիսապաշտօնական պահպանողական օռկանին նուիրագործմամբը։ Պ. Նարդունի խանդավառ է դէպքին արթնցուցած ոգիէն եւ իրաւունք ունի։ «Ահա վերջապէս երիտասարդներն են,— կը գոչէ,— որ կը ճեղքեն մեծերու ընդդիմադրութիւնը, «կը հարթեն» տարէցներու յաւակնութիւնը, կը լուծեն ծերերու բռնակալութիւնը»։

Երեւոյթը իմացական շարժումի յեղաշրջութեան մէկ փուլն է եւ անոր դէմ առարկելի բան չկայ։ Պ. Նարդունի այս դէպքէն մեր մտաւորական կեանքին համար դաս մը՝ հանելով, կ՚աւելցնէ. «Ու եթէ յաճախ նոր սերունդին, երիտասարդ շարժումներու մասին ողջոյնով ու խանդավառութեամբ կը խօսիմ, եւ անպայման գնահատութեան բառ մը ունիմ բերնիս մէջ, պատճառն այն է, որ կը փափաքիմ տեսնել մեր ազգային կեանքի թատերաբեմին վրայ, դերասանները փոխուած, երիտասարդացած»։ Ընդդիմախօսելի ոչի՛նչ՝ նաեւ այս անխուսափելի պահանջին դէմ, որ իրաւունքն է ժամանակին եւ մտաւորական յառաջդիմութեան։ Ամէն ինչ դէպի կատարելութիւն կը դիմէ եւ պէտք է դիմէ, հետեւաբար ստեղծուի փոփոխութիւն, հինէն դէպի նորը, հինին նահանջով ու նորին յաղթանակով։ Փոփոխութիւնը կատարելութիւն կ՚ըլլայ, երբ նորը յետադիմութիւն չդառնայ։

Պ. Նարդունիի լեզուին տակ կայ լուռ ակնարկ մը՝ զոր նիւթէն չշեղելու համար զանց կ՚ընէ։ Չի մերկացներ զայն բաւականաչափ։

Պիտի փորձեմ այդ քօղարկուած նիւթը քրքրել։ Ան յաճախ ծեծուած է, բայց միշտ այժմէական է, իր լուծումը գտած չըլլալով։

Պ. Նարդունի լռելեայն ցոյց կ՚ընէ «հին»երուն դէմ՝ որոնց «նոր»երու չհաւնելուն իրաւունքը կը ժխտէ։ «Հին»երու և «նոր»երու հակամարտութեան երեւոյթն ալ բնական չէ։ Նոյն իսկ անխուսափելի է։ Հարցը ո՛ր կողմին իրաւունք ունենալը ճշդելն է։ Նիւթը ուղղակի մասնաւորելով մեր գրական կեանքին, ի՞նչ կը գտնենք։

Հինները կ՚ամբաստանեն նորերը թէ՝ հաճելի գրականութիւն մը չեն մշակեր։ Նորերն ալ կ՚արհամարհեն հինները եւ կ՚անցնին։ Ա՛յդչափ։ Այլամերժ արհամարհանք, առանց խորացած վերագնահատութեան։ Արհամարհանք՝ իբր անողոքելի անհաշտութեամբ տարամերժ նշանախօսք։ Ոմանց կողմէ՝ մինչեւ անգամ քանդուելու, այրուելու արժանի տարր, անոր համար միայն, որ «հին» է։ Թո՛ղ ո՛ւնք նորերուն՝ իրենց իրաւունքը քննադատական վերագնահատութեան՝ հիններու մասին, — եթէ սակայն լուրջ, խոր ու գիտակից դատողութեամբ ըլլայ ան,— քանի որ անոնց գործը վերջ գտած է նոյն ձեւով որ կայ եւ կարելի է վճիռ արտասանել ամբողջական երկի մը շուրջը, յաջող կամ անյաջող։ Եւ դառնանք լսելու թէ ի՛նչ կ՚ըսեն՝ գլխաւորաբար հինները՝ նորերու մասին, իբր քննադատութիւն կամ ամբաստանութիւն։

Երբ խտացնեն բոլոր ըսուածները նորերէն շատերու մասին (արուեստի գիտակից ճանաչողութեամբ կազմուած բացառութիւնները դուրս հանուելով), մեղադրանքը կ՚ամփոփուի մէկ վճիռի մէջ. «լեզու չեն գիտեր»։ Բիչ անգամ նորերը քննուած եւ դատուած են խորքի տեսակէտով։ Խորքը կուգայ ձեւէն ետքը։ Երբ ձեւը թերի է, խորքը ինքնին կը խախտի, ինչ արժէք ալ ունենայ։ Նոյնքան ճշմարիտ է՝ միւս կողմէ՝ որ արժէքաւոր խորքի յղացող միտքը՝ անհնար է որ անփոյթ ըլլայ նաեւ ձեւի գեղեցկութեան, որ քմայքի խնդիր չէ, այլ օրէնքի։ Խորքին բարձր ճաշակը ունեցող միտքը, ի՞նչպէս կրնայ ենթարկուիլ ձեւին անճաշակութեան, ձեւին թափթփածութեան, ձեւին անփչլանութեան, ուր տիրէ միայն՝ յանուն կարծեցեալ անհատական դրոշմի՝ անձնական քմայք, եւ ո՛չ թէ գրագիտական մաքրակրօնութիւն (purisme)։ Օրինակ մը։ Պ. Նարդունի նոր մըն է. բայց նոր մը՝ որ հմտութիւն ունի, նիւթ ունի, մտածումի եւ զգացումի աշխարհ ունի, դիտելու, տեսնելու եւ արտայայտելու կարողութիւն ունի, ուրեմն եւ խորք ունի։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ համար նաեւ ձեւ ունի։ Եւ իր ձեւը՝ իր լեզուն՝ անթերի է եւ հակառակ իր բոլոր նորապաշտ եւ նորահնար խիզախումներուն՝ անվերածելի հաստատապութեամբ դասական է ան. — կատարելագոյն տիպարը ձեւերուն։

Հիմա, նոյն ինքն իր տողերէն, հետեւինք իր փաղաբանած «երիտասարդ» գրագէտին գրական նշանաբանին, որով ան արժանացած է գրաւելու գրական աշխարհի ամէնէն խստապահանջ մէկ աթոռը։ Ժաք Պուլանժէի հետ իր հիմնած Grammaire-Clubի «գլխաւոր առաջադրութիւնն էր ֆրանսերէն գրական լեզուին (*) մաքրութիւնը, բիւրեղացումը»։ «Մինչև այսօր Les Nouvelles Littérairesի մէջ քերականական ոստիկանութիւն կը կատարէ à la Զապիկեան կամ Հորոյ»։ «Գրած է... փորձեր լեզուական եւ իմաստասիրական, ինչպէս նաեւ քննադատականներ լատիներէն եւ ֆրանսերէն»։ «Սակայն ինչ որ ամէնէն աւելի սիրելի կը դարձնէ զինք «Թան»ի ընտրական մարմնին, իր լեզուն է եւ սէրը ֆրանսերէն լեզուին»։ «Բիւրեղ լեզու մը ունի, ինչպէս ունէր Ա. Ֆրանս։ Ու նաեւ հելլէն եւ լատին կրթութիւն մը ունի, ինչպէս իր նախորդները։ Լեզուն աղբիւր մըն է։ Հոս Թէրիվ կը յարի գերման փիլիսոփային, Ֆիխտէի, որ կ՚ընդունի թէ ազգի մը ճակատագիրը կապուած է լեզուին ճակատագրին։ Նոյն ատեն լեզուն մեծ ազդեցութիւն ունի ժողովուրդին հոգիին վրայ։ Ա. Թէրիվ ֆրանսերէն լեզուի ուժին կռթնած, անոր մշակումովը ու սէրովը լեցուած, իր քննադատութեամբ այժմ կը քալէ դէպի ֆրանսական մշակոյթի մը բարձրութիւնը ու գեղագանցութիւնը։ Թէրիվ ֆրանսական պաշտօնական միտքին բոլոր աւանդութիւններն ունի իր մէջ»։

Ժողովուրդի մը մշակոյթին եւ ճակատագիրին համար լեզուի արժէքին այս կուռ պանծացումէն եւ Թէրիվի յաջողութեան մէջ լեզուին ունեցած դերին յայտնումէն ետքը, անվիճելի չի՞ դառնար որ՝ ընտիր գրող ըլլալու նախապայմանն է լեզու գիտնալ,՝ «բիւրեղացած» լեզու ունենալ։

Արդ, թող խղճմտին հարցուի եւ խոստովանուի թէ՝ նորերէն անոնք որ գէշ գրողի ամբաստանութեան տակ կ՚իյնան, ամէն բանէ առաջ լեզու գիտե՞ն, լեզու ունի՞ն։

Երիտասարդութեան կամ նորերու յաղթանակի իրաւունքին ձօնուած Պ. Նարդունիի տողերը շահեկան է գիտնալ թէ՝ կրնա՞ն տարածուիլ մեր բոլոր նորերուն վրայ, կամ՝ շրջանակը աւելի՛ սեղմելով՝ նորերէն անոնց վրայ՝ որոնք անուն ունին, կը հիւրընկալուին ամէն թերթի մէջ, անպատ գիր կը գրեն, յաճախ կը վարձատրուին ալ, բայց որոնց ըրած գրականութիւնը՝ անկախօրէն խորքի տեսակէտէն՝ կը գայթակղեցնէ դպրութեան դասականները, միայն այն պատճառով որ անոնք կը խաչեն լեզուն։ Ճշմարտութիւն չէ՞ որ՝ արեւմտահայ գրականութեան վերջին քսանամեակի ընթացքին ծնաւ եւ աճեցաւ գրողներու սերունդ մը՝ որ կա՛մ նոր դպրոցներու կապկութեամբ, կա՛մ անգիտակից տգիտութեամբ՝ գրական աշխարհը ողողեց գրելու ձեւով մը, գրական ոճով մը՝ ուր մթութիւն, մշուշ, անկապակցութիւն, գրագիտական մեղանչում, ճապաղութիւն, ուռուցիկութիւն, նիւթի, մտածումի, զգացումի, տիրող գաղափարի բացարձակ բացակայութիւն՝ խառնաշփոթ մրցումի քաոս մը կը ստեղծեն։ Այդ գրողները փորձութիւնը ունեցան կարծելու թէ ըլլա՛յ բանաստեղծութեան, ըլլա՛յ պատմուածքի, ըլլա՛յ քննադատութեան մէջ՝ դասական դրոշմով խորքի պակասին պարապը կը լեցուի ու կը փրկուի՝ ուռուցիկ բառակուտակումներու եւ սնամէջ ճամարտակութիւններու անկապակից տեղատարափով, կը բաւէ որ ձեւը (լեզուն) աչք շլացնող նորաբանութիւններու, անտիպ (թէեւ անմիտ) նմանութիւններու, չըսուած ու չլսուած գիւտերու (կարծեցեալ եւ անճաշակ) տարազը կրէ, հոգ չէ սակայն որ՝ գրուածքին կառուցուածքը զուրկ ըլլայ իմաստէ, նիւթը՝ գրական գեղեցկագիտութենէ եւ լեզուական-քերականական-գրագիտական ճշդութենէ։ Սխա՞լ է որ այս թերութիւններով լեցուն եւ տգեղ կործանող գրականութեան լեռնակոյտ մը գոյացաւ մեր մամուլին մէջ քսան տարիէ ի վեր եւ դեռ կը շարունակուի։ Սխալ է որ 1890—1900ի ընթացքին կերտուած աշխարհաբարի ուկեդարին զմայլելի գեղեցկութեանը դէմ մեղանչող բարբարոս սրբապղծութիւններով կոպտացած լեզու մը եւ գրականութիւն? մը մշակուեցաւ եւ դեռ կը մշակուի «նոր» պիտակով շատ մը գրողներու կողմէ, որոնք «նոր» ըլլալը ուրիշ բանի մէջ չփնտռեցին, բայց եթէ հայերէն լեզուն չարչարելուն, խաթարելուն եւ եղծելուն մէջ եւ որոնց հնէութոր մեղքը եղաւ խակ արուեստով մը՝ ուր ձեւին չափ խորքն ալ կը պակսէր՝ «նոր բան» կերտել տքնիլ, ամէն «հին բան»ի դէմ ուրացող արհամարհանքով, երբ հմտօրէն ու խորապէս չէին ճանչնար հինը, ո՛չ ալ թափանցուած էին անոր ճաշակով։

Այս չարաղէպ մոլորանքին (որ համաճարակի պէս տարածուեցաւ և գրեթէ դպրոց մը դարձաւ՝ արթնցնելով արդար զայրացումը հիններուն) դէմ ազդու բայց լուռ կշտամբանք կը բխի նոյն ինքն նորերու պաշտպան Պ. Նարդունիի տողերէն, ջատագոված ատեն «երիտասարդ» Թէրիվի գրական դաւանանքը։ Թէրիվի վարդապետութեան համաձայն, որուն համախոհ է նաեւ Պ. Նարդունի, ընտիր գրագէտ ըլլալու ճակատ պայմանն է՝ ամէն բանէ առաջ «բիւրեղացած» լեզուով գրել, լեզուով մը՝ որ զերծ ըլլայ «քերականական ոստիկանութեան» հարուածներուն տակ իյնող սխալներէ եւ դաղրանքներէ։ Անժխտելի իրողութիւն է որ մեր «երիտասարդ» գրողներէն շատեր՝ ոչ թէ «բիւրեղացած», այլ ուղիղ քերականութեամբ շարադրուած լեզու ալ ո՛չ գիտեն, ո՛չ կը գրեն։ Ահա թէ ինչո՛ւ ընտիր գրող ըլլալու ճամբէն հեռու ալ են, եթէ անոր մէջ չեն այսօր։

Թուաբանական ճշմարտութեան չափ ճիշդ չէ՞ այս բացատումը։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 14 հոկտ. (Սեփական թղթակցութիւն).— Հոկտեմբերի առաջին կիրակին, «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ շատ ընկերական հանդիպումով մը։ «Գեւօ Սերէմճեան» ընթերցարանի սրահը լեցուն էր երիտասարդ ընկերներով։ 20 նոր դաշնակցական տղաք իրենց երդումի ուխտը ըրին ու համբուրեցին Դաշնակցութեան դրօշը։ 25 երիտասարդներ նոյն բանը ընելով, ընդունուեցան Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Այսպէս, ամէն տարի Ֆիլիպէի մեր կուսակցական կազմը կը զօրանայ երիտասարդ նոր ուժերով, ու կը բազմապատկի ընկերներու թիւը։ Առանց մանրամասն վերլուծումներու մէջ մտնելու եւ բացատրելու այս երեւոյթին գաղտնիքը, յիշենք միայն իրողութիւնը ու անցնինք։

Քանի մը խօսքերով, ընկերական այդ հանդիպումը բացաւ ընկ. Օ. Քանիկեան։ Բանախօսեց ընկ. Թ. Արզումանեան, շեշտելով Դաշնակցութեան կատարած գործը երէկ, եւ պարզելով այսօրուան եւ վաղուան ընելիքը։

Եղան արտասանութիւններ, երգեր, զուարթ խօսակցութիւններ, հաճելի ակնկալներ։ Երեկոյթը տեւեց մինչեւ ժամը 12։ Ընկերները մեկնեցան ոգեւորութեամբ լեցուն։

*** Երէկ հոկտ. 13ին «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ Հրապարակաւ։ Վարձուած էր Ֆիլիպէի ամէնէն լայն սրահներէն մէկը։ Խօսելու հրաւիրուած էր Սոֆիայէն ընկ. Ց. Տէվէճեան։

Հակառակ շատ աննպաստ օդին եւ տեղացող անձրեւին, լեցուած էր սրահը մեծ բազմութեամբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով։ Նախագահ ընկեր Թ. Արզումանեան պարզելով տօնին իմաստը, բեմ հրաւիրեց յաջորդ ընկ. Ց. Տէվէճեանը։ Բանախօսը պարզելով մեր ժողովուրդի սպառնացող վտանգները, թուեց նաև չարիքը կանխելու միջոցները, կանգ առնելով մեր ներքին վտանգին, ձուլումին եւ անհամերաշխութեան վրայ, շեշտեց անհրաժեշտութիւնը իրերահասկացողութեան եւ ուժերու կեդրոնացման։

(*) Բոլոր ստորագծումները մերն են։ Ե. Ա.

ընկ. Ց. Տէվէճեան, իր գեղե... ճառը վերջացուց հէքեաթով ... մեր ազգային պայքարը նը... այն մեծ թռչունին, ո... վրայ նստած հերոսը կ'ար... անհուն խաւարներու մէջէն, ... լոյսը։ Հսկայ թռչունը կը ... հերոսը լոյս աշնարհ հանե... համար։ Ճամբան երկար է, ... անվախճան։ Ուտեստը կը ... ու թռչունը կը դանդաղի, ... աշա՛ հերոսը իր սեփական ... կը կտրէ ու կերակրէ թռ... որ հասնի իր նպատակին։ ... Ց. դաշնակցութիւնը, այո՛, ... սեփական միսովը, արիւնովը ... կերակրէ հայ ժողովուրդը ... չդանդաղեցնէ իր հրա... վազքը եւ հասնի փրկարար ... ազատարար Արեւին։»

... երկրորդ բանախօսն էր ընկ. ... Ղազարոսեան, որուն հայրե... եւ քաղցր ճառը, կարելի ... ամփոփել հոս։ Մանաւանդ այն ... փաստերը որ տուաւ ... հակառակորդներուն, Դաշ... թեան դէմ արձակած մե... քներուն առթիւ։ Կ'արժէր ... կարծիքները յօդուածի մը ... ամփոփուէին։

... հանդէսը փակուելէ յետոյ, ... երգչախումբին կող... «Այսօր պիտի երգենք» ... երգը։

Այսպէս, այս տարի եւս ... Դաշնակցութեան Օր»ը այստեղ ... մեծ ոգեւորութեամբ։ ... նոյն իրիկունը ընկ. հանդիպում ... տեղի ունեցաւ նորէն, ուր ե... բանախօսութիւններ, երգեր, ... արտասանութիւններ եւ զուարճա... խօսութիւններ։

... հայրենակից մը Ց. Խասկիւղ... պատուիրուած հրապարակային ... ւոյն ու ճառերէն 500 լէվա ... «Դեռօ Սէրէման» ընթեր... ին։

Մալկարացի

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թաւրիզ 8 հոկտ. (Սեփ. Թղթ.). — Ատրպատականի թեմ. պատ... գամաւորական ժողովի պատգա... մաւորական ընտրութիւնները վեր... ջացան։ Շուտով կը գումարուի նո... րընտիր պատգամաւորներու ժո... ղովը, որ պիտի զբաղի նաեւ թե... մական խորհուրդի անդամներու ... ընտրութեամբ։

— Սալմաստի մէջ տեղի ու... նեցած է երկրաշարժ։ Մանրամաս... նութիւնները յաջորդով։

— Ատրպատականի Մէարիֆի ... տեսչութիւնը Հայոց եւ օտա... րազգի դպրոցներու տեսուչները իր ... մօտ հրաւիրելով յայտնած է, որ ... աշակերտները պէտք է տեղական ... լեզուներէն համազգեստ հագնին։

Հարկաւ լաւ միտք է, բայց աղքատ եւ չքաւոր աշակերտները դժուար թէ կարողանան օգտուիլ այդ պատեհութենէն։

— Ազգային վաստակաւոր գրագէտ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին համար առաջնորդարանի կազմակերպած հանգանակութիւնը յաջողութեամբ առաջ կը տարուի։ Տեղի պիտի ունենայ նաեւ ժողովրդական յոբելեանական մեծ հանդէս մը, ի պատիւ յոբելեարին։

— Ամսոյս 13ին, Ս. Արակի Արամեան թատերասրահին մէջ, առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ եւ ազգային դպրոցներու մասնակցութեամբ պիտի կատարուի ժողովրդական հանդէս մը՝ նուիրուած Թարգմանչաց տօնին եւ Հայ Մշակոյթի Օրուան։

Մասիս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՇԱՔԱՐԻ ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՑԱՆՔԸ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ. — Գալիք տարի շաքարի ճակնդեղի գործը կայուն հիմերու վրայ դնելու նպատակով, այժմէն իսկ ձեռնարկուած են պայմանագրական աշխատանքներուն։ «Արարատ» միութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ գնելու Հայաստանի մէջ անուած ճակնդեղի ամբողջ բերքը, ալքոլի պատրաստութեան յատկացնելու համար։

Բացի Լենինականի խորհրդ. տնտեսութենէն, ճակնդեղ պիտի ցանուի նաեւ Լենինական գաւառին մէջ 500 հեկտար, Համամլըի մէջ 100 հ. Լոռի. Փամփակի մէջ՝ 100 հեկտ.։

Ճակնդեղ ցանող գիւղացիութեան սերմ ու հանքային պարարտանիւթ կը տրուի ձրիաբար, ցանողները պարտաւոր են բերքը յանձնել «Արարատ»ին, իրենց գիւղի մօտակայ երկաթուղիի կայարանը։

Ցանողներու կողմէ յանձնուած իւրաքանչիւր կենդինար ճակնդեղի «Արարատ»ը պիտի վճարէ 1 ռուբլի 4 կոպէկ եւ 58 քիլօ չաչ (անասունի կեր)։ Ասկից զատ, ճակնդեղ ցանողներէն անոնք որ ստանան հեկտարէն 100է աւելի կենդինար բերք, այդպիսիներուն պետական կայուն գիներով՝ իւրաքանչիւր հեկտարի փոխարէն կը տրուի 50 ժիդր հիւսկեղէն եւ 2 կենդինար ցորեն։

Ցանողներուն՝ իւրաքանչիւր հեկտարի դիմաց կանխավճար կը տրուի 80 ռուբլի, 20 արդէն տըրուած ըլլալով պայմանագրութեան կնքումէն անմիջապէս յետոյ, որպէսզի գիւղացին կարողանայ անցնիլ աշնան հերկին։ Պայմանը խախտող գիւղացիէն կանխավճարը ետ կ'առնուի կրկնակի չափով։

Այս կերպով, հեկտար մը ճակնդեղ ցանող գիւղացին ստանալով ամէնէն քիչը 100 կինդ. բերք, կ'ունենայ հետեւեալ եկամուտը. 100 կինդ. ճակնդեղ՝ 104 ռուբլի եւ չաչ՝ 40 ր.։ Ասկից զատ ցանողին կը մնան ճակնդեղի տերեւները եւ մանր արմատները, որոնք իբր սնունդ հաւասար են 120 փ. խոտի, ինչ որ նուազագոյն հաշուով հաւասար է 40 ր.ի։ Նկատի առնելով ցանողներուն դիւրութիւնները, կը պարզուի որ Լենինականի մշակոյթներէն ո՛չ մէկն այնքան արդիւնաւէտ է գիւղացիին համար, որքան ճակնդեղի մշակոյթը։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Անդրառեւտրի Հայաստանի Լիազօրութեան վարչութեան որոշմամբ, հոկտեմբերի մէկէնսկսեալ, գիւղերու մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչները պիտի ստանան ալիւր՝ համաձայն Ժող. կոմ. Խորհուրդի սահմանած չափին, այսինքն՝ ուսուցիչներուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար՝ մարդ գլուխ ամսական 6.4 քիլօ։

Ալիւրը կը յատկացուի միանուագ 6 ամսուան համար, հոկտ. 1էն մինչեւ 1930ի մարտ ամիսը։ Այս կերպով ձմեռը, գիւղական ուսուցիչները հացի նեղութիւն չեն կրեր։

Է՛, ԵՂԱ՞Ի

«Խ. Հ.»էն (2 հոկտ.)

Երեւանի Կեդրոնական Ձեռգործուն իր գոյութեան երրորդ տարին թեւակոխեց։ Այս տարի անոր առաջին շրջանաւարտները կ'անցնին արտադրական ձեռնարկներու մէջ աշխատելու։ Փականագործ, հիւսն, դարբին, ձուլիչ եւ օրինակ պատրաստող, բոլորը միասին 85 հոգի։ Դեռ ընթացքը չաւարտած՝ արդէն այս բոլորի պահանջը կայ։

Մարդ կը մնայ ապշած, զարմացած. ի՞նչ կը բանին այս մարդիկը. Նախահաշիւ մը որ վերջ ի վերջոյ անպայման պիտի հաստատուի, ինչո՞ւ ժամանակին չեն հաստատեր։ Ամէնը երկու ամիս արձակուրդ կ'ըլլայ. ինչո՞ւ այդքան ժամանակ կը լռեն, հանգիստ խոր քուն կը մտնեն և փոխանակ սեպտեմբեր 1ին նոր եռանդով աշխատանք սկսելու, նորէն մէկ երկու ամիս փաստացի արձակուրդ կուտան։ Այդպէս եղաւ առաջին տարին. երկու ամիս, սուուցիչները պարապ պտըտեցան եւ ամսական ստացան։ Նոյնը կրկնուեցաւ անցեալ տարի։ Նոյնը կը կրկնուի նաեւ այս տարի. ամիսը կ'անցնի արդէն, իսկ մեր 8 ուսուցիչները, երկրաչափներու հետ միասին՝ դեռ պարապ ժամ կուգան ու կը սպասեն նախահաշուի հաստատուելուն։ Երեք տարուան ընթացքին աշակերտները 5 ամիս դասէ զրկուած են։

Նախահաշուի բացակայութեան պատճառով ժամանակին նիւթեղէն չէ գնուած։ Ու տարուան վերջին նախահաշիւի հաստատումը ձգձգող օրգաններէն անշուշտ պիտի գան՝ աւարտողներուն ճառ խօսելու. .

Ու տարուան վերջը պիտի գան մեզմէ գործ ու հաշիւ պահանջեն։

Է՛, եղա՞ւ։ Այդ ալ կա՞րգ է։

Տոկար ՍԵՐԳՕ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը շրջաբերական մը ղրկելով արտասահմանի թեմերուն, կը հերքէ Տէյլի Թելեկրաֆի այն լուրը թէ Հայաստանի բոլոր եկեղեցիները փակուած են, թէ կաթողիկոսը հեռացած է իր պաշտօնէն եւ գերագոյն խորհուրդը ջնջուած։

Նորին Ս. Օծութեան հրամանով Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր. Խորհուրդը պարտականութիւն համարելով հերքել այդ ստայօդ լուրը՝ յայտարարում է.

Ա. ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ըստ առաջնոյն աչալրջութեամբ ղեկավարում է եկեղեցական գործերը։ Հետեւաբար Նորան իր պորտականութիւնիերից ազատ կացուցանելու լուրն յերիւրանք է։

Բ. — Անհամապատասխան է իրողութեան նաեւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը ցրւելու մասին լուրը։ Նա ըստ առաջնոյն Նորին Սրբութեան գլխաւորութեամբ շարունակում է վարել եկեղեցու ընդհանուր կառավարութիւնը Մայր Աթոռում եղած մշտական անդամների եւ հերթով Ս. Էջմիածին հրաւիրուած Առաջնորդներիմասնակցութեամբ։

Գ. — Ճշմարտութեան դէմ եւ յերիւրանք է եւ այն տեղեկութիւնը, իբր թէ մեծամասնականների կողմից եկեղեցու կառավարութիւնը յանձնուած է Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսին։ Գերաշնորհ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսը Երեւանի Առաջնորդ չէ, այլ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի աւագ անդամ եւ նախագահող՝ Նորին Սրբութեան բացակայութեան ժամանակ։ Բացի դորանից նա 1923 թւի Հայրապետական կոնդակով նշանակուած է Հայրապետական տեղապահ, այլ եւ Լիազօր-ներկայացուցիչ կառավարութեան հետ եկեղեցական խնդիրների մասին բանակցութիւններ վարելու, որ կատարում է։ Նա երբեմն մենակ, երբեմն Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի մի անդամի հ հտ։

Դ. Ուղիղ չէ նաեւ, որ կառավարութեան կողմից բոլոր եկեղեցիները փակւած են։ Ճշմարիտ է, կան որոշ վայրերում փակւած եկեղեցիներ ո՛չ թէ կառավարութեան կարգադրութեամբ այլ տեղական կոմսոմոլների եւ պաշտօնեաներից ոմանց ապօրինի քայլերով, որ Նորին Սրբութեան դիմումի եւ ժողովրդի բողոքների հետեւանքով պատասխանատուութեան են ենթարկւած կառավարութեան կողմից, կարգադրւած է նաեւ բռնի միջոցների չդիմել եկեղեցիների փակման համար։ փակուած եկեղեցիների մի քանիսը վերաբացուած են, միւսների մասին դիմումները շարունակւում են։

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը յայտնելով վերոգրեալը ի գիտութիւն, կը յանձնարարէ ձեզ հրատարակել սոյն հերքումը հաւատացեալ հայ ժողովրդեան յուզուած մտքերը խաղաղեցնելու համար։

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի Մատթէոս Արքեպիսկոպոս

Քարտուղար՝ Բոչարեան

Ս. Էջմիածին 1929, սեպտ. 12

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ ԻՍԿ ԴՊՐՈՑԸ...

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ — Հայկական կեդրոնի մօտ դպրոցի յարմար շէնքի մը չգոյութիւնը, աւելի ճիշդը՝ այդպիսի շէնք մը վարձելու համար անհրաժեշտ գումարին պակասութիւնը, տեղի տուած է մէկէ աւելի անպատեհութիւններու։

Ֆրանսական կառավարութիւնը կեդրոնի շէնքը կը թոյլատրէ լոկ մանկապարտէզի համար, աչքի առջեւ ունենալով շատ մը անյարմարութիւններ։ Այն սրահը, որուն մէջ անցեալ տարի մօտ 500 աշակերտներ կը շնչէին, չի լրացներ առողջապահական տարրական պահանջքները։ Սեւ սանդուղ մը, ելեկտրական լոյսէ զուրկ, մութ ու խոնաւ սրահ մը։ Պզտիկ խաղավայրի, մանաւանդ արտաքնոցի մը չգոյութիւնը աւելի անտանելի կը դարձնէր կացութիւնը։ Այս տարի ազգային վարչութեան կարգադրութեամբ՝ Նախակրթարանը կը փոխադրուի Ս. Ցարութիւն մատրան կից սենեակները, այսինքն նախկին շէնքը, իսկ մանկապարտէզը կը մնայ կեդրոնի միեւնոյն շէնքին մէջ։

Մանկապարտէզին շրջանաւարտ յիսուն պզտիկներու ծնողներն սկսան մտատանջուիլ իրենց զաւակներուն երթեւեկի խնդրով։ Քանի մը ծնողներու փափաքին վրայ, վարժարանի տնօրէնը ծնողական ժողով մը գումարելով կը պարզէ խնդիրը եւ կ'առաջարկէ որ յիսուն հայրեր հաւաքաբար փոխադրութեան միջոց մը գանեն։

— Ես երկու զաւակի հայր եմ, ունիմ կին մը եւ ծերունի մայր մը։ Պարզ բանուոր մըն եմ. օրական կը ստանամ քսանութը ֆրանք։ Ինչպէս կրնամ 30 ֆր. ամսաթոշակ տալէ վերջ, 30 ֆր. ալ երթեւեկի ծախք տալ. մանաւանդ որ սենեակներու վարձքը պէտք եղածէն աւելի կը ճնշէ մեզ։

— Իսկ ես, նիւթականի մասին չեմ մտածեր այդքան։ Մեր փափաքն էր կեդրոնի մօտ դպրոց մը ունենալ, մենք բոլորս ալ տառապած, սրտցաւ հայեր ենք։ Մեր միակ իղձն է նաեւ մեր զաւակները մեծցնել հայու ոգիով, ճանչցնել անոնց մեսրոպեան տառերը եւ պատրաստել բարեկեցիկ ապագայ մը։ Այս իսկ պատճառով, առանց աւելորդ ծախքերը նկատի առնելու, կ'ուզենք հայկական դպրոց ղրկել։ Սակայն մեր սիրտերը միշտ անհանգիստ պիտի ըլլան, որովհետեւ այս մեծ ու բազմամբոխ քաղաքներուն մէջ, յաճախակի արկածներ կը պատահին։ Կրնա՞ք մեզ վստահցնել թէ երթեւեկի պահուն ո՛րեւէ վտանգ չպիտի պատահի...

Երրորդ մը, երեք զաւակներու տէր, հառաչանք մը քաշելով սրտին խորէն՝

— Ես ի՞նչ ըսեմ մեր մեծահարուստներուն, մեր պատասխանատու մարմիններուն, որոնք իրենց բարոյականը ու նիւթականը կը վատնեն վասն ոչինչի, մինչ հոս մենք կը տանջուինք անհրաժեշտին, անմիջականին, նոր սերունդի փրկութեան համար։

Այս առթիւ յիշեմ որ Պ. Խորասանճեանի բազմածախս եկեղեցիին շինութեան համար, հարուստ տիկին մը տասնհինգ հազար ֆրանք նուիրած է։

Ցեռոյ մասնաւոր յանձնախումբ մը՝ կոչկակարներու արհեստանոցներ եւ գանազան վայրեր շրջելով, հանգանակութիւն կը կատարէ աւետարան մը, բուրվառ մը կամ խաչ մը աւելի ունենալու համար։ Կը լսենք թէ պալաքեան եպիսկ. հարիւր հազար ֆրանք (.՞) հաւաքած է բարեկարգութեան համար, մինչ Ազգ. Վարչութիւնը չէ կրցած քսանըհինգ հազար ֆրանք գտնել «Դէր Նար տիւ Պուա»ի շէնքը վարձելու համար։

Տարակոյս չկայ թէ 10—15 տարի վերջ այս 2 միլիոնի հրաշալի եկեղեցին ոչ շարական կարդացող պիտի ունենայ, ոչ ալ ունկնդիր, Շնորհալիներու եւ Նարեկացիներու համար, երբ երեսի վրայ ձգուած է նոր սերունդը։

Ս. Միլտոնեան

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պիտի ըսենք թէ այս յայտարարութիւնները, այս որոշումները քուրջեր են, որոնցմով ... բան մը կը սրբեն։ Ո՛չ, լրջօ... կը նայինք անոնց վրայ, քա... այդպէս կ'ուզեն մեզմէ։ ... յին է որ այդպէս կ'ըսէ։ ... ըրէք։

«... Դուք կոկ պիտի ուզէիք ... ազրակային անկողմնակալ ... աստան մը։ Դուք իսկ պիտի ... էիք այս վաւերաթուղթերուն ... արկութեան վրայ։ Ահա ... ինչ կը յայտարարէ Սամոյ... գործատան ընդհ. ժողովը։ ... օգտագործելով բանուորի հան... ծանքը. գործատան մէջ ծըպ... ուով իբրեւ աշխատաւոր, Ռու... կով իրօք ներքին հակայեղա... կութեան տգեղ գործիք մըն է, թշուառական սեւ-հարիւրակային մը եւ կատաղի հակահրէական մանր-քաղքենի մը, եւայլն»։

Լաւ։ Այս գոնէ պարզ է եւ ընդհ. ժողովի մը յայտարարութիւնն է։ Այս փաստաթուղթով, Լէնինգրադի «Պրավդա»ն զգեստւած է 9 մարդկային էակներ։

Բայց, ե՞րբ տեղի ունեցած է այս ընդհ. ժողովը։ Ե՞րբ գործածեց այս լեզուն։

Լաւ ուրեմն, իմացէ՛ք հիմա բոլոր երկրի աշխատաւորներ, եւ երբեք մի մոռնաք։ Այս ընդհ. ժողովը տեղի ունեցած է եւ իր յայտարարութիւնները ըրած է փետր. 1ին եւ մարդասպան յօդուածը որ կը հիմնուի մէկուն եւ միւսին վրայ, գրուած է յունուար 31ին։ Կեղծարար Ռաֆայիլը, կեղծարար կուսակցութեան թերթը, եւ համայնավարութեան կեղծարար պաշտօնատարութիւնը կը հիմնուին, — յօդուած մը գրելու եւ անով երկու ընտանիքներ սպաննելու համար, — ժողովի մը յայտարարութիւններուն վրայ, որ տեղի ունեցած է յօդուածին հրատարակութենէն մէկ օր յետոյ եւ որ հիմնուած է այս յօդուածին վըրայ, իր յայտարարութիւններն ընելու համար, անոնք ալ թելադրուած կուսակցութեան պաշտօնաթերթին կողմէ, փողոց նետելու համար աշխատաւոր մը որ իր կեանքէն քառասուն տարի անցուցած է իբր «ընչազուրկ ծպտուելով» եւ «օգտագործելով բանուորի պիտակը»...

Այսպէս, համայնավար չորս կազմակերպութիւններ կը հիմնուին մէկը միւսին ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ վրայ, աշխատաւորներ սպաննելու եւ այս գործը յաջողցնելու համար։

Լաւ ուրեմն, այս վարչաձե՞ւն է որ կ'ուզէք տարածել ամբողջ աշխարհի վրայ։ Շնորհակալութիւն։ Մուսոլինի հասած է այդ նպատակին շատ աւելի անկեղծութեամբ եւ առանց անարգելու աշխատաւոր դասակարգը, առանց ձեւացնելու, թէ ան է որ կը հիմնէ վարչաձեւը։

Պաշտօնատարական վերք։ Ալ մի խօսիր յանուն պրոլետարութեան։ Կառավարէ՛, հարստահարէ, սպաննէ, բայց լռէ՛։

×

Փետր. 6ին, Ռուսակովի մեկնումէն 24 ժամ յետոյ, Լէնինգրադ կը մեկնիմ, Վիկտոր Սէրժի ընկերակցութեամբ, որ իր տունը կը վերադառնայ, իր վիրաւորուած կնոջ քով. ծերունիկը հարցաքննիչ դատաւորին քովն է։ Տունը մտած է սարսափի այս մթնոլորտին մէջ, շատ ծանօթ հալածուածներուն, որոնք կը գտնուին զանգուածային ձերբակալման նախօրեակին։

Եթէ հաւատացած չըլլայի այս մարդոց անկեղծութիւնը որոնց մէջ կը գտնուիմ, կը հարցնեմ ինքզինքիս թէ աւելի լաւ չպիտի՞ ըլլար ձեռք քաշել գործէն։ Բայց կասկածը կարելի չէ։ Կը ճանչնամ մարդոց հոգին։ Այս երկու ընտանիքներու անդամներէն իւրաքանչիւրին հոգիին խորքը, անոնց նկարագրի ամենէն փոքր գիծը, ընտանի են ինծի։ Անոնց աշխատանքը, անոնց կատարեալ ժուժկալութիւնը, անոնց օրը օրին ունեցած կեանքին պարզութիւնը եւ յաճախ դժնդակութիւնը, եւ իրենց համոզումներուն անկախութենէն եւ վարձքերուն նուազութենէն բխող հոգերը, այս բոլորին մասին վկայած ենք երկարօրէն իրիկուններ, մինչեւ իսկ մտնելով բազմանդամ ընտանիքի մը կեանքին ներքին մանրամասնութիւններուն մէջ։

Անշուշտ, համայնավարներ չէին անոնք, բայց կը խնդրեմ որ ինծի ըսէք թէ ի՞նչ է այսօր Ռուսիոյ մէջ համայնավար ըլլալը։ Եւ յետոյ, վերջ մը տանք սա երկդիմութիւններուն։ Միայն համայնավարնե՞րը իրաւունք ունին ապրելու — երկրի վրայ։ Բայց ինչ պիտի ըլլան ուրեմն գործաւորը, գիւղացին, մտաւորականը, պաշտօնեան մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, որոնք բան չեն հասկնար համայնավարութենէն։

Պէ՞տք է զանոնք զրկել աշխատանքէ։ Արտաքսե՞լ, Սիպերիա՞ ղրկել։ Սպաննե՞լ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

Ճնր Բակ Ռուսերու ինչքերը կարեւոր հասոյթ մը կ'ապահովեն Թուրք պետական գանձին: Միայն Հավուզը խանը, որ անցեալները գրաւուեցաւ, 90 հազար ոսկիի ծախուած է:

Մահ Րատոսլավոֆի

Պուլկարիոյ նախկին վարչապետ Րատոսլավոֆ մեռաւ:

Փրակայի եւ Հայտէլպէրկի մէջ ուսանելէ յետոյ նախ փաստաբանութիւն ըրաւ, յետոյ քաղաքական ասպարէզի մէջ նետուեցաւ: 30 տարեկանին դատական նախարար եղաւ: Նախ Սթամպուլոֆի ազատական կուսակցութեան մէջ մտաւ, յետոյ յարեցաւ Սթոյիլովի խմբակին: Վարչապետ եւ ներքին նախարար եղաւ 1913ին եւ ինք էր որ Պուլկարիան պատերազմի մղեց Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ կողքին: Ֆէրտինանտ Թագաւորի անկումէն յետոյ, ապաստանեցաւ Գերմանիա վերջերս ընդհ. ներումի արժանացած էր:

Մակեդոնացիներու եղբայրասպանութիւնը

«Թան»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջերս մակեդոնական ազգային կոմիտէի քարտուղար Վասիլիէֆի դէմ կատարուած մահափորձը կը շարունակէ վիճաբանութեան առատ նիւթ մատակարարել պուլկար մամուլին: Վառնայի մէջ սպաննուած յեղափոխական գործիչ Պաճարոֆի վրէժը լուծելու նպատակով գործուած, այս մահափորձը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ, նախ անոր համար որ ցոյց կուտայ թէ Միխայլոֆի հակառակորդները վճռած են ընդունիլ անորմեթոտները, ինչ որ մահափորձերու շարքը երկարելու վախը կը ներշնչէ. յետոյ՝ մանաւանդ անոր համար որ մահափորձը ուղղուած ըլլալով օրինաւոր կազմակերպութեան մէկ անդամին դէմ, ցնորական կը դարձնէ ցարդ մակեդոնական ազգային կոմիտէի եւ յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութեան միջեւ դրուած սահմանը: Այս առթիւ «Դեմոկրատիչեսկի Սգովոր» կառավարական թերթը կը քննադատէ դիրքը մակեդոնական կոմիտէի պաշտօնաթերթ «Մակեդոնիա»յի, որ իբրեւ սովորական «Օրուան դէպք» արձանագրելէ յետոյ Պաճարոֆի սպանութիւնը, բուռն զայրոյթ կը յայտնէ վերջին մահափորձին համար ու դիտել կուտայ թէ՝ նման դիրք մը թոյլ կուտայ հարցնելու թէ՝ կոմիտէն իրապէս չէ՞ք է յեղափոխական երկու խմբակցութեանց միջեւ:

"Սգովոր,,ի համաձայն, պուլկար հանրային կարծիքը կողմ չի բռներ խմբակցութեանց մրցակցութեան մէջ, սակայն ձանձրացած է պուլկար հողի վրայ եղբայրասպան ջարդերէն եւ կը կարծէ թէ ամէն գնով վերջ պէտք է գտնեն անոնք: Ամէն ուղղութեան թերթեր կը հրաւիրեն կառավարութիւնը կորովի միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ, որ կը խռովեն կարգը: Ոմանք կարծիք կը յայտնեն որ յեղափոխական մեթոտներու ժամանակը անցած է եւ թէ միայն օրինական միջոցներներով է որ կրնան գոհացուիլ մակեդոնական փոքրամասնութեանց իրաւունքները:

Նատիր խանի գործերը

Նատիր խան՝ ձեռք առնելով Աֆղանիստանի ղեկը, առաջին գործն ըրաւ հեռագրով հաղորդել իր գլխաւոր հարեւաններուն՝ Անգլիոյ, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ թէ՝ կը փափաքի լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակել անոնց հետ:

Ճամբաները տակաւին ապահով չըլլալուն, Հնդկաստանի իշխանութիւնները կը մերժեն անցագիր տալ այն բազմաթիւ աֆղանական եւ անգլիական հպատակներուն, որոնք կը փափաքին Քապուլ երթալ:

Հեռագրի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա Նատիր խանի կինն ու եղբօրորդիները ազատ արձակելէ յետոյ է միայն, որ ազատ անցքի թուղթ ստացած է՝ Աֆղանիստանի հիւսիսը քաշուելու հարար:

Ներկայիս Քապուլ ամբողջովին գրաւուած է Նատիր խանի զինուորներուն կողմէ. նորընտիր Թագաւորը կ'աշխատի վերաբանալ առեւտրական ճամբաները՝ ձմեռը հասնելէ առաջ: Հնդկաստանի սահմանակից շրջանի ցեղախումբերը կը պահանջեն որ գահ վերադառնայ նախկին Թագաւոր Ամանուլլահը:

Նատիր խան յայտարարած է Քապուլ հաւաքուած ցեղապետներուն թէ՝ ինք ո՛չ անգլիասէր է, ո՛չ ալ ռուսասէր, այլ աֆղանասէր:

⁂ Ամանուլլահ Թագաւոր Հռոմէն հեռագիր մը ուղղեց Նատիր խանի՝ շնորհաւորելով զայն իր յաղթանակին համար՝ "որ թուական մը կը բանայ Աֆղանիստանի պատմութեան մէջ,,:

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Երբ Նատիր խանի զինուորները Քապուլ մտան, Պէչէի Սաքա միջնաբերդը քաշուած էր իր մարդոցմով եւ կռիւը կը շարունակուէր: Միջնաբերդը ռմբակոծուելէ յետոյ գրաւուեցաւ: Երբ Նատիր խանի զինուորները ներս մտան, կղպուած սենեակի մը մէջ գտան վեց դիակներ, նեխած վիճակի մէջ: Շատ դժուար եղաւ ճշդել անոնց ինքնութիւնը: Հաստատուեցաւ սակայն թէ անոնցմէ մէկն էր Ամանուլլահի կրտսեր եղբայր Ապտիւլ Մէճիտ խան, 22 տարեկան, միւսը Ամանուլլահի խորթ եղբայր Հայաթուլլահ խան, երրորդը՝ Քանտահարի կառավարիչ Մուհամմէտ Օսման: Միւսներու անունները անծանօթ կը մնան,

⁂ Քապուլի գրաւումէն յետոյ, զինուորները կողոպտած են պետական Թանգարանը, Գանձը եւ Ամանուլլահի պալատը: Նատիր խան շատ ուշ հասաւ, երբ ամէն ինչ վերջացած էր: Կ'ըսուի թէ միջնաբերդին մէջ ռուսական ոսկիի պարկեր գտնուած են, սահմանուած Պէչէի Սաքայի:

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրէ թէ՝ ընտրական ցուցակներու կազմութեան եւ գրասենեակներու հաստատման դժուարութեանց պատճառաւ, կառավարութիւնը որոշեց ընտրութեանց մասին յայտարարութիւն չհրատարակել ամսավերջէն առաջ: Ասիկա կը նշանակէ թէ՝ խորհրդարանային նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ներկայ տարուան վերջերը եւ նոր խորհրդարանը պիտի գումարուի յառաջիկայ յունուարի կէսին: Այն ատեն է միայն որ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի:

Սակայն եւ այնպէս ընտրական պայքարը արդէն սկսած է կարգ մը շրջաններու մէջ: Վաֆտ ազգայնական կուսակցութիւնը գրեթէ ամէն տեղ հաստատած է ընտրական մարմիններ. ազատականները դեռ չեն որոշած թէ պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ ընտրութիւններուն:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱԻՆԱ-ԴԱՄԵԱՆ (երգ), Պ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ (երգ), ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Պ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ջութակ): Եւրոպական պարեր, ճազ պանտ: Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ:

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրեւկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

վաղը եշ. ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber, բացում գրական ակումբի

կը խօսի՝ ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Նոր հոսանքներ Ազգ. դաշնակցութեան մէջ եւ հայկ. հարցը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Ներկանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէր-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue dès Bourguignons: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԲՐԱՀԱՄ եւ Միքայէլ Սանթուրեաններէ կը խնդրուի իրենց մօրեղբօր աղջկան Պայծառ Էսկիեանի գրկել իրենց հասցէն Ալպանիոյ Թիրանա քաղաքը, B. Esguian, c/o Mr. H. Hagopian, Tirana, (Albanie),

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Հայկազուն Աբրահամեան (Ամանոսցի):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նաւակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեւսյ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ - ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ 202 ՌԻՒ ՊՈՒԱԼՕ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ի գին ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններու, լիոնահայութիւնը վերջապէս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, ուր հայ մանուկները պիտի սորվին հայ քաղցրիկ լեզուն, հայ երգը:

Փութացէ՛ք ուրեմն, ո՛վ հայ մայրեր եւ հայրեր, արձանագրել տալու ձեր հոգեհատորները, քանի ուշ չէ, որպէսզի օր մը չարժանանաք անոնց արդար անէծքին: Փրկեցէ՛ք զանոնք այլասերումէ, պահեցէ՛ք զանոնք Հայ՝ հոգիով եւ սրտով:

Մանկապարտիզպանուհի օր. Սաթենիկ Դաւիթեան, ասպարէզին նուիրուած հայուհի մը, ամէն օր ժամը 12էն 2, եւ 5էն 7 կը զբաղի արձանագրութեամբ՝ մանկապարտէզի նոր շէնքին մէջ, Րիւ Պուալօ, թիւ 202:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտ. 26 եւ դասերը պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով՝ 28 հոկտ. երկուշաբթի օր: Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Ատենապետ՝

Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

24 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1093 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ԾՈՒՌ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Երրորդ տարին է որ կը տօնուի Մշակոյթի Օրը, ծնունդ առած՝ մէկ ազդանշանի վրայ, եւ տարուէ տարի խորանալով:

Կը տօնուի ամէն ուր որ կարեւոր համրանք ունինք եւ՝ ազգային Մարմիններ կամ զանազան Միութիւններ: Կարելի է ըսել թէ նոյնիսկ օրէնքի կարգ անցած է այս տօնը Ռումանիոյ կամ հեռաւոր Ատրպատականի մէջ: Իսկ անցեալ տարի Ամերիկայի Ազգ. Վարչութիւնը մասնաւոր շրջաբերականով մը շեշտեց անոր համազգային արժէքը, տօնակատարութեան յայտագիր մըն ալ ներկայացնելով:

Երեք տարի յետոյ, արդէն համաձայնութիւն գոյացած է թուականի մասին (Թարգմանչաց տօն, հոկտեմբեր): Կը մնայ միայն կազմակերպութեան, նախաձեռնութեան խնդիրը: Ռումանիոյ, Ատրպատականի եւ Ամերիկայի մէջ, առաջնորդարանները, ազգ. իշխանութիւններն են որ կը կազմակերպեն տօնը: Ուրիշ տեղերու մէջ՝ զանազան Միութիւններ կամ Զ. Ռ. Մ.ը: Փարիզի մէջ, այս տարի կազմակերպիչ հանդիսացաւ «Յարդգող»ը:

Ուրեմն, այլեւս առարկութիւն չկայ տօնին անհրաժեշտութեան մասին: Ինչ կը վերաբերի նախաձեռնութեան եւ կազմակերպական ձեւերու հարցին, վստահ ենք թէ պիտի կարգադրուի ժամանակի ընթացքին, եւ Մշակոյթի Օրը աստիճանաբար պիտի դառնայ համաժողովրդական: Պիտի դառնայ Օր մը ուր— տարին գոնէ մէկ անգամ— լուութեան պիտի դատապարտուին չկամութիւններն ու կիրքերը:

Այս վստահութիւնը յայտնած ատեն, կարելի չէ մոռացութեան տալ Փարիզի պարագան:

Մշակոյթի Օրը հազիւ ձեւ ու մարմին առած, սկսան քրթմնջել ծանօթ բերանները: Խտրութիւն չկար առաջին տարին: Չէ եղած այնուհետեւ ալ: Բայց, Փարիզի ռամկավարները, յանկարծ արթննալով իրենց քունէն, որոշեցին առանձին տօնել այս օրը,— ինչպէս Ապրիլ 11ը: Եւ ապաստանեցան ժամուն բակը: Ճամբէն բաժնուեցան այս հարցին մէջ ալ:

Պատճա՞ռ: Մի՛ պրպտէք: Եւ Փարիզի ջոջերը, որոնք միայն պարահանդէսներու մէջ կ'երեւան, որոնք չեն բարեհաճիր ոչ իսկ ներկայացուցիչ մը, նմոյշ մը ղրկել մէկ միլիոնի սգահանդէսին, անհաւասիկ «Թարգմանչաց Տօն» սարքեր են իրենց գլխուն, Մշակոյթի Օրէն մէկ շաբաթ յետոյ:

Կատարեալ բարեհաճութեամբ կարդացինք իրենց ազդը, որ պիտի հրատարակուի վաղը, նոյնութեամբ: Կը խնդրենք որ ուշադրութեամբ կարդան նաեւ մեր ընթերցողները:

Երեւան կուգայ որ, մարդիկը Թարգմանչաց տօն պիտի կատարեն առանձին, բայց, երեւոյթները փրկելու համար, անոր կցեր են... Դուրեան արք.ի յոբելեանը:

— «Յառաջիկայ կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած մասնաւոր գրական եւ գեղարուեստական հանդէս մը... ուր պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի նաեւ Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արք. Դուրեանի քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը:»

Ո՛րն է պարկեշտ մարդ կրնար հարցնել այս պարոններուն.

— Ինչո՞ւ այս կեղծիքը: Չէ՞ք ուզեր ընդունիլ Մշակոյթի Օրը: Չէ՞ք ուզեր «պղտորուիլ»: Լա՛ւ: Ինչո՞ւ ձեր տօնը չտօնեցիք բուն Թարգմանչաց Օրը: Ինչո՞ւ չէիք տօներ մինչեւ 1926, երբ չկար Մշակոյթի Օրը, բայց կային Թարգմանիչները: Ու վերջապէս, ինչո՞ւ այս տխուր խաղին կը կապէք Եղիշէ արք.ի յոբելեանը, որ կրնար առանձին տօնուիլ, եւ աւելի մեծ հանդիսաւորութեամբ...

Միամտութիւն պիտի ըլլար պատասխան սպասել այսպիսի հարցումներու: Բայց մեր պարտքն է արձանագրել այս արտասովոր փաստը, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ մարդիկ ո'ր աստիճան կը մանրանան, կը գռեհկանան, իրենց խօսքը եւ կիրքը քալեցնելու համար:

Ոչի՛նչ: Թող տօնեն առանձին: Թող մխիթարուին իրարմով, իրենց ազնուական շուքը հեռու պահելով ժողովուրդէն, կեանքէն, արեւու լոյսէն:

Սրախուսելով Մշակոյթի Օրը, շունչ եւ բովանդակութիւն դնելով անոր մէջ, մենք ուզեցինք որ, գոնէ այդ մէկ օրը, առանց խտրութեան քով քովի համախմբուէին արշալոյս եւ վերջալոյս: Ուզեցինք որ բոլոր սիրտերը մէկտեղ տրոփէին այդ մէկ օրը, յանուն հայ մտքի վաստակին ու երկունքին:

Շա՞տ միամիտ ենք եղեր: Ոչի՛նչ: Թող անոնք միան իրենց փղոսկրէ աշտարակին մէջ, իսկ մենք՝ յորձանքին հետ, հրապարակի վրայ, ամէն ուր որ արեւ կայ եւ շարժում: Կայծ եւ եռանդ ու ալացք:

Եւ թող Եղիշէ արք. իր մենաստանի խուցէն, ի խորոց սրտի փիլիսոփայէ, թէ ինչպէս իրենց մարդիկ առօրեայ քաղաքականութիւնը կը տանին կը խառնեն մտքի վաստակաւորի մը տօնին:

Այսպէ՛ս են բարքերը այս Լոյս Քաղաքին մէջ: Միշտ փոքրոգի եւ ամբարտաւան: Միշտ ծուռ ճամբու վրայ, եւ աւելի քան ծուռ միտքերով:

Ամէն պարագայի մէջ, մենք չէ որ պիտի կորսնցնենք: Թող իրենց գլխուն մոխիր ցանեն բոլոր հին փառքերը: Բոլոր ծանծաղմիտներն ու փերեզակները՝ մտաւորական թէ կուսակցական ասպարէզին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքերէն Չարշէքէթ թերթին մէջ Սուատ Թահսին կը գրէ (16 հոկտ.).

— «Պոլսոյ թերթերը կորսնցուցած են իրենց նիւթական հաւասարակշռութիւնը: Արդարեւ, փոքր բացառութիւններէ զատ, Պոլսոյ օրաթերթերը 80-100,000 ոսկինոց մէկ մէկ *ռոթաթիֆ* մեքենայ ունին: Մինչդեռ այդ թերթերուն օրական սպառումը 8.10,000էն աւելի չէ: Յետոյ, նոր տառերուն հետեւանքով, ծախքերը աւելցած են: Որով, լրագիրները տնտեսական ոչ բնականոն պայմաններու տակ կը հրատարակուին: Որովհետեւ, այդ մեքենաները շինուած են օրական 100-120,000 սպառող թերթերու համար, իսկ Պոլսոյ մէջ անոնք օրական միայն կէս ժամ կ'աշխատին եւ մնացեալ ատենները պարապ կը մնան:

Միւս կողմէ, այս վիճակը ապօրինի մրցման կը մղէ թերթերը: Որովհետեւ, ընթերցողներու ընդհանուր թիւը գրեթէ չաւելնար, եւ մէկ թերթին շահելիք ընթերցողները անպայման ուրիշ թերթէ մը պիտի առնուին: Երբ այս է սպառումը աւելցնելու միջոցը, այսինքն ընթերցող խլել պաշտօնակիցներէն, մրցումը անխուսափելիօրէն ապօրինի պիտի ըլլայ:

Իսկ ասոր արդիւնքը՝ լրագրութեան սնանկութիւնն է: Որովհետեւ, երբ թերթ մը 12 էջ հրատարակուելով պակսեցնէ ուրիշ թերթի մը սպառումը, երկրորդը կ'աշխատի 24 էջ հանել եւ ճզմել հակառակորդը: Մինչդեռ մեր երկրին մէջ, ուր շահր սահմանափակ է, ոչ միայն 12, այլ 8 էջ հրատարակելն ալ իմաստ չունի տնտեսական տեսակէտով: Լրագրութիւնը չի նշանակեր օխայով թերթ ծախել:

Այս կացութիւնը պատճառ կը դառնայ որ թերթին բովանդակութիւնը տուժէ: Արդարեւ, երբ ամբողջ դրամագլուխը մեքենային կը յատկացուի, այլեւս դրամ չի մնար ծախսուելիք՝ պարունակութեան ճոխացման համար: Իսկ երբ մեքենան չտայ նուազագոյն հասոյթը, այն ատեն կրճատումը կը սկսի, եւ կարգ մը աշխատակիցներ ու խմբագիրներ կ'արձակուին: Եւ աշխատանքը կը մնայ սահմանափակ թիւով խմբագիրներու վրայ: Անոնք ալ, ամէնէն շատը 50 ոսկի ամսական կ'առնեն:

Հետեւաբար, արդիւնքը սա կ'ըլլայ.— մեքենայի գնման տեսակէտով մրցում, պարունակութեան մասին անհոգութիւն, նիւթական անհաւասարակշռութիւն, սնանկութիւն...: Պոլսոյ մամուլը վտանգի տակ է...

Միջո՞ցը: Այսքան *ռոթաթիֆ* մեքենաներու պէտք չկայ: Աթէնքի մէջ, մէկ մեքենայ կը տպէ քաղաքին բոլոր թերթերը: Հոս ալ լրագիրներու տէրերը թող միանան, եւ մէկ *ռոթաթիֆ* 5 ժամուան մէջ կրնայ տպել թուրքիոյ բոլոր թերթերը: Միւս *ռոթաթիֆ*ներն ալ նոյն իսկ վնասով ծախելու է:»

ՌՈՅԶԷՆՄԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ՞Ջ

Թերթերը գրած էին թէ Մոսկուայի լիազօր պատուիրակ Ռոյզէնման որ պայթեցուց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկիի ծանօթ խնդիրը, Պուժէէն օդանաւով գացած է Բալանը եւ անկէ ալ Մոսկուա անցած: Այժմ կը հաստատուի թէ Ռոյզէնման ցարդ կը գտնուի Փարիզի խորհրդային դեսպանատան շէնքին մէջ եւ կը շարունակէ իր մաքրագործումները: Նոյնիսկ խիստ հարցաքննութեան մը կ'ենթարկէ դեսպան Դովգալեւսկին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՏԱՂՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

*Թայմզ*ի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ Հոկտ. 21 թուականով.

Մոսկուայէն երեկ հասած լուրերուն համաձայն, Գեպէուն (Չեկա) երեւան հանած է հակաբոլշեւիկ մեծ կազմակերպութիւն մը՝ բաղկացած կուլակներէ, որոնք բուռն պայքար կը մղէին խորհրդային երկրագործական ծրագիրներուն դէմ՝ Հիւսիսային Կովկասի եւ Տաղստանի ինքնավար հանրապետութեան ընդարձակ շրջանին մէջ:

Կազմակերպութեան մէջ կը գտնուին մեծ թիւով խաշնարած գիւղացիներ, գլխաւորութեամբ Նէսթէրէնքօ անուն մարդու մը: Կազմակերպութիւնը ունի իր «բջիջները» յարեւման համայնավար կուսակցութեան եւ վերջնական նպատակն է գինեալ ապստամբութիւն մը կազմակերպել կառավարութեան դէմ:

Բոլոր վարիչները ձերբակալուած են եւ կ'ըսուի թէ «օրինակելի պատիժներ» պիտի ստանան:

⁂ «Մոլոթ» թերթին համաձայն, Հիւսիսային Կովկասի շրջանէն 3464 կուլակներ ձերբակալուելով դատի կանչուեցան՝ խորհրդային գործակալներուն յանձնած չըլլալով իրենց ցորենը:

Հինգ զօրավարներ գնդակահարուած

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Գէպէուն երեւան հանած է հակայեղափոխական խմբակցութիւն մը՝ Խորհրդային Միութեան զինուորական կազմակերպութեան մէջ:

Այս խմբակցութիւնը կ'աշխատէր տկարացնել երկրին պաշտպանողական կարողութիւնը եւ պատրաստել օտար միջամտութիւն մը:

Այս խմբակցութեան մեծ մասը ցարական բանակի նախկին բարձրաստիճան զինուորականներ էին:

Մահուան դատապարտուեցան նախկին զօրավարներ Միխայլոֆ, Վիսոչանսկի, Տիմա, Տէխանոֆ եւ Շուլգա: Միւս ամբաստանեալները զինուորական բանտին մէջ զանազան տարիներու արգելափակման դատապարտուեցան: Վճիռը անմիջապէս գործադրուեցաւ:

⁂ Այս առթիւ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Գեպէուն առանց դատավարութեան գնդակահարեց երկու նախկին զօրավարներ՝ Միխայլոֆ եւ Շուլգա, ինչպէս նաեւ Տիքման, Վոսկրէչէնսկի, եւ Տէխանոֆ անուն ուրիշ երեք սպաներ: Ասոնք ամբաստանուած էին թէ լրտեսութիւն կ'ընեն եւ կը դաւադրեն՝ կազմալուծելու համար խորհրդային զինուորական ճարտարարուեստը:

Բոլշեւիկեան քայքայում

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչ մարմինը կը շարունակէ մաքրագործումներու շարքը: Վերջին ժողովին մէջ, որոշուեցաւ կուսակցութենէն վտարել 19 հոգի, բոլորն ալ թաղապետական խորհրդական կամ նոյնիսկ քաղաքապետ: Ցանկին գլուխը կը գտնուի Քլիշիի քաղաքապետ եւ նահանգային ժողովի խորհրդական Օֆրէ, յետոյ կուգան Քլիշիի թաղապետութեան խորհրդականները:

Պրիանի դահլիճը տապալած

Ամառնային արձակուրդը վերջացած ըլլալով, առջի օր բացուեցաւ Խորհրդարանը, նախագահութեամբ Ֆէրնան Պուիսոնի:

Դիւանը հարցապնդումի բազմաթիւ առաջարկներ ստացած էր՝ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Վարչապետ Պրիան առաջարկեց որ նախ սկսին 1930ի ելմտացոյցին վիճաբանութիւնը: Սակայն Մոնթինեի, յանուն արմատական-ընկերվարականներուն առաջարկեց որ միեւնոյն ատեն օրակարգի վրայ դրուին արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցապնդումները: Այս առաջարկին ուժ տուին նաեւ տարբեր հոսանքի ներկայացուցիչները, ինչպէս Լուի Մարէն, որ պահանջեց շուտով սկսիլ հրապարակային վիճաբանութիւնները:

Այսպէս ուրեմն՝ ֆրանքեւգերման մերձեցման կուսակիցներն ու Հռենոսիոյ պարպումին հակառակորդները համաձայն էին հրապարակային վիճաբանութեան օգտակարութեան մասին, մինչ Պրիան կը յայտարարէր թէ մինչեւ որ ներկայիս շարունակուող բանակցութիւնները վերջ չգտնեն, չի կրնար հարցապնդումի առաջարկն ընդունիլ: Քլէմանսոյի մարդը՝ ժորժ Մանտէլ եւս ուժ տուաւ Մոնթինեիի եւ Լուի Մարէնի: Ի վերջոյ Պրիան վստահութեան խնդիր դրաւ եւ 277ի դէմ 288 ձայնով, կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնաց:

Այս արդիւնքին վրայ, Պրիան անմիջապէս գնաց Էլիզէի պալատը եւ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը:

Այս անկումը բոլորովին անակնկալ էր: Նոյնիսկ հակառակորդ երեսփոխանները չէին սպասեր այս արդիւնքին:

Հիմա ստեղծուած է դժուարին վիճակ մը: Պրիան՝ իրեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀՐԴԵՀ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի 22 հոկտ. թուականով.— Այս առաւօտ ժամը 8.30ին հրդեհ ծագեցաւ Cityի Houndstich փողոցին անթեղ հնուածայնի մէկ վաճառատան մէջէն:

Նոյն շէնքին մէջ, վաճառատուն եւ մթերանոցներ ունին գորգի հայ վաճառականներ Ունճեան, Մ. Քէշիշեան, Իզմիրլեան, Կիւմիւշեան, Ուզունեան. Նոյն փողոցին շուրջ եւ անմիջապէս մօտերն են բազմաթիւ հայ գորգավաճառներու խանութները:

Հրշէջներու կայարանը բարեբախտաբար անմիջապէս մօտիկն ըլլալով, հրդեհէն քանի մը վայրկեան վերջ, հրշէջները աւելի քան 15 գործիքներով աշխատեցան առաջքն առնել: Հակառակ ատոր, միայն ժամը 2ին կարելի եղաւ մարել: Հրդեհին ծագած վայրը, — Հրեայի խանութ — բոլորովին վնասուեցաւ: Կորուստներ ունեցան նաեւ շուրջի խանութները, մանաւանդ Պ. Մ. Քէշիշեանի վաճառատունը, որ թէեւ չայրեցաւ, սակայն գորգերը թաղուեցան ջուրերու մէջ, խանութը ամբողջ լիճի մը վերածուած ըլլալով: Մ. Քէշիշեան այս միջոցիս Լոնտոնէն բացակայ է, եւ իր պաշտօնեան է որ առաւօտուն վաճառատունը բացած պահուն ծուխեր տեսնելով լուր տուած է ոստիկանութեան:

Houndstichը Հրեաներու փողոց մըն է, ուր ամէն տարի հրդեհի քանի մը դէպքեր կը պատահին:

ԹՕՔԱԹԼԵԱ՞ՆՆ ԱԼ...

Թօքաթլեան պանդոկի սեփականատիրութեան շուրջ թիւրիմացութիւն մը ծագած է: Պոլսոյ «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը պաշտօնագրով մը կարգ մը բացատրութիւններ ուզած է վարձակալ Պ. Մէտովիչէն, որ հարկ եղածը հաղորդած է անձամբ եւ իր իրաւագէտ-խորհրդականին միջոցաւ:

Միւս կողմէ, Պատրիարքարանը հարկ եղած զեկուցումը ըրած է Բերայի թաղ. խորհուրդին, նկատելով որ պանդոկը այդ թաղին կը պատկանի:

Խնդիրը թիւրիմացութեան արդիւնք ըլլալով, յոյս կայ որ դիւրութեամբ կարգադրուի:

ՀԵԼԼԷՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Աթէնք 22 հոկտ.— Թասոս կղզիին մէջ համայնավարները խռովութիւն յարուցին:

Գավալայէն հասած շուտով ոստիկանական ջոկատներ կարգը վերահաստատեցին: Քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

ՉԵԿԱՅԻ ՆՈՐ ՄԷԿ ԶՈՀԸ

Անցած օր գրեցինք թէ Վարշաւայի մէկ փողոցին մէջ կոկորդէն դանակով ծանրապէս վիրաւորուած գտնուեցաւ Լամպոֆ անուն բոլշեւիկ մը, որ յետոյ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ:

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Լամպոֆ Չեկայի գլխաւոր գործակալներէն մէկն էր, որ շնորհազուրկ ըլլալով, սպաննուած է իր պաշտօնակիցներուն կողմէ: Կ'ըսուի թէ այս սպանութիւնը կապ ունի Բեսեդովսկիի խնդրին հետ:

ՊԷՉԷԻ Սաքա գերի բռնուած է Նատիր խանի զինուորներուն կողմէ եւ հսկողութեան տակ քապուլ տարուած:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ Եգիպտոս պիտի վերադարձուի անգլիական զինուորներու վաշտ մը, որ վերջերս բերուած էր՝ ծանօթ խռովութեանց հետեւանքով:

ՌԱՄԶԷՅ ՄԱԿԴՈՆԱԼԴ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մեծ յուզմունք յառաջ բերաւ ամենուրեք Աշխատաւորական կուսակցութեան երկրորդ Թատերամուտը— որպէս կառավարութիւն— աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան մէջ։

Շատ քննադատութիւններ, շատ հակասական ձայներ լսուեցան— ու դեռ կը լսուին— այդ կուսակցութեան գաղափարներու, անոր դաւանած քաղաքական եւ ընկերային վարդապետութեան շուրջ։ Քննադատութիւններու եւ խարանումներու կատաղի ժխոր մը բարձրացաւ երէկ Լա Հէյի խորհրդաժողովին առթիւ, երբ Մեծն Բրիտանիոյ ելմտական նախարարը, Սնօուդըն ծառացաւ ցամաքային պետութեանց յաւակնութիւններուն դէմ, պաշտպանելով իր երկրին շահերը, յայտարարելով թէ Մեծն Բրիտանիան, տնտեսական ծանր ու յարատեւ ճգնաժամի մէջ, ըլլալ է արդէն նիւթական մեծ զոհողութիւններ իր երբեմնի դաշնակիցներուն, հասեր է վերջնագոյն սահմաններուն, ուրկէ հեռուն չէ կարող երթալ, թէ բրիտանական քաղաքացին անհամեմատ աւելի է ճնշուած տուրքերու տակ, քան ուրիշ որեւէ երկրի բնակիչը եւ հետեւաբար իրաւունք ունի պահանջելու իրեն հասնելիք բաժինը գերման հատուցումներէն։

Եւ ամբողջ մամուլը ցամաքային երկիրներու մէջ— ի բաց առեալ ձախակողմեան թերթերը— կը խարանէր Սնօուդընը, որպէս թթու ազգայնամոլ, կը խարանէր Աշխատաւորական դահլիճը, որը երբ թէ կը դրժէ իր ընկերային հաւատամքը, կը դաւաճանէ Միջազգայնականի սկզբունքներուն եւ էապէս յառաջ կը տանի բրիտանական քաղաքականութեան աւանդական գիծը՝ արտաքին խնդիրներու ոլորտին մէջ.

Որքա՜ն թիւր ըմբռնումներ…

Դեռ չենք խօսիր կարմիր մամուլի մասին, որու աչքին՝ Մակդոնալդ, Հէնդըրսըն, Սնօուդըն, Շօօ Թոմաս, Կլայնս պարզ, յետադէմ «դեղին»ներ են, դրամատէրերու սպասաւորներ եւ «սօցիալ-դաւաճան»ներ։

Ոչ մի տարակոյս. ընկերվարականները հայրենասէր են Անգլիոյ մէջ, ինչպէս բոլոր միւս երկիրներում, բացի Խորհրդային Հայաստանէն։ Անոնք ջերմօրէն նախանձախնդիր են իրենց հայրենիքի յառաջդիմութեան և կը փափաքին որ, Մեծ Բրիտանիան լինի միշտ հարուստ ու բարգաւաճ, լինի միշտ հզօր ու հմայքոտ. կ'ուզեն, այո՛, որ բրիտանական քաղաքակրթութիւնը ճառագայթէ տիեզերքի վրայ, ողողէ բոլոր երկիրները, կ'ուզեն պահպանել իրենց լայնարձակ գաղութները, որոնցմով կ'ապրի Շէքսպիրի, Գլադստոնի, Մակդոնալդի հայրենիքը. կ'ուզեն, որ կանգուն մնայ բրիտանական աշխարհածաւալ կայսրութիւնը, որ ինքնին արդէն ազգերու մէկ հոյակապ Դաշնակցութիւն է, որու կաղապարով պիտի կառուցուի աւելի մեծը— բոլոր ազգերու համաշխարհային Ընկերակցութիւնը…

Այդ ամէնը ոչինչ ունի դատապարտելի նոյնիսկ ընկերվարական տեսակէտով. ամէն դէմոկրատ եւ մանաւանդ Արեւելքի թոյլ, հալածական ժողովուրդները կը փափաքին, որ բրիտանական մեծ կայսրութիւնը միշտ աւելի աճի զօրանայ, որպէսզի կարենայ ապագային դիմագրաւել ամէն տեսակ մութ, կործանարար հոսանքներուն— դեղին վտանգ, պանթուրանիզմ եւ ուրիշ նման պատուհասներ— որոնք ծայր կուտան Ասիայի, Աֆրիկայի բազմամիլիոն, տգէտ, յետամնաց զանգուածներուն մէջ . . .

Լինելով հանդերձ ջերմ հայրենասէր, Մակդոնալդ կը շարունակէ բարձր պահել դէմոկրատիզմի, ազատութեան ու միջազգայնութեան դրօշը նաև արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Անոր առաջին քայլն եղաւ շնորհել Եգիպտոսի գրեթէ լիակատար անկախութիւն, պահպանելով միայն քանի մը իրաւունքներ, որոնք անհրաժեշտ են Հնդկաստանի ճամբուն եւ կայսրութեան ընդհանուր ապահովութեան համար։ Նոյն անկախութիւնը պիտի վայելէ այսուհետեւ Միջագետքը, որ պիտի անդամակցի, փարաւոններու երկրին հետ, Ազգերու Դաշնակցութեան։ Միւս կողմէ Աշխատաւորական դահլիճը, հակառակ Ջինգօ մամուլի (Դէյլի Մէյլ, Մօրնինգ Պոստ եւլն.) կատաղի ընդդիմութեան, իր հովանաւորութեան տակ կ'առնէ Պաղեստինի ճնշուած հրէութիւնը, շարունակելով ի կատար ածել այն յանձնառութիւնը, զոր Անգլիա ստանձնած էր Բալֆուրի ծանուցագրով։

Ահա եւ Հերքուլեսեան փորձը լուծել զինաթափութեան մեծ համաշխարհային կնճիռը, որուն համար բրիտանական վարչապետը այցի գնաց Միացեալ Նահանգներու նախագահին, ծափերու, ովասաններու մէջ։ Գրաւել Ամերիկան, մարդկութեան մեծագոյն խնդիրներու շրջանը, գրաւել զայն նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցը— ահա Մակդոնալդի եւ ընկերներու ամենաջերմ մտահոգութիւններէն մէկը։ Հէնդըրսըն, արտաքին գործոց նախարարը եւ Մակդոնալդի աջ բազուկը, առաջին իսկ օրերէն յայտարարեց ի լուր աշխարհի, որ նոր դահլիճի արտաքին քաղաքականութեան առանցքը պիտի կազմէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը — լրացուած եւ ուժեղացուած։

Ժընեւի Մարմինին վերապահուած է հսկայական դեր մը ապագային։ Ուիլսոնեան գաղափարը վաղ թէ ուշ իրագործուելու է, անտարակոյս, քանի որ ամբողջ յառաջադէմ եւ դէմոկրատ մարդկութեան բաղձանքն է այն։ Իսկ դէմոկրատիզմը, համաշխարհային, խաղաղարար հոսանքը կ'երթայ վարար, անդիմադրելի յորձանքներով, հակառակ դիկտատորներու ժամանակաւոր յաղթանակներուն՝ շարք մը յետամնաց երկիրներու մէջ, Միջերկրականի աւազանում— Սպանիայի, Իտալիայի. Իւգոսլավիայի եւ Թուրքիայի։

Եւ երբ կատարուի խաղաղասէր մարդկութեան այդ փափաքը, երբ իրականանայ Վուտրօ Ուիլսընի ծրագիրը եւ Ազգերու Լիգայի տրամադրութեան տակ դրուի միջազգային բանակ մը, «նուիրագործող», հրամանատար ոյժ մը՝ ճնշելու ամէն մի դիմադրութիւն, խորտակելու ամէնմի անիրաւութիւն, այն ատեն ոչ միայն մեծ ու փոքր պետութիւնները, այլեւ Ժընեւէն բացակայ փոքրիկ, հալածուած անիրաւուած ազգերը պիտի գտնեն հնարաւորութիւն՝ իրենց պահանջներուն գոհացում տալու, իրենց իրաւունքները գէթ մասամբ վերանուաճելու։

Այդ է գաղափարը ՄեծնԲրիտանիոյ աշխատաւորական պարագլուխներուն, որոնց հետ առիթ ունեցած ենք անցեալի մէջ զրուցելու։ Օրմը՝ Շօօ՝ Անգլիոյ այժմեան պատերազմական նախարարը կ'ըսէր մեզի բառացի, մեր հարցումին ի պատասխան.

— Հայկական խնդրի մասին ինքը Ազգերու Լիգան է, որ պիտի խօսի անմիջականօրէն Թուրք կառավարութեան հետ։

Խօսքը, հարկաւ, գալիք Ազգերու Լիգայի մասին է, որ պիտի ունենայ անհրաժեշտ ոյժը՝ սպառնալու եւ իր սպառնալիքն իրագործելու, որ պիտի կրնայ իր որոշումներն իրագործել առանց նոյնիսկ կաթիլ մ'արիւն թափելու, սոսկ մատի թափահարումով…

* * *

Ցիսուն տարուան մեր աղետալի պատմութիւնը չափազանց թերահաւատ ու սկեպտիկ դարձուցեր է մեզ եւ մենք այլեւս չենք ոգեւորուիր Եւրոպայի հրամանատարներու —անգամ ամէնէն ազդեցիկներու, բարեկամներու— խօսքերով ու խոստումներով։

Սկեպտիկութիւնը պէտք չէ սակայն դարձնել հաւատոյ հանգանակ։ Աշխարհը յար եւ միշտ կը փոխուի —խիստ դանդաղ, անշուշտ— բայց կը փոխուի։ Եգիպտացի հայրենասէրները, արաբ ազատասէր մտաւորականութիւնը չէին երազեր, անշուշտ, որ մէկէն ի մէկ Բրիտանիոյ մէջ կուսակցութիւններու փոփո-յարաբերութիւնները այն աստիճան պիտի յեղաշրջուէին, որ աշխատաւորական հատուածը պիտի գումարէր աշխարհի մեծագոյն եւ հնագոյն խորհրդարանին մէջ 290 պատգամաւոր եւ որ նոր դահլիճը, գործի անցնելով, պիտի շնորհէր անմիջապէս գրեթէ կատարեալ անկախութիւն իրենց հայրենիքին. վաղն ալ գուցէ, նոյն դահլիճին շնորհիւ, պիտի իրականանայ մարդկութեան դարաւոր երազը —տիեզերական խաղաղութիւնը՝ ընդհանուր զինընկեցութեամբ եւ պարտադիր իրաւախոհութեամբ։ Պիտի իրագործուի, վաղ թէ ուշ, անտարակոյս, նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Ուիլսոնեան իմաստով։

Ռամզէյ Մակդոնալդ, իր տենդայինասպարէզի ընթացքին զբաղեր է նաեւ Հայկական Դատով։ Զբաղեր է նմանապէս Հէնդըրսըն, որ իր անհամբոյր կերպարանքին եւ փոքր ինչ կոշտ ձեւերուն տակ կը պահպանէ մարդկային, զգայուն սիրտ մը եւ ականատես եղած է Պոլսոյ համիտեան կոտորածին։ Երկուքն ալ ջերմ համակրանք ցուցած են մեր ժողովուրդի դատին հանդէպ։ Ունեցած ենք մէկէ աւելի առիթներ՝ խօսելու մեզի տանջող հարցերու շուրջը, մասնաւորապէս առաջինին հետ։ Թէ զրոյցներու եւ թէ շարք մը նամակներու մէջ, որ ուղղեր է մեզ այլեւայլ ժամանակ, բրիտանական վարչապետը շեշտեր է միշտ իր հայանպաստ տրամադրութիւնը։ 1918ի ամառը Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ պերճախօս ձայն մը բարձրացաւ ի նպաստ հայ ժողովուրդին, որ իր գոյութեան օրհասական պատերազմը կը մղէր Կովկասեան ճակատին վրայ։ Ռամզէյ Մակդոնալդն էր, որ կը հարցապնդէր կառավարութիւնը, թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած է ան՝ օգնութեան գալու կամաւորական մեր բանակին։

Միջազգայնականի ժողովներուն մէջ, որպէս պարագլուխը բազմամիլիոն աշխատաւորութեան, Մակդոնալդ միշտ կը քուէարկէր Հայոց անկախութեան բանաձեւը։

Նոյն 1918ին, աշխատ. կուսակցութեան պատգամաւորութիւն մը պահանջ դրաւ Լոյդ Ջորջին, որ Հայաստանը Արաբիոյ եւ Պաղեստինի հետ, անջատուի ընդմիշտ Թիւրք կայսրութենէն, համաձայն Ուիլսընի բանաձեւին։

1919ի Մայիսին, մեր մէկ դիմումին վրայ, եկաւ Պարիզ, Հէնդըրսընին հետ, լուծելու հայ-վրացական կնճիռը եւ հաշտեցնելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վրացի ընկերվարականներու (Վրաստանի նախկին վարիչներուն) հետ։ Հաշտութիւնը չկայացաւ շարք մը պատճառներով(*). Վրացիք անհաշտ դիրք կը ցուցնէին Լոռիի եւ Ախալքալաքի խնդրոյն մէջ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) մանրամասնօրէն մեր գրքին մէջ, Le Conflit Arméno-Georgien et la Guerre du Caucase.

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Յ. ԿԱՍՔՈՆ
ԳԱՒԱՌԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսան, հակառակ իր վարչական կեդրոնացումին, իր ծայրագաւառներուն մէջ կը պահէ տակաւին հոգեկան-իմացական ապակեդրոնացումի որոշ ձգտում մը։ Ֆրանսական գաւառը— ինչպէս ամէն երկրի մէջ— ազնիւ ճիգ ունեցած է միշտ թօթափելու փարիզի մշակութային մենատիրութիւնը, որպէսզի կարենայ ազատօրէն ապրիլ-և-արտայայտուիլ իր ինքնուրոյն փթթումով։

Գաւառապաշտութիւնը (régionalisme) գրական-գեղարուեստական ապակեդրոնացումի գեղեցիկ, առողջ եւ բեղուն շարժում մըն է, տեսակ մը երկրին ձայնը մայրաքաղաքին դէմ, որ իր դժուարին պայքարի շրջանը անցընելէ յետոյ, ներկայիս պարտադրած է ինքզինքը, եւ կուգայ լրացնելու, ճոխացնելու կեդրոնի, փարիզի մայր մշակոյթը։

Գաւառականութեան շարժումը իր ախոյեանները եւ իր օրգանները ունեցած է։ Փրովանսը, կասքոն երկիրը, Պրըթոն աշխարհը ամէնէն կենսունակ վառարանները եղած են այդ ձգտումին։ Իրենց յառաջադրութիւնները պարզ են եղած. տեղական կեանքի պաշտպանումը իբրեւ գրական ատաղձ եւ արժէք. եւ գաւառաբարբառներու հանդէպ յարգանքի իբրեւ գեղարուեստական արտայայտութեան միջոց։

Լոկ «Միստրալ»ի մը գոյութիւնը բաւական եղած է այդ շարժումին տալու նուիրագործում մը եւ քաղաքացիական իրաւունք։

Արդարեւ ֆրանսական ծայրագաւառները այցելող օտարական մը յաճախ կը զարմանայ թէ, հակառակ աշխարհին միօրինակ կրթութեան, հակառակ փարիզի հզօր ճառագայթումին, ո՛րքան գաւառաբարբառները եւ տեղական երանգը յամառութեամբ իրենք զիրենք գիտցած են պահել։ Այդ տպաւորութիւնը ունեցած եմ ես երբեմն Պրըթոն ծովափէն ներս, եւ վերջերս ալ կասքոնական միջավայրին մէջ։ Կայ կասքոն ինքնատիպ լեզու մը որ նոյնքան աննման է գրական ֆրանսերէնի, որքան սպաներէնը կամ իտալերէնը։

Պարզ նմոյշի համար կը յիշատակեմ առած մը, որ այգիներուն եւ գինարբուքի չէնշող այդ երկրին մէջ յաճախ կ'իմանայ անցորդը.

Lum bibo, tune vino
Bis erit vivere, bis bibere.

(Խմելը ապրիլ է, կրկնակի կոնծելը՝ ապրիլ է երկու անգամ։)

Ու եթէ կայ տարանջատ լեզու մը, անխուսափելիօրէն անիկա կը ծնի նաեւ մտաւոր երկունք մը, գրական կեանք մը։

Հապշտապ ճամբորդութիւն մը անբաւական է անշուշտ խորապէս թափանցելու շրջապատի մը կեանքին եւ իր արտայայտութիւններուն։ Բայց որքան կարելի եղաւ ինձ գիտնալ, կասքոն մշակութային միջավայր մը գոյութիւն ունեցած է միշտ, ուր ժողովրդական երգիչներ, բանաստեղծներ, շրջուն հէքեաթասացներ գիտցած են արթուն պահել երկրին բնազդը մարդոց մէջ։ Ու տակաւին կան անաւօյս գրողներ, որոնք միայն կասքոն լեզուով է որ կ'երգեն իրենց արենակից ժողովուրդին երազն ու յուզումները։

Գաւառապաշտութիւնը— եթէ այս բառը առնուի իր հարազատ իմաստին մէջ— խառնուրդ մըն է այն նախնական, գրեթէ բնազդային զգայնութիւններուն, որ գրեթէ ամէն ապրող էակի մէջ քուն կամ արթուն է. ծննդավայրի սէրը, մանկութեան յիշատակներու ոգեկոչումը, ընտանեկան-ցեղային աւանդութիւններու պաշտամունքը աճաւասիկ կը կազմեն հոգեբանական բեղուն ենթահող մը, ուր կը մխրճին մարդու արմատները։ Պիտի ըսեմ գաւառապաշտութիւնը հոգեբանական ինքնապաշտպանութիւն մըն է քաղաքակրթութեան խելայեղ նուաճումին դէմ։ Որոնումներէ, թափառումներէ յոգնած, ամէն զգայուն մարդ, վերջ ի վերջոյ կը վերադառնայ այդ նուիրական խորանին։

Կասքոն տոհմիկ երգիչներու քնարահայրը, Ժասմէն Ճալ,— կասքոն թըլկատինցի մը եթէ կ'ուզէք — իր երգերուն մէջ այդ անզսպելի խռովանքը դրած է։

Ցեսէք թէ ինչպէս իր գիւղին պաշտամունքը փառաբանած է ան.

«Աստուած շինած է աշխարհը, գիտեմ,
«Աստուած մեծ է, բայց մարդն ալ մեծ է,
«Ախր մարդն է որ շինած է փէյրէհորատը։»

կամ

«Ես տեսայ Մատրիտը, փարիզն ու աշխարհը.
Բայց անգամ մը հիանալէ վերջ կ'ըսէի ինքզինքիս.
Խե՛ղճ ուխտաւոր, երբ պիտի դառնաս փէյրէհորատի քու տունդ։»

Իրենց հողին հաւատարիմ, բաղեղի պէս անոր պլլուած երգիչներէ զատ, գասկոնայի հարաւարեւմուտքի այդ անկիւնը տուած է նաեւ գրագէտ զաւակներ, որոնք թէեւ արմատախիլ, բայց իրենց աշխարհաշունչ երկերուն մէջ երբեմն երբեմն դրած են մայր հողի շնչիններուն, այգիներուն, պտղաստաններուն բարկ եւ անխառն բոյրը։

Ցաքսի մէջ, պարտէզի մը կանաչ առուին տակ, կ'երազէ յուշարձանը պատերազմի զոհ բանաստեղծի մը, ու մարմարին վրայ թրթռացող քառեակ մը կուտայ անոր կեանքին ու գործին ամբողջ շեշտը.

… «Հոն է որ ծնած եմ։ Հոն է, Լանտերուն առջեւ,
Ուր, օր մը, բարեկամ, պէտք է զիրար վերագտնենք.
Այն անհիւնին մօտ, որ հոգին այնքան կ'ընդլայնէ,
Որ մարդ կը մոռնայ ապրիլը, այնքա՛ն որ կ'երազէ։»

Բայց ապահովաբար, բոլոր կասքոն գրագէտներու միջեւ ա՛յն, որ ամէնէն զօրաւոր եւ հարազատ կերպով իր բնաշխարհին բոլոր ձայները, սարսուռները գիտցած է ճառագայթել, եղած է Ժան Ռամօ։

Ծնած ստորոտը այն գայլաբախտ բլուրներուն, որոնք ծալ ի ծալ փէշերն են արքայական Պիրենեաններուն, ան իր ներշնչումները քաղած է ուղղակի իր մօր չըթունքէն. Ճոխ ագարակի մը տոյնը։ Ալրի եւ լիազօր տիրուհի էր իր մայրը, որ կ'երեւի իր պատասխանատուութիւններուն տակ պահած էր կնոջ մը աւանդամոլ գերզգայութիւնը։ Ուրիշներու դիմաց անհական տիրուհին, իր զղուն հանդէպ մայր էր եւ կին։

Պիրենեաններու հմայքով խոհուն, անտառներու մրմունջներով օրօրուն, եւ գաղջ ու բեղուն պարտէզներու հիւթերովը գինով, Ժան Ռամօ, փարիզի մէջ, իբրեւ բանաստեղծ, յաղթանակի խնջոյքը վայելած է. բայց չէ ուրացած, չէ մոռցած իր բնաշխարհը. իր ամէնէն հնչուն եւ կենդանի բառերը տո ցանած է իր մայրական երկրի հորիզոններուն։

. . . .

Կը զգամ, երբ քեզ կը պանծ[…] ցնեմ
Լեցուն կրօնական եւ մոլեռանդ յուզմունքով մը,
Թէ ձայնս կոկորդիս մէջ […] պայթի, կ'ընդլայնի։
. . . . . .
Ես հերոսներուն ձայնը, մոգերու խանդը ունիմ,
Այլեւս ես չեմ, այլ քո մեռելներդ են, կ'իմանա[…]
Որ քեզ կը կանչեն իրենց գոր[…]վը, քեզ կը նուիրե[…] իրենց պաշտումը։
Ու ես բիւր բիւրաւոր սրտեր ունիմ, որ քեզ կը սիրեն իմ[…] նիս մէջ։
. . . . . .
Ու ամբողջ դուն ես, քու գա[…] գաթներդ են, քու ջրվէժներդ,
Քու խիտ շոճիներդ, քու խա[…] ծովդ, ով մայրենի աշխարհ,
Որ կ'ուռեցնեն իմ Թոքերս բառ[…]
Եւ Թաւ ձայներով
Ինչպէս բիւրեղեայ լարերով հոյակապ դաշնակ մը.
. . . . . .
Ես մառած ճպուռներդ, լուռ Թռչնակներդ իմ,
Որոնք կ'երգէին պայծառ առաւօտներդ, գաղջ գիշերներդ,
Իմ բառս քու շանթերուդ դղրդիւնը ունի
Եւ ես քու յաւերժական երգ[…] եմ։ Ու ես եմ…
Բայց ոչինչ, ես ոչինչ եմ… […] ունայն գաճաճ[…]
Ես լոկ ստուեր մ'եմ, ճամբորդ դէպի արհաւիրք մը,
Քու փոշիէդ մասնիկ մըն եմ, պահ մը կեանքի կոչուած,
Որ կը բոցավառի, քու մէջդ դառնալէ առաջ։

Այս հրդեհուած երգին […] շուղը, Ժ. Ռամօ, որքան իրաւունք ունի երբ կ'ըսէ.

«Հոյակապ բանաստեղծները նոյնքան անհրաժեշտ են ժողովուրդի մը բարգաւաճումին, որքան ամէնէն գործունեայ ճարտարագործները, ամէնէն հ[…]րիմաց արհեստաւորները։ Անոնք կը շաղուեն հոգիներու հացը։ Անոնք կը պահպանեն ներքին կեանքը։»

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն տարի դպրոցական վերամուտ[…] թիւ, այս տարի ալ թաղայի[…] վարժարանները, գրեթէ առանց բացառութեան իրենց դուռներուն վրայ փակցուցած էին ազդ մը,— Հոկտեմբերի առաջին կիսամսեա[…] յին մէջ միայն ֆրանսացի տղաք[…] ներ պիտի ընդունուին, իսկ 15[…] ետք՝ օտարականներ։

Քաղաքին մէջ հայ գաղ[…] կանութեան բազմացման թ[…] կաններէն (1923—1924) ան[…] միայն Ռիւ տէ Ցօմինիքէնի գ[…] րոցները, ցարդ շատ բարեացա[…] մութեամբ կ'ընդունէին հայ տղաքը։

Նոյնիսկ տարուան բոլոր օր[…] րուն, դժուար թէ եռ ճամբ[…] տղայ մը գտնուէր, մանաւա[…] հայ մանկապարտէզներու բազմ[…] մով, երբ Ցօմինիքէնի դպրոցը […] մող տղոց թիւը զգալապէս նո[…] զեցաւ։ Բայց այս տարի փոփ[…] խութիւն մը կը նշմարուի։ […] 15—16ին, յիշեալ դպրոցի […] ջեւ համախմբուած բազմա[…] հայ տղաք, կտրուկ մերժում[…] մը արժանացան, եւ ծնողներու […] մութիւնն հայիւ կարելի եղ[…] ցրուել ոստիկաններու միջամ[…] գտնուեցան ուրիշ կարգ մը թ[…] ղային վարժարաններ ալ, որ […] տասխանեցին.

— Գացէք ձեր տղաքը ֆրա[…] ցի ըրէք որ անմիջապէս ըն[…] նինք։

Երեւոյթը բացատրելու […]

մոր, պէտք է ընդունիլ, որ թէ ֆրանսացի եւ թէ օտար տղոց թիւը այս տարի տարապայման աճած է: Միւս կողմէ, դպրոցներու վրայ որեւէ յաւելում կամ ընդարձակում եղած չըլլալով, շէնքերը նեղ կուգան:

Իսկ ուրիշ երեւոյթ մըն է հայերու աճումը, թէեւ կարելի է ճիգրիտ վիճակագրութիւն մը ցոյց տալ:

Մարսէյլի համար ցոյց տըրուած 12—15 հազար գաղթականութիւնը, սա երկու տարուան ընթացքին միայն իր նոր ծնունդներով զգալապէս բարձրացած է: Այսօր՝ տուներու մէջ, ընտանիքներու մօտ, փոքրիկներուն վրայ յարունակական յաւելում մը կը տեսնուի, մէկը՝ երկու, երկուքը՝ երեք եւայլն եղած ըլլալով: Փողոցներու եւ անցքերու վրայ զգալի բազմութիւններ կը կազմեն անոնք, մանկական երամակներ:

Այս երողութեան առջեւ, ազգային մանկապարտէզներու խիստ անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի, միայն մէկ կամ երկու այլ տեղ կազմած: Հիմա կեդրոնի մանկապարտէզը, կարծեմ կրնայ մինչեւ 500 մանուկներ պատսպարել, սակայն հայ ծնողներ խումբ մը նկատումներով իրենց տղաքը չեն առաջնորդեր հոն:

Շատ մը հայրենակիցներ, կեդրոնի թաղերը կը բնակին գործի յարմարութեան բերումով, որ մթնոլորտը թէ վտառողջ է եւ թէ անբարոյացուցիչ: Բա՛յց տնտեսական մտահոգութիւնները զիրենք կը ստիպեն այր եւ կին, եւ նոյնիսկ պատանիներով օրուան բոլոր ժամերուն աշխատանքի նուիրուիլ: Ասոր համար ալ կ'ուզեն որ մանկապարտէզի տղաքը դպրոց երթան եւ մնան մինչեւ երեկոյեան ժամը 6, երբ իրենք դարձած են այլեւս: Ցետոյ կ'ուզեն որ դպրոցին մէջ մայրական ծառայութիւն վայելեն իրենց տղաքը, կամ ստանան այնպիսի վարժութիւններ զորս կատարեալ դըպրոց մը միայն կրնայ տալ: Կան ուրիշներ ալ որ յամառօրէն հեռու կը մնան, կը նախընտրեն միայն ֆրանսերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն:

Եւ սակայն, կարելի է յաղթել այս դժուարութեանց, եթէ միութիւններ ստեղծուին եւ դպրոց-մանկապարտէզները բազմանան ու կանոնաւորուին:

Արուարձաններու մէջ խմբաւորուած հայութիւնը շատ նպաստաւոր վիճակ մը ունի այս տեսակէտով: Սակայն անդին կան ...մթիւ ընտանիքներ, զրուած կեդրոնին ու ծանօթ արուարձաններէն դուրս, այլազան եւ անծանօթ անկիւններ: Ասոնք չեն կրնար օգտուիլ ազգային մանկապարտէզներէն, դպրոցներէն եւ իրենց զաւակները բնականաբար պիտի ղրկեն մօտակայ թաղային վարժարանները, եթէ ընդունուին: Իսկ չընդունուելու պարագային, անոնք կը ստիպուին կամ ֆրանսացի դառնալ, եւ կամ թողուլ որ տղաքը փողոցներու մէջ խամրին օրն ի բուն:

Այդ ընտանիքներուն ցիրուցան ապրելուն պատճառն ալ տնտեսական է: Իրենց նիւթական կացութիւնը կը մղէ երթալ բնակելու հոն՝ ուր աժան բնակարաններ կը գտնուին ամէն յարմարութիւններով: Շատ է թիւը անոնց՝ որ սեփական տունի տէր եղած, իրարու քով կ'ապրին: Բայց այնքան շատ է հողի ու փոքրիկ խրճիթի մը կարօտը քաշողներու թիւը: Խեղճերը ճարահատ մնացած են կեդրոնի թաղերուն մէջ՝ իրենց ամբողջ վաստակը վարձքի յատկացնելու գնով եւ կամ գացած են այնպիսի անկիւններ, ուր ազգային դիմագծութիւնը օրէ օր կորսուելու վտանգին ենթակայ է:

Ի՜նչքա՜ն լաւ պիտի ըլլար, այդպիսներուն հայթայթել քանի մը մեդր հող եւ քիչիկ մը վարկ, տուն տեղ ըլլալու: Այն ատեն կէս մը հնարաւորութեան ճամբուն մէջ մտած կ'ըլլար ամենակենսական գործը — դպրոցներով եւ այլ միջոցներով պահել պահպանել հայկական դիմագիծը:

Կարելին պէտք է փորձել, ստեղծելու համար նորանոր արուարձաններ, սեփական հողերու վրայ բնակութեամբ: Կամ ընդարձակել եղածները, անոնց մօտակայ հողերը մեծաքանակ գնել եւ մաս մաս կարօտներու բաժնել վճարման դիւրութիւններով: Այսպիսով հաւաքականութիւններ կը կազմուին եւ դիւրաւ չեն ձուլուիր:

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցները, (Հայրենիք, Ասպարէզ, Պայքար, եւայլն) ինչպէս եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր եւ նամակագիրներ կը շարունակեն մեր հին հասցէն գործածել (208 bis Rue Lafayette)

Կը յիշեցնենք բոլորին, թէ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը մէկ տարիէ ի վեր կը գտնուին.

235 FBG· ST· MARTIN,
PARIS

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 18 (սեփ. թղթ.). — Ռումանահայութիւնը երրորդ տարին ըլլալով, կիրակի օր տօնեց Հայ Մշակոյթի Օրը՝ զայն միացնելով Թարգմանչաց տօնին:

Թեմական իշխանութեան կարգադրութեամբ, փակ մնացին շաբաթ օր ազգային վարժարանները եւ կիրակի առտու հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ եկեղեցիներուս մէջ՝ անհետացած հայ մտքի վաստակաւորներու յիշատակին, ինչպէս նաեւ գոհաբանական աղօթք՝ Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արք. Դուրեանի համար, որուն հոգեւոր կոչման յիսնամեակի յոբելեանը կը զուգադիպէր այդ օրուան:

Ասկէ զատ, Պուքրէշի մէջ Հայ Մշակոյթի Օրուան առթիւ ժողովրդական հանդէս մը տեղի ունեցաւ Սալա Ջիարիշթիլորի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ռումանահայ կեդր. Մատենադարանի վարչութեան: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Առաջնորդը իբր նախագահ բանալով հանդէսը, շեշտեց այն փառաւոր դերը զոր կատարեց Ե դարու հայ հոգեւորականութիւնը՝ ստեղծելով գիր եւ գրականութիւն: Երկրորդ բանախօսն էր Տոքթ. Ա. Տիրացեան որ բացատրեց հայ մշակոյթի գրաւած տեղը ազգերու մշակոյթին մէջ, ինք եւս ծանրանալով Ե. դարու մեծ սերունդին վրայ, որ անհամար տքնութեանց հանդուրժեց, լոյսով օժտելու համար իր ժողովուրդը: Խօսեցան դպրոցի ուսուցիչներէն Պ. Պ. Յովհ. Պապիկեան եւ Երուանդ Հայրապետեան՝ առաջինը նիւթ ունենալով Եղիշէ Դուրեանը, իսկ երկրորդը ծանրանալով Մշակոյթի Տօնին նշանակութեան վրայ: Խօսեցան նաեւ Պ. Թիմոսեան, շեշտելով ինքնուրոյն մշակոյթի մը անհրաժեշտութիւնը: Ցետոյ խօսք առաւ Թաղականութեան ատենապետ Պ. Դ. Դանիէլեան, շեշտելով թէ մշակոյթի պահպանման մեծագոյն ազդակը դպրոցն է եւ հրաւիրելով ներկաները աջակցիլ հայ դպրոցին զարգացմանն ու յարատեւութեան: Ընդմիջաբար երգեցին դպրոցին երգչախումբը եւ կոմիտաս երգչախումբը զանազան հայ երգեր, իսկ Րաֆֆի միութիւնը մասնակցեցաւ իր նուագախումբով: Պ. Լեւոն Պալճեան արտասանեց «Խօսք Լոյսի Տօնին Համար», իսկ դպրոցի սաներէն Պ. Ադամեան Սիամանթոյի «Գիւտին փառքը»: Մեներգեցին Օր. Օր. Կլորիկեան եւ Տէյիրմէնճեան: Հանդէսը փակեց Պ. Սիրունի, հրաւիրելով ներկաները սիրել հայ մշակոյթը, եւ յարգել հայ մտքի ու գրչի վաստակաւորներն ու աշխատաւորները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՆՍԷՅ, 17 Հոկտ. — Անցեալ կիրակի Կրընոպլի եւ Լանսէյի քոյր կոմիտէներու մասնակցութեամբ տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օր»ը Քաֆէ Փլանի մէջ: Հակառակ անոր, որ գաղութիս գրեթէ 2/3 մասը հեռացած է, դարձեալ ընդարձակ սրահը նեղ կուգար եւ մեծ թիւով երիտասարդներ ոտքի մնացին:

Նախագահ՝ ընկ. Տիգրան Գասպարեան հանդէսը բացաւ եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը: Ցետոյ պատմեց Դաշնակցութեան դըլուագներէն երկու յուզիչ դէպքեր, որոնց ականատես եղեր էր, ու կանգ առաւ Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ:

Ցետոյ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Շէհրէրեանը, որ ներկաները խանդավառեց իր սրտագին եւ յուզիչ խօսքերով: Դաշնակցութեան 39 տարուան համառօտ պատմութիւնն ընելէ յետոյ, եզրափակեց երեք բնորոշ եւ հայ ժողովրդի համար անհրաժեշտ պահանջներով. «Ցարատեւ ու յամառ պայքար եւ վրէժ մեր արիւնարբու եւ դարաւոր թշնամի Թուրքին դէմ», որպէսզի տիրանանք մեր արդար պահանջին— մեր հայրենական հողերուն: Պահանջել Հայաստանի դռներուն բացումը, որպէսզի այս թափառական հայութիւնը տեղաւորուի հայրենի երկնքի տակ, հայրենիքի հողին վրայ: Ցետոյ կոչ ըրաւ մայրերուն եւ քոյրերուն որպէսզի երեխաները հայ պահեն այս օտար երկնքի տակ, որովհետեւ եթէ այդ սերունդը ձուլուի եւ ուծանայ, մենք պիտի կորսնցնենք մեր դատը:

Գեղարուեստական բաժնին փայլ տուաւ Պ. Երուանդ Տէր Կոմսեանի երգիչ խումբը: Օրիորդներ Գայիանէ եւ Ճերմակեան, ինչպէս նաեւ փոքրիկն Եդուարդ իրենց գեղեցիկ արտասանութիւններով ոգեւորեցին եւ արցունքներ խլեցին ներկաներէն: Հաճոյալի էր մանաւանդ խարբերդցի Պ. Պօղոսի դաշն երգը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Փամփորոտան»ով շատ ուրախ մթնոլորտի մէջ, անվերջ կեցցէ՛ հայ ժողովուրդ, կեցցէ՛ Դաշնակցութիւն, կեցցէ՛ ազատութիւն աղաղակներով:

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական նախարարութիւնը գնահատելով նկարիչ Պ. Ա. Ս. Պագալեանի յաջողութիւնները պաշտօնական ցուցահանդէսներու մէջ, զայն պատուած է Ակադեմական ասպետի շքանշանով:

ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակելով այս նամակը, մեր խորհրդածութիւնները կը վերապահենք ուրիշ օրուան մը:

Երկար տարիներու ընթացքին, Գաղթական Տղոց Պաշտպանութեան Կոմիտէն եւ Ն. Ի. Ռըլիֆը շարունակական գործակցութեամբ, յաջողեցուցին մեծ մասամբ հայազգի, մօտ 1200 դեռատի որբերու Ֆրանսա մուտքը, տեղաւորումը եւ պաշտպանութիւնը: Այս երիտասարդները շնորհիւ իրենց աշխատանքին, կրցած են ստեղծել անկախ ապրուստ մը, այն տեսակ պայմաններու մէջ, զորս իրենք իսկ կը գնահատեն առնուազն գոհացուցիչ: Շարունակելով իրենց գործունէութիւնը, այս երկու կազմակերպութիւնները, վերջերս, Ֆրանսա մտցուցին 72 երիտասարդ հայ որբերու նոր խումբ մը, որոնք Յունաստան ապաստանած եւ հոն խմբուած էին կայաններու մէջ, ուր կը վարէին անկայուն կեանք մը:

Այս ներգաղթը, կարգ մը հայկական թերթերու կողմէ առժանացաւ բուռն քննադատութիւններու:

Թող թոյլ տրուի մեզ որ հոս մեր զարմանքը յայտնենք: Ամենէն առաջ, հայ ազգին ապնիւ ...աւանդութիւններուն ծանօթ ըլլալով, կը զարմանանք որ այս յարձակումները ուղղուած են կնոջ մը դէմ, առանց անոր սեռին հանդէպ յարգանքի, եւ առանց նկատի առնելու զոհողութիւնը որուն փաստը տուած է, իր կեանքին լաւագոյն տարիները նուիրելով իր թարմաաի հայրենակիցներուն: Եթէ այս յօդուածներուն հեղինակները իրօք առաջադրած են բարելաւել իրենց հայրենակիցներուն վիճակը, կը խնդրենք իրենցմէ որ ուղղակի դիմում կատարեն շահագրգռուող կազմակերպութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներուն:

Թող թոյլ տրուի մեզ իրենց յիշեցնել թէ քննադատութեան մէջ սահմանափակուիլը ամուլ աշխատանք է: Ուրով, կը խնդրենք իրենցմէ որ բարեհաճին մեզ գիտցնել իրենց շինիչ թելադրութիւնները, օգնելու համար իրենց երիտասարդ հայրենակիցներուն, որոնք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մնացած են դժաւ պայմաններով:

Աւելցնենք նաեւ թէ պիտի մաղթէինք որ այս հայկական շրջանակները ուրիշ կերպով մեզ ծանօթացնեն շահագրգռութիւնը որ ցոյց կուտան իրենց երիտասարդ հայրենակիցներուն: Այս քննադատութիւններուն չպիտի պատասխանէինք, եթէ այս կերպ ձղուած պրոպագանդը իր ազդեցութեամբ անկայուն վիճակի մը չմատնէր նոր գաղթած որբերը, ինչ որ մեզ կը ներշնչէ լուրջ մտահոգութիւններ անոնց ապագային մասին: Անոնք, մամուլի այս յօդուածներէն համոզուելով որ Ֆրանսա մտնելով՝ աշխատանքի օրէնքէն խուսափելու իրաւունքը ձեռք ձգած են, կը լքեն իրենց գործատէրերը, առանց մտահոգուելու իրենց յանձնառութեան մասին: Այս երիտասարդութեան բարօրականին համար որ ընտանեկան դաստիարակութենէն զրկուած մընաց, մեզի շատ ծանր կը թուի, թէ կարգ մը հայրենակիցներ զորս հեղինակաւոր կը կարծեն, իրենց կուտան խրատներ, զորս իրենք կը մեկնաբանեն տրուած խոստումը դրժելու եղանակով:

Կը յուսանք թէ այլ երիտասարդները այլեւս չպիտի գըրգռուին ուրանալու իրենց պարտականութիւնը: Եւ եթէ մեր յոյսը ի դերեւ պիտի ելլէ եւ եթէ քննադատութիւնները պիտի շարունակուին, առանց նկատի առնելու անոր, անդրադարձումը մեր երիտասարդ պաշտպանեալներուն վրայ, կը խնդրենք գոնէ որ դադրին յարձակելէ կնոջ մը վրայ, եւ դիմեն շահագրգռուող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն, այսինքն, ստորագրեալներուն, որոնք ձեռնարկուած գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն:

7 Հոկտ. 1929

կօրտըն Պէրրի
Ներկայացուցիչ Ն. Ի. Ռըլիֆի
Ժ. Լըպէլ
Ընդհանուր Քարտուղար Գաղթ. Տղոց Պաշտպանութեան Կոմիտէին

ՁԻՒՆԸ

Ֆրանսական Ալպերու վրայ սկսած է ձիւնել: Մինչ հովիտներու վրայ առատօրէն կ'անձրեւէ, մինչեւ 1000 մեդր բարձրութեամբ լեռները ձիւնով ծածկուած են:

Պրիանսոնի շրջանին, Սէն-Ժէրվէ-լէ-Պէնի եւ այլ վայրերու բարձունքները ճերմակով ծածկուած են:

ԿՌՈՒՆԿՆԵՐԸ ԵԿԱՆ ԱՆՑԱՆ...

Շալոն-սիւր-Մառնի վրայէն հարիւրաւոր կռունկներ անցան առջի օր: Կայարանին վերեւ քանի մը շրջաններ կատարելէ յետոյ, կռունկները, որ ճամբայ փնտռելու երեւոյթն ունէին, ուղղուեցան դէպի Թրուա:

Այս տարագնաց թռչուններու չուն կը նկատուի նախանշան մը թէ այս տարի վաղահաս ձմեռ պիտի ունենանք:

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ Ռուսակով մը եւ Վիկտոր-Սէրժ մը—, մէկը ծանր պատժուելով գործատան մէջ, միւսը՝ Լէնինի գործերը թարգմանելով ֆրանսերէնի, կը գործադրեն բոլշեւիկներու լաւագոյն ըրածին, եթէ նման մարդեր հակայեղափոխական են, կախաղանի արժանի, կը հարցնեմ ինքզինքիս թէ ի՞նչ պիտի պատահի խեղճ մարդկութեան այն օրը, երբ Միլերցիէվաներու եւ Ռոյթմաններու, Սմոլէնսկը կողոպտողներու, եւ ...սրինգով պարողխորհրդաւորներու համայնավարութիւնը այնքան ուժեղ դառնայ որ աշխարհագրէ իր հիմնական արդարութիւնը: Ո՛չ հարիւր անգամ ո՛չ Աշխարհը արդէն բաւական թշուառ է: Եւ եթէ իմ դասակարգս առաքելութիւն ունի զայն բարելաւելու բարեշրջելով, առաքինութիւնը չունի սակայն զայն սպաննելու:

Գիտակցութիւնը ունիմ թէ ի՛նչ կը կատարեմ հոս: Գիտեմ թէ ի՛նչ է իմ խօսքերուս տարօրութիւնը. բայց գիս կրնան ուրիշ բանով ամբաստանել, բացի թեթեւամտութենէ եւ անպարկեշտութենէ, որովհետեւ մէկ տարիէն աւելի սպասեցի այս էջերը գրելու համար:

Եւ միա՛յն, խորհրդային անդունդին խորը մխրճուելէ յետոյ է որ երկրին գերագոյն դատաւորը համամիտ գտնելով Սվիէրցիէվայի հետ, կը հրապարակեմ զանոնք:

×

Կալինինի հրամանը խեղկատակութիւն մըն է: Հարցաքննիչ դատաւորը զայն նկատողութեան չպիտի առնէ: Գիտէ թէ այդ բանը հաշուի չառնուիր: Այսպէս, մեր ժամանումին՝ կ'իմանանք թէ Ռուսակովի մինչեւ անգամ թոյլ չեն տուած որ նախագահական հինգ կնիքներ կրող ծրարը տանի իր հասցէներուն, Կամարովի կամ Զուտովի: Ու ծերուկը կը գտնենք ամբողջ ժամեր պահարանը գրպանըն, ստած երիտասարդ պարոնի մը առջեւ, որ հարցաքննի, դատաւորն է, որ զայն կը չարչրկէ, նեղը կը դնէ, չարաչար գործածելով անոր պարզամտութիւնը, կը խաղայ անոր բարեմտութեան հետ, կ'օգտագործէ անոր բոլոր անճարակութիւնները, եւ իր կարելին կ'ընէ որ անոր խօսքերէն իրաւունքը խլէ զայն բանտը նետելու:

«Առանց զարնելու» մեր մուտքը կ'երեւի մեզ համակրելի չի դարձներ դատաւորին: Մեր անունները կուտանք, ուժեղ մը կը սեղմենք «թշուառական սեւ-հարիւրակային»ին ձեռքը եւ զայն կը հարցաքննենք նամակին մասին որ զայն պիտի փրկէ:

— Քովս է. բայց ինծի հրաման տուին որ անմիջապէս հոս գամ:

— Ընկեր դատաւորը գիտէ՞:

— Անշուշտ. բայց կարեւորութիւն չի տար:

Վիկտոր Սէրժէն կը խնդրեմ որ ռուսերէն ըսէ երիտասարդ պաշտօնեային թէ նամակի մասին Սմոլնիի խորհուրդին նախագահին լուր տալէս առաջ, եթէ ձերբակալէ մեղադրեալը, Նէվսկիի վրայ հաւաքոյթ մը կը սարքեմ, ժողովուրդին պոռալու համար ինչ որ գիտեմ համայնավարութեան եւ անոր բռնատիրութեան վրայ: Բայց Վիկտոր կը հանդարտեցնէ զիս եւ կ'ըսէ դատաւորին թէ կը խնդրեմ որ այսօր իսկ ժադրութիւն մը տայ ինծի, որպէսզի իմ վկայութիւնս տամ իրեն ինչ որ կ'ընդունուի: Ցետոյ կ'առնենք նամակը եւ կը մեկնինք Սմոլնի:

Հոն բոլորովին տարբեր է. Կամարով անմիջապէս կ'ընդունի մեզ. գրասենեակը համեստ է: Մարդը հանդարտ դէմք մը ունի: Կը կարդայ, մեզ մտիկ կ'ընէ, եւ անկեղծօրէն տխրած կը թուի ըլլալ: Անոնցմէ է, որ ամէն ինչ գիտեն եւ բան չեն կրնար ընել:

Կը խնդրեմ իրմէ որ ինծի թոյլ տայ անձնապէս քննութիւն մը ընել Սամոյլովա գործատան մէջ: Կ'առնէ հեռաձայնը, կը խօսի: Մեծկակ երիտասարդ մը կը մտնէ: Զուեւի է, Լէնինգրադի շրջանին կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը: Լուրջ, պարզ, համակրելի:

Քիչ յետոյ, կը հեռանանք Կոմարովի քովէն, հետեւելու համար Զուտովի: Մեզ արտօնագիր մը կուտան, որով պիտի կրնանք մտնել Սամոյլովա գործատունը:

Սմոլնիէն տուն կ'երթանք ու կը գտնենք ծերուկը: Նշանակելի կէտ մը: Կալենինի եղերագրութիւնը ծառայածէ գոնէ արգիլելու կանխարգելի ձերբակալումը: Ձերբակալման հրամանագիրը ջնջուած է,—Ցառա՜ջ, ուրեմն:

Ցառա՜ջ. Մոսկուայի «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» թերթին թղթակիցն է որ եկած է քննութիւն մը կատարելու տան մէջ: Կը բանայ բոլոր դուները, կը հարցաքննէ բոլոր վարձակալները մեզ յայտնելու համար թէ Ռուսակով շահագործո՞ղ է:

Այս քննութեան արդիւնքը երբեք չհրապարակուեցաւ:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով, բսած է թէ այս անգամ չպիտի ուզէ կազմել նոր դահլիճը՝ իր 13րդ.ը։ Միւս կողմէ չկայ կեդրոնական դէմք մը՝ որ ներկայ պայմաններուն մէջ կարենայ ապահովել Երեսփոխանական ժողովի մեծամասնութեան վստահութիւնը։

Քաղաքական կացութիւնը բաւական ծանր է։ Եընկի ծրագիրը չէ վաւերացուած, Հոհէնսիոյ պարպումը կը շարունակուի, գերման ազգայնականները բուռն գործունէութեան մէջ ենեւ Եընկի ծրագրին դէմ սաստիկ պայքար կը մղեն։

Գալով ներքին քաղաքական վիճակին, Պրիանի տապալումը առաջ բերին արմատական-ընկերվարականները, որոնց տարեկան համաժողովը կը գումարուի մօտ օրէն Ռէնսի մէջ։ Հաւանական չի նկատուիր որ արմատականները ստանձնեն կազմել նոր կառավարութիւնը, յենլով ընկերվարականներուն վրայ։ Վերջին անգամ Լէոն Պլում Քարքասոնի մէջ ճառ մը խօսելով, յայտարարած էր թէ ընկերվարականները չպիտի աջակցին արմատական կառավարութեանմը, սակայն կ'ընդունին ստանձնել իշխանութիւնը։

Հանրապետութեան Նախագահը սկսաւ իր քաղաքական խորհրդակցութիւնները՝ նոր վարչապետը նշանակելու համար։ Եթէ Պրիան չընդունի, հաւանական վարչապետ կը նկատուի Անտրէ Թարտիէօն։ Կը խօսուի նաեւ ընկերվարական Փօլ Պոնքուրի, Ժոզէֆ Քայեօի, Սթէկի եւ Քլէմանթէլի մասին։

Ալմազեանի խնդրին շուրջ

Հիմա որ դերձակ Միքայէլ Ալմազեան բանտն է, տեղական թերթերը սկսած են խղճահարութիւն ունենալ, ու գրեթէ բոլորն ալ անոր ի նպաստ կ'արտայայտուին։ Մինչդեռ քանի մը օր առաջ ամէն ճիգ կը թափէին եւ իրարու հետ մրցումի ելած էին յանցանք մը աւելի տեսնելու, արատ մը աւելի քսելու համար անոր վրայ։

Լիլի ոստիկանութիւնը՝ երկու կիներու վկայութեան վրայ, կը պնդէր թէ Ալմազեան եւ կինը սեպտ 11ին, այսինքն Րիկոտէնի սպանութենէն երկու օր վերջ Լիլ գացած է։ Մինչդեռ այժմ կը հաստատուի թէ Ալմազեան նոյն օրը Փարիզի ոստիկանական տեսչութեան մէջ քննութիւն կ'անցընէր՝ ինքնաշարժի վարիչ ըլլալու համար։

Արեան հետքի խնդիրն ալ իր սաստկութիւնը կորսնցուցած է՝ տիկին Ալմազեանի քթի արիւնահոսութիւնը հաստատուած ըլլալով։

Այսօր գրի մասնագէտ Միշոյի առջեւ, Ալմազեան մէկ էջ գիր պիտի գրէ, բաղդատուելու համար սնտուկին վրայի հասցէի գրին հետ։

Այս քննութեան արդիւնքը շատ կարեւոր կը նկատուի, ու մասնագէտին հաստատական կամ ժխտական պատասխանէն շատ բան կախուած է։

Կարգ մը թերթեր նոյնիսկ առաջ երթալով, կը պահանջեն ազատ արձակել Ալմազեանը։ Կ'աւելցնեն թէ՝ ոստիկանութիւնը գտած է ուրիշ երկու կասկածելի մարդեր, սակայն չէ ձերբակալած զանոնք, ու կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ այս երկու չափն ու երկու կշիռը։

Յունաստանի Հայերուն գաղթը

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ արտագաղթը կը պարպէ Լիփազման։ Գաղթողներու թիւը մեծ չափերու կը հասնի։ Վեց հազար հայութիւն հաշուող այս գաղթակայանը, այսօր հազիւ երեք հազար ունի։

Դեռ շատ ալ կան որ պատրաստութեան մէջ են, ճամբայ ելլելու համար։

Թաղականութեան ճիգերուն շնորհիւ, ազգային վարժարանը վերջապէս գտաւ իր գիծն ու կայունութիւնը։ Նոր տնօրէնը ոգեւորութիւն առաջ բերած է իր շրջապատին մէջ։ Տիրող աննպաստ պայմաններուն հակառակ, աշակերտութեան թիւը այս տարի չէ պակսած։

Գաղթի այս իրարանցումի օրերուն, Հ. Կ. Խաչը եւ Պատ. Միութիւնը ոգեւորութիւնը վառ կը պահեն, սարքելով երեկոյթներ, վիճաբանական ժողովներ եւ հանդէսներ։

Կարմիր բանակին վճռական արշաւը

Մորնինկ Փոստի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մոսկուայէն առնուած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Կրէմլինի մէջ մեծ ժողով մը տեղի ունեցած է, Ստալինի նախագահութեամբ, որու ընթացքին որոշուած է գրաւել արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի ցանցը։

Վճռական քայլը պիտի առնուի Ծայրագոյն Արեւելքի վերին հրամանատարին կողմէ, որ կ'ըսէ թէ զինուորները կամ պէտք է յառաջ քալեն եւ կամ ազատ արձակուին, քանի որ անգործութիւնը կը բարոյալքէ զիրենք։

Մոսկուայի վերջին ծրագիրներուն համաձայն, Խարպին պիտի գրաւուի մէկ ամիսէն։ Այս որոշումը հաղորդուեցաւ ռուսական ուժերու վերին հրամանատար զօր. Պլիւխէրի։ Այս վերջինն է որ պիտի որոշէ գործողութեանց թուականը։

Անգլիոյ լրտեսական կազմակերպութիւնը

«Սընտէյ Էքսփրէս» կը գրէ թէ Աշխատաւորական կառավարութիւնը իբրեւ թէ մտադրած է ջնջել անգլիական գաղտնի ոստիկանութիւնը, որ հանրածանօթ է «Ինթէլիճէնս Սըրվիս» անունով։

Այս գաղտնի ոստիկանութիւնը ամենահզօր գործիքն է անգլիական կառավարութիւններու ձեռքին մէջ եւ ամէնէն աչարկուն լրտեսական կազմակերպութիւններուն, որուն նմանը երբեւիցէ գտնուած ըլլայ աշխարհիս վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ հսկայ Ջրօդանաւը՝ Do-X, Կոստանսի լիճին վրայէն օդ բարձրացաւ 169 հոգի բեռցած ու սաւառնեցաւ 45 վայրկեան՝ մեծ յաջողութեամբ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի հոկտ. 15ի վիճակահանութեան մէջ 100.000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 36,418 (1886ի պարտաթուղթերէն), 637,254 (1903էն) եւ 54,100 (1911էն)։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ երեւան հանուեցաւ երիտասարդ համայնավարներու դաւադրութիւն մը։ Ինը հոգի ձերբակալուեցան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պաշտօնական հեռագրական գործակալութեան (Թաս) Փարիզի Թղթակիցը՝ Լուկիանոֆ հրաման ստացած է Մոսկուա վերադառնալ, սակայն մերժած է մեկնիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։
ԳԱՒԱՌ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէր-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներըայսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԹԷՔՆԻՔԱԿԱՆ միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 Rue Serpente։ Օրակարգ՝ Խ. Հայաստանէն ուզուած 30 ճարտարագէտներու հարցը։ Այդ ճարտարագէտները որոնք ներկայ չեն կրնար ըլլալ ժողովին եւ կը փափաքին մեկնիլ Խ. Հայաստան, թող հաճին դիմել Հ. Թեքնիքական միութեան վարչութեան, իրենց հակիրճ կենսագրականով. հասցէ՝ A. Tchakirian, 1 Rue Victor Cousin, Paris. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն ազդը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Սարգիս Զավուշեան.— Կը խնդրուի անմիջապէս ղրկել ձեր թարգմանութեան մնացորդը։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան 1930ի պատկերազարդ պատի օրացոյցը, որ կ'ամփոփէ ազգային եւ քաղաքական դէպքերու յիշատակագրութիւնը եւայլն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Սարգիս Քիւթիւքեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ Պ. Յարութիւն Գասպարեանի, 67 rue Mouffetard, Փարիզ (5), ստանալու համար տեղեկութիւններ իր եղբօր մասին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT.
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

25 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1094 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԵՍ ՉԵՄ, Ա՛Ն Է„

Որքան կ'ուզէինք բերան չառնել, գոնէ երկար ատեն մոռցութեան տալ ռամկավար կոչուած մամուլը, իր բոլոր այլանդակութիւններով: Իր անյատակ բթամտութեամբ եւ անբարոյականութեամբ:

Դժբախտաբար, յաճախ կը ներկայանան պարագաներ, ուր իր արհամարհանքը տեղի կուտայ հանրային դատի մը պահանջներուն:

Այդ կարգէն է Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին հոկտ. 23 թուակիր խմբագրականը:

Հայաստանի կրթական գործավար Ա. Մասեան, իր կաթընկերներէն ետ չմնալու համար, վերջերս պարտք համարած էր յայտնել թէ՝ աշխարհակալները կ'ուզեն «Հայկական Տուն» հաստատել Սուրիոյ մէջ, եւ թէ այս քաղաքականութեան գործիք դարձած է ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլեւ ռամկավար կուսակցութիւնը:

Ռամկավարներու կեդր. Վարչութեան օրկանը, պատասխանելով այս քսութեան, կը պարզաբանէ գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրը եւ կ'արդարացնէ իր կուսակցութիւնը: Բայց, միեւնոյն ատեն ազգասիրութիւն կը համարէ շեշտել թէ Դաշնակցութիւնը իսկապէս «արկածախնդրութիւններ» կը կատարէ Սուրիոյ մէջ:

Կարդանք իր բառերով.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրնայ Սուրիոյ մէջ, ինչպէս ուրիշ տեղեր ալ, «անելիքներ» ունենալու համար արկածախնդրական ցուցամոլական իր սնամէջ գործելակերպը շարունակել, ինչպէս վերջին մէկ-երկու տարիներու ընթացքին կարծեց սպառնալիք մը դառնալ Թուրքիոյ, քրտական այս կամ այն խումբին եւ ուրիշներու հետ «համագործակցութիւն» հռչակելով: Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը վերջ կը դնէ այդ ցոյցերուն, թէեւ վաղը նորէն կրնան ուրիշ առիթներ ներկայանալ «ցոյց»ի սիրահարներուն, եւ իրապէս տակէ կրնայ սուրիահայ գաղութը տուժել»:

Ուրիշ խօսքով, յանցաւոր մը կայ, բայց — Մեղա՛յ, մեղա՛յ, ես չեմ, ա՛ն է, Դաշնակցութի՛ւնը:

— Ուլա՛ն կեավուր, սէն կոմիտէճի՛ սին: = խայր էֆէնտիմ, պէն տէյիլիմ, օ՛ տըր…

Ուրեմն, իմացաք բոլորդ ալ.— վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին, Դաշնակցութիւնը գործակցութիւն հաստատեր է Քիւրտերու հետ, կարծելով «սպառնալիք մը դառնալ Թուրքիոյ»: Բարեբա՛խտաբար, «Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը վերջ կը դնէ այդ ցոյցերուն»: Բայց, «վաղը նորէն կրնան ուրիշ առիթներ ներկայանալ»:

Քանի մը ամիս առաջ, երբ արաբական կարգ մը թերթեր թոյն կը թափէին Դաշնակցութեան դէմ, պահանջելով անոր լուծումը, բացորոշապէս կը մատնանշէին թէ այդ կուսակցութիւնը չուզեր որ Հայերը ձուլուին տեղացիներուն հետ, եւ ընդհակառակն բնիկներու շահերուն դէմ կը գործէ: Նոյն հրատարակութիւններէն կ'իմանայինք թէ Դաշնակցութիւնը դէմ է Սուրիոյ անկախութեան, թէ հողեր կը պահանջէ Թուրքիայէն եւ կը փորձէ Էնկլիզի բարկութիւնը թափել Սուրիոյ վրայ, մինչդեռ հայկական միւս հոսանքները հաւատարիմ են, եւլն.:

Այն ատեն, դիտել տուինք թէ հայանուն հրէշներ միայն կրնան ըլլալ այս բանսարկութեանց հեղինակները: Մեր պաշտօնակիցները աւելին բսին ու հաստատեցին:

Անգա՛մ մըն ալ կարդացէք ռամկավար պաշտօնաթերթին խօսքերը, եւ բաղդատեցէք այս հրատարակութեանց հետ: Եւ ...ք դատեցէք:

Նոր չէ հակառակորդը վարկաբեկելու, կասկածելի դարձնելու այս ունակութիւնը: Բայց երեւան կուգայ նոր թափով, ռամկավարներու համագումարէն անմիջապէս յետոյ: Եւ ճիշդ այն պահուն երբ քննութեան տակ է Թուրքեւսուրիական համաձայնութեան պայմանները գործադրելու խնդիրը: Ի՛նչ թանկագին փաստ՝ հայ թերթի մը այս վկայութիւնը, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ գաղտնի ոստիկանութեանց համար, որոնք անշուշտ աւելին գիտեն, բայց նոր փաստ մը միշտ նոր եռանդ կը ներշնչէ: Եւ ի՛նչ ներշնչում՝ թրքական թելադրութիւններով կամ թթու ազգայնականութեամբ վարձուած թերթերու համար…

Դաշնակցութիւնը գաղտնի չէ պահած իր պայքարը Թուրքիոյ դէմ, եւ անշուշտ համակրութեամբ կը դիմաւորէ այն բոլոր տարրերը որոնք ուխտերեն թօթուել թրքական լուծը: Այդ պայքարի ճամբուն վրայ, Դաշնակցութիւնը երբեք ինքնիրեն թոյլ չի տար խանգարել հարեւան, նորազատ երկիրներու յարաբերութիւնները՝ Թուրքիոյ հետ: Այս պարագան շատ լաւ գիտեն ինչպէս Սուրիոյ, նոյնպէս եւ Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ: Եթէ ռամկավարները արջու ծառայութիւն կ'ուզեն մատուցանել, եւ վարկ շահիլ, այդ իրենց գործն է: Բայց ատոր համար կան աւելի կարճ եւ գործնական միջոցներ: Կրնան «ժուռնալ» մը խմբագրել եւ ղրկել համապատասխան հասցէին, փոխանակ հրապարակաւ «ես չեմ, ա՛ն է» պոռալու: Փոխանակ ամբոխին միտքը պղտորելու եւ հակահայ տրամադրութիւնները արծարծելու Սուրիոյ մէջ, ուր այնքան կասկածամիտ են մարդիկ:

Ամէնուն աչքին հաճելի երեւալու, ամէն մեղք ուրիշի վիզին փաթթելու եւ չորս պատի մէջ խելք ծախելու այս բանկութիւնը՝ երկա՛ր, շատ երկար տեւեց:

Ժամանա՛կ է որ իրենց խելքը տուն կանչեն գոնէ Փարիզի ռամկավարները, եւ իրենց հակադաշնակցական մոլեգնութեան պատմանիւթ չդարձնեն փափուկ խնդիրներ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ…

Խորհրդային թերթերը եւ անոնց խնամի ռամկավարները որբազան պարտականութիւն համարեցին ծաղրել նա՛եւ Միջագետքի գաղթականներուն Մուսուլի մէջ տեղաւորման ձեռնարկը, որ ճարահատ միջոց մըն է, ինչպէս բացատրած ենք օրը օրին:

Այս առթիւ Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը պատասխանելով «Երեւան»ի «բրովոքասիօն»ներուն —իր բառն է— դիտել կուտայ արդար զայրոյթով (14 հոկտ.).

— «Յանուն «աշխատաւորութեան» եղած այս ստորին բրովոքասիօնները հաստատապէս քլիշէ են համայնավար բոլոր սպասեակներուն, լաքէներուն, անխտիր, Մոսկուայէն մինչեւ Փարիզ, Աթէնք եւ ուր որ կ'ուզէք:

Հազարումէկ սեղմումներ դըրուեցան ներգաղթին դէմ, դասակարգային խտիր. Նոյն իսկ վկայեալ մասնագէտ համալսարանականներ մերժուեցան: Երեւանի վարիչներուն բովանդակ ջանքն եղաւ պախարակուած քաղքենիներուն դրամը քաշել, բոլոր կտակները իրենց սեփականացնել: կրակ ու բոց կտրեցան, երբ իրենց պահանջումները մերժուեցան, բայց դրամ ընդունելու այս փութկոտութիւնը ցոյց չտրուեցաւ բնաւ, երբ կարգն եկաւ հայ գաղթական ընդունելու:

Տարրական ողջմտութիւնը չունեցան ըմբռնելու համար թէ որքան յոռի ազդեցութիւն կը գործէր իրենց այս ընթացքը: Բայց ինչո՞ւ զարմանալ որ ուրիշ տեղեր հայ գիւղեր կը հիմնուին: Եթէ նպատակը հայութեան պահպանումն է, դժբախտաբար լաւագոյն երաշխիք մը չընծայեր Խ. Հայաստան: երկիր մը, ուր բարբարոսաբար կը խոշտանգուի մեր պատուական լեզուն, ուր անխնայ կը հալածուին հայրենական կրօնք եւ նուիրական աւանդութիւններ, ուր բարոյականի ամէն ընկալեալ դրութիւն կը հեգնուի եւ ըմբոստ, անկարգ սերունդ մը կը հասնի զԱստուած միայն ումբակոծելու հետամուտ, փոխանակ ուսման սէր ունենալու, երկիր մը, ուր պաշտօնապէս կը հեգնուի եւ կը քննադատուի ազգային ոգին եւ անոր տեղ կը քարոզուի կոսմոպոլիտ միջազգայնականութիւն մը, երկիր մը, ուր դասակարգային պայքար կը քարոզուի, ափ մը հայութեան մէջ ատելութիւն վառելով, փոխանակ սիրոյ եւ համերաշխութեան, այդպիսի երկիր մը բնականաբար ո՛չ մէկ սիրտի կը խօսի եւ յուսահատներ իրաւունք կ'ունենենան նահը էլ էօմէրը նախընտրելու երեւանեան դաշտէն:

Ջրաելեկտրակայանի մը, ջրուղիի մը, ջրանցքի մը բացումը բնաւ չի կրնար փոխարինել ազգային նուիրական հաստատութիւններու բարոյական թէ նիւթական փլուզումը, ազգային զգացումին քանդումը, որուն առաջին յայտարար նշանն է մեր պատուական հայերէնին աղճատումը եւ անհասկնալի կաղապարի մը թափուիլը, անոր աւանդական, քերականական ուղղագրութենէն սկսեալ: Ասոնք ոճիրներ են, որոնց առջեւ ոչ մէկ սրտցաւ ազգային կրնայ անտարբեր մնալ: Անոնց նպատակն է խրամատ բանալ հայութեան մէջ, բոլորովին փոխել կովկասեան հայութեան բարոյական դիմագիծը:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Մինչ հրաժարեալ վարչապետ Պրիան առջի օր Ռանպույէի դղեակին մէջ կ'ընդունէր Փարիզի դիւանագիտական մարմինը եւ անտառին մէջ որսորդութիւն կ'ընէր, Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ Ելիզէի պալատին մէջ կը շարունակէր իր խորհրդակցութիւնները՝ ի խնդիր նոր վարչապետի:

Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահներէն յետոյ, ընդունեց Ծերակոյտի ելմտական եւ արտաքին յանձնաժողովներու նախագահները՝ Քլէմանթէլ եւ Լիւսիէն Իւպէ: Բոլորն ալ առաջարկեցին կրկին Պրիանի յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը: Նախագահը յետոյ ընդունեց Մալվին եւ Փօլ Պոնքուր, Երեսփ. Ժողովի ելմտական եւ արտաքին յանձնաժողովներու նախագահները: Հետզհետէ ընդունուեցան նաեւ Պիէնվընիւ Մարթէն, Տալատիէ՝ արմատական ընկերվարականներու նախագահը, Լուի Մարէն եւ Անթոնի Րաթիէ:

Երէկ ալ ընդունեց նոր դէմքեր:

Միւս կողմէ խորհրդարանի քաղաքական խմբակցութիւնները իրենց կարգին ժողով գումարելով, խորհրդակցութիւններ կատարեցին՝ քննելու համար տագնապին հետեւանքով առաջ եկած կացութիւնը:

Ընկերվարական երեսփոխանները գումարուեցան Նրուժպաքի նախագահութեան տակ: Կարգ մը երեսփոխաններ առաջարկեցին կուսակցութեան ազգային խորհուրդ մը գումարել՝ կառավարութեան մասնակցելու խնդիրը վճռելու համար: Խմբակցութիւնը այս մասին իր որոշումը վերապահելէ յետոյ քուէարկեց յայտարարութիւն մը իր քաղաքական ուղեգծին մասին, շեշտելով կուսակցութեան խաղաղասէր եւ բարենորոգչական ձգտումները:

Արմատական ընկերվարականներն ալ գումարուեցան Տալատիէի նախագահութեան տակ ու կարծիքի փոխանակութիւններէ վերջ, որոշեցին տագնապի մասին իրենց դիրքը ճշդել կուսակցութեան համաժողովին մէջ, որ բացուեցաւ երէկ Ռէնսի մէջ:

Միւս խմբակցութիւններն ալ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան:

Մարզպանը Պէյրութ հասաւ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ Պէյրութ հասաւ Երուսաղէմի ճամբով, ուր այցելութիւն տուաւ անգլիական մարզպան սըր Ճոն Չէնսըլըրի:

Հակասիոնական ցոյցեր տեղի ունեցան Դամասկոսի մէջ, ուր ամբոխը դրօշակներ պարզած էր հետեւեալ վերտառութեամբ «Անկցի՛ Պալֆըրի Յայտարարութիւնը»: Ցուցարարները թափօր կազմած էմէվիներու մեծ մզկիթէն քալեցին դէպի օրթոտոքս պատրիարքարանը:

Ոստիկանութիւնը միջամտեց ցուցարարները ցրուելու համար:

Տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան:

Ալմազեան ազա՞տ պիտի արձակուի

Քանի օրերը անցնին, ա՛յնքան հոմակրութիւնը կ'աւելնայ տեղական թերթերուն մէջ հանդէպ դերձակ Միքայէլ Ալմազեանի:

Նկատելով որ իրեն դէմ ոեւէ դրական փաստ մը ձեռք չէ բերուած, Ալմազեանի ի պաշտօնէ նշանակուած փաստաբանը՝ Լօկրան հարցաքննիչ դատաւորէն պիտի պահանջէ առժամապէս ազատ արձակել զայն:

«Ամի տիւ Փէօփլը», որ շատ բարեացակամ չէ օտարականներու հանդէպ, իր երէկի թիւով կը գրէ թէ առաքինութեան մրցանակ պէտք է տալ Ալմազեանի, ա՛յնքան որ լաւ տեղեկութիւններ կը հասնին իր բարոյականին եւ նկարագրին մասին: Ու կը հրատարակէ նամակը տնօրէնին այն դպրոցին ուր գիշերօթիկ կը մնայ Ալմազեանի երէց որդին: Տնօրէնը մեծ դրուատիքով կը խօսի ամբաստանեալին մասին, որ «ընտանիքի բարի ու պատուական հայր մըն է, կրնամ ըսել նոյնիսկ ընտանիքի հօր տիպար մը: Կը պաշտէ իր զաւակները եւ շատ կը սիրուի անոնցմէ եւն.»:

Երէկ առաւօտ, Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ այն պաշտօնեային հետ, որ կար տիւ Նորի մէջ ստացած էր Րիկօտէնի դիակը պարունակող սնտուկը, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժի այն վարիչին հետ, որ յայտնած էր թէ սեպտ. 9ին պուլվառ Պօմարշէի կողմը ուռեցնէ սնտուկ մը առաւ իր կառքին մէջ եւ փոխադրեց կառ տիւ Նոր:

Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ նաեւ Սէն-Մօր փողոց թիւ 13ի դռնապանուհիին եւ այն կնոջ հետ, որ իր կատուին մասին խօսած էր հայ դերձակին՝ սեպտ. 9ին:

Երէկ նոյնպէս կատարուեցաւ գրի բաղդատութիւնը: Ալմազեան՝ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի, փաստաբան Լօկրանի եւ գրի մասնագէտ Միշոյի ներկայութեան քանի մը էջ մանր եւ փայտէ գրիչով հասցէի մեծ գիրեր գրեց:

Լիլէն Փարիզ բերուեցան Րիկօտէնի արիւնոտ լաթերը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՉԻՉԷՐԻՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվէստիա» կը հրատարակէ Չիչէրինը խնամող բժիշկներու մէկ զեկոյցը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Չիչէրին առաջին անգամ հիւանդացաւ 1927ին, երբ շաքարախտի նշաններ տեսնուեցան իր վրայ: Երեք տարիէ ի վեր, Չիչէրին ունեցաւ զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւններ:

1928ի աշնան ջղատապի հետեւանքով ստիպուեցաւ մեկնիլ Գերմանիա՝ երկար ժամանակի մը համար, ու նախ Պերլին, յետոյ Վիսպատըն գնաց: Փրոֆէսէօրներ Քլէմփերէր եւ Ֆորսթէր, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնք Չիչէրինը քննեցին սեպտեմբերի վերջը, միաձայնութեամբ յայտարարեցին թէ իր առողջական վիճակը թոյլատու չէ ձգելու Վիսպատընը, առանց ծանրացնելու ջղատապ - շաքարախտը, որ իր գլխաւոր հիւանդութիւնն է:

Բժիշկները կ'աւելցնեն սակայն թէ ատեն մը վերջ կարելի պիտի ըլլայ Չիչէրինի Մոսկուա վերադարձը:

ՑԷՓԼԻՆԻ ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Կոմս Ցէփլին Զօրեքշաբթի առաւօտ Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ՝ պտոյտ մը ընելու համար Սպանիոյ հիւսիսային կողմը, 18 ճամբորդներով, որոնց մէջէր Պերլինի սպանիական դեսպանը:

Անձրեւին պատճառաւ, ցէփլինը Լիոնի շրջանին վրայ ցած չէ կը թռէր: Կէսօրին անցաւ Մօնթէլիմարի, 12.30ին ալ Նիմի վրայէն: Թուլոնի մօտերէն անցած ատեն, տօքթ. Էքընէր անթելով համակրական ուղերձ մը ղրկեց ծովակալ Վինտրիի:

Ժամը 15.30ին Պարսէլոնա հասաւ. յետոյ սաւառնեցաւ Վալէնցիոյ եւ Սէվիլլայի վերեւ, որմէ վերջ ուղղութիւնը փոխեց՝ Գերմանիա վերադառնալու համար:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՂՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ռոստով, 24 հոկտ.— Ռոստովի երկաթուղիի վարչութեան մէջ անկանոնութիւններ երեւան հանուեցան:

Իբրեւ զեղծարար ամբաստանուած են 114 հոգի, որոնց 52ը անդամ համայնավար կուսակցութեան:

ԽԱՐՊԻՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Խարպինէն կը հաղորդեն որ չինական ոստիկանութիւնը խուզարկեց խորհրդային հիւպատոսարանը եւ ձերբակալեց հոն գտնուող երեք Ռուսեր:

Այս խուզարկութիւնը կատարուեցաւ անոր համար որ ոստիկանութեան տեղեկութեան համաձայն, համայնավարները նոր դաւադրութիւն մը կը կազմակերպէին՝ իրենց կեդրոն ունենալով խորհրդային հիւպատոսարանը:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկ, 24 հոկտ.— Հրէական դպրոցի մը մէջ՝ պատմութեան յոյն ուսուցիչին եւ հականելլէն աշակերտներու միջեւ ծագած միջադէպի մը հետեւանքով, խումբ մը յոյն աշակերտներ հաւաքուեցան հրէական դպրոցին մէջ եւ ցոյց կատարեցին հրեայ աշակերտներու դէմ:

Ոստիկանութիւնը կարգը վերահաստատեց, ձերբակալելէ յետոյ 70 աշակերտներ, որոնք յետոյ ազատ արձակուեցան:

ՌԱՄԶԷՅ ՄԱԿԴՈՆԱԼԴ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Շար. երէկուան թիւէն եւ վերջ)

1919 օգոստոսին, Լիւցերնի Խորհրդաժողովին, քուէարկեց այն բանաձեւը, որով հայ-վրացական սահմանավէճը պիտի լուծուէր հանրաքուէով (plébiscite)։

Ուրիշ ծանրակշիռ հարց մը դրուեցաւ նոյն Լիւցերնի միջազգային Խորհրդաժողովին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցչի կողմէն։ Անգլիական զօրքը կը հեռանար Անդրկովկասէն եւ այդ առթիւ ահազանգ մը կը հնչէր մեր երկրէն։ (Թէեւ անգլիացի քանի մը զինուորականներ նպաստաւոր դիրք չէին բռներ Հայոց հանդէպ)։ Հարկ էր փորձ մը ընել կանխելու այդ աղիտաբեր նահանջը։ Ամէնէն առաջ, հարկ էր համոզել Անգլիոյ երկու ընկերվարական պարագլուխները— Մակդոնալդ և Հենդըրսըն։ Նուրբ, ցաւոտ կացութիւն՝ նոյն այդ պարագլուխներուն համար։ Սրտցաւ մարդիկ— անոնք սիրով ընդառաջ կ'երթային մեր ցանկութեան, բայց Անգլիոյ աշխատաւորական զանգուածները միշտ պահանջեր էին, որ, պատերազմը վերջացած լինելով, անգլիական զօրքերը յետ քաշուին մօտ ու հեռու երկիրներէն... Կոշտ հակասութեան առջեւ էին երկու պարագլուխները։ Խախտեցին իրենց տակտիկի այդ յօդուածը, յանուն մեր ժողովուրդի ապահովութեան, դրին խնդիրը Ինտէրնացիօնալի սեղանին վրայ եւ բանաձեւը քուէարկուեցաւ գրեթէ միաձայն (Վրաստանի ներկայացուցիչը հակառակ էր այդ որոշման)։

Հենդըրսըն, որպէս նախագահ Խորհրդաժողովի, խնդրոյն հեռագրեց որոշումը Լոյդ Ջորջին։ Վերջինը, զգածուած ընկերվարական Ինտերնացիօնալի այդ դիմումէն, յայտարարել տուաւ Համայնքին մէջ, թէ Անգլիա հպարտութեամբ կ'արձանագրէր, որ իր զօրքերը այնքան վեհ, մարդասիրական գործ կը կատարէին հեռաւոր երկիրներու մէջ եւ որ այդ իրողութիւնը հանդիսաւորապէս ընդունած է Լիւցերնի մէջ, անգամ ընկերվարական Խորհրդաժողովը։ Շատ չանցած, այնուամենայնիւ, բրիտանական զօրքը քաշուեցաւ Անդրկովկասէն, անշուշտ, բարդութիւններէ խուսափելու համար, վասնզի Սովետ-Ռուսաստանը կը շարժուէր արդէն դէպի հարաւ՝ վերանուաճելու իր կորսնցուցած երկիրները...

Քանի մը ամիս յետոյ, Մակդոնալդ կատարեց իր ծանօթ ուղեւորութիւնը դէպի Կովկաս։ Իրեն հետ՝ Վանդերվելդ, Կաուցկի, Ռընօդէլ, Դը Բրուկկէր, Հայսմանս եւայլն։ Վրաց ընկերվարական կառավարութիւնը իր ծախքով Թիֆլիզ կը տանէր արեւմտեան մեծանուն ընկերվարականները, ցուցնելու համար Վրաստանը, անոր շքեղ մայրաքաղաքը, անոր բնութիւնն ու դէմոկրատիկ կարգերը։ Հիւրերը ամբողջ երկու շաբաթ մնացին հոն։ Թերեւս անոնց աչքէն ու մտքէն չվրիպեցաւ նաեւ հայ մշակոյթի կատարած դերը Վրաստանի մէջ, նոյնիսկ անոնց շքեղ մայրաքաղաքի ստեղծագործութեան մէջ։ Այսպէս թէ այնպէս, հիւրերը վերադարձան Եւրոպա՝ հիացած Վրաստանով, անոր քաղաքական կարգ ու սարքով։ Ի՞նչ զարմանք... Երկիր մը, որ Թրքութիւն գրեթէ չունի իր ծոցին մէջ եւ որ չէր կրած պատերազմի ու տաճկական ներխուժումներու արհաւիրքը...

Հիացած էր եւ Մակդոնալդ։ Մեզի ուղղած իր նամակներէն մէկուն մէջ նա կը խօսէր այդ ուղեւորութեան մասին եւ ցաւ կը յայտնէր, որ իրեն պատեհութիւն մը չտրուեցաւ Հայաստանն եւս այցելելու։ «Ես կը սպասէի, որ Երեւանէն հրաւիրեն զիս... Չեկաւ հրաւէր»... Այսպէս կը գրէր,

Մեզի համար շշմեցուցիչ յայտնութիւն մըն էր այդ նամակը։ Վասնզի գիտէինք, որ Երեւանէն Թիֆլիզ գացեր էր պատգամաւորութիւն մը՝ հրաւիրելու ընկերվարականները Հայաստանի մայրաքաղաքը։ Թերեւս անգլիերէնի անծանօթութիւնը արգելք եղեր է մերայնոց՝ անմիջապէս շփուելու Մակդոնալդի հետ։ Ամէն պարագայի, մութ ուժերը ըստ երեւոյթին միջոց չեն խնայեր, որպէսզի Հայոց հրաւէրը չհասնի Մակդոնալդին։

Կովկասէն իր վերադարձին ընդունեց մեր մի զեկոյցը Հէմպսթէդ արուարձանի իր անշուք բնակարանին մէջ, ուր մեր երկար զրոյցը կը դառնար միշտ նոյն չարաբաստիկ հայ-վրացական վէճի շուրջը։ «Երկու դրացիներ էք, որ չունիք ընդհանուր թշնամի— եւ հող է աղէտը»... Այսպէս կ'ըսէր Մակդոնալդ։

Արդարեւ։ Թուրանական դրացին, որ մեզի բնաջնջող արհաւիրքն է, թշնամի չի դիտուիր շատ մը Վրացիներէ, մինչ Ռուսաստանը անոնք կը դիտեն, որպէս երդուեալ ոսոխ մը...

1921 թուականն էր, երբ դիւանագիտական սեղանին վրայ դրուած էր «Հայոց Օջախ»ի հարցը։ Օր մը ընկերվարական առաջնորդը հրաւիրեց զիս՝ զեկոյց մը տալու Labour Partyի Խորհրդարանային համուածին։ Զեկուցումը տեղի ունեցաւ բրիտանական Խորհրդարանի շէնքին մէջ, նոյնինքն Մակդոնալդի նախագահութեան տակ եւ քանի մը օր յետոյ երկու աշխատաւորական երեսփոխաններ, Ուէջվուդ եւ Սմիլ— հարցապնդումն ըրին կառավարութեան, պահանջելով, որ գէթ այդ «Օջախ»ը իրագործուի։

Կովկաս այցելելէ յետոյ, Ռամզէյ Մակդոնալդ աւելի ջերմ հետաքրքրութիւն կը ցուցնէր այդ երկրին համար։ Բնութիւնն եւս, անշուշտ — չքնաղ լեռնաստանը իր խորունկ ձորերով ու ձիւնապատ գագաթներով, որ թերեւս յիշեցուցեր է իր հարազատ հայրենիքը, Սկովտիան — ուժեղ տպաւորութիւն ըրեր է իր բանաստեղծական երեւակայութեան վրայ։

Սիրեր էր Կովկասը եւ ցաւ կը զգար, դիտելով երեք հանրապետութիւններու, մանաւանդ Հայաստանի ու Վրաստանի վարիչներու անվերջ վէճերն ու բախումները։ Փորձեց հաշտեցնել երկու հակամարտ բանակները — չյաջողեցաւ։ (Մեղքը մերը չէր, քանի որ մեր պատուական դրացիները կը ծաւալէին Վրաստանի սահմանները մինչեւ Ղարաքլիս!)։

Այդ ցաւը կ'արտայայտէր ի միջի այլոց իր այն հակիրճ նամակին մէջ, որ կ'ուղղէր մեզի Հոռմ, 1921 նոյեմբեր 1ին, այն ժամանակ, երբ արդէն պայթեր էր համակովկասեան աղէտը, երբ կարմիր հեղեղը եկեր ու կոչծաներ էր երեք անկախ հանրապետութիւնները.

My Dear Varandian

...If the transcaucasian Republics had only agreed to settle their own differences and to have united in self-defence, many of the evils that overtook them could have been guarded against. One of the saddest things in the world to-day is the condition of this three promising Republics.

Yours very sincerely
J. R. MacDONALD

«Սիրելի Վարանդեան

... Եթէ Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնները համաձայնութեան գային յարդարելու իրենց ներքին վէճերը եւ միացած լինէին ինքնապաշտպանութեան մէջ, պիտի կրնային խուսափիլ զիրենք հարուածող չարիքներուն շատերէն։ Այսօր աշխարհի ամէնէն վշտառիթ բաներէն մէկը այդ երեք խոստմնալից Հանրապետութիւններու վիճակն է։

Ձերդ շատ անկեղծօրէն
Ջ. Ռ. Մակդոնալդ

* * *

Կովկասեան ազգերու անկախութեան կողմնակից՝ Մակդոնալդ, սակայն, չուզեր Ռուսաստանի մասնատումն ու տկարացումը։ Եւ այդտեղ եւս — Անգլիոյ ռուսական քաղաքականութեան մէջ — Աշխատաւորական դահլիճը ուրոյն գիծ մը յառաջ կը տանի, միանգամայն տարբեր նախկին դահլիճներու գործելակերպէն։ Արդարեւ, Մեծն Բրիտանիոյ աւանդական քաղաքականութեան հաւատոյ հանգանակն եղած է մինչեւ օրս — հարուածել ու ստորճանաբար տկարացնել Ռուսաստանը, որը իբր թէ իր ծաւալումով, յառաջխաղացութեամբ կը սպառնար Հնդկաստանին... Անգլիական քաղաքագէտները կ'ուզէին նոյնիսկ տեսնել ցարերու երկիրը կտոր-կտոր, լօշտուած, անդամալոյծ։ Դեռ երէկ, Չեմբըրլէններու օրով, բրիտանական գործակալները Ուկրայնացիներու, Վրացիներու եւ այլ տարրերու հետ կը ձգտէին գաղտնապէս յառաջ մղել անջատական հոսանքը հարաւային Ռուսաստանում, զատել Ուկրայնան, Վրաստանը համառուսական օրգանիզմէն...

Եւ՝ աւելին։ Բրիտանական մակիավէլիզմը, որ ստէպ բիկոնսֆիլդեան գիծ մըն է ընտրած, խտրութիւն չդնելով միջոցներու մէջ, պատրաստ էր նոյնիսկ — Ռուսաստանը հարուածելու համար — պատեհ վայրկեանին Թուրք զօրքը քշելու դէպի Կովկաս, զայն գրաւելու եւ Ռուսիայէն անջատելու նպատակով։

Աւելորդ է ըսել, որ այդ պարագային հայութեան վախճանը պիտի հասնէր... Բայց մահացու վտանգ մըն էր հայ ժողովուրդի համար նաեւ Ուկրայնայի զատումը Ռուսաստանէն... 70 միլիոննոց ռուս ազգը (վելիկոռուս) չպիտի հաշտուէր երբեք իր անդամալոյծ վիճակին հետ եւ օրհասական ճիգեր պիտի ընէր վերստանալու Սեւ ծովը, Դոնեցի ածխահանքերը, Բագուի նաւթային գանձերը... Պիտի բացուէր մեծ ու փոքր Ռուսներու միջեւ արիւնահեղ բախումներու շրջան մը, որու ընթացքին Կովկասը պիտի դառնար անխուսափօրէն Թուրանական արշաւներու թատերաբեմ մը...

Ռամզէյ Մակդոնալդ եւ իր ընկերները հեռու են իրենց նախորդներու ռուսաջինջ ախորժակները անուցանելէ։ Ինչ ալ որ ըսեն անոնց ճկուն, պատեհապաշտ ընթացքի մասին, ինչքան ալ անոնք հաւատարիմ շարունակող լինին Բրիտանիոյ աւանդական քաղաքականութեան, այնուամենայնիւ, չեն կարող դրժել իրենց գաղափարային էութիւնը, իրենց սոցիալական հաւատամքը։ Կ'ատեն բոլշեւիզմը, որպէս «աղտոտ հասանք» մը (այդպէս գրած էին օր մը Թուցիկի մը մէջ), բայց անգամ բոլշեւիկեան Ռուսիոյ նկատմամբ չունին մասնատումի ախորժակներ եւ անկարելի է երեւակայել, որ օր մը, այդ երկիրը տկարացնելու եւ Կովկասը անջատելու նպատակով՝ անոնք դիմեն Թուրքիայի աջակցութեան։

Մակդոնալդի եւ ընկերվարական Ինտերնացիոնալի գաղափարով(*) լայնածաւալ երկրի ժողովուրդները Սիբիրէն մինչեւ Լեհաստանի սահմանները, Կովկասէն մինչեւ Թուրքեստան պիտի գտնեն իրենց փրկութիւնը դաշնակցական հսկայ կազմակերպութեան մը մէջ, ուր բոլոր ազգերը պիտի պահպանեն ոչ միայն իրենց մշակութային լիակատար ինքնուրոյնութիւնը, այլ եւ քաղաքական անկախութիւնը, նման Քանադային, Իրլանդային, Աւստրալիային...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Ինտէրնացիոնալը մինչեւ օրս չէ ճանչցած ուկրայնական զատ ազգի մը գոյութիւնը, Ռուսէն տարբեր, չէ ճանչցած Ուկրայնայի անկախութիւնը։

ՊՐԱՆՏԸՆՊՈՒՐԿԻ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԵՐԼԻՆ — Գերմանիոյ մայրաքաղաքէն մէկ ժամ հեռու Պրանտընպուրկ քաղաքը, այս ամսու սկիզբը տօնեց իր հիմնումի հազարամեակը։

Հին, վէնդական ծագումով քաղաք մըն է այս որ Հաֆըլ գետին վրայ ձուկ որսացողներու գիւղը եղած է ասկէ հազար տարի առաջ Բրէննաբոր անունով։ Հիմա 100,000 բնակիչով ճարտարարուեստական քաղաք մըն է, որուն մէկ կողմը ընդարձակ տարածութիւն մը կը բռնէ Բրէննաբոր անուն նշանաւոր ինքնաշարժի գործարանը։ Եւ իրաւունք ունին Պրանտընպուրկցիները երբ հպարտութեամբ ցոյց կուտան քեզի Բրէննաբորի շէնքերը։ Պատմութեան հետաքրքիրներ ալ հոն կը գտնեն հրաշալիօրէն պահուած վկայարաններ եւ յիշատակարաններ, որովհետեւ Պրանտընպուրկ նահանգի, որուն Պերլինն ալ մաս կը կազմէր, մայրաքաղաքն էր ան երկար ատեն։ Ցիշենք քաղաքապետարանը իր Rolandով (Ռոլանը արձան մըն է զօր իշխանները քաղաքապետարաններին դէմ կանգնել կուտային իբր իրենց անձին եւ հսկողութեան խորհրդանիշը)։

Ցատկանշական է Ֆրիցը Բոլմանի աւազանը, որուն մէջ այժմ մարմարէ մարդ մը ձուկ կ'որսայ ... Երգիծական պատմութիւն մը ունի այս եւ շատ տարածուած ժողովրդական երգ մը, որ շինուած է 90ական թուականներուն Միւհլընշթրասէ թիւ 17 սափրիչի խանութ մը ունեցող Ֆրիտրիհ Բոլմանի վրայ։ Բոլմանի ձեռքը թեթեւ չէր, շատ կը ցաւցնէր, երբեւ խեղճ փոքրերուն մազերը կտրելու տեղ միսերը կը քաշէր։ Կը պատմուի թէ տղաքը կէս ձգած դուրս կը վազէին ու Բոլման անոնց ետեւէն... Ցաճախ կը պատահէր որ տղեկ մը գար, տիկին Բոլման դրամը կը գանձէր, քիչ ետք Բոլման ինքը կուգար դէմի գինետունէն եւ փողոցը հաւաքուած տղաք կը պոռային. «Ֆրիցը Բոլման»։ Ներսի տղեկը վախը կ'առնէր։ Ցանկարծ Բոլման կ'ամբաստանէր զայն թէ «դուն ալ Բոլման պոռացող մըն ես» եւ կը սկսէր ծեծել, մինչեւ որ տղեկը դուրս փախչէր։ Իսկ Բոլման փայտը ձեռքը՝ ետեւէն, որուն կը յաջորդէր տղոց խումբը։

Ահա այսպիսի օր մը, Նկատելով անաւանդ Բոլմանի ձուկորսալու բուռն փափաքը, հետեւեալ ժողովրդական երգը յօրինուած է չարաճճի տղոց խմբակի մը կողմէ։ (կը թարգմանեմ ազատ).—

Պրանտընպուրկ բէէծգէ
Ջ'կնորսի նաւակ մը կայ,
Եւ անոր մէջ նստած է,
Ֆրից Բոլման, ու կ'որսայ...

Ֆրիցը ձուկ որսալ ուզեց,
Բայց կարթը ջուրը ինկաւ,
Երկընցնել բռնել ուզեց
Ա՛խ, ինքն ալ մէջը ինկաւ։

Ու Ֆրիցը Բոլման կանչեց,
«Ո՛վ բարի մարդիկ ջհասէ՛ք,
Հին քաղքցի սափրիչը,
Բոլմանն եմ ես, փրկեցէ՛ք»։

Միայն իր կարթը կրցաւ
Ազատուիլ. ու Բոլման
Ա՛լ չի կայ, խեղդուեցաւ...։
Բէ՛ծգէ չերթար այլեւս ան։

Բոլմանը երկինք գնաց՝
«Ա՛խ սո՛ւրբ Պետրոս զիս ներս առ,
Ես քու ծանօթ Բոլմանդ եմ
Պրանտընպուրկցի սափրիչը...»

Պետրոսին սիրտը շարժեց,
Ըսաւ, «Ներս եկուր Բոլման,
Հոն ալ գործ կայ ընելիք,
Քի՛չ մըն ալ զիս կ'օծառես»։

Ու երբ Բոլման կը քերթէր,
Պետրոս պոռաց, «Օ՛ սարսափ,
Դուն չարչարես զիս այնչափ
Որ սատանն իսկ չէր տաներ.
Երկնքի մեծ սանդուխէն
Վա՛ր, նորէն վար դուն գնա՛,
Կրցածիդ չափ հոն քերթէ
Բայց իմ մօրուքս ծըգէ,
Թող ան իր տեղը մնայ...

Պ. Ֆ.

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Դուման» խմբերին.

ԹԱՒՐԻԶ, 30 սեպտ.— Ներկայ 1929 թւի հոկտեմբերի վերջին լրանում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ամենատիպիկ եւ տաղանդաւոր հերոս-ռազմիկի՝ Նիկոլ-Դումանի մահւան 15ամեակը։ Ի նշան իմ խորին յարգանքի, որ տածում եմ դէպի այդ նշանաւոր դէմքը, ես ամիսների ընթացքում շարունակ զբաղւելով Դումանին, ուսումնասիրելով, հարց ու փորձ ենթարկելով մօտ 14 բանիմաց ընկերների՝ գրեցի մեր հերոսի «կեանքն ու գործունէութիւնը» յօդւածս, բաղկացած 17 գլուխներից, եւ ուղարկեցի տպագրելու «Հայրենիք» ամսագրում։

Բացի վերոյիշեալ ընդարձակ աշխատութիւնից, գրեցի մի համառօտ յօդւած, դարձեալ Դումանի մասին եւ ուղարկեցի "Դրօշակ"ին։

"Ցառաջ"ի էլ ուղարկած եմ «կարծիքներ Նիկոլ-Դումանի մասին», իսկ «Նիկոլ-Դումանի մտքերը»՝ «Ցուսաբեր»ին։

Սիրում եմ հաւատալ, որ Ֆրանսիայում, Ամերիկայում, Սուրիայում, Եգիպտոսում, Բուլղարիայում, Ռումանիայում, Պարսկաստանում եւ այլուր բնակող մեր այն դաշնակցական ընկերները, որոնք լաւ են ճանաչում Նիկոլ-Դումանին, անպայման արձագանգ կը տան մեր տարաբախտ հերոսի մահւան 15ամեակի առթիւ եւ կուսակցական մամուլում կը զետեղեն իրենց թանկագին յուշերն ու տեղեկութիւնները Սարայի, Պօղազ-քեասանի, Դերիկի, Խանասորի հերոսի եւ հայթաթարական ընդհարումների յաղթանակի մասին, որից յետոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Դուման» խմբերին է մնում հաւաքել տալ տպւած բոլոր նիւթերը եւ ի մի խմբելով լոյս ընծայել մի համեստ, բայց շքեղ հատոր, որ կը հանդիսանայ ամենագեղեցիկ յուշարձանը մարտական-յեղափոխական սերունդներ դաստիարակող Դումանի յիշատակին։

Լիայոյս եմ, որ «Դուման» կոչւող խմբերը կ'օգտւին այս եզակի առիթից եւ հանդիսաւոր կերպով կատարելով իրենց պետի մահւան 15ամեակը, ամենուրեք կը տարածեն Նրա լուսանկարները եւ դրանց վաճառքից ու իրենց անհատական ու խմբական միջոցներից յատկացրած դրամները կը փոխադրեն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին՝ խնդրելով որ փարիզում հրատարակէ այդ ժողովածուն, ամբողջովին նւիրւած Դումանին։

Ես իմ կողմից պատրաստ եմ բարոյապէս աջակցելու վերոյիշեալ ձեռնարկութեանը, որպէսզի այն գլուխ բերուի։ Ցանկացողները կարող են դիմել ինձ հետեւեալ հասցէով.—

Թաւրիզ (Պարսկաստան), Արամեան Դպրոց՝ ուսուցիչ Ցովակ Ստեփանեանին։

Ց. Գ.— Դաշնակցական բոլոր թերթերից խնդրում եմ տպագրել այս կոչը։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Փայլուն յաջողութիւն մըն էր հանդէսը... ձուած սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր։ Կարգապահութիւն, յայտագրին ճոխութիւնը, հանդիսականներուն մէջ ստեղծեց տրամադրութիւն մը որ սկիզբէն մինչեւ վերջ մնաց խանդավառ. Նախագահին կարճ բացման խօսքէն յետոյ, ընկ. Թ. Մեծատուրեան, տպաւորիչ բանախօսութիւնով մը, պարզեց Դաշնակցութեան ծագման պարագաները եւ անոր 39 յեղափոխական տարիներու համառօտ պատմականը ըրաւ, կոչ ուղղելով մանաւանդ երիտասարդներուն պահել եւ ուժեղացնել զայն, մինչեւ որ իրականան հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջները։ Նուագախումբը, կանանց երգչախումբը, մէջընդմէջ արտասանութիւններն ու բանախօսութիւնները յառաջ բերին ... զուարթ եւ հայրենաշունչ մթնոլորտ մը։ Իսկ երկու զաւեշտներ ժողովուրդի համար իսկապէս ... րութիւններ էին, պատրաստուած ըլլալով տեղական ուժերու կողմէ։

Եթէ ժողովուրդին ըրած ընդունելութեամբ կը գնահատ... ներկայացում մը, ուրեմն ... վարանելու պէտք է ըսել որ ... Սուճուքճեան, Պ. Պ. Ջաքարեան եւ Ալէքսանեան ստացան մեծ յաջողութիւն մը, արժանանալով խանդավառ ծափերու։ Իրենց օրինակը կարելի է ըսել կոտրեց ... Ֆորվիլի երիտասարդութեան ... ցոյց տուած անտարբերութիւն ... հանրային գործերու եւ պատճառ դարձաւ որ նոյնիսկ տեղին վրայ կազմուի դերասանական խումբ մը, պատրաստ տարին քանի անգամ հայ ներկայացումներ սարքելու, ի նպաստ օգտակար ձեռնարկներու։ Նոյն մտածում... առաջնորդուելով, կը խորհին կազմել նաեւ երգչախումբ մը, որուն համար պատրաստ տարրերը կան, ինչպէս տեսնուեցաւ հանդէսին մէջ իսկ, ուր շնորհալի ձայն ունեցող տիկիններ եւ պարոններ չէին պակսեր։ Երգչախումբի կազմութեան համար Պ. Բագոսեան խոստացաւ չխնայել իր աջակց... տանքը։ Նոյն աշխատութիւնն ... ձեռնարկը կը սպասուի նաեւ ... Գարեգինէ, նուագախումբի կազմութեան համար, ջութակի ... իր ցոյց տուած վարպետութի... եւ ուրիշ գործիքներու իր ... տութիւնը թոյլ կուտան սպասել իրմէ որ կազմէ նուագի սիրահար երիտասարդներու խումբ մը Ալֆորվիլի մէջ, անհրաժեշտ ոչ միայն հանդէսներու եւ ներկայացումներու, այլ որեւէ հաւաքոյթի ...

ներկայ ...

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ...

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէ)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԵԾ ԿԵԴՐՈՆ ...

Փարիզ հրատարակուող ... րէն թերթ մը, Ռուսիայէն ... խած օդանաւորդի մը հետեւ... տեղեկութիւնները կը հրատարա... Օդանաւորդը որ Ուկրայինոյ ... ուորական շրջանին մէջ կը ... ծառայէր, գաղտնօրէն փախ... երկրէն եւ ներկայիս կը գ... Ռուսիա։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ըստ օդանաւորդէն քաղ... տեղեկութիւններուն, ներկա... Օրէնպուրկի մէջ շինուելու ... է օդանաւային շատ մեծ կայ...

Այս քաղաքին մէջ ... գոյութիւն ունի օդային կա... րու յատուկ բարձրագոյն ... րան մը, (150 աշակերտ, 25 ... սուցիչ)։ Լենինգրադէն Օրէն... փոխադրուած է նաեւ հեր...

օդանաւորդներու դպրոցը եւ մտադրութիւն կայ նաեւ հոն տանելու ընեւատապլի օդանաւորդական դպրոցը:

Ըստ փախստական օդանաւորդին, օդանաւային այս տորմիղներուն մէջ կարգապահութիւնը շատ խախտած է։ Ասկէ զատ, անոնց օդանաւերը չափազանց թերի է, աղնուական միջոցներու անբաւականութեան հետեւանքով: Իրենց ճանապարհորդութիւններուն մէջ, զինուորական օդանաւորդները բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ կարմիր բանակը ի վիճակի չէ նոյնիսկ Չինաստանի հետ պատերազմ մը մղելու:

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ, ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ ԱՓՂԱՆՆԵՐ

Նոյնպէս, Թանքաֆի կառավարութեան Լիպէցիկ քաղաքին մօտերը նոր հաստատուած է օդանաւային մեծ դպրոց մը: Ցատկառական պարագայ մը։ Այս դպրոցին ուսուցչական ամբողջ կազմը եւ պաշտօնատարութիւնը բացարձակապէս օտար մասնագէտներէ կազմուած են. Նոյնպէս աշակերտները, որոնց մէջ մէկ հատ ռուս չկայ։ Այս դպրոցը մասնաւորապէս յատկացուած է գերման օդանաւորդներու, որոնք հոն կուգան փորձի շրջան մը բոլորելու։

Միւս դպրոցներուն մէջ ալ կան բազմաթիւ Աֆղաններ եւ Չինացիներ, բոլորն ալ համայնավար կուսակցութենէն:

ՅԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ԿԸ ՔԱՅՔԱՅՈՒԻ

Ռուսիոյ ճարտարարուեստը խանգարմանց մը կ'անցընէ։ Դոնէցի աւազանին գործաւորները կը լքեն հորերը։ Խարկովի մէջ, երիտասարդ համայնավարներ որոնք բնաւ չեն աշխատած հանքերուն մէջ, կը ստիպեն որ գործաւորներուն տեղը բռնեն: Հանքագործները կը հեռանան գլխաւոր այն պատճառով որ չեն կրնար գոհացնել իրենց տարրական պահանջները։ Բաւարար քանակութեամբ ոչ հաց կրնան գտնել, ո՛չ միս։ Գետնախնձոր անգամ չեն կրնար գտնել։ Այս պայմաններուն տակ, երիտասարդ համայնավարները դրամական աշխատանքի կը բերին, չպիտի կրնան տոկալ երկար ատեն, եւ ածուխի գործը այս կերպով կ'իյնայ լուրջ վտանգի տակ, ինչ որ կրնայ ծանրօրէն զգալ ամբողջ ճարտարարուեստին։

Ուրալի մէջ նոր երեւան հանուած նաւթին շնորհիւ, թէեւ կը յուսացուէր նաւթին արտադրութիւնը շատցնել, այդ ալ սակայն է իրականացած:

Լենինգրադի ճարտարարուեստին մէջ բանուորական կարգապահութիւնը խախտած է։ Շատ գործարաններու մէջ բացակայութիւնները զգալի չափով շատցած են։ Բոլշեւիկեան օրկանը «Պրավդա» աճապարանք կը հնչեցնէ, ամէն օր փաստերը արձանագրելով խորհրդային ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին քայքայման։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԴԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ

Դատական գործավարը, ի պատիւ Պոլսոյ դատաւորներուն ճաշկերոյթ մը տալով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— «Մեր սահմաններուն մէջ, արեւելքէն արեւմուտք կատարած քննութեամբս այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ ցարդ կատարուած դատական բարենորոգումներէն զատ, դեռ շատ գործեր ունինք տեսնելիք: Թափուած ջանքերուն շնորհիւ ներկայի Թրք. դատարանները իրենց կանոնաւորութեամբ եւ արագ գործելակերպովը, եւրոպական քաղաքակիրթ ազգերու դատարաններուն աստիճանին հասած են:

Ասկէ վերջ մեր միակ նպատակը պիտի ըլլայ ոչ միայն արագ բարեփոխումներով յառաջդիմութիւններ ցոյց տալ, այլ պիտի պաշտպանենք նաեւ անտեսուած իրաւունքը Փինկէօլ լերան ստորոտը աշխատող գիւղացիին ու մանկայի շրջակայքը արօրը կորսնցնող Թուրք հողագործին դատը:»

Խօսելով մամուլի ազատութեան մասին ըսաւ. «Պէտք չէ սխալ ըմբռնել այն ազատութիւնը որ կը տրուի մամուլին: Թուրքիոյ մէջ ատենօք ոչ-իսլամ կարգ մը թերթեր այնպիսի սանձարձակ հրատարակութիւններ ըրին, որ եթէ անոնք իրենց մայրենի երկրին մէջ իսկ հրատարակուէին Թուրք ազգը կրկին պիտի բողոքէր անոնց դէմ: Մամուլի ազատութիւնը պէտք է համապատասխան ըլլայ հանրապետական վարչաձեւի օրէնքներուն:

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

Նոր նամակադրոշմներու տպագրութիւնը անգլիական հաստատութեան մը յանձնուած է։ Նոր տարեր նամակադրոշմներուն մէկ մասը պիտի յանձնուին մէկ ամիսէն՝ ընդամէնը 20 միլիոն նամակադրոշմ պիտի տպագրուի։ Հին նամակադրոշմները մինչեւ յառաջիկայ Յուլիսի վերջ պիտի գործածուին։

ԳՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պարսկական գորգերու վաճառականներէն 80 պարսիկ առեւտրականներու ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի, մաքսային տնօրէնութեան տրուելու համար։ Գորգի վաճառականները կը յայտնեն թէ գորգերու համար որոշուած ներկայ սակագինը պատճառ պիտի ըլլայ որ գորգի «թրանզիթ»ի գործերը ուրիշ երկիրներ փոխադրուին։ Պարսկական գորգերու մաքսատուրքը 7 ղրուշէն, տեսակին համեմատ 240 400 ղրուշի բարձրացած է։ Վաճառականները կը խնդրեն որ դիմում կատարուի ելմտական գործավարութեան մօտ, որպէս զի գորգի մաքսատուրքը ներկայիս անփոփոխ մնայ։

Պարսիկ վաճառականները այս առթիւ դիտել տուին թէ պարսկական գորգերը Թուրքիոյ մէջ չէ որ կը ծախուին, որովհետեւ շատ սուղ են, այլ օտարներն են որ կը գնեն։ Այնպէս որ կարելի չէ ըսել թէ երկրին դրամը դուրս կ'ելլէ։ Պարսկական գորգերուն Թուրքիա գալը կը նպաստէ նաեւ Անատոլուի գորգաշինութեան եւ վաճառականութեան գործին, որովհետեւ օտար գնորդները միեւնոյն ատեն Թրքական գորգեր կը տեսնեն ու կը գնեն։

ՉԱՄԻՉԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒՄԸ

Իզմիրի Առեւտրական Սենեակին կողմէ հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, Իզմիրի մէջ այս տարի 27 միլիոն 736 հազար քիլօ չամիչ ծախուած է։ Եղանակի սկիզբէն մինչեւ հիմա հետեւեալ արտածումները եղած են.

Գերմանիա եւ Հիւսիսային Եւրոպայի նաւահանգիստները՝ 11 միլիոն 222,000 քիլօ, անգլիական նաւահանգիստները՝ 4 միլիոն 243.504 քիլօ, Ֆրանսական նաւահանգիստները՝ 400.700 քիլօ, իտալական նաւահանգիստները՝ 2.619 357 քիլօ, Եգիպտոս 99814 եւ ուրիշ զանազան նաւահանգիստներ 405,870 քիլօ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ.— Դրամատուները կորած ըլլալով վարկը, կարգ մը ծանօթ Թուրք վաճառականներ նեղ կացութեան մատնուած են:

Բոլոր դրամատուները ոեւէ գործողութիւն չեն ըներ առեւտրական մուրհակներու եւ պայմանաժամով փոխգրերու վրայ: Սնանկութեան եւ հաշուեյարդարի նման ցաւալի դէպքերը այս կացութեան արդիւնքն են: Շատ մօտ ատենէն, բազմաթիւ վաճառականներ գոհ պիտի երթան այս անբնական ընթացքին:

*** Միւս կողմէ, Թիֆթիկի արտածումը կը շարունակէ պահել իր կայուն վիճակը։ Ներկայիս 50 000 հակ Թիֆթիկի մթերք մը կայ, 12.000ը անցեալ տարուընէ, 28.000ը՝ այս տարուընէ: Նուազագոյն գինով, այս մթերքը 6 միլիոն ոսկի կ'արժէ:

Ամէնէն կարեւորը այն է որ, հինգ ամիսէն նոր Թիֆթիկը պիտի հասնի եւ հրապարակ պիտի հանուի: Եթէ դրամատուները չի զբաղին երկրորդական գործողութիւններով, ի՞նչ պիտի ըլլան նոր Թիֆթիկները, ո՞վ դրամ պիտի տայ անոնց հաշուին: Կը սպասենք որ կառավարութիւնը հարկ եղածը ընէ:

Թուրք մեծ վաճառական մըն ալ ըսած է. — Անժխտելի է որ մեծ տագնապ մը կ'անցընենք: Վաճառականները չեն կրնար դրամատուներուն զեղչել տալ իրենց գանձելի մուրհակները: Եւ կամ դրամատուները սթերլին կուտան, ինչ որ վնաս է վաճառականներուն համար: Ցետոյ, գիւղացին այս տարուան իր շահով հազիւ կրցաւ իր վիճակը բարուոքել, եւ վաճառականները չեն կրնար գիւղացիներէն գանձել իրենց առնելիքները: Օրինակ, 10 հազար ոսկի առնելիք ունեցող առեւտրական մը այն աստիճանին հասած է, որ չի կրնար իր 5 հազար ոսկիի պարտքը վճարել։

*** Թուրք մեծ վաճառական մը 50,000 ոսկիի համար սնանկ հռչակուած է, հակառակ անոր որ 120.000 առնելիք ունի եւ, ինչպէս նաեւ 20.000 ոսկիի գանձելի տոմսեր։ Ցետոյ ո՞ր երկրին մէջ տեսնուած է որ լերան չափ ապրանք դիզող մը չկարենայ քիչ մը դրամ գտնել:

Եթէ փութով եւ արմատապէս միջոց մը չգտնուի, առանց պատճառի սնանկութիւնները իրարու պիտի յաջորդեն:

ԻՆԸ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 600 ՍՆԱՆԿ

Վիճակագրութեան մը համաձայն. այս տարի, մինչեւ սեպտեմբեր, ինը ամսուան ընթացքին, 600 վաճառականներ իրենց գործը ձգած են։ Անցեալ տարի 572 հոգի գործէ քաշուած էին։

ՍՈՒԷՏԻՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿՈՉ

1915ի Մուսա լերան (Սուէտիա) Ազատամարտին նահատակուած հերոսներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, կազմուած է յուշարձանի յանձնախումբ մը, նպատակ ունենալով, յառաջիկայ տարի մինչեւ սեպտեմբեր 15 հերոսամարտի 15 րդ. տարեդարձին՝ յուշարձան մը կանգնել նահատակներու գերեզմաններուն վրայ։

Մենք այս ձեռնարկով երկու նպատակ ունինք.—

1· Ցարգել ժողովուրդի ազատութեան համար ինկած հերոսներու յիշատակը:

2· Անոնց պատգամը հաղորդել, ապրող եւ գալիք սերունդներուն:

Համոզուած ըլլալով, որ Սուէտիոյ հերոսամարտը մէկն է հայ ազատագրական պատմութեան գեղեցիկ դրուագներէն, մեծ յոյս ունինք որ այս ձեռնարկը պիտի գնահատուի հանուր հայութեան կողմէ եւ պիտի քաջալերուի նիւթական օժանդակութեամբ:

(կնիք Յանձնախմբի)

Հասցէ.— Sarkis Tossounian Khedrbeg-Antioche (Syrie)·

ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ· ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութենէն ստացած ենք հետեւեալ ազդը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Այս կիրակի, 27 Հոկտ. 1929, ժամը 2 ու կէսին տեղի պիտի ունենայ Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած մասնաւոր գրական եւ գեղարուեստական հանդէս մը՝ Société de Géographie սրահին մէջ 184 Bld· St. Germaine Paris,(6e) ուր պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի նաեւ Ս. Երուսաղէմի պատրիարք՝ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը, փարիզի հայ գաղութին կողմէ: Պիտի խօսին կաթող. պատուիրակ՝ Գերաշնորհ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Գուշակեան եւ տիարք Տ. կամսարական, փրոֆ. Ադոնց եւ Ա. Ջօպանեան:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը խոստացած են տիարք Տ. Ալիքսանեան, Ա. Շահխաթունի եւ Յ. Գմբէթեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սիրով կը հրաւիրուի համօրէն հայ ժողովուրդը:

ԿԱԹՈԼԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Մարսէյլէն կը գրեն թէ վերջերս յանկարծամահ եղած է Մարաշցի հայ-կաթոլիկ վարդապետ Հ· Անտոն Մավեան, 75 տարեկան ծերունի մը, որ 5-6 տարիէ ի վեր Ս· Բարթուղիմէոսի անկելանոցին մէջ կը մնար:

Քովէն գտնուած է 7 օսմանեան հնչուն ոսկի. Ասկէ զատ 5 հազար ֆրանք ալ յանձնած էր անկելանոցի մեծաւորին: Վարդապետին ժառանգորդները կրնան դիմել Մարաշի Հայրենակցական Միութեան, Ցով․ Տէյիրմէնճեանի, 20 Place Jules Guesde, Marseille·

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՐ. ԷԼԻԶ ՎԻՁԷՆ ԵՒ Պ. ՄԵԼԻՔՕԹ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ (Նահատակեալ Լեւոն Նալպանտեանի որդին): ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 19 Հոկտ. 1929

Պսակադրութիւնը կատարեցին արհ. Պահապանեան եպս. եւ Յ. Վրդ. Նալպանտեան:

ՕՐ. ՄԱՏԼԷՆ ԷՄԻՐՁԵԱՆ ԵՒ Պ. ԳԵՂԱՄ ԳՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Քոնսթանցա Լոնտոն

17 Հոկտ. 1929

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հայրենիք» ամսագրի հոկտեմբերի թիւը լոյս տեսաւ հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.

Տիկին Մարգօ (վէպ) Վ. Վալադեան, Մեր «Պաշշօ»ն (պատմուածք) Արմէն Սեւան, վանքը (բանաստեղծութիւն) Ջ. Պլպուլ, Սիրոյ եւ արիւնի օրերուն (վէպ) Վ. Զօրեան, Ծակ պտուկ (վերջ) Օշական, Գիւղի տխրութիւն (բանաստեղծութիւն) Նուարդ, Հայկական վիճակի երգերը (ուսումնասիրութիւն) Հ. Եփրեմ Պօղոսեան, Հին աւերակ (բանաստեղծութիւն) Յ. Ս. Լեւոնեան, պատրանք (բանաստեղծութիւն) Ե. Բասմա, ցաղթանակ (բանաստեղծութիւն) Պարգեւ Հրայր, Միքայէլ Նալբանդեանց Ռ. Բերբերեան, Թէոդիկ Լ. Խաճանեան, «Լաճի մօր երգը» Տ. Չիթունի, Ռ· Մակդոնալդ եւ կովկասեան խնդիրներ Մ. Վարանդեան, Հայերը Ռումանիոյ մէջ Յ. Ճ. Սիրունի, Լեհահայ գաղթը Յ. Զաւրեան, Սուէտիոյ հերոսամարտը Յ. Գ. Պուրսալեան, Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն) Ա. Աթան:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ, «Նուազող վշտից հայրենեաց Հայոց»: Գրեց՝ Հայկ Աճէմեան: Առաջին հատոր: կենսագրութիւն: Հ· Ս· Երէմեանի յառաջաբանով: 856 մեծադիր էջերով եւ գեղեցիկ պատկերներով: Տպ: 1929: Թաւրիզ: Գին 50 ֆրանք կամ 2 տոլար:

Դիմել Haik Adjemian, Tauris (Perse):

Եթէ հրատարակիչ գտնուի, տպագրութեան համար պատրաստ են նաեւ երկրորդ հատորը (ազգային եւ գրական գործունէութիւն) եւ Գ. հատորը (Հայոց Հայրիկը՝ իբրեւ գործիչ, յեղափոխական, իմաստասէր եւայլն):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցները, (Հայրենիք, Ասպարէզ, Պայքար, եւայլն) ինչպէս եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր եւ նամակագիրներ կը շարունակեն մեր հին հասցէն գործածել (208 bis Rue Lafayette)

Կը յիշեցնենք բոլորին, թէ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը մէկ տարիէ ի վեր կը գտնուին

235 FBG· ST. MARTIN, PARIS

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ ԿԱՄ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

***

Լենինգրադսկայա Պրավդա թերթին խմբագրութիւնը հասցուած է գիս մտիկ ընելու համար. Վերջապէ՛ս, սիրելի ընկեր Ռաֆայիլ, մենք մեզի, երկուքս: Բայց, ահա Թուռը, որ ինծի կ'երկարէ ձեռքը:

— Ո՞վ էք, կ'ըսեմ.

— Թուռ.

— Ես ձեռք չեմ տար Թուռներուն: Ու ձեռքը կը ձգեմ խախուած: Տպաւորութիւնը մռայլ է: Բայց Ռաֆայիլ շաքար կերած է։

— Եթէ մեր թերթին դէմ, Ռոսկուայի մէջ այդ յօդուածը գրողը դուք ՀԸԱայիք, ընկեր Սթրաթի, մենք հոս «գործատուներու որոշումներ» ունինք…

— Ներողութիւն, չեմ եկած ձեր «գործատուներու որոշումներ»ը քննելու, բայց ձեզ ըսելու որ փաստէք թէ Ռուսակով 1) ֆրանսացի լրտես է, 2) սեւ-հարիւրային հակահրէական, 3) շահագործող, 4) ֆրանսայի մէջ նախկին գործարանատէր, ինչպէս նաեւ բոլորը որ կը հաւաստէք»։

Թուռ կը բացատրէ։ Կ'ըսէ թէ յօդուածը դրած է «Բնակարանային Միութեան» առաջին ժէկ ոբոշման վրայ. (Տան կոմիտէէն 4 անդամներ): Ռոյթման կոչուած կինը գործը գլուխ հանած է։

Կը բաւէ ատիկա, Խորհրդային Միութեան մէջ շարժման դնելու քաղաքական եւ դատական հրէշային գործիքը, գործաւոր մը հրացանի բռնելու եւ սենեակ մը աւելի ձեռք ձգելու համար։

***

Վկայութիւնս կուտամ հարցաքննիչ դատաւորին: Հարցաքննութիւնը կը կայանայ մանաւանդ ճշդելուն մէջ թէ վկան կամ մեղադրեալը «մեղմէ՞» է թէ անոնցմէ։

— Ծագո՞ւմ — գործաւոր,— Ծնո՞ղք,— գործաւոր,— Կրթութի՞ւն,— կարդալ գրել սորված,— բանտուա՞ծ էք քաղքենի վարչաձեւին տակ.

— Այո՛.

Եւայլն, եւայլն։ Թուղթեր: Յայտարարութիւններ որ պիտի ծափահարուին առաջին դատավարութեան եւ երկրորդին չպիտի կարդացուին անգամ, որովհետեւ հրամանը վերէն եկած է բեկանել անխոհեմ անպարտութեան վճիռը եւ դատապարտել, միշտ պէտք է իրաւունք ունենանք, մենք անսխալական ենք։ Այս է համայնավար արդարադատութիւնը:

***

Սամոյլովա գործատան մէջ։

Տնօրէնին գրասենեակն երթալու համար, կէսօրին, կ'անցնինք ճաշարանէն եւ անմիջապէս լաւագոյն տպաւորութիւնը կը գործէ վրաս իր աշխատանքի շրջանակին մէջ տեսնուած գործաւորական ամբոխ մը։

Մեր մուտքը ուշադրութիւն կը գրաւէ։ Աչքերը խոշոր կը բացուին, քիթերը կ'երկնան, աղմուկը կը դադրի, բոլոր դէմքերը ցոյց կուտան բուռն հետաքրքրութիւն մը։ Մեզ կը տանին «ընկեր տնօրէնին» գրասենեակը։

Հո՛ս, գործատան կոմիտէն է որ մեզ կ'ընդունի եւ ամէն ինչ կը փոխուի։ Սակայն, համակրելի տղայ մը, մեր հարցումներէն անակնկալի եկած, քանի մը ճշմարտութիւններ կը փախցնէ։

— Ի՞նչ բան պատճառ տուաւ որ փետրուար 1ի հաւաքոյթը հրաւիրուի եւ Ռուսակովը վտարուի:

— Նախորդ օրը լոյս տեսած «Պրավդա»ի յօդուածը, Բնակութեան Միութեան անդամներուն միջամտութիւնը: «Պրավդա»ի յօդուածին ընթերցումէն յետոյ նոյն անդամներուն միջամտութեան վրայ, նոյն օրն իսկ Ռուսակովի վտարումը սենդիկայէն։

Արդ, օրէնքը բացայայտ է։ Գործաւոր մը կը վտարուի միայն աշխատելու անկարողութեան կամ գործատան մէջ գործուած ոճիրի կամ յանցանքի հետեւանքով (Յօդ. 47)։

«Ռուսակով գէ՞շ բանուոր մըն էր.— կարելի չէ ըսել այդ: Գինով վիճակի մէջ եկա՞ծ է իր աշխատանքին գլուխը.— Երբեք: Կը բացակայէ՞ր։ Ո՛չ.— Կը կռուէ՞ր իր ընկերներուն հետ: — Ոչ, բայց միշտ կը պոռար վարձքերու յաւելման եւ կտոր գլուխ աշխատանքի վարձքի նուազման դէմ: Մեզ կը կոչէր աւազակներ»։

Այս էր որ կ'ուզէի գիտնալ։ Երբ մեր այցելութեան նպատակը կ'իմանան, իրար կ'անցնին։ Գրասենեակին դրան առջեւ, գիրար կ'ուտեն։ Տնօրէնը դժուարներս կը մտնէ։

Այս տնօրէնը խոզ մըն է փորէն մինչեւ գլուխը:

Ահա թէ ինչպէս Ռուսակովի տան մասին տեղեկութիւն տրուած էր իրենց:

— Իր տան ամէն մէկ անկիւնը կանթեղներ, սուրբի պատկերներ չկա՞ն։— Անմիտնե՛ր, Ռուսակովը հրեայ է, Եօսէլէվիչ։ Ահա ձեր փաստերը:

Գրասենեակէն մեկնելէ առաջ, խաղի մը կը բերենք տնօրէնը, որ կը բանուի։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Լիտվինոֆի զեղծումները

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եղբայրը՝ Սավելի Լիտվինոֆ՝ նախկին առեւտրական պատուիրակ Պերլինի, քանի մը ամիսէ ի վեր բանտարկուած է Փարիզի մէջ։ Լիտվինոֆ Պերլինի իր պաշտօնը ձգելէ եւ Փարիզ հաստատուելէ յետոյ, 200,000 անգլ. ոսկիի արժէքով կեղծ մուրհակներ ստորագրած էր՝ հին թուականներով եւ այդ ձեւով ձեռք անցուցած դրամները իւրացուցած։

Հարցաքննիչ դատաւորը հաստատեց Լիտվինոֆի զեղծարարութիւնը։ Միայն թէ տակաւին չէ որոշուած թէ՝ ամբաստանեալը քաղաքայի՞ն թէ ոճրադատ ատեանի առջեւ պէտք է դատուի։

Քայքայումի նոր փաստ մը

ՊԵՐԼԻՆ, 23 հոկտ.— «Նոյէ Պէրլինէր Ցայթունկ» այս առաւօտ կը գրէ թէ Գեպէուի գործակալները Ռուսիոյ մէջ երեւան հանած են նոր եւ ընդարձակ դաւադրութիւն մը, որուն մէջ մաս ունին նաեւ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարները։ Մեծ թիւով ձերբակալութիւններ կատարուած են արդէն։

Գրաւուած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ դաւադիրները յարաբերութեան մէջ էին գերման ընկերակցութեան մը հետ, որուն վարիչն էր Քուրշ։ Ամբաստանուած են նաեւ Պերլինի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան քանի մը պաշտօնեաները։

Գեպէուի արտասահմանեան գրասենեակները հրաման ստացած են քննութիւն կատարել եւ զրոյց կը շրջի թէ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկ քանին արդէն պաշտօնանկ եղած են։ Քանի մը պաշտօնեաներ ալ խորհրդաւոր կերպով անհետացած են։

Գերման թերթը դիտել կուտայ թէ Բեսեդովսկիի խնդրին առթիւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարուած դէպքերը այժմ ալ կը կրկնուին Պերլինի մէջ։

Պերլինի իտալական դեսպանը պաշտօնանկ

Մուսոլինի պաշտօնանկըրաւ Պերլինի իտալական դեսպանը՝ կոմս Ալտովրանտի-Մարէսքոթթի։ Դեսպանատան խորհրդականներն ու կցորդներն ալ վերջերս պաշտօնանկ եղած էին՝ կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ անոնցմէ մէկը աքսորուած է ֆաշիստ կառավարութեան կողմէ։

Այս խիստ պատիժներու պատճառն այն է որ իտալական դեսպանատունէն գողցուած է դիւանագիտական ծածկագիրի բանալին եւ զայն վերագտնելու համար եղած բոլոր ճախքերն ու ջանքերը ի դերեւ ելած են։

Թերթի մը համաձայն, ծածկագրի բանալին գողցողներն են երկու կիներ, որոնք կը գործէին օտար կառավարութեան մը հաշուոյն։

Պերլինի իտալական դեսպան պիտի նշանակուի Թուրքիոյ դեսպան Օրսինի Պառոնէ կամ Մոսկուայի դեսպան կոմս Չէրութթի։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, այս խնդիրը քանի մը ամսուան պատմութիւն ունի արդէն, եւ անցեալ մայիսէն կամ յունիսէն սկսեալ Պերլինի դեսպանատան պաշտօնէութիւնը փոփոխութեան կ՚ենթարկուի։ Ամէնէն առաջ պաշտօնանկ եղաւ դեսպանատան խորհրդական Բոքքօ, յետոյ Հռոմ կանչուեցան քանի մը քարտուղարներ եւ հետզհետէ ուրիշ պաշտօնեաներ։

«Թայմզ»ի Պերլինի թղթակիցը հաստատելով հանդերձ ծածկագրի կորուստին պարագան, կ՚ենթադրէ թէ ուրիշ ծանրակշիռ խնդիրներ պատճառ դարձած են այսքան արմատական փոփոխութեանց։

Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա

Ինչպէս գրեցինք, անցած շաբաթ Եուկոսլաւիոյ մէջ բուռն ցոյցեր կատարուեցան Իտալիոյ դէմ՝ Փոլայի մէջ սլովէն ուսանողի մը ֆաշիստ դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուելուն եւ գնդակահարուելուն առթիւ։

Իտալական կառավարութիւնը Պելկրատի դեսպանատան միջոցաւ բերանացի բողոք ներկայացնելէ յետոյ, հիմա ալ գրաւոր ծանուցագիր մը յանձնեց սերպ կառավարութեան, որով կը բողոքէ հակիտալական ցոյցերուն դէմ և բացատրութիւն կը պահանջէ Կրակուաքայի մէջ ցոյցի մը ընթացքին երկու իտալացի նաւազներու խոշտանգումին մասին։ Կը բողոքէ նաև եուկոսլաւ մամուլի հակիտալական յօդուածներուն դէմ։ Իր պատասխանին մէջ եուկոսլաւ կառավարութիւնը կ՚ըսէ թէ քննութիւն պիտի կատարէ երկու նաւազներու խնդրին մասին։

Իտալական ծանուցագիրը ռեւէ ազդեցութիւն չըրաւ մամուլին եւ ընդհ. կարծիքին վրայ։ Թերթերը դարձեալ կը շարունակեն իրենց իտալատեաց գրութիւնները, իսկ ժողովուրդն ալ նոր ցոյցեր կը կազմակերպէ։ Մարիպորի, Նիշի եւ Մոսթարի մէջ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան։ Իսկ երէկ, հինգշաբթի Զաղրէպի մէջ մեծ ցոյց մը ծրագրած էին ուսանողները։

Աֆղանիստան՝ Հանրապետութիւն?

Հեռագրի մը համաձայն, Աֆղանիստանի նորընտիր թագաւոր Նատիր լրջօրէն կը մտածէ ազգային Հանրապետութիւն հաստատել Աֆղանիստանի մէջ։ Իր կարծիքով, հանրապետական վարչաձեւն է միայն որ երկրին մէջ խաղաղութիւն պիտի վերահաստատէ եւ ազգային համերաշխութեան զգացում պիտի ստեղծէ բոլոր ցեղախումբերուն միջեւ։

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն իր ծրագիրը, առ այժմ Նատիր թագաւոր կ՚աշխատի ինքզինքը իբրեւ թագաւոր ճանչցնել օտար պետութեանց։

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հեռագրով հաղորդեց նոր թագաւորին թէ պաշտօնապէս կը ճանչնայ զինքը եւ իր կառավարութիւնը։

Միւս կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն Աֆղանիստանի արտաքին նախարարին ուղղեց սրտագին պատգամագիր մը, յոյս յայտնելով որ երկու պետութեանց միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին եւ թէ Աֆղանիստան իր անկախութեան մէջ պիտի գտնէ ազգային միութիւնն ու ներքին խաղաղութիւնը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ այն բոլոր մարմիններուն, ազգականներուն, բարեկամներուն եւ ընկերներուն, որոնք նամակով, հեռագրով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ ծաղկեպսակներ ղրկեցին ողբացեալ աղջկանս եղերական մահուան առթիւ։

Յակոբ Եսայեան

(Պուլվար Օտտօ, Մարսէյլ)

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան 1930ի պատկերազարդ պատի օրացոյցը, որ կ՚ամփոփէ ազգային եւ քաղաքական դէպքերու յիշատակագրութիւնը եւայլն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

26 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1095 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱ՞Ր Ու ԱՆԱՐԴԱՐԸ

Հոկտ. 24ին, նոյնութեամբ հրատարակեցինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւ Գաղթ. Տղոց պաշտպանութեան կոմիտէի ներկայացուցիչներուն մէկ նամակը՝ Ֆրանսա փոխադրուած որբերու մասին։

Բուն հարցին լուսաբանութենէն աւելի, կարգ մը հայ թերթերու դէմ ուղղուած մեղադրանք մըն էր այդ նամակը, դառն այլ փափկանկատ։

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, գոհ ենք որ, վերջապէս հրապարակ իջան գործին բուն վարիչները։ Գոհ՝ մանաւանդ անոր համար որ, անոնք հրապարակաւ կը ստանձնեն ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

Օգոստոս 24ին, երբ առաջին անգամ արտայայտուեցանք 72 որբերու Ֆրանսա փոխադրութեան առթիւ, մեր գլխաւոր մեղադրանքը այն էր թէ օտարները հաշուեյարդարի կ'ենթարկեն որբերու հոգը, իրենց հասկցած եղանակով, իսկ մենք օրը ցերեկով կ'ընենք հառաչելով եւ յօրանջելով.

— «Արդ, երբ օտարը կ'ուզէ նետել տաղտկալի բեռ մը, իբրեւ պաստուհի կամ որդեգիր ցրուելով չափահաս աղջիկները, իսկ ագարակներու կամ ուրիշ գործերու մէջ վարձու տալով տղաքը, մենք ինչ կ'ընենք։ Օր մը օրանց տէր եղա՞նք այս բեկորներուն, որոնք հասակ նետած են արդէն եւ չեն կրնար յաւիտենապէս պահուիլ որբանոցներու մէջ։ Օտարը իր հաշիւներն ունի, եւ մեր դերն ու կոծը պարզապէս բանաստեղծութեան ծայն կուտայ։ (Յառաջ, 24 օգոստոս)։

Այս առթիւ, կը մեղադրէինք ազգային կոչուած մարմինները, ինչպէս եւ Զ. Ո. Միութիւնը, որ սերտ կապ չէ հաստատած այս ցիրուցան սերունդին հետ։ Ու վերջապէս կ'ուզէինք որ «հրապարակաւ լուսաբանութիւններ տային այս փոխադրութեան կարգադրիչները։ Մանաւանդ հայ ներկայացուցիչները, Աթէնքի թէ Փարիզի մէջ»։

Այս պարագան շեշտեցինք սեպտ. 5ին ալ, Տիկին Պերճուհի Բարսեղեանի նամակին առթիւ.

— «Արդէն բուն չարիքը յառաջ կուգայ այն տնավարի, «պիխապէր» կամ քարացած վիճակէն, որ կը տիրէ մեր հանրային բոլոր գործերուն մէջ, օտարներն անգամ չդագրգռելու աստիճան։ Գործեր կը կատարուին, երիտասարդ սերունդ մը կրկին եւ կրկին հովին կը տրուի աշխարհէ աշխարհ, իսկ մենք եղած կարգադրութեանց լուրերն անգամ պատահաբար կ'իմանանք»։

Այդ լուսաբանութեանց փոխարէն, ահա նամակ մը, բուն կարգադրիչներուն կողմէ, որ սակայն չի լուսաբաներ հարցը, ինչպէս ըսինք։ Իսկ ազգային Մարմինները կամ ներկայացուցիչները միշտ լռութիւն կը պահեն։

Արդ, ամփոփուելով այդ նամակին վրայ, կ'ուզէինք դիտել տալ.—

1. Ճիշդ է որ կարգ մը թերթերու կողմէ գռեհկութիւններ գրի առնուեցան կնոջ մը հանդէպ եւ մենք չենք արդարացներ զանոնք։ Բայց, բարեկրթութեան պակաս մը իրաւունք չի տար լռութեան մատնելու խռոված սիրտերը։ Մանաւանդ որ, գործօն դեր կատարել ուզած է մեր ընկերուհին, եւ կը մերժէ իրբեւ պաշտօնեայ շարժած ըլլալու հանգամանքը։ Եւ յետոյ, մինչ ան իրեն տրուած հրահանգներուն վրայ եւ իր անկեղծ համոզումին հետեւելով գլուխ հանած է փոխադրութեան գործը, հրապարակին վրայ նորէն ա՛ն է որ կ'երեւայ, իսկ բուն կարգադրիչները դեռ նոր կը խօսին, այն ալ կիսկատար։

Ինչ կը վերաբերի հայ ներկայացուցիչներուն — ոչ մէկ ձայն։

2. Պ. Պ. Պէրրի եւ Ժ. Լըպէլ ծանրապէս կը մեղանչեն ճշմարտութեան դէմ, երբ դիտել կուտան թէ կատարուած քննադատութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ որբերը դրժեն իրենց յանձնառութիւնները, Ֆրանսա մտնելէ յետոյ։

Մեր մասին խօսելով, առաջին խմբագրականը գրեցինք երբ արդէն ծայր տուած էր վայնասունը, եւ Մարսէյլէն իսկ սկսեր էին փախչիլ նորեկները։ Այնուհետեւ ուրիշներ ալ փախան։ Անշուշտ պատասխանատուները տեղեակ են բուն պատճառներուն։ Գանգատողներ կան չարաչար աշխատանքէն։ Ուրիշներ պատմած են թէ ագարակապանները կը պատռեն իրենց ղրկուած հայերէն թերթերը կամ գիրքերը։ Կան խաբուածներ, մոլորածներ կամ անոպաներ։

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն.— այն ինչ որ կ'ըսենք սկիզբէն ի վեր։ Մենք բախտին ձգեր ենք այս հալածական սերունդը, եւ միջազգային գրասենեակներ են որ կը տնօրինեն անոր ճակատագիրը, համաձայն իրենց հայեցողութեան։

Այս կացութեան հանդէպ, ո՛րքան ալ կարճ ըլլայ մեր լեզուն, կարելի չէ որ անտարբեր դիտենք ծուռ կամ թերի կարգադրութիւնները։ Պ. Պ. Կ. Պէրրի եւ Ժ. Լըպէլ գոհունակութեամբ կը պատմեն «մեծ մասը հայազգի, մօտ 1200 որբերու Ֆրանսա մուտքը, տեղաւորումը եւ պաշտպանութիւնը»։ Ու կ'աւելցնեն թէ «այս երիտասարդները, շնորհիւ իրենց աշխատանքին, կրցած են ստեղծել անկախ ապրուստ մը»։

Մենք ալ ունինք մխիթարական տեղեկութիւններ։ Բայց կարելի՞ էր հարցնել թէ այս 1200ին հազարը կամ 900ը հայ համարելով, քանի՞ հարիւրին հետքը պահեր են մինչեւ այսօր... Չի բաւեր աւետել թէ քանի մը հազար ֆրանք աւելցուցեր է այս կամ այն որբը։ Հարկ է միեւնոյն ատեն ապացուցանել թէ հարիւրին քանի՞ն փրկուած (կամ կորսուած) են, ագարակներու մէջ վարձու տրուելով։

Անշուշտ այստեղ ալ, նորէն երեւան կուգայ մեր պատասխանատուութիւնը։ Բայց, թող շատ չտեսնեն մեր դժոխութիւնը— կամ ուրիշներուն կոպտութիւնը— որովհետեւ, շատ քսրերու զարնուեցաւ մեր գլուխը, եւ մենք աղբիւրի ջուրն անգամ փչելով կը խմենք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պէյրութի Ազդակը շեշտելով տեղացիներուն հետ սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու պահանջը, դիտել կուտայ (14 հոկտ.).

— «Պէտք է շփման մէջ ըլլալ եւ փոխադարձաբար ճանչնալ տեղական ժողովուրդի եւ անոնց ղեկավարներուն մտածողութիւնն ու հայեցքները։ Արաբերէն լեզուի մեր տգիտութիւնը մեծապէս կը դժուարացնէ տեղական մամուլի միջոցաւ հիւրընկալ ժողովուրդի մտածողութեան մեր կողմէ ճանաչումը։ Մեր նորահաս սերունդը վաղը պիտի հարթէ այդ դժուարութիւնը, որովհետեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ վարժարաններուն մէջ սկսուած է կարեւոր տեղ տրուիլ արաբերէն լեզուին եւ պարտաւորիչ դարձնել զայն բոլոր ուսանողներուն։ Վաղուան Սուրիացի եւ Լիբանանցի Հայը տեղական ժողովրդին հետ իրարհասկացողութեան եւ շփման մէջ մտնելու դժուարութեանց յաղթած պիտի ըլլայ։

Պէտք է ուշադիր ըլլան մեր վարժարաններու վարչութիւնները եւ աւելի հոգ տանին արաբերէնի ուսուցման, մասնաւորաբար խօսակցութեան, որովհետեւ թէ՛ տնտեսական եւ թէ՛ յարաբերական գետնի վրայ մեծապէս օգտակար է արաբերէն լեզուին տիրացումը գաղթական Հայուն համար։

Տեղական ժողովուրդը մեզմէ բացարձակ հանդարտութիւն կը պահանջէ։ Չուզեր ան որ մեր ներքին տգեղ պայքարներուն եւ վէճերուն թատերաբեմ դարձնենք այս երկիրը։ Տեղական եւ հովանաւոր կառավարութիւնները չեն հանդուրժեր եւ չեն ուզեր որ Հայերու վէճերով զբաղին իրենք։ Անոնք կ'ուզեն մեզ հիւրի մը վայել վիճակին մէջ տեսնել։

Կը մնայ զոհել մեր ատոտ կիրքերը եւ խուսափիլ ամէն կարգի վնասակար վէճերէ եւ պայքարներէ, որոնք բոլորովին աննպատակ են եւ անվայել քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը։ Ու մէկ պատճառ կայ արդարացնելու մեր քինախնդրական արարքներն ու անպատուաբեր կռիւները։ Այս երկրի մէջ ապրելու եւ տեղացիներու հետ մտերմութիւն հաստատելու համար, պէտք է հինազանդինք անոնց փափաքներուն։

Սուրիան եւ Լիբանանը ամենայարմար գաղութներն են հայութեան պահպանման եւ հանգիստին համար, եթէ ուշիմ ըլլանք եւ չգրգռենք տեղացիները մեր դէմ։»

10 ՄԻԼԻՈՆ ՍԻԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, սիկարէթի սպառումը տարուէ տարի կ'աւելնայ Պոլսոյ մէջ։ Վերջին տարուան ընթացքին, տասը միլիոն ոսկիի սիկարէթ սպառած է։

Ծխախոտի վարչութիւնը վաճառման կեդրոններուն միջոցաւ քննութիւն կը կատարէ թէ ո՛ր տեսակները աւելի ընդունելութիւն գտած են եւ ինչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ սպառումը աւելցնել։ «Քէօյլիւ» տեսակին գիւղերու մէջ սպառման համար միջոցներ ձեռք առնուած են։

ՔԼԷՄԱՆՍՕ ՏԿԱՐ

Նախկին վարչապետը քանի մը օրէ ի վեր հիւանդ է։ Հակառակ կարգ մը թերթերու իրարանցումին, Քլէմանսոյի առողջական վիճակը ոեւէ մտահոգութիւն չի պատճառեր։ Գիշերը հանգիստ անցուց եւ երէկ զբաղեցաւ իր նոր գրքին փորձերը սրբագրելով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ?

Գրեցինք թէ՛ Կովկասի եւ Տաղստանի մէջ գիւղացիական ապստամբութիւն մը երեւան հանուած է բոլշեւիկեան իշխանութեանց դէմ։

Րիկայի ճամբով, Մոսկուայէն Լոնտոն հասած հեռագրի մը համաձայն, «խորհրդային իշխանութիւնները Փոքրիկ Կովկասեան շրջանին մէջ երեւան հանեցին լայն դաւադրութիւն մը խորհրդային իշխանութեան դէմ՝ Հայերու կողմէ, որոնք կրօնքի քօղին տակ, հակաբոլշեւիկեան բուռն պայքար մը կը մղէին։»

Ձախ դահլիճ մը.- Տալատիէ վարչապետ՞

Նախարարական տագնապը լուծուելու վրայ է։

Հանրապետութեան նախագահը շարունակելով իր խորհրդակցութիւնները, հետզհետէ ընդունեց հետեւեալ երեսփոխաններն ու ծերակուտականները.— Շոմէ, Ֆրանքլէն-Պույեոն, Սիպիլ, Լէոն Պլում, Տանիէլու, Վիօլէթ, Հէրվէ, Փօլ Ռէնօ, Փօլ Սիմոն, Սէզար Շապրէօն, Ռօպէր Պէլանժէ, Ալպիր Տէլմոն, որոնք բոլորն ալ իրենց պատկանած խմբակցութեանց կողմէ կարծիք յայտնեցին նախարարական տագնապը լուծելու լաւագոյն եղանակին մասին։

Այս անգամ տագնապին լուծումը կապուեցաւ արմատական ընկերվարականներու Ռէնսի համաժողովին։ Նկատելով որ Պրիանի դահլիճին անկումը առաջ բերին արմատական-ընկերվարականները, ըստ խորհրդարանային դրութեան, Հանրապետութեան նախագահը այս վերջիններուն պէտք է յանձնէր նոր դահլիճը կազմելու հոգը։ Այդ պատճառով ալ Պ. Տումէրկ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց Պ. Տալատիէն, որ առջի օր Ռէնսի մէջ նախագահ վերընտրուեցաւ արմատական ընկերվարական կուսակցութեան։ Նոյն ժողովին մէջ որոշուեցաւ նաեւ իշխանութիւնը ստանձնել՝ եթէ իրենց առաջարկուի։

Տալատիէ երէկ առաւօտ ներկայացաւ Հանրապետութեան նախագահին, որ իրեն յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու հոգը։ Արմատական-ընկերվարականները պիտի յաջողի՞ն կազմել դահլիճը՝ ապահովելով միւս ձախ տարրերու աջակցութիւնը։

Տարակոյս չկայ որ Տալատիէ նախ պիտի դիմէ ընկերվարական կուսակցութեան, որ մօտ 100 երեսփոխան կը համրէ խորհրդարանին մէջ, խնդրելու համար անոնց մասնակցութիւնը նոր նախարարութեան։ Սակայն հաւանական չէ որ ընկերվարականները ընդունին այսպիսի առաջարկ մը։ Որովհետեւ, ըստ համաժողովներու մէջ տրուած որոշումներուն, ընկերվարականները պատրաստ են ձեռք առնել երկրին իշխանութիւնը իրենց պատասխանատուութեան տակ, նախարարութեանց կարեւոր եւ մեծ մասը վերապահելով իրենց, սակայն երբեք չպիտի հաւանին մաս կազմել աջ կամ ձախ դահլիճի մը, որուն մէջ քանի մը նախարար միայն պիտի ունենան։ Ընկերվարականները, ուրեմն, առանց գործօն մասնակցութիւն բերելու, կրնան «աջակցիլ» ձախ դահլիճի մը, ինչպէս պատահեցաւ 1924ի ընտրութիւններէն յետոյ։ Այս ձեւով թերեւս պիտի վերակազմուի «ձախերու խմբակցութիւնը»։

Ալմազեան անմե՞ղ

Հինգշաբթի օրուան հարցաքննութիւնը վերջացաւ ինպաստ հայ դերձակին։

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս դէմ դէմի բերաւ Ալմազեանն ու կառ տիւ Նորի այն պաշտօնեան, որ ընդունած էր Րիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը։ Պաշտօնեան՝ Ալավուան՝ յայտնեց թէ սնտուկը բերող մարդը ինքնաշարժով մը եկաւ եւ ըսաւ իրեն. «Ուշադրութիւն ըրէ՛, մէջինը կոտրելիք առարկայ է»։

Պաշտօնեան չճանչցաւ Ալմազեանը։ Յետոյ դատաւորը Ալմազեանի կրկնել տուաւ այն խօսքերը զորս սնտուկը բերող մարդը ըսած էր պաշտօնեային։ Այս վերջինը յայտնեց թէ սնտուկը բերող մարդը նուազ օտարական շեշտ ունէր։

Սնտուկին համար տոմսակ կտրող պաշտօնեան ալ՝ օրիորդ Րավօ չկրցաւ ճանչնալ Ալմազեանը։

Որոշուած էր նաեւ Ալմազեանին հետ դէմ դէմի բերել ինքնաշարժի այն վարիչը, որ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ սնտուկ մը բեռցուցած էր Պուլվար Պօմարշէի կողմերը եւ կառ տիւ Նոր տարած։ Այդ վարիչը չէր եկած եւ կը կարծուի թէ այդպէս մարդ չկայ իրականին մէջ։

Յետոյ հարցաքննուեցաւ Սէն-Ժիլ փողոց թիւ 13ի դռնապանուհին տիկին Րիոմ, որ յայտնեց թէ սեպտ. 9ի առտուն Պ. Թաս անուն մարդ մը եկած էր՝ խանութը ծախու առնելու համար։ Կէսօրէն վերջ յիշեալը կրկին եկած եւ նայած է խանութին։

Եթէ այս կէտը վերջնականապէս հաստատուի, կասկած չկայ որ Ալմազեան բոլորովին կրնայ անպարտ հռչակուիլ։ Հարցաքննիչ դատաւորը Պ. Թասի հասցէն առաւ՝ այս կէտը ստուգելու համար։

Դռնապանուհին դարձեալ հաստատեց թէ Ալմազեանի խանութին ետեւը՝ բակին միւս կողմը 10-12 բանուորներ կ'աշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Երեւանէն կը հեռագրեն թէ սրտի կաթուածի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղած է Պ. Ասքանազ Մռաւեան, կ. Թական գործավարը։

Քառասունը անց, Պ. Մռաւեան կը համարուէր «բարեխառն», ու թէեւ իր ընկերները հետզհետէ քաշուեցան ասպարէզէ, իբրեւ «աջ», ինք մնաց պաշտօնի վրայ։

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

Լիէժ, 25 հոկտ.— Երէկ կէսօրէ վերջ Օտեսացի 26 տարեկան ռուս ուսանող մը, Նիքոլա Կորին ատրճանակի երկու հարուածով սպաննեց Փրոֆ. Պէրթրանը, Լիէժի գիտութեանց համալսարանէն։ Փրոֆէսէրը շատ սիրուած էր եւ ծանօթ՝ «Ուսանողներու հայրիկ» անունով։

Հարցաքննուելով, ռուս ուսանողը յայտնեց թէ Պէրթրանը սպաննած էր անոր համար որ արգե՛լք եղած էր իր ծրի թոշակ ստանալուն։

Փրոֆ. Պէրթրան մեծ պատերազմէն ի վեր մաս կը կազմէր ընկերութեան մը, որ նպաստ կը բաշխէր ռուս տարագիրներուն, մանաւանդ ռուս կարօտ ուսանողներուն։ Կորին քանիցս դիմած էր՝ այդ նպաստէն օգտուելու համար, սակայն չէր յաջողած, որովհետեւ կանոնաւոր չէր յաճախեր դասերուն։ Այս պատճառով ոխ կապած էր ուսուցչին։

Բնակարանին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ Կորին ամիսներէ ի վեր ատրճանակի փորձեր կ'ընէր իր սենեակին մէջ եւ ոճիրը կանխամտածած էր։

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի վերջը Պոլսոյ մէջ երկու գործարաններու շինութիւնը կ'աւարտի։ Ասոնցմէ մէկը կը գտնուի Գուզկունճուքի մէջ եւ ափիոնէն դեղ հանելու գործարան մըն է։ Երկրորդը՝ Չէնկէլքէօյի մէջ եւ «վէժէթալին» պիտի պատրաստէ։ Ասոնցմէ զատ, Պալաթի մէջ սկսած խաւաքարտի եւ տուփի գործարանին շինութիւնը երեք ամիսէն պիտի աւարտի։

Ֆրանսական խմբակ մը Պոլսոյ կուսակալութեան դիմում կատարած է «շոքոլա»յի գործարան մը բանալու համար։ Այս խմբակը մեծ դրամագլուխ մը պիտի յատկացնէ։

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ՄԷՋ

Լոս Անճըլէս, 25 հոկտ.— Շարժանկարի մեծ աշխատանոցի մը մէջ չորս ահռելի պայթումներ առաջ եկան երէկ, երբ բոլորը աշխատանքի վրայ էին։ Խուճապ առաջ եկաւ արուեստագէտներուն եւ պաշտօնեաներուն մէջ, որոնցմէ մէկը մեռաւ առաջին պայթումէն եւ վեց հոգի վիրաւորուեցան։ Մազ մնաց որ 50 հոգի եւս սպաննուէին։ Բոցերը զարհուրելի արագութեամբ մը լափեցին հազարաւոր մեդր երկայնքով երիզները եւ անհուն հնոցի մը վերածեցին շէնքերը։

Հոլլիվուտէն եւ Լոս Անճըլէսէն հասած հրշէջները յաջողեցան ազատել միայն երկու դրացի կարեւոր աշխատանոցներ։

Կորուստները խիստ մեծ են։ *Շիքակօ Թրիպիւնի* համաձայն՝ 50 միլիոն տոլար։

Այրած են քանի մը նոր երիզներ, մասնաւորապէս «*Ընտելացուած մեգերան*», զոր վերջերս դարձուցած էին Ցուկլաս Ֆէրպէնքս եւ Մէյրի Փիքֆորդ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐԸ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Դաշնակցութեան Օր»ը տօնական ծիսակատարութիւն մը ըլլալէ աւելի յեղափոխական անցեալին վերագնահատումն է, վաղուան ծրագիրները գիտակցօրէն հետապնդելու առաջադրութեամբ: Ամէն տարի, աշնան այս ամսուն, դաշնակցական շարքերը, եւ մեր կուսակցութեան համակիր հոծ զանգուածները մէկ տեղ կը հաւաքուին, անցեալի բարոյական կեանքէն շունչ մը առնելու եւ նոր կորովով գալիք օրերը դիմագրաւելու:

«Դաշնակցութեան Օր»ը շատ թելադրանքներ ունի, մասնաւորաբար մեր ընկերներուն և համակիրներուն համար: Ես այս թելադրանքներէն միայն մէկը կը վերցնեմ, աւելի ընդլայնելու եւ յանձնելու մեր շարքերու ուշադրութեան:

«Դաշնակցութեան Օր»երը կ'անցնին խանդավառութեամբ, բայց չեն սահմանափակուիր այդ տօնակատարութեամբ: Եթէ այդ օրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մէկ դրուագն է, խանդավառուող ընկերն ու համակիրը կ'ուզէ խանդավառուիլ Դաշնակցութեան ամբողջ պատմութեամբ: Եթէ մեր վաղուան գործը երէկուան բարոյական հիմքերու վրայ պիտի դրուի, մեր շարքերը պիտի ուզէին ամբողջովին գիտակ դառնալ քառասուն տարուան յեղափոխական բարոյականին, որով գօտեպնդուած ու զօրացած՝ պիտի լծուէին գալիք ծանր աշխատանքին:

Ուրեմն «Դաշնակցութեան Օր»ուան թելադրանքներէն մէկն է, լաւ սերտել Դաշնակցութեան պատմութիւնը:

Քաղաքական կուսակցութեան մը կազմակերպուած զանգուածներուն առջեւ կը ցցուի այս անհրաժեշտութիւնը, որովհետեւ այսօրուան եւ վաղուան քաղաքական գործունէութիւնը իր թելադրանքը կ'առնէ կամ պէտք է առնէ անցեալի պատմական կեանքէն: Անցեալ պատմութեան արձանագրած դրական եւ բացասական իրողութիւններն են, որ իբրեւ փորձառական դասեր կարող են ուղեցոյց հանդիսանալ, ազգի մը առաջնորդութեան լծուած կազմակերպութիւններուն՝ այս կամ այն նոր քայլերը առնելու կամ անոնցմէ խուսափելու համար:

Ի հարկէ բարեմտութիւն պիտի ըլլար խօսք ուղղել մեր բոլոր տեսակի հակառակորդներուն, որպէսզի անոնք առօրեայ սովորական աղմուկէն հրաժարէին եւ խելամուտ ըլլային ծանօթանալու Հայոց քառասուն տարուան պատմութեան: Վերագնահատէին բոլոր արժէքները, թօթափէին սովորական կիրքերը եւ պատմութիւնը կշիռի տակ առնէին առարկայօրէն: Այդ փոթորկայոյզ պատմական ժամանակաշրջանը կարճ է (թէեւ դէպքերու շարանը երկար է, անցքերը արագօրէն իրարու յաջորդող եւ ազգը այդ կարճ ժամանակուան մէջ ամբողջ դարու մը կեանքը ապրած է,) եւ կիրքերը շատ լարուած: Ու այդ պատճառով Հայոց յեղափոխական-ազատագրական շարժման պատմութիւնը ընդհանուր գիծերով արժէքաւորուած է այն իմաստով, ինչ իմաստ որ տուած են օրուան թերթերը պայքարի, ժխորի եւ հայհոյանքի խողովակէն:

Մեր հակառակորդները եթէ քաղաքական հիմնական ծրագիրներ ունենային, ծրագիր որ սերտ առնչութիւն ներկայացնէր մեր ազատագրութեան եւ վերածնունդի հետ՝ կասկածէ դուրս է որ աւելի մօտիկէն պիտի ուսումնասիրէին Հայոց պատմութիւնը ընդհանրապէս, իսկ Դաշնակցութեան պատմութիւնը մասնաւորապէս: Անոնք Հայոց ազգի հետ կապուած քաղաքական ծրագիր չունին, եւ հետեւաբար հետամուտ չեն անցեալի դասերուն:

Մինչդեռ մեր շարքերու եւ համակիրներու համար խնդիրը բոլորովին տարբեր ծանրութեամբ կը ներկայանայ: Մենք քաղաքական-ազատագրական որոշ եւ յստակ ծրագիր մը կը հետապնդենք: Այդ ђետապնդումներու հաւաքական գումարն է, որ իր դրական կամ բացասական արժէքով կ'արձանագրուի պատմութեան էջերուն մէջ, իբրեւ վերջնական արդիւնքը հայ շարժուն կեանքին:

Որոշ ու յստակ ծրագրուած նպատակին չափ, կարեւորութիւն ունի նաեւ գործելակերպը, որ պիտի ձգտի նպատակի իրականացման: Իսկ գործելակերպը տեսակ մը փորձ է, եթէ անցեալէ զուրկ է: Ան կը դառնայ հիմնական զէնք մը, երբ բազմաթիւ փորձութիւններէ անցած է եւ ըստ ամենայնի կը համապատասխանէ ե՛ւ միջավայրին ե՛ւ ուժերու փոխյարաբերութեանց: Արդ՝ այդպիսի փորձուած գործելակերպ մը, քաղաքական կազմակերպութիւնը կարող է առնել ընդհանրապէս ընդհանուր պատմութեան դասերէն, կարող է փնտռել իր ազգի հեռաւոր պատմութեան էջերուն մէջ, սակայն գերազանց նշանակութիւն ունին այն փորձառութիւնները զորս ան ձեռք բերած է իր գոյութեան օրերէն, սեփական նախաձեռնութեամբ:

Այս պատճառով, Դաշնակցական ընկերներն ու համակիրները, որպէս Հայոց քաղաքական կեանքի առաջամարտիկները, լաւագոյն կերպով պէտք է ուսումնասիրեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը: Անոնք պէտք չէ բաւականանան պատահական լսածով, տեսածով կամ կարդացածով: Այլ պիտի դիմեն սիստեմատիկ աշխատանքի մը, մեր հին ու նոր օրաթերթերէն, ամսագիրներէն, կեդրոնական օրգանէն, հրատարակուած գրքերէն ու յուշերէն, իրենց համար, ի մի ամփոփելու անցնող քառասուն տարուան պատմութիւնը: Անոնք պէտք է սարքեն դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, աւելի լայնօրէն վերագնահատելու պատմական անցեալը: Անոնք ճիգ պիտի թափեն գիտակցօրէն թափանցելու այն բոլոր արժէքներուն եւ վնասներուն, որոնք արձանագրուած են մեր մօտաւոր գունագեղ պատմութեան մէջ: Այս վերագնահատական ակնոցով եւ առարկայական կշռադատութեամբ մօտենալով մեր պատմութեան, լաւագոյն դասերն ու թելադրանքները պիտի առնենք այնքան խրատական և հերոսական անցեալէն, եւ անգնահատելի փորձառութեամբ զինուած՝ աւելի վճռական ու աւելի անսխալ՝ պիտի կրնանք շարունակել մեր ճամբան:

Այս պահանջը եթէ նուազ խստութեամբ պիտի ներկայանայ ուսման զէնքերէ զուրկ ընկերներուն, բարձրագոյն եւ միջնակարգ ուսում ստացողները պէտք է գիտակցին որ անհրաժեշտ է ընդհանուր զարգացման «բարձր» ոլորտներէն խոնարհիլ եւ քթի տակ կարծուածբաներն ալ գիտնալ, եւ լաւ գիտնալ: Այլապէս, բազմաթիւ գիտութիւնները չպիտի օգնեն իրենց, այս մէկ տգիտութիւնը դարմանելու համար: Վերի վերոյ կարծիքները, հետեւողական առաջադրութիւններու եւ անոնց իրականացման համար անարժէք են, եւ նոյնիսկ մեծ գործի համար՝ վտանգաւոր:

Յեղափոխական դաստիարակութեան այս մարզին մէջ աւելի առաջ պիտի երթամ՝ ըսելու որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը լաւ ըմբռնելու համար, ոչ միայն անհրաժեշտ է մեր շրջապատին ծանօթանալ, այլ եւ Հայոց ընդհանուր պատմութիւնը գիտնալ: Չմտնենք պատճառներու մէջ, այլ միայն հաստատենք որ հայ մտաւորականութեան մեծ մասը, իսկ երիտասարդութեան ամբողջութիւնը (բացի քանի մը բացառութիւններէ) անծանօթ են Հայոց պատմութեան: Մինչդեռ Հայոց ազատագրական շարժման, հայ ժողովուրդի քաղաքական հակումներու, յոյսերու եւ յուսախաբութիւններու, մեր ներքին կեանքի ալլանդակութիւններու, խիզախումներու եւ ստրկութեան, բարոյական եւ անբարոյական ուղեգծի պատկերները իրենց ամբողջ բովանդակութեամբ, մօտաւոր կրկնութիւնն են մեր հեռաւոր անցեալին, տրամաբանական հետեւանքն են մեր շրջապատին եւ միջավայրին, հարազատ կերպարանքն են մեր ցեղային յատկութիւններուն:

Դաշնակցական ընկերները երբ Դաշնակցութեան պատմութեան հետ խորանան նաեւ Հայոց հին պատմութեան մէջ, սրբտի անհուն սփոփանքով պիտի մոռնան կուսակցութեան շուրջ բարձրացած մերօրեայ վայնասունները ու պիտի տեսնեն թէ ինչպէ՞ս մեր կուսակցութեան տուած հերոսները աւելի լայն շրջագծի մէջ, իրենց տիրական դէմքը կը ցուցադրեն Հայոց պատմութեան հին բեմին վրայ, տարբեր անուններով՝ բայց միշտ ի խնդիր հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան: Պիտի տեսնեն արեւելքի ու արեւմուտքի, հիւսիսի ու հարաւի հզօր թաթերը, ուղղուած Հայաստանի սրտին այսօրուան պէս: Պիտի տեսնեն քաղաքական հակումի տուայտանքը որ դարեր շարունակ ապրած է հայ ժողովուրդը, ինչ որ ապրեցաւ քառասնամեայ ժամանակակից հայ յեղափոխութիւնն ալ: Վերջապէս, պիտի տեսնեն բազմաթիւ սխալներու կողքին, բազմաթիւ շիտակ ու արդիւնաւոր գործեր, որոնք սերունդէ սերունդ ժառանգութիւն մնացած են ապրող հայութեան:

Հայոց հին քաղաքականպատմութիւնը շղթայուած ժամանակակից յեղափոխական-ազատագրական պատմութեան, պիտի դառնայ հիմնական աղբակ մը, հայ քաղաքական մտածողութիւնը դարբնելու եւ կազմակերպուած զանգուածները աւելի վճռական դարձնելու իրենց ընդգրկած քաղաքական ուղեգծին մէջ: Ուղեգիծ մը որ յամառօրէն հետապնդած են մեր հին նախնիքները, եւ որ պիտի հետապնդուի աւելի անզիջող տոկունութեամբ նոր սերունդներու կողմէ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՐԹԻԿ-ՏՈՒՖԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Մոսկուա վերադարձած է Խ. Միութեան ժող. տնտ. խորհուրդի յանձնախումբը որ արտասահման մեկներ էր ուսումնասիրելու համար քարի արտահանումը եւ անոր վրայ կատարուելիք զանազան աշխատանքներու եղանակները, ինչպէս նաեւ Արթիկի տուֆին համար ալ մեքենական անհրաժեշտ պէտքերը յանձնարարելու:

Յանձնախումբը այցելած է Ֆրանսա, Գերմանիա Պելճիքա, Իտալիա, տեսած է մեծ քարահանքեր եւ հաւաքած է առատ նիւթ, Օտար երկիրներու մէջ, քարահանքերու արտադրութիւնը չանցնիր 200 հազար խոր. մեդրը: Արթիկ Տուֆի վարչութեան պատրաստած նախագծին համաձայն, հնգամեակի վերջը, Տուֆի տարեկան հասոյթը կը հասնի 1 միլիոն խոր. մեդրի:

Յանձնախումբը պատուէր տուած է ֆրանսական ընկերութեան մը, որ Արթիկի ձեռնարկութեան համար պատրաստէ կազմակերպման նախագիծ մը: Ընկերութիւնը դիտել կուտայ թէ աւելի յարմար է տուֆի առաջին ձեռնարկութիւնը կազմակերպել ոչ թէ Արթիկի, այլ Ղփչաղի շրջանին մէջ, եթէ կ'ուզուի որ սկզբնական շրջանին տուֆի արտադրութիւնը հասնի 250,000 խոր. մեդրի: Ձեռնարկութեան կազմակերպման սկզբնական աշխատանքները կը նստին չորս միլիոն 400,000 րուբլիի:

ՄԵՆԱՐ-ԴՈՐԻԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ռուս, Հայ, Վրացի, Հրեայ, Իտալացի, Սպանիացի, անգամ գերմանացի՝ խառնուած էին ուրբաթ երեկոյ Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, ուր ատեն մը կը հնչէր, ամէն ամիս, Ժօռէսի ձայնը:

Եւ մէկը կար հանդիսականներու առաջին շարքին մէջ, որու վրայ յառած էին բազմութեան հետաքրքիր աչքերը,— եօթանասնամեայ ծերունի մը ալ ու պղպեղ մազերով, նոր ժամանակներու մեծագոյն տարագիրը, իտալական ժողովուրդի խնկարկուած կուռքը, որու ձայնը որոտագին թմբերով կը հնչէր երէկ հայրենի ամբիոններէն, բազմահազար ունկնդիրներու խելայեղ ովսաններուն մէջ...

Իտալիոյ Ժօռէսը — Ֆիլիպպօ Թուրատի: Պարտուած, բայց հպարտ. սգաւոր, բայց աշխոյժ ու ժպտուն, զուարթ ու կենսուրախ: Գիտէ, անշուշտ, որ դիկտատորները, կամայապետները ժամանակաւոր երեւոյթ մըն են եւ որ ապագան դարձեալ իրենն են, իր պաշտպանած գաղափարներունը, իր պաշտած կուսակցութեանը...

Եւ սիմբոլիկ տեսարան մը.. Նոյն առաջին շարքերուն մէջ, Թուրատիի հարեւանութեամբ, բազմած են Աւետիս Ահարոնեան եւ Ակակի Չխենկելի — Նոյնպէս պարտուած, սգաւոր, Նոյնպէս հպարտ ու աշխոյժ: Երեք դժբախտ, ազատագուրկ ժողովուրդներ եւ երեք աքսորականներ — զոհեր նոյն ազատասպան. բռնապետական կարգերու...

Մենար-Դորիանի յիշատակը հաւաքեր էր ջերմեռանդ յարգողներու բազմութիւն մը: Սգահանդէսը հրապարակային չէր, սակայն, այլ մտերմական: Հիւրերը եկած էին հրաւիրատոմսերով: Այդպէս պիտի կամենար ինքը սիրելի հանգուցեալը, որ չէր սիրեր շուք ու պերճանք, ցոյց ու աղմուկ, չուզեց թափօր ու ծաղկեպսակներ եւ լուռ, անշշուկ գնաց իր վերջին հանգստարանը, շրջապատուած միայն փոքրաթիւ մտերիմներով.. Ի՜նչ գեղեցիկ վախճան...

Հոն էր, բեմին վրայ, Ֆրանսայի ընկերվարական պարագլուխներէն՝ Պիէռ Ռընօտէլ, հոն են Ռուսաստանի նշանաւոր տարագիրներէն Ավքսենտիեվ, ծերունի Մինօր, որ ութը տարի մնաց տաժանակիր աշխատանքներու լուծին տակ, ցարական Ռուսաստանի մէջ, որպէս զի յեղափոխութիւնը բանկելէ յետոյ վերստին բռնէ աքսորի ճամբան, փախչելով նոր, կարմիր բռնակալութեան թակարդներէն:

Կը կարդացուի վշտակոծ հեռագիր մը Վանդերվելդէն, որ պիտի մասնակցէր սգահանդէսին, սակայն կը գտնուի Չեխօսլօվակիա: Ուրիշ հեռագիր մը Ժան Լօնգէէն, որ գացած է Լիսբոն: Նամակներ Ալբեր Թօմայէն, որ զբաղած է Ժընեւ, միջազգային ժողովի մը մէջ եւ ուրիշ կարեւոր գործիչներէ:

Համալսարանի երկու պրօֆեսորներ — Բաշ եւ Բուգլէ (առաջինը իբրեւ Նախագահ) Մենար Դորիանի խանդավառ ներբողը կ'ընեն, ներկայացնելով զայն, որպէս դէմօկրատ եւ ազատախոհ գործիչ մը, գեղեցիկ արուեստի սիրահար, կիրթ ու զարգացած, դէմք մը, սրտցաւ ու խորապէս կարեկից մարդկային թշուառութիւններուն հանդէպ:

Անոնց յաջորդեցին կարգով գերման, Հայ, ռուս, վրացի եւ իտալացի հռետորները: Կին մը եւս — տիկին Կօլէթ — ճառ մը արտասանեց յուզուած, աչքերը լեցուն: Կը խօսէր Ֆրանսայի Ազատախոհ Տիկնանց Միութեան կողմէ:

Թուրատի խորունկ հիացմունքով խօսեցաւ հազուագիւտ կնոջ մասին.

—«Մենք, իտալացի տարագիրներս, վերջին օղակն ենք պարիզեան աքսորականներու երկար շարանին: Մեր մեծ ցաւին մէջ անհուն սփոփանք կը զգայինք այդ սքանչելի տիկնոջ միջազգային հիւրընկալ սալոնին մէջ... Տիկին Մենար Դորիան մեռած չէ հալածական ժողովուրդներու համար: Ան ողջ է եւ իր ոգին այս վայրկեանիս իսկ կը ճախրէ այս սրահին մէջ»...

Կամպօլոնգի, իտալացի հինաւուրց հրապարակագիր, երբեմնի «Secolo»ի աշխատակիցը, կը յաջորդէ վարպետին, ուրուագծելով հանգուցեալի գաղափարային պատկերը: «Թուրատին, ըսաւ, իր աքսորէն ի վեր առաջին անգամն է, որ հրապարակ կուգայ ու խօսք կ'առնէ Պարիզի մէջ եւ այդ ապացոյց է, թէ որքան մեծ յարգանք կը տածէ Մենար-Դորիանի հանդէպ:»

Շարաշիձէ խօսեցաւ Վրաստանի կողմէ:

Ավքսենտիեվ երկար ու սիրուն ձառով մը վեր հանեց տիկնոջ երախտիքները ռուս ժողովուրդին հանդէպ, դեռ ցարական տիրապետութեան օրերուն:

Վարանդեան «Հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան տուրքը» բերաւ Մենար Դորիանի յիշատակին, պատմելով անոր անձնուէր ծառայութիւնները Թրքահայ դատին: Նկարագրեց անոր հռչակաւոր սրահը, որու հիւրերէն է քառորդ դարէ ի վեր.

—«Այժմէն պատմական այդ սալոնին մէջ, դուք կը տեսնէիք ըսաւ, տառապող մարդկութեան ամէն տեսակ պատգամաւորներ, բոլոր անոնք, որ արդար դատ մը ունէին պաշտպանելու մեծ դատերու համաշխարհային այս մայրաքաղաքին մէջ, եւ բոլորը սրտագին ընդունելութիւն կը գտնէին մեծ սրտի եւ նուրբ իմացականութեան տէր այդ տիկնոջ մօտ, որ ճշմարիտ աշխարհաքաղաքացի մըն էր, բառին վեհագոյն իմաստով»:

Ապա, պատմելէ յետոյ, թէ ինչպէս Մոսկուա եւ Էնկիւրի, Մարքսիզմը եւ ասիական վայրագ բռնապետութիւնը թեւ թեւի — պատռեցին Սեվրի ազատարար դաշնագիրը, խեղդեցին Հայոց անկախ հանրապետութիւնը եւ թէ ինչպէս սուիններու ուժով «սովետացուցին» Ռուսահայաստանը, մեր ընկերն ըսաւ.

— «Ամէն մի ժողովուրդ իր դրաման, իր ողբերգութիւնն ունի, բայց չկայ աւելի դաժան ողբերգութիւն, քան մերինը... Հոս կը տեսնէք ժողովուրդ մը, որ իր ազատութեան իրաւունքը զէնք ի ձեռին պահանջելու համար, յօշոտուեցաւ քանի մը անգամ, զանգուածօրէն տարագրուեցաւ իր դարաւոր հողերէն եւ այսօր, թափառական, չի դադրիր իր արդար իրաւունքը պահանջելէ..

«Ան շարունակ կոչ կ'ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան, քաղաքակիրթ աշխարհի խղճին, կոչ կ'ընէ ձեզ բոլորիդ, տիկիններ եւ պարոններ, բոլոր դարերու մարդկային անիրաւութեանց այդ մեծագոյն զոհը... Սատեղծեցէ՛ք Ազգերու ճշմարիտ Դաշնակցութիւնը, հզօր, իրաւասու, ազգեցիկ, միայն խաղաղութիւն ... կազմակերպուած պետութ... րու միջեւ, այլեւ լուծէ ... փոքրիկ, տարագրուած ազգ... ողբերգական կնճիռները, ... պատերազմի ու խաղաղութ... վեհաժողովը թողին առկախ...

«Այդ կը լինի մեծա... յարգանքը այն մեծ կնոջ... վեհանձն հովանաւորն էր ... երկրին մէջ բոլոր ճնշուած ... գերու,,:

ԱՇԽԱՏՅԱՆ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ...

«Մշակոյթի Օր»ը, կազմ... կերպուած Յարդգողի ... շաբաթ օր, անցաւ շատ ... Ներկայ էր հոծ բազմութիւ...

Նախագահ փրոֆ. Ագոնց ... ման խօսքն ըրաւ, ... Մշակոյթի տօնին իմաստը.

— «Մշակոյթը մեր ... քին գանձն է, այն ինչ որ ... եւ ձգուած է, ինչ որ ստեղծ... է: Այդ բոլորը քննադատելու ... գնահատելու պէտք չունինք, ... պաշտամունքով խոնարհելու ... շակոյթը դարերու հարց ... ամէն ազգերու համար՝ ... գոյութեան իրաւունքը: Մշակոյ... թը սկսած է այն օրը երբ ... է ստեղծուած:»

Պահ մը ամբողջ հասարա... կութիւնը ոտքի կեցած, ... յարգել վաստակաւոր զոհերու ... շատակը:

Ռաֆայէլ Զարդարեան ... տասանեց իր ինքնագիր երկու ... Նաստեղծութիւնները, «Հայրն ... Մանուկը»: Յետոյ խօսք առաւ ... Պ. Վահան Թէքէեան.

— «Ես դէմ եմ մշակոյ... բառին. անիկա բախտ չբերաւ ... գի իր ներկայացուցած նշանակու... թեամբ Մշակոյթը մեր մէջ ... գործեց օտար բառով մը ... տուրա»: Մշակոյթի պարունակու... թիւնը համակրելի է, ինկը ... տօնելի է եւ ժողովուրդը կը ... յանձին անոր հիմնադիրներ... Սահակ Մեսրոպ սուրբերուն եւ ... Թարգմանիչներուն:

«Թէ մեր գիրը որքան ... մեզի մեր գոյութիւնը պահ... երկար պատմութիւններու ... մըն է: Մշակոյթէն շատ մը ... մանումներ կրնանք տալ, ... այս ալ փորձ մը ըլլայ:

«Մշակոյթը մարդուն, ... գիրքին եւ ազգին գոյութեան ... Բացատրելու եւ արտաքին ... խարհին վրայ իր ներքին ... պետութիւնը պահելու երեւ... Այս ամէնուն շնորհիւ է որ ... կոյթը շօշափելի արդիւնք ... պիտի կազմէ: Բայց մեր ... եթէ մեր հոգին յաւերժացի... գայն ազնուացնելու ծառայ... գէշ ծառայութիւններ եւս ... տոյց»:

Յետոյ շարժանկարով ... տրուեցան ճարտարապետական ... մանրանկարչական հայ ոճը ... կայացնող եկեղեցիներ ու ... տարաններ:

Քառորդ ժամ դադարէ ... խօսք առաւ Պ. Ս. Վրացեան, ... բացատրեց թէ հայ ժողովուրդ... բաժնուած ըլլալով երկու ... հատուածներու, ռուսահայ ... Թրքահայ՝ իր մշակոյթն ... կրած է տարբեր ազդեցութիւն... Ռուսահայերը գտնուած են ... սական եւ մասամբ գերման... կան մշակոյթի, իսկ թրքահ... յերը թրքական եւ ֆրանս... ազդեցութեան տակ, ... տարբեր ուղղութիւններով ... գացող մշակոյթը, միեւնոյն ... ղովուրդին մէջ՝ կրնար ... եթէ 19րդ դարուն ազգայ... կան շարժումները չըլլային ... հետեւ այս շարժումները ...

…խսկ մշակոյթի արտայայտու-
թիւններ էին, որ կը ձգտէին հա-
յութիւնը պահել հաւաքաբար իր
հայրենիքին մէջ, ազատօրէն մշա-
կելու եւ զարգացնելու համար
հայ մշակոյթը:

…կարճ ժամանակուան համար
…մենք ունեցանք այս հնարաւո-
րութիւնը: Եւ այսօր ալ, պայ-
մանները աննպաստ են, սակայն
միայն Հայաստանը — ինչ գոյնի
եւ վարչաձեւի տակ ալ ըլլայ —
կրնայ կեդրոնը դառնալ հայ մշա-
կոյթին: Այսպէս ուրեմն, պահել հայ
մշակոյթը, կը նշանակէ պահել հայ
…քաղաքական դատին արժէքը: Որ-
պէսզի ամբողջ հայութիւնը մէկ տե-
…մշակոյթ ունենայ, անհրաժեշտ
է որ աշխարհի ամէն կողմերը
ցրուած հայերը հաւաքուին
մէկ հողամասի, մէկ հայրենի-
քի, միացեալ եւ անկախ Հայաստ-
անի մէջ:

…էր յայտագիրը, մանա-
ւանդ գեղարուեստական բաժինը:
Օր. Ղարիպեան յաջորդաբար եր-
գեց Ա. Պարթեւեանի «Սիրերգ»ը,
Վ. Սրուանձտեանցի «Սիրերգ»ը ու
Կոմիտաս Վարդապետի «Ալագեա-
զ»ը: Օր. Գ. Ղազարոսեան ճկուն
մատներու խաղով մը Կոմիտասի
«Շուշիկի»ն եւ Տէպիւսիի մէկ
գործը նուագեց, դաշնակին տա-
լով հայկական զգացում մը: Օ.
Ի. Պիւլպիւլեան ցեղին ձայնը ե-
րեւան բերաւ, երգելով Կոմիտաս
Վարդապետի «Հով արէք»ը ու
«Երկինքն ամպել ա»ն: Պ. Շա-
հան Սարեան արտասանեց Դանիէլ
Վարուժանի «Թողէք մենամ»ը,
զգացում եւ ուժգնութիւն տա-
լով բառերուն: Պ. Մեհտէրեան
զգացումով լի ու օժտուած իր
ձայնով Տէր Ղեւոնդեանին
«Մանի՛ր, ժանի՛ր»ը ու Սպենդեար-
եանի «Կարապին երգ»ը երգեց
…շունչով:

Melle. Charlotte, ֆրանսա-
ցի արուեստագիտուհին իր ճկուն
մատներու ճարտարութեամբ ա-
պացոյցը տուաւ թէ արուեստը հայ-
րենիք չունի: Մեծ յաջողութեամբ
նուագեց Կոմիտաս վարդապետի
ներդաշնակուած «Պարերգը»: Ե-
րիտասարդ արուեստագէտ Արա
Պարթեւեանի եղանակաւորած
«Նոր երգեր»ը երգուեցան Օր.
Ի. Պիւլպիւլեանի կողմէ, որուն
դաշնակով կ'ընկերանար Պարթեւ-
եան: Պ. Տէրվիշեան՝ համակրելի շուն-
չով արտասանեց Տէրեանի ''Անվե-
րադարձ»ը եւ Ե. Չարենցի «Հայաս-
տանին,,ը: Օր. Ե ամենանուագեց
Ճովանի Անթոնիօ Տէբլանի ''Էնտ-
րատա,,ն. ջութակին տալով իր հո-
գին, նաեւ «Հայրիկ, հայրիկ»:

Յորդգողի կողմէ խօսք առաւ
Օհան կարօ.

— «Մեր պարտականութիւնը
նկատեցինք ձեր ուշադրութիւնը
պալատներէն հայրենի հիւղը
հրաւիրելու, բանալու համար
ծալլուած դրօշակներու պէս հո-
գիները «Հայ Մշակոյթին առջեւ:
Հրաւիրեցինք ձեզ տալու ձեր ժա-
ռանգութիւնը. եւ սակայն կը
զգանք որ այս սրահը փոքր է,
անկարող պարունակելու համար
այդ ամէնը եւ անհրաժեշտ է
Օշականի ու Հացիկի մէջ տօնել
այս տօնը: Ու այս պատճառով
մեր ուրախութիւնը կատարեալ
չէ: Յետոյ, մենք տխուր ենք յի-
շելով որ. սմբակներ ճմլեցին մեր
մշակոյթի դաշտին լաւագոյն
ծաղիկները եւ անոնք որոնց հոգի-
ները «լիճերու եղէգներուն մէջէն
խաղաղութիւն կ'երգէին», բայց
«արի՜ւն, արի՜ւն միայն տեսան»:
Հակառակ այս բոլորին, հպարտ
ենք, ահա գետը որ չէ ցամքած ու
կը հոսի. ահա երիտասարդները
որ կը շարունակեն ծաղկիլ: Սրահին
մէջ ձեր տեսած բոլոր գիրքերու
հեղինակները երիտասարդներ են.
ինչպէս տեսաք. այս իրիկունը
պճնող բոլոր արուեստագիտուհի-
ները երիտասարդներ են: Այս կը
նշանակէ թէ աշխատանքը դադ-
րած չէ եւ շէնքը կը շարունակէ
բարձրանալ: Եթէ ձեր խրախոյսը
դաշնակցի այս աշխատանքին,
պիտի նուաճուին այն բոլոր բաղ-
ձանքները, որոնց պակասէն պա-
կասաւոր է մեր կեանքն ու մեր
այս տօնակատարութիւնը:,,

Ց. Պարոնեանէն՝ տեսարանի
մը ներկայացումէն յետոյ,
որով հանդիսականները այնչափ
զուարթացնել կրցան երիտասարդ
դերասաններ Տ. Պօղպատ եւ Գ.
Վահան, նախագահը հանդէսը
փակուած յայտարարեց ճիշդ կէս
գիշերին:

* * * Համակրելի էր տեսա-
րանը, երբ սրահը քանի մը վայր-
կեան ծափերու տարափի մը տակ
մնաց, ողջունելու համար Աւետիս
Ահարոնեանը, որ առողջացած աչ-
քերու ժպիտովը ներս կը մտնէր:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

,,ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՊԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ էր որ հրա-
պարակաւ կը տօնուէր «Դաշնակ-
ցութեան Օրը» Պիյանքուրի մէջ:

Հարիւրաւոր հայրենակիցներ
կը թնդացնէին սրահը: Ընկեր Նա-
խագահի բացման խօսքէն յետոյ,
որուն յաջորդեց «Մշակ Բանուոր»ը,
բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրաց-
եան:

Ընկերը մանրամասնօրէն պար-
զեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կա-
տարելիք գործերը, անցեալի քըն-
նադատութիւնը ձգելով ուրիշնե-
րուն: Շեշտեց արտասահմանի մէջ
Հայը հայ պահելու եւ հարազատ
հայրենիք մը ապահովելու պա-
հանջը, մեր լեզուի, մշակոյթի,
եւ ազգային առաքինութիւննե-
րու պահպանման անհրաժեշտու-
թիւնը: Հայրենիք մը ունենալու
համար անհրաժեշտ է ուժերու
ամփոփում եւ ինքնավստահու-
թիւն: Օրինակ բերաւ հրեայ ժո-
ղովուրդը: «Հայկական սիօնը պէտք
է լինի Հայաստանը ու մենք պէտք
է նոյնպէս ապրինք անով»: Ընկերը
ամբողջ ժամ ու կէս խօսելէ յետոյ
եզրակացուց.— «Ամբողջ հայ ժո-
ղովրդի ձգտումները եւ նպատակ-
ները այսօր Հ. Յ. Դաշնակցու-
թիւնը դրած է իր ծրագրին մէջ
եւ կ'աշխատի իրագործել զանոնք:
Հայ ժողովրդի նպատակը պէտք
է ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ու-
ժեղացնել եւ անոր գաղափարները
տարածել»:

Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գու-
յումճեան որ քանի մը կենդանի
եւ յուզիչ օրինակներով պատկե-
րացուց Դաշնակցութեան գործը:
«Դաշնակցութիւնը ուժեղ կազ-
մակերպութիւն մըն է, որովհե-
տեւ իր մէջ ունի՝ սուրը, հաւատ-
քը եւ կամքը: Հաւատքը եւ
կամքը եւ սուրը միացած հայ
դրօշը հասցուցին որոշ կէտի մը,
եւ եթէ հայ ժողովուրդը այս
գիտակցութեամբ լծուի գործի,
դրօշը կը տանի աւելի խորերը,
դէպի Մասիս եւ մինչեւ Թրքա-
կան սահմանները»:

Գեղարուեստական բաժնին ի-
րենց մասնակցութիւնը բերին Պ.
Մէհտէրեան (մեներգ), ընկերներ
Նուպար եւ Նշան (մեներգ): Պ.
Զարեհ Ասլանեան արտասանեց
Ահարոնեանի «Մասիս»ը, ընկեր
Մաճառեան «Հայ հերոսներ»ը,
ընկերներ Շիվանեան եւ Պալեան
մասնակցեցան իրենց նուագով:
Տեղացի ընկերները մէջընդմէջ
երգեցին ազգային խմբերգներ,
ընկեր Սաքօի առաջնորդութեամբ:
Նախագահ ընկեր Բենօի բացման
խօսքէն վերջ յոտնկայս երգուե-
ցաւ "Մեր Հայրենիքը,, եւ ներ-
կաները բաժնուեցան գոհ տպա-
ւորութեամբ:

Հրաչ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ

ՏԷՍԻՆ.— Տեսինահայ գա-
ղութը իր հաստատման սկզբնա-
շրջանին տնտեսական վերականգ-
նումի ճիգերուն համընթաց տա-
րաւ ազգային կազմակերպութեան
աշխատանքը եւ ունեցաւ Ազգ.
Միութիւն ու դպրոց: Ազգ. մի-
թիւնը որ մօտաւորապէս երկու
տարի ապրեցաւ, իր գոյութիւնը
քաջալերող ոչ մէկ արժանի գործ
տեսնելէ յետոյ, դատապարտուե-
ցաւ լռութեան:

Իմանալով որ տեղւոյս մէջ
ազգ. դպրոց մը կառուցանելու
աշխատանքները կը կատարուին
բոլոր միութիւններու եւ հոսանք-
ներու հետ հաւաքաբար եւ ծա-
նօթ գաղութիս բոլոր գործերուն
սկիզբէն մինչեւ այսօր, կ'առա-
ջարկեմ հետեւեալը.—

Տեսինահայութիւնը իր հոծ
ու համախումբ բազմութեամբ,
շուրջ 2500-3000 անձ, ամենա-
յարմար գետինը կը ներկայացնէ
ազգ. կազմակերպութեան համար:
Տնտեսապէս բարգաւաճ՝ նիւթա-
պէս չպիտի նեղուի իր միջոցով
դպրոցի եւ եկեղեցիի մը կառուց-
ման՝ իր պաշտօնեաներով: Տեսինի
շինարարական աշխատանքները
(անհատական տուներու շինու-
թիւն) տեսնելով հրճուանքով կը
կեղուն սրտերը:

Եկող գացող ազգ. միութիւն-
ները վիժեցան իրենց ձեռնարկնե-
րուն մէջ անոր համար որ դեռ
հիմքը չամրացած, երկու գլխա-
ւոր ժողովրդային հոսանքներ
դէմ յանդիման գտնուեցան: Բնա-
կանաբար գաղութը յուսախաբ՝
չշահեցաւ, բայց իրենք ալ կոր-
սնցուցին գաղութին համակրու-
թիւնն ու քաջալերութիւնը:

Քանի որ այսքան երկար ու
դատապարտելի լռութենէ մը յե-
տոյ քով քովի կուգան ամէնքը,
անհրաժեշտ է նախ վերցնել ա-
պազգային ու հակօրինական քա-
ղաքականութիւնը եւ իրար մօ-
տենալ մաքուր սրտով եւ առանց
յետին նպատակներու: Պէտք է
օգտուիլ գաղութի անկեղծ փա-
փաքէն եւ քաջալերող տրամա-
դրութենէն:

Երկու կողմերն ալ պէտք է
հրաժարին նախապաշարումներէ ու
խաչաձեւ գործունէութենէ, ու
ազգասիրական անխարդախ ոգե-
ւորութեամբ գործի փարին միաս-
նաբար, ցոյց տալով որ անհատա-
կան ոխերը հաւաքական գործու-
նէութեան մէջ չեն մտներ ու կը
գերադասեն ընդհանրութեան շա-
հը անհատական, մասնաւոր շա-
հերէ: Նիւթական ձեռնտու պայ-
մաններու մէջ, այլամերժ տար-
րերու գործակցութիւնը դիւրին,
բայց միանգամայն շատ դժուա-
րին գործ մըն է, ուրկէ նախա-
ձեռնարկ մարմինը յաջող պիտի
կրնայ դուրս գալ, եթէ երբեք
շրջահայեացութեամբ մօտենայ
գործին: Յաջողութիւն կը մաղ-
թենք:

Հ.

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԼԱՍԻՕԹԱ, 21 Հոկտեմբեր.—
Այժմ բախտաւոր է Լասիօթան:

Խումբ մը հայրենակիցներ,
սրբազան հաւատքով լեցուած եւ
ապաւինած միայն իրենց աշխա-
տաւորի վտիտ այլ հրաշագործ
քսակներուն, առանց սպասելու
ազա-փաշաներու ողորմութեան,
գիշերը ցերեկին խառնելով հիմը
դրին մանկապարտէզի մը, որուն
բարոյական իր լայն օժանդակու-
թիւնը բերաւ Մարսէյլի Առաջ-
նորդարանը:

Հոկտ. 19 - 20 եռ ու զեռի
մէջ էր Լա Սիօթայի հայութեան
հարազատ մասը, որովհետեւ այս
տեղ ալ անպակաս են խայտաբղէտ
աշխարհաքաղաքացիներ: Ամէն
ընտանիք կ'աշխատէր գերազան-
ցել դրացին, իր փոքրիկին աւելի
փայլ մը տալու, ժապաւէն մը,
կօշիկ մը կամ ճերմակ հագուստ
ճարելու:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9
ու կէսին սկսաւ հանդէսը:

Կը նախագահէր Եղիշէ քահ.
Մխիթարեան, որ իր ճառին մէջ շեշ-
տեց թէ նոր սերունդի փրկութեան
ամենակարեւոր ազդակն է, դըպ-
րոցը:

Հանդէսը սկսաւ «Մարսէյ-
լէզ»ով ու «Բամ փորոտան»ով որ
երգուեցան փոքրիկներուն կողմէ,
ընկերակցութեամբ դաշնակի, յո-
տընկայս: Հանդէսին ներկայ էին
ֆրանսացիներ ալ:

Հետզհետէ տեղի ունեցան
պարեր, երգեր, տրամախօսու-
թիւններ ու թոթովալից արտասա-
նութիւն 3էն 7 տարուան մանուկ-
ներու կողմէ, թէ հայերէն եւ թէ
ֆրանսերէն: Վերջինը մանաւանդ
ծափահարութեան կ'արժանանար
ֆրանսացիներուն կողմէ: Միջնոր-
դութեամբ դաշնակի վրայ կը
նուագէր Պ. Աբիկ Մէնշուրեան
մեծ յաջողութեամբ: Հանդէսին
երկրորդ մասը սկսաւ «Մայր Հա-
յաստան»ի կենդանի պատկերով:
Սեւով պարուրուած փոքրիկ աղջիկ
մը կուրծքին վրայ խաչ մը —
այս վերջինը չեմ գիտեր ինչ
նկատումով — աչքերը բեւեռած
երկինքին՝ երգեց մելանոյշ երգ մը,
քիչ մը անհասկնալի: Կենդանի
պատկերին յաջորդեց դարձեալ
պարերու, մարզանքներու եւ ար-
տասանութիւններու շարք մը:

Հանդէսի վերջաւորութեան,
վարժուհին, Տիկ. Ադամեան ուրա-
խութիւն յայտնեց ժողովուրդին
իր ցոյց տուած քաջալերութեան
համար եւ վիճակահանութեան
դրաւ փոքրիկներուն ձեռա-
գործ աշխատանքները: Հինգ վայր-
կեանէն հարիւր տոմսերը սպառե-
ցան, եւ բազմութեան մէկ մասը
դժգոհ մնաց որ հինգ հարիւր հատ
չեն տպած:

Տեղի ունեցաւ նաեւ աճուրդ
մը: Առարկան բարձ մըն էր, նուրբ
ձեռագործ մը որուն յաջողութեան
իր մասնակցութիւնը բերած էր
Տիկին Պիպէրեան: Կէս ժամէն
գոյացաւ մօտ 316 ֆրանք եւ
աճուրդին տիրացաւ Պ. Հաճի կարօ:

Հանդէսը ընդհանուր առումով
շատ գոհացուցիչ ու գնահատու-
թեան արժանի էր: Դպրոցին բաց-
ուիլը հազիւ մէկ ու կէս ամիս է,
եւ ամուր հիմ բռնած շնորհիւ
վարժուհիին ջանքերուն: Ցաւալի
է որ մոռցեր էին եռագոյն մը
պարզել:

Թաղականները ամէնքն ալ
անշտահանդիր ու գաղութիս վըս-
տահութիւնը վայելող հայրենա-
կիցներ են: Իրենց գործունէութեան
ընթացքին թէեւ կը հանդիպին
զանազան խոչընդոտներու, սակայն
ամուր փարած են իրենց պարտա-
կանութեանց:

Ներկայ մը

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

— Կը յուսանք թէ պիտի կր-
նանք Ռուսակովի անմեղութիւնը
փաստել: Եւ այն ատեն պէտք
պիտի ըլլայ որ իր տեղը նորէն
տանք իրեն:

— Հո՞ս: Երբե՛ք:

Շնորհակալութիւն: Այս բա-
ցարձակ «երբեք»ը արտասանե-
լէ առաջ, «ընկեր» տնօրէնը բան
մը մոռցած է, թէ նախ պէտք է
գործարանը ժողովի կանչել եւ
անոր «որոշում» մը անցընել
տալ:

+

Խորհրդ. Միութենէն կը հե-
ռանամ, աւելի ողորմելի վիճա-
կի մէջ, քան այն շրջանին, երբ
եկայ այն գործաւորներէն էի,
որոնք կը ճզմուէին ամէն վար-
չաձեւերու տակ: Մարդերը շա-
հագործել, զանոնք ապրեցնել
խոտոր մը սեւ հացով, անոնցմէ
ակնկալելով նոյնիսկ տրտնջալու ո-
ղորմելի իրաւունքը, յետոյ հրա-
մանի բռնել այն որ օր մը պո-
ռացած է, միայն պոռացած, սո-
վորականէն քիչ մը աւելի բարձր:
Այս տեսակ բան աշխարհի մէջ
ոչ մէկ տեղ կայ, նոյնիսկ մու-
սոլինիի երկրին մէջ:

Եւ ահա եզրակացութիւնը,
կատարել համաձայնութեամբ
Խորագոյն իշխանութեան եւ հա-
մայնավարութեան ամենայետին
ջղագար մէկ կնոջ:

1.— Ութն ամիս դատավա-
րութիւն, որու ընթացքին մե-
ղադրեալները անօթի կը մնան:

2 — Լիուպա Վիկտոր-Սերժ
յունուար 31ին բողոք մը կը
ներկայացնէ, կցուած բժշկական
վկայագրի մը, որ կ'ապացուցա-
նէ թէ ան յարձակման զոհ գա-
ցած է իր տան մէջ իսկ: Հակա-
ռակ օրէնքին, նկատողութեան
չառնուիր անոր բողոքը:

3.— Առաջին դատ 12—15
ապրիլին, կեդրոնական շրջանի
ժողովրդական դատարանին մէջ:
Ամբաստանութիւնը կը չքանայ
ողորմելի կերպով: եւ ահա ման-
րամասնութիւն մը որ կը հրամ-
ցնեմ միջազգայինին: Շատ նեղը
մնալով՝ ամբաստանող կողմը կը
պահանջէ դռնփակ նիստ՝ յայտ-
նութիւն մը ընելու համար: գօ-
հացում կը ստանայ. բայց ի՞նչ
է որ կը յայտնէ, ԹԷ ՌՈՅԹՄԱՆ
ԿԷՓԷՌԻԻ ԿՈՂՄԷ ՀՈՆ ԴՐՈՒԱԾ ԷՐ
Վ.ԻԿՏՈՐ-ՍԷՐԺԸ ԼՐՏԵՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:
Դատարանը ապուշ կը կտրի, կը
վերաբանայ նիստը հանրութեան
առջեւ, անպարտ կ'արձակէ բո-
լոր մեղադրեալները, սրահը լե-
ցնող գործաւորներու ծափերուն
մէջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ
Ռուսիա կրնայ դեռ ճշմարիտ
դատաւորներ ունենալ: Բայց
սպասեցէք...

4.— Օրէնքը բացայայտ է.
վնասուց հատուցում պէտք է
վճարել փետրուար 1էն ի վեր իր
աշխատանքէն զրկուած մար-
դուն. վերահաստատում եւ մա-
մուլի միջոցով յետս կոչում.
Բայց, գացէք ձեր գործին. աւե-
լի լաւը կարելի է ընել:

5.— Ապրիլի վերջը քաղա-
քին ընդհանուր դատախազին
պահանջին վրայ, Շրջանային
Դատարանը կը բեկանէ ամբաս-
տանեալներու շահած ազատու-
թեան վճիռը, իբրեւ «հակառակ
տուեալներուն», եւ այս կերպով
կը պարտադրէ անոնց դատա-
պարտումը: Եւ իրօք, մայիսի
10—12, Շրջանային Դատարանը
ամբաստանող կողմին թոյլ կու-
տայ կատարել ինչ որ կ'ուզէ,
մինչեւ իսկ նիստին մէջ պոռալու,
մենք խորհրդային միութեան մէջ
մտաւորականներու պէտք չու-
նինք: Բժիշկ Նիկոլաէնկօ որ ե-
կած է վկայելու թէ Սվերցիէ-
վա ջղագար է, չընդունուիր: Կը
մերժեն կարդալ իմ յայտարա-
րութիւնս: Եւ պաշտպանութեան
բոլոր վկաները կը սարսափե-
ցնեն:

Եւ այսքան բռնութիւններով
ձեռք ձգուած պատիժները ի՞նչ
են: Ըստ օրէնքի, ամբաստանող-
ները պէտք է որ դատապար-
տուէին 6 ամիսէն 3 տարի բան-
տարկութեան: Բայց, միայն 3
ամսուան կը դատապարտէին
Ռուսակովը, 2 ամսուան անոր
կինը, 1 ամսուան Լիուպա Վիկ-
տոր-Սէրժը: Բա՞նտ, ո՛չ. խորհր-
դային դատաւորը վեհանձն է.
չուզեր այս մարդիկը զրկել ի-
րենց ազատութենէն եւ զանոնք
կը դատապարտէ «պարտադիր
աշխատանքի»:

Համայնավար լեզուին մէջ
ի՞նչ կը նշանակէ «պարտադիր
աշխատանք»: Շատ պարզ բան
մը: Դատապարտեալները բանտ
պիտի երթան, ինչպէս կ'երթան
գործարան, սա տարբերութեամբ
որ ոչ վճարում կը ստանան ոչ
ալ սնունդ: Աւելի՛ն. օրական
պիտի արտադրեն գործ մը, ո-
րուն քանակը երբեք չէ որոշ-
ուած եւ որ իրենց կը տրուի
ըստ կամս, համաձայն անոնց
հպատակութեան եւ լրտեսու-
թեան:

Ահա «պրոլետարական
հայրենիք»ին դիմագիծը: Ահա և
անոր արդարութիւնը: Անողոք
կը հարուածէ բոլոր Ռուսակով-
ները, կը հարուածէ մինչեւ ան-
գամ օտար յեղափոխականները,
որոնք իրենց երկրին մէջ մահ-
ուան դատապարտուած են,
պաշտպանելով Խ. Մ.ը, եւ ո-
րոնք Ռուսիա մտած են բոլշե-
ւիկներու հրաւէրով:

Երկրին մէկ ծայրէն միւսը,
Սիպերիաները լեցուն են Ռուսա-
կովներով եւ դեռ ուրիշ տեսակ
մարդերով, զորս համայնավա-
րութիւնը նախապէս գործածեր
էր իր պէտքին եւ յետոյ բանտ
նետեր:

Հո՛ն, այլեւս ընկերվարու-
թեան խօսքն անգամ չկայ, այլ
խօսքը կայ սարսափի մը, որ
մարդկային կեանքը կը նկատէ
ընկերային պատերազմի ռազմա-
նիւթ, զոր կը գործածէ փարիզ-
եան արդուզարդին, Քոթիի ար-
տադրութիւններուն, ֆորտիսմի
եւ ամերիկանացման համար հո-
գի տուող նոր եւ հրէշային դա-
սի մը յաղթանակին, անգութ
դաս մը, կոուասէր եւ տիրապե-
տութեան ծարաւի:

Այս տգէտ, գռեհիկ, ապակա-
նած դասը մեծ մասամբ բաղկա-
ցած է երիտասարդներէ, որոնք
դարուս սկիզբը աշխարհ եկած
են: Այս երիտասարդութիւնը
կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգի-
տանալ ինչ որ ատենին, ռուս
յեղափոխականութիւնը կատա-
րած է մեծ եւ ուժեղ: Ան միայն
«կարգախօս»ները գիտէ իշխա-
նութեան մը, որուն շաղախն
ու սարքուածքն է, գիտէ յոտն-
կայս ունկնդրել Միջազգայինի
երգը, գիտէ «Լէնինիանկիւնները»,
թափծու խօսքեր որոնք իր մտ-
քին մէջ գաղափարի տեղ կը
բռնեն, կէփէուն որ իր ձեռքին
տակ յաճախ փաստի տեղ կը
ծառայեցնէ, գրաքննութիւնը
խափանելու համար քննադա-
տութիւնը, համաշխարհային
պարապութիւն մը, որ իրեն
թոյլ կուտայ ապահովել իր տի-
րապետութիւնը:

Այս մարդոց ձեռքէն խլելու
համար քանի մը զոհեր, բան
չխնայեցինք: Բայց իմ մեկնու-
մէս առջին, շահագրգռուողներու
բոլոր դիմումները, Կալինին,
Ռաֆայիլի, դատախազ Կրիլէն-
կոյի ղրկած նամակներս եւ հե-
ռագիրներս մնացած են ապար-
դիւն եւ անպատասխան:

* * *

Դատավճիռը վերջնական կը
դառնար յունիս 3ին: Յունիս 5-
ին, «Պրավդա»ն այս անգամ կը
հրատարակէ իր վճիռը, ամբաս-
տանեալները այս կերպով իբր
հակընկերական տարրեր և դար-
ձեալ Ռուսակովը բաղդատելով
Կալգանովի հետ:

* * *

Յանուն 40 տարիներու տա-
ռապանքներուն եւ կեանքի մը
որ կրնամ ամէն պարկեշտ մար-
դու քննութեան ենթարկել, ար-
դարութիւն կը պահանջեմ բոլոր
Ռուսակովներուն եւ բոլոր Կալ-
գանովներուն համար, որոնք
կ'ապրին եւ կը մեռնին այսօր-
ուան խորհրդ. ընկերվարական
Հանրապետութեանց Միութեան
մէջ:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

ՎԵՐՋ

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-
Մարթէն, մեր հայրենակիցները
պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր
ատամնաբոյժ մը, որուն դարմա-
նատունը օժտուած է ատամնաբու-
ժական վերջին կատարելագոր-
ծումներով և որ իրաքանչիւրը
պիտի խնամէ իր պարագային
համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի:
Կեղծ ատամներու և ատամնաշա-
րերու շինութիւն՝ չափաւոր գի-
ներով: Երաշխաւորուած աշխա-
տանք: Ամէն օր ժամը 9էն մին-
չեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives
55—09:

(Ծ.)

խատին գործատեղիի մը մէջ եւ անկարելի է որ դերձակին խանութին մէջ տեղի ունեցած կոիւ մը չլսուի այդ բանուորներուն կողմէ։

Ալմազեանի գրին քննութեան արդիւնքը դեռ յայտնի չէ։ Պիտի քննուի նաեւ անոր ինքնահոս գրիչին մելանը։

Փաստաբան Ժան-Շարլ Լըկրան բողոքեց հարցաքննիչ դատաւորին թէ՛ Ալմազեան ոստիկաններուն կողմէ գէշ կերպով ծեծուած է։ Ալմազեան պատմեց թէ ձեռքերը ետեւը կապած եւ խարազանով ծեծած են, յետոյ պզտիկ մուրճով մը զարկած են յօդերուն վրայ եւ ճզմած մէկ մատը։ Եւ որովհետեւ Ալմազեան ոեւէ յանցաւոր խոստովանութիւն չէր ըներ, ոստիկանները հանած են անոր կօշիկները եւ բազմաթիւ հարուածներ տուած ոտքին ու փորին։ Փաստաբանը պահանջեց որ Ալմազեան անմիջապէս մասնագէտ բժիշկիմը կողմէ քննութեան ենթարկուի։ Հարցաքննիչ դատաւորը վերապահեց իր որոշումը։

Դատական ոստիկանութեան տնօրէն Անտրէ Պընուա ընդհանուր դատախազին ուղղուած պաշտօնական զեկոյցով մը մանրամասնութիւններ կուտայ Ալմազեանի հարցաքննութեան մասին եւ կը հերքէ յիշեալին ծեծուած ըլլալու պարագան։ Հակառակ այս հերքումին, կարգ մը թերթեր բուռն լեզուով կը պախարակեն ամբաստանեալները ծեծելու դրութիւնը։

Նկատելով որ Ալմազեանի դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւնները անհիմն են, հարցաքննիչ դատաւորը կ'ուզէ օր առաջ ազատ արձակել զայն. այդ պատճառով ալ խնդրեց արեան հետքերը քննող մասնագէտէն, որ փութացնէ իր տեղեկագիրը, հակառակ պարագային քննութիւնը ուրիշին պիտի յանձնուի։

Մահափորձ Իտալիոյ գահաժառանգին դէմ

Իտալիոյ գահաժառանգ իշխան Ումպէրթօ տը Փիէմոնթէի դէմ մահափորձ մը կատարուեցաւ առջի օր Պրիւքսէլի մէջ։ Գահաժառանգ իշխանը Պելճիքայի մայրաքաղաքը հասած էր՝ պաշտօնապէս նշանուելու համար Պելճիքայի Ալպէր թագաւորին աղջկան՝ իշխանուհի Մարի-Ժոզէի հետ։

Ժամը 9.50ին իշխանը՝ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ պսակ մը դնելու կ'երթար։ Մօտ 2000 հանդիսատեսներ համախմբուած էին կոթողին շուրջ, ուր արքայական պահակախումբը եւ դաշնակից սպաներ կը սպասէին։ Երբ գահաժառանգը դուրս ելաւ ինքնաշարժէն, յանկարծ ամբոխին մէջէն յառաջացաւ երիտասարդ մը, ու սկսաւ ատրճանակ պարպել գահաժառանգին վրայ։ Գնդակին մէկը ծակեց իշխանին ուղեկից սպայի մը բաճկոնակը. երկրորդը հանդիպեցաւ գաղտնի ոստիկանի մը հեծանիւին։ Գահաժառանգը անվնաս մնաց։ Ամբոխը ուզեց բզիկ բզիկ ընել ահաբեկիչը, որ 25 տարեկան իտալացի տարագիր մըն էր, Ֆէռնանտօ տը Ռոզա, իրաւաբանական ուսանող Փարիզի մէջ։ Քսանէ աւելի ոստիկաններ խուժեցին ահաբեկիչին վրայ, ոստիկան մը գետին պառկեցուց երիտասարդը եւ միւսները հարուածներ տեղացուցին գլխուն։ Ֆէռնանտօ ուշաթափ վիճակի մէջ տարուեցաւ մօտակայ ոստիկանատունը։

Ֆէռնանտօ յայտարարեց թէ Փարիզէն Պելճիքա մեկնեցաւ հոկտ. 22ին՝ գահաժառանգ իշխանը սպաննելու մտադրութեամբ։ Սակայն, որպէսզի ոեւէ կասկած չարթնցնէ, տոմսակ առաւ Անվէրսի համար։ Հոկտ. 23ի իրիկունը հասաւ Պրիւքսէլ։ Վրան ունէր իտալական նոր անցագիր մը եւ զուիցերական հին անցագիր մը։

Ահաբեկիչը յայտնեց թէ ուրիշ մեղսակից չունի։ Անդամ է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան եւ քարտուղար՝ Փարիզի Մաթթէօթթիի խմբակին։

Պելճիքայի թագաւորը, արտաքին նախարարը եւ Պրիւքսէլի քաղաքապետը իտալական դեսպանատունը երթալով ցաւակցութիւն յայտնեցին գահաժառանգ իշխանին։

Այս հակաֆաշիստ մահափորձին վրայ, Պելճիքայի կառավարութիւնը որոշեց երկրէն վտարել բոլոր անբաղձալի օտարականները։

Երեք պուլկար դատաւորներ սպաննուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Թրոյանի լեռնային շրջանին մէջ, ուր երկար ատենէ ի վեր կը գործէ Տոչօ Ուզունոֆի աւազակախումբը՝ դարանակալ յարձակում գործուեցաւ քանի մը ինքնաշարժներու վրայ, որոնք Սովիլիէվոյէն Սուհինտոն կ'երթային։ Ինքնաշարժերէն մէկուն մէջ կային քանի մը պուլկար դատաւորներ։ Աւազակները կողոպտելէ վերջ բոլոր ճամբորդները, խոշտանգեցին եւ ատրճանակով սպաննեցին երեք դատաւորներ.— Զինուորական ատեանի Նախագահ Քուրաչէֆ, ընդհանուր դատախազ Մանչէֆ եւ խորհրդական Տոչէֆը։

Աւազակները յետոյ անցան գացին, առանց հետապնդուելու։

Մեծ ռազմափորձեր Ռումանիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մեծ Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ռումանիոյ մէջ տեղի կ'ունենան մեծ ռազմափորձեր, որոնք պիտի տեւեն մէկ շաբաթ, հոկտ. 24էն նոյեմբեր 1։

Ընդհ. պատերազմ մը տեղի պիտի ունենայ կապոյտ բանակի մը եւ կարմիր բանակի մը միջեւ։ Ռազմափորձին յատակագիծը գաղտնի ըլլալով, օտար զինուորական կցորդները չեն հրաւիրուած։

Դատապարտուած Արաբներ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան 12 Արաբներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են այդ քաղաքին մէջ ծագած խռովութեանց եւ հաւաքաբար սպաննած են 12 հրեայ կիներ։

Պաղեստինի դէպքերը քննելու համար անգլիական կառավարութեան կողմէ նշանակուած քննիչ մարմինը Երուսաղէմ հասաւ առջի օր։

Խուճապ Նիւ Եորքի սակարանին մէջ

Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ առջի օր մեծ խուճապ առաջ եկաւ։ Մէկ օրուան մէջ ծախուեցան 12,800,000 զանազան արժեթուղթեր՝ 5 միլիառ տոլար արժէքով։ Բազմաթիւ դրամատէրներ կործանեցան։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Պ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԱՆԻԷՌ—ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
Պուա քոլոնպի Թաղապետական սրահը, Rue des Halles
կը նախագահէ՝ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ (երգ), Պ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ (երգ), ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Պ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ջութակ)։ Եւրոպական պարեր, ճազ պանտ։ Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրեւկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք։

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք՝ Սէն-Լազարէն իջնել Պուա-Քոլոնպ, Թրամուէյ թիւ 45 փորթ տ'Անիէռէն, թիւ 40 փորթ տը Քլիշիէն իջնել Place des Bourguignons։ Օթօպիւս SD St. Michelէն իջնել թէրմինիւս։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ ազգային դպրոցի մը շինութեան համար Վասպ. Հայր. Միութեան հրաւէրով գումարուած խառն խորհրդակցական ժողովի շարունակութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès, Café de la Paix։ Կը հրաւիրուին Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրացի, Տարօն-Տուրուբերանի, Եոզղատի, Խարբերդի եւ Իգմիրի Հայր. Միութիւններու, Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները։ Ներկայանալ վկայագրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Պ. Հ.— Շատ երկար ըլլալով, կարգի կը սպասէ։

Կարտան, Հ. Ա.— Շարունակեցէք։ Կրնաք խնդրագիր մը ղրկել. ինչպէս եւ մանրամասնութիւնները։

Ժուայնէօզ, Շահէն.— Կը հրատարակուի եթէ ստորագրէք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՅԱՐԴԳՈՂի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ այն բոլոր երիտասարդ արուեստագէտ ուհիներուն՝ որոնք իրենց խանդավառ աջակցութիւնը բերին իր կազմակերպած «Աշակոյթի Օր»ուան։

⁂ Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Թադէոս Ալմազեանի, իր Գրադարանին նուիրած «Հայրենիք» եւ «Դրօշակ» ամսագրերի հաւաքածոյի համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ քոյրս Մարիամ Գրիգորեան մօր անունը՝ Ոսկեհատ, հօր անունը՝ Յովակիմ (Տրապիզոնցի)։ Նախապէս Պէյրութ էր, այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել իր եղբօր Վահան Գրիգորեանի, c/o գրատուն «Յառաջ», 13 Rue des Dominicaines, Մարսէյլ։

ՃԱՇԱՐԱՆԻ համար արեւելեան կերակուրներու եւ «տէօնէր քէպապ»ի փորձառու խոհարար մը գործ կը փնտռէ եւ կամ քիչ դրամագլխով ընկեր մը՝ ճաշարան մը բանալու համար։ Գրել Հայկ Ասլանեանի, 4 Rue Auguste Gervais, Issy-les Moulineaux, Seine.

L'ATELIER ԹԱՏՐՈՆԸ
կը ներկայացուի՝
VOLPONE

Cirque de Paris	Էրոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները։ 51 Bld. Blanqui. Paris (13e),

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօռաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

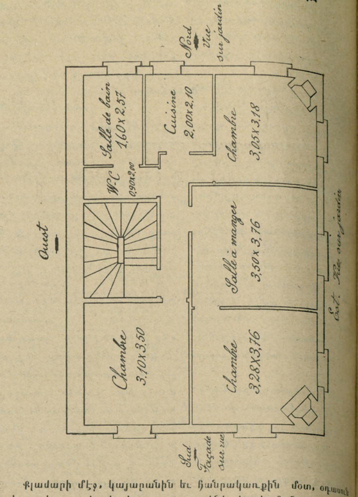
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

AÉROGRAPHISTE մը կ'ուզուի, քիչ մը վարժ, այր կամ կին։ դիմել՝ Atelier Arc-en-Ciel 117 Rue Victor Hugo. Levallois Perret, Seine. St. Lazareէն 45 թիւ tramwayն առնել, իջնել Rue Gide։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ՄԷՋ

Քլամարի մէջ, կայարանին եւ հանրակառքին մօտ, օդասուն եւ արեւոտ դիրքի վրայ, չորս սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտր., հեռաձայն։ դիմել 27 Rue Lazare Carnot, Clamart։ Տրամադրելի Նոյ. 15էն սկսեալ։

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ
ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

Ընդունելութեան ժամեր 14—19, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ։

COMPTOIR RÉGIONAL, 3 RUE D'ITALIE

Պատեհութիւն մը Մարսէյլի եւ արուարձաններու Հայութեան

Եթէ կը փափաքիք գնել կալուած մը, հողամաս մը, ձեր կալուածին վրայ կնքել փոխատուութիւն մը, գնել խանութներ, վարձել բնակարաններ, կը թելադրենք դիմել նախապէս մեզ։ Ձեր պահանջքներուն գոհացում կը տրուի շուտով։ Միեւնոյն ատեն կ'օգտուիք նիւթապէս։ Մինչեւ այժմ մեր գործառնութիւնները լաւագոյն երաշխիքն են մեր պարտաճանաչութեան։ Փափաքողները դիմեն ComptoirRégional. 3 Rue d'Italie, ժամը 9—12 եւ 15—18, ՄԱՐՍԷՅԼ։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱԶԱԶԵԱՆ, ԵՂԲԱՐՔ

4, Rue Poissonnière Métro: Sentier
Tél: Gutenberg 74-64

Դերձակներու վերաբերեալ ամէն կարգի պիտոյքներ, աստառներ, մետաքս, դերձաններ, կոճակներ, եւայլն, աժան եւ անմրցելի գիներով։

Անթրըբրընէօրներու եւ մեծաքանակ գնողներու համար մասնաւոր զեղչ։ Գաւառներէն նաեւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին։ ԴԻՄԵՑԷՔ եւ ՓՈՐՁԵՑԷՔ։

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ։ Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն։

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում։

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն։

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ։

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամա-Օփերէթ» խումբը՝ ղեկավարութեամբ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՈՐ ՎԵՐՋԵՐՍ ԺԱՄԱՆԵՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփերէթ)

Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8.15ին, վերջ՝ 11.45

Théâtre Albert 1er թատրոնը

64 RUE DU ROCHER, PARIS, (GARE ST. LAZARE)

Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Աչեր Սեւորակ» եւ կը պարէ կովկասեան պարը, Արեւելեան երաժշտութիւն.— Մեծ օրքէսթրը ղեկավարութեամբ Պարոն ԺՈՐԺի։

Տոմսակներու գիներ՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք Դիմել բոլոր հայկական ճաշարաններ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

27 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1096

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿՈՒՄ

— «Մարդերը շահագործել, զանոնք ապրեցնել կտոր մը սեւ հացով, անոնցմէ խլելով նոյն իսկ տրտնջալու ողորմելի իրաւունքը, յետոյ հրացանի բռնել այն որ օր մը պոռացած է, միայն պոռացած, սովորականէն քիչ մը աւելի բարձր:

«Այս տեսակ բան աշխարհի մէջ ոչ մէկ տեղ կայ, նոյն իսկ պուսոյինիի երկրին մէջ:»

Պատկեր մըն է այս, երիտասարդ, ըմբոստ գրագէտ Փանայիթ Ըթրաթիի ծանօթ փիլիպպեանէն, որ թարգմանուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ:

Շատ աւելի հատու բնորոշումներ ունի գրագէտը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ տիրող բարքերու, քստմնելի բթացութեան, մոնկոլեան վայրագութեան եւ ահաւոր կեղծիքի մասին, բայց մենք ցատեցինք այս մէկ նախադասութիւնը, որ ամբողջ պատմութիւն մըն է:

Եւ չմոռնանք որ բոլշեւիկամիտ Ըթրաթին, հին կարգուսարքին բոլոր լեղին քամած այդ երիտասարդը այս բոլորը մէջտեղ կը հանէ ընդվզած պարզ, շատ սովորական դէպքէ մը, —բանուորի մը հանդէպ սարքուած դաւադրութենէն: Ապահովաբար աշխարհը պիտի դղդղացնէր ահարկու ճիչով մը, եթէ միջոց ունենար լայնօրէն պտտելու երկրագունդի մէկ վեցերորդ մասը, եւ ազատ ու համարձակ քննելու, պրպտելու կեանքի բոլոր երեւոյթները:

Ոչ մէկ արտակարգ նորութիւն՝ իր մերկացումներուն մէջ: Եւ սակայն, ի՛նչ պերճախօս պատաճանաչում՝ քանի մը բառերով.

— «Մարդերը շահագործել, զանոնք ապրեցնել կտոր մը սեւ հացով, խլելով նոյնիսկ տրտնջալու իրաւունքը»:

Եւ յետոյ.

— «Այս տգէտ, գռեհիկ, ապականած դասը մեծ մասով կը բաղկանայ երիտասարդներէ, որոնք դարուս սկիզբը աշխարհ եկած են: Այդ երիտասարդութիւնը կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգիտանալ ինչ որ ատենին, ռուսական յեղափոխութիւնը կատարած է մեծ եւ ուժեղ:

«Ան միայն կարգախօսներ գիտէ... Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն:»

Եւ բնազդաբար, մեր նայուածքը կ'իջնէ Արարատեան դաշտ, — այնտեղ ուր նոյնքան եւ աւելի «տգէտ, գռեհիկ եւ ապականած» երիտասարդներ թուխսի նստեր են ամբողջ ժողովուրդի մը սիրտին վրայ, եւ կը ճանկռտեն ու կը կրծեն զայն: Երիտասարդութիւն մը «որ միայն կարգախօսներ գիտէ... Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»:

Ու դարձեալ, մեր նայուածքը կուգայ կ'իջնէ Հայաստանէն դուրս, այս պողոտաներուն վրայ եւ աւելի հեռուները, գտնելու համար ուրի՛շ երիտասարդներ, ինչպէս եւ տարիքէն թեթեւցած բորբոսներ եւ աւերակներ, որոնք «Փա՛ռք ի բարձունս» կ'երգեն կացութեան մը հանդէպ որ անուն չունի: Ի պատիւ կարգ ու սարքի մը որ հեռաւոր կապ անգամ չունի ոչ արդարութեան, ոչ ընկերվարութեան, ոչ իսկ մարդկութեան հետ:

Կարելի էր փիճիլ, տակաւին, այդ կարգ ու սարքի առաքինութիւններու մասին, իբրեւ ընկերային տեսութիւն կամ երեւոյթ (գոնէ տարրական գաղափար ունենայինք անոր մասին...): Բայց այն ինչ որ այդ կարգուսարքին անունով տեղի կ'ունենայ Կովկասի, եւ մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ,— բաւական էր ըմբոստացնելու մարդկային խիղճը:

Բայց ո՛չ: Գրուա՛ծ է որ յեղափոխական Ըթրաթին— ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ յեղափոխականներ— պիտի մերժէ ամէն փաղաքշանք ու պիտի թօթուէ ոտքին փոշիները, չհանդուրժելով բանուորի մը դէմ կատարուած անարդարութեան: Իսկ հայ մտաւորականը, խմբագիրը, գրագէտն ու գրագիտութիւն ճառ պիտի խօսին, թուղթ պիտի մրոտեն, գիրք պիտի գրեն, պարտկելու համար հազար անգամ հազար անարդարութիւններ եւ բարբարոսութիւններ ոչ թէ բանուորի մը, ոչ թէ գիւղի մը կամ գործարանի մը, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը դէմ:

Ահա թէ ո՛ւրկէ կը սկսի ուրիշներուն մեծութիւնը եւ մեր անկումը:

Եւ ահա թէ ինչո՛ւ մտքի եւ գրչի մարդը կը դառնայ փեթակի՝ հայկական արեւուն տակ:

Տարիներ եւ տարիներ, եւրոպական մտաւորականութեան ընտրանին իր անունը կապեց հայ ժողովուրդի տառապանքին հետ: Հզօր դէմքեր պարտք համարեցին իրենց ստորագրութիւնը դնել զանազան բողոքներու եւ յայտարարութեանց տակ, առանց նկատի առնելու ոչ իրենց դիրքը, ոչ ալ «հանգամանքները»: Մեծ պատերազմին, երկու թշնամի երկիրներու, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մտաւորական համաստեղութենէն մարդիկ չվարանեցան ստորագրել միեւնոյն բողոքը երկու կառավարութեանց դէմ:

Մեր մէջ է միայն, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, մեր տրժդոյն, մռայլ իրականութեան մէջ է միայն որ գիւղացին կը գոռայ, բանուորը կը մնչէ ո՛րեւէ բռնութեան դէմ, իսկ մտաւորականը — գրագէտ, բանաստեղծ, վարդապետ, վաստակաւոր, պսակաւոր — բոլորը կը քաշուին պատին տակ, մէկ-մէկ անկիւն, իրենց նետուած ոսկորը կրծելու, կամ համբաւ պատուանդան շահելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Քանի մը օրէ ի վեր տարտամ հեռագիրներ կը հասնին Կովկասի կացութեան մասին: Կը խօսուի հակաբոլշեւիկ շարժումի մը մասին, որուն կը մասնակցին Տաղստանի խաշնարածները եւ Կովկասի գիւղացիները: Հայերու մասին ալ ակնարկութիւններ կ'ըլլան: Ստորեւ կը հրատարակենք այս մասին ստացուած հետեւեալ նոր հեռագիրներն ալ.

Մոսկուա, 24 հոկտ.— Խորհրդային իշխանութիւնները Երեւան հանեցին ընդարձակ դաւադրութիւն մը՝ կազմակերպուած Հայեւ ու կողմէ, որոնք կրօնքի անունին տակ, հակաբոլշեւիկ բուռն պրոպագանդ կը մղէին:

ՍԿՍԱԾ ԵՆ ՓԱԿԵԼ ՓՈԹԻԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ:

Մոսկուա, 25 հոկտ.— *Թաս Գործակալութիւնը* կը հաղորդէ որ Գէպէուն հիւսիսային Կովկասի մէջ երեւան հանած է անիշխանական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ զինեալ ապստամբութիւն կը պատրաստէր խորհրդային վարչածեւին դէմ եւ մեծ ընդդիմութիւն ցոյց կուտար կառավարութեան կողմէ տրուած հրահանգներուն:

Կազմակերպութեան վարիչները՝ Գրիգորեվիչ եղբայրները՝ մէկը գնդապետ, միւսը հարիւրապետ՝ մահուան դատապարտուելով գնդակահարուեցան: Նոյն բախտին արժանացան ուրիշ տասներկու մարդեր, անդամ իմեասլաւ կրօնական աղանդին:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ *խորհրդային կառավարութիւնը գնդակահարել տուած է 42 մարդեր, որոնց մէջ նաեւ ՈՐՈՇ ԹԻՒՈՎ ԽԱՂԱՂ ՀԱՅԵՐ*, գնդակահարուած են նաեւ կրօնաւորուհի մը՝ քոյր Մարֆա, նախկին բարեկամուհի ցարուհիին, որ բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր մայրապետ դարձած էր, ու կաթոլիկ քահանայ մը, որոնք, ըստ բոլշեւիկեան ամբաստանագրին, հակայեղափոխական արարքներու մէջ գտնուած են:

Լոնտոն 25 հոկտ.— «Իվնինկ Սթանտարտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ բոլշեւիկեան իշխանութեան հրամանով գնդակահարուած են 42 հոգի, որոնք ամբաստանուած են թէ հակայեղափոխական պրոպագանդ կը մղէին:

Դատապարտեալներէն 16ին գնդակահարումը տեղի ունեցաւ Ռոստովի մէջ, Չեկայի անդամներու հսկողութեան տակ:

Զոհերուն մէջ են 13 պետերը ցարական կրօնական կազմակերպութեան մը որուն գլխաւոր կեդրոնը կը գտնուի Սեւ ծովու Թաթարական հին մէկ ամրոցին մէջ:

Միւս 23 բանտարկեալները գնդակահարուեցան տեղի մը մէջ որուն անունը գաղտնի կը պահուի:

Մոսկուա, 25 հոկտ. («Թաս»)— Կովկասի մէջ գտնուած կազմակերպութիւնը կը բաղկանար ճերմակ պահակներէ: Ունէր կեդրոնական գաղտնի մարմին մը, որ կը կոչուէր «Ցասներկուքներու խորհուրդը», եւ կը գտնուէր Սոչիի շրջակայ հեռաւոր գիւղի մը մէջ, Կովկասի գլխաւոր լեռնաշղթային մէջ:

*** Դիտելի է որ ոչ մէկ դատարան դատած է յանցաւորները: Գէպէուն գործած է ինքնագլուխ:

*** *Գերմանական թերթերն ալ կը հաստատեն թէ Կովկասի եւ Տաղստանի մէջ հակաբոլշեւիկ ապստամբութիւն ծագած է: «Նոյէ Պերլինէր Ցայթունկ» կը գրէ թէ զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարուին ամէն կողմ եւ Չեկան կը գործէ աւելի քան երբեք մեծ խստութեամբ: Բոլոր բանտերը մինչեւ բերանը լեցուած ըլլալով, խորհրդային իշխանութիւնները հապճեպով արգելարաններ կը պատրաստեն՝ բանտարկելու համար կասկածելիները:*

Ասխանազ Մռաւեան

Հայաստանի կրթական գործավարը, որուն մահը հաղորդեցինք երէկ, տէրտէրի տղայ էր: Ուսումը առած է Էջմիածնի ճեմարանը, ուրկէ վտարուած է: Աւարտած է Երեւանի թեմական դպրոցը: 46-47 տարեկան էր:

1904-5ին անդամ էր Հայ Սոց. դեմոկրատ կազմակերպութեան, մինչեւ Մեծ պատերազմը, երբ անցաւ ռուսական Սոց. դեմոկրատներու մէջ, իբրեւ «ինտէրնացիոնալիստ մենշեւիկ»: Մինչեւ այդ զբաղած է վարժապետութեամբ: Եղած է Սոց. դեմոկրատ պրոպագանդիստ Բագու, Գանձակ, Թիֆլիս: Գրած է կուսակցական թերթերու մէջ:

Բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն յետոյ, յարեցաւ նոր հոսանքին: 1920ին, Հայաստանի մայիսեան խռովութիւնները կազմակերպողներէն մէկն էր Աւիսի եւ միւսներու հետ: Յետոյ փախաւ Բագու, ուր Ադրբէջանցի կոմունիստներու հետ կը դաւադրէր Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ: Հայաստանի Յեղկոմի կազմակերպիչներէն էր Բագուի մէջ:

1920ի ձմեռը եկաւ Հայաստան, իբրեւ Յեղկոմի անդամ եւ մինչեւ վերջ մնաց կառավարութեան անդամ: Մակինցեանի հետ ստորագրեց Կարսի դաշնագիրը:

Ալմազեանի չուրջ

Ալմազեանի խնդրին մասին նորութիւն մը չկայ:

Իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկրան կը յայտարարէ թէ համոզուած է Ալմազեանի բացարձակ անմեղութեան վրայ եւ թէ Րիկոտէնի սպանիչը պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ: Ինչպէս կը յիշուի, Րիկոտէնէն առաջ, խորհրդաւոր կերպով սպաննուած էր նաեւ մայրը՝ Տիկ. Պլան՝ խեղդուած իր սենեակին մէջ: Կասկածներ կային անիշխանականներու մասին: Իսկ Տիկին Պլանէն առաջ նոյն անիշխանականները սպաննած էին Ալմէբայտան: Սպանութեան պատճառ կը կարծուի կարգ մը վաւերաթուղթեր: Ո՛վ որ ձեռք անցընէ այդ վաւերաթուղթերը, կ'իյնայ անիշխանականներու ձեռքով: Կ'ըսուի թէ վերջին անգամ այդ թուղթերը կը գտնուէին Րիկոտէնի մօտ:

Ըստ փաստաբանին, Րիկոտէնի սպանութիւնը ոչ թէ սիրային այլ քաղաքական հանգամանք ունի:

Տնտեսական տագնապը Թուրքիոյ մէջ

Իզմիրէն եւրոպացի վաճառական մը կը գրէ հոկտեմբեր 12 թուակիր նամակով մը.

Մինչեւ 2 սեպտեմբեր կը յուսայինք թէ այս տարուան բերքը (թուզ եւ չամիչ) թէ՛ որակով եւ թէ քանակով աննախընթաց պիտի ըլլար, բայց անկէ ի վեր տեղացող անձրեւները սոսկալի կացութիւն մը յառաջ բերին եւ բերքին երկու երրորդը, որ չորնալու համար փռուած էր, կորսուեցաւ:

Իբր ընդհանուր հետեւանք, թուզի բերքին կէսը եւ չամիչի բերքին քառորդը ամբողջովին կորսուած են: Չամիչի բերքը համեմատաբար գոհացուցիչ կարելի է նկատել, բայց որակը սոսկալի գէշ է եւ կարծես սեւ չամիչ է: Ոչ մէկ ոսկեգոյն հատիկ: Հացահատիկի բերքը արդէն ոչինչ է: Պաուլի բերքն ալ այս վիճակին հասնելով, կացութիւնը սոսկալի է եւ գիւղացիները շատ խեղճ վիճակի մէջ են: Արդէն պարտքերու եւ հարկերու տակ կը խեղդուէին եւ հիմա չեմ գիտեր ինչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը:

Թուրք-Յունական նոր վէճ մը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Աթէնքէն.— *Հելլէն կառավարութիւնը ծրագրած է բողոք ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան այն արգելքներուն դէմ, զորս թուրք իշխանութիւնները կը հանեն քանի մը շաբաթէ ի վեր հելլէն նաւերու Տարտանէլէն եւ Սեւ ծովէն անցնելուն դէմ: Թուրք իշխանութեանց արարքը հակառակ է Տարտանէլի համաձայնութեան:*

Համարաբական մեծ ժողով

Քանի մը օր առաջ գրեցինք թէ՛ Սուլթան էլ Աթրաշ Տիւրզիներու ծանօթ ապստամբութեան վարիչը, հրաւէր ուղղած է արաբ ազգայնականներուն՝ համարաբական մեծ ժողով մը գումարելու եւ Սուրիոյ կացութիւնը քննելու համար:

Ամմանէն (Անդրյորդանան) կը հեռագրեն թէ այդ արտակարգ համաժողովը հոկտ. 25ին բացուած է Նապքի մէջ (Նէճտի հողամաս): Պատուիրակներ ղրկած են Սուրիա, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան:

Դեսպանատան դռնապանը պոլշեւիկ լրտես

Վերջերս Պերլինի մէջ ձերբակալուեցաւ տեղւոյն ֆրանսական դեսպանատան դռնապանը՝ Միխայլոֆ՝ գոհարեղէն գողնալու ամբաստանութեան տակ:

Արդ՝ կը հաստատուի թէ Միխայլոֆ փեսան էր բոլշեւիկեան ահարկու լրտեսի մը՝ Փֆայլի, որ քաջ ծանօթ է Փարիզի եւ Պերլինի Ընդհ. Ապահովութեանց եւ որ իբրեւ գաղտնի սուրհանդակ շարունակ կ'երթեւեկէ Մոսկուա-Պերլին-Փարիզ ճամբուն վրայ:

Միխայլոֆ՝ նախկին գնդապետ ցարական բանակին մէջ՝ 1926ին Պոլսէն անցաւ Պերլին՝ հոն բոլշեւիկներու հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու համար եւ յաջողեցաւ իբրեւ դռնապան ընդունուիլ ֆրանսական դեսպանատունը: Դեսպան տը Մարժըրի, որ 65 տարեկան է, երբեք չէր հասկցած անոր լրտես ըլլալը: Միխայլոֆ ամէն իրիկուն «սմոքինկ» հագած դուրս կ'ելլէր եւ գիշերը կ'անցընէր զուարճութեանց վայրերու մէջ: Իր ամբողջ թօշակը քանի մը օրուան ծախքերուն անգամ չէր կրնար բաւել: Սակայն մարդը հասոյթի ուրիշ առատ աղբիւրներ ունէր:

Տեղական թերթերը կը մեղադրեն ֆրանս. դեսպանը թէ՝ ի՞նչպէս Մոսկուայի գործակալը իբրեւ դռնապան առած էր իր մօտ:

Պարսից Շահը Թաւրիզի մէջ

Թաւրիզէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ Փէհլէվի հասած է յիշեալ քաղաքը: Չորեքշաբթի օր քննելէ յետոյ քաղաքին այն մասերը, որոնք վնասուած էին վերջին հեղեղներու հետեւանքով, Շահը հրամայած է շուտով շինել բաւարար թիւով ամբարտակներ՝ յառաջիկային նոր հեղեղներէ պաշտպանելու համար Թաւրիզը:

Եուկոսլաւիա եւ լատին այբուբենը

Աղեքսանդր Թագաւոր, շարունակելով սերպ, խրուաթ եւ սլովէն ցեղերու միացման աշխատանքները, յայտարարեց թէ մտադիր է ընդունիլ լատինական այբուբենը իբրեւ ազգային տառ: Թէեւ Խրուաթներն ու Սլովէնները արդէն կը գործածեն լատինական տառերը, բայց Սերպերը տակաւին կը գրեն կիւրեղեան այբուբենով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ գահընկէց շահը՝ Ահմէտ Քաճար գործողութեան մը ենթարկուեցաւ Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ:

ՇՔՈՏՐԱՅԻ շրջանին մէջ ողողումներ առաջ եկան: Քաղաքը մասամբ ջուրերու տակ մնաց:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ժանտատենդի համաճարակը կը ծաւալի: Միայն մէկ թաղի մէջ 72 հոգի ժանտատենդէ հիւանդացած են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը 405,240 ֆրանք յատկացուց Աֆղանիստանի ֆրանսական քաղաքացիներուն օգնելու եւ անոնց Ֆրանսա վերադարձը դիւրացնելու համար:

ՍՈՖԻԱՅԻ զինուորական վարժարանի նախկին տնօրէն գնդապետ Տոմիան Վէլչէֆ եւ Զինուորական դաշնակցութեան անդամներէն մէկը մահուան սպառնագիր ստացած են Իվան Միխայլոֆի մարդոց կողմէ:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԳՆԱՑ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պատերազմը մեզմէ սերունդ մը խլեց տարաւ:

Յա՛նկարծակի: Առանց որ մէկը գիտնար թէ գիշեր մը մեզմէ պիտի գողնային ինչ որ ունէինք թանկագին, բոլո՛րը մէկանց:

Սարսափը ճմլեր էր այն օրերուն մեր սիրտը, ու չէինք զգար պարապը որ յանկարծ կը խորունկնար մեր հոգիներուն մէջ: Ոչ իսկ կրնայինք աղէտին մեծութիւնը չափել: Ճիւաղը միայն՝ որ մեր տուներէն ժողվեր էր զանոնք՝ գիտէր ինչ կ'ընէր, ու յաղթական կը ծիծաղէր մութին մէջ երբ կարաւանը ճամբու կը դնէր: Ան ուզեր էր մեր սիրտը քամել, ու չթողուլ որ ա՛լ ծաղիկ բուսնի: Վճռեր էր ան կեցնել մեր սրտին զարկը, ու ամլացնել մեր ներսի սերմը որ ա՛լ սերունդ չհասնի:

Ան հնձեց ապրող սերունդը որպէսզի հինէն ա՛լ հետք չմնայ, ու վաղուան տղաքը իրենց աչքը քաոսի մը մէջ բանան...

* * *

Սերո՞ւնդ: Թերեւս շատ հսկայ է բառը:

Երբ աղէտը պայթեցաւ, նոր էր որ կ'ուրուագծուէր սերունդ մը:

Ճիւաղը ճիշդ ատենին սրած էր իր մանգաղը:

Թանկագին սերմեր էին անոր հնձածը, ու նոր կը հասուննային: Դեռ նոր կը խմորուէին անոնք: Դեռ նոր սերունդ մը պիտի ձուլուէր անոնցմէ:

Ինչո՞ւ չըսենք՝ մեր գրականութիւնը, գոնէ նորը, սերունդ չճանչցաւ երբեք: Շատերը ծլան, ուռճացան, բայց խամրեցան իրենց վերջնական դիմագիծը չգտած: Այո՛, ձգեցին սերմ մը որ նոր ծիլ հասցուց, բայց իրենք չկցուեցան իրենց յաջորդին:

Ի՞նչ էր որ մեր փարիզեան Սերունդ կոչածը: Նոր նշանաբաններով բռնկած մարդիկ որ անցեալ դարու կիսուն Պոլիս թափեցան՝ յեղաշրջելու հայ կեանքը. եկան ամբոխը արթնցնել, դպրոց ու լսարան, բեմ ու մամուլ ստեղծել, ու պատուաստել հայ գրականութիւնը: Այդ սերունդը, այո՛, մե՛ծ դեր խաղաց, ակօս ու ածու բացաւ հայ կեանքի մէջ, բայց չկրցաւ ստեղծել իր երազած գրականութիւնը. հատու լեզու մը կերտելու իր ճիգերուն մէջ:

Ու ի՞նչ էր այն որ Դորպատեան Սերունդ կը կոչենք ու կը հպարտանանք: Նոր խօսքով կախարդուած մարդիկ անոնք ալ՝ որ Կովկաս եկան, իրենց ժողովուրդին մէջ լոյսի ու ձիգի ծարաւը բռնկցնելու: Կայծը թափեցին, բայց իրենց ստեղծած գրականութիւնը լրացած սերունդ մը չյանձնեց իրենց յաջորդներուն: Անհատներուն ուժն էր որ մեզ սերունդի մը տպաւորութիւնը տուաւ:

Եւ ի՞նչ էին դարձեալ գրական սերունդները որ նախորդեցին հայ ազատագրական շարժումը, եւ անոնք որ հասան հայ յեղափոխութենէն յետոյ: Կիսատ սերունդներ եղան բոլորը՝ որոնց ոչ ատեն տրուեցաւ, ոչ ալ հնարաւորութիւն կազմուելու, ուռճանալու, հասակ ու հասկ կապելու: Ոմանք հատկտան երգեր ու ճիչեր բերին հայ ժողովուրդը արթնցնելու համար, ու մարեցան քարոզէն արուեստին չանցած: Ուրիշներ գացին հայ ցեղին երակները պեղելու, գիւղին ու գաւառին քաղցրութիւնը գտնելու, բայց չկրցան իրենց ժամանակը վարակել:

Սերունդները, հազիւ ուրուագծուած, իրար հրեցին:

* * *

Շատ մը տասնեակ տարիներու խարխափումներէ յետոյ՝ սերունդներու իտէալը վերջապէս կայք մը կը գտնէր այն օրերուն, երբ թշնամին մեր դուռը զարկաւ:

Սերունդը՝ որ այն օրը կ'ապրէր՝ սկսեր էր արդէն անցնող շատ մը սերունդներու ցանած կայծերը խմբել իր ներսը: Սահմանադրութեան գինովութիւնը թօթված՝ մարդիկ սկսած էին ցեղի մը ամբողջ ճիգերը իրենց ներսը համադրել: Լեզուն պատրաստ էր արդէն կոկ, վճիտ ու գեղեցիկ ու պիտի կրնար մեր ներսինը թարգմանել վաղը: Գաւառը բացած էր արդէն իր ընդերքը՝ տալու մեզի իր գանձերը, առատ, յորդահոս: Անցեալը կը ժպտէր մեզի անուշ մը, ու կը փարատէր զայն մեզմէ գողցող մշուշը: Ճառերը, քարոզները, երգերը, բանաձեւերը կը մոռցուէին տակաւ, ու մարդոց մէջ երթալով կը հասուննար գեղեցկութեան ծարաւը:

* * *

Ցեղը, այն օրերուն, նոր կը սկսէր գտնել հոգիի միութիւնը: Երբեք հայ ժողովուրդը այնքան մէկ չէր եղած որքան այն օրերուն: Մարդիկ իրենց հոգիներուն մէջ քանդած էին արդէն սահմանները, ու անդունդները լեցուցած: Կրօնական, դաւանական քէները, որոնք ամբողջ դար մը ճեղքեր էին մեզ, արդէն կը փշրուէին: Կը զգայինք, հիմա ա՛լ իրաւ, թէ «եղբայր ենք մենք որ մրրկաւ էինք զատուած»: Գաւառն ու Պոլիսը, որոնք խէթով էին գիտեր իրար, իրարու կը խառնէին արդէն իրենց հոգիները: Կովկասը եւ Վոսփորը, երէկուան «հոսհոս»ն ու «հէնցումէնց»ը, կը հաղորդուէին նոր գուրգուրանքով մը, սպասելով փառաւոր ճամբորդի մը որուն ոտնաձայնը կուգար:

Այո՛, ցեղը իր միութիւնը կը թրծէր՝ դարերու քէներէն, պառակտումներէն յետոյ: Ի՜նչ փոյթ թէ դեռ սահմաններ կային. մարդիկ սկսած էին զանոնք փլցնել իրենց հոգիներուն մէջ: Կրակը մարդոց մէջ այնքան էր հասունցեր՝ որ նոյնիսկ փորձեր կ'ըլլային բարբառները իրար խառնելու:

Սերունդներու իտէալը իրա՛ւ կը սկսէր այն օրերուն հասուննալ: Հայրենիքը առաջ տեսիլք մըն էր շատերուն համար, ու ոմանց աչքին ցնորք մը: Հայրենասէրներ շատ էինք ունեցեր սահմանին երկու կողմն ալ. բայց աղէտներէն սարսափած, անոնց աչքերէն հեռացեր էր տեսիլքը. դաշնագիրներով կախարդուած մարդիկն անգամ գերեզման էին մտեր յուսահատ. յեղափոխական սերունդներուն մէջ իսկ խենդերն էին միայն գինով մնացածները: Մեծ մասը սկսեր էր հաւատալ նոր նշանաբաններու: Եւ սակայն մէկէն, նորէն բռնկեցան հոգիները. տեսիլքը նորէն սկսաւ ժըպտիլ եւ մարդիկ դարձեալ սկսան ոտնաձայն մը լսել: Երկու մարզպաններ էին որոնք Հայաստան պիտի երթային նստիլ. բայց ի՜նչ յոյսեր էինք կապած մենք այդ պզտիկ բանին: Կը հաւատայինք արդէն թէ Հայաստան աշխարհը կը վերածաղկի: Ու ամէնքը ծրագիրներ կ'որոճային իրենց հոգիներուն մէջ: Իրաւ կը հաւատայինք թէ շուտով հոն պիտի բաբախէ մեր սիրտը, հոն պիտի տանինք մեր բեմը, մամուլը, գրականութիւնը, հոն պիտի տնկենք մեր մեծ տուները, պիտի վերստեղծենք հոն նաւասարդեան մեր հին խաղերը:

* * *

Այդ օրերուն էր որ սերունդ մը կը սկսէր հասուննալ, երէցներէն ու կրտսերներէն, բոլոր հաւատացողներէն:

Այդ սերունդը չքացաւ իտէալի մը ընձիւղմանը մէջ: Արմա՛տ չկապած: Դեռ նոր իր ներսը ան կը ձեւէր տեսիլքը, երբ դահիճը իր դուռը գտաւ:

Մեծ էր մեր տուած զոհը, բայց դեռ սերունդը չէր որ գրականութեան մը մէջ հուն կը շինէ: Անհատները դեռ չէին կրցած կոչունքի նստիլ միեւնոյն սեղանը, ու միեւնոյն փարչէն գինովնալ: Դեռ նոր իրարու կը պատմէին տեսիլքը:

Բայց արդէն բան մը կը խմորուէր անհատներուն մէջ: Մարդոց հոգին իտէալի մը կը կապուէր. հայրենի հողն էր որ կը թրծէր սրտերը:

Չէ՛, այն հայրենասիրութիւնը չէր՝ որ երբեմն թունդ հանեց մարդոց սրտերը ու ճառերը վերածեց երգի. ոչ ալ անիկա որ ջարդերը կը պատմէր ու կը մուրար մարդոց արցունքը: Հիմակուանը դեռ անուն չունէր. տեսակ մը անանուն նշխարք էր որ կը հպէր ամէնուն շրթունքին, առանց հարցնելու անոնց տարիքը, դաւանանքը, գրական ու ընկերական համոզումները: Ան կը հպէր ամէնուն, որովհետեւ ամէնքը սկսեր էին հաւատալ, նոյնիսկ վախկոտներն ու թերահաւատները:

Տիրօջը հոգին էր որ կը սաւառնէր ջուրերուն վրայ՝ երբ աղէտը պայթեցաւ:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(*) ԽՄԲ.— Հարցարանը պիտի հրատարակենք առանձին:

ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԼԷՔԸ ՇՕԱՐԱ - ԲԸՀԱՐ

Անգրագէտներն անգամ կը ճանչնան մեր օրերու հանճարեղ այս հայրենասէր բանաստեղծը իր կրկնակի անուններով կողք կողքի, թէ զատ-զատ:

Մալէքը Շօարա՝ արդի բանաստեղծներու թագաւորը, անուն մը, զոր տուած են իրեն ուրիշները:

«Բըհար» —Գարուն, բանաստեղծի իր իսկ ընտրած գրական անունը:

Դժուար է համեմատութեան դնել երկու բախտակից ժողովուրդներու վշտի մեծ երգիչները, աւելի քան դժուար ինծի համար մանաւանդ բաղդատութիւն կատարել երկու տաղանդաւոր գրիչներու միջեւ: Ըսեմ, որ համաժողովրդական հռչակի տեսակէտէն Բըհարը նոյնն է Պարսիկներու համար, ինչ որ Ահարոնեանը հայութեան: Եթէ առաջինը Հայ ծնած ըլլար՝ Ահարոնեան կը դառնար, ինչպէս վերջինը՝ եթէ Պարսիկ ըլլար՝ անպայման Բըհար:

Ահարոնեանը հայ վիշտը նկարագրած ատեն կը հառաչէ Թուրքի եւ Քիւրտի սարսափէն: Բըհարը հարազատ ժողովուրդի վիշտը երգած ատեն՝ Թուրքի և Ռուսի ձեռքէն: Եթէ Ահարոնեանի գրիչը փորձած է նաեւ իր ներսը քրքրել եւ «Լռութիւնը» տալ, Բըհարի գրիչն ալ սիրային գողտրիկ կտորներ է ստորագրած, հոգ չէ թէ մէկը արձակ-վիպական, միւսը չափածոյ բանաստեղծական:

Աւելի քան բախտակից են գեղարուեստի աշխարհէն դուրս, կարծես միեւնոյն աստղի տակ ծնուած ըլլան: Թէ՛ մէկը, թէ միւսը անդառնալի տուրք են տուած հրապարակախօսութեան, աւելի եւս քաղաքական ասպարէզին եւ դժբախտաբար երկուքն ալ ի վնաս իրենց քնարին, մանաւանդ իրենց անվիճելի ժողովրդականութեան, իբրեւ գեղարուեստագէտներ:

Հալածանքը, բանտը, աքսորն ու ծպտուած օրերը երկուքին ալ բաժին, երէկ բանաստեղծ, այսօր լրագրող, աւելի կամ պակաս իրարու նման:

Փակեմ նախաբանը, որ տրամադիր չէ վերջակէտ առնելու:

* * *

Մալէքը Շօարան իր բազմաթիւ սիրային, հայրենասիրական բանաստեղծութիւններէն զատ, ունի քաղաքական արժէքաւոր յօդուածներ: Բաւական է յիշել իր յօդուածաշարքերը առաջնակարգ օրաթերթերու մէջ «Գօմիան» (անծանօթ) ծածկանունով, Թուրքերու եւ Ազրբէյջանի թաթարներուն դէմ. Աւելի զատ, մերթ ընդ մերթ խմբագրած է, Մէշէդի եւ Թէհրանի մէջ, «Բըհար» ու «Նով Բըհար» (Նոր գարուն) պարբերականները.

Սահմանադրական շարժումներէն յետոյ, երբ ռուսական ցարիզմը բացարձակապէս կը զինակցէր երկրի յետադէմ տարրերուն եւ կը հարուածէր Սահմանադրութեան կողմնակիցները, Մալէքը Շօարան իր կրակոտ բանաստեղծութիւններով վառ կը պահէր Հայրենիքի անկախութեան գաղափարը: Ահա թէ ի՛նչու ատեն մը ստիպուած է ծածուկ ապրիլ Խորասանի հեռաւոր ու անյայտ անկիւնները.

Բոլոր զրկանքներու փոխարէն, աւելի քան մէկ անգամ իսկական ժողովրդական քուէներով ընտրուած է խորհրդարանի անդամ, ինչպէս անցեալ նստաշրջանին: Ներկայ նստաշրջանին, սակայն, [illegible]կուեցաւ, որովհետեւ այժմ դաւաճանութեան յանցանքով բանտարկուած նախկին ելմտական նախարար Ֆիրուզ Միրզայի «ցանկի» մէջ էր գրուած իր անունը:

Մեծ բանաստեղծը անծանօթ չէ նաեւ Եւրոպայի: Յայտնի արեւելագէտ մը, պարսկագէտ Եդուարդ Բրավըն անգլիերէնի թարգմանած է Մալէքը Շօարայի գործերը եւ լոյս ընծայած գեղեցիկ հատորով մը:

Դժբախտաբար որեւէ աղբիւր չունիմ ձեռքի տակ, աւելի համառօտ համար Իրանի այս հայրենասէր զաւակը, ոչ ալ տեղն է եւ ժամանակը՝ որպէս իր թերթի «Հայ կեանք» կամ «Հայ Թերթեր» բաժիններու երբեմն աշխատակից, յուշեր պատմելու: Կը մնայ ուրեմն գոհանալ յիշողութեան փշրանքներով, որոնց կը կցեմ իր երկու բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւնը: Ափսո՛ս որ իր գործերը ցրուած են բազմազան պարբերականներու մէջ: Ժողովածու չունի, հետեւաբար դժուար է բոլորը ձեռք բերել, ընտրութիւն ընել եւ աւելի քան դժուար՝ հայացնել Բըհարը:

Այսօր կուտամ հատուած մը սիրային, իսկ յաջորդով հայրենասիրական քերթուածներ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Քննադատութեան մէջ, շատ չէ թիւը անոնց, որոնք պիտի կարենային Սթանտալի հետ պարծենալ,— «Չեմ պարսաւեր, չեմ գովեր, կը դիտեմ»:

Բնապաշտին այս նշանաբանէն դուրս, քննադատը որ հեղինակ մը եւ անոր գործը կը քաշէ դատաստանի, պիտի գրէ համակրանքով կամ հակակրանքով: Որովհետեւ, առանց մէկուն կամ միւսին, քննադատութիւնը կը դառնայ հապճեպ ու թռուցիկ դիտողութիւններու խուրձ մը կամ պարտադիր ձանձրոյթի բռնայօղ բառակոյտ մը, որոնց նմոյշներուն յաճախ կը հանդիպինք եւրոպական օրաթերթերու եւ նոյնիսկ գրաթերթերու մէջ:

Դիտողի անտարբերութիւնը, ինչպէս միշտ կը յորդորուի, երբ կը հոմանշուի անաչառութեան, ամենէն մեծ թշնամին է քննադատին, որ սակայն խուսափելու համար դոգմատիկի ներբողական ցափռուքներէն, պիտի գիտնայ չափի կանչել իր խանդավառութիւնը ու զսպել մանաւանդ հակառակ խառնուածքի, ըմբռնումներու եւ ազդեցութիւններու ու ժամանաւոր նկատումներու թելադրութիւնները՝ դատելի մարդուն եւ անոր գործին հանդէպ զգուշանալու համար կամաւոր դահիճի անարդութենէն:

Այս երկու տարրերուն ճիշդ լծորդումն է որ քննադատը պիտի տանի հաւասարակշիռ եւ անհրաժեշտ վճիռին, եթէ պէտք է որ ան վճիռ մը արձանագրէ: Առանց մէկուն՝ քննադատականը կը դառնայ ներբողագիր. առանց միւսին՝ պարսաւ: Երկու պարագաներուն ալ, ուզուած... տարրին քանակը չի խուսափիր աչքէ. և երկու պարագաներուն ալ, ընթերցողը իր կարգին կը դատէ ո՛չ թէ գրողը ու անոր գործը, այլ քննադատը եւ անոր դատաստանը: Կարդացէ՛ք «Յառաջ»ի մէջ Շ. Նարդունիի մեր գրախօսականը (Նահանջը առանց երգի) եւ «Պայքար»ի մէկ խմբագրականը Ահարոնեանի մասին, որուն գրական ամէն արժանիք ուրանալու չափ իսկ առաջ կ'երթայ: Երկուքն ալ մեկնած հակադիր զգացումներէ (անձնարձակ հակակրանք ու համակրանք), կը յանգին նոյն եզրակին,— բանիմաց ընթերցողին անտարբերութեան կամ կասկածին:

Մկրտիչ Պարսամեան ո՛չ միայն կրցած է խուսափիլ նման սայթաքումէ մը, այլ շնորհիւ վերլուծական ինքնեկ եղանակի մը եւ նիւթի յաջող դասաւորման, որովհետեւ գրած է յարգանքով եւ ուրախութեամբ, «ներքին գոհունակութիւնով», կը պարտադրէ հաճելի ընթերցում մը:

Զակերտեցի ներքին գոհունակութիւնը, որովհետեւ ուրիշ լաւագոյն կերպով մտնել Ահարոնեանի եւ իր գործին՝ կարելի չէ այսօր: Մարդը (հանրային գործիչը) երկուքի բաժնած է հայ կարծիքը իր անունին շուրջ,— սիրտօրէն, բարեկամաբար թեր, կամ խստօրէն, թշնամաբար դէմ: Ու այս բաժանումը ամէն պարագայի մէջ՝ վատ կ'անդրադառնայ անոր գործին գնահատութեան վրայ, մէկ կողմէն՝ զայն չքացնելու, միւս կողմէն՝ զայն աստուածացնելու ատեն: Կրնանք ըսել թէ Ահարոնեանի պարագան ամենէն ցցուն օրինակը կուտայ ժողովրդային մտքի ապերախտութեան եւ մեր մտաւորական կոչուած դասին կամաւոր եւ հետեւաբար կրկնապէս պախարակելի կուրութեան: Հայ գրական մտաւորականութիւնը այսպէս կամ այնպէս, յաճախ մանաւանդ գործով, բաժնուած է քաղաքական հակամարտ հոսանքներու մէջ՝ իբրեւ գործօն կուսակից կամ իբրեւ լուռ հետեւորդ: Բայց առհասարակ, որ կողմին ալ պատկանի, իրեն կը պակսի պարկեշտութիւնը՝ հակառակորդներու արժանիքը խոստովանելու. դժբախտութիւնը հո՛ն է սակայն, որ հայ ընկերային կեանքի պայմանները կը նպաստեն որ անոր ազդեցութիւնը ուժգնօրէն գործէ, վերածուի նախապաշարման ուժի՝ նոր սերունդին վրայ, որ հիներու մասին իր կարծիքը կը քաղէ ո՛չ թէ անոնց գործէն, այլ շրջապատէն ուր կը յաճախէ: Եւ այդ շրջապատը գրեթէ միշտ՝ թեր է կամ դէմ, ու գրողը կը դատէ ո՛չ թէ անոր գործին՝ այլ քաղաքական դաւանանքին կամ գործունէութեան համեմատ:

Ահարոնեանի պարագան բացառաբար կը յատկանշուի իր շուրջ ստեղծուած համակրանքով կամ հակակրանքով, վերածուած տեսակ մը աւանդութեան՝ հին սերունդին եւ անոր ազդեցութեամբ նորին մէջ, որ, կամ մասամբ գոնէ կը ճանչնայ անոր գործը ու կը բռնուի անոր խանդավառող հմայքէն, եւ կամ բնաւ չի ճանչնար եւ մարդուն ու անոր գործին հանդէպ կ'իւրացնէ ձուլածոյ կարծիք մը՝ համաձայն շրջավայրին ուր կը յաճախէ եւ որմէ կ'ազդուի:

Այս տեսակէտով եւս, Պարսամեանի ուսումնասիրութիւնը կուգայ լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցանել նոր սերունդին, գործին անհրաժեշտ ներկայացումէն յետոյ, յստակ ու դասաւոր վերլուծումով մը: Ան խորապէս կը ճանչնայ մարդը եւ անոր գործը եւ ինչ որ մանաւանդ իր առաւելութիւնը կը կազմէ, մեր օրերու կարգ մը քննադատներուն պէս, գրականութիւն չըներ քննադատութեան մէջ: Կ'ըսէ ուղղակի, կոկիկ ու մաքուր լեզուով մը, ինչ որ գործը թոյլ կուտայ: Իր կողմէ, գործին վրայ չաւելցներ մեկնաբանութիւններ, ու մանուածապատ վերլուծման մը փորձով, անոր մէջ չի փնտռեր անգոյ յատկութիւններ ու թերութիւններ, հեղինակին չի վերագրեր գաղափարներ եւ զգացումներ, որոնք նա՛խ ափ ի բերան կը ձգեն հեղինակն ինքն իսկ: Մեր արդի քննադատութիւնը առհասարակ կը քալէ այս ճամբէն: Այլ, ցոյց կուտայ ինչ որ է, վարպետ առաջնորդի մը հմտութեամբ, անհրաժեշտ լուսաբանումներով: Առարկայական վերլուծում մը, հետաքրքրութեամբ, սիրով ու հաճոյքով կատարուած:

Ըսինք թէ ան գրած է յարգանքով եւ ուրախութեամբ:

Իր յարգանքը եւ ուրախութիւնը սակայն տուրքը չեն անվերապահ հիացումի: Անոնք կը հաստատուին եւ կը շատնան քայլ առ քայլ ուսումնասիրութեան ընթացքին՝ հանդէպ գործի մը, որն իրաւունքով կը նկատէ հարազատ եւ ուժեղ արտայայտութիւնը ժամանակակից հայ ոգիին, անոր ցաւերուն ու խանդավառութեան, տառապանքին ու ոգորումներուն, յաղթական յուսալքումներէն մինչեւ յաղթանակի գինովութիւններ եւ պարտութիւններէ մինչեւ խախտ յափշտակումները:

Ճիշդ են իր դիտողութիւնները բոլոր անոնց հասցէին, որոնք Ահարոնեանի գրականութիւնը կը դատեն միակողմանի կերպով ու հոն կը գտնեն միօրինակ լար մը վիշտի ու գոյ... մի, ժամանակավրէպ հոգերու դէպքերու արձագանգը»:

Պարսամեան կը սրբագրէ սխալը.— Մեր անօրինակ ... կատագրին դիւցազներգական, որ բանաստեղծի ու վիպասանի իր սազը գրկած, կ'երգէ հայկական հերոսամարտը, ներբողէ ու կը քանդակէ ... կական առաքինութիւնները ... այլն»: Եւ իրօք, Ահարոնեան ամենէն տխուր էջերէն իսկ, ... տարուած է կրաւորականութիւնը ու տաղուած՝ ճակատագրապաշտի վատութիւնը եւ հոն ... ուր կարմիր բողոքի եւ ըմբոստութեան հրաւէրը կը զգացուի ... նայ քարոզչութենէ եւ բամբ... պոռոտ շեշտէ, բացայայտ ... Անարդարութեան ու Բռնութեան դէմ գայրոյթի խլրտումներ ... պոռթկումի ճիգերը:

Ահարոնեան գերազանցօրէն ... հայ յեղափոխութեան գրողն է:

*
**

ուրիշ սիրտ կրակ չի
վառի, քանի սրտըս կայ,
վայել մոմը, մզկիթին երբեք
չի արժանանայ: 1)
ւում եմ ուխտովդ 2) — որ
չունես — ով իմ լուսադէմ
ն չարչարես սիրտըս. այդ
ուխտ է արդէն:
նըս Թափելը քեզ հաճոյք
Թէ տայ,
արիւն չէ, ե՛կ, ձեռք տո՛ւր,
կըյտեսնես հանա 3):
խոպոպը զինաստանից
Թարմ մուշկ բերեց քաղաք
ից 4) մուշկ չուզէք, ըն-
կերներ, յանցանք է յան-
ցանք:
մի սեւադէմ չարաճճիի դար-
ձել եմ գերի,
րի հետ այնքան սիրալիր
եւ ինձ՝ Թշնամի:
ճամբորդեց Մըսըրից 5)
եւ այստեղ եկաւ,
Յակոբին, որ քո զաւակը
մեր տունը մտաւ:
մի օր կըգամ քո ճամբի
վրայ եւ կեանքս կըտամ,
ի ասեն, Թէ սպանուած է
եարից լուսնամման:
կըգաս ինձ՝ անար-
— օրը հեռու չէ —
այս քաղաքում եւ ոչ ոք
պիտի իմանայ՝ ո՞ւր է:
նազանքով տանջող եարըդ
քեզ չարչարեց, բըհար, 6)
սիրահարի օգնողն է Աստ-
ւած, դու մի վշտանար:

1) Ժողովրդական աւացուածք, ...մէջ վախը, որ կը նշանակէ հաւատարմութիւն. 3) Մեր ժողովրդական բարբառով խինա, որեան պէս կարմիր, որով մազեր ու եղունգներ կը ներկեն. 4) Չինական Թարթարի, որմէ կը բերուի լաւագոյն ճանան, Chinese Tartary, Cathay, 5) Եգիպտոսէն, խօսքը Յովսէփ գեղեցիկի մասին է, փոխաբերական իմաստով, 6) Համեմատել մեր ժողովրդական երգիչներու՝ Քուչակի, Ջիւանիի ընդունած ձեւերուն հետ, որ տակաւին կը շարունակուի ժամանակակից պարսիկ գրականութեան մէջ, 7) Այս ամբողջ կտորը շատ տարածուած է եւ ամէն տեղ կ'երգեն «բայաթի Թօրքի եղանակով»:

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲԱՅ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, յուլիսէն օգոստոս երկու ամսուան ընթացքին, Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ, երթեւեկը պատճառ եղած է 815 զոհեր, որոնց 731ը ինկած են ինքնաշարժներու տակ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Պատերազմէն տասնեակ տարիներ յետոյ, երբ աշխարհի պաշտօնական-պետական միտքը գէշ-աղէկ, իրաւ կամ սուտ կը ձգտի խաղաղութիւնը հաստատել ու տեւականացնել «տնտեսական ու քաղաքական» հիմերու վրայ, գրականութիւնն ալ կը ջանայ իր կարելի օժանդակութիւնը բերել անոր եւ ահա, նորոյթ կը դառնայ պատերազմի գրականութիւնը, ու հրապարակը կ'ողողուի պատերազմի վէպերով:

Այս առթիւ Intransigeant հարցարան մը կ'ուղղէ նախկին պատերազմիկ գրողներուն:

— «Պատերազմի գրքերը որ գրուեցան 1914էն 1920ին՝ թարմ յիշատակներով, աւելի ճշգրի՞տ են, քան թէ այն գրքերը որ լոյս կը տեսնեն ներկայիս պատերազմէն 10-15 տարի յետոյ:

Ինչպէս կը տեսնուի, հարցը աւելի կը պատկանի պատերազմի գրքերու թեքնիքական քան թէ գրական արժէքին:

Եւ ահա քանի մը պատասխաններ:

Ժոզէ Ժերմէն՝ նախկին մարտիկ գրողներու ընկերակցութեան նախորդ նախագահը, կը գրէ.

— Իրականութեան մէջ, պատերազմի լաւագոյն գիրքը այն է որ 1914-20ի ընթացքին գրի առնուած նօթերուն կուտայ դատաստանի կատարեալ ազատութիւն:

Կապրիէլ Ռէօյեար, օրագրող վիպագիր, թատերագիր կը պատասխանէ.

— Պատերազմի ընթացքին գրուած պատերազմի գրքերը (կը մտածեմ Պառպիւսի «Կրակը»ին, Տորժըլէսի «Փայտէ խաչեր»ուն, Ցիւհամէլի «Մարտիրոսներու կեանքը»ին եւ Վէրթի «Կլավէլ»ին) ո՛չ աւելի ճշգրիտ եւ ոչ ալ աւելի կեղծ կը թուին ինծի քան այսօր գրուած գրքերը:

Անոնց նման, մեծ եւ գեղեցիկ գրքեր են՝ շարադրուած եւ գրուած ուրիշ կերպ: Անոնց նման, անոնք ալ կուտան ճշմարտութեան աննման շեշտը, որ կը գտնուի մեծ բոխումի մը յուզումէն ծնած գործերու մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ

«Թան»ի համբաւաւոր քննադատը՝ Փօլ Սուտէ, որուն մահէն յետոյ յաջորդ նշանակուեցաւ Անտրէ Թէրիվ, ահա թէ ինչպէ՞ս քննադատելի գրքերու լուսանցքին վրայ կը նօթագրէր կարճ կոպտութեամբ իր տպաւորութիւնները, զորս յետոյ, «Թան»ի ընթերցողներուն կը հրամցնէր փաստուած, տրամաբանուած, հմտութեամբ ճոխացած եւ յստակ լեզուի մը շնորհովը գեղեցկացած:

Այս օրերս հրապարակային աճուրդով կը ծախուի անոր գրադարանը, մօտ 15 000 գիրքեր, քննադատին նուիրուած հեղինակներու կողմէ յարգանքի եւ երկչոտ ակնածանքի ձօներով: Փօլ Սուտէ անոնց լուսանցքներուն վրայ արձանագրած է յաճախ անողոք տպաւորութիւններ: Այդ հատորներէն մէկուն վրայ կը կարդանք, «Անշուշտ..., ինչո՞ւ այսքան աննշան մանրամասնութիւններ ստոյգ ճշմարտութեան մը պատրուակով:» Իսկ քանի՜ քանի՜ գրքերու վերջը՝ ընթերցումի ձանձրոյթէն ազատած մարդու գոհունակութեամբ գրած է, «Վերջապէ՛ս...:» Բայց համրանքը չկայ բոլոր «զիւթ»երուն, «ուֆ»երուն եւ «ապուշ»ներուն, որոնց արժանացած են Սուտէի խեղճ զոհերը:

ՆՈՐԱՎԷՊԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Փօլ Պուրժէ, իր քննադատական հատորներուն մէջ, ուսումնասիրելով Պալզաքի նորավիպային արուեստը, կը մատնանշէր «Նիւթերու ողբերգական յատկանիշը»: «Դիւրին է ըմբռնել այս նախընտրութեան պատճառը: Մարդկային բոլոր յուզումներուն մէջ, սարսափն է որ ամէնէն աւելի քիչ կը կարօտի ժամանակի»:

«Կարելի է թերեւս լրացնել այս ճիշդ տեսութիւնը, ըսելով թէ նորավէպին մէջ, սարսափին տեղ կարելի է գտնել խորհուրդը» գիտել կուտայ Պ. Քրէմիէօ:

«Ժօզէֆ Քէսէլէն եւ երբեմն ալ Ժագ տը Լաքրըթէլէն եւ Փօլ Մօրանէն զատ, ո՛չ ոք կը նկատէ Քրէմիէօ, նորավէպ կը գրէ, Պալզաքի, Մէրիմէի եւ Սթանտալի ըմբռնած եղանակով»: Ու կը վերջացնէ հետեւեալ հաստատումով:

— Ինչ որ ամէնէն աւելի կը բացակայի այսօրուան գրականութեան մէջ, երեւակայութիւնն է: Կարծես, հասած ենք այն եզրակացութեան թէ՝ երեւակայութիւնը համազօր է յիշողութեան, թէ անձնաւորութիւն մը երեւակայել, կը նշանակէ զայն կազմել ասկից անկից հաւաքուած դիտողութիւններով, կամ շարք մը յիշատակներով: Ոչինչ աւելի սխալ քան այս ըմբռնումը»:

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

Պ. Վահան Թէքէեան հետեւեալ նամակը ուղղած է երիտասարդ գրող Շահան Շահնուրի ծանօթ վէպին առթիւ, որ նախապէս իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ.

— «Մէկ շունչով կարդացի ձեր «Նահանջը Առանց Երգի» վէպը, ճշմարի՛տ վէպ, հարազատ արուեստ, հարուստ միտք եւ հոգի միանգամայն: Կը խոստովանիմ, չէի սպասեր: Ահա գիրք մը որ իմ մէջս Հայը կը մխիթարէ, մարդը կը գոհացնէ: Պէտք ունէինք անոր: Մեծ է իր տարողութիւնը որ գործադրութեան մէջ չի կայանար միայն, ոչ ալ վկայութեան կամ պատկերին մէջ, այլ յղացումին, ոգիին: Եւ առողջ ու բարոյական է ան, իր առողջ կեանքի պոռացող ձգտումովը, հերոսներուն հիմնական բարոյականի մը վրայ ապրուած, ապրելու արգիլուած եւ ատոր համար չարչարուած, զոհուած կեանքովը:»

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան քանի մը օր առաջ մեկնեցաւ Թուլուզ ուր ամսոյս 25ին տուաւ նուագահանդէս մը՝ տեղւոյն երաժշտանոցի սրահին մէջ:

Երիտասարդ արուեստագէտը Նոյեմբեր 9ին Շաբաթ գիշեր Փարիզ՝ Քոնսէրվաթուարի սրահին մէջ՝ պիտի տայ իր երկրորդ նուագահանդէսը:

Իսկ Նոյեմբեր 12ին՝ առաջին անգամ ըլլալով Լիոնի մէջ պիտի նուագէ, նոյնպէս երաժշտանոցի սրահին մէջ:

Պ. Սինանեանի Ֆրանսական եւ օտար գեղարուեստասէր շրջանակներուն մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը՝ կարճ ժամանակի մէջ՝ գրաւական մըն է իր տաղանդի բեղնաւորութեան:

Կ'արժէ որ Փարիզի եւ Լիոնի մեր հայրենակիցները լսեն ու քաջալերեն զինքը:

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Vrais Indépendants արուեստագէտներու ընկերակցութիւնը կուտայ իր երկրորդ ցուցահանդէսը հոկտ 25էն մինչեւ 24 Նոյեմբեր:

Ցուցահանդէսին կը մասնակցի Պ. Տիրան Սիւտճեան ջրանկարներով, իւղանկարներով եւ արձանիկներով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբերի սկիզբները Քարաքիլիսէի եւ Իջեւանի մէջ գումարուած է գորգագործական գաւառային խորհրդակցութիւն, մասնակցութեամբ բոլոր արհեստանոցներու ներկայացուցիչներուն եւ գորգագործական դպրոց արհեստանոցի շրջանաւարտներուն:

Խորհրդակցութեան հիմնական խնդիրն էր գորգագործութեան հաւաքական պայմանագրութիւն կապելը: Հայ. Տնայն. համագործակցականը պայմանագիր կնքած է Անդր. Պետ. առեւտուրի վարչութեան հետ, այս տարի, արտածման համար 9000 մեդր գորգ տալու:

Այս հարցի մասին լսուած զեկուցումէն յետոյ, զանազան 14 վայրերու միութեանց ներկայացուցիչներն ալ զեկուցումներ տուին իրենց կարելի միջոցներուն, նկատուած թերութիւններուն, եւ նիւթերու եւ գործիքներու պակասին մասին:

Երկու վայրերու մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւններու ընթացքին, որոշուած է լրիւ կատարել գորգագործութեան ծրագիրը, եւ այս նկատումով ալ Հայտնարկոոպին առաջարկուած է փութացնել կատարելագործուած տորքերու (դէզգեահ) պատրաստութիւնը: Արդէն Դիլիջանի եւ Քարաքիլիսէի փայտի գործարաններուն յանձնարարուած է 1500 տորքեր, որոնց կէսն արդէն պատրաստ է:

Ներկի խնդիրն ալ գորգագործներու այս խորհրդակցութեան կարեւոր խնդիրներէն մէկն է եղած: Ներկի համար ներկատուներ կան, Երեւանի, Իջեւանի եւ Քարաքիլիսէի մէջ:

Ուզունլարի եւ Իջեւանի գորգագործական դպրոց-արհեստանոցի 30 շրջանաւարտները նշանակուած են արհեստանոցներու պետ:

ՇԵՐԱՄԱԿԱՅԱՆԻ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի շերամակայանին մէջ, ուր կ'աշխատին մեծ թիւով բանուորուհիներ, աշխատանքի կարգապահութիւնը շատ թոյլ է, որուն հետեւանքով կարգ մը թերութիւններ առաջ կուգան: Բանուորուհիներ կան, որոնք վարիչին կարգադրութիւններուն վրայ կը նային «իրենց մատներուն մէջտեղէն»: Աշխատաւորուհիներէն շատերը փոխանակ հարուածային աշխատանք կատարելու կատակի կուտան գործը:

Գործարանին մէջ կան Յունաստանէն, Պարսկաստանէն եկած լաւ մասնագէտներ:

Գործարանի բանուորներուն որակը բարձրացնելու համար ուշադրութիւն դարձնող չկայ: Նոյն իսկ 4-5 տարուան աշխատաւորներ կան, որոնք դեռ այսօր, մանրադիտակային ոչ մէկ խնդրի չեն ծանօթացած:

Աշխատանքներու ուսումնասիրութեան ընթացքին, պարզուեցաւ որ մանրադիտակով աշխատաւորներ շատ քիչ կան: Հակառակ ատոր, այս ուղղութեամբ որեւէ գործ չէ կատարուած:

Գլխաւոր մէկ պակասն ալ այն է որ բանուորներու անտարբերութեան պատճառով, առողջ եւ հիւանդ թիթեռի սերմերը յաճախ կը խառնուին եւ այդ պատճառով ալ նիւթական վնասը կը շատնայ:

ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Խորհրդային օդանաւորդ մը Պարանով առաջին անգամ ըլլալով կատարած է թռիչք մը Պամիրի բարձրաւանդակին վրայ, բարձրանալով աւելի քան 5500 մեդր:

Այս թռիչքը օդային հաղորդակցութեան ուղղակի ճամբայ մը կը բանայ Թաշքէնտի եւ Խորագի միջեւ, Թուրքեստանի լեռնային շրջանին վրայէն:

— Իտալացի օդանաւորդ մը, որ Միլանէն մեկնած էր՝ թեթեւ օդանաւերու հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար ուղղակի գծով, ստիպուեցաւ վար իջնալ Պրինտիզիի մէջ:

Բայց ահա՛, թերեւս այս դատաստանով իսկ, կերպով մը կ'իյնանք Պարսամեանի մեղադրանքին տակ:

—«Ահարոնեանի հասցէին արտայայտուած մեղադրանքը թէ ան իր չափազանցութեան տարած է ազգային լարը, մոռացութեան տալով համամարդկայինը, անհիմն է»: Որովհետեւ, [ն]ան... կը ներբողէ ու կը գովաբանէ հայկական առաքինութիւնները, որոնք չեն դադրիր համամարդկային առաքինութիւններ ըլլալէ: Մարդը նոյն մարդն է ամէն երկնքի ու ամէն աստղի տակ, տառապանքը նոյնն է ամէն տեղ ու ամէն ժամանակի համար, անարդարութիւնն ու հալածանքը նոյնն են, սիրոյ [ճի]չը, մահուան գալարումները մանաւանդ, նոյնն են, ամէն հոգի ու շնչաւոր էակի համար»...:

Անշուշտ, մարդը ամէն տեղ և միշտ նոյնն է իր խորքով: Տեղ տեղ կը փոխուին կերպերը (geste) և շրջանկարները (décor): Իսկ արուեստագէտը որ ուժգնօրէն կ'արտայայտէ խորքը, կերպերու եւ շրջանկարներու վերարտադրութեան մէջ կը հասնի [բ]ոլորին առջեւ տեղաւորելու [ու]նելերեւոյթի պատրանքը, անշուշտ մեծ է, մանաւանդ կը բարձրանայ ընդհանուրին եւ ազգայինէն կ'ելլէ մտնելու համար միջազգայինին մէջ: Եւ հետեւաբար, մեծ գործը այն է որ ազգային թէ համամարդկային գետնի վրայ, ամէն դարու մէջ եւ ամէն երկնքի տակ՝ կը գտնէ իր հոգեբանական ու իմացական ընդունարանը:

Այս տեսակէտով իսկ Ահարոնեանի գործը կը դիմանայ ամէնէն խիստ պահանջներուն, հոգ չէ թէ համամարդկային տարրը անոր մէջ, հազիւ հազ կարենայ ազատ շունչ առնել ազգային տարրին տիրապետութեան տակ:

Պարսամեան հոս համամիտ պիտի գտնուի մեզի, երբ մանաւանդ, Ահարոնեանի գործին կը մօտենայ Հ. Թէնի գործիքով:

Եւ իրօք, մեր մէջ, մեր լաւագոյն գրողներէն ոչ ո՛ք այնքան յատկանշումով կ'արդարացնէ ցեղի, միջավայրի եւ պահի վարկածը որքան Ահարոնեան իր կեանքով եւ գործով: Ու գրողին արժանի խղճամիտ ու մանրակրկիտ վերլուծումով մը, Պարսամեան ցոյց կուտայ անդրադարձումները որ անմիջական կեանքը դրոշմած է Ահարոնեանի գործին վրայ:

Ժամանակի մը հոգին նկատումով, այդ գործը հարուստ է ուսուցումներով ու թելադրութիւններով: Անոր «միջավայրը հայ գիւղն է եւ անոր տիպարներն ալ գիւղացիներ են գերազանցապէս»: Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլար: Մեր ժամանակներու հայ հարազատ մարդը գիւղացին է եւ հաւաքականութիւնն ալ էապէս գիւղական. հայ քաղաք չունեցանք որ ունենայինք հայ քաղքցի՝ իսկական դիմագիծերով: Իբր հայ քաղքցի ինչ որ ունեցանք եւ ունինք, ազգային եւ օտար ազդեցութիւններու խառնարան մըն է, որուն վէպը դեռ չէ փորձուած մեր մէջ: Գիւղացին է որ ցարդ՝ ցեղային ժառանգականութեան տուած է իր տուրքը, իր հոգեկան տարողութեամբ, իր ընդունակութիւններով ու թերութիւններով միշտ մնալով անխառն: Ժամանակը հազիւ թէ բանած է անոր հաւաքական նկարագրին վրայ եւ Ահարոնեանի գրչին տակ՝ այս գիւղացին է որ ներկայացած է իսկական գոյներով ու գեղարուեստական նկարի մը հմայքով: Գիւղական թափանցիկ խորքը իր միամտութիւններով ու խորամանկութիւններով, իր նախապաշարումներով, քարացած հաւատքով կամ կասկածամտութեամբ, հայ գիւղը վերջապէս, իր տիպարներով ու հաւաքականութեամբ, իբր հոգեբանական միջավայր, փրկուած է ապրելու համար՝ շնորհիւ հզօր արուեստի մը, որուն լարերը կը մեկնին զգայուն սիրտ մը հակակշռող խորաթափանց ու համադրող միտքէ մը: (Չափազանց շահեկան պիտի ըլլար թըլկատինցինի, Ահարոնեանի և Համաստեղի գիւղերուն բաղդատական ուսումնասիրութիւնը):

Բայց Ահարոնեան վիպագիրը չէ միայն հայ գիւղին: Մ. Պարսամեան անոր գրականութիւնը կը բաժնէ երեք որոշ շրջաններու եւ այդ դասաւորումով ալ կը վերլուծէ զայն: Ա. շրջան,— հերոսապաշտում: Բ. շրջան,— «Գրողը խեղդուիլ կը սկսի այդ անձուկ միջավայրին մէջ (գիւղը) նոր հորիզոններ կը փնտռէ, դուրս նետուիլ կ'ոզէ»,...: Սիրտն ալ իր դերը կը կատարէ, սիրոյ համար կը բաբախէ, գեղեցկութեան ու ճշմարտութեան համար տառապիլ կը սկսի»: Գ. շրջան,— Չափահասութեան շըրջանի ստեղծագործութիւն: «Պաշտամունքն է որ կը սկսի անցած օրերուն եւ այդ պաշտամունքը տուն կուտայ նոր ստեղծագործութեան մը. մէկը ամենէն հարազատ ու ջերմին, ամենէն անխարդախ ու բնական ստեղծագործութիւններէն»:

Պէտք պիտի ըլլար չափազանց երկարել, կանգ առնելու համար իւրաքանչիւր շրջանի եւ անոր յատկանիշերուն վրայ: Կարեւորն այն է որ անոր արուեստը միշտ կը մնայ հաւասար ուժգնութեամբ եւ Պարսամեանի ուսումնասիրութեան մէջ կը գտնէ արժանաւոր վերլուծում մը:

Այս տեսակէտով ալ, կրկնենք թէ Պարսամեան չէ սխալած Ա. Ահարոնեանի գործին կիրարկելով Հ. Թէնի եղանակը, որուն փաստը կը բերէ Ահարոնեան իր «տիրական յատկութեամբ»: Անոր արուեստին ողնայարը հռետորութիւնն է որ բարեբախտաբար գիտէ արդար բաժին հանել պատմելու շնորհին, բանաստեղծութեան եւ խորհրդածութեան: Այսպէս է որ անոր արուեստը կը ներկայանայ ներդաշնակութեամբ մը, որ թերեւս դժուարութեան պիտի մատնէ ապագայ սերունդը, երբ ան ազատ ազդեցութիւններէն, որոնք անկայուն եւ վտանգուած գոյութեան մը ընթացքին, ներկայ սերունդին մէջ պրկեցին առաւելապէս ազգային ջիղը եւ խաղաղ, ապահով եւ ուրոյն կեանքի մը զարգացումով, գտնելէ յետոյ իր ազգայինի հաւասարակշռութիւնը, թերեւս չափազանցուած վիպականութեան մը պիտի վերագրէ մեր խանդավառութիւնը հանդէպ Ահարոնեանի գործերուն. բայց նորէն չպիտի խուսափի հմայքէն որ կը բխի անոր ամէն մէկ էջէն:

Ու մեծ մէկ մասը այդ խանդավառութեան պատճառներուն, պիտի գտնէ Մ. Պարսամեանի գործին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Յ. Գ.— Երկարելու վախով և մանաւանդ որ նիւթին ուղղակի չի կապուիր, չուզեցի անդրադառնալ կէտի մը, որ կը նկատեմ թէ կանխակալ յոռետեսութեամբ մը մուտ գործած է Պարսամեանի գեղեցիկ ուսումնասիրութեան մէջ: Ան չի հաւատար թէ Հայը կրնայ «միջազգային արժէք ունեցող հանճարներ ծնիլ»: Ինչո՞ւ սակայն: Ի՞նչ արգելքով — ի՞նչ պակաս ունինք:

Աւելն է որ միանգամընդմիշտ փարատենք այդ ջլատող նախապաշարումը. որովհետեւ, միայն նախապաշարում է.ուրիշ ոչինչ: Այդ մասին առանձին, ուրիշ առթիւ:

Մ. Ե.

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի: Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով: Երաշխաւորուած աշխատանք: Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives 55—09: (Ծ.)

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ...

Մեզի եղած շատ մը հարցումներու օրը օրին կը պատասխանենք ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով: Կը խնդրուի ուշադրութեամբ հետեւիլ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը վաղը ԲՇ. իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փը թիթ Սուրսի սրահը: Մէթրօ՝ Օտէօն:

ՌՈՍՏՈՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

2 Նոյեմբեր 1929 ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Chalet Edouard, 31 Rue Manin, մէթրօ Bolivar

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, նուագ, ճազ-պանտ: կը ներկայացուի՝

«ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐ»Ը

Ղեկավարութեամբ Պ. ԲԱՐԻԼՈՅՍԵԱՆԻ

Քիւրքճեան եւ Թէլեան ընտանիքները խորին ցաւօք կը ծանուցանեն անակնկալ եւ ղառնաղէտ մահը՝

Պ ԱՐՇԱԿ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

(Պոլսեցի ծանօթ գոհարավաճառ)

որ վերջերս Փարիզ կը գտնուէր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 33 Allée Nicolas Carnot, Le Raincy.

Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյնգերեզմանատան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէվրանի մէջ ունեցած տունս եւ կարասիներս, որոնք ապահովագրիչ Պր. ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆԻ միջոցաւ հրդեհի դէմ ապահովագրուած էին, վերջերս արկածի մը հետեւանքով այրեցան: Պ. Մ. Ճիլպիրեանի ջանքերով տասը օրուան ընթացքին եւ լաւ պայմաններով գանձեցի ապահովագրական գումարը:

Այս առթիւ հրապարակաւ կը յայտնեմ խորին շնորհակալութիւններս:

Շալին Գարաճիսարցի
ՆՇԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆ
76 Rue Michelet à Sevran (S.etO.).

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԷԹՈՏՈՎ

ՕՐ. ԺԱՆ ՃԱՄՊԱԶ

61 rue de Flandre Paris (19)

Հայրենակիցներու համար զեղջուած գին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՒ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

կը խնդրուի Պ. Պ. Պետրոս Հանէսեանէ, Աբրահամ Ուլուսուզեանէ եւ Յովհաննէս Մերկերեանէ հանդիպիլ՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie, զիրենք շահագրգռող կարեւոր գործի մը համար:

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք՝ 35 Bld. dès Capucine

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ցարեց այր ու կնոջ մը քով ծառայելու եւ կերակուրնին եփելու համար: Աւանձին ննջասենեակ տրամադրելի է: Դիմել Մազլըմեան եղբարց գորգի վաճառատունը 22 Rue La Boëtie. մէթրօ Miromesnil:

ԲԺՇ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

Տօքթ. MICHINEAU

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Ճաշարանի *համար արեւելեան կերակուրներու և «տէօնէր քէպապ»ի փորձառու խոհարար մը գործ կը փնտռէ եւ կամ քիչ դրամագլխով ընկեր մը՝ ճաշարան մը բանալու համար: Գրել Հայկ Սոլանեանի,* 4 Rue Auguste Gervais, Issy-les Moulineaux, Seine.

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսթ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

Եթէ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e),

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ,,

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ թափող) արտադրութիւններէն:

երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:

Գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)

Ղապռաթուառ՝ «քիս»

159 Rue Pierre Corneille, Lyon

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Nord-Sud: Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լապօռաթուար: Ողճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

Ընդունելութեան ժամեր 14—19, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ:

TOUT POUR LE CONFORT

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. Nanique, ingénieur E. T. P.)
26 Rue de Maubeuge, PARIS (9e) Tél. Trudaine 43 44

կեդրոնական ջեռուցիչ (chauffage central) *եւ* ventilation sanitaire: երկար տարիներու փորձառութիւն:

Մեր միջոցաւ կատարեցէք ձեր սալամանտրներու *և խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ:*

Կը ծախենք նաեւ T. S. F.*ներ,* ֆոնոկրաֆ*ներ,* լուսանկարչական գործիք*ներ,* դիտակ*ներ,* ակնոց*ներ եւայլն:*

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ O. M. MELKONIAN

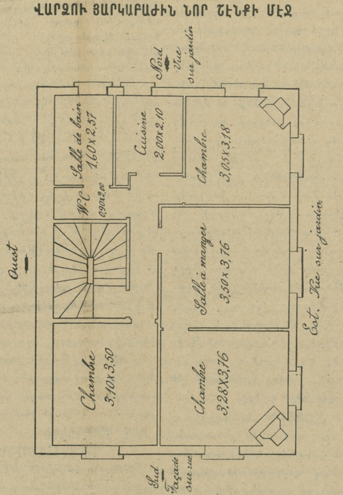
Marque déposée: MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON *վաճառանիշով ԼՕՔՈՒՄ, ՓԱՔԼԱՎԱ, ՔԱՏԱՅԻՖ, ԹԵՐԹ (պէօրէկի), ԱԳԻՏԷ ՇԱՔԱՐ, ՀԷԼՎԱ, ՍՈՒՍԱՄՈՎ ՀԷԼՎԱ, Իզմիրի համբաւաւոր ՓԻՒՇՄԱՆԻԷ ՀԷԼՎԱՆ, որոնց կեդրոնատեղին է՝*

25 Rue Villin, PARIS (20e) Հեռաձայն MENIL. 69—15

կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ՄԷՋ

Քլամարի մէջ, կայարանին եւ հանրակառքին մօտ, օդասուն եւ արեւոտ դիրքի վրայ, չորս սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտր., հեռաձայն: Դիմել 27 Rue Lazare Carnot, Clamart: Տրամադրելի Նոյ. 15էն սկսեալ:

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 97

Իրաւագէտ-խորհրդատու Տէֆանս Օթօմօպիլ է Սբօրթիվ եւ Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ:

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (*Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու*), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

"La Voix de son Maître" — COLUMBIA MARK — POLYDOR

18 ՖՐ. REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքներ ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալանի բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:

Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, զեղչուած գինով,

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ,

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռոկորի, Ջղային,* Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ* 5 *եւ 62, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՓԼԱՔՆԵՐ

18 ֆրանք Columbia *18 ֆրանք*

ԼԱՒ	ԱԺԱՆ	ՏՈԿՈՒՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ	*ՅՈՒՆԱՐԷՆ*	*ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ*

երգուած հանրածանօթ եւ նոր արուեստագէտներու կողմէ:

Ունինք ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ բոլոր փլաքները:

Դիմել՝ ճաշարան VAHRAM, 8 Rue Jouy Rouve, PARIS (20e)

մէթրօ՝ Պէլվիլ Թրամուէյ 26 եւ 5 Օթօպիւս BF BN *և* N

COMPTOIR RÉGIONAL, 3 RUE D'ITALIE

Պատեհութիւն մը Մարսէյլի եւ արուարձաններու Հայութեան

Եթէ կը փափաքիք գնել կալուած մը, հողամաս մը, ձեր կալուածին վրայ կնքել փոխառութիւն մը, գնել խանութներ, վարձել բնակարաններ, կը թելադրենք դիմել նախապէս մեզի: Ձեր պահանջքներուն գոհացում կը տրուի շուտով: Միեւնոյն ատեն կ'օգտուիք նիւթապէս: Մինչեւ այժմ մեր գործառնութիւնները լաւագոյն երաշխիքն են մեր պարտաճանաչութեան: Փափաքողները դիմեն Comptoir Régional. 3 Rue d'Italie, *ժամը 9—12 եւ 15—18. ՄԱՐՍԷՅԼ:*

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱԶԱԶԵԱՆ, ԵՂԲԱՐՔ

4, Rue Poissonnière Métro: Sentier

Tél: Gutenberg 74-64

Դերձակներու վերաբերեալ ամէն կարգի պիտոյքներ, աստառներ, մետաքս, դերձաններ, կոճակներ, եւայլն, աժան եւ անմրցելի գիներով:

Անթըրբըրնէօրներու եւ մեծաքանակ գնողներու համար մասնաւոր զեղչ: Գաւառներէն նաեւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին: ԴԻՄԵՑԷՔ ԵՒ ՓՈՐՁԵՑԷՔ:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ *կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած* GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք *խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:*

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ԿՈՎԿԱՍ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ

11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ առաջին փողոցը)

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

29 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1097 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ԱՍՊԱՐԷԶ

Անգլիայէն եւ Գերմանիայէն յետոյ, ահա Ֆրանսան ալ յամրաբար տեղի կուտայ նոր, ձախակողմեան հոսանքներու յարաճուն ճնշումին։

Պատահական քուէարկութեան մը հետեւանքով, ինկաւ Թարտիէօի դահլիճը, որ վստահութեան խնդիր հանած էր, եւ հանրապետութեան նախագահը արմատական-ընկերվարականներուն յանձնեց նոր նախարարութեան կազմութիւնը։ Խորհրդարանին ներկայ կազմը թոյլ չի տար որ արմատականները առանձին ստանձնեն ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Եւ, բնազդաբար, աշխարհահայեացքի նմանութեամբ, անոնք իրենց աչքերը ուղղեցին ընկերվարականներուն, որոնք նոյնպէս ուժ չունին առանձին դահլիճ կազմելու։ Այս վերջիններուն խորհրդարանական խմբակցութիւնը անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց, վերջնական վաւերացումը ձգելով կուսակցութեան ազգային խորհուրդին։

Ուրեմն, Ֆրանսայի ընկերվարականներն ալ ասպարէզ կը նետուին այսպէս կամ այնպէս։ Կը մտնեն «իրագործումներու» ճամբուն մէջ։ Տեսութիւնները գործնականացնելու այս փորձը չի նմանիր պատերազմի դահլիճներուն մասնակցելու ձեռնարկին, որ բոլորովին ուրիշ նպատակ ունէր,— փրկել հայրենիքը։

Ֆրանսայի ընկերվարականներուն մասնակցութիւնը դահլիճին՝ աւելի շատ կը մօտենայ Գերմանիոյ քան Անգլիոյ պարագային։ Լոնտոնի մէջ ամբողջովին աշխատաւորականներուն ձեռքն է իշխանութիւնը, եւ եթէ Մաքտոնըլտ եւ իր ընկերները շատ խոհեմ, ընդհանրապէս քաղքենի ուղղութեան մը կը հետեւին, պատճառն այն է որ չունին ջախջախիչ մեծամասնութիւն խորհրդարանին մէջ։ Կեանքի ընթացքը, անցեալին ժառանգութիւնը եւ իրենց յարաբերական ուժը թոյլ չեն տար լայն բանալու իրենց բուն ծրագիրը։ Եւ վեց ամսուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, աշխատաւորական դահլիճը աւելի շատ արտաքին քաղաքականութեան մէջ է որ թեթեւ, անզգալի նորութիւններ փորձեց, մինչդեռ ներքին կեանքի մէջ, ուր երեւան պիտի գար իրենց բուն արժէքը, լուրջ փարանումներ կը տիրեն։

Գերմանիոյ մէջ, թէեւ ընկերվարական մըն է վարչապետը եւ ուրիշ ընկերվարական նախարարներ ալ կան, բայց կազմը խառն է, միշտ միեւնոյն պատճառով,— ջախջախիչ մեծամասնութիւն չունենալով խորհրդարանին մէջ։

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, Գերմանիոյ մէջ աւելի ուշագրաւ աշխատանքներ կատարուած են ընկերվարական ուղղութեամբ, քան Անգլիոյ մէջ։ Վայմարի սահմանադրութիւնը, ինքնին, խոշոր քայլ մըն է, խմբագրուած ըլլալով Մեծ Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ։

Ֆրանսայի մէջ ալ, խառն պիտի ըլլայ նոր դահլիճը, նոյնիսկ Պրիանը իր պաշտօնին վրայ պահելու պայմանով։ Երեսփոխանութեան մէջ, որ 612 անդամ ունի, արմատական-ընկերվարականները կը ներկայացնեն 121 երեսփոխան, ընկերվարականները՝ 102։ Ուրիշ կարգ մը ձախակողմեան խմբակներ ալ հաշուելով, Պ. Տալատիէ հազիւ 305 ձայն պիտի կրնայ համախմբել։ Մնացեալը հիմնուած է հաւանականութիւններու վրայ։ Անշուշտ այսպիսի դահլիճ մը աւելի ամուր չի կրնար ըլլալ քան Պրիանի նախարարութիւնը, որ զոհ գնաց աջակողմեաններու ներքին վէճերուն։ Բայց, յետաշրջական հոսանքի այժմէն տաք օրերուն, արմատական եւ ընկերվարական տարրերով դահլիճ մը՝ սովորական երեւոյթ չէ։ Մանաւանդ ընկերվարականներուն գալուստը՝ կ'ապացուցանէ թէ շատ են փոխուած ժամանակները՝ Մեծ Պատերազմէն ի վեր։

Ի՛նչ ձեւ ալ կազմուի նոր դահլիճը, որքան ալ խախուտ հիմեր ունենայ — ինչպէս Անգլիոյ մէջ — երեւոյթը ինքնին յատկանշական է։ Մարդիկ այլեւս չեն հանդուրժեր թարթափումներու եւ կը պահանջեն որոշ գիծ, մանաւանդ արտաքին խաղաղութիւն եւ ներքին շինարար աշխատանք։ Երեք մեծ երկիրներ աստիճանաբար տեղի տալով նոր հոսանքներու, ամէնէն աւելի խաղաղասիրութեան գիծն է որ կը շեշտեն։

Արդարեւ, երեք երկիրներուն մէջ ալ, ընկերվարականները հաւասարապէս ոգեւորուած են այն բոլոր փորձերով որ կը կատարուին աշխարհը խաղաղեցնելու, պատերազմի մղձաւանջը հեռացնելու համար։ Անոնք խոր գիտակցութեամբ ուժ տուին մինչեւ անգամ քաղքենի կառավարութեանց կեղծ կամ կիսկատար ձեռնարկներուն։ Եւ մինչեւ այսօր ալ կը պաշտպանեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ իրենց ուզածը չէ, բայց կորիզը կը կազմէ գալիքին, բուն ժողովուրդներու, ոչ թէ պետութիւններու դաշնակցութեան։ Տակաւին շատ կանուխ է, ամբողջ ընկերվարական կարգուսարքը պարտադրելու համար այս երկիրներուն վրայ, բայց, լայն հետքեր բացուած են արդէն։ Ու շարժում շաղախ մը կայ, որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին պիտի առնէ։ Հին պատուանդանները կը կքին անզգալաբար, եւ առաջ եկած է կացութիւն մը որուն մէկ ելքը համայնավարութիւնն է, միւսը՝ ֆաշիսմը։ Ընկերվարականները կը զգան որ եկած է ժամանակը պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, հոգ չէ թէ մասնակի, կամ բարեխառն ուղեկիցներու հետ։ Որքան դիրքեր գրաւէ նոր հոսանքը, այնքան կը դժուարանայ պատերազմ սարքելու եւ աշխարհակալութիւններ փորձելու խաղերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

Հայրենիք գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Հոկտ.).

— «Դիտեցէք ուշի ուշով եւ պիտի տեսնէք թէ՝ հակառակորդներու հոսանքին մէջ կ'եռեւին, — միշտ բացառութիւնները յարգելով — ապազգայնացած հայ ունեւորը, եկեղեցականը, Ռամկավար Ազատականը, բոլշեւիկը եւ անկուսակցականը, որոնք զարմանալի հոմերաշխութեամբ մահացու կռիւ մը բացած են մեր ազատագրական պայքարին դէմ։ Միայն ա՛յս երեւոյթը բաւական է ապացուցանելու, որ այդ փարախին մէջ հաւաքուածները, ինչ պիտակ ալ կրեն իրենց ճակատին, ամէն բանէ առաջ եւ վեր, հոգեկան անկումի ենթարկուած դժբախտներ են, որոնք, այս կամ այն անունը իրենց վրայ առած՝ կ'աշխատին կասեցնել հայ ազատագրական պայքարի ընթացքը։ Ու անոնք որ կ'աշխատին պայքարի անիւը յառաջ մղել այսքան դժան պայմաններու մէջ, կը հանդիպին շարունակ անոնց սուր ժանիքներուն։

Այլեւս տարօրինակ թող չթուի ընթերցողներուն թէ ինչպէս արտասահմանի զանազան գաղութներու մէջ այժմ կը հրատարակուին թերթեր, որոնք օրն ի բուն կը հայհոյեն երէկուան իրենց պաշտած սրբութիւններուն, կը դատանին երէկուան ջարդարար Թուրք փաշան իբրեւ իրենց ընկերը, մինչ փողոցային հայհոյանքներով կը պատուեն հայ ժողովուրդի ազատութեան համար ինկած հերոսները։

Բնաւ տարօրինակ թող չթուի մեզ, որ տարիներով եւրոպայի մէջ ապրած հայանուն մտաւորականը «եղբայրակցութեան» կապ մը կը գտնէ հայ մտաւորականներն ու մեր ռազմական ուժերը կացինահար ընող կարմիր դահիճներուն, հայ ազգային սրբութիւնները անարգող իշխանաւորներուն, եւ հայ եկեղեցին ու տոհմային աւանդութիւնները պղծողներուն, եւ իր միջեւ, եւ ընդհակառակը անվայել հայհոյութիւններով կը դիմաւորէ հայ յեղափոխական մտաւորականը եւ անբասիր գործիչը։

Այլեւս բնաւ զարմանալու պատճառ չկայ, երբ կարգ մը «ազգայինճիներ» տակաւին քանի մը օր առաջ գործած իրենց մահացու մեղքերը զարմանալի աճպարարութեամբ մը այսօր կը նետեն ուրիշներու ուսին եւ իրենք կը քաշուին մէկ անկիւն ամէն պատասխանատուութենէ խուսափած ըլլալու համար։

Մեր եւ մեր հակառակորդներուն միջեւ նպատակի ու տեսակէտի նոյնութիւն չկայ եւ չի կրնար ըլլալ, ցորչափ կը տեւէ այս ախտաւոր վիճակը։»

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂԹԸ

Պաղեստինի Հրեաները կը սկսին արտասահման գաղթել։ 1929 յունուար 1էն մինչեւ յունիս 30, վեց ամսուան ընթացքին 1825 Հրեաներ մտած են Պաղեստին եւ 781 հոգի մեկնած անկէ։ 1927ին նոյս մտնողներէն 2000է աւելի Հրեաներ դուրս ելած են։

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Հրեաները Պաղեստինէն հարիւրաւոր խումբերով շոգենաւ կը նստին ու արտասահման կը մեկնին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայերը պիտի կրնան Սուրիա մտնել

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (19 հոկտ.)— Ատենէ մը ի վեր ֆրանսական մարզպանութեան որոշ մէկ կարգադրութեամբ Հայերուն Սուրիա մուտքը դժուարացած էր։ Սուրիա գալ ուզող բազմաթիւ Հայերու դիմումներուն աննպաստ պատասխաններ կը տրուէին։ Նոյն իսկ Թուրքիայէն գաղթել ուզող Հայեր չէին կրնար գաղթավայր մը գտնել եւ իրենց դիմումներն ալ ընդունելութիւն չէին գտներ մարզպանին մօտ։

Անցեալ շաբաթ կաթ. փոխանորդ կարօեան եպս. անձամբ դիմած է մարզպանութեան քաղաքական բաժնի տնօրէնին եւ խնդրած որ դիւրութիւններ շնորհուին Սուրիա գալ ուզող Հայերուն։ Տնօրէնը խոստացած է յետ այսու դիւրացնել Սուրիա գալ ուզող Հայերու մուտքը, պայմանաւ որ անոնք գաղթակայաններու մէջ չբնակին եւ հանդարտ ու հնազանդ ըլլան։

Նախարարական տագնապը

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Ն ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

Վեց օրէ ի վեր կը տեւէ նախարարական տագնապը։

Տալատիէ, նախագահ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան, որուն յանձնած էր Պ. Տումէրկ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը, տակաւին չկրցաւ յանգիլ վերջնական կարգադրութեան մը։

Երկու ձեւ նկատի առնուած էր։ կամ վերակազմել «ձախերու խմբակցութիւնը» (քարթէլ), այս անգամ աւելի հաստատ հիմերու վրայ, այն իմաստով որ արմատական նոր դահլիճին գործօն մասնակցութիւն բերեն նաեւ ընկերվարականները, եւ կամ եթէ այս չյաջողի, դէպի աջ թեքիլ եւ նոր դահլիճին մէջ առնել կեդրոն-ձախ խմբակցութիւնները։

Տալատիէ այժմ կը փորձէ առաջին ձեւը։ Երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան վարիչ Լէօն Պլումի ուղղուած նամակով մը, Տալատիէ բացարձակապէս կը հրաւիրէ ընկերվարական կուսակցութիւնը գործնական մասնակցութիւն բերել իր կազմելիք դահլիճին։

Ընկերվարական երեսփոխանները կիրակի օր գումարուելով, 12ի դէմ 36 ձայնով որոշեցին մասնակցիլ Տալատիէի դահլիճին։ Սակայն վերջնական որոշումը պիտի տայ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, որ երէկ իրիկուան համար արտակարգ ժողովի հրաւիրուեցաւ։

Դժուար թէ ընկերվարականները ընդունին մասնակցութեան հրաւէրը։

Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար երեսփոխան Փօլ Ֆօր կը յայտարարէ.

— Ես աւելի քան երբեք հակառակ եմ մասնակցութեան։ Խորհրդարանական խմբակցութեան որոշումը բացարձակապէս հակառակ է ընկերվարական համաժողովներու բանաձեւերուն եւ որոշումներուն, որոնք միայն գերագոյն օրէնք են։ Երէկ չէ, 1926ի համաժողովին չէ, այլ ընկերվարական միութենէն՝ այսինքն 24 տարիէ ի վեր, առանց թերանալու, մեր համաժողովները որոշեցին չմասնակցիլ ուրիշ խմբակցութեան մը կազմելիք դահլիճին։

Այսօր դրական պատասխան տալ՝ կը նշանակէ ուրանալ միութեան ուխտը որ կնքուեցաւ 1905ին Ժօրէսի, Վայեանի, Կէտի եւ Սանպայի շունչին տակ։ Դեռ աւելի ծանրը կայ. ատիկա դրժումը պիտի ըլլայ 1920ին Թուրի մէջ բոլոր ընկերվարականներու տուած հանդիսաւոր խոստումին, այն պահուն երբ ստիպուեցան բաժնուիլ բոլշեւիկներէն։

Շնորհիւ այդ դիրքին է որ ցարդ բոլորս կրցանք կանգուն պահել ընկերվարական կուսակցութիւնը, ամրապնդել անոր հեղինակութիւնը, անոր անդամներու թիւը հասցնել 116,000ի, անոր տալ 101 երեսփոխան, 16 ծերակուտական, օրաթերթ մը եւ իր սեփական «տուն»ը։

Այդ դիրքին շնորհիւ է նաեւ որ կրցանք դիմադրել բոլշեւիկեան մակընթացութեան, ետ մղել զայն, եւ կրկին տեղաւորուիլ բանուորական կեդրոններու մէջ, նոյնպէս տեղ գրաւել երկրագործական աշխատաւորներու մօտ, որոնք երբեմն արմատականներուն կը յարէին։»

Ֆաշիստներու տարեդարձը

Կիրակի օր ամբողջ Իտալիոյ մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ֆաշիստներու յաղթանակին եօթներորդ տարեդարձը։ Մասնաւորապէս Հռոմի մէջ մեծ հանդէսներ եւ ցոյցեր կատարուեցան։

Առաւօտուն ժամը 9ին Մուսոլինի զինուորական զգեստ հագած եւ ձի նստած, փայլուն սպայակոյտի մը ընկերակցութեամբ ուղղուեցաւ դէպի կարակալլայի Ջերմուկներու փառահեղ աւերակները, ուր տողանցք կատարեցին Հռոմի պահակախումբին զինուորները եւ սեւ շապիկաւորներու ութ վաշտեր։ Զօրանցքէն յետոյ, զինուորները գացին Վենետիկի հրապարակը, ուր համախմբուած էին արդէն 28,000 հռոմայեցի եւ 20,000 գաւառացի ֆաշիստներ, մարզական միութեանց անդամներ, նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեանց բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, նուագախումբերով եւ հազարաւոր դրօշակներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՐՏՔԸ

Երուսաղէմի միաբանութենէն 10 վարդապետ եւ 13 սարկաւագ, 15 հոկտ. թուակիր նամակ մը յանձնած են Պատրիարք Եղիշէ արքեպսկ. Դուրեանի, անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով վանքին ենթարկուած ծանր պարտքերուն վրայ։ Նամակը կ'ըսէ ի մէջ այլոց.

«Միաբանութիւնս համոզում գոյացուցած է այն մասին թէ՛, պարտքը գոյացած է բացառիկ ծախքերէ զատ, անհաշիւ եւ աննախընթաց ծախքերու պատճառաւ։

«Միաբանութիւնս հասկցած եւ համոզուած է թէ այս կացութիւնը բոլորովին աննախընթաց է եւ հետեւաբար պէտք ունի բոլորովին բացառիկ դարմանումներու եւ ձեռք առնելու կտրուկ եւ ապահով միջոցներ»։

Նամակը յետոյ կը խնդրէ Պատրիարքէն արգիլել կալուածներու վաճառումը որուն ձեռնարկած է, եւ այդ կարգի քայլեր առնել միայն «ընդհ. միաբանական ժողովոյ որոշմամբ»։

Իբր դարման ալ կ'առաջարկէ.

«Միաբանական ընդհ. ժողովոյ ազատ քուէով ընտրել պարտուց բարձման յանձնաժողով մը եւ տալ անոր պարտ ու պատշաճ իրաւասութիւն։ Հակառակ շարժում մը Պատ. Տնօրէն Ժողովոյ կողմէ, կրնայ անախորժ եւ պատասխանատու կացութիւն մը ստեղծել միաբանութեան մէջ, եւ ամէն վստահութիւն վերցնել Պատ. Տնօրէն Ժողովի վրայէն։»

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ ֆրանսերէն Ստամպուլ թերթին մէջ Էլէնի Սամիոս ստորագրութեամբ հրատարակուած է յօդուած մը՝ Էջմիածնի մասին, գրկուած Երեւանէն եւ Սեպտ. թուակիր։ Կը քաղենք քանի մը կէտեր.

«Հայկական Վատիկանի, հռչակաւոր էջմիածնի ընդարձակ շրջափակը կը կտրենք կ'անցնինք։ Մայր եկեղեցին իր աշտարակներովն ու բարձր պատերով ամրոցի մը կը նմանի։ Դեռ քանի մը տարի առաջ այս ամենազօր վանքը հիմա առանց մոմի ու առանց խունկի, հետզհետէ մոռացութեան մէջ կ'իյնայ։

Կաթողիկոսը հիւանդ քաշուած իր յարկաբաժնին մէջ, ոչ ոք կ'ընդունի։ Ամբողջ հարստութիւնը ձեռքէն առած են։ Եպիսկոպոսներուն հասոյթի աղբիւրները կտրուած։ Քանի մը հաւատարիմներ միայն մերթ ընդ մերթ իրեն գինի եւ «սուճուք» կը բերեն։ Սակայն փառքը լքած է զինք։ Փոքր մատուռին քով, որ Դ. դարէն մնացած հայ-վրացական արուեստի գոհար մըն է, կը բարձրանան վանքապատկան երկու շէնքեր, մատենադարանը եւ թանգարանը։»

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄ

Խորհրդային թերթերու համաձայն, զինուորական գործարանները աւարտած են շինութիւնը 50 հրասայլերու, որոնք ապսպրուած էին արհեստակցական միութեան կեդրոնական խորհուրդին կողմէ եւ որուն փոխարժէքը վճարած էին արհեստակցական միութեանց անդամ բանուորներ։

15 հրասայլ պիտի յատկացուի Լենինգրադի եւ 15 Մոսկուայի։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ԿԵՂԾՈՂՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը Քուրպըվուայի մէջ ձերբակալեց 30 Սերպեր, որոնք կեղծ ինքնութեան թուղթեր կը կրէին, ստացուած՝ Վալանթոնի, Սիսփ-ան-Պրիի եւ Արմոնի թաղապետութիւններէն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Փարիզի Խորհրդային դեսպանատան ծանօթ իրադարձութիւնները եւ Լեհաստանի մէջ Չեկայի գործակալ Լամպոֆի խորհրդաւոր մահը անվիճելի ապացոյցներ են այն հիւանդագին եւ անհանդուրժելի մթնոլորտին, որուն մէջ կը գալարուի Խորհրդային երկիրներու բնակչութիւնը:

Մինչեւ հիմա այս մթնոլորտի ծանրութիւնը այնքան ալ կգալի չէր երեւար համայնավարներու եւ իրենց պաշտօնատարներուն: Աւելի ճիշդ, այդ ուղղութեամբ եղած արտայայտութիւնները կը միայն սահմանափակ շրջանակներու մէջ՝ անծանօթ հասարակ մահկանացուներուն: Միշտ եւ ամէն առթիւ բուն ժողովուրդն էր այդ մթնոլորտի զոհը, նա էր եւ է բուն դատապարտեալը այն «բարիքներուն», որ կը շնորհուի Չեկայէն միլիոնատէրներուն, յանուն «սոցիալիզմի ամրապնդման»:

Որքան ալ հետաքրքրական ըլլան այս առթիւ շրջան բրած զրոյցներն ու խոստովանութիւնները Բեսեդովսկիի նման պատասխանատու եւ կարեւոր պաշտօնատարի մը կողմէ, կարեւորը այն է որ մեր հայրենիքն եւս դատապարտուած է շնչելու նոյն թունաւոր մթնոլորտին մէջ:

Կարեւոր է նոյնպէս այն փաստը, որ այսօր այդ երկիրներու բազմազան տագնապներու շարքին — գլխաւորաբար տնտեսական գետնի վրայ — հոգեկան տագնապը եւս կը տեւականանայ, իբրեւ սպառնալիք մարդկային բարոյականի:

Յաճախ կրկնուած է թէ «խորհրդային կարգերու ամենախոցելի կողմերէն մէկն ալ անոր ստեղծած բարոյական աննախանձելի մթնոլորտն է»:

Եւ տարաբախտաբար առիկա կը ներկայանայ, ոչ միայն իբրեւ մասնակի երեւոյթ, այլ ընդհանուր ուղղութիւն, կառավարական գիծ:

Հետեւելով օրը օրին երեւան եկող զանազան դէպքերու ընթացքին, մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, ինծի կը թուի թէ երկիրը իրենց տիրապետութեան տակ պահելու՝ իրենց կամքը պարտադրելու, եւ վերջապէս ժողովուրդի հոգիին մէջ թաղուած դժգոհութիւնը խեղդելու ամենակարող միջոցը այն սարսափելի, հեղձուցիչ մթնոլորտն է, որ կը ստեղծուի բուն իսկ կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան կողմէն:

Այսպէս օրինակ, առնենք սա յաւիտենական պատերազմի սպառնալիքը Խորհրդային երկիրներուն դէմ, պատրաստուած դրամատիրական պետութիւններու կողմէ:

Խօսքը մասնաւորելով Հայաստանի վրայ, կը տեսնենք որ ամէն օր իրենց պաշտօնական օրկանին մէջ նորութիւն մը կայ «պատերազմի սպառնալիք»ի մասին:

Ռուսեւանգլիական բանակցութիւնները ընդհատուեցան կաշ մը. առիկա ըստ «Խ. Հայաստան»ի արդէն իսկ կը նկատուի իբրեւ իրական սպառնալիք: Այս կամ այն երկրի մէջ Ռուսի մը կամ համայնավարի մը պատահական կամ անձնական շարժառիթով սպանութիւնը, ձերբակալութիւնը, կը բացատրուի արդէն իբրեւ «ազդանշան» խորհրդային երկիրներու դէմ «պատրաստուելիք պատերազմին»:

Եւ վերջապէս այն բոլոր քրէական ու քաղաքական դէպքերը, խորհրդաժողովներն ու հաւաքոյթները, որոնց մէջ հեռուէն մօտէն ակնարկ մը, խօսք մը կայ խորհրդային երկիրներու մասին, մեր երկրի վարիչներու կողմէն կը ներկայացուին իբրեւ «անխուսափելի պատերազմական նշաններ»:

Երբ ամբողջ աշխարհի կառավարութիւնները, իրենց ժողովուրդներու խաղաղասիրական զգացումներու ճնշման տակ, արիւն քրտինքի մէջ, միջոցներ կը խորհին խաղաղութեան տեւականացման համար, երբ աւելի քան երբ եւէ պատերազմը իբրեւ միջոց ազգերու արտաքին վէճերու լուծման՝ կը դատապարտուի ամենապահպանողական երկիրներու կողմէ իսկ, «Խ. Հայաստանի վարիչները իրենց ընկերներուն հետ, մեծ ճիգեր կը թափեն համոզելու համար իրենց դժբախտ քաղաքացիները, թէ այդ բոլորը ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ «Միացեալ ճակատ Խորհրդային երկիրներու դէմ...:»

Ի՞նչ բարիք այս յաւիտենական առասպելներէն:

Առաջին առթիւ այն, որ խորհրդային երկիրներու ժողովուրդները, ընդունելով որոշ չափով իբրեւ ճշմարտութիւն իրենց հրամցուած «պատերազմական սպառնալիք»ները, կամայ ակամայ կը ստիպուին խորհելու ամէն բանէ առաջ երկրի, որ ըսել է իրենցինքնապաշտպանութեան մասին: Եւ մանաւանդ հայութիւնը, Հայաստանի դժբախտ ժողովուրդը, որ այնքան շատ տանջուած եւ տառապած է երկարատեւ պատերազմներէն:

Արտաքին սպառնալիքի հետեւանքով ստեղծուած այս ինքնապաշտպանութեան բնազդը, որքան ալ իր խորքին մէջ արհեստական ըլլայ, կ'ապահովէ խորհրդային կարգերու տեւականութիւնը, սպաննելով միաժամանակ այդ նոյն կարգերուն ենթակայ ժողովուրդներու մէջ մտքի առողջութիւնը, պարզամտութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը:

Անգամ մը հանրային միտքը այս վտանգաւոր ուղիներէն առաջնորդուելով, դարձնելով զայն քիչ մը չափէն աւելի կրաւորական, այլեւս կը սկսի ուրիշ գործողութիւն մը:

Այս անգամ պաշտօնական եւ անպաշտօն թալան եւ բռնի կողոպուտը, յանուն երկրի «ինքնապաշտպանութեան ամրապնդման»: Եւ համայնավարական իւրայատուկ ձեւերով ժողովուրդի լումաներով, յաճախ անոնց վերջին սանթիմներով կը շինուին օդանաւեր, խորտակիչ հրասայլեր:

Հարկ չկայ երկարելու այս շարքը, քննելու համար հարցը զանազան ուղղութիւններով: Այս մէկ հատիկ օրինակը, իբրեւ ամենաանմեղ եւ սովորական դէպք տեսանք արդէն թէ ինչպիսի մթնոլորտ կը ստեղծէ:

Ըսի արդէն, որ այս կացութիւնը համայնավարութեան բնական արտադրութիւնն է, ուժը անոր գոյութեան: Անոնք թունաւորելով իրենց երկրի առողջ մթնոլորտը, կը յաջողին ժողովուրդը դարձնել անջիղ եւ կրաւորական: Միեւնոյն ժամանակ կ'ապահովեն իրենց պետական միշտ աղքատ նիւթական միջոցները, եւ մասնաւորաբար կը զինեն կարմիր բանակը, եւ այս բոլորը ժողովրդի հաշուին:

Եւ սակայն ամէն բանի սահման կայ: Որքան ալ ծնչիչ դառնայ մթնոլորտը, որքան ալ արհեստականօրէն մեռցուի ժողովուրդներու առողջ բնազդը, որքան ալ միջոցներ խորհուին, ժողովուրդը անկամ մեքենայ դարձնելու, զանազան առասպելներով, այլանդակութիւններով, եւ ընդվզեցուցիչ միջոցներով, դժուար թէ յաջողին ապահովել իրենց տեւականութիւնը: Ուժ մը առանց բարոյական յենարաններու, սուտի, կեղծիքի եւ անբարոյականութեան վրայ կռթնած իշխանութիւն մը դատապարտուած է մեռնելու:

Այս է բնական օրէնքը աշխարհին, հետեւաբար անխուսափելի նաեւ խորհրդային կարգերուն համար:

Բեսեդովսկիներու եւ Փանայիթ Սթրաթիներու ելոյթներն ալ այդ կ'ապացուցանեն:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. Դ.
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԻՐ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Առանց շողշողուն, բայց անիրագործելի ծրագիրներու, առանց նորերու յատուկ ինքնահաւանութեան, նոյնիսկ առանց արդար ինքնագովութեան, լուռ ու մունջ աշխատելով, Մարսէյլի Պատանեկան Միութիւնը ջանացած է իր համեստ միջոցներով եւ իր կարողութեան սահմանին մէջ, օգտակար ըլլալ հայ հասարակութեան, ինքզինք նուիրելով մասնաւորաբար մեր մատաղ սերունդի մտաւոր-քաղաքական պատրաստութեան:

Պատ. Միութիւնը, ըլլալով բացառաբար մեր դժբախտ սերունդի կազմակերպութիւնը, հարազատ արտայայտիչը այդ սերունդի ձգտումներուն եւ տենչանքներուն, շատեր արաբական լայնածաւալ անապատներու մէջ կորսնցուցած իրենց ծնողներն ու հարազատները, ճաշակած կեանքի եւ թշուառութեան բոլոր դառնութիւնները, բնական է որ աւելի քան ոեւէ այլ կազմակերպութիւն, անոր անդամները պիտի մտածէին իրենց անցեալին բախտակից եւ այսօրուան հասակակից սերունդի մասին:

Արդարեւ, Մարսէյլի մէջ, ուրիշ ոեւէ կազմակերպութենէ աւելի Պատ. Միութիւնը լծուած է այս կենսական գործին:

Հաւատարիմ իրենց պատմական կոչումին եւ մեր դարաւոր ու արիւնոտ պատմութենէն իրենց աւանդ մնացած ժառանգութեան, անոնք համեստօրէն կը ձգտին վառ պահել ազգային ոգին, ոգեւորուիլ եւ ոգեւորել հայրենազուրկ բազմութիւնները հայրենիքի եւ անկախութեան գաղափարով, մեր անցեալ արժէքներու եւ հին ու նոր գրականութեան հանդէպ հիացումի հրաւիրել այս մատաղատի հոգիները, անաղարտ պահել հայրենի աւանդութիւնները եւ բոլոր հին ու նոր վաստակաւորներու, ժողովրդական խիզախ հերոսներու եւ անզուգական գործիչներու յիշատակը:

Վերջապէս, անոնք կ'ուզեն ըլլալ այն վեստեան կոյսերը որոնք իրենց կեանքի գնով պարտականութիւն ունէին եւ ուխտած էին վառ պահել նուիրական եւ աստուածային խարոյկը:

Ներկայ վհատեցուցիչ եւ մռայլ օրերուն, այս սերունդը պիտի ջանայ վառ պահել Հայ Ազատութեան կրակը, պիտի ջանայ չմոռնալ այն ինչ որ հիներէն կուգայ, ինչ որ հիները ժառանգ ձգեցին նորերուն:

Այս առաջադրութեամբ, անոնք քով քովի կուգան, կը կազմեն միութիւններ, կը սարքեն դասախօսութիւններ եւ վիճաբանութիւններ ազգային կարեւոր դէպքերու եւ դէմքերու մասին: Իրենց գիտական պաշարը աւելցնելու եւ մտաւոր-հանրային հորիզոնները ընդլայնելու մտադրութեամբ կը հիմնեն Գրադարան - Ընթերցարաններ, նաեւ հայ հասարակութիւնը մասնակից ընելու նախաձեռնութեամբ:

Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ազգովին կրած մեր աղէտի պատճառով, զրկուած նոյնիսկ տարրական կրթութենէ, այս դժբախտ սերունդը երբ աչքերը բացաւ աշխարհի արեւին՝ հայրենական յարկի եւ ծնողական գուրգուրանքի, փաղաքշանքի փոխան, ինքզինքը գտաւ օտարի դրան առջեւ եւ ենթակայ Թուրքին խոժոռ ու դաժան նայուածքին: Իսկ դպրոցի եւ ուսուցչի փոխարէն ունեցաւ անապատներու լայնածիր տարածութիւններ: Այժմ կ'ուզեն դարմանել Թուրքի սուրին ու եաթաղանին ձգած աւերը:

Այնպիսիներուն համար, որոնց հոգիներուն խորը կայ ձգտում եւ սրտերուն մէջ եռանդ յառաջդիմելու, միշտ աւելին սորվելու, պատանեկան միութիւնը իր կազմակերպած դասախօսութիւններով, վիճաբանական ժողովներով, թերթերով եւ ճոխ գրադարանով, կարելի է ըսել եղած է լուսատու փարոս մը:

Մեր պատանիներուն նպատակը եղած է նախ սորվիլ եւ ապա սորվեցնել նաեւ ուրիշներու: Բացի զուտ ընկերական ժողովներէ, հանրութեան համար տուած է շարք մը հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ՝ եւ վիճաբանութիւններ նուիրուած քաղաքական, ընկերային, գիտական եւ գրական խնդիրներու: «Յառաջ»ի սուղ էջերը չեն թոյլատրեր մանրամասնել այդ շարքը: Յիշենք փիլիսոփայութեան վարդապետ Աշոտ Գասպարեանի տուած դասախօսութիւններու երկար շարքը՝ Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանութեան եւ հայկական շարժման նախապատմութեան մասին: Յարգելի փրոֆէսօրը դասախօսած է նաեւ «Ազգութեան գաղափարը»ի տեսական հիմնաւորման եւ «Անհատական զարգացման» մասին: Առանձնայատուկ տեղ կը գրաւեն նոյնպէս գրական երկու արժէքաւոր դասախօսութիւններ, երկու գրական վաստակաւորներու՝ Դ. Վարուժանի եւ Ա. Եարճանեանի (Սիամանթօ) մասին, բանաստեղծ Ահարոնի կողմէ:

Շաբաթը մէկ անգամ, իւրաքանչիւր հինգշաբթի օրերը, ունեցած են վիճաբանութիւններ եւ դասախօսութիւններ, Պատանեկան Միութեան անդամներու կողմէ՝ նուիրուած յեղափոխական դէմքերու եւ ազգային զանազան դէպքերու:

Դասախօսութիւնները որոնք ընդհատուած էին ամառուան տաքերուն պատճառով, շուտով կը վերսկսին, աւելի հետեւողական եւ հետաքրքրական նիւթերով: Դասախօսելու համար նկատի առնուած են քաղաքիս բոլոր մտաւորական կարեւոր ուժերը: Կը յուսանք որ հասարակութիւնը իր ջերմ հետաքրքրութեամբ պիտի արդիւնաւորէ զանոնք:

Սակայն, Պատ. Միութեան ամէնէն արժէքաւոր ձեռնարկը, որ տեւական եւ միայուն արժէք կը ներկայացնէ, իմ կարծիքով, իր գրադարանն է՝ ձեռնարկ՝ մը որուն յաջողութեան համար պէտք է յարատեւ ու հետեւողական աշխատանք եւ անսպառ եռանդ, մանաւանդ նկատի առնելով նիւթական անձկութիւնը:

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան գրադարանը իր կանոնաւորութեամբ, բազմակողմանի երկերով եւ համեմատական ճոխութեամբ, միակն է Մարսէյլի մէջ: Գրադարանը ունի 615 հատոր գիրքեր, հայ արժէքաւոր գրողներէ եւ թարգմանութիւններ՝ օտար հեղինակներէ: Այս թիւէն հարիւր չորս (104) հատորը առնուած է երեք ընկերներէ, առժամապէս գործածելու պայմանով, 191 հատորը գնուած է Միութեան սեփական միջոցներով, այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին, իսկ մնացեալ 320 հատորը գոյացած է նուիրատուութիւններէ: Մօտ ատենէն երկու հազար (2000) ֆրանք արժողութեամբ ապսպրանք եւս պիտի կատարուի, որով, գիրքերու ընդհանուր թիւը զգալապէս կը բարձրանայ: Մօտաւոր եւ միջին հաշիւով, եթէ իւրաքանչիւր գիրքը ընդունինք 15 ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը ներկայիս իր գրադարանին մէջ ունի 10,000 Ֆր.ի մօտ գիրք:

Գրադարանի կազմակերպութեան սկզբնական քայլը առնուած է, առժամապէս տրամադրելի գիրքեր գտնելով: Այս պայմանով գտած ենք երեք ընկերներ որոնք տրամադրած են հարիւր չորս գիրքեր եւ որ տակաւին կը մնան մեր տրամադրութեան տակ:

Բացի այդ նամակներ գրուեցան ծանօթ մտաւորականներու եւ ազգային զանազան կազմակերպութիւններու, խնդրելով որ բարի ըլլան իրենց հեղինակութիւններէն կամ տրամադրելի գիրքերէն մէկ մէկ օրինակ նուիրելու, Պատանեկան Միութեան գրադարանին: Հաճոյքով պէտք է յայտնել որ ընկ. Ա. Ահարոնեան, Կ. Մեհեան, Տոքթ. Թագւորեան եւ հանգուցեալ Եղիշէ եպ. Չիլինկիրեան սիրով պատասխանած են այս դիմումին իրենց երկերէն նուէրներ ղրկելով: Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Տան Վարչութենէն ստացուած է 37 օրինակ Դաշնակցութեան Նախապատերազմեան հրատարակութիւններէն եւ «Դրօշակ»ի նախապատերազմեան լրիւ հաւաքածոն:

Նուիրահաւաքումը շարունակուած է Մարսէյլի մէջ եւս, որուն արդիւնքը չափազանց արդիւնաւոր եղած է: Այս յաջողութիւնը կը պարտինք այն մեծ հմայքին եւ ժողովրդականութեան զոր Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը եւ առհասարակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը վայելեն Մարսիլահայ աշխատաւորութեան եւ հոծ զանգուածներու մէջ:

Իր սեփական միջոցներով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը, երկու տարուան մէջ, միայն գիրքերու գնման յատկացուցած է 5000 ֆրանքի մօտ գումար մը: Իսկ կազմողչէք, ճանապարհածախս եւ յարակից ծախքերը եթէ հաշուելու ըլլանք, այս գումարը կ'անցնի 6500 ֆրանքը:

Գրադարանի դուռները բաց են հասարակութեան առջեւ առանց խտրութեան: Կրնան օգտուիլ բոլոր այն հայրենակիցները որոնք փափաք ունին ընթերցանութեան: Վճարումի պայմանական սակն է մէկ ֆրանք շաբաթական: Իսկ անկարող պատանիներ ձրիաբար կրնան իրենց հոգեկան-մտաւոր պահանջը գոհացնել:

Գրադարանի կողքին կայ նաեւ ընթերցարանի բաժին մը, ուր հանրութեան տրամադրութեան տակ դրուած են 15է աւելի հայերէն կարեւոր թերթեր, պարբերականներ եւ ամսագիրներ: Թանկագին պատեհութիւն մը բոլոր անոնց, որոնք հայ անցեալ գրականութեան հետ կ'ուզեն նաեւ ծանօթանալ այսօրուան գրականութեան:

Այս համառօտ տեղեկութիւնները հաղորդելով, մեր նպատակն է թելադրել այն բոլոր բախտազուրկ պատանիներուն, որոնք յանձնուած են կեանքի կլանող յորձանքին, որմէ՝ միութեան մէջ եւ հաւաքական ճիգերով կրնան դիմադրաւել ուծացման, այլասերման ահաւոր վտանգին, մինչեւ որ երջանիկ օր մը կը դառնանք մեր սեփական երկիրը:

Տ. ԱՐԱԾԱՆԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ

Անուրանալի է թէ իբրեւ փոխադրութեան միջոց, օդանաւով ճամբորդութիւնը տարուէ տարի կը զարգանայ: Ահա փաստ մը եւս: Յուլիսին Պուռժէի կայանէն մեկնած են կամ հոն հասած 1307 օդանաւեր փոխադրելով 6538 ճամբորդներ եւ 251900 քիլօ բեռ: Նոյնպէս օգոստոսի եւ սեպտեմբերի մէջ: Երեք ամսուան ընթացքին Պուռժէի մէջ, 20000 ճամբորդներու անցագրերը քննուած են:

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ...
ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ.— 14 Հոկտ. 192 (Սեփ. Թղթ.).— Ատրպատակ Հայոց Առաջնորդարանի նախ ձեռնութեամբ եւ ազգային րոգներու մասնակցութեամբ հոկ 13ին, կիրակի կէսօրին, Արամ Թատերասրահին մէջ կատար ցաւ «Հայ Մշակոյթի Օրուան նուիրուած հանդէսը: Պատարագ յետոյ, Մայր եկեղեցւոյ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ Թարգմանչացեւ բոլոր հանգուցեալ գրական գործիչներու յիշատակ Որոշեալ ժամուն Հայոց Առա նորդն ու քահանայից դաս ազգային, կրթական եւ կուսակ ցական մարմինները, խուռներ երկսեռ ժողովուրդ եւ աշակ տութիւն մտան սրահը, որ զար դարուած էր ազգային եւ գրա կան բազմաթիւ դէմքերու նկ ծաղիկ պատկերներով:

Հանդէսը բացուեցաւ Հայրենիք»ով, զոր երգեց եկ րոնական դպրոցի քառաձայն գեցիկ խումբը, լարաւոր նուա գախումբի մասնակցութեամբ Պ. Լեւոն Գրիգորեանի ղեկավա րութեամբ: Աւուր պատշաճի տասանութիւններէն յետոյ, Յակոբ Տէր Յակոբեան հակիրճ կարճատեւ բանախօսութեամբ բնորոշեց «Հայ Մշակոյթի Օ ուան արժէքն ու նշանակութիւ շեշտելով.

—«Այս տօնը իր մէջ զ փակում է, ոչ միայն Ոսկեդա Թարգմանիչներն ու Մատենագի ները, ոչ միայն Արծաթի դա քերթողներն ու գրական դէմ րը, այլ եւ հայ գրականութե 19րդ դարի վերածնութիւնը տող բազմաթիւ գրական գործ ներ եւ դէմքեր, որոնց մի են նաեւ ներկայ շրջանի այն գործիչները, որոնք գրականութեան եւ գեղարուես զանազան ճիւղերում տաղ շարունակ աշխատել ու բարձր պահել Հայ Մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնը: Այս ու տօնը համազգային եւ ղաքակրթական մեծ տօն է, պէտք է իւրաքանչիւր հայ հատ յարգանքով եւ պատկառա քով տօնենայ»:

Պ. Յովակ Ստեփանեան ներկայացուց հայ քաղաք թութեան արժէքն ու մեծ թիւնը, Հայ Մշակոյթի մեր ազգային գոյութեան պահպանութեան մէջ.

— Հայ ժողովուրդը ծաղիկի նման միշտ իր դէպի արեւ, դէպի լոյսն է ձնում, դէպի մտաւոր ու քաղաքակրթական ասպարէզն է մում, որով եւ կարողացել է տել իր զուտ ազգային, հա կան մշակոյթը, որին Եւրոպ անգամ պատկառանքով են նում»:

Առաջնորդ Ներսէս արք ներկայացուց Հայաստանի շրջանը (412 թուէն առաջ) հայ ժողովուրդը չունէր գրականութիւն եւ յու ասորերէն ու պարսկերէն լեզ րով կը կարդար ու կը գրէր: աՀա եկան Սահակ Պարթեւ րապետն ու Վռամշապուհ գաւորը, որոնք Տարօնցի րոպ Մաշտոց վարդապետի ու թիկունք հանդիսացան վերջոյ այդ հանճարեղ վարդ պետը կրցաւ կերտել մեր յին այբուբենը, որ դարձա մնամ եւ ու անսասան քարը հայ ազգի գոյութեան «Ե. դարից մինչեւ այժմ գրականութեան եւ գեղար

...ուն ծառայել են հազարաւոր գործիչներ եւ գէմքեր, հոգեւորական թէ աշխարհական, միակ նպատակ ունենալով պահել, պահպանել մեր ազգային գոյութիւնը որ ամենադժնդակ պայմաններէն ալ, հեղեղներից վէկն էլ եղել է մեր հրաշալի եւ փառաւո՜ր հայ եկեղեցին։ Սակայն, դո՛ւք երեկեղեցին, արգեօ՞ք հարազատ ժառանգներ եւ աւանդապահնե՞րն էք այդ երախտաւոր գործիչներին, որոնք դարերի արիւն արցունքի եւ անպատում տառապանքի մէջն ամենադաժան կարողացան կանգուն պահել հայ Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան հոյակապ շէնքը։ Իմ հարցի պատասխանը թող ամէն մէկը իր հոգում, սրտում տայ։ Այժմ ի՞նչ է մնում մեզ, եթէ ոչ մենք էլ պահենք, պահպանենք մեր ազգային Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան թանկագին յիշատակները, դարկ տանք մեր մշակութային ձեռնարկներին։ Այս նպատակին հասնելու համար առաջին առթիւ իսկ բարձր դասենք հայ ազգային դպրոցի կոչումն ու արժէքը եւ գիտենք, որ միայն զուտ հայկական ազգային հարազատ դաստիարակութեամբ սնած, դարգացած նոր սերունդը կարող է դառնալ ժառանգորդն ու աւանդապահը հայ մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան օրուան եւ տօնին»։

Այս առաջնորդը յանդիմանութեան խօսքեր ուղղեց այն ծնողներուն, որոնք քանի մը թուման աւելի թօշակ չվճարելու համար ազգային դպրոցներուն, իրենց զաւակները ղրկեցին օտար դպրոցներ, մինչեւ այդ նոյն ծնողները տասնապատիկ թուման-ներ հաճոյքի համար ծախսեր են։ Հիշեց նաեւ, որ ծնողներէն ոմանք մեր ազգային դպրոցներէն կը պահանջեն օտար լեզուներու կատարեալ տիրապետումը՝ աշակերտներու կողմէ, ինչ որ անհնար է միջնակարգ ազգային դպրոցը կուտայ այն, ինչ որ ընդունուած ծրագիրը կը տրամադրէ։ Հայ ազգային դպրոցները աշակերտներուն պիտի տան միայն հայկական, ազգային դաստիարակութիւն, գիտակից անհատներ եւ ճշմարիտ Հայեր՝ հայրենասէր եւ ազգասէր հեղինակով։

Երգեցիկ խումբը երգեց «Տէր կեցո»ն, «Սիրուն Ունենք»ն։ Նուագի մասնակցութեամբ Օր. Ե. Գ. Մարգարեան երգեց "Մայր Երկիր,"ը։ Ազգային դպրոցներու երկսեռ աշակերտները աւուր պատշաճի գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրին։ Հանդէսը վերջացաւ մեկին եւ ժողովուրդը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

ՄԱՍԻՍ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 24 Հոկտ.— Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Արծիւի երգահանդէսը, ի ներկայութեան բազմաթիւ հայրենակիցներու։

Պ. Արծիւ՝ յաջողապէս երգեց հայերէն եւ ռուսերէն ժողովրդական երգեր, իսկ Տիկ. Արծիւ, սօփրանօ, մեներգեց հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ օփերայի դժուարին կտորներ, իտալերէն լեզուով։

Տիկ. Արծիւ իր հնչուն ու քաղցրալուր ձայնով փայլուն ապագայ կը խոստանայ։ Բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ան յաջողած է իւրացնել եւրոպական դժուարին կտորները։ Եթէ նիւթապէս քաջալերութիւն գտնէ, Փարիզի մէջ յառաջիկային իր տալիք երգահանդէսէն յետոյ, կը խորհի Իտալիա մեկնիլ, կատարելագործելու համար իր երաժշտական ուսումը։

Երգահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ գնահատելի յաջողութիւն մը ունեցաւ եւ խանդավառութիւն ստեղծեց գաղութիս մէջ։

Այս առթիւ շնորհաւորելի են ջանքերը Տիկ. Տէր Ազարեանի, որ առիթը չի փախցներ քաջալերելու գաղութս այցելող հայ արուեստագէտները, ինչպէս եւ Ակումբի վարչութիւնը, որ սիրայօժար տրամադրած էր սրահները։

Հ. Տէրոսկի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

«ՄԱՌԻՋԵՐԻՍՏ» ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Այս խորագրով Թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք («Պրոլետար» 17 սեպտ.)։

Գանձակի շրջանի, Զորդախլըի Ա. աստիճանի դպրոցին դասատուն է Արմենակ Մարգարեանը. չենք կարող ըսել, որ նա պարտաճանաչ չէ, բայց ի՞նչ ընենք որ սոցիալապէս եւ թէ իդէոլոգիապէս անհարազատ է խորհրդային աշխատանքային դպրոցի համար։ Ան ժամանակին դաշնակցութեան լիտրներու հետ «բաժակ բաշխած է»։

Մարգարեանը սովոր է «դուչի» ըլլալ արիւն թափելու մէջ։ Ուսուցչանոցին մէջ, աշակերտներու ներկայութեամբ, ան արիւնը գլուխն առած, երկաթէ հաստ գաւազանով, յարձակում կը գործէ բատկոմի ներկայացուցիչ, գիւղերիտդպրոցի տնտեսավար Վաշէ Սեփանեանի վրայ զայն «չանսատակ» ընելու նպատակով։

1925-26 թուականին Մարգարեանը դպրոցի գրադարանին կը նուիրէ մեծ քանակով դաշնակցական գրականութիւն, հետն ալ լիտրներու հերոսական կռիւներու մէկ ալբոմը։ Ուսուցիչներն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ կը թղթատեն այդ ալբոմը, վերջն այդ գրականութիւնը կ՚ուղարկուի Շամխորի գաւառի Չեկայի տրամադրութեան տակ դրուելու։

Արմենակ Մարգարեանի մասին «Պրոլետար»ի էջերուն մէջ ալ գրուած էր. գիւղ եկած այդ օրուան բոլոր համարները Արմենակ ու իր ընկերները կը հաւաքեն որպէսզի գիւղացիները չկարդան։

Գիւղերիտդպրոցի շէնքը կառուցելու համար ծախս նախատեսուած է 30 հազար րուբլի, բայց մեզ կը թուի թէ կարելի է 5 հազար ծախսել Մարգարեանի տան վերանորոգման վրայ եւ այդ շէնքը գրաւել ու յատկացնել դպրոցին։

Գանձակի լուսբաժինը պիտի իմանայ, թէ ո՞վ է որ Զորդախլըի մէջ մանուկ սերունդը կը կրթէ։

Իդէոլոգիապէս անհարազատ Մարգարեաններուն պէտք է ցոյց տալ իրենց տեղը։

Պանդուխտ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի հաւաքական տնտեսութիւնները սկսած են զարգանալ 1928էն ասդին։ 1926 յունուարին, ընդամէնը Հայաստանի մէջ կար 6 հաւաքական տնտեսութիւններ. իսկ այսօր այդ թիւը բարձրացած է 245ի, որուն մէջ կը մտնեն 6293 միութիւններ, 26364 գիւղացի անդամներով։

Այս տնտեսութիւններու 40 տոկոսը կը գտնուի դաշտային շրջաններու մէջ, իսկ մնացեալը լեռնային շրջաններուն մէջ։

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչեւ յուլիսի 1ը Բամպակ Միութեան կապուած ընկերակցութիւններու թիւն եղած է 12, 11461 անդամներով։ Այգեգործականը՝ 29 ընկերութիւններ՝ 9310 անդամներով, կաթնատնտեսականը, 93 ընկերութիւններ 9400 անդամներով։ Շերամաբուծական՝ 4 ընկերութիւններ 1812 անդամներով։ Ծխախոտական՝ 6 ընկերութիւններ։ Մեղուաբուծական՝ 10 ընկերութիւններ՝ 1657 անդամներով։ Վարկային ընկերութիւնները՝ 41 որոնց կը մասնակցին 49115 անդամներ։

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Կառուցուելիք ազօթային պարարտանիւթերու գործարանի նախագիծը հաստատուած է խ. Մ. ի յատուկ մարմին կողմէ։ 1929-30ի սկզբնական աշխատանքներուն համար յատկացուած է 1800 հազար րուբլի։

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՊԱՐԱՐՏԱՑՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Հանքային պարարարտացման անցեալ տարուան փորձերը, որ կատարուեցան Երեւանի, Լենինականի, եւ Էջմիածնի մէջ, ցոյց են տուած որ փորձուած հողամասերը ամէնէն աւելի պէտք ունին ազօթային պարարտանիւթի։ Ֆոսֆատային պարարտանիւթը տեղ տեղ տուած է բերքի որոշ յաւելում։ 1928 աշնանացան ցորենի փորձերը, որոնց արդիւնքը նոր ստացուած է, ցոյց կուտայ որ ազօթային պարարտանիւթը նոյնպէս, մեծ չափով կը բարձրացնէ աշնանացան ցորենի բերքը։

Ներկայիս փորձեր կը կատարուին աւելի մեծ չափերով աշնանացան ցորենի հողերուն վրայ Երեւանի, Լենինականի, Էջմիածնի, Նոր Պայազիտի, Լոռի-Փամբակի գաւառներուն մէջ։

Այս տարի, գարնան կատարուած բամպակի, ծխախոտի եւ ճակնդեղի ցանքերու հողի պարարտացման փորձերու արդիւնքները դեռ չեն պարզուած։

ԲԱՄՊԱԿԻ ՍԵՐՄՆԱԲՈՒԾՈՒՄ

Լաւ որակէ բամպակի սերմեր հասցնելու համար, Բամպակի Միութիւնը ծրագրած է յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ Հայաստանի մէջ հիմք դնել բամպակի սերմնաբուծութեան աշխատանքներու 1500-2000 հեկտար տարածութեան վրայ։

Առ այժմ նկատի առնուած է երկու հողամաս՝ մէկը Սալդաբապատի շրջանին մէջ Լուկաշէնի կից հողերը, որ 1931-32էն սկսեալ պիտի նորոգուին Սարդարապատի նոր ջրանցքով. իսկ միւսը Վէտիի շրջանին մէջ՝ Շթաղլըի եւ Եուվայի միջեւ գտնուող մասամբ ոռոգուած եւ մասամբ դեռ անջրդի հողերը որոնց ոռոգումը կապուած է Ղռբրու ոռոգման հետ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Թուրքիոյ 1930ի ելմտացոյցը, որուն քննութիւնը աւարտած է, հետեւեալ ձեւով բաժնուած է.—

Հանրապետութեան նախագահութիւն՝ 314,774 ոսկի։

Հաշուակալութեան դիւան՝ 584,000։

Վարչապետութիւն՝ 876,000։

Պետական Խորհուրդ՝ 229 հազար։

Վիճակագրութեան ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 75,000։

Կրօնական գործերու տեսչութիւն՝ 1,667,000։

Ելմտական գործավարութիւն՝ 15,042,000։

Հանրային պարտքեր՝ 32 միլիոն 182,000։

Մաքսային վարչութիւն՝ 4 միլիոն 450,000։

Կալուածահամարի վարչութիւն՝ 3,347,000։

Ներքին գործավարութիւն՝ 4 միլիոն 81,000։

Թղթատարական եւ հեռագրական ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 5,970,000։

Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւն՝ 4,529,000։

Ոստիկան-զինուորներու ընդհ. հրամանատարութիւն՝ 8 միլիոն 555,000։

Գաղթականներու զետեղման եւ փոխանակութեան գործին՝ 1,460,000։

Արտաքին գործավարութիւն՝ 3,880,000։

Մամուլի ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 442,000։

Առողջապահական եւ ընկերային օժանդակութեան գործավարութիւն՝ 4,400,000։

Դատական գործավարութիւն՝ 7,252,000։

Կրթական գործավարութիւն՝ 8,100,000։

Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւն՝ 33,750,000։

Տնտեսական գործավարութիւն՝ 8,351,000։

Նաւահանգիստներու վարչութիւն՝ 297,000։

Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութիւն(բանակ)՝ 56,000000

Օդային գործերու՝ 41,215,000։

Պատերազմական շինութեանց՝ 4,842,000։

Քարտէսներու դիւանի՝ 681,000։

Ընդհ. գումար՝ 222,058,483 ոսկի։

Հասոյթներու գումարն է 222ուկէս միլիոն ոսկի։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Անգլիական ոսկին Հոկտ. 21ին աննախընթաց բարձրացում մը ունեցաւ Պոլսոյ սակարանին մէջ. 1031.75ով բացուեցաւ եւ մինչեւ 1041 ղրշ բարձրացաւ։ Այս յարատեւ յաւելման մասին Սակարանի վարչութիւնը բացատրութիւններ ղրկեց Էնգիւրի։ Ելմտական գործավարը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ կասեցնելու համար բարձրացումը եւ Գործավարներու Խորհուրդին առջեւ բացատրութիւններ պիտի տայ այս խնդրին շուրջ։ Դրամատուններն ալ ամէն ջանք կը թափեն բարձրացումը արգիլելու համար։ Այս պատճառով որոշած են ոդերլին չծախել այլեւս։

ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՆՔԵՐ

Շարքէօյի, Միւրէֆթէի եւ շրջակայքին մէջ քարիւղի շատ հարուստ հորեր գտնուած են։ Կատարուած հետազօտութիւնները նպաստաւոր արդիւնք տուած ըլլալով, հորերը շահագործելու մեկնաշնորհ տրուած է Նախկին Խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշայի։

Ապպաս Հիլմի փաշա, հանքերը բանեցնելու համար պէտք եղած մեքենաներն ու գոյքերը ապսպրած եւ շինութեանց սկսած է յիշեալ վայրերուն մէջ։

ԼՔՈՒԱԾ ԵՐԱԽԱՆԵՐ

Քաղաքապետութիւնը որոշած է երախաներու ապաստանարան մը հիմնել Պոլսոյ Թըքաշտա մէկ թաղին մէջ։ Մանկապաշտպան Միութիւնն ալ, իր կարգին, ծրագրած է 500 անկողիննոց նման հաստատութիւն մը բանալ։ Երկու շէնքերն ալ արդիական բոլոր յարմարութիւնները պիտի ունենան։

Մասնաւոր մութ սենեակ մը պիտի գտնուի, ուր պիտի կարենան մտնել իրենց երախան լքել ուզող օրինաւոր թէ ապօրինի մայրեր, առանց ո եւ է մէկէն տեսնուելու։ Երախան պիտի դրուի զսպանակաւոր վերելակի մը վրայ, որ տեղը քովի սենեակը պիտի փոխադրէ։ Երախան լքող մայրը նոյն վերելակին միջոցաւ թիւ մը պիտի ստանայ, որուն շնորհիւ տարիներ վերջն ալ պիտի կարենայ իր զաւակը գտնել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.- Լիոնի մէջ շատ մը մարզականմիութիւններ կազմուեցան 1924էն ի վեր։ Բայց զանազան անհասկացողութիւններու պատճառաւ, հազիւ քանի մը ամսուան գործունէութեան տաք շրջան ունեցաւ եւ դադրեցան։ Բայց Լիոնահայ Ֆութպոլի Մարզական Միութիւնս, բաղկացած 16 գիտակից մարզիկներէ, չյուսահատեցաւ իր ձեռնարկներուն մէջ եւ միշտ յարատեւեց ու լաւ գործեց։ Իր միջոցներով միշտ ունեցաւ բոլոր մարզական գոյքերն ու դաշտը եւ շարունակեց իր նուիրական գործը թողլով մեծ տպաւորութիւններ ֆրանսական շրջանակներու քով։ Հպարտ ենք յայտարարելու որ արդէն մեծ ժողովրդականութիւն մը կը վայելենք օտարներու մէջ։

Միութիւնս կազմուելէն ի վեր կատարած է 26 մրցումներ թէ քաղաքիս եւ թէ հեռու տեղերու զօրաւոր խումբերու հետ։ Բացի հինգ պարտութիւններէ միշտ յաղթական դուրս եկած է եւ ֆրանսական թերթերը արձանագրած են մեր յաղթանակները։

Այսուհետեւ մենք ալ պիտի ծանօթացնենք մեր գործունէութիւնը թերթերու միջոցաւ մեր մարզական գործունէութիւնը։

Փափաքելի պիտի ըլլար որ հայ միութիւնները թերթերու միջոցաւ իրար մրցումի հրաւիրէին, որով առիթ մը կ՚ըլլար մարզական տաք մթնոլորտներ ստեղծելու եւ հայ պատանին եւ երիտասարդը մարզանքի վարժեցնելու, փրկելով սրճարաններու եւ փողոցներու վատասերումէն։

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — I —

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՄՔԱՆՉ)

Այսպէս կը կոչուի այն հրաշալի հէքեաթը, զոր միւսլիման մըն է գրած հնդկերէն։ Սակայն այդ միւսլիմանը կը պաշտէ Հնդկաստանի աստուածները Պրահմա, Շիվա, Ապսարաները եւ Ռաքշասաները։ Հնդկականգրականութեան նուիրուած հէքեաթներու փնջին մէջ կան արտասովոր պատմութիւններ աղբիւրներու մասին, որոնք մոգական ջուրեր ունին, եւ որոնց մէջ լոգցողներուն սեռը կը փոխուի անմիջապէս։ Կան նաեւ նկարագրութիւններ ծաղիկներու մասին, որոնք կախարդներն են ստեղծած. այդ ծաղիկները երբեք չեն թառամիր եւ անոնց բոյրն իսկ հոս կուտայ կոյրերուն աչքին։ Բայց գեղեցի՛կ է մանաւանդ հետեւեալ հէքեաթը, որ կը խօսի մարդկային եւ գերմարդկային երկու էակներու սիրոյն մասին։ Չկա՛յ նմանը այդ հրաշալի հէքեաթին։

* * *

Այն օրերուն, երբ մեծն Ռաճա Զայն—Իւլմիւլիւք կը թագաւորէր Հինդուստանի արեւելեան երկիրներուն վրայ, պատահեցաւ որ Բագաւալի սիրահար դառնայ պատանիի մը, որ մահկանացու մըն էր, պարզ զաւակը Ռաճային։ Չի այս պատանին այնքան գեղեցիկ էր, որքան աղջիկ մը, այնքան ազուոր, որքան Քամա(1) աստուածը։ Կարծես ստեղծուած ըլլար միայն սիրուելու համար։ Արդ, այդ երբոն մէջ, ամէն ինչ որ կ՚ապրի՝ զգայուն է գեղեցկութեան առջեւ։ Նո՛յն իսկ ծաղիկները, արբոնց մէկ տեսակը, Ասոքա, անուշահոտ փփրումով մը կը ծաղկի՝ անմիջապէս որ գեղեցիկ աղջկան մը ոտքը հպի իրեն։

Այսուհետեւ Բագաւալի, որ Ապսարա(2) մըն էր, աւելի գեղեցիկ էր քան մարդկային ամէնէն գեղանի արարածը։ Որովհետեւ անիկա զաւակն էր անմահներուն։ Եւ անոնք, որ, զայն նշմարելէ յետոյ, մահկանացուի մը զաւակը կարծելով, տեղեկութիւն կ՚ուզէին անոր մասին, պատասխան կը ստանային. «Ա՜խ, ի՞նչ կը հարցնես մեզի, հարցո՛ւր սոխակին, որպէսզի գովքն երգէ անոր աննման գեղեցկութեան»։

Պատանին, Տաճ - Իւլմիւլիւք, չէր գուշակած որ իր սիրականը գերմարդկային ծնունդ մ՚ունէր։ Անոր հանդիպած էր պատահաբար, եւ գաղտնի միացած էին իրարու, ինչպէս կ՚ընէին գանտարվաները (3)։ Սակայն պատանին գիտէր թէ անոր աչքերը գերբնական մեծ էին և մութ, թէ մազերուն բոյրը նման էր թաթարիստանի մուշկին, թէ, երբ կը շարժէր աղջիկը, ամբողջ մարմինէն կը բխէր լոյս և բոյր, այնպէս որ ինք, սիրահար, կը դիտէր զայն, լեզուն բռնուած, անշարժ գամուած, կարծես դիմաստուեր մը, զոր նկարած են պատին վրայ։

Եւ սիրոյ բոցը վառեցաւ Բագաւալիի սիրտին մէջ, եւ իր իմաստութիւնը այրեցաւ ոսկի թիթեռնիկի մը նման ա՛յդ բոցին մէջ, ու մոռցա՛ւ իրենները, իր անմահութիւնը, նոյնիսկ Երկնքի Դարպասները, ուր անսովոր էր ապրիլ։

* * *

Հնդիկներու սրբազան մատեաններուն մէջ կան բազմաթիւ գրոյցներ յաւիտենական այն քաղաքին մասին, որ կը կոչուի Արմանագար։ Անոր բնակիչները բոլորն ալ անմահ են։ Այնտեղ է, որ կ՚ապրի Ինտրա(4), երկնագոյն մօրուքով, անդուլ հաճոյքներու մէջ, շրջապատուած՝ պալատականներէ, զորս երկնային կայթուհիները միշտ արթուն կը պահեն՝ պարելով անոնց բոլորտիքը, ինչպէս երկնքի աստղերը, իրենց ոսկեզօծ պարերուն ընթացքին, կը դառնան շուրջը արեւին, Սուրեային։ Այդտեղ կը բնակէր Բագաւալի, որ ռակայն լքեց զայն մահկանացուի մը սիրո՛յն համար։

Արդ, իրիկուն մը, բոյրերով անուշ-ւէտ և հաճոյքներով տենդավառ իրիկուն մը, Ինտրա յանկարծ շտկուեցաւ իր մահիճին վրայ, կարծես երկար ատենէ ի վեր մոռցուած բան մը յիշէր։ Հարցուց շուրջիններուն.

— Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ Բագաւալին, դուստրը Ֆիրոզին, այլեւս մեր առջեւը չի գար։

Եւ ներկաներէն մէկը պատասխանեց.

— Ո՛վ մեծդ Ինտրա, գեղեցիկ ձուկը բռնուեցաւ մահկանացու սիրոյ մը ուռկանին մէջ։ Սոխակին նման, չի դադրիր տրտնջալէ թէ ինչո՛ւ անկարելի է իրեն աւելի՛ սիրել։ Գինո՛վ է իր սիրականին թարմ գեղեցկութեանը համար, որ պիտի կորսուի վաղը։ Ու կ՚ապրի միա՛յն իր սիրականին համար, միա՛յն իր սիրականին գիրկը, այնպէս որ մենք, իր ծնողքը, մոռցուեցանք կամ ատելութեանը նշաւակ դարձանք։ Այդ երիտասարդին համա՛ր է միայն, ո՛վ տէրը Դէվաներուն(5) եւ Սուրաներուն, որ վարդագեղ Ապսարան չի ներկայանար այլեւս դարպասիդ մէջ։

Թարգ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— (1) Քամա կը կոչուի Հնդիկներուն սիրոյ աստուածը, զինուած աղեղով մը, որուն լարերը կը կազմեն մեղուները, եւ հինգ նետերով, որոնց ծայրերը ծաղիկներ են. հեծած է թութակի մը վրայ։ (2) Ապսարա կը կոչուին այն անմահ աղջիկները, որոնք կը բնակին երկնքի մէջ եւ կը պարեն աստուածներու տուներուն։ (3) Գանդարավա կը կոչուին Ապսարաներուն ամուսինները, որոնք երաժիշտներն են երկնային տուներուն։ (4) Ինտրա կը կոչուի ժողովրդական աստուած մը, որ կը բնակի անծրեւաբեր ամպերուն մէջ եւ կը վարէ կայծակը։ (5) Դէվա կը կոչուի լուսաւոր եւ գերագոյն էակը, որ հայր-աստուածն է։

Երկար սպասումէ մը վերջ, երբ Վենետիկի պալատին պատշգամին վրայ երեւցաւ Մուսոլինի, խանդավառ աղմուկ մը բարձրացաւ, նուագախումբերը սկսան հնչեցնել զինուորական քայլերգը եւ ֆաշիստներու երգը, մինչ զինուորները բարեւի կեցած էին։

Դիկտատորը բազմութեան ուղղուած ճառ մը խօսեցաւ։

Ծեծի հետքեր Ալմազեանի վրայ

Ալմազեանի փաստաբան Լըկրանի դիմումին վրայ, ընդհանուր դատախազը պաշտօն տուաւ դատական բժիշկ տոքթ. Փօլի՝ քննել Միքայէլ Ալմազեանը եւ ըսել թէ անոր մարմնին վրայ ծեծի հետքեր կա՞ն։

Տոքթ. Փօլ, յետ քննութեան հաստատեց թէ՝ ծեծի հետքեր կան աջ թեւին վրայ, կուրծքին վրայ՝ աջ եւ ձախ ծիծերուն վերեւ՝ արդիւնք բռունցքի հարուածներու, կռնակը՝ ուսոսկրին վրայ՝ հետեւանք ամուր բանի մը դէմ զարնուելուն. բռնութեան հետքեր կան նաեւ երկու բթամատներուն վրայ։

Տոքթ. Փօլ երկրորդ անգամ դարձեալ պիտի քննէ Ալմազեանը՝ լոգանք առնելէ վերջ։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծումը

Ըստ ֆրանքօ-թուրք համաձայնութեան, սահմանագծման միայուն վարչութիւնը կազմուած է եւ պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ հոկտ. 30ին։

Ֆրանսական պատուիրակներն են՝ մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Րըքլիւ՝ նախագահ, Հիւսիսային Սուրիոյ ընդհ. հրամանատարութեան սպայակոյտի պետ գնդապետ Անֆրէ, հարիւրապետ Թէրիէր եւ Ալէքսանտրէթի սանճագին ելմտական տնօրէն Հասան պէյ Ճիպարա։

Թրքական պատուիրակներն են՝ Ճէպէլ Պէրէքէթի կուսակալ Ալի Ղալիպ՝ նախագահ, գնդապետ Միւմթազ, Պէյրութի թրքական փոխ հիւպատոսը եւ հարիւրապետ Նուրի պէյ։

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբ ազգայնական կուսակցութեան Գործադիր կոմիտէն՝ համաժողովէ մը յետոյ որոշեց անգլիական քննիչ մարմինին — որ այժմ Երուսաղէմ կը գտնուի — ներկայացնել բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի ջնջել Պալֆըրի Յայտարարութիւնը եւ Պաղեստինի մէջ հաստատել խորհրդարանական կառավարութիւն մը։

Իրենց այս առաջարկին ուժ տալու համար, արաբական կոմիտէն մէջ կը բերէ ազգագրական եւ գործնական պատճառներ, ու կ'աւելցնէ թէ որքան ատեն որ հրէական գերակշռութիւնը տեւէ Պաղեստինի մէջ, այսինքն փոքրամասնութեան մը տիրապետութիւնը մեծամասնութեան մը վրայ, երկրին մէջ իրական խաղաղութիւն չպիտի հաստատուի։

⁂ Շէյխ Թալէպ Մարքա, որ Քեբրոնի ջարդերը կազմակերպած էր, երկու տարի բանտարկութեան եւ 50 ոսկի տուգանքի դատապարտուեցաւ։

Պզտիկ դատարանները ցարդ դատեցին 556 Արաբ եւ 50 Հրեայ, իսկ շրջանային եւ եղեռնադատ ատեանները՝ 102 Արաբ եւ 10 Հրեայ։ Հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցաւ։

Արաբ կիներու ցոյցը

Երուսաղէմի մէջ հարիւրաւոր խլամ արաբ կիներ՝ սեւ քօղերով ծածկուած եւ քրիստոնեայ արաբ կիներ աղմկալի ինքնաշարժերու մէջ նստած մեծ ցոյց մը կատարեցին շաբաթ օր։ Ինքնաշարժները տողանցք կատարեցին բոլոր փողոցներու մէջ, շարունակ հնչեցնելով փողերը։

Կիներու այս ցոյցը ուղղուած էր անգլիական մարզպան սըր Ճօն Չէնսըլըրի դէմ, որ մերժած էր ընդունիլ արաբ կիներու պատուիրակութիւն մը։ Այս վերջինը մտադիր էր յուշագիր մը ներկայացնել մարզպանին՝ ուժ տալու համար արաբ գործադիր կոմիտէի պահանջներուն։

⁂ Պաղեստինի դէպքերուն ընթացքին, անգլ. օդանաւ մը ռմբակոծած էր Լիբանանի սահմանէն ներս գտնուող քանի մը գիւղեր։ Այժմ ֆրանսական եւ անգլ. խառն յանձնախումբ մը կը գտնուի Մէրճայունի, քննելու համար այդ ռմբակոծման հետեւանքով յառաջ եկած վնասներն ու անոր պատճառները։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Ազատական կուսակցութիւնը որոշած է չմասնակցիլ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կ'ըսուի թէ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը, որ քաղաքական ազատութիւն կուտայ Եգիպտոսի եւ միաժամանակ կ'ամրապնդէ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի կապերը, սովորական քաղաքական խնդիր մը չէ, որուն մէջ կարելի ըլլայ մտցնել անձնական փառասիրութիւն կամ կուսակցական խաղեր։

Ինչպէս կը յիշուի, Ազատական կուսակցութեան վարիչ Մուհամմէտ փաշա Մահմուտն է որ անգլ. կառավարութեան հետ բանակցեցաւ եւ ձեռք բերաւ խնդրոյ առարկայ դաշնագրի ծրագիրը։

Վաֆտ ազգայնական կուսակցութիւնը քննադատած ըլլալով դաշնագիրը, Ազատականները իրենց պաշտօնական յայտարարութեան մէջ կ'ըսեն թէ սիրով ասպարէզը կուտան Վաֆտի, որ կը պնդէ թէ կրնայ լաւագոյն պայմաններ ապահովել Եգիպտոսի համար։ Կարեւորը, կ'ըսեն, Եգիպտոսի շահն է, ո՛վ ալ ըլլայ զայն ձեռք բերողը։

Բոյգէնման Պերլին կը սպասուի

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Մոսկուայի լիազօր պատուիրակ Բոյգէնման, Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը մաքրագործելէ յետոյ, այժմ Պերլին կը սպասուի՝ քննելու համար Գերմանիոյ մայրաքաղաքի բոլշեւիկ պաշտօնատարներու դաւադրական եւ գեղծարարական արարքները։ Գլխաւոր յանցաւորները երեք հոգի են։

Մահ իշխան Պիւլովի

Երէկ առաւօտ ժամը 7ին Հռոմի մէջ մեռաւ Գերմանիոյ նախկին վարչապետ իշխան Պէրնհարտ ֆոն Պիւլով։

Ծնած էր 1848ին Հոլշթայնի մէջ։ Ուսումն առաւ Լօզանի, Լայփցիկի եւ Պերլինի համալսարաններուն մէջ։ Մասնակցեցաւ 1870-71ի ֆրանքօ-գերման պատերազմին։

1873ին մտաւ արտաքին նախարարութեան մէջ, եւ հետզհետէ պաշտօններ վարեց Հռոմի, Փեթերսպուրկի, Վիէննայի, Աթէնքի եւ Փարիզի գերման դեսպանատանց մէջ։ 1884ին Փեթերսպուրկի դեսպան նշանակուեցաւ։ Դեսպանական պաշտօններ վարեց նաեւ Պուտափեշտի եւ Հռոմի մէջ։ 1897ին արտաքին նախարար, 1900ին վարչապետ եղաւ։ Մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Գերմանիոյ նախքան պատերազմեան քաղաքականութեան մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Յ. Զ.— 140։
Կարտան, Թ. Թ.— 35։
Կարտան, Ս. Թ.— 210։
Մարսէյլ, Գ. Շ.— 290։
Մարսէյլ, Ն. Կ.— 140։
Ատիս Ապապա, Գ.— 6 անգլ.։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Տեսին, Յ. Պ.— 35։
Պորտօ, Հ. Յ. Դ. Գր.— 140։
Մարսէյլ, Գործ.— 920։
Պըզոն, Ս. Տ.— 35։
Լառնաքա։ Lib. A. A.— 1 անգ. 5 շիլին։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։
Թրիփոլի, Գ. Ա. 35։
Մարսէյլ, Օ. Պ.— 80։
Թարաթ, Գ. Մ.— 35։
Մարսէյլ Մ. Թ.— 45։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկն ՀԱՅԿ ԱՐԱՄ ՄԱՐԱԼԵԱՆի մահուան առթիւ՝ Հայ Մարմնակրթական «կայծակ» խումբը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ՝ իր սիրելի ատենապետ՝ Պ. Մարալեանի, իր տիկնոջ եւ իրենց պարագաներուն:

Փօն տ'Օպնա

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian*ի*, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ Բարեգործական ընդհ. միութեան փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ պէլվիլի թաղամասերուն 6էն 14 տարեկան հայ երկսեռ դպրոցականներուն համար հայ լեզուի եւ Ազգ. Պատմութեան շաբաթական դասընթացքները պիտի սկսին այս հինգշաբթի 31 հոկտեմբեր ժամը 3ին, «կովկաս» ճաշարանի սրահին մէջ, Rue Rampal, Paris (19e):

Նոյն թաղամասերու ծնողները կը հրաւիրուին նոյն օրէն սկսեալ կանոնաւորաբար ղրկել իրենց զաւակները ամէն հինգշաբթի ժամը 3ին յիշեալ դասերուն:

Ծնողներէն կը խնդրուի նաեւ ներկայ ըլլալ նախնական խորհրդակցութեան մը, որ տեղի պիտի ունենայ բացման նախօրեակին, վաղը՝ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9 15ին, նոյն ճաշարանին մէջ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր, (յաջորդ օրը տօն ըլլալով) իրիկուան ժամը 9 ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով, երգով և մտերմական զրոյցներով։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց այր ու կնոջ մը քով ծառայելու եւ կերակուրնին եփելու համար: Առանձին ննջասենեակ տրամադրելի է: դիմել Մազըրեան եղբարց գորգի վաճառատունը 22 Rue La Boëtie. մէթրօ Miromesnil:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjian*ի*, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

30 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1098 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԱԿՈՒՄԲ

Յաճախ գործածեր ենք հետեւեալ բացատրութիւնները՝ մեր գժբախտ հայրենիքի վարչաձեւին մասին,— Ոստիկանական տեսչութիւն, գաւառապետութիւն, քաղաքապետութիւն: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ պետական իշխանութիւն:

Կը թուի թէ այժմ շատ աւելի նեղցած են իշխանութեան սահմանները, եւ, առանց չափազանցութեան, կարելի է կոչել զայն — կուսակցական ակումբ:

Արդարեւ, ուշադիր աչք մը տարբեր եզրակացութեան չի կրնար յանգիլ, պրպտելով Երեւանի թերթերը: Խորագիրները, միայն, բաւական պերճախօս են, ապացուցանելու համար թէ ինչո՛վ են պարապուած մարդիկ»:

Նոյնութեամբ կ'արտատպենք շարք մը Նախագասութիւններ եւ ազդանշաններ, «Խորհրդային Հայաստան»ի հոկտեմբերի թիւերէն.

— «Առանց ղեկի, առանց հսկողութեան, ցոմսկու անուան ակումբում խմբակները չեն աշխատում, ակումբի անդամները քիչ են ներգրաւուած կուլտուր դաստիարակչական աշխատանքի մէջ»: (15 հոկտ.):

— «Սոցիալիստական մրցումով վերջ դնենք անդիսցիպլինարութեան ու գործալքումներուն: Մոռացել են խնայողութեան ռէժիմի մասին, յանցաւոր անփութութեամբ վատնում են սոցիալիզմի կառուցման միջոցները» (17 հոկտ.):

— «Մասսայականացնենք հեռակայ կրթութեան ձեւերը մեր ակտուի շրջանում: Մարքսիզմի լենինիզմի բնագիրները մեր աշխատանքներու պայքարի առաջին խորհրդատուն եւ ուղեցոյցը դարձնենք» (16 հոկտ.):

— «ՀԱՄԿ (բ.) կ·ի կկ·ի եւ կվ.Հ·ի որոշումը Համկոմկուսի շարքերի ստուգման եւ զտման նախնական արդիւնքների առթիւ» (8 հոկտ.):

— «Սոցիալիստական յարձակմանը կուլակների ցոյց տուած ընդդիմադրութիւնը յաղթահարելու համար աւելի ուժեղացնենք պայքարն աջ պրակտիկայի դէմ գիւղում: Գիւղբջիջներն իսկապէս պէտք է աւելի լաւ զինել աջ օպորտունիստական թէորիայի ու պրակտիկայի դէմ» (12 հոկտ.):

Եւ տակաւին բառե՛ր, բառեր ու բառեր: Ջուլածոյ խօսքեր և թարգմանածոյ ճոռոմաբանութիւններ, որոնք եռանդի եւ գործունէութեան տպաւորութիւն կը ձգեն, բայց, իրականին մէջ, կատարեալ ողբերգութեան մը հանգամանքն ունին: Ո՜րքան ճիշդ նկատած է Փանայիթ Իստրաթի, ակնարկը ուղղելով համայնավար երիտասարդութեան.

— *«Ան միայն կարգախօսներ գիտէ: Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր ժտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»:*

Արդար չպիտի ըլլար ամբողջովին սեւ տեսնել պատկերը: Փորձեր տեղի կ'ունենան, երազուած կարգուսարքը հաստատելու համար երէկուան փլատակներուն վրայ: Մարզանքներ՝ սոցիալիզմ կառուցելու»: Ներելի չէ ծաղրել գաղափարն ու ձգտումը:

Բայց, ի՞նչ տարրերով, եւ ո՞րպիսի պայմաններու մէջ:

Նախ, չորս կամ վեց սիւնակի վրայ փռուած այդ շռնդալից պատգամներն ու ազդարարութիւնները երեւան կը հանեն անպարտկելի զանցառութիւններ, զեղծումներ եւ ապիկարութիւններ: Ցաւը այնքան խորացեր է, որ մարդիկ այլեւս բան գործ չունին եւ արշաւներ եւ հաւատաքննութիւններ կը կատարեն բլիջէ բլիջ, գիւղի գիւղ, անհատէ անհատ, գործէ գործ, իրար-միւսը սեւցնելու, վարկաբեկելու, ասպարէզէն քշելու համար:

Յետոյ, ամբողջ այս աղմուկը, «ինքնաքննադատութիւն», «զտում» կամ «ստուգատես», իր լրտեսական հանգամանքէն զատ, կը ներկայացնէ նաեւ բիւզանդական վէճերու համաճարակ մը, որ երթալով կը ծաւալի:

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն, երբ ճերմակ հացը պերճանքի առարկայ է դարձեր Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, իսկ սովորական հացը պոչերով կը ճարուի: Ճիշդ այն պահուն երբ «Հացամթերումների ֆրոնտում դրական բեկում է սկսուած, թերութիւնները դեռ հսկայական են, անփութութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը դեռ չեն վերացուած» («Խ. Հ.» 18 հոկտեմբեր):

Իսկ ամէնէն արտասուելին— այս խժալուր աղմուկին մէջ, տասը տարի աւելի բացորոշապէս, մոռացութեան կը տրուին երկրի եւ ժողովուրդի ճակատագրին հետ կապուած էական խնդիրներ:

Պետութեան բոլոր երակները, ամբողջ պետական մեքենան, գործավարներու խորհուրդէն մինչեւ յետին բջիջը, այլեւս ուրիշ բանով չեն զբաղիր: Այլեւս ոչ գլուխ, ոչ ալ միջոց կը գտնեն, հայրենիքը կազմակերպելու: — Հող ճարելու, արտաքինը կանխելու եւ ներգաղթը դիւրացնելու, յափշտակուած գաւառները վերստանալու, Հայաստանը իսկապէս հաւասարզօր դարձնելու, վաղուան վտանգին առջեւ թումբեր կանգնելու: Մէկ խօսքով՝ ոտք ու թեւ տալու հայրենիքին, որպէս զի ծիլ, ծաղկի ու բարգաւաճի:

Բայց ո՛չ. հակայեղափոխական միտքեր են ասոնք: Երեւանցիները կրնան շարունակել իրենց ճամբան, դառնալով ու դառնալով կարմիր շրջանակին բոլորտիքը, աչքերը կապուած ձիերու պէս, որոնք ջուր կուտան բանջարանոցներուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԷԿ ՀԱՏԵԻՍ

Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ նոր թերթ մը՝ «Հնչակեան Մամուլ», հրատարակութիւն «Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի շրջանին գործադիր Յանձնախումբին»:

Թերթին խմբագրական սիւնակին վրայ փռուած է յայտարարութիւն մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.

— «Ֆրանսայի շրջանին Հնչակեան մշտանուէր աշխատաւորներն են որ իրենց բանուորի սակաւիկ օրականէն մէյմէկ բաժին բերելով կը բղխեցնեն այն ակը, որ ժայռի ծոցէն ժայթքող «Հնչակեան Մամուլ»ն է:

Հաւատք ունինք որ այդ ժայռին մէջ ամբարուած հսկայ ոյժը անկասկած որ այդ բացուած ակը ընդլայնելով ընթացք պիտի տայ ուղխինահոս գետի մը:

«Հնչակեան Մամուլ»ը ֆրանսահայ գաղութին մէջ կուսակցութեան արտայայտութեան միջոցն է: Իր ծրագիրը Սոց. Դեմ. Հնչակեան անփոփոխելի ծրագիրն է:

Հետեւաբար «Հնչակեան Մամուլ»ը ֆրանսահայ աշխատաւորութեան մէջ պիտի քարոզէ Սոց. Դեմ. Հնչակեան ուղղափառ մարքսիստ գաղափարաբանութիւնը: Հայ Թափառական եւ հայրենաբաղձ պրոլետարիատին ազգային դարաւոր իտէալներուն իրագործման համար, իբրեւ քաղաքական գործունէութեան օրինաթասիոն կ'ընդունի խորհրդային Հանրապետութիւններու օրինաթասիոնը:»

Իսկ Դ. Էջէն կ'արտատպենք հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի գործադիր Յանձնախումբը կը յայտարարէ հայ հասարակութեան որ, Փարիզի մէջ բնակող վարազդատ (Յակոբ Թիւրապեան)ի, վերջին տարիներս Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի անունով կատարած գործունէութիւնը եղած է զուրկ օրինական եւ կանոնագրային հանգամանքներէ, եւ թէ յիշեալը Հնչակեան անունին տակ բոլորովին անհատական գործունէութիւն մըն է որ կատարած է: Այս կերպով, «Նոր Երկիր» շաբաթաթերթն ալ, թէպէտ կուսակցական միջոցներով մատակարարուած, եղած է յիշեալին սոսկ անհատական հրատարակութիւնը՝ այնպէս ինչպէս աւելի առաջ «Արձագանգ Փարիզի» պարբերաթերթն էր:»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐԸ

Պոլսոյ Սանասարեան խանին վարձակալներէն ոմանք սկսած են իրենց վճարումները կուսակալութեան ընել, իրենց եղած զեկուցման վրայ: Մեծ մասը, սակայն, դեռ չէ յանձնուած եւ կը սպասէ վերջնական կարգադրութեան մը:

Ինչպէս յայտնի է, Պատրիարքարանի ներկայացուցիչները պահանջած էին որ վարձքերը յանձնուին դատարանին: Այս պահանջը կը հետապնդուի եւ յոյս կայ որ գոհացում գտնէ մօտ ատենէն:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ վիճակագրութիւններու համաձայն, 1929ին 1,5111000 ոսկիի թէյ ներածուած է Թուրքիա եւ 4 միլիոն 463 հազար ոսկիի սուրճ: 13,403,000 ոսկիի շաքար ներածուած է 1927ին:

ՕՐԱԿԱՆ 15-18 հազար հեռագիր կը տրուի Պոլսոյ հեռագրատունէն. միայն Էնկիւրի օրական 2,000-2,500 հեռագիր կը ղրկուի. երկրորդ կուգան Իզմիր ղրկուածները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Տալատիէ տակաւին տենդոտ գործունէութեան մէջ է՝ նոր դահլիճը կազմելու համար:

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, որ երկուշաբթի իրիկուն պիտի արտայայտուէր արմատական-ընկերվարական դահլիճին մասնակցելու առաջարկին մասին, երեքշաբթիի յետաձգեց իր պատասխանը: Ազգային Խորհուրդի գումարումէն առաջ, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ և գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը, որով խորհրդարանական խմբակին տուած որոշումը Տալատիէի դահլիճին մասնակցելու մասին՝ հակառակ կը գտնէր կուսակցութեան որոշումներուն: Այս բանաձեւին առթիւ ձեռնպահ մնացին Լէոն Պլում եւ Շոսի, իսկ հակառակ արտայայտուեցան երեսփոխաններ Լարոզ եւ Ժիւլ Իւհրի:

Ազգային Խորհուրդը գումարուեցաւ երկուշաբթի գիշեր ընկերվարականներու Նոր Տան մէջ՝ Վիքթոր Մասէ փողոց թիւ 9: Ներկայ էին շուրջ 80 պատգամաւորներ՝ Ֆրանսայի բոլոր նահանգային դաշնակցութիւններէն, նոյնպէս պատուիրակներ խորհրդարանական խմբակէն եւ կուսակցութեան վարիչ մարմինէն: Վճռական ձայնի իրաւունք ունէին միայն դաշնակցութեանց պատգամաւորները: Կը նախագահէր Լը Թրոքէ: Լէոն Պլումի եւ Սէվրաքի զեկոյցներէն վերջ, հետզհետէ խօսք առին Ժիւլ Իւհրի, Ռընօտէլ, Զիրոմսքի, Կրումպաք, Մարքէ, Ժան Լոնկէ, Տոլէ, Փարվի, որոնք թեր կամ դէմ կարծիքներ յայտնեցին: Վիճաբանութիւնները տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը 1ը:

Երէկ առաւօտ ժողովը վերաբացուեցաւ եւ վիճաբանութիւնները շարունակուեցան՝ վերջնական որոշումի մը յանգելու համար:

Թերթս մամուլը դրուած պահուն, ընկերվարականները տակաւին չէին վերջացուցած իրենց Ազգային Խորհուրդը, հետեւաբար ալ յայտնի չէր իրենց որոշումը:

Վերջին պահուն յոյս կար թէ մասնակցելու կողմնակիցները պիտի տանին յաղթանակը:

ՏԱԼԱՏԻԷԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Տալատիէ իր կազմելիք դահլիճին համար իբրեւ քաղաքական ծրագիր կ'ընդունի հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.— Գերմանիոյ հետ համերաշխական յարաբերութեանց շարունակում եւ սերտացում՝ կանխաւ պարպելով Հռենոսիոյ գրաւուած հողամասերը· վաւերացում Եընկի ծրագրին· հետապնդել հարկային նոր քաղաքականութիւն՝ աւելի քան մէկուկէս միլիառ ֆրանք զեղչելով տուրքերը· 1930ի նմտացոյցին մէջ մէկուկէս միլիառ յատկացնել գիւղերու մէջ ելեկտրականութիւն հաստատելու, նոր ճամբաներ եւ ջրուղիներ շինելու համար, որպէսզի զարկ տրուի երկրագործական արտադրութեանց· 600 միլիոն ֆրանք զեղչել զինուորական ծախքերէն. արդիական եւ միակ դպրոցի դրութիւնը ընդունիլ անմիջապէս, ցորենը պետական մենաշնորհ ընել.նոյնը՝ պարարներու համար. ընկերային ապահովութեանց օրէնքը գործադրել որոշուած թուականին. գոհացում տալ բանուորական կազմակերպութեանց պահանջներուն (վճարովի արձակուրդ շնորհել եւն). ընդհանուր ներում յայտարարել բոլոր քաղաքական յանցաւորներու համար:

Ընկերվարական երեսփոխանները բաւարար եւ ընդունելի գտան այս ծրագիրը: Սակայն ձախ-կեդրոնի խմբակցութիւնները հակառակ են անոր շատ մը կէտերուն:

Ձեկայի նոր գնդակահարութները

Թայմզի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ հոկտ. 28 Թուականով.— *Ութ շաբաթուան դատավարութենէ վերջ, խորհրդային դատարանը երէկ գիշեր տուաւ իր վճիռը Աստրախանի ելմտական եւ այլ հիմնարկութեանց 129 պաշտօնեաներուն մասին, որոնք ամբաստանուած էին թէ արգելք չեն ըլլար մասնաւոր ձեռնարկներու, եւ թէ նոյնիսկ կը քաջալերեն զանոնք:*

Ասոնցմէ 14 հոգի մահուան դատապարտուեցան, 108 հոգի՝ 1-10 տարի բանտարկութեան, իսկ 7 հոգի անպարտ արձակուեցան:

⁂ «Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գէպէուն գնդակահարեց 18 նոր մահապարտներ, որոնց 4ը կրօնական քարոզիչներ:

Ֆաշիսմի տարեդարձը

Ֆաշիստ յեղափոխութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի ամբողջ Իտալիոյ Սեւ շապիկաւորներուն ուղեց պատգամագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Վարչաձեւի այս եօթներորդ տարուան ընթացքին, ֆաշիստ ժողովուրդը բուռն կերպով աշխատեցաւ երկաթուղիներու, կամուրջներու, խճուղիներու, հողի արգասաւորման, դպրոցներու, հիւանդանոցներու համար: Ֆաշիսմի նպատակն է աւելցնել բարօրութիւնը անհատներու եւ ուժը ազգին: Յետին մտքով չքօղարկուած իւրաքանչիւր ակնարկ կրնայ տեսնել, որ ֆաշիստ Իտալիա յառաջդիմած է ամէն ճակատի վրայ, զօրաշարժի ենթարկուած բանակի մը կարգապահութեամբ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ

Մարսէյլ, 28 հոկտ. Պաղտասար Ազապեան, 23 տարեկան հայ երիտասարդ մը, որ կը բնակի Մարսէյլ, Ֆրավէրս տիւ Լիբան թիւ 2, գացած էր Թուսէ ուր կը գտնուէին իր ընտանիքին անդամները, բաղկացած հինգ հոգիէ:

Ազապեան սունկ քաղած ըլլալով, իրիկունը ճաշին բոլորն ալ կերան անկէ: Երկու օր վերջ ամբողջ ընտանիքը թունաւորման նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, դարձան Մարսէյլ, ուր խընամուեցան բժիշկի մը կողմէ:

Սակայն այսօր Ազապեանի մայրը՝ Վարդազ, 49 տարեկան, մեռաւ, իսկ մեծ մայրը՝ Եղիսաբէթ Աւետիսեան՝ յուսահատական վիճակի մէջ ընդունուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Եէնի Քէօյի (Սէրէզի շրջան) 19 տուն հայ գաղթականները, մեծ մասով Մարաշի կողմերէն, կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ չարաչար աշխատութեամբ հազիւ թէ իրենց օրապահիկը կը հանեն: Այս թշուառները գրեթէ լքուած են իրենց բախտին: Ոչ դպրոց ունին, ոչ ալ եկեղեցի: Ոչ մէկ ազգ. իշխանութիւն հետաքրքրուած է իրենցմով ու թերեւս, անոնց գոյութեան մասին ալ տեղեկութիւն չունին: Միայն, վերջերս, Հարմանգիւղի Յովհաննէս քահանէն ինքնաբերաբար այս շրջանը գացած է այցելութեան:

Գաղթականներուն մեծ մասը, իրենց այս թշուառութեան բե- [illegible] Այս խեղճութեան դարման մը գտնելու մտքով, գաղթականութեան կողմէ դիմում եղած էր Շուէտական Միսիոնարական առաքելութեան ներկայացուցիչ Միս Ա. Եօհանսոնի, որ սիրով ընդունելով եղած առաջարկը, Տօքթ. Կ. Խաչերեանի ընկերակցութեամբ այցելեց այս գիւղը եւ բոլոր տուները շրջելով հիւանդները քննել տալէ վերջ, ամէնուն ալ համապատասխան դեղերն ու քինինը բաժնեց, մալարիայէ վարակուածներուն՝ քինինի ներարկումներ ընել տուաւ եւ հիւանդներէն մէկուն՝ — թոքախտաւորի մը — խոստացաւ իր միջոցներով փոխադրել Սելանիկ պետական հիւանդանոց մը:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թաւրիզէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ 1,000 ստերլին նուիրեց վերջին հեղեղի աղէտեալներուն: Յետոյ Արտէպիլէն ինքնաշարժով ճամբայ ելաւ եւ Աստարա հանդիպելէ վերջ, կասպիցի եզերքի նոր խճուղիին հետեւելով շաբաթ օր հասաւ Փէհլէվի (Նախկին Էնզէլի):

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ խիստ քննութիւն մը պիտի կատարուի Պոլսոյ օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներու թուրք ուսուցիչներու գործունէութեան մասին: Քննիչները պիտի ստուգեն թէ, ուսուցիչներուն դասաւանդութիւնները պէտք եղածին չափ արդիւնաւոր կ'ըլլա՞ն, դասերուն կանոնաւոր կը յաճախե՞ն եւ աշակերտներուն վրայ հեղինակութիւն ունի՞ն:

Այս պայմանները չլրացնող ուսուցիչներու մասին պէտք եղած որոշումը պիտի տրուի:

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ Նախկին յեղափոխական վարիչ Թոտոր Փէթրոֆ, որ ժամանակէ մը ի վեր քաշուած էր յեղափոխական գործունէութենէ, երկուշաբթի առաւօտ սպաննուեցաւ Սոֆիայի իր բնակարանին մէջ: Փէթրոֆ մտերիմ բարեկամն էր զօրավար Փրոթոկերոֆի: Աճաբեկիչը յաջողեցաւ փախչիլ: Ոստիկանութիւնը շուրջ 20 հոգի ձերբակալեց:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դրօշակները Ծալլուած են ու Բանակը կը Նահանջէ...

ԿԱՄ Ի՛ՆՉՊԷՍ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԼՔԷ ԻՐ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

Յեղափոխութեան դրօշակները ծալլուած են ու համայնավար բանակը որ կոչուած էր հիմնիվայր շրջել քաղքենի իրաւակարգն ու տնտեսութիւնը, տապալել ռամկավար պետութիւնը եւ հաստատել աշխարհի հինգ մասերուն վրայ բանուորա-գիւղացիական իշխանապետութիւն, սկսած է կորակոր նահանջել՝ իր ռազմական դիրքերը լքելով անգամ մը եւս յաղթական ու իր յաղթանակէն լրբացած քաղքենիութեան, աւելի ճիշդ յետ-պատերազմեան բարձր-դրամատիրութեան։ Միջակորեար, ազատորմնադիր, մանր-քաղքենի ու ազատական ներշնչումներով սնուցուած նախապատերազմեան հանրապետութիւնը, որ անընդհատ կը ձգտէր հաշտեցնել յարաճուն ու աշխարհակալ քաղքենիութեան ալլամերժ շահերը՝ ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան հրապարակ նետած սկզբունքներուն հետ, որ կ'աշխատէր անդուլ խաղաղասիրական քարոզներու ու յեղափոխական սուտ բառամթերքի մը կոյտին տակ խեղդել ժողովրդական խաւերու զգացնութիւնը՝ աստիճանաբար բայց արագութեամբ կը վերածուի դրամապետութեան մը, իմա՝ բարձր-դրամատիրական հանրապետութեան մը (République des banques et banquiers) ինքնավստահ, յարձակողական ու հետզհետէ աւելի դիմակազերծ։

Ամենուրեք և մարդկային գործունէութեան բոլոր կալուածներուն մէջ, դրամապետութիւնը կը հաստատէ իր իշխանապետութիւնը՝ հրապարակէն քշելով թոյլ, անարի ու գէշ-ծառայող, տակաւին նախապատերազմեան ձեւերուն հաւատարիմ [illegible] գէտներն ու քաղքենիութեան այլ գործակատարները, փոխարինելով զանոնք հլու գործակատարներով, յաճախ հաւատուրացներ, գրեթէ մեծտ ասպարէզ ու դիրք ու իշխանութիւն որոնող արկածախնդիրներ, ամբողջովին տրամադիր գործադրելու բարձր-դրամատիրական իշխանապետութեան բոլո՛ր հրամանները։ Դրամատիրութեան այս ստորին գործակատարները, մեծ մասամբ աշխատաւորութեան բանակէն, հաւատուրաց մարդոց յատուկ ամբողջ անգթութեամբ եւ մոլեռանդութեամբ կը հալածեն բանուորական-յեղափոխական կազմակերպութիւնները, կը հարուածեն անխնայ միջազգային աշխատաւորութեան յառաջամարտիկ տարրերը՝ մէկ կողմէն յարաճուն սարսափի տակ պահելով պատերազմէն զզուած ու խաղաղմանր քաղքենիութիւնը ու միւս կողմէն՝ աշխատելով շեղեցնել ժողովուրդներու ուշադրութիւնը, անոնց գլխուն վրայ անընդհատ շարժելով յեղափոխական կարելիութիւններու հեռանկարը, երբ իրենք տենդով ու անօրինակ շնականութեամբ մը կը շարունակեն սպառազինել իրենց երկիրները, պատրաստելով այսպէս նոր պատերազմ, նոր ջարդ, նոր աւեր։

Այս յաղթական բայց իր յաղթանակի դափնիներուն վրայ չննջող, անհանգիստ ու յստակատես բարձր-դրամատիրութեան դիմաց (որ ինչպէս ճշգրտօրէն կ'ըսէր ընկերվարական երիտասարդ ու գիտուն ընկերաբան Մարսէլ-Տէան, միակտուր զանգուած մը չի ներկայացներ, այլ ունի ինք ալ իր ներքին ներհակութիւնները, հատուածական շահերը, ազգային շերտաւորումները, իրար մխտող թեւերը) ցցուելու ու ճակատ յարգարելու մեծ փառասիրութիւնը կը սնուցանէր, 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր ու անկէ ծնունդ առած Գ. Միջազգայինը։

Ի՞նչ կը ներկայացնէր Գ. Միջազգայինը եւ դրապէս ի՞նչ էր իր արժէքը։ Գուցէ ծիծաղելի ու աւելորդ թուի այս հարցումը 1930ի սեմին, երբ ինչպէս կ'ըսենք այս յօդուածին խորագրով, դրօշակները ծալլուած են այլեւս, անորոշ ժամանակի տեւողութեան մը համար.— Գ. Միջազգայինի բանակը կը նահանջէ, աստիճանաբար կազմակերպուած յարձակողականի մը գրոհին տակ լքելով իր պայքարի դիրքերը։ Գուցէ մեր ընկերներէն ոմանք զարմանան որ անհրաժեշտ կը գտնենք այս հարցումը դնել սեղանի վրայ՝ երբ յեղափոխութենէն տասներեք տարի յետոյ, այլեւս պէտք է պարզ ըլլար Գ. Միջազգայինի բովանդակութիւնն ու դիմագիծը, բնաւորութիւնն ու ծագումը, Այլ է մեր կարծիքը։ Մեզի կը թուի որ տարաբախտաբար տակաւին շատ շփոթ ու տարակարծութիւն կայ այս բոլորի մասին մեր Միջազգայինի շարքերուն մէջ։ Եւ այդ շփոթն ու տարակարծութիւնը հիմն ու աղբիւրը կը կազմեն թիւր ու վնասակար գնահատումներու, հետեւաբար գործելակերպի։

Ոմանց համար Գ. Միջազգայինը յառաջամարտիկ թեւն էր ձախ ու ծայրայեղ մասը միջազգային բանուորութեան, հետեւաբար աշխատաւորութեան բանակին ամէնէն երիտասարդ ու կռիւի պատրաստ մասը, որ դժբախտաբար խզեց շատ կանուխ իր կապերը բանուորութեան պահեստի ու յետագայ ուժերուն հետ ու խրեցաւ ճախճախուտքի մէջ։ Այս տեսակէտը ունեցողները ուրեմն հետեւողական կերպով, պարտաւոր են ընդունիլ որ Խ. Ռուսիոյ մէջ կատարուածը իրապէս ընկերվարական յեղափոխութիւն էր ու աշխատաւորական պետութիւն հաստատելու փորձ՝ համաձայն մարքսեան տեսաբանութեան։

Ուրիշներու համար՝ Գ. Միջազգայինը, նախապէս բանուորական ու գիւղացիական ծագումով, ներշնչումներով ընկերվարական, մարքսեան՝ շուտով դարձաւ արհեստով յեղափոխականներու եւ բախտախնդիր մարդոց սակաւապետութիւն մը, խեղաթիւրելով Մարքսի վարդապետութիւնն ու ընկերվարութեան դէմքը։ Այսպէս մտածողներուն համար սրբապղծութիւն է Խ. Ռուսիոյ մէջ կատարուածը համարել ընկերվարութիւն, բանուորա-գիւղացիական իշխանապետութիւն բռնածը ծաղր է ու հեգնութիւն, յեղափոխութեան ղեկավարներու մեծ մասը հասարակ արկածախնդիրներ են ու իշխանամոլներ։ Բոլոր այն մտաւորական-յեղափոխականները որ անցած են յեղափոխութեան հնոցով ու առօրեայ կեանքի, պայքարի ու դժուարութեանց ցեխին մէջ կորսնցուցած իրենց վստահութիւնը հանդէպ այն «յեղափոխութեան» ուրուն առջեւ խունկ կը ծխէին դեռ երէկ, Փանայիթ-Ստրաթիներն ու Փոլ-Մարիոնները՝ կուգան բացառաբար փաստել այսպէս մտածողներուն քննադատութեանց ճշդութիւնը։ Վերջին տարիներս Խ. Ռուսիա այցելողները այս մասին գրեթէ համաձայն են և ըստ իրենց Գ. Միջազգայինը կը ծաղրանկարէ ընկերվարութիւնը՝ իսկ խորհրդային պետութիւնը կը դեգերի Միացեալ Նահանգներու ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման (Rationalisation) եւ պետական դրամատիրութեան մը իրերամերժ ճամբաներուն վրայ։ Վատ, թըշուառ, յարափոփոխ ու սպասուած մտաւորականի բոլո՛ր բացասական կողմերը իր վրայ միացնող Փանայիթ-Ստրաթին եւ իրապէս ուղղամիտ ու զուսպ տաղանդաւոր գրագէտ ու բարեխիղճ դիտող Լիւք Տիւրթէնը այստեղ կը մտնեն իրարու։ Ասիկա շատ յատկանշական է։

Վերջապէս կայ յեղափոխութիւնը դատողներու երրորդ խումբ մը, որ սկիզբէն իսկ մերժած է համայնավար ղեկավարներուն իր վստահութիւնը, զանոնք համարած է ցնորամիտներ, խեղկատակներ կամ հասարակ բայց այլապէս վտանգաւոր բախտախնդիրներ։ «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւն»ը համարած է միշտ պետական հարուած, չարաշուք խաղ՝ խաղցուած բռնակալութիւնը տապալող յեղափոխութեան գլխուն, համայնավարութիւնը համարած է ընկերվարութեան բացասում ու վայրագութեամբ մերժած է որեւէ պատասխանատուութեան բաժին վերցնել կատարուածին մէջ, ամենուրեք, բարձր ձայնով պոռացած է իր թշնամութիւնը, նոյնիսկ խզած է ամէ՛ն համերաշխ կապ հասարակաց թշնամիին դիմաց՝ առարկելով որ իր եւ «անոնց» միջեւ ո՛չ մէկ գաղափարական բարեկամութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ։ Այս խումբը կ'երկարի Աղ. Կերենսկիէն մինչեւ Փիէռ-Ռընոտէլ, մինչեւ մեր կուսակցական կարգ մը ղեկավարները, օրինակ ընկ. Ռ. Դարբինեան որուն հետեւողական, անհաշտ, տրամաբանական դիրքը Խ. Ռուսիոյ հանդէպ, ամբողջ այս վերջին տարիներու ընթացքին, եղած է անթեքելի շիտակ գծի պէս։ Ուրիշ խնդիր է թէ որքան ճիշդ է եղած իր տեսակէտը։

Անհրաժեշտ էր այս ճշդումներն ու դասակարգութիւնը ընելը՝ բացատրելու համար Գ. Միջազգայինի տեղատուութիւնը, նահանջի բնոյթն ու շարժառիթները, ու ըմբռնելու համար թէ միջազգային աշխատաւորութիւնը ի՞նչ կը սպասէր ռուսական յեղափոխութենէն ու ի՞նչ ստացաւ... Ի՞նչ բան կ'առաջադրէր իրագործել Գ. Միջազգայինը ու ի՞նչ պատկերի առջեւ կը գտնուի այսօր...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԵՄ

Մկրտիչ Երիցանց քննադատական մը գրած էր Մկրտիչ Պարսամեանի գիրքին մասին (Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գրականութիւնը)։ Եւ այդ առթիւ, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, ուզեր էր դաս տալ քննադատութեան մասին։

Թէ քննադատութեան էութեան մասին բան չէր կրցած ըսել, այդ չէ խնդիրը։ Իր յօդուածին «միտ բան»ին յարձակում մըն էր, զոր կ'ուզէր փորձել իմ մէկ քննադատականիս դէմ։ Ճակատաբաց տղայ մըն եմ, չեմ սիրեր յօդուածներու մէջ մթին ակնարկութիւններ թաղել եւ նախանձի երիտասարդ գրողներու յաջողութիւններուն։ Այս բացասական յատկութիւնները տեսած եմ մեր սերունդին շատ մը տղոց մէջ։ Երիցանց անհասկնալի դիւրագրգռութենէ մը՛ շարժելով, գիս կը նետէ Պայքարի քննադատներուն կասկածելի մղումներուն մէջ, այն մեղադրութեամբ որ գովեր եմ Շահան Շահնուրի վէպը։ Այնպէս որ ես եւ «Պայքար»ի քննադատը կը յանգինք «նոյն ելքին,—բանիմաց ընթերցողին անտարբերութեան կամ կասկածին»։

Պահ մը ընդունինք թէ կասկածելի եմ իմ քննադատի գնահատութիւններուս մէջ։ Եւ քննենք Երիցանցի գնահատութիւնները, որոնք կասկածելի չեն անշուշտ, քանի որ, ինչպէս Սթանտալ, (ինք կը կատարէ այս մէջբերումը) չի պարսաւեր, չի գովեր, այլ կը դիտէ։ Հայրիկս ալ ժամանակին ինծի խրատներ կուտար, մէջ բերելով տէքստերին կամ փորձառութիւն բերնէն գողցուած խօսքեր։ Բայց ոչ հայրիկս, եւ ոչ ալ ուրիշ խրատամբաշխ մարդիկ, շարժած են այնպէս՝ ինչպէս ըսած են։ Երիցանց նոյնպէս կ'ըսէ թէ չի գովեր, այլ կը դիտէ։ Ընդհակառակն, իր քննադատութեան ընթացքին՝ չի դիտեր, այլ կը գովէ։ Երիցանց իրականին մէջ չի հանէր Ահարոնեանի գրականութեան, եւ սակայն կը գրէ թէ «Ահարոնեանի արուեստը կը ներկայանայ ներդաշնակութեամբ մը, որ թերեւս դժուարութեան պիտի մատնէ ապագայ սերունդը», (հոս կը կըճատեմ երկար նախադասութիւններու անհասկնալի շարք մը) եւ «նորէն չպիտի խուսափի հմայքէն, որ կը բխի անոր ամէն մէկ էջէն»։ Նոյնը նաեւ Պարսամեանի գործին մասին։

Ես կը կարծէի թէ «կասկածելի» քննադատութիւնը այս է։ Եւ, ընդհակառակն, կը խորհէի թէ անկեղծ քննադատն ալ այն է, որ կ'ըսէ ինչ որ կը խորհի, ինչպէս կ'ընեմ։

Արդ, նոյն այդ անկեղծութեամբ, այս առթիւ ըսեմ.— Ահարոնեան արուեստագէտ մըն է, որուն գրականութիւնը կը պահանջէ վերագնահատութիւն մը, իսկ Պարսամեանի ներկայացնելու ծղանակը (քննադատութիւն չէ որ կատարած է ան, ճշտե՛նք,) ինծի կը թելադրէ վերապահ մտածել կարգ մը կէտերու մասին։

Հիմա անցնինք իմ այն գնահատութիւններուս, զորս կասկածելի կը նկատէ եւ «սանձարձակ համակրանք» արտայայտելու պատճառաւ Պայքարի զամբիւղը կը նետէ։ Նախանձը վէպը արդիական վէպ մըն է, եւ փորձառութիւն մը, որ գոյց կրնայ տալ թէ ո՛վ կը հասկնայ արդիական եւ վաղուան գրականութիւնը։ Այս հաստատումը կ'ընեմ՝ փորձի դնելով՝ քննադատի իմ յաւակնութիւնս, կարողութիւնս եւ հոտառութիւնս։ Երիցանց կը կարծէ թէ քննադատութեան ընթացքին գրականութիւն չեն ըներ, եւ հեղինակներ չեն վերագրեր գաղափարներ, «որոնք նա՛խ ափ ի բերան կը ձգեն հեղինակն ինքն իսկ»։

Ըսի թէ Երիցանց երկար ֆրազէոլոյի մը զբաղած է առանց յստակ ըսելու թէ ի՛նչ կը հասկնայ քննադատութիւն բառին տակ։ Ես ըսեմ ինչ որ կը հասկնամ։ Եւ ինչ որ պիտի ըսեմ, առաջուընէ յայտնեմ թէ գիրքի մէջ չկայ։ Մտածեր, ուսումնասեր, եւ շիներ եմ զայն՝ համաձայն գրական որոշ ըմբռնումներու։ Նախ, քննադատութիւնը սեռ մըն է, այնքան անկախ, որքան վէպը, թատրոնը, բանաստեղծութիւնը։ Այս սեռը նոյնքան ստեղծագործական է, որքան, դարձեալ, վէպը, թատրոնը, բանաստեղծութիւնը։ (Կ'աճապարեմ, հետեւաբար այս մասին աւելի չեմ ուզեր խորանալ, սակայն հոս կ'ուզեմ աւելցնել, որ ա՛լ համը փախաւ կրկնելով այն նորոյթ-խօսքը երբեմն թէ գրականութիւն պէտք չէ ընել ինչպէս թատրոնին, նոյնպէս քննադատութեան մէջ։ Կան գրականութենէ զուրկ թատերգութիւններ եւ կան գրականութիւնով հիւսուած թատերգութիւններ, ինչպէս կան գրականութիւնով աղուորցած քննադատութիւններ, եւ կան գրականութենէ զուրկ ցամաք քննադատութիւններ — Սորպոնի մէջ շա՜տ,— այս վերջինները գրականութեան պատմութիւնը չընդ․․․ ներ)։ Վերջապէս իմ քննադատութիւնս հոգեբանախօսական խարիսխ ունի,—հա՛ իր նորութիւնը։ Ամէն արտայայտութիւն կը բացատրեմ հոգեբանխօսութեամբ, որ գիտութիւն մըն է։ Եւ այսպէս, հեռանալով «պարտիզպան» թենէն, կը մտնեմ անհատին թաքուն կարողութիւններուն մէջ։ Արդարեւ արուեստը այնքան ճշմարիտ է եւ բարձր, որքան կը բխի անհատին խորքէն։ Յետոյ, առարկայականութիւն տալով այդ արտայայտութեան, իբրեւ տեսակ մը շարունակութիւն հեղինակին գործին,— հոս կը սկսի քննադատին ստեղծագործական բուն դերը,— բացատրութեան ձեւով կուտամ նիւթեր, որոնք թելադրութեան մը պէս կը բխին տրուած գործէն։ Ուրեմն, քննադատը այն է, որ կը շարունակէ հեղինակի մը գործը։ Եւ տարբեր է թերթերու օրագրողէն (chroniqueur) որ մակաբոյծ մըն է, եւ միջնորդ մը գործին եւ ժողովուրդին միջեւ, հետեւաբար շատ անգամ անօգուտ։

Կը խոստովանիմ, որ քիչ մը կողմնակալութեամբ՝ նուաղ խըստութեամբ կը մօտենամ նորերուն։ Պատճառները բացատրելու համար երկու սիւնակ եւս պէտք է։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԱՏՐՈՆ

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹԸ,,

Կիրակի գիշեր Albert I թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ «Արշին մալ ալան»ը, Սուրաբեան թատերախումբին կողմէ։

Սրահը խռնուած բազմութիւնը, ռամիկն ու ազնուականը կամ ազնուական կարծուածը մէջն ըլլալով եկած էր ծափահարելու «Հայկական օփերէթ» մը որուն նմանը հազուադէպ է գտնել օտար բեմերու վրայ...։ Այնպէս որ սրահի սպասարկու օրիորդներն ու ոստիկաններն անգամ ապշած, իրենց զարմանքը կը յայտնէին, որովհետեւ իրենց կեանքին մէջ այսպիսի բան չէին տեսած անշուշտ..։

Մեր մէջ քննադատներու պակասը պատճառ կը դառնայ որ երբեմն չելլենք մեր կոչումէն եւ ստանձնենք այդ պաշտօնը։ Ջինադաբէն ի վեր ականջ խլացնող այս «կովկասահայ» օփերէթներու մասին թերեւս սոյն առաջին գրուածքով պարզենք քիչ մը թէ ի՞նչ է «Արշին մալ ալան»ը։ Հայկական օփերէ՞թ։

Մեր մէջ գեղարուեստի ամէն արտայայտութիւն ուր կայ արեւելեան տարազ եւ քիչ մըն ալ տխուր երաժշտութիւն, հայկակա՛ն է։ Եւ ժողովուրդի միամտութիւնը շահագործելու համար այս միակ բառը հրաշքներ կը գործէ։

Այժմէն ըսենք որ մեր ընելիք դիտողութիւնները գործին մասին են եւ ընդհակառակն մասնաւոր գնահատանք եւ համակրանք ունինք դերակատարներուն հանդէպ, որոնց տաղանդը աւելի պիտի արժէր սակայն, տարբեր պարագաներու մէջ։

Մեծ օրքեսթրան, ղեկավարութեամբ Թարիստ Պ. Ճորճի, հոյակապ կտորները նուագեց «Արշին մալ ալան»ի, որուն ոչ նիւթը, ո՛չ ալ երաժշտութիւնը հեղինակ ունի եւ առաջին առիթով մեզ կը վստահացնէ թէ շինծու խաղ մըն է, մկրտուած «հայկական օփերէթ» անունով։ Այսպէս՝ ի միջի այլոց, երբ երկրորդ արարի նախամուտ լսեցինք Brahmsի Danse hongroiseը։ Չէ՞ որ քիչ մը արեւելեան գոյն ունի. Հայկականի մէջ կրնայ անցնիլ. յետոյ, «Ինծէ սազ»ի քանի մը կտոր. ասոնք ալ մեզի պատուութիւն կը թողուն, հետեւաբար յարմար ենթաքանի մը հատ ալ հայերէն բառերով երգուած կատարել «Թանկօ»ներ, ի լրումն ամենայնի։

Ստեղծագործում մը դժուար է անշուշտ. բայց յարմարցուած բան մը նուա՞զ դժուար է արդեօք, երբ մանաւանդ ճարտարօրէն եղած է։ Տեսնե՛նք։

Ակնեարի երգած Sérénade...
կիւլչէօրայի համար, մեր միշ...
յիշատակներարթնցուցիթէք երգ...
եւ թէ բառերով աչա՛.
Ե՛կ, ե՛կ, ե՛կ, սիրուն եա՛ր ջան...
Ե՛կ, ե՛կ, ե՛կ սիրուն եար ջան...
Չեմ գիտեր ինչո՛ւ յանկ...
ծակի վերյիշումը թուրքերէն...
քնքուշ մեղեդիին, որ ...
ափերէն կ'արձագանգէր երկ...
ատեն.
Կէ՛լ, կէ՛լ, մինի մինի ...
Կէ՛լ, կէ՛լ գարագաշըը եավրում...

«Հայկական օփերէթ»ի ...
ղինակները որոնք մէկէ ...
ըլլալու են ճշմարիտ է որ ...
տարիմ են, իրենց որդեգրած...
ալ, թէ՛ եղանակի եւ թէ բառե...
րու հարազատ թարգմա...
թեամբ։

Տիկին Սուրաբեանի «Սեւ...
աչեր» երգը վիեննական վալ...
մը ոճով, քիչ մը բարեփոխուած
երգ է, իսկ անոր պարը ամէն...
ծանօթ ռուսական «Հէ՜յ Թռոյ...
րա»ն է։

«Արշին մալ ալան»ի մէկ ...
րենց տեղն ունին ուրեմն հայ...
րական ու ռուսական կտոր...
«Ինծէ սազ»ի կատարել ...
Թուրքա»ն եւ ուրիշ կարգ մը ...
ունայն երգեր, նոյնքան անհա...
պակից բառերով։

Կամ ասոնք հայկական ...
եւ կամ Կովկասի մեզ հասած երգերը. երկուքը շատ ...
բեր ըլլալով իրարմէ, մէկը պէտք
է տեղ տայ միւսին։

Հոս են նմանապէս պարս...
կան տարազներն ու «խալ...
ները, անձերու անուններն ալ ...
լէյման, Սուլթան Բէկ, Ասքեր...
եւն, իսկ երբ նիւթ ոչ մէկ ...
կանութիւն։

Որպէսզի կարենայ Սուլթան
Բէկի աղջիկը մօտէն ...
Ասքեար կը ծպտուի իբր կերպաս
վաճառորդ եւ մուտ կը գործէ
անոր տունը։ Յետոյ խնդիր ...
բեւան կ'ելլէ եւ ոչ միայն մէկ
այլ չորս զոյգեր կ'ամուսնանան
որոնք չգիտեմ ինչպէս իրար
համակրեցան յանկարծ, որովհետեւ
հաւանաբար խաղը համով ...
ջաւորութիւն մը ունենայ. իսկ ...
մամիկին երեւակայած հէքեաթ...

* **

Մանկութեան օրերուս կը ...
չեմ պոլսոյ Եէնի-Շէհիր ...
Ալ Եդիկի բանաչիրները, ...
վրաններու տակ խումբ մը ...
տարկապորտ ''գանթօ...
այսպիսի խաղեր կը ներկայա...
Բայց անոնց անունն էր ''Օ...
օյունու,, կամ ''մէյտան օ...
որ կը նշանակէ յանպատրաս...
խաղացուած տեսարաններ։

Այս ողորմելիները հա...
էին եւ իրենք չէին յա...
«օփերէթ» անունը տալու ...
շատ տարուան բան է, բայց ...
տարիներ ետքը նոյն բան ...
կը բեմադրուի քաղաք...
երկրի մը կեդրոնը ...
աչքին, ուր Պ. Սուրաբեան ...
յիշեցնէ այդ գռեհիկ ...
ները եւ չի վարանիր ...
այլ թէ կին խաղակից ...
որպէս յանդիմանութիւն ...
«ճայվա՛ն օղլու ճայվան» ...
ցատրութիւնը, որպէսզի ...
դը խնդա՛յ ու ծափահարէ...
արտասանուած խօսքերը ...
մրելով կը հրապարակեն...

Բայց նախօրօք ...
պոռոտախօս յայտագրի մէ...
ուշադրութիւն գրաւած էին ...
տեւեալ խօսքերը... «Սո...
խումբը գիտէ գոհացում ...
ժողովրդի թատրոնական ճաշակ...
որ աչա՛...։

Ժողովրդի «թատրոնակա...
շա՜կը...

...կից տարի է որ Փարիզ կ'ապրի ...յ ժողովուրդ եւ ճաշակը նոյնն ...ժողովուրդը որ չկրցաւ նոյն իսկ ...թատերախումբ մը ...որպէս գի ծանօթանար ...խաղացանկին։

...օփերէթի, քանիցս լսե... «Լէպլէպիճի»ի բեմադրու...սերը, բայց ի զուր. լաւ ...մը ըրած պիտի ըլլային ...զալով զայն, ինչպէս եւ Աբէթը ...քեհեան, որոնք թէեւ հայ ...քաղուած չեն, բայց թէ ...ուելի շահեկան են եւ ...ժամանակ հայ հանճարի մը, ...հանի անխարդախ գործերն ...նուագախմբի ըն...կցութեամբ։

...Սուրաբեանի պէս նուրբ ...գիտուհիի մը «Արշին ...Ալան»ի մասնակցութիւնը ...ինչպէս ըսաւ կ'ազդէ ինծի, որով...Պոլսոյ Տրամաթիքի մէջ ...ներկայութիւնը աւելի քան ...էր։ Ան ունի համակ...ձայն եւ շատ ճկուն խաղար...միակ զգայուն դերա...հին որ ճանչցանք վերջին ...մը տարիներուն՝ Տիկին ...հետ։

...Սուրաբեան աւելի օգտա...պիտի ըլլար ժողովուրդին մէկ ...գնելով երաժշտութիւնը, ...խաղերը իր պարզ կատակեր...թիւն ներկայացնելով, ուր մեծ ...ճիւմներ կրնայ ընել, եւ եթէ ...ական ուժերու միանալով վեր...թատերական տրամաթիք ...մը։

Նախանձախնդիր ենք որ հայ օփերէթի անունը չղրճուի այս ...ներով։ Յանուցուեցաւ որ մօտ ...պիտի բեմադրուի «Ապուշ»ը, ...հայկ. օփերէթ մը, անծա...հեղինակով, ուր սակայն ...երգուի եղեր Հաքոբեանն ...ճանճ ճանը, չգիտենք ինչ ...թիւ...

Պաղթենք որ «Ապուշ»ը իր ...ունին չնմանի։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Արշին Մալ Ալան»ը ...րծն է Ադրբէջանցի (Թաթար) ...րողի մը եւ յարմարցուած հա...րէնի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՋՐՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Լոնտոն-Հնդկաստան գիծին վրայ երթեւեկող անգլիական ջրօդանաւ մը՝ Սիթի ավ Րոմ՝ սաստիկ փոթորիկի բռնուելով՝ ստիպուեցաւ իջնել Ճենովայի ծոցին մէջ։ Հովը կը փչէր ժամը 70 մղոն արագութեամբ։ Օդանաւը օգնութիւն խնդրեց անթելով։ Ֆամիլիա շոգենաւը օգնութեան փութաց եւ օդանաւը անոր կապելով սկսաւ յառաջանալ դէպի Նաւահանգիստ։ Սակայն պարանները փրթան եւ Ֆամիլիա ուղղուեցաւ դէպի Սփէցցիա՝ Թորփիլահալածով մը օգնութեան հասնելու համար։ Բայց երբ Թորփիլանաւը հասաւ աղէտին վայրը՝ օդանաւը չկար։ Չորս օդանաւորդներն ու երեք նաւորդները ծովուն տակ գացած էին օդանաւին հետ միասին։ Վարիչին դիակը գտնուեցաւ Վիա-Րէճճիայի եզերքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Բնակարանային Շինութեանց Համագործակցականը նախատեսած է Երեւանի մէջ 1930ի ընթացքին հետեւեալ շինութիւնները. Գնունի եւ Սնդուկեան փողոցներու անկիւնը «Նայիրի» բնակութեան համագործակցականի 2րդ շէնքը 54 սենեակնոց։

Կոմինտէրն Համագործակցականին համար 72 սենեակէ բաղկացած շէնք մը՝ Սնդուկեան եւ Ապանդարեան փողոցներու անկիւնը։ Իսկ հետեւեալ համագործակցականները շինութեանց կը մասնակցին հետեւեալ կերպով՝

«Կապ»ի 2րդ շէնքը 21 սենեակնոց՝ 2րդ Գնունի փողոցին մէջ։

«Բնակ»ի 2րդ շէնքը 42 սենեակնոց՝ Ռաֆֆի եւ 1րդ Գնունի փողոցներու անկիւնը։

«Ջօանգք»ի շէնքը 22 սենեակնոց, Գնունի փողոցին մէջ. իսկ Ալլահվէրտի փողոցին մէջ 92 սենեակնոց եւ Ղուկասեան փողոցին մէջ ալ 57 սենեակնոց մէկ մէկ շէնք պիտի կառուցուի։

Այս հաշուով. շինուելիք սենեակներու թիւը կ'ըլլայ ընդամէնը 396, որոնց համար նախատեսուած է ստանալ 1,200,000 ռուբլի վարկ։ Սակայն, ըստ հնգամեայ ծրագրի, 1930ին Հայ. Բնակարանային համագործակցականին պիտի յատկացուի 2 միլիոն ռուբլի վարկ։

Առայժմ, ընկերութիւններէ ստացուած կանխավճարներով կը կատարուին նախապատրաստական աշխատանքներ եւ շինութիւններու մթերումը։ Հողային աշխատանքները պիտի կատարուին այս աշնան, որպէսզի գարնան, անմիջապէս որ վարկերը ստացուին, շէնքերու հիմերը դրուին։

ՋԵՂԾՈՒՄՆԵՐ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Հայ եւ ասորի Դուիններ եւ Թափարշի գիւղերու այգեգործական միացեալ ընկերութեան գործերը քննուած պահուն, պարզուեցաւ որ նախագահ Ա. Մանուկեանը, գանձապահն ու հաշուակալը իւրացուցած են 2077 ռուբլի։ Այս գումարը հաշիւներուն մէջ կորսնցնելու նպատակով անոնք իւրաքանչիւր անդամի դրամը հաշիւին մէջ անցուցած են երկու անգամ։ Միեւնոյն ատեն, անոնք պահեստէն ապրանք վերցուցած են, ծախած եւ փոխարժէքը իւրացուցած։ Անկէց զատ, չքաւորներուն վարկ տալու տեղ, օժանդակած են միջակ կարողութեան տէր մարդոց եւ ընդհանրապէս վարկը նպատակին չեն ծառայեցուցած։ Ընկերութեան տրուած երկու հեկտար այգին ձգած են անխնամ եւ անմշակ։

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Միջազգային բանուորական շարժման պատմութիւնը աշխատաւորական լայն խաւերուն ծանօթացնելու նպատակով, որոշուած է Հայաստանի մէջ հիմնել Մարքսի եւ Էնգէլսի եւ միջազգային բանուորական շարժման պատմութեան յատուկ թանգարան մը։

Դիմում կատարուած է Մարքսի եւ Էնգէլսի հաստատութեան, որպէսզի ստանձնէ թանգարանի կազմակերպումը։ Նոյնպէս, հաստատութենէն խնդրուած է 1930ի առաջին քառամսեակին Հայաստանի մէջ կազմակերպել Մարքսի եւ Էնգէլսի գործունէութեան եւ 1871ի Փարիզի ընկերային յեղափոխութեան յատուկ ցուցահանդէս մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական ոսկիին բարձրացումը Պոլսոյ սակարանին մէջ կը շարունակէ մտահոգել պաշտօնական շրջանակները։ Սակարանի փոխ տնօրէն Հասան պէյ անձամբ շրջած է Պոլսոյ բոլոր դրամատուները, քննելու համար, թէ անոնց գնած մեծաքանակ ստեռլինը զգացուած պէտքի՞ մը արդիւնք է թէ շահադիտութեան նպատակով է։ Տոմարները քննելէ վերջ, Սակարանի փոխ. տնօրէնը արդիւնքը անմիջապէս հաղորդած է ելմտական գործավարին։

Ճիշդ չեն այն լուրերը թէ ստեռլինի բարձրացումը արդիւնք է շահադիտութեան։ Սակարանի նոր օրինագրքին, ինչպէս նաեւ տնօրէնին շարունակական հսկողութեան շնորհիւ շահադիտութիւնը անկարելի դարձած է այլեւս։

Կարգ մը վաճառականներ նախապէս իրենց կատարած մեծաքանակ գնումներուն փոխարէն, պայմանաժամով վճարելի տոմսեր տուած էին. այդ պայմանաժամերը լրացած ըլլալով, ստիպուած են մեծաքանակ քամպիօ գնել, վճարելու համար իրենց պարտքերը։

«Սթանպուլ» կը գրէ թէ Սակարանի տնօրէնութեան քննութիւններուն հետեւանքով տեսնուած է որ Մանիֆաթուրայի վաճառական մը, Պ. Շէքերճեան մաքսային նոր օրէնքին գործադրութենէն առաջ, զանազան ապրանքներու համար մեծաքանակ ապսպրանք ըրած էր Եւրոպա՝ հինգ միլիոն թրք. ոսկի արժէքով։ Շէքերճեան, ինչպէս նաեւ ուրիշ կարգ մը վաճառականներ, որ նոյնպէս մեծ քանակութեամբ ապրանք ապսպրած են, քամպիօ կը գնեն իրենց վճարումներն ընելու համար։ Այս գնումները սակայն շատ օրինաւոր սահմաններու մէջ եղած են։

*** «Ագշամ» այս առթիւ կը գրէ.— Անգլիական ոսկին մինչեւ 1042 ղրշ. բարձրացաւ։ Ինչո՞ւ. ոչ ոք գիտէ։ Զարմանալին այն է որ անգլիականին յանկարծ այսքան բարձրանալուն ո՛չ քաղաքական, ոչ տնտեսական ո եւ է պատճառ գոյութիւն ունի։ Բայց ալ աւելի զարմանալի պարագան այն պաղարիւնութիւնն ու անտարբերութիւնն է, որ ցոյց կը տրուի այս կարեւոր դէպքին հանդէպ որ պատճառ կ'ըլլայ մեր դրամի անկումին, կեանքի սղութեան, երկրին ելմտական հաւասարակշռութեան փճացման եւ առեւտուրը տակն ու վրայ կ'ընէ։

Ո՞ւր են սա մեր ելմտագէտները։ Ինչո՞ւ այս կենսական խնդիրը խօսքի նիւթ չըլլար, վիճաբանութեան չենթարկուիր։ Եթէ այս տեսակ դէպք մը ուրիշ ո եւ է երկրի մէջ պատահէր, մինչեւ հիմա թերթերու սիւնակներն ու հանդէսները ահագին աղմուկ հանած եւ նոյն իսկ գրքեր հրատարակած կ'ըլլային։ Իսկ մենք, քանի օր է, կատարեալ հանդարտութեամբ, միայն Էնկիւրիէն թերթերուն եկած հետեւեալ կաղապարատիպ յանկերգը կը հրատարակենք. «Կառավարութիւնը պէտք եղած միջոցը ձեռք պիտի առնէ»։ Աղէկ, բայց ե՞րբ։ գործը գործէն անցնելէ՞ն վերջ։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԹԱՌԱՐ, (Սեփական թղթակցութիւն).— Լիոնէն 44 քիլոմեդր հեռու, Ռոանի գծին վրայ, չորս բլուրներու մէջտեղը գեղեցիկ գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է Թառար։ Ունի մօտ երեսուն գործարաններ որոնց, մէջ նշանաւոր է Maison Henri Bertrand հաստատութիւնը։ Մեծ մասամբ մետաքսէ գործով կը զբաղին, «Թէսայ»ի «լավայ»ի եւայլն։ Այստեղ ալ կը գտնուին 80էն 100 Հայեր, մեծամասնութեամբ Աֆիոն Գարահիսարցիներ։ Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին Maison Henri Bertrand գործարանը եւ կը ստանան ժամավարձք 2.75էն 3.25։ Տունարներն ալ ձրի տրամադրած է գործարանատէրը, իսկ ուրիշ գործարան աշխատողները քաղաքին մէջ սենեակներ վարձած են ու երկու սենեակ մէկ խոհանոցին կը վճարեն ամսական 130էն 150 ֆրանք։

Պէրթրանի գործարանատէրը գրեթէ տարի մը առաջ Սուրիայէն բերած էր քսանեւհինգ որբուհիներ ու տրամադրած առանձին շէնք մը գործարանին կից, իսկ հիմա ամէնքն ալ հեռացած են, բացի երեք որբուհիներէ։ Օդը եւ ջուրը մաքուր են, իսկ մեր աշխատակիցները գոհ՝ իրենց վիճակէն։

Զուրկ են որեւէ ազգային կազմակերպութենէ։ Կան քանի չափ մանուկներ, որոնք կը յաճախեն տեղական դպրոցները։

Շրջիկ

ԱԶԱՏՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐ ՈՐՈՆՔ ԻՐԵՆՑ ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

ՀԱԼԷՊ, 15 Հոկտ. (Սեփ. Թղթակց.).— Քիւրտերու ձեռքէն ազատուած հետեւեալ բեկորները կը փնտռեն իրենց պարագաները.

1. Սվազի Օղչիտա գիւղէն Գրիգոր Թաշճեան, հօրը անունը՝ Յովհաննէս, մայրը՝ Խանում։

2. Խարբերդէն Վիկտոր, հայրը՝ Նշան Տէմիրճեան, մայրը՝ Սրբուհի։

3. Բալուի Հաւաւ գիւղէն Յովհաննէս, հօրը անունը Աբրահամ Ճէլալեան, մայրը՝ Իսկուհի, եղբայրը՝ բիւզանդ, քոյրը՝ Ծուհար, հօրեղբայրը՝ Սարգիս, քեռին՝ Վարդան Կարապետեան։

4. Ուրֆայէն Մատարճի Պօղանի տղան՝ Յովհաննէսը։

Սվազի եւ առհասարակ բոլոր Հայրենակցական միութիւններու ուշադրութեան.

Սուրուճի շրջանին մէջ, Քիւրտերու մօտ կան շատ հայ տղաներ, մասնաւորապէս Սվազի շրջանէն կան աղջիկներ որոնք ամուսնացած են Քիւրտերու հետ։

Այս առթիւ յիշենք թէ՝ Հալէպի առաջնորդարանը նամակ մը գրած է Արաբփունարի թաղ. խորհուրդին, ուր կ'ըսէ.— «Այսուհետեւ չուղարկէք այս ալլասերածները։ Մենք տեղ չունինք»...

Ուրեմն, այս հոգը կ'իյնայ Հայրենակցական Միութիւններուն վրայ։ Ազատուածներէն շատերը գացեր են Հալէպ եւ տեսնելով որ իրենց տէր տիրական չկայ, վերադարձած են Քիւրտերու մօտ։ «Մենք գնացինք Հալէպ և ոչ պառկելու տեղ գտանք ոչ ալ ուտելու հաց, Քիւրտերու մօտ գոնէ փորերնիս կը կշտանայ»։

ԽԵՂՃ ՄԵՐ ԹԱՂԱՄԱՍԸ

«Յառաջ»ի մէջ ուրախութեամբ կարդացինք Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաժողովի յայտարարութիւնը՝ որուն համաձայն Փարիզի կարգ մը արուարձաններուն մէջ հայ լեզուի դասընթացքներ պիտի բացուին։

Այս առթիւ պարտք սեպեցի յիշեցնել Իթալի թաղամասը զոր կարելի է համարել հայաշատ կեդրոն մը։ Քանի մը հարիւր տուն կը հաշուուի մեր հայրենակիցներու թիւը եւ մանաւանդ փորթ Իթալիին անմիջապէս կից Պլանքի փողոցէն, որ 200 մեդր երկարութիւն չունի, արդէն 35-40 աշակերտներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Ասոնք ալ իրաւունք ունին օգտուելու հայ լեզուէն։ Իթալի թաղամասին մէջ կարելի է հաշուել հարիւրէն աւելի պզտիկներ։ Միայն Շուազիի պողոտայի դպրոցին մէջ տեղաւորուած են 60-65 հայ երկսեռ աշակերտներ։

Միայն թելադրութիւն մը, ոլպէսզի ապագային խաչաձեւումներ չպատահին. ինչպէս գիտենք, աշխատաւորի զաւակները Caisse de Compensationէն ամսաթոշակ կը ստանան, բայց վեց տարեկանէն վեր պզտիկները երբ ֆրանսական դպրոց չեն ղրկուիր, եւ երեք ամիսը անգամ մը դպրոցէն վկայական չեն բերեր անոնց ծնողքին ամսաթոշակ չեն վճարեր։

Ուստի լաւ պիտի ըլլար եթէ նախաձեռնողները միջոցներ գտնէին հայ ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը տեղաւորելու այն վարժարաններուն մէջ ուր կը յաճախեն մեծ թիւով հայ աշակերտներ, ինչպէս թելադրած էր «Յառաջ»։

Տ. Գաճվէճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը եղանակի բացումէն ի վեր կատարած է շարք մը բարեկամական մրցումներ, հետեւեալ զօրաւոր խումբերուդէմ, Ա. մրցումին Հ.Մ.Ը.Մ., յաղթեց U.S. Eclos, 2ի դէմ 0։ Երկրորդը Football Club Lesdan' 4ի դէմ 0։ Երրորդ՝ F. S. A. Vivierի 6ի դէմ 0. չորրորդ Հ.Մ. Ը. Մ.ը խառն կազմով պարտուած C. S. Vienneի Ա. խումբէն 2ի դէմ 0։ Միայն մէկ պարտութիւն։

Այս մրցումներէն զատ կատարած է բաժակի մրցումներ, Լիոնի Հայ Մարզական Մոնշայի դէմ, Վիէնի 2ի դէմ 0 յաղթած, ֆինալ մնալով Լիոնի Որբերու Միութեան, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. 3ի դէմ 1 յաղթանակ, որուն բաժակը շահելով։

Խումբը այս տարի դարձեալ Լիոնի ախոյեանական մրցումներուն պիտի մասնակցի տասը լաւագոյն խումբերու դէմ։

Մ. Փափազեան

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ)

Այն ատեն Ինտրա սաստիկ բարկացաւ։ Հրամայեց, որ անմիջապէս իր մօտ բերեն Բագաւալին, որպէսզի հաշիւ տայ իր սիրոյ յիմարութեան մասին։

Եւ դէվաները գային արթնցուցին եւ դրին ամպեղէն կառքի մը վրայ, երբ տակաւին Բագաւալիի հրթները թաց էին մահկանացու տղուն համբոյրներէն, եւ փէզը կարմիր բոցերով ծաղկեր էր պատանիին բերնին դրոշմէն։

Բագաւալի ծունկի եկաւ Ինտրայի առջեւ, մատները իրարու միացուցած՝ ինչպէս աղօթքի մէջ, մինչ Երկինքի Տէրը կը դիտէր զինք լուռ բարկութեամբ, յօնքերը պոստած, ճիշդ ինչպէս երբ կռիւի կ'երթար՝ հեծած իր եռապատիճ փիղին կռնակին վրայ։

Այն ատեն ըսաւ դէվաներուն, որոնք մօտն էին.

— Հուրով սրբագործեցէք, որովհետեւ իրմէ կը ծորի մահկանացուներուն հոտը, որ զարշանք կը պատճառէ իմ անմահ զգայարանքներուս։ Եւ, ամէն անգամ որ վերսկսի իր սիրոյ յիմարութիւնը, աչքերուս առջեւ պիտի այրուի այսպէս...։

Արդարեւ, կապեցին Բագաւալին, Ապսարաներուն ամէնէն գեղեցիկը, եւ նետեցին հնոցի մը մէջ, որ բոց կ'արձակէր ինչպէս արեւը։ Եւ մէկ վայրկեանի մէջ, ամբողջ մարմինը վերածուեցաւ աճիւն մը սպիտակ մոխիրի։ Սակայն երբ քանի մը կաթիլ մոգական ջուր սրսկեցին մոխիրին վրայ, Բագաւալի դուրս ցատկեց հնոցէն, սերկ ինչպէս թէ նոր ծնած ըլլար, սակայն աւելի կատարեալ էր իր վարդափայլ գեղեցկութեան մէջ, քան առաջ։

Եւ Ինտրա հրամայեց, որ պարէ իր առջեւ, ինչպէս կը պարէր ժամանակին։ Այն ատեն Բագաւալի պարեց բոլոր այն պարերը, որոնք ծանօթ են Երկինքի դարպասներու մէջ։ Անիկա վար կը հակէր, ինչպէս կը խունարհին ծաղիկները բուրումնաւէտ սիւգին տակ, ինչպէս ջուրը կ'ոստոստէ լոյսին տակ, եւ յետոյ կը դառնար, արա՛գ ինչպէս տերեւը, զոր հովը կը հրէ, թեթե՛ւ ինչպէս մեղուն, որ կը թռչի, եւ այսպէս՝ շնորհալի բիւր ձեւերով, անհատնում նոր ու կախարդիչ շարժումներով։

Եւ դիտողներուն սիրտերը ճմլուեցան Բագաւալիի պսպղուն ոտքերուն տակ։

Եւ աղաղակեցին միաբերան.

— Օ՛ ծաղիկ կենդանացեալ...
— Օ՛ վարդ արթուն...
— Օ՛ ծաղիկ մեծասքանչ...
— Օ՛ վարդ հոգեպարար...
— Օ՛հրաշք շնորհաց պարտէզին...։

***

Այսպէս, ամէն իրիկուն, Բագաւալի ստիպուեցաւ, Արմանագարի մէջ, առջեւն ելլել Ինտրային, եւ ամէն իրիկուն՝ տանջուիլ կրակի մէջ սրբագործուելով, վասնզի չէ՛ր ուզեր հրաժարիլ սիրոյ խենթութենէն։ Ամէն գիշեր կը վերադառնար իր սիրականին մօտ, եւ, անոր տանը ներսիդին, վարդաջուրի մեծ աղբիւրին մէջ լոգնալէ յետոյ, առանց արթնցնելու կը մտնէր ծոցը սովորութեանը պէս։

Սակայն պատահեցաւ, որ, իրիկուն մը, Տաճ-Իւլմիլիւք արթննայ. տարածեց թեւերը եւ տեսաւ որ Բագաւալի բացակայ է։ Միայն անոր գլխուն բո՛յրը կը մնար դեռ բարձին վրայ, եւ անուշահոտ քօղերը գեղեցիկ անկարգութեամբ մը նետուած էին բազմոցներուն վրայ։

Երբ Բագաւալի վերադարձաւ աւելի գեղեցիկ քան երբեք, Տաճ-Իւլ-Միլիւք մեղադրանքի բառ մը չըսաւ անոր։ Միայն թէ յաջորդ օրը, երբ գիշերը վար կ'իջնէր սարերէն, սուր դանակով մը ճեղքեց իր բթամատին միսը, վրան աղ ցանեց, որպէսզի չքնանայ։ Յետոյ, երբ տեսաւ որ երկնային կառքը, լուսնէն արծըթուած երկար ամպի մը պէս լռ՛ւռ մօտեցաւ, ոտքի ելաւ եւ, առանց նշմարուելու, հետեւեցաւ Բագաւալիին։ Կախուեցաւ մոգական կառքին տակէն, եւ, հովերուն վրայ, տարուեցաւ մինչեւ Արմանագար, երկնային դարպասներն աղամանդակուռ, առջեւը Մեծն Ինտրային։ Սակայն Ինտրա չտեսաւ զայն, որովհետեւ անոր զգայարանքները պղտորած էին գեղեցկութիւն դիտելով, ինչպէս նաեւ սոմա (6) գինիին ծուխերուն պատճառաւ։

Այն ատեն Տաճ-Իւլմիլիւք, սիւնի մը շուքին մէջ ոտքի կանգնած, դիտեց այնքան գեղեցկութիւն, զոր երբեք տեսած ըլլար, Բագաւալիէն զատ։ Մտիկ ըրաւ քաղցրաքաղցր մեղեդիներ, զորս երբեք չպիտի կրնար յօրինել մահկանացու երաժիշտ մը։ Շքեղութիւնը շլացուց իր աչքերը։ Նորաքանդակ եւ գոհարազարդ կամարները թեւանցուկ կ'երկարէին գլխուն վերեւ, պատրանքը տալով անհամար ծիածաններու հանդոյցին։ Սակայն երբ հասաւ ժամը Բագաւալիի տագնապալից սրբագործութեան, սիրտը սառոյ դարձաւ կարծես մարմինին մէջ եւ սուր ճիչ մ'արձակեց։ Ինքն ալ պիտի նետուէր հրեղէն հեղեղատին մէջ, եթէ արտասանուած չըլլային մոգական բառերը եւ կախարդաջուր չսրսկէին մոխիրներուն վրայ, աւելի սպիտակ քան ձիւնը, առանց որ կարենար շարժում մ'ընել անոնցմէ առաջ։

Թարգ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(6) Սոմա կը կոչուի հեղուկը զոր Հնդիկները կը քաղեն գինովցնող բոյսէ մը գործածելու համար իրենց խորհրդաւոր արարողութիւններուն ընթացքին։

Ուժերորդ տարին որ կը հասնի, նուազ հարուստ չպիտի ըլլայ արգասաւոր դէպքերով եւ գործերով: Վարչաձեւին մարզիկն ու հիմնարկութիւնները այլեւս ամրօրէն ջրդեղուած են եւ ի վիճակի՝ դէմ դնելու ամէն կացութեան, նոյնիսկ անակնկալ:

Լեգէոնները, քաղաքապահները, յառաջապահները, կուսակցութեան մասնաճիւղերն ու արհեստակցական միութիւնները՝ համախմբուած պետութեան գերագոյն իշխանութեան շուրջ, ուժեր են՝ զորս ո՛չ մէկ ներքին դաւադրութիւն կրնայ տապալել, ո՛չ մէկ արտաքին յարձակում կամ ձեռնարկ կրնայ տապալել:

Պետութիւնը գերիշխան է գիտակցութեանը մէջ Իտալացիներուն, որոնք կը զգան թէ անիկա է միակ երաշխիքը իրենց միութեան եւ անկախութեան, թէ միայն պետութիւնը կը ներկայացնէ իրենց տեւականութիւնը, իրենց ցեղին ապագան եւ իրենց պատմութիւնը:»

Պատգամագիրը կը վերջանայ՝ հրաւիրելով Փաշիստները, որ երկնեն իրենց հաւատարմութեան երդումը Թագաւորին եւ խանդավառութեամբ ողջունեն գահաժառանգ իշխանը,

⁂ Իսկ կիրակի օրուան հանդէսներուն ատեն իր խօսած ճառին մէջ, Մուսոլինի ըսաւ.

— Այսօրուան հանդէսին առթիւ բացումը կը կատարուի 10,000 հանրօգուտ ձեռնարկներու, որոնց համար ծախք եղած է շուրջ չորս միլիառ լիրէթ, ձեռնարկներ, որոնք ընտրական նպատակ չունին ինչպէս երբեմն, այլ որոնցմով վարչաձեւը կը մտածէ աւելցնել ազգին ուժը:

Ըստ Մուսոլինիի, այս ուժերորդ տարին դիւրին տարի մը չպիտի ըլլայ, որովհետեւ կացութիւնը դժուար է ամբողջ աշխարհի համար: Յետոյ շեշտեց թէ ի հեճուկս ուրիշ ժողովուրդներու, Իտալիա այսօր բանակ մըն է քաղաքացիներու եւ զինուորներու, պատրաստ խաղաղութեան գործերու, լռիկ եւ կարգապահ աշխատաւորներու:

Անգլեւթուրք նոր բարեկամութիւնը

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ նոյեմբերի կէսերուն Եւրոպա ճամբորդութեան մը պիտի ելլէ: Այս առթիւ Լոնտոն ալ պիտի երթայ Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ տեսակցելու համար:

⁂ Անգլիացի ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ շնորհակալութեան հեռագիր մը ղրկած է Պոլսոյ կուսակալին՝ իր եւ իր հրամանատարութեան ենթակայ ծովային սպաներուն եւ նաւաստիներուն անունով խորին շնորհակալութիւն յայտնելով «այն ջերմ հիւրասիրութեան եւ ազնիւ վերաբերումին» համար, որ ցոյց տրուեցաւ իրենց հանդէպ՝ Պոլիս գտնուած միջոցին:

Ալմազեան պիտի արձակուի

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երկուշաբթի դարձեալ զբաղեցաւ Ալմազեանի խնդրով: Ալմազեան եւ կինը խաւաքարտի եւ ծծուն թուղթի վրայ կրկին գրեցին Րիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկին վրայի հասցէն: Մասնագէտ Միշօ այս գիրն ալ պիտի քննէ՝ իր տեղեկագիրը ներկայացնելէ առաջ:

Դատաւորը յետոյ լսեց քանի մը վկաներ, որոնք բոլորն ալ նպաստաւոր արտայայտուեցան ամբաստանեալի մասին: Առաջին վկաներն էին Սէն.Ժիլ փողոցի խանութին տէրը Րիվէ եւ Ալմազեանի զոքանչը՝ Տիկ. Մօքէն: Յետոյ լսուեցաւ Ալմազեանի դրացի սրճարանատէր մը՝ Մէյէր, որ հերքեց նախապէս դատոնի ոստիկան Մապիլի ըրած իր աննպաստ յայտարարութիւնը Ալմազեանի մասին: Լաւ վկայութիւններ տուին նաեւ այս դերձակին ֆրանսացի ազգականները՝ քենիները, զարմուհին եւն. որոնք հաստատեցին թէ Ալմազեան ընտանիքի պատուական հայր մըն է եւ անընդունակ ոեւէ մէկուն չարիք ընելու:

Հարցաքննիչ դատաւորը այսօր պիտի ստանայ չորս տեղեկագիրները,— Միշօի տեղեկագիրը՝ Ալմազեանի եւ կնոջ գիրին մասին, տոքթ. Վալէի տեղեկագիրը՝ Րիկօտէնի աղիքներու տարրալուծումին, Ամիի տեղեկագիրը՝ արիւնի հետքերուն եւ տոքթ. Փոլինը՝ ծեծի մասին:

Երէկ ալ լսուեցան զանազան վկաներ Մոնմորանսիէն եւ Փարիզէն:

Տոքթ. Փօլ երկուշաբթի կէսօրէն վերջ կրկին քննեց Ալմազեանը, որ այս անգամ լոգանք ըրած էր: Բժիշկը դարձեալ հաստատեց թէ ծեծի հետքեր կան դերձակի մարմնին զանազան մասերուն վրայ, ծեծուելէն 10 օր վերջ: Տեղական թերթերը կը շարունակեն պախարակել ծեծի դրութիւնը:

Ալմազեան արտօնուեցաւ շաբաթ օր ոստիկանական տեսչութիւն, երթալով՝ ինքնաշարժի վարիչի քննութիւն անցընել: Այս առթիւ իրեն տրուեցաւ Փարիզի մեծ քարտէս մը փողոցները ուսումնասիրելու համար բանտին մէջ: Երբ այս լուրը հաղորդուեցաւ, Ալմազեան լացաւ, անշուշտ ուրախութենէն:

Կը սպասուի որ Ալմազեան այսօր կամ վաղը առժամաբար պիտի արձակուի:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Նատիր թագաւոր Քապուլ հրաւիրեց Մալիքներն ու աֆղանական բոլոր ցեղախումբերու պետերը: Նոյնպէս յայտարարեց թէ ծրագրած է մօտ օրէն Ճէլալապատի մէջ գումարել ժողով մը (Երեւելիներու ժողով):

Աւազակները կը վերադարձնեն մէկ մասը այն դրամներուն, զորս գրաւեցին երբ առաջին անգամ Քապուլ մտան:

Նատիր խան 7500 անգլ. ոսկի ստացաւ Փէշավարի երկու վաճառականներէն, որպէսզի յատկացնէ երկրի խաղաղեցման գործին:

Քապուլի մէջ կառավարական բոլոր գրասենեակները վերաբացուած են եւ կ՚աշխատին՝ Ամանուլլահի օրուան պաշտօնեաներով:

⁂ Նատիր խանի նոր դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով,— Շահ Վալի խան՝ վարչապետ, Շահ Մահմուտ խան՝ պատերազմական նախարար (երկուքն ալ Նատիր թագաւորի եղբայրները), Ֆայիզ Մահմուտ խան՝ արտաքին նախարար, Մահմուտ Եյուպ խան՝ ելմտական, Սէրտար Հաշըմ խան՝ ներքին նախարար:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողով կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Մոնփարնաս կայարանին դիմացի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Templeի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԳԱԻԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները: Կը խօսի ընկեր Բ. Միլտոնեան:

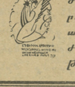
Անիէռ-Պուաքոլոմպի եռագոյն կոմիտէն իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք իրենց աջակցութիւնը բերին իր սարքած երեկոյթին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30: Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց միութեան Բ. ընկերային հաւաքոյթը այսօր Չորեքշաբթի ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը: 61 Rue Mr. le Prince.

Զ. Ե. Ո. Միութիւն Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ:

ՅԱՐԴԳՈՂ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ օր, ժամը 9ին «Վոլթէր»ի սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ն. Գ.— 100:

Ատտիս-Ապապա, Յ. Բ.— 6անգ.:

Ծիպութի, Ն. Գ.— 280:

Պրիւսէլ, Մաճ.— 25 ֆր.:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ Պէլվիլի Թաղամասերուն 6էն 14 տարեկան հայ երկսեռ դպրոցականներուն համար հայ լեզուի եւ Ազգ. պատմութեան շաբաթական դասընթացքները պիտի սկսին վաղը հինգշաբթի 31 հոկտեմբեր ժամը 3ին, «Կովկաս» ճաշարանի սրահին մէջ, Rue Rampal, Paris (19e):

Նոյն Թաղամասերու ծնողները կը հրաւիրուին նոյն օրէն սկսեալ կանոնաւորաբար ղրկել իրենց զաւակները ամէն հինգշաբթի ժամը 3ին յիշեալ դասերուն:

Ծնողներէն կը խնդրուի նաեւ ներկայ ըլլալ նախնական խորհրդակցութեան մը, որ տեղի պիտի ունենայ բացման նախօրեակին, այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9 15ին, նոյն ճաշարանին մէջ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, վաղը Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր, (յաջորդ օրը տօն ըլլալով) իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով, երգով և մտերմական զրոյցներով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չկայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ մօրեղբօրս որդին Էլեւմտաղցի Աղասի Քէօսէեան որ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել Մատթէոս Մելքոնեանի, American Near East Relief, Drama, (Grèce).

— Կը փնտռուի Պրուսացի Մարգար Սիսօեան կամ Գրիգոր Սիսօեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ իր եղբօր Ղազարոս Պուլամաճեանի, 9 rue 26 Octobrié, Salonique. Grèce.

—Տիկին Եսթեր Սազաեան որ Թուրքիայէն նոր հասած է Հալէպ, կը փնտռէ Արղնցի (Խարբերդ) Նարդուհի եւ Բենիամին Սազաեանները: Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուին: Իմացնել Agopian Ohanèsի, 14 rue Ortolan, Paris (5):

— Աղաւնի Գրիգորեան կը փընտռէ Մեզրէցի (Խարբերդ) Գրիգոր Գրիգորեան, 28 տարեկան, հօր անունը՝ Գասպար, մօր անունը՝ Թագուհի: 1923ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Այժմ տեղեկութիւն չունինք իր մասին, իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր:

— Շապին Գարահիսարցի եւ Թուրքիայէն նոր ազատուած Սմբատ Շէրպէթեան 19 տարեկան, հօր անունը՝ Շապուհ, մօր անունը՝ Աղաւնի կը փնտռէ իր քոյրը Լուսազարդ Շէրպէթեան: կը կարծուի թէ Նիւ-եորք կը գտնուի: իմացնել՝ Բ. Տէրտէրեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20e):

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

31 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1099

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԷ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Այսօր կը գումարուի Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Շրջ. Ժողովը:

Բաղդատաբար նոր է արեւմտեան Եւրոպայի մեր կազմակերպութիւնը: 1922ի գաղթէն շատ առաջ ալ, միշտ գտնուած են Դաշնակցական ընկերներ, խումբեր և Մարմիններ՝ Փարիզի և Մարսէյլի մէջ: Նա՛եւ Ֆրանսայէն դուրս, դրացի երկիրներու մէջ:

Բայց, այն ատեն Ֆրանսա հաստատուած Հայերու թիւն խիստ սահմանափակ էր: Այսօր հայաշատ համարուած քաղաքներ կան ուր մեր անունն անգամ չէին գիտեր:

1922—23ին, երբ յանկարծ 40.000ի հասաւ Ֆրանսա ապաստանած Հայերու թիւը, օրուան ապրուստի հոգերէն անմիջապէս յետոյ, ձեռք ձեռքի տուին հին ու նոր Դաշնակցականներ, տեղացին ու նորեկը, եւ 1924ին արդէն ուշադրաւ զօրակեր մը կը ներկայացնէր մեր կազմակերպութիւնը: Իսկ 1925ի աշնան, կը դառնար կեդր. կոմիտէ, հասած ըլլալով կանոնագրի պահանջած սակին:

Այնուհետեւ, ընկերներու թիւը կրկնապատկուեցաւ զարմանալի արագութեամբ: Եւ, ինչ որ Արեւմտեան Եւրոպայի կեդր. կոմիտէ կը կոչենք այսօր, իր թուական արժէքով կը ներկայանայ երկրորդը, Ամերիկայէն անմիջապէս յետոյ:

Եւ տակաւին, աճման շրջանի մէջ է մեր կուսակցութեան այս նոր ճիւղը: Տակաւին չէ հասած իր լրման ստորիճանին: Գաղութն ըլլալով թարմ եւ մեծ մասով երիտասարդ— 18էն 35 տարեկան — լայն պատեհութիւններ կը ներկայացնէ աւելի եւ աւելի խորացնելու մեր շարքերը: Մանաւանդ որ, երիտասարդութիւնը ինք, հազիւ ազատած նիւթական հոգերէն, բնազդաբար կը փնտռէ Դաշնակցութիւնը: Ան ծարաւն ունի կենդանի խօսքի ու գործի: Ունի յոյզեր եւ կարօտներ որոնք ապարեգ և գոհացում կը պահանջեն:

Իհարկէ, փորձութիւններ պակաս չեն իր ճամբուն վրայ, այս խորթ ու խաբուսիկ երկնքին տակ, ուր արեւն անգամ օրը տասն անգամ ձեւ ու գոյն կը փոխէ: Բայց Դաշնակցութեան հմայքն ու արժէքը, եւ երիտասարդութեան ներքին նոյնը աւելի զօրաւոր ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն, քան այս պողոտաներուն վրայ փռուած հրապոյրներն ու խառնաձայն եղանակները:

Ուրեմն, մեր Շրջ. Ժողովը, արձանագրելով արդէն կատարուած նուաճումները, ուղի եւ միջոց պիտի ցուցնէ, աւելի զարգացնելու քանակն ու որակը: Այս գործը կը պահանջէ եռանդ եւ մրջիւնի աշխատանք միայն, քանի որ գետինը ինքնին պարարտ է: Միայն Փարիզը առանձին առնելով, գիտենք որ կրնայ կրկնապատկուիլ առանց արտակարգ ճիգերու: Եւ դեռ չունի Պատանեկան Միութիւն մը, ինչպէս Մարսէյլը, Լիոնը կամ Աթէնքը:

Բայց, չի բաւեր բազմութիւններ հաւաքել, անդամագրել եւ խումբեր կազմել: Հա՛րկ է նաեւ հոգ տանիլ անոնց քաղաքական դաստիարակութեան, մանաւանդ հիմա, ուժերու տնտեսութեան եւ պատրաստութեան սա շրջանին մէջ:

Շատերը մեր մէջ են կամ մեզի կուգան խանդավառուած՝ մեր աւանդութիւններէն եւ հարուստ ժառանգութենէն, մեր յեղափոխական աննախընթաց ճիգերէն: Տխուր բան պիտի ըլլար գոհանալ անցեալի փառքերով, սպառել դանոնք երգերով ու ճառերով: Եթէ կ՚ընդունինք սր փոխուա՛ծ են ժամանակները, ապա ուրեմն նոր սերունդը պիտի սորվի նոր բաներ եւս: Ան պիտի վարժուի, ընդունակ պիտի ըլլայ քալելու ժամանակին հետ,— ինչպէս իր նախորդները: Այլապէս, կանգ պիտի առնէր բուն Դաշնակցական գիծը, լճանալով պարզ «ազգասիրութեան» մէջ:

Շրջ. Ժողովը ունի արդէն իր օրակարգը, որուն հասուն և արգիւնաւէտ մշակումը կրնայ մեծապէս դիւրացնել այս գործը:

Մենք երկու հիմնական կէտեր միայն յիշեցինք, այն վըստահութեամբ թէ Ժողովը հոգ պիտի տանի աւելին իրականացնելու:

Զօրացնենք եւ թարմացնենք մեր շարքերը — ահա ինչ որ կը սպասուի մեր բոլոր ժողովներէն եւ վարիչ Մարմիններէն: Այդ երկու արժէքներուն հետ սերտ կապ ունի բուն գործը, յեղափոխական - քաղաքական ճիգը, որ մինչեւ այսօր ապրեցուցեր է Դաշնակցութիւնը: Առանց կազմակերպական ամուր, առողջ եւ ներդաշնակ ցանցի մը, կ՚ունենանք շատ գեղեցիկ բանաձեւեր, բայց ոչ կենդանի եւ տեւական գործ: Մասնաւորապէս Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանին վրայ կ՚իյնան ծանր պարտականութիւններ, նկատի առնելով գաղութին կազմը եւ իր ապրած միջավայրը:

Այս գիտակցութեամբ, ողջունելով Շրջ. Ժողովին բացումը, վստահ ենք թէ անոր աշխատանքները պիտի բանան աւելի եռանդուն շրջան մը, թէ ընդհանուր կուսակցութեան եւ թէ այս ժողովուրդի բարիքին համար:

Յիշենք, նորէն, Քրիստափորի խօսքը.

— «Յարատեւ կռիւ,— յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող— ահա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին:»

Յարատեւ պայքար ու ճիգ, աւելի տիրաբար գործելու համար հանգրուանէ հանգրուան:

Եւ աւելի վճռաբար զարնելու համար ճակատագրական պահուն:

Շ.

МАМОՒԼ

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՆՔ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ (17 Հոկտ).

—«Սէն Շամոնի մէջ (Ֆրանսա) հայ երիտասարդները ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կ՚ունենան: դաշնակցութեան համակիր երիտասարդներէն մին, իրեն ուղղուած հարցման կը պատասխանէ.—

«ընկերներ, գիս դաշնակցական կ՚ընէ հօրս ու մօրս վրէժը, ցեղիս բազմապիսի ցաւերը, անիրաւուած, յափշտակուած հայրենիքիս անկախութեան պահանջը եւ իմ հօս, օտար ափերու վրայ տառապիլս»:

Քանի մը տողի մէջ, երիտասարդը կրցած է տալ դաշնակցութեան յեղափոխական ու քաղաքական դաւանանքին խտացումը: Բնազդն է որ այսքան ողջամիտ ու հասուն մտքեր յայտնել կուտայ անհայրենիք հայ երիտասարդին, որ դաշնակցութենէն դուրս, ուրիշ ապաւէն ու պաշտպան չի գտներ մեր կեանքին մէջ:

Յաճախ, մենք մեզի հարցուցած ենք թէ ինչո՞ւ դաշնակցական ենք, բարոյական ու նիւթական մեծ զոհողութիւններ պահանջող կուսակցութեան մը անդամակցած, փոխանակ ռամկավար դառնալու եւ դիրք ու հարստութիւն շինելու:

Մեզմէ ամէն մէկը, տարին քանի մը անգամ, իր խղճին հետ հաշուի կը նստի, այդ հարցումը կ՚ուղղէ ինքզինքին, տալու համար Սէն Շամոնի երիտասարդին պատասխանը:

Այդ պատասխանին մէջ է դաշնակցութեան մեծութիւնը, կենսունակութիւնը եւ գաղափարական արժէքը: Բոլոր դաշնակցականները, գիտնալով հանդերձ որ կրնան հանդարտ խղճով ապրիլ ուրիշ կուսակցութեանց մէջ, չյոգնիլ, չզոհուիլ եւ բաւականանալ կոկորդիլոսի արցունքներով, գիտնալով մէկտեղ թէ հակադաշնակցական շարքերու մէջ մտնելով, կրնան վարձատրուիլ դրամապէս, մեծատուններու հետ սեղան նստիլ ու իբրեւ ազգասէր՝ համբաւ շահիլ ստրուկներու եւ քծնողներու աշխարհին մէջ, չեն բաժնուիր դաշնակցութենէն, ինչպէս զաւակը չի կրնար բաժնուիլ մօրմէն անգամ:»

ԲՈՅՉԷՆՄԱՆ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի գործակալ Բոյզէնման՝ Փարիզի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպանատուները մաքրագործելէ յետոյ, հասած է Վարշաւա՝ քննութիւն կատարելու համար խորհրդային լրտեսներու գործունէութեան մասին վերջերս եղած յայտնութեանց շուրջ:

Վարշաւա հասած է նաեւ Ժիցուգէք, Գեպէուի Պերլինի ներկայացուցիչը, որ վարած էր Լեհաստանի դէմ խորհրդային լրտեսական ամբողջ գործը:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ

Թուրքաստանի և Արհեստներու Դրամատան կողմէ քարիւղի հորերու հետազօտութիւն պիտի կատարուի Գոնիա-Էրէյլի շրջակայքը: Դրամատունը կառավարութենէն իրաւունք ստացած է որ միայն իր կողմէ քարիւղի հետազօտութիւն կատարուի երկրին մէջ: Այս իրաւունքին պայմանաժամը 15 տարի է եւ դրամատան գիտական մարմինը զանազան հանգներու մէջ ստոյգ գործողութիւններ պիտի կատարէ, ինչպէս չորս տարի առաջ ըրած է Միւրէֆթէի շրջակայքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անուասարակը Հիւսիսային Կովկասի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ հոկտ. 17 թուականով.

Հիւսիսային Կովկասի մէջ ցորենահաւաքման սուր վիճակին հետեւանքով, խորհրդային իշխանութիւնները այսօր Մոսկուայէն հոն ղրկեցին մասնաւոր ջոկատներ, զատուած գործարաններէն՝ օգնելու համար ցորենահաւաքներուն:

Ջոկատները մեկնելէ առաջ, առեւտրական գործավար Միկոյեան ճառ մը խօսեցաւ անոնց, ըսելով որ Հիւսիսային Կովկասը «ցորենի ճակատ»ի ամենավատ շրջաններէն մէկն է եղած եւ թէ այդ պատճառով խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է «ամէնէն անգութ մեթոտները» գործ դնել հոն: Ներկայիս խորհրդային ներքին քաղաքականութեան գլխաւոր աշխատանքն է, ըսաւ, քայքայել ընդդիմութիւնը կուլակներուն, որոնք այժմ բացէ իբաց կռիւ յայտարարած են կառավարութեան դէմ:

Որոշուեցաւ վարձատրութիւններ խոստանալ այն գիւղերուն, որոնք ամէնէն աւելի յաջող կերպով կը կարգադրեն իրենց կուլակներու գործը եւ լիուլի կը գործադրեն ցորենահաւաքման ծրագիրը: Բոլոր կուլակները եւ խորհրդային իշխանութեան թշնամի մարդիկը պիտի վտարուին գործակցականներէն եւ պիտի արձանագրուին սեւ ցանկի մը վրայ՝ պաշտօնական բոյկոտի ենթարկուելու համար: Իրենց շրջանի և մօտակայ շրջաններու հիմնարկութեանց պիտի արգիլուի ոեւէ բան հայթայթել անոնց. անսաստողները բուռն պատիժներու պիտի ենթարկուին:

Ընկերվարականներու մերժումը

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը երեքշաբթի օր շարունակեց իր վիճաբանութիւնները՝ արմատական դահլիճին մասնակցելու կամ չմասնակցելու մասին:

Զանազան հռետորներու թեր ու դէմ կարծիքներէն յետոյ, ներկայացուեցան երկու բանաձեւեր, մէկը՝ընդհ.կուսակցութեան քարտուղար Փօլ Ֆօրի կողմէ, որ կ՚առաջարկէր մերժել մասնակցութեան հրաւէրը, միւսը Փիէռ Ռընոտէլի կողմէ, որ կը թելադրէր ընդունիլ մասնակցութիւնը: Քուէի դրուելով, յաղթանակը տարաւ Փօլ Ֆօրի բանաձեւը, որ ստացաւ 1590 ձայն, Ռընոտէլի 1451 ձայնին դէմ:

Այս որոշումը մեծ յուզում յառաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, ուր կը սպասուէր թէ Ազգային Խորհուրդը՝ ընդ առաջ երթալով ընկերվարական խորհրդարանական խմբակցութեան որոշումին, պիտի ընդունէր մասնակցիլ Տալատիէի կազմելիք արմատական-ընկերվարական դահլիճին:

Այս որոշումէն յետոյ, խորհրդարանական խմբակը նիստ գումարելով, «ցաւով արձանագրեց Ազգային Խորհուրդի որոշումը, որ հակառակ է թէ՝ հիմնական օրէնքներու եւ թէ կուսակցութեան ու ժողովրդավարութեան ճշմարիտ շահերուն»: Խմբակը կը պահանջէ որ դեկտ. 25ին համաժողով գումարուի եւ իբրեւ գերիշխան մարմին՝ արտայայտուի այս խնդրին մասին:Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ 11ի դէմ 43 ձայնով:

Հակառակ ընկերվարականներու մերժումին, Տալատիէ չյուսահատեցաւ եւ շարունակեց իր բանակցութիւնները ձախ խմբակցութեանց հետ, յետոյ տեսնուեցաւ Պրիանի հետ: Այս վերջինը, որ խոստացած էր ընկերվարականներու մասնակցելիք դահլիճին մէջ մտնել իբրեւ արտաքին նախարար, խորհուրդ տուաւ Տալատիէի աւելի աջ թեքիլ եւ ապահովել աջակցութիւնը ձախ-հանրապետականներու, երկարելով մինչեւ Մաժինօ-Փօլ Ռէյնօ խմբակը եւ ժողովրդական ռամկավարները:

Տալատիէ յայտնեց թէ այդ տեսակ աջ միացեալ դահլիճ մը չի կրնար կազմել ինքը: Տալատիէ յետոյ իր մօտ հրաւիրեց արմատական-ընկերվարական վարիչներէն Էռիօն, Մօրիս Սարօն, Քայեօ եւ Մալվին: Բոլորն ալ հաստատեցին թէ անկարելի է ընդունիլ Պրիանի առաջարկը:

Երէկ առտու ժամը 1ին Տալատիէ Հանրապետութեան Նախագահ Տումէրկի յայտնեց թէ կը հրաժարի նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնէն:

Հաւանաբար դարձեալ Պրիան պիտի կազմէ դահլիճը:

Վկայութիւններ՝ ի նպաստ Ալմազեանի

Երեքշաբթի օր հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս լսեց քանի մը կարեւոր վկաներ՝ ի ներկայութեան Ալմազեանի եւ փաստաբան Լըկրանի:Գրեթէ բոլորն ալ հայ դերձակին ի նպաստ արտայայտուեցան:

Լիլէն Փարիզ բերուած էին Տիկին Տէշան և Պ. Փիքօ,որոնք կը պնդէին թէ՝ Ռիկօտէնի սպանութենէն քանի մը օր վերջ Լիլի մէջ տեսան Ալմազեանը: Երբ դէմ դէմի բերուեցան այս վերջինին հետ, յայտնեցին թէ իրենց տեսած մարդը այս չէր:

Ալմազեանի ներկայութեան բերուեցաւ նաեւ ինքնաշարժի վարիչ Ժանրու, որ կը պնդէր թէ սեպտ. 9ին, իրիկուան ժամը 8.24ին Ալմազեանը Մոնմարանսի տարած էր Անկիէնէն: Ժանրու յայտնեց թէ իր տարած մարդը Ալմազեանը չէր:

Ամէնէն կարեւոր վկայութիւնը այն էր, որ սեպտ. 9ին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ

Աւարը կը շարունակուի:

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը կը փորձէ Թօքաթլեան պանդոկին ալ տէ՛ր ըլլալ:

Պէտք չէ զարմանալ:

Իւղոտ պատառ է: կ՚արժէ քանի մը հարիւր հազար ու պատճառ մը չկայ որ «լքեալ» չըլլայ, երբ կը պատկանի լքեալ ազգի մը:

Դատին մէկը —Սանասարեան խանինը— չլմնցած, շատ հաւանաբար պիտի սկսի երկրորդ մը՝ որ, եթէ տեւէ՝ միւսին չափ երկար, բոլորովին պիտի պարպէ պատրիարքարանին արդէն դատարկ սնտուկը:

Ու ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Հայն է որ պիտի կեբակրէ քէմալի յաւէտ անօթի պաշտօնեաները:

Վ. Մ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Յունաստանի ներքին նախարար Պ. Արկիրոփուլոս իր ներկայութեան ընդունած է հելլէն հպատակ հայ գաղթականներու անկախ միութեան վարչութիւնը բաղկացած՝ նախագահ Ստեփան Թօքաթլեանէ, Ա. կայծակէ, Մ. Դերձակէ, Ճամճեանէ եւ բժիշկ Փափազեանէ:

Վարչութիւնը խնդրած է Արկիրոփուլոսէն որպէս զի հելլենահպատակ դառնալու նպակով դիմում կատարող հայ գաղթականներու խնդրանքին ընթացք տրուի, օրէնքով սահմանուած երեք տարուան պայմանաժամը լրանալուն պէս, առանց որեւէ ուրիշ երկարաձգումի:

Պ. Նախարարը խոստացած է հրահանգել պատկան սպասարկութեան, որպէս զի քաղաքացիութեան արձանագրութիւնը տեղի ունենայ առանց ձգձգումի եւ օրինական երեք տարուան պայմանաժամը լրանալուն պէս:

Վարչութիւնը յետոյ գանգատեցաւ Պ. Նախարարին կատարուածայն իրաւազրկումին համար որուն կ՚ենթարկուին հելլենահպատակ հայ գաղթականները, որոնց չեն տրուիր՝ Թէմիսթօքլէուս հրապարակի վրայ բնակող տաղաւարաբնակ գաղթականներու պատսպարման համար շինուած խանութներէն:

Պ. Արկիրոփուլոս ընդունեց հիմնաւոր այս պահանջը եւ խոստացաւ այս մասին մասնաւոր նամակ մը ուղղել Պիրէոնի քաղաքապետին:

250 ՏԱՐԵԿԱՆ ՉԻՆԱՑԻ ՄԸ

Աշխարհի ամէնէն ծեր մարդը կը գտնուի Չինաստանի հարաւային Ցեխուան գաւառին Քայհսիէն քաղաքը: Անունն է Լի-Չինկ Եուն եւ տարիքը՝ 252, այսինքն ծնած է 1677 թուականին:

Լի ամուսնացած է 23 կիներու հետ, որոնք մեռած են: դարաւոր չինացին հիմա կ՚ապրի իր 24րդ կնոջ հետ, որ միայն 60 տարեկան է: Լի կը քալէ ամրաքայլ եւ կ՚ուտէ մեծ ախորժակով: կ՚ենթադրուի թէ Լի կրցած է գտնել բուժական տունկեր, որոնք կ՚երկարաձգեն մարդու կեանքը:

101 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅ ՄԸ

Քանատայի Համիլթըն քաղաքը կը բնակի Մարտիրոս Թօյեան անուն Հայ մը, որ 101 տարեկան է եւ նոր սկսած է երկու արմատով ատամներ ունենալ, երրորդ անգամն ըլլալով իր երկար կեանքին մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արտասահմանի պարսիկ ուսանողներու թիւը այսօր կը հասնի եօթը հարիւրի, որու կէսէն աւելին կ'ուսանի պետութեան ծախքով։ Այս թիւը պիտի աւելնայ, քանի որ որոշուած է ամէն տարի ուսանողներու նոր խումբեր ուղարկել լուսաւոր կեդրոնները։ Կառավարութեան հիմնական ձեռնարկներէն մէկն է եւրոպական քաղաքակրթութեամբ զինել ապագայ պետական գործիչները։

Սեպտեմբեր 14ին մայրաքաղաքէն դէպի արտասահման մեկնեցաւ ուսանողներու նոր խումբ մը, բաղկացած 76 հոգիէ, որոնք հարիւրաւորներու մէջ առաջինն էին հանդիսացած։ Նախ քան մեկնումը, ուսանողները կը ներկայանան Շահին, կը լսեն անոր ճառը եւ միասին կը նկարուին։ Պետական-պաշտօնական անձնաւորութիւններէ եւ ծնողքներէ զատ, հազարաւոր մարդիկ եւ կիներ չտեսնուած ոգեւորութեամբ խռնուեր էին կրթական պաշտօնատան բակը, բարի ճանապարհ մաղթելու։

Ըստ ծրագրին, ուսանողները պիտի սորվին՝ պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն՝ 12 հոգի Ֆրանսայի մէջ, գրականութիւն՝ 6 հոգի (4ը Ֆրանսա, 1ը Անգլիա եւ 1ը Գերմանիա), բժշկութիւն՝ 9 հոգի, Ֆրանսա, գիւղատնտեսութիւն՝ 4 հոգի (3ը Ֆրանսա, 1ը Անգլիա), վիրաբուժութիւն, (chirurgie) 3 հոգի Ֆրանսա, ակնաբուժութիւն՝ 3 հոգի Ֆրանսա, ատամնաբուժութիւն՝ 2 հոգի, Ֆրանսա, քիմիագիտութիւն՝ 4 հոգի Ֆրանսա, մաթեմաթիք՝ 3 հոգի, Ֆրանսա, ճարտարապետութիւն՝ 15 հոգի (13ը Ֆրանսա, 2ը Գերմանիա), ջուր եւ անտառ՝ մէկ հոգի Ֆրանսա, տնտեսագիտութիւն, 1 հոգի, Ֆրանսա, առեւտուր 2 հոգի, Անգլիա, իրաւաբանութիւն՝ երեք հոգի, Ֆրանսա, փիլիսոփայութիւն՝ մէկ հոգի, Ֆրանսա, ելեւմտագիտութիւն՝ 2 հոգի, Ֆրանսա, հնագիտութիւն՝ մէկ հոգի, Ֆրանսա, մեքենագիտութիւն՝ մէկ հոգի, Գերմանիա։

Այս ցուցակէն կարելի է եզրակացնել երկրին պէտքերը։ Մասնագիտութիւնները բաժնուած են համաձայն պահանջին։ Իսկ ինչ որ աչքի կը զարնէ, ուսանողներու մեծ մասը Ֆրանսա ուղարկելու պարագան է։ Պատահականութեան արդիւնք չէ այս։ Շահը իր ճառին մէջ հետեւեալ խօսքերն ուղղած է ուսանողներուն.

— «Դուք կ'երթաք հետեւելու եւ կատարելագործելու ձեր ուսումը Ֆրանսայի մէջ, երկիր մը որ խորապէս հայրենասէր է։ Մի մոռնաք ձեր հայրենիքը եւ ձեր գործերով ցոյց տուէք Ֆրանսացիներուն, թէ դուք հաւասար էք իրենց՝ ձեր երկրի մասին ունեցած զգացումներու մաքրութեամբ»։

Պարզ է նպատակը։ Նոր Պարսկաստանը այս միջոցով ոչ միայն կ'ուզէ քաղաքակիրթ քաղաքացիներ պատրաստել, այլեւ հայրենասէրներ, կրթուած ու գիտակից։ Բնական է այս ուսանողները, ինչպէս եւ անցեալին գացածները, կամ անոնք որ ապագային պիտի երթան, հայրենիք վերադառնալով, անկախ իրենց մասնագիտութիւններէն պիտի լծուին նաեւ պետական աշխատանքներու։ Զուր չէ, որ թագաւորը, խորհրդարանի ու կառավարութեան անդամները, լրագրողները, բոլորը ծաղկեփունջեր կը նետէին երկրի ծաղիկներէն, նուէրներ կուտային, կը ծափահարէին եւ մեծ յոյսերով ողջերթ կը մաղթէին։

Պարսիկ պետական-ազգային կեանքի վաղուան ղեկավարներն են որ կ'երթան Եւրոպա, եւ պիտի վերադառնան շուտով իրենց պարտականութիւններուն անցնելու, ոչ միայն Թէհրանի մէջ, այլեւ երկրի մէկ ծայրէն միւսը, քանի որ միայն Թէհրանի գաւակներ չեն, այլեւ Քիրմանի, Սպահանի, Թաւրիզի, Մէշէդի, Ռէշտի, Շիրազի եւայլն։

Խօսք արտասահմանի, մասնաւորաբար Փարիզի հայութեան ուղղելով, պիտի ըսեմ, որ այս երկրի վաղուան նախարարները, խորհրդարանի անդամները, դեսպանները, հիւպատոսները, դատաւորները, ելեւմտագէտները և ամէն կարգի պետական պաշտօնեաները կ'ապրին ձեր բնակած քաղաքը, գրեթէ կողք կողքի, եւ որքան մեծ ըլլայ Փարիզը, չեմ կարծեր որ հանդիպելու առիթներ պակսին։ Ձեր անհրաժեշտ գործերէն մէկը պիտի համարէք մօտենալ բարեկամ երկրի ուսանողներուն, հրաւիրել անոնց ուշադրութիւնը հայ-պարսիկ բարեկամութեան վրայ, յանուն երկու ժողովուրդներու, 2 դարերով հարեւան երկիրներուն՝ ապագայ բարօրութեան։ Այս պարտականութիւնը կ'իյնայ Եւրոպայի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան վրայ։ Հայ ուսանողներէն շատերը առիթ պիտի ունենան ամէն օր հանդիպելու համալսարանին մէջ պարսիկ ուսանողներուն, հետեւաբար պիտի կրնան արթնցնել անոնց մէջ լաւագոյն զգացումները դէպի Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը։ Չեմ խօսիր ուսանողական խառն միութիւններու, շատ ուրիշ ձեռնարկներու մասին, որոնք կրնան կապել հայ-պարսիկ ուսանողութիւնը իրարու հետ։ Գործնական միջոցները տեղին վրայ կարելի է ընտրել։ Միայն կ'ուզէի որ այս համեստ առաջարկը անուշադրութեան չմատնուէր, որովհետեւ, պարզ բարեկամական յարաբերութիւնները կամ փոխադարձ սիրալիր վերաբերմունքը նոյնիսկ ապագային շատ եւ շատ ցանկալի արդիւնքներ պիտի ապահովեն Հայաստանին ու Պարսկաստանին։

Խնդիրը իր էութեան մէջ այնքան պարզ է եւ օգտակար, որ հարկ չկայ աւելորդ բացատրութիւններու։ Արտասահմանի հայ մամուլին կը մնայ ընդհանրացնել եւ օրը օրին արձանագրել հայ-պարսիկ ուսանողութեան մերձեցման ու բարեկամութեան ամրապնդման նորանոր փաստերը։

Պէտք է աւելցնել, որ պարսիկ ժողովուրդը, ուրեմն եւ իր ծոցէն դուրս եկած ուսանողութիւնը լաւագոյն ցանկութիւններ ունին հայ ժողովուրդի ապագայի մասին, ինչպէս եւ ամէնէն լաւ տպաւորութիւնները կը բերեն իրենց հետ, իրենց հայրենիքին մէջ կողք կողքի ապրող մօտ հարիւր հազար հայութեան հանդէպ։ Ոչ միայն ցանկալի, այլ անհրաժեշտ է, որ այդ ցանկութիւնները աւելի խորանան եւ այդ տպաւորութիւնները աւելի ուժեղնան, շնորհիւ Եւրոպայի հայութեան, մանաւանդ հայ ուսանողութեան բանելի դիրքին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Փարիզ-Մատրիտ օդանաւային առեւտրական կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուած է ընկերութեան մը կողմէ։ Օդանաւը կը մեկնի Պուրժէէն եւ Պորտոյի ու Պիարիցի վրայով, կ'անցնի Մատրիտ 5 ժամ մէկ քառորդէն։ Այս հաշուով 1200 քիլոմեդր հեռաւորութիւնը կը կտրէ ժամական 230 քիլոմ. արագութեամբ, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ առեւտրական օդանաւի մը համար։ Դեռ 1911ին նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով փորձուեր էր 37 ժամէն։

Յիշենք այս առթիւ թէ ամէնէն արագ ճեպընթացով՝ Փարիզ-Մատրիտ ճամբորդութիւնը կը տեւէ 23 ժամ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Մահուան 15ամեակին առթիւ)

Արամայիս («Ազատութեան արշալոյսին», «Գաղափարի ճանապարհին» եւ այլ գրուածքների հեղինակը։ Կը քաղեմ իր «Զարհուրելի ոճիր» գործին «Նիկոլ» գլուխէն։ Բագու. 1916)։

Մի բարձրահասակ, միջակ կազմուածքով, մազ ու միրուքով, երկարավիզ կօշիկները հագին տղամարդ։ Նիկոլն էր դա...

Դարերով հառաչող՝ «վախկոտ», «թուլասիրտ» Հայն ըմբոստացել էր, եւ ահա՛ այդ ըմբոստացման ոգին, բողոքի շունչը մարմնաւորուած՝ կանգնել էր իմ առաջ Նիկոլի կերպարանքով. այդ րոպէին ես Նիկոլին չէի տեսնում, այլ Թաթուլ-Կորիճին, Գայլ-Վահանին, Թէոդորոս Ռշտունուն, — Հայի քաջութիւնը՝ դարերի մոխիրների տակից յարութիւն առած ի դէմս Նիկոլի։

Եթէ մի «Բուլղար աւազակապետ», մի «Դանչօ» ժամանակին կարողացել էր մի ամբողջ սերունդ ոգեւորել, ապա հասկնալի պէտք է լինի զգացմունքների այն յորդութիւնը, որ ինձ էր համակել, իմ առաջ «Դանչօ»ներից գլխովին բարձր Նիկոլին տեսնելով։

—

Նիկոլը մի սովորութիւն ունէր. նա երբեմն սպասում էր, որ մի որ եւ է գործ գլուխ բերելու համար ընկերները չարչարուեն, եւ երբ բան չէր դուրս գալիս, իսկոյն թափով տարածում էր ձեռները ու վերանում էին դժուարութիւնները։

—

Նիկոլին սիրող ու պաշտող Սալմաստի զարմանալի ժողովուրդը, նրա կարգադրութեան համաձայն զինուորներին սիրով ընդունեց, առանց դժգոհութեան մի նշանի։ Եւ Նիկոլի անունն էր, որ Ղալասար, Փայաճուգ, Հաֆթըվան, Մահլամ, Սառնա եւ Սաւրա տեղաւորուած զինուորութեանը զսպած պահում էր կարգապահութեան սահմաններում, բացի մէկից, որ մի կնոջ ինչ որ տգեղ ակնարկութիւն էր արել, եւ որին Նիկոլը 48 ժամում դուրս քշեց Պարսկաստանի սահմաններից, գոհութիւն եւ հիացմունք պատճառելով ընկերներին ու Սալմաստեցիներին։

Նա որքան կարող էր ներքին գործերը վարելու մէջ, նոյնքան էլ վարպետ էր արտաքին յարաբերութիւնները յարդարելու, վարկ պահպանելու մէջ։ Քաղաքագէտ էր եւ շրջապատի հոգեբանութիւնն արագօրէն ըմբռնող։

Որպիսի՜ հրճուանքով էր նա գիշերներն ընդառաջում հեռու տեղերից փոխադրւող զէնքերի բեռներին, ինչպիսի՜ հաճութեամբ էր գգւում իւրաքանչիւր օր ստացուած հրացանի փողը։ Այդ պատմութիւնները տեսնելու օրերին հարկաւոր էր մի նայել Նիկոլին. նա աւելի մեծացել, աւելի վեհացել, դէպի իրան սէր ու պատկառանք ներշնչելով բոլորին, թէ՛ ընկերներին, թէ զինուորներին եւ թէ ժողովրդին։ Եւ որքա՜ն ուրախ էր նա, ինչպէ՜ս ախորժալուր էր հնչում նրա առողջ ծիծաղը։

—

Երանելի՜ ժամանակներ, երանելի շրջան, երբ մաքրութիւնը, ընկերսիրութիւնն առաջին պայմանն էր համարւում, անձնազոհութիւնը՝ կեանքի գերագոյն նպատակ։ Ահա՛ ինչո՞ւ մեր հոգին լցւեց դառնութեամբ, երբ ընկերսիրութեան եւ անձնազոհութեան տիպար Նիկոլը իւր համբոյրը մեզ ուղեկից տւաւ։

—

Ցաճկահայերը, մանաւանդ Վանեցիները, խօսում էին, պատմում, գովում Վազգէնին, գովում Աւետիսեանին, իսկ Նիկոլը՝ առանցքն էր բոլորի խօսակցութեան. — Մեռնեմ Դումանին. — Դումանին ղուրբան. — Խօսքի տակին, գլխին կրկնում էին նրանք. իսկ մէկն այնքան ոգեւորուեց, որ առանց խնդրելու, ինքն իրան սկսեց մի քրդերէն երգ կլկլացնել, որ հերոսասէր Քրդերն էին յօրինել՝ Նիկոլի հետ Սարայ Բօղազքեասանում ունեցած կռւից յետոյ։

Անցանք Վասպուրական, Ղըստիկ-Գիւղի ռէյսի տանը նստած՝ խօսում ենք. այդտեղ եւս Նիկոլի անունն էր հնչում։ Հասանք Վան. առաջին հանդիպողը՝ — Նիկոլ, վերջին հանդիպողը՝ — Նիկոլ է հարցնում։ Արարուց Թաղում հիւսն Ղազարենց տանը՝ տանտէրը փողոցին նայող երկու հըրդեհուած սենեակներն է ցոյց տալիս, եւ գաղտնի հպարտութեամբ աւելացնում — Նիկոլը մի ամբողջ ամիս այնտեղ է մնացել։ Մինչեւ անգամ Վազգէնը, Վասպուրականի նշանաւոր յեղափոխականների այդ աննման գոհարը, նա էլ մի առանձին հիացմունքով էր խօսում Նիկոլի մասին, եւ այդ ոչ թէ ընկերական զգացմունքներից դրդուած, այլ Նիկոլի ռազմական ու վարչական ընդունակութիւնների նկատմամբ ունեցած համոզմունքից։ Այդպէս՝ Նիկոլը դեռ 1896 թւին արդէն մի հեղինակաւոր անձնաւորութիւն, մի պատկառելի մեծութիւն էր, եւ մենք տեսնում, զգում էինք, որ Նիկոլն մեզ նման չէ իր մի քանի շեշտուող յատկութիւններով, որ Նիկոլն իր ընտրած ճանապարհին՝ իրան արժանի մի սերունդ է կրթում՝ հայ դատին նուիրուած մի շարք նշանաւոր գործիչների հետ ձեռք-ձեռքի տուած։

—

Նիկոլները, Սիմոնները, — առհասարակ Հայի ազատագրման համար մարտնչող հերոսները, ինչ կուսակցութեան էլ պատկանելիս լինեն, արժանի են առանձին գրքերի, եւ նրանք գրչի են սպասում։

—

Նիկոլը մի զարմանալի յատկութիւն ունէր, նա չպէտք է ասէր՝ — այսպէս պէտք է լինի, — երբ ասաց, պրծաւ, պէտք է կատարէր, որքան էլ վտանգաւոր, որքան էլ յանդուգն լինէր ձեռնարկը։

—

Նիկոլ-Դումանն ատում էր խօսքի ասպետներին, կենդանի գործի այդ յուղարկաւորներին, եւ կորցնում էր իրան յատուկ սառնասրտութիւնը, երբ Պիղատոսները դատում եւ անպատճառ դատապարտում էին այն գործը, որ ինքն էր սիրել հոգով եւ սրտով, որ իր ընկերների արիւնով էր սրբագործուած։

Հաւաքեց

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԹՐՔԵՒՖՐԱՆՍ. ԲԱՌԱՐԱՆ

Պաշտօնապէս նշանակուած յանձնախումբ մը որ կ'աշխատէր Թրքեւֆրանսերէն բառարանի մը պատրաստութեան, վերջացնելու վրայ է իր գործը Էնկիւրիի մէջ։

Առաջին բառարանն է որ լոյս պիտի տեսնէ լատինական տառերով։ Յանձնախումբը օրինակ ունեցած է փոքր Լառուսը, սակայն բառարանը պատկերազարդ չպիտի ըլլայ։

ՍՏԱԼԻՆ
ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է...

Բեսեդովսկի, նախկին աւագ խորհրդական Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, որ վերջերս Մոսկուայի գործակալ Րոյզէնմանի հետ վիճաբանութենէ մը վերջ փախուստ տուած էր կրընէլփողոցի դեսպանատունէն, ծանօթ պայմաններու մէջ, «Մաթէն»ի մէջ սկսած է կարգ մը մերկացումներ ընել բոլշեւիկեան ներքին փտախտին մասին։ Կը քաղենք Ստալինի մասին իր գրածներէն կարգ մը կէտեր.

Ստալին անվիճելի պետն է Քաղաք. Պիւրոյին, այսինքն՝ այն բջիջին որ կը ղեկավարէ Գ. Միջազգայինը եւ գործավարներու Պիւրոն։ Սկզբունքով, Քաղաք. Խորհուրդը խորհրդակցական մարմին մըն է։ Իրականութեան մէջ, ամէն ինչ նախօրօք կը վճռուի Ստալինի կողմէ։ Տարի մը առաջ, Քաղաք. Պիւրոյին միւս անդամները (Կալինին, Վորոշիլոֆ, Ռուձուտաք) կրնային քիչ մը իրենց ձայնը բարձրացնել։ Ներկայիս անոնք քուէի մեքենայ են։ Ընդդիմադիր բջիջը (Ռիկով, Տոմսկի, Պուխարին) ջախջախուած է, որովհետեւ Պուխարին եւ Տոմսկի մէջտեղէն վերցած են, իսկ Ռիկով կը քծնի Ստալինի, որպէսզի կարենայ փրկել Խ. Մ.ի գործավարներու խորհուրդին նախագահի իր դիրքը։

Վարէյքիս, կեդրոնական կոմիտէի անդամ, որ անցեալ օգոստոսին Փարիզ կը գտնուէր, կը պատմէր թէ ի՞նչ կերպով կրցաւ «կարգի բերել» Ստալինը։ Հրովարտակով մըորստորագրեցաւանց որեւէ մէկուն կարծիքն առնելու, Ստալին պաշտօնազուրկ յայտարարեց Ռիկովը, միեւնոյն ատեն անոր տալով լաւ յորդոր մը։

— Եթէ տրտնջաս, նոյն կերպով քեզ կը հանենք Խ. Մ.ի խորհուրդէն։

Ռիկով վախցաւ. ան կը պաշտէ իշխանութիւնը եւ «պետական պաշտօնները»։ Այդպէս կը վարձատրուի անոնցմով։ Ստալին շատ բաներու մէջ կը ներէ անոր. որովհետեւ, գիտէ թէ Ռիկով՝ կուսակցութեան բարոյական ուժերէն մէկն է։ Ատկից զատ, ան կը նկատէ թէ Ռիկով՝ կատարելապէս անվնաս մէկն է։

Ստալինի անձնական հմայքը ներկայիս աւելի մեծ է քան Լէնինինը։ Ստալին բացարձակ միապետ մըն է։ Իր շուրջինները կը բռնէ իր հաւատքով, իր տեսաբանական պարկեշտութեամբ, իր կազմակերպիչի տաղանդով ու նաեւ շնորհիւ այն նախապաշարման թէ անոր մեկնումը դուռ պիտի բանայ աղէտներու..., ու նաեւ շնորհիւ վախի...

Եւ այս վախը բնական է։ Ստալինի գրասենեակը լեցուն է անհատական թղթածրարներով՝ կուսակցութեան ծանօթ դէմքերու մասին։ Քանի կասկածելի անձնաւորութիւն մը հանդարտ կը մնայ, անոր թղթածրարը կը քնանայ։ Բայց, ընդդիմութեան առաջին փորձին, թղթածրարը կը բացուի եւ անկից դուրս կը թափին տեղեկագրեր, նօթեր՝ որոնք կը բաւեն շնորհազրկելու ենթական եւ երբեմն հրացանազարկ ընել տալու։

Ստալին կը բնակի Մոսկուայի մօտերը Կորքիի մէջ։ Անձնական յարաբերութիւններ կը մշակէ միայն Վորոշիլոֆի, Քականովիչի, Օրճոնիքիձէի եւ Միկոյեանի հետ։ Կը սիրէ ժողովրդական դառնալ երիտասարդներուն մէջ։ Երբեմն իր մօտ բերել կուտայ երիտասարդ

համայնավարներու նախագա
ները եւ երկարօրէն կը խօսի անո
հետ։ Քիչ կը խմէ եւ երբեք թ
թախաղով չի զբաղիր։ Ընդ
տարի, յանկարծ, չեմ գիտեր ի
չո՞ւ, սկսաւ անգլերէն սորվիլ
ամբողջ տարիմը, տեւականօրէ
բու շնորհիւ, յաջողեցաւ անգլ
րէն թերթեր կարդալ բառար
օգնութեամբ։

Կորքիի մէջ, 15 հոգինոց Գէ
խմբակ մը կը պահպանէ զ
Ամէն առաւ գոց, անաղմուկ
ուժեղ ինքնաշարժ մը զայ
փոխադրէ Մոսկուա։ Ճամբան
ներդհատ հսկողութեան
չէկիստներու կողմէ։

Ստալին միակն է 1917ի
տեմբերեան հին պահակն
մէջ, որ կը շարունակէ հաւա
համաշխարհային յեղափոխ
թեան։ Շատ չի մտահոգուիր
քին անցուդարձերով՝ ըստ իր
ծիքին՝ վարչաձեւը լաւ է, գէշ
անոնք որ զայն կը կիրարկ
Հաստատ համոզուած է թէ
կրնայ կուսակցութեան ղեկը բռն
մինչեւ այն օրը, երբ համա
խարհային հրդեհը պիտի բռն
վառէ հին աշխարհի աւերակ

Ինչպէ՞ս կը յամառի
սխալին մէջ։ Իր շուրջինները (գա
պաններ եւ մասնաւոր պատգամ
ւորներ, կը թխեն անոր զա
Պերլին, Թոքիօ, Սթոքհոլմ,
Փարիզ (կարգացած եմ Սովետ
կիի տեղեկագրերը) միշտ իրեն
տեղեկագրեն թէ, Յեղափոխ
թիւնը կը զարգանայ։ Այս հա
ւատքին շնորհիւ է որ Ստալի
մնայ ղեկին գլուխը։ Իր մեկն
մէն յետոյ, ամէն ինչ կը
քայուի. յաջորդ չունի... եւ
տեղը պիտի բռնէ խումբ մը
մուած Մոլոթովէ, Քականովի
Վորոշիլոֆէ, Օրճոնիքիձէ,
բարէ եւ Թոմանէ։

Բայց այն ատեն է որ պիտի
սկսի քայքայումը։

Ի՞նչ է սակայն Ստալի
ռազմավարական յատակագի

1924ի սկիզբն էր որ Ստալ
տեսաւ իր ճիգերուն ձախողում
Գերմանիան յեղափոխելու իր ձ
նարկին մէջ, ինչ որ վերջ տուաւ
տարարուեստական»ներու գործ
լու կերպին, այսինքն այն հա
մայնավարներուն, որոնք կը կա
ծէին թէ Ռուսիայէն եկած կա
ծերը պիտի կրնան հրդեհել
ջին անգամ այն երկիրը,
մէնէն աւելի զարգացած է
տարարուեստը։ Այս ձախողում
յետոյ, սկսաւ մտածել Ընդ
վրայ։ 1924ի ամրան տեսակ
թիւն մը ունեցայ պետերէ
կուն հետ.

— Գլխաւոր հարուածը
ղել Անգլիոյ դէմ՝ գաղութ
եւ Չինաստանի ուղղութեամ
ճարտար սադրանքներ Լ
մէջ։ Անգլիա բանալին է հա
խարհային յեղափոխութեան

Այս տեսակէտը մօտ է
ղաք. Պիւրոյի պաշտօնական
գրին մէջ։ Բայց Աշխատա
կաններու գործի գլուխ գալը
մը խանգարեց գործը։ Ստալ
երկար չտեւեց։ Ռիկովի եւ
նի շուրջի մարդերը կը յա
րարէին թէ Մաքտոնըլտի գա
ճը բախտ մըն է խորհր
թեան համար, թէ օգտ
համակրութենէն որ բոլշեւ
կը վայելէ Անգլիոյ գործաւոր
շրջանակներուն մէջ, պէտք է
տեսական եւ ելմտական գ
նէութիւն մը կնքել իշխա
թեան գլուխը գտնուող
հետ։ Այս մտքերը կը պաշտ
ներ Կրասին, համագումարի
մէջ, իսկ Ստալին անոր դէմ
կանգնէր կատաղի կորովով։
ունեցաւ ո՛չ միայն սասանցել

գաղափարական պրոպագանդը, այլ բանալ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը քայքայող պայքար մը: Իսկ Մաքտոնըլտի տապալումէն յետոյ այս գործելակերպին մէջ բան չփոխուեցաւ:

Իսկ այս անգամ Աշխատաւորականներու վարձեալ գործի գլուխ գալը Թոյլ տուաւ Լիտվինոֆի որ լաւատես տեղեկագիր մը ներկայացնէ Քաղաք. Դիւանին: Ան կը վստահեցնէր թէ Մաքտոնըլտ ազդակի պիտի դիմէր Մոսկուա շատ կարճ ժամանակիմէջ: Քաղաք. Դիւանը համամիտ գտնուեցաւ այս տեսակէտին: Ստալին այն կարծիքը յայտնեց թէ դիւանագիտական յարաբերութիւններու վերսկսումը աւելի կարեւորութիւն ունէր Անգլիացիներու քան թէ Ռուսերուն համար:

Այս խօսքը հաղորդուեցաւ Մոլոլին, որ ամբողջ շաբաթ մը անով արդուկեց գլուխները: Արդ. Լիտվինոֆի լաւատեսութիւնը չիրականացաւ: Քաղաք. Դիւանը մտահոգ՝ նեղը դրաւ Լիտվինոֆ: կացութիւնը փրկելու համար որոշուեցաւ որ Տովկալեվսկի տեսակցի Հէնտըրսընի հետ: Ռուս դեսպանը պաշտօն ունէր դաշտը զննելու եւ իմանալու թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը ի՞նչ աչքով կը նայէր «պայգայ» բանակցութիւններուն վրայ:

Ցայտնի է թէ ինչպէս վերջացաւ այս առաջին հանդիպումը: Մոսկուա ետ կանչեց Տովկալեվսկին, ինչ որ անհասկնալի մնաց ինծի, այնքան իրարանցումներէ յետոյ, Տովկալեվսկի բացատրեց թէ Մոսկուայի որոշումին տակ երկու նկատում կը ծածկուէր: Համբաւաւոր օգոստոս 1էն առաջ, կուզուէր վարկաբեկել Աշխատաւորական դահլիճը, եւ յետոյ, կ'ըսուէր թէ դահլիճը բաժնուած էր երկու մասի եւ թէ Հէնտըրսըն աւելի պէտք ունէր խզուած բանակցութիւնները վերսկսած տեսնելու:

Քաղաք. Դիւանը դարձեալ պաշտօն յանձնեց Տովկալեվսկիի որ մեկնի Լոնտոն նոր բանակցութեան համար: Համաձայնութիւնը գոյացաւ, բայց, ան ոչինչ կը փոխէ Ստալինի ռազմավարական յատակծին մէջ,— Անգլիոյ գաղութները ճարուածելով' ճասնիլ համաշխարհային յեղափոխութեան:

Անոնք որ կը կարծեն թէ Մոսկուա ալ չի հաւատար համաշխարհային յեղափոխութեան մը կարելիութեան, կը սխալին: Շատ հաւանականներ սխեպտիկ դարձած են. բայց Ստալին դեռ չէ կորսնցուցած իր պոլշեւիկեան գործունէութեան առաջին տարիներու հաւատքը:

ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՖԻԼԻՊԷ.— Սեպտեմբեր 16ին իր երկրորդ տարեշրջանը սկսաւ Վիեննական Մխիթարեան վարժարանը: Այս վարժարանը ունի միջնակարգ վարժարանի (գիմնազ, լիսէ) ամբողջական ծրագիր եւ իբր այսպիսի ճանչցուած է պուլկար կառավարութենէն: Հերու միայն նախակրթարանի 4 բաժինները բացուած էին, որովհետեւ բարձրագոյն դասարաններու համապատասխան պատրաստութիւն ունեցող բաւականաչափ աշակերտ չէր ներկայացած: Սակայն տարուէ տարի բարձրագոյն նոր դասարան մը պիտի բացուի՝ մինչեւ որ լրանայ միջնակարգ վարժարանի ծրագիրը, այսինքն՝ 4 նախակրթարանի կարգ, 3 բրոգիմնազի եւ 5 գիմնազի դաս: Այս տարի բացուած է Ա. բրոգիմնազի դասարանը:

Վարժարանը ունի ներկայիս 160ի չափ աշակերտ (անցեալ տարուան թիւն էր 96): Ուրեմն 64 հոգիի յաւելում մը ունի այս տարի, որոնց 37 առաջին անգամ դպրոց յաճախողներ, իսկ մնացածները՝ զանազան դպրոցներէ եկողներ են: Գիշերօթիկներու թիւն է 14, ցերեկօթեաներունը 7: Կան նաեւ 15ի չափ նախընթրիքեաններ: Աղեքսանդրիայէն ծանօթ վաճառական Գ. Երուանդ Շահպէնտէրեան որդեգրած է գիշերօթիկ սան մը, Վիեննայէն Գ. Գեղամ Ամատունի առած է երկու արտաքին սան, իսկ Վառնայէն Աֆէյեան եղբարք ստանձնած են արտաքին աշակերտի մը բոլոր ծախքերուն հոգը:

Հակառակ անոր որ վարժարանը նիւթական փայլուն վիճակ մը չունի — անցեալ տարի ունեցած է բաց մը —, այս տարի եւս ընդունած է 5 ձրի եւ 30 կիսաթոշակ աշակերտ՝ նկատի առնելով գաղութիս ընդհանրապէս չքաւոր վիճակը: Գիշերօթիկներու տարեկան սակն է 17,500, ցերեկեաններունը՝ 8,500 իսկ արտաքիններունը՝ 1,500 լեվա: Վարժարանի կահն ու կազմածը շատ լաւ է: Ճոխ պատկերներ կը զարդարեն դասարաններու պատերը՝ մեծապէս դիւրացնելով իւրաքանչիւր դասարանի յատուկ ուսումները:

Վարժարանը ունի իր սեփական բժիշկը, որ հարկ եղած ատեն նաեւ ձրիաբար կ'այցելէ ու կը դարմանէ արտաքին աշակերտները, իրենց տուներուն մէջ:

Իսկ վարժարանի շէնքը կը մնայ անցեալ տարուան վարձուածը, որուն անբաւականութեան պատճառաւ դպրոցի վարչութիւնը ստիպուեցաւ այս տարուան համար յաւելեալ երկրորդ շէնք մը եւս՝ հինգ մեծ սենեակով՝ վարձու առնել իբրեւ գիշերօթիկներու ննջարան: Այս երկու տուներուն համար վարժարանը տարեկան 100,000 լեվա վարձք կը վճարէ:

Սեփական յարմար շէնքի պակասը չափազանց զգալի է: Եւ արդէն գալ տարուան համար անհրաժեշտութիւն, որովհետեւ տարուէ տարի նուազագոյն 40 պիտի աւելնայ աշակերտներու թիւը: Միաբանութիւնը որոշած է փոխառութեամբ կանգնել սեփական ընդարձակ շէնք մը, որ գոհացում տայ միջնակարգ վարժարանի մը բոլոր պէտքերուն: Բանակցութիւններն արդէն սկսած են ու շուտով կը գնուի վարժարանի հողը՝ քաղաքիս յարմար մէկ վայրին մէջ: Շինութիւնը պիտի սկսի գարնան սկիզբը եւ ամառուան վերջերը արդէն աւարտած ու պատրաստ պիտի ըլլայ:

Ֆիլիպէի մէջ ներկայիս կը գտնուին հինգ Մխիթարեան Հայրեր:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

,,ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 28 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.). — Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, Գ. Թադապետարանի շքեղ սրահին մէջ տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օր»ը: Մասնաւորապէս աչքի կը զարնէր երիտասարդներու բազմութիւնը: Կարգադիր Ցանձնախումբի անդամուհիները հանդիսականներու լամբակին վրայ կը զետեղէին մետաքսեայ երիզներ, «Հ. Յ. Դ.» տառերով: Սրահին ճակատը զետեղուած էր Դաշնակցութեան մեծադիր զինանշանը, անոր վերեւը մեր պաշտելի եռագոյնը, շրջապատուած անմահն Քրիստափորի, ուրիշ շատ մը յեղափոխականներու մեծադիր նկարներով: Իսկ աւելի բարձրը՝ օրուան նշանակութիւնը պանծացնող վերտառութիւններ:

Օրուան նախագահ ընկ. Գ. Թիւլպէնտճեան հակիրճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց ընկերներ Մելքոնեանի եւ Մոմճեանի նուագով: Նուագախումբի «Մշակ բանուոր»ը ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդներ Ծովինար Տէր Պետրոսեան «Գիշերն անուշ է» մեներգով, եւ Թորոսեան՝ «Հովիկ հայրենի» արտասանութեամբ: Ընկեր Ս. Սիրականեան արտասանեց «Վաթանի երգին» եւ ''Հայ հերոսները,, ընկեր Հրաչ Վարդանեան, Արա Աճարոնեան եւ երիտասարդ բանաստեղծ Արամ Գառօնէ շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին եւ արժանացան ծափերու: Փոքրիկն Գաբրիէլեան արտասանեց ''Սիրելի Դաշոյնը,, ընկեր Աւետիս Մելքոնեան առանձին կտորներ նուագեց, կրկնապէս աւելցնելով հանդէսին փայլը:

Ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ար. Գիւլխանդանեան, որ իր կուռ եւ իմաստալի բանախօսութեամբ պարզեց օրուան նշանակութիւնը եւ վերլուծեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը, պատճառները, 39 տարուան ընթացքին ունեցած գործունէութիւնը: Շեշտեց Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը, մեր լեզուի, մշակոյթէ եւ ազգային առաքինութիւններու պահպանման անհրաժեշտութիւնը: Յիշեց Ե. դարուն Մ. Մեսրոպի անձնազոհութիւնը (հայ տառերու գիւտ) եւայլն: Եւ եզրակացուց թէ հակառակ անոր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր գոյութեան 39 տարիներու ընթացքին ունեցած է փայլուն յաջողութիւններու հետ նաեւ սխալներ, այնուամենայնիւ հայ ժողովուրդը բնաւ չէ լքած զայն, որովհետեւ ինքն է որ ծնունդ տուած է անոր, եւ հայ ժողովուրդը յոյսը դրած է Դաշնակցութեան վրայ, որովհետեւ ան իր բաղձանքներուն հարազատ թարգմանն է:

Ուրախ մթնոլորտի մէջ հանդէսը վերջացաւ եւ ուշ ատեն ներկաները զրուեցան իրենց հետ տանելով Դաշնակցութեան շունչն ու զօրաւոր կամքը:

Վարուժան

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

հետաքրքրական եւ զուարճալի, կը սկսինք հրատարակել յաջորդ Թիւով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ ՔԱՆԻ՞ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԿԱՅ

Էնկիւրիի Առեւտրական Սենեակի վիճակագրութեան համաձայն, մայրաքաղաքին մէջ արձանագրուած վաճառականներն ու արհեստաւորներն են.— 19 մուճակագործ, 2 թղթավաճառ, 9 դերձակ, 3 ժամագործ և ակնոց ծախող, 3 գրավաճառ, 2 ծխավաճառ և ղրոշմաթուղթ ծախող, 1 վառելանիւթի վաճառատուն, 7 դեղագործ, 2 գամավաճառ, 20 պատրաստ զգեստավաճառ, 20 յանձնակատար, 6 «գապըզիմալ», 2 կառք նորոգող, 3 ելեկտր. պիտոյքներու վաճառատուն, 4 տպարան, 6 կօշկակար, 7 ապակիէ անօթներու վաճառատուն, 3 կարի մեքենայի վաճառատուն, 3 բանջարավաճառ, 1 կարասի նորոգող, 1 խոհաբար, 1 մահալլէպիճի, 2 վերմակագործ, 4 կարասեվաճառ, 1 համեմավաճառ, 10 ճաշարանատէր, 1 դարբին, 1 կորձավաճառ 1 կիր եւ կրադիւսի վաճառատուն, 3 կտաւավաճառ, 1 թիթեղագործ, 12 մանրավաճառ, 28 երկաթեղէնի վաճառատուն, 3 խանճի, 2 կաշեղէնի վաճառատուն, մէկ արջառավաճառ, 40 նպարեղէնի վաճառատուն, 56 մանիֆաթուրա, 25 այծամազ եթիֆթիք ծախող:32 պանդոկ, 26 ատաղձավաճառ, 4 գործարան, 12 փուռ, 5 դրամատուն, 43 ընկերութիւն, 4 գործակալութիւն. 1 լուսանկարչական պիտոյքի վաճառատուն, 2 հանքածուխի վաճառատուն, 1 կարկանդակի խանութ, 2 գարիի եւ յարդի վաճառատուն, 10 պղնձագործ, 9 միջնորդ, 4 շաքարագործ, 6 գորգի վաճառական, 6 ապակիի վաճառական, 2 պտղավաճառ, 1 ածխավաճառ, 1 աղիքավաճառ, 3 ադիւսի գործարան, 2 մեղրի եւ ապուխտի վաճառական, 40 շինութեանց յանձնառու, 6 «հէլվաճի», 1 ինքնաշարժի նորոգութեան վայր, 10 արմտիքի եւ ալիւրի վաճառական, 5 լումայափոխ, 1 խաղախորդ, 6 մսավաճառ, 7 ատաղձագործ, 1 յախճապակիի գործարան, 5 մորթի եւ բուրդի վաճառատուն, 4 ձայնագրի վաճառատուն, 1 երկրագործական պիտոյքներու վաճառատուն, 8 զինկոկրաֆ, 1 սինէմա, 2 պառ, 9 ընթերցարան-սրցարան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Այծամազի (Թիֆթիք) եւ կազինի հրապարակները կայուն վիճակ մը ունին: Այս վիճակին պատճառ եղած են կաղինին նուազութիւնը, այծամազին ալ առատութիւնը: Մինչեւ հիմա 31 հազար հակ այծամազ ծախուած է եւ վաճառականներուն քով դեռ 6 միլիոն ոսկիի ապրանք կը մնայ: Ասիկա այծամազի ամբողջ բերքին մէկ երրորդը կը կազմէ:

Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն մինչեւ այսօր դեռ գնորդ չէ ներկայացած:

*** Բուրդին (եափաղը) գինն ալ սկսած է իյնալ եւ մէկ լիպրան 2 շիլինի կը ծախուի: Անցեալ տարի մէկ լիպրային գինը 4 շիլին էր:

ՍԿԻՒՏԱՐ-ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

Սկիւտար-Հայտար Փաշա հանրակառքի գծին շինութիւնը բաւական յառաջացած է և կը հաւաստուի թէ 20 օրէն պաշտօնական բացում կատարուելով, սպասարկութիւնը պիտի սկսի:

ՑԱՒ Ի ՍԻՐՏ...

Հակառակ մեր բոլոր բարեացակամութեան եւ կրկնակի նամակներուն, կարգ մը բաժանորդներ կը շարունակեն ծգծգել իրենց հին բաժնեգիններուն վճարումը:

Ստիպուած ենք դադրեցնել այդպիսիներուն Թերթերը, պայմանաժամ տալով, Ֆրանսայի եւ մօտաւոր գաղութներու համար՝ 15 օր, աւելի հեռաւոր տեղերու համար՝ մինչեւ Նոյեմբեր 30:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ)

Այն ատեն պատանին տեսաւ որ Բագաւալի ոտքի կը կանգնի աւելի պայծառ, քան արձանը Լաքշմի (7) աստուածուհիին, զոր պատկերացուցած են իր մարմնառութեան հազարումէկ ձեւերուն ամէնէն գեղեցիկ երեւոյթին մէջ: Բագաւալի հիմա աւելի շողշողուն, քան առաջ, նմա՛ն էր գիսաւորի մը, որ կը փաթթուի արեւին բոցամշուշին, դծելով պայծառ աղեղներ եւ լուսահեր երկար թելեր:

Եւ Բագաւալի պարե՛ց, պարե՛ց ու յետոյ մեկնեցաւ: Տաճ-Իւլմիւլիւք եւս վերադարձաւ այնպէս ինչպէս եկած էր:

*
**

Երբ, արշալոյսին, պատանին խոստովանեցաւ թէ հետեւած էր իրեն, անհունն ի վեր իր թռիչքին, թէ հիմա գիտէր իր գաղտնիքը, Բագաւալի սկսաւ հեծկլտալ վախէն:

— Ափսո՜ս, ափսո՜ս, ինչո՞ւ ըրիր այդպէս: Դուն ամենամեծ թշնամութիւնը ըրիր քեզի: Դուն չես կրնար երեւակայել բոլոր այս չարչարանքները, զորս ես կրեցի քեզի համար, — իմ ծնողքս անիծեց զիս, իմ ազգականներս ու գերդաստանս ամբողջ անարգեցին զիս: Ես նախընտրեցի չհրաժարիլ քու սէրէդ, եւ հանդուրժեցի ամէն գիշեր խարոյկին վրայ հոգեվարքս անցընելու, ենթարկուեցայ, հազար տեսակ մահուան տագնապներու, միայն քեզմէ չզատուելու համար: Դուն ի՛նքդ տեսար թէ ի՛նչպէս: Եւ սակայն մարդկային ոչ մէկ արարած կրնայ այցելել աստուածներու բնակարանը, առանց պատժուելու՝ եթէ հրաւիրուած չէ: Ափսո՜ս, չարը պատահած է այլեւս: Եւ ես որեւէ միջոց չունիմ արգիլելու համար վտանգը, որ քեզի կը սպառնայ: Մէ՛կ միջոց միայն, — այս իրիկուն քեզ գաղտնի պիտի տանիմ Արմանագար եւ այնքա՛ն լաւ պիտի հմայեմ Ինտրան, որ չկարենայ խընդրանքս մերժել:

*
**

Արդ Բագաւալի անգամ մը եւս տանջուեցաւ կրակին մէջ, եւ պարեց աստուածներուն առջեւ, այնքա՛ն գեղեցիկ, որ անոնց աչքերը պղտորեցան զինելով աղեղները, զորս կը դծէր մարմինով.— սպիտակ ոտքերը այնպէս տրագ կայթէին, որ գըլխու պտոյտ կուտային եւ իր մազերէն կայծեր կը թռչէին: Եւ անոր գեղեցկութեան հմայքը կախարդեց ներկաներուն լեզուն իրենց բերանին մէջ: Եւ բոլորը միաբերան կ'աղաղակէին.

— Օ՛ ծաղիկ կենդանացեալ..
— Օ՛ վարդ արթուն...
— Օ՛ ծաղիկ մեծասքանչ...
— Օ՛ վարդ հոգեպարար...
— Օ՛ հրաշք շնորհաց պարտէզին...:

Եւ այս աղաղակները անճառելի մրմունջի մը կը փոխուէին անոնց շրթներուն մէջ: Երաժիշտներու մատները ընդարմացան եւ երաշտութիւնը տկարացաւ, դողդղալով հեշտութեան մէջ:

Յետոյ Ինտրայի ձայնին քաղցր որոտումը խզեց լռութիւնը, որ յաջորդեր էր երաժշտութեան.

— Օ՛ Բագաւալի, խնդրէ՛ ինձմէ ինչ որ կը փափաքիս, Պիտի տամ ցանկացածդ: Երդում կ'ընեմ Տրիմուրտիի (8) անունով:

Բագաւալի, աստուծոյ առջեւը ծունկի եկած, դեռ կուրծքը բաբախուն իր պարին կշռոյթէն, ըսաւ.

— Կը խնդրեմ քեզմէ, օ՛ աստուածային մեծութիւն, որ թոյլ տաս ինծի հեռանալ ապարանքէդ, կարենալու համար ապրիլ այն մահկանացու պատանիին հետ, զոր պիտի սիրեմ իր կարճ կեանքին ընթացքին:

Եւ աչքերը տարաւ պատանի Տաճ-Իւլմիւլիւքին:

Այն ատեն Ինտրա ինք եւս դիտեց Տաճ-Իւլմիւլիւքը, եւ իր դէմքը այնքան մթագնեցաւ, որ երկինքի դարպասները լոյսէ զրկուեցան:

Եւ ըսաւ.

— Դո՛ւն ալ, որդի՛ մարդոյ, դո՛ւն ալ անշուշտ պատրաստ ես նոյն խնդրանքն ուղղելու ինծի: Սակայն մի՛ կարծեր թէ պիտի կրնաս այստեղէն տանիլ Ապսարա մը, ինչպէս Բագաւալին է, կինդ դարձնելու համար զայն, առա՛նց որ ազատիս պատիժէն:

Իսկ դո՛ւն, Բագաւալի՛, որ սարսափած կեցեր ես, անշուշտ կրնաս մեկնիլ այս ապարանքէն քանի որ երդում ըրի: Սակայն ահա անգամ մը եւս երդում կ'ընեմ, որ ամբո՛ղջ տասներկու տարի դուն պիտի դառնաս կին մը՝ մարմարեայ արձանի փոխակերպուած, ամբողջ հասակովդ: Հեռացի՛ր հիմա, եւ թող սիրականդ հրճուի՛ քեզմով:

*
**

... Եւ Բագաւալին զետեղեցին Սէյլանի անտառներուն մէջ աւերակ մեհեանի մը ներսը: Անիկա այնտեղ անցուց իր օրերը բազմած մարմարեայ գահի մը վրայ, ինք եւս մարմարէ՝ ամբողջ հասակովը: Սակայն Տաճ-Իւլմիւլիւք գտաւ անոր տեղը և զայն պաշտեց ու մեծարեց, իբրեւ աստուածուհիի մը արձանը: Եւ անո՛ր սպասեց երկար տարիներ:

Կիսափլուկ սալաքարերը, որոնց ճեղքերէն դուրս կ'երկարէին ինքնաբոյս խոտեր, կ'եբերտկային՝ երբ վայրի փիղերուն ոտքերը կը հնչեցնէին զանոնք: Յաճախ, սեւնազարդ անդաստակէն ներս կը նայէին վագրերը իրենց բոցեղ աչքերով որոնք զմրուխտի կը նմանէին: Սակայն Տաճ-Իւլմիւլիւք երբեք չէր ձանձրանար եւ սարսափեր: Անիկա սպասեց այնտեղ, իր սիրականին մօտ, երկա՛ր տարիներ, սարսափելի՛ տարիներ: Մողէզները, իրենց ճանկերը պատերուն զարկած, զարմանահար կը դիտէին շողակնէ աչքերով, մինչ օձերը անոնց ետեւէն կը նայէին իրենց ոսկեքարէ աչուկներով: Խոշոր սարդեր ժանեկանման արծաթէ ոստայններ կը հիւսէին կենդանի արձանին գլխուն վերեւ: Թռչուններ, որոնց փետուրները նման էին վերջալոյսին, եւ մեծ կտուցները միսի գոյն ունէին, թուխս կը նստէին խաղաղ եւ անխռով, Բագաւալիի աչքերուն դիմաց:

Արդ, տասներկերորդ տարուան վերջը, երբ Տաճ-Իւլմիւլիւք պահ մը կը բացակայէր անունդ փնտռելու համար, աւերակ մեհեանը հիմնայատակ կործանեցաւ, թաղելով Ապսարան, անկարող վերցնելու այդ հսկայ փլատակը, զոր մարդկային ոչ մէկ բազուկ կրնար շարժել: Այն ատեն Տաճ-Իւլմիւլիւք լացա՜ւ, եւ սակայն նորէն ու միշտ սպասեց, որովհետեւ գիտէր թէ անմահները չեն մեռնիր երբեք:

Շուտով, փլած քարերու դէզին տակէն աճեցաւ ծառ մը, հրաշալի՛ ծառ մը, նո՛ւրբ եւ շնորհազարդ, այնպիսի կլոր ձեւերով, զորս միայն կիները կ'ունենան: Եւ Տաճ-Իւլմիւլիւք դիտեց ծառը, որ զով կ'արձակէր ամրան ջերմութեան տակ, եւ դիտեց օր մըն ալ, որ ծաղիկներ տուաւ, աւելի գեղեցիկ քան նարկիսը, կարծես նման ըլլային երկնաբնակ աղջիկներու աչքերուն, եւ օր մըն ալ պտուղնե՛ր, որոնց վարդագոյն միսը կը յիշեցնէր կոյս աղջկան մը ողորկ մորթը:

Այսպէ՛ս սահեցաւ տասներկերորդ տարին ալ:

Եւ, վերջին լուսնային օրը չաւարտած, յանկարծ բացուեցաւ պտուղներէն մէկը, դուրս ցատկեց կին մը, նուրբ ու փափկակազմ: Անոր ճկուն մարմինը պահուեր էր պտուղին պատեանին մէջ, ինչպէս թի՛թեռնիկը՝ բոժոժին մէջ: Կին մըն էր ան, գեղեցի՜կ ինչպէս հնդկական արշալոյս մը, խորո՛ւնկ նայուածքով մը, զոր երբեք չունին երկրի աղջիկները: Արդարեւ անմահ կին մըն էր, աստուածուհի՛ մը, Ապսարա՛:

Բագաւալի՛ն էր ան, որ, աստուածներուն անէծքէն փըրկուած, մարմին առած էր նորէն նետուելու համար իր սիրականին գիրկը:

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(7) Լաքշմի կը կոչուի այն աստուածուհին, որ կ'ընկերանայ Վիշնուին, եւ կը մարմնացնէ հարստութիւնն ու առատութիւնը:

(8) Տրիմուրտի կը կոչուի այն երրորդութիւնը, զոր կը կազմեն գերագոյն աստուածները, Բրահմա, Վիշնու եւ Սիվա:

այսինքն ոճիրին օրը, առտուն եւ իրիկունը երկու անգամ Ալմազեանի խանութը գնելու համար իբրեւ յաճախորդ ներկայացած էր Թափ անուն առեւտրական ներկայացուցիչ մը: Այս վերջինը յայտարարեց թէ իր այցելութեան օրն ու ժամը արձանագրուած են տետրակին մէջ, այնպէս որ երբեք չի սխալիր: Եւ թէ այդ օրը խանութին մէջ ո՛չ մէկ արտակարգ բան տեսած էր:

Սէն-Ժիլ փողոցի խանութին դռնապանուհին Տիկին Բիոմ դարձեալ հաստատեց թէ Ալմազեանի խանութի ետեւի սենեակին բանալին միշտ իր մօտն էր:

Տիկին Ալմազեան բսաւ թէ իր ամուսինը երբեք չէ նախանձած իրեն համար:

Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց Ալմազեանի թէ սնանկանալէն ի վեր ի՛նչպէս կ'ապրէր: Դերձակը պատասխանեց թէ յունուարին 20,000 ֆրանքի ապրանք ունէր: Յուլիսին 5000 ֆրանքի վերարկուներ ծախեց եւ մատանի մը գրաւի դնելով 1500 ֆրանք փոխ առաւ: Այս դրամներով ապրեցուց ընտանիքը:

Տափատին վրայի կասկածելի բիծերուն համար Ալմազեան ըսաւ թէ կնոջ քիթէն վազած արիւնն է: Տիկ. Ալմազեան հաստատեց նոյնը:

«Քիմիագէտ Ամի մազեր գտած է արիւնոտ բամպակին մէջ» Ալմազեան կը կարծէ թէ իր կատուին մազերն են: Բիկօտէնի մազերուն հետ պիտի բաղդատեն:

Ոստիկանական տեսչութիւնը եւ առաւ Ալմազեանի տրըուած արտօնութիւնը՝ շաբաթ օր ոստիկանական հսկողութեան տակ ինքնաշարժի վարիչի քննութիւն անցընելու մասին:

Արաբներու նոր գործադուլ Պաղեստինի մէջ

Կիրակի օր Երուսաղէմի մէջ գումարուեցաւ համաժողով մը, որուն մասնակցեցան աւելի քան 1500 Արաբներ՝ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Անդրյորդանանի բոլոր կողմերէն: Համաժողովին նպատակն էր խորհրդակցիլ ներկայ կացութեան մասին եւ լսել տեսակէտները առհասարակ բոլոր Արաբներու, մասնաւորապէս իսլամներուն՝ Լացի Պատի գոյավիճակին մէջ վերջերս մտցուած փոփոխութեան մասին:

Որոշուեցաւ 1.— Բողոքել այս փոփոխութեանց դէմ, 2.— Անգլ. կառավարութենէն պահանջել որ ջնջէ Պալֆըրի Յայտարարութիւնը. 3.— Ընդհանուր գործադուլ յայտարարել յառաջիկայ շաբաթ օր՝ Պալֆըրի Յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ:

⁂ Հին Երուսաղէմի մէջ, Արաբները յարձակեցան հրեայ խանութպանի մը վրայ եւ աւարի տուին խանութը: Ասորվրայ բոլոր հրեայ խանութները փակուեցան քաղաքին այդ մասին մէջ: Արաբ ոստիկանները, որոնք ներկայ էին միջադէպին, ուզեցին միջամտել, բայց յետոյ ձգեցին գացին:

⁂ Երուսաղէմի մէջ 13 համայնավարներ, որոնց 8ը կիներ, ձերբակալուած վերջին խռովութեանց ընթացքին, շաբաթէ մը ի վեր հացադուլ կ'ընեն՝ բողոքելու համար իրենց բանտարկութեան դէմ:

Նոր խուճապ Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ

Հինգշաբթի օրուան մեծ խուճապէն յետոյ, որու ընթացքին հինգ միլիառ տոլար արժէքով զանազան արժեթուղթեր ծախուեցան եւ մեծ թիւով դրամատէրներ կործանեցան, երկու նոր խուճապներ մը առաջ եկան Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ, նոյնքան աղիտալի հետեւանքներով: Երկուշաբթի ծախուեցան 9,200,000 արժեթուղթեր՝ նոյնպէս հինգ միլիառ տոլար արժէքով, իսկ երեքշաբթի մրցանիշը կոտրուեցաւ: Այդ օրը ծախուեցան 16,410,000 արժեթուղթեր: Առաւօտուն երբ Սակարանը բացուեցաւ, արժեթուղթերը կը ծախուէին 20,000—170,000նոց տրցակներով: Առաջին կէս ժամուան ընթացքին, 3,259,800 արժեթուղթեր ծախուեցան՝ շատ վար գիներով:

Հինգշաբթի օր մանր շահադէտները միայն մասնակցած էին սակարանական այս խաղին, իսկ այս անգամ գործին մէջ մտան մեծ դրամատէրները:

Դրամատուները, որոնք փորձեցին խուճապին առաջքն առնել, չկրցան ոեւէ դրական արդիւնքի յանգիլ:

Ամէնէն աւելի ազդուեցան առաջնակարգ ճարտարարուեստներու, երկաթուղիներու եւ հանրօգուտ ձեռնարկներու արժեթուղթերը: Ճոն Պէլ եւ ընկ. սեղանաւորական տունը սնանկացաւ՝ աւելի սաստկացնելով խուճապը:

Եւրոպայի Սակարանները եւս որոշ ազդեցութիւն կրեցին այս խուճապէն:

Ընկերվարական նոր յաղթանակ

Չեխոսլավաքիոյ խորհրդարանային ընտրութեան մէջ մեծ յաղթանակ տարին ընկերվարականները, շահելով նախապէս համայնավարներու պատկանող բազմաթիւ աթոռներ: Հողագործական կուսակցութիւնը 74 երեսփոխանով առաջին տեղը կը գրաւէ դարձեալ: Մինչ ընկերվարականները 56ի տեղ այժմ ունին 71 երեսփոխան: 1925ի ընտրութեանց հետ բաղդատելով, սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը շահի 100ին 50, ազգային ընկերվարական կուսակցութիւնը— որուն կը պատկանի Պէնէշ՝— 100ին 10:

Համայնավարները ամէն կողմ մեծ կորուստներ ունեցան: Միայն Փրակայի մէջ կորսնցուցին իրենց ձայներուն մէկ երրորդը: Պարտուեցան նաեւ գերման ազգայնականները եւ սլովաք ինքնավարականները:

Ընտրութեանց արդիւնքը պիտի ըլլայ այն, որ ընկերվարականները կարեւոր մէկ տարրը պիտի կազմեն նոր դահլիճին եւ Պէնէշի դիրքը պիտի ամրապնդուի: Դահլիճը հրաժարեցաւ:

Ուսանողական ցոյց Վիեննայի մէջ

Վիեննայի բազմարուեստեան վարժարանի ազգայնական ուսանողները իրենց ընկերվարական եւ հրեայ ընկերներուն դէմ ցոյցեր կատարեցին եւ հակառակ տնօրէնի միջամտութեան, յաջողեցան դպրոցէն դուրս քշել զանոնք:

Ցուցարարները յետոյ գացին համալսարան, ուր նրբանցքները մտնելով, սկսան ջարդուփշուր ընել ապակիները և անարգել ընկերվարականները:

Ոստիկանական կարեւոր ուժեր հասնելով, խաղաղութիւնը վերահաստատեցին:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Մոնփարնաս կայարանին դիմացի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Templeի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie. Վիլժիւիֆի ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է,

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30: Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, այսօր Եշ. իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով, երգով և մարմնական զբօսանքներով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութիւն Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ:

ԶԱՐԴՕՂ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ օր, ժամը 9ին «Վոլթեր»ի սրահը:

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայրենակցական միութեան Հոկտ. 13ի ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, նոր ժողովը տեղի կ'ունենայ նոյեմբեր 3ի կիրակի օրը, 40 rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպատճառ ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԶԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեանց կեդրոնական վարչութիւնը ստիպողաբար արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամները այս կիրակի ժամը 2ին, բիւ քոլպէր թիւ 2, պար տը լա փոսթի ներքնայարկը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն, Գործ.— Ստացանք:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN